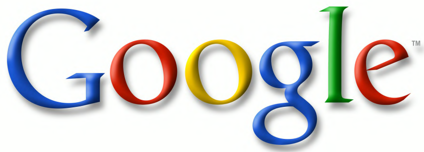
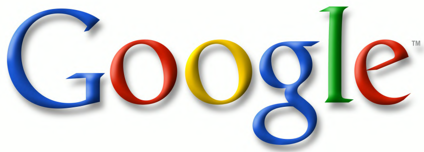
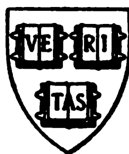
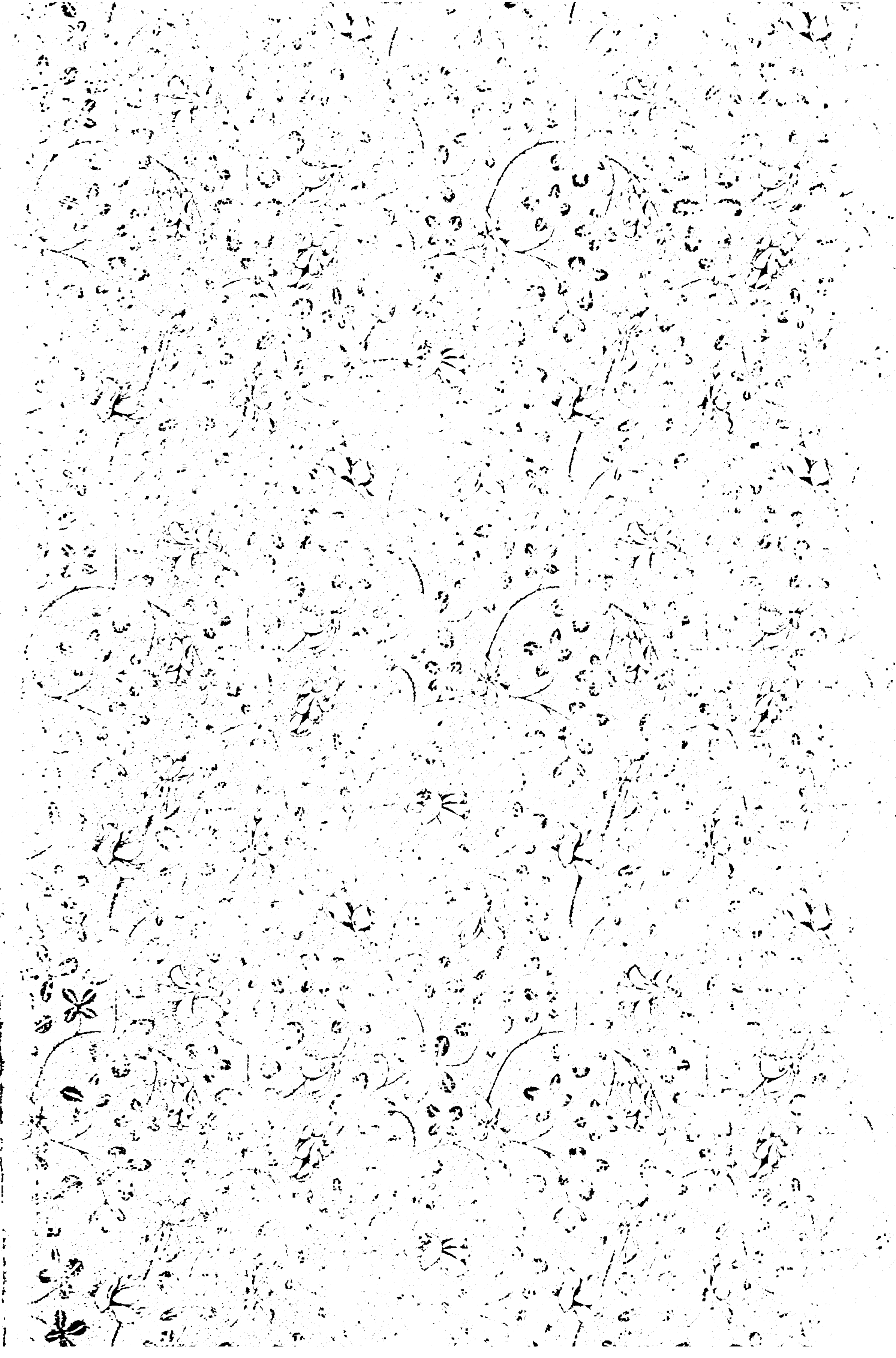

VE
RI
TAS

VALVOJA

KAHDESKYMMENES VUOSIKERTA

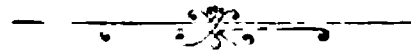
1900.

TOIMITUS:

E. N. SETÄLÄ. ZACH. CASTRÉN. YRJÖ WICHMANN.
U. KARTTUNEN. O. A. KALLIO.

AVUSTAJIA:

JUHANI AHO. J. R. DANIELSON. J. H. ERKKO.
A. V. FORSMAN. HANNES GEBHARD. A. GROTENFELT. K. GROTENFELT.
HJ. HAHL. O. HANNIKAINEN. SANTERI INGMAN. MIKAEL JOHNSSON.
A. OSW. KIHLMAN. GUST. KOMPPA. KAARLE KROHN.
O. MANNINEN. KUST. MELANDER. TEUVO PAKKALA. E. G. PALMÉN.
O. RELANDER. M. RUUTH. W. SÖDERHJELM. K. TALLQVIST.
O. E. TUDEER. Y. M.

HELSINGISSÄ
SUOMALAISEN KIRJALLIS. SEURAN KIRJAPAINON OSAKEYHTIÖ
1900.

HARVARD
UNIVERSITY
LIBRARY

Ainehisto.

Kirjoituksia valtion, yhteiskunnan, tieteen, kirjallisuuden ja taiteen aloilta.

Kirjeitä Helsingistä.

Kirj. *Spectator*.

Kaunokirjallisuutta.

Arvosteltuja ja ilmoitettuja teoksia.

Suomi ulkomailla.

Kuvia.

Sisällysluettelo Valvojaan v. 1891—1900.

Oikaistavaa:

Siv.	368	riv.	17	alh.	on	päämiehen, Holttisen	lue:	miehen, Kyllästisen
„	„	„	16	„	„	Holttisen	„	Kyllästisen
„	„	„	20	„	„	päätoimet	„	pääloimet
„	„	„	2	„	„	Kyllöstisella	„	Kyllästisellä
„	369	„	20	ylh.	„	ruihtoipa	„	riuhtoipa
„	„	„	14	alh.	„	maapanipanijaisissa	„	maahanpanijaisissa
„	„	„	„	„	„	lannannuoliaisia	„	limannuoliaisia
„	385	„	9	ylh.	„	145	„	415
„	385	„	11	„	„	1890	„	1899
„	393	„	11	alh.	„	kansallisia	„	kausalisia
„	457	„	18	„	„	kanssa	„	haussa
„	581	„	„	„	„	Ttach	„	Stach
„	583	„	1	ylh.	„	życie	„	życie
„	„	„	„	„	„	troém	„	twojém
„	„	„	„	„	„	czutem	„	czu*t*em
„	687	„	12 ja 18	ylh.	on	Apemontus	„	Apemantus
„	684	„	15	alh.	„	(lainausmerkki) siirrettävä kappaleen loppuun.		

Sovinnollisuudesta ja sen edellytyksistä.

Kirjoitti

E. G. PALMÉN.

Sopu ja rauha ovat siinä määrässä järjestetyn elämän alku-ehtoja, ettei kummankaan puolustukseksi tarvitse uhrata sanoja. Jokainen ajatteleva ihminen myöntää ilmankin, että taistelu tosin joskus saattaa olla hyödyllinen, ehkä välttämätönkin keino epäkohtien poistamiseksi, mutta että tämän poikkeustilan tulee lakata niin pian kuin syyt voimien säännöttömään yhteentörmäykseen ovat poistetut.

Tämä koko maailmassa vallitseva sääntö sopii tietysti Suomessa kauan kestäneeseen kielitaisteluunkin. Ja jos sovinnon suotavuutta tahdottaisi erityisillä lisäsyillä perustella, niin eipä sellaisistakaan ole puute. Eripuraisuus heikontaa, yksimielisyys antaa voimia, ja voimia kyllä tarvitaan, jos tahtoo kansallemme edelleen säilyttää oikeuden itse ohjata kehitystään.

Mutta rauha edellyttää jotakin enempääkin. Jos siihen pyritään siitä syystä vain, että väsymys on kaikkien tahi useimpain mielen vallannut, niin sovun kestävyys ei ole luotettava: uusi sukupolvi voipi tietysti, voimia saatuansa, ottaa vanhaa kinastusta jatkaaksensa, — kuten sotivien kansojen laita usein on ollut. Jos sitä vastoin ulkonaiset syyt ovat pakoittaneet riidan äänet vaikenemaan ja intohimot

malttiin, leimahtaa tuli tavallisesti otollisemman ajan tultua jälleen ilmiliekkiin. Pysyväinen sopu ei ole muilla ehdoilla saavutettavissa kuin että kummaltakin puolelta täydellä todella tunnustetaan riidanaiheet poistettaviksi tahi poistetuiksi.

Vähintäin toista vuosikymmentä on väsymys kielitaisteluun ollut Suomessa jokseenkin yleinen; A. Meurmanin v. 1883 ilmestynyt kirjanen puolueoloistamme oli ensimäinen huomattava rauhantarjous. Sen jälkeen on riittävästi saatu aihetta ajattelemaan sitäkin, mitä me kadotamme, jos voimia toisiamme vastaan kulutetaan. Kun sisällinen rauha sittenkin on kaukana, seuraa tämä epäilemättä siitä, ettei olla yksimielisiä tapahtuneen taistelun merkityksestä. Senpä tähden onkin syytä ottaa tämä puoli asiaa keskustelunalaiseksi; puhuen asiat selviävät. Ei voi auttaa, että samassa voi tulla koskettelemaan kieliä, jotka ehkä sorisevat monen korvissa. Monta keinoa vaaran torjumiseksi löytyy, mutta ei mikään ole huonompi kuin jäniksen tavoin pistää päänsä pensaaseen, ollakseen muka sillä turvassa.

Ensiksi esitettäköön, miltä kielitaistelu sekä varsinkin suomenmielisyyden edustajat ruotsinmieliseltä kannalta katsoen näyttävät. Koetamme käyttää asianomaisten kirjoittajain ja sanomalehtien omia sanoja.

Se arvostelu, joka on tullut J. V. Snellmanin, suomalaisen liikkeen perustajan osaksi, on tietysti lähtökohdaksi otettava. Ruotsinmielisten käsitys on tässä kohden kenties herra Th. Reinin kirjoittaman elämäkerran kautta muuttumaisillaan; toistaiseksi ei kuitenkaan tuosta muutoksesta ole tullut sanottavia näkyviin. Eikä liene epäilystäkään, että Helsingfors Dagbladin sekä sittemmin Nya Pressenin yleisön käsitys Snellmanista on pääasiassa ollut niiden mielipiteiden mukainen, jotka vuosina 1857—1861 esitettiin noissa Ruotsin lehtiin lähetetyissä suomalaisissa kirjeissä, jotka sitten kerättiin kirjasiin *Finska förhållanden* I—IV.

Tämän käsityksen mukaan Snellman oli lahjakas henkilö, joka nuorena oli hyviä asioita ajanut sekä miehuullisesti vääryyttä kestänyt, mutta yhtä varmana pidettiin, että sama mies noin 50-vuotisena jo oli „elänyt yli aikansa“ sekä „oli seisonut hiljaa ajan edistyessä“. Valistuneen yleisön silmissä hänen arvonsa „oli nollan kohdalla“; hänestä oli tullut kaikkea uutta vastustava ärripurri ja kaiken-

laisten edistysrientojen periaatteellinen vastustaja. Yksi näki hänessä kansanvalistuksen, toinen naisasian, kolmas rautateitten vihaajan, ja kykenemättä pätevillä todisteilla vahvistamaan omia mieliväitteitään, oli jokainen valmis muitten syytöksiin luottamaan. Uskonkappaleen arvoinen totuus oli tuhansien mielestä, että Snellman kreivi Bergin aikana oli ollut valmis luovuttamaan kansamme perustuslaillisia oikeuksia, että hän oli hyväksynyt Tammikuunvaliokunnan kokoonkutsumisen, oli vastustanut painovapautta j. n. e.

Miten sitkeästi nämä mielipiteet läpi vuosikymmeniä ovat pysyneet vallitsevina, sitä todistaa esim. herra Edv. Bergh, joka – mitä hänestä muuten sanottaneenkaan — kyllä on omansa ruotsinmielisten valtiollista kantaa edustamaan. Ja selvä on tämä kanta, vaikkei tietysti teokseen *Vår styrelse och våra landtdagar* ole sopinut panna kaikkea mitä kirjoittaja omasta mielestään voisi Snellmania vastaan esittää. Samassa kuin herra Bergh mainitussa teoksessa (II, siv. 17), — Suomen kansan nimessä tietysti — takaa, että Snellmania tullaan muistelemaan „miehenä ja suomalaisena", luvataan armollisesti *unohtaa* hänen virheitään ihmisenä ja valtiomiehenä, „niin kuin ollaan unohdettu rahapulan, katovuoden ja kulkutautien kärsimyksiä, jotka hänen hallitusaikanaan (!) vaivasivat kansaa" (sic). Siinä se tunnustus, joka annetaan suurimmalle Suomessa ikinä vaikuttaneelle uudistajalle ja valtiomiehelle. Edempänä samassa teoksessa (siv. 751) tulee jatkoa. Snellmanin vastoin liberalisen puolueen ohjelmaa tähdätty kritikki antaa herra Berghille aihetta häneen sovittaa tuota tunnettua moitetta Bourboneista, „etteivät mitään oppineet eivätkä mitään unohtaneet". Tämä kirjoitettiin seitsemän vuotta Snellmanin kuoltua, jolloin liberalisen puolueen vahvistamiseksi aiottu ohjelma jo ainaiseksi oli hajoittanut sen rivit.

Snellmanin siirryttyä varsinaisesta sotarintamasta, astuivat taisteluun Helsingin Uutisten sekä sitten Uuden Suomettaren kantajoukko; samaa asiaa ajoivat siihen aikaan Helsingfors Tidningar ja sittemmin Morgonbladet. Vastustajat leimasivat tätä kantaa „jungfennomanian" nimellä. Asianomaisten silloinen „nuoruus" ei näyttänyt olevan vähemmin moitittava ominaisuus kuin se, että joukon vielä elossa olevat tähteet nykyänsä ovat „vanhoja".

Kieltämätöntä on, että tämä joukko meni pitemmälle kuin Snellman. Hän vaati esim. kaksikielistä opetusta oppikouluissa, jungfennomanit eivät tyytyneet vähempään kuin että puhtaasti suomalaisia kouluja perustettaisiin. Tietysti tämä „nuori“ suomalaisuus peloitti ruotsinmielisiä vielä enemmän kuin ennen Snellmanin kanta.

Vaatimus „suomalainen Suomi“, se se varsinkin sai Dagbladin harniskaan pukeumaan. Lehti piti selvänä (v. 1869, n:o 170), että perustuslaillinen valtiolaitos, protestanttinen katsantotapa, länsimaiset sympatiat ja länsimainen sivistys silloin olisivat juurineen hävitettävät; „suomalainen“ olisi Suomi muka vain jos se ei ollut oppinut eikä tahtonut oppia mitään ulkoapäin, vaan pitäisi kotimaista raakuutta vieraasta vaikutuksesta syntynyttä sivistystä parempana j. n. e.

Läpi vuosikymmeniä tämä kuvaus ilmeisesti on vaikuttanut yleisöön, kuinka vähän se tosioloja vastaakin; vähillä muutoksilla se yhä vielä kummittelee keskenämme. Suomenmielisyys tarkoittaa länsimaisen yhteyden purkamista, väitti v. 1887 prof. Estlander; kielitaistelu on kamppaus sivistyksen ja raakuuden välillä (emellan bildning och förvildning) julisti samaan aikaan vapaaherra von Born, puhumattakaan vähempiarvoisten kirjoittajain vielä kovemmista sanoista. Uskonkappaleena tuo käsitys vielä tänä päivänä lienee tuhansille. Miten voisi muuten ymmärtää, että jokainen poroporvari, joka aatteen asialle ventovieraana on kunnallisissa ja valtiollisissa vaaleissa ruotsinmielisten kanssa äänestänyt, kuoltuansa mainitaan olleen „isiltämme perityn sivistyksen harras ystävä“, — ylistys, jota ei vahingossakaan anneta suomenmieliselle tiedemiehelle, opettajalle tahi kirjailijalle, vaikkapa olisikin omistanut koko elämänsä työn valistuksen asialle selvällä ruotsin kielellä.

Muuten ruotsinkielinen sanomalehdistö ei ole paljon tietoja antanut suomenmielisten valistustyöstä. Fennomanien lyhytnäköisyyttä surkuteltiin tosin usein 1860-luvulla, jolloin suomenkielisten kirjojen menekki oli huono ja harva suomenkielinen lehti pitempää ikää saavutti. Paremmista kirjoista valitettiin, ettei niitä oltu toimitettu ruotsiksi; suomalaisen kirjallisuuden köyhyydestä saatiin kuulla paljon, sitä vähemmin siitä, että tämä kirjallisuus ripeästi kasvoi. Viime aikoina on toki päästy niin pitkälle, että suomenkielistä kaunokirjallisuutta huomataan; Juhani Ahon nero on saanut tämän aikaan. Mutta

pitkästä ja ansiokkaasta vaikutuksesta huolimatta on vieläkin vaikea Helsingissä saada suomalaiselle teatterille rakennuspaikka, — joka mutkittelematta venäläiselle annettiin.

Mitä kouluihin tulee oli kauan aikaa asianomaisten lempiväitteenä, että suomenmieliset yleensä ja papisto erikseen vihasivat ja vastustivat kansakouluja, puhe joka on tauonnut sittenkuin siltä puolen on saatu kansakoulujen perustaminen lainmääräämäksi velvollisuudeksi. Suomalaisista oppikouluista ruotsinmielisten sanomien lukija ei pitkiin aikoihin tiennyt muuta kuin että muka olivat aivan tarpeettomia. Viime aikoina on sitä vastoin katkerasti moitittu opettajia ja vanhempia, jotka hankkivat niille oppilaita. Vaatipa tohtori Lille v. 1896 ruotsinmielisten puoluekokouksessa erityistä päätöstä fennomanisten opettajain „myyräntyötä“ vastaan ruotsinkielisissä opistoissa, mutta siinäkin seurassa syytös havaittiin perättömäksi ja raukesi; sitten siitä ei enää ole kuultu. Mutta luopioiksi, „apostateiksi“, „renegateiksi“ on leimattu niitä vanhempia, jotka itse ruotsinkielistä sivistystä saaneina ovat panneet lapsensa suomalaisiin kouluihin. Kiitettävää näyttää sitä vastoin olevan, jos umpisuomalaiset vanhemmat Savossa lähettävät lapsensa Kuopion ruotsinkieliseen yhteiskouluun.

Valtiollisissa kysymyksissä puolueitten erimielisyys varsinkin on tullut näkyviin, ja valppaasti on ruotsinkielen oikeutta valvottu. V. 1863, kun talonpoikaissäädyssä oli ehdoitettu 8,000 markan apuraha suomalaiselle kirjallisuuden seuralle, pelkäsivät edustajat Hagman ja Mansten, että ruotsinkielen häätäminen maasta oli tarkoituksena. V. 1869 Dagblad ehdoitti aselepoa puolueitten välillä, jos vaan suostuttaisiin tuleviksi ajoiksi turvaamaan ruotsinkielen oikeutta. V. 1877, kun löytyi 11 ruotsalaista ja 4 suomalaista lyseota, vaativat herrat Öhberg ja Lindberg täydellisen uuden ruotsalaisen lyseon perustamista Kuopioon, vieläpä „yhdenvertaisuuden“ nimessä sekä „tyytymättömyyden ja *hirmuvallan* välttämiseksi“. Aina 1882 vuodesta asti, jolloin oikeuskielen asia polttavaksi tuli, on miltei jokaisesta muutoksesta huudettu, että se uhkaa ruotsin kieltä perikadolla. Kunnalliskielen periaate, se se varsinkin on asianomaisille pahennukseksi; sen poistaminen oli kaiketi 1897 kieliasiassa tarjotun sovinnon varsinainen ydin. Velvollisuus erikseen pyytää asiakirjoja omalla kielellään ei

muka tuottanut mitään vastusta, kun se kohtasi suomalaisia asianosaisia, mutta ruotsalaiselle vähemmistölle se on arveluttava taakka, ilmoitettiin 1896 ruotsalaisissa puoluepäivissä.

Suuria kirjoja syntyisi jos rupeaa luettelemaan, mitä on suomenmielisten yleisvaltiollisesta kannasta sanottu. Dagbladilla oli v. 1869 kerrottava salaisista anomuksista, joille jo muka kerättiin allekirjoituksia, ja joilla oltiin panna valtiolliset vapautemme vaaranalaisiksi; lauseparsi „Pietarin tiet" muodostui silloin käsitteeksi, jolla yhä vielä on vaikutuksensa. Saman riidan jatkoa tavataan 1880-luvun sanomalehdistössä; kaikenlaiset muut ikävät ominaisuudet, valonkammo, vanhoillisuus, piintynyt oikeauskoisuus, suojelusjärjestelmä, juutalaisvaino j. n. e. olivat sillä välin saaneet sijansa suomenmielisten ansioluettelossa, sellaisena kuin se esiintyy Nya Pressenissä ja ruotsinmielisten valtiollisissa lentokirjoissa.

Luulisi tämän riittävän, mutta 1890-luku toi täpösen täyteen mittaan paljon lisään: miltei jokainen kysymys, missä on täytynyt puolustaa kansamme kalliimpia oikeuksia, on antanut aihetta kiivaisiin, jospa usein julkisuuden ulkopuolella esitettyihin syytöksiin suomenmielisiä, vallankin „vanhoja" vastaan. Oman konttonsa voittopuolelle tahtonevat ruotsinmieliset lukea melkein kaikki mikä on tehty, puhuttakoon mistä valtiollisesta riitakysymyksestä tahansa. Nykyiset luonnottomat paino-olot ovat kulkupuheille hankkineet tuhatkertaisen voiman. Yksi esimerkki monesta! Tämän kirjoittaja oli v. 1898 painattanut lyhyen yleiskatsauksen Suomen kansan sotarasituksiin muinoin ja nyt, panematta sitä kirjakauppaan; sitä vastoin kirjanen heti lähetettiin monelle ruotsinmielisellekin, jokaiselle liioin joka sitä pyysi. Seuraavina viikkoina sain ehtimiseen kysymyksiä, mitä „kauheata" olin kirjoittanut; joskus sain kuulla, ettei nyt enää ollut toivottavissakaan yhdysvaikutusta puolueitten välillä, koska suomenmieliseltä puolelta muka jo oli proklameerattu, *että oli suostuttava kaikkeen!* Eivätkä nämä juorut sittenkään olleet mitään sen rinnalla, mitä vähän myöhemmin levitettiin valiokuntien suomenmielisten jäsenten, Forsmanin, Danielsonin ja Donnerin y. m. mustentamiseksi. Isänmaan kavaltaminen, perustuslain rikkominen y. m. — siinä kulkupuheitten ponsi. Numerossaan 234 Nya Pressen viime vuotena (28 päiv. lokakuuta) katsoi sopivaksi julistaa muutamia ei tosin nimellä

mainittuja, mutta sittenkin selvästi osoitettuja henkilöitä kansan luottamusta ainaisesti menettäneiksi, ja hyökkäys saapi selityksensä niistä salassa liikkuvista huhuista, joista ennen olemme maininneet. Se oli suomenmielisten tunnetummat miehet, joita tarkoitettiin, samassa kuin nuorempain rauhoittamiseksi pantiin selitystä: emme tietysti tarkoita suomalaista puoluetta. Mainittu kirjoitus tuli syksyllä uudestaan virinneen kielitaistelun lähimmäksi syyksi.

Vielä löytyy ala, joka tässä katsauksessa on muistettava, — taloudellinen. Suomenmieliset astuivat 1890-luvulla uudelle alalle: Kansallis-Osake-Pankki, henkivakuutusyhtiö Suomi, palovakuutusyhtiö Pohjola, y. m. yritykset syntyivät. Liike-elämässä luulisi vapaan kilpailun olevan luonnollinen asia, mutta nämä uudet laitokset tulivat alusta asti poikkeustilaan: skorpioneilla ne kuritettiin. Halusta tuli kerrotuksi ja selitetyksi totta tahi väärää, mikä antoi moitteelle sijaa saati skandaalille haiskahti, mutta muusta ei mainittu sanaakaan yli sen minkä välttämättömyys vaati. Taitaapa moni ruotsinmielinen tänäkin päivänä elää siinä varmassa vakaumuksessa, että reklaami, huijaus ja petkutus vain ovat noitten laitosten tunnusmerkkejä.

Yksityinen elämä ja varsinkin ihmisten sisälliset vaikuttimet ovat julkisen keskustelun ulkopuolella, mutta jos silmäilee sitä arvostelua, joka meillä on tullut vaikuttavien henkilöjen osaksi, saapi nähdä, että kerrassaan toista sääntöä noudatetaan suomenmielisiä vastaan. Antaahan Nya Pressen tuon tuostakin kuvauksia tunnetummista henkilöistä, ruotsinmielisistä viikkopainoksen johtavissa kirjoituksissa, suomenmielisistä viivan ylä- tahi alapuolella painetuissa kronikoissa, joista vastaa — Strix, Krux, Binocle tahi joku sellainen. Muut ruotsinmieliset lehdet vetävät hekin kortensa kekoon, varsinkin nimettömissä Helsingin kirjeissä; valtiolliset lentokirjaset sisältävät sievähköt apulisät. Varsin huomattavat ovat tässä kohden kaksi Ruotsissa ilmestynyttä kirjaa, Otto von Zweigbergkin *Finska studier* (Tukholmassa 1894) ja Valfrid Spångbergin *Ur dagboken* (Tukholmassa 1899). Itsessään merkitsee tietysti herttaisen vähän, mitä meidän oloistamme arvelee muukalainen, joka tänne tullessaan arvatenkaan ei ole Suomesta tietänyt enempää kuin „pimeimmästä Afrikasta", vaikka sitten kyllä parin viikon perästä ottaa tietämättömyyden koko rohkeudella arvosteltavakseen mitä hyvänsä. Mutta yksi seikka antaa

herrojen Zweigbergkin ja Spångbergin kuvauksille merkitystä: jos näön vuoksi onkin „intervjuattu“ yhtä tai kahta suomenmielistä, on koko käsitystapa ruotsinmielisten parissa vallitsevien mielipiteiden mukaan muodostunut. Joskus sitä vielä päälle päätteeksi esitetään naiviteetillä, jota harva ruotsinmielinen muuta kuin nimettömissä kirjoituksissa uskaltaisi paljastaa.

Ja mitä näistä lähteistä opitaan? Mitäpä muuta kuin tuota vanhaa tarinaa, kuinka Ormus ja Ariman taistelevat vallasta. Ruotsinmielisten ansioita esittämään ei riitä valokaan: he ovat nerokkaat, rohkeat, isänmaalliset, hienot, sympaatiset, itsekkäisyydestä vapaat j. n. e. Erikseen on merkille pantava, että useimmat noista etevistä miehistä näyttävät olevan kuin luodut istumaan senaatissa, vaikkeivät sinne pyri. Kun suomenmielisistä puhutaan, tulee sitä vastoin kansamme ominaisuuksien nurja puoli näkyviin. Kuoltuansa joku suomenmielinen vihdoin tunnustusta saavuttaa, mutta eläissään ovat he joko kykeneviä mutta kavalia ja törkeästi itsekkäitä, tahi jokseenkin kykenemättömiä henkilöitä, — kummassakin tapauksessa pelkurimaisia, epäilyttäviä, sekä sen lisäksi yhdellä perisynnillä varustetut: pääsy senaattiin näyttää heille olevan päätarkoituksena. Herrojen Zweigbergkin ja Spångbergin käsityksen mukaan ei taida koko suomalaisessa puolueessa löytyä kuin yksi kykenevä henkilö, jolla samassa on „karaktääri“, herra Jonas Castrén; sen lisäksi herra Spångbergillä on tietoja herra Erkon taitavasta kynästä, joka suomenkielisyytensä vuoksi on jäänyt ruotsalaisille tuntemattomaksi. Ohimennen tehdään Aulinille, Ojaselle ja Teittiselle kumarrus, samassa kuin herra Aho tunnustetaan nuoren Suomen taiteilija- ja kirjailijapiirin keskustaksi. Siinä sitten koko suomenmielinen puolue.

Luulemme tällä antaneemme oikean kuvan ruotsinmielisten yleisestä kannasta kielikysymyksessä; tahdomme vain lisätä, että vielä löytyy kansaa varten toimitettuja, enimmältään nimettömiä pikku kirjasia, jotka ovat siksi arvottomia, ettemme ole tahtoneet niistä puhua, vaikka kyllä voisivat vielä parempia esimerkkejä tarjota.[1] Edellä esitetty riittänee kuitenkin perustukseksi, jos tahdotaan puolueiden välillä tehtävää sovintoa ajatella.

[1] Tyypillinen sellainen on uusmaalaisten pennikirjastoon kuuluva vihko *Några ord om det svenska partiet i Finland af E. H. E.* Helsingissä 1894.

Mutta miten tämmöinen sovinto yllä esitetyillä edellytyksillä olisi mahdollinen? Sovinto tarkoittaa tietysti kahden oikeutetun kannan saattamista sopusointuun, se vaatii molemminpuolisia myönnytyksiä yhteiseksi menestymiseksi. Oikean ja väärän, valon ja pimeyden välillä ei sitä vastoin voi sovintoa ajatella. Hyvä ja oikea ovat aina voitolle saatettavat; vastakkaisen kannan, — tässä tapauksessa suomenmielisyyden — täytyy „se soumettre ou se démettre", alistua tai poistua, jos kerran sen luontoa on ylempänä oikein määrätty.

Mutta se asia ansaitsee tulla tutkittavaksi. Sitä ennen kuitenkin vastaus muistutukseen, jota varmaan tullaan monelta taholta yllä olevaa vastaan esittämään.

Tarkoitamme tuota hyvänsuopien hurskasta toivoa, että ilman muuta voisi jättää mennyttä aikaa sikseen, uutta elämää aloittaaksemme kultaisessa sovinnossa. Moni katsonee vääräksi vetää vanhoja asioita esille, koska puoleksi unohtunutta riitaa muka vain sillä jälleen viritetään. Nya Pressen on sekin puhunut tähän suuntaan. Ainoassa todellakin sovinnolliseen henkeen kirjoitetussa sekä kieliasiaa koskevassa kirjoituksessa, jonka me vuosikausiin olemme sen palstoista löytäneet (18 päiv. kesäkuuta 1899, n:o 103), sanotaan nimenomaan, että ruotsinmielisten nykyinen polvi kyllä käsittää, että ennen on erehdyksiä tehty suomenkielisiä vastaan, mutta koska tämä polvi ei ole edellisten erehdyksistä vastuunalainen, katsoo lehti tarpeettomaksi, jopa vääräksikin esim. kansanjuhlissa esittää kielikysymyksen vaiheita.

Laillansa tässä on perää. Vanhat tuhmuudet irokeesien ja hanhien kielestä, 1850 vuoden kielto suomenkielistä kirjallisuutta vastaan, ehkäpä „verettömienkin" erehdykset ovat todellakin ulkopuolella nykyisen sukupolven vaikutusta. Mutta jos otetaan lukuun lähimpäin vuosikymmenien keskustelut sekä mitä sellaiset kirjoittajat kuin Estlander, Bergh, von Born, Wrede, Lille y. m. ovat joko Nya Pressenissä tahi muulla tavoin julaisseet, niin nykyisen sukupolven ei sovi vetäytyä välinpitämättömyyden kuoreen. Jos se tahtoo suoraan heistä luopua, — hyvä, mutta la'atkoon sitten myös moittimasta suomenmielisiä entisten tapausten johdosta. Jos Nya Pressen hengenheimolaisineen sitä vastoin tahtoo rakentaa vuosikymmenien juurtuneiden harhaluulojen, syytösten ja väitteiden pettävälle perustukselle; jos se suunnilleen yhä vielä seisoo sillä kannalla, jota olemme tahtoneet ylem-

pänä kuvata, niin entisten riitojen selvittäminen on välttämättömän tarpeen, sekä sovun että ennen kaikkea totuuden tähden. Jokaiselle ajattelevalle lienee selvä, että ruotsinmielisten kanta ei voi yksin olla koko totuuden ilmaisija; jos tahtoo kullekin oikeutta antaa, sopinee kuulla toisenkin riitapuolen käsitystä.

Snellmanin arvostelemiseen nähden voimme lausua ajatuksemme aivan lyhyesti, koska Reinin elämäkerta siinä kohden niin hyvin todistustavan tarkkuudella kuin päätösten mallikelpoisella puolueettomuudella on täysin luotettavan perustuksen laskenut jälkimaailman tuomiolle. Toivottavasti tämä teos ei jää yhdellekään tämän lehden lukijoista tuntemattomaksi.

Vaikea on tosiaankin käsittää sitä sokeutta, joka Snellmanissa huomaa parhaasta päästä unohdettavia heikkouksia, sekä kykenee jättämään syrjälle, että hänen esittämänsä kansallisuusaate kaikkine johtopäätöksineen on ollut se siemen, josta seuraavan ajan paraat riennot, kansamme korkeampi sivistys, valtiollinen vapaus, yhteiskunnallinen tasa-arvo sekä taloudellinenkin kehitys ovat kasvaneet. Olipa tämän opin esittäjä sanomalehdentoimittajana Kuopiossa, virattomana Helsingissä tahi vaikuttavassa asemassa, hänhän se istutti ja sai kasvamaan puun, jonka suojassa me kaikki nykyänsä toimimme.

Mutta samassa kuin tämän myönnämme, emme kiellä että kansallisuusaatteen elinvoimainen siemen alkujaan oli suljettu filosofisen doktrinin kovaan kuoreen, joka teki asialle haittaa, vieroittaen useita kansalaisia Snellmanista ja hänen riennoistaan. Kansallisuuskäsitteen määritelmä, joka ei jättänyt kaksikielisyydelle sijaa, syrjäytti historiamme opetuksia ja tuntui loukkaukselta maan ruotsinkielistä rahvasta vastaan, vaikka Snellman kyllä käytännössä tiesi sen oikeudelle, vieläpä herrassäädyn ulkonaisista oloista riippuvalle ruotsinkielisyydelle antaa arvonsa. Senpä tähden Snellman sekä varsinkin moni hänen seuraajista myöskin puolestaan on syypää myöhempäin riitojen katkeruuteen. Epigoonit tavallisesti liioittelevat opettajan virheitä, kykenemättä hänen suuruuttaan saavuttaa.

Snellmanin ihmeellinen monipuolisuus teki hänelle mahdolliseksi edustaa erilaisimpia edistysrientoja. Käytännöllisen elämän tuntijana hän on syntysanat esittänyt monelle yhteiskunnalliselle parannukselle, joka on toteutunut yhdeksännentoista vuosisadan loppupuolella. Niinpä

hän, suomenmielisyyden oppi-isä, samassa on „liberalienkin“ edelläkävijä, — heidän, jotka koettivat hänet edistyksen vihaajaksi leimata.

Pian erosivat kuitenkin harrastukset kahtaanne. Jungfennomanit ottivat kansallisuudenaatteen, dagbladilaiset yleisvaltiollisen kehityksen erityiseksi alakseen. Kumpikin puolue luuli aikansa tärkeimmät tarpeet tyydyttävänsä.

Jokseenkin joutavaa olisi periaatteen kannalta ottaa ratkaistavaksi, kenpä tärkeämmän työn suorittaa, sekö joka maan muokkaa ja kyntää, vai se, joka kylvön tekee. Molemmat työt ovat välttämättömät, jos tahtoo saada laihon vihantana nousemaan, täysitähkäisenä huojumaan. Useimmiten pellon raivaaminen on suuremmat vastukset tuottanut, joskus siemenen hankinta on voinut olla tehtävistä vaikein. Jälkimaailman asia on arvostella työntekijäin voittamia vastuksia ja tarmoa sekä antaa kummallekin kohtuudenmukaisen tunnustuksen.

Mutta kaikki eivät käsitä asiaa tällä tavoin. Vielä äskettäin eräs entisten „verettömäin“ seuran jäsen, professori Th. Sælan, Hufvudstadsbladetissa (n:o 165, 21 päiv. kesäk. 1899) rohkeasti vetosi „nykyiseen aikaan“ todistaaksensa, että dagbladilaiset olivat olleet selvempinäköiset (mera framsynta), kun etupäässä tahtoivat kehittää kansamme valtiollista asemaa, muka millään muotoa halveksimatta toisen puolueen (suomenmielisten) rientoja. Millä tavoin näitä harrastuksia itse asiassa on tunnustettu, siitä on jo ylempänä selvitystä saatu, mutta vielä selvemmäksi asia käynee, jos yksityiskohdittain tarkastetaan suomenmielisten työtä.

Ottakaamme ensin huomioon tuota tuhannesti kuultua syytöstä, että suomenmieliset ovat taistelleet perittyä sivistystä vastaan, joko sitten tätä sivistystä länsimaiseksi, skandinavilaiseksi tahi ruotsalaiseksi kutsutaan. Että esi-isämme ovat olleet mukana tätä sivistystä luomassa, se joka tapauksessa on varma.

Kirjallisuuden edistäminen, se oli suomenmielisten ensimäinen silmämäärä. Suomentamalla silloisen ruotsinkielisen kirjallisuuden paraita tuotteita, etupäässä Runebergin, mutta myös Tegnérin ja muitten ruotsalaisten runoilijain lauluja koetettiin niille hankkia alaa ja lukijoita umpisuomalaisten piirissä; sen lisäksi ruvettiin uutta luomaan. Korkeamman sivistyksen ja kansanvalistuksen tarvetta on tässä kohden yhtaikaa ajateltu, eikä näiden välille lopulta voikaan tarkkaa raja-

viivaa vetää. Millä menestyksellä työtä on suoritettu, sen osoittaa nykyaika. Kato on tosin monesti käynyt tälläkin alalla; hukkaan on mennyt usea siemen, josta paljon odotettiin. Mutta kun nykyään Suomessa ilmestyvää kaunokirjallisuutta arvostellessa on toisella puolen sellainen sarja kuin suomenkielisten kirjoittajain nouseva joukko, Juhani Aho ja J. H. Erkko etupäässä, toisella puolen sitä vastoin niin suuri puute, ettei edes tiedä kelle tarjona olevan palkinnon antaisi, täytynee tosiaankin myöntää, ettei 1860-luvulla kukaan voinut odottaa miespolven ajassa saavansa moista muutosta nähdä.

Ja tässä on koko ajan vain koetettu uutta luoda; ei ole hävityssotaa vanhaa vastaan käyty. Millä oikeudella on siis puhuttu „perityn kultuurimme“ uurtamisesta sekä „ryntäämisestä sivistyksen pylväitä vastaan“? Olkoon että haaveksijoita on löytynyt, jotka saavutetun sivistyksen arvoa oivaltamatta ovat uneksineet ihkasen uuden, suomalais-ugrilaisen sivistysmuodon luomista sekä siinä suhteessa pitäneet sekavia, pilviä tavoittelevia puheita, josta ruotsinmielisellä sanomalehdistöllä sitten on ollut suurta iloa. Juuri sellaisesta syystä tämän kirjoittaja jossakin ylioppilasjuhlassa ensi kerran sattui huomaamaan nykyistä tohtori Lylyä; muitakin esimerkkejä voisi mainita. Mutta laine ja sen vaahto eivät ole yhtä ja samaa, eikä taida koko maailman historiasta löytää esimerkkiä, että vanhaa sivistystä olisi hävitetty sen kirjallisia tuotteita kääntämällä tahi uusia teoksia samaan henkeen luomalla.

Koulujen edistäminen, opetustoimen laajentaminen uusille aloille näyttää samoin olevan jotakin muuta kuin raakuuden edistämistä. Tässäkin kohden suomenmielisten toiminta alusta asti oli selvä, jos vain tahtoo pääasiaa poikkeuksista ja suurta pienestä eroittaa.

Korkeamman opin ja kansanvalistuksen asiaa koetettiin ajaa yhtaikaa. Kansallisuudenaate ei myöntänyt raja-aitojen rakentamista eri kansanluokkien välillä; säätykierron alati vaikuttava voima oli samoin alusta asti selvä puolueelle, joka tiesi taajoissa riveissä ja niiden kohoomisessa löytävänsä ainoan luotettavan pohjan. Uskollisesti puolue onkin tässä ohjelmassa pysynyt; harvassa ovat poikkeukset. Kun valtiosäätyjen v. 1877 antama puoltosana ei auttanut, ja ruotsinmielinen sanomalehdistö puolusteli hallituksen viivyttelemistä, perustettiin opisto toisen perästä yksityisillä varoilla, ja siihen vastustuksen niska

taittui. Että tietomäärä suomalaisissa kouluissa on yhtä suuri kuin ruotsalaisissa, sitä ei kukaan kieltäne.

Tämän rinnalle asetettakoon ruotsalaisen puolueen kanta! Kansakoulujen nimellinen harrastaminen oli liiankin usein suojelusmuuri, jolla koetettiin peittää sisällistä vastenmielisyyttä suomenkielistä oppikoulua vastaan. Toivomus, että ne umpisuomalaiset, joilla olisi taipumusta korkeampaan oppiin, edelleen joutuisivat ruotsinkielisiin kouluihin ruotsalaistumaan, tulee miltei aina näkyviin, joko muistamme J. A. von Bornin senaatissa v. 1867 lausumaa vakuutusta, että suomenkieliset oppilaat, vuoden opetuksen perustuksella kyllä voisivat jatkaa ruotsinkielisessä koulussa, tahi 1871 vuoden kielikomitean ja 1879—80 vuoden koulukomitean ruotsinmielisten jäsenten samaan suuntaan menevää ohjelmaa, jota prof. Estlander sitten laillansa kehitti kirjoituksessaan kieliasiasta. Suomenkieliset pojat olivat alaluokilla valmistettavat ruotsalaisiin kouluihin; kansamme enemmistölle oli hankittava tilaisuus jossakin seuraavassa polvessa päästä yliopistollista opetusta nauttimaan, — siinä ohjelma, jota tehtäessä ruotsinkielen etu kyllä oli kohtuuden vaatimukset voittanut. Saman kannan kaikua kuuluu vielä 1896 vuoden ruotsalaisissa puoluepäivissä, jolloin herra Smeds paheksumalla mainitsi, ettei halvin suomalainen työmies enää, vaikka kurjimmastakin mökistä tulisi, suostu panemaan lapsiaan ruotsinkieliseen kouluun.

Eivätkä erehdykset tähän pääty; yksityiskohdissakin niitä vilisee. Hetkeksi onnistuneinakin nuo yritykset suomenkielisen opetuksen poistamiseksi Helsingin ja Oulun opistoista, sekä samallaiset Jyväskylän lyseota vastaan haudotut, mutta onnellisesti torjutut aikeet olivat yhtä ajattelematonta kuin uuden ruotsalaisen sijoittaminen supisuomalaiseen Mikkeliin. Vähemmälläkin saattoi rauhallisia suomalaisia panna liikkeelle, vaikka Hämeenlinnaan olikin saatu uusi koulu. Kun klassillista sivistystä halveksittiin realisen hyväksi ja papin niinkuin koulunopettajan urat olivat ruotsinmielisessä leirissä pahaan huutoon joutumaisillaan, saattoi kyllä olla syytä jäljestäpäin 1896 vuoden puoluepäivillä tarjota parannusta, mutta eipä moisilla keikahduksilla osoiteta valtiollista selvänäköisyyttä, saati johdonmukaisuutta. Enemmän kuin klassillisuuden tahi uskonnon harrastus vaikutti tässä halu saada pappissääty ruotsinmieliseksi, (vert. herrojen Schulténin, I. A.

Heikelin, Cygnæuksen ja M. Holmbergin puheita). Olojen kehitykselle kuvaavaa on, että kun ennen muinoin oli koetettu todistaa suomenkielisen väestön sivistystarpeen olemattomuutta sillä, että suomenkielisten oppilasten luku silloisissa (s. o. ruotsinkielisissä) oppilaitoksissa oli vähäinen, tiesi Nya Pressen joku vuosi sitten lohduttaa itseään ruotsinkielisten opistojen kutistumisesta sillä, että koulut korkealla oppilasluvulla „eivät ole niinkään suotavia“ (äro ej något att efterfika). Valtion keskimääräiset kustannukset kustakin oppilaasta ovatkin jo kauan aikaa olleet maan ruotsalaisissa lyseoissa ja reālikouluissa melkoista korkeammat kuin suomalaisissa, joskuspa kahdenkertaiset. V. 1877 suomenkielisten oppilasten luku maamme kaikissa oppikouluissa (tyttökoulut ja yksityiset opistot niihin luettuina) oli vähän enemmän kuin viides osa koko luvusta, nyt se on yli puolet. Tosiolot ovat jo sillä viitanneet siihen, että samassa kuin useat uudet suomalaiset koulut ovat olleet tarpeen, on ruotsalaisten valtiokoulujen lukua täytynyt vähentää, — siitä selvästä syystä ettei niillä ollut oppilaita.

Puolueitten koulupolitiikista sanoi herra Felix Heikel, — jota ei ainakaan voine liiallisesta suomenmielisyydestä syyttää — v. 1896 vuoden puoluepäivillä, että suomenmielisillä tässä kohden aina oli ollut tarkoitukset selvät, jota paitsi puolue lakkaamatta ja johdonmukaisesti oli niitä pitänyt silmällä; ruotsinmielisten sitä vastoin tuskin sopi koulupolitiikista puhua; he olivat siinä olleet varsin vähän selvänäköiset ja johdonmukaisuutta vailla. Eikä tätä väitettä siinä tilassa näy vastustetunkaan, joten asia tunnustettuna on todistetuksi katsottava. Ruotsinmieliset ovat tässä kohden noudattaneet huonon konservatismin politiikkia, vastustamalla tarpeellisia uudistuksia ja peräytymällä ainoastaan pakosta, joten suuret myönnytykset eivät lopulta oikeuta kiitollisuuteenkaan. Merkityksensä jarrutuksella tosin on ollut; tarmokkaammin kuin ikinä mikään „agitatsioni“ se on vaikuttanut siihen, että suomenkielisten enemmistöä on välinpitämättömyyden horrostilasta herätetty. Mutta tämä ansio on aivan negatiivinen eikä tarkoitettu.

Vielä muistutus, jolla on hupaisa puolensa sekä samassa näyttää mitä todistusvoimaa muukalaisten hätihätää saavutetulla käsityksellä Suomen asioista on. Hra Zweigbergk, joka kaiketi Verdandin entisenä jäsenenä on vapaamielinen kiireestä kantapäähän, ehkäpä

radikali, pistää kaikki periaatteensa pussiin julistaakseen, että se vaatimaton koulupakko, joka 1894 vuoden valtiopäivillä ehdoitettiin, oli aivan päin mäntyyn. Ja herra Spångberg silmiään räpyttämättä kertoo että „ylimyksellisistä ja virkavaltaisista tarkoituksistaan syytetty ruotsalainen puolue nyt entistä enemmän (!) on henkisesti ja taloudellisesti ruvennut kohottamaan Suomen rahvaan asemaa". Muistamme kyllä, että Nya Pressen v. 1899 puhui kauniita sanoja siitä mitä kokonaisen kansan yksimielisyys ja valistus merkitsee, mutta jos totuudelle vähänkin arvoa suodaan, täytyy myöntää, että juuri sama lehti läpi vuosikymmeniä on niitä vainonnut, jotka tuon tuloksen ovat saaneet aikaan. Sitten heräsi tosin v. 1899 ruotsalaisella taholla halu suomalaisten valistamiseen. Tämä on hyvä, *jos* siitä jotakin seuraa. Nykyhetken tarpeeseen nähden ponnistukset joka tapauksessa tulivat yhtä myöhään, kuin jos lähetettäisiin ruiskua ostamaan talon ilmi tulessa ollessa. Kansanopistoja ja lomakursseja, ruotsinkielisille tietysti, ruotsinmieliset sitä vastoin saivat ennen aikaan kuin suomenmieliset, mutta siinäkin jälkimäiset jo ovat voitolla.

Taiteen edistäminen on myöskin kuulunut suomalaisen puolueen tehtäviin; teatteri on tässä kohden huomattavin. Ehkä moni vielä muistaa, mitä silloisen ruotsinmielisyyden edustaja vastasi, kun Kaarlo Bergbom julkisuudessa esitti, millaisen teatterin tulee olla. „Olisi hauska antaa herra K. B:n jonkun aikaa johtaa teatteriamme, jollei semmoinen aika, olkoon kuinka lyhyt hyvänsä, riittäisi saamaan koko yrityksen ainaiseen häviöön". Mitä on sen jälkeen nähty? Bergbom loi suomalaisen teatterin. Operaosaston aika tuli tosin yhtä lyhyeksi kuin se oli loistava; vastustajista muutamat tekivätkin parastaan sitä tappaakseen, mutta suomalainen puheosasto on Bergbomin johdolla korkealle kohonnut, täyttäen usein taiteellisuuden suurimpiakin vaatimuksia. Ida Aalbergin ja muitten kotimaisten taiteilijain kyky ei ikinä olisi vaikutusalaa saanut ilman tätä laitosta, joka on tuntuvasti vaikuttanut kirjalliseen tuotantoonkin. Ruotsalainen teatteri sitä vastoin työskentelee nyt kuten kolme vuosikymmentä sitten muukalaisilla voimilla eikä nykyänsä ole sillä korkealla kannalla kuin Delandin, Åhmanin sekä herra ja rouva Raa'n aikana. Leppeästi ei aluksi otettu vastaan yritystä esittää Kalevalaa kuvissa, mutta taiteilijamme ovat sitten, A. W. Gallén etupäässä, saaneet tässäkin kohden koti-

maiselle sijaa. Että sivistyksemme samassa on rikastunut, se tunnustettaneen ilman todistuksia.

Kysymys suomenmielisen puolueen osallisuudesta viimeisten vuosikymmenien kultuuritehtävissä on niin tärkeä, että siinä kohden on täytynyt mennä yksityisseikkoihin. Toivomme sanotulla todistaneemme niiden arvelujen perättömyyden, joitten mukaan suomenmielisyydessä olisi vaara peritylle sivistyksellemme. Uskallamme siinä kohden uudistaa mitä jo 21 vuotta sitten julkisuudessa lausuimme: [1] „jos valoa, vapautta ja kansallista kehitystä pidetään „skandinavilaisena" ohjelmana, — hyvä! silloin suomenmieliset ovat ainoa puolue Suomessa, joka ymmärtää tosi-ruotsalaisen sivistyksen henkeä ja työllään kasvattaa niitä kultuurin taimia, joita kuuden vuosisadan työskenteleminen on Suomessa istuttanut".

Tulemme nyt valtiollisiin kysymyksiin.

Ruotsin kielen vastainen asema muistettakoon tässä ensiksi, koska on luuloteltu, että se etupäässä olisi uhattu. Selvyyden vuoksi pitäisi kuitenkin heti eroitettaman siitä pois ruotsinkielisen rahvaan asia, koska ei kukaan huomattavampi suomenmielinen ikinä ole tahtonut vähentää tämän väestön oikeutta. Eikä kukaan muukaan ole meidän tietääksemme sellaista ehdoittanut. Suomenmielisten kansanvaltainen kanta on päinvastoin umpiruotsalaisillemme hankkinut arvon, sillä dagbladilaisten kosmopolitismin ja viikinkien yläluokka-taipumusten tähden he kyllä olisivat saaneet unohduksiin jäädä, jos ei vastustajain esimerkki olisi asianomaisia paremmalle tolalle johtanut. Valitettavasti on kiitettävään valistustyöhön samassa sekaantunut yllytyksiä sekä tavattoman julkeata valtiollista panettelua.

Entäs ruotsinkielen asema sivistyneissä?

Kieltämätöntä on, että herrassäätymme, nimien ruotsinkielisyydestä huolimatta, suurimmaksi osaksi polveutuu umpisuomalaisesta rahvaasta, vieläpä harvassa sukupolvessa. Kun tämän ohessa suurempi vaikutusala on sillä puolen saavutettavissa, on kyllä moni kuten jo Fredr. Cygnæus lauloi, tuntenut suomeksi kirjoittamalla joutuvansa lähemmälle „isänmaani oikeata sydäntä". Tahdotaanko todellakin yksityiseltä riistää sitä vaalivapautta, että saa määrätä kumpaisella

[1] Katso Kirjallista Kuukauslehteä 1878, n:o 10.

kielellä tahtoo työskennellä? Siltä kyllä näyttää, mutta se olisi mieletöntä. Ja jos siirto kieliryhmästä toiseen on „apostasiana“ eli uskonnosta luopumisena pidettävä, joka muka turmelee asianomaisen siveellistäkin kantaa, täytynee kysyä, kuinka tämä muutos sitten voi olla kiitettävä ja kaikin mokomin edistettävä, jos vain ruotsinkielen asema siitä hyötyy?[1]

Monikaan osa kielikysymyksestä ei ole sanomalehdistössä ja valtiopäivillä tullut niin pitkien keskustelujen esineeksi kun oikeuskielen asia, ja kaikenmoista on aikoinaan esiintuotu, jotta oikeuskieli ei vaan tulisi paikkakunnan kielestä riippuvaksi. Pelätystä oikeudenvaarasta ei sitten uudistuksen tapahduttua ole mitään kuultu, ja tuomarien oikeuden luulisi tulleen riittävästi turvatuksi kokonaisten vuosikymmenien valmistusajalla. Muuten suomenmielisten kanta tässä kohden on niin tarkoin 1734 vuoden lain mukainen, että vaan voipi ihmetellä sitä rohkeutta, joka koetti tämän lain ja sen O. K. 24 luv. 3 §:n avulla suojella perittyjä epäkohtia. Moni ruotsinmielinenkin on katkerasti paheksunut, että siten yritettiin suomenkieltä maassa „vieraaksi“ julistaa, vaikka valtiosäädyt viimeistään vuonna 1882 yksimielisesti olivat olleet muutoksen laillisuudesta selvillä. Kuvaavaa on, että vapaaherra von Born tuota selitystä vertailee „tuskalliseen leikkaukseen“, joka kuitenkin muka oli tarpeen, samoin kuin „jos henki tahi jokin ruumiin jäsen on pelastettava“, (Det svenska partiet, s. 33).

Kielten yhdenvertaisuutta ruotsinmielisetkin kyllä sanovat harrastavansa; kun sortoa mainitaan, oletetaan aina sen saavan suomenmielisten puolelta alkunsa. Toista tosiasiat osoittavat. Yliopistossa molemmat kielet ovat olleet kaikkialla luvalliset — paitsi vuosikymmenien aikana uusmaalaisessa osakunnassa, jolla kuitenkin on puoleksi umpisuomalainen ala. Hirmuista hälinää syntyi, kun ensin uskallettiin aatelissa puhua suomea, mutta koko talonpoikaissäätyä kidutetaan yhä vielä täydellisellä suomenkielisten lausuntojen tulkitsemisella

[1] Näitä näkökohtia on laajemmin käsitelty kirjasessa Nationalitet och bildning (Helsingissä 1887), jossa tavataan professori Estlanderin tunnettu kirjoitus Min ställning i språkfrågan sekä kaksi vastinetta siihen. Julkaisun merkitys näkyy jo siitä, ettei Nya Pressen siihen aikaan sanallakaan maininnut sen ilmestymistä, vaikka kirjanen sisältää tuon ylistetyn ohjelmakirjoituksenkin.

sen tähden että kolme neljä jäsentä ei ymmärrä tahi ei tahdo ymmärtää suomea. Vähemmistön oikeudettomuutta aatelissa ja porvarissäädyssä sekä viikinkien hallitsemissa kaupungeissa ei tarvitse kuvata; porvarissäädyn suomalaisista valitsijamiehistä välittämättä ratkaistaan vaalit ennakolta. Ja pitemmällekin on tahdottu mennä. Ei yhtään suomenmielistä mihinkään vaikuttavaan paikkaan kunnan tai valtion palveluksessa, ei yhtään suomenmielistä opettajaksi ruotsinkieliseen opistoon, — nämä sotahuudot ovat toisinaan kaikuneet ruotsinmielisissä sanomalehdissä. Että tuo politiikki perustuslakia rikkoisi, on selvä. Tällaisen tasa-arvon myöntävät ruotsinmieliset. Sattuvasti vapaaherra von Born, itse katsoen tasa-arvon mahdottomaksi, sanoo että Nya Pressen, pakosta siihen suostuessaan, on koettanut asiasta „tehdä itselleen ansiota tahi ainakin etua“, (Det svenska partiet, s. 10).

„Pietarin teistä“ olemme tässä lehdessä ennen lausuneet ajatustamme,[1] josta edelleen pidämme kiinni. Ainoa kerta on suomenmieliseltä taholta käyty Pietarissa Armfeltia puhuttelemassa; Jyväskylän kovasti uhattu lyseo sillä pelastui. Vaikkapa ruotsinmielisyyteen taipuva, olisi varovainen Armfelt kai useammin noudattanut puolueettomuutta, jollei alati olisi ollut hengenheimolaistensa painon alla. Säännöttömiä teitä arastellen suomenmieliset eivät normaalikoulun asiassa Örnin kehotuksestakaan kääntyneet Adlerbergin puoleen, — josta saivat osakseen tämän suuttumuksen, samassa kuin heitä julkisuudessa leimattiin epäilyttäviksi onnenonkijoiksi! Koko kysymys „Pietarin teistä“ muuten ei milloinkaan olisi polttavaksi tullut, jolleivät muutamat suomenmieliset olisi luuloille antaneet siipiä julkaisemalla osaksi varsin ajattelemattomia sanomalehtikirjoituksia.

Muissakin valtiollisissa kysymyksissä suomenmielisten merkitys on suurempi kuin väitetään. Juridisten ammattimiesten vähälukuisuus sillä taholla tosin heikontaa puolueen vaikutusta valtiopäivillä; sen sijasta saavat suomenmieliset vastata suomenkielisistä lakiteksteistä ja mietinnöistä, josta kylläkin työläästä ja tärkeästä tehtävästä ruotsinmieliset tavallisesti eivät vähääkään välitä. Kieltämättä suomenmieliset useassa kysymyksessä taipuvat konservatismiin, jota me tässä lehdessä usein olemme moittineet.[2] Mutta kun ruotsinmieliset

[1] Valvoja 1884, siv. 128, 129, sekä 1887, siv. 104.

[2] Katso esim. Valvojaa 1884, siv. 133—138, 1887, siv. 424—427.

— milloin ei oma etu „eurooppalaisuutta“ estä — käyvät vastakkaiseen yksipuolisuuteen, on tasapaino lopulta tullut tyydyttäväksi. Onhan siltä puolen joskus voitu mennä niinkin pitkälle, että uskonnonopetuksen syrjäyttämistä kouluista on puolustettu — maassa, missä 98 % väestöstä kuuluu yhteen ja samaan uskontunnustukseen! Mutta eipä puolueitten osallisuus lainsäädännössä sitä paitsi ole sellainen kuin Nya Pressen luulee. Useinpa yksityiset suomenmieliset ovat mitä tärkeimpiin asioihin vaikuttaneet ratkaisevasti. Kyytiasia ja parselimuutos, kumpikin jo toivottomalta näyttäen, saatiin selvitetyksi v. 1882 ja 1885, toinen Meurmanin, toinen Yrjö-Koskisen toimesta; uudesta rikoslaista tullee suurin ansio J. Forsmanille j. n. e. Monta monituista valtiopäiväesitystä ja arkaluontoista valtiollista asiaa senaattorit Yrjö-Koskinen ja Eneberg johtavalla taidolla ovat valmistaneet, sen tunnustavat rehelliset viikingitkin, vaikkei Nya Pressen kuolemakseen suostune kummankaan nimeä mainitsemaan muuta kuin sitä moittiakseen.

Monesta syystä ei voi vielä julkisesti käsitellä nykyajan kysymyksiä, mutta useinpa kaukaisempi aika jo tarjoo johtoa ja opetusta tunnolliselle arvostelijalle. Pelkurimaisuudesta ja perustuslakeja kieltävästä kannasta moitittiin Snellmania v. 1861, mutta perättömästi; nykyänsä tiedetään hänen silloin tukeneen maamme asemaa paremmin kuin rohkeat intoilijat puuhillaan. V. 1867 Snellman sitä vastoin tuli täydelleen voitetuksi painolakia käsiteltäessä; hallitsijan esittämää säätylakia ei sopinut kunnialla hyväksyä, „tulkoon mikä tuleekaan“, kuten Lagerborg ritarihuoneessa lausui. Uljaalta kuului, mutta tokkohan myöhempi aika todellakin, nykyinen liioin, osoittaa hallinnollisen mielivallan olevan puutteellista säätylakia paremman? Kuinka hetken voitto voi vastaisuuden tappioksi muuttua, osoittaa toisella lailla asevelvollisuusasia. Ruotsinmielisten vaikutusta oli, että esitystä v. 1877 niin suuresti muutettiin; suurempi varovaisuus olisi ollut suotava, sen tuntee nykyänsä jokainen. Jos varsinaiset viikingit silloin olisivat päässeet asiaa ratkaisemaan, olisi epäilemättä kaikki rauennut heidän mahdottomiin vaatimuksiinsa. Suuremmoinen oli v. 1888 puolueen vastarinta rakuunarykmentin asettamista vastaan, mutta O. Donner osasi sittenkin valiokunnan puheenjohtajana suurella maltillaan pelastaa asian erimielisyyteen raukeamasta.

Kun seisoo Suomen kansan varsin tukalassa asemassa, täytyy usein ottaa paljon muuta lukuun kuin pakahtumaisillaan olevan sydämmen taipumusta seurauksista huolimatta panna kova kovaa vastaan. Suurta yleisöä jyrkkä esiintyminen kyllä pikemmin miellyttää; rohkeus kuolla onkin toisinaan helpompi kuin rohkeus elää, — upeammalta se ainakin näyttää. Mutta niiden, joilla on mielessään maasta siirto mahdollisena, ehkäpä lähelläkin olevana pelastuskeinona, pitäisi samassa ottaa huomioon, että moni asia näyttää toiselta sille, joka horjumattomasti on päättänyt Suomeen jäädä „vaikk' onni mikä tulkohon". Taistellaan toisella tavoin jos tahtoo loistolla kaatua kuin jos tuntee olevansa velvollinen maamme syntymättömillekin polville säilyttämään kansamme oikeudet niin eheinä kuin vaan mahdollista on. Senpätähden ja täydelleen tunnustamalla sitä erinomaista valppautta ja huolta, jota Nya Pressen viime vuosina on suurvaltiollisissa asioissa osottanut, luulemme voivamme olla isänmaanystävät mekin, vaikka me erityisissä asioissa olemme olleet toista mieltä kuin mainittu lehti sekä valtiopäivillä esiintynyt Born-Janssonin ryhmä. Täydellä oikeudella vaadimme, ettei „epä-isänmaallisuuden" nimeä tässä kohden aseena käytetä. Suvaitsevaisuus toisin ajattelevia kohti on velvollisuus valtioelämässäkin, eikä ainoastaan uskonnossa.

Suomenmielisten taloudellisten yritysten hyväksi ei tarvitse paljon sanoa. Osaksi ne ovat olleet itsepuolustusta törkeätä mielivaltaa vastaan, jonka alaisina suomenmieliset tälläkin alalla ovat olleet; sitä paitsi ne ovat aivan luvallisen kilpailun ilmauksia. Tärkeä onkin tämä edistysaskel ollut. Kun suomalaiset laitokset odottamattoman nopeasti ovat päässeet vanhempien rinnalle tahi ohi, todistaa tämäkin miten laajalle kansallisuusaatteen juuret ulottuvat. Suuret kansankerrokset on saatu lähemmin liittymään vireämpään taloudelliseen elämään; koko kansamme on samassa saanut taloudelliset voimansa enennetyksi. Suomi-yhtiön yhdessä vuosikymmenessä saavuttama 76 miljoonan vakuutuskanta, (suureksi osaksi edustava kansan taajoihin riveihin levitettyä säästäväisyyden harrastusta), on tulos, jota moni rikkaampi kansa ja vanhempi henkivakuutusyhtiö voipi kadehtia.

Vähimmättä epäilyksettä miltei jokainen ruotsinmielinen puhuu vastustajainsa „itsekkäistä tarkoituksista" ja hyljättävistä välikappaleista; tämä vakaumus näkyy useihin syöpynyt kuin ruoste rautaan,

— samassa kuin saa kuulla ylvästelevää puhetta ruotsinmielisten kannasta, joka muka on „selvä kuin auringon rata“ (von Born, Det svenska partiet, siv. 40). Niin turhalta kun näyttääkin tämmöistä uskoa vastaan taistella, pyydämme kuitenkin saattaa vastustajiemme tiedoksi muutamat arvatenkin heille tuntemattomat seikat.

Toisen kielen asettaminen äidinkielen rinnalle on yksityiselle sellainen „astuminen alas helvettiin“, ettei siihen muuta kuin vakaumuksensa ehdottomasta käskystä rupea. Vuosikausien uhraaminen sisältyy siihen, vaikka ihmiselämä muutenkin on lyhyt, eikä monikaan lopulta voi ikinä uudella kielellä saavuttaa mitä äidinkielellä olisi helposti käsillä. Mitä vaikeuksia suomen kielen silloinen kehittymättömyys lisäksi toi mukanaan, pitäisi ruotsinmielisten sitä vähemmin unohtaa, koska itse eivät uskalla luottaa, että virkamies sitä koskaan oppisi. Mutta sittenkin useat suomenmieliset ovat tuon askeleen ottaneet, kun eivät nähneet muuta mahdollisuutta mielensä mukaan toimia kansamme valtaavan enemmistön sivistystyössä. He ovat tehneet niinkuin uudisasukas, joka valmiista pelloista luopuen ottaa korvesta kovalla työllä raivatakseen uudet viljelysalat. Onko tämä rikosta, onko se itsekkäisyyttä?

Aineellisia etuja eivät tästä saaneet; kyllä sensori sai vaivannäöstään paljon enemmän kuin kirjoittaja. Vielä viimeiseen aikaan asti painokustannusten suorittaminen monestikin on ollut kirjoittajan ainoa palkkio. Sanomalehdet, aikakauskirjat, koulut, teatteri y. m. olivat sen lisäksi ylläpidettävät; jotakin kannatusta saatiin joskus valtiolta, ruotsinmieliseltä yleisöltä harvoin mitään. Vaillingit täytettiin vapaaehtoisilla lahjoilla, — „garantioilla“ kuten niitä sievistelevästi nimitettiin. Mies, joka oli ollut mukana ehkä kaikissa 1870-luvun suomalaisissa rahankeräyksissä, kamreeri K. F. Wahlström vainaja, laski kerran muiston avulla noitten keräysten määrää; kymmenessä vuodessa oli saatu kokoon ainakin *puolen miljoonaa,* melkein kaikki köyhien taskuista, sillä Stenberg ja Ahlström olivat ainoat rikkaat koko puolueessa. Monelta meni toinen vuosikymmen velkojen vaivalloiseen kuolettamiseen. Tässä oli kenties suurtakin kevytmielisyyttä, mutta itsekkäisyydeksi sitä ei voine leimata.

Entäs nuo loistavat mahdollisuudet päästä fennomaniansa avulla eteenpäin virkauralla, — joista herra Antell v. 1894 näkyy kertoneen

herra Zweigbergkille, puhumatta siitä, että Nya Pressen vähintäin tuhat ja yksi kertaa on samaa virttä vetänyt. Mutta herroilta on tässä pari seikkaa jäänyt muistamatta. *Ensiksi* että keski-ikäiset suomenmieliset kyllä olivat asemansa valinneet jo siihen aikaan kuin Armfelt Pietarissa ja Adlerberg, Nordenstam, von Born y. m. Helsingissä johtivat hallitusta, joten suomenmielisyys tosiaankaan ei käynyt virallisesta suosituksesta. *Toiseksi* että Heidenin muka ruotsinmielisille niin vaikeana aikana muutamain suomenmielisten ohessa tuli senaattiin vielä useammat, joihin suomenmielisyyden varjo ei koskaan ole langennut. Ja *kolmanneksi* uskottakoon meitä kun vakuutamme, että korkeitten asianomaisten korkein epäsuosio ei ole tuntunut miltään sen taakan rinnalla, joka pian jokaisella ruotsinkielisestä kodista lähteneellä fennomaanilla on ollut kannettavana kansalaisten väärien luulojen ja vihan muodossa. Olla „varg i veum" siinä määrässä, että tahtomattansa hankkii valtioelämästä syrjässä oleville omaisillensakin ikävyyksiä, ivaa, se on todellakin ollut vaikea, — eikä sitäkään mene itsekkäisyydestä tavoittelemaan.

Mutta oletettakoon, että ruotsinmielisten käsitys kuitenkin, kaikitenkin on oikea! Mikä kumma on sitten saanut aikaan sen, että — kuten kaikki nyt jo tunnustavat — suomenmieliset ovat kieliasiassa kulkeneet voitosta voittoon, ruotsinmieliset tappiosta tappioon? Jos nuo aatteet puolustajainsa kelvottomuudesta, vastustajainsa etevyydestä huolimatta vastustamattomasti ovat voittaneet alaa, sittenpä ne vasta oikeassa loistossaan esiintyvät. Mikäpä se ruotsinmielisiä sokaisi, kun menivät vastustamaan asiaa, „niin selvää kuin auringon rata?"

Toinenkin apuneuvo löytyy, arvostellaksemme kielitaistelua oikein. Verrattakoon toisiinsa mitä suomenmieliset eri aikoina ovat riidanalaisissa asioissa esittäneet sanomalehdissä, lentokirjoissa, valtiopäivillä, niin huomaa melkein aina suurta johdonmukaisuutta. Ovatpa muuuten olleet eri mieltä: K. V. Forsmanin ja Jalanderin Morgonbladetissa esittämä kanta oli niin kaukana Valvojan toimittajain mielipiteistä kuin mahdollista; Suomettaren ja Päivälehden vaatimukset käyvät usein erilleen. Mutta kieliasian käytännölliseen puoleen nähden voisi monen kirjoituksen tahi puheen siirtää seuraavaan aikaan, ristiriitaa synnyttämättä, ja missä tulevaisuuden tarvetta rohjettiin

ennustaa, on seuraava aika merkillisen hyvin toteuttanut odotukset ja aikeet.

Ruotsinmielisten ei voi olla yhtä lohduttavaa katsella taaksepäin: „mahdoton" on liiankin usein tullut todellisuudeksi. Muutettu kanta, vastakkaiset väitteet täytyy monenkin miehen merkitä konttoonsa, jos itselleen totuuden tunnustaa. Alussa 1860-lukua kielimuutos muka oli hallinnollinen asia, mutta 1880-luvulla päinvastoin. Valtiopäivillä v. 1882 ei hiiskausta siitä, että suomen kielen oikeuksiin saattaminen muuttaisi 1734 vuoden lakia, mutta syksyllä 1883 O. K. 24: 3 sisälsi määräyksen, joka muka aiotut muutokset esti. Jokaisen tulee molemmat kielet osata, siinä Dagbladin sääntö, — jota vaan sen vastustajat täyttivät, mutta heitäpä siitä huolimatta „yksi-kieli"-politikin harrastamisesta morkattiin. Ruotsinkielen professorinvirkaa anoi kaksi säätyä v. 1872, kun yhteinen anomus oli rauennut, — mutta syksyllä v. 1876 julistettiin samalta taholta, muiden varalle, että keino oli laiton. V. 1897 anottiin, että valtiopäiväjärjestyksen määräykset vaaleista uudistettaisiin ensi valtiopäivillä, mutta v. 1899 Nya Pressen kehoittaa hallituksen jättämään anomuksen silleen, ja ottaa kumotaksensa mitä tuhannesti on kohtuulliseksi tunnustettu. Vähemmistön täydellinen syrjäyttäminen valtiopäivämiehen vaaleissa on aivan oikea Helsingissä ja Turussa, mutta aivan väärä Tampereella. Kielten tasa-arvo mainitaan välistä saavutetuksi, välistä mahdottomaksi, j. n. e., j. n. e.

Selvänäköisyydeksi ei tätä kaikkea voi väittää, miten asiaa muuten arvostelemmekin, ja kun paraatkin lait ilmeisesti ovat vaikutusta vailla, jollei kansan suureen joukkoon levinnyt oikeustajunta niitä tue, on siinäkin syytä entisille „verettömille" uudestaan miettiä, kumpi 1860-luvun puolueista tehokkaammat keinot on luonut Suomen tulevaisuuden turvaksi. Vapaaherra von Born tosin ilmoittaa, että *jolleivät* fennomaanit olisi esiintyneet, niin heidän vastustajansa olisivat tuon ohjelman toteuttaneet, vieläpä paremmin. Aivan kuin Kolumbuksen muna! Ihmiselämä onkin täynnänsä hyviä aikeita, joista ei tule mitään, mutta niitä ei voi historiaan ottaa. Eikä sitäpaitsi ollutkaan aikaa odottaa, ei ainakaan sataa tai kahtasataa vuotta, joka muistaaksemme oli saman kirjoittajan ideaali, kun kirjoitteli Östra Nylandiin. Nytkin on paljon kesken, vaikka on koetettu asiaa jouduttaa.

Ilman fennomanien työtä oltaisiin nykyänsä Viron tai Liivin kannalla, jos silläkään. Tuskinpa olisi suuren adressin alle saatu 5,000 nimeä, eikä ainakaan puolta miljoonaa.

Pitkäksi on esityksemme käynyt, vaikka kyllä olemme yksityiskohdissa lyhyyttä tavotelleet; jälellä on vaan esittää loppupontemme.

Sovinnollisuus on ilmeisesti tarpeen asemamme vakaannuttamiseksi; eripuraisuus ja ennen kaikkea perättömät luulot pitäisi saada poistumaan. Eipä niin, että kaikilla pitäisi olla samat mielipiteet; se on ihmiselämässä mahdotonta. Mutta sopii vaatia, että vastustajiakin tiedetään kunnioittaa, sekä että koetetaan heidän tarkoituksiansa ymmärtää. Sovinnollisuuden pahimpia esteitä on sitä paitsi se täydellinen tietämättömyys suomenmielisistä, joka varsinkin Morgonbladin ja Finlandin tauottua on päässyt leviämään umpiruotsalaiseen yleisöömme; tahallaan viikingit ovat tätä heikkoutta ylläpitäneet. Ruotsalaisen kansanvalistusseuran kalenteria katsellessa voisi luulla, että todellakaan ei enää sillä puolen tunnusteta jakamatonta isänmaata, niin huolellisesti vältetään tuossa taistelujen ulkopuolella olevassa julkaisussa kaikki mikä voi suomalaiselta tuntua. Eräs aikoinaan kiitetty puoluekirjoitus (Verdandin Credon kirjoittama) sanoikin v. 1887, että „jo on *tarpeetonta* uskoa jakamattomaan isänmaahan“.

Millä tavoin voisi lähinnä sovinnollisuutta edistää? Siihen kysymykseen Nya Pressen ei ole vastannut muuta, kuin että se kyllä „nuorten“ kanssa tulee toimeen. Sitä vastaan meillä ainakaan ei ole mitään sanottavaa, meillä, jotka pian kaksi vuosikymmentä tässä lehdessä olemme puolustaneet kansallismielistä liberalismia. Emme vaan ymmärrä, että Pressenin täydellä todella olisi hauskempi Päivälehden mieliksi suostua vaatimukseen „mies ja ääni“ kuin Suomettaren puolustamaan 10 äänen asteikkoon. Ja ihan varmaan lehti erehtyy, jos olettaa suomalaisen puolueen kannan kuvautuvan herrojen Jonas Castrénin ja Lylyn pitämissä puheissa. Niiden, jotka nuorina ajoivat kansallisuuden- doktriinin mielettömyyden viimeiseen umpisolaan, on täysi syy jälestäpäin tehdä „krugom“, mutta suomenmielisten pääjoukon tähänastinen kanta ei aiheuta sellaista matkaa Kanossaan.

Valvojassa on jo viime vuoden maaliskuulla vastattu samaan kysymykseen, (Helsingin kirjeessä siv. 239, 240) mutta otettakoon asia tässä uudelleen puheeksi.

Ensimäinen ehto tulee kenties vaikeaksi täyttää, koska se kääntyy sekä sanomalehtiä että yleisöä vastaan, mutta myrkky on myrkkyä missä sitä onkin. Pois kaikki personalliset solvaukset; pois tuo ulkokullaisuus, joka johtavassa kirjoituksessa on täynnä sovinnollisuutta, mutta antaa salaviittausten vapaasti versoa lehden kolmannella sivulla tahi alakerrassa, nimettömästi ja ilman minkäänmoista vastuunalaisuudentunnetta.

Eipä toinenkaan ehto tulle kaikille helpoksi, mutta ei siitäkään voine luopua. Muutamilla tahoilla on sääntönä, että huolellisesti salataan mitä hyvää vastustajain puolella tehdään, mutta suurta melua tehdään pienistäkin erehdyksistä. Tähän sopii kuitenkin muistuttaa että, kuten vanha sääntö sanoo, kaikki tehdään ansioittensa eikä virheittensä tähden. Erehdys ei suinkaan ole aina asianomaisen todellisen kannan oikea ilmaisija. Arvonantoa jokaiselle positiiviselle työlle, joka isänmaata hyödyttää, olkoonpa tekijä ystävä tahi vastustaja!

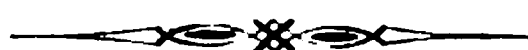
Kolmanneksi tahtoisimme asettaa kaikki sivistysriennot ulkopuolelle eli oikeammin sanoen yläpuolelle taistelua, ne kun paremmin kuin mikään muu lisäävät kansamme voimaa ja kestävyyttä. Tämä ala on — Jumala paratkoon — ollut puolueitten varsinaisena riitamaana, eikä äidinkielen asemaa ole tahdottu kansakoulussakaan tunnustaa, sen todistavat varsinkin Uudenmaan sekakieliset kunnat ja kirjallisuudessa herra Th. Lindhin hassutukset. Pitäisi suvaitsevaisuuden samoin ulottua muihin opetustoimiin. Jos yksityiset tahtovat kustantaa ruotsinkielistä koulua supisuomalaisessa seudussa, niin tämä olkoon heidän asiansa, jollei vaan yhteisiä varoja siihen vaadita.

Valtiovarojen jako muutenkin antaa usein aihetta erimielisyyteen, mutta jos vaan todellinen ansio otetaan ratkaisevaksi, niin oikea jakoperuste helposti on saatu. Järjetöntä on ensin jakaa käytettävä summa kahtia ja sitten kysyä, mitä ansioita kummallakin puolen on palkittavana. Emme tahdo ottaa 1 : 7 pysyväiseksi jakoperusteeksi, mutta vielä vähemmin 1 : 1. Että nykyänsä $^7/_8$ usein saa tyytyä pienempään osaan kuin $^1/_8$ on kyllin tunnettu, mutta ei ole luonnollinen asian laita.

Pääkysymyksenä kieliasiassa pysyy kuitenkin, että jokainen kansalainen kielestään huolimatta saapi täyden oikeutensa. Ettei tämä tarkoitus vielä kaikissa virastoissamme ole toteutunut, tunnustaa jo-

kainen; esteenä on varsinkin se suuri joukko virkamiehiä, jotka pitävät entisestä virkakielestä kiinni, sekä päälle päätteeksi katsovat luopumattomaksi oikeudekseen suomea osaamatta yhä nousta virkauralla. Mutta muistettakoon, että pian on kulunut kaksin kerroin se valmistusaika, joka alkujaan oli määrätty suomen kielen oikeuksiinsa pääsemiselle. Muistettakoon myöskin, että samoin on kulunut se aika, jolloin vapaasti saattoi valtiopäivillä asiaa järjestellä, sekä että käännösjärjestelmä ei liioin kansan oikeutta takaa. Yksi keino on vielä jälellä, — vapaa sopimus sekä velvollisuudentunnosta tehdyt myönnytykset. Hyvä tahto voisi siten korjata laiminlyönnit ja säilyttää oikeutemme itse ratkaista asia, jota muut tietysti eivät kykene järjestämään. Kaikista virastoista puhutaan tässä; eipä tuomioistuimet ole ainoat, joilta umpisuomalaiset asiakirjoja saavat. Laaja ala sovinnollisuudelle tarjoutuu; ymmärretäänkö sitä ajoissa käyttää?

Yksi on varma: kansamme ja suomalaisen puolueen pääosa nyt kuten ennen järkähtämättä pitää kiinni saavutetuista tuloksista. Millaiseksi valtiollinen asema käyneekin se ei lakkaa eteenpäin pyrkimästä, kunnes oikeus ja todellinen tasa-arvo ovat saavutetut.

Calderón.

Hänen 300-vuotisen syntymäpäivänsä johdosta.[1]

Kirjoittanut

WERNER SÖDERHJELM.

Kun PEDRO CALDERÓN DE LA BARCA kolmesataa vuotta sitten, tammikuun 17 p. v. 1600, syntyi, oli Espanjan teatterin loistoaika jo alkanut. Sitä olivat aloittaneet CERVANTES, Don Quijoten kuuluisa kirjoittaja, joka dramankin alalla on tienraivaaja, sekä LOPE DE VEGA, tuo ihmeen tuottelias dramatikko, jonka kappaleitten luku nousee enempään kuin tuhanteen viiteen sataan. Ensinmainittu kuoli jo 1616, toinen 1635.

[1] Esitelmä Suomalaisen teatterin juhlanäytännössä 19¹⁷/₁00.

Don Pº Calderon
dla Barca

Heihin liittyi Calderón, ja monessa suhteessa hän voittaa merkitykseltään molemmat edeltäkävijänsä. Hän teki espanjalaisesta dramasta taideteoksen. Säilyttäen hehkuvan etelämaisen runollisuuden ja kimmeltävän loiston, hän liitti näihin ulkonaisiin ominaisuuksiin selvän ajatuksen sekä toiminnan juonen; erinomaisen fantasiansa luomalle sisällykselle hän rakensi mitä älykkäimmän taiteellisen muodon, kuten kaunis ja tilava museon talo rakennetaan taideteoksia säilyttämään, jotka sitä ennen ovat olleet hajallaan. Siinä on lyhyesti sanoen Calderónin varsinainen merkitys espanjalaisen draman historiassa.

Tämä drama oli kehittynyt hiukan myöhemmin kuin eepillisen ja lyyrillisen runouden suuri kukoistus oli Espanjan politisen ja tieteellisen kehityksen loistoaikana tapahtunut — sinä aikana, josta Erasmus Rotterdamilainen lausui, että opintojen kanta Espanjassa oli sellainen, että se voi koko Europalle olla ihmettelyn aineena sekä esikuvana. Mutta huolimatta siitä, että maan valtiollinen mahtiasema kohta heikontui ja valtaistuimelle toinen tyranni taikka kykenemätön hallitsija toisensa jälkeen nousi, pysyi Espanjan vaikutus Europpaan vireillä miltei läpi koko 17:nen vuosisadan, samalla kertaa kuin aika 16:nen vuosisadan loppupuolelta aina 17:nen vuosisadan loppupuoleen itse Espanjassa oli henkiselle elämälle erinomaisen otollinen. Kolmen surullisesti kuuluisan Philipin hallitusaika on runoudelle merkillisin aika koko Espanjan historiassa, ja siinä muodostaa, kuten sanottu, dramallinen runous viimeisen jakson. Ikäänkuin hehkuvaan keskipisteeseen yhtyvät runouden kaikki säteet dramaan: siitä vasta oppii tämän ajan espanjalaista kansaa oikein tuntemaan, siitä sen romantillista elämää ja katsantotapaa, siitä sen uskoa, jossa oli niin paljon romantillisiä piirteitä ja joka itse kirkon käsissä pukeutui ulkonaisiin, dramallisiin muotoihin, siitä sen satumaailmaa, sen ankaraa käsitystä kunniasta ja muita sen elämän omituisia vaikuttimia.

Korkeimmalle huipulleen tämä dramallinen kukoistus pääsi Philip IV:n hallituksen aikana. Noustuaan valtaistuimelle v. 1621, hän heti alkoi suosia runoilijoita, etenkin teatterikirjailijoita, ja kutsui läheiseen ympäristöönsä parhaita, joita hän tiesi tarkalla aistilla valita. Näitten kanssa hän, Kustaa III:n tapaan, neuvoitteli uusista kirjoitettavista kappaleista sekä teatterin järjestämisestä, osoittaen itse mitä syvintä perehtymistä näihin seikkoihin, esittäen välistä omiakin tuotteitaan näytettäviksi ja esiintyen näyttämöllä omassa personassaankin. Hovietiketti kyllä kielsi

kuningasta esiintymästä pääkaupungin teattereissa, joita siihen aikaan oli kaksi, ja Philip siis ei voinut sitä tehdä muuten kuin inkognito. Mutta sen sijaan hän järjestytti itselleen oman teatterinsa Buen Retiron palatsiin ulkopuolelle Madridia. Kaupungin teatterit olivat sisustuksensa ja koneistonsa suhteen jokseenkin köyhät. Eräs ranskalainen matkustaja kertoo niistä pilkaten: näyttämö lepää tynnyrien päällä, ikkunat ovat avoinna, sillä näytäntö tapahtuu keskellä päivää; kun jumalien pitää astua alas taivaasta, niin he tulevat liukuen ja ratsastaen pitkin pölkkyjä, ja kun perkeleitä loihditaan esille, niin he nousevat hyvin mukavasti tikapuita myöten helvetistä ylös; auringonpaiste kuvataan öljypaperista tehtyjen lamppujen avulla, ja kappaleen menestys taikka epäonnistuminen riippuu pääasiallisesti eräästä suutarista, joka on „claque"n johtajana ja pillillään antaa merkkejä kun ei kappale häntä miellytä; eräällä määrätyllä paikalla istuvat kaupungin keveänpuolisemmat naiset, vastaanottaen herrojen visittejä ja nauraen ja laskien sukkeluuksia heidän kanssansa niin ääneen, ettei edes ukkosen jyrinää voisi kuulla, saatikka sitten mitä näyttämöllä lausutaan. — Toisin oli kuninkaallisen näyttämön laita Buen Retirossa. Komeasti oli sali koristettuna, siihen ei päästetty muita kuin nimenomaan kutsuttuja vieraita, näytäntö tapahtui illalla tahi pikemmin yöllä, jolloin palavat soitsut leimahtelivat yli näyttämön ja enensivät romantillista vaikutusta. Mútta ennen kaikkea oli koneisto tässä teatterissa merkillinen. Philip oli kovasti mieltynyt ulkonaiseen loistoon ja tahtoi näyttämölle panon suhteen saavuttaa kaikki mikä vaan saavutettavissa oli. Hän tuotti Italiasta maan mainion konemestarin Cosme Lotin, jonka taito näyttää olleen sellainen, että tuskinpa meidän aikakautemme parhaimmatkaan dekoratsionitaiteilijat voivat hänelle vetää vertoja. Kaikki hän sai kuvatuksi näyttämöllä — tulivuoria, myrskymeriä ja ihmeellisiä taikapalatseja, koko Olympin kaikkine jumalineen taikka Tartaruksen kaikkine helvetinrangaistuksista kärsivine asukkaineen, — pilvien läpi Pegasollaan ratsastavan Perseuksen tahi auringonvaunulla ilmoissa kulkevan Phaëtonin. Todistuksena tämän miehen erinomaisesta taidosta mainitaan että kerran kun suurenmoisen juhlanäytännön piti tapahtua hovissa, itse näyttämö asetettiin ilmaan pienen palatsin puistossa olevan lammen yläpuolelle, ja sen päällä sitten tapahtuivat mitä kummallisimmat muutokset.

Epäilemättä tämä kuninkaallinen harrastus tuotti dramalle ja teatterille sangen paljon hyötyä sekä herätti halua dramalliseen tuotantoon; koko tämän „suuren“ aikakauden kappaleita on lueteltu 3825, mutta voi varmasti laskea niiden luvun ainakin kymmenen kertaa isommaksi, se merkitsee, että tämän vuosisadan kuluessa kirjoitettiin vähän enemmän kuin yksi teatterikappale päivää kohti. Toiselta puolen taas ei voitane kieltää, että Philipin näyttämöllä pantiin ulkonaisiin seikkoihin niin paljon arvoa, että kirjailijat sen kautta houkuteltiin sepittämään teoksia, joissa näitä seikkoja liiaksi ja sisällyksen kustannuksellakin pidettiin silmällä.

Sellaisissa oloissa Calderónin kyky kehittyi. Hän oli jo 14-vuotiaana kirjoittanut näytelmäkappaleita; viisi vuotta myöhemmin hän oli tunnettu kirjailija; palveltuaan sotaväessä, nuoren aateliston tapaan, hän kutsuttiin hoviin jonkinmoiseksi kuninkaalliseksi teatterinjohtajaksi, ja alkoi kirjoittaa Philipin näyttämöä ja hoviväkeä varten. Vuonna 1635 ilmestyivät hänen ensimäiset teoksensa, kaksitoista kappaletta; kaksi vuotta myöhemmin ilmestyi toinen osa, sisältäen yhtä monta kappaletta. Sen jälkeen Calderón uudestaan pukeutui sotapukuun ja taisteli isänmaansa puolesta, mutta palattuaan sotaretkiltä hän rupesi, samoinkuin Lopekin oli tehnyt, papiksi, sai v. 1651 kappalaisen paikan Toledossa ja 1663 samanlaisen Madridin hoviseurakunnassa. Tämä vaihtelevainen elämä mahtoi olla syynä siihen, että Calderónin teoksista kolmas osa ilmestyi vasta 1664. Mutta arvattavasti vaikutti pitkään väliaikaan myöskin se seikka, että Philipin ensimäisen vaimon kuoltua v. 1644 teatterit täydelleen suljettiin koko viideksi vuodeksi. Tämän tapauksen johdosta käyttivät muuten papit kuninkaan alakuloista mieltä saadaksensa Philipin suostumaan melkoisiin rajoituksiin teatterin suhteen. Heidän ehdoituksensa ovat hyvin kuvaavat sen ajan teatterioloille. Vastedes näytelmien piti sisältää ainoastaan pyhimysten elämäkertoja taikka historiallisia tapahtumia, jota vastoin kaikki rakkausjutut kiellettiin; näyttämöllä piti esiintyä yksinomaan naineita rouvasihmisiä, yleisöllä ei pitänyt olla pääsöä näyttelijäin pukuhuoneihin; yhdessä viikossa saisi korkeintaan yksi uusi komedia tulla näytettäväksi; näytännön tuli alkaa viimeistään klo 2 p. talvisin ja klo 3 suvisin; erään virallisen kommissionin oli valvottava ei ainoastaan näytäntöjä, vaan myöskin näyttelijäin kotielämää, näytäntöjä ei enää saisi, niinkuin oli tapana, järjestää yksityisten taloissa j. n. e. Onneksi näitä asetuksia ei kuitenkaan niin tarkoin noudatettu, ja Philip palasi elämänsä

loppuvuosina vanhoihin harrastuksiinsa. Hänen kuoltuaan v. 1665 näyttäytyi yhtäkkiä Espanjan mädännyt tila kaikessa kauheudessaan. Mutta vielä kiilteli muutamia heijastuksia runouden auringon entisestä loistosta, vaikka sekin oli laskeumaisillaan. Calderón vaikuttaa yhä kuolemaansa saakka, joka tapahtui v. 1681. Yhdeksän vuotta sitä ennen hän oli julaissut neljännen osan näytelmäkappaleitaan. Hänen näytelmiensä koko lukumäärä nousee lähes pariin sataan.

Calderónin näytelmiä on eri lajia, etupäässä kahta: komedioita, joihin luettiin kaikenlaisia kappaleita, missä vaan oli tavallista toiminnan juonta ja maallisia tapahtumia, sekä n. s. *autos sacramentales*, suurenmoisia allegorisia näytelmiä, joita näyteltiin Kristuksen ruumiin juhlassa ja jotka siis olivat suorastaan uskonnollista laatua. Mutta myöskin komedioissa voi olla uskonnollinen sisällys, ja Calderónin siihen laatuun kuuluvat tuotteet ovat ehkä hänen mahtavimpiaan; paitsi sitä on hänen dramojensa toiminnalla historiallinen, mytologinen tahi puhdas fantastinen väritys, taikka ne voivat ottaa aiheensa jokapäiväisestä, runoilijaa ympäröivästä piiristä — jolloin ne ovat puhtaita huvinäytelmiä, n. s. *comedias de capa y espada*, viitan ja miekan komedioita, kantaen sitä nimeä sentähden, että viitta ja miekka kuuluivat aatelismiehen jokapäiväiseen pukuun.

Kuvailen mielessäni että voidaksensa täydesti ymmärtää mikä vaikutus näillä Calderónin dramoilla voi olla, ei ainoastaan riitä, että niitä lukee alkukielellä — vaikka sekin tietysti on tärkeätä kun ne kaikki ovat loistavaan runomuotoon kirjoitetut — ei myöskään, että tarkoin tuntee Calderónin aikuiset kultuuriolot; niitä pitäisi nähdä Espanjassa jollakin tuollaisella kuninkaallisella näyttämöllä, missä traditsioni näyttämölle panon ja näyttelemisen suhteen vielä on auttamassa, missä värssyt kaikuvat saman maan lasten suusta, silmät hehkuu ja mieli kuohuu kuin vuosisatoja sitten ja joka sana saa vastakaikunsa kuulijain sieluissa. Mutta meidän on todellakin äärettömän vaikea enää täydellisesti käsittää Espanjan romantillista dramaa; se maailmankatsanto, joka siihen on kätkettynä, ne muodot joihin se on puettuna, kaikki eroaa meidän käsityksistämme samassa määrin kuin leimuava etelämainen auringonlasku, joka palavilla väreillään vielä kultaa ja kirjaelee kauneutta uhkuvaa luontoa, eroaa kirkkaan, selvän pohjoisen talvipäivän valaisemasta maisemasta.

„Elämä on unelma“ — tämä kappale, joka jo entiseltään on suomalaisen teatterin yleisölle tunnettu ja jolla tänään Calderónin juhlaa vietetään

— kuuluu Calderónin aikaisempiin dramoihin, sillä se löytyy tuossa ensimäisessä v. 1635 ilmestyneessä nidoksessa. Ei mikään hänen näytelmistään ole, kuten tämä, kiertänyt kaikki maailman näyttämöt, ja tuskinpa mikään muu tulee niin kauan pysymään elossa. Tietysti riippuu tämä etupäässä siitä, että kappaleella on niin suuri yleisinhimillinen merkitys — sama syy, joka tekee Shakespearen dramat kuolemattomiksi. Sillä vaikka Calderón onkin käyttänyt samoja keinoja kuin muissa kappaleissaan saadaksensa fantasialleen suurempaa tilaa, nimittäin satumaisia ja seikkailunkaltaisia keinoja, niin on tässä kappaleessa ajatusten syvyys pääasiana ja etenkin tuo koko kappaletta hallitseva ajatus, ettei elämä itsessään ole mitään muuta kuin unelma, haihtuva varjo ja juokseva virta, jossa ainoastaan yksi asia on varma, nimittäin sen loppu. Kaikki on turhaa, mitä ihminen tässä maailmassa pyytää, kaikki katoaa hänen edestään kuten mantelipuun kukat keväällä, liian aikaiseen puhjenneina, haihtuvat ilmaan, kun pohjoistuulen henkäys niihin hiljaan kajoo. Niin kauan kuin elämä kestää, niin kauan kuin sen tuottama onni vielä houkuttelee ihmistä, käyttäköön hän tätä onneansa, jos se on toteutunut, voittamaan itsensä ja tekemään oikein. Ainoastaan sillä tavalla hän saavuttaa tyydytyksen, ainoastaan niin hän voi mieltymyksen hymyily huulillaan herätä unestansa. Siinä tuo yksinkertainen periaate; Calderón on sille keksinyt mitä kauneimman ja vaikuttavimman muodon lainatessaan heräämisen motiivin itämaisista saduista, joissa se kumminkin, kuten muutamien uudempien dramatikkojen käsissä, aina on käytettynä ivallisella tavalla, ja pukiessaan filosofiset mietelmänsä etupäässä Sigismundin runollisiin yksinpuheisiin. Mutta dramalla on toinenkin merkitys, siinä nimittäin, että kun Basilio, antiikin käsityksen mukaan, luulee ihmiselämän riippuvan kohtalosta ja ihmisen voivan väkivallalla tätä kohtaloa karttaa, niin Sigismund näyttää, että jos tämä mielikuva, jota sanotaan elämäksi, on kenenkään vallassa, niin on se ihmistahdon, suunnattuna ihmiseen itseensä, sillä tarkoituksella että hän voittaisi omat himonsa. Minun ei tarvinne tässä tilaisuudessa huomauttaa, kuinka mestarillisesti tämä kappale on rakennettu, kuinka loistava on sen diktsioni, kuinka omituinen se mystillinen tuoksu, joka siitä lähtee, kuinka syvästi liikuttava sen runollisuus, joka melkein panee kuulijan uskomaan noita fantasian kuvia tosiksi, kuinka mahtavasti kuvattu Sigismundin luonne ja kuinka suloisesti

Rosauran. Mutta ei tässäkään Calderónia oikein ymmärrä, jollei ajattele aikaa jolloin ja maata missä hän eli.

Toisenlaisen vaikutuksen tekee „Zalamean tuomari“, puhuakseni heti toisesta kappaleesta, joka on suomalaisessa teatterissa ollut näytettävänä. Vaikka toiminta siinä kyllä on yksinkertainen, on pääponsi kuitenkin sen kehityksessä; kohtauksesta kohtaukseen nousee mielenkiinto, kunnes valtava tragillinen vaikutus saavutetaan siinä kohtauksessa, jossa Crespo näyttää kuninkaalle kuristetun kapteenin, hänen tyttärensä viettelijän. Tämä Crespo on suurenmoinen luonne, yksi mahtavimpia koko Calderónin tuotannossa, jäykän, ylpeän, mutta velvollisuuteensa uskollisen espanjalaisen talonpojan ihanteellinen tyyppi. Ja samaten muut henkilöt ovat mitä luontevimmalla tavalla piirretyt aina personallisuutensa hienoimpiin vivahduksiin asti, enemmän kuin ehkä missään muussa Calderónin kappaleessa. En ole varma että tämä kappale, meillä näytettäessä, on tehnyt sitä vaikutusta, minkä sen ehdottomasti tulisi tehdä ja mitä ainakin itse olen siitä kokenut ulkomaan näyttämöiltä. Kenties on syy taaskin siinä, että tuo käsitys kunniasta ja nuo raivoisat intohimot ovat meille liian vieraita, etenkin kun toiminta on niin tavattoman selvä ja mutkaton. Itse Calderónillekin on hyvin outoa, että näin yksi ainoa ajatus vallitsee pitkässä kappaleessa, sillä intrigiä sekä mutkallista juonta hän ei kammo, päinvastoin. Mutta olkoon miten olikaan, Zalamean tuomari on kompositsionin ja luonteenkuvauksen puolesta sellainen mestariteos, että sen vertaisia ei löydy monta maailmankirjallisuudessa.

Tahtoisin antaa useampia ja vaihtelevia esimerkkejä Calderónin taiteesta, mutta valinta käy kovin vaikeaksi; saadaksensa siitä selvän käsityksen olisi koko joukko refererattava, ja jokseenkin laveasti. Ehkä minun kumminkin sallitaan tässä mainita vielä pari kolme kappaletta Calderónin tunnetuimpia näytelmiä ja tehdä selkoa niiden eri aloilla liikkuvasta sisällyksestä.

Kuten „Elämä on unelma“ ja „Zalamean tuomari“ kuuluu myöskin historiallinen surunäytelmä „Lujamielinen prinssi“ *(El principe constante)* Calderónin nuoruuden tuotteisiin. Eräs portugalilainen prinssi, Fernando, käy veljensä Enriquen kanssa sotaa pakanallisia maureja vastaan Afrikassa. Hän ottaa vangiksi vihollisen päällikön, Muleyn, joka hänelle kertoo rakastavansa Marokkon kuninkaan kaunista Phönix nimistä tytärtä ja pelkäävänsä että tämä Muleyn poissaolon tähden menisi naimisiin jonkun

muun kanssa. Fernando suo hänelle tämän johdosta jalomielisesti vapauden; erinomaisen kaunis on se kohtaus, jossa tämä kuvataan. Mutta vihollinen saa kohta voiton ja Fernando viedään Feziin vankina. Kuningas vaatii että portugalilaiset luovuttaisivat Ceutan laskeaksensa Fernandon irti, mutta tämä sanoo veljellensä, joka sitä varten lähtee Portugaliin, ettei hän sellaisilla ehdoilla tahdo vapauttansa takaisin. Kuitenkin saapuu sanoma, että Portugalin kuningas on luovuttanut Ceutan, saadaksensa poikansa vapaaksi. Mutta Fernando repii kuninkaallisen kirjeen, lausuen uskonnosta ja inspiratsionista hehkuvassa puheessa että hän mieluummin kuolee häpeällisessä vankeudessa kuin sallii kristillisen kaupungin luovutettavaksi pakanoille. Häntä kohdellaan nyt äärettömän ankarasti, kahleissa hän saa suorittaa vaikeimmat orjan työt ja vähitellen hän laskeutuu kurjuuden alhaisimmille asteille. Väliin leimahtaa hänessä inhimillisyys esiin, kun hän esim. kerran palatsin puutarhassa ojentaa kukkasia Phönix prinsessalle ja molemmat verrattoman runollisessa keskustelussa haaveksivat elämän turhuudesta, taikka kun kuolemanhetkellä hänen kielensä siteet irtaantuvat ja hän mahtavin sanoin ilmaisee suuren sielunsa käsityksen ylimaailmallisista asioista. Hänen juuri kuoltuaan hyökkäävät hänen maamiehensä Feziä vastaan; prinssin haamu kohoaa haudasta, suitsu kädessä, ja vie heidät voittoon. Suurenmoisen uskonnollisen intonsa vuoksi tämä kappale on merkillisin kaikista, eikä se voi jättää ketään kylmäksi. Kun se ilmestyi saksaksi A. W. Schlegelin kääntämänä, toimitti Goethe sen heti näyteltäväksi Weimarin teatterissa ja lausui että Calderónin kautta saksalaiselle näyttämölle oli voitettu kerrassaan uusi ala. Ja samasta kappaleesta hän sanoo eräässä kirjeessään Schillerille: „moni yksityiskohta häiritsee, etenkin ensi kerran lukiessa; mutta kun on päässyt kappaleen läpi ja aate nousee silmien eteen kuten Phönix lintu tuliliekistä, niin luulee ettei koskaan ole lukenut mitään oivallisempaa . . . Tahtoisin sanoa että jos runous katoo maailmasta, niin voi sen tästä kappaleesta panna entiseen kuntoonsa“.

Jos siirrymme kauemmas uskonnollisella alalla, niin tapaamme kuuluisan kappaleen „Ihmeellinen loitsija“ *(El magico prodigioso)*, jossa Calderón käsittelee samaa ainetta kuin Goethe Faustissaan, yhdistäen sen vanhoihin marttyyrilegendoihin. Faustin asemesta on pyhä Cyprianus Antiokiasta draman sankarina ja Gretchenin tyyppiä edustaa kristillinen neito Justina, jonka kanssa Cyprianus, päästyään kristityn Jumalan avulla

Saatanan pauloista, kärsii marttyyr kuoleman. Goethe tutustui tähän kappaleeseen vasta kun hän itse oli kirjoittanut Faustin. Hän sanoo sitä „uskomattoman suurenmoiseksi".

Ottaaksemme tässä lyhyessä katsauksessa esimerkin myös siltä alalta, missä Calderón etupäässä on vedonnut omaan keksintökykyynsä, niin voimme pysähtyä tarkastelemaan erästä „romantillista" kappaletta, jossa tämä hänen kykynsä esiintyy mitä loistavimmalla tavalla. Se on „Oman häpeänsä maalari" *(El pintor de su deshonra)*, etenkin huomattava hienon sielunkuvauksen tähden. Aihe on etupäässä rakkauden ja velvollisuuden keskenäinen taistelu. Eräs nuori nainen, Seraphina, on rakastanut ystävättärensä, Porcian, veljeä, Don Alvaroa, mutta kun tämän sanotaan kuolleen merellä, pakoittaa isänsä hänet menemään naimisiin paljon vanhemman Don Juan Rocan kanssa. Mutta Don Alvaro ei olekkaan hukkunut. Seraphina koettaa, hänen ilmestyessään, hillitä intohimoansa ja selittää Alvarolle että velvollisuus yhtä hyvin kuin taipumuskin sitovat hänet Don Juaniin. Tämä päättää sen johdosta myöskin tukahuttaa rakkautensa, ja vähäksi ajaksi se onnistuukin hänelle. Mutta sitten tapahtuu että Don Juanin huvilassa syttyy tuli, Seraphina kannetaan tiedottomana ulos ja uskotaan tuntemattoman Don Alvaron huostaan. Koetus on tälle liian suuri; hän kantaa Seraphinan laivalleen ja purjehtii hänen kanssansa pois. Don Juan saa tietää mihin he ovat lähteneet, pukeutuu maalarin asuun — sillä hän on tämän taiteen harras ystävä ja harjoittaja — löytääksensä heidät helpommin, saa eräältä prinssiltä tilauksen maalata kauniin tuntemattoman naisen, jonka prinssi on metsänhoitajan asunnossa nähnyt, saapuu sinne ja näkee vaimonsa uinailevan vuoteellaan. Taistelu rakkautensa ja kunniansa välillä raivoo hänen rinnassaan, mutta nähdessään Alvaron ilmestyvän ja sulkevan Seraphinan syliinsä, hän ei enää voi pidättää itseään; kaksi laukausta kuuluu ja molemmat rakastavat vaipuvat kuolleina alas. — Kolmessa eri henkilössä runoilija saa tilaisuuden kuvata intohimojen valtaa ja eri tunteiden taistelua, ja erinomaisella psykologisella tarkkuudella hän on sen tehnyt. Loppu tekee voimakkaan vaikutuksen — harvoin on tuo ikuinen tragillinen konflikti velvollisuuden ja rakkauden välillä, yhtä tragillinen miten se ratkaistaankin, harvoin on se kirjallisuudessa näyttänyt koko synkkää syvyyttään niinkuin tässä dramassa. Mutta kappale on muissakin suhteissa intressantti, ollen tyypillinen esimerkki niistä lukuisista Calderónin dramoista, joissa mustasukkaisuus,

espanjalaisella tavalla, raivoo ja tekee tuhojaan; hienolla taidolla on muuten juoni kehitetty ja sangen elävästi on seuraelämä sekä kuvernöörin talossa Gaëtassa että Barcelonan huvituksissa kuvattu.

Suuri on todellakin askel näistä näytelmistä siihen lajiin, jota käsittelee n. s. *Autos*. Niiden joukossa on pari, joilla on samat nimet kuin vastaavilla komedioilla. Heittäkäämme vaan lyhyt katsaus esim. siihen, joka kantaa nimenään „Elämä on unelma“. Alussa nähdään kaos; neljä elementtiä taistelee keskenään sekä Mahdin, Rakkauden ja Viisauden kanssa, kunnes Rakkaus pyytää että Mahti antaisi Ihmisen syntyä, jotta tämä joko ottaisi maailman ja taivaan valtaansa taikka kadottaisi ne oman syntinsä kautta. Ihminen ilmestyy luolassa, puettuna nahkoihin, ja hänen edessään seisoo Valo johtaakseen häntä maailmaan. Mutta Varjo ja Saatana tekevät liiton häntä vastaan ja heidän onnistuu kaikenmoisissa valepuvuissa saada Ihminen syömään tiedon puusta. Vuoret tärisevät, aurinko kadottaa valonsa, Varjo sammuttaa Armon valon ja Ihminen jää pimeyteen. Turhaan hän rukoilee kaikkia hyviä voimia, hänet viedään takaisin luolaansa, missä hän uneksii ja valittaa että kaikki on unelmata vaan. Viisaus, pyhänvaeltajan puvussa, vapauttaa hänet lopuksi, astuu itse hänen sijaansa ja naulataan ristiin. Ihmisen synti pestään hänestä pois, pimeyden henget pakenevat ja Ihminen huudahtaa: jos tämä on unelma, niin en koskaan tahdo siitä herätä.

Tämä lyhyt selonteko tietysti ei voi antaa muuta kuin aivan ulkonaisen käsityksen kysymyksessä olevien kappaleiden omituisen mahtavasta runollisuudesta. Siitä nähdään kumminkin mitä olentoja niissä liikkui ja mitä niissä käsiteltiin. Ja helposti voimme ajatella minkä äärettömän vaikutuksen ne voivat tehdä ihmisten mielikuvitukseen, kun tämä jo oli kiihoittunut itse juhlan kautta, jossa niitä piti esitettämän, kun kultaiset mitrat, purppurapuvut ja heiluvat silkkiliput loistavassa jonossa liikkuivat kaduilla, hymnien kaikuessa ja ruusuja heiteltäessä kirjavilla vaipoilla koristetuista balkongeista, joiden alla hänen katolinen majesteettinsa kulki jumalankuvan takana, ennenkuin hän tuhansien alamaistensa kanssa asettui torin kupeelle ihmettelemään Calderóninsa kuvauksia taivaasta ja maasta.

* * *

Jo alussa huomautin, että täysi taiteellisuus on se tunnusmerkki, joka eroittaa Calderónin suurista edelläkävijöistään; siinä myös syy, min-

kätähden Calderónia yhä vielä näytellään, sillä välin kuin Lope de Vega, vaikka monessa suhteessa, etenkin lyyrillisessä inspiratsionissa ja kekseliäisyydessä, häntä etevämpi, on kerrassaan joutunut unohduksiin. Calderón ei avannut uusia uria, mutta sitä, minkä hän löysi valmiina, sitä hän käytti uudella tavalla: hän kokoeli, järjesti, rakensi ja hioi. Calderón ei myöskään ole alkuperäinen, siinä merkityksessä että hän olisi uusia aiheita keksinyt, päinvastoin; siinäkin hän nojautui edelläkävijöihinsä, hän teki kuin Molière, otti omansa mistä hän sen löysi. Mutta ovathan kaikki ajatukset, ja etupäässä ne, jotka enemmiten ovat ihmisyyttä liikuttaneet, yleistä omaisuutta, ja jos suuri nero niihin painaa leimansa, niin muodostuvat ne hänen omaisuudekseen. Ja Calderón on sen tehnyt sillä tavalla, että hän juonen kuluessa mitä älykkäimmin keksii vaihtelevaisuutta toimintaan, kohtauksia ja situatsioneja, joita ei kukaan ennen ole käyttänyt. Hän kietoo intrigiä niin ettei siltä näytä koskaan pääsevän selville, mutta jokainen kohtaus, jokainen sana on edeltäkäsin punnittuna, ja ylpeällä varmuudella hän johtaa kappaleensa askel askeleelta loppuun. Samalla erinomaisella taidolla hän joskus voi henkilöitäänkin kuvata; toinen täydentää silloin toista, kaikki seisovat vierekkäin kuten elämää kuvaavalla shakkilaudalla, jossa on ruutu jokaiselle. Tämä ymmärryksen ja punnitsemiskyvyn suuri valta Calderónin dramoissa on muutamille tehnyt haittaa, tullen niissä liian selvästi esille, etenkin sellaisissa dramoissa, jotka olivat hovin huvituksia varten valmistetut ja myös muutenkin enemmän kohdistellut ulkonaiseen dekoratiiviseen vaikutukseen kuin sisälliseen. Muodon suhteen vallitsee sama tarkka punnitseminen, mutta siinä on kysymys vain, mitkä runolajit sopisi millekin toiminnan vivahdukselle, mitkä riimivokaalit millekin mielialalle. A-ääntiötä hän käyttää riimeissä ilmaisemaan valitusta, i-tä lausumaan jotain hienolla tavalla, o-ta jotain ylpeätä ja u-ta jotain synkkää ja kauheata. Hänen runonsa ovat ihmeteltävän kauniit, hänen kielensä on kuin iso puutarha, missä ainoastaan etelämaisia ihmekukkia kasvaa, jotka tuoksullaan hurmaavat ja huumaavat vaeltajan.

Katolilainen usko ja etenkin katolilainen mystisismi ovat Calderónin dramojen luonteenomaisimpana sisällyksenä. Mahtavinta hän on luonut kun nämät vaikuttimet ovat hänen kynäänsä johtaneet, eikä hänen runottarensa koskaan ole niin syviä sanoja löytänyt eikä niin korkeita ilmoja liidellyt kuin uskonnon paatoksen liikuttamana. Mutta tämä uskonto

on silloisen Espanjan. Sen haaveilut ja sen näyt, sen asketismi ja sen palava intohimoisuus eivät ole runoilijan keksimiä, vaan ne olivat jokaisen mielessä, ne olivat jokaisen ihmisen tunne-elämän tärkeimpiä vaikuttimia, kuinka liiallisilta ne mahtavatkin nykyisestä katsojasta näyttää. Ajan leima — kas siinä ylimalkaan se lukko, joka on avattava, ennenkuin tätä mainiota runoilijaa oikein ymmärtää ja ennenkuin hänen heikkouksiaan menee tuomitsemaan. Hän ei huolinut maantiedon eikä historian vaatimuksista, kaikki muuttui hänen käsissään espanjalaiseksi ja hänen aikaisekseen — sillä ylpeä kansallistunne vaati että ainoastaan sellaista näyteltäisiin teatterissa. Hän valitettavasti ei usein käytä karakteriseraamiskykyänsä samalla loistavalla tavalla kuin „Zalamean tuomari"ssa; hän useammin kuvaa hovin herroja ja naisia — sillä he tahtovat tulla kuvatuiksi. Hän käyttää kielessään liiallisia metaforeja ja liian maneerimaisia käänteitä — sillä se oli tapana: kun Calderón naisesta, joka itseään kampaa, sanoo: „hänen kätensä laiva kulkee hänen hiuksiensa valtameren läpi", niin tavataan sellainen kuva yksinkertaisessakin lyyrillisessä runoudessa, jossa kerran sanotaan: „sinun hiuksesi aalloissa purjehtii kampa, ja vanoissa, jotka se tekee, rakkauteni nukkuu". Useissa hänen huvinäytelmissään — missä lajissa hän ylimalkaan oli heikoin — on samankaltaisia henkilöitä ja samanlainen ainakin ulkonainen pääjuoni: rakastaja saapuu Flandriasta taikka Italiasta, kohtaa kadulla verhotun naisen, jota joku kiihkeä kosija ajaa takaa, ryntää esille piilopaikasta, vetää miekkansa ja puolustaa kaunotarta. Siinä Calderón myöskin uhrasi ajan aistille, jonka silmissä komedia ei ollut oikea komedia, ellei siinä löytynyt tuollaista juttua; itse hän tekee pilkkaa tuosta muodista, antaen kerran erään henkilönsä sellaisen komedian lopussa sanoa: „tämähän on aivan Calderónin kappaleen kaltaista: niihin pitää alati olla kätketty kavaljeeri ja verhottu daami".

Lukekaamme nämät heikkoudet ajan viaksi sekä sen seikan, että Calderón oli hovin palveluksessa eikä siis vapaasti saanut kehittää aikeitaan. Ottakaamme hänen rikkaasta tuotannostaan pienempi määrä kappaleita, valitkaamme ne parhaimpien, itsenäisimpien joukosta, ja heti näemme että se maine, joka on nostanut Calderónin maailman nerojen joukkoon, vielä tänäkin päivänä pysyy järkähtämättömästi oikeutettuna.

Kaukana meistä on tämä suuri elämän kuvailija, tämä ihmeellinen runoilija, toiminut, kaukaisissa oloissa, meille niin oudoissa ja hämärissä,

että ne itse melkein tuntuvat meistä unelmilta, jotka ainoastaan hänen runosauvansa koskettamina heräävät todelliseen eloon. Sitä enemmän todistaa se hänen yleisinhimillisyyttään että hänen kappaleensa vielä täälläkin herättävät vastakaikua. Ja me olemme kaikisssa tapauksissa sekä oikeutetut että velvoitetut viettämään niitten maailman nerojen muistoa, joitten luoman kultuurin hedelmistä mekin tavalla tahi toisella olemme tulleet osallisiksi. Kenties tulee tällainen kiitollisuus sivistyksen tienraivaajia kohtaan meillekin vielä kerran ansioksi luetuksi ja palkituksi.

Venäläisten runoilijain käsitys vapaan sanan voimasta.

Kirjoittanut

J. MANDELSTAM.

Runot suomentanut Larin Kyösti.

Vapaan sanan oikeus on Venäjällä vasta vähän aikaa takaperin päässyt tunnustetuksi aatteeksi. Käsitystä, joka sitä ennen oli vallalla, kuvaa parhaiten sananlasku: oma mielipide on toinen syntiinlankeemus. Toinen, vieläkin kuvaavampi, sanoo: kaikkien onnettomuuksien äiti on *oma* vakaumus.

Vielä meidänkin päivinämme saattaa kuulla ylhäisten henkilöiden lausuvan tällaisia mielipiteitä; tietysti nämät käsitykset ennen 18:tta vuosisataa olivat vieläkin enemmän vallalla: niillä oli siihen aikaan elämän perusohjeen arvo.

Onhan tämä asianlaita helposti ymmärrettävissä, kun muistaa että laki esti yksilöiden omatakeisen katsantotavan vaikuttamasta elämään. Maallinen ja hengellinen hallitus kävivät käsi kädessä ja suuntasivat koko toimintansa tukahuttamaan kaikkia mielenilmauksia, jotka sotivat vanhojen perintötapojen säätämää henkeä vastaan. Itsenäiset lausunnot saivat osak-

seen sangen ankaran rangaistuksen. — Arvelen että nämät ovat tunnettuja asioita. Syystä sanotaan Pietari Suuren käyneen sotaa vanhan Venäjän luihin ja ytimiin asti piintyneitä perintötapoja vastaan. Vaikka hän kyllä itse oli despootti — niinpä hän esim. saattoi rangaista naisia, jotka eivät olleet ottaneet vastaan hänen kutsuaan tulla hoviin, vedättämällä hampaita heidän suustaan — koetti hän kuitenkin kaikin tavoin kehittää kansan luonnonlahjoja, sen sekä siveellisiä että älyllisiä voimia ja omituisuuksia. Voi sanoa, että Venäjän valtiaista Pietari Suuri ensimäiseksi teki lopun siitä yksinomaisesta auktoriteetistä, joka kirkolla oli ollut muinais-Venäjässä.

Jo heti Pietarin kuoleman jälkeen tunnettu venäläinen satiirikko Kantemir lausuu asiasta mielipiteensä. Eräässä satiirissa hän kuvaa mitä tuskia sielunpaimen kärsii, nähdessään että nuoriso itse aikoo ruveta lukemaan ja tutkimaan raamattua. Olihan nuoriso niin säädyllinen ja kuuliainen ja seurasihan se niin kiltisti kaikkia papiston neuvoja. Nyt tulee turmelus. Katkerasti pappi itkee kauheaa muutosta, valittaen, että kaikki tähänastiset tulot nyt loppuvat, kun ei kansa enään alistu papiston vallan alle.

Nyt astuu näyttämölle Lomonosov, tuo Venäjän kehitykselle niin tärkeä ja suuri runoilija ja oppinut, joka luo venäläisen kirjakielen.

Jo saattavat uudet ajatukset ja tunteet näyttäytyä päivänvalossa. Hänen unohtumattomaksi ansiokseen on luettava, että hän valmistaa tietä ajatuksen vapautukselle ainakin yhdessä suhteessa, tieteen piirissä. Innostuneena hän avasi ovet tieteen pyhäkköön ja näytti ne laajat näköalat, jotka sieltä aukenivat. Mutta tosi totuutta kuitenkin niin peljättiin ja oltiin siitä niin kaukana, että tuo suuri tieteellinen nerokin, Lomonosov itse, vaikka yleensä ennakkoluuloista vapaa, suuresti loukkaantui ja suuttui, kun muuan saksalainen oppinut ja akadeemikko toi esiin teorian, että Venäjän valtakunta oli skandinavilaisten perustama. Hän syytti oppinutta siitä, että tämä teoriallaan oli tehnyt vihamielisen hyökkäyksen Venäjää vastaan. Kuitenkin hän sanoi itsestään, ettei hän tahtoisi olla jumalankaan narrina, ja pysyi aina itsenäisenä.

Seuraa sitte Katarina II:n aika. Olot tulevat hiukan paremmiksi ja keisarinna itse, ollen personallisesti tuttu sellaisten nerojen kuin Diderotin kanssa, puhumattakaan niistä muista filosofisista ja kirjallisista valistusajan henkilöistä, jotka hän tunsi, kirjoitteli m. m. huvinäytelmiä ja

pilanäytelmiä, joiden sisällys ei suinkaan imarrellut hänen ympäristöään, hovinaisia ja -herroja. Hän huomautti usein, että sanan tulee olla vapa-vapaa ja että hän itse tahtoisi kuulla yleisöltä suorapuheisia lausuntoja oloista, toimenpiteistään ja aikeistaan. Hänen vaikutustaan saammekin kiittää siitä että DERŽAVIN saattoi luoda runoja, joissa hän ylisti sanan valtaa ja siveellisesti kohottavaa voimaa. Deržavin ei kuitenkaan itse ollut niin korkealla kannalla, että hänellä olisi ollut täysin selvillä kirjallisuuden ja runouden merkitys, jotenka hän saattoi esimerkiksi lausua, että runous on virkistävä kuin kesällä kylmä limonaadi, mutta kuitenkin hän lausuu ajatuksensa eräässä runossa tavalla, joka osoittaa hänen ymmärtävän, mitä sanassa piilevä totuus merkitsee. Hän panee keisarinnan suuhun seuraavat sanat: „hallitsijatkin saattavat erehtyä, he ovat ihmisiä niinkuin kaikki muutkin ja heille on imartelu paljon vaarallisempi kuin muille ihmisille. Jos runoilija tahtoo säilyttää oman arvonsa, niin hän ei saa tinkiä omantuntonsa kanssa“.

Hallituksensa loppupuolella Katarina unohti kaiken sen, mitä hän sen alkupuolella oli koettanut edistää. Hänen sanansa olivat tyhjää helinää, sillä hänen tekonsa eivät vastanneet hänen lupauksiaan. — Ajat kävivät vaikeiksi, kun vapaata sanaa kohdeltiin rikoksena ja kun vakaumuksensa lausujan täytyi palkakseen odottaa maanpakolaisuutta.

Mutta sanaa *ei* sentään voitu *tukahuttaa,* sillä käsitys sen oikeudenmukaisuudesta oli jo ehtinyt juurtua.

Tavalla tai toisella, pääasiallisesti kiertoteitä, satiireissa ja komedioissa kirjailijat kuitenkin saattoivat tuoda ilmi ajatuksensa. Varsinkin ruvettiin tekemään naurunalaisiksi niitä henkilöitä, jotka eivät käsittäneet, että ihmisarvolle on alentavaa kieltää luonnon korkeinta lahjaa — vapautta. Katarinan aikakausi on merkillinen, ei siksi että hallitsijatar itse pintapuolisesti oli ottanut osaa näihin rientoihin, vaan siksi, että hänen hallituksensa aikana eli henkilöitä, jotka ymmärsivät herättää eloon ja tietoisuuteen sen, minkä kukin ihminen sielussaan vaistomaisesti tunsi.

Yhä kuuluvammalla äänellä kirjailijat alkavat puolustaa vapaan sanan pyhyyttä. Elämän varjopuolet esitetään yleisölle seurauksina siitä että vapaata sanaa ja yleistä mielipidettä sorretaan. Muitten tunnettujen kirjailijain muassa esiintyy GRIBOJEDOV komediallaan „järkevyyden kirous“.

Antaakseni tästä kappaleesta jonkinlaisen käsityksen, esitän tässä ne pari kolme kohtaa, jotka likimmin liittyvät aineeseemme. — Näytelmän sankari Čacky tekee hyökkäyksen pimeyden valtaa vastaan. Hän nousee vastustamaan vakaumuksen puutteesta johtuvaa turmelusta, imartelua, matelemista, ulkokullaisuutta, ihmisten himoa arvonimien saavuttamiseen ja pelkoa vastustaa jokaista, joka on ylhäisemmässä asemassa. Mutta näitten mielipiteitten tähden pidetään häntä hyvin vaarallisena henkilönä, yllyttäjänä ja kapinannostajana, joka ei tunnusta esivaltaa. Koko ympäristö kauhistuu, kun Čacky ilmoittaa tahtovansa palvella ihanteitaan eikä kumartaa ihmisiä. Innostuneissa puheissa ylistää hän vapautta ja kehoittaa ihmisiä kunnioittamaan laillista, personallista vapautta ja lain pyhyyttä. Mutta tätä pidetään hulluutena ja siveellisenä turmeluksena: hän leimataan mielipuoleksi ja suljetaan ulos seuraelämästä.

Čackyn tapaisista henkilöistä ihmiset eivät pidä. Sen sijaan näytelmän toinen sankari, herra Molčanin — „Tuppisuu" („molčatj" merkitsee venäjäksi vaieta) saarnaa miellyttävää moralia. Hän selittää nimittäin, ettei hänellä „tshinovnikkana", virkamiehenä ole oikeutta edes arvostella kirjoitusta, joka on lähtenyt häntä korkeamman virkamiehen kädestä. „Kuinka minä uskaltaisin pitää omaa mielipidettä, kun ei minulla ole ylhäisempää virka-arvoa!" Sellaiset periaatteet muodostavat kulmakiviä hyvin järjestetyssä yhteiskunnassa. Tuskallinen tunne on varmaankin ahdistanut omantunnon vapauteen herännyttä runoilijaa, kun hän Moltčaninin suuhun pani seuraavat sanat: „isäni on testamentissaan määrännyt, että minun pitää alistua kaikkien ihmisten tahtoon, ilman poikkeusta: ensinnäkin täytyy minun totella isäntää, jonka katon alla asun, sitte esimiestäni, joka johtaa töitäni, hänen palvelijaansa, joka harjaa vaatteeni, ovenvartijaa ja talonmiestä, jotta välttäisin kaikkia ikävyyksiä; — talonmiehen koiraakin täytyy minun kohdella nöyrästi, jottei se minua purisi".

Kaikki, jotka käyttäytyvät toisin, ovat kuten sanottu, vaaralliset. Korkein virkamies, herra Famusov, ilmoittaa, mikä on kaiken pahan alku ja juuri: *kirjat*. Niiden lukemista seuraa rutto ja kaikki muut onnettomuudet. Ja onnettomuuksien välttämiseksi ovat kaikki kirjat poltettavat. Hänen hyvä ystävänsä, eversti Skalozub, ehdoittaa, että opettajiksi pantaisiin vääpeleitä.

Čackin personassa itkee kirjailija katkerasti sitä, että jokaista, joka ei tahdo alistua valheen, petoksen ja teeskentelyn vallan alle, vaan puhuu totta, pidetään rosvona ja murhaajana.

Mutta kasvamistaan kasvaa sanan valta, eikä aikaakaan, kun jo toinen runoilija, ŽUKOVSKI, astuu taistelevien riveihin sanan voimalla kukistamaan pimeyden valtaa.

Tosin hänen vastarintansa on vain passiivinen: hän on luonteeltaan liian hempeä, ujo ja romantillinen, mutta täydelleen hän toki käsittää vapaan sanan merkityksen ja sen tulkitsemisen tärkeyden. Jos, sanoo hän, maa mielii elää onnellisena ja nauttia rauhaa, niin tulee ihmisen sieluelämän saada kehittyä ehdottomasti vapaana, ilman rajoituksia.

„Camoens“ nimisessä näytelmässään hän esittää, minkä kärsimysten alaiseksi kirjailija joutuu uhratessaan elämänsä vapaan sanan palveluksessa, saaden palkakseen oikeuden tulla kerjäläiseksi. „Runoilijan sielu“, sanoo hän, „kypsyy kärsimysten kautta. Minä rakastin pyhää totuutta ja minun ääneni oli totuuden ääni. Ajatus on kuolematon eikä elävä siemen saata hukkaan joutua“. Neljätoista vuotta myöhemmin ilmestyi tuon harvinaisen miellyttävän ja jalosydämisen runoilijan RYLEJEVin runo, jonka sisältö on sama ja jossa sanotaan:

„Tiedän kyllä että surman oma on jokainen, joka uskaltaa lippuunsa piirtää sanan „kansanvapaus“. Kohtaloni on kuolla, mutta sano, Isä, onko kukaan ilman uhrausta saavuttanut vapauden. Minä kuolen rakkaan synnyinmaani edestä vaipuen ilomielin taakkani alle, sillä, Isä, usko mitä sinulle vakuutan: minä siunaan onnetonta kohtaloani“.

Zukovskin „Camoens“ uskoo eräälle nuorelle runoilijalle huolensa: kateellisen vihamielisyytensä valtaamina maan mahtavat taistelevat sanan voimaa vastaan, itse hän täällä makaa sokeana, unohdettuna, hänen vapaa sanansa ei ole voinut vaikuttaa mitään noihin kivenkoviin sydämiin, sen soinnut eivät hetkeäkään ole päässeet tunkemaan kuuromykkäin mieliin. Silloin nuori runoilija hänelle vastaa:

„Tahdon olla väkevä siipi, joka korkeuksiin kohottaa omieni sydämet, aamurusko, joka ilmoittaa uuden päivän voiton, liekki, joka sytyttää leimuamaan suuria ajatuksia, totuuden airut, tahdon lääkitä sairaita sieluja, joilla ei ole uskoa“. Silloin vanha runoilija virkkaa: „poikani, pysy järkähtämättömänä — sana on maan pyhien ajatusten jumala, älä päästä sieluasi nukkumaan!“

Ja hänen seuraajansa eivät nukkuneet . . .

Koittaa aika, jolloin nerot pitävät kunnianasiana olla lausumatta ajatuksiaan käskystä, ja tahtovat seurata omantuntonsa ääntä.

Etumaisimpana astuu PUŠKIN, mies joka kelpaa opettajaksi kaikille muille ja jonka satavuotismuistoa muutamia kuukausia sitte vietettiin koko sivistyneessä maailmassa.

Tämä runoilija asettaa sille, joka opettajana tahtoo antautua sanan palvelukseen mitä suurimmat vaatimukset. Ainoastaan sillä, jonka siveellinen kanta on yleisön kantaa korkeammalla, on oikeus opettaa muita. Ja tämän siveellisen etevämmyyden ihminen saavuttaa usein ainoastaan vaikean, tuskallisen taistelun kautta itsensä kanssa. Runoilijan kamppailua itsensä kanssa kuvaa hän seuraavalla tavalla:

Hän on erämaassa, hänen sielunsa on janosta nääntymäisillään. Silloin enkeli tulee hänen luokseen ja koskettaa sormellaan hänen silmiään. Kun hän ne avaa, näkee hän ympärillään aavistamatonta kauneutta. Serafi koskettaa hänen korvaansa — hän kuulee ikäänkuin taivaallisia ääniä ja nurmen kasvamisen maan päällä. Nyt enkeli repäisee hänen suustaan kielen, tuon kavalan, pelkurimaisen kielen ja asettaa sen sijalle käärmeen pistimen. Vihdoin enkeli vetää miekkansa ja leikkaa pois hänen sydämensä, asettaakseen sen sijalle hehkuvan hiilen. Puolikuolleena silloin kaatuu ruhjottu maahan, mutta samassa hän kuulee korkeudesta sanat:

„Nouse, tietäjä, katso ja kuule ja täyty minun tahdollani, ja käyden yli maiden ja merten polta sanalla ihmisten sydämet!"

Jumala käskee siis polttaa ihmisten sydämiä. Sanan miekalla ovat sielut kohotettavat; ei niitä valheella herätetä, vaan totuuden sanalla. Mutta monesta totuus tuntuu epämukavalta, sillä monet kulkevat salateitä ja heidän päämääränsä on maailman alhaisten aarteiden voittaminen ja päämäärään ei päästä muuten kuin polkemalla totuus jalkain alle. Välikappaleenaan nämät ihmiset käyttävät pääasiallisesti imartelua vallassaolijoita kohtaan ja ilmiantoa vapaan sanan käyttäjiä kohtaan. — Näistä herroista sanoo runoilija:

En imartaja olla voi,
hän tsaarilta vie suruun tarmon
ja yksinvallan kiertää noin,
kun siitä siirtää suuren armon.

Hän sanoo: kansaa halveksi,
ja tukahda sen luonnon ääntä,
kas, valistus kun kasvavi.
se kuohuksiin vain mielet kääntää.

Voi maata, missä orja vain
näin valtaistuimen luo kaartaa
ja laulaja, mi lahjat sai,
on vait ja suuta pelko saartaa.

Näitten miesten takia Puškin sai paljon kärsiä. Muutamat heistä, ylhäisimmät, suorastaan valehtelivat tai tekivät ilmiantoja; toiset, esimerkiksi painoasiamiehet, sekä ylemmät, kuten santarmipäälliköt, että alemmat käyttivät välillisiä keinoja peittääkseen keisarilta totuuden. Herrojen painoasiamiesten puoleen Puškin kääntyy „Kirjeessään eräälle painoasiamiehelle“ josta tässä saakoon sijansa seuraava ote:

„Painoasiamies olkoon rehellinen kansalainen; hänen tehtävänsä on pyhä, olkoon hänellä terve järki ja valistunut pää. Tavallisesti vaaditaan mieheltä juuri hänen asemassaan kunnioitusta valtaistuinta kohtaan, mutta muitten vakaumukselle täytyy hänen myös osata antaa arvoa.

Hän valvoo siveyttä, noudattaa lakia, rakastaa isänmaata: hänen täytyy osata vastata teoistaan. Hän ei saa koukistaa selkäänsä ylhäisempien edessä; hän ei saa olla tyhmä eikä harjoittaa vääryyttä.

Mutta sinä portinvartijani ja vainoojani, sinä olet tyhmä ja raukkamainen. Mikset jätä meitä rauhaan? Sen sijaan että ajattelisit, sinä vain pyyhit, ymmärtämättä meitä. Valkean sanot sinä mustaksi, oman mielivaltasi mukaan; totuuden sanan sanot kapinaksi ja — satiiria häväistyskirjoitukseksi. Sinä kyllä olet asian päättänyt, mutta kenelle me ilmoitamme tyytymättömyytemme? Oi, sinä julmuri, kukapa ei sinua kiroisi, sinua ja sinun mestauspiiluasi, jota sinä heilutat vapaan sanan päällä! — Eunukkina astelet joukossamme, et käsitä tunnetta etkä järkeä etkä jaloa sanaa. Kaikkialle kylvät epäluuloa ja kaikkea pidät myrkkynä. — Eikähän sinun kuitenkaan tarvitse mitään peljätä! Se, joka tahtoo tehdä pilaa hallituksesta ja eräistä henkilöistä, lähettää kyhäyksensä toisia teitä — ei sensuurin kautta — ja ne leviävät laajalle. — Pitääkö meidän siis palata muinaisiin aikoihin, jolloin ei uskallettu lausua sanaa „isänmaa“ ja jolloin sanomalehdistön ja ihmisten täytyi madella maassa?

Kuuleppas siis, painoasiamies, jos sinun välttämättä täytyy palvella ja jos keisari palvelustasi tarvitsee, niin hanki itsellesi edes viisaampi sihteeri!“

Valitettavasti on aikojen kuluessa tsaarin ja kansan välille kasvanut väliseinä, joka estää ensimainittua näkemästä kansan todellisia tarpeita ja sen tilaa. Tämä väliseinä on virkavalta, josta kreivi Aleksei Tolstoi sanoo:

„Virkavallan hirviö se menköön hiiteen ja tsaarin luo vain pääsköön totuus!"

Puškin ei tahtonut orjana totella käskyä, jonka tarkoitusta hän ei käsittänyt, vaan antautua palvelemaan järjellisen yhteiskunnan oloja . . . Ajatukset, sanoo hän, siinä on suuri sana, ja mitä merkitsee ihmisen suuruus ilman ajatusta . . . Pääsköön ajatus yhtä vapaaksi kuin ihminenkin . . .

Mutta ilkeät ihmiset eivät antaneet hänen jatkaa puhettaan. Runoilija pakoitettiin vaikenemaan, hänen huulensa painettiin umpeen, hän murhattiin . . . Mutta hänen sijassaan toinen runoilija koroittaa äänensä. Tämä oli täydellisesti käsittänyt Puškinin merkityksen ja ne seuraukset, jotka tulisivat johtumaan hänen suunsa tukkimisesta. LERMONTOV kääntyy vapaan sanan pyövelin puoleen seuraavalla runolla:

Voi jälkeläiset heimon houkon,
min tahra, vääryys nosti halpaan kunniaan,
te ootte visvaa viiden orjasuvun joukon,
mi pilkattuna aina onki onneaan! —
Nyt valtaistuinta, te herjat, lähestytte
ja vapauden, älyn pyöveleinä ain'
te lain sulosuojaan kätkeytte,
tää teist' on oikeus: suu kiinni vain!
Mut elää taivaan tuomari, hän teille kostaa,
te paheen suosijat,
ei kullalla voi häntä ostaa,
hän tuntee ajatukset, teot riettahat,
voi, silloin käytätte te parjausta turhaa,
hän teit' ei enään autakkaan,
pois pestä ei voi pyhän runoniekan murhaa,
ei konnain veri milloinkaan!

Toisessa runossa hän kuvaa kuinka ihmiset pukeutuvat hurskauden naamariin, helpommin saavuttaakseen alhaisia, itsekkäitä tarkoituksia. Mutta ne, jotka rakkauden ja totuuden sanan kautta koettavat saattaa näitä konnankoukkuja päivän valoon, pakoitetaan vaikenemaan. Onhan tämä aivan yksinkertainen oppi: niille joita rakastamme, emme tahdo tehdä pahaa; päinvastoin tahdomme heitä auttaa. Kun tahdomme pysyä oikeu-

dentuntoisina, niin emme ryöstä heiltä mitään, päinvastoin koetamme suojella heitä kaikkia hyökkäyksiä vastaan. Mutta tämä oppi herätti yllämainituissa henkilöissä pahaa verta, sillä he huomasivat, että heidän sentähden täytyisi luopua monista personallisista, lähimmäisen kustannuksella hankituista eduista. He työnsivät siis luotaan runoilijan — hänen täytyi poistua. Mutta hänen sanaansa he eivät saaneet häneltä riistetyksi: hän säilyttää yhä uskon oppinsa totuuteen ja puhtauteen.

Runon nimi on „Tietäjä“ ja kuuluu se suomennettuna:

Kun ennustuksen lahjat sain
ma taivaiselta taatoltani,
näin paheet, rumat pyyteet vain
ma ihmisteillä vastassani.

Ma lemmen sanaa julistin
ja totuudesta julki haastoin
ja kaikki, ystävänikin
mua kivitti ja mua raastoi.

Ma päätäin tuhrin tuhalla,
pois läksin synnin kaupungista,
kuin lintu elän korvessa,
ma elän Luojan antimista.

Ja Luojan käskyt noudattain
ma kannan nöyrän miehen mieltä
ja iloisesti tuikahtain
mua tähdet katsoo taivaan tieltä.

Kun sitte kaupunkihin saan,
miss' elo meluääntä käyttää,
niin ukot kutsuu lapsiaan,
ne ilkkuen mua sormin näyttää:

Kas, kerjäläistä katsokaa,
hän korskamielin vältti meitä,
se houkko tahtoi uskottaa
vain kulkevansa Luojan teitä!

Niin lapset, häntä katsokaa,
noin kurja on hän tilkoissansa,
noin kehnona hän käydä saa,
ja häntä pilkkaa kaikki kansa!

Toisessa runossa runoilija kuvailee seuraa, joka on kokoontunut viettämään uudenvuodenaattoa. Vieraaksi hän tuntee itsensä heidän joukossaan. Hän tahtoo tehdä tilin entisyydestä ja hänen mieleensä muistuvat menneet kauniit, kirkkaat päivät, jolloin elämä tuntui niin nuortealta, hyvältä, suloiselta ja valoiselta. Menneisyys näyttää hänestä olevan vihreä saari, keidäs erämaassa. Ehdottomasti hän tulee verranneeksi menneisyyttä nykyisyyteen. Hän näkee ympärillään nuo sieluttomat ihmiset, pukeutuneina kohteliaisuuden naamariin. Silloin pusertuu hänen sydämensä kokoon, hänet valtaa vastenmielisyys ja inho, hän tahtoisi vasten näitten ihmisten kasvoja viskata runon, täynnä katkeruutta ja ilkkua.

Hän malttaa mielensä, sillä hän muistaa että se on kielletty . . . Mutta hänen seuraajansa, maan kuulu GOGOL, käsittää että runoilijan tunteet ovat julkilausuttavat ja hän ne julistaa maailmalle. „Usein“, sanoo hän, „kohtaamme elämässä halpamielisiä, alhaisia ihmisiä ja välinpitämättöminä astumme heidän ohitsensa, sillä heihin tottuu ja heitä alkaa vähitellen pitää tavallisina ihmisinä, mutta nämät pedot kasvavat kasvamistaan, jollei heitä sanan kautta saateta oikeaan valoon. Ja kun niin on tehty, kysymme itseltämme kummissamme: onko todellakin olemassa sellaisia ihmisiä? Kun sitä ajattelemme, puistuttaa koko ruumistamme . . .“ — ja katso, sana se, se tämän kaiken matkaansaattoi. — „Ja kuitenkin“, sanoo tunnettu satiirinkirjoittaja ŠČEDRIN, „pitää hallitus, jonkin onnettoman väärinkäsityksen takia, kirjallisuutta jonkinlaisena korutavarana ja koska silmää ei liikanainen helyjen paljous miellytä, niin on muka syytä niiden lukua vähentää“.

Mutta sivistyneessä maailmassa vapaudenaate on jo aikoja sitte voittanut jalansijaa ja kypsyy kypsymistään. — Yllämainittujen kirjailijain vaikutus on pakoittanut hallituksenkin ottamaan lukuun heidän sanansa ja mielipiteensä. Kova on taistelu ollut molemmin puolin; suurenmoisia voimia meni toisella puolen hukkaan, mutta kuitenkin voitto tulee lankeamaan sanan puolelle. Mitä ei eilen sallittu lausua, se julistetaan tänään vapaasti. Se mikä tänään on kiellettyä, voi huomenna olla varsin luvallista. Sellainen on maailman kulku ja sellainen on sanan historian kulku.

Viisikymmentä vuotta sitte poliisi sulki Turgenjevin koppiin siitä syystä että tämä oli kirjoittanut Gogolista nekrologin, jossa esitti tämän kirjailijan merkityksen. Tietysti Gogolinkin teokset siihen aikaan olivat

kiellettyä hedelmää. Ja nyt tunnustetaan virallisesti, että sekä Turgenjev että Gogol ovat suurimpia miehiä mitä Venäjä ikinä on synnyttänyt, vaikka tosin vieläkin noitten niinkutsuttujen suurten, virallisten opettajien, kansan kasvattajien joukossa on useita, jotka eivät laisinkaan ole tyytyväisiä näihin kirjailijoihin.

Ja Gogol — minkä lausunnon hän sitte on antanut sanasta? Hän sanoo, että sanan voimalla hän saavutti kaiken mitä hän Venäjän hyväksi on tehnyt.

Ja mitä hän sitte on tehnyt synnyinmaansa hyväksi? Hän on paljastanut aikansa koko hirveän mielivallan ja väkivaltaisuuden, sen lahjomisjärjestelmän ja virkavaltaisen hengen, sen vallattomuuden, sen tutkinnosta ja tuomiosta väliäpitämättömän yhteiskuntajärjestyksen, sen myönnytyksen vahvemmille heikompien sortamiseen, kaikki nuo hyveet, jotka aina Aleksanteri II aikoihin asti saivat rehoittaa sen varjon alla, että muka kaikki oli „erinomaisessa järjestyksessä".

Kaikki nämät kauniit ominaisuudet voisivat kyllä pian palata takaisin ja päästä rehoittamaan kenenkään häiritsemättä, jollei vapaata sanaa olisi olemassa. — Vapaa sanahan opettaa kansalle, ettei se saa suvaita oikeudettomuutta ja sitä mielivaltaa, jota sitä kohtaan harjoitetaan. Vapaa sana opettaa kansaa halajamaan pois alennustilastaan, opettaa sitä poistamaan mielivallan ja rakentamaan vakavan laillisen järjestyksen, jonka suojassa kansan oikeus voi päästä tsaarin kuultaviin ja tsaarin käskyt eivät kadota voimaansa matkalla kansan luo.

Niitä, jotka eivät ole näiden periaatteiden ystäviä, kuvaa Gogol tunnetussa näytelmäkappaleessaan „Reviisori". — Hän antaa pormestarin, jonka koko elämä on täynnä konnankoukkuja, huudahtaa: „voi kauhistus, kuinka minun nyt käykään! Koko juttu toitotetaan kaikkien kuultaviin ja mikä pahinta: tuo kirjoittaja, tuo paperintöhrijä panee minut pilanäytelmäänsä. Hän ei säästä minun virka-arvoanikaan ja kaikki ne vaan nauravat ja taputtavat käsiään. Voi teitä kynäniekkoja ja vapaamielisiä, teitä saatanan sikiöitä! Minä tahtoisin murskata teidät jauhoiksi ja tällä rehulla täyttää perkeleen päällystakin . . ."

Nekin, jotka eivät mitään muuta pelkää, jotka läpi koko elämänsä ovat harjoittaneet petosta, ne pelkäävät sanan voimaa . . . Ja niin pitää ollakkin.

Toisessa paikassa Gogol sanoo, että ne, jotka eivät ymmärrä sanan merkitystä, sanovat pilanäytelmistä ja ivarunoista: joutavia! „Mutta mi-

nun sieluni ei saattanut, kun kuulin lausuttavan sellaisia sanoja, pysyä tyyneenä. Minä vapisin nähdessäni, kuinka paljon ihmisiä löytyy, jotka eivät käsitä tätä asiaa, jotka ovat niin orjistuneet ja paatuneet, ettei sana muuta yhtä ainoata ilmettä heidän kasvoissaan, vaikka se toisten silmiin pakoittaa kyyneleet.

Joutaviako! Kansoja on kadonnut maan pinnalta, kaupungeita on hävitetty niin, ettei kiveä ole jäänyt kiven päälle, mutta nuo „joutavuudet" ovat jääneet ja niitä toistetaan yhä meidän päivinämme ja viisaat keisarit kallistavat niille korvansa ja ymmärtäväiset hallitsijat kuuntelevat niitä ja kauniit vanhukset ja jalot nuorukaiset ikävöivät niitä. Joutavia! Ja kuitenkin on sanalla voima ikäänkuin taikaiskulla yhdistää kokoontuneita kansanjoukkoja innostuneeksi kokonaisuudeksi, jossa kaikkien tunteet tapaavat toisensa, kaikki muodostuu yhdeksi ainoaksi ihmiseksi, kaikki sulavat samaan tunnelmaan, kaikki tulevat veljiksi ja sisariksi ja puhkeavat myrskyäviin suosionosoituksiin. Joutavia! Mutta nyt astuu ihmisjoukosta muutamia, jotka ovat väsyneet maailmaan, jotka jo ovat ajatelleet itsemurhaa . . . Nyt he tuntevat jälleen leppyneensä elämään ja jälleen he rukoilevat taivasta tuomaan heille kärsimyksiä ja onnettomuuksia, kunhan he vain saavat elää ja virkistyä sanan lähteellä. Joutavia! Oi, maailma häviäisi ilman näitä joutavia, elämä olisi autiota, ja sielut homehtuisivat". Gogol liittää näihin sanoihin vielä kehoituksen sanan vartijoille pelotta kulkemaan tietänsä.

Elämä tarjoaa taistelua. Nouse runoilija, aseenasi sanan voima!

Saman kehoituksen huutavat sittemmin Žukovsky ja monet, monet muut. Ajan niukkuus ei salli minun pysähtyä heistä kaikista puhumaan. Mainitsen ainoastaan muutaman heistä. Turgenjev sanoo: „Epäilyksen päivinä, päivinä jolloin ajatukseni olivat raskaat isänmaani kohtalosta, olit sinä yksinäsi minun tukeni, voimani, sinä mahtava, totuutta puhuva, vapaa venäjän kieli! — Jos sinua ei olisi, niin silloinhan emme voisi välttää epätoivoa ajatellessamme mikä meille oikeastaan on mahdollista toteuttaa".

Venäjän kielellä hän tietysti ymmärtää kaikkia niitä kauniita ajatuksia ja tunteita, joita aikojen kuluessa Venäjällä on lausuttu.

Aleksei Tolstoin runoja mainittakoon tässä yhteydessä „Johannes Damaskolainen", jonka pääsisällys on seuraava:

Johannes, kalifin kanssahallitsija, luopuu kaikista kunniapaikoistaan, kaikesta komeudesta ja rikkaudesta ja päättää mennä luostariin, antautuakseen sen hiljaisuudessa ja yksinäisyydessä kokonaan runoilijan-kutsumukseen, vapaan sanan palvelukseen.

Mutta sensijaan että hän luostarista löytäisi ikävöidyn rauhan, kohtaavat häntä täällä uudet sulut ja vaikeudet: hänet kielletään kokonaan tyy-

dyttämästä luomishaluaan. Hän kärsii julmimpia tuskia, kun henki janoaa saadakseen lausua totuuden ja oikeuden sanat ja hän pakoitetaan vaikenemaan. Hän taistelee itsensä kanssa, hän on jo väsymäisillään ja väistymäisillään, mutta hän saa voimansa takaisin. Silloin hän kuulee äänen joka puhuu:

Ain aatteen sorto saattaa vihaan Herran,
kun vääryys ilkamoi,
kas sieluss' syntyi vapaa aatos kerran
se ei kahlein kuolla voi!
Ken estää myrskyn, joka vuoristosta
käy aron kimppuun raivoten,
ken voipi hirmuilman vastaan nousta
ja kääntää aallot merien?

Johannes tuomitaan rangaistukseen, mutta ennenkuin rangaistus pannaan täytäntöön, Jumalan äiti ilmestyy yöllä luostarinjohtajan eteen ja sanoo hänelle:

»Miks Johannesta vihaat aina?»
niin nainen puhui munkille,
»kas, hurskas äänensä se rientää
»kuin sävel taivaast' täyttäin maan,
»se lähtee sydämestä vaan
»ja murheen mustat tuskat lientää.
»Miks vihaat, vanhus, lähdettä,
»min voimaa arvostelet väärin,
»se virvoittavi ihmistä
»ja rinnan janon poistaa runsain määrin!»

Niinpian kuin päivä koittaa, kiiruhtaa luostarinjohtaja Johanneksen luo ja tunnustaa erehdyksensä, sanoen: suo minulle anteeksi mitä olen rikkonut, raa'assa ymmärtämättömyydessäni olen kohdellut sinua väärin.

Sanan virkistävää lohdutusta kuvailee myöskin Turgenjev liikuttavassa kertomuksessaan maaorjuuden ajalta:

Ilkeä tilanomistajatar ajaa maatilaltaan kaksi ystävää, jotka eivät voineet hyväksyä, emännän käyttämää raakaa ruumiinrangaistusta alustalaistensa kurittamiseksi. Säälimättä tilanomistajatar häätää nuo kaksi ihmistä, jättäen heidät kohtalonsa nojaan. Vaikea on ystävien tila, mutta toinen heistä lausuu, vaikka sydän on pakahtumaisillaan, kohdan eräästä Deržavinin runosta, jonka perustuksena on muuan Davidin psalmi:

Teidän velvollisuutenne on pelastaa viattomat j. n. e., sanoja, jotka lieventävät hänen tuskaansa. —

Sellaiset sanat ovat pisaroita jalojen miesten sydänverta, ja kuinka syvästi otamme osaa esimerkiksi NEKRASOvin tunteisiin, kun hän, painoasiamiehen lähettäessä musteella pyyhityn korehturiarkin, huudahtaa; „narri, tämähän on minun sydänvertani!“

„Ajatuksia ja sanoja“, lausuu eräs slavofiili, AKSAKOV, „ei voi riistää ihmiseltä ilman että hän kadottaa ihmisyyteensä. Jos ne häneltä riistetään, niin hänestä tulee eläin“.

Ja ennenkuin lopetan, tahdon vielä lukea runon, jonka tämä sama mies on kirjoittanut, runon, johon sisältyy kaikki mistä yllämainitut runoilijat kukin erikseen ovat puhuneet:

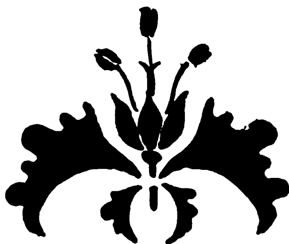
Sinä taivahan ihmeitä liet,
sinä aatosten soihtu ja palo,
sa valaiset maalliset tiet,
olet ihmisten lippu ja valo.
Sinä vaivutat valehen haamun,
missä pimeys nostavi sen,
tosi onneen sa johdat ja aamuun,
sana vapaa ja kultainen!

Miks orjihin luottaen vaan
tukipohjaa etsivi valta,
miss' orjuus on kahleissaan,
siellä nousee se ikeensä alta?
Vain vapaus turvaa tuottaa,
se ase on vapaiden
ja ne sinuhun yksin luottaa
sana vapaa ja kultainen!

Sun Luoja pyhittänyt on,
ken sinua sitoa koittaa,
vie ihmiset turmiohon
ja verisiä lauluja soittaa.
Sinä kytket vimman viekkaan,
olet lientäjä vankeuden,
olet hengen säikkyvä miekka,
sana vapaa ja kultainen!

Lopuksi tahdon, arvoisat herrat, kysyä teiltä:

Jos nyt tieteen löytämien lakien mukaan kirjailijat ilmaisevat kansan hengen, niin ketä on Venäjän kansan seuraaminen, niitäkö, joiden piiriin kuului se, jota koko Venäjä, keisari etunenässä, on kunnioittanut, kiitollisena hänen ansioistaan Venäjän kansan henkisen kehityksen hyväksi, Puškinia, vaiko niitä, jotka kutsuvat itseään patrioteiksi, mutta joita ruhtinas Trubetskoj niin sattuvasti on nimittänyt shakaleiksi?

Taidetta ja taidehistoriaa.

Suomalainen kuvaamataide 1899.

Kirjoittanut

ELIEL ASPELIN.

Kun luopi silmäyksen menneen vuoden ilmiöihin kuvaamataiteiden alalla, niin herää vastustamattomasti ajatus: onko valtiollisen elämämme tuskallinen epävarmuus jo vaikuttanut taiteeseemmekin? Varsin vähän on nimittäin semmoista uutta ja rohkeamielistä esiintynyt, jossa nuorta voimaa, reipasta, eteenpäin ja ylöspäin pyrkivää intoa ilmaantuisi. Saattaahan sitä pitää sattumuksena, mutta katsoen taiteilijain herkkätunteisuuteen on myöskin mahdollista, että se mielen levottomuus, joka on meitä kaikkia vaivannut, on pidättänyt heitä antautumasta suurivaltaisempiin tehtäviin, jotka edellyttävät hiljaista, häiritsemätöntä itseensä kääntymistä.

Tämänlaisia mietteitä taiteilijain syysnäyttely etupäässä oli omansa synnyttämään. Tästä meidän „salongistamme“ ei voi mitään semmoista mainita, joka ei olisi voinut yhtä hyvin esiintyä edellisen taikka sitäkin edellisen vuoden näyttelyssä. Suotakoon täysi kiitos ja kunnia sille kauniille ja hyvälle mitä meille tarjottiin: muutamille somille maisemakuville, joista Eero Järnefeltin „Syksymaisema Pielisjärveltä“ oli etevin, useille huomattaville muotokuville, Vallgrenin pikku pronssikuville ja marmorikuvalle „Ylpeys“ (jossa jälkimäisessä kuitenkin on enemmän taiturimaisuutta kuin sydämellekin puhuvaa taidetta), Vikströmin oivallisesti muo-

vaillulle, pronssista valetulle rintakuvalle, „Ajattelija", sekä vihdoin joillekuille edistystä ilmaiseville vasta-alkajain teoksille (esim. Juho Rissasen „Sokealle"); mutta ei se muuta arvosteluamme kokonaisuuden yleisluonteesta. Myönnettäköön sekin että entistä tarkempi teosten seulominen oli aikaansaanut, että niiden läpimittainen arvo oli tavallista parempi — sittenkin oli vaikutus sentapainen kuin on sanottu. Uutta, suuremmassa määrässä mieltä kiinnittävää, hämmästyttävää, joka olisi herättänyt katsojissa joko ehdotonta ihailua taikka erimielisyyttä ja vilkasta keskustelua — sitä ei nähty.

Huomauttamamme tosiasia näyttää kumminkin huolestuttavammalta kuin se todellisuudessa on. On nimittäin tunnustettava, että taiteilijamme ylipäätään — jotkut harvat poisluettuina — eivät toivottavassa määrässä ole rohkealuontoisia, yritteleviä. Tavan takaa on ollut syytä huomautukseen, että he tyytyvät vähäpätöisiin tehtäviin, jopa usein asettavat näytteille teoksia, jotka enemmän ovat harjoitelman tapaisia kuin kypsyneitä, vilkkaan ja voimallisen taiteilijafantasian luomia. Tätä taiteemme heikkoutta ei se etevä teknillinen taito, jonka monikin taiteilijoistamme omistaa, voi tehdä olemattomaksi, vaan ainoastaan tuntuvammaksi. Oikein katsoen ei meillä tätä nykyä vielä ole syytä murehtia jonkunlaista taiteemme alkavaa alentumista, vaan sen sijaan toivottaa sille enemmän fantasiaa, enemmän henkistä sisällystä, enemmän suuremmoisuutta tarkoitusten puolesta. Jokainen ymmärtää, että ainoastaan tällä tavoin kohonneella taiteella saattaa olla se innostava ja vahvistava vaikutus kansaan, joka epäilemättä on taiteen vallassa, jos se siihen pyrkii. Muuten voidaan nykyänsä paremmin kuin ennen kehoittaa taiteilijoita rohkeisiin yrityksiin, sillä onhan nyt olemassa varoja, joilla käy lunastaa verraten kalliitakin teoksia julkiseksi omaisuudeksi. Sen sijaan että taiteilijat ennen ainakin osaksi ovat vetäytyneet ryhtymästä suurempien teosten luomiseen sentähden että niiden myynti oli miltei mahdoton, voisivat he nyt kilpailla semmoisten tuottamisessa, varmoina siitä että teos ostetaan, jos se todella tunnustetaan taiteemme saavuttamaksi voitoksi.

Vaikka mennyt vuosi on antanut aihetta edelliseen esitykseen, tehtäisiin vallan väärin, jollei vilpittömästi tunnustettaisi, että se myöskin on tuottanut ilahuttavaa taiteen ystäville. Ilahuttaviin ilmiöihin on ennen kaikkea lukeminen Lönnrotin muistopatsaan kilpailu ja Vänrikki Stoolin tarinain kuvittaminen.

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimeenpanemassa kilpailussa herätti kaksi luonnosta, ensimäisen ja toisen palkinnon saaneet, melkoista tyydytystä katsojissa. Toinen hra E. Halosen tekemä, jota kyllä ei katsottu tarkoitukseensa täysin sopivaksi, osoitti kumminkin taiteellisia ansiopuolia, joita ei kenkään olisi tiennyt vasta-alkajalta odottaa. Istuvan Lönnrotin kuvan luonnollinen, Napolin museon antiikista istuvaa Merkuriusta muistuttava, sulavuus ja jalustaa koristavien korkokuvien kreikkalaista puhtautta tavoitteleva luonne sekä myöhemmin taiteilijain näyttelyssä esille pannut, Suomen maailmannäyttely-paviljonkia varten, puusta veistetyt, kansallisaiheiset korkokuvat, antavat perustusta varsin ilahuttaviin toiveihin nuoren taiteilijan tulevaisuudesta. Toinen hra Vikströmin laatima luonnos jälleen, joka hyväksyttiin lopullisesti suoritettavaksi, saavutti voiton sentähden että se, enemmän kuin yksikään muu kilpailuun osaa ottavista luonnoksista, osoitti olevansa lämpimän tunteen elvyttämän fantasian luoma kokonaisuus. Muistopatsaissa kaikkialla maailmassa on liian tavallista, ettei niiden eri osien välillä ole ehdotonta yhtenäisyyttä. Pääkuva seisoa töröttää tavallisesti itsekseen tietämättä mitään niistä sivukuvista, jotka sen ympärille on ladottu, ja nämä jälkimäiset ovat usein niin valitut, että toisiakin saattaisi ajatella niiden sijaan. Kuvaamalla Lönnrotin panemassa kirjaan runoja, joita Vipusen suusta noussut, äärimmäiset tietosanat noutanut Väinämöinen hänelle lausuu, samalla kun Kanteletar neito, kuusen juurella haaveksien, odottaa vuoroansa, taiteilija on saanut teokseensa yhtenäisyyden, joka vaikuttaa erinomaisen tunnelmallisesti. Jos ottaa kaikki lukuun: kuusen ja koivun sen vieressä sekä kukat jalustan ympärillä, niin voisi ehkä sanoa luonnoksen vaikuttavan enemmän lyyrillisesti kuin veistotaiteelle hyvin soveltuu, mutta luonnoksesta on niin pitkä matka valmiiseen kuvaan, että arvostelijan on varominen hätäilemistä.

Hra Vikströmin tehtävään nähden on omituinen kysymys syntynyt itse pääkuvasta. Taiteilija ei ole koskaan nähnyt Lönnrotia todellisuudessa, ja hänen aikomuksensa on säilyneiden kuvien avulla esittää hänet täydessä miehuuden ijässä neljättäkymmentä käyvänä — semmoisena kun hän oli Kalevalan runoja kootessaan. Tämä hänen aikeensa on tietysti täysin oikeutettu, mutta mitä sanovat arvostelijat, jotka ovat nähneet Lönnrotin hänen elämänsä viimeisinä vuosikymmeninä? He pitävät kiinni muistostaan, miten epämääräinen se onkin (merkillistä on, kuinka erilai-

sesti he vastaavat, kun kysytään toista tai toista yksityiskohtaa hänen ulkonäöstään) ja vaativat tulla pikkuseikkoihinkin nähden tyydytetyksi, huolimatta siitä, että taiteilija on ajatellut aikaa, jolloin vanhuksen ulkomuodon pääpiirteistä tuskin mitään oli nähtävänä. Tästä käy selville että taiteilijan tehtävä olisi paljon helpompi, jollei enään kukaan Lönnrotia nähnyt olisi elossa, vaan olisi arvostelijain niinkuin hänen itsensäkin nojaaminen yksistään kuviin. — Vaikean pulman puheeksi ottaminen ei tarkoita liiallisen vapauden myöntämistä kuvanveistäjälle, sillä tämän kirjoittaja on myöskin yksi Lönnrotin näkijä, eikä mielellään luovu käsityksestään hänen ulkonäöstään, mutta kumminkin on kysymys siksi mieltäkiinnittävä, että sitä kannattaa miettiä ja muistaa kuin lopullinen arvostelu on lausuttava.

Ohimennen muistutettakoon että taiteilija on sitoutunut valmistamaan kuvapatsaan Lönnrotin sadanneksi ensimäiseksi syntymäpäiväksi, 9 p. huhtikuuta 1902, mutta yrityksen toteuttaminen riippuu kuitenkin rahankeräyksen loppuun saattamisesta. Helsingin valtuuston menettely paikan myöntämisasiassa teki näet että keräys kesken taukosi, ja Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran aikomus on ensi syksyllä uudestaan ryhtyä siihen saadakseen ne 40—50,000 markkaa kokoon, jotka vielä puuttuvat. — Taiteilijalta, joka oleskeltuaan kevättalven ja kesän kotimaassa syksyllä palasi Parisiin, kuuluu nyt, että hän jo on muovaellut Lönnrotin pystykuvan alastomana valmiiksi, koettaen yhdistää ennen tekemänsä kahden luonnoksen hyvät puolet; pään hän on luonut kokonaan uudestansa. —

Vänrikki Stoolin tarinain kuvittaminen on edistynyt toisen kokoelman alkuun. Ehdottomasti on se työ, jonka hra Edelfelt siinä on suorittanut, ei ainoastaan yhteen vuoteen vaan koko taiteemme kehitykseen katsoen pidettävä mitä tärkeimpänä mitä meillä on nähty. Mutta harva lienee tarkemmin ajatellut niitä vaikeuksia, jotka taiteilijalla on voitettavana tämmöisessä tehtävässä. Monessa kai ensi ajatus on se, että kuvien paljous on antanut enimmin huolta. Epäilemättä on työ siihenkin nähden suureksi tunnustettava, sillä vaatiihan kukin lehti yhä uudestaan taiteilijan koko innostuksen ja kyvyn. Mutta enemmän kuin kuvien lukuisuus ja vaihtelevaisuuskin on työtä vaikeuttanut se, että taiteilijan on ollut tulkitseminen runoilijan, siis toisen taiteilijan, luomia ja semmoisen runoilijan, jonka kaikki tuntevat, jota kaikki rakastavat ja joka on luonut kuvansa niin havainnollisiksi, että kukin lukija on ne sisäs-

sään näkevinään ja vaatii, että uudet kuvat täydellisesti vastaavat juuri niitä mielikuvia, jotka runoelmat ovat hänessä synnyttänyt. Tähän huomauttanee joku: eikö se päinvastoin helpota tehtävää, koska minä näen Runebergin henkilöt niin selvinä, niin totta kai Edelfelt taiteilijana näkee ne sitäkin kirkkaampina ja osaa vaivatta luoda ne näkyviin ihan semmoisiksi kuin ovat? Niin ei kuitenkaan ole laita. Runoilijan kuvaamain ihmisten sisällisistä ominaisuuksista ollaan kyllä yksimielisiä, mutta ne harvat piirteet, joilla hän tekee henkilöiden ulkonäön lukijalle havainnolliseksi, synnyttävät, miten sattuvia ovatkin, erilaisen kuvan kussakin eri lukijassa. Se on luonnollista, sillä sen minkä runoilija jättää sanomatta täydentää kukin omien näkemystensä mukaan. Jos ajattelemme Sven Tuuvaa taikka Torpantyttöä tai ketä tahansa noista rakkaista olijoista, niin asian laita on sama. Runoilijan sanojen vaikutuksesta syntyy kunkin sisässä kuva, johon fantasia käyttää omaa ainevarastoansa, joka elämässä, kansan parissa, kansaa nähdessä, kansasta lukiessa, on sieluun kertynyt. Näin ollen taiteilijankin on mahdotonta antaa muuta kuin sen kuvan, jonka runoilija *hänessä* on synnyttänyt, eikä se mitenkään voi olla sama kuin muitten sisässä asuva. Tästä seuraa että, kun on kysymys niin tunnetuista henkilöistä kuin Runebergin kuvaamat, kukin katsoja saadessaan taiteilijan tekemän kuvan eteensä ensin hämmästyy ja kenties huudahtaa: eipä ole onnistunut, en ole Sven Tuuvaa, enkä Torpantyttöä tuommoiseksi kuvitellut! Eikä siinäkään kylläksi, katsoja vaatii, että kuvassa myöskin on esiintyvä koko se henkilön sisällinen puoli, jota hän ihailee, ajattelematta ettei maalaaja sisällisen esittämisessä koskaan voi runoilijan kanssa kilpailla. Kun ei kuva siinä kohden mitenkään voi vaatimuksia tyydyttää, niin kuullaan mainittu huudahdus yhä uudelleen — ja valitettavasti monen arvostelu päättyy siihen!

Voidaksemme siis oikein arvostella taiteilijan työtä, täytyy meidän ensiksikin myöntää hänelle oikeus luoda näkyviin mitä hän sisässään näkee sekä toiseksi olla pyytämättä piirustetulta kuvalta enempää kuin se voi antaa ja siten, mahdollisuuden mukaan luopuen omista mielikuvistamme, ilman etuluuloja antautua kuvien vaikutuksen alle. Jos niin menetellen tutustumme kuvihin, niin haihtuvat vähitellen ne epäilykset, jotka aiheuttivat tuon huudahduksen, ja me huomaamme niissä runoilijan hengen, nähtynä taiteilijan silmillä. Niin käy kun taiteilija on onnistunut, kun hän on antaunut runoilijan suoraksi tulkitsijaksi, pyytämättä

panna kuviinsa mitään omaa paitse sitä omaa mitä hänen välttämättömästi on täytynyt niihin panna, nimittäin taiteellisen näkötapansa ja kykynsä, jotka ehdottomasti kantavat hänen personallisuutensa leimaa.

Jo edellisessä katsauksessani, jossa puhuttiin 1898 vuoden kuvaamataiteesta, huomautin tämän kuvateoksen ensimäisen vihon johdosta, että Edelfeltillä on suuressa määrässä kaikki ne edellytykset, jotka yrityksen onnistuminen vaatii. Tähän saakka ilmestyneet kuusi vihkoa eivät anna vähintäkään syytä sanojen peruuttamiseen. Taiteilija on jatkanut tehtäväänsä samalla isänmaallisella innostuksella ja samalla taiteellisella voimalla, millä hän siihen ryhtyi, ja me voimme nyt jo päättää, että teoksella on oleva pysyväinen arvo niin hyvin isänmaallisena tekona ylipäätään kuin taiteemme kehityksen osoitteena vuosisadan vaihteessa.

Seikkaperäinen tarkastelu olisi vieläkin liian varhainen, koska neljä vihkoa on julkaisematta. Se vaan sanottakoon, että joskin muutamat yksityiset lehdet niinkuin esim. Pilven veikon viimeinen eivät katsojaa tyydytä — mainittu aihe on epäilemättä kaikkein vaikeimpia, sentähden että runoilijan sanat siinä ovat kohonneet semmoiseen lentoon, ettei piirustaja mitenkään kykene niitä seuraamaan —, niin useimmat muut ovat täynnä luonteenomaisuutta ja tunnelmaa. Jo ulkonaisesti katsoen tuovat kuvat historiallisten pukujen, ajan luonnetta ja tyyliä noudattavien erikoispiirteiden ja yleisen ryhdin kautta arvokkaan lisän, taikka tarkemmin sanoen valaisevia selityksiä kuolemattomiin tarinoihin, kun sen ohella useimmat kuvat, samalla kuin ne kansallisten tyyppien kautta vaikuttavat meihin tuttavallisesti, taiteellisen käsityksen puolesta hienotunteisesti säestävät runoilijaa, niin on meillä täysi syy kiittää taiteilijaa hänen työstään. Ylempänä on se selitetty, miksei suuren runoilijan kuvittaja ensi hetkessä voi herättää jokaisen katsojan myötätuntoa. Parasta mitä siihen nähden voidaan puheena olevasta kuvateoksesta sanoa on se, että kuvat ansaitsevat kasvaa ja varmaan aikaa myöten mielessämme kasvavat yhteen Runebergin runoelmain kanssa, niin että me taiteilijan silmällä näemme ihaillut sankarimme.

Edelfeltin suuren, kunniakkaan työn päättyminen odotetaan tapahtuvaksi tänä vuonna. Jumala yksin tietää, selkeneekö taivaamme vuoden kuluessa, vai synkistyykö se synkistymistään. Kaikessa tapauksessa on pidettävä omituisena sattumuksena, että hän juuri tällä ajalla on tullut suorittaneeksi sen työn, johon hänen ystävänsä jo kymmeniä vuosia sitten

ovat pitäneet häntä kutsuttuna ja josta hän, tuntien tehtävän suuruuden, yhä uudelleen oli kieltäytynyt. Hänestä on kerran sanottava, että hän ahdistuksen päivinä antoi kansalleen parasta mitä kykeni.

Ilahuttavien tapahtumain joukkoon on vihdoin lukeminen ruotsalaisten taiteilijain näyttely kevättalvella ja kuuluisan venäläisen taiteilijan Verestschaginin teosten näyttely joulukuulla. Muuksi kuin kunnioituksen osoitteeksi taidettamme ja taiteilijoitamme kohtaan näet ei voi sitä käsittää, että ulkomaalaiset taiteilijat lähettävät tänne teoksiaan nähtäväksi. Valitettavasti sattui kumminkin edellinen näyttely semmoiseen aikaan, jolloin yleisön oli mahdoton tervehtiä sitä niinkuin se olisi ansainnut. Kun mielet ovat niin murheen painamat, niin pahojen huhujen kiusaamat kuin meillä viime keväänä, ei kellään ole halua näyttelyssä käymään. Sentähden menikin tuo ruotsalaisten vierailu melkein huomaamatta ohitse ja myöhäistä olisi nyt ruveta puhumaan Zornin nerokkaisuudesta, prinssi Eugenin tunnelmallisuudesta, Liljeforsin luonnontunteesta (onneksi ostettiin yksi hänen maalauksiaan Antellin kokoelmiin), Larssonin kodinrakkaudesta j. n. e. Toivokaamme että vierailu uudistuu onnellisemmalla hetkellä. — Toisesta yllä mainitusta näyttelystä on vain sanominen, että se verraten vähän vastasi odotuksia, sentähden että siinä ei saatu nähdä juuri niitä teoksia, sodankauhujen kuvauksia Turkestanista ja Bulgariasta, jotka aikoinaan ovat tehneet Verestschaginin nimen maailmankuuluksi. Näyttelyn tärkein osuus, sarja maalauksia, jotka kuvasivat Napoleonin onnetonta retkeä Venäjälle 1812, ei ollut taiteellisesti eikä aatteellisesti niin suuriarvoinen, että se olisi riittänyt selittämään taiteilijan mainetta.

Alkaneen vuoden päätapaus taide-elämämme alalla tulee arvattavasti Suomen esiintyminen maailmannäyttelyssä olemaan. Paitse sitä että viime vuosikymmenen paraimmat maalauksemme ja kuvanveistoksemme pannaan näytteille, aikovat etevimmät taiteilijamme erityisillä teoksilla koristaa suomalaista näyttelyrakennusta, ja tottahan siten jotakin syntyy, joka ansaitsee ainakin ystäviemme huomiota, ystäviemme, joiden luku tätä nykyä on suuri.

Katsaus Suomalaisen Teatterin syysnäytäntökauteen vuonna 1899.

Kirjoittanut

JALMARI HAHL.

Wilhelm Tell. — Daniel Hjort. — Michel Perrin. — Tukkijoella. — Kuvaelmia muinaisajoilta. — Koti (Heimath). — Faust. — Fedora.

Schillerin vapauden-draman, «Wilhelm Tellin», palauttaminen tämän syksyiseen ohjelmistoon oli paikallaan, jos kohta se onkin suomalaiselle yleisölle varsin tunnettu. Sillä herättäähän siinä kuvatun uljaan ja rehellisen vuoristokansan vapaudentaistelu yhä uudelleen myötätuntoisuuttamme ja henkiihän siitä aina virkeä alppituulahdus meitä vastaan. — Pääosat — Tell, Gessler, Stauffacher, von Altinghausen — olivat entisissä käsissä. Hra Leino loi taiteellisesti eheän kuvan reippaasta jousimiehestä, joka ei saata kauan tuumia ja punnita, mutta joka määrätyn tärkeän tehtävän esiintyessä sen toteuttamiseen tarmokkaasti ja häikäilemättä ryhtyy. Hra Ahlberg väritti läpeensä johdonmukaisesti Gesslerin tyrannityyppiä; etenkin ansaitsee hänen näyttelemisensä kuuluisassa ampumakohtauksessa kaikkea tunnustusta. Hra Halme näytteli maltillisesti ja arvokkaasti Stauffacherin jaloluonteista osaa. Hra Falk ansaitsee esittämästään von Altinghausenin osasta täyttä kiitosta; naamio oli mestarillinen, ja näyttelijän ääni ja lausumistapa soveltui erityisen hyvin tähän osaan. Mitä sivuosiin tulee, sietänee mainita, ettei nti Lähteenoja Stauffacherin vaimon, Gertrudin osaan, onnistunut luomaan sitä pateettista heroismia, jota runoilija on kuvitellut Gertrudille olennaiseksi, vastakohtana Tellin vaimon, Hedvigin aralle ja pelkäävälle luonteelle. — Näyttämöllepano oli rotkotiekuvaelmassa varsin onnistunut ja vaikuttava.

«Daniel Hjort», joka tänä syksynä taas pitkistä ajoista tervehti yleisöä suomalaiselta näyttämöltä, on aina omansa kotimaisella historiallisella aiheellaan yleisöämme miellyttämään. Muutamat tämän kappaleen osista olivat uusissa käsissä. Nimiosan esittäjälle, hra Halmeelle, en saata puolestani antaa täyttä tunnustustani. Tämäntapaisen Hamlet-luonteen esittäminen vaatii näyttelijältä huolellista psykologista syventymistä, ja siinä tulee ennen kaikkea äänen eri väreillä ja muilla lausumisen vaihtelevilla apukeinoilla tuoda syvällinen puoli esille. Monessa paikoin hra Halme tässä suhteessa onnistuikin hyvin, kuten esimerkiksi vankilakohtauksessa, mutta toisissa paikoin näyttelijän esitystä häiritsi teennäisyys ja liioittelu liikkeissä, etenkin käsien liikkeissä. — Nti Högdahl Sigrid Stålarmin osan suorittajana onnistui hyvänlaisesti, jos kohta «ingénue»

liian usein tahtoi pistää esiin. Nti Lähteenoja oli Katrin intohimoisesta osasta saanut kiitollisen tehtävän, josta hän suoriutui hyvin.

Ennen Suomalaisessa Teatterissa esitetty oli niinikään M. Melèsvillen kaksinäytöksinen näytelmä «Michel Perrin». Vaikka kappaleen juoni on löyhä, on se rakennettu taitavalla ranskalaisella näytelmätekniikillä, ja koska siinä lisäksi on pari mieltäkiinnittävää tyyppiä, nimittäin päähenkilö Michel Perrin ja poliisiministeri Fouché, puolustaa kappale paikkansa ohjelmiston huvittavana, katsojalle varsin vähäistä päänvaivaa tuottavana aineksena. Kultuuri-tausta, mikäli sitä kappaleessa esiin haamoittaa, on myös omansa antamaan sille jotakin arvoa. Paitsi nimiosan esittäjänä, kunnosti hra Lindfors itseään tämän kappaleen näyttämöllepanijana ja harjoittajana. Hra Leino loi illusorisen tyypin ministeri-osastaan ja nti Finne näytteli yksinkertaisesti ja luontevasti Thérèsen osaa.

Huomattavan kotimaisen uutuuden kansannäytelmän alalla tarjosi teatteri esittämällä Teuvo Pakkalan nelinäytöksisen laulunsekaisen huvinäytelmän «Tukkijoella». Tämä kappale uhkuu virkistävää koomillisuutta, sen läpi puhaltaa todellinen virkeä tukkijoki-tuulahdus, ja sen tyypit ovat hauskoja, alkuperäisiä ja osaksi romanttisen värityksen verhoamat. Että hra Pakkala tällä kappaleella on osannut oikeaan, osoittaa se suuri menestys, joka sillä on ollut ja ne meidän oloissamme harvinaisen monet kerrat, joina se perätysten on näyttämön yli kulkenut. Ja varmaankin se on vastedeskin popularisuudessa astuva «Nummisuutarien» rinnalle. Useita kiitollisia osia tarjoaa tämä kappale. Melkein kaikki kappaleessa esiintyvät tärkeimmät henkilöt ovat hauskasti ja sattuvasti kuvatut: reipas Turkka, huumorillinen Tolari, kursailematon kaupustelijatar Maija, hyvänsävyinen talokas Pietola, sekä lyhytjärkinen poika, Pölhö-Kustaa. — Hra Halmeen luoma Turkan osa on luettava näyttelijän parhaisiin kansannäytelmien alalla. Niinikään oli hra Pesosella tilaisuus Tolarin osassa näyttää taiteensa parhaita puolia. Maijan, kaupustelijattaren luonteessa piilevän pikaisuuden, mutta myöskin hyväntahtoisuuden rva Suonio toi onnistuneesti esiin, hra Falk oli paikallaan Pietolan osassa ja rva Olga Leino teki Pölhö-Kustaan näppärästä osasta koko yleisön lemmikin. Selvää edistystä osoitti se tapa, jolla hra Eino Salmela näytteli Rättärin osaa. Se näet on kappaleen epäkiitollisin, sillä sen väritys on muihin kappaleen henkilöihin verraten himmeä. Hra Salmelan onnistuminen ansaitsee tämän vuoksi kaikkea tunnustusta, ja osoittaa, että näyttelijä nyt on kehittynyt niin pitkälle että hän saattaa laajemmissa tehtävissä voimiansa koetella.

Kappaleen hyvän kokonaisvaikutuksen ja popularisuuden suhteen on siihen liittyvillä hra O. Merikannon säveltämillä ja sovittamilla lauluilla huomattava ansionsa. Ne kappaleen lauluista, jotka ovat hra Merikannon alkuperäisesti säveltämät, tuntuvat yksinkertaisessa melodisessa

kauneudessaan kansanlauluilta. Ihmeen kaunis on viimeisessä näytöksessä esiintyvä duetti «Tuulan tei». Kappaleen laulujen sovitus on tarkoituksenmukaisella yksinkertaisuudella laadittu, mutta kuitenkin tarpeeksi harmoniseerattu, niin että laulut hyvin sointuvat.

Mainitsemista ansaitsevat näytäntökauden loppupuolella näytellyt kuvaelmat muinaisajoilta. Tuntehikkaat sanat niihin olivat hrat Eino Leino ja Jalmari Finne sepittäneet. Itse kuvaelmat olivat t:ri Kaarlo Bergbomin järjestämät, ja ne osoittivat hienoa aistia sekä t:ri Bergbomin tyhjentymätöntä kekseliäisyyttä mitä kaunisten näyttämöllisten ryhmitysten ja vaikuttavaisuuksien aikaansaamiseen tulee. Erityisen kauniit olivat kuvaelmat »Väinämöinen ihastuttaa lauluillaan luontoa», »Suomen kansa tulee kristityksi», »Suomalaiset 30-vuotisessa sodassa» ja »Isonvihan aikana».

Mieltäkiinnittävää vaihtelua teatterin elämässä tarjosivat Ida Aalbergin vierailunäytännöt kuluneen näytäntökauden lopulla. Riemuisa oli se innostus ja vilpittömät ne suosionosoitukset, joilla yleisö tervehti etevää näyttelijätärtä. Ensimäiseksi kappaleeksi hän oli valinnut Sudermannin nelinäytöksisen näytelmän, »Koti» (Heimath), joka oli yleisölle tuttu näyttelijättären edelliseltä vierailukäynniltä.

Kappaleen päähenkilö, Magda, — jonka osaa Ida Aalberg näytteli — on uudenaikainen taiteilijaluonne. Joskohta Magdaan maailman teillä on tarttunut moni noista epäedullisista ominaisuuksista, jotka tavallisesti seuraavat suurta menestystä ja mainetta taiteen alalla, on hänen luonteensa kuitenkin pohjaltaan syvä. Kestettyjen kärsimyksien ja oman syyllisyyden tietoisuus on tehnyt hänestä itsenäisen ja vapaan henkilön ja taiteilijan. Kun hän sellaisena saapuu entiseen kotiinsa, kohtaavat häntä siellä pienet olot ja piintyneesti vanhoillaan oleva isä. Sellaiset vanhat sotilastyypit kuin everstiluutnantti Swartze, joilla on raudanlujat periaatteensa ja järkähtämättömät vaatimuksensa moralisuuden suhteen, eivät nykyaikanakaan ole harvinaisia, ainakaan Saksassa. Että konflikti tällaisen isän ja tyttären välillä saattaa muodostua ankaraksi ja että se dramattisessa suhteessa on sangen kiitollinen, etenkin niin temperamentti-rikkaalle näyttelijättärelle kuin Ida Aalberg, on luonnollista. Magdan osa tarjoaa sangen vaihtelevia ja monivärisiä yksityiskohtia sekä jännittäviä, intohimoisia kohtauksia. Ne kaikki näyttelijätär esitti varmalla tekniikillä sekä loistavasti. — Kappaleen kolmea muuta tärkeämpää osaa: everstiluutnantti Schwartzen, pastori Heffterdrinkin ja tohtori von Kellerin osia, hoitivat hrat Leino, Ahlberg ja Halme ansiokkaasti.

Toiseksi vierailukappaleekseen Ida Aalberg oli valinnut Goethen Faustin. »Faust» on etupäässä lukudrama, ja sen molemmat osat yhteensä muodostavat filosofis-dramallisen runoteoksen, joka on vuosisadan merkillisimpiä ja syväaatteisimpia. Aatteellinen puoli tietysti jää kesken-

eräiseksi, kun yksistään ensimäinen osa esitetään, ja draaman keskustaksi muodostuu silloin Gretchenin ja Faustin rakkausjuttu. Faustin pitkien monologien sekä Mefiston noitatemppujen takia kappale kuitenkin näyteltynä saa raskaan leiman, jota etevienkin näyttelijöiden on vaikea poistaa. Myöskin suurpiirteisen, ylevän prologin poisjättäminen saattaa kappaleen puutteelliseksi.

Yksityiskohtia myöten tutkittua ja tehtävätä kokonaan hallitsevien esityskeinojen kannattamaa oli Ida Aalbergin tulkitsema Gretchenin osa. Taitava oli ingénue-kuvaus kappaleen alkupuolella, ja mahtava, mukaansa tempaava oli vakava esitys kirkko- ja vankilakohtauksessa. Näyttelijättären plastiikki ja mimiikki etenkin kirkkokohtauksessa hakee vertaistaan. Mitä Faust-osan suorittamiseen tulee, en puolestani lue sitä hra Ahlbergin kaikkein etevimpiin ja eheimpiin taideluomiin. Itse osan luonne ja vastakohta alku- ja loppupuolen välillä epäilemättä tarjoaa näyttelijälle paljon vaikeuksia. Kuitenkin leimasi hra Ahlbergin esitystä läpeensä arvokkaisuus ja noblessi. Hra Leinon kuvaama Mefistopheles taas on näyttelijän parhaita aikaansaannoksia korkeamman dramallisen tyylin alalla. Laajasti ja yksityiskohtia tarkastamalla saattaisi puhua tästä hra Leinon Mefistopheles-esityksestä, sillä niin kerrassaan mestarillista se oli. Mutta tämän katsauksen ahdas kehys sallii vain parin yleisemmän viittauksen. »Faustin» prologissa karakteriseeraa Herra itse Mefistophelesta näin:

»Hengistä kieltävistä vähimmin
Mua vaivannut on konsaan veitikas.»

Veitikkamaisuutta on siis olemassa Mephistopheleksessa, jopa sangen paljonkin, ja sen näyttelijä toi tarpeeksi esiin. Veitikkamaisuuden lomitse pilkoittava pirullisuus sai sekin hra Leinon esityksessä hyvän värityksensä. Kokonaisena, eheänä taideluomana, on hra Leinon kuvaama Mephistopheles epäilemättä kultuurimaiden suurten dramallisten taideluomien veroinen. — Tunnustusta ansaitsee neiti Lähteenojan esiintyminen Marttana. Näyttämölle-pano oli tyylikästä ja ihmeteltävän illusorista näyttämömme pieneen tilaan ja vähäisiin apukeinoihin nähden.

Ida Aalbergin kolmas ja kuluneella näytäntökaudella viimeinen vierailukappale oli Victorien Sardoun nelinäytöksinen näytelmä »Fedora». Tekisi mieli verrata tätä Sardoun näytelmää intohimoiseen virtuosimaiseen musiikkikappaleeseen, jonka alkupuolen motiivi vähitellen muuttuu toiseksi, joka täyttää kappaleen loppuosan ja johon säveltäjä näiden omituisesti vaihtuvien motiivien ympäri on siroittanut koko joukon komeita juoksutuksia. Virtuosikappaleena »Fedoraa» itse teossa kokonaan täytyy pitää. Ja kun näyttelijättärellä, kuten Ida Aalbergilla, on hallussaan sellainen huimaava dramallinen tekniikki, niin että hän häi-

käisevästi suoritti tehtävänsä, katsoja tietysti suurella mielenkiinnolla seurasi tuota intohimoista tuotetta läpi neljän näytöksen. Kappaleen virtuosiluonne kaiketi lie ollut syynä siihen, että nimiosan esittäjätär viehättyi hieman liiaksikin näyttelemään silloin, kun luonnollinen ja syvä tunteenpurkaus olisi ollut vaikuttavampi yksinkertaisemman esityskeinon avulla. Mainitsen vain sen liiaksi teatralisen tavan, jolla näyttelijätär Wladimirin kuolinvuoteen ääressä huudahti: »Tohtori, hän kuolee!» Suurenmoisesti, ja kuitenkin kaikessa intohimossaan yksinkertaisesti, esitti näyttelijätär loppukohtauksen Loris Ipanescon kanssa. Äänen painossa ja epätoivoisuudessa, Fedoran toistaessa itsekseen nuo kamalat sanat: »hän surmaa minut», oli jotakin unhoittumatonta. Tuskin saattaa ajatella, että näyttelijätär liikuttavammin voisi kuvata samaan aikaan povessaan liikkuvia rakkauden, kauhun ja epätoivon tunteita. — Jos vertaa Ida Aalbergia Sarah Bernhardtiin, täytyy myöntää, että edellisellä on vallan yhtä loistava näytelmällinen tekniikki sekä mukaansa tempaava intohimoisuus kuin jälkimäisellä. Mutta Ida Aalbergin eduksi saattaa myös mainita, ettei hänellä ole noita maailmankuulun parisilaisen näyttelijättären kaavamaisia ominaisuuksia, kuten äänen paikoittaista yksitoikkoista mataluutta ja asentojen liiallista vaativaisuutta. — Etevien taiteilijoiden ihailijat tavallisesti rohkenevat ohjelmiston suhteen lausua toivomuksiaan. Nähtyämme siis tällä haavaa Ida Aalbergin niitä taideluomia, jotka kuuluvat Sarah Bernhardtin taidealaan, sopinee toivoa, että näyttelijättären monipuolinen lahjakkaisuus vastedes on kohdistuva sellaisiin osiin, joissa Eleonora Duse yksinkertaisen suurella taiteellaan on Europan yleisöä lumonnut, ja että Ida Aalberg on tuottava suomalaiselle yleisölle tilaisuuden luomiaan sillä taidealalla ihailemaan.

Kuten tunnetaan, on Sardou alkuperäisesti kirjoittanut »Fedoran» Sarah Berhardtia varten, ja helposti huomaakin, että nimiosa täyttää koko kappaleen; muut henkilöt ovat vaan täytekuvia ja syrjäisiä toiminnan kannattajia. Eipä senvuoksi muilla kappaleen henkilöillä ollut sanottavaa tilaisuutta huomattavampaa osistaan luoda. Tärkein henkilö, paitsi Fedoraa, on kreivi Loris Ipanesco, jonka osaa hra Lindfors hoiti. Joskohta hra Lindforsin suurimmat ansiot ovat toiseen alaan kuuluvat — koomillisuuden ja huumorin hilpeään ja avaraan alaan — osoitti hänen esityksensä mainitussa osassa, miten etevä näyttelijä, huolimatta erikoisalastaan, kuitenkin saattaa mukautua toisenlaisiinkin tehtäviin, ja siitä etevällä tavalla suoriutua. Joku Molièren kappaleista tuttu kädenliike tai äänenpaino tosin olisi voinut jäädä pois tai olla toisenlainen, mutta ei kuitenkaan sanottavasti häirinnyt. Eheätä ja varsin vaikuttavaa oli sitävastoin hra Lindforsin näytteleminen kahdessa viimeisessä näytöksessä. Muista kappaleessa esiintyvistä ansaitsee mainitsemista hra Veckman, joka

luontevasti toi esiin ranskalaisen salonkimiehen kohteliaisuutta ja eleganssia, sekä neiti Rängman, joka kreivitär Bibescon osassa osoitti ansiokkaita puolia.

Kirjallisuutta.

Näytelmäkirjallisuutta.

ALPO NOPONEN, *Ahab Israelin kuningas.* Viisinäytöksinen murhenäytelmä. Porvoossa 1899, Werner Söderström. 131 siv. 8:o. Hinta 2: 25.

Viime jouluksi ilmestyneen alkuperäisen kaunokirjallisuutemme joukossa herättää tavallista suurempaa huomiota hra Alpo Noposen yllämainittu runomittainen murhenäytelmä. Ensiksi senvuoksi, että alkuperäinen drama on nuoressa kirjallisuudessamme jokseenkin harvinainen ilmiö verrattuna siihen lyyrillisen runouden ja novellikirjallisuuden tulvaan, johon olemme tottuneet; ja toiseksi siitä syystä, että teos on tekijänsä esikoinen näytelmänkirjoittajana ja siis tavallaan osoittaa, millaisia edellytyksiä hra Noposella on jatkamaan aloittamallaan uralla. Ennestään on hra Noponen tuttu suomalaiselle yleisölle lämminsydämisistä, vienoista runoistaan, joissa lukijaa on etupäässä viehättänyt niiden puhdas, ihanteellinen henki ja uskonnollisuuteen taipuva mieliala, jos kohta niiden runollinen arvo ei aina ole ollutkaan kovin korkea.

Sopi siis jo melkein arvata että kun hra Noponen ryhtyi näytelmää sepittämään, hän, noudattaen Tuokon ja Erkon esimerkkiä, valitsi aineensa raamatusta, jonka dramallista eloa uhkuva Vanha Testamentti tarjoo lukuisia ja kiitollisia murhenäytelmän aiheita. Ja aiheen valinta, varsinkin noin esikoisena ollen, on sangen hyvin osattu, sillä ritarillisen, Baalin ja Jahven välillä horjuvan kuningas Ahabin ja hänen ylpeän, intohimoisen ja voimakkaan puolisonsa Isebelin, Baalin korkean tyttären historia, jos mikään, on täynnä dramallista jännitystä. Sen ohessa itämainen, väreistä ja kylläisyydestä uhkuva ympäristö tarjoo näytelmälle oivallisen taustan.

Voidaksemme arvostellen seurata kappaleen kulkua, on lyhyt selonteko sen sisällyksestä tarpeellinen.

Samariassa riemuitaan, sillä Ahab on Jahven tahdon mukaan loistavasti voittanut Syrian kuninkaan Benhadadin. Voittonsa kunnian tahraa Ahab riistätyttämällä sotapäällikkönsä Asaria Jorainpojan morsiamen, kauniin Esterin, Baalin temppeliin uhrattavaksi lihallisen Baalin palveluksen himoille. Häpeästään menehtymäisillään lopettaa Ester päivänsä.

Nöyryytetty Benhadad anoo Ahabilta rauhaa, ja herkkäuskoisuudessaan sekä puolisonsa Isebelin neuvoa totellen Ahab suostuu helppoon sovintoon, vaikka hovinpäämies Obadja ja ainoa jäljelle jäänyt, todellinen Herran profeetta Mika Jemlanpoika Jahven käskyä ja ääntä noudattaen kehoittavat häntä kokonaan tuhoamaan Syrian kuninkaan. Rohkeiden sanojensa tähden, joilla hän on suututtanut ylpeän Baalin tyttären, Isebelin, profeetta pannaan vankeuteen. Mutta Benhadad ei pidäkkään rauhanehtoja, ja siitä suuttuneena Ahab päättää aloittaa kostosodan Syriaa vastaan, ja Isebel koettaa uhkauksilla ja lupauksilla saada sodan puolelle Mika Jemlanpoikaa, jolla on suuri arvo rahvaan seassa. Vaan kuningattaren uhkaukset eivät horjuta profeetan vakaumusta. Juudan kuningas Josafat saapuu vieraaksi Samariaan, ja Ahab saa hänet, vaikka vastahakoisesti, liittolaisekseen alkavassa kostosodassa, johon ennustavat epälukuiset valheprofeetat voitonvarmoina yllyttävät, mutta josta Mika Jemlanpoika, Jahven ääntä kuullen, kovasti kieltää. Kiukuissaan tosiprofeetalle Isebel vääräin ilmiantajain avulla toimittaa hänet kivitettäväksi ja ainoasti Josafatin esirukous vapauttaa hänet kuolemasta. Sodassa Benhadad käskee joukkonsa yksinomaan tähtäämään Ahabia, mutta Isebel on vakoojan avulla saanut siitä tiedon ja pelastaakseen rakastettunsa hengen hän kavalasti asetuttaa Josafatin Ahabin sijalle taistelua johtamaan. Taistelun aikana hän ilkkuu paikalle saapuneelle Mika Jemlanpojalle kavalaa keppostaan, jonka uhriksi hurskas Josafat on tuomittu, ja vihdoin petollisesti surmaa profeetan keihäällä. Mutta Jahve varjelee Josafatia, jota syrialaiset kiivaasti ahdistavat, ja ritarillinen Ahab, halveksien menettelyänsä, pukeutuu omaan asuunsa ja vaatii Benhadadin joukosta miestä kaksintaisteluun puolustamaan syrialaisten kuntoa ja kunniaa. Silloin astuu Benhadadin joukosta esiin tuo alussa loukattu Asaria Jorainpoika, joka jo aikaisemmin oli morsiamensa häväistystä kostaakseen tehnyt murhayrityksen Ahabia vastaan ja sen johdosta ajettu maanpakoon. Ahab huomaa tuhonsa tulleen ja miekkaansa vedoten kaatuu kaksintaistelussa tunnustaen Jahven voittajaksi. Isebel rientää paikalle juuri nähdäksensä rakastettunsa kuolevan ja vaipuu voimatonna maahan puhuen katkeria ja vahingoniloisia sanoja Jahvea vastaan, samalla kun sotilaat lausuvat: Jahve elää!

Niinkuin ylläolevasta näemme on tekijä sommitellut näytelmänsä juonen jokseenkin raamatun kertomuksen mukaisesti, paitse mitä tulee Asarian rakkaus- ja kostohistoriaan sekä muutamiin muihin pikkukohtiin. Mutta käyttäessään raamattua perustanaan ei tekijä juonensa kehityksessä ole menetellyt täysin selvästi ja johdonmukaisesti. Raamatussa johtuu Ahabin tuho pääasiassa siitä, ettei hän noudattanut Jahven käskyä ja perinpohjin tuhonnut Jahvea pilkannutta Benhadadia. Tämä suoranainen rikos Jahven tahtoa vastaan tuottaa tuhon hänelle itselleen

ja koko hänen suvulleen, joskin hänellä sen lisäksi oli muitakin rikoksia kuten Nabothin viinamäen anastus ja Baalin palveluksen suosiminen sovitettavina. Nämä seikat tosin raamatussa luetaan etupäässä Isebelin syyksi, joka oikeastaan oli kaiken pahan alkuunpanija ja Ahabin paha hengetär sekä sai kyllin ansaitun rangaistuksensa. Pääasiassa hra Noponenkin perustaa Ahabin tuhon tottelemattomuuteen Jahven tahtoa vastaan, mutta on samalla sekoittanut siihen sepittämänsä Asaria Jorainpojan morsiamen häväistyksen ja siitä johtuvan koston Ahabille, kai tehdäksensä syyn ja sovituksen ihmisellisemmäksi. Sen ohessa esiintyy kolmantena vaikuttimena Ahabin tuhoon hänen ja Isebelin käytös tosiprofeettaa Mika Jemlanpoikaa kohtaan, jonka voimalliset varoitus- ja nuhdesanat herättävät valtiaissa vain vihamielisyyttä Jahvea vastaan ja tuottavat hänelle itselleen Isebelin kädestä kuoleman.

Tällaisella juonen rakennuksella on tekijä nähtävästi tahtonut lieventää taivaallisen tuomion ankaruutta, mutta siinä hän mielestämme on erehtynyt. Lukija ei oikein tule selville siitä, mikä on syy ja mikä seuraus ja mistä on haettava lopullinen vaikutin Ahabin tuholle. Juoni on liian hajallinen, syyt ja seuraukset liian haetussa yhteydessä keskenään ja loppuratkaisu liian keinotekoinen. Varsinkin sepitetty Asarian osa on kovin irrallisessa yhteydessä pääjuonen kanssa, jonka lopulliseksi ratkaisijaksi Asaria kuitenkin joutuu jonkinmoisena Jumalan tuomion täytäntöön panijana. Että hän onkin vain tavallaan kappaleen »deus ex machina», sen huomaa koko hänen esiintymisestään. Ensi näytöksessä hän, niin uljas sotaherra kuin onkin, sallii ilman mitään, melkeinpä naurettavasti, parin kolmen Baalin pappinahjuksen riistää kainalostaan morsiamensa, ihanan Esterin, raiskattavaksi Baalin temppelissä, ryhtymättä juuri tehokkaampiin toimenpiteihin kuin valittamaan ja parkumaan temppelin suljetun oven edessä. Ei hän edes vanno kostavansakaan, vaan katoaa sievästi näyttämöltä juurikuin taikasauvan avulla. Vasta kolmannessa näytöksessä hän sitten taas esiintyy epäröiden muka kostoksi murhaamaan Ahabin, mistä kuitenkaan ei tule mitään, vaan päin vastoin Ahab säästää hänen henkensä ja vieläpä lupaa totella hänen neuvojaan Baalin vastustamisen suhteen. Isebel kuitenkin saa hänet ajetuksi maanpakoon, ja sitten loppukohtauksessa hän taas pujahtaa esille sekä kostajana omasta puolestaan että Jahven tuomion täytäntöön panijana. Asarian historia itsessään ei kenties olisi haitaksi juonen kululle ja kehitykselle, jos vain osa olisi ryhdikkäämmin ja dramallisemmin esitetty, vaipumatta, kuten nyt on laita, pelkäksi keinotekoiseksi hätävaraksi.

Samoin on profeetta Mika Jemlanpoika hieman epäselvä henkilö kappaleen tarkoitukseen nähden. Hän näkyy edustavan tavallaan jotakin antiikkista kuorontapaista, ilmestyen tarpeellisissa ja tarpeettomissa paikoissa syrjästä käsin lausumaan Jahven puolesta vakavia varoitus- ja an-

karia nuhdesanoja. Muuten hän kyllä kiivaasti taistelee vakaumuksensa tähden sekä valtiaita että heitä mairittelevia valheprofeettoja vastaan, ollen mies paikallaan ja kappaleen mieltä kiinnittävimpiä henkilöitä.

Paitse juonen sommittelussa ilmenee kappaleen heikkous myös luonnekuvauksessa. Nimihenkilö Ahab on mielestämme parhaiten kuvattu. Hän on uljas, ylevämielinen ja ritarillinen, mutta toimissaan horjuva ja liian altis kuulemaan ja noudattamaan puolisonsa mieltä. Kappaleen varsinaisesti toimiva päähenkilö on oikeastaan kuningatar Isebel, sillä hänestä ne useimmat toiminnan langat lähtevät. Mutta hänen kuvansa ei mielestämme likimainkaan vastaa sitä luonnekuvaa, jota odottaisi raamatun Isebelistä, auringon jumalan ylpeän ylhäisestä ja itämaisen intohimoisesta tyttärestä, joka nerollaan ja kauneudellaan vallitsee Ahabia ja tahtoo sysätä Jahven syrjään Baalin tieltä. Jo Isebelin ensimäiset sanat kappaleessa (s. 30) tuntuvat kovin arkipäiväisiltä ja poroporvarimaisilta eivätkä ollenkaan yleväryhtisen Baalin tyttären arvoisilta, ja niin on useassa kohdin, missä hän esiintyy. Vasta kappaleen lopulla hänen toimintansa saa enemmän ryhtiä ja pontta. Mielestämme on Isebel oiva dramallinen luonne, Kleopatran tapainen, mutta hra Noposen kuvaamana hän tuntuu yleensä kovin ryhdittömältä ja arkipäiväiseltä niin puheissaan kuin teoissaankin. Kappaleen muut luonteet ovat syrjäisiä ja vähäpätöisiä sekä sen mukaan kuvattujakin. Miellyttävästi on sivuhenkilöistä kuvattu hovinpäämies Obadja, yhtä uskollisena Jahvea kuin horjuvaa kuningasta kohtaan, sekä Juudan kuningas, hurskas ja oikeamielinen Josafat.

Paikoittain haittaa kappaletta myös toiminnan puute; varsinkin kolmas näytös on siinä suhteessa heikonpuoleinen ja sen toiminta haettua. Näyttää hieman pikkumaiselta, että Israelin kuninkaalla on vain yksi ainoa henkivartija, jota näytöksessä käytetään kaikenlaisiin eri toimiin juuri kuin tarkoituksella saada Ahab jätetyksi alttiiksi Asarian tikarille; Asarian omasta toimettomuudesta morsiamensa ryöstötilaisuudessa olemme jo huomauttaneet. Loppukohtaus, jossa molemmat vihollisen sotajoukot ja kaikki kolme kuningasta marssivat juhlallisesti sovinnossa vastattain, tuntuu tehdyltä ja epäselvältä, jääden oikeastaan perustelua vaille, sillä eihän Josafat kaatunutkaan, vaikka sen tuli syrialaisille olla taistelusta lakkaamisen merkkinä.

Muuten on tekijä kappaleeseen, kai näyttämöllisessä tarkoituksessa ja paikoin onnistuneestikin, sovittanut paljon teatralista korua korvaamaan toiminnan ja juonen jännityksen puutetta. On kuninkaallisia henkilöitä, valtaistuimia, sotapäälliköitä, temppelejä, alttareja, pappis- ja juhlakulkueita, soittoa, tanssijattaria, profeettoja, kansankokouksia, virallisia eläköön-huutoja melkein liiaksikin, on Esterin Schillerimäinen hyvästijättömonologi y. p. m., mitä vanha hyvä tapa suurisuuntaiselta murhenäytelmältä vaatii. Näyttämöllä ne kenties tekevätkin tarkoitetun vaikutuksen, joskin tuntuvat hieman kuluneilta keinoilta.

Olemme edellä huomauttaneet teoksen heikkouksia; on siis jäljellä vain mieluinen velvollisuus näyttää sen hyviä puolia. Sellaisia on ensiksi se puhdas, ihanteellinen henki, joka huokuu läpi koko teoksen; toiseksi on näytelmän kieli- ja runoasu melkein kauttaaltaan mallikelpoista ja moitteetonta. Tosin emme saa siinä suhteessa odottaa vallan itämaista kuvarikkauden ja väriloiston kylläisyyttä, mutta paikka paikoin hra Noposen runokieli jo läheltä tapaa sellaista, ja vertaukset ja kuvat ovat yleensä, jolleivät aivan lukuisia, niin sen sijaan sattuvia ja hyvin valittuja. Tosin on vertaus joskus hieman ontuva, kuten esim. s. 78, jossa Juudan neitosia verrataan temppelin seinään, ja joku arkipäiväinen sana ja käänne paikoin häiritsee mehevää, pehmeää runorakennusta. Runomitta, jambinen silosäe, sujuu vallan erinomaisesti; tosin on siellä täällä vajaita tai liikoja säkeitä. Kielen melkeinpä liiallista pehmeyttä edistävät loppusoinnut, joita tekijä on tiheään siroitellut; draman kannalta katsoen olisi kenties vähempikin määrä riittänyt, jotta kieli olisi dramallisesti ryhdikkäämpää. Ikävä ja sydänsuomalaisen korvalle melkein anteeksiantamaton virhe on, että tekijä useassa kohdin aloittaa alistetun kysymyslauseen ruotsin mukaisesti *jos*-sanalla.

Loppulausuntomme arvosteltavasta teoksesta on, että puhtaasti draman, suurisuuntaisen murhenäytelmän kannalta katsoen teos on heikonpuoleinen ja jättää paljon toivomisen varaa, mutta vaatimattomana, sievänä näytelmärunona se kyllä kunnialla täyttää paikkansa ja tarjoo lukijalle melkoista, sopusuhteista viehätystä. Hra Noposella on epäilemättä lahjoja näytelmän kirjoittajaksi, sen hän tällä esikoisellaan on osoittanut. Jahka hän tarkemmin perehtyy draman tekniikkaan ja tottuu käyttämään itsenäistä dramallista silmää, on toivottavaa, että hänen seuraava teoksensa on oleva koko joukon vapaampi niistä heikkouksista ja puutteellisuuksista, jotka haittaavat hänen esikoisteostaan.

O. A. K.

Novellikirjallisuutta.

AINO SUONIO, *Kuloa ja kevättä.* Novelleja. Porvoossa 1899, Werner Söderström. 138 siv. 8:o. Hinta 2: 25.

Naissielua ja naisen rikasta, väräjävää tunne-elämää on Aino Suonio jouluksi ilmestyneessä novellikokoelmassaan ottanut kuvaillakseen. Rakkaus, naissydämen suurin tunne, muodostaa jokaisessa — paitsi viimeisessä — näistä kertomuksista sen keskuksen, jonka ympäri muut tunteet ja mielialat kiertyvät ja joka samalla määrää esitettävien henki-

löiden toiminnan. Mutta tämä rakkaus ei ole levollista, onnekasta lempimistä, vaan se tuo mukanaan sieluntaisteluita ja kärsimyksiä. Melkein kaikilla Aino Suonion kuvaamilla naisilla joku toinenkin voimakas tunne joutuu heidän lempensä kanssa ristiriitaan ja siten syntyy sielutieteellinen konflikti, joka ei muuten selviä, kuin että toinen tai toinen tunne voittaa.

Kuvauksissa on kaikissa yhteistä alakuloinen sävy, joka joissakuissa vivahtaa melkein sentimentalisuuteen. Siihen joutumasta olisi nuoren kirjailijattaren alusta alkaen varottava, sillä liika tunteellisuus vie helposti elämän arkitapauksilta kaiken arvon ja viehätyksen. Yllämainittujen novellien aiheet ovat ehkä hiukan yksipuolisesti valittuja ja siksipä kai kirjassa onkin „kuloa“ enemmän kuin „kevättä“. Toivottavasti lisääntyvä kokemus vastaisuudessa on avaava uusia laajempia näköaloja ja rikastuttava ainekokoelmaa. Nämäkin kertomukset kuitenkin jo kykenevät osoittamaan, että Aino Suoniolla on tarkkaa, omintakeista havaintokykyä ja silmää tunkeumaan syvemmällekin henkilöidensä — varsinkin naisten — sielun elämään.

Stiili on sujuvaa, paikoin loistavaakin. Kieli samoin rikasta, sointuisaa ja sirokäänteistä, osoittaen, että Aino Suonio muotoonkin nähden on asettanut maalinsa korkealle, ottanut esikuvikseen Suomen kielen kehittyneimmät käyttäjät.

F. L.

Taloudellista kirjallisuutta.

J. E. SUNILA, *Suomen rikkaruohot ja neuvoja niiden hävittämiseen.* Stafs Adolf von Post'in mukaan esittänyt — —. Kuvitettu. Helsingissä 1899, Otava. 112 siv. 8:o. Hinta 1: 75.

Lyhennetty, Suomen oloihin mukaeltu esitys ruotsalaisen ammattimiehen käsikirjasta. Lienee tuiki tarpeellinen ei ainoastaan maanviljelyskoulujen ja kansanopistojen kirjastoja varten vaan myöskin yksityisille maanviljelijöille, jotka eivät enää tyydy vanhan ajan suvaitsevaisuuteen viljelyksen tunkeilevia loisia kohtaan. — Suoviljelystä edistetään tätä nykyä voimakkaasti Suomenmaassa. Muistakoot sen harjoittajat että kokemus kaikkialla on osoittanut rikkaruohot tämän viljelystavan pahimmaksi ja vaikeasti voitettavaksi esteeksi. Vähemminkin oppinut voi tästä kirjasesta hyviä neuvoja ammentaa.

A. Osw. Kihlman.

Tietoja eri aloilta.

Kirjallisia tietoja.

— *Viron ylioppilasseura* on hiljakkoin julkaissut neljännen „lehden" (vihon) albumiansa »*Eesti üliöplaste seltsi album*». Tällaiset ylioppilasalbumit ovat suorastaan merkkitapauksia Viron kirjallisuudessa, ne kun ovat niitä verraten harvoja kirjoja, jotka sisällyksensä ja esitystapansa puolesta tähtäävät varsinaista kansankirjallisuutta korkeammalle.

Edellisissä albumin vihoissa on ollut aina joku W. R(eiman)in kirjallishistoriallinen tutkimus, joka on antanut viholle sen varsinaisen pysyvämmän arvon. Niin on tässäkin vihossa saman ahkeran tutkijan kirjoitus F. R. Fählmannista, virolaisesta tutkijasta ja kirjailijasta, jonka syntymästä äskettäin oli tasan sata vuotta kulunut. Huomattavimpia ja Viron oloja kuvaavimpia kirjoituksia on esitys „Aleksanterinkoulusta", virolaiseksi aiotusta, mutta venäjänkielisenä v. 1888 avatusta koulusta, jota varten Viron kansa oli koonnut 100,000 ruplaa — suureksi osaksi „leskenropoja". Muista kirjoituksista mainittakoon kuvaus „unohdukseen jääneestä virolaisesta laulajasta" Juhan Weitzenbergistä sekä pieni kirjoitus virolaisesta naisrunoilijasta Koidulasta. Albumissa on yksi suomalaisenkin miehen kirjoitus: prof. Kaarle Krohnin pieni runontutkielma „Ristitud mets"; kirjoitukseen on toimitus panettanut tekijän kuvan ja elämäkerrallisia tietoja hänestä.

Suomi ulkomailla.

— »*The Athenæum*», englantilainen aikakauskirja, sisältää n:rossaan 3765 (jouluk. 1899) arvostelun JOSEPH R. FISHERIN »*Finland and the Tsars*, 1809—1899" nimisestä teoksesta, joka englantilaiselle lukijalle esittää Suomen valtiomuodon ja Suomen uusimman valtiollisen historian. Arvostelu on kirjoitettu maatamme kohtaan myötätuntoisesti. Kun Fisher muistuttaa että Venäjälläkin on Suomen kehittymisestä suuret ansionsa, muistuttaa arvostelija itse puolestaan että „ei voida kieltää että Suomi sekä sivistyksessä että aineellisessa edistyksessä on erinomaisesti kehittynyt yhteydessään Venäjän kanssa, jos kohta onkin myönnettävä että tämä edistys on pääasiassa suomalaisten oman uupumattoman jäntevyyden ja sitkeyden luomaa".

Saman aikakauskirjan n:rossa (3769, 20 p. tammik. 1900) on pieni tieto aikakauskirjaimme lukumäärästä ja kielestä sekä sensuurioloistamme.

Päivän kysymyksiä.

Kirje Helsingistä.

Vuosisadan lopulla. — Yhteiset tarkoitusperät sovinnollisuuden edistäjänä. — Sovinnollisuudesta työväenpuolueen kanssa.

Yhdeksännentoista vuosisadan viimeinen vuosi on saapunut; muuttunut sataluku meitä kaikkia jo muistuttaa seisovamme kahdennenkymmenennen vuosisadan kynnyksellä. Tämmöisessä ajanvaiheiden käännekohdassa silmä ehdottomastikin pyrkii katsahtamaan „ympäri ihalat ilmat", taaksepäin ja eteenpäin.

Eipä ole suinkaan valoisa, mieltä kohottava se kuva, jota 19:nnen vuosisadan loppu silmään näyttää. Kaikkialla kansa seisoo kansaa vastaan. Kansallisuudenaate, joka vuosisadan alkupuoliskolla herätti kansat omaa kansallista olemustaan pelastamaan ja kehittämään, on muodostunut irvikuvakseen: oman kansallisuuden kehittämisen sijaan on tullut heikomman kansallisuuden sorto ja väkivaltainen muuttaminen. Maailman suurista kansoista ei ole ainoatakaan, jolla ei tässä suhteessa olisi jotakin omallatunnollaan. Ja täytyy sanoa että tuntuu erittäin vastenmieliseltä nähdä esim. semmoisen pienen kansan kuin Ruotsin yrittävän matkia suurempien kansojen menettelytapaa, käyttäen sitä Ruotsin harvalukuisia suomalaisia vastaan.

Jok'ainoan Europan suurkansan viimeaikojen historiassa näemme epäjaloja, osittain häpeällisiäkin piirteitä. Saksa ryhtyy syyttömästi karkoittamaan alueeltaan tanskalaisia ainoastaan sen vuoksi että he ovat tanskalaisia. Ranskalla on Dreyfus-juttunsa, joka on paljastanut koko maailman nähtäväksi oikeusolojen kurjan tilan ja yleisen mädänneisyyden koko maassa. Amerikan Yhdysvallat käyvät heikomman vallan kimppuun, jolla tosin kyllä on monta syntiä omallatunnollaan, mutta joka kuitenkin sodattakin oli suostunut kaikkiin kohtuullisiin vaatimuksiin; koko sodan varsinaiseksi päämääräksi osoittautuu lopulta ainoastaan halu saada ryöstää toiselta heikommalta vallalta sen alusmaat. Venäjällä on Suomen kysymyksensä, josta meidän ei ole tässä tarpeellista tarkemmin puhua. Ja vihdoin on vanha vapaa Englanti, se maa, jota on vapauden vanhana kotimaana pidetty, antautunut epäoikeutettuun sotaan kansaa vastaan, jonka ainoana virheenä on että se itse tahtoo hallita raivaamaansa maata ja säilyttää vapautensa. Jos Englanti tässä sodassa saavuttaa voiton, niin sen tunnottomat valtiomiehet joka tapauksessa ovat maalle oikeinajattelevain silmissä tuottaneet siveellisen tappion; jos Englanti sodassa häviää, niin tämä taistelu on kauniina todisteena siitä,

mitä pieni kansa vapaudenrakkauden ja asiansa oikeuden elähyttämänä voipi aikaansaada.

Näyttää siltä kuin yhdeksännentoista vuosisadan lopulla kaikkialla oikeus olisi kuollut ja väkivalta entistä raivoisampana hurjailisi sen haudalla. Onko kohta koittava kahdeskymmenes vuosisata saava ihmisten mieliin painetuksi, että väkivalta ja väkevämmän oikeus eivät kansojen keskisissä oikeussuhteissa ole enemmän oikeutetut kuin yksityistenkään välisissä oikeuskysymyksissä? Enteet eivät ainakaan hyviltä näytä.

Suomen kansalle on 1800-luvun viimeinen vuosi ollut murheen vuosi. Painostava oli mieliala vuoden alussa, mutta eipä kukaan liene voinut aavistaa, mitä oli tulossa. Viime vuoden tapahtumista on erittäinkin kaksi, jotka ovat kipeimmin koskeneet jokaisen suomalaisen sydämeen: helmikuunjulistuskirja, jolla on uhattu valtiosäätyjemme perustuslaillista oikeutta, ja venäläisen miehen nimittäminen Suomenmaan ministerivaltiosihteeriksi, jolla on katkaistu Suomen kansan vanha oikeus päästä oman miehensä kautta suoranaiseen yhteyteen hallitsijan kanssa. Kun edelleen vapaa sana on kahlehdittuna, mikä seikka antaa sitä suuremman tilan hälyttäville huhuille, sanomalehden-omistajien ja -työntekijäin omistusoikeus ja toimeentulo alituisen vaaran alaisena, kokoontumisvapaus uhattuna — puhumatta muista uhkauksista, jotka epävarmojen huhujen muodossa korviin tunkeutuvat, niin on selvä että Suomen kansa ja sen kokoontuneet edustajat, valtiosäädyt, raskain mielin eteensä katsovat.

Ei ole siis vuosisatojen vaihe taakse tai eteen katsovalle omansa lohdutusta suomaan.

Pimeä on tausta ja edusta on vieläkin pimeämpi, sitä kun peittää tulevaisuuden läpinäkymätön esirippu.

* * *

Joitakuita valokohtia osoittaa kuitenkin viimeksi kulunut surullinen vuosi. Se todistus kansamme valveillaolosta, jonka suuri kansalaisadressi antoi, ulkomaiden myötätuntoisuuden todisteet, se palava into, jolla kaikkialla ryhdyttiin kansanvalistustyöhön, se eri suuntienkin miehille selvinnyt käsitys, että oli yhteisiä tarkoitusperiä, joiden hyväksi kannatti yhtyä työskentelemään — kaikki nämä seikat ovat valoilmiöinä viime vuoden niin synkissä vaiheissa. Jospahan vain innostus osoittautuisi pysyväiseksi, niin ettei se itse tosityön vaikeuksia kohdatessaan nopeasti haihtuisi ja kaikki jäisi vain hetken hurmautumiseen! Ja kunpahan vain ei puolueitsekkäisyys, niin pian kuin omien etujen uhraus on kysymyksessä, heti nostaisi päätänsä ja tekisi yhteistyötä tyhjäksi!

Sovinnollisuus valtiollisten puolueidemme välillä, sen edellytykset ja mahdollisuus ovat jo ennen Valvojassa olleet puheena ja tässä tammi-

kuunvihossa on tästä kysymyksestä pitkä kirjoitus. Vaikka siis asiasta jo on paljonkin puhuttu, tahtoisin kuitenkin vielä omasta puolestani täydennykseksi lausua pari sanaa.

Vastustajien tekemien erehdysten luetteleminen, jota kummaltakin puolen on tehty, ei tosin itsessään liene omansa suuressa määrin sovintoa edistämään; jos kuitenkin täten molemmilta puolin tehty tarkastus saattaa kumpaakin puolta huomaamaan, tunnustamaan ja parantamaan *omat* vikansa, niin on kyllä paljon voitettu.

Samalla kuin tuodaan esiin sovinnon edellytyksiä eli ehtoja — siihen suuntaan kuin minäkin viime vuoden maaliskuun-kirjeessäni esitin — että muutamat asiat ovat tekemättä tai ulkopuolelle puoluetaistelua jätettävät, samalla tulee muistaa, että kaikista enimmin ovat omansa kasvattamaan sovinnollista yhteisyydentuntoa yhteiset tarkoitusperät, joita ei aseteta ainoastaan puoluetaistelujen ulko- ja ylipuolelle, vaan jotka omaksutaan yhteisen harrastuksen ja työn varsinaiseksi esineeksi.

Yksi tämmöinen yhteinen tarkoitusperä on jo olemassa: maamme valtiomuodon ja perustuslaillisen oikeuden suojaaminen, joka tällä hetkellä on kaikista tehtävistä tärkein ja kaikille puolueille yhteinen. Mutta olisi työskenneltävä siihen suuntaan että yhä useampia asioita puoluetaisteluiden piiristä eroitettaisiin yhteisten harrastusten esineeksi. Tämmöisiä on ensi sijassa sivistystyö koko laajuudessaan — sillä onhan jokainen sivistyksen voitto samalla koko kansan voitto. Toinen tämänlaatuinen asia on myöskin työ vähäväkisten taloudellisen tilan parantamiseksi, mikä on ensimäisiä ehtoja voimakkaan yhteisyydentunteen syntymiseksi „alaluokan“ ja „yläluokan“ välillä. Ja jos kerran yhteisyydentunteen lujittaminen tunnustetaan tärkeäksi päämääräksi, niin olisi vielä kaksi asiaa, jotka olisi aika ottaa yhteisten tarkoitusperien joukkoon: äänioikeuden laajentaminen ja tasoittaminen maan väestön kesken sekä kotimaisten kieltemme suojaaminen ja todellisen tasa-arvon aikaansaaminen niiden kesken.

Vaaran hetkellä — niin sanotaan usein kauniissa juhlapuheissa — ihminen ilolla uhraa henkensä isänmaansa hyväksi. Olisiko aivan liikaa, jos hän tämmöisellä hetkellä uhraisi itsekkäisyytensä ja vallanhimonsa?

* * *

Sovinnollisuudesta puhuttaessa on yleensä lukuunotettu ainoastaan kielipuolueitamme. Tämän asian puheina ollen tahtoisin tässä vielä puhua sovinnollisuudesta kielipuolueiden, etenkin suomalaisen puolueen ja kolmannen puolueemme, työväenpuolueen välillä.

Olen ennen viitannut niihin syihin, jotka työväen oman edun kannalta puhuivat tämän uuden valtiollisen puolueen perustamista vastaan,

mutta myöskin tunnustanut että on vaikea ehdottomasti hyljäten arvostella työväestön liittymistä erityiseksi puolueeksi (ks. viime vuoden Valvojaa s. 484—487).

Saattaahan puolueen syntymisestä olla ennen kaikkea se hyöty, että asiat ja asema rupeavat työväelle itselleen siten paremmin ja pikemmin selviämään. Ja toiselta puolen, niinkuin jo yllämainitussa kirjeessäni viittasin, ehkäpä työväenkysymyksemme arvo ja merkitys siten pääsee paremmin kielipuolueidemme huomioon.

Herännyt oman arvon tunne näkyy olleen kiihoittimena uuden puolueen syntymiseen. Työmiehistön riveissä ruvettiin yhä valtavammin huutamaan: „talutusnuorat poikki!“ Työväki vapaaksi „herrain“, s. o. kielipuolueiden holhouksesta! Muut eivät ymmärrä työväen asiaa kuin työväki itse!

Yltynyt itsetunto ei semmoisenaan vielä ole sama kuin itsenäisyys ja asiallinen arvostelukyky. Mutta se on kyllä edellytys tällaisen syntymiselle, sillä se ei salli alistumista toisen johtajan johdettavaksi enemmän kuin toisenkaan. Työväestön johtajat ovatkin saaneet kokea, kuinka mahdotonta on tyydyttää itsetuntoon kasvamassa olevaa ihmisryhmää. Heitä on kukistunut yhtä usein kuin Ranskassa ministeriöitä ja kehitys on kulkenut yhä vain radikalisemmaksi. Kehityksen käytevoimana on ollut tyytymättömyys oleviin oloihin, mutta eivätpä juuri sanottavasti tarkoituksenmukaisesti lausutut edistysvaatimukset.

Puolue oli syntynyt oppositsionihalusta „herroja“ vastaan. Mutta jopa saadaan huomata että työväenpuolueelle vannoutuneissa ja johtajiksi koroitetuissa saattaa myöskin olla vallanhimoa ja taluttamishalua. Kiivaiden mielipiteiden esittäminen, työväen ihannoiminen ei semmoisenaan — se on saatu huomata — takaakkaan, että henkilöt osaavat ohjata asioita siten kuin työväen todellinen etu vaatii. Työväessä syntyy pakko tutkia ja arvostella sekä henkilöitä että asioita, ennenkuin antaudutaan uusien miesten johdettavaksi.

Tämmöisen asiain luonnollisen kehityksen johdosta rupeaa tyyni keskustelu työväenasiastakin tuntumaan paljon mahdollisemmalta kuin entisenä kiivailemisen aikana.

Työväki on usein syyttänyt suomalaista kielipuoluetta välinpitämättömyydestä sen asiaa kohtaan. Syytöksiin on vastattu että suomen kielen, kansan enemmistön kielen saattaminen sivistyskielen asemaan ja oikeuksiin on joka tapauksessa ollut edellytys työväenasialle itselleen. Mutta joskin tämä on myönnettävä, niin on tietysti työväelle tunnustettava täysi oikeus puolueeksi järjestyneenä ajaa sitä asiata, joka sille on sydämenasiana. Tämä oikeus voidaan suomalaisen puolueen kannalta empimättä myöntää — kuitenkin edellyttäen muutamia ehtoja.

Ensiksikin se syytös, että suomenmielisyyden ajaminen ei semmoi-

senaan takaa työväenasian ajamista, ei saa tekeytyä siksi ajatukseksi, että suomalainen sivistys on työväen kannalta katsoen jotakin arvotonta, „yläluokan" ajankuluksi mietittyä turhuutta. Työväenasia ei ole ajettavissa muuten kuin valta- ja „vatsa"-kysymyksenä, jos sivistyksen halveksiminen katsotaan luvalliseksi. Mutta työväenasian tulee olla senkin kulttuurikysymys, kysymys uusien ainesten voittamisesta sivistykselle ja yhteiskunnalle.

Vielä vähemmän työväenpuolue saa heittäytyä välinpitämättömäksi siitä yhteisen isänmaan aatteesta, joka on ollut suomalaisuuden harrastuksen liikkeellepanijana. Samaten kuin suomalaisuus on taistellut taistelunsa menettämättä vaikeissakaan oloissa luottamustaan siihen perusjärjestykseen, johon valtiollinen ja yhteiskunnallinen kehityksemme nojautuu, samaten tulee työväenpuolueenkin ajaa asiataan poikkeamatta perustuslaillisen yhteiskuntamme periaatteista. Isänmaan edistys, kokonaisuuden kehitys — se määrätköön työväenpuolueen vaatimukset, älköön asetettako omaa luokkaetua oikeuden ja yhteisen edun yläpuolelle!

Jos työväenpuolue täten tunnustaa suomalaisuuden ja isänmaallisuuden arvon, niin ei ole periaatteellista vaikeutta sovinnollisuudelle työväenpuolueen ja suomalaisen puolueen kesken. Sillä suomenmielisyys on ollut ja on aatteensa puolesta kansanvaltainen liike huolimatta siitä että sitä useinkin on tahdottu johtaa pois tästä periaatteesta.

Jos ymmärretään että molempain puolueiden periaatteet eivät ole sovittamattomia, niin silloin pitäisi myöskin käytännössä olla mahdollista harrastaa sovinnollisuutta, toimia yhdessä yleisisänmaallisessa asiassamme, jopa ajaa yhdessä sellaisia edistyskysymyksiä, jotka ovat työväenpuolueelle ja suomalaiselle puolueelle yhteisiä.

Sovinnollisuuden saavuttamiseksi on kuitenkin työväenasian ajajilta vaadittava, että sellainen kiivailu ja kiihoitus, joka ei tarkoita positiivisen edistysharrastuksen elvyttämistä, saa jäädä — „ulkopuolelle keskustelua". Sellaiset katkerat purkaukset kuin esim. nuo surkeat ivasanat Aleksanterinpatsaan kukittamisesta viime keväänä, eivät edistä kenenkään ihmisen tai puolueen asiaa. „Herrojen" arvosteleminen on tietysti hyvin luvallista, mutta arvostelu ei saa lähteä halusta luulotella, että kaikki heidän toimensa ovat joko roistomaisia tai naurettavia.

Kiihoittajille itselleen, niille, jotka ennen kaikkea tahtovat paisua suuriksi miehiksi kylvämällä katkeruutta ja tyytymättömyyttä, kiihoittamisesta luopuminen saattaa tuntua vaikealta. Mutta työväkemme on varmaankin kehittyessään osaava itsekin vaatia heiltä tätä yhä jyrkemmin.

Älköön muistutettako, että tyytymättömyyden herättäminen kehityksen ulkopuolelle jääneissä on kaiken edistyksen ensimäinen askel. Se myönnetään ilmankin. Työväenliike on kaikissa maissa osoittanut varsin hyvin ymmärtävänsä sen psykologisen periaatteen että oloihinsa tyyty-

väiset eivät kaipaa korjauksia, olkootpa olot kuinka kurjat tahansa. Työväen asiaa ajavien on täytynyt agiteerata, ja heillä on ollut siihen oikeus edistyksen kannalta katsoen. Mutta jos tyytymättömyyttä tahdotaan herättää sen itsensä vuoksi, ei positiivisessa tarkoituksessa ja edistymisen tähden, vaan ainoastaan kiihoittuneen mielialan synnyttämiseksi ja johtajien vallanhimon eduksi, niin tällainen herätystyö osoittautuu arvostelukykyisen tarkastajan silmissä aivan arvottomaksi ja tekee myöskin sovinnollisuuden isänmaallisen edistyksen harrastajain kanssa mahdottomaksi.

Merkit viittaavat sinnepäin että työväkemme alkaa väsyä paljaan kiivailemisen politiikkaan sekä haluaa rauhallista edistystä ja yhteistyötä. Vaikka „Työmiehessä“ välistä vieläkin saa lukea kirjoituksia, joissa esim. viime valtiopäiviä arvostellaan „ensimäisiksi Suomen valtiopäiviksi, joitten enemmistö horjahti selvältä velvollisuuden tieltä, ummisti silmänsä perustustuslain sivuuttamiselle, menetteli sen mukaan kuin näytti edullisimmalta eikä niinkuin *oikeus* käski“, niin toiselta puolen kuuluu sieltäpäin toisenlaistakin ääntä. Se käsitys alkaa saada kannatusta, että, kuten kerrankin sanat kuuluvat, „työväenkysymys ei ole humpuukia ja tunteitten ravintoa, vaan ennen kaikkea järkiperäistä toimintaa käytännöllisten parannusten aikaansaamiseksi“. Vastoin „puoluepäällikön“ tahtoa suuri osa työväkeä, n. s. „helsinkiläiset“ täällä pääkaupungissa ja muualla, rohkenee arvostella asioita ja työväenasian edistysehtoja omin päin. Nämät „helsinkiläiset“ eivät tahdo katsoa valtiollista toimintaa niin yksinomaan autuuttavaksi kuin „puoluepäällikkö“, vaan tahtovat pitää yhtä tärkeänä lujan ammattijärjestön luomisen, valiten siten taistelukeinon, joka varmaankin takaa työväen pyrinnöille varmempaa edistystä kuin etupäässä valtiollista toimintaa edellyttävä ohjelma. Sillä nykyoloissamme niillä, jotka rakentavat edistyksen toiveensa etupäässä valtiolliseen toimintaan, on paljon suurempi mahdollisuus pettymiseen kuin niillä, jotka osaavat vaikuttaa suoranaisemmilla keinoilla yhteiskuntaelämään. Ja varsinkin jos valtiollinen toiminta tarkoittaa niin perinpohjaisia muutosvaatimuksia kuin työväenpuolueen ohjelma sisältää. Radikalisen, mutta valtiollisesti heikon puolueen pyrkimykset rajoittuvat hyvinkin pian kiihoitukseen ja jyrkkien resolutsionein tekemiseen. Ja jos resolutsionit mahdollisesti vaativat jotakin toimeenpanoa, niin tähän ryhdytään aivan laimeasti, kuten esim. kuuluu käyneen joukkoanomusta äänioikeusasiassa puuhattaessa. Se seikka että työväestöllemme edistymisen keinot alkavat selvitä ja suuntautua entistä tehoisemmiksi, on omansa elvyttämään toiveita työväenliikkeemme todellisesta edistymisestä yhteisen isänmaamme onneksi.

Yhtä ilahuttava ilmiö on työväenasian ajamisessa minusta se, että työväenpiirissä on ruvettu ajattelemaan taloudelliseen yhteistoimintaan liittymistä yhtenä keinona yhteiskunnallisten parannuksien aikaansaami-

seksi. Tuleeko perustettavaksi päätetty tuotantoyhdistys menestymään, on tietysti hyvin vaikea sanoa siihen yleensä epäedulliseen kokemukseen nähden, mikä ulkomailla kuulutaan tällaisista saadun. Toivottava sen menestys tietysti on, ja sen perustaminen osoittaa ainakin hyvää, asiallista pyrkimystä työväessämme. Mutta varmemmalta tuntuu eräs toinen edistymisen keino, jota työväkemme näkyy rupeavan huomaamaan. „Työmiehen“ johtavaksi kirjoitukseksi oli joku viikko takaperin pantu selonteko siitä, kuinka vähävaraiset eräässä Pohjanmaan pitäjässä olivat joulun edellä ryhtyneet vaatimattomassa muodossa toteuttamaan n. s. osto-osuuskunnan aatetta — ostamalla jauhotarpeensa yhteisesti. Ja tätä esimerkkiä „Työmies“ suositteli noudatettavaksi kuten sen lukijakunnalle uutta hyvää aatetta ainakin. Suosittelua aate kuuluu kaivanneenkin työväestön ja myöskin kaupunkilaistyöväestön piireissä, sillä aatteen väitetään tähän asti olleen niille niin oudon, että asiantuntevat ovat toivoneet jotakin „Pellervoa“ toimimaan kaupunkien työväestön hyväksi.

Tällaisilla pyrinnöillä saattaisi olla sekin merkitys että ne voisivat suoranaisesti lähennellä työväkeä ja „yläluokkaa“ toisiinsa. Sillä osto-osuuskuntiin yhtyisivät tietysti mielellään myöskin sellaiset „yläluokkalaiset“, joille ei ole yhden tekevää, paljonko tavara maksaa.

Minne lienee muuten kadonnut se tuonnottain muistaakseni Uudessa Suomettaressa tehty ehdoitus, että pääkaupunkiimme perustettaisiin osuusleipomo? Onhan leipä jos mikään „kurantti“-tavaraa ja sen kuluttamisessa saattavat olla osallisina sekä ylhäiset että alhaiset. Eipä pitäisi tätä hyvää ehdoitusta jättää toteuttamatta.

Olen tahtonut vaatimattomalla pakinallani osoittaa haluani olla mukana sellaisissa yrityksissä, jotka tarkoittavat yhteisyydentunteen lujittamista työväen ja muiden puolueidemme välillä. Olen vaatinut työväenpuolueelta arvonantoa isänmaallisuuden ja suomalaisuuden harrastuksille. En ole tässä tahtonut ryhtyä tarkastamaan myöskin niitä sovinnollisuuden edellytyksiä, joita työväenpuolue puolestaan saattaa olla oikeutettu asettamaan. Niiden esittäminen ei tietysti ole minun asiani. Tahdon kuitenkin mainita yhden periaatteellisen vaatimuksen, jonka työväenpuolue on vallan oikeutettu asettamaan ja jota kielipuolueet eivät aina ole muistaneet noudattaa — yhteisen asian vahingoksi. Sellaisiin neuvotteluihin, jotka koskevat koko kansamme esiintymistä yhteisten etujen puolustamiseksi, työväen edustajille on tunnustettava sama oikeus ottaa osaa kuin muidenkin puolueiden, niin kauan kuin työväenpuolue pysyy periaatteessaan että kansallinen itsenäisyytemme on säilytettävä.

Sanoin jo ylempänä että tyynen keskustelun aika työväenasiastamme näkyy nyt tulleen. Todistukseksi siihen että tällä käsityksellä on kannattajia työväenkin piirissä, otan tähän pari lausetta „Työmiehen“ johtavasta kirjoituksesta $^{12}/_{1}$ 1900, jonka nimimerkki T. T. on kirjoittanut.

Kirjoituksessa sanotaan m. m.: „esimerkit useista maista todistavat, että työväki ja yläluokkien parhaat ainekset voivat useissa kysymyksissä käydä käsi kädessä, sulautua mahtavaksi vastustamattomaksi edistyspuolueeksi, jonka ohjelmassa yksinomaan on: *oikeus, totuus, ihmisyys.* Meilläkin on oireita siihen suuntaan jo näkynyt. Suomenkielisen sanomalehdistömme kanta työväenkysymyksessä on myöskin viimeisinä vuosina suuresti muuttunut".

Työväen äänenkannattajan kirjoitukset ovat epäilemättä monta kertaa olleet sellaisia, että se huomaamattomuus, jota muut lehtemme sen suhteen näkyvät viime aikoina noudattaneen, on varsin ymmärrettävä. Mutta samassa määrin kuin vakava ja arvokas esiintyminen työväen puolueessa voittaa alaa, niin sillä myöskin on oikeus odottaa huomiota ja yhteisvaikutusta muilta puolueilta.

Valvojan 1:ssä numerossa uudelle sataluvulle lausun toivomukseni että kaikki todelliset edistyksenharrastajat tässä maassa voisivat toimia sovinnollisuuden lipun alla, jos kohta he eri aloilla ja erilaisia keinoja käyttämällä työskentelevät edistyksen hyväksi.

Spectator.

Toimitukselle tullutta kirjallisuutta.

Uusi aikakauskirja *Pellervo* lähetti joulun edellä näytenumeronsa. Lehti ilmestyy kerran kuukaudessa vähintäin 24-sivuisena ja aiotaan siinä käsitellä maanviljelijäin yhteistoimintaa kaikilla eri aloilla, sekä kaikenlaisia kysymyksiä, jotka voivat tavalla tai toisella olla apuna maanviljelijäin vaurastumiselle, kuten maanviljelystä, karjanhoitoa, vakuutusta, raittiutta, terveydenhoitoa, kunnalliselämää j. n. e. — Toimittaja on Pellervo seuran sihteeri Väinö Axelson ja apuansa on lehdelle luvannut suuri joukko asiantuntijoita eri aloilta. Tilaushinta postimaksuineen on 1: 22. Näytenumero sisältää m. m.: Unto, Mitä Halmevaaran Matti oli maamiesseurasta kuullut — B. Gt., Vanhoja yhteistoiminnan muotoja. — Filip S—i, Vuoroviljelyksestä. — Esimerkkejä yhteistyön alalta, Pellervon toimiston osasto, y. m.

Suomalais-ugrilaiselta Seuralta: *Axel O. Heikel,* Mordvalaisten pukuja ja kuoseja. Johdanto ja taulujen selitys. (Koko teoksen hinta 60: —).

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuralta: *René Descartes,* Metodin esitys. Suom. Jalmari Hahl. Metafyysillisiä mietelmiä. Suom. Ph. Suuronen. (Filosoofinen kirjasto II). 6: —.

Tilastolliselta päätoimistolta: Panttilainaustilasto v. 1898. — Säästöpankkitilasto v. 1898.

Werner Söderströmiltä: Vänrikki Stoolin tarinat. Vihko 6. — *J. W. Snellman.* Valitut teokset. II osa. — *Leo Tolstoi,* Ylösnousemus. 6:s vihko. —: 55. — *P. Päivärinta,* Elämän havainnoita. 1. —: 65. — *Cecilia Bååth-Holmberg,* Vuosisatamme kansainsankari Garibaldi. 6:s vihko. —: 35. — *Vihtori Peltonen,* Salon lapsia. (Uusmaalaisten edistysseurojen toimituksia III). —: 50. — *C. Georg Starbäck,* Historiallisia romaaneja keskiajalta. Vihot 21 ja 22. à —: 55. — *Adolf Saphirin* selitykset heprealaiskirjeeseen. Suom. Matti

Tarkkanen. Vihko 6. —: 35. — Uskonnollisia mietelmiä. 3:s vihko. —: 35. — Kyläläisten kirjasia. N:ot 16—20, 22. à —: 05. — *Andreen* kartasto. Vihko 56—60. 3: 75. (Koko teos 45: —). — Uusi eläintieteellinen Kuvasto. 14:s vihko. —: 40.

Söderström ja Kump:lta: Fänrik Ståls Sägner. Sjette häftet.

K. F. Kivekkäältä: *Franz Hoffman,* Tee työtä uskollisesti. Jumala auttaa ihmeellisesti. 1: —; Rehellisyys maan perii. 1: —; Uskollinen ja rohkea. 1: —; Kotka-Heikki. 1: —. Amerikan rikkaan enon haussa. Mukaelma. 1: 25. (Nuorten kirjasto I—V).

Karjalan kirjakauppa- ja kustannusliikkeeltä: *Otto Lillqvist,* Suomen kirkon diakoniakysymys. 1: —.

Viron ylioppilasten seuralta: Eesti üliöplaste seltsi album. IV osa. —: 60 kop.

Tekijältä: *G. G. Rosenqvist,* I tidens religiösa frågor.

Virittäjä, n:o 8: Alpo S. „Kanava, Sanansaattaja Viipurista. — O. K., Silmäys kansan nimitietoihin Pohjois-Savossa. — Oikeakielisyyttä, y. m. — Tilausilmoitus.

Duodecim, n:ot 10—12: J. Soini, Vähän kokemuksia työssä terveydenhoidon alalla nystyrätaudin ehkäisemiseksi. — K. Brax, Keuhkotautisten parantoloita katsomassa ulkomailla. — Juhani Fr. Huttunen, Duodecim-Seuran 18:s vuosijuhla. — Tilausilmoitus.

Finsk tidskrift, n:o 6: Alexander Öhqvist, Heinrich Heine. — Fredr. Elfving, William Nylander. II. — J. E. Rosberg, Atlas öfver Finland. — Katsauksia, kirjallisuutta y. m. — Tilausilmoitus.

Kansakoulun lehti, n:o 23—24: O. W. P., Eräs tuntuva puute kansakoulun opetusopillisessa kirjallisuudessa. — A. J—nen, Piirteitä Käkisalmen piirin kansakouluoloista lukuvuonna 1898—99. — J. N. J., Valmisteita. VIII. Raamatun historian ensimmäinen tunti. — Kirjallisuutta, kirje Helsingistä y. m. — Tilausilmoitus.

Vartija, n:o 12: Elis Bergroth, Kirkollisuudesta. — A. O. Blomberg, Raamattu ja Mesopotamian rauniot. — Frans Nordlund, „Avioliitto on yksi". — P. G. Korpi, Pitkätkö vai lyhyet saarnat? — Elis Bergroth, Hetken tapahtumista. — Ulkomaan uutisia y. m. — Tilausilmoitus.

Hengellinen kuukauslehti, n:o 24: Oulun Diakonissakoti $^1/_6$1898—$^1/_6$1899. — W. M., Niilo Henrik Bergh; Maria Konttinen, Johan Paavali Jalkanen. — Tilausilmoitus.

Toukomettinen, n:ot 1—2: Verneri L., Vuoden vaihteessa. — Mikä on diakonissa — Tilausilmoitus y. m.

Uusi kuvalehti, n:ot 23—24: Aaro J., Kuvauksia ja kuvia New-Yorkista. — J. A. Maunu, Piirteitä evankelisen kirkon historiasta Espanjassa 16:lla vuosisadalla (jatk.). — Larin Kyösti, Ne talviset illat. — Kuvia: Savolainen lähetystö y. m.

Kansantoveri, n:o 1: Leo Tolstoi, Kreutzer-sonaatti. Suom Jalmari Aalberg, y. m. — Liitteenä seuraa alku Charlotte Edgren-Lefflerin näytelmää „Oikeita naisia".

Iltapuhde, n:ot 1—2: K. J., Mitä varten on perhekielenä käytettävä vain suomea? — Suosikaa kotimaan teollisuutta. — Tilausilmoitus. — Liitteenä seuraa: Toverikuntien lehti Koulutoveri n:o 1. (Ilmestyy lukukausien aikana joka toinen viikko.) ja 10 pennin postisäästöpankki-kortti.

Pohjanmaan raivaaja, n:o 12 v. 1899, n:o 1 v. 1900: Voinvienti. — Vuosisadan vaihteessa — Vuosi 1899. — Tilausilmoitus.

Puutarha, n:o 12: Haapaveden kasvitarhakoulu. — Tammikuun tehtävät. — Kirjallisuutta. — Tilausilmoitus.

Siipikarjanhoito-lehti, n:o 1.

Vakuutuslehti, n:o 11.

Pikakirjoituslehti, n:ot 7—12.

Pienviljelys ja osuustoiminta.

Kirjoittanut

HANNES GEBHARD.

Mikä on pikkuviljelijä, mikä suurviljelijä?

Tähän kysymykseen vastaaminen on jo kauvan tuottanut vaikeuksia kansantaloustieteen tutkijoille. Ei ole siis kummaa, jos meilläkin kuulee sellaisissakin piireissä, joita pidetään asiantuntijoina, mitä erilaisimpia selityksiä sille, jopa sellaisiakin väitteitä, että Suomessa muka kaikki ovat suurviljelijöitä, taikka myöskin että meillä ei ole muuta kuin joku harva suurviljelijä.

On käytetty useita mittakaavoja viljelyksen suuruutta luokitellessa. Luonnollisesti on koetettu käyttää *pinta-alaa* yhteisenä mittana; toiset ovat luulleet voivansa ratkaista kysymyksen ottamalla määrääjäksi viljelykseen tarvittavien *työaseitten* laadun ja luvun, käytetäänkö lapiota vai auraa ja montako auraa (tai hevosparia) j. n. e.; vielä toiset ovat panneet *lehmäluvun* määrääjäksi ja vihdoin on nähty tilan *hintaakin* koetettavan asettaa yhteiseksi mittakaavaksi.

Kaikki nämät metodit ovat kumminkin riittämättömiä, jos tahtoo eri oloihin ja eri aikoina sopivaa selvitystä. Sillä esim. 20,000 markan

---

Tämä kirjoitus pidettiin esitelmänä »Pellervopäivillä» viime tammikuun 29 p., ja painatetaan nyt muutamilla vähäarvoisilla muutoksilla.

tila voipi yhdessä osassa maata olla suuri, toisessa verrattain pieni; ja lehmiä taasen voipi toisella olla suuri luku huonoja, toisella vähempi luku, mutta hyviä. Näitä mittakaavoja ei voi siis hyväksyä kaikkialla, kaikissa oloissa ja eri aikoina päteviksi. Niiden riittämättömyys riippuu etupäässä siitä, että ne koettavat hakea selvitystä ulkonaisista esineistä, eikä ihmisestä, viljelijästä itsestään.

Uudempi kansantaloustiede, joka yhä enemmän on ruvennut ottamaan huomioon psykologista näkökohtaa, on viime aikoina tullut yksimieliseksi siitä, että suur- ja pieniviljelijän varsinainen tunnusmerkki on haettava *siitä yhteiskunnallisesta asemasta, jonka maatila tai maanviljelys antaa omistajalleen tai viljelijälleen.* Toisin sanoen henkinen ja ruumiillinen työ eroittaa pääasiassa suurviljelijän pieniviljelijästä.

Suurtiloilla tai suurviljelyksillä ymmärretään siis tämän mittakaavan mukaan niitä, jotka ovat niin suuria, että jo niiden *johdosta* on kyllin työtä ainakin yhdelle miehelle, niin että hän ei tee ruumiillista työtä. Sellaisella tilalla toimittaa tietysti palkkaväki kaiken ruumiillisen työn. Sellaisen tilan omistaja tai viljelijä omistaa, tai voipi omistaa korkeampaa sivistystä ja sellaiset muodostavat maaseudun n. s. *yläluokan.*

Pieniksi maanviljelyksiksi sanan laveammassa merkityksessä taas sanotaan sellaisia, jotka tarjoovat omistajalleen tai viljelijälleen täydellisen ja itsenäisen toimeentulon, mutta joiden omistaja tai viljelijä *itse tekee myöskin ruumiillista työtä* ja kuuluu siis *talonpoikaisluokkaan* sanan varsinaisessa merkityksessä. Tämä luokka jaetaan tavallisesti kahteen pääryhmään, nimittäin suurempiin talonpoikaistiloihin, joita usein kutsutaan keskikokoisiksi maanviljelyksiksi, joiden viljelijät säännöllisesti pitävät palkkaväkeä, vaikka itsekin tekevät ruumiillista työtä, ja pienempiin talonpoikaistiloihin, joiden viljelijät hoitavat tilansa tai viljelyksensä pääasiallisesti omalla ja perheensä työllä, eivätkä voi pitää ainakaan säännöllisesti sanottavaa palkkaväkeä.

Alapuolella näitä pieniä maanviljelyksiä, jotka kumminkin ovat itsekannattavia, ovat n. s. palstaviljelykset, jotka ovat niin pieniä, että ne eivät voi elättää ja täydessä toimessa pitää maalaisperhettä,

jonka siis täytyy käydä ansiotyössä, tai muulla tavoin toiselta taholta hankkia osan elatuksestaan.

Tällä tavoin tavallisesti tieteessä määritellään erikokoiset viljelykset ja tilat. Luonnollisesti nämät rajat eivät aina ole yksityiskohdissa varmasti huomattavissa.

Lähtekäämme nyt tarkastamaan millä tavoin näiden erikokoisten viljelysten yhteiskunnallista ja taloudellista merkitystä esitetään.

Katselkaamme ensiksi niiden asemaa ja merkitystä *yhteiskunnallisessa* suhteessa.

Yhteiskunnallisessa suhteessa esitetään *suurtilojen* etua siinä, että ne myöntävät omistajalleen tai viljelijälleen tilaisuuden ottamaan osaa korkeampaan valtiolliseen elämään, kuten rupeamaan korkeihin virkoihin, jotka monessa maassa ovat palkattomia tai aivan pienellä palkkiolla varustettuja, ne takaavat maanviljelykselle itsenäisen ja asiata ymmärtävän etujensa valvojan eduskunnassa ja hallituksen edessä, sanalla sanoen, ne pitävät huolta siitä, että kaupungit eivät tykkänään pääse vallalle nykyajan politikassa. Jopa Englannissakin, missä kuten tunnettu teollisuus ja kaupunkien elinkeinot yleensä ovat päässeet niin suuressa määrässä voitolle, on maaseudun aristokratialla erittäin tärkeä sija valtiollisessa elämässä.

Mutta toiselta puolen suurtilat voivat tulla koko seutunsa turmelukseksi, ensiksi jos niiden omistajilla ei ole niitä ominaisuuksia, jotka todellinen aristokratia sanan hyvässä merkityksessä omistaa, ja toiseksi jos ne laajentuvat kovin suuriksi tai jos niitä ilmestyy kovin monta yhdelle seudulle, niin että itsenäinen talonpoikaisluokka häviää tai arveluttavassa määrässä vähenee ja sen sijaan kasvaa riippuvassa asemassa tai osaksi kurjuudessakin elävä maanviljelystyöväen luokka.

Talonpoikaisen kansanluokan suuri yhteiskunnallinen merkitys on kaikkina aikoina tunnustettu. Talonpoikaisluokka muodostaa kansan keskisäädyn pääosan. Jokainen kansa, joka voi iloita suurilukuisesta ja varakkaasta talonpoikaisluokasta, omistaa suuren määrän taloudellista ja valtiollista voimaa ja vastustuskykyä. Jos talonpojilla ei ole kovin paljon velkaa, on heillä varmasti turvattu, oman työnsä kautta saavutettu toimeentulo ja sellaisista elämänehdoista kasvaa ajatustavan todellinen riippumattomuus ja itsenäisyys. Nuo polvesta polveen perittävät talonpoikaistilat muodostavat parhaita kotipaikkoja

perhe- ja kunnalliselle elämälle. Perheen patriarkallisessa työjärjestyksessä kasvatetut ja ammatissaan voimistuneet talonpoikaispojat muodostavat parhaimmiston sitä kansalaistulvaa, joka alituisesti maalta muuttaa kaupunkeihin, antaaksensa uutta verta sivistyneelle luokalle. Toiselta puolen täytyy kuitenkin myöntää, että se verrattain ahdas piiri, jossa talonpoikaiselämä liikkuu, voipi usein supistaa talonpoikain käsitysten näköpiiriä, niin että heissä pääsee jommoinenkin tietämättömyyden ja — sanan huonossa merkityksessä — vanhoilla olijaisuuden itsekylläisyys vallalle, ellei paikkakunnalla ole muita ammattilaisia, jotka voivat tarjota virkistävää sysäystä.

Palstaviljelysten yhteiskunnallinen merkitys on siinä, että ne ovat jonkunlaisena väliasteena tai n. s. portaana, jota myöten tilattomain on mahdollisuus päästä isompien tilojen omistajaksi, kohota työmiehestä talonpoikaissäätyyn. Mutta jos jollakin seudulla on syntynyt isompi määrä tällaisia palstaviljelyksiä, niin että niiden omistajille ei ole riittämään asti työansiota tarjolla isommilta tiloilta tai teollisuuslaitoksista, se on, missä palstatilat ovat muuttuneet kääpiömaanviljelyksiksi, siellä tulee tällainen maanomistus kansan hyvinvoinnin pahimmaksi ehkäisijäksi, koska se sitoo turpeeseen suuren joukon kansalaisia, joita se ei kykene elättämään. Sen vuoksi ne, jotka voivat, joilla on vähänkään voimia ja yrittelijäisyyttä, siirtyvät muualle, jättäen huonoimmat perheenjäsenet useinkin kurjimpaan riippuvaisuuteen varakkaammista, jotka voivat käyttää hyväkseen heidän avuttomuuttaan.

Tätä erikokoisten viljelysten ja tilain *yhteiskunnallista* merkitystä ei ole aina kyllin otettu huomioon, vaan on katsottu yksipuolisesti niiden *taloudelliseen* merkitykseen, siihen kuinka paljon ne tuottavat.

Tässä on meidän eroittaminen kaksi näkökohtaa, nim. maanviljelyksen tuottama *bruttotulo* ja sen *nettovoitto*. Näistä molemmista on kysymys maanviljelyksen *bruttotulosta*, siitä, kumpiko järjestelmä, suurviljelyskö vai pikkuviljelys, tuottaa *viljeltyyn alaan nähden* enemmän elantotarpeita, kansantaloudelliselta eli koko yhteiskunnan kannalta katsoen tärkeämpi. Kauvan on oltu selvillä siitä, että pikkuviljelys tuottaa paljoa enemmän kuin suurviljelys. Pikkuviljelijä pitää

nim. alaansa nähden paljoa enemmän karjaa kuin suurviljelijä, ja tämän kautta voi pieniviljelijän maa saada tasaisemmin luonnollista lantaa. Toiseksi on tunnettu, että kuta pienempi maanviljelys on, sitä tarkemmin viljelijä käyttää hyväksensä koko maatilkkunsa, olkoon se kuinka karuinen tahansa. Tämän havaitseminen pakoitti jo 1700-luvun lopulla etevän englantilaisen maanviljelystalouden tutkijan ja suurviljelyksen ihailijan, ARTHUR YOUNGin, Ranskassa matkustaessaan, tunnustamaan vastoin entistä oppiaan: „Olen nyt nähnyt sen taikavoiman, joka muuttaa hiekan kullaksi, kalliot puutarhoiksi!"

Näistä viittauksista selviää se tosiasia, että ne maat, missä pikkuviljelys on yleinen, voivat itse hankkia elantotarpeita paljoa suuremmalle väestölle kuin suurviljelysten maat. Kun väestö alituisesti kasvaa, on luonnollista, että se maanviljelysmuoto, joka maasta voi luoda enimmin elantotarpeita, tulevaisuudessa tulee voittamaan yhä enemmän alaa. Selvimmin tapahtuu tämä asteettainen kehitys Amerikassa, joka aina mainitaan esimerkkinä suurviljelyksen luvatusta maasta. Höyryaurakoneilla varustettujen jättiläisviljelysten pinta-ala vähenee nim. täällä vähenemistään ja monet niistä ovat viime aikoina tehneet vararikon.

Kysymyksellä maanviljelyksen bruttotulosta on pääasiallinen merkitys kansan elantotarpeitten määrää tarkastaessa. Sitä vastoin viljelyksen *nettovoitto*, sen *kannattavaisuus*, on pääasiana arvostellessa *yksityisen* maanviljelyksen taloutta. Tässä on oltu kauvan ja ollaan osaksi vielä nytkin, varsinkin meillä, sitä mielipidettä, että suurviljelys muka ehdottomasti kannattavaisuudessa voittaa pikkuviljelyksen. Mutta tätä oppia on meidän päivinämme otettava vastaan varovaisuudella. Se on sekin dogma, uskonkappale, ja dogmilla on usein se vika, että ne voivat vanhettua.

Kuinka on tämä uskonkappale suurtilojen paremmasta kannattavaisuudesta syntynyt?

Se on tietysti historiallisten olojen synnyttämä ja se on luonnollisesti saanut kannatusta useimmissa maissa vissinä aikoina. Mutta valtavammin se pääsi voimaan Englannissa 18:nnella vuosisadalla ja 19:nnen vuosisadan alkupuoliskolla.

Englannissa oli maa jo varempina aikoina joutunut verrattain suuressa määrässä harvalukuisen ja mahtavan aateliston käsiin. Tämä aatelisto oli varemmin pitänyt tiloillaan suuren joukon pieniä vuokramiehiä, meidän torppareitamme vastaavia, mutta sitä myöten kuin metsät vähenivät ja viljanhinnat (1700-luvun alkupuolella) suuressa määrässä alenivat, he koettivat parantaa talouttaan sillä, että he poistivat noita pienempiä vuokraajia, yhdistivät emätalon viljelykseen heidän viljelyksensä ja hävittivät heidän asuntonsa sekä vuokrasivat koko suurviljelyksensä mieluummin yhdelle suurelle vuokraajalle. Tästä oli alussa silminnähtävää hyötyä. Suurtilalliset saivat näet silloin suurviljelyksiensä vuokraajiksi eteviä, sivistyneitä miehiä, jotka, vuokraajia kun olivat, panivat kaiken neronsa liikkeelle keksiäksensä parannuksia viljelystavoissa ja siten saadaksensa enemmän voittoa affääristään. Ja kun tultiin 1700-luvun loppupuolelle, niin maalaiselämä ja maatalous yleensä sai aikakauden etevimpien miesten opeista entistä suurempaa viehätystä, entistä suurempaa arvoa. Siitä oli seurauksena, että Englannissa samaten kuin monessa muussakin maassa monet suurtilalliset itse, jotka siihen saakka olivat eläneet suurkaupungeissa, poissa tiloiltaan, palasivat tilalleen, pannakseen siellä toimeen kaikenlaisia uudistuksia ja parannuksia viljelystavoissa. Niinpä kerrotaan eräänkin ministerin jättäneen virkansa, lähteäkseen tilalleen toimeenpannakseen sillä erinomaisen vuoroviljelyksen, jota hänen kotiseutunsa mukaan kutsutaan Norfolk-järjestelmäksi. Toiset edistivät rivikylvön käyttämistä tai perustivat sittemmin kuuluiksi tulleita eläinrotuja (tältä ajalta on esim. Englannin tunnettu Shorthorn-lehmärotu). Voimakkaasti vaikutti tähän suuntaan uusi maanviljelysministerio, joka perustettiin lopulla 1700-lukua. Ja vielä voimakkaammin ehkä se seikka että viljanhinnat Englannissa kohosivat suunnattomasti sotien ja viljatullien kautta. Siitä hyötyivät suurtilalliset, jotka etupäässä kykenivät viljelemään viljaa kaupaksi, ja he ja heidän arentimiehensä jatkoivat keksintöjä ja tarmokkaita toimenpiteitä maanviljelystapojen parantamiseksi. Sellaisia mainittakoon parannettu salaojitus, koneita, hyviä siemeniä, eteviä ja varsinkin nopeasti kasvavia eläinrotuja.

Kaikki tämä teki että Englanti maanviljelysteknikkiin nähden viime vuosisadan alusta saakka on kulkenut eturinnassa Europassa.

Varsinkin tuli Englannin maanviljelys 19:nnen vuosisadan alussa kuuluksi kaikissa sivistysmaissa.

Täältä sai siihen aikaan Saksan järkiperäisen maanviljelyksen luoja, ALBRECHT THAER, voimakasta sysäystä uudistusten tielle. Täältä sai Ranskankin maanviljelys L. DE LAVERGNEn matkustuksien jälkeen herätystä uudistuksiin. Ja englantilaista maanviljelyskirjallisuutta osittain käänsivät osittain käyttivät esikuvanaan *meidänkin* kirjailijamme tämän vuosisadan alussa. Kun J. V. SNELLMAN 1840-luvulla matkusti Englannissa, kirjoitti hän ihastuksella, että maanviljelystä siellä harjoitetaan *tieteenä*.

Ja samoihin aikoihin talonpoikaisviljelykset Englannissa tulivat huutoon huonosta kannattavaisuudestaan. Heiltä riistettiin tähän aikaan pois kaikenlaiset sivutulot, joita heillä siihen saakka oli ollut, kuten rahdinveto, jonka täytyi väistyä rautateitten vuoksi, ja kotiteollisuus, jonka täytyi väistyä tehdasteollisuuden vuoksi. Täten heidän täytyi turvautua yksinomaisesti maanviljelyskykyynsä. Ainoastaan panemalla toimeen ajanmukaisia parannuksia maanviljelyksessään, he olisivat voineet saada taloutensa niin tuottavaksi että se olisi korvannut heille ne tulot, jotka olivat jääneet pois. Kun he tätä eivät heti voineet tehdä, niin he köyhtyivät, velkaantuivat ja olivat pakoitetut myymään tilansa naapuri-suurtilallisille tai kaupunki-rahamiehille. Tällä tavoin syntyi siis varma mielipide pieniviljelyksen kehnoudesta.

Eräs englantilainen kirjailija 1700-luvulta on sen vuoksi lausunut, että „pienitilallisen kukistumisen täytyy aina tapahtua maanviljelyksen edistyessä“. Samaan suuntaan tähtää edellisessä mainitun ARTHUR YOUNGin lausunto: „— — Pieniviljelys on vanhojen tapojen noudattamista, suurviljelys on edistymistä, sentähden on jälkimäinen kukistava edellisen“. Vähä myöhemmin (1823) ennusti eräs toinen englantilainen kansantaloustieteen tutkija, sen johdosta että Ranskassa silloin jo pieniviljelys muka oli voittanut liian paljon alaa, että „puolen vuosisadan kuluttua Ranska on oleva Europan suurin vaivaistalo“. Tämänkaltaisten mielipiteitten sanoi muuan englantilaisen maanviljelyskomitean jäsen vuodelta 1879 yhä vieläkin pitävän paikkansa. Pienitilallinen kukistuu muka vieläkin huonon viljelystapansa ja velkaantumisen kautta. Ja se on hänen mielestään luonnonlaki, joka pienitilallisen ja keskikokoisenkin kukistaa, mikä laki on kaikkea val-

tion lainsäädäntöä voimakkaampi. Eräs parlamentin asettama valiokunta lausuu samasta asiasta v. 1890: „Oltiin silloin (muutamia vuosikymmeniä varemmin) sitä mieltä, että pieniviljelys muka on raakalaista ja vanhentunutta kuten käsinkutominenkin, ja että maanviljelystä samaten kuin teollisuuttakin pitäisi hoitaa suuressa skaalassa — — —".

Englannista tämä uskonkappale, joka muuttui etuluuloksi, levisi muihin Europan sivistysmaihin ja tuli määrääväksi sekä tieteessä että valtioelämässä. Se on vaikuttanut turmiollisesti agraripolitikkaan ja yhteiskunnalliseen kehitykseen kaikkialla. Se vaikutti näet sen, että useimmat valtion toimenpiteet, jotka tarkoittivat maanviljelyksen edistämistä, kohdistettiin suurviljelijäin eduksi ja suurviljelyksien auttamiseksi. Kun kerran oltiin selvillä siitä muka „luonnonlaista" että pikkuviljelijä ei voinut pysyä pystyssä viljelystapojen edistyessä, niin ei katsottu edes maksavan vaivaa ryhtyä minkäänlaisiin toimenpiteisiin pieniviljelijäin ammattisivistyksen ja viljelystapojen kohottamiseksi. Annettiin vaan heidän asiainsa kehittyä omia menojaan, samalla kuin alituisesti selitettiin talonpoikaisen väestön typeryyttä, vanhoillisuutta, mahdottomuutta mukautua uusiin oloihin. Sen vuoksi kun valtiot ryhtyivät hankkimaan esim. maanviljelysoppilaitoksia, niin niitä perustettiin joitakuita korkeampia suurtilallisten poikia varten ja suurempi määrä alempia suurtilallisten vouteja ja pehtoreita varten, mutta ei yhtään itsenäisiä pikkuviljelijöitä varten. Samaten valtion toimenpiteet karjanhoidon edistämiseksi tulivat suurimmaksi osaksi suurviljelijäin hyväksi; niinikään tulivat lainalaitokset ainoastaan suurviljelijöitä auttamaan j. n. e.

Mutta kaikessa tässä on suurissa sivistysmaissa viime aikoina huomattava muutos tapahtunut, tai on se tapahtumaisillaan.

Ensiksikin on mielipiteet suurviljelysten paremmasta kannattavaisuudesta ja talonpoikaisviljelysten mahdottomuudesta pysyä pystyssä uudemman ajan kilpailussa huomattu erehdykseksi. Niinpä jo — pysyäksemme vielä Englannissa — tuo äsken mainitsemani parlamentin valiokunta vuodelta 1890 lausui tästä asiasta m. m.:

„Nämät mielipiteet ovat osittain muuttuneet uudempien kokemusten jälkeen, ja moni maanomistaja ja vuokraaja mielellään palaisi

jälleen pieniviljelysjärjestelmään ja he tekevätkin sen, missä vain siihen on mahdollisuutta".

Mutta sen jälkeen on tämä asia vieläkin jyrkemmin selvennyt. On tultu ensiksikin näkemään, että Englannin maanviljelys ei enää ole sillä muihin nähden etevällä kannalla, kuin ennen, että Englannin maanviljelys ei enää käy Europan etunenässä, että päinvastoin englantilaiset monessa suhteessa saavat käydä muissa maissa, niissä missä *talonpoikaisviljelys* on vallalla, etevää maataloutta oppimassa. Tämän muutoksen mielipiteissä on varsinkin saanut aikaan se suuri tutkimus maanviljelyksen ahdinkotilasta Englannissa, joka pantiin siellä toimeen erityisen kommissionin kautta v. 1895. Siitä selviää, että viljanhinnan aleneminen ja työväenpalkkojen nouseminen y. m. syyt ovat saaneet varsinkin suurtilalliset, jotka ovat pääasiallisesti perustaneet taloutensa viljanviljelykseen, kovaan pulaan. Kun siirtyminen viljanviljelyksestä esim. maitotalouteen tai juurikasviviljelykseen tai vihannesviljelykseen — kuten pikkuviljelijät ovat tehneet ja sen kautta helpommin voineet kestää ahdinkoa — vaatisi vielä enemmän työväkeä, niin suurtilallisilla on ollut mahdotonta muuttaa maanviljelyksensä väkiperäisemmäksi, ja sen vuoksi heillä ei ole ollut muuta neuvoa, kuin jättää osan pelloistaan karjan laitumiksi. Täten Englannin maanviljelys on alkanut taantua ja sen kautta on usko suurtilain parempaan kannattavaisuuteen Englannissa mennyttä.

Jo varemmin kuin Englannissa on Saksassa oltu selvillä siitä, että pikkuviljelys voipi paremmin kannattaa kuin suurviljelys, ja tämän vakaumuksen ovat Saksassa tiedemiehet luoneet.

Todistuksen pikkuviljelysten elinvoimasta tarjoo jo ensi silmäyksellä maanviljelystilasto niiden luvun kasvamisesta. Tiedämme että koko Europassa tapahtuu alituinen maanviljelysväestön muutto kaupunkeihin, jopa semmoisessakin määrässä, että maalaisväestö joko vähitellen vähenee tai ainakin lisääntyy paljoa hitaammin kuin kaupunkiväestö. Löytyy kumminkin useimmissa sivistysmaissa *yksi* maalaisväestön luokka joka kasvaa, ja tämä luokka on *itsekannattavain pieniviljelysten* omistajat tai haltijat.

Jo tässä seikassa on todistus pikkuviljelyksen kannattavaisuudesta, sillä luonnollisesti ei voi otaksua, että se muutoin voisi vetää puoleensa uusia voimia.

Tiedämme myöskin, että useimmissa sivistysmaissa maanviljelys, yhä kasvavan väestön sekä ulkoeuroppalaisen kilpailun pakoittamana, on viime vuosikymmenillä muuttunut yhä voimaperäisemmäksi ja että tämä yhä enenevä voimaperäisyys on uudenaikaisen maanviljelyksen *elinehto*.

Eikö siis olekkaan tosi tuo ennen mainitsemani väite, että „pienitilallisen kukistumisen aina täytyy tapahtua maanviljelyksen edistyessä"? Eikö siis maanviljelys seuraa samaa lakia kuin teollisuus, että nim. pienessä määrässä harjoitetun ammatin aina täytyy väistyä suurteollisuuden tieltä?

Mikä tekee suurteollisuuden voimakkaaksi? Koneet. Mutta vaikka koneitten käyttäminen suurtiloilla tietysti on edullisempi kuin pikkutiloilla, niin koneilla itse asiassa kumminkin on vähäinen sija maataloudessa teollisuuteen verraten. Koneet ovat maanviljelyksessä riippuvaisia luonnosta, paikasta, ajasta. Ne ovat monessa kohden mahdottomatkin käyttää, niitä voidaan käyttää hyvin vähän aikaa, kasvit ja eläimet kasvavat koneista huolimatta. Mutta pääasia on, etteivät maanviljelyskoneet säästä ihmistyötä niin paljon kuin teollisuuskoneet: tarkoituksenmukaisimmat koneet, uusimpien tutkimusten mukaan, ainoastaan korkeintaan 30 %.

Kun siis puhutaan siitä, että uudenaikaisen maanviljelyksen on onnistunut muutamien vuosikymmenien kuluessa kohottamaan tuotantoa 3—4 kertaisesti, niin tämä ei ole tapahtunut niin paljon koneitten avulla, kuin etupäässä sentähden, että maanviljelystiede on luonut ennen tuntemattoman käsityksen *kasvien ja eläinten elinehdoista.*

Maanviljelyksen tuotantokykyä on näet voitu kohottaa sovittamalla kasvien valikoiminen, lannoittaminen ja viljelysjärjestys eri ilma-alojen ja eri maalaatujen ominaisuuksien mukaan, hoitamalla joka kasvi- ja eläinlaji kunkin erityisten ominaisuuksien mukaan. *Johtava aate, joka on ollut kaikkien maanviljelyksen ja karjanhoidon edistysten perusteena, on tuotannon erikoiskäsittely.*

Mutta mitä vaaditaan siihen? Ei suinkaan koneita, vaan suuri määrä *käsin tehtyä työtä*, *yksityiskohtiin käyvää hoitoa* ja *tietoja.*

Täyttääkö nyt suurviljelys vai pieniviljelys paremmin näitä vaatimuksia? Siinä kysymys, siinä asian ydinkohta, joka ratkaisee toisen tai toisen järjestelmän tulevaisuusmahdollisuuden.

Molemmat ensinmainitut vaatimukset pieniviljelys voi täyttää paremmin kuin suurviljelys. Maalaistyömiesten siirtyminen tehdasteollisuuteen ja kaupunkeihin kohottaa niiden palkkoja, jotka jäävät, ja vaikeuttaa työvoimien saantia suurviljelijöille, joitten alituisesti ja kaikkeen täytyy käyttää palkattua työvoimaa, jota vastoin pieniviljelijällä on pääasiallisesti oman perheensä työ käytettävänään. Toiseksi ovat pieniviljelijät suurtilallisia väkevämpiä työn *toimittamisessa.* Sillä tähän ei kokemus ole nähnyt etevämmäksi suurtilallisen palkkaväkeä, vaan pieniviljelijän oman väen, joka omaksi hyödykseen ja rakkaudella toimittaa työnsä. Tätä ranskalainen kirjailija Michelet tarkoittaa sanoessaan: „Jos Ranskan maa on hedelmällinen, niin on se sentähden, että se on rakastettu". Että tämä pieniviljelijäin etevämmyys työn toimittamisessa vastaisuudessa tulee lisääntymään, on varmaa. Kaikkialla kokemus nim. osoittaa, että maalaistyöväen muuttaessa kaupunkeihin, parhaat ja etevimmät voimat muuttavat ja huonoimmat jäävät. Niin kauvan kuin viljellään viljaa kaupaksi, ei tällä tietysti ole suurta merkitystä, koska siinä voidaan käyttää enemmän koneita, mutta sitä mukaan kuin maanviljelys muuttuu väkiperäisemmäksi, kun ruvetaan viljelemään juurikasveja, puhumattakaan puutarhanviljelyksestä, ja kun karjanhoito tulee viljanviljelyksen sijalle, silloin pääsee pieniviljelys edelle. Sen vuoksi Saksassa vakuutetaankin että karjanjalostuttamisen suorittavat — eivät suurtilalliset vaan — talonpojanvaimot, jotka itse omakätisesti juottavat ja vaalivat vasikkansa, varsinkin jos he niiden valikoimisessa saavat siitososuuskuntien ja kantakirjayhdistysten apua.

Tulemme vihdoin uudenaikaisen väkiperäisen maanviljelyksen kolmanteen elinehtoon, *tietoon.*

Suurtilallista pidetään yleisesti kyvykkäämpänä käyttämään hyväkseen tieteellisen tutkimuksen tuloksia maanviljelyksen alalla, ottamaan käytäntöön järkiperäisiä viljelystapoja, jalostettuja kotieläinrotuja ja uusia koneita. Suuurtilat estävät maanviljelystä jähmettymästä vanhoihin muotoihinsa, mikä helposti tapahtuisi maassa, missä ainoastaan on talonpoikaistiloja. Keskikokoiset eli suuremmat talonpoikaistilat seuraavat tavallisesti suurtilojen antamaa esikuvaa ja heidän välityksellään tulevat parannukset maanviljelyksen alalla vihdoin pienimmillekin tiloille. Näin on tähän saakka yleisesti opetettu ja ope-

tetaan vielä nytkin suurtilallisten etevämmyydestä uudistusten toimeenpanemisessa maatalouden alalla.

Ei voi tietysti kieltää, ettei tässä kohden suurviljelyksellä olisi se etu, että sen viljelijä eli omistaja helpommin voi saavuttaa suuremman sivistysmäärän, etenkin enemmän ammattisivistystä, ja että hän sen kautta nopeammin on voinut omaksua tieteen keksimiä parannuksia ammatissaan. Mutta tämän edun pieniviljelijät voivat jommoisessakin määrässä saavuttaa, kun kansakoulu- ja varsinkin kansanopistolaitosta kehitetään sekä maanviljelyshallinto järjestetään entistä tarkoituksenmukaisemmaksi, s. o. kansanvaltaisemmaksi. On perustettava hyviä maanviljelyskouluja itsenäisiä pikkuviljelijöitä eikä vaan suurtilallisten vouteja varten, on hankittava entistä enemmän kiertäviä maanviljelyksen opettajia ja ammattiopettajia eri maanviljelyksen haaroja varten, on levitettävä kirjallisuutta j. n. e.

Vähä on tässä suhteessa tehty talonpoikien hyväksi, varsinkin meidän maassamme. Me tarvitsemme satoja kiertäviä maanviljelyksen neuvojia, suuret määrät kouluja itsenäisiä pieniviljelijöitä varten, ainakin yhden maamiesyhdistyksen joka kuntaan, joka taloon, joka torppaan maanviljelyslehden. Niin kauan kuin tietojen hedelmät eivät ole tasaisemmin jaetut suur- ja pieniviljelijäin välillä, niin kauan on kaikki puhe suurtilojen taloudellisesta etevämmyydestä puoleellisuutta ja vääryyttä.

Mutta maanviljelys*tapojen* parantaminen ei voi yksin saada pikkuviljelystä suurviljelystä kannattavammaksi. Sillä suurtilallinen on toisessakin suhteessa viime aikoihin saakka ollut edullisemmassa asemassa kuin hänen vähäväkisempi naapurinsa. Hän on voinut ostaa tarpeensa huokeammalla, kun hän sen on tehnyt paljottain, hän on voinut saada tavarastaan parempia hintoja, myymällä paljottain ja tiedustelemalla parhaimpia myyntipaikkoja, hän on vihdoin helpommin voinut hankkia itselleen edullisia lainoja viljelyksiensä parantamiseen.

Tämänkin edun pikkutilalliset voivat nyt voittaa *yhteistoiminnan ja osuuskuntalaitoksen* kautta: se se voipi nykyaikaan antaa pieniviljelykselle *elämän.*

Niihin luonnollisiin etuihinsa suurviljelijöihin verrattuna, joita pikkuviljelijöillä, kuten edellisessä olemme nähneet, epäilemättä on,

nämät siis voivat, hankkimalla itselleen ammattisivistystä ja luomalla itselleen monihaaraisen osuuskuntalaitoksen (kuten osuuslainarahastoja, osto- ja myyntiosuuskuntia, osuusmeijereitä, koneosuuskuntia, siitososuuskuntia, j. n. e.), lisätä ne edut, jotka tähän saakka ovat olleet suurviljelijäin yksinomaiset, ja sen kautta saada viljelyksensä kannattavammaksi kuin suurtilallisten. Minä sanoin *voivat* saada, sillä meillä yleensä vielä ollaan kaukana siitä.

Mutta meidän tulee *pyrkiä* siihen!

Ja tälle pyrkimyksellemme on varsinkin Tanskan nykyinen maanviljelys antanut hyvän, toivorikkaan esimerkin. Tanskassa ovat näet, niinkuin meilläkin, pikkuviljelijät lukumäärään nähden ehdottomasti voitolla.

Yleensä tunnustetaan että Tanskan maanviljelys tätä nykyä on Europan etevin ja että tanskalaiset maanviljelijät sen vuoksi ovat paremmin kuin minkään muun maan viljelijät kyenneet kestämään sitä pulaa, johon Europan maanviljelys viime vuosikymmenillä on joutunut.

Mikä on Tanskan maanviljelyksen saanut noin eteväksi? Kaikkien sekä tanskalaisten että ulkomaalaisten asiantuntijain yksimielisen mielipiteen mukaan sen ovat tehneet Tanskan pikkuviljelijäin *korkea sivistys* ja heidän pitkälle kehittynyt, yhdenvertaisuuden aatteelle perustettu *osuustoiminta*laitoksensa.

Ajatelkaamme ensiksikin Tanskan maalaisväestön korkeata yleistä sivistystä. Sitä kuvaa, paremmin kuin mikään muu, kirjallisuuden viljeleminen. Tanskan kansa on kuten tunnettu pienempi kuin Suomen, mutta Tanskassa leviää tätä nykyä laajoja teoksia helppotajuisen tieteen alalta noin 80—100,000 kappaleen painoksissa, jota vastoin meillä kustantajat samanlaisista teoksista tuskin uskaltavat painattaa enempää kuin 1,000—2,000—3,000 kappaletta. Sama on maanviljelysammattisivistyksenkin laita. Tanskassa on pari vuotta sitten julkaistu kolmessa paksussa nidoksessa noin 1,600 painosivua käsittävä maanviljelijäin käsikirja, joka maksaa 70 markkaa kappale, ja sitä on painettu 20,000 kappaletta. Tällaisen teoksen toimittaminen olisi meillä ihan sula mahdottomuus, siitä syystä, että se ei saisi meillä ostajia, koska maanviljelijämme eivät ole tottuneet pienempiinkään ammattikirjoihin rahojaan panemaan. Mutta senpätähden onkin meillä muuan

asiantuntija, itse suurtilallinen, voinut sanoa, että Tanskassa useimmalla torpparillakin on enemmän ammattisivistystä kuin monella meidän suurtilallisella.

Tämä suuri eroitus maanviljelijäin yleisessä ja ammattisivistyksessä on yksi tärkeä syy, miksi Tanskassa pikkuviljelys kannattaa erinomaisesti, samaan aikaan kuin meillä pikkuviljelijä — näkee nälkää!

Tätä ette ehkä usko, vaan syytätte nälänhädästä luontoa ja muita epäedullisia oloja. Mutta muistakaa, että mustan mullan maassa asuu kansa, jolle luonto on ollut auliimpi kuin tanskalaisillekin, mutta joka myöskin näkee nälkää, ja kovempaakin kuin meidän maanviljelijämme — etupäässä sen vuoksi, että heidän sekä yleinen että ammattisivistyksensä on vieläkin alhaisemmalla kannalla. Uskokaa siis, ette voi ostaa itsellenne huokeampaa ja samalla väkevämpää lantaa, ette huokeampaa ja tehokkaampaa väkirehua, kuin hyviä kirjoja, hyviä ammattilehtiä, ettekä voi raivata parempaa uutisviljelystä ettekä muokata antavampaa suota, kuin käydä nuorena koulua, etenkin kansanopistoa ja maanviljelyskoulua, jos se on hyvin järjestetty.

Toisena mahtavana vaikuttimena Tanskan maanviljelyksen nykyiseen etevyyteen ja kannattavaisuuteen on, kuten jo sanoin, ollut yhteis- ja osuustoiminta, yhdenvertaisuuden pohjalle rakennettuna. Tästä asiasta on eräs tanskalainen asiantuntija äskettäin puhunut seuraavaan tapaan:

Tanskan maanviljelijäin osuustoiminnan tunnusmerkkinä on ollut se yhteistunto ja yhdenvertaisuuden aate, jolle se on ollut perustettuna. Yhden lehmän omistaja sai osuusmeijerissä yhtä paljon sananvaltaa kuin 40:n lehmän omistaja ja molemmille maksettiin saman taksan mukaan. Tämä se sai jokaisen maitopisaran herumaan yhteisen osuusmeijerin suureen kirnuun. Ja mitä on osuustoiminta ollut maallemme? Ei mikään maa olisi voinut kärsiä niin paljon siitä suuresta maanviljelyksen ahdinkotilasta, jota muitten maitten maanviljelys viime aikoina on kärsinyt, kuin Tanska, sillä ei mikään ole siinä määrässä riippuva maanviljelyksestään kuin me. Mutta sen sijaan me olemme lähettäneet maastamme maailman markkinoille voita ja sianlihaa v. 1882 35 miljonan kruunun ja v. 1898 180 milj. kr:n edestä.[1] Ja me olemme lähettäneet meijeristejämme Ruotsiin, Norjaan, Suomeen, Venäjälle, mutta *osuustoimintaa* he eivät ole voineet noille kansoille opettaa. Miksi? Sen vuoksi että noissa maissa talon-

[1] V. 1898 siis Tanskasta vietiin voita ja sianlihaa 252 miljonan Suomen markan edestä, mutta Suomesta ainoastaan 32 miljonan markan edestä (1897), vaikka, kuten sanottu, Suomen kansa on isompi ja suurimmaksi osaksi toimii maatalouden alalla.

poikaissäädyssä ei ole sitä yhteistuntoa, sitä yhdenvertaisuuden henkeä kuin tanskalaisessa. Sille perustettu osuustoiminta on tehnyt mahdolliseksi koko tanskalaisen torppariluokan. Varemmin ei näet torpparille ja muonamiehelle ollut suurta iloa parista lehmästään, niiden maito ei antanut hänelle mitään vakinaista tuloa. Mutta osuusliike, joka otti vähäväkisimmätkin yhdenvertaisina mukaansa, avasi edistymismahdollisuuden 100,000:lle torpparille (husmaend). Nyt he voivat vuosi vuodelta laventaa viljelyksiään ja nyt heidän lukuaan aiotaan ja voidaan yhä enentää. Tämän kaiken nojalla täytyy siis sanoa, että ei mikään yhteiskuntaluokka ole niin paljon hyödyttänyt Tanskaa taloudellisessa suhteessa kuin talonpoikaissääty, ja että maalaisväestön yhteis- ja yhdenvertaisuuden tunne on ollut meille arvaamaton kansallisvoima.

Näin puhui tanskalainen.

Ja te huomasitte ehkä, että hän puheessaan mainitsi Suomenkin, väittäen, että tanskalaiset meijeristit täällä meillä eivät ole voineet opettaa osuustoimintaa, muka sen vuoksi, että meidän talonpoikaissäädyssä ei olisi yhteis- eikä yhdenvertaisuuden tunnetta.

Jos tässä väitteessä todella olisi perää, jos meidän maanviljelijämme olisivat niin eripuraiset, että he eivät kykenisi luomaan ajan vaatimaa monipuolista osuustoimintalaitosta keskuuteensa, niin silloin olisi tuo tanskalainen ehkä tietämättänsäkin lausunut kuoleman tuomion Suomen kansalle. Sillä todentotta on mitä Ranskan osuuskuntaliikkeen tieteellinen johtaja, tunnettu kansantaloudentutkija Gide, on sanonut: „Vaara ulottuu kauas yli osuuskuntaliikken alan; tuo oppi: ‚katsokoon kukin eteensä, kulkekaamme kukin omaa tietämme‘, se ei ainoastaan vahingoita osuuskuntaliikettä, se tekee lopun kansoista“.

Mutta tuossa väitteessä *ei ole* perää, sitä *emme voi* uskoa, me, jotka vielä luotamme kansamme tulevaisuuteen. Teidän, Suomen maanviljelijäin ja maanviljelysvirkamiesten, on käytännössä todistaminen, että se ei ole ollut totta.

Sen, että Suomenkin pikkuviljelijät tuntevat *tarvitsevansa* sitä apua, sitä tulevaisuudentoivoa, minkä osuuskunta-aate tarjoaa, sen ovat he jo ehtineet monin tavoin osoittaa. Nyt on meidän ryhdyttävä neuvotteluun, miten aate on meidän oloissamme toteutettava, millä tavoin meillä maamiesseurat ovat järjestettävät, miten osuusaate on sovellutettava yhteisostoon ja yhteismyyntiin, karjanhoitoon ja meijeriliikkeeseen. Yksi tärkeä ala, osuuspankit, ovat toistaiseksi jääneet pois ohjelmastamme, eivät sen vuoksi, että sitä ei tällä hetkellä tarvittaisi, sillä mekin täällä Helsingissä tiedämme varsin hyvin, että

löytyy seutuja, joille ei yhteistoimintaa millään alalla voida menestyksellä järjestää, ennenkuin saadaan osuuspankkeja, vaan sen vuoksi, että tälle alalle ei voida mitään, ennenkuin valtiopäiviltä saadaan ja K. M. hyväksyy osuustoimintalain. — —

Hyvät kuulijat! On lausuttu se arvelu, että tämä kaikki, Pellervon ohjelma, on vaan pelkkää materialismia, että tämä taloudellinen yhteistoiminta on muka omiansa vieroittamaan kansamme pois ihanteellisuudesta, että aineellisuus valtaisi liiaksi mielemme.

Me vastaamme: ainoastaan tämän aatteen tuntemattomuus voi tuollaista pelkoa synnyttää. Se, joka tähän aatteeseen on enemmän perehtynyt, tietää, että osuuskuntien vaatima yhteinen vastuuvelvollisuus pakoittaa valvomaan jäsenten siveellistä elämää, että tämä vastuuvelvollisuus perustuu yksityisen siveelliseen kuntoon, että yhteisostot herättävät yhdenvertaisuuden tunnetta, että yhteismyynnit pakoittavat valvomaan jäsenten säntillisyyttä ja rehellisyyttä tavaran kelvollisuuteen nähden, että yhteistoiminta tällä taloudellisella alalla yleensä kasvattaa itseluottamusta, parempia luonteita ja suurempaa kykyä yhteistoimintaan muillakin aloilla, kasvattaa lähimmäisen rakkautta ja yhteisyyden tunnetta eri kansankerroksien kesken. Sillä väärää olisi luulla, että osuustoiminta sulkee pois suurtilalliset. Päinvastoin näyttää tämän liikkeen historia kaikista maista, että sen parhaimpia johtajia ovat monin paikoin olleet jaloluontoiset, ihmisystävälliset suurtilalliset, ja että näitten yhteistoimintaa seutunsa vähävaraisempien maanviljelijäin kanssa on ajan pitkään palkinnut ei ainoastaan hyvä omatunto ja lähimmäisten rakkaus, vaan myöskin oma taloudellinen etu.

Kun siis osuuskuntalaitos onnistuu tässä, on se samalla onnistunut kohottamaan maanviljelijää *maanviljelijänä, kansalaisena, isänmaanystävänä.*

Tieto ja tunto tästä taloudellisen yhteistoiminnan jalostuttavasta voimasta isänmaan hyväksi, se on saanut meilläkin, samaten kuin muualla, ihanteellisuuden miehiä, pappeja, tiedemiehiä ja runoilijoita uhraamaan voimiaan sen eteen ja meillä vielä lisäksi ylioppilasnuorisonkin, ihanteellisuuden etuvartion, siihen innostumaan. Eikö sellainen aate ole ihanteellinen sanan parhaimmassa merkityksessä ja eikö se ansaitse kaikkien isänmaanystävien rakkautta ja toimintaa?

Yksi meidän aikamme jaloimpia henkiä, äsken ijankaikkisuuteen muuttanut Ruskin on yhteistoiminnasta kirjoittanut:

„Maailman ensimäinen ja korkein laki, samanarvoinen kuin itse elämä, on toistemme auttaminen. Sen vastakohta on eripuraisuus, joka on yhtä kuin kuolema. Järjestys ja yhteistoiminta ovat kaikessa ja kaikkialla elämän ikuisia lakeja. Hajaantuminen ja kilpailu ikuisesti ja kaikkialla kuoleman lakeja".

Suomalaisen teatterin rakennus.

Kirjoittanut

Seb. Gripenberg.

Ennenkuin käyn lyhykäisesti tekemään selvää niistä valmistavista toimenpiteistä, joihin uusi suomalainen teatteritalo on antanut aihetta, luulen olevan paikallaan tässä esittää Arkadiateatterin historiasta muutamia pääpiirteitä, mitkä ehkä voivat herättää mielenkiintoa suomalaisen teatterin yleisössä, se kun niin monen vuoden kuluessa on ollut pakoitettu tyytymään tähän ränstyneeseen suojaan.

Se vanhanaikuinen rakennus, joka meille kaikille on niin tuttu Arkadiateatterin nimellä, on jo pian kolme neljännesvuosisataa ollut maamme draamallisen taiteen kotina; siinä on näytelty ruotsiksi ja suomeksi, saksaksi ja venäjäksi ja ehkä vielä useammallakin kielellä, puhumattakaan niistä ajoista, jolloin suomalainen oopera muutaman vuoden aikana ihastutti yleisöämme esityksillään, ja mikä loistoisa aika varmaankin tulee elämään unohtumattomana kaikkien niiden muistossa, jotka silloin olivat mukana — olivatpa he sitten esiripun etupuolella tai sen takana.

V. 1825 kesäkuun 7:nä päivänä saatiin lupa rakentaa teatteritalo Helsinkiin. Joulukuussa samana vuonna valitsi tarkoitusta varten muodostettu yhtiö johtokunnan, johon muiden muassa kuului intendentti C. L. Engel. Hän se myöskin laati piirustukset, mitkä Keis. Majesteetti

vahvisti kesäkuun 8 p. 1826. Työt suoritettiin niin reippaasti, että huoneus, joka rakennettiin nykyiseen Teatteriesplanadiin, niin että portaat olivat Mikonkadun pidennyksen vierellä, jo helmikuussa 1827 voitiin tarjota käytettäväksi ja vihittiin maaliskuun 9 p. samana vuonna. Johtokunta teki ensimäisen kontrahdin saksalaisen teatteritirehtöörin hra Schultzin kanssa, joka sitoutui jokaiselta näytös-illalta suorittamaan 22 ruplaa pankko-assignatsioneja, jotapaitsi ravintola luovutettiin mamselli Chatarina Wahllund'ille, samalle »Chatarinalle», josta Kaisaniemi on saanut nimensä, 9 ruplan 50 kopeekan maksusta illalta. Vihkimistilaisuus juhlistettiin esittämällä prologi »Die Schauspielkunst in 4 lebenden Bildern» ja senjälkeen näyteltiin »Die Korsen, ein Schauspiel von Kotzebue» — kaikki tietysti saksan kielellä.

Teatterissa esiintyi senjälkeen milloin yksi, milloin toinen seurue, milloin saksaksi milloin ruotsiksi; kesällä 1836 vieraili teatterissa aikanaan kuuluisa ruotsalainen näyttelijätär Emilie Högqvist, joka täkäläisissä teatterinystävissä näkyy herättäneen erinomaista ihastusta.

Kaikella on kuitenkin aikansa tässä maailmassa, ja kun kolmekymmentä vuotta oli kulunut, ei silloinen teatteri enään mahtanut olla kaupungille kaunistukseksi, koska keisari Aleksander II käydessään täällä 1856 suvaitsi sitä sanoa »rydöksi» (»bicoque»). Vähän aikaisemmin, nimittäin 24 p. maaliskuuta 1852 ja 9 kertaa vielä sen jälkeen, oli siinä kuitenkin esitetty Z. Topeliuksen ja F. Paciuksen oopera »Kung Karls jagt» taiteenharrastajien avulla ja mestarin omalla johdolla, mikä tapaus varmaankin on luettava kotimaisen draamallisen ja musiikkitaiteen huomattavimpiin ilmiöihin, ja joka tietysti saattoi senaikuiset helsinkiläiset haltioihinsa.

Kuitenkin kaikitenkin alkoivat viiskymmenluvun lopulla uuden kiviteatterin muurit kohota vanhan takaa ja jo ennenkuin uusi teatteri 28 p. marraskuuta 1860 vihittiin, oli vanha teatteri saman vuoden lokakuun 14 p. lopettanut toimensa sillä paikalla ruotsalaisten kansallislaulajain antamalla konsertilla.

V. 1861 helmikuun 19 p. myötiin vanha teatterirakennus huutokaupalla ja sen huusi hra Sjögren Porvoosta y. m. 1,401 ruplasta. Maaliskuun 15 p. alettiin sitä purkaa, jonka jälkeen rakennus muutettiin nykyiselle paikalleen Arkadian huvila-alueelle yhtiön toimesta, jonka muiden muassa kaartinkapteeni (nyk. kenraali) Lindfors y. m. tarkoitusta varten olivat muodostaneet. Työ mahtoi luistaa hämmästyttävän nopeasti,

sillä jo joulun aikaan samana vuonna antoi hra von Schantz orkesterineen siellä muutamia konsertteja ja v. 1862 tammikuun 20, 21 ja 23 päivinä vihittiin uudestarakennettu teatteri ruotsinkielisellä seuranäytelmällä. Sen ajan arvosteluista päättäen yleisö näyttää olleen rakennukseen ja ravintolaankin tyytyväinen.

V. 1863 toukokuun 8:n ja 9:n päivän välisenä yönä tulipalo jo tuhosi uuden kiviteatterin, niin että helsinkiläiset jälleen saivat tyytyä vanhaan teatteriinsa, kunnes palanut taas ennätettiin uudesta rakentaa. Niinpä näytteli täällä taas usea ruotsalainen seurue, joista Åhman—Pousettin on erikoisesti muistettava senvuoksi että siihen kuuluivat neiti Hedwig Forsman ja hra Raa, joilla myöhemmin, varsinkin edellisellä, sittemmin rouva Raalla, on laajaperäinen merkitys suomalaisen draamallisen taiteen historiassa.

Syntyipä sitten vuonna 1872 ensimäinen suomalainen teatteriseurue, ja sen ensimäisenä kotina tuli olemaan tämä sama Arkadiateatteri, jota sen kuitenkin täytyi suurimmaksi epämukavuudekseen käyttää yhteisesti erään venäläisen seurueen kanssa, joka oli kreivi Adlerbergin erityisen suojeluksen alaisena. Nämät vastukset johtivat lopuksi siihen, että vuonna 1875 kolme teatterin ystävää, hrat Edv. Boehm, V. Löfgren ja A. V. Helander, teki rohkean päätöksen ostaa teatteritalon 100,000 markasta. He luovuttivat talon muodostamalleen yhtiölle, joka sai valtiolta 60,000 markan lainan ja vuokrasi sen suomalaiselle teatteriseurueelle.

Kohta sen jälkeen, näyttelykesänä 1876, oli suomalaisen teatterin yleisöllä ilo saada tervehtiä silloista perintöruhtinasta, sittemmin keisari Aleksander III:tta ja hänen korkeata puolisoansa tervetulleiksi matalaan, vaatimattomaan suojaansa, jolloin johtokunnalla oli onni saada B. O. Schaumanin kautta ojentaa kukkavihko nykyiselle leskikeisarinnalle.

Tuo vanha rakennus tarvitsi kuitenkin alituisia korjauksia eikä sittenkään vastannut edes kohtuullisia vaatimuksia, joten jo 80-luvulla syntyi ajatus uuden ajanmukaisen talon hankkimisesta teatterille. Tarkoitusta varten toimitettiin keräyskin, mutta kun se ei likimainkaan tuottanut riittävää rahamäärää, päätettiin lahjoittajien myöntymyksellä käyttää kootut varat vanhan teatterin perinpohjaiseen korjaukseen ja osittaiseen uudesta-rakentamiseen. Niin tapahtuikin, ja kustannukset nousivat noin 100,000 markkaan — suurehko rahamäärä, josta kuitenkin vain noin $^1/_3$ oli saatu kokoon keräyksellä.

Samassa asussa on teatteri vielä tänä päivänä paitsi että se tietysti on edelleenkin vaatinut jokavuotisia korjauksia koossa pysyäkseen.

Kun teatterin yleisö vuosi vuodelta on kasvanut ja tuon vanhan ränstyneen rakennuksen hankaluudet sekä yleisölle että varsinkin näyttelijöille ovat alkaneet käydä yhä tuntuvammiksi, on samalla yhä voimallisemmaksi ja vastustamattomammaksi paisunut halu ja harrastus saada meille kaikille rakkaaksi käyneelle taidelaitokselle maan pääkaupunkiin uusi, ajanmukainen ja arvokas koti.

Kaikkien tätä tarkoittavien ehdoitusten luetteleminen ja kaikkien niiden kokousten mainitseminen, jotka tämän asian vuoksi on pidetty, veisi liian pitkälle ja olisi sitäpaitsi mahdoton minun tehdä, kun en niitä tunne, rajoitan sen vuoksi esitykseni tärkeimpään, josta sitten vähitellen on kehittynyt todellisia tuloksia.

Vuonna 1895 tapahtui asiassa neuvotteluita, joiden seurauksena oli että Arkadiayhtiö 30 p. marraskuuta 1895 antoi kaupunginvaltuusmiehille kirjoituksen, jossa johtokunta anoi että paikka osoitettaisiin uutta suomalaista teatteria varten pääkaupungissa ja ehdoitti siihen tarkoitukseen vaihtoehtoisesti Kasarmitoria, Kolmikulmatoria tai Rautatientorin pohjoista osaa. Maaliskuussa v. 1896 ehdoittaa rahatoimikamari tämän johdosta, vastustaen edellisiä ehdoituksia, että kaupunki luovuttaisi pyydetyn paikan Arkadian huvila-alueesta tai jättäisi kaksi tonttia Ratakadun varrelta; rahatoimikamarin puheenjohtaja vastalauseen muodossa ehdoittaa että asianomaiset oikeutettaisiin myömään nämät tontit, ellei niitä voida tarkoitukseen käyttää.

Kun siten näyttäytyi vaikeaksi, jopa mahdottomaksi, löytää teatterille sopivaa paikkaa millään kaupungin hallussa olevalla tontilla, syntyi teatterin ystävissä ajatus ostamalla hankkia sellainen. Tähän tarjoutuikin tilaisuus siten, että n. s. Villensaunan alue senaatin lopullisesti päätettyä, että museota ei siihen sijoitettaisi, oli kohtuhinnasta ostettavissa, muodostettiin senvuoksi tammikuussa n. s. Osakeyhtiö Kaisaniemi, joka osti nämät tontit voidakseen täällä kohtuullisesta hinnasta tarjota paikan aiotulle teatteritalolle.

Kun nyt, niin sanoakseni, oli saatu luja pohja jalkain alle, alkoi työ teatterihankkeen toteuttamiseksi saada parempaa vauhtia. Marraskuussa 1897 kysyi Arkadiayhtiö vielä kerran valtuusmiehiltä eivätkö nämät tahtoisi yhtiölle luovuttaa vapaata käytäntö- ja myöntioikeutta

Ratakadun tontteihin, mutta valtuusmiehet päättivät maaliskuussa 1898, sittenkuin Osakeyhtiö Kaisaniemi oli hyljännyt ehdoituksen, että kaupunki lunastaisi koko Villensaunan alueen, teatteria varten tarjota vaihtoehtoisesti Arkadiapaikan, Ratakadun tontit tahi myöskin 100,000 markkaa sillä ehdolla, että Osakeyhtiö Kaisaniemi luovuttaa tontin teatteria varten ja maata katua varten sen vieritse torilta puistoon, jonka ohessa vielä moniaita muita ehtoja saatiin kaupanpäällisiksi. V. 1899 huhtikuun 25 p. antoivat valtuusmiehet vastauksena tehtyyn kyselyyn sen päätöksen että 100,000 Smk. maksetaan ulos, jos vain suomalainen teatteritalo paikalle rakennetaan, ja asettivat samalla valiokunnan teatterin edustajain kanssa sopimaan muista ehdoista. Syksyllä 1899 olivat nämät sopimuskeskustelut käymässä, jonka jälkeen valiokunta antoi ehdoituksensa valtuusmiehille. Nämät sittemmin asiaa käsiteltyään asettivat sellaisia ehtoja, erittäinkin oikeudesta saada rakentaa teatterin 5,5 metriä ulos torille, että niitä ei ainakaan muuttumattomina voitu hyväksyä, joka asia on erittäin ikävä syystä että olisi sekä teatterin että torin ulkonäölle suureksi eduksi jos semmoinen esille-siirtäminen voisi tapahtua. Tällä asteella on kysymys nykyään, mutta tuleeko se vielä lopuksi selviämään teatterihankkeelle suotuisaan suuntaan, sehän pian saadaan nähdä, jos vain jaksetaan jonkunverran mieltä malttaa. Sen verran voitaneen sanoa koko tästä kaupungin viranomaisten menettelystä tässä asiassa, että ei se vain myötätuntoisuutta ja kohtuutta osoita.

Kuten jo mainittiin, antoi Villensaunan alueen ostaminen voimallisen virikkeen teatterihankkeelle ja vielä suuremmassa määrässä se ilahuttava tapaus, että maan säädyt valtiopäiville kokoontuneina yhtyivät Keis. Majesteetilta anomaan, että aiottua teatterihanketta kannatettaisiin riittävällä avustuksella yleisistä varoista.

Jo muutamia viikkoja senjälkeen, kuin Osakeyhtiö Kaisaniemi oli päätetty muodostaa, kokoontuivat teatterin ystävät yleiseen kokoukseen Kämpin hotelliin 21 p. helmikuuta 1897 asiasta neuvottelemaan; asetettiin komitea, ja tämä valmisti teatteritalolle sen ohjelman, jota lopullisten piirustusten suorituksessa pääosilleen on seurattu. Ohjelmassaan komitea ehdoitti, että teatteri tosin tehtäisiin suuremmaksi kuin nykyinen, mutta kuitenkaan ei niin suureksi, että sen käytettävyys siten joutuisi vaaranalaiseksi. Katsojapaikkain luku ehdoitettiin senvuoksi noin 1,000:ksi. Sen ohessa katsoi komitea paikkain järjestelyn suhteen sellaista sovittelua

edullisemmaksi, että parterri tehtäisi tilavaksi ja toinen rivi amfiteatterin tapaan kohoavaksi, joten näitä kahta enimmin haluttua paikkalajia olisi runsain lukumäärä. Komitea, johon kuuluivat hrat K. Bergbom, E. Aspelin, B. Leino, Ivar Wilskman, Seb. Gripenberg ja O. Törnqvist, julkaisi mietintönsä 17 p. maaliskuuta 1897. Kesällä 1897 matkusti hra O. Törnqvist Ruotsissa ja Saksassa ja tutkieli silloin Osakeyhtiö Kaisaniemen pyynnöstä, jolta hän myös oli saanut pienen matka-avun, niitä uusimpia teatterirakennuksia, joita kokonsa ja asunsa puolesta voitaisiin käyttää selvityslähteenä meidän omaa teatterikysymystä ratkaistaessa. Näiden opintojen tuloksena esitti hra Törnqvist vuoden lopulla luonnospiirustukset tulevaa teatteritaloa varten. Samaan aikaan julkaistiin ensimäinen kutsumus aiotun teatteritalo-yhtiön osakkeiden koemerkitsemiseen, joka antoi niin ilahuttavan tuloksen että säännöt laadittiin ja annettiin senaattiin keväällä 1898 ja saivat siellä vahvistuksen 29 p. huhtikuuta samana vuonna. Sitten tehtiin Keis. Majesteetille alamainen anomus tarpeellisen kannatuksen myöntämisestä tarkoitukseen, mutta kun ei silloin vielä ollut lopullisia piirustuksia näytettävissä, ei asiata vielä silloin voitu ottaa lopullisesti harkittavaksi, vaan senaatti esitti ainoastaan, että Keis. Majesteetti tahtoisi armollisesti suostua siihen, että hanketta, säätyjen anomuksen mukaisesti, kannatettaisiin riittävällä avustuksella, ja että senaatti valtuutettaisiin tulevaisuudessa tekemään esityksen avustuksen määrästä ja sen ehdoista. Tämä senaatin esitys saavutti myös Keis. Majesteetin hyväksymisen.

V. 1898 heinäkuun 29 p. pidettiin uuden suomalaisen teatteritalo-osakeyhtiön perustava yhtiökokous. Silloin oli kaikki 2,000 100:n markan suuruista osaketta lopullisesti merkitty ja $^1/_4$ osakepääomasta maksettu. Tässä kokouksessa valittiin yhtiön johtokunta, johon tulivat kuulumaan hrat Kaarlo Castrén, A. W. Helander ja Seb. Gripenberg varsinaisina ja hrat E. Erkko, A. Lilius ja O. Savander varajäseninä. Samalla valittiin 6-henkinen n. s. piirustusdelegatsioni, jonka yhdessä johtokunnan ja sen varajäsenten kanssa tuli hankkia ja hyväksyä lopulliset piirustukset. Tämä lautakunta päätti alistaa hra Törnqvistin laatimat luonnokset ulkomaalaisen ammattimiehen tarkastettaviksi ja sitten sen perusteella ja yksissä neuvoin teatterin johtajan ja kokeneimpain näyttelijäin kanssa toimituttaa niissä tarpeellisen uusimis- ja täydentävän käsittelyn; fasadien suhteen päätettiin julistaa kilpailu suomalaisten arkkitehtien kesken.

Pyynnöstä antoi sitten pietarilainen arkkitehti, sittemmin professori, Schroeter, joka on laatinut joukon teatteripiirustuksia, halutun lausunnon, joka pääasiassa oli hyväksyvä, ja lokakuussa julistettiin päätetty kilpailu. V. 1899 tammikuun 28 p. päättyi kilpailuaika ja sen kuluessa oli kilpailuun annettu 14 ehdoitusta. Näistä palkintolautakunta, johon kuuluivat hrat E. Aspelin, E. Järnefelt, M. Schjerfbeck, J. Stenbäck ja Seb. Gripenberg, palkitsi seuraavat ehdoitukset:

»Anno 1899», hra Jarl Eklund 1:sellä palkinnolla, 1,000 Smk:lla.

»Stella», hrat Gesellius, Lindgren & Saarinen 2:sella palkinnolla, 750 Smk:lla.

»●», hrat Grahn, Hedman & Wasastjerna 3:nnella palkinnolla, 500 Smk:lla.

»Ars longa» mainittiin kiitoksella.

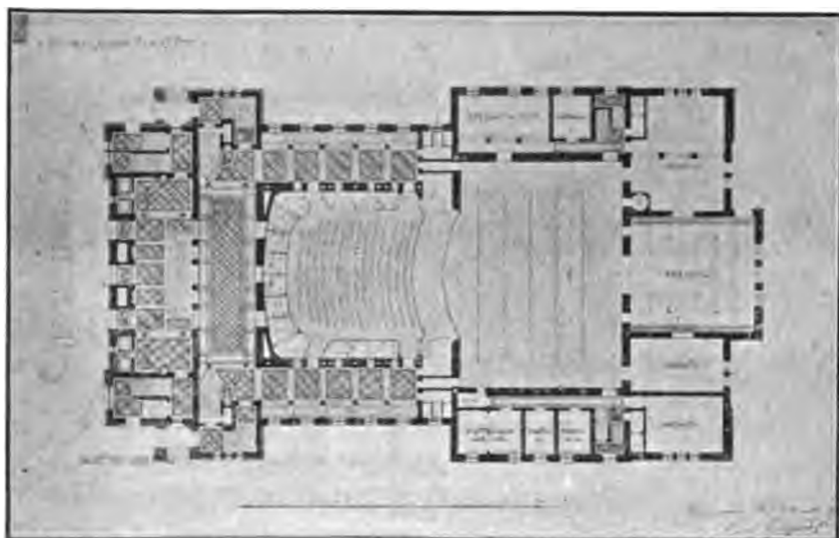
Palkintolautakunta ei kuitenkaan enemmän kuin piirustusdelegatsionikaan voinut yhtyä ehdoittamaan mitään näistä projekteista pantavaksi lopullisen suorituksen pohjaksi. Piirustusdelegatsioni päätti sen vuoksi palata takaisin hra Törnqvistin laatimiin luonnoksiin, joista lopuksikin varsinaiset piirustukset ovat kehjenneet, läpikäytyään useiden, kuukausia kestäneiden kuumien väittelyiden sulatusuunin. Keväällä 1899 voitiin ne vihdoin antaa senaattiin yhdessä lopullisen kannatuspyynnön kanssa. Senaatti puolsikin tätä ja heinäkuun alussa luimme sanomalehdissämme sen ilahuttavan uutisen että Keis. Majesteetti kesäkuussa oli suvainnut myöntää 500,000 Smk. apurahan ja 300,000 Smk. lainan uuden suomalaisen teatteritalon rakentamista varten Suomen pääkaupunkiin. Siten oli teatterin ystävillä ilo nähdä monivuotisten vaivainsa ja ponnistustensa tuottavan hedelmiä ja sen asian, jonka puolesta he olivat taistelleet, kehittyneen niin pitkälle, että varsinainen työ itse rakennuksen suhteen saattoi alkaa. Syksyn kuluessa 1899 täydennettiin piirustukset ja joulukuun 29 päivänä päätti Suom. Teatterin Osakeyhtiö että tontti oli Osakeyhtiö Kaisaniemeltä ostettava ja työ viipymättä aloitettava niin pian kuin mahdollista. Tammikuussa tänä vuonna piirustukset vihdoinkin valmistuivat niin että ne saattoivat alkaa tanssinsa virastojen läpi kaupungin rakennusjärjestyksen säätämässä järjestyksessä, ja nyt juuri olemme alkaneet repiä vanhaa saunalaitosta, jonka jälkeen kaivaminen ja paalutus heti tulee alkamaan. Kesällä muuraamme ja, jos kaikki menestyy toivon

mukaan, on rakennuksemme ainakin suurimmaksi osaksi katon alla, ennenkuin ensi talvi sataa lumensa.

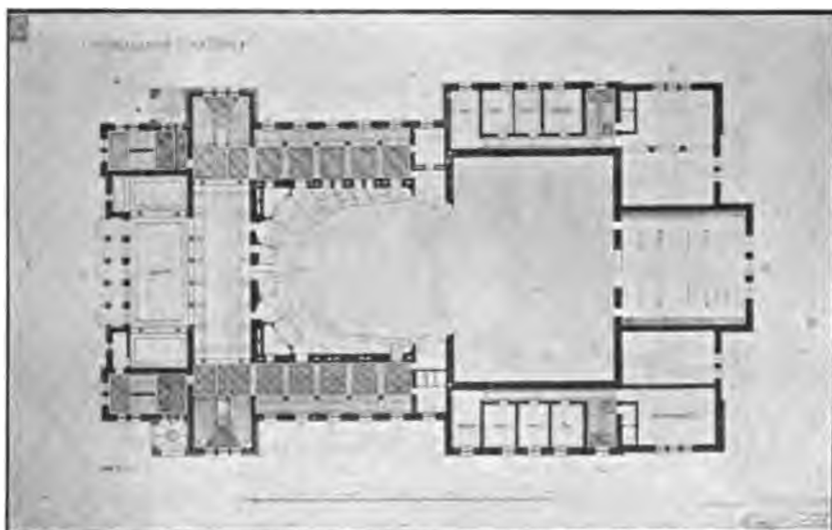
Millaiset ovat sitten nämät piirustukset?

Ne näyttävät meille teatterirakennuksen, missä katsojatilat ovat siten järjestetyt, että parterrille mahtuu 360, parterriloosheihin 80, ensi riville 120, toiselle riville 400, yhteensä 960 paikkaa tai suunnilleen 1,000, riippuen siitä miten tiheään ne asetetaan vieretysten. Siten sisustettu salonki on 17,4 m. leveä, 19,8 m. pitkä ja 12 m. korkea; 4:stä ovesta päästään parterrille, jonka edessä orkesterilla on tilansa, mikä osaksi ulottuu parketin alle ja alaltaan on 13,5 m. pitkä ja 6,5 m. leveä. Salonkia ympäröivät leveät, ilmaisat korridoorit, sivuilla 3,5 m. leveät, johon leveyteen pitkin niiden koko pituutta vielä liittyy 1,8 m. leveä tila päällysvaatteille; kolmannen sivun korridoori eli kävelygalleria on 6 m. levyinen, sen kummastakin päästä nousevat mukavat portaat ensi rivin kävelykoridooriin ja pitkällä seinällä ovat uloskäytävät vestibyyliin, jonka seinustalle kassat ovat sijoitetut ja mistä kolme kahdenkertaista ovea vie ulos torille. Ensi rivin koko seinusta on jaeltu loosheiksi, perällä on looshien edessä galleria avonaisiksi tuoliriveiksi järjestettynä; muuten tapaamme täällä taas samat vieruskorridoorit ja kävelyhallin, jota vaan pilaririvi eroittaa foyerista. Foyerin toisella pitkusseinällä näemme kaksi suurta akkunaa ja kolme ovea, joista päästään pääfasadissa näkyvälle avoparvelle ja sen kolmelle kaarenmuotoiselle balkongille. Toinen rivi on perältä amfiteatterin tapaan sovitettu, sillä on oma lämpiönsä ja kaksi tupakkahuonetta, joista päästään pienemmille avoparville ja pelastussilloille. Kahdet mukavat portaat johtavat pääfasadin sivustatornien kautta suoraan alas ulkoilmaan. Mukavuuslaitoksia löytyy useammassa kohdin sekä salongin että näyttämön puolella. Maakertaan on sovitettu tupakoitsijain ravintola tarpeellisine lisäsuojineen ja keittiöineen. Näyttämöaukon leveys on 12 metriä, itse näyttämön leveys 22,9 m. ja syvyys 17 m., johon vielä lisäksi tulee 12×13 m. laaja »takanäyttämö» taustassa. Näyttämön molemmilla sivuilla käyvät viidessä kerrassa päälletysten 1,3 m. leveät holvatut korridoorit, joita kummallakin puolen porraskäytävä yhdistää keskenään ja näyttämön kanssa. Näihin korridooreihin liittyy joukko huoneita, joissa on pukuloosheja, varastohuoneita, työpajoja, vaatesäiliöitä, taiteilijain lämpiö, harjoitussali, kirjasto, johtokunnan huone y. m. Maakerrassa on muutamia asuinhuoneita palvelusväkeä varten, pesuhuoneita ja lämmityskoneisto. Takanäyttämön päällä on valoisa, avara maalarisali.

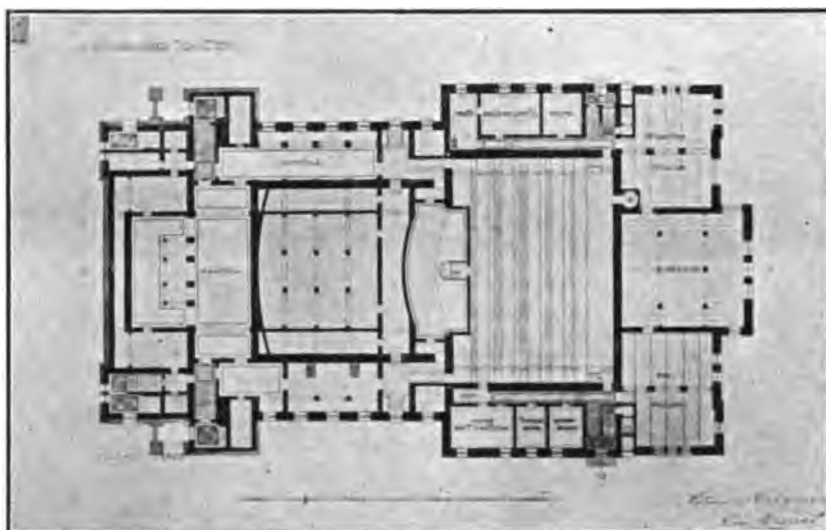
Mikäli saa päättää pääkaupungin sanomalehdistössä ilmaantuneesta kritiikistä ja niistä arvosteluista, joita on teknillisissä piireissä ja virallisten tarkastajain suusta kuulunut, on syytä katsoa näitä piirustuksia varsin onnistuneiksi. Ne muodostavat, sellaisina kuin ovat, sekä taiteellisessa että teknillisessä ja hygienisessä suhteessa kauniin todistuksen meidän aikamme kotimaisen rakennustaiteen kannasta, samatenkuin itse rakennus, niiden mukaan rakennettuna, varmaankin tulee olemaan kaunistuksena pääkaupungille ja sille etevälle paikalle, missä se tulee seisomaan.

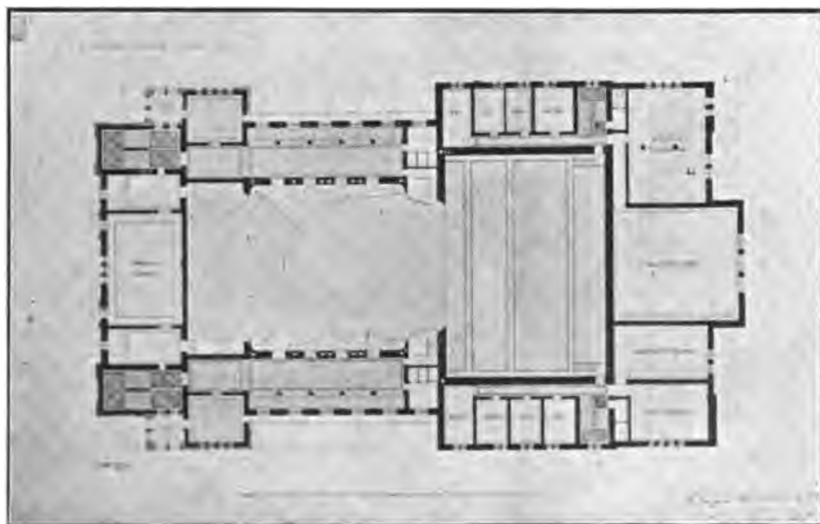
Parterrikerran pohjapiirros.

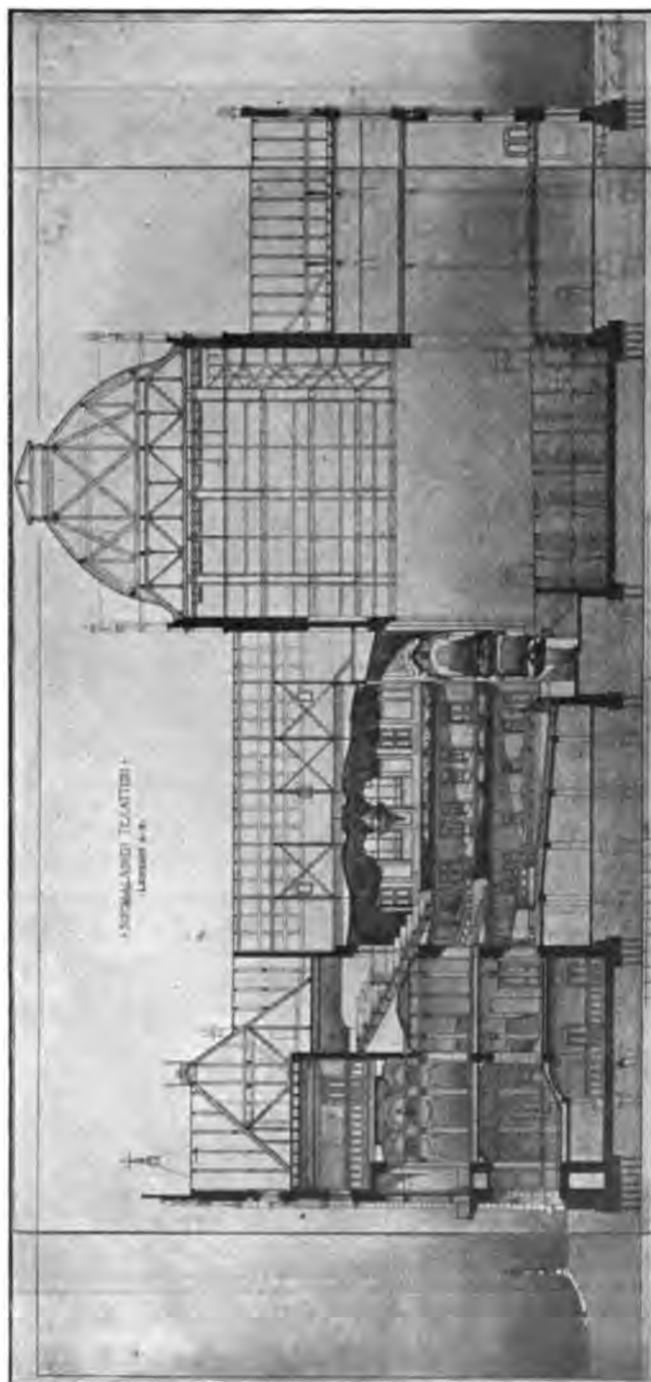
I:n rivin pohjapiirros.

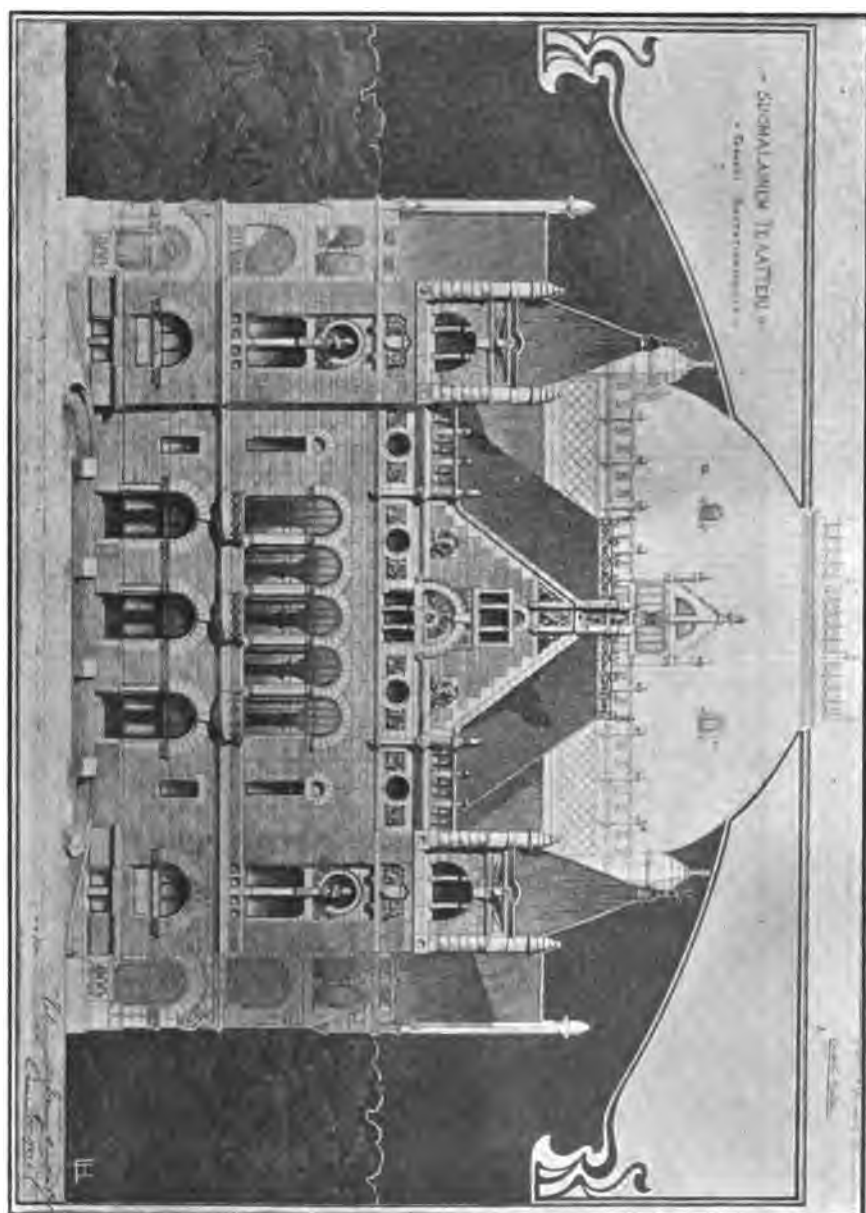
Kellarikerroksen pohjapiirros.

II:n rivin pohjapiirros.

Halkileikkaus.

Päätyfasadi Rautatientorille päin.

»Mielet ja maut ovat erilaiset» — »makuasioista ei pidä väitellä» y. m. sellaiset yleiset puhetavat ovat omansa antamaan meille varmat ennakkotunteet siitä, että mielet tässäkin kysymyksessä tulevat kylläkin jakaantumaan, sekä nyt piirustusten että lopulta itse rakennuksen suhteen, ja mahdotonta olisi ajatellakkin, että rakennus, joka niin läheltä koskettaa yleisön hauskuutta ja mukavuutta kuin teatteri, voisi välttää ankaraa arvostelua. Ne, joille itse toimeenpano on uskottu, saavat tietysti alistua kestämään tämän ikävyyden tässä tapauksessa, niinkuin ainakin julkisissa toimissa, ja lohduttaa itseänsä sillä, että kysymystä on kaikin tavoin koetettu saada perusteellisesti ja monipuolisesti käsitellyksi ja valaistuksi, ja sillä että, jos muut olisivat asian suorittaneet toisella tavalla, arvostelu ja muistutukset siinä tapauksessa olisivat olleet odotettavissa toiselta taholta.

Lopuksi kai monikin kysyy, mihin tyyliin piirustukset ovat tehdyt. Kysymys on helpommin tehty kuin vastattu, mutta senverran voitaneen kuitenkin sanoa, että tyyli on nykyajan, sen sukuinen, mikä nykyään on tullut käytäntöön Amerikan ja Englannin graniittirakennuksissa, rakennettu keskiaikaisille, varsinkin romaanilaisille motiiveille, huomioon ottamalla että pääfasadi tehdään kotimaisesta luonnonkivestä, joten muodot ja erikoiskäsittely ovat sen mukaan sovelletut. Kokonaisuus saa siten vakavan ja voimakkaan leiman, jonka hyvin pitäisi soveltua kansamme luonteensävyyn, ja kuitenkin se samalla rohkealla rajahahmollaan tekee juhlallisen ja monumentaalisen vaikutuksen. Tätä vaikutusta todellisuudessa vielä tulee kohottamaan vaalea, helakka Uudenkaupungin graniitti, jota tässä on aiottu käyttää.

Joku on sanonut: rakennus on kaunis, mutta se ei ole mikään teatteri! Miksikä ei? kysyn minä ja täydellä oikeudella. Milloin ja missä on mitään normeja teatterin ulkomuodolle vahvistettu tai edes hyväksytty? Varmaankaan ei milloinkaan eikä missään. Ei edes kirkoille ole mitään määrättyjä muotoja säädettynä, siitä voi kukin vakautua keskenään verratessaan Vanhaa kirkkoa, Nikolain ja Uutta kirkkoa.

Aina vanhain kreikkalaisten avoimesta amfiteatterista ja roomalaisten Colosseumista meidän aikaan asti on teatteri lakkaamatta ollut muutosten alainen, ja miksei meidän ajalla ja kansalla saisi olla oma käsityksensä siitä minkä näköinen teatterin tulee olla? Kaikki, tai melkein kaikki kilpailuun osaa ottaneet ehdoitukset poikkesivat huomattavasti tähän asti

tavallisesta teatterishablonista, sekin valaiseva todistus siitä, mihin suuntaan aisti meillä nykyään on pyrkimässä, ja me taas olemme tahtomattamme alttiina suurten sivistyskansain taiteen vaikutuksille, jonka uusien suuntain mahtava hyökyaalto on ennättänyt meidän kaukaisille rannoille asti.

Minun mielipiteeni tässä asiassa on sama, mikä on piirrettynä erään Wienissä sijaitsevan näyttelyrakennuksen sisäänkäytävän yli, ja sillä lauseella tahdon myös lopettaa tämän lyhyen esitykseni teatterirakennuksemme tähänastisista vaiheista:

»*Kullekin ajalle oma taiteensa,*
Taiteelle vapautensa!»

Uusinta lyyrillistä runoutta.

Kirjoittanut

WERNER SÖDERHJELM.

J. H. ERKKO, *Runoelmia ja Ajatelmia.* Helsingissä 1899, Otava. 214 s. 8:o. Hinta 3: 50.

KASIMIR LEINO, *Runoja.* Z. Topeliuksen ja K. A. Tavaststjernan muistolle omistettu. Helsingissä 1899, Otava. 140 s. 8:o. Hinta 3: 50.

LARIN KYÖSTI *(Kyösti Larsson), Kulkurin lauluja.* Porvoossa 1899, Werner Söderström. 200 s. 8:o. Hinta 2: 75.

— — *Ajan käänteessä.* Isänmaallisia runoja sekä ballaadeja. 120 s. 8:o. Hinta 2: 25.

EINO LEINO, *Ajan aalloilta.* Porvoossa 1899, Werner Söderström. 80 s. 8:o. Hinta 1: 75.

IRENE, *Koivikossa II.* Tampereella, Arnold Öhrnberg. 138 s. 8:o. Hinta 2: 50.

ALCESTE, *Dikter.* Söderström & C:o. Hinta 3: —.

ARVID MÖRNE, *Rytm och rim.* Söderström & C:o. Hinta 2: 25.

Vaikka kohta keskenänsä hyvinkin erilaisia, on useimmilla näistä runokokoelmista kuitenkin yhtenä yhteisenä piirteenä se, että isänmaan huolestuttava tila niissä on laulun esineenä. Ja vaikka monet, kenties useimmatkin näistä lukuisista runoelmista ennen pitkää ehkä ovat vaipuneet unohduksen uneen, niin on kaukainen vastaisuus, joka niiltäkin

kysyy neuvoa, kun menneiden aikojen olot Suomessa ovat kerrottavia, näiden runokokoelmien kellertäviltä lehdiltä löytävä oikeita ja kauniita tietoja siitä, mikä jokaisen ihmisen, ja etupäässä nuorison povessa liikkui. Ja tämä seikka tulee kenties tekemään sen, että ainakin muutamat runot vastaisuudessa saavat ikäänkuin suuremman merkityksen kuin mikä niillä nyt on. Tahtoisin nimittäin väittää, että ne tunteet, jotka nyt valtaavat kaikki, ovat niin syviä ja vakavia, etteivät enään kauneimmatkaan sanat niitä oikein vastaa taikka eivät ainakaan voi niille antaa lisättyä lentoa eikä lujuutta. Sellaisia tunteita kuvaamaan kelpaavat ainoastaan korkeimman runollisen inspiratsionin luomat säkeet — samalla tavoin kuin kansanlauluja kuvittamaan kelpaa ainoastaan suuren neron sivellin. Miksikä alkavatkin jo kaikki „isänmaalliset puheet“ kuulua niin ontoilta, jollei juuri siksi, että jokainen kuulija tuntee enemmän ja voimakkaammin, kuin mitä puhuja kykenee lausumaan? Meidän kansallisluonteessamme vallitsee tässä, niinkuin monessa muussakin suhteessa, ristiriitaisuus. Me olemme kyllä valmiit puhumaan ja ylimalkaan ulkonaisilla merkeillä ilmaisemaan sydämemme sisällyksen — mutta ainoastaan vissiin rajaan saakka: jos sydämen juuria todellakin kaivaa joku kalvava suru, niin ääni vaikenee ja huulet puristuvat yhteen, ja jos toinen sitten tulee valittamaan että hänellä on samaa, niin hänen sanansa sointuvat korvissamme kuten helisevä vaski ja kilisevä kulkunen. Meille on toiminnan aika kauan sitten jo tullut, ja sanoja tuskin tarvitaan enään.

Olkoon tämä sanottu ainoastaan selitykseksi sille monesta ehkä kummastuttavalle seikalle, etteivät nuo kauniit isänmaalliset runot, joita tavataan monessa yllä mainitussa vihossa, ole ilmoittajaan eikä kenties muihinkaan tehneet sitä vaikutusta mitä niistä mahdollisesti sopii odottaa. Etupäässä tässä ajattelen noita Larsonin ja Eino Leinon kokoelmia, jotka melkein yksinomaan sisältävät ajan hankalia oloja tavoittavia lauluja. En tiedä, mutta minusta tuollainen rikas tuotanto ei tunnu aivan luonnolliselta. En suinkaan voi olla kieltämättä tunnustustani sille inspiratsionille, joka riittää käsittelemään yhtä ainoata asiaa niin monta kertaa, ilman että näkökohdissa — tarkoitan tietysti taiteellisissa — olisi edes nyansseja, saatikka alkuperäistä vaihtelevaisuutta; mutta juuri tuo toistaminen on mielestäni todistuksena siitä, ettei runoilija oikein löydä sitä mitä hän hakee — siis juuri tuon oikean inspiratsionin puutteesta, joka sallisi hänen kerran sanoa sanottavansa niin että se siinä olisi sanottu.

Tietysti en tällä tahdo ajaa sitä käsitystä, ettei laulaja olisi oikeutettu laulamaan sitä, mitä jonakuna aikana on hänen ajatustensa, kuten koko isänmaan ajatusten korkeimpana ja miltei ainoana esineenä. Mutta kun hän kerran tarjoo nämät laulunsa yleisön luettaviksi, ulkonaisestikin ilmaisten mistä ne aiheutuvat, niin hän samalla esiintyy jonkinmoisena

kansansa edustajana, jonkinmoisena yleisenä äänenkannattajana, ja häneltä vaaditaan sangen paljon. Ja syystä, sillä sellaisille aineille ei paraskaan ole kylliksi hyvä.

* * *

Isänmaallinen tunnelma on Erkonkin uusissa runoissa silmiinpistävänä juonena. Ne kyllä ovat suureksi osaksi poimintoja etelän rannikoilta ja alppien rinteiltä, mutta varsinaista väritystään ne eivät ole saaneet Välimeren sinestä eikä alppihuippujen hohteesta. Kotimaan vaalea taivas on alituisesti taustana ja sen ilmaa runot ennen kaikkea hengähtävät. Ei kumma, todellakaan, että etäällä maailmassa vaeltavan runoilijan mietteet väkisestikin lentävät kotia kohti, kun hän tietää mitä siellä tapahtuu eikä voi olla muitten mukana työssä! Ei kumma myöskään, että hänen ajatuksensa juuri siitä samasta syystä usein saavat niin alakuloisen ja miltei passiivisen värityksen. Mutta kumminkaan en usko, että tämä tunne yksinänsä on syynä siihen peräti suomalaiseen säveleeseen, joka kaikuu Erkon runoista, olivatpa ne sitten päivätyitä Cannes'issa taikka Genève'ssa taikka Helsingissä. Kodin siteet ne ovat hänessä muutenkin niin vankat etteivät ne oikein tahdo päästää häntä nauttimaan muiden maiden kauneutta eivätkä anna niiden omituisille vaikuttimille paljon tilaa. Ja Erkon runoilijaluonteeseen kuuluu myös, ettei hän ole mikään välitön luonnon kuvaaja. Nähdessään uusia näkyjä hän heti sovittaa niistä vastaanottamansa vaikutuksen Suomen oloihin tahi muihin vertauskuviin, ja ryhtyessään poikkeuksen vuoksi joskus runoilemaan itse luonnosta, hän muuttuu enemmän selittäväksi, kuten „Meranin laaksossa“ nimisessä runoelmassa, jossa kasvitieteelle ja maantieteelle liian runsaasti on annettu sananvuoroa. Tuo sangen mahtava runo „Montblanc“ on hyvä esimerkki runoilijan tavasta; mutta se voisi helposti olla henkilön kirjoittama, joka ei koskaan ole jättiläisvuorta omin silmin nähnyt.

Yhä edelleen on, kuten jo sivumennen huomautin, miettivän lyyrikon piirre se, joka selvimmin huomataan Erkon runoilijakasvoissa. Ilolla näkee, ettei se kuitenkaan ole painunut liian syvälle hänen otsaansa, kuten oli syytä peljätä hänen viimeisen kokoelmansa johdosta. Hän on uusissa mietelmärunoissaan vapaampi ja selvempi. Ja mietelmien ohessa on niin paljon puhdasta lyriikkiä, oikein sitä Erkon tuttua vanhaa, herttaista, missä tunnelma on hieno kuin vanamon tuoksu ja muoto kirkas ja raitis kuin lirisevä kevätpuro. Pelkään kyllä ettei runoilija itse laske näihin sangen paljon arvoa, ne kuin pikemmin ovat muistoja hänen nuoruutensa soitosta, jolla ei vielä ollut kypsän miehen maailmankokemusta eikä miettimiskykyä. Mutta sille joka, kuten näiden rivien kirjoittaja, Erkon paimenlauluista ensiksi on oppinut suomalaisen

lyriikin kauneinta viehätystä tuntemaan, sille soivat nämät puhtaasti lyyrilliset pätkät aivan omituisen suloisella äänellä eikä hän oikein voi päästä siihen vakaumukseen että tuo myöhempi suunta Erkon lyrillisessä runoudessa todellakin olisi se, joka hänen temperamenttiinsa parhaimmiten soveltuu.

Erkon maailmankatsanto esiintyy yksinkertaisena ja miellyttävänä kuten aina — ihanteellisuus, valo, vapaus ja totuus ovat sen vaikuttimet ja sen päämäärä. Lukuun ottamatta muutamia runoja, missä sisällys tuntuu hiukan himmeältä, hän useimmin lausuu ajatuksiaan sattuvan selvästi, pukien ne runollisiin kuviin ja näyttäen sillä, että ne ovat yhtä paljon sydämen ja mielikuvituksen vaistomaisesti synnyttämiä lapsia kuin ankaran miettelemisen loogillisia johtopäätöksiä. Muutamissa lyhyissä yksistrofisissa runoissa, jota muotoa runoilija mielihyvällä käyttää, on tämä symbolinen ajatustapa etenkin tullut kauniisti ilmaistuksi.

Erkon passiviselle luonteelle on se piirre kuvaava, että hän niin katkerasti kaipaa lapsuuden ja viattomuuden menneitä aikoja — niin, Erkolle kuvaavaa, sillä en toki voi otaksua että siinä olisi jotain kaikua vanhanaikuisista sentimenttaalisista runoista — siksi esittää hän tämän piirteen liian omantakeisella tavalla. Onko tuota lapsuuden aikaa sitten todellakin niin äärettömästi kaivattava? Aikaa, jolloin tosin ehkä oltiin viattomia — toinen enemmän, toinen vähemmän! — tahtoisimmeko todellakin sitä takaisin, pysyäksemme aina samalla kannalla? Mikä olisi elämä, jos tuo „viattomuuden" aikakausi kestäisi ikuisesti? Eikö elämän arvo juuri ole siinä, että se on taistelua, eikö miehen arvo ja ylpeys siinä, että hän kestää riitaa ja taistelua sen hyväksi, joka hänestä on saavutettava? Varjelkoot kaikki jumalat, että ne, jotka juuri ovat parhaimmissa miehenvoimissaan, nykyjään rupeisivat huokailemaan samalla tavalla kuin Erkko „Aidan takana" nimisessä runossaan! Se olisi kerrassaan heikkouden merkki ja velttouden voitto! Ei, pankoon runoilija päinvastoin lasten suuhun sanoja, jotka ilmaisevat hänen palavaa haluansa päästä pois „viattomuuden" yksinkertaisesta tilasta, — kokea kuinka maailman kaikki mahdit riitelevät hänen rinnassaan, saada miehen ajatukset ja miehen käsivarren voidaksensa rientää taisteluun valon ja isänmaan eteen, sellainen se olkoon meidän tunnussanamme, älköönkä lapsuuden ja yksinkertaisuuden kaiho! — Eräs äsken kuollut nuori ruotsalainen filosofi, Karl af Geijerstam, sanoo kauneissa mietelmissään, (Ellen Keyn julkaisemassa „Efterlemnade skrifter" kokoelmassa) että se mitä hän katkerimmin kaipaa, on ensimäisen nuoruutensa välitön, puhdas ikävöiminen, joka antoi elämälle sisällyksen ja himmeän tarkoituksen, mitä sittemmin ei enää ole ollut, antoi rajattomia mahdollisuuksia ja äärettömiä näköaloja. Mutta sitä ei Erkko tarkoita. Hänen kaipauksensa kohdistuu lapsuuden aikaan, sentähden että se oli „murheettoman riemun" ja „tus-

kattoman onnen“ aika — siis, kuten sanottu, aivan passivinen näkökanta.

Mutta tällainen ajatuskulku unhoittuu lukijalta täydellisesti kun hän pysähtyy tarkastamaan Erkon suorastaan isänmaallisia lauluja. Siinä on esimerkiksi „Viirimme“, erittäin kaunis laulu, jota vastaan ainoastaan on huomautettava, että se kuva, jonka viiri-sana heti herättää mielessä, hiukan tahtoo vastustaa sitä ajatusta, jolle koko ensimäinen värssy on rakennettu. Siinä on „Rajamailla“, ponteva, paikoittain kerrassaan mainio laulu; jos se hiukan lyhennettäisiin ja loppuun tulisi vähän korkeampi lento, niin se olisi kerran omiansa tulemaan kansalliseksi lauluksi. Erkko keksii ylimalkaan noille tuollaisille aineille peräti sopivan muodon, yksinkertaisen ja sujuvan; yhdessä suoraan lausuttujen, rakkautta ja luottamusta uhkuvien ajatusten kanssa muodostuu siitä kokonaisuus, joka on yhtä helposti tajuttavana kuin se puhuu puhdasta sydämen kieltä ja korvissa sointuu raikkaasti. Samanlaisia runoja ovat „Kevätvirrat“, ja „Nuorten liitto“, jotka kuuluvat kokoelman onnistuneimpiin ja epäilemättä tulevat säilyttämään arvokkaan paikan suomalaisessa runoudessa.

En katso tarpeelliseksi tässä lähemmin ruveta yksityisiä kappaleita seikkaperäisesti tarkastamaan ja niiden suhteellista arvoa punnitsemaan — siinähän riippuu niin paljon subjektiivisesta mielipiteestä. Huomautan vain, että puhtaasti lyyrillisessä suhteessa kauneimpiin mielestäni kuuluvat runot sellaiset kuin „Valon valvattia“, „Murhelintu“, „Käy vastakin“, „Muistossa“, „Oma tupa“ ja sitten monet kappaleet „Tumma orvokki“ nimisessä sarjassa, josta ylimalkaan tuoksuu raitista personallisuutta. Omituisia ovat ajatuksensa puolesta runot „Suuret lahjat“ ja „Ihmiseläimiä“, ja huomattavia yrityksiä yhteiskunnalliseen suuntaan sisältävät kappaleet sellaiset kuin „Liian kallis“ ja „Suljettu puutarha“. Niissä lausuttu yhdenvertaisuuden aate olisi sietänyt laajempaa ja voimakkaampaa käsittelyä — kun se nyt kerran liikkui runoilijan mielikuvituksessa — ja olisi voinut muuttua hyvinkin vaikuttavaksi perussäveleeksi. Mutta jos tällainen toivomus herääkin lukijan mielessä, niin hänen on toiselta puolen muistettava että kaikki taistelu on Erkon luonteelle oikeastaan vastahakoista ja ettei häneltä siis voi vaatia mitään leimuavia sotalauluja yhteiskunnallisellakaan alalla. Hänen syvin ihanteensa on kaiketi kuitenkin, että ihmiset eläisivät häiritsemättömässä rauhassa ja suloisessa sopusoinnussa toistensa kanssa, kuten taivaan enkelit.

Kirjan lopussa on joukko „ajatelmia“, suurin osa suoranaisia, muutamat runomittaisia. Tietysti niissä tavataan sisällykseltään samanlaatuisia mietteitä kuin runoissakin. Yleensä ne eivät ole hämmästyttävän syviä eivätkä alkuperäisiä, mutta useat sisältävät kauniisti lausuttuja ajatuksia ja antavat lukijalle ajattelemisen aihetta. Mainittakoon esimerkiksi vain tuo hyvin sattuva refleksioni: „Jos me olisimme yhtä itsenäisiä kuin me

olemme itsepäisiä, niin harvemmin löisimme päämme seinään ja harvemmin meitä nenästä vedettäisiin.“ Muutamat ovat oivallisia pieniä suorasanaisia runopätkiä, kuin esim. „Supatusta“ niminen.

Tämä runokokoelma on mielestäni sangen hyvä näyte Erkon runoluonteesta, se kun sisältää säveliä sekä tunnelmalyyrikon että mietiskelevän runoilijan kanteleesta. Ja jotta kuva tulisi täydeksi, ei myöskään puutu muutamia heikompia kappaleita, osoittaen kuinka aistia välistä vertauskuvia hakiessa on puuttunut („Ruusukuumeessa“) tahi kuinka tunnelmaa ei ole riittänyt saamaan hyvää ajatusta viedyksi loppuun asti runollisesti eheällä tavalla („Palausmatkalla“). — Muoto on tietysti Erkolla luja ja kaunis kuten aina, jos kohta väliin hieman kuiva; siinäkin suhteessa on ilahuttavaa, että hän yhä pitää kiinni helisevistä lyyrillisistä „mitoista“ eikä uhraa niitä mietiskelevälle runolajille sopivamman yhtäjaksoisen ja vähemmän soitannollisen muodon edestä, jota hän silloin tällöin käyttelee.

*

Kasimir Leino ei vaivaa itseään liiallisella filosofioimisella — ainakaan ei hänen lyriikkinsä lukijalle ilmaise mitä mahdollisesti voi hänen sielunsa pohjalla siinä suhteessa liikkua. Mutta sitä vastoin hän on suuri „feinschmecker“ muodon puolesta, enkä luule kenenkään nykyisistä tahi entisistä suomalaisista lyyrikoista — ehkä Oksanen kumminkin on poikkeus — itse niin makeasti nauttineen tuosta hienosta hiomis-työstä, jonka lopputuloksena on kaikin puolin taiteellisesti valmis muoto. Kasimir Leinolla on enemmän väritystä ja enemmän sointua kuin Erkolla, ja joskin hänen nuoremmat laulukumppalinsa näihin ominaisuuksiin nähden voivat vetää hänelle vertoja, niin puuttuu heiltä kuitenkin juuri tuo taiteellisesti itsetietoinen, kaikkien muodon hienoimpien keinojen hallitseminen, joka Kasimir Leinolla on. Ranskalaiset ja etupäässä italialaiset runoniekat puhuvat kauniin säkeen „valmistamisesta“ ja tuntevat siinä onnistuessaan samaa iloa kuin piirtotaiteilija, joka näkee kauniin dekoratiivisen kokonaisuuden puhkeavan vaivaloisesta ja kärsivällisestä pikkutyöstään. Kasimir Leinolla on täysi syy kokea samanlaista iloa saatuaan valmiiksi niin taitavia ja taiteellisia, niin sointuvia, väririkkaita ja siroja säejaksoja kuin runoissa „Sun omaks tahdon“, „Mä lepään rannalla ruohistossa“, „Olavinlinnan edustalla“ (ensimäinen värssy!), ynnä monet muut. Ja muut saisivat olla vielä iloisempia, jos heidänkin käsistään lähtisi yhtä huolellista ja kaunista työtä!

Tämä Kasimir Leinon muodollinen mestaruus johtuu siitä että hänellä on ainekset ja tekniikki yhtä paljon hallussaan, että hän tietää mieltänsä malttaa eikä pane jokaista sointuvaa riimiä, jokaista mieleen pujah-

tanutta kuvaa paperille, ennenkuin hän tarkasti on punninnut ja takonut koko säkeen. Hänen runonsa saavat tällä tavoin jonkinmoisen aristokratisen piirteen, joka monien muitten rinnalla vaikuttaa kuten edistynyt kehitysaskel, jonka jäljelle muut ovat jääneet, eikä voi toivoa parempaa kuin että he Kasimir Leinon antama esimerkki silmiensä edessä sen pian saavuttaisivat. Nuorempien joukossa on Kasimir Leinolla lyyrillisenä runoilijana ollut sama tehtävä kuin Juhani Aholla suorasanaisena kirjailijana, nimittäin sen totuuden julistaminen kaikille virkaveljilleen, että kaunokirjallisessa ammatissa tarvitaan oppia „käsityötä" yhtä hyvin kuin maalarin ja kuvanveistäjän. Jos kaikkein silmät kerran avautuisivat tälle totuudelle, niin voisi suomalainen kirjallisuus katsoa voittaneensa suuren voiton.

Sisällyksen alkuperäisyyden hakijalle Kasimir Leinon runot tarjoavat vähemmän, välistä ehkä liiankin vähän, niissä kun ei juuri tavata ajatuksen lentoa eikä liioinkaan tunnelman voimaisuutta. Kuitenkin löytyy poikkeuksia — somia tunnelmapaloja, joissa hienolla ja miellyttävällä tavalla lauletaan hiljaisia, hieman surumielisiä rakkaudentunteita. Muutamista pidän oikein paljon, esim. tuosta „Muistanpa ai'an, jolloin lasna muinoin". Tämä mielipide ei ole missään ristiriitaisuudessa sen kanssa, minkä ylempänä sanoin Erkon lapsuuden ikävöimisestä, sillä Leino antaa viimeisessä värssyssä tuolle alkuaan samalle ajatukselle aivan toisen käänteen — hän toivoo itselleen lapsuuden mielen ja sen parhaimmat muistot antaaksensa ne armahallensa, päivän ja riemun lapselle, jolle „synnin kukat ja murheen liljat" eivät sovi. Mainitsen vielä „Miksi nään sun niinkuin ennen" ja „Sun omaks tahdon", valittamalla ettei runoilija ole antanut enempää samanlaatuista. Runosikermässä „Etsijän palaus" rakkauden ajatus tuntuu liian hauraalta voidaksensa kannattaa niin suurella ponnella yritettyä alkua. Huolimatta muutamista kauneista kohdista eivät myöskään historialliset laulut kokonaisuudessaan jätä mitään syvempää muistoa lukijan mieleen. Sitävastoin on „Kannel ja lyyry" kaunis laulu sekä ajatukseltaan että muodoltaan. Ja lopuksi mainitsen omistuslaulun K. A. Tavaststjernalle, jossa on kerrassaan mahtava lento ja sitäpaitse syvä myötätuntoisuus sekä runoilija-vainajan luonteen ymmärtäminen. Kiitos olkoon Leinolle tästä laulusta!

*

Runoilijapari Eino Leino ja Larin Kyösti, alias Kyösti Larson (välistä yhdellä, välistä kahdella s:llä) esiintyi myöskin viime jouluksi — toinen yhdellä, toinen kahdella kirjalla.

Kulkurin laulujen joukossa on moni sangen kaunis pätkä; runoilijan taitavuus kansanlaulun tyylissä esiintyy miltei hämmästyttävällä ta-

valla muutamissa lauluissa, jotka samalla kumminkin ilmaisevat hänen oman laulajaluonteensa hienoa lyyrillisyyttä, niinkuin „Laivat ne seilaa“, „Soitin pillillä“ j. n. e. Totta lienee kyllä, mitä hän itsestään sanoo:

Sydämmestäni laulelen
se on täynnänsä säveleitä,
on kuin sen pohjasta purot soisi . . .

Mutta jatko:

aatokset taivahan lintuja oisi
ja ne piirtäisi pilven teitä . . .

ei pidä paikkaansa muuten, kuin jos kuvailee runoilijan aatoksia pikku laululinnuiksi, jotka lentelevät edes takaisin auringon paisteessa kotipihan ympärillä. Sillä vaikka „kulkuri“ pyrkiikin ulos maailmaan, ja vaikka hän selitetään siellä liikkuvaksi, seikkailevaksi ja kärsiväksi, niin kyllä hän matkallaan kumminkin pysyy kovasti yhtäläisenä, hän kulkee teitä ja metsiä, laulaen rallattaen, mutta aina samalla nuotilla, ja kun hän on päässyt ensimäisen osan loppuun, niin hän ei ole joutunut pitemmälle kuin sen alussakaan. Turhaan runoilija väittää, että hän on „elämän“ poluilla — ainakin sitä on vaikea uskoa niin kauan kuin hänen vaelluksissaan on niin vähän todellakin elettyä. Ei kukaan voi lämpimämmin kuin lukija yhtyä runoilijan hartaaseen toivomukseen:

Mä tahtoisin kerrankin armastaa,
sanat salatut valloille päästää,
ma tahtoisin paljon unhoittaa,
en iäti laulaa ja säästää.

Hän voisi todellakin unhoittaa vanhan tapansa ja sanoa meille nuo „sanat salatut“, joita hän näkyy etsivän. Toisessa osassa on jo vähän vilkkaampaa elämää — vaikka myllärin rengin jutut kovasti muistuttavat saksalaista runoutta — ja siinä tapaa draamallisesti vaikuttavia lauluja kuin „Hän riisti piiristä morsiamen“ sekä raitista, virkistyttävää ja muodollisesti eheätä runoutta kuin „Unelmissa“. Kolmannessa ja neljännessä osassa saa tietää vähän enemmän kulkuripojan vaiheista, mutta sekään ei anna mitään selvää käsitystä hänen sisällisestä taistelustaan eikä hänen aatoksiensa kehittymisestä. Hän on muuttunut herraksi, hän rakastaa tyttöjä, on koetuksen alaisena, laulaa katumusvirttä, ikävöi kotiin ja saapuukin lopuksi äitinsä luo, veistelee uudismökkiä, vyöryttää kiviä,

kyntää ja kääntää maata, mutta „kuinka ne lastut lentääkin“, niin hän kaipaa kulkuriaikaansa. Tämä on kaikki somaa, mutta aivan liian pintapuolisesti esitettyä; harvoin kaikuu laulusta sellainen sävel, että siinä tuntisi värisevän kulkurin syvintä sielunelämää, harvoin kerrotaan hänen vaiheensa niin että lukijan eteen kohoisi todellinen ja vaikuttava elämänkuva. Parhaimmat laulut viimeisessä osassa ovat sellaiset kuin „Ne kulkevat hopeassa kuutamoyön“ ja kokoelman loppulaulu. Kolmas osa olisi kipeimmiten kaivannut karsimista. Sellaiset laulut kuin „Aiheen hakija“ y. m. olisivat olleet jätettävät pois.

Vaikka siis paljon on muistutettavaa „Kulkurin lauluja“ vastaan, niin tämä kokoelma kumminkin selvästi todistaa että runoilija pyrkii eteenpäin, niinkuin myös että hän tuntee oman heikkoutensa. Hän on yrittänyt sitä parantaa luomalla runoilleen kehyksen, joka ikäänkuin itsestään synnyttäisi psykologillista syventymistä; mutta vaikka hyviäkin alkuja löytyy, hän ei kuitenkaan ole päässyt matkan perille. Toivottavasti hänen hyvä tahtonsa kumminkin on häntä yhä eteenpäin auttava ja kun varttuva kokemus sitten antaa hänen kauniille runokyvylleen syvemmästi sointuvan pohjan, niin epäilemattä voi odottaa ajatuksenkin puolesta rikkaampia ja eheämpiä tuloksia kuin tähän saakka. Suotavaa olisi, että muodonkin suhteen tulisi enemmän vaihtelua; Larsonin käyttämä runomitta, jossa enimmiten on ainoastaan lyhyitä jambisia ja daktylisia säkeitä, käy hyvin yksitoikkoiseksi, eivätkä sisällyksenkään eri vivahdukset sitä suuresti muuta — viimeisessä osastossa tapaa kuitenkin muutamia poikkeuksia. Ylimalkaan kaipaa koko hänen runollinen tekniikkinsä varttumista ja laajentumista.

Isänmaallisissa lauluissa palajaa tämä kansanlaulun sävel myös liian useasti. Mutta toiselta puolen Larson näissä lauluissa näyttää, että hän voi käyttää täyteläisempiäkin soinnoksia. Vertaa runoja sellaisia kuin tuo kerrassaan mahtava „Näen neljä valkoista ratsua“ tahi kaunista sovinnollista mieltä uhkuva „Anna kättä veljellesi“, tahi „Suomen muuri“, sekin hyvin onnistunut. Muista mainittakoon „Tulkit tulivat“, etenkin sen toinen osa; muut jääkööt mainitsematta. Kauniita ilmauksia meissä nykyään vallitsevasta mielialasta tapaa useampiakin, toiset runot taas ovat keskinkertaisempia. Enemmän kuin mikään muu runokokoelma olisi tällainen saanut tulla ankaran arvostelun alaiseksi.

Samat sanat Eino Leinon samanlaatuisista lauluista. „Päivän poika“ sisältää hyvin kauniita kohtia, „Kuollut äiti“ on hieno ja muodollisesti eheä runoelma, „Matti Myöhänen Gladstonen haudalla“ ansaitsisi ensimäisen palkinnon naivisuudessa, jos kilpailu toimeenpantaisiin Suomen lyyrillisten pegasosten välillä; runossa „Me kasvamme“ on vauhtia ja kaunista ajatusta, sitä seuraavissa myöskin, mutta minkätähden tuo kaliseva sotainen sointu? Ja minkätähden tuollaista kerskailua kuin esim. „Herran kansa“ nimisessä runossa, jossa värssy „On päivä kerran koittava“ tyhjässä prameudessaan melkein vivahtaa isänmaalliseen suuruudenvimmaan — jommoista täällä meillä nykyjään silloin tällöin tulee huomanneeksi!

Mutta sellaiset värsyt kuin seuraava saattavat unohtamaan monta syntiä — jos kohta ne samalla saattavat valittamaan ettei kaikki ole samassa määrin taiteellisesti valmista:

Lempi! Sana suloinen,
sana siipien valkeiden,
sana suurinten sankartöiden,
valo synkinten sydän-öiden,
rinnan yöllisen yksin-nyyhky,
rauhan viesti ja voiton kyyhky,
päivän paiste ja tuike tähden.
voiman parhaimman paras lähde,
suden suitsi ja himon ohja,
tahdon ponsi ja tarmon pohja,
sana sankarin, Jumalan —
Lempi on valtias maailman. —

*

Irene Mendelinin runot ovat vaatimattomia kaikuja maaseudulta ja niillä on sama ääni kuin aalloilla, jotka etäiseen rantaan tuovat muistoja ulapalla käyneistä myrskyistä. Muutamissa on kauniisti lausuttua isänmaallista tunnetta, muutamissa hieno, hiljainen rakkauden tunnelma, joka välistä esintyy sangen onnistuneessa muodossa. Epävarmuus vallitsee kuitenkin välistä runollisten kuvien valitsemisessa (ks. „Itämainen tarina kertoo“), väliin sekaantuu runoon liian paljon proosaa ja muutamasta kappaleesta tulee ajatella että se on julaistuna enemmän hyväntahtoisten kuin

arvosteluun kykenevien ystävättärien kehoituksesta. Mitään runoilijalle etupäässä luonteenomaista ei ole helppo löytää; kumminkin vivahtaa jonkunmoinen personallisuus pienissä somissa runoissa „Kevään kynnyksellä“, „Alla lehmuksen“, „Kaihoa“, „Koivun juurella“ ja ehkä jossakussa muussakin. Muoto on Irenellä ylimalkaan vallassaan; sellainen loppusointu kuin *siunaus: Topelius* näyttää mihin tuollaisen kolmannen korottoman tavun käyttäminen riiminä voi viedä.

* * *

Jouluksi ilmestyi myöskin kaksi esikoiskokoelmaa ruotsinkielistä lyriikkiä, herättäen sangen suurta myötätuntoisuutta. Nuoret runoilijat ovat kaksi uusmaalaista maisteria, Arvid Mörne ja nimimerkki Alceste. Heidän tuotteensa ovat epäilemättä lupaavia, vaikkei niiden nojalla voisikaan ennustaa että lyyrillisiä neroja olisi Suomen runolliselle taivaalle noussut. Kummaltakin puuttuu se leima, joka tavallisesti on tulevan suuruuden merkki, nimittäin alkuperäisyyden leima. Mörnellä on muutamia tuiki Tavaststjernamaisia käänteitä, Alcesten runoista tapaamme kaikuja laajemmilta kirjallisuuden laitumilta. Silti en tahdo sanoa että Alceste olisi mikään paimenlaulun virittäjä — jos joku näistä kahdesta haurasta kaislapilliä soittaa, niin on se päinvastoin Mörne; sillä Alcesten soittokone on monikielisempi ja soinnultaan voimakkaampi. Mörnellä on oikeastaan vain yksi sävel, jonka avulla hän loihtii esiin pieniä, vienon tuulenhengähdyksen tapaisia lauluhuokauksia; mutta ne haihtuvat yhtä kepeinä kuin ne syntyivät, ja jos sisällys joskus esiintyy miehuullisena isänmaallisena ajatuksena, niin tämä murea muoto tuskin jaksaa sitä kannattaa. Kerran on tässä suhteessa kumminkin saavutettu oivallinen sopusointu muodon ja sisällyksen välillä, „Mod“ nimisessä runopätkässä, jonka muutamat säkeet erittäin kauniisti ja vilpittömän yksinkertaisesti ilmilausuvat ylevän isänmaallisen ajatuksen. Painatan sen tähän:

Den man, som ser från sin förstukvist
hur de andra lätta ankar,
som segrar i kampen mot nöd och brist
och sina trotsiga tankar,
som stannar kvar och plöjer
och möter ödet utan värn,
när det kommer så mörkt som skogens tjärn

där skuggan evigt dröjer,
han är den starke, den ende, som kan
åt Finland en framtid förvärfva,
han äger det mod, som danar en man,
det hjältemod vi fått ärfva.[1]

Mörne näyttää jo löytäneen alansa, jolla hän liikkuu tyytyväisellä varmuudella. Alceste ei vielä tiedä mihin pysähtyä, hakee ja koettelee, käy kaikki alat läpi antiikista aina uusimman suunnan uudisviljelyksiin. Varmuus ei Alcestella aina ole yhtä suuri; muutamat ivalliset kokeet ovat kerrassaan epäonnistuneet. Silloin tällöin Alceste voi löytää sellaisenkin säveleen, joka soveltuu hänen runottarensa sydämen kieliin, ja siitä voi syntyä niin kaunis isänmaallinen laulu kuin „De dödas marsch". Nämä kaksi mainittua runoa kuuluu parhaimpaan, mitä nykyisten olosuhteiden synnyttämä runous on esiintuonut. Ne ovatkin niitä harvoja runoja, jotka näitten nuorten alkajien ensituotannosta jäävät mieleen. Sillä huolimatta monesta hienosta, täyteläisesti sointuvasta runopätkästä täytynee kuitenkin tunnustaa että joskin vihkojen lukeminen suurimmaksi osaksi tekee miellyttävän ja ilahuttavan vaikutuksen, niin se lopuksi sittenkin on sellaisen musiikin kuulemiseen verrattava, joka „menee sisään toisesta ja ulos toisesta korvasta" — ehtien sillä välin hyväillä kuulohermoja ja joskus herättää nuorissa tunteissakin vastakaikua.

Olisi hauskaa verrata toisiinsa näitä suomen- ja ruotsinkielisiä nuoria lyyrikkoja. Mutta se veisi liian pitkälle. Luulen että vieraskin kohta huomaisi ne pääasiallisesti saman hengen lapsiksi. Tuo hillitty, hieno ääni, tuo sitkeä, tyyni ja resignerattu isänmaantunne, nuo hiukan vaaleat värivivahdukset, niittenkin siveltimissä, jotka ovat sananmaalauksessa taitavimmat — tämä kaikki ei voi olla muualta kuin Suomesta kotoisin. Tietysti on ilmaisutapa erilainen, yhtä hyvin kuin useat ihanteetkin; mutta pohjasävel on samoista säkeistä kerrattu ja syvimmät toivomukset, joita nämät runot ilmaisevat, kohdistuvat kaikki samaan päämaaliin.

---

[1] O. A. K. suomentamana:

Se mies, ken katsovi kuistiltaan
kuin muut jo lähtöhön soittaa,
ken taistellen hädässä, puutteessaan
voi uhkansa ynseän voittaa,
ken jää ja auraansa ryhtyy,

Hall Cainen luona Greeba Castlessa.

Kirjoittanut

AINO MALMBERG.

Olin lähettänyt „Kristityn“ suomennoksen kirjan tekijälle Hall Cainelle Man saarelle ja saanut häneltä Lontooseen kirjeen, jossa hän kirjoitti m. m.: „Olisi hyvin hauska, jos voisitte viettää muutamia päiviä luonamme Man saarella“. Sitten seurasi pyyntö, että ilmoittaisin, voisinko tulla ja milloin. Neljän päivän perästä minun oli määrä lähteä takaisin Suomeen, joten aika oli hyvin täpärällä. Kutsu oli kumminkin liian houkutteleva, voidakseni sitä vastustaa. Seuraavana aamuna istuin siis pikajunassa matkalla Liverpooliin, ja sitä ennen oli sähköittänyt tulostani.

Vasta Lontoosta lähdettyäni tulin tarkemmin kotsoneeksi saamaani kirjettä, ja huomasin nyt, että nimeni edessä ei ollutkaan Mrs. (rouva) vaan Mr. (herra). Hienolla hermostuneella käsialalla kirjoitettua kirjettä lukiessani tuo oli kokonaan luiskahtanut silmieni ohi. Olinpa nyt koko pulassa. Kirjailijan perheoloista en tiennyt kerrassa mitään. Saattoihan hän olla esim. maailmaan kyllästynyt vanhapoika, joka asui pienessä kamarissa kirjojensa ja paperiensa keskellä etäisellä Man saarella kaukana kaikesta hyörinästä ja touhusta. Ja nyt hän luuli kutsuneensa luoksensa puoli-barbarin suomalaisen nuorukaisen, joka oli kääntänyt hänen Kristitty kirjansa jollekin käsittämättömälle kielelle. — Yhä nolommalta alkoi tätä ajatellessani oloni tuntua, jota lähemmäksi Liverpoolia saavuin.

Ikävän erehdyksen takia tulin Liverpooliin paria tuntia liian myöhään, enkä päässyt samana päivänä jatkamaan matkaani Maniin, vaan täytyi odottaa seuraavaan aamuun. Se hyöty siitä kumminkin oli, että

aseena vasten vaaroja työ,
kun ne synkkinä saa kuin syksyn yö,
miss' ikuiset varjot yhtyy,
hän on se vahva, se ainoo, mi tuo
viel' uuden Suomelle onnen,
hän omaa sen mielen, mi mieheks luo,
ja isien tarmon ja ponnen.

Liverpoolissa sain selville, että Hall Cainella oli perhe, ja että siis saatoin huoleti lähteä Maniin pelkäämättä saattavani isäntääni mihinkään pulaan.

Seuraavana aamuna kynti komea Empress Queen tyyntä mertä pitkin kohti Douglasin satamaa Man saarella, jonne saavuimme noin neljän tunnin kuluttua.

Douglas on komea, täydellisesti „europpalainen" kylpypaikka, jolla ei ole mitään erityistä manilaista luonnetta. Sieltä läksin kiireimmiten rautatieasemalle jatkaakseni matkaani Crosbyn pienelle asemalle lähellä Greeba Castlea, Hall Cainen asuntoa.

Heti kun pääsi rautatievaunuun tuolla tavattoman kapearataisella tiellä, tunsi olevansa kaukana suuren maailman hyörinästä. Ihmiset lyöttäytyivät heti keskusteluun ilman minkäänlaista englantilaista jäykkyyttä, kyselivät toistensa asioita ja tekivät selvän omistaan.

Mitä suloisimpia laaksoja myöten kierteli rata Crosbyn asemalle. Siellä ei ollut hevosta vastassani, koska minua odotettiin vasta puoli tuntia myöhemmin saapuvassa junassa, minkä sittemmin kuulin. Sain selville että Greeba Castle on vain kaksi kilometriä asemalta, ja päätin lähteä astumaan sinne.

Vähän matkaa kuljettuani tyhjät vaunut tulivat vastaani. Aavistin, että ne olivat minua varten lähetetyt, mutta en kumminkaan ruvennut mitään kyselemään, ja kuski ajoi rauhassa asemalle odottamaan „suomalaista herraa" ja odottikin kaksi tuntia turhaan.

Kävelin eteenpäin kaunista tietä, jolloin sain ihailla Manin luontoa, korkeita kukkuloita, vanhoja köynnöskasvien peittämiä raunioita ja melkein troopillista kasvullisuutta. Kohta saavuin Greeban korkean rinteen juurelle. Oikealla puolen tietä levisi lehevä puisto, jonka läpi tie kulki komeaan linnaan. Sen korkeat tornit olivat köynnöskasvien peitossa ja koko linna oli sanomattoman kaunis tuossa Greeba vuoren mahtavalla rinteellä. Portin pielessä seisoi nimi „Greeba Castle". Tiesin siis oleolevani Hall Cainen asunnon edustalla.

Noin suurenmoiseksi en ollut sitä kuvitellut ja hiukan jännityksellä astuin etehiseen. Palvelija, jolle ojensin nimikorttini, vei minut suureen huoneeseen odottamaan, ja parin minuutin kuluttua kirjailijan nuori rouva tuli sanomaan minut tervetulleeksi. Hymyillen selitettyään erehdyksensä, kun näet hän ja hänen miehensä olivat luulleet saavansa miesvieraan luokseen. hän vei minut käytettäväkseni määrättyyn huo-

neeseen toisessa kerroksessa, jossa olin tilaisuudessa pudistelemaan matkatomut päältäni.

Jonkun ajan perästä palasin alakertaan, jossa kirjailija minua odotti. Hänen ulkomuotonsa oli hyvin miellyttävä. Pitkä, punertavan ruskea tukka valui melkein olkapäille asti ja saman värinen parta varjosti tunteellista suuta, joka alituiseen värähteli melkein tuskallisesti. Silmissä, jotka olivat syvät ja tummat, oli sanomattoman surumielinen ilme. Yleensä sai sen vaikutuksen, kuin hän olisi kokenut ja kärsinyt paljon. Puettuna hän oli harmaaseen kotokutoiseen takkiin ja polvihousuihin. Myöhemmin hän pienellä ylpeydellä kertoi että hänen vaatteensa olivat oman talon lampaanvilloista tehdyt, kotona kehrätyt ja kotona kudotut.

Siksipä seisoikin kahdessa huoneessa uunin edessä rukki, jokseenkin samaa kuosia kuin meidän suomalaiset rukkimme. Ne antoivat niin kodikkaan leiman huoneille, jotka muutenkin olivat verraten yksinkertaisesti sisustetut.

Kun five o'clock tea oli juotu, esitti kirjailija, että läksisimme ulos lähintä ympäristöä katselemaan.

Kuljimme hevostallin ohi ja kirjailija tahtoi poiketa sinne kipeätä ratsuhevostaan katsomaan. Siinä seisoi jalorotuinen valkoinen ratsu polvet ja rinta sidottuna. Sen hän oli ostanut vallan äskettäin ja kaksi päivää sitten lähtenyt sillä ratsastamaan, mutta virkku nuori hevonen oli vallattomasti hypellyt ja kompastunut. Melkein ihmeen kautta kirjailija oli pelastunut putoamasta vaaralliseen kivilouhikkoon ja muutamat pienenlaiset haavat käsissä olivat hänellä ainoana seurauksena tapaturmasta. Mutta kaunis ratsu oli polvensa pahasti loukannut ja oli nyt ikipäiviksi ratsuhevoseksi kelpaamaton.

Greeba vuorta ylös kiivetessämme seurasi meitä koko ajan kaksi koiraa ja — lammas. Ne olivat talon lempieläimiä ja kirjailija kertoi niistä monta kaskua. Vanha pörhökarvainen talonkoira Charlie oli äärettömän kateellinen isäntänsä suosiosta nuorelle verikoiralle Greeballe. Kun kirjailija leikillisesti hyväili Greebaa, laskeutui Charlien tuuhea häntä maahan ja nolona se läksi hitaasti poispäin astumaan, eikä palannut takaisin ennenkuin oli pari kolme kertaa huudettu. Ja kun se vihdoinkin puoleksi vastustellen palasi, oli sen käytös koko ajan loukkaantuneen nyrpeätä, aivan kuin vanha talonvahti olisi tahtonut sanoa ettei hän tässä rupea nuorten narrina olemaan.

Hall Caine

Greeban ja Charlien yhteinen ystävä oli lammas. Pikku karitsana se oli voittanut talonväen sydämet, niin että se oli eroitettu muista lampåista ja kasvatettu yhdessä koirien kanssa. Seurauksena oli, että se nyt siihen määrin ylenkatsoi heimolaisiaan, ettei mikään mahti saanut sitä pysymään lammaslaumassa, vaan se pyrki yhä edelleenkin kuljeskelemaan ympäri ystäviensä koirien kanssa, mikä seikka ei suinkaan ollut vihannespuutarhalle eduksi.

Vuorta ylös kulkiessamme saavuimme kohta yksinkertaisen valkoisen rakennuksen eteen. Kirjailija avasi oven ja me astuimme sisään suureen valoisaan tupaan. Se oli Hall Cainen työhuone. Erilleen komeasta linnastaan hän oli rakennuttanut tämän itselleen rauhalliseksi työpaikaksi. Suuresta ikkunasta oli viehättävä näköala yli Manin kukkuloiden ja laaksojen. Peräseinällä oli iso valkoinen, vanhanaikuinen takka, tai miksi[illegible] nimittäisin. Keskellä lattiata seisoi kirjoituspöytä ja siinä levällään Lontoossa ilmestyvä Finland lehti.

Tämä johti luonnollisesti puheemme Suomeen ja nykyisiin oloihimme. Hän tiesi niistä sangen paljon ja enemmän hän tahtoi tietää. Perin englantilaisella perusteellisuudella hän kyseli meidän sivistysoloja, yliopistoa, kouluja, teattereja j. n. e. Jopa täytyi minun kertoa hänelle puolueoloistammekin ja tarkkaan sekä harvinaisen terävästi hän kyseli kieliriitojamme. Ei ollut minulla tilaisuutta omin päin kertoa hänelle juuri mitään, sain vain vastata kysymyksiin, joita satelemalla sateli, ja joiden avulla hän lyhyessä ajassa sai selville mitä tahtoi. Hänen mielenkiintonsa Suomeen oli jo hiukan alkanut vuonna 1895, jolloin hän matkusteli Venäjällä pääasiallisesti ottamassa selkoa sikäläisten juutalaisten asemasta. Hänen muistelmansa tuolta matkalta olivat, kuten odottaa sopiikin, hyvin kirjavata laatua. Onneksi hän oli Viktorian alamainen ja paitsi sitä Hall Caine. Nuo seikat vaikuttivat sen että hänen toimintavapauttaan ei rajoitettu niin paljon, kuin ehkä mieli olisi tehnyt.

Tällä matkallaan hän oli päättänyt käydä Tolstoita tervehtimässä, mutta silloinen ruttoepidemia esti häntä siitä. Tolstoita hän ihaili mitä suurimmassa määrässä. Se onkin hyvin käsitettävä, sillä vaikka nämä molemmat kirjailijat ovat kylläkin erilaiset, on itse perussäveleessä heillä jotain yhteistä.

Tässä minun kumminkin täytyy kesken kaiken huomauttaa, että puhuessani Hall Cainesta kirjailijana tarkoitan koko ajan Hall Cainea 1894

vuoden jälkeen, siis sangen uutta ilmiötä. Hänen kirjallinen uransa kyllä alkoi jo v. 1882, mutta vuoteen 1894 hän on sensatsioni-romaanien kirjoittaja, jonka hurjaa mielikuvitusta eivät mitkään siteet sido eivätkä aatteet johda. Viimeksi mainittuna vuonna hänen elämässään uusi aikakausi alkaa ja sen ensimäinen tuote on romani The Manxman (Manilainen). Sen jälkeen ilmestyi v. 1897 Kristitty. Siinä kaikki. Paljoa siis ei vielä tuo „uusi" Hall Caine ole toimittanut, mutta se valtava muutos, joka hänessä on tapahtunut ja ne suuret lahjat, joita luonto on hänelle tuhlannut, oikeuttavat meitä otaksumaan, että hänestä vielä voi koitua apostoli, jonka ääni kuuluu kauaksi.

Apostolin tehtävä — se on Hall Cainelle tärkein. Epäilemättä hän on lausunut nykyisen kantansa John Stormin sanoilla „Kristityssä" (näytelmässä): „Maailma ei tarvitse nyt niin paljon pyhimystä ja valtiomiestä kuin kristittyä soturia ja apostolia, miestä, joka on valmis alkamaan taistelua maailman syntiä ja surua vastaan, sen kurjuutta ja tuskaa vastaan — joka on valmis menemään kaduille ja kurjuuden pesiin hakemaan rasittuneita ja murtuneita, pelastamaan heitä ja auttamaan heitä, olkootpa he keitä tahansa, olkootpa he kuinka syvälle langenneita tahansa, siksi vain, että he ovat hänen veljiään ja sisariaan, ja siksi että hän rakastaa heitä".

Tuosta on helppo käsittää miksi hän asettaa juuri Tolstoin niin korkealle kirjailijana. Tolstoista puhellessamme kirjailija huomautti kuinka joskus sama aate oli innostuttanut häntä kuin tuota suurta venäläistä reformaattoria. Hall Caine romanissaan The Manxman kertoo kuinka eräs mies joutuu tuomarina tuomitsemaan naista, jonka hän itse on vietellyt, ja tuo antaa aiheen hänen kääntymiseensä ja puhdistumiseensa. Samaa aihetta käsittelee, kuten tunnemme, Tolstoi uudessa Ylösnousemus romanissaan.

Erittäin kuvaavata mielestäni on kumminkin se, että Hall Cainen romani loppuu juuri samassa kun tuo sisällinen kääntymys ja muutos sankarissa on tapahtunut, kun taasen Tolstoin romaanin pääjakso juuri alkaa sankarin kääntymisen jälkeen.

Tämä kirja oli saavuttanut tavattoman suurta ja yksimielistä suosiota ja koroittanut tekijänsä Englannin kirjailijain ensi riviin. Hyvin moni pitää sitä taiteellisessa suhteessa etevimpänä kaikista Hall Cainen

teoksista, vaikka sen yhteiskunnallinen vaikutus ei ole ollut niin suuri kuin „Kristityn".

Tolstoista siirtyi puhe muihin pohjoismaalaisiin kirjailijoihin. Pitkällä pitkin seinää ulottuvalla kirjahyllyllä oli Ibsenin ja Björnsonin teokset, joihin isäntäni myöskin oli hyvin mieltynyt. Hän mainitsi Ibsenin vaikutuksen jo tuntuvan hiukan Englanninkin draamallisessa kirjallisuudessa, ja kysyi tunsinko ollenkaan Pineron näytelmäkappaleita. Hän näkyi iloisesti hämmästyvän kun mainitsin että Pineron „Tanquerayn toinen vaimo" on näytelty meidän suomalaisessa teatterissamme.

Työhuoneesta läksimme taasen Greeban rinnettä kulkemaan pitkin kapeata polkua, joka kierteli miehen korkuisten sananjalkojen välillä tuuheiden puiden varjossa.

Puhe johtui „Kristittyyn". Tekijä lausui ilonsa siitä, että kirja oli Suomessa saavuttanut ystäviä, ja erityisesti hän sanoi mieltyneensä suomalaisen „Kristityn" ulkoasuun.

Tietysti tuli puheeksi myöskin se kiihkeä vastustus, jonka kirja kotimaassaan oli herättänyt. Tiesin varsin hyvin ennestään sen, että „Kristitty" oli nostattanut myrskyisen kapinan kirjailijan entisissä ihailijoissa. Yli vuoden ajan oli kestänyt mitä kiihkeintä kynäsotaa sanomalehdissä ja aikakauskirjoissa tuon kirjan johdosta. Siitä ei kiistelty niin paljon taideteoksena kuin tendensikirjana. Useimmat olivat yhtä mieltä siitä, että se on harvinaisella voimalla kirjoitettu, mieltäjännittävä teos, ja että esim. Gloryn luonteen kuvaus on pieni psykologinen mestariteos. John Stormin luonne on hämärämmin kuvattu ja koko joukon epäintressantimpi, sen myöskin melkein kaikki myönsivät.

Mutta kirjan tendensi — siinä se oli arka kohta.

Sanoin tekijälle, että meidän pohjoismaalaisten oli hyvin vaikea käsittää sitä syvää katkeruutta, jonka „Kristitty" oli herättänyt. Iskeväthän meilläkin kirjailijat yhteiskunnallisiin heikkouksiin, herättämättä kumminkaan sellaista myrskyä.

Hän arveli varsin luonnolliseksi, etteivät muukalaiset voi käsittää, kuinka tavattoman arka kohta Englannin kirkko on kaikille englantilaisille. Kyllä sitä saa Englannissakin moittia mitä tahansa muuta, mutta kirkko jätettäköön rauhaan. Hän oli kyllä edeltäkäsin aavistanut, että kirja herättäisi vastustusta, mutta tuon vastustuksen määrää hänen oli

ollut mahdoton arvata. Personallisia loukkauksia ei oltu myöskään säästetty.

Kirjailijan mainitessa mitä kaikkea hän tuossa suhteessa oli saanut kokea, johtui mieleeni eräs arvostelu, jota tuo arvossa pidetty ja vaikuttava konservatiivinen aikakauskirja Quarterly Review ei pitänyt arvolleen alentavana. Lokakuun numerossa v. 1898 se lausuu m. m.: „Jokainen tietää, että hra Caine ei koskaan ole munkkina elänyt. — — — Nuo neljä valaa, köyhyyden, puhtauden, siveyden, kuuliaisuuden ja vakavuuden valat tämä manilainen romaninkirjoittaja on voinut oppia ainoastaan korvakuulolta, ei kokemuksesta.“ Helppo on arvata, että muut vähemmän kunnianarvoiset vastustajat eivät suinkaan olleet hienotuntoisempia kuin Quarterly Review.

Paljon oli noissa protesteissa ollut naurettavaa, jos oli ollut surkeatakin. Niinpä m. m. Lontoon sairaanhoitajattaret olivat pitäneet „Kristityn“ ilmestyttyä suuren „meetingin“ (kokouksen), jonka tuloksena oli paksu pöytäkirja. Se lähetettiin Hall Cainelle merkiksi sairaanhoitajattarien ikuisesta ylenkatseesta. Siinä selitettiin mitä suurimmalla varmuudella eri pykälissä, että se ja se seikka, joka oli „Kristityssä“ kuvattu, oli sula mahdottomuus, samoin se ja se toinen seikka ja kolmas j. n. e. koettamatta hiukankaan noita varmoja väitteitä perustella.

Hall Caine, joka muutoin ei sanallakaan ollut vastannut mihinkään hyökkäyksiin, tahtoi olla kohtelias neitosille ja vastasi kuhunkin pykälään erikseen, selittäen että sinä ja sinä päivänä tapahtui se ja se puheena oleva tapaus j. n. e. Siten hän osoitti että joka ikinen noista „mahdottomista“ seikoista oli melkein valokuvan tarkkuudella tositapahtumista kuvattu. — Sen jälkeen hän on ilokseen saanut kokea että hänellä sairaanhoitajatartenkin joukossa on monta harrasta ystävää.

Kirjailija kesti verrattain kylmäverisesti kaikenlaisten mahtimiesten hyökkäykset aikakauskirjoissa y. m. ja ainoastaan yhden kerran sen jälkeen kuin hän oli sairaanhoitajattarille vastannut, hän tarttui kynään puolustautuakseen. Eräs hänen kiihkeimpiä vastustajiaan, lontoolainen arkkidiakoni Sinclair ei näet tyytynyt vain kirjoittelemaan, vaan läksi ympäri maata pitämään luentoja „Kristittyä“ vastaan ja saapui siinä tarkoituksessa itse Man saarellekin kirjailijan lähimpään naapuristoon. Tuo meni Hall Cainesta hieman liian pitkälle. Hänen pikku rakas Man saarensa, jonka rauhallisia idyllisiä oloja hän aina ylistelee, oli toki säästettävä

tuollaisilta hyökkäyksiltä. Kirjoituksessa, joka uhkuu mitä terävintä satiria hän torjui päältään herra Sinclairin syytökset.

Arkkidiakoni oli m. m. väittänyt, että sellaisia ei-katolisia luostareita, jommoisen Hall Caine kuvaa „Kristityssä“ ei löydy eikä voi löytyä Englannin kirkon piirissä. Hall Caine tarjoutui silloin todistamaan että herra arkkidiakonin oman seurakunnan alueella löytyy *neljä* sellaista luostaria. Kuka tahansa Lontoon poliiseista saattoi hänet viedä niihin.

Tuollaiset luostarit, joiden olemassaolo oli pysynyt salaisuutena monelle muullekin kuin arkkidiakoni Sinclairille, ovat „Kristityn“ ilmestyttyä tulleet jokseenkin tunnetuiksi.

Vaikka Sinclairen ja monen muunkin moite ja vastustus ei Hall Caineen kovin paljoa koskenut, tapahtui samaan aikaan useita pikku seikkoja, jotka vaikuttivat häneen mitä tuskallisimmin. Kerron niistä yhden, jonka muisto vieläkin näkyi koskevan sanomattoman kipeästi häneen.

Kerran Liverpoolissa hän poikkesi äitinsä kanssa erääseen kahvilaan syömään luncheonia. Toisessa pöydässä istui nuori, kalpea tyttö, joka rupesi tuijottamaan kirjailijaan sanaakaan sanomatta. Hetken perästä tyttö nousi paikaltaan, astui kirjailijan luo ja kysyi nähtävästi hyvin kiihoittuneena eikö vieras ollut „Kristityn“ tekijä Hall Caine. Saatuaan myöntävän vastauksen hän sanoi velvollisuudentuntonsa käskystä lausuvansa syvän paheksumisensa siitä tavasta, jolla kirjailija kuvaa sairaanhoitajattaria „Kristityssä“. Tyttö sanoi itse olevansa sairaanhoitajatar, eikä siis voinut tyynesti kestää noita hänen mielestään kovin solvaisevia syytöksiä, joita kirjailija oli lausunut hänen ammattitovereitaan vastaan.

Kirjailija, joka huomasi kuinka kiihoittunut tyttönen oli, ei vastannut sanaakaan, ja tyttö kiihtyi kiihtymistään, lopulta tuskin itsekään tietäen mitä sanoi.

Koko ajalla kirjailija ei virkannut mitään, ja kun tyttö vihdoinkin lopetti, kumarsi Hall Caine hänelle tyynesti hyvästiksi.

Tähän hän luuli tuon ikävän kohtauksen loppuneen, mutta vielä ikävämpi seikka seurasi. Muutamien viikkojen perästä hän sai kirjeen eräältä tuntemattomalta neidiltä, joka sanoi olevansa tuon nuoren tytön ystävä ja kertoi että tyttö, joka Liverpoolissa ollessaan oli juuri parantunut ankarasta taudista, tuon kohtauksen jälkeen ravintolassa oli hermostunut ja hyvin heikontunut. Kaiken lisäksi oli häntä ruvennut vaivaamaan kovat tunnontuskat siitä, että hän vastoin parempaa tietoansa

oli väittänyt Hall Cainen kuvausta liian synkäksi, vaikka hän sisässään tunnusti, että sitä se ei ainakaan ollut. Tuo kaikki oli vaikuttanut häneen niin, että hän nyt oli tullut mielisairaaksi.

Tuo sanoma koski kirjailijaan äärettömän kipeästi. Ystävällisessä kirjeessä hän koetti lohduttaa minkä taisi. Itse hän kumminkaan ei voinut rauhoittua ja saada tapahtumaa mielestään pois, ennenkuin hän jonkun ajan kuluttua sai kuulla, että tyttö taas oli parantunut, ja kaikki asiat sitten hyvin selvisivät.

Mutta jos oli „Kristitty“ kirjalla kiihkeät vastustajansa, oli sillä myöskin yhtä kiihkeät ihailijansa. Ja eihän se kumminkaan ole sanomalehtikritiikki, joka kirjan arvon lopullisesti määrää, vaan kirja itse. Jos kirja on hyvä, jos sillä on pysyväinen arvo, niin kyllä se tiensä uurtaa huolimatta mistään esteistä. Sattuvasti huomauttaa tunnettu teologi F. W. Farrar Contemporary Review'ssa (lokakuulla 1897) kirjoittaessaan lämpimän arvostelun „Kristitystä“, että tekijän ei pitäisi panna mielelleen kaikkea sitä myrkkyä, joka on häntä vastaan vuotanut, vaan muistaa että „Homerollakin oli Zoiluksensa ja uudempina aikoina semmoinenkin arvostelija kuin Voltaire arveli Divina Commediasta että ‚Inferno oli kauhea, Purgatoria ikävä ja Paradiso mahdoton lukea'. Eräs Miltonin aikalainen kirjoitti että Kadotettu Paradisi oli ‚profani ja rietas runo'. Edinburgh Review neuvoi Keatsia palaamaan rohtopurkkiensa luo“, j. n. e.

Omasta puolestaan Farrar pitää Kristittyä kirjana, jolla aina on oleva pysyväinen arvo ja „joka panee meidät ajattelemaan“.

En rupea tässä sen enempää luettelemaan sitä ylistysvirtaa, joka seurasi „Kristittyä“ ja joka varsinkin Amerikassa oli joskus vuotaa yli äyräittensä.

Enemmän kuin sanomalehtien kiitokset oli Hall Cainea ilahuttanut se seikka, että kirjasta todella oli ollut suoranaista käytännöllistä hyötyä. Hänen silmänsä välkkyivät ilosta, kun hän kertoi että m. m. „Kristityssä“ kuvattu Sweitsiläinen klubi ja tuo kurja pelihelvetti Westminsterissä, jonne Aggien ja Pollyn lapset vietiin, olivat tuon kirjan ilmestyttyä hävitetyt.

Se on perin kuvaavata käytännöllisille englantilaisille, että kaunokirjallisuus heillä niin usein asettuu keskelle tosielämätä, ei ainoastaan teoreettisena kuvauksena vaan suoranaisesti vaikuttavana osana. „Kristitty“ ei suinkaan ole ainoana esimerkkinä siitä.

Hall Cainen linna Greeba Castle.

— Ilta alkoi jo hämärtää, ennenkuin jälleen palasimme linnaan, jossa päivällinen meitä odotti.

Siihen otti osaa, paitsi isäntää ja emäntää, myöskin isännän nuorempi veli, yhtä iloinen ja vilkas kuin isäntämme oli vakava ja syvämietteinen, sekä talon pikku poika, kahdeksanvuotinen Derwent.

Päivällisen jälkeen läksin isäntäni kanssa saattamaan erästä vierasta kotiin. Kävellessämme kirjailija kertoi useita hauskoja muistelmia siltä ajalta, jolloin hän eli tuon omituisen neron Dante Gabriel Rossetti'n luona. Rossetti, josta jo kerran ennen olen ollut tilaisuudessa puhumaan Valvojan lukijoille kirjoituksessani Edward Burne-Jones (kts. Valvoja 1898 s. 582), on monta neroa Englannille löytänyt. Hän se Hall Cainenkin löysi.

Hall Caine, joka on syntynyt toukokuun 14 p. 1853, joutui nimittäin Liverpooliin arkkitehdin oppiin, elettyänsä lapsuutensa Man saarella. Liverpoolissa hän kaupungin hallituksen pyynnöstä rupesi pitämään esitelmiä Shakespearesta. Sattumalta Dante Gabriel Rossetti näistä sai kuulla ja kutsui nuoren arkkitehdin luokseen Lontooseen. Rossettin luona eli Hall Caine noin kymmenkunta vuotta ensimainitun kuolemaan asti v. 1882.

Vasta Rossettin kuoltua alkoi Hall Cainen varsinainen kirjallinen ura, vaikka hän kyllä sitä ennenkin oli ahkerasti kirjoitellut taidelehtiin, aikakauskirjoihin, j. n. e.

Hall Cainella on tallessaan tuolta ajalta suuri kirjekokoelma ja muistiinpanoja, jotka hän kerran tulee julkaisemaan. Sitä ennen on vaikea päättää missä määrin tuo aika oli hänen tulevan kehityksensä määrääjänä, mutta ei liene liioiteltua otaksua että juuri hänen yhdessä olostaan Rossettin kanssa ovat hänen kirjailijatoimensa juuret haettavat.

En luule että tuo yhdyselämä vaikutti yksinomaan suotuisasti nuoreen kirjailija alkuun. Tulinen, keskiaikaisessa haavemaailmassa elävä Rossetti oli kyllä omiaan herättämään mielikuvituksen eloon esim. itseensä sulkeutuneessa, syvästi uskonnollisessa Burne-Jonesissa, mutta nuorelle Hall Cainelle, jonka mielikuvituksen lentoa toden totta ei olisi tarvinnut kiihoittaa, hän ei voinut luoda vankkaa pohjaa eikä suunnata selvää uraa.

Olo Rosetti'n luona on kumminkin ikipäiviksi jättänyt hyviäkin jälkiä Hall Caineen, tai oikeammin sanoen nuo vaikutukset ovat tulleet tuosta mahtavasta n. s. prerafaeliittisestä liikkeestä, jonka ilmapiirissä hän silloin oleskeli. Paljon on hän imenyt Ruskinin opetuksia ja minusta

tuntuu selvään kuin hän tahtoisi kirjallisuudessa olla samaa kuin Watts on maalaustaiteessa.

Kuten jo mainitsin ovat Hall Cainen ensimäiset romanit kokonaan luettavat sensatsionikertomusten joukkoon. Poikkeuksena on „The Deemster“ (Tuomari), jossa jo on paljoa syvällisempi pohja ja monta aivan mestarillista kohtaa, mutta ei sekään voinut kohoutua hänen viimeisten teostensa vertaiseksi.

Kaikesta mitä kirjailija puheli, kävi selville että tuo muutos, joka hänessä tapahtui muutamia vuosia sitten, on aivan uskonnollista laatua. Minusta tuntui kuitenkin kuin hän vieläkin olisi ollut keskellä henkisten taisteluiden pyörrettä, jossa hän tuskallisilla ponnistuksilla haki selvyyttä uskonnollisille ja yhteiskunnallisille kysymyksille.

Sen laatuisia kysymyksiä hän tulee käsittelemään myöskin uudessa, tekeillä olevassa romanissaan, josta hän innostuneena kertoi. Muutaman kuukauden perästä hänen piti muuttaa Romaan, jossa hän oli hankkinut huvilan itselleen, sillä sinne oli uuden romanin toiminta sijoitettu. Sen johtavana aatteena tulisi olemaan Isä meidän rukouksen ensimäisiin sanoihin sisältyvä veljeysaate, joka oli sanomattoman syvästi vaikuttanut Hall Cainen mieleen.

Tuosta puhuessaan hän innostui innostumistaan, mutta katkasi äkkiä puheensa sanoen: „Tuohan on unelmia vain“. Vähän ajan perästä hän kumminkin ikäänkuin lohduttaen lisäsi, että kaikkihan maailmassa oli saanut alkunsa unelmista. Ei ollut mitään parannusta, joka ei olisi kauniista unelmasta alkanut.

Nykyisistä englantilaisista kirjailijoista Hall Cainea tuntui miltei enin miellyttävän Thomas Hardy. Kiplingille hän kyllä myöskin myönsi useita hyviä ominaisuuksia. (Pääkohdan hänen arvostelustaan olen jo ennen kertonut, kts. Valvoja 1899, siv. 718). Helppo oli kumminkin huomata, että nuo kaksi kirjailijaa eivät koskaan toisiaan ymmärtäisi. Kipling on vuoroin hellä vuoroin ironillinen, vuoroin itkevä vuoroin naurava hetken lapsi, Hall Caine on miettivä, syitä ja seurauksia laskeva, ankaraa työtä tekevä mies. Tuli ja vesi ovat molemmat mahtavia omalla tavallaan, mutta yhteen ne eivät sovi.

Yö oli jo kulunut paljon yli puolen, ennenkuin jälleen saavuimme Greeba Castleen. Emäntäni saattoi minut makuuhuoneeseeni, jonka sisustus oli todistuksena Englannin nykyisen taideteollisuuden korkeasta

kannasta. Seiniä peitti unikkomalliilla koristetut paperit ja kahden leveän peilin juureen oli maalattu vesililjoja. Pöydillä oli useita kirjoja, joista arviolta otin yhden käteeni. Se sattui olemaan kuvaus Venäjän oloista, tekijän nimen olen unohtanut. Sitä kirjaapa oli luettu. Joka sivulla oli alleviivattuja kohtia ja reunamuistutuksia. Hiukan lueskeltuani noita synkkiä kuvauksia vaivuin uneen.

Seuraavana päivänä täytyi minun jo lähteä pois, vaikka ystävällinen isäntäväkeni vielä olisi tahtonut pitää minua Greeba Castlessa. Ne muutamat tunnit, jotka vielä siellä viivyin, kuluivat nopeasti keskustellessamme Suomesta melkein koko ajan. Hänen myötätuntoisuutensa maatamme kohtaan oli syvä ja lämmin ja jonakin talvena hän varmaan sanoi Suomessa käyvänsä. Koetin kehua hänelle valoisia kesiämme, mutta talvet ne sittenkin enemmän häntä houkuttelivat.

Tehtyäni ensin huviretken vanhaan Peelin linnaan Manin länsi rannikolla palasin samaa tietä Liverpooliin ja Lontooseen. Viimeiset sanat, jotka Hall Caine minulle erotessa lausui, olivat: „Ellemme ennen tapaa toisiamme, niin ainakin kahden vuoden perästä Suomessa“.

Taidetta.

Kaunokirjallisuutta.

ERNST AHLGREN JA AXEL LUNDEGÅRD, *Äiti*. Suomennos. Helsingissä 1899, G. W. Edlund. 283 siv. 8:o. Hinta 2: 75.

Enemmän kuin vuosikymmen sitten riistettiin Ruotsinmaan kirjallisuudelta yksi sen etevimpiä aseenkantajia, sen nuoria taistelijoita, joka oli ollut mukana raivaamassa tietä uudelle kirjallisuuden suunnalle, realismille. Kukapa ei muistaisi, mitä huomiota Ernst Algrenin, nuoren etevän naiskirjailijan kirjat „Fru Marianne“ ja „Pengar“ herättivät, miten ne jakoivat kirjallisuuden tuntijat ja ystävät kahteen leiriin, toiseen, joka häntä mitä ankarimmin arvosteli ja tuomitsi, ja toiseen, joka tunnusti empimättä hänen seisovan taiteensa kukkuloilla. Mutta hänen vastustajiensakin täytyi myöntää, että hänellä oli kyky, keskinkertaista paljo korkeampi, että hän oli kirjailija „Jumalan armosta“, joskin hän heidän mielestään ei oikein käyttänyt suuria lahjojansa.

Nuo molemmat mainitsemani Ernst Ahlgrenin kirjat ovat jo ennestään suomalaisessa asussa tutut suomalaiselle yleisölle. Siten se on tutustunutkin hänen parhaimpiin teoksiinsa. Yllämainittu kirja, „Äiti“, joka nyt on tarjona, on edellisiä heikompi, mutta se on merkillinen sen tähden, että se on hänen testamenttinsa, jonka hän vasta kuolemansa jälkeen tahtoo jättää yleisön käsiin. Siinä jälkisäädöksessä, joka on kirjan esipuheeksi painettu, hän sanoo käyvänsä jo haudan partaalla kirjoittaessaan näitä rivejä. Sairaus oli estänyt häntä viimeistelemästä työtänsä, ja sentähden hän jätti — niinkuin hän sanoo — „veistimen

sille, joka on nuori, ja jolla on ne voimat, jotka minulta puuttuvat.“ Kuinka suuri osa Axel Lundegårdilla on tässä työssä, on mahdoton sanoa; mutta että hän paremmin kuin kukaan muu siihen sopi, voi päättää siitä että nämät kirjailijat ennenkin olivat yhteistyötä tehneet, ja että hän paremmin kuin kukaan muu tunsi Ernst Ahlgrenin rikkaan sielunelämän, hänen epäilyksensä ja taistelunsa.

Tekijä on tahtonut tässä kirjassansa tuoda esille, mihin väärään, kieroon suuntaan äidin ja pojan välinen suhde voi kehittyä, jos äiti, niinkuin tässä, on kokonaan laiminlyönyt poikansa tämän pienenä ollessa ja vasta jäätyänsä yksin maailmaan tahtoo voittaa takaisin lapsensa rakkauden. Villiam Zimmermann on jo täysi mies, kirjailija ja elähtänyt ihminen, kun äiti asettuu hänen läheisyyteensä asumaan. Äiti on tunteellinen ja kuumaverinen luonne, hän olisi tahtonut jo ensi hetkessä rakkaudellaan valloittaa poikansa, mutta huomatessaan, miten epäileväisellä, aralla ja siteitä pelkäävällä kannalla poika on, hänkin tulee araksi ja peittää omat lämpimät tunteensa. Siten heidän välillään kehittyy tuo omituinen, luonnoton suhde, joka pitkin matkaa lukijaan vaikuttaa kuin soraääni, mikä katkaisee sointuvan säveleen, tai katkeava kieli, joka sydäntäsärkevän valituksensa päästää soittimen rinnasta kohoamaan.

Millä myötätuntoisuudella seuraakaan näiden kahden onnettoman ihmisen taisteluita, miten äidin mukana onkaan valmis toivomaan, että heidän suhteensa aikaa voittaen voisi vielä sydämelliseksi muuttua! Ja samalla ei kuitenkaan voi siihen uskoa. Sitä hellempänä, sopusointuisempana esiintyykin käännekohta heidän elämässänsä, kun äidin sydämessä-sulut saavat aueta, ja kun elähtänyt mies, joka mielestään oli jo sisällisesti halvattu, voittaa takaisin nuoruudenvoimansa, intonsa ja elämänhalunsa. Ja mikä tämän äkillisen muutoksen oli saanut aikaan? Ei äidin väsymättömät ponnistukset, pohjaton rakkaus, kieltäytyminen ja itsensä hillitseminen, sillä ne olivat kimmonneet pojan pilkkaa ja ivaa vasten kuin kepeä pallo jälkiä jättämättä. Kaiken sen mihin äiti rakkaudessansa ei kyennyt, sen saivat harmaat silmät ja pyöreät lapsenkasvot lyhyenä kesäkautena aikaan. Ja nuo kolme ihmistä, jotka eivät tunnustaneet minkään siteiden heitä toisiinsa liittävän, he viettivät mitä onnellisinta elämää yhdessä, jossa jokainen tunne, jokainen ajatus oli kaikille kolmelle yhteinen. Äidinkin toiveet poikansa luottamuksen ja rakkauden voittamisesta vahvistuvat vahvistumistaan. Nuo sivut, joilla tekijä kuvaa heidän yhdessä-oloansa, varsinkin hämärähetkiä hehkuvan hiiloksen valossa, jolloin lämpöä tuntui itse ilmassakin olevan, jolloin sydämet ja huulet ikäänkuin itsestään aukenivat, nuo sivut, ne vaikuttavat lukijaankin niin lämmittävästi. Hetkeksi tuo soraääni, joka lukijaa niin itsepintaisesti on sivu sivulta seurannut, vaikenee, mutta sitä kovaäänisempänä se uudelleen sorahtaa, kun nuoret lyhyen eronajan jälkeen vakuuttavatkin vieraantuneensa toisistaan.

Poika matkustaa pois ja jäähyväisiksi vain puristaa äidin kättä; ja äiti, hän on taas yksin, hänen viime toiveensa petti ja hänen taistelunsa on päättynyt.

„Taisto oli päättynyt", noilla sanoilla Ernst Ahlgren lopettaa kirjansa, testamenttinsa. Taistelu häneltä itseltäänkin oli silloin päättynyt. Päättynyt se elämä, joka kerran hänellekin oli kangastanut suurena ja salaperäisenä, ja joka oli tuottanut hänelle niin paljon kärsimyksiä ja pettymyksiä.[1]

Suomalaisessa käännöksessä on paljonkin toivomisen varaa. Melkein kokonaan on kadonnut tekijän sujuva, kepeä stiili ja sen sijassa on jäykkää, raskaskulkuista kieltä. Paikoittain kuitenkin on kääntäjä lämmennyt ja saanut tekijän sanat sujuvampaan asuun. Valitettavasti käännöstä monesti rumentavat oudot, virheelliset ja kankeat sanat, muodot ja lausetavat. Tahdon tuoda esiin tässä vain muutamia näytteitä. Esimerkkinä kankeista ja onnistumattomista lausetavoista mainittakoon: „Täällä [huoneessa] oli *aiheita* hienouteen ja mukavuuteen" (siv. 13); »*oli kiltisti*, että muistit" (siv. 101); „täällä tanssitaan, vaikka oltaisiinkin *ukkoverta*» (s. 116); »*tilapäisesti leski*» (s. 149) ruots. gräsenkling, (kansankielessä on „ruoholeskelle" sattuva nimitys *suottaleski*); „— — vastasi *pieni*" (s. 208) = pienokainen; „*veri* — — — *lauloi* hänen sisällänsä" (s. 212). Kerrassaan mahdoton ymmärtää on lause: „Sitä paitse ei sitä ollut missään, joka koski näiden kahden naisen suhdetta." (s. 235). Suorastaan virheellisiä ovat: „He istuivat sohvalle vastapäätä suihkulähdettä *kultapalloineen*;" „Villiam kysyi tytöltä, *jos* hän oli lukenut —." (s. 131); „hänen katupoikamaista tapaansa, *että* aina *tehdä* ja *sanoa*", (s. 127); niiden joukkoon lienevät kai luettavat myös nykyiselle kirjakielelle oudot refleksiivimuodot semmoiset kuin: *heittiihe, huvitteliihe, pukiihe*. Perin outoja ja murteellisia ovat sanat ja lausetavat: *kyhentelihe* (s. 14), *rämsyistä* (ilmasta puhuen, s. 47), *herähtäisi* (s. 240); „kuinka *sairaloiselle, keinotellulle* — — oli tuo kirja *tuntunut*" (s. 152). Umpisuomalaiselle lukijalle ei tuo „äidin" puhuessa mainittu „icke" ja „inte" sanojen käyttäminen (s. 28) tuota mitään huvia; kohta olisi ollut toisin muodostettava tai pois jätettävä. Sangen kirjavalla tavalla kääntäjä kirjoittaa ruotsalaisia paikannimiä, esim. s. 126 Malmöstä, s. 235 Malmöössä; s. 116 skånetarta, ja pari riviä myöhemmin skåånettaresi. Ehkä tämä jo virheluetteloksi riittää.

H. S.

---

[1] Vuoden 1889 Valvojassa ss. 97—105 on W. Söderhjelmin kirjoittama »Kirjailijan muotokuva» Ernst Ahlgrenista.

KNUT HAMSUN, *Victoria*, Rakkauskertomus. Otavan romaanisarja V. Suom. Teuvo Pakkala, Helsingissä 1899, Otava. 132 siv. 8:o. Hinta 1: 75.

Knut Hamsun on kotimaassaan Norjassa tunnettu ja melkoista tunnustusta saavuttanut kirjailija. Me suomalaiset saimme joku aika sitten häneen lähemminkin tutustua, kun hän täällä Helsingissä esiintyi esitelmänpitäjänä. Nyt on kustannusosakeyhtiö Otava suomennettuna julkaissut erään hänen teoksistaan, nimeltä Victoria, joka kirjailijan kotimaassa on saanut osakseen paljon ihastusta ja ihailua.

Teostaan kirjailija nimittää rakkauskertomukseksi. Ja kahden nuoren onnetonta rakkautta siinä kuvaillaankin. Johannes, maalaismyllärin poika, josta myöhemmin on tullut kirjailija, rakastaa lapsuutensa leikkitoveria, aatelislinnan tytärtä Victoriaa. Suhteesta ei linnanherran huonojen rahaasioiden ja tunteellisten henkilöjen omituisuuden vuoksi tule kuitenkaan mitään, ja vasta kuolinvuoteellaan Victoria kirjeessä Johannekselle tunnustaa lempensä ja useinkin omituisen käytöksensä syyt. — Rakkauden käsitettä on kirjailija muutenkin laajasti koettanut määritellä; useat määritelmät ovat kuitenkin niin hämäriä, että tavallisen ihmisen on niitä mahdoton ymmärtää ainakin semmoisina kuin ne esiintyvät suomalaisessa käännöksessä. Sellainen on esim. seuraava: „Rakkaus on keltainen merivalkea veressä.“ (?!)

Aikaisemmin kuului Knut Hamsun naturalistiseen kouluun. Victoriassa näyttää romantiikki saaneen hänestä innokkaan aseenkantajan. Tavantakaa hän vie lukijan taivaltamaan tunnelmiensa ja vallattoman mielikuvituksensa hämäriä syrjäpolkuja pitkin, kysymättä jaksaako lukija seurata mukana. Ja tuskinpa moni sitä jaksaneekaan. Kertomuksen kulkua keskeyttävät tuon tuostakin mietelmät rakkaudesta ja ihmeelliset jutut, joilla ei tunnu olevan mitään yhteyttä pääjuonen kanssa. Useita sivuja, vieläpä koko lukukin (XII), on näille uhrattu. Kertomus, jonka eepillinen tyyneys siten häiriytyy, tekeekin — ainakin tämän kirjoittajaan — epämääräisen, levottoman vaikutuksen. Tätä tuntuu vielä lisäävän omituisen hypähtelevä, katkonainen kirjoitustapa. Useat lauseet ovat puolinaisia, joten niiden ilmaisema ajatus jää hämäräksi. — Käännöstyön on toimittanut Teuvo Pakkala. Ikävä kyllä ei suomennoksen kieli ole sellaista kuin saattaisi odottaa niin harjaantuneelta kirjailijalta kuin hra Pakkala on. Esimerkkinä mainittakoon seuraavat: *Luutnantin* Oton ruumis (pro luutnantti Oton) s. 101. Laukaus sattui keskelle *otsaansa* (pro *hänen* otsaansa) s. 126. Kääntyi selin huonee*lle* (pro huonee*seen*) s. 89; katosi huonee*lle* s. 92; on*nenitähd*en (pro onnentähteni) s. 40. Muukalaisuuksia: meinaa, jahti, reilinki. Suomeksi ei sanottane *tulla* kihloihin s. 76; istua tuoli*ssa*, tuol*iin*, nousta tuoli*sta* ss. 116,108, 107 (kyllä nojatuoli*ssa*, keinutuoli*ssa* j. n. e.) Tuskinpa voi puolustaa sellaisiakaan lauseparsia kuin: Jumala löi rakkaudella, hulluudella ss. 60, 28.

Tekee sen vaikutuksen, että hän on iloinen s. 77. Tuli iloiseksi tapaamastaan Johannesta s. 114. Murteellisuuksia lienevät vattu*marikko*, aikainen (pro aikuinen), räähkä (adjektiivina), kosketus *karsi* hyväntunteella Johannesta, tuli*raiti*, olla vihassa, sipultaa, valoittaa, *auttoi* hevosille heiniä (ehkä painovirhe?). Rumalta kuuluu: puhua *hassun* kovasti; olen *jumalattoman* surullisella mielellä; vastasi vastaukset. Hra Pakkala kirjoittaa myöskin jären, kulen, järestetty, seoitan, huuti, runoilia, palvelia, jotka muodot kirjakielessä eivät liene tavallisia. Painovirheitä, joita kirjassa on koko joukko, lienevät *ollukaan*, *kävelly*.

Victoriaan kannattaa kyllä tutustua, näytteenä kun se on Norjan uusimmasta kaunokirjallisuudesta. Hintakin on kirjan kokoon nähden varsin huokea. Teosta kaunistaa Knut Hamsunin onnistunut muotokuva.

F. L.

WILLIAM SHAKESPEARE, *Loppiaisaatto eli Mitä mielitte.* Suom. P. Cajander. Helsingissä 1899, Suom. kirj. seuran toimituksia 60. 98 siv. 8:o. Hinta 2: 50.

Väsymättömällä uutteruudella hra Paavo Cajander on vuosi vuodelta jatkanut Shakespearen draamain mestarillista suomeksi tulkitsemista. Viime vuoden lopulla ilmestyi tämän suomennossarjan XVI osa, huvinäytelmä „loppiaisaatto“. Ollen mestari niin murhe- kuin huvinäytelmänkin alalla on Shakespeare tässä komediassa verrattomalla taidolla ja huvittavaisuudella kuvannut perin monimutkaista rakkauden sekamelskaa johtaen sen onnelliseen loppuratkaisuun. Kappaleen nimi „Loppiaisaatto“, ei ollenkaan ilmaise sen sisällystä ja on nähtävästi syntynyt siitä, että näytelmä on tilapäisesti kirjoitettu ja esitetty jossakin loppiaisaattona pidetyissä kemuissa. Jo kappaleen yhtenä rakkauden humuna kulkeva mutkikas ja risteilevä juoni viittaa siihen. Illyrian herttua Orsino rakastaa äärettömästi kreivitär Oliviaa ja kosiskelee turhaan häntä. Haaksirikosta pelastunut aatelisneiti Viola menee miehen puvussa Cesarion nimellä herttuan palvelukseen ja rakastuu puolestaan hurjasti herttuaan. Tämä käyttää häntä välittäjänään kosiskellessaan Oliviaa, joka taas silmittömästi rakastuu tuohon valepukuiseen Violaan luullen häntä nuorukaiseksi. Olivian juoppo enorahjus hra Topias Räihä taas koettaa toimittaa Olivialle sulhaseksi viinaveikkoansa hra ritari Antreas Kälppäistä. Ulkokultainen ja tekopyhä Malvolio, Olivian hovimestari, taas vuorostaan toisten narraamana luulee että kreivitär rakastaa ainoastaan häntä, ja käyttäytyy luulorakastajana hölmösti ja hullunkurisesti. Violan samoin haaksirikosta pelastunut, vaikka hukkuneeksi luultu veli, Sebastian joutuu sattumalta Olivian nähtäville, joka erehdyttävän yhdennäköisyyden pettämänä luulee häntä rakastamakseen Cesario-Violaksi ja vie hänet yhtä menoa vihille, mihin hurmautuneella Sebastianilla ei ole mitään vastaan sano-

mista. Vihdoin sekamelska selviää ja Viola saa herttuan ja Olivia tyytyy mielellään Sebastianiin. Onhan siinä jo kerrakseen lemmenleikkiä ja onnellista sekasotkua. Kaiken lisäksi esiintyy pitkin matkaa Olivian hovinarri pitämässä yllä hyvää tuulta viisasteluillaan ja juonikkailla kujeillaan.

Vaikka kappale sommituksesta päättäen epäilemättä onkin tuollainen tilapäiseen juhlaan kirjoitettu, hullunkurinen ajanviete, tuntuu siinä kuitenkin joka sivulla suuren mestarin henki. Näytelmä on jonkinlainen huumaava lemmen ylistysruno, jossa sattuvin sanoin kuvataan rakkauden valtavaa voimaa. Syystä sanookin herttua kappaleen alussa:

Niin mielihaaveita on lempi täynnä
Ett' on se itse suurin mielihaave,

ja kaikki nuo sokeasti rakastuvat henkilöt sen kyllä puheillaan ja teoillaan todistavat.

Kappaleen kehys on italialainen, mutta toimivat henkilöt luonteeltaan ja tavoiltaan, kuten Shakespearen tämänlaatuisissa kappaleissa on tavallista, aito englantilaisia. Varsinkin tekopyhän Malvolion personassa on Shakespeare oivallisesti kuvannut aikuistensa puritanien ulkokultaista ja sääntöperäistä siveyttä ja jumalisuutta. Herrat Räihä ja Kälppäinen juttelevat ja toimivat karkeasti kuten englantilaiset juomaveikot konsanaankin, ja sattuvia kuvia ja sanankäänteitä ajan sievistelemättömästä elämästä vilisee tuhka tiheään. Kuitenkin Shakespeare on mestarillisesti, kuten tavallista, osannut sovittaa nämä brittiläiset piirteensä sopusuhteisesti palvelemaan kuvattavaa aatetta, joka hänellä oli pääasiana, lisäten siten kappaleensa viehättäväisyyttä.

Suomennoksen on hra Cajander tunnetulla taidolla ja huolella suorittanut. Shakespearen näytelmät, varsinkin juuri tämäntapaiset, ovat sangen vaikeat kääntää vieraalle kielelle niissä tiheästi vilisevien sanaleikkien, sutkausten ja outojen, eri piirejä kuvaavien puhetapojen vuoksi, joista useat käännettyinä menettävät tuon aito englantilaisen makunsa. Täytyy ihmetellä, että suomentaja on näistä kieliohdakkeista niinkin hyvin suoriutunut ja keksinyt niille sattuvia ja mehukkaita vastineita. Riippunee siis näytelmän laadusta, että suomennokseen siitä huolimatta on pujahtanut tavallista enemmän outoja sanoja, vaikeasti ymmärrettäviä kohtia ja kielellisiä kankeuksia. Sellaisia on esim. *pellavatutti rukkipäässä* (siv. 8); *enkeliskan* asennossa (siv. 9); äl' *eittoon* tyydy (s. 10); *nirsottelee* (siv. 14); *ihannes* mies (s. 20); *hintu, myrkkäinen* ja *myrkkä* (s. 28) ; *huvettava, kukanpointa* (s. 37); *kutkulla* pyydettävä (s. 39): *kerjutyttö* (s. 46); *ylpistyypi* (s. 50); *hiestall', viiksossa* (s. 56); „*pilkkaan* tai *silkkaan*" (s. 65); kullan *väärtti* (s. 80); *viholjaan, tänäpä* (s. 85); epäylevältä tuntuu lause: jost ylevyyttä *hönkää* (s. 86); *kustillani* pro kustannuksellani, *tarjo* pro tarjoumus (s. 93) y. m. pieniä kielellisiä ja runollisia kankeuksia ja

outouksia. Hieman kummilta tuntuvat supisuomalaiset nimet Räihä ja Kälppäinen italialaisessa ympärystössä, missä niiden kantajat joskus ranskaakin puhuvat. Ne ovat tosin sepitetyt alkuteoksen mukaisesti, mutta ehkä olisi ollut parempi säilyttää Shakespearen omatekoiset sellaisinaan tai muodostella niistä italiankielisiä nimiä. Nuo pikkuseikat eivät kuitenkaan sanottavasti haittaa suomennosta, jota muuten nautinnolla lukee ihaillen kielen lyhyttä ja ytimekästä ajatuksen ilmaisutapaa.

Toivomme hra Cajanderille edelleen ikää ja voimia saattamaan loppuun kunnialla suorittamansa Shakespearen draamain suuriarvoisen suomennostyön.

O. A. K.

Lasten ja nuorisonkirjallisuutta.

JOHANNA SPYRI, *Louhelan Antero.* Suom. Hanna Pakkala. Helsingissä 1899. G. W. Edlund. 43 siv. pientä 8:o. Hinta —: 35.

— — *Paju-Jooseppi.* Suom. Hanna Pakkala. Helsingissä 1899, G. W. Edlund. 57 siv. pientä 8:o. Hinta —: 35.

— — *Ruusu-Reita.* Suom. Hanna Pakkala. Helsingissä 1899, G. W. Edlund. 33 siv. pientä 8:o. Hinta —: 35.

— — *»Ja kellä Luojaan usko on, se avun saakin varmaan«.* Suom. Hanna Pakkala. Helsingissä 1899, G. W. Edlund. 33 siv. pientä 8:o. Hinta —: 35.

Nämät pienet kirjaset, jotka kuvaavat kaikki sveitsiläistä kansanelämää vuoristossa, ovat myötätuntoisesti kirjoitetut. Huomaa että tekijä on liikkunut Sveitsin vuoristoissa, nähnyt kansan kovaa taistelua köyhyyttä ja kurjuutta vastaan, mutta pienimmässäkin majassa ja suurimmassakin köyhyyden vallitessa hän huomaa valonsäteitä, jotka synkintäkin pimeyttä voivat kirkastaa.

Suurilla vaatimuksilla tekijä ei pyri esiintymään, ja niitä hän ei voisikaan täyttää. Mutta semmoisinaan nämät kertomukset voivat tuottaa hetken huvia nuorille lukijoille, ehkäpä joillekin jättää pitkäaikaisemmankin vaikutuksen mieleen.

Suomennos on hyvänpuoleinen.

H. S.

Tietoja eri aloilta.

Nykyaikaisen kemian tehtävistä.

Kirjoittanut

GUST. KOMPPA. [1]

Tämän vuosisadan alussa kemistit tutkivat pääasiallisesti epäorganisia yhdistyksiä, joiden kokoomus oli verrattain helposti selville saatavissa niiden analytisten ja yksinkertaisten syntetisten metodien mukaan, jotka erittäinkin BERZELIUS ja hänen oppilaansa olivat keksineet. Kun sitten ruvettiin tähän tutkimuspiiriin vetämään organisiakin aineita, niin huomattiin pian, että niiden empirisen (prosenttisen) kokoomuksen eli kaavan tunteminen yksistään ei riittänyt; sillä löytyi useasti hyvinkin monta eri ainetta, joille tuli sama kaava s. o. sisälsivät yhtä monta samankaltaista atomia. Syynä tähän erilaisuuteen selittivät KEKULÉ ja COUPER v. 1858 perustamassaan *strukturiteoriassa* olevan sen, että atomit ovat eri tavalla yhdistyneet keskenään molekyliksi — näissä eri aineissa («isomereissa») — aivan samalla tavalla kuin voimme rakentaa erilaisia rakennuksia käyttämällä kussakin eri tapauksessa saman määrän samankaltaisia tiiliä. Näiden molekylien rakenteessa on siis ikäänkuin käytetty erilaisia piirustuksia, vaikka samaa rakennusainetta, samassa määrässä. Kemistien päätehtävä oli siis, ja on vieläkin, saada selville nämä piirustukset eli «*strukturikaavat*» («konstitutsionit») kullekin eri aineelle, ja koska juuri organiset aineet, hiiliatomin omituisen luonteen tähden, ovat sopivimmat tämmöiseen tutkimukseen, niin ruvettiin ennen tuntemattomalla innolla tutkimaan juuri näitä yhdistyksiä. Miten tämä tapahtuu, sitä emme nyt tässä voi ruveta lähemmin selittelemään; mainittakoon vain, että se pääasiassa perustuu siihen, että tutkittavaan aineeseen annetaan sopivien agensien vaikuttaa, niin että se mahdollisimmin helposti ja täydellisesti hajoaa yksinkertaisemmiksi aineiksi, joiden molekylien kokoomuksesta ei voi olla erimielisyyttä taikka jotka jo edellisistä tutkimuksista ovat selvät.

Pian tultiin kuitenkin huomaamaan *ettei strukturiteoria riittänyt,* sillä löydettiin eri aineita, joille varmaan tuli sama strukturi-kaava. Eroitus täytyi siis piillä jossain muussa kuin strukturissa. Ja syynä tähän erilaisuuteen on VAN'T HOFF'in ja LE BEL'in v. 1874 perustaman n. s. *stereokemiallisen* («la chimie dans l'Espace») teorian mukaan se, että atomit ovat eri tavalla toisiinsa verrattuna asettuneet avaruudessa, vaikka ovatkin samalla tavalla yhtyneet keskenään. Käyttääksemme edellä käytettyä

[1] Esitelmä pidetty polytekn. opiston uuden kemiallisen laboratorion avauksessa 28 p. lokakuuta 1899.

vertausta: huomattiin, että ne piirustukset, joita oli käytetty osoittamaan molekylin rakennusta, eivät olleet täydelliset: ne näyttivät vain miten atomit *tasossa* olivat yhtyneet toisiinsa, mutta niissä ei otettu huomioon atomien stereometrista asemaa *avaruudessa.*

Vaikeiden tutkimusten jälkeen (J. WISLICENUS, HANTZSCH, E. FISCHER y. m.) keksittiin vähitellen keinot, joiden avulla tämä atomien sterillinen asema molekylissa saadaan selville. Nykyään tunnetaankin sterillinen kokoomus eli *«konfiguratsioni»* jo hyvin usealle aineelle. Tällaiset tutkimukset ovatkin erittäin suuriarvoiset, sillä stereokemiallinen isomerisuus (erilaisuus) on huomattu hyvin yleiseksi, erittäinkin *luonnossa* löytyvien aineiden kesken.

Että tämmöinen työ ei ole verrattava luonnonfilosofien fantastisiin spekulatsioneihin käynee parhaiten selville siitä, että niin pian kuin jonkun aineen konstitutsioni eli konfiguratsioni on selville saatu, voidaan määrättyjä kokeellisia sääntöjä käyttämällä, pakottaa atomit ryhmittymään niin kuin tämmöinen kaava (piirustus) näyttää ja tällöin saadaan kysymyksessä oleva aine keinotekoisesti. Näin syntyi siis *«organinen synteesi»*. Juuri tällä alalla on kemia viime vuosikymmenien kuluessa saavuttanut loistavimmat tuloksensa ja saavuttaa niitä yhä vieläkin. Aivan lukemattomat ovat ne organiset yhdistykset, jotka ovat tällä tavoin keinotekoisesti valmistetut. Monet niistä esiintyvät valmiina luonnossa sekä eläin- että kasvikunnassa, mutta useimmat ovat kuitenkin aivan uusia, syntetisiä, joilla viimemainituilla kuitenkin useasti on hyvin suuri sekä teoretinen että käytännöllinen merkitys. Mainittakoon tässä vain nuo tärkeät *kasvivärit: alitsarini* ja *indigo,* joukko *alkaloideja,* esim. *kokaini, konini, piperidini, kafeini, teobromini* j. n. e. ja sitten nuo *fysiologisessa* suhteessa niin tärkeät *sokerilajit* ja erittäinkin *munavalkuaisaineiden hajaantumistulokset,* kuten *virtsahappo, xantini, sarkini, guanini,* ja *adenini.* Näiden viimemainittujen aineiden konstitutsionin selville saanti ja synteesi on mitä suurimmassa määrin valaissut *fysiologisia prosesseja* ihmis- ja eläin-ruumiissa. Sellaisista aineista, joita luonnossa ei tavata, tarvinnee tässä vain huomauttaa semmoisia kuin: *kloroformi, jodoformi, eetteri, karbolihappo, salisylihappo* ja sitten nuo kymmeniin tuhansiin nousevat *keinotekoiset väriaineet,* käsittääksenne mikä suur merkitys tämmöisillä kemiallisilla tutkimuksilla on nykyajan kulturielämässä.

Joku voinee kuitenkin kysyä mitä hyötyä on siitä, että semmoisia aineita voidaan valmistaa keinotekoisesti, jotka kuitenkin esiintyvät jo valmiina luonnossa. Tähän täytyy vastata: syntetisesti valmistettuna ne käyvät useasti helpommin saataviksi ja halvemmiksi; toiselta puolen taas eivät luonnon tarjoomat aineet, väkiluvun lisääntyessä ja kulturin kehittyessä, enään riitä taikka eivät tyydytä vaatimuksiamme. Tällä tutkimuksella on siis suuri taloudellinenkin merkitys.

Mutta monet ovat kuitenkin ne luonnossa löytyvät aineet, joita emme vielä voi keinotekoisesti valmistaa, ja joiden konstitutsionia emme tunne; kuten esim.: *kamferi*, useat *terpenit*, *alkoloidit* (kinini, morfini, atropini j. n. e.) ja erittäinkin tuo organisen kehityksen korkein huippu (kemiallisesti katsottuna) *munavalkuaisaine*. Näiden selville-saamiseksi työskentelevät kuitenkin parhaillaan sadat ahkerat tutkijat ja vaikka edistys käykin hitaasti, niin näyttää ratkaisu kuitenkin varmalta.

Koska nykyisen eksaktisen fysiologian kannalle asettuen täytyy sanoa, *että kaikki ruumiillisen elämänilmaukset elävässä olennossa ovat seurauksia alituisesti jatkuvista ainemuutoksista* (s. o. *kemiallisista reaktsioneista) aineissa, joista ruumis on koottu*, ja itse *ainemuutos* on *sarja prosesseja, joiden tarkoitus on valmistaa ja uudestaan hajoittaa munavalkuaisainetta*, niin on selvää, että niin pian kuin tämän aineen kokoomus on selville saatu, on otettu jättiläisaskel eteenpäin sitä kysymystä ratkaistaessa, johon rauhaton ihmishenki jo niin kauan on vastausta hakenut, nim. «*elämän kysymystä*» ja vielä selvemmäksi se käy kun edes tärkeimmätkään näistä syntetisistä ja analytisistä prosesseista kasvien ja eläinten ruumiissa on selvillä.

Tämmöisessä organisen kemian eksperimentalisessa tutkimisessa, josta tähän saakka on ollut puhe, on aavistuksella eli «kemiallisella tunteella» hyvin suuri merkitys. Niitä työtapoja joita siinä käytetään, ei koskaan voi kunnollisesti oppia toiselta, josta syystä aniharvat valitut voivat niitä tavallista suuremmalla menestyksellä käyttää. Toiselta puolen taas ei voi kieltää, että tämmöinen työ, jossa puhtaasti tieteellisen ja terävästi logillisen ajattelun ohessa mielikuvituksellekin on suotu suuri sija tuottaa sisällistäkin tyydytystä — jota parhaiten voi verrata siihen, jonka taiteilija tuntee työstään — samalla kuin se tuottaa suurta käytännöllistäkin hyötyä.

Kaikesta tästä käy kuitenkin selville, ettei se tutkimustapa, josta nyt olemme puhuneet, ole vielä varmalla *matematis-fysillisellä* pohjalla, jonka saavuttaminen täytyy olla jokaisen eksaktisen luonnontieteen lopullinen päämäärä. Mielihyvällä huomaa kumminkin, että tähän viimeksi mainittuunkin suuntaan on jo ruvettu innolla työskentelemään. Tosin ei tuolla kuusi vuosikymmentä pitkällä ajalla, jolloin melkein yksinomaan organisia yhdistyksiä on tutkittu, ole kokonaan puuttunut yrityksiä tähän suuntaan. Tällä ajallahan esim. MENDELEJEFF ja LOTHAR MEYER keksivät *lain alkuaineiden periodillisuudesta*, jonka mukaan *elementtien kaikki ominaisuudet ovat periodisia funktsioneja niiden atomipainoista*. Tämän lain avullahan uusien, vielä tuntemattomien alkuaineiden olemassa-olo ja ominaisuudet suurella tarkkuudella on voitu määrätä.

Tästä on myöskin teoretista tietä johduttu todenteolla pohtimaan sitä kysymystä: onko meidän nykyiset noin 75 «alkuainetta» todellakin

aineen äärimmäisiä osia vai ovatko ne kokoonpannut yhdestä ainoasta tai muutamasta aniharvasta *perusaineesta*. Ja tätä kysymystä koetetaan nykyään ei ainoastaan filosofis-matematista tietä, vaan myöskin eksperimentalisesti ratkaista. Monta muutakin tärkeätä yleistä lakia on tällä ajalla saatu selville — kuten esim. lait, joiden mukaan aineen fysikalliset ominaisuudet ovat riippuvat aineen konstitutsionista ja GULDBERG-WAAGE'n laki massojen vaikutuksesta kemiallisissa reaktsioneissa. Mutta vasta viime kymmenen vuoden kuluessa on kemistien huomio suuremmassa määrin kääntynyt tämmöiseen kemiallisten ilmiöiden matematis-fysilliseen ratkaisuun. Ja kauniita, kypsiä hedelmiä on tältä vainiolta jo koottu.

Suurin ansio tämän alan nopeasta kehityksestä tulee prof. W. OSTWALD'ille Leipzigissä, joka erittäinkin kirjailija- ja opettajatoimellansa on synnyttänyt aivan uuden koulun. Tarkastaessamme lähemmin niitä tutkimustuloksia, joihin tällä alalla on tultu, huomaamme taas VAN'T HOFF'in käyvän eturivissä. Hänen ja ranskalaisen RAOULT'in tutkimuksista on tultu siihen merkilliseen tulokseen, että «ekvimolekularisilla» liuoksilla *eri* aineita on sama jäätymispiste, kiehumapiste ja osmotinen paine, (ekvimolekularisia ovat liuokset, jotka samalle volymille liuosta sisältävät yhtä monta molekyliä *eri* ainetta). S. o. liuokset seuraavat samoja lakeja kun kaasutkin. Tämän lain perustuksella voitiin nyt muodostaa uusia yksinkertaisia metodeja, joiden avulla *molekylipainoja* voitiin *määrätä* kaikille aineille jotka vain muuttumatta liukenivat johonkin liuottimeen.

Pian tultiin kuitenkin huomaamaan, että kaikkein tavallisimmat aineet: hapot, emäkset ja suolat eivät seuraa tätä VAN'T HOFF-RAOULT'in lakia ja syyn siihen selitti SVANTE ARRHENIUS olevan sen, että nämät aineet ovat elektrolytejä, jotka jo liuotessaan jakaantuvat eli *dissosierautuvat ioneiksi,* josta syystä liuokset eivät olekaan ekvimolekularisia, kuten oli otaksuttu. Ruokasuola liuoksessa esim. ei ole NaCl molekyylejä, vaan Na ja Cl ioneja. Tästä nimi *elektrolytinen dissosiatsioniteoria.*

Voimatta tässä sen enemmän syventyä tähän uuteen oppiin olkoon vain mainittu, että sen mukaan tapahtuvat kemialliset reaktsionit liuoksissa *yksistään* vapaiden ionien välillä. Hapon tai liuoksen väkevyys liuoksissa riippuu siis siitä kuinka paljon ioneja niiden liuoksissa on s. o. niiden dissosiatsioni-asteesta ja koska se voidaan määrätätä liuoksien *sähkönjohtamiskyvystä* niin on tämä viimemainittu *parhain mitta* kemialliselle vetovoimalle eli *affinitetille.*

Tämä teoria on nyt, samalla kuin se on saanut aikaan suuria mullistuksia tavallisimmissa kemiallisissa käsitteissä, selittänyt matematisella tarkkuudella paljon seikkoja ja «epäsäännöllisyyksiä» joita ei ennen voitu selittää. Sitäpaitsi se on termokemian ja erittäinkin elektrofysiologian alalla ennättänyt jo vaikuttaa tavattoman hedelmällisesti ja yhä suurempia

tuloksia siitä toivotaan. Siihen perustuu myöskin kokonaan nykyinen *elektrokemia.*

Näiden uusien teoriain ja työtapain vaikutuksesta on nyt *epäorganisen kemian* tutkiminen uudestaan elpynyt. Vanhoja, tuttuja reaktsioneja on matematisella tarkkuudella ruvettu tutkimaan ja täten saatu uusia, arvokkaita aineksia ja uutta intoa, jota puolestaan on vielä lisännyt nuo englantilaisten LORDI RAYLEIGH ja prof. RAMSAY'n keksimät uudet kaasumaiset alkuaineet ilmassa, joita nyt tunnetaan paitsi heidän yhteisesti keksimäänsä *argonia* vielä *helium, neon, krypton, xeon,* ja *metargon.* Näiden keksintöjen kautta on tuo vuosisatamme loistavin kemiallis-fysikalinen keksintö — *spektaralianalysi,* joka niin monella alalla jo on tuottanut ennen uskomattomia tuloksia ja yhä tuottaa, saanut uusia aineksia.

Mutta epäorganisen kemian alalla on sitäpaitsi kaksi aivan uutta haaraa syntynyt. Tarkoitan nim. «*pyrokemiata*», joka tutkii reaktsioneja hyvin korkeissa lämpömäärissä ja sitten sitä alaa, joka koettaa taas päästä päinvastaiseen suuntaan niin kauas kuin mahdollista.

Edellisellä alalla on MOISSAN sähköuunillaan, jolla saadaan aina noin 3,000° lämpö, saavuttanut kauniita tuloksia. Useimmat meidän tavallisista yhdistyksistämme hajoavat tässä hirvittävässä lämmössä, kuten kalkki, kvartsi ja aluminiumioksidi ja tulenkestävimmätkin sulavat tai haihtuvat kaasuksi. Täten on monta, ennen harvinaista metallia, käynyt helposti saataviksi ja erittäinkin on hiiliyhdistyksiä «karbideja» opittu valmistamaan. Erään uuden, erinomaisen lämpö- ja reduktsionilähteen, joka voi kilpailla sähkön kanssa, on GOLDSCHMIDT keksinyt palavan *aluminion* olevan.

Mitä tuohon toiseen mainitsemaani alaan tulee, niin on erittäinkin PICTET'n ja DEWAR'IN tutkimusten kautta tultu jo niin kauas, että nykyään tunnetaan kaikki kaasut nestemäisessä, jopa useimmat jähmeässäkin tilassa. Alhaisin lämpö, johon on päästy on noin — 260°. Aivan erityisen suuren merkityksen saavat nämät tutkimukset jos päästään — 273° (absolutinen o-piste), jossa lämmössä nykyaikaisten fysikallisten teoriain mukaan kaiken molekyli- ja atomi-liikkeen ja myös voimain pitäisi lakata. Alapuolella — 125° eivät tavallisissa oloissa rajuimmatkaan kemialliset reaktsionit enään tapahdu.

Juuri näiden uudenaikaisten tutkimusten kautta on taas käynyt selville, miten *uusien tutkimustapojen* keksiminen vie tiedettä eteenpäin useasti paljon enemmän kuin loistavimmatkin faktat. Ja juuri niiden, nim. uusien metodien, puutetta kaipaa kemiantutkija kipeimmin. Vaikka organisen kemistin tutkimusala onkin tavattomasti laajennut sen jälkeen kuin hän oppi alentamaan aineiden kiehumapisteitä alapuolelle niiden hajoamispisteitä, tislaamalla niitä vaakuummissa ja kun hänen on onnistunut, käyttämällä suljetuissa putkissa synnytettyä kovaa painetta pakoittaa

semmoisetkin aineet reageeraamaan keskenään, jotka eivät muuten sitä tee, niin täytyy hänen kuitenkin nöyrästi tunnustaa, että ainoastaan pieni osa organisia aineita kuuluu nykyään hänen tutkimuspiiriinsä. Kaikki ne aineet, jotka joko eivät kiteydy tai haihdu, ja joita enemmin tai vähemmin syntyy melkein kaikissa organisissa reaktsioneissa, asettaa hän, itseään lohduttaakseen, halveksien syrjään sanoen — »Schmieren». Mutta kun ottaa huomioon, että useimmat eläin- ja kasvikunnassa löytyvät amorfiset, hartsimaiset aineet, kuten maankuorenkin mustat aineosat kuuluvat juuri tähän luokkaan, niin huomaa mikä ääretön työala tässäkin taas aukenee kun kerran keksitään keino, jonka kautta tämmöisetkin aineet voidaan eroittaa ja individualiseerata. Uusia tutkimusmetodeja tarvitsee myöskin *minerali kemia* ennenkuin siihen kuuluvien aineiden molekylipaino ja konstitutsioni saadaan selville.

Ilolla voi sentähden huomauttaa, että oikeutettuja toiveita tälläkin tärkeällä alalla antavat erittäinkin ne tutkimukset, joita F. Krafft Heidelbergissä on jo vuosikausia tehnyt. Tarkoitan nim. hänen n. k. *kolloidalisten aineiden* tutkimuksiaan. Kolloidalisiksi kutsutaan aineita, jotka eivät kiteenny ja, jotka veden kanssa muodostavat homogenisen seoksen, joka ei kuitenkaan kaikissa suhtaannu kuten tavallinen liuos; ja tämmöisiähän myöskin on suurin osa noista äsken mainitsemistani amorfisista organisista aineista. Näyttääpä vähän siltä kuin tämmöisten tutkimusten kautta myöskin tuo suuri juopa, joka on olemassa organisten ja organiserattujen (soluiksi muodostuneiden) aineiden välillä vähän alkaisi pienetä, jolla puolella kysymystä on tietysti ääretön biologinen kuin myös yleisfilosofinen merkitys.

Viime vuosina keksittyjen *kolloidalisten* eli *«vedessä liukoisten» metallienkin* lähempi tutkimus on vienyt aivan odottamattomille urille. On nimittäin huomattu, että niillä on tavattoman suuri n. s. *katalytinen* vaikutus, s. o. itse muuttumatta, paljaan läsnäolonsa kautta vaikuttanut kemiallisia reaktsioneja. Niinpä esim. kolloidalinen hopea ilman räjähdystä verkalleen yhdistää räjähdyskaasun vedyn ja hapen vedeksi. Mikä suuri merkitys tälläkin keksinnöllä on ymmärtää kyllä se, joka on perehtynyt uudenaikaisiin fysikalls-kemiallisiin töihin ja teorioihin. Itse katalysi-käsite, joka kauan on ollut kemistien riitakapulana, saanee tämän keksinnön aiheuttamain tutkimusten kautta oikean selityksensä.

Olisi väärin lopettaa tämä katsaus luomatta lyhyt silmäys siihen, mitä näiden yllä mainittujen kysymysten ratkaisu on vaikuttanut teollisuuteen ja talouteen tai mitä se mahdollisesti vielä voi vaikuttaa. Eihän juuri millään muulla alalla olekkaan käytäntö ja teoria niin läheisessä yhteydessä keskenään ja vuorovaikutuksessa toisiinsa kuin juuri kemian

alalla. Ja vaikka tämmöiset käytännölliset «keksinnöt» ja edistykset ovatkin suoranaisia seurauksia sitä ennen ratkaistuista teoretisista problemeista, niin ovat ne vasta kuitenkin *ne*, jotka herättävät suuremmankin yleisön huomiota ja kunnioitusta kemian tutkimusta kohtaan.

Loistavin todistus siitä, miten puhtaasti tieteelliset laboratorio-tutkimukset saavat suoranaisen käytännön teollisuudessa, huomaamme *väriteollisuudessa*. Me näemme, miten siellä sadoissa ja tuhansissa kiloissa valmistetaan syntetisesti, aivan samalla tavalla kuin laboratoriossakin, aineita, joiden monimutkainen kokoomus ilmenee jo niiden pitkistä kemiallisista nimistä.

Tämmöisten väriaineiden luku, jotka moninaisuudessa ja kauneudessa voittavat kedon kukkien värit, kasvaa yhä päivä päivältä. Mutta ei ainoastaan värejä vaan myöskin *lääkeaineita* valmistetaan tehtaissa samalla tavalla. Kummalta tuntunee monesta, että samoissa väritehtaissa valmistetaan ja tutkitaan myöskin noita tarttuvia tauteja parantavia serumeja, semmoisia tauteja sairastavien eläinten verestä. Mutta kerran on koittava päivä, jolloin serumeissa löyvien «*antitoksinien*» konstitutsioni on selville saatu ja silloin ei niiden saantiin tarvitse enään rääkätä eläimiä, silloin valmistetaan ne syntetisesti samoissa tehtaissa. Työt tähän suuntaan ovatkin jo hyvässä menossa esim. Höchs'tin väritehtaassa.

Suurenmoinen on myöskin edistys ja mullistus ollut kemiallisen *suurteollisuuden* alalla. Tiedetäänhän miten *Solvay*'n *ammoniakki-soda-prosessi* on syrjäyttänyt kilpailijansa *Leblanc*'in *prosessin* ja miten nyt edellämainittu saa varustella itseään samallaiseen taisteluun uuden *elektrolytisen* valmistustavan kanssa.

Lukemattomia tutkimuksia ja parannuksia on tämän taistelun kuluessa tehty niin hyvin *rikkihapon-*, *sodan-* kuin *klorinkin* valmistuksessa.

Vasta alullaan oleva *elektrokemia* on niinikään synnyttänyt suuria mullistuksia *valkaisun-*, *kloraatti-teollisuuden* ja *metallurgian* alalla sekä yhdessä *pyrokemian* kanssa synnyttänyt uusia kukoistavia teollisuushaaroja kuten: *kalciumi-karbidi-* ja *karborundumi-teollisuudet* ja parantanut *alumion-valmistusta*.

Alhaisten lämpömääräin kemia on myöskin synnyttänyt uuden teollisuushaaran: »*nestemäisten*» ja *komprimerattujen kaasujen teollisuuden*. Tiedämmehän kuinka juoksevaa hiilihappoa, typpioksidulia, kloria j. n. e. sekä kovasti komprimerattua happea ja ilmaa valmistetaan nyt jo tehdasmaisesti. Mikä merkitys juoksevalla tai puristetulla ilmalla voi olla tulevaisuuden tekniikassa ja sotataidossa lienee vaikea vielä aavistaakkaan. Myöskin *raudan metallurgian* alalla on monta teollisuudelle tärkeätä parannusta tehty.

Tämmöisillä parannuksilla on useasti sitäpaitsi kokonaan toisille aloille menevä laaja merkitys. Muistakaamme vain miten tuo jo itse

rautateollisuudelle arvaamattoman tärkeä *Thomas-Gilchristin* parannus n. s. *tuomas-kuonansa* kautta on tuottanut suurta siunausta *maanviljelyksen* alalla. Sen avulla todellakin «tehdään kivestä leipää»!

Mutta vielä suurempi on maanviljelykselle typen puutteen merkitys, kuin fosforin, joka tuomaskuonalla parannetaan. Koska Chilinsalpietari jota tähän tarkoitukseen on pääasiallisesti käytetty, näyttää kohta alkavan loppua, on monella tavalla koetettu sitoa käytettävään muotoon ilman typpeä. Suurinta menestystä luvannevat ne kokeet, joita erittäinkin Amerikassa tehdään antamalla voimakkaiden sähköpurkausten kulkea ilmavirran läpi suurissa torvissa, joissa alituiseen sataa natronlipeätä. Kuten tunnettu muuttuu ilma tällöin typpioksideiksi, jotka liukenevat natronlipeään muodostaen nitraatteja ja nitriittejä. Kuten lienee tunnettu koetetaan sitäpaitsi nykyään enentää typi-määrää maassa ja siten munavalkuaista kasveissa, käyttämällä erityisiä baktereja, jotka maassa, erityisten olosuhteiden vallitessa, suorastaan assimileeraavat ilman typen, muuttaen sen kasveille kelpaaviksi nitriiteiksi ja nitraateiksi («*Aliniti*-kysymys»).

Vaikka ei kemialta voinekkaan odottaa, kuten useat haaveilijat lupaavat (niiden joukossa kuitenkin Ranskan etevin kemisti, tuo ent. ministeri *Berthelot)* että se verrattain lyhyen ajan kuluessa keinotekoisesti valmistaisi kaikki ravintoaineemme, lähtien helpolla saatavista epäorganisista aineista, niin paljon se kuitenkin *voi ja paljon sen täytyy voida* tehdä «*leipäkysymyksen*» ratkaisemiseksi, siten, että se parantaa maanviljelystä ja opettaa paremmin käyttämään sen tuotteita. Tuskinpa se sitäpaitsi olisikaan niin suuri todellinen «*edistys*» että pellon asemesta rakentaisimme kemiallisen tehtaan. Mutta kun ajattelemme, että ainoastaan pieni osa pellon antimista on *leiväksi* kelpaavaa *tärkkelystä*, suurin osa sitävastoin vähempi arvoista kasvinsoluainetta *sellulosaa*, ja kun tiedämme että tärkkelyksellä ja sellulosalla on sama prosenttinen kokoomus ja että ne ovat hyvin yksinkertaisessa kemiallisessa suhteessa toisiinsa, niin sopii toivoa, ettei kulune kovin pitkä aika ennenkuin kemistin onnistuu muuttaa tämä yleinen, metsiemme puissa, heinissä, korsissa ja oljissa esiintyvä sellulosa ravinnoksi kelpaavaksi tärkkelykseksi. Tämä on sitä otaksuttavampaa kun tiedämme, että kemiantutkijan, nyt jo onnistuu laboratoriossaan muuttaa samainen sellulosa aivan kvantitetiivisesti *rypälesokeriksi*, joka niinikään on näiden useasti mainittujen aineiden läheinen sukulainen, vaikkei metodilla olekkaan vielä käytännöllistä merkitystä.

Kaikesta tästä käynee selville että kemialla ei ole ainoastaan *tieteenä*, vaan myöskin *käytännölliseltä* ja *taloudelliselta* kannalta katsottuna suuri tehtävä.

Päivän kysymyksiä.

Kirje Helsingistä.

Valtiopäivät työssä. — »Porthanin arkku».

Lohduttavalta ja turvalliselta tuntuu aikojen yhä synkistyessä se tieto, että valtiosäädyt ovat koossa kansan parasta valvomassa, uutta tulevaisuutta sille suunnittelemassa. Ja tätä lohdullista tunnetta elvyttää vielä se seikka, että 1900 vuoden valtiosäätyjen edessä oleva työohjelma antaa kauniita lupauksia kansamme vaurastumiselle tärkeistä tuloksista.

Vakava on aika, ja tämä vakavuus osoittautuu luonnollisesti valtiopäiväin työssä jos missään. Täytyy tehdä työtä niin kauan kuin päivä on — tämän ajatuksen synnyttämä mieliala näyttää tulevan antamaan leiman näille valtiopäiville.

Sama mieliala tuntuu innostaneen myöskin kotimaista hallitusta, kun se on suunnitellut valtiopäiville annetut ja vielä annettavat arm. esitykset.

Tässä lyhyessä kirjeessäni en voi edes ruveta luettelemaan näitä kaikkia asioita, jotka esityksien tai anomuksien muodossa tulevat valtiopäivien käsiteltäviksi. Työohjelma on siksi runsas etten sen kaikkia puolia voi edes viittaamallakaan mainita. Tahdon sen vuoksi tyytyä koskettelemaan muutamia sellaisia uudistusehdoituksia, joita mieli nykyisen aseman johdosta ensi sijassa kiintyy katsomaan, sen aseman johdosta, joka vaatii yhteiskuntarakennuksemme lujentamiseksi sen perustuksien syventämistä ja laajentamista.

Jos annettujen esitysten pohjalla valtiopäivät ensinnäkin saavat aikaan oikeudentuntoa tyydyttävän torpparilain, niin sillä jo on paljon voitettu kansallisen eheyden hyväksi. Sen arm. esityksen käsittelyä, joka tarkoittaa n. s. torpparikysymyksen poistamista polttavien kysymysten joukosta, tullaan epäilemättä jännitetyin mielin seuraamaan erittäinkin niiden piirissä, joita asia lähinnä koskee. Olisi erittäin suotavaa että sopivilla keinoin valtiopäivämiesten tietoon saatettaisiin mitä torpparit itse ajattelevat arm. esityksen eri kohdista, varsinkin kun ei valmistavia töitä tehtäessä ole ketään torpparien edustajaa ollut mukana. Sekin osa yleisöä, jolla ei tässä asiassa ole suoranaisia etuja valvottavana puolelle tai toiselle, seuraa varmaan tämän asian kulkua mitä suurimmalla mielenkiinnolla. Täydellä syyllä valtiosäädyiltä odotetaan että ne tämän asian saattavat onnelliseen päätökseen; muussa tapauksessa on pettymys oleva suuri isänmaanystävien joukossa.

Osuuskuntalain aikaansaanti olisi niinikään sekin tärkeä askel kansallisen eheyden päämäärää kohti. Sen avullahan etenkin se suuri

osa maataviljelevää luokkaamme, jonka taloudellinen pohja tähän asti on ollut kovin horjuva, saisi tilaisuutta yhteisvoimin hankkia itselleen niitä etuja, joita tähän asti ainoastaan yksityiset pääoman miehet ovat saaneet nauttia. Toivottavasti osuuskuntalaki, kun se kerran pääsee vaikuttamaan, on herättävä itsensäauttamisen halua, yhteistoiminnan kautta, sangen laajoissa kansalaispiireissä, sellaisissakin, jotka taloudellisten epäkohtien rasittamina ovat olleet yhteiskunnallista harrastusta vailla. Tällainen vaikutus mainitulla lailla tulee olemaan erittäinkin siinä tapauksessa että tuo tärkeä anomusehdoitus n. s. keskuslainarahaston aikaansaamisesta saataisiin hyväksytyksi. Tällaisen laitoksen kautta saataisiin kaikille yksityisille hyödyllinen rahavirta, jota nykyiset pankkilaitokset yleensä johtavat maaseutujen liikepiireistä kaupunkien teollisuuden ja kaupan hyväksi, osaksi myöskin kääntymään maalaisväestön ja etenkin vähävaraisen maalaisväestön yritteliäisyyttä virkistämään.

Kansallisen eheyden kannalta olisi periaatteellista yksimielisyyttä toivottava myöskin sen odotettavan arm. esityksen käsittelemisessä, joka koskee äänioikeuden tasoittamista. Sillä tämäkin asia on, kuten viime kirjeessäni viittasin, niitä, joiden ajamista kaikkien puolueidemme pitäisi ottaa yhteiseksi tarkoitusperäkseen.

Mille kannalle ruotsinmielinen puolue äänioikeusasiasta annettavan esityksen suhteen tulee asettumaan, — siihen kysymykseen annettavasta vastauksesta riippuu puolueen isänmaallisen mielen arvosteleminen enemmän kuin kaikesta siitä „isänmaallisesta“ rohkeudesta ulospäin, josta sen äänenkannattajat usein ylvästelevät ja välistä syylläkin saattavat ylpeillä. Tahdonpa uskoa että puolue vaaran uhatessa voi osoittaa rohkeutta — sisäänkin päin, omaa itseänsä vastaan.

Tämän sanoessani pidän velvollisuutenani saada toiselta puolen lausutuksi, että ruotsinmielinen puolue ei yksin ole syypää siihen, että äänioikeusasiamme meillä on niin hitaasti ja vaivaloisesti edistynyt. Ei se myöskään ole yksin syypää siihen että arm. esityksen parannusehdoitukset ovat aivan puolitiehen jääneitä. Suomalainen puolue ei asian ajamisessa ole osoittanut tarpeellista vakavuutta ja vakaumusta. Puolue ei ole jaksanut pysyä periaatteellisella kannalla, ei ole suoraan julistanut varallisuuteen perustuvaa ääniasteikkoa kokonaan mahdottomaksi, mahdottomaksi sivistyneen yhteiskuntaelämän kannalta ja vielä mahdottomammaksi kansanvaltaisen puolueen kannalta. Varmempi, eheämpi olisi epäilemättä suomalaisen puolueen asema nykyään, jos se olisi seurannut varmoja periaatteita äänioikeuskysymyksen suhteen, eikä lähtenyt, itse edistystä ajaen, samalla rajoittamaan vaatimuksiansa puolitiehen. Siitä on ollut vain se seuraus että puolue on saanut kantaa hyvin ansaitun syytöksen itsekkäiden tarkoitusten ajamisesta.

Sitä vastoin ei voi suuresti syyttää kotimaista hallitusta siitä, että sen parannusehdoitus on asettunut kompromissin kannalle. Kaikkien vähimmin suomalainen puolue saattaa tehdä muistutusta sitä vastaan, se puolue, joka itse on monessa kohden rakentanut valtiollisen puolueohjelman liiaksikin kompromissikannan mukaan. Varmaankin hallituksen kompromissiehdoitus olisi nyt toisenlainen, jos suomalainen puolue olisi parannusvaatimuksensa aikoinaan toisin asettanut.

Senaatin ehdoitus herättää epäilyksiä varsinkin siihen nähden, että se muutamissa kohdin tekee vaaliolot vieläkin rahavaltaisemmiksi kuin ne ovat. Se tulisi riistämään äänioikeuden muutamilta sellaisilta, joilla se nyt on. Mahdotonta lienee osoittaa että tällainen riistäminen on minkään oikeusperiaatteen sallima tai käytännöllisen tarpeen vaatima. Tämän kohdan hyväksyminen tulisi tuntumaan kovin vaikealta niistä valtiopäivämiehistä, jotka ajavat kansanvaltaisen edistyksen asiaa, ja täytyy toivoa että äänioikeusasia yleensä saadaan esityksen johdosta eteenpäin viedyksi, tarvitsematta ottaa tätä taka-askelta.

Vaikka siis mielestäni tuleekin pahoitella suomenmielisen puolueen esiintymistä äänioikeusasiassa, niin osoittaapa toiselta puolen eräs tapahtuma näillä valtiopäivillä kasvavaa ryhtiä samassa puolueessa. Tarkoitan talonpoikaissäädyssä tehtyä anomusta (edusm. Torpan y. m. tekemää) äänioikeusolojen parantamisesta erityisesti tähän samaan säätyyn nähden. Kun riippumatta siitä, saadaanko porvarissäädyn vaaliolot parannetuiksi, tahdotaan parantaa *oman* säädyn vaalioloja, niin tällainen menettely ei voi olla herättämättä vakaumusta tehtyjen parannusvaatimusten todenperäisyydestä ja rehellisestä tarkoituksesta. Talonpoikaissäädyssä esitetty anomus herättää myöskin sen toivon, että vähitellen huomataan vaatimusten talonpoikaissäädyn vaaliolojen parantamisesta tarkoittavan yhtä kipeiden epäkohtien poistamista kuin mitä konsanaan porvarissäädyn vaalioloissa on tavattavana. Se, että porvarissäädyn vaalioloista on enemmän ääntä pidetty, ei todista muuta kuin ikäviä puolueolojamme, joiden vaikutuksesta moni kysymys voi joutua syrjään tahi väärään valoon. Joskin niin onnettomasti kävisi, että puoluesyistä ei minkäänlaista säätypäätöstä aikaansaataisi porvarissäädyn äänioikeusolojen korjaamiseksi, niin älköön annettako tämän estää parannusten tekemistä talonpoikaissäädyn vaalioloihin. Mutta porvarissäädynkin vaalioloissa olisi kuitenkin, vaikka kaikki muu hukkaan menisi, ainakin se muutos koetettava aikaansaada, että poistettaisiin nuo perin mielivaltaiseen tulkitsemiseen aihetta antavat sanat, joilla valtiolliset oikeudet kielletään niiltä, jotka „toisen palveluksessa tahi alituisessa työssä ovat, tahi päiväpalkkalaiset, tahi muut senkaltaiset, jotka elättävät itseänsä satunnaisella työnteolla“.

Muutamat merkit näyttävät osoittavan, että ruotsinmieliselläkin puolella on pyrkimystä työskentelemään kansamme eheyttä tähtäävien tarkoi-

tüsperien hyväksi. Minä tarkoitan sitä anomusta, jonka muutamat ruotsinmieliset edusmiehet tekivät työväen tilaston aikaansaamisesta ja työväen aseman parantamisesta. On mielestäni syytä iloita, että tälläkin puolella on osattu asettua näin oikealle kannalle työväen asian suhteen. Mitä voineekaan muistuttaa työväenpuolueen ja sen johtajien esiintymistä vastaan, ei ole syytä sen johdosta jäädä odottavalle kannalle, odottamaan muka työväenliikkeen talttumista ja viisastumista. Tällainen odottamisen kanta ei todistaisi valtiomiehen tyyntä punnitsemiskykyä. Kun moititaan työväenpuolueen johtajia, niin älköön unohdettako, etteivät he ole olevia oloja luoneet sellaisiksi kuin ne ovat. He ovat lietsoneet tyytymättömyyttä; kyllä. Mutta tyytymättömyyden ylläpitäminen käy siinä määrin vaikeammaksi kuin vallassaolijat osoittavat todellista halua poistaa sen varsinaisia syitä tekemällä tarvittavia korjauksia niihin oleviin oloihin, joiden kohtuuttomuutta tyytymättömyyden lietsojat saattavat käyttää hyväkseen.

En tahdo tehdä sitäkään muistutusta tehtyä anomusta vastaan, että se oikeastaan olisi ollut tehtävä ja sen pohjalla toimittava vuosikymmen takaperin. Sillä katsokaamme eteenpäin, älkäämme taaksepäin, ainakaan enempää kuin tarvitsemme innostuaksemme hyvällä vauhdilla eteenpäin pyrkimään.

Nykyaikaisen aseman synnyttämä ja perinpohjaista parannusta ajava anomus on myöskin kieltolakianomus. Tätä anomusta kannattaa vankka pyrkimys päästä Suomen kansan „juuria hoitamaan“ kestettävän talven varalle. Anomusehdoituksen ponsi on kyllä kieltämättä sangen jyrkkä, mutta itse anomuksen varsinainen voima ei ole siinä. Sen perustelut eivät sisällä haaveilevia, mahdottomia mietteitä, eivät aseta pilventakaisia päämääriä, vaan ne käsitykseni mukaan itse asiassa lähinnä perustelevat kunnallisen kielto-oikeuden mahdollisuutta ja oikeutusta. Juuri tämmöisen kunnallisen kielto-oikeuden myöntäminen, joka samalla on kunnallisen itsehallinnon laajentamista, on niitä asioita, jotka varmaan tulevat kuulumaan kaikkien edistyksen ystävien ohjelmaan maassamme. Tällä anomusehdoituksella on se ansio että se tahtoo antaa lainsäädäntötyölle voimakkaan sysäyksen tähän suuntaan.

Olen muutamilla esimerkeillä tahtonut osoittaa nykyisten valtiopäiväin luonnetta siinä kohden, että ne tarkoittavat kansallisen asemamme lujittamista positiivisilla parannuksilla. Jos tahtoisin täydellisemmin näitä parannusehdoituksia luetella, niin olisi paljon vielä mainittavaa, kouluanomukset, rautatieanomukset ja paljon muuta. Mutta jo ne parannusehdoitukset, joita olen ylempänä koskettanut, ovat siksi tärkeitä ja suurenmoisia, että ne, jos ne toteutuvat, varmentavat tulevaisuuden luottamustamme. Ne tekevät sen siinäkin tapauksessa, että valtiopäiväin ei onnistuisi maastamme poistaa niitä kansaamme painavia onnettomuuksia,

joiden poistamista anomukset Suomen sisällisen hallinnon entiseen järjestykseen saattamisesta ja paino-olojemme kipeimpien epäkohtien korjaamisesta tarkoittavat.

* * *

Ei tapahdu joka päivä, että avataan satavuotinen arkku, sisältävä asiakirjoja, jotka suurimmaksi osaksi ovat toista sataa vuotta vanhoja. Kun sen lisäksi osa näissä papereissa on Suomen historian isän kirjallista perua, on tapaus sitä merkillisempi. Sanomalehdet riensivätkin heti puhumaan „Porthanin arkun" avaamisesta; Kuvalehti painatti piirustuksen arkustakin, joten jokainen tätä esinettä näkemättäkin voi itselleen kuvitella sen ulkomuotoa, rautakiskoja ja mahtavaa munalukkoakin.

Arvoisan arkun sisällys ei kumminkaan arvonsa puolesta vastannut aivan suuria toiveita, jos kellään sellaisia oli. Melkoinen osa olisi voinut aikoja sitten päästä julkisuuteen; onpa joukossa sellaistakin, jota varten ei koskaan tulla painomustetta käyttämään. Mutta tunnustettava on että paperit ehkä olisivat Turun palossa 1827 hävinneet, jollei niitä olisi säilytetty yliopiston kassaholvissa. Eikä maailma ole mennyt kumoon, vaikka noita papereita on kauan pidetty seitsemän lukon takana.

Porthanin paperit vetävät ensinnäkin tarkastajan huomion puoleensa. Tunnettu on että hän ja Calonius, silloin kuin jälkimäinen oli Ruotsin korkeimman oikeuden jäsenenä, olivat ahkerassa kirjeenvaihdossa; Porthanin kirjoittamat kirjeet, Ruotsalaisen kirjallisuus-seuramme painattamina, täyttävät kaksi vahvaa nidosta. Caloniuksen kirjeistä on usein peljätty, että olisivat ainaisesti hävinneet; siihen aikaan ei uskallettu muuta kuin luotettavain henkilöiden kanssa vaihtaa aivan avomielisiä kirjeitä, ja nekin päättyivät usein ilmoitukseen, että paperi heti luettua oli tulen haltuun annettava. Vertailemalla painettuja kirjeitä näihin uusiin huomaakin että Porthan on uhrannut liekeille muutamia kirjeitä. Armfeltin salaliiton ja Reuterholmin ankaran hallituksen aikana ei rauhallinen professori rauhallisessa Turussa uskaltanut luonansa säilyttää noita asioita koskevia avomielisiä sydämenpurkauksia ja tiedonantoja. Mutta suurin osa Caloniuksen kirjeistä on säilynyt, käsittäen vuodet 1793—1800 kuten Porthaninkin kirjeet, ja moninaisella sisällyksellään nuo paperit tulevat antamaan varsin selvän kuvan sen ajan oloista, varsinkin kun on tallella kummankin kirjeenvaihtajan kirjeet.

Muista Porthanilta tulleista kirjeistä voipi pikaisen tarkastuksen perustuksella sanoa, etteivät yleensä näy olevan aivan tärkeitä jos kohta ne tarjoavat paljon pieniä piirteitä tämän miehen vaikutuksen esittäjälle.

Suuri kokoelma käsinkirjoitettuja lento- ja herjaus-kirjoja, lauluja y. m. on Porthanin kokoelmassa, useimmat ennestään tunnettuja, jo-

ten ei voine toivoa arvokasta löytöä tästä ryhmästä. Viattoman Auroraseuran nimikirja, kassakirja ja säännöt tavattiin niinikään arkusta kovin homehtuneina. Piilossa ne ovat maanneet 120 vuotta, vaikka niitä ihkasen uusinakin olisi voinut julkisesti luettaa Turun torilla, maailman siitä liikahtamatta. Arkkipiispa Mennanderin ja hänen poikansa Fredenheimin kirjeistä ja asiakirjoista samoin kuin professori Bilmarkin kirjeenvaihdosta ei liene uutta saatavissa, ei ainakaan hyvin merkillistä.

Meyerfeltin paperit oli jo ennestään otettu ulos arkusta; provasti Hambraeuksen Norrköpingin valtiopäivillä v. 1800 pitämä päiväkirja sekä Anders Schönbergin itsestään antama elämäkerta ovat huomattavat. Jälkimäistä Arvidsson tosin on käyttänyt Ruotsissa säilyneen alkukirjoituksen avulla, mutta se kuuluu sitten palaneen Geflessä, joten jäljennös nyt lienee ainoana apunamme.

Vihdoin huomataan Tengströmin oma kirjeenvaihto, vastaanotetut kirjeet näet. Hänen omasta kynästään lähtenyttä, omituista kyllä ei ollut kuin yksi kirje v:lta 1809 (jäljennöksessä), jossa eräälle Ruotsissa olevalle ystävälle puolustelee valtiollista kantaansa sotavuosina; Porthanin paperien joukossa löytyy sitä paitsi pitkiä Tengströmin kirjoittamia kirjeitä. Arkkipiispan kirjeenvaihto vuosilta 1817—1832 on jäänyt hänen perillisiensä haltuun ja avattanee vuosikymmenen perästä.

Omituiset ovat yliopistossa olevan kokoelman vaiheet. Porthan lupasi kuolinvuoteellaan yliopistolle minkä voisi arvokkaaksi katsoa; paperien tarkastuksen hän jätti Tengströmin toimeksi. Tämä piti ne luonaan 13 vuotta ja pani ne sitten piiloon vuosisadan loppuun, liittäen kokoelmaan Meyerfeltin paperit, joista löytyi lahjoittajan nimenomainen määräys, että olivat avattavat v. 1856. Kaupanpäälliseksi pani Tengström mukaan mitä kirjeitä hänellä itsellään silloin, v. 1817, oli takanaan.

Turun palon jälkeen Tengström avasi arkun, kai nähdäkseen olivatko paperit vahingoittuneet. Ahdas oli tila ja papereita lienee kiireen kautta selailtu. Puolet Meyerfeltin papereita jäi silloin arkun ulkopuolelle; siksipä tämä kääry sitten aikanaan avattiin. Näistä lähteistä aiheutui se 1788—90 vuosien historia, jonka Gabr. Rein on kirjoittanut.

V. 1861 silloinen professori J. Ph. Palmén nosti konsistorissa kysymyksen siitä, että toinenkin puoli Meyerfeltin papereita, joista lahjoittaja oli selvästi määrännyt, että olivat viisikymmentä vuotta suljettuina pidettävät, otettaisiin esille; samassa ehdoituksentekijä huomautti siitä, ettei Porthanin kirjallisen perun salaaminen riippunut muusta kuin Tengströmin omavaltaisesta määräyksestä. Reinin tekeillä olevalle teokselle olivat edelliset paperit tärkeät, ja Porthanin kuvapatsaan hanke kiinnitti juuri siihen aikaan huomiota tavallista enemmän tämän miehen toimintaan, joten Palmén arveli täyden syyn olevan päästää päivän valoon nuo osat arkun sisällystä, samassa kuin kaikki muu jäisi koskematta.

Tämä oli kuin tulta tappuroihin, sillä konsistorissa istui muiden joukossa Tengströmin tyttärenpoika, professori V. Lagus. Hänpä pani kokoon viidettä arkkia ylen tiheällä kirjoituksella täyttävän valituskirjan, jossa otti taivaan ja maan todistajaksi, että vääryys oli tapahtumaisillaan; valittelipa kirjoittaja omaa vaikeata asemaansakin, kun seisoi vastustajaa vastaan, „jonka jäinen kylmyys yhdessä tähän aikaan hyvin ylisteltyjen lainopillisten tietojen kanssa“ muka olisi omansa lumoomaan konsistorin enemmistöä. Loppumattomien ruikutusten ponsi oli että kumoomatta pitäisi jäädä, minkä „minun iäti unohtumaton äidinisäni“ oli kerran säätänyt.

Sittenkun pienempi komitea oli asiaa käsitellyt, yksimielisyyttä saavuttamatta, tuli asia 12 p. huhtikuuta 1862 konsistorissa esiin. Äänestäjät silloin jakautuivat kolmeen ryhmään. Sekä Porthanin että Meyerfeltin paperit vapautettaviksi tuomitsivat professorit Rosenborg, J. A. Estlander, Lindelöf, Lönnrot, af Brunér, Moberg, Bonsdorff ja Palmén. Toisella puolen seisoivat professorit Lagus, Snellman, Cygnaeus, Granfelt, Ehrström ja Geitlin, jotka eivät tahtoneet ensinkään kajota arkkuun. Välittävällä kannalla olivat Sirelius, Schauman, Lille ja Arppe, jotka vapauttivat Meyerfeltin paperit, mutta antoivat Porthanin jäädä kätköönsä. Niinpä oli edellisessä tapauksessa 12 ääntä 6 vastaan avaamisen puolella, mutta jälkimäisessä vain 8, jotka vapauttivat, mutta 10, jotka pitivät paperit kätkössä. Avattaessa nähtiin sitten, ettei Meyerfeltin paperien sisällys ollut aivan suuri.

Hauskaa olisi yksityiskohdissa kertoa äänestyksessä esitetyt mielipiteet, jolleivät ne olisi osittain niin kauhealla pitkäveteisyydellä esitetyt. „Lyhyys on järjen sielu“, sanoo Shakespeare, mutta kaikki eivät sitä muista.

Seikkaperäisesti ja selvästi oli ehdoituksen nostaja jo ensi alussa mielipiteensä esittänyt, eikä siihen muuta lisännyt, ja Rosenborg antoi lainopin tutkijana huomattavan lisän esittäessään asian juridista puolta; valaiseva on samoin Lindelöfin lausunto. Huvittavin kaikista lausunnoista lienee Elias Lönnrotin antama. Hän muistutti, ettei ollut vain puhetta Tengströmin, vaan myöskin yleisön oikeudesta, jota loukattiin asiakirjain mielivaltaisella kätkemisellä. Tengström oli tosin ilmoittanut, että Porthan muka oli tahtonut muutamien asiakirjojen säästämistä kaukaiseen tulevaisuuteen, mutta „koska laki ei myönnä piispan sanalle suurempaa todistusvoimaa kuin jokaisen muun luotettavan miehen vakuutuksille“, niin väite todistamattomana ei ollut juridisesti pätevä. Porthan oli antanut Tengströmille toimeksi »*panna erilleen*« (aflägga) arvokkaat paperit. Jos siihen sisältyisi oikeus panna paperit sinetin alle „kaukaiseen tulevaisuuteen“, niin mikäpä olisi estänyt panemasta ne kätköön ei vuoteen 1900, vaan esimerkiksi 19,000 tahi vaikkapa maailman loppuun asti, mikä myöskin voi „kaukaisesta tulevaisuudesta“ käydä. Täydesti kun-

nioittaen Tengströmin muistoa Lönnrot ei voinut turhaa salaperäisyyttä suosiella, ja nojautui muuten Rosenborgin täydelleen sitovaan juridiseen todistukseen, että arkun avaaminen oli oikea.

Fredrik Cygnaeus on antanut pitkän, mutta niin vallattoman oikullisen ja logiikasta vapaan lausunnon, ettei sen sisällystä ole helppo ymmärtää. Meyerfeltin papereita oli vääryydellä kätketty, mutta joutaisivatpa unhoituksiin; Porthanin kirjeet voisivat odottaa, ja Aurora seuran paperit samoin. Ehkäpä v. 1900 paremmin kuin v. 1862 ymmärrettäisiin sellaista viatonta pilaa, jota viime vuosisadalla suosittiin, ja jossa Tengström oli mestari. Yhden esimerkin tästä pilasta Cygnaeus mainitseekin, mutta pahoin pelkäämme, ettei sitä nytkään pidetä erittäin sukkelana tai sopivana, vaikka se on Suomen ensimäisen arkkipiispan sepittämä. Nähtävästi pätkä on tarkoitettu letkaukseksi sen ajan „vesipojille“, jotka kyllä eivät liene liikoja vaatineet:

„Kristus själf gick gärna på kalas,
Drack ett afskedsglas med sina vänner,
Men Judas var en skälm, slog vatten i sitt glas,
Och därför blef han utkörd som man känner.“

Snellman piti lausunnossaan siitä kiinni, että konsistori vastaanottaessaan arkun oli tehnyt päätöksen sen säilyttämisestä vuoteen 1900, josta ei muka sopinut poiketa. Muutenhan kävisi laatuun houkutella ihmisiä lahjoittamaan asiakirjoja, joita sitten heti sen jälkeen uuden päätöksen nojalla voisi avata. Tengström oli kyllä itse Turussa palon jälkeen ottanut ulos osan Meyerfeltin papereita, joka oli väärin tehty, mutta tätä ajattelemattomuutta ei sopisi ottaa esimerkiksi, j. n. e.

Näin eri suunnille kävivät oppineitten mielipiteet armon vuonna 1862.

Spectator.

Toimitukselle tullutta kirjallisuutta.

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuralta: *Shakespearen* draamoja. XVII. Timon Ateenalainen. Suom. P. Cajander. 2: 50. — Suomen kansan sävelmiä. 1 jakso. 4:s vihko. 3: —.

Muinaismuistoyhdistykseltä: *Yrjö Blomstedt & Victor Sucksdorff*, Karjalaisia rakennuksia ja koristemuotoja.

Otavalta: *Th. Rein*, Juhana Vilhelm Snellmanin elämä. Suom. A. Meurman. Jälkim. osa. Vihot 5—7, à 1: —. — *O. Stenroth*, Muutamia havaintoja krediittioloista maassamme. —: 50. — *Kaarlo Brofeldt*, Itävallan kauppakouluoloista. —: 50. (Kansantaloudellisen yhdistyksen esitelmiä. Sarja III.) — *Rudyard Kipling*, Valon kadotessa. Vihot 1, 2, 3. (Otavan romaanisarja n:ot 1, 2). — *Akseli Järnefelt*, „Amerikkaan“. —: 25. — *Carl Blink*, Eerikki XIV ja Juhana III. Vihot 13—16 à —: 25. — *Poul la Cour & Jac. Appel*, Maailman rakenne ja luonnonvoimat. 6:s vihko. —: 75. — Yleinen kirjallisuuden historia. Vihot 13—15 à —: 90. — *Axel Bergholm*, Sukukirja Suomen aatelittomia sukuja. Vihot 11, 13, 15. Tilaajille à 2: —. — *W. F. Roos*, Raamatun selitykriä. Suom. K. E. Stenbäck. Vihko 3. —: 35. — *Hannes Gebhard*, Omaa maata tilattomalle väestölle. 1: 50. — *J. E. Aro*, Suomen perhoset. (Vanamon kirjoja n:o 1.) Vihko 10. 2: 50.

Maantieteen opetus meillä ja muualla.

Kirjoittanut

A. Osw. Kihlman.

I.

Muutamia kuukausia on kulunut siitä kuin yliopiston ensimäinen ja toistaiseksi ainoa maantieteen opettaja muutti manalan maille. Ragnar Hult nimitettiin maantieteen dosentiksi tammikuulla 1890 ja oli siis lähes kymmenen vuotta vaikuttanut virassaan, kun hänen elämänsä lanka äkkiä katkesi. Harvinaisella innolla hän oli antautunut meillä uuden oppiaineensa palvelukseen ja tunnettu on että hän sai aatteilleen ja ehdoituksilleen paljon kannatusta ei ainoastaan opiskelevan nuorison keskuudessa vaan myöskin, ja ehkä vielä suuremmassa määrässä niiden puolelta, jotka opettajina edustavat maantiedettä Helsingin kouluissa.

Väsymättömästi Hult ajoi julkisuudessa lempiaineensa asiaa hankkiaksensa sille tunnustetun ja ennen kaikkea turvatun aseman korkeakoulussamme. Mutta nämät toivomukset eivät toteutuneet kuin osaksi, voisipa sanoa hyvin vähäksi osaksi. Tähän päivään saakka ei ole kukaan asianomaisessa paikassa edes ehdoittanut varsinaisen maantieteen opettajanviran perustamista yliopistoon, ja niin kauan kuin tämmöistä virkaa ei ole olemassa, täytynee katsoa toimenpiteitä maantieteen hyväksi hyvinkin epävarmoiksi ja laadultaan väliaikaisiksi.

Maantieteen nykyinen asema yliopistossa on kerrassaan omituinen. Vuosiohjelmassa ja rehtorinkertomuksessa mainitaan „maantieteellinen laitos", jolle on hankittu hauska huoneusto ja johon toistaiseksi on yhdistetty Maantieteellisen yhdistyksen kirjasto ja kokoelmat. Mutta yliopiston säännöt eivät tunne tämmöistä laitosta, eikä sille liene muutenkaan hankittu virallista vahvistusta. Se rahamäärä (aluksi, syyskuusta 1893 300, sittemmin 500 mk vuodessa), joka Konsistorin ehdoituksesta on määräajaksi myönnetty „maantieteellistä opetusta varten", voi mahdollisesti lakata, ja tämä mahdollisuus ehkä tätä nykyä ei ole niin kaukana että sitä sopii kokonaan jättää huomioon-ottamatta.

Maantieteellisen laitoksen hyöty ja tarpeellisuus lienee kyllä yliopistossa yleisesti tunnustettu, ja jos sille joskus vahinko sattuu, on siihen epäilemättä syyksi luettava nykyisten olojen mahdottomuus, eikä mikään suoranainen nurjamielisyys asianomaisten puolelta. Niin kauan kuin johtajan olemassa-olo riippuu tilapäisistä välipuheista, voi helposti sattua että laitos kokonaan jää johtajaa vaille, eikä ole vaikea arvata mikä kohtalo silloin laitosta uhkaa kun muistaa, ettei siinä muuta virkamiestä ole koskaan ollut.

Maantieteellisen opetuksen nykyinen epävarma asema yliopistossa on aiheuttanut seuraavat rivit, jotka eivät tahdo eivätkä tarvitse menneisyyteen kajota, jättäen historian ja arvostelun kirjoittamisen muitten tehtäväksi. Maantieteellisen opetuksen järjestäminen on niitä pieniä kysymyksiä, joita nykyään ehkä sopii tuoda esille siinä toivossa, etteivät ne kuulu niiden joukkoon, joiden tyydyttävä ratkaisu toistaiseksi on mahdoton. Se ei toiselta puolen kuitenkaan ole niin pieni ettei se täydellisesti ansaitsisi sivistyneen yleisön huomiota. Tosin se muodollisesti on ainoastaan kysymys yhden yliopistonopettajan asettamisesta, mutta puhumattakaan siitä, että se välillisesti koskee erästä tärkeää koulu-oppiainetta, ovat nykyajan maantieteelliset riennot Europan sivistysmaissa paisuneet huomattavaksi voimaksi, joka meilläkin, kuten hetken tapahtumat selvästi osoittavat (huom. esim. Maantieteellisen seuran kartastoa), on voimakkaasti varttumassa. Täydellinen yleiskatsaus näihin rientoihin, niiden tarkoituksiin ja apukeinoihin olisi sen vuoksi ehkä toivottava ja monelle tervetullut. Viitaten seuraaviin riveihin ja niissä esitettyyn kantaani tahdon kuitenkin edeltäpäin huomauttaa siitä, etten ole voinut ajatella tuollaisen täydellisen yleiskatsauksen antamista. Jos olen uskaltanut

toivoa jonkinlaista selvitystä tälle mutkikkaalle asialle niistä tiedonannoista ja periaatteellisista katkelmista, jotka tähän on kerätty, niin se on tapahtunut ainoastaan sen vuoksi, että maantieteellistä metodiikkiä ei ainakaan suomenkieliselle yleisölle ole tiettävästi paljon ollenkaan esitetty. Yleensä olen ollut huomaavinani että sivistynyt yleisö maassamme luulee mielipiteet maantieteen rajoituksesta, asemasta ja tehtävistä suuremmassa määrässä vakaantuneiksi kuin todellisuudessa on tapahtunut, jos ottaa huomioon kehityksen muodot eri maissa, jopa eri suunnat samassa maassakin, esim. Saksassa.

Se mikä ehkä enimmän oudostuttaa kun koettaa maantieteelliseen metodiikki-kirjallisuuteen tutustua on se tärkeä sija, mikä siinä on täytynyt myöntää todistuksille siitä, että maantiede muka todellakin on erityinen tiede ja että sille on myönnettävä asema muiden tieteiden rinnalla. Jo tämmöisten todistusten tarpeellisuus asettaa maantieteen erikoisasemaan. Melkein kaikissa tieteenhaaroissa tosin kyllä löytyy raja-alueita, jotka yhtä hyvällä syyllä voi lukea toiseen kuin toiseenkin kantatieteeseen, mutta tuskin tarvitaan todistuksia siitä, että astronomia, fysiikka tai eläintiede itsekukin o v a t eri tieteitä ja tuskin niitä myöskään missään annetaan.

Epäilemättä on nykyisen maantieteen luonteessa jotakin, joka muitten tieteitten rinnalla kaipaa puolustusta, tai ainakin selitystä. Maantieteen tutkijalta vaatii RATZEL harrastusta kaikkeen mikä maan päällä löytyy ja tapahtuu. Saksan ehkä etevin geografi, v. RICHTHOFEN Berlinissä, asettaa tieteensä ylimmäksi päämääräksi luomisen kokonaissuunnitelman („Gesammtplan der Schöpfung") selittämisen. Tämä ensyklopedinen eli yleistieteellinen luonne ilmaantuu muuten kaikkialla, yhtä selvästi maantieteellisessä aikakauskirjallisuudessa kuin yliopistonopettajain luento-ohjelmissa. Tähän tieteeseen mahtuu yhtähyvin geologian ja ilmastotieteen perusteet kuin rautatieverkkojen kehitys, raja-alueitten kieliriidat tai uskontojen historia.

Aivan yleisesti voidaan toiselta puolen sanoa että nykyaikainen tutkimus kaikkialla on luonteeltaan seikkaperäinen; se tavoittaa enemmän syvyyttä, kuin laajuutta. Mitä perinpohjaisempi tutkimus on, sitä har-

vemmat ovat tavallisesti sen johtavat näkökohdat. Tuskin voidaan sen vuoksi välttää sitä, että jokainen yritys yhtenäisesti esittää jonkun tieteenhaaran kokonaistietoa asiantuntijan silmissä kantaa jonkun verran pintapuolisuuden leimaa.

Onko siis ihmeteltävä että maantieteen hartaimmatkin ystävät ja puolustajat, esim. H. Wagner Göttingenissä, myöntävät että maantieteen rajat ovat tavattoman laajat ja että sen eri osista on vaikea saada yleiskatsausta, niitä kun yhdistää kyllä yhteinen näkökohta, mutta ei mikään yhteinen metodi eli menetelmä! Onko ihmeteltävä että monella tavalla on koetettu rajoittaa tätä ääretöntä tutkimusalaa leikkelemällä siitä mitä osia milloinkin siinä toivossa tietysti että jäännös, „varsinainen maantiede", sitten paremmin vastaisi yksityisen voimia ja työkykyä.

Kuuluu kyllä ääniä, ja niitä oli ehkä ennen aikaan enemmän kuin nyt, jotka eivät tunnusta maantiedettä minkäänlaiseksi tieteelliseksi kokonaisuudeksi. Sitä on muka mahdotonta enemmän kieliopillisesti kuin loogillisestikaan määritellä ja sentähden täytyy vaatia sen paloittamista erikoistieteiksi, joille tietysti myöskin jo on valmiiksi keksittynä joukko kauniita nimityksiäkin (esim. Reiterin „Pagoskepastiikka", „Geochorosophia" j. n. e.). Tällä kannalla on muun muassa myöskin vanha Kan, toistaiseksi Alankomaiden ainoa maantieteenprofessori.

Selvä on että tämmöinen katsantotapa on omiansa ennen pitkää tekemään lopun maantieteestä itsenäisenä tutkimushaarana. Useimmat sen harrastajat ovatkin sen vuoksi koettaneet määrätä tieteellensä sopivat rajat supistamalla sen alkuaan ylen laajaa alaa.

Niinpä on n. k. kosminen eli tähtitieteellinen osa maantiedettä yhä enemmän rajoittunut vain alustavaksi eli johdannolliseksi luvuksi maantieteen esityksessä, vaikka joskus, esim. Marinellin „La terra" kirjassa, tapaa jotenkin laajan astrofysiikan opin: auringonpilkut, pyrstötähdet y. m. Tämä on jo S. Güntherille liikaa, hän kun tahtoo myöntää sijaa esityksessä ainoastaan niille kiertotähdille, jotka ovat enimmin maapallon kaltaiset (Venus ja Mars). Aivan tylysti kohtelee v. Richthofen kaikkia tähtitieteellisiä lisäkkeitä maantieteessä ja hänen kannallaan on epäilemättä suuri osa Saksan ammattimiehiä. Koska maan sisusta aina jää varsinaisten havaintojen ulkopuolelle, on maantieteen esineenä etupäässä maapallon pinta, maakuori ja ilmakehä, sen ilmiöt sekä näitten syyt ja keskinäiset suhteet. Yhtenä niistä monenlaisista maantieteen järjestelmistä,

jotka yleiskatsauksen saavuttamiseksi on esitetty, mainittakoon tässä Marthen kuusi perusosaa („konstituirende Planetentheile"): maa, vesi, ilma, kasvi-, eläin- ja ihmiskunta; ne palauttavat ehdottomasti mieleemme muinaisajan neljä „elementtiä", samalla todistaen kuinka asianmukainen tuo vanhan filosofian perustelma kaikessa yksinkertaisuudessaan kuitenkin oli; elollisia olennoita se kyllä ei ottanut tähän ajatusjaksoonsa, mutta Marthen viimeiset kolme perusosaa olivat ihan varmaan sillekin hyvin tutut.

Nykyajan maantieteen kulmakivet laskivat noin kaksi sukupolvea sitten Saksassa A. v. Humboldt ja Karl Ritter. Vasta heidän kauttansa sai myöskin luonnontiede jalansijaa maantieteellisessä opetuksessa ja käsikirjoissa. Ritterin monipuoliset tiedot ja loistava esitystapa loivat mestariteoksia, joissa yksityiset maat ja maanosat elävästi kuvailtiin, huomioon ottaen yhtä hyvin niiden luontoa kuin asukastenkin historiaa ja varsinkin oleellisia oloja. Jos tämä viimeksimainittu puoli sai osakseen parhaimman ja luotettavimman esityksen Ritterin kirjoissa, niin tämä riippui kai etupäässä siitä, että ainekset olivat tällä alalla jo täydellisemmät ja helpommin saatavat kuin luonnontieteen eri haaroissa, missä tiedot miltei kaikkialla olivat hyvin katkonaiset ja missä metodeja vielä etsittiin ja valmistettiin.

Ritterin kirjat ovat tietysti aikoja sitten vanhentuneet, mutta hänen henkinen vaikutuksensa ei ole jäänyt vain historialliseksi muistoksi. Uudemmasta ajasta mainittakoon varsinkin Guthe ja Ratzel, joiden teoksissa antropologinen, kansatieteellinen eli ihmisopillinen, n. k. historiallinen puoli yhä on esityksen ytimenä ja pääosana, kun sitä vastoin luonnontieteelliselle maantieteelle itsetietoisesti myönnetään ainoastaan toinen sija, joten sitä monasti ehkä pidellään liiaksi ainoastaan lapsipuolena. Myöskin englantilainen Mackinder, jolla kotimaassaan on ollut suuri merkitys maantieteen kehityksessä, lienee pääasiassa taipunut tälle kannalle.

Luonnollista kuitenkin on että viime vuosikymmenien voimakas edistys luonnontieteitten kaikilla aloilla kuvastuu maantieteen metodiikissäkin. Syntyi uusia suuntia, joissa milloin mittausoppi, milloin geologia, milloin biologiset eli elonopilliset tieteet astuvat ensi riviin, vaatien ei ainoastaan itselleen tunnustusta vaan usein myöskin kunniasijan maantieteellisten aineitten esityksessä. Niinpä asettavat Cramer ja Beck maantieteen

päätehtäväksi karttojen valmistamisen, johon tietysti etupäässä tarvitaan, paitsi piirustus- ja kuvaamistaitoa, mittausoppia ja sen käytöllisiä opinhaaroja, geodesiaa ja topografiaa.

Vielä tärkeämmän sijan on maantieteessä saavuttanut geologian tutkimus. Miehet, semmoiset kuin Suess ja Heim voidaan yhtä hyvin katsoa maantieteen kuin geologian edustajiksi. Semmoinen on myöskin ennenmainittu v. Richthofen, joka pontevasti on osoittanut maantieteen ja geologian yhteyttä. Geologia onkin v. Richthofenille jollei ainoa maantieteen sisäänpääsöportti niin ainakin sen valtaovi. Johdonmukaisesti hän maantieteen tehtävästä karsii pois historiallisen geologian, rajoittuen nykyiseen aikakauteen ja sitä edellisiin jääkausiin. Outoa lienee monelle maantieteen harrastajalle v. Richthofenin ankara vaatimus että, voidaksensa menestyksellä harjoittaa maantieteellistä geologiaa, täytyy antautua kivennäisten ja vuorilajien seikkaperäiseen tutkimukseen; niitä tapahtumia, jotka geologia koettaa selittää, emme kykene ymmärtämään tuntematta niiden kivennäisten kemiallisia ja fysikallisia erikoisominaisuuksia, jotka pääasiassa määräävät tapahtumien voimaa ja suuntaa. Tämä vaatimus, joka asettaa petrografian maantieteen sydämeen, on muuten vain positiivinen puoli sitä varoitusta, joka muissa tieteenhaaroissa näyttäisi liialliselta ja naivisen viisastelevaiselta, mutta jota ei ainoastaan v. Richthofen vaan useat muutkin maantieteen ensimäiset miehet ovat katsoneet tarpeelliseksi erityisellä painolla teroittaa mieliin, nimittäin että pyrkimys itsenäiseen tuotteliaisuuteen ei mitenkään saa käydä „yleisen maantieteen“ kautta, vaan on rakennettava jonkun erikoistieteen täydellisesti hallitulle pohjalle.

Luonnontieteitten kasvava merkitys on tietysti synnyttänyt myöskin äärimmäisiä vaatimuksia, jotka tahtovat perustaa maantieteen yksinomaan luonnontieteelliselle pohjalle, jättäen antropogeografialle eli ihmisopilliselle maantieteelle ainoastaan halveksitun palvelijan syrjäisen sijan tai työntäen sen kokonaan pois „puhtaan“ maantieteen alalta. Ainakin Saksassa oli tämä suunta 1880-luvulla korkeimmillaan. Sen huomattavin ja vakavin edustaja oli Gerland, Strassburgin yliopiston maantieteen professori, johon läheisesti liittyvät C. Neumann, Beck y. m. Gerland koetti „loogillisesti“ rajoittaa maantiedettä katsoen sitä etupäässä puhtaasti matematiseksi tieteeksi; maapallon muodon tarkka määräys on muka yksi sen päätehtävä, toinen on haettava maasisustan ja maakuo-

ren vuorottaisvaikutuksen tutkimuksesta; „historiallinen" maantiede on jätettävä kokonaan ohjelman ulkopuolelle, eli toisin sanoen, maantiede on halaistava kahteen osaan, joista ainoastaan toinen, luonnontieteellinen puoli, on muka oikeutettu kantamaan maantieteen vanhaa nimeä.

Mihinkä omituisiin, melkein hullunkurisiin kohtauksiin vielä maantiedemetodiikin alalla voi joutua näyttää meille juuri Gerlandin esiintyminen. Vaikka hän on maantieteen professori, on hän etupäässä tunnettu etevänä kansatieteen tutkijana ja vaatii siis edustamastansa tieteestä poissuljettavaksi juuri sen opinhaaran, jota hän itse menestyksellä on harjoittanut ja jonka edistyksestä hän muun muassa kirjoittaa laajoja kertomuksia maantieteellisiin aikakauskirjoihin. Huolimatta tästä sisällisestä ristiriidasta on syystä muistutettu että yhtä hyvin kuin kansatiede olisivat elonopilliset tieteet, eläin- ja kasvitiede, suljettavat pois (kuten englantilainen Cooley on vaatinutkin), sillä ne ovat sisällykseltään ja metodiltaan geologille ja geodetille yhtä vieraat kuin antropogeografia.

Saksassa on äärimäisen luonnontieteellisen suunnan otollisin aika epäilemättä jo ohimennyt. Etevä berliniläinen koulumies Klix on huomauttanut, että puhtaasti luonnontieteellinen ohjelma on omiansa vieroittamaan koulun ja maantieteen toisistaan, ja myönnetään luullakseni jotenkin yleisesti että kansatieteellisten ja historiallisten aineksien syrjäyttäminen tai heikontaminen muutenkin suuressa määrässä vähentäisi maantieteen käytöllistä merkitystä, vahingoittaisi sen tärkeimpiä etuja ja eksyttäisi sen ylimmästä tarkoitusperästään. Ettei mikään yksipuolinen kanta ole päässyt johtoon, saatikka voitolle, sen todistaa maantieteellisen aikakauskirjallisuuden sisällys. Sen näkee myös yliopistoluentojen otsakkeista. v. Richthofen, Saksan ensimäinen fyysillisen maantieteen professori, luennoitsee kokonaisen lukukauden maailmankaupasta ja siirtomaiden merkityksestä. Gerland itse esittää ainetta: „Afrikan maa ja *kansa.*" Miehet, semmoiset kuin Neumann ja hollantilainen Blink, jotka ennen olivat puhtaasti luonnontieteellisellä kannalla, ovat tehneet jyrkän käänteen sekä periaatteessa että käytännössä, tunnustaen maantieteen molemmat pääjaksot yhtä oikeutetuiksi.

Maantieteen hartaimmatkaan ystävät eivät ole vastustaneet Preussin opetusministerin v. Gosslerin sanoja, jotka sattuvasti kuvaavat luonnontieteellisen suunnan merkitystä: fysillinen maantiede on kauan pidätetyn tulvan kaltainen, joka elementin voimalla murtaa itselleen tietä ja vierittää laineitaan vanhojen vainioiden yli. Mutta kun vesi on laskeutunut,

huomaa, että se on raivannut ja valmistanut viljelykselle uusia aloja, entisiä pysyväisesti vahingoittamatta.

Saksalla on kauan ollut ja sillä on yhä vielä johtava asema tieteellisen maantieteen alalla. Yleinen mielipide ei ole siellä hyväksynyt yhtään niitä ohjelmia, jotka tarkoittavat maantieteen halkaisemista tai lohkaisemista, ja syystä voimme sen vuoksi pitää tämänsuuntaiset yritykset toistaiseksi rauenneina.

Voisi kyllä ajatella että ne ilmeiset vaikeudet, jotka yksityiselle tutkijalle johtuvat maantieteen suunnattoman suuresta tehtävästä, koetettaisiin voittaa myöskin toisella tavalla kuin tieteen paloittelemisella. Se voisi tapahtua myöskin siten että tyydyttäisiin aina vain pienempään maa-alueeseen, yksityiseen maahan, maakuntaan, ehkä vielä pienempäänkin alueeseen. Helpompi tietysti on esityksessä välttää virheet ja saavuttaa tyydyttävää täydellisyyttä, lyhyyttä ja voimaa, jos tekijä itse tuntee kertomansa alueen tai ainakin ehtii perehtyä siihen kuuluvaan alkuperäiseen kirjallisuuteen. Tämä „Länderkunde" eli yksityisten maitten esitys onkin Saksan yliopistollisissa luentokursseissa erittäin tärkeä ja muutamat opettajat, esim. SUPAN, myöntävät sille periaatteellisestikin johtavan merkityksen.

Epäiltävä kuitenkin lienee, ovatko vaikeudet erikoistutkimuksissa niin paljoa vähemmät kuin „yleisessä" maantieteessä, kun nimittäin ainoastaan itsenäinen, tieteellinen työ tulee kysymykseen. Jos alue tuntuvasti vähenee, kasvavat näet vaatimukset ehkä samassa suhteessa.

Ei liene kiellettävissä, että suurten löytöretkien aikakausi kallistuu loppuansa kohti. Yhä harvemmiksi käyvät ne tapaukset, jolloin mikä matkustaja hyvänsä voi antaa varsin tervetulleita tietoja, kunhan hänellä vain on hiukan kirjoittamistaitoa. Aika on tulossa, jolloin semmoinen tilaisuus ei enää tarjoudu. Nykyajan suuret siirtomaayritykset ovat synnyttäneet tavattoman runsaan matkailijakirjallisuuden, mutta suuri osa sitä on semmoista, ettei sillä tieteellisessä suhteessa ole edes hetkenkään arvoa. Vaaditaan ammattivalmistusta, jos mieli aikaansaada jotakin ajan mukaista ja välttää aloittelijan suurisuista ja ikävystyttävää leväperäisyyttä. Ei ole vaikea ennustaa, että myöskin erikoismaantieteen esitys tulevaisuudessa yhä enemmän kohdistuu kahden tai useamman tutkijan yhteistyöhön. Maantieteen eheys itsenäisenä tutkimusaineena on tuskinälläkään tiellä saavutettavissa.

Nykyaikainen maantiede on siis kerätty erilaisista oppiaineista ja käsittää eriäviä metodeja. Se on, kuten Wagner sanoo, dualistinen eli kaksiaiheinen. Se tutkii toiselta puolen luontoa ja toiselta puolen ihmiskuntaa ja itsetietoisen ihmisen suhteita luontoon. Maantieteen luonne on yleistieteinen, se on aikamme ensyklopedia. Se tarkoittaa yhdistystä, yleiskatsausta, se tahtoo olla vastapainona liian yksipuoliselle ammattitutkimukselle ja liian ahtaalle ammattisivistykselle. Ollen yhdistävänä siltana klassillis-historiallisen ja luonnontieteellisen sivistyksen välillä siinä ei ole mitään, paitsi tätä yhdistävää, yleiskatsannollista toimintaa, jota ei yhtä hyvällä syyllä ja paremmalla menestyksellä voitaisi sijoittaa johonkin erikoistieteeseen: geodesiaan, ilmasto- ja vesistötieteeseen, kansa- ja tilastotieteeseen j. n. e. Se ei voi koskaan menettää kompilatorista eli sovittelevaa luonnettaan eikä luopua siitä vaatimuksesta, että sen edustajat urhoollisesti samoavat äärettömiä aloja, missä ei ole aikaa pysähtyä, vaan missä on seuraaminen valmiita polkuja ja muitten mittaamia reittejä.

Lienee sen vuoksi yhtä turhaa kuin tarpeetontakin hakea maantieteelle „loogillista" rajoitusta. Maantieteen-opettaja ei saa kadottaa harrastusta tehtävänsä kokonaisuuteen, vaikka hän tietysti samalla voi toimia tutkijana jollakin erikoisalalla. On epäilemättä paljon johdonmukaisuutta siinä vaatimuksessa, jota m. m. Hahn ja Wagner ovat julkisuudessa puolustaneetkin, että, jos samassa yliopistossa löytyy useampia maantieteenopettajia, he eivät saa keskenään jakaa oppiainettansa, vaan jokainen on velvollinen vähitellen esittämään kaikki maantieteen eri osat. Tämmöistä vaatimusta olisi mielestäni mahdoton asettaa missään muussa tieteessä. Aina katsotaan asialle olevan hyödyksi, jos lääkäri, geologi, historioitsija voi supistaa aineensa aluetta, jättämällä toiselle miehelle toisen puoliskon ja perehtyäksensä sitä täydellisemmin toiseen.

Maantiede ei käsittääkseni olekkaan mikään tiede samassa merkityksessä kuin esim. fysiikka tai kasvitiede. Sanoisin sitä tiedejärjestöksi, jollei se olisi näkökohta enemmän kuin mitään muuta. Se opettaa meille tilan merkitystä maan päällä ja se määrää aina käsittämiensä esineitten aseman. Maantiede antaa ensi sijassa vastauksen kysymykseen *missä?*, niinkuin historia, joka on toinen suuri näkökohta, vastaa kysymykseen *milloin?* Maantiede kertoo oloista, pysyen aina määrätyssä näköpiirissä, etupäässä tietysti samanaikaisessa näköpiirissä, siinä, mikä kulloinkin on tärkein. Historia taas kertoo tapahtumista, liikkuen päi-

västä päivään ja aikakaudesta aikakauteen ja yhdistäen kehityksen eri asteet toisiinsa.

Ranskalainen BERLIOUX on maantieteestä sanonut että se on tiede, joka ei vielä ole löytänyt metodiansa. Tämä kuitenkin tuskin osuu oikeaan. Jokaisella tieteen haaralla on historiansa, ja useammilla on niinikään maantieteensä. Ei ole todennäköistä että milloinkaan keksittäisiin metodi, joka olisi kaikille yhteinen, ja tuskin semmoinen edes on toivottavakaan. Maantieteellinen esitys turvautuu milloin mihinkin metodiin, aina sen mukaan kuin sen käsittelemä aine vaatii.

Maantieteen sisällys ei suinkaan ole vain propedeuttistä eli alustavaa laatua, se ei mahdu opettajan esitykseen, olipa tämä sitten kansakoulun tahi yliopiston kannalla. Sen tehtävä on kaikille kansalaisille tärkeä ja tulee selvästi esille maantieteellisten aikakauskirjojen ja maantieteellisten seurojen kasvavassa vaikutuksessa.

Materialistinen historiankäsitys.

Kirjoittanut

J. FORSMAN.

Yhdeksännentoista vuosisadan merkillisimpiä ilmiöitä on suurenmoinen ja valtaava taloudellinen kehitys, jonka vertaista ei mikään edellinen aikakausi ole nähnyt, tuskinpa aavistanutkaan. Eipä siis ole kummallista, että valtiomiehet ja tieteenharjoittajat viime aikoina entistä enemmän ovat kiinnittäneet huomionsa kansojen taloudelliseen elämään ja sen moninaisiin ilmauksiin. Erehtymättä saatamme sanoa, ettei yhteiskunnallista taloutta ole milloinkaan tutkittu niin tarkoin ja valaistu niin monipuolisesti kuin juuri meidän aikanamme. Seurauksena tästa virkeästä tutkimusharrastuksesta on ollut, että taloudellisten seikkain merkitystä ihmiskunnan kehityksessä on ruvettu arvostelemaan paljoa suuremmaksi kuin ennen. Ennen melkein kaikki historioitsijat ja yhteiskunnalliset kirjailijat tutkiessaan ja esittäessään kansojen vaiheita ja sisällistä

elämää ottivat huomioon ainoastaan valtiolliset tapaukset ja laitokset, jättäen taloudelliset olot joko kokonaan syrjään tai puhuen niistä vain ohimennen. Nyt moni tutkija on taipuvainen pitämään taloudellisia asioita valtiollisia paljon tärkeämpinä. Muita pitemmälle menevät tässä suhteessa nykyajan sosialistiset kirjailijat, jotka väittävät, että taloudellisilla faktoreilla on historian alusta asti ollut kaikin puolin ratkaiseva vaikutus ihmiskunnan kohtaloihin. Ei ainoastaan kansojen aineellinen hyvinvointi, vaan niiden valtiollinen ja henkinen, jopa siveellinenkin edistyminen perustuu muka yksinomaan kulloinkin voimassa olevaan taloudellisten olojen järjestykseen. Täten on juuri sosialismin helmassa syntynyt ja kehittynyt se mielipide, jota sanotaan taloudelliseksi eli materialistiseksi historiankäsitykseksi ja jonka mukaan taloudelliset ilmiöt ovat kaiken inhimillisen kehityksen perustuksena. Koska tämä käsitys tätä nykyä on miltei osana sosialistien tai ainakin Saksan ja muiden maiden sosialidemokraattien ohjelmaa, on se jo siitä syystä omansa herättämään erityistä mielenkiintoa. Rohkenen sen vuoksi seuraavassa lyhyesti tehdä selkoa tämän tavallaan kylläkin merkillisen teorian synnystä ja tärkeimmistä kohdista.

Taloudellisen historiankäsityksen pääpiirteet tapaamme valmiina jo niissä kirjoituksissa, jotka ranskalainen sosialisti *Saint-Simon* julkaisi tämän vuosisadan alkupuolella. Tarkastaessaan Ranskan suuren vallankumouksen vaiherikkaita tapauksia Saint-Simon oli tullut siihen vakaumukseen, että valtiolliset laitokset eivät olekkaan yhteiskunnallisen elämän ytimenä. Olivathan Ranskan valtioasetukset ja hallitusmuodot vuosina 1789—1815 monta monituista kertaa vaihdelleet, vaikka yhteiskunta Saint-Simonin mielestä sisällisesti oli pysynyt samanlaisena. Valtiollisen kehityksen pohjana oli hänen käsityksensä mukaan kulloinkin vallalla oleva tuotanto- ja omaisuusjärjestys, jonka välittömänä seurauksena on kansan jakaantuminen eri luokkiin. Taloudelliset pyyteet saattavat toisen luokan esiintymään toisen sortajana; kun sorrettu luokka puolestaan asettuu vastarintaan, alkaa luokkataistelu. Nämä kansanluokkien väliset suhteet, uusien luokkien syntyminen, vanhojen häviäminen, ovat Saint-Simonin mielestä historian pääasiallisena sisällyksenä. Kansanluokkien keskinäisissä väleissä tapahtuvat muutokset eivät kuitenkaan johdu ainoastaan uusien tarpeiden aiheuttamista taloudellisista pyyteistä, vaan myöskin tuotannon muuttumisesta ja ihmisten sen mukana lisääntyvästä luon-

nonherruudesta. Luonnonvoimain alistaminen ihmisen palvelukseen eli toisin sanoen tekniikka, jonka vaikutukset jo menneisyydessä olivat suuret, on Saint-Simonin mukaan tulevaisuudessa vaikuttava vielä enemmän ja saava aikaan ihan uuden yhteiskuntajärjestyksen.

Saint-Simon esittää teoksissaan useasti isänmaansa historiaa puheena olleelta kannalta. Hän koettaa osoittaa mitenkä Ranskan valtiolliset vaiheet käyvät ymmärrettäviksi ja saavat selityksensä kansanluokkien keskinäisistä taisteluista. Niinpä esim. 1789 vuoden vallankumouksen aiheutti aateliston ja n. s. bourgeoisian välinen vastakohta. Bourgeoisiaan — tämä sana lienee juuri Saint-Simonin keksimä — hän lukee aatelittomat lakimiehet, porvarillista sukuperää olevat sotilaat ja omaisuuden haltijat, jotka eivät itse olleet työntekijöitä eivätkä edes tuotannon johtajia. Kun tämä kansanluokka, joka oli yhteiskunnan alimmilta portailta vähitellen kohonnut aateliston veroiseksi, ei kuitenkaan ollut päässyt nauttimaan samoja oikeuksia kuin mainittu sääty, niin se vihdoin väkisin riisti vallan haltuunsa. Mutta lopullisesti päättyvä oli tämä vallankumous vasta silloin, kun kansan varsinaisesti työtä tekevä aines oli saanut valtion hallituksen käsiinsä.

Erittäin kuvaavaa Saint-Simonin käsityskannalle on myöskin hänen väitteensä, että historiassa vallitsee ankara lainalaisuus, joka pitää paikkansa valtiollistenkin tapausten suhteen. Toisiaan seuraavat tosiasiat ovat niin läheisessä yhteydessä keskenään, että jälkimäinen aina on edellisen välttämättömänä seurauksena. Ihmiset eivät voi mielivaltaisesti muuttaa kehityksen kulkua, mutta todellinen historioitsija saattaa edeltäkäsin kirjoittaa tulevaisuudenkin historian.

Taloudellisten pyyteitten ja tekniikan kansanluokkien keskinäisissä suhteissa vaikuttamat muutokset eivät kuitenkaan Saint-Simonin käsityksen mukaan ole historian yksinomaisena sisällyksenä. Hän teroittaa erityisesti lukijainsa mieleen, että aatteillakin on suuri merkitys ihmiskunnan kehityksessä, sillä kansojen valtiolliset vaiheet riippuvat myöskin vallitsevista aatejärjestelmistä. Jokaista valtiollista järjestystä vastaa määrätty filosofinen järjestelmä, joka on edellisen pohjana. Niinpä Saint-Simon väittää — asiaa kuitenkaan tarkemmin selvittämättä — että keskiajan läänityslaitos perustui silloiseen teologiaan, aivan niinkuin nykyinen parlamentarismi hänen oman aikansa filosofiaan ja lainoppiin.

Saint-Simon ei ole tarkemmin osoittanut, missä yhteydessä aatteet ja puheena olleet taloudelliset faktorit ovat keskenään. Hän ei myöskään ole määritellyt taloudellisten pyyteitten ja tekniikan välistä suhdetta. Saattaa nimittäin kysyä, vaikuttavatko nämä kaksi faktoria itsenäisesti toistensa rinnalla vai onko toinen riippuvainen toisesta. Saint-Simonin historiankäsitykseltä puuttuu siten eheyttä ja sitä sisällistä yhtenäisyyttä, johon ajatteleva ihmishenki pyrkii. Hänen teoriassansa on oikeastaan aineksia kahteen vastakkaiseen historiankäsitykseen, riippuen siitä, pannaanko pääpaino aatteisiin vai talouteen. Itse asiassa onkin Saint-Simonin oppia kehitetty kahteen eri suuntaan. Hänen oppilaansa *Auguste Comte* teki selventäessään ja täydentäessään oppi-isänsä mietteitä aatteet pääasiaksi historiassa. Eräs toinen Saint-Simonin oppilas *Louis Blanc* sitä vastoin syrjäytti kokonaan Saint-Simonin käsityksen aatteellisen puolen hyväksyen ainoastaan hänen esittämänsä taloudelliset seikat kehityksen vaikuttajiksi. Blancin kanta tulee selvästi näkyviin hänen v. 1841—1844 ilmestyneestä „Histoire de dix ans" nimisestä teoksestaan, jossa hän käsittelee Ranskan historiaa v. 1815—1840 koettaen johtaa valtiolliset tapaukset yksinomaan eri kansanluokkien taloudellisista harrastuksista. Saamme siitä muun muassa tietää, että Napoleonin kukistumisen syynä oli „bourgeoisian kehittymisen lait". Tämä väite ja muut samankaltaiset osoittavat, että Blanc sokeasti uskoi mekaniseen taloudelliseen kehitykseen, joka aatteista ja yksilöiden riennoista riippumatta muka matkaan saattoi historian tapahtumat. Blanc ei kuitenkaan ole kehittänyt Saint-Simonin oppia täydellisemmäksi, sillä omistaessaan viimemainitun taloudellisen historiankäsityksen hän jätti selvittämättä ne hämärät kohdat, jotka haittaavat tätä Saint-Simonin teorian puolta.

Taloudellisella historiankäsityksellä oli siten kirjallisuudessa edustajansa jo ennenkuin kuuluisa saksalainen sosialisti *Karl Marx* rupesi esittämään sitä teoksissaan. Perehdyttyään nuoruudessaan *Hegel*in filosofiaan tämä kirjailija jotenkin pian hylkäsi Hegelin idealismin ja liittyi siihen naturalistiseen suuntaan, jota *L. Feuerbach* tämän vuosisadan keskipaikoilla edusti Saksassa. Oleskellessaan Parisissa 1840-luvulla Marx lueskeli ahkeraan ranskalaisten sosialistien ja kommunistien kirjoituksia, m. m. äsken mainittua Louis Blancin historiallista teosta. Ne aatteet, jotka hän tapasi Saint-Simonilla ja Louis Blancilla, olivat yleensä täydessä sopusoinnussa hänen oman materialistisen käsityskantansa kanssa, mutta He-

gelin filosofian ankarassa koulussa kasvanutta ajattelijaa ei saattanut tyydyttää se yhtenäisyyden ja järjestelmällisyyden puute, joka teki Saint-Simonin historiallisen teorian puolinaiseksi ja ontuvaksi. Marx ryhtyi sitä parantamaan tässä suhteessa. Kieltäen samaten kuin Louis Blanc, aatteilta kaiken itsenäisen vaikutuksen historiassa hän väittää niidenkin riippuvan taloudellisesta kehityksestä. Samalla hän tarkemmin selvittää Saint-Simonin esittämän kahden taloudellisen faktorin keskinäisen suhteen siten, että hän asettaa teknillisen edistyksen ensi sijalle ja johtaa siitä taloudelliset pyyteet, luokkataistelun sekä muut yhteiskunnalliset ilmiöt. Marx on täten pannut Saint-Simonin aatteet jonkinlaiseen, jos kohta vaillinaiseenkin järjestelmään, mutta hän ei ole, niinkuin hänen läheinen ystävänsä ja hengenheimolaisensa *Friedrich Engels* vakuuttaa, keksinyt taloudellista eli — käyttääksemme Engelsin antamaa nimitystä — materialistista historiankäsitystä.[1] Sen etevimpänä edustajana hän joka tapauksessa on pidettävä.

Yhdenjaksoisen, historiallisiin tosiasioihin sovitetun esityksen materialistisesta historiankäsityksestään Marx ensi kerran julkaisi merkillisessä ohjelmakirjoituksessa „Das kommunistische Manifest", jonka hän v. 1848 sepitti yhdessä ennen mainitun Engelsin kanssa. Toisen kerran hän tarkemmin esittää tätä teoriaa v. 1859 ilmestyneessä teoksessa „zur Kritik der politischen Oekonomie". Hänen muissakin julkaisuissaan, m. m. hänen „Das Kapital" nimisessä pääteoksessaan tapaamme useita viittauksia siihen. Myöskin Engels on selittäessään Marxin oppia koettanut historian omilla esimerkeillä valaista ja näyttää toteen puheena olevaa mielipidettä.

Tarkastakaamme nyt lähemmin, millaiseksi Marx ja Engels ajattelevat inhimillisen kehityksen kulkua.

Heidän pääväitteensä ovat seuraavat: Tuotantoseikat, s. o. tuotannon muoto eli tuotantotapa, muodostavat yhteiskunnan taloudellisen rakenteen, joka on yhteiskunnallisten ja valtiollisten laitosten sekä oikeus-

[1] Nimitys materialistinen historiankäsitys ei ole aivan sopiva ja kohdalleen menevä, koska puheenaoleva teoria pitää kiinni yksinomaan taloudellisista seikoista, mutta jättää muut aineelliset faktorit, sellaiset kuin ilmanalan, rodun, maaperän huomioon ottamatta. Asianmukaisempaa olisi sanoa sitä taloudelliseksi historiankäsitykseksi. Edellinen nimitys on kuitenkin päässyt yleisesti käytäntöön.

olojen perustuksena. Mutta eipä siinä kyllä. Kulloinkin vallalla oleva taloudellinen järjestys synnyttää myöskin itseään vastaavan uskonnon, moralin, filosofian, tieteen ja taiteen, sanalla sanoen kaikki ne ilmiöt, joita Marx yhteisellä nimellä kutsuu ideologisiksi. Tuotanto-olot puolestaan ovat riippuvaisia vaihdon laajuudesta ja ennen kaikkea siitä kehitysasteesta, minkä tekniikka eli tuotantovoimat ovat saavuttaneet. Kun viimemainitut kehittyvät sille kannalle, että vallitseva tuotantotapa ja sen oikeudellisena ilmauksena oleva omaisuusjärjestys eivät enää ole niiden todellisena vastineena, vaan siteenä, joka ehkäisee niitä pääsemästä täyteen vaikutukseen, silloin täytyy ennemmin tai myöhemmin syntyä uusi tuotannon muoto, joka täydellisemmin vastaa tuotantovoimain laatua. Taloudellisen järjestyksen muuttuessa muuttuvat myöskin hitaammin tai nopeammin siihen perustuvat yhteiskunnalliset ja valtiolliset olot sekä puheena olleet ideologiset ilmiöt. Mutta tuotannon taloudellisissa ehdoissa tapahtuvat mullistukset, jotka voidaan määrätä luonnontieteellisellä tarkkuudella, ovat aina eroitettavat niistä oikeudellisista, valtiollisista, uskonnollisista ja muista ideologisista muodoista, joissa äsken mainittu ristiriita pääsee ihmisten tietoisuuteen.

Marxin ja Engelsin mielestä siis tavalliset historiankirjoittajat erehtyvät suuresti pitäessään valtioseikkoja ja valtiollisia laitoksia historian tärkeimpinä ilmiöinä. He vastustavat jyrkästi sitä mielipidettä, että politiikka voisi määrätä ja hallita taloutta. Laajasti ja seikkaperäisesti Engels teoksessaan „Der Ursprung der Familie, des Privateigenthums und des Staats“ koettaa todistaa, että itse valtiokin on taloudellisen kehityksen tuote. Hänen käsityksensä mukaan valtio on niin myöhäinen ilmiö, että voimme helposti saada selville ne seikat, jotka vaikuttivat sen syntymisen esim. muinaisessa Kreikassa ja Romassa. Alkuperäiset suku- ja heimo-yhteiskunnat eivät muka vielä olleet valtioita, sillä niiltä puuttui valtion tähdellisin edellytys, kansasta erillään oleva pakkokeinoilla varustettu julkinen valta. Niissä oli tosin olemassa jonkinlaisia julkisia toimimiehiä, valittuja suvun- ja heimon päämiehiä ja sotapäälliköitä, mutta näiden valta oli vain siveellistä laatua, ja kansa saattoi milloin hyvänsä eroittaa heidät toimistaan. Yleinen mielipide oli ainoa todellinen mahti näissä vanhimmissa yhteiskunnissa. Se yhdenvertaisuus, joka täten vallitsi suvun tai heimon jäsenten kesken, oli seurauksena yhteistuotannosta ja yhteisomaisuudesta ja siitä tuotteiden tasanjaosta, joka itsestään johtui

tällaisesta tuotantojärjestyksestä. Näissä miltei ihanteellisissa oloissa tapahtui jyrkkä muutos, kun yhteistuotanto ja yhteisomaisuus väistyi yksityistuotannon ja yksityisomaisuuden tieltä. Jättäen selvittämättä mikä teknillinen edistys muutti tuotantotavan, Engels ryhtyy kuvaamaan niitä yhteiskunnallisia seurauksia, joita mainitulla tosiasialla oli. Yksityisomaisuuden ja alkavan tavaranvaihdon johdosta tuotteet tulivat epätasaisesti jaetuiksi, ja siten sai alkunsa ensimäinen luokkajako, eroitus rikkaiden ja köyhien välillä. Rikkauden ja tavaran himo, josta ei ennen tiedetty mitään, pääsi yhä enemmän johtamaan yksilöiden toimintaa. Kun ihmisten työ tuotannon edistyessä rupesi tuottamaan enemmän kuin tarvittiin heidän elättämisekseen, kävi orjuus yleiseksi. Edistyvä työnjako, eri ammattien syntyminen hajoitti väestön yhä useampaan luokkaan, ja kun näillä eri ryhmillä oli ristiriitaiset taloudelliset pyrintönsä, täytyi niiden kesken syntyä alituisia taisteluita. Jottei yhteiskunta niiden johdosta kokonaan hajoaisi, oli sen pelastamiseksi asetettava erityinen valta, joka kykeni pitämään kansanluokkien välisen taistelun jonkinlaisissa laillisuuden rajoissa. Tämä valta oli juuri valtio. Engels huomauttaa kuitenkin, että valtio heti alusta pitäen on vain näennäisesti luokkien yläpuolella. Todenteolla se on taloudellisesti mahtavimman luokan hallussa oleva välikappale, jonka avulla viimemainittu ylläpitää taloudellista valta-asemaansa ja sen mukana seuraavaa valtiollista herruuttansa. Niin kauan kuin valtio on ollut olemassa, niin kauan on myöskin ollut hallitsevia ja hallittuja, sortajia ja sorrettuja.

Valtion syntyminen ei lopettanut luokkain kilpailua vallasta, sillä kaikkien tähänastisten valtioiden historia on ollut luokkataistelujen historiaa. Näissä taisteluissa juuri ilmenee äsken puheena ollut tuotantotavan ja tuotantovoimain välinen ristiriita. Eri luokat edustavat nimittäin joko voimassa olevaa vanhaa taloudellista järjestystä tai esiin pyrkivää uutta. Pukekoot ne harrastuksensa kuinka ihanteelliseen muotoon hyvänsä, pohjaltaan ne kuitenkin aina ajavat taloudellisia tarkoitusperiä. Tästä jo selviää, että nämä keskenään kamppailevat kansanluokat eivät toimi vapaasti ja itsenäisesti. Kaikki muutokset historiassa tapahtuvat tosin ihmisten välityksellä, mutta kokonaan heidän tahdostaan riippumatta. He eivät saata mielivaltaisesti määrätä taloudellisen kehityksen suuntaa, sillä tämä kehitys noudattaa vain omia sisäisiä lakejansa, jotka ovat yhtä järkähtämättömät kuin luonnonlait. Yksilöt ja ihmisryhmät

ovat siis tämän käsityksen mukaan jonkinlaisia automaatteja, joiden toimintaa heidän ulkopuolellaan tapahtuva taloudellinen kehitys koneentapaisesti johtaa. He kyllä ajavat ja toteuttavat muka omintakeisia aatteita, mutta todenteolla nämä aatteet eivät ole muuta kuin heijastuksia taloudellisista tosiasioista. Jos siis tahdomme saada selville esim. jonkun aikakauden yhteiskunnallisten ja valtiollisten mullistusten lopulliset ja todelliset syyt, niin emme saa etsiä niitä tämän aikakauden aatteista ja filosofiasta, vaan sen taloudesta. Kun ihmisissä on herännyt se vakaumus, että vallitsevat yhteiskunnalliset laitokset ovat järjettömät ja kohtuuttomat, niin tämä tosiasia on vain viittauksena ja oireena siitä, että tuotannon metodeissa ja vaihdon muodoissa on kaikessa hiljaisuudessa tapahtunut muutoksia, joiden kanssa entisiin taloudellisiin olosuhteisiin mukaantunut yhteiskuntajärjestys ei enää ole sopusoinnussa. Näin ollen on myöskin selvää, että ne keinot, joilla paljastetut epäkohdat ovat poistettavissa, ovat olemassa muuttuneissa tuotantoseikoissa itsessään. Näitä keinoja ei ihminen saata omasta päästään keksiä, mutta hän saattaa järkensä avulla löytää ne tuotannon aineellisista tosioloista.

Materialistisen historiankäsityksen yleiset periaatteet käyvät ymmärrettävämmiksi, jos tarkastamme, mitenkä Marx ja Engels niiden mukaan tulkitsevat viime vuosisatojen taloudellista ja yhteiskunnallista kehitystä.

Keskiajalla vallitsi maanviljelyksen ja käsityön alalla pikkutuotanto, joka perustui siihen, että tuotantoneuvot s. o. työkalut, työhuoneet j. n. e. useimmiten ainakin olivat työntekijäin omat. Käsityötä harjoitettiin ammattikunnittain ja se oli tarkkojen sääntöjen ja rajoitusten alainen. Siitä huolimatta kaupunkien porvaristo jo siihen aikaan kohotti teollisuuden ja tavaranvaihdon verrattain korkealle kannalle ja keräsi runsaita pääomia. Kun sitten Amerikan ja Intian meritien löytäminen viidennentoista vuosisadan lopulla avasi tälle eteenpäin pyrkivälle kansanluokalle uusia toimialoja, tapahtui keskiajan yksinkertaisissa tuotanto-oloissa suuria mullistuksia. Aasialaisten ja amerikkalaisten siirtomaiden kanssa alkava tavaranvaihto, kalliiden metallien ja kaikenlaisten tuotteiden lisääntyminen laajensi kauppaa ja merenkulkua ja saattoi teollisuuden ennen tuntemattomaan kukoistukseen. Ammattikuntain käsityö ei enää kyennyt tyydyttämään uusien menekkipaikkojen tarpeita, vaan edistyneimpien maiden tärkeimmissä teollisuudenhaaroissa pääsi valtaan n. s. manufakturiteollisuus. Perustettiin tehtaita, joissa käytettiin monta vertaa enemmän

työväkeä kuin ammattimestarien pienissä työhuoneissa. Näissä laitoksissa pantiin myöskin toimeen työn tuottavaisuutta lisäävä työnjako siten, että kukin työmies sai oman erikoisen tehtävänsä. Valmis tuote semmoisenaan ei enää ollut yhden henkilön käsialaa, vaan yhteistyön tulos, johon moni oli vetänyt kortensa. Tämä yksityisessä työhuoneessa vallitseva työnjako kävi ammattikuntain välistä työnjakoa paljon tärkeämmäksi. Mutta erityisesti on merkille pantava, että näissä uusissa tehtaissa työmiehet eivät työskennelleet omilla, vaan työnteettäjän hankkimilla raaka-aineilla ja työkaluilla. Manufakturin mukana sai siten alkunsa n. s. kapitalistinen tuotantotapa, jonka päätunnusmerkkinä on, että tuotantoneuvot ovat työntekijöistä jyrkästi eroitetun kapitalistiluokan hallussa.

Mutta eipä manufakturiteollisuudenkaan tuotanto jaksanut ajan pitkään pysyä yhä kasvavien tarpeiden tasalla. Silloin keksittiin koneet ja ruvettiin käyttämään höyryä niiden liikevoimana. Rukki, kangaspuut, ja sepänvasara väistyivät kehruukoneen, kutomakoneen ja höyryvasaran tieltä. Yksityisen henkilön käsiteltäviksi aiotut työneuvot muuttuivat «yhteiskunnallisiksi», sellaisiksi, joita vain suurempi ihmisjoukko saattoi käyttää, ja siten työnjakokin kehittyi yhä täydellisemmäksi. Nämä tärkeät keksinnöt vaikuttivat uuden mullistuksen teollisen tuotannon alalla. Manufakturin sysäsi syrjään nykyajan koneita käyttävä suurteollisuus, joka valmistaa tuotteita koko maailmaa varten.

Viimemainittujen muutosten aikana kapitalistinen tuotantotapa ei ainoastaan pysynyt voimassa, vaan varmistui ja kävi yhä yleisemmäksi, sillä suurteollisuus vaatii palvelukseensa vielä isompia pääomia kuin manufakturi. Siten manufakturia harjoittavan keskisäädyn ja pienten kapitalistien sijalle kohosivat suurteollisuuden miljonapohatat eli nykyajan bourgeoisia. Tämä luokka on siis pitkällisen kehityksen tuote; se on niiden moninaisten mullistusten hedelmä, jotka vuosisatojen kuluessa ovat tapahtuneet tuotannon ja vaihdon alalla. Sen historiallisena tehtävänä on ollut noitten keskiaikana vielä hajanaisina ja vähäpätöisinä esiintyvien tuotantoneuvojen keskittäminen ja laajentaminen, niiden muuttaminen nykyajan mahtaviksi tuotantovoimiksi. Se on viime aikoihin saakka edustanut ilmoille pyrkiviä uusia tuotantotapoja niiden voitokkaassa taistelussa tuotannon ja vaihdon vanhettuneita keskiaikaisia muotoja vastaan. Vielä senkin jälkeen kuin ammattikunta-teollisuus oli menettänyt merkityksensä, tuotannon ja vaihdon entiset yhteiskunnalliset muodot, ammatti-

kuntain etuoikeudet, paikalliset ja maakunnalliset tullit pysyivät voimassa ehkäisten uusien tuotantotapojen vapaata kehitystä. Bourgeoisia poisti nämä kahleet saattaen käytäntöön vapaan kilpailun periaatteen ja tämän periaatteen mukaisen ykteiskunnallisen järjestyksen. Suuressa mitassa harjoitettu kansainvälinen kauppa vaati näet vapalta tavaranomistajia, jotka olivat oikeuksiensa puolesta yhdenvertaiset. Käsityöstä manufakturiin siirtyminen edellytti, että oli olemassa työmiehiä, jotka olivat vapaita toiselta puolen ammattikunta-siteistä, toiselta puolen omista työneuvoista ja jotka saattoivat tehtailijain kanssa sopia työvoimansa myymisestä, niinmuodoin sopimuksen tekijöinä olla heidän vertaisensa. Näin syntyivät kahdeksannentoista vuosisadan vapauden ja tasa-arvon aatteet; nekin ovat taloudellista alkuperää.

Porvariston taloudellisen merkityksen kasvaessa lisääntyi sen valtiollinenkin vaikutusvalta. Oltuaan aluksi aateliston maaorjista ja epävapaista alustalaisista muodostunut sorrettu sääty, se sittemmin työnsi aateliston ja muut keskiaikaiset luokat syrjään. Bourgeoisia oli kuitenkin taloudellisessa ja yhteiskunnallisessa suhteessa kauan ollut tärkein kansanluokka, ennenkuin sen onnistui tehdä loppu aateliston valta-asemasta. Tämäkin tosiasia osoittaa, että valtiolliset olot vähitellen mukaantuvat taloudellisiin eikä päinvastoin. Tätä nykyä bourgeoisia on valtiollisellakin alalla kaikkivaltias. Nykyajan valtio on bourgeoisian valtio; sen tehtävänä on suojella tämän luokan etuja palkkatyömiesten lukematonta joukkoa n. s. proletariaattia vastaan, joka luokka myöskin on kapitalistisen tuotantotavan synnyttämä.

Materialistisen historiankäsityksen edustajat eivät tyydy selvittämään ainoastaan nykyisten olojen syntyä, vaan koettavat teoriansa perustuksella osoittaa vastaisenkin kehityksen suunnan ja sen tärkeimmät tulokset. Koska ne väitteet, joita he tässä suhteessa esittävät, ovat varsin merkilliset, teemme niistäkin lyhyesti selkoa.

Tuotantovoimat ovat tällä vuosisadalla kehittyneet niin valtaaviksi, ettei niiden tuottavaisuudelle näytä olevan minkäänlaisia rajoja. Nykyinen, koneisiin ja työnjakoon perustuva tuotanto laskeekin liikkeeseen suunnattomat tavaramäärät. Tosin ne, joiden hallussa tuotantoneuvot ja siis ensi kädessä tuotteetkin ovat, eivät halua tuottaa enemmän kuin mitä saattaa heti muuttaa rahaksi, mutta vapaa kilpailu pakoittaa heidät perikatonsa uhalla yhä lisäämään tuotantoansa. Kun markkinat eivät voi

laajeta samassa määrässä kuin tuotanto, syntyy tämän johdosta vähän väliä liika tuotanto. Tavaroita kasaantuu varastoihin, raha häviää liikkeestä, toinen vararikko seuraa toistaan, tehtaat lakkaavat käymästä ja, omituista kyllä, työmiehet näkevät nälkää, koska ovat tuottaneet elintarpeita liiaksi. Tällaista lamaustilaa saattaa kestää vuosikausia, tuotteita ja tuotantovoimia hävitetään ja tuhlataan joukottain, ei siitä syystä, että olisi liian vähän tavarankuluttajia, vaan sen vuoksi, että ei ole tarpeeksi ostajia. Nämä säännöllisesti joka kymmenes tai viidestoista vuosi uudistuvat liikepulat, jotka niin suuresti häiritsevät tuotantoa, osoittavat, että kapitalistinen tuotantotapa ei enää ole sopusoinnussa tuotantovoimain kanssa, sillä onhan tämä häiriö seurauksena siitä, että tuotanto ei saata jatkua, ennenkuin tuotteet on jälleen muutettu pääomaksi s. o. inhimillisen työvoiman „nylkemisneuvoiksi".

Nykyajan tuotantovoimain ja kapitalistisen tuotantotavan välinen ristiriita on helposti selitettävissä. Vaikka yksityisessä taloudellisessa laitoksessa tuotanto on tarkasti suunniteltua ja järjestettyä yhteistuotantoa, vallitsee koko yhteiskunnan tuotannon alalla täydellinen anarkia, sillä jokainen tehdas valmistaa tavaroita jotenkin umpimähkään, tietämättä kuinka paljon todella saattaa mennä kaupaksi. Toisin sanoen, nykyisten tuotantovoimien yhteiskunnalliseen luonteeseen ei sovellu tuotantoneuvojen pysyminen yksityisten kapitalistien hallussa. Ennemmin tai myöhemmin, ja varmaan hyvinkin pian tuotantovoimat murtavat kapitalistisen tuotantotavan kahleet luoden uuden itseään täysin vastaavan tuotannon muodon. Pienten teollisuusyritysten häviäminen, tuotannon keskittyminen yhä isompiin laitoksiin, osakeyhtiöiden karttuminen, muutamien suurivaltaisten tuotanto- ja liikeneuvojen joutuminen valtion huostaan viittaa mihin suuntaan kehitys kulkee: tuotantoneuvot ovat siirtymäisillään yksityisten hoteista yhteiskunnan haltuun. Kun yhteiskunta on tullut tuotantoneuvojen omistajaksi, silloin vasta voidaan poistaa nykyinen anarkia ja tarkoin järjestää tuotanto yhteiskunnan ja kunkin yksityisen tarpeiden mukaan.

Kapitalistisen tuotantotavan rappeutuessa bourgeoisiankin loistoaika lähenee loppuansa. Se ei enää kykene hallitsemaan niitä tuotantovoimia, jotka se itse on ilmoille loihtinut. Kapitalistiluokan täytyy väistyä proletariaatin tieltä, joka taistelussaan bourgeoisiaa vastaan edustaa nykyajan tuotantovoimia. Kun aika on täytetty, niin proletariaatti anastaa haltuunsa

valtiovallan ja muuttaa tuotantoneuvot valtion omaisuudeksi. Silloin häviävät luokkaeroitukset ja luokkavastakohdat; silloin ei siis valtiollakaan enää ole mitään tehtävää. Tuotantoneuvojen julistaminen yhteiskunnan omiksi on valtion viimeinen itsenäinen toimi. Sen jälkeen se menehtyy omaan joutavuuteensa, sillä uudessa sosialistisessa yhteiskunnassa ei tule kysymykseen luokkaetujen turvaaminen ja ihmisten hallitseminen, vaan tuotannon johtaminen ja tuotteiden ja tuotantoneuvojen hoitaminen. Taloudellinen kehitys, joka aikoinaan synnytti valtion, on niinmuodoin kerran sen lopettavakin.

Marx ja Engels johtavat siis sosialistisen kantansa materialistisen historiankäsityksen sovittamisesta nykyoloihin. He väittävät luonnontieteellisellä tarkkuudella todistaneensa, että nykyisen yhteiskunnan täytyy muuttua sosialistiseksi. Siitä syystä he mielellään sanovatkin sosialistista oppiansa tieteelliseksi sosialismiksi. Miten tätä tieteellisyyttä arvosteltaneekin, varmaa on, että se juuri on saattanut Marxin mielipiteet leviämään laajalle. Marxin sosialismi on viime vuosikymmenien kuluessa voitokkaasti karkoittanut tieltään muut kommunistiset teoriat ja tullut yleisesti hyväksytyksi Saksan ja tietääksemme useiden muidenkin maiden sosialistisissa piireissä. Pikainen silmäys esim. Saksan sosialidemokraattien ohjelmaan jo osoittaa, että tämä puolue aivan Marxin hengessä perustaa kantansa ja vaatimuksensa juuri materialistiseen historiankäsitykseen. Oikea-uskoinen marxilainen sosialisti lukee niinkuin oppi-isänsäkin nykyoloista uuden sosialistisen yhteiskunnan syntysanat ja on tietävinään, että viimemainitun täytyy kehittyä nykyisestä kapitalistisesta yhteiskunnasta yhtä välttämättömästi kuin toinen luonnonilmiö syntyy toisesta. Hän ei vaadi yhteiskuntaolojen kehittämistä sosialistiseen suuntaan siitä syystä että sosialistinen yhteiskunta paremmin kuin nykyinen tyydyttäisi oikeuden ja kohtuuden vaatimukset. Hän väittää vain, että on yhtä mahdotonta estää sitä syntymästä kuin maapalloa jäähtymästä ja että on viisainta ajoissa valmistautua sitä vastaan-ottamaan. Tuskin tarvinnee huomauttaa, etteivät marxilaiset sentään käytännössä aina muista pysyä tällä kylmän tieteellisellä kannallaan.

Olemme tähän asti pitäneet silmällä taloudellisten ja yhteiskunnallis-valtiollisten ilmiöiden keskinäistä suhdetta, jota sekä Marx että Engelskin etupäässä koettavat selvittää. Mitä uskontoon, moraaliin, tieteeseen ja taiteeseen tulee, niin viimemainittu nimenomaan myöntää, että

niiden ja talouden välinen yhteys on monimutkainen ja hämärä. Siitä huolimatta nämä kirjailijat rohkeasti käyvät sovittamaan materialistista historiankäsitystään ideologisiinkin ilmiöihin. Erittäin kuvaava on tässä suhteessa tuo kommunistisessa manifestissa tavattava, varmana totuutena esitetty, mutta historiallisesti paikkansa pitämätön väite, että uskon- ja omantunnon-vapauden aate oli ilmauksena vapaan kilpailun valtaan pääsemisestä tiedon alalla. Varsinkin Marxin oppilaat, Saksan nykyiset sosialidemokraattiset kirjailijat ovat erityisellä innolla käyneet käsiksi juuri ideologioihin, mutta koettaessaan väkisinkin puristaa niitä esiin taloudellisesta perustuksestaan, he kouraan tuntuvalla tavalla ovat paljastaneet materialistisen historiankäsityksen yksipuolisuuden ja heikkouden.

Ideologioista näyttävät erittäinkin uskonnolliset ilmiöt kiinnittäneen Marxin ja hänen hengenheimolaistensa huomiota puoleensa. Uskonto kuvastaa heidän mielestään niitä ulkonaisia voimia, jotka vallitsevat ihmisten jokapäiväistä elämää. Kehittymättömällä kannalla ollessaan ihmiset tuntevat olevansa riippuvaisia luonnon voimista, mutta sittemmin myöskin yhteiskunnallisista voimista, jotka heille ovat aluksi yhtä käsittämättömiä ja salaperäisiä kuin edellisetkin. Nykyisenkin yhteiskunnan jäseniä hallitsevat vieraana valtana taloudelliset olosuhteet ja tuotantovoimat. Porvarillinen talous ei kykene estämään liikepulia; se ei voi suojella yksityistä kapitalistia tappioista ja vararikosta eikä työmiestä työttömyydestä ja kurjuudesta. Tämä epävarmuus on omansa edelleenkin pitämään vireillä uskoa Jumalan olemassaoloon. Yhä vieläkin näyttää pitävän paikkansa sananparsi: ihminen säätää, Jumala s. o. kapitalistinen tuotantotapa päättää. Mutta yhteiskunnalliset voimat vaikuttavat sokeasti ja väkivaltaisesti vain niin kauan kuin emme tunne niiden luonnetta. Jos opimme ne tuntemaan, jos tajuamme niiden suunnan ja vaikutukset, saatamme myöskin alistaa ne tahtomme alaisiksi ja käyttää niitä niinkuin luonnonvoimiakin tarkoitustemme saavuttamiseksi. Kun yhteiskunta ottaa haltuunsa tuotantoneuvot, järjestää tuotannon ja tekee lopun nykyisestä anarkiasta, niin ihmiset pääsevät yhteiskunnallistenkin voimien herroiksi. Silloin ei enää ole olemassa mitään vierasta valtaa, joka voisi kuvastua uskonnossa. Se käy niinkuin valtiokin tarpeettomaksi ja siirretään muinaismuistojen joukkoon.

Kaikki historialliset uskonnot, kristinuskokin, ovat olosuhteitten, ensi sijassa taloudellisten faktorien tuotteita. Uskonpuhdistuksesta eräs

nuorempi sosialistinen kirjailija erityisesti huomauttaa, että Pyhällä Hengellä on ollut hyvin vähän tekemistä sen kanssa. Kolmanneltatoista seitsemännelletoista vuosisadalle jatkuvat reformatoriset riennot ja niihin liittyvät uskonnon nimessä käydyt taistelut eivät muka ole olleet muuta kuin porvariston ja kapinallisten talonpoikain yrityksiä sovittaa entinen teologinen maailmankäsitys muuttuneiden taloudellisten olojen mukaiseksi. Hussilaiset eivät taistelleet saadakseen nauttia kalkkia ehtoollisessa, vaan riistääksensä katoliselta kirkolta sen rikkaudet ja valtaneuvot. Kalkki oli heille vain ikäänkuin sotamerkkinä, lippuna, jonka ympärille he kokoontuivat. Tämän johdosta tekee mieli kysyä, mistä syystä sitten hussilaiset ja monet muut pitivät kiinni uskostansa vainon ja maanpakolaisuudenkin uhalla, siis vielä senkin jälkeen kuin siitä ei enää ollut taloudellista hyötyä. Lievimmin sanoen kummallinen on Engelsin väite, että Calvinin armonvalitsemis-oppi oli sen tosiasian ilmauksena, että kilpailun kauppamaailmassa menestys ja vararikko ei riipu yksityisen toiminnasta tai taidosta, vaan seikoista, jotka ovat hänestä riippumattomat. Selittämättä jääpi kuitenkin — huomauttaa eräs materialistisen historiankäsityksen vastustaja — mistä syystä esim. skotlantilaiset, jotka vielä kuudennellatoista vuosisadalla olivat syrjässä maailmankaupasta, ottivat Calvinin opin omakseen ja mitkä taloudelliset huomiot johtivat kirkkoisä Augustinusta, tämän opin ensimäistä esittäjää. Tutustuttuamme moisiin väitteisiin emme enää kummastele, kun saamme kuulla, että filosofi John Locke, joka kaikin puolin edusti Englannissa seitsemännellätoista vuosisadalla valtaan pyrkivää bourgeoisiaa, julisti porvarillisen ymmärryksen normaliymmärrykseksi väittäessään ymmärryksen olevan synnynnäisiä mielikuvia vailla.

Näyttää siltä kuin materialistisen historiankäsityksen puoltajat vainutessaan kaikkialla taloudellisia faktoreita menisivät omia periaatteitaankin pitemmälle. Jos saamme uskoa Engelsiä, niin materialistiseen historiankäsitykseen ei suinkaan sisälly, että kaikki ihmiselämän ilmiöt välittömästi johtuisivat taloudellisista seikoista. Vähää ennen kuolemaansa hän nimittäin esittää historiallista kantaansa seuraavaan tapaan: Valtiolliset, oikeudelliset, uskonnolliset, kirjalliset j. n. e. ilmiöt perustuvat kyllä taloudellisiin, mutta ne vaikuttavat myöskin toisiinsa, vieläpä taloudelliseen perustukseensakin. Taloudellinen järjestys yksinään ei ole aktivisena syynä ja kaikki muu sen passivisena vaikutuksena, vaan on olemassa

vuorovaikutusta erilaisten ilmiöiden kesken taloudellisen välttämättömyyden myöntämissä rajoissa. Hän ei myöskään kiellä, että valtio, vaikka se pääasiassa mukaantuukin tuotannon kehitykseen, toiselta puolen suhteellisen itsenäisyytensä nojassa vaikuttaa takaisin, tuotannon ehtoihin ja kulkuun. Onpa kuitenkin ja ehkä syystäkin huomautettu, että Engels tällä lausunnollaan melkoisesti lieventää sitä jyrkkää muotoa, missä Marxin teoria ensin esiintyi.

Varsinaisista historiantutkijoista tuskin kukaan lienee omistanut ja osviitaksensa ottanut materialistisen historiankäsityksen. Myöskin se uusi historiankirjoituksen suunta, jota Leipzigin professori K. LAMPRECHT edustaa ja joka mielellään hakee historian tapahtumille taloudellisia vaikuttimia, pysyy loitolla historiallisen materialismin yksipuolisuudesta. Eräs saksalainen historioitsija vakuuttaakin, että historian erityisseikkojen etuluuloton tarkastus askel askelelta kumoo Marxin väitteet. Epäilemättä onkin helppo todistaa, että Marx ja hänen oppilaansa usein erehtyvät koettaessaan teoriansa kannalta selittää historiallisia ilmiöitä. Sitä paitse on huomattava, että historiallisen materialismin periaatteetkin semmoisinaan on rakennettu hiedalle. Niiden tieteellisestä perustelemisesta ei Marxin eikä muidenkaan teoksissa ole puhettakaan; ne tyrkytetään lukijalle jonkinlaisina selviöinä, uskonkappaleina, jotka sitten muitta mutkitta sovitetaan historian tosiasioihin. Tosin Marx esittää materialistista historiankäsitystä selvemmin ja johdonmukaisemmin kuin Saint-Simon, mutta hänelläkin se vielä esiintyy aivan keskeneräisenä ja vain puolittain valmiiksi ajateltuna. Hänen peruskäsitteensäkin ovat epätarkat ja häilyväiset. Esim. tuotantotavalla hän toisinaan käsittää luonnon hallitsemisessa kysymykseen tulevaa luonnollista tekniikkaa, toisinaan taas määrätyllä tavalla järjestettyä yhteiskunnallista yhteistoimintaa. Onkin sanottu, että Marx käyttää mieluummin kuvia kuin selviä käsitteitä.

Mutta jos kohta näin ollen emme saata myöntää Marxin ja Engelsin teorialle tieteellisen totuuden nimeä, niin emme toiselta puolen kiellä, että heidän väitteissään on paljon huomioon otettavaakin. Sattuvasti ja vakuuttavasti he usein yksityiskohdissa ovat osoittaneet taloudellisten faktorien suuren merkityksen. Yksipuolisuudestaan huolimatta näyttää materialistinen historiankäsitys sen lisäksi vaikuttaneen herättävästi yhteiskuntaolojen tutkimiseen, vaikka ei olekkaan toteutunut Engelsin ennus-

tus, että se tulisi historian alalla saamaan aikaan samanlaisen mullistuksen kuin Darwinin oppi luonnontieteiden alalla.

On hyvin tavallista, että ihmiset pitävät maailman tärkeimpinä niitä asioita, joita he sattuvat erityisesti harrastamaan. Marx ja Engels olivat valinneet erikoisalakseen taloudellisten olojen tutkimisen ja viehättyivät ehkä siitä liioittelemaan taloudellisten seikkain merkitystä. Mahdotonta ei myöskään liene, että he omistivat materialistisen historiankäsityksen voidakseen sen perustuksella tehdä mieleisiänsä johtopäätöksiä. Tosin he itse väittävät, että puheena oleva teoria on vienyt heidät sosialismiin, mutta kun muistaa, miten vähän he ovat vaivanneet itseään sen tieteellisellä perustelemisella, niin tekisi mieli luulla, että asianlaita on päinvastoin.

Torpparikysymys torpparin silmillä katsottuna.

Torpan pojan kirjeitä.[1]

Arvoisa Toimitus! Kiittäen lupauksestanne ottaa lehteenne tässä alempana olevat Torpan pojan kirjeet, täytän mielelläni pyyntönne antaa niihin muutamia sanoja selitykseksi. Sillä paljoa ne eivät kaipaa, ne puhuvat kyllä itse puolestaan.

Viime kesänä olin vaimoni kanssa Hämeessä pienellä tutkimusmatkalla, jolla kerran jouduimme erääseen erämaan torppaan, jonne oli useampia peninkulmia lähikirkoilta ja rautatien asemilta. Ei sinne päästy rattainkaan, vaan ainoastaan kaitaista polkua ainakin kolme kilometriä maan-

[1] Valvojan toimitukselle on eräs kansalainen tarjonnut julaistavaksi alempana olevat kirjeet. Koska torpparikysymys nyt juuri on polttavimmillaan ja koska torppareilla ei ole ollut hallituksen asettamassa lakiehdoitusta valmistavassa komiteassa eikä nyt valtiopäivilläkään ole tilaisuutta saada ääntänsä kuuluviin omassa asiassaan, on toimitus katsonut velvollisuudekseen suoda tilaa tarjotulle kirjoitukselle. Ja tämä velvollisuus on ollut meille sitä mieluisampi, kun näimme miten herkkätunteiseen avustajaan me voimme tutustuttaa lukijoitamme. Julkaisija on pyynnöstämme varustanut kirjeet pienellä selittävällä alkusanalla.

tieltä. Torppa oli jokseenkin tavallinen, taloudellinen toimeentulo näytti paremmanpuoliselta. Sisustus ja asukkaat tekivät siistin ja kunnollisen vaikutuksen. Torpassa asui yhdessä kaksi perhettä, isän ja pojan. Isä oli vielä täysissä työvoimissa ja poika oli jo ollut muutamia vuosia naimisissa. Pöydällä näin paikkakunnan lehden ja erään hengellisen kuukauslehden. Väki oli tavallisen kohteliasta ja vierasvaraista: kahvit leivän kanssa tarjottiin niin pian kuin pannu saatiin lämpimäksi. Mutta niin varovaista ja umpimielistä väkeä en ole koskaan tavannut, vaikka paljon olen samanlaisilla matkoilla kulkenut. Koetimme ensin puhua nykyoloista yleensä, sitten heidän kotipitäjänsä oloista ja vihdoin heidän omasta asemastaan. Mutta kaikkialla saimme vain yksitoikkoisia vastauksia; varsinkin näkyi torpparikysymys olevan heille arka. Tämä oli ainoa paikka, missä ei uskallettu kontrahtia näyttää, ja koko asiasta ei annettu mitään tietoa. Koetimme sitten puhua niistä uusista apuneuvoista, joita heidänkin hyväkseen puuhataan, mutta eivät nekään näyttäneet heihin mitään vaikutusta tekevän. Sellaisetkin asiat, kuin uusi torpparilaki, heidänkin parastaan tarkoittavien seurojen perustaminen ja postinkuljetus heidän oman kotinsa ohi, eivät näyttäneet mitään heistä merkitsevän.

Poika, 30-vuotias, solakka vartaloinen ja hennon-näköinen mies, tuntui avosydämisemmältä, mutta isän läsnäollessa hän ei ruvennut puhumaan. Kun meidän pian oli lähteminen, läksi hän meitä saattamaan matkalle, näyttääkseen meille muuanta kaunista näköalaa, johon hän näkyi olevan erityisesti mieltynyt. Siellä hänen sydämensä jonkun verran avautui, hän kävi luottavammaksi ja tunnusti vihdoin, kuultuaan keitä me olimme, että isänsä ei ollut tahtonut meille asioistaan puhua. Hän arkaili vieraita ja epäili „herroja“. Hän oli käynyt tavallista kovempaa elämän koulua eikä ollut tottunut „herroilta“ paljon muuta saamaan kuin kovuutta, lisäveroja erilaisia. Hän ei ollut koskaan nähnyt aikojen ja olojen valkenevan hänelle, ja sen vuoksi hän ei nytkään mitään uskaltanut uskoa, ei mitään toivoa. Eroitessamme jätimme nuorelle opastajallemme muutamia kirjasia, joista hän tuli näkemään, että torppareilla todellakin on ystäviä, jotka ajavat heidän parastaan, mitä tämä väki ei ollut sitä ennen tiennyt, ja se seikka sai hänet kirjevaihtoon kanssani. Tuskin olin ehtinyt kotiin, ennenkuin jo sain hänen ensi kirjeensä, joka kuitenkin on niin personallista laatua, että sen julkaisemisesta ei ole mitään hyötyä. Siinä hän valittaa sitä „vahinkoa“, joka heille oli muka tullut siitä, että eivät tietäneet keitä olimme. „Meillä olis' ollu niin paljo kysyttävää teiltä, ja puhuttavaa“. Siinä hän vieläkin paljastaa epäilyksiään. Esim. Pellervo-Seurasta hän sanoo: „Olin tosin lukenut sanomista tuon „Pellervo“-seuran perustamisesta — — —, mutta luulin sen olevan samanlaisen seuran, joita jo on kyllä, vaan joista

meille torppareille on hyvin hiukan hyötyä; näin tosin että siinä juuri meidän parastamme piti katsottaman, mutta ajattelin että ne oli nuo kauniit puheet aijotut meille tuudituslauluksi."

Tästä sai alkunsa hänen „kirjallinen toimensa", josta tähän painatetaan osa.

Saatuani yhden tässä alempana painetuista kirjeistä, heräsi minussa ajatus, että häntä pitäisi kehoittaa kirjoittamaan enemmän sellaisia julkaistaviksi. Mutta samalla kysyin häneltä eikö hän pelkää tulla ikävään asemaan, jos rupeaisi julkisesti olojaan kuvaamaan. Siihen hän vastasi, että „toisessa paikassa kirjoitustani näette mihin vaaraan voin joutua näiden kirjeiden julkaisemisesta. Mutta vaikka rakastan kotiani, ja mielelläni olisin pahoittamatta isännän mieltä, niin en voi olla antamatta onneani alttiiksi aikana, jolloin ehkä kirjoitukseni voi hitusen painaa tuhansien ammattitoverieni onnen vaakassa. Tosioloja varmasti kerron ja voin tarvittaissa vaikka 10:nellä todistajalla varmentaa joka asian, sillä nämät ei ole salassa tapahtuneet". Kun nyt julkaisen muutamia hänen kirjeitään, tahdon mainita, että niihin en ole tehnyt sen suurempia korjauksia, kuin että ne voidaan helposti puhtaaksikirjoittamatta lähettää kirjapainoon. Joku välimerkki, joku kirjain, harvoin kokonainen sana on ollut lisättävä tai poistettava.

Asetan tähän ensimäiseksi sen kirjeen, jossa hän antaa tietoja omasta kehityksestään sekä senjälkeen vielä kirjeitä, jotka eivät suorastaan käsittele sitä yhteiskunnallista kysymystä, jota tämän kirjoituksen nimi osoittaa, mutta jotka kumminkin kuvaavat torpparioloja puolelta, joka tähän saakka julkisuudessa ei ole tuotu esille.

Ensimäinen kirje.

(Torpan pojan kehityksestä).

Olen syntynyt 1869. Kymmenkunta vuotta ennemmin oli kotini raivattu jykevään kuusikkoon. On luonnollista ettei uutistorpassa paksusti jaksettu, mutta ei meillä sentään kurjaa köyhyyttäkään ollut. Kotona opin lukemaan äitini johdolla, olin toistakymmentä viikkoa kiertokoulussa. Naapuri-ukon johdolla opettelin kirjoittamaan. Olin alun toisella kymmenellä kun naapuruuteen perustettiin seisova pientenlastenkoulu, siellä olin pari vuotta, sieltä useamman kerran minua kehoitettiin antautumaan koulu-uralle, luvattiinpa avustaakin, mutta kun vanhempani oli-

vat vastahakoiset siihen touhuun, niin se jäi sikseen, ja itsekin ajattelin, että voinen elää hyödyksi omassakin kutsumuksessani.

Nuorena miehenä ollessani tilasin Kyläkirjaston kuvalehtineen, ja ostin Kansanvalistusseuran kalenterin, vaan saatuani pikkutytön, annoin niihin menevät rahat hänelle postisäästöpankkiin. Olen saanut lainata kalenterin. Kotiseudun paikallislehteä, Kirkollisia sanomia ja Lähetyssanomat olen tilannut. Kansanvalistusseuran jäsenille tulevat julkaisut olen saanut lainata. Ammattikirjallisuutta ei minulla ole kuin Wartiaisen suomentama Maanviljelysoppi, Rindellin Tuomaskuona, ja Ottelinin kirjoituksia, jota paitse olen saanut lainata yhtä ja toista. Isompaa kirjallisuutta en nytkään juuri voisi ostaa, ja jos ostaisinkin niin siitä saisin vain minä, mutta kirjallisuuden puute on yleinen. Kansanvalistusseurahan jakaa lahja-kirjastoja, mieleeni juolahti että jos saisimme sen määräämät ehdot täytetyksi, niin ehkä saisimme oiva lisäyksen kulmallamme moneen kertaan läpiluettuun mitättömään kirjastoomme.

Ihanteekseni olen asettanut paikkakuntalaisteni henkisten ja aineellisten olojen parantamisen, tahdoin näyttää että järkiperäinen karjanhoito, ja maanviljelys sopii torpparillekin, ei yksin kartanoille. Siveellisyyttä käytöksessä ja puheessa koin edistää ja etenkin raittiutta, siksi ostin raittiuskirjallisuutta ja annoin kierrellä ympäri kulman luettavina.

Mutta ihanteet yleensä lieñee vaikeita saavuttaa; tukalaksi, melkeimpä toivottomaksi on minulle käynyt tämä päämääräni saavuttaminen. Siveellisyys- ja raittiuspuuhieni tähden sain paljon ivaa; nimittelivät pikkuherraksi, sihteeriksi ja miksi lienevätkin, mutta sain ystäviäkin, ja että mielipiteeni nyt jo hyväksytään, näkyy siitä, että enemmän kuin puolet tällä kulmalla on juomalakossa ja ihan kaikki antoivat nimensä joukkoadressiin ehdottoman kieltolain puolesta. Tähän tosin on tullut paljo vaikutuksia muualta, enimmän kaikista on vaikuttanut pastorimme. Mutta minäkin voin iloita: Ihanteitteni pelto on oraalla!

Aineellisella alalla kohtasi pyrinnöitäni vaikeammat vastukset. Ensiksi tietysti oli oma koti saatava mallikelpoiseen kuntoon siten havaannollisesti kehoittaen naapureita seuraamaan; siis ostettiin aura ja ajettiin sammaltuneita kuokkamaita ylös, savettiin ja ostettiin apulannoitusaineita, kylvettiin heinää ja raivattiin lisää korpea. Mutta isäni on kiivasluontoinen vanhanajan ukko, joka vihasi kaikkea uutta, niinkuin paikkakunnalla yleensä oli tapa; varovasti siis piti alkaa, mutta koska näkyi luon-

nistavan, niin lopulta sain tehdä miten tahdoin, herran nimikin minulta katosi, kun naapurit huomasivat että minä tositoimissa pystyin heidän kanssaan kilpailemaan.

Luonnollinen seuraus kaikesta tästä oli, että aineellinen toimeentulomme vaurastui niin että kartanon isännöitsijäkin katsoi kohtuulliseksi lisätä veroa. Se oli kova isku meille, vaikka naapurit siitä hullummin ällistyivät; kuuluivat sanoneen: semmoista se on, vehkii vaan ja raataa, kyllä niistä isäntä hyödyn kiskoo, ja he päättivät jäädä ennalleen, ja ennalleen jäi heidän veronsakin, mutta meille lisättiin vielä toistenkin. Mitä siis nyt pitää tehdä? Mennäkkö eteenpäin ja saada yhä lisäpainoa niskaansa, kunnes nääntyy, vai tehdäkkö ravun temppu; ehkä helpoittaisi. Mutta eteenpäin elävän mieli, vaan koska se nykyoloissa on mahdotonta, niin olisivat nuo olot muutettavat, parannettavat. Luulen kumminkin ettei mikään torpparilaki voi täysin meidän olojamme parantaa, vaikka se kyllä on tarpeen vaatima, helpoittamaan meidän taakkaamme. Paljon toivon sitävastaan niistä lainarahoista, joita torppareille jaetaan, jos vain meidän ei tarvitsisi valittaa ettei meille anneta tilaisuutta niitä käyttämään hyväksemme; ei taida kukaan olla halukas myymään hyvää lehmäänsä, parempihan sitä on lypsää.

Toinen kirje.

Useimmat niistä tapahtumista, joita tässä tulen kertomaan, ovat 1880- ja 1890-luvuilta. Itseäni kohdanneet kärsimykset jättäisin unholaan, mutta kun on satoja kansalaisia, jotka ovat kokeneet samaa kuin minä, ja enempikin, ja ovat pakoitetut olemaan mykkinä, niin en minä voi vaieta.

Eräs torpparin oikeusjuttu.

— — — — Kerron tässä ensiksi, miten muuan isäntä teki eräälle tuttavalle torpanväelle hiljattain. Tämän teen saattaakseni meidän olojamme sellaisten herrain tietoon, jotka, kuten eräs herra viime valtiopäivillä vakuutti, sanovat ettei Suomessa ole ensinkään torpparikysymystä.

Erään naapuri-torpan poika kirjoitti sanomiin, valittaen että isännöitsijä lisää tinkiä joka vuosi, ja siten torppareille veroa, vaikkei kontrahdin mu-

kaan lisäystä pitäisi olla. Tämä tietysti loukkasi isännöitsijän kunniaa, hän haastatti sanomantoimittajan raastuvan oikeuteen, tämä taasen kirjoittajan, joka meni vastaamaan ja tuomittiin sakkoihin, tai varain puutteessa vankeuteen. Hän meni kunnan esimiehen luo pyytämään köyhän kirjaa, valittaakseen hovioikeuteen. Kunnan esimies vastasi, ettei hänen sovi antaa köyhän kirjaa arvokasta ja kunnioitettua seurakunnan jäsentä vastaan riitelemistä varten. Torpan poika tämän johdosta valitti Kuvernööriin, joka määräsi köyhänkirjan heti annettavaksi ja langetti kunnan esimiehen laittomasta menettelystä sakkoihin. Hovioikeus kumosi kanteen aiheettomana ja vapautti torpan pojan kaikesta edesvastuusta. Samoin lienee tehnyt senaattikin, johon isännöitsijä vetosi. Olisi luullut jutun nyt tähän loppuneen, mutta jopa! Heti ensi joululahjaksi sai torpan väki tiedon, että on lähdettävä pois, ja ensi Maariana heidän oli pakko jättää torppa, jota parikymmentä vuotta olivat kotinansa pitäneet, kunnolla hoitaneet ja veronsa tehneet. Ei totta vie, ei se ole enään leikintekoa; kyllä meidän sitten täytyy vaan kärsiä hiljaa, ja ähistä, koska ei meille edes suoda sitä helpoitusta että saisi huutaa.

Millaisia taksvärkkipäiviä on vaadittu.

Annan erään taksvärkkitorpan rengin, joka talonpoikaistalosta oli saanut vuosipalkkaa 160 markkaa ja parseelit, mutta oli antanut houkutella itsensä vuodeksi torppaan 250:stä markasta, kertoa:

Heti ensi viikolla tuli käsky päivätöihin, eli „taksvärkkiin“ niinkuin sitä yleensä sanottiin, takasuon maalle pölliä kaatamaan. Sinne on meiltä 3 pitkää virstaa, paikalla piti olla k:lo 6. Kello 2 aamulla tuli emäntä ja kysäsi: „Etkös jo nouse, että ehdit toisten joukkoon, muuten et osaa mennä!“ Hyppäsin ylös kolmessa mutkassa, puin ylleni, yritin syödä ja lähdin astelemaan. Meitä oli iso joukko miehiä, joten matka kului hauskasti mutta hiljaa, oli pimeä kun pussissa. 5:den ajoissa pääsimme takasuon torppaan; siellä oli johtaja ja jokunen mies, olivat eilen jo olleet kaatotöissä. Kun olimme hiukan istahtaneet, niin johtaja sanoi: Lähtekää pojat edelläpäin, nukahdin liikaa, syön ensin ja tulen sitte perässä. Lähdimme kompuroimaan erästä karjan polkua myöten, muutaman häränpyllyn tehtyä pääsimme perille. Nythän on niin pilkkopimeä ettei näe puita kaataa, kuului joku sanovan, ei, ei, kuului usealta

taholta. Tehdään valkea. Ja valkea tehtiin tervaskantoon ja istuttiin ympärille. Vaan kauvan ei siinä saatu istuskella, johtaja tuli ja kaukaa jo huuteli: „Sillä laillako te p—leet meinaatte taksvärkkipäiviä saada, te konnat, varastatte aikaa, jos ei aina ole kintulla, juokaleet.“ Meistä ei kukaan puhunut mitään, näkyivät olevan häpeissään niinkuin ainakin se, joka on pahanteosta tavattu. Vihdoin murahti joku: Mutta eihän nyt näe mitä lajia puuta kaataisi. „En suinkaan minä teille rupea valkeata näyttämään, mutta älkää luulkokaan että päivän saatte siinä seisomalla; liikkeelle heti!“ Sitte lähdettiin, tunnusteltiin käsin mikä puu oli tarpeeksi vahva kaadettavaksi, tulitikun avulla katsottiin että oli mäntyä, ja taas mihin oli ratapöllin mitta. Mutta kauvankos siinä tulitikut kesti, sitte halaistiin kepin pää, pantiin siihen tervalastuja, keppi pistettiin maahan pystyyn siksi aikaa kun sahattiin, niin tehtiin pari tuntia, silloin alkoi ensi kerran hämärtää. Klo 5:den ajoissa saimme ehtoon, ja muutamat käskyn tulla hevosella telaamaan pölliä. Lähdin siis pimeässä pötkimään noita kolmea neljännestä, ja aamulla yhtä varhain takaisin, ja joskin oli tuo karjan polku ollut jalkasin huonoa, niin hevosella se vasta koko onnetonta oli: joka puussa oli reki kiinni ja vettä tuli joka kerta että romahti, kun reki puuhun kolahti ja toisin paikoin oli veteliä suon napoja, joihin hevonen vajosi kylkiä myöten; piti mennä auttamaan, vaan ohjia ei kädestä auttanut hellittää, tahi niitä ei enään löytänyt. Kaiken päivää ajoimme samanlaisessa maassa, veteliä suon notkoja, korkeita kivilouhuvuoria, joissa toisinaan hevonen vajosi, toisinaan kaatui, että piti päästää valjaista että sai ylös. Ja pahaa se tietysti oli, koska isännöitsijä oli sanonut ettei vain talon hevosia viedä sinne; käskee torppareita enemmän. Eikös torpparin hevosen sitte olekkaan väliä, jos sen jalka menee louhikossa poikki, tai vajoaa suohon, kysäsin ihmeissäni. Ei muuta kuin risua päälle, eihän siitä kartanoon vahinko tule. Tuli se loppu siitäkin päivästä, yöksi menimme likiseen torppaan. Siellä oli meitä toistakymmentä miestä, ja kaikilla oli vaatteet märkänä. Torpan pieni pirtti tuli kosteaksi että vesi tippui. Vaatteet eivät kuivanneet, ja metsässä kastuivat lisää. Ehtoolla oli pakkanen, joten vaatteet jäätyi että oli hankala kävellä. Olin kotiin päästyäni vilustunut ja väsynyt. Seuraavana aamuna oli pääni kohmettunut ja rintaani ahdisti. Ensikerran vasta kaduin että olin tullut taksvärkki-torppaan. Mitä sen parempi olen, jos

saankin rahaa enempi, ja menetän terveyteni. Talonpojissa ei renkiä kiusata tuolla tavoin.

Seuraavalla viikolla mentiin savenajoon, ja saatte uskoa että se on työtä, kun sitä tehdään semmoisella kiireellä kun tuossa kartanossa, ja tulinen kiire siinä oli kun ajettiin 60—70 kuormaa päivässä, ja matka kuopalta suolle oli $^1/_2$ kilometriä. Joka mies teki itse kuorman, pari jalkamiestä vain oli jäätynyttä maanpintaa louhimassa ja etumiehelle kuormia auttamassa. Hänelle oli sanottu että tekee nyt ahkeraa kun on torppareita, loppuviikolla saa sitte olla helpommalla. Ja kyllä se poika sitte osasi kuskata, jalkamiehen kanssa pisti häthätää kuorman, istahti päälle ja antoi mennä niin paljo kuin hevonen pääsi, samaa kyytiä takaisin. Jouluun loppui savenajo, ajattelin että pahimmat talvityöt nyt on tehty. Lieneeköhän?

Joulun jälestä tuli käsky tukinajoon. Olin kuullut että sinne mennään varhain. Nousin ylös klo 1 yöllä, ja kiireesti hankin niin että 2:n tienoilla lähdin. Metsään oli parin tunnin matka, mutta kun voudilla oli jotenkin sama matka, ajattelin että kyllä sitä nyt on aikaa, mutta kun pääsin metsään, luulin koko hornan joukon olevan liikkeellä, joka taholta kuului huutoja ja kirouksia, hevosenkieltoja ja käskyjä. Tuommoinen melu pilkkopimeässä synkässä metsässä oli niin kummallista, pöyristävää, että seisahdin ja kuuntelin. Pian kumminkin hoksasin, että pitää tietysti minunkin haalia kuormaa rekeen, heitin eväät tien viereen, koska siinä oli toistenkin, hellitin ohjaat ja annoin hevosen mennä umpimähkään eteenpäin. Pian tapasin pari miestä kuorman tekopuuhissa, pysäytin hevoseni, ja lähdin kirves kädessä tiedustelemaan onko siinä enempi tukkia; jalkoihini tuntui että siinä oli, aloin siis kääntää hevostani. Vaan miehet hyvin äkäisesti selittivät, että koska olemme tähän tien raivanneet ja tannerrukset tepastelleet, niin otamme tästä toistenkin, mene tuonne etemmäksi kyllä siellä tukkia on. Lähdin ajamaan, mutta kun metsä tuli taajaksi, sidoin hevosen kiinni ja lähdin jalkasin. Siinä osui olemaan koivuviitaa ja kuusinärikköä hyvän matkaa, mutta koska ääniä kuului edestäpäin niin päätin että siellä on tukkia. Vihdoin niitä löytyikin. Löin kangen, väänsin tukkia mukaanpäin ja katsoin mistä pääsen valtatielle. Sitte lähdin hevostani hakemaan, mutta viidakon läpi oli sillaikaa juossut muitakin miehiä samoilla asioilla kun minäkin. Mitkä

nyt olivat omat jälkeni? ota siitä pimeässä tolkku, juoksin yksiä jälkiä, toisiakin, löysin hevosia ja miehiä, mut' en omaa hevostani. Huusin, vastattiin usealta taholta. Tiesi kuinka kauvan olisin saanut juoksennella, jos ei olisi kuulunut hevoseni hirnuntaa; tunsin sen heti, ja lähdin sitä kohti juoksemaan. Åskeiset äkäiset miehet olivat menneet pois hevosineen, ja siksi hevoseni, yksin jäätyään, päästi tuon äänen, joka johti minut pulasta. Olin ainakin tunnin juossut hartaasti, ensin tukkia etsien, sitte hevostani. Hiki valui ohimoilta pitkin kaulaa, ja paita oli märkänä kuin pyykissä. Vaan mitäs nyt tehdä? Oli kyllä tukkia tiedossani, vaan miten ne taas löytäisin? Vähän mietittyäni päätin tehdä kuorman äskeisten miesten tepastuksilta. Kirveeni ja palttooni jätin sinne tukkieni luokse, mutta koska tässä oli kanget ja valmis tie ulos, niin tulin toimeen ilman kirvestä, ja tein kuorman niin pian kun mahdollista. Kun olin noin $^1/_2$ penikulmaa ajanut, sain etujoukon kiinni, sanoivat toisia vielä paljo olevan perässä, niitä vähän odoteltiin. Aurinko nousi kun päästiin sahalle; oli vahvain kuormain kanssa kuljettu 1 $^1/_4$ penikulmaa.

Sahalla oli ahdas tila, kahta kuormaa sopi vaan kerrassaan purkaa, ja tukit täytyi nostella 2—3 syltä korkeisiin läjiin; siellä meni sentähden paljo aikaa. Kun oli puolet kuormia purettu, lähti vouti päivälliselle, nyt tuli meille aika kiire loppuja purkamaan, että meillekin jäisi vähän ruoka-aikaa. Emme menneet kartanoon päivälliselle, kun se oli tukkitiestämme vähän sivulla, vaan päätimme mennä tukkimetsää likellä olevaan torppaan, johon yökortteerinkin pyysimme. Mutta vaikka alamäet ja tasangot ajoimme mitä vaan hevosemme osasi ja ylämäissäkin hoputimme juoksuun, niin vouti saavutti meidät, ennenkuin pääsimme päivällispaikkaan. Hän ajoi täyttä vauhtia metsään, mekö sitte enään maltoimme syömään ruveta! Kiiruusti metsään vaan, jos sittekin onnistuisi löytää tukkeja hyviltä paikoin. Minä löysin aamuset tukkini; kun oli palttoo ja kirves päällä, ei olleet toiset arvanneet niitä ottaa. Sain siitä pian kuorman ja ehdin vähän syödäkin ja hevoseni tyhjensi kaurapussin, vaan toiset, joiden oli mentävä $^1/_2$ kilometriä etemmäksi ja tukit haettava, eivät ehtineet päivällistä ajatellakaan.

Ehtoolla tuli pimeä kun toisten ehdimme sahalle. Siellä oli herra taas vastaan ottamassa kuten ensikerrallakin. Jolla nyt oli „hyvä kuorma“, sille hän hymyili armollisesti; vaan muutamille onnettomille pu-

distettiin päätä, viskattiin ankara silmäys ja motinaa „huono kuorma“ y. m. Jos sama mies oli edelliselläkin kerralla tuonut „huonon kuorman“, niin hänelle sanottiin: „Jos et huomenna tuo hyviä kuormia, niin on tämä päivä palkittava.“ Siten koitti jokainen niin suuria kuormia kuin hevonen vain voi siirrellä, sillä kukaan ei olisi palkinnut eikä nuhteitakaan ottanut, koko joukon kuullen.

Kun saimme kuormat pois, luulin päivän loppuneen, mutta herran mielestä oli vielä hyvää aikaa viedä aidaskuorma parin kilometrin päähän. Kiroillen ja sadatellen se tinki vielä tehtiin, ja sitte aika kyytiä kortteeriin. Oli niin hirveästi nälkäkin; olikin vuorokausi aikaa siitä kun syötiin.

„Ei täällä ole laita pelit, sanoin syödessä, vaikka kyllä kai minä vuoden olen vaikka aidan vitsana, mutta teidän (torpparimiehiä tarkoittaen), kun täytyy ikänne olla tässä rässissä.“

„Niinhän sitä täytyy“, myönsivät.

„Ei se pakosta ole, sanoi eräs renkimies, kyllä torpparikin pois pääsee, koska haluaa.“

„Mihinkäs sitä menet, tokasi eräs torppari, ei se ole niin hääviä toimeentulo renkinäkään, kun on joukkoa karttunut ja majan pidäkkeessä ne olisi lapsetkin apuna töissä, eikä niitä kaikille torppareille löytyisi rengin paikkojakaan, paitsi kun Amerikkaan lähtisi, mutta kai se sinnekin on lapsijoukon kanssa hankalaa.“

„On kai. Mutta eikö se ole omaa hulluuttamme, kun menemme niin aikasin ja ajamme niin kovaa?“

„Ei ole; joka ei seuraa voutia, ei saa päivää, ja on siinä toinenkin asia, joka saa meidän niin hartaasti pyrkimään voudin perässä: etumaiset saavat tukkeja likempää, ja paremmilta paikoilta. Kun on 40—50 hevosta, niin perimmäiset saavat ajaa hyvän matkaa umpea, ja raivata tietä, kun sitävastaan ensimäiset saa ihan valtatien poikki kaadetuita. Siksi kiiruhdetaan aamulla niin aikasin, ja päivällä yrittää joka mies voudin kintuille samasta syystä.“

Seuraavana aamuna menimme metsään kello 2. Toisia tuli jo kuormain kanssa vastaani. Likellä asuvat sanoivatkin ettei sieltä metsästä melu loppunut koko yönä, toiset menivät ehtoolla sahalta palattua metsään, ja viipyivät puoliyöhön, jolloin toisia taas alkoi tulla, aloittamaan uutta päivää.

„Tekee vallan kuitin ruokalystistä, sanoi muuan torppari, tämä luonnoton työ- ja ruokajärjestys."

„Enkä minä voi enään yötänikään maata, sitäkään vähää kun olis aikaa, ei mene silmät kiinni vaikka tervaisin", tuumi toinen.

Parin kuukauden päästä loppui tukinajo; sitte ajettiin turpeita ja lantaa. Töihin mentiin k:lo 6. Ajettiin 12 kertaa 3 kilometrin matkalle.

Kevättalvella menimme kerran käskyn mukaan viemään metsässä käsin-sahattujen lankkujen pintoja erääseen, noin 3 penikulman päässä olevaan sivutaloon. Lähdimme k:lo 3, vouti tuli valmiin kuorman kanssa vastaamme, ja ilmoitti kuinka paljo niitä pitää ottaa kuormaan. Oli päivillä jo sulatellut, mutta nyt kun oli pakkasaamu, oli oivallinen keli, menimme aika nujua, vaan emme enää saavuttaneet voutia.

Kun olimme toista penikulmaa ajaneet, loppui luminen metsätie, alkoi valtamaantie, joka monin paikoin jo oli vallan sula, hevoset seisoivat vähän päästä ja olivat märkinä kuin uitetut, täytyi vaan pakoittaa liikkeelle, kun alkoi hämärtää ja matka ei tahtonut loppua.

Oli jo pimeä kun pääsimme perille, siellä syötimme vähän aikaa ja söimme päivällistä. Sitte lähdimme väsyneillä hevosillamme lahjuamaan kotia kohden, johon pääsimme klo 2 sunnuntaiaamuna; se oli nim. lauvantaipäivä, pisin päivä koko talvena.

Kun kävin vanhempiani tervehtimässä ja sillä kulmalla juttelin minkälaista meidän kartanon taksvärkin teko on, niin eivät uskoneet, sanoivat: eihän semmoista kestäisi hevonen, vaikka syöttäisi ihan leipiä ja kauroja. Oikeassa olivatkin, ei sitä hevoset kunnialla kestäneetkään.

Eräs ivailija tukinajon aikana sanoi: „Teidän pitää, Eenok, panna tuo hevosenne ehtoolla karsinaan, saatte pian varsan."

„Kuinka niin, ei sen pitäisi olla tiinekään?"

„On kyllä se, olkaa varoillanne, sen pyöreät lautaset ovat tällä viikolla laskeneet ihan kuopalleen."

Monesta syksyllä pyöreästä hevosesta oli keväällä ainoastaan riitinki jäljellä, niistä muutamat tykkönään väsyi. Täytyi tehdä jalkasin hevostaksvärkki, ja kävi silloin 3 jalkapäivää 2:sta hevospäivästä.

„On sentään onni, tuumiskeli eräs torppari, että nuori isäntämme päättää maanviljelysopintonsa Mustialassa; kyllä sielläkin opetetaan syömään hevosen lihaa, mutta syötävät hevoset tapetaan ensin. Vaan siellä

Ruotsissa kun tämä isännöitsijä oli opissa, opetettiin syömään liha elävistä hevosista. Se on kauheata! Mutta terveellistä se varmaan niinkin on, koska hän on niin lihonut."

Kolmas kirje.

Mielen liikutuksella havaitsin, luettuani lähettämänne kirjasen, että meillä tosiaan on jaloja ystäviä siellä Helsingissä, ja erinomaisesti olette perehtyneet oloihimmekin, ihmettelen kampreeri Liliuksen jalomielistä anteliaisuutta ja maisteri Warénin uhrautuvaa työtä hyväksemme; jos heitä tapaatte niin sanokaa heille että tuhannet kansalaiset siunaavat heitä ja että tunto että ovat tehneet velvollisuutensa vähempiosaisia veljiä kohtaan, on ainoa palkinto, minkä nykyhetki heille antaa.

On itsestään selvää, ettei niin suurenmoiset asiat niin yhtäkkiä voi saavuttaa päämääräänsä, ja luulen että sitä saataisi kauvankin odottaa, jos ei purjeita täyttäisi idän vihuri, jota siellä Helsingissä kai pidetään onnettomuutena, vaan me täällä tyhmyydessämme pidämme sitä melkeinpä onnena. Meissä rahvaan miehissä on tämä jännittävä aika herättänyt kansallistuntoa ja valistuksen halua, ja raittiusasia on kulmakunnallamme ottanut oikein jättiläisharppauksen, ja siitä, mitä meidän oppineet miehet ovat puhuneet ja kirjoittaneet „Isänmaan puolesta", olen tullut siihen vakaumukseen, ettei se vihuri meitä kaada, eikä unholaan peitä, jos vaan kaikki luovumme paheista, etenkin itsekkäisyydestä ja täytämme velvollisuutemme Jumalaa ja lähimmäistämme kohtaan.

Ei paksua hätää ole, näkyvät tuumivan pitäjämme patruunat, koska eivät ole kortta ristiin laskeneet sen juovan kaventamiseksi, joka on heidän ja torppariensa välillä. Sen sain viime viikollakin kokea, ja luvallanne kerron tuon pikkutapauksen:

Oli kartanossa jahtikemut, näkyi vieraita olevan useita ja iltaa siellä näyttiin viettävän oikein hienosti, juhlallisesti. Meitä torppareitakin oli käsketty taloon, töihin tietysti, aurasimme vainiolla, koko päivän sateli vähä väliä, että ehtoolla vaatteemme olivat läpikastuneet, kun saavuimme juhlivaan kartanoon, mutta ei väentupa juhlalliselta näyttänyt, maailman pienin lamppu loisti likaisella pöydällä, ja siinä haimme eväistämme paraita ja söimme juhla-aterian mekin; sen tehtyämme kävimme hevosiamme katsomassa, jotka söivät eväitään tuulessa ja sateessa, kun ei ole vajoja.

Palattuamme olivat jalkamiehet jo makuulla, pöytä ja penkit oli jo täynnä, siis ei muuta kun oikaista runkonsa lattialle. Sitä oli iljettävä tehdä, kun siinä oli sormen paksulta, ulkoa jaloissa tullutta likaa, olkia siihen ei annettu tuoda palamisen pelosta. Ei siinä ensi yönä uni tullut, kovalla puulla, kun ei edes uskaltanut kylkeä kääntää, ettei vallan joka puolelta likaantuisi, ja märkänä kun oli, tahtoi vilukin tulla. Ehti siinä yön kululla ajatella yhtä ja toista, jopa tuli kadehtineeksi kartanon elukoitakin, joitten alle illalla näyttiin levittävän turvepehkuja ja pahnoja, mikäs niitten on maatessa. Ja nuot sitte tuolla herran pirtissä! Jouhipolstarit, höyhenpatjat, lämpimät peitteet. Ah, heräsin tajuamaan että tämmöiset mietteet lienevät sosialismia, vai vallanko kommunismia; nämähän ovat vaan jokapäiväisiä pikku kärsimyksiä. No olkoot vaan, mutta sen minä sanon, että ne eivät lisää meille intoa ja halua yhteistyöhön herrain kanssa isänmaamme hyväksi, jos meillä siihen kykyäkin olisi. — Kuinka vähäpätöisinä meitä pidetään, kuvaa sekin, kun ei meille ole ilmoitettu emännän tuloa taloon, vaikka ihmiset puhuu, että se jo on ollut siellä neljättä vuotta.

Olen joskus lähettänyt uutisia sanomiin; aina ne on painettu, väliin semmoisinaan väliin vähän muokattuina. Olen aikonut niissä ruveta paljastamaan niitä epäkohtia, joista torpparit nykyään eniten kärsivät, mutta olen peljännyt niiden olevan mieleisiä suomisyöjille ja niin se on jäänyt tekemättä, mutta nyt siis saan lähettää kirjoitelmani Teille, jotta saatte päättää mitä voi julaista, ja ulkoasun puolesta niitä muovaella.

Lähettämänne kirjat jaoin sillä tavoin että viisi kappaletta myin semmoisille, joiden niistä tiesin paraiten pitävän ja hyötyvän, ja kaksi annan kiertää ympäri, jotta saan riittämään ne kaikille, jotka haluavat. Kyläläisten kirjaset maistuivat vanhalta, koska niissä tarkoitus on sama, vaikka eri muodossa, kuin noissa Kirjasia kansalaisille, joita olemme paljo lukeneet, ja voin ilmoittaa että meitä täällä on pieni joukkio, jotka voimme syödä vaikeamminkin sulavaa, ja pyydän Teitä lähettämäänkin meille enempi hyviä kirjoja, taikka kirjain nimiä, voimmehan niitä itsekin ostaa, mutta kun emme tiedä mitä ostaisimme.

Ennenkuin tämä oli suljettu, saapui tänne surusanoma että Aksel Wilho Warén ei ole enään elävien joukossa. Miehuuden ikään tuskin päässeenä, tuoni siis tempasi uutteran työmiehen. Levätköön rauhassa isänmaan ystävä.

Samoissa sanomissa oli uutisena, että on asetettu komitea harkitsemaan miten käytetään ne 2 miljoonaa. Tilatonta väestöä siis aijotaan kiinnittää maahamme, onko se sille onneksi, sen näyttää tulevaisuus. Lainoja ei ainakaan ole annettava viljelyslainoiksi tilattomille, sillä siten ne rahat vaan välillisesti hyödyttävät tilattomia, päähyöty siitä tulee tilallisille. Oman maan hankkimiseksi tilattomille ne olisivat luullakseni hyödyllisimmät käyttää.

* * *

Kuten ehkä Valvojan lukijat muistanevat, oli syksyllä Uudessa Suomettaressa jokseenkin vilkas polemiikki „Omaa maata"-kysymyksessä vanhan tunnetun „Epäilijän" ja yhtä tunnetun nimimerkin Z. Y.-K:n välillä. Torpan poika oli sattumalta saanut käsiinsä ne numerot, jossa „Epäilijän" kirjoitukset olivat ja lähetti heti minulle uuden kirjeen vastineen muodossa. Sen lähetin melkein korjaamatta Uuteen Suomettareen, jossa se painettiinkin, vaikka jo Z. Y.-K:n vastauskirjoitukset olivat olleet.

Neljäs kirje.

Uuden Suomettaren n:oissa 284, 285 ja 286 olleen „Omaa maata" nimisen artikkelin johdosta pyydän ilmoittaa mielipiteeni. Muutamat kohdat mainitussa artikkelissa eivät ole yhtäpitäviä tosiolojen kanssa, ainakaan meidän paikkakunnalla. Esim. ensimäisen artikkelin loppupäässä on lause: „Ei saa kuitenkaan sulkea silmiänsä siltä tosiasialta, että tällä tavoin hankitaan maata ainoastaan yhdelle sukupolvelle." Kukas sitte maanomistajiksi muuttuneiden torpparien jälkeläisiltä riistäisi maan? Eivätkö he peri maata vanhemmiltaan kuten nykyisten talollisten lapsetkin? Jos lapsia on useampia, eivät tosin kaikki saa maata, paitsi jos jakavat, mutta siten ehkä tulee liian pieni pala kullekin. Saahan kuitenkin jokainen vanhempiensa maan arvosta osansa rahassa; ja jos on uuttera, voi hankkia rahaa lisäksi ja luottoa, että lainan avulla voi ostaa maata, jos sitä silloin vielä on saatavissa. Jos maamme silloin jo on niin tyyni tongittu ja asuttu (joka tuskin on luultavaa), ettei enää ole tilaa, niin he voivat paremmin muuttaa muille aloille tahi vaikka väljemmille maille uuden kotimaan etsintään, kuin nykyiset torpparit. Ei siis mielestäni ole niinkään selvää että maattomille maan hankkiminen olisi Danaidien

seulalla työskentelemistä. En tosin luule että koko „sosialinen kysymys“ sillä tulisi ratkaistua, mutta yksi vaikea solmu saataisiin päästetyksi, jos ei kauemmaksi, niin ainakin nykyisen sukupolven ajaksi. Eihän muitakaan reformeja sen vuoksi jätetä sikseen, etteivät ne ehkä vastaakkaan tarkoitustaan maailman loppuun saakka. Siis harrastus oman maan hankkimiseksi maattomille ei suinkaan saisi lauhtua tuommoisista syistä, jos toivotaan että maamme laajat viljelemättömät korvet, hallan pesät, saadaan viljellyiksi ja viljelijäin toimeentulo parannetuksi. Mutta huomattava on, että maassamme on olemassa liike vastakkaiseen suuntaan, joka häätää pois torpparit, kylvää maat metsäksi ja siten edistää maamme muuttumista erämaaksi, jonka väestönä olisi joku metsän-omistaja, sahanomistajia, sahamiehiä, tukkimiehiä, metsänlukijoita y. m. — Kansamme on luonteeltaan toisenlaista, ja maan-omistus täällä on aiottu toisenlaiseksi kuin Venäjällä, joten sieltä siepattu esimerkki ei ole minkään arvoinen.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Todenperäistä halua maan omistamiseen on ainakin täällä keski-Hämeessä varmasti, ja juuri sen takia se „venäläinen laki“ sai niin harrasta kannatusta oppimattoman rahvaan keskuudessa, sitä kun pidettiin ainoana keinona oman maan saamiseksi.

Helsingissä perustettu Pellervo-seura, joka on toimekseen ottanut taidon ja halun herättämisen pääelinkeinomme harjoittamiseen, tulee paljon vaikuttamaan maalaisväestön keskuudessa. Pois siis kaikki jarrut; on jo aika ruveta ripeästi työskentelemään maalaisväestömme olojen parantamiseksi jokaisen, jolla on lämmin sydän ja voimia. Tosin on kyllä tarpeellista, että perustus tutkitaan ennenkuin aletaan rakentaa, mutta turha peloitteleminen siinä, missä ei olekkaan hätää, on tarpeetonta.

Itsellisistä on suuri osa nyt jo hyvin irtonaisia siitä talosta, jonka maalla asuvat. Sekin vähä, mitä heillä sen kanssa on tekemistä, on heille suureksi vahingoksi. Polttopuut ja rakennusaineet he ostavat työllä tai rahalla keltä helpoimmalla saavat. Samoin lehmän laitumen ja heinämaat. Ja hyvin harvassa on niitä isäntiä, jotka huonoina aikoina antaisivat mökkiläisilleen työtä; parempina sitä ei liioin mennä heiltä pyytämään. Tonttimaasta ja perunamaasta pitää taloon tehdä päivätöitä, ja ne silloin kun käsketään. Sen tähden täytyy itsellisen kesäisin kiireimmillä ajoilla olla kotosella viikkokausia odottelemassa taloon käskyä; ei uskalla lähteä työmaillensa. Talon etu tietysti vaatii, ettei päivätöitä ra-

hassa vastaanoteta. Jos itsellinen paikkakunnalta-muuton tahi muun syyn tähden tahtoo myydä huoneensa, niin usein isäntä ennen myymistä ilmoittaa, että ostajan on 14 päivän kuluessa korjattava huoneet hänen maaltaan. Jos nyt huoneet ovat hiljan laitetut, katetut ja muuten hyvässä kunnossa, ei niistä kannata maksaa täyttä hintaa, kun ne on revittävät ja niin pian pois vietävät. Isäntä silloin ostaa ne ja myy asutusluvan kanssa toiselle, usein 100 $^0/_0$:n voitolla. Täytynee siis sanoa, että jos vanhaa järjestelmää puolletaan, niin se tapahtuu talollisten etujen tähden, eikä itsellisten.

Viimeisen pätkän johdosta mainitussa artikkelissa vielä sananen. Torpparilakia minäkin hartaasti toivon, mutta ainoastaan väliaikaiseksi, sillä minä en ole torpparilaitoksen ihailija. Nykyisenä oman voiton pyynnön aikakautena ei siitä taida kalua tulla. Tosin kyllä maapalstan ostamiseen tarvitaan pääomaa, mutta koska on saatu suotuisat tulokset tilain jakamisesta torpparein ostettaviksi, niin eikö sitä tapaa voisi jatkaa, varsinkin nyt kun on varoja? Siitä olisi sekin etu, että kukin saisi olla kotonansa, joka ainakin kotipaikkaansa rakastavalle hämäläiselle olisi suuri asia. Mutta ainakaan lähimmässä tulevaisuudessa eivät maamme kaikki torpparit pääse maanomistajiksi; siis on torpparilaki tarpeen vaatima. „Torppari on vapaa useista niistä veroista ja rasituksista, jotka painavat manttaalimaata“, sanoo torpparilaitoksen ihailija. Totta on että torpparin veroa toisinaan vaivaa lajinpuute, mutta kyllä yhtä lajiakin voi olla niin paljo, että riittää. En hae kaukaa esimerkkiä. Naapureistani on eräs pienitilallinen, toinen on suurtilan torppari. Talollisen vero, siihen luettuna papin ja lukkarin palkat ja muut talon ulosteot vaihtelee 125 ja 150 markan välillä. Torppari tekee 2 päivätyötä hevosella viikossa, 14 apupäivää hevosella, 20 jalkasin. — Viime vuonna hän teetti muutamia päiviä ja maksoi 6 markkaa päivästä; jos sen mukaan lasketaan kaikki päivät, on hänen veronsa rahassa: $6 \times 118 = 708$; 20 naisen päivää à 1: $50 = 30$ markkaa; $708 + 30 = 738$ markkaa. Molemmilla on maanlaatu yhtäläistä, maata jotenkin yhtä paljo; ja tämänlaisia esimerkkejä on järjestään. Eikä mainitun torpparin polttopuita voi paljonarvoisiksi laskea, kun suurtilalle on 2 peninkulmaa, samoin asemalle.

Eivät Sippolan torpparitkaan olleet samassa asemassa, kuin palstatilalliset, heiltä kun luullakseni kiskotaan veroa polttopuittenkin edestä, ja sitte luulivat ettei niitä heille annetakkaan.

Mitä siihen vaaraan tulee, että tilalliset metsää säästääkseen teettäisivät työnsä päivä- ja muonamiehillä, niin siitä ei taida hätää olla, koska U. S:n edellisessä numerossa Uudenmaan läänin „Kuvernöörin kirjelmässä" mainitaan että maatyöväestä on ollut ankaranlainen puute.

Lähetin Torpan pojalle jouluksi sen numeron U. S:ta, jossa hänen kirjoituksensa oli painettu, sekä Z. Y.-K:n vastauskirjoitukset ja kehoitin häntä kirjoittamaan mielipiteensä niistäkin. Ilmoitin hänelle, kuka nimimerkin takana on, mutta muutoin en maininnut kirjoituksista mitään. Siihen tuli jonkun ajan perästä kirje, jossa hän arvelee, että „en olisi arvannut vastata Z. Y.-K:lle, vanhalle kirjailijalle, historioitsijalle, vaikka mieleni teki. Mutta kun te sanoitte, että pitäisi, niin koetin. *Jospa johtaisin kynää yhtä hyvin kuin auraa ja lapiota, niin voittaisin, sillä minä tunnen että minulla on oikeus puolellani.*"

Vastaus on näin kuuluva:

Viides kirje.

(»Omaa maata»-kysymyksessä.)

Täytyy heti alussa sanoa etten voi Z. Y.-K:n mielipiteitä, semmoisina kuin hän niitä mainitussa vastauksessa esiintuo, kokonaisuudessaan hyväksyä, vaikka hän sanookin kuuluvansa meidän maattomien etuja ja menestystä harrastavien joukkoon. Ja siihen hän epäilemättä kuuluu, se näkyy siitä innosta, millä hän puoltaa irtolaisia, mökkiläisiä ja palstatilallisia, ja ehdoituksia heidän tilansa parantamiseksi, Epäilijän epäilyksiä vastaan.

Mutta torppareita kohtaan Z. Y.-K. näkyy olevan hyvin laimea, vaikka tämä kansanluokka on kieltämättä yhtä vaikeassa asemassa kuin edellisetkin, ja yhtä hartaasti odottaa olojensa parantamista. Vaan heille kuuluu: „Omistus-oikeuden hankkimista torppareille ei ole milloinkaan kuulunut niiden ohjelmaan, jotka harrastavat irtonais-väelle toimittaa tilaisuutta oman palstan ostamiseen."

Ei kuulu ohjelmaan, kummallista! Hän selittää: „Ylipäänsä ei liene kenenkään mieleen tullut hävittää niin hyödyllistä ja elinvoimaista laitosta kun torpparijärjestelmä on."

Z. Y.-K. puskee „Epäilijän" torpparilaitosta pönkittävät valopuolet kumoon eikä aseta sijaan uusia valopuolia, joten torpparilaitos jää mus-

taksi, häilyväksi; mutta se ei estä sitä olemasta „hyödyllinen ja elinvoimainen.“ [1]

Vastauksessani „Epäilijälle“ U. S:ren n:ossa 312 näytin numeroilla, miten hyödyllinen mainittu laitos torppareille on veroitus-suhteissa. Talon vero on 125—150 markkaa. Saman kokoisen torpan päivätyöt rahaksi laskettuna 738 markkaa, josta toimitus muistutti: „Kun talollisen verot verrataan torpparin veroihin, täytyy tietysti talollisen tilin menopuolelle myöskin ottaa sen pääoman korot, mikä taloon on sijoitettuna.“ Tarkoittamani talo myytiin joku aika takaperin 3,400 markalla. Nyt on taasen yksi kaupoilla 5,000 markalla. Korot viimemainitusta summasta 5 % mukaan on 250 mk. Talollisen ulosteot ovat siis 400 mk., torpparin 738 mk., ja eikö sitäkin voi ottaa huomioon, että talollinen saa myydä metsää?

Tämä aineellisesta puolesta; mutta asialla on toinen tärkeämpi puoli. Torpparit ovat jotenkin kaikkialla tyytymättömiä kunnallisveroitukseen, ja kunnallisten asiain hoitoon yleensä. Heille neuvotaan: Käykää kuntakokouksissa ja valvokaa siellä etujanne. He sanovat: ei se auta; ja se on totta, vai luuletteko että puheita pitämään tottumaton torppari, kun hän puhuessaan kohtaa patruunan ankaran silmäyksen, voi maltillisesti jatkaa puhettaan? Ei, kyllä hän sekaantuu tahi jättää koko puhumisen sikseen, tahi jos jokin asia kovin menee ristiriitaan hänen mielipiteittensä kanssa, niin silloin hän raivostuu, voittaa pelkonsa ja alkaa pauhata sopivia ja sopimattomia, jolloin hänen käsketään olla vaiti; hän menee pois, ja juttelee kotokulmalla toisille: ei siellä niitä isäntiä vastaan uskalla puhua, paitsi kun oikein syäntyy, ajattelee: puhun minä, vaikka nuppi vietäis'. Mutta sitte eivät taas anna puhua ja niin sitte miehissä päätetään, että ei meidän siellä parane; täytyy antaa niitten päättää niin kuin heille lystää.

---

[1] Torpan poika tässä tekee vääryyttä Z. Y.-K:lle. Hän ei näy tietävän, että Z. Y.-K. on ensimäinen Suomessa, joka suuremmalla innolla on ryhtynyt torpparien tilan parantamista vaatimaan. Ja kuten tunnettu hän tekikin sen aikanaan sellaisella tarmolla, että hänet leimattiin — »*kansanyllyttäjäksi*». Tämä nimitys on muuten annettu asianomaiselta taholta m. m. sellaisillekin miehille kuin professoreille Wagnerille ja Schmollerille Saksassa sekä Gladstonelle Englannissa, kun he ovat ryhtyneet vaatimaan parannuksia vähäväkisten asemaan, tietysti käyttäen puhtaita aseita.

Julkaisija.

Joku vuosi takaperin, kun U. S:ren toimitus kehoitti torppareita pitämään kokouksia ja sitte ilmoittamaan toimitukselle, mitä toivomuksia heillä olisi olojensa parantamisen suhteen, puhuin usealle torpparille että eikös mekin pidetä kokous, onhan niitä epäkohtia täälläkin, joita toivomme korjattavan, vaan niistä ei tiedä juuri muut kuin me; annetaan ilmi koska kehoittavat. Mutta mitä sanoo isäntä? Ei sitä uskalla, isäntä suuttuu, y. m. s. sain vastaukseksi. Onpa eräs patruuna nuhdellut torppareitansa siitäkin, kun oikeudessa todistajina uskalsivat todistaa naapurikartanon patruunaa vastaan.

Ja koska torpparin on taloon töihin mentävä, silloin kun käsketään, ja tehtävä määrätty tinki joka lajia, ja jos ei mene ja tee, niin pois töllistä, niin on torppari orja sekä aineellisesti että henkisesti. Vai eikö ole? Hänellä on vapaus muuttaa pois torpastaan. On tosin, hänellä on vapaus valita orjuuden ja maanpakolaisuuden välillä. Mutta ei ole kenenkään (?) mieleen tullut hävittää torpparilaitosta, sillä se lienee isännille kovin hyödyllinen. Eihän vain samasta syystä avustettane palstatilain saantia; sitenhän suurtilain laajentumista ja kehitystä haittaamatta kiinnitetään maahan näille työvoimia. Eikö meidän isänmaan ystävillä olisi syytä toimia samaan malliin kuin Tanskassa on tehty. Irlannissakin on havaittu edulliseksi avustaa vuokraajaa lunastamaan vuokraamansa maan omakseen. Siten suoranaisesti autetaan pieniä, eikä, kuten meillä näyttää, pienten varjossa suuria; näin voidaan aikoinaan päästä Italian oloihin. Onko silloin kansallisuutemme turvattu?

„Oli aika jolloin orjuus katsottiin luonnollisimmaksi asiaksi maailmassa. Tuli toinen aika joka arveli orjuuden suureksi epäkohdaksi ja vaati sen poistamista“ sanoo Z. Y.-K. Niin kyllä, mutta eihän vain sen ajan epäilijät liene orjuudesta lausuneet samaa kun Z. Y.-K. torpparilaitoksesta: parsitaan ja paikataan, lainlaadinnalla tukitaan pahempia aukkoja rappeutuneessa rakennuksessa, siten se vielä kauvan aikaa voidaan säilyttää ihmiskunnan hyödyksi. Mutta humanismi[1] silloin voitti. Eikö sillä vieläkin olle voimaa kukistamaan ensimäiset ja viimeiset epäilijät? Ei suinkaan vaadittane että torpparilaitos heti lakkautettaisiin; mutta mikä estäisi „oman maan“ harrastajia ottamasta ohjelmaansa oman maan

[1] Torpan poika tarkoittaa tietysti humaniteettiä.

Julkaisija.

hankkimista myöskin torppareille. Z. Y.-K. sanoo: „Palstatilallinen on yhtä paljo korkeammalla mökkiläistä, kuin tämä viimemainittu toisen nurkassa vetelehtivää loista". Jos tämä on totta, ja sen kai jokainen myöntää, niin tietysti paljo korkeammalla palstatilallista on omasta maastaan elävä, kaikista henkisistä ja aineellisista talutusnuorista vapaa tilallinen, ja eikö siis tuohon ylempään päämäärään olisi pyrittävä? Toivon sentähden että „oman maan" harrastajat, ja 2:den miljoonan komitea ottaisivat suuren torpparijoukon tarpeet ja hartaat toivomukset huomioonsa.

Vielä katsokaamme miten haitallisesti taksvärkinteko vaikuttaa torpparinuorison moraaliin. Torpparien rengit, samoin kuin kartanoiden muonamiehetkin, ovat useimmiten niitä maailman liipatuita, joiden suurin ilo on kaikenlaisten paheiden istuttaminen nuorten poikain ja tyttöjen herkkiin sydämiin. Ja parempaa tilaisuutta tuohon rikkaruohon kylvöön ei voi olla missään, kuin suurten kartanoiden väentuvissa, joissa useampia kymmeniä torpparien tyttöjä, poikia, piikoja ja renkejä viettävät yötä, täydessä vapaudessa talon hallitusväen puolelta. Elämän törkeyttä siellä on vaikea käsittää sen, joka ei ole ollut yötä semmoisessa paheiden pesässä. Miten tämä vaikuttaa metsäkulmalta tulleisiin, nuoriin kokemattomiin poikiin ja tyttöihin? Oman arvon tunto ehkä voisi heitä tukea, vaan että se tulee poistetuksi, siitä pitää kartanon vouti eli pehtori huolen, kiroilemalla ja haukkumalla pienistäkin erehdyksistä ja virheistä töissä, vieläpä aivan syyttömästikin, siinä tarkoituksessa että nuo liipatut, joille ei itselle juuri uskalla pahaa puhua, siitä ottaisivat itseensä. Tuommoinen kohtelu ja toverien pilkka, johon eivät vielä osaa asianmukaisesti vastata, alentaa heidät omissa silmissään mitättömiksi, ja silloin on maa kylvölle muokattu. Oikein kauhistun aina kun ajattelen että minunkin lapseni joutuvat tuommoiseen kouluun. Ilolla sentähden tervehdin viime kevännä sitä uutista, että ylemmissä piireissä ollaan hommassa avustaa maattomia saamaan maata. Petyin katkerasti, torpparit eivät kuulu ohjelmaan. Ja miksi ei? Olen miettinyt moneen kertaan pääni ympäri, mutta en voi löytää muuta kuin kaksi syytä: Ohjelman laatijat ovat tietämättömiä siitä, mistä paikasta kenkä toisen jalkaa likistää, tahi: torpparit tilallisiksi muuttuneina ovat patruunain ja paksujen talonisäntien talutusnuorasta vapaita, jota ei kai mitenkään voi sietää. Olisi

hauska tietää minkätähden Z. Y.-K. pitää nykyistä torpparilaitosta torppareille hyödyllisenä.

Saatuaan edellä olevat kirjeet julaistaviksi, halusi Valvojan toimitus vielä loppuun saada Torpan pojan mielipiteitä valtiopäivillä käsiteltävänä olevasta torpparilakiehdoituksesta. Sen vuoksi lähetin sen hänelle ja pyysin häntä kirjoittamaan siitä niin paljon kuin hän kerkiäisi siihen tutustua viikossa. Itse puolestani en tästä enemmän kuin edellä mainituista kirjoituksistakaan, joista pyysin Torpan pojan mielipiteitä, hänelle kirjeessäni antanut mitään viittauksia tai ohjeita puoleen tai toiseen.

Näin tuli määrättyyn aikaan

Kuudes kirje

(Torpparilakiehdoituksen johdosta).

Olen erittäin kiitollinen teille, että täten valmistitte minulle tilaisuuden lausua mielipiteeni torpparilakiehdoituksesta, ennenkuin se on päätetty. Tosin en voi toivoa, että tämä kirjoitukseni suurinkaan tulisi vaikuttamaan säätyjen päätökseen asiassa, mutta edesvastuuta se heille lisää, jos eivät kansan toivomuksia ota huomioon.

Me emme ruikuta, emme pidä suuria puheita; me toimimme. Jos toimenpiteemme tulevat käymään siihen suuntaan, ettei se ole isänmaallemme hyödyksi, niin säädyt eivät voi pestä käsiään sanoen: ei meidän ole tähän syytä.

Täytyy huomauttaa, etten ole sellainen juriidillinen nero, että 1:ssä viikossa voisin täydelleen havaita kaikki virheet, ja tehdä ehdoituksia niitten korjaamiseksi, lakiehdoituksessa, joka valmistuakseen on tarvinnut aikaa 15 vuotta.

Lyhyesti mainitsen ne isommat puutteet, joita olen siinä havainnut. Yleensä tämä lakiehdoitus jättää tilaa hyvin paljolle mielivallalle isännän puolelta, jos sitä muuten mikään laki voi estää niin kauvan kuin katsotaan omistusoikeuden loukkaamiseksi rajoituksia, joita tehdään mielivallan ehkäisemiseksi.

10 vuotta on liian lyhyt aika torpan vuokrasopimuksen määräajaksi. Ajatellaanpas, että torppari ottaa lainan, ja sen avulla laittaa hyvään viljelyskuntoon jonkun suon, johon hän on saanut vuokranantajan

luvan helpostikin, koska ei suo semmoisenaan tuota tälle mitään hyötyä, eikä tämä itse ole tilaisuudessa sitä viljelemään.

Tulee sitten 10 vuoden päästä katselmus, huomataan että torpan arvo on kohonnut 100 % sen jälkeen kuin viime katselmus pidettiin, ja siis kohtuullista on että veroa lisätään nykyisen arvon mukaan. Kumpi nyt sai hyödyn noista lainarahoista: isäntäkö vai torppari?

Sama on asia, jos torppari omalla työllään on torppaa parantanut, eikö hänen itse pitäisi saada nauttia työnsä hedelmiä?

Onhan siitä isännällekin hyötyä, kun torppari laajentaa ja viljelee maita, joita ei hän itse voi viljellä. Kohoaahan talon arvo, ja voi siis talollinen jättää talonsa paremmassa kunnossa kuin on saanut (joka tietysti on jokaisen velvollisuus), vaikka ei itse olisi rikkaa ristiin laskenut talonsa parantamiseksi. Ja semmoista maata, jota ei talolliset itse voi viljellä, ja josta semmoisenaan ei ole kellekään hyötyä, on maassamme vielä kovin paljo. Eikö siis voitaisi myöntää suurempaa varmuutta oman työnsä tuloksien nauttimiseen niille, jotka ovat halukkaita noita hyödyttömiä maita viljelemään? Vai sidotaanko edelleenkin työhaluisten kädet tällä alalla, ja pakoitetaan heitä ryhtymään johonkin enemmän turvattuun elinkeinoon, taikka muuttamaan maasta pois? Siis tämä laki olisi saatava semmoiseksi, että veroa ei saisi lisätä sen johdosta, että torppari itse on maita parannellut.

40 §:n alku olisi muutettava kuuluvaksi: Torppari saa luovuttaa vuokraoikeutensa toiselle hyvämaineiselle ja maanviljelykseen kykenevälle henkilölle.

Jos 51 § tulee laiksi semmoisena, kuin se tässä lakiehdoituksessa on, niin pysyy merkityksessä sananlasku: Liukkaat ovat torpparin portaat. Liian täpäräksi tekee tämä § torpparin aseman. Kohta ensi momentti on ankara. Jos torppari katovuoden tahi muun vahingon kautta on köyhtynyt, ettei voi 6 kuukauden ajalla maksaa, niin pois töllistä, vaikka hän, jos saisi olla, vuoden parin päästä kyllä maksaisi.

Nykyaikana kun torpparit paljo käyttävät apulantaa, ei pitäisi olla haitaksi, vaikka he joskus vähän rehua myisivätkin, eikä siis siitä syystä pitäisi pois ajaa, *jos eivät sillä hävitä torppaa.*

Eikö torpparille riitä se rangaistus minkä rikoslaki määrää, miksi heitä vielä vuokranantajan pitää rangaista?

Siis 51 § ensi momentin pitäisi kuulua:

Jos vuokramies ei suorita vuokramaksoa kahden vuoden kuluttua määrätystä maksoajasta, paitsi jos vuokramakso on työtä.

51 §:n momentit 5—12 ovat tosin loukkaavia jokaiselle tunnolliselle torpparille, mutta niitä voi katsoa kukaties välttämättömiksi, suojaamaan maanomistajaa kunnottomia torppareita vastaan.

Mutta missä on se pykälä, ja ne momentit, jotka suojaisivat torppareita ajattelemattomilta tai tunnottomilta isänniltä? Miksi meillä aijotaan tehdä tuommoinen yksipuolinen laki, joka pitää silmällä isännän edut, ja jättää työväen kokonaan hänen mielivaltaansa, vaikka muissa maissa laaditaan työväen suojeluslakeja? Ja harvassa asuva ja vähempitietoinen maalaistyöväki olisi etupäässä lainsuojan tarpeessa.

Tässä lakiehdoituksessa puhutaan usein päivätöistä, joita vuokramaksoksi tehdään; mutta ei sanaakaan siitä, minkälaisia nämä työpäivät ovat, kuinka pitkiä? Kuinka ne on jaettavat ruokaväleihin?

Saanko kertoa miten täällä viime aikoihin saakka on tehty: Me X:n kartanon alustalaiset olemme usein kauniina heinäkuun päivänä saaneet käskyn lähteä kartanoon heinäntekoon. Kesken kiireitämme lähdemme niin monta kuin on käsketty k:lo 3 aamulla kipaisemaan kartanoon; toiset joilla on pitempi matka ovat aikaisemmin liikkeessä, ja vielä pitempimatkaiset saapuvat jo ehtoolla kartanoon.

Töihin on mentävä k:lo 4,30. Ensimäinen ruoka-aika on k:lo 8. 9:sältä mennään taas töihin, hajoittamaan heiniä seipäistä. Onpa sattunut että jo kl. 11,30 isännöitsijä tulee työmaalle, ja tuumiskelee: syökää nyt päivällistä, heinäin kuivaessa, että sitte saadaan ruveta latoon ajamaan. Silloin olemme hakeneet eväämme, mutta ei se syöminen ole käynyt, kun joku tunti sitten olimme syöneet, ja kuumassa ilmassa työtä tehdessä juoneet vahvasti. Vaan kun siinä loikoilimme joutilaina, ei maltettu täyttä tuntiakaan pitää ruoka-aikaa. Mentiin ajamaan heiniä latoon, hevosilla ajettiin palatessa aina niin kovaan kuin ne vain pääsivät, kuormankin kanssa pikkujuoksua. Väkeä oli monessa sarassa; jos jonkun saran väki rupesi jäämään, tuli vouti heidän luokseen ja sanoi: miksi te jäätte, koittakaa vain että saataisiin nämät hajoitetut heinät korjuuseen. Ja me teimme minkä voimme, sillä joka saran väki olisi mielellään ollut vähän parempi kuin toisen, ei kukaan olisi tahtonut kuulla voutin itsestänsä sanovan: tuossa sarassa on huonompaa väkeä. Työ sujuikin niin roimasti, ettei vouti malttanut olla ehtoolla isän-

nöitsijälle huomauttamatta: tänään oli hyvä päivä, väki oli erinomaisen ahkeraa ja paljo saivat aikaan.

— Hm juu, kyllä sitä tuli tänään työtä tehdyksi, mutta kyllä ne enemmän olisivat voineet tehdä.

Tämä suututti voutiakin niin, että hän meille ilmaisi tuon kahdenkesken lausutun arvostelun.

Meitä se myös hyvin suututti. Kun k:lo 9 ehtoolla pääsimme työstä, (olimme siis tehneet 14 $^1/_2$:n tunnin työpäivän sekä siitä lähes 9 tuntia työtä yhteen jaksoon sen vertaa välillä lepäämättä että olisi edes tupakkasauhun voinut vetää), olimme niin väsyneitä, että vaivoin tyhjät eväspussimme voimme kotiin kantaa, ja sittekin olisimme voineet tehdä enemmän! Isännöitsijä oli kumminkin oikeassa: meistä ei yksikään kuollut sinä ehtona, ja ihmisestä ei kai voi sanoa että hän on kaiken voitavansa tehnyt, jos hän ei työn suoritettua tahi kestäessä kuole paikalle.

Tätä kaikkien rasitusten huippua aijotaan kai vastakin pitää mittarina päivätöitä tekeväin ihmisten ja eläinten suhteen.

Missä siis uudessa lakiehdoituksessa § ja momentti, joka rajoittaa työpäivän pituuden?

Missä momentti, joka puhuu jotakin niiden hyväksi, jotka asuvat niin kaukana kartanosta, että heidän tulee lähteä päivätöihin edellisenä päivänä tahi yöllä?

Missä se momentti, joka määrää jotakin siitä, että isäntä, kun hänelle hyväksi näkyy, keskeyttää työpäivän, ja käskee tulla huomenna jatkamaan?

Missä se momentti, joka hankkii kaukana asuville torppareille edes niinkään hyvän yösijan kuin kartanon eläimille?

Missä se momentti, joka kieltää torpparin hevosta rääkkäämästä liiallisilla kuormilla ja juosten ajolla?

Nämät kaikki ovat tietysti loukkaavia tunnollisille isännille, mutta he eivät tätä lakia tarvitsekkaan, tunnottomia vartenhan laki on laadittava.

Katselmus-miehistä pyydän vielä huomauttaa, että ei kunnallislautakunnan esimies ole sopiva määräämään kolmatta katselmusmiestä; eikö tuo valitseminen olisi kihlakunnan tuomarin tehtävä?

Vaikea on ymmärtää miten §:ssä 58 mainittu torpparin maanparannuksista tuleva suurempi tulo olisi laskettava. Torpparin kannalta katsoen ei tätä suurempaa tuloa pitäisi ottaa huomioonkaan korvausta laskiessa, vaan olisi korvausta laskettava sen mukaan kuin torpan arvo on kohonnut torpparin työn johdosta.

62 § vaikeuttaa puutarhan hoitoa torpparien keskuudessa.

Kun 66 § mukaan korvauksen saamiseksi vaaditaan tulokatselmusta, ja kun tulokatselmuksen aikaansaaminen vastoin maanomistajan tahtoa käynee torpparille vaikeaksi, niin voipi koko korvauskysymys jäädä paperille.[1]

Jännitetyin mielin jäämme odottamaan, mitä asiallisia parannuksia siellä nyt saadaan aikaan meidän hyväksemme. Yleensähän myönnetään, että torpparit tarvitsevat lain suojaa, mutta asia on niin kummallinen, eli „arka" kuten sanotaan, että isäntien mielivaltaa heidän ylitsensä ei saisi mitenkään supistaa, se loukkaa muka omistusoikeuden pyhyyttä.

Kuinka tämänlaisissa pulmissa ennen on menetelty? Voitiinko esim. orjuus poistaa loukkaamatta omistusoikeuden pyhyyttä?

Ettei tämä ole yksin minun mielipiteeni mitä tässä kirjoituksessa olen ilmaissut, liitän tähän todisteeksi muutamain naapurien arvostelun:

Me allekirjoittaneet hyväksymme täydellisesti tämän torpparilakiehdoitusta koskevan kirjoituksen, jonka olemme lukeneet; pidämme sen kuin omana ajatuksenamme. (Useita nimiä).

* * *

---

[1] Kuten näkee, puhuu Torpan poika tässä ainoastaan lakiehdoituksen puutteista, eikä ollenkaan niistä suurista parannuksista, joita siinä ehdoitetaan nykyoloihin verraten. Mutta ei hän näy kaikkia puutteitakaan huomanneen. Esim. hän on jättänyt koskettamatta sitä, että lakiehdoitus ei pane mitään esteitä liika suurelle veroitukselle. Tämän on eräs vanha suurtilallinen ja torpparien isäntä (A. Br.) Maamies-lehdessä (1899 siv. 424—425) esittänyt m. m. seuraavin sanoin: »Se vero, jota nämät (torpparit) suorittavat, on nim. hyvin erilainen eri paikoissa maatamme ja mitään yleistä määräystä, jonka mukaan tämä olisi laskettava, ei löydy ensinkään. Se riippuu kokonaan isännän laadusta ja hyvästä tahdosta — — — Eiköhän siis olisi kohtuullista, että tässäkin suhteessa löytyisi lainmääräys, joka estäisi toisia isäntiä ottamasta liian suurta korkoa pääomastansa«, (joka siis estäisi koronkiskomista tällä alalla).

Julkaisija.

Viime vuoden viimeisenä päivänä kirjoitti Torpan poika: „Siunatkoon Herra alkavan vuosisadan, että se olisi onnellinen Suomellemme ja meille sen asukkaille. „Herra maata varjelkoon“ pitäisi jokaisen suomalaisen sydämestä nyt kohoaman korkeuteen. Kauhea on vaara, joka uhkaa maatamme ja sen kansaa — —“

Mutta eräässä toisessa kirjeessä hän on toivorikkaampi:

„Aho on sattuvasti kuvannut maamme oloja, kansamme rehellisyyttä ja sitkeyttä, ja hän näkyy jo keväällä olleen varma siitä, mitä minäkin viime kirjeessäni mainitsin, että tuo eräällä taholla aiottu tuho koituukin kansallemme onneksi.“

Irtyshiltä Obille.

Matkakirje.

Kirjoittanut

K. F. KARJALAINEN.

I.

Ei ole suotta sanottu länsi-Siperiaa veden valtakunnaksi. Sen täyttävät suurimmaksi osaksi avarat suot lukuisine lampineen, järvineen ja lähteineen, joista monilukuiset joet saavat alkunsa. Valtaväyliä on kuitenkin vain kaksi, Irtysh ja Ob, jotka nekin lopulta yhdeksi yhtyvät. On selvää, että pääjoet, joihin summattoman laajan ja vetisen alueen vesi keräytyy, ovat mahtavia ja vuolaita, kun useat sivujoet suuruudessa, joskaan eivät vedenpaljoudessa, vetävät vertoja monelle Suomen suurista joista. Miten laaja Irtyshin ja Obin vesialue on, siitä voi saada jonkunlaisen käsityksen niiden pituudestakin; Irtyshin pituus lasketaan noin 3,500:ksi ja Obin noin noin 5,000:ksi virstaksi. Monen sivujoen pituus nousee 1,000:teen virstaan ja enempäänkin. Maa, jonka läpi joet juoksevat, on joko hienoa hiekkaa tai hiekansekaista mutaa, jota vuolas virta — Beresovan seuduilla virran nopeus lasketaan 1,08 metr. sekunnissa — alituiseen syövyttää. Jokien oikea ranta siirtyy siirtymistään etemmäksi ja

vasemmalle muodostuu laaja lakeus, joka vain vähän kohoaa alinta vesirajaa korkeammalle. Varsinainen joen uoma ei ole kovinkaan leveä, mutta keväinen joki saavuttaa laveuden, jota pohjois-Suomen korkea- ja jyrkkärantaisiin jokiin tottunut ei osaa kuvitellakkaan. Tulvillaan oleva Ob alajuoksussaan on paikoittaan 60:kin virstaa leveä, ja Irtysh vyöryy keväisin Obiin 15—20 virstaa laajana järvenä.

Luminen oli talvi 1898—99, monet pelkäsivät tavatonta kevättulvaa. Vanhat, kokeneet olivat rauhallisempia: syksyllä lumen sataessa olivat suot kuivia ja keväällä tarvitsevat ne täyttyäkseen suuret määrät vettä, eikä siis lumesta sulava vesi voi äkkiä jokia täyttää. Näin vanhat ennustelivat, ja heidän ennustuksessaan, kuten sitten näimme, oli jonkun verran perää. Tulva ei jaksanut korkeinta rajaa saavuttaa, mutta sittenkin oli vettä „edessä, takana ja kupeella kummallakin". Joen niittyranta joutui veden valtaan; missä syksyllä karja käy laitumella, siellä vyöryi Irtyshin samakka vesi sylenkin syvyisenä. Ei tarvinnut kulkijan noudatella joen satoja mutkia ja kiemuroita; tie oli kaikkialla, milloin kuljettiin itse jokea, milloin niittyjä, milloin pujottauduttiin veteen joutuneiden metsikköjen läpi. Välimatkat kylien välillä lyhenivät suuresti; missä syksympänä saa soutaa kihnuttaa 40—50 virstaa, siinä päästiin parillakymmenellä virstalla. Kuta pohjoisemmaksi tulimme, sitä laveammaksi levisi Irtyshin vesiaavikko; oikeakin rantatörmä loittoni monien virstojen päähän jättäen tilaa alavalle niitylle, jonka vesi kokonaan peitti. Ja Samarovon seuduilla oli täydellinen vedenpaisumus. Parin, kolmen sadan neliövirstan alueella ei ollut monta kuivaa paikkaa näkyvissä. Harvat, korkeammille särkille rakennetut kylät olivat vaarassa joutua veteen. Vesi virtasi aittojen alla, tunkeutui pihoihin ja talojen kellareihin. Karja tulvasta kovimmin kärsi; heinät loppuivat aikaiseen, laidun oli veden alla. Surkeata oli katsoa miten hevoset ja lehmät vedessä kahlaten koettivat taitella ruoakseen pajujen pehmeitä oksia tai laumoittain kokoontuivat pienille kuiville särkille jyystämään tuskin vihoittavaa heinää. Joka ainoassa kylässä karjan kohtaloa valitettiin. Mutta tämä ei ole ainoa valitus, johon tulva aihetta antaa. Kalastusta ei voida harjoittaa paljon yhtään, kun vettä on kaikkialla; sydänmaan järvissä, joihin tulvan voima ei niin tunnu, koettaa ostjakki tappaa jonkun ruutanan, hauin

tai ahvenen syödäkseen, mutta saalis on niin vähäinen että monestikaan tässä kalan maassa et voi ostaa hauinsukkulaistakaan, vaikka maksaisit kymmenkertaisen hinnan. Jos vielä vesilintujen saalis on ollut huono, käy ihmistenkin ruoka jotenkin hoikaksi. Mutta kevätvesi ei tuo mukanansa vain ruoan puutetta, se hyökkää suoraan asukkaiden kimppuun hukuttaakseen joskaan ei heitä itseään, niin ainakin heidän asuntonsa. Irtyshin nimen sanotaan olevan tatarilaista juurta ja merkitsevän „maankaivajaa". En tiedä onko sanan johto oikea, mutta „maankaivajan" nimi on joelle omansa. Kun kevättulvalla vesi vuolaasti virtaa ja varsinkin kun kova pohjatuuli vedelle voimaa lisää, silloin ei keveä, hiekkaperäinen ranta kestä, vaan vyöryy virran vietäväksi. Eivätkä vyörymiset olekkaan leikin asia; eräs pahamaineinen rantatörmä lähellä Voshkinan venäläistä kylää lohkesi kerran, ja jokeen vyöryvän maalohkareen synnyttämä aalto viskasi onnettomuudeksi kohdalle sattuneen aluksen kauas vastaisella rannalla olevaan metsikköön. Samanlainen vyörymä sattui Tsingalan kylää vastapäätä. Rannassa oleva suuri tatarilaisen kauppakajukki lensi kauas kylän keskelle — ihmeeksi ehyenä — ja kajukin isäntä oli vähällä hukkua, koettaessaan pelastaa perikadosta kalleinta ja välttämättömintä esinettä — samovaaraa. Ja vyörymiset ovat vuosittain uudistuvia tapahtumia. Eräässäkin kirkonkylässä kerrottiin kirkkoa tämän satavuvun kuluessa siirretyn kaksi kertaa. Miten nopeasti Irtysh lähenee, voi arvata siitäkin että esim. Demjanskoessa vanhukset sanoivat muistavansa asuntojen ulottuneen sinne, missä nyt on Irtyshin vastapäinen ranta. Viime vuonna eräässä kylässä käydessäni oli kestikievari 30—40 sylen päässä rannasta, ja tänä vuonna jo aitta uhkasi virran mukaan lähteä. On hyvinkin tuntuva taakka köyhälle talonpojalle siirtää talo toiseen paikkaan, ja vieläkin vaikeampi on asema muutamissa kylissä, joissa asuttavaksi kelpaava maa on nyt jo kokonaan käytetty. Suuri Samarovon kylä saa olemassa olostaan kiittää pientä kivikkonientä kylän lounaispäässä; kun Irtysh kerran tuon niemekkeen puhkaisee, silloin ovat Samarovon päivät luetut. Asukkaille ei jää muuta neuvoa kuin etsiä uusia asuinsijoja kotiliesilleen, ja mistä he ne löytävät, on hyvin vaikea sanoa, vaikka asumatonta maata on ympärillä yllin kyllin.

Vettä oli jo Irtyshissä „härän juoda", mutta Obissa vieläkin enemmän. Kun olimme päässeet Samarovoa pohjoisesta rajoittavien hiekkakukkuloiden ohi, avautui eteemme vesilakeus, jota ei kukaan olisi joeksi

tunnustanut, ellei edeltäpäin olisi tiennyt, ettei näillä seuduin suuria järviä ole ja ellei olisi nähnyt veden virtaavan kuten ainakin joessa. Kaukaa siinti Obin pohjoinen ranta, idässä vesi ja taivas yhtyivät. Pelon sekainen kunnioitus herää ehdottomasti katsojan sydämessä nähdessään tuon vesiaavan ja ajatellessaan sitä myrskyn myllertämänä. Meitä tervehti Ob kuitenkin hymyilevin kasvoin. Veden pinta oli kirkas kuin peili; syvyyteen kuvastuivat keveät pilvenhattarat ja pinnalla auringon säteet leikkivät silmiä häikäisevää leikkiänsä. Vedestä kohoavat puistikot olivat kevätpuvussaan, linnut niissä virsiään virittelivät. Oli kuin olisi luonto viettänyt sunnuntaita, rauhan päivää. Kaunis oli kuva katseltavana, mutta sopusointuisuutta häiritsivät matalat, likaiset, villit rannat, joissa on jotain tukahutettua, ahdistettua, jotain kärsivää. Ne muistuttavat liiaksi pohjoisia kylmiä tundria ja niiltä huokuvia tuulia, jotka tahtovat tehdä mahdottomaksi kaiken elämän näillä raukoilla rajoilla.

„Ob-äidin“ hyvä tuuli kesti parisen vuorokautta, mutta sitten hän, oikukkaana kuten nainen ainakin, joutui pahalle päälle, nosti mylläkän moisen, että sydän kurkussa sai majapaikasta taipaleelle lähteä. Pohjoinen vinkui kuin riivattu, hellittämättä, yöt ja päivät. Mahtavina vyöryivät aallot itse joessakin, mutta sivujokien suihin muodostuneilla silmänkantavilla ulapoilla oli niin mahtava ristiaallokko, ettei niille ollut yrittämistäkään lähteä. Taivas oli harmaiden sadepilvien peitossa; aaltojen pauhu ja roiske, tuulen vinkuna ja kohina muodostivat konsertin, joka ehdottomasti värisytti. Joutui väkisenkin ajattelemaan sen kohtaloa, joka äkkiarvaamatta joutuisi keskelle tuollaista aaltojen leikkiä, avaralle vesiaavalle, jossa ei ole minkäänlaista suojapaikkaa. Kyllähän lauletaan, että „heilua herttainen aalloilla on“, mutta uskon, että moni näin laulaja, samoin kuin minäkin, jouduttuaan Obin aaltojen heiteltäväksi huokaisisi: „Herra varjele tästä herttaisuudesta!“ On onni, että kevätvedellä pääsee pujotteleutumaan pitkin niittyjä, metsikköjen lomitse, jotka heikontavat tuulen ja aaltojen voiman, mutta kun keskikesällä nuo kiertotiet ovat mataloituneet kulkemattomiksi, silloin Obilla venheessä matkustaminen ei ole leikintekoa. Silloin saa joka hetki olla valmis pyrkimään kuivan maan suojaan sääpitoa pitämään. Ja värjötteleminen autiolla, liejuisella rannalla, jossa ei ole sateensuojaa ja jossa polttopuiksi ei löydä muita kuin kituen palavia pajun oksia, on „paholaisen työtä“, kuten

eräs saattajani vakuutti. Ja että mies totta puhui, sain nähdä, kun Ob pakoitti meidät muutamaan poukamaan pysähtymään. Taivaasta valuva tihkusade kasteli ennestäänkin märät saattajat vieläkin märemmiksi, vinha, läpitunkeva pohjatuuli sai heidät vilusta värisemään. Kituva nuotio ei voinut edes kohmettuneita käsiä sulattaa, saati sitten muuta ruumista lämmittää.

„Ob-äiti“ ei hemmoittele lapsiansa. Sille asumaan asettuvan täytyy osata kestää ja kärsiä. Mutta kuitenkin „lapset“ sitä suuresti kunnioittavat, sillä he hyvin tietävät, että jos Obia ei olisi, ei olisi elämääkään näillä mailla. Samasta syystä emme mekään saa sitä kovin moittia, vaikka vastaanotto olikin epäystävällinen. Sitähän meidänkin on kiitettävä siitä, että täällä löytyy lämpymiä liesiä, joiden ääressä matkustaja voi virkistyä matkan vaivoista.

II.

Samarovon suuri kirkonkylä on tärkeimpiä paikkoja ostjakkimailla, hyvin vetäen vertoja Beresovan ja Surgutin kaupungeille, ja kun sitä edellisissä kirjeissä olen usein maininnut, lienee ehkä syytä siitä vähän puhua, vaikka se ei olekkaan ostjakkipaikka varsinaisesti, sillä asukkaat ovat kaikki venäläisiä.

Loppujuoksussaan kääntyy Irtysh hiukan länteen, melkein Obin suuntaiseksi, ja nämä virrat muodostavat siten väliinsä pitkän kapean niemekkeen, jonka Irtyshin puoleinen ranta on hyvin korkea, monin paikoin äkkijyrkästi joesta kohoava. Näillä kukkuloilla niemekkeen käressä oli ennen ostjakkilainen varustus, jossa eleli ruhtinas. Kuuluisimmaksi näistä ruhtinaista on tullut Samar, — jonka nimestä nähtävästi kylän nimi on peräisin —, sillä tämä ruhtinas oli viimeinen, ja viimeinen, joka urhoollisesti koetti puolustaa asuinsijojansa maahan tunkeutuvilta venäläisiltä, viimeinen, joka tahtoi nostaa ostjakkikansan miehissä taisteluun „pro aris et focis“. Että hänen yrityksensä ei menestynyt, että hänen ei onnistunut vapauttaa maatansa ja kansaansa edes ajaksi valloittajista, siihen oli syynä sattuma eikä miehuuden ja taistelijoiden puute. — Kun venäläiset kasakat olivat saaneet varman, vaikkakin uhatun jalansijan Irtyshin rannoilla Tobolskissa, alkoivat he tehdä retkiä jokea

alaspäin ostjakkimaihin, etsien saalista ja „veroa". Yksityiset ostjakkiruhtinaat Irtyshin rannalla kukistettiin, sillä vaikka kasakoita olikin vain kourallinen, eivät yksityiset ostjakkikylät voineet kovinkaan tarmokkaasti heitä vastustaa, kun vielä lisäksi ostjakkein aseena oli vain jousi ja nuoli ja kasakat olivat varustetut pyssyillä ja pienillä kanuunoilla, joiden tappava tuli oli omiansa herättämään kauhua siihen tottumattomissa metsäläisissä. Samarovon kukkuloille, joiden voi sanoa hallitsevan teitä ylä- ja ala-Obille, rakennettiin varustus, johon pieni kasakkajoukko asettui elämään ja ympäröivää maata veroittamaan. Mutta vielä eivät ostjakit olleet taipuvaisia uskollisuuteen uudelle herralle, jonka valtaa pyssyt julistivat. Samar suunnitteli hyökkäystä kasakkavarustukseen ja sen asukasten tuhoa. Kaukaa ja läheltä, jopa Beresovan seuduiltakin saapuivat ostjakit yhteisvoimin voittamaan vihollisen, joka heille hajallaan taisteleville oli vieraan ikeen niskalle laskenut. Monilukuinen ostjakkijoukko, kertoo maine, kokoontui varustuksen ympärille ja valmistautui hyökkäykseen uhria kantaen puuhun sidotulle jumalalleen. Mutta kasakkavarustuksesta ammuttu kanuunan luoti sattui jumalaan, murskasi sen heittäen palaset maahan. Tapaus herätti ostjakeissa taikauskoisen kauhun; he eivät enää ajatelleetkaan hyökkäystä, vaan pelastusta. Harvat rohkeammat, niiden joukossa Samar, jotka yrittivät vastustaa varustuksesta hyökkääviä kasakoita, joutuivat surman suuhun. Nöyrinä saapuivat pakoon päässeet lepyttämään voitokkaita vihollisiaan lahjoilla; Beresovan seutujen ruhtinas alistui vapaehtoisesti venäläisten valtaan. Vaikkakin Venäjän vallan levittäminen Obin varsille ei veren vuotamatta tapahtunut, vaikkakin siellä täällä, esim. Surgutin seuduissa, ostjakit joukottainkin keräytyivät venäläisiä vastustamaan, voi Samarovon taistelua pitää ostjakkikansan viimeisenä yhteisenä yrityksenä vieraan ikeen torjumiseksi.

Noiden kukkuloiden juurella, joilla ostjakkein „viimeinen taistelu" taisteltiin, kohoavat nykyään Samarovon hyvinvoivan kylän rakennukset. Paikka on jotenkin ahdas, Irtyshin rantaan viettävä hiekkaniemeke kukkuloiden lomassa. Kylä on kaupunkimaisesti rakennettu, rakennukset ovat sijoitetut etupäässä kahden kieron, tasoittamattoman ja hoitamattoman kadun varrelle, joita kuitenkin reunustavat puiset jalkakäytävät. Jos Samar voisi haudastansa nousta, ei hän varmaan voisi oman „kaupunkinsa" paikkaa siksi tunnustaa. Missä ostjakki pystytti viheliäisen telttansa, siellä kohoavat hyvät, kaksinkertaisetkin rakennukset, joissa

kauppapuodit suurine, kirkkaine lasi-ikkunoineen houkuttelevat ostjakkeja ostamaan ennen tuntemattomia, useinkin tarpeettomia tavaroita. Missä nälkäinen ostjakki paljaan taivaan alla uhria kantaen koetti suostuttaa jumaliansa saalista antamaan, siellä kylläinen kauppias upeasti koristetussa kirkossa rukoilee syntisen sielunsa pelastusta; missä paljasjalkainen, nahkavaatteinen, useinkin rääsyihin kääriytynyt ostjakkimies tai -nainen tallusteli liassa ja kurassa, siellä „herrat“, „rouvat“ ja „neidit“ muodinmukaisissa puvuissa käyskentelevät katukäytävillä, naiset useakin hattupäässä ja päivänvarjoilla sekä käsineillä koettaen suojella hipiätänsä auringon terveelliseltä paahteelta. Suuresti on Samarovon kaupungin ulkonäkö muuttunut, aineellinen elämä siellä nyt kukoistaa, mutta onko henkinenkin elämä edistynyt, on vaikea sanoa. Kunhan ei liene käynyt kuten „Glunteissa“ lauletaan:

„Tempora enim mutantur
Et nos mutamur in illis och då
Få vi hjärtan så små
Och förstånd, som förslår
Ad culpandum . . .“

Asukkaat Samarovossa ovat kaikki talonpoikia, mutta talonpoikien elinkeinoja, maanviljelystä ja karjanhoitoa ei heidän voi sanoa harjoittavan, eikä kylän asema siihen juuri tilaisuutta annakkaan. Näkee kyllä kyläntakaisten hiekkakukkuloiden rinteillä kämmenen kokoisia peltotilkkuja, joissa samarovolainen koettaa kasvattaa hiukan perunoita tai kyökkikasveja, mutta nähtävästi hänen koskaan ei ole suotu runsaasta vuodentulosta iloita, sillä mitä voi kasvaa hiekassa, joka kesähelteillä on jalkoja polttavaa ja läpiläpeensä kuivaa. Olisihan meikäläisen mielestä kukkuloiden välisissä, sievissä, vihoittavissa notkelmissa paljoa parempia paikkoja pienille kasvitarhoille, mutta niihin ei näytä Samarovossa huomiota pantavan. Karjanhoitoa harjoitetaan hiukan enemmän — kotitarpeeksi —; lehmiä on joku määrä ja hevosia jotenkin paljon, näitä kun tarvitaan talviseen rahdinvetoon. Varsinainen elinkeino on kalastus, nykyisen Samarovon rikkauden ja hyvinvoinnin päälähde. Paikka onkin erittäin sopiva kalastuksen harjoittamiseen, se kun on kahden mahtavan joen risteyksessä, jokien, jotka ovat kuulut kalaisuudestaan ja kalleista kalalajeistaan. Useat samarovolaiset kalastavat kuitenkin vähissä mää-

rin, melkein vain omaksi tarpeekseen, sillä suurkalastus Obin ja Irtyshin rantahiekoilla vaatii voimaa ja pääomaa, jota Samarovossa on puolella kymmenellä asukkaalla tarpeeksi. Nämä mahtimiehet vuokraavat ostjakkein omistamia rantahiekkoja ja harjoittavat näillä nuotanvetoa palkatulla työväestöllä. Samalla he ovat kauppiaita, jotka ostavat tai oikeammin sanoen vaihtavat tavaraan ostjakin saaliin. Entiseen aikaan nähtävästi oli kauppa etevin tulolähde ja nykyisten rikkauksien pohja, vaikka Samarovon pohattain yksinvalta kaupassa on myöhempinä aikoina rauennut. Ja että „vanhaan, hyvään aikaan" kaupalla näillä mailla toimelias mies voi omaisuutta haalia, on varma. Sitä todistaa m. m. sekin, että eräs samarovolainen talonpoikaissuku parin miespolven kuluessa on ehtinyt kerätä jonkun puolimiljoonaa markkaa puhdasta rahaa, kiinteimistöstä ja irtaimistosta puhumattakaan. Tuo kuuluu hiukan uskomattomalta, täällä kun ei ole mitään suuria yrityksiä, joista kultaa voisi vuotaa, vaan kaikki on otettava köyhiltä alkuasukkailta, ostjakeilta. Mutta joka vähänkin on tutustunut kauppiasten ja ostjakkein väliseen kauppaan, ei asiaa ollenkaan epäile. Kauppa on oikeastaan vain vaihtoa, harvoin ostjakki jotain käteisellä rahalla voi ostaa. Valaistakseni sitä, lainaan erään kalastusoloja tutkineen venäläisen kirjoituksesta muutamia numeroita. Kalastaja-kauppias myy ostjakille puudan rinkeliä saaden maksuksi 20—80 kpl. muksunia (erästä kalalajia). Nämä kauppias suolaa saaden suolattua kalaa $1^1/_2$—6 puutaa, vie kauppapaikkaan ja myy 3 rpl. 60 kop. puudan. Suolaus ja kuljetus maksavat hänelle 30 kop. — 1 rpl. 20 kop. Rinkelipuuta maksaa kauppiaalle 1 rpl. 60 kop. Lasku tulee seuraavaksi:

$1^1/_2$—6 puutaa kalaa à 3: 60 . . , . .	5: 40—21: 60.
Menoja	1: 90—2: 80.
Voitto	3: 50—18: 80.

Edellisestä näkyy että kauppias vaihtaessaan rinkelipuudan kalaan voi saada 200—1,100 % voittoa. Jos tuollainen kauppa ei kannata, niin sitten ei mikään. Ja lasku on tehty Herran vuonna 1897, jolloin jo oli kilpailu eri kauppiasten kesken. Millaisia voittoja kauppias voi saada entiseen aikaan, jolloin kilpailua ei ollut, sen „Herra yksin tietää", kuten venäläinen sanoo. Se vain on varma, ettei siperialainen kauppias koskaan ole tyytynyt meillä tavalliseen voittoon.

Rikkaudessa ja varallisuudessa on Samarovo kohonnut korkeammalle muita ostjakkimaille syntyneitä uutisasutuksia, vaikka sen tähti nykyään näyttää olevan laskeutumassa. Luulisi että rikkauden karttuessa valistuskin olisi kohonnut, mutta valitettavasti näkyy olevan niin, että aineellisesti rikastuessaan ihminen useinkin henkisesti köyhtyy. Henkisesti ja siveellisesti Samarovo on vaivainen, vaikka ei itse sitä tunnustakkaan. On Samarovossa kunnioitettavia vanhuksia, mutta nuoremmalle polvelle yleensä ei voi kiitosta antaa. Se pukeutuu kyllä pulskasti, herrasmaisesti, mutta „moni on kakku päältä kaunis, vaan on silppua sisässä.“ Epäiltävät huvit ovat sen herkkua, henkistä ravintoa se etsii „neljän kuninkaan kirjasta“, ja parannusta yöllisissä temmellyksissä turmeltuneelle terveydelleen viinapullosta. Nuo Siperian kaikkia, etenkin suurempia kyliä rasittavat paheet, juoppous ja siveettömyys, ovat Samarovoonkin juurensa syvälle iskeneet. Tämä seikka ei ole tuhoisa vain yksin tälle kylälle, vaan koko ympäristölle, johon sen vaikutus ulottuu. Ja näin suuren, kauppaa käyvän kylän vaikutuspiiri ei ole pieni, ja suuri osa tuon piirin asukkaita on ostjakkeja. Samarovon kukkulat olivat tuhoisat ostjakkikansalle sen taistellessa itsenäisyytensä puolesta; ne ovat vieläkin onnettomuutta tuottavat sille, sillä niiden juurelta valuu ostjakkein sekaan myrkkyä, joka tappaa varmemmin kuin luodit. — Venäjän vallan vahvistaminen ostjakkimaille toi sinne järjestetyn hallinnon, sisällisen rauhan, antoi ostjakeille tilaisuuden kehittymään korkeammalle ynnä monta muuta hyvää, vakuuttavat muutamat venäläiset kirjailijat. Totta kyllä. Mutta nuo uudet olot toivat mukanansa myöskin paljon matoja, jotka alkoivat jäytää ja hävittää ostjakkikansan heikkoa elonpuuta. Ja tuossa hävitystyössä on Samarovolla ollut ja on vieläkin etevä, joskaan ei kunniakas sija.

Kirjallisuutta.

Novelleja ja kertomuksia.

SANTERI INGMAN, *Margareeta.* Historiallisia kertomuksia I. Porvoossa, 1898. Werner Söderström. 163 siv. 8:o. Hinta 2: 75.

Historiallisilla romaaneillaan „Juho Wesainen“ ja „Anna Fleming“ on Santeri Ingman avannut uuden, vähän viljellyn alan suomenkielisessä kirjallisuudessa. Joskin nuo kertomukset vielä joka suhteessa eivät täytäkkään historiallisen taideromaanin korkeampia vaatimuksia, ne kylläkin selvästi osoittivat tekijänsä olevan oikealla uralla. Ollen samalla historian tutkija ja kaunokirjailija on hra Ingman hyvällä menestyksellä osannut sulattaa kertomuksissaan yhteen historiallisen taustan ja ajan värityksen sekä mielikuvituksensa näkemykset. Ilmoitettavani oleva teos „Margareeta“ mielestäni osoittaa tekijänsä yhä enemmän edistyneen historiallisen kertomuksen alalla.

„Margareeta“ sisältää oikeastaan neljä eri kertoelmaa, joista nimenantaja, „Margareeta“, on pisin; muut ovat „Erämaan asutus“, „Kristillinen järjestys penkkisijoista“ ja „Käräjillä“. Kaikki ne liikkuvat kotimaisen historian pohjalla ja antavat tuokiokuvia eri aikakausilta. „Margareeta“ kuvailee nimellistänsä lappalaisnaista, joka eli vuoden 1400 vaiheilla ja uhrasi elämänsä heimolaistensa kääntämiseksi kristinuskoon; „Erämaan asutus“ on palanen maamme asutushistoriaa 15-sataluvun jälkipuoliskolta; kaksi viimeistä ovat sivistyskuvia Ruotsin vallan mahtavuuden ajoilta — edellinen kuvaten 17-vuosisadan kopeaa ja sotaista aatelia, ja jälkimäinen sen ajan surullisia noitajuttuja.

Näistä neljästä kertoelmasta on „Margareeta“ ehdottomasti etevin — mielisin melkein sanoa ehein ja taiteellisin tuote mitä Santeri Ingmanin kynästä on lähtenyt. Hienolla aistilla tekijä on sommitellut kertoelman puoleksi historiallisen puoleksi psykologisen juonen ja osannut väritellä ajan ja paikan, missä päähenkilö liikkuu. Tuntee olevansa keskellä keskiaikaista maailmaa, sen neitsyt Maarian palvelusta, ihmenäkyjä, mystiikkaa ja haaveellisia mielialoja. Mutta samalla paikkakunnallinen väritys selvästi osoittaa, että tuo kaikki tapahtuu Suomessa ja pohjoismaissa eikä suinkaan katolisuuden pesämailla. Ympäristö ja ulkoseikat juurikuin tahtomattaan valmistavat päähenkilön kutsumusta, kunnes se hänelle täysin selviää. Margareetan sielunelämä — sen salaperäinen, synnynnäinen kaiho ja tiedoton, katolisen uskon virittämä veto johonkin outoon kutsumukseen, sen puhdas ja pyhä innostus selvinneeseen tehtävään, sen salaisuudessa kytevä ristiriita taivaallisten ja maallisten tunteiden ja mielikuvain välillä — kaikki tuo on sangen elävästi ja huomiokykyisesti esitetty. Kenties olisi kuitenkin tekijän hiukan syvemmälti pitänyt tunkeutua Margareetan salaperäiseen sielunelämään ja hieman enemmän motiveerata sen eri ilmauksia. Silloin olisi kertoelman psykologinen puoli, joka epäilemättä on tässä toiminnan kannattajana, tullut vielä paremmin selville. Nyt on tosin koko esitys keskitetty päähenkilöön ja sen sielunelämään jättämällä melkein kokonaan syrjään kaikki sivuseikat ja henkilöt, joista selvemmin on kuvattu tuo Leilaa eli Margareetaa lempivä uljas Osmo, mutta siksipä tuntuukin päähenkilö kovin yksinäiseltä ja turvattomalta, eikä edes neitsyt Maarian ja pyhimysten taivaallinen seura jaksa sitä tunnetta täysin hälventää. Margareetan sielun ristiriita ja epätoivo siitä, että taivas on hänet hyljännyt, kun hänen ajatuksensa hetkeksi horjahtivat pois pyhästä kutsumuksestaan, selviää ja tyyntyy mielestäni liian odottamatta ja helposti. Jos sen taas käsitämme pyhän neitsyen ihmetyönä, kuten koko hänen vaikutuksensa, niin on se kyllä selitettävissä. — Huolimatta näistä mahdollisuuksista tekee kertoelma erinomaisen eheän ja kärkenevän kokonaisvaikutuksen. Sitä edistää puolestaan sen sulavan sujuva ja mehevä kieli ja kirjoitustapa, joskin se tosin monin paikoin lauserakennuksessaan ja käänteissään muistuttaa Juhani Ahon stiiliä Panussa. Useimmat tilakuvat ovat elävästi esitettyjä; kertomuksen alkava kuvaus Tornionjoen mahtavasta tulvasta on kerrassaan mestarillinen. — Mielestäni kuuluu liiaksi meidän raffineeratun aikakautemme mukaiselta, kun Margareeta puhuu itsestään „henkisenä itsemurhaajana“.

Muut kertoelmat ovat hauskoja pikkukuvia aikansa sivistyselämästä. „Erämaan asutus“ kuvaa, kuinka Iijoen suulta pieni retkikunta lähtee ahtaita taloudellisia oloja, veroja ja sotaväen ottoa pakoon kauas erämaihin jokivarsia pitkin. Vasta Kitkajärven koillisrannalle he pysäh-

tyvät ja asettuvat sinne korpien rauhaan kauaksi maailman hyörinästä. Siten on alku tehty asutukselle ja viljelykselle, ja ennen pitkää seuraa toisia uutisasukkaita perässä. Huolimatta nimellisistä henkilöistä, joiden luonteet ja toiveet on muutamalla selvällä piirteellä tehty havainnollisiksi, on kuvaus kuitenkin yleinen ja sopii hyvin edustamaan kaikkia retkeilijöitä, jotka siihen aikaan tai myöhemmin ovat viljelyksen tarmokkaana etujoukkona tunkeutuneet syvälle erämaihin perustaakseen sinne pysyviä asuntoja.

Kolmas kertoelma kuvailee Suomen historiasta tuttua tapausta, kuinka aatelisherrat Sass ja Sabelstjerna ryhtyivät miekkasille Perniön kirkossa, aseilla ratkaistaaksensa, kenen perheelle ensimäinen arvopenkki oli kuuluva. Kertoelma on sujuvasti kirjoitettu ja antaa kyllin selvän kuvan aikakauden alemman aatelin sievistelemättömistä tavoista.

Neljäs kertoelma taas kuvailee saman ajan surkeita noitajuttuja Pohjanmaalla. Hienolla huomiokyvyllä on siinä esitetty kansan, virkamiesten ja syytetyn itsensäkin kummallisen sokea usko noituuteen ja paholaisen elkeihin. Tosin jo siellä täällä kohosi ääniä sitä vastaan, ja valistuneempi katsantokanta ilmeni nuorempain oppineitten mielissä. Mutta itse nuori tuomari Olli Wilstadiuskin, joka, ollen juuri tuon vapaamman valistuksen lapsia, tarmonsa takaa koettaa vetää käräjärahvasta harhaluulostaan ja jos miten pelastaa roviolta noituudesta syytettyä vaimoa, vihdoin väsyneenä ja toivotonna sortuu väkevän ja salaperäisen ajanhengen uhriksi ja langettaa sen mukaisen tuomion. Kuvaus on läpeensä mieltäkiinnittävä; tuomarin ja varsinkin syytetyn ristiriitainen ja tahdoton hapuileminen pimeyden ja valkeuden, toden ja harhaluulon välillä on elävästi esitetty.

Ykkönen kirjan nimilehdellä osoittaa kai, että hra Ingman aikoo jatkaa tällaisten historiallisten pikkukertoelmain sarjaa. Ne olisivat kerrassaan tervetulleita, samalla kuin olisi suotava, että tekijä niiden ohella käyttäisi kykynsä myös suurempain ja täydellisempäin historiallisten kertomusten luomiseen. Siihen hänellä tähänastisista päättäin on ehdottomasti suuria edellytyksiä ja miksen sanoisi lahjojakin. Tuores ja taiteellinen historiallinen romaani olisi varsinkin nykyään, kun mieli synkkänä nykyisyydestä kernaasti kääntyy entisyyden muistoista virkistymään, erinomaisen kiitollinen ala. Jokainen ammattikirjailija ei pysty sellaisia kirjoittamaan, vaan vaaditaan siihen lisäksi todellista historian tuntemusta ja kaukonäköistä silmää, ja sellaista luulisin juuri Santeri Ingmanilla olevan.

O. A. K.

Heikki Meriläinen, *Huutolaistyttö.* Kuvaus kovilta ajoilta. Porvoossa 1899, Werner Söderström. 172 siv. 8:o. Hinta 2: 25.

Tekijä sanoo kirjansa kansilehdellä, että se on „kuvaus kovilta ajoilta“, ja sellainen se osaksi onkin. Kirjan alkupuolella näet kuvátaan kauheaa nälkävuotta syrjäisellä seudulla, missä metsätalon väen nälän ahdistaessa täytyy jättää kotinsa ja turvautua köyhäin hoitolaan. Siellä vallitsee nälkävuoden kurjuus ja väkeä kuolee sen uhreina. Metsätalonkin väestä jää eloon ainoastaan yksi tyttö, joka herättää hoitolan emännässä sääliä ja saa sentähden parempaa hoitoa. Tämä tyttö joutuu sitten huutolaiseksi ja vähän vanhempana kerjuulle. Maailmaa kierrellessään hän kerran kaupungissa yhtyy vanhaan naiseen ja tämä ottaa hänet kasvatikseen.

Kertomuksen toisessa jaksossa tyttö, Vanni nimeltä, saa käydä kansa- ja tyttökoulua ja kehittyä hellän huolenpidon alaisena. Halvasta syntyperästään hän saa kärsiä paljon pilkkaa sekä kouluaikanaan että aikuiseksi vartuttuaan. Varsinkin juoruämmillä on paljon tekemistä hänen suhteestaan erääseen ylioppilaaseen, joka häntä mielittelee ja hakkailee. Viimein pääsee Vanni juoruilta rauhaan menemällä naimisiin kelpo opettajan kanssa.

Kirjan ensimäinen osa on epäilemättä parempi, sillä tekijä siinä kuvaa todellisuuden voimalla oloja, joita hän varmaan on itse likeltä nähnyt. Ehdottomasti lukijan sydäntä värisyttää nuo elävät ja voimakkaat kuvaukset nälkävuoden kauhuista ja kurjuudesta. Varsin selvin piirtein on kuvattu perheen äiti, joka keskellä kaikkea kurjuutta esiintyy kodin kelpo emäntänä ja tukena, vaalien ja hellien kärsivällisesti lapsiaan ja toivoen parempia aikoja, vaikkapa nuo toiveet ovatkin usein vain pelkkiä mielihaaveita. Samoin miellyttävät lukijaa poikien lapsellisen elävästi kuvatut luonteet ja askareet. Vahinko vain, ettei tekijä ole antanut Vannin jäädä maalle elämään sitä elämää, jota tekijä lähinnä tuntee ja paraiten olisi kai osannut kuvata. Silloin olisi hänellä ollut tilaisuus esittää meille useampia eläviä ja vaikuttavia kuvia tuosta samaisesta elämästä. Mutta ohjatessaan Vannin kaupunkilaiselämään, hän on joutunut melkein vieraalle alalle, sillä tuon tuostakin esiintyy seikkoja, jotka kaupunkilaiselämässä tuntuvat luonnottomilta. Vaikka Vanni on käynyt tyttökoulua ja tekijä sanoo häntä suloiseksi neidoksi, niin siitä huolimatta hän joskus käyttää jotenkin raakaa kieltä esim. ajaessaan kosijansa Aaron pois.

Tekijä on kyllä keksinyt kiitollisia aiheita, mutta ne olisivat epäilemättä vaatineet sielullisesti syvempää käsittelyä. Vannin kasvatusäiti on tuollainen vanha nainen, jolle elämä ei ole suonut rakkauden päiväpaistetta. Siksipä hän koko syvällä kaipuullaan kiintyy kasvattiinsa. Vannissa taas täyteen ikään tullessa herää erilaisia harrastuksia, hän ha-

luaa elää omaa itsenäistä elämää, tehdä työtä, mennä seminaariin, olla ikäistensä seurassa, mutta siitä mustasukkainen vanha neiti panee ehtimiseen sulkuja hänen tielleen. Moista suhdetta olisi voinut enemmänkin sielutieteellisesti kehittää, mutta sitä ei tekijä ole pystynyt tarpeeksi syvällisesti suorittamaan.

Kielen kelvollisuuteen nähden jättää kirja yhtä ja toista toivomisen varaa. Nähtävästi tekijä käyttää jotakin kirjallista ja kielellistä neuvonantajaa, mutta olisi sopinut odottaa että tuo kielensilittäjä olisi tehnyt työnsä huolekkaammin ja siten tavallaan lisännyt kirjan ansioita ja lukijain mielihyvää. Kansankirjailijain teokset ovat siksi arvokkaita ja erikoisia lisiä kirjallisuudessamme, että niitä kaikki mielenkiinnolla lukevat. Niinpä tässäkin kirjassa nälkävuosien elävä kuvaus on omiansa jättämään mieliin syvän vaikutuksen ja avaamaan monelle uusia näköaloja uudessa valossa, alkuperäisiä luonteita alkuperäisissä oloissa. Sentähden olisi toivottavaa, että kansankirjailijat kuvailisivat vain heille kauttaaltaan tuttuja oloja, sillä silloin he liikkuisivat paljoa varmemmalla ja itsetietoisemmalla pohjalla eduksi itselleen ja teoksilleen.

O. R.

KALLE KAJANDER, *Kunnanmiehiä*. Porvoossa 1899, Werner Söderström. 177 siv. 8:o. Hinta 2: 75.

Kalle Kajander, joka pari vuotta sitten julkaisi ensimäisen kirjansa „Kuinka talonpojasta tuli herra“, on viime jouluksi valmistanut uuden teoksen „Kunnanmiehiä“.

Kertomuksen päähenkilö on varakas talollinen Anton Jussila, joka vallan ja kunnian himosta pyrkii kunnan asiain hoitoon. Sentähden hän puuhaa kansakouluja, korjaa teitä ja siltoja, hommaa pappiloihin uudet rakennukset, saa toimeen maanviljelysnäyttelyitä, viljan ostoa katovuonna y. m. Mutta kaikkien näiden harrastusten takana on itsekkäät tarkoitukset. Kansakouluun, jonka uusi rakennus hänen toimestaan on tehty tavallista tilavammaksi, tulee hänen oma tyttärensä opettajattareksi; tie vie hänen omaan kyläänsä; kaikista hänen toimistaan lankeaa hänelle itselleen melkoinen tulo. Hän tahtoo herättää huomiota ja tulla tunnetuksi. Maanviljelysnäyttelyssäkin hän puhuu ja puuhaa pelkästään sen vuoksi. Vähitellen hän kohoaakin kunnan „pomoksi“; hän pääsee kunnan esimieheksi ja „sinatöörin“ tuttavaksi. Mutta hänen suurin halunsa on päästä valtiopäiville. Ensi kerralla se ei hänelle vielä onnistu, vaan toisella kerralla on hänellä hyvät toiveet. Vastustajina on hänellä vanhoillisia, jotka pelkäävät kunnan menojen liikanaista karttumista ja uusissa yrityksissä näkevät paljon varjopuolia.

Kirja ei muodosta mitään jyrkkää kokonaisuutta ja saattaisi helposti lopustaan jatkua yhtä pitkältä. Tapahtumia ei kannata mikään yhtenäinen juoni, vaan ovat ne etupäässä pikkukuvia luonteista ja oloista. Sellaisten kuvaamisessa tekijä onkin onnistunut, sillä hän näkyy tarkoin tuntevan kuvattavansa. Leikillisesti, jopa ivallisestikin hän kuvaa henkilönsä, tuottaen elävällä esityksellään paljonkin huvia samanlaisia oloja tuntevalle lukijalle.

O. R.

Lasten ja nuorisokirjallisuutta.

AINA, *Hemma på Gretaby*. Helsingissä 1897, G. W. Edlund. 184 siv. 8:o. Hinta 3: 25.
— — *I ungdomsår*. Helsingissä 1899, G. W. Edlund. 160 siv. 8:o. Hinta 2: 50.

„Aina" on tuottelias kirjailija. Melkein joka jouluksi hän muistaa nuorisoa kertomuksillansa, milloin pienemmillä jutuilla, jotka ovat ilmestyneet useissa eri osissa yhteisenä nimenään „Vid aftonlampan", milloin pitemmillä yhdenjaksoisilla kertomuksilla. Kaksi vuotta sitten oli nuorilla tilaisuus tutustua huvittavaan, nuorison omaa elämää kuvaavaan „Hemma på Gretaby" kirjaan, ja nyt heille tarjotaan luettavaksi sen jatkona „I ungdomsår", joka liittyy läheisesti edelliseen ikäänkuin toisena osana. Samat henkilöt esiintyvät molemmissa kirjoissa. Ensimäisessä he viettävät koululaisten iloista, huoletonta elämää, ja nauttivat varsinkin kesäluvan vapautta ja maalaiselämän hauskuutta. „Gretabyn" suuri perhe ja sen lukuisat ystävät, sukulaiset ja naapurit ovat niin vikoineen kuin hyveineen kaikki erittäin luontevasti kuvatut. Tuntuu siltä kuin nuoriso ei olisi tekijälle outo; niin hyvin hän osaa asettua sen kannalle ja ajatuspiiriin.

Toisessa kirjassa „I ungdomsår" esiintyvät samat henkilöt muutamia vuosia vanhempina. Monet heistä ovat jo lopettaneet koulunsa, toiset suorittavat parast'aikaa ylioppilastutkintojaan, ja jokaiselle kangastaa elämän salaperäinen tulevaisuus ruusuhohteisena. Tekijän on onnistunut saada kuvattavat henkilönsä selväpiirteisemmiksi tässä kuin ensi osassa ja myötätuntoisuudella hän saattaa sankarinsa onnelliseen satamaan. Koululaisten „flammaukset", jotka ensi osassa ovat pikemmin itsetiedottomia, kehittyvät nyt todellisiksi tunteiksi, ja että kukin saa omansa, on tietysti vain aivan asianmukaista. Yksi ainoa, jolle tekijä on ehkä enimmin myötätuntoisuuttaan tuhlannut, kadottaa kuoleman kautta nuoruudenystävänsä, mutta tämä tapaus on vain omansa jalostuttamaan tytön luonnetta. Varsin luontevasti tekijä on osannut yhdistää tähän kir-

jaansa nuoruuden kaikki ilot ja huvit, talviset suksiretket, valkolakin voitot, promotsionit ja siihen liittyvät monet huvitukset.

Näiden kirjojen taiteellinen arvo ei ole kovin suureksi arvattava, vaan tuskinpa ne sillä vaatimuksella tahtovatkaan esiintyä. Ne ovat reippaasti kuvattuja, mutta mitään korkeammassa merkityksessä omaperäistä niissä ei ole. Olemme kuitenkin varmat siitä, että ne saavat monta kiitollista lukijaa nuorison piirissä.

H. S.

ALICE GRAY, *Nellyn koettelemus* eli »Pyhitetty olkoon sinun nimesi«. Suom. T—i. (Pikku Elsa ja hänen ystävänsä I). Porvoossa 1899, Werner Söderström. 76 siv. pientä 8:o. Hinta —: 50.

— — *Pikku Elsa* eli »Lähestyköön sinun valtakuntasi«. Suom. T—i. (Pikku Elsa ja hänen ystävänsä II). Porvoossa 1899, Werner Söderström. 80 siv. pientä 8:o. Hinta —: 50.

Yleisölle tarjotaan tässä kaksi pientä kirjasta, jotka kuuluvat pitempään sarjaan. Tekijä on tahtonut siinä tehdä lapsille tajuttavaksi „Isä meidän“ rukouksen, ja että hän on tehtävässään onnistunut, sen nämä molemmat kirjaset kylläkin osoittavat. Tekijä olisi mielestäni kuitenkin voinut valita henkilönsä, tai niin sanoakseni tarkoitustensa välittäjät, todellisemmasta maailmasta, eikä tuosta yliluonnollisesta ihannelapsijoukosta, jonka olemassa-oloa tahtomattaankin tulee epäilleeksi.

Molemmat kirjat ovat jyrkkiä tendenssikirjoja. Huoletta ne voidaan antaa lasten, varsinkin hiukan varttuneempien käsiin. Miten syvästi ne lapsen mieleen voivat vaikuttaa, on toinen asia, ja riippunee se etusijassa lukijan omasta uskonnollisesta tunteesta.

Suomennos on sujuva ja hyvä; onko se tehty suoraan alkuteoksesta, ei nimilehdellä ole sanottu, eikä minulla ole ollut tilaisuutta tarkastaa.

H. S.

GRANT ALLEN, *Valkoisen miehen jalka.* Suom. Saimi Järnefelt, kuvat piirtänyt Albert Gebhard. Helsingissä 1899, Otava. 115 siv. 8:o. Hinta nid. 1: 75, sid. 2: 25.

H. RIDER HAGGARD, *Tarina kolmesta leijonasta.* Suom. Saimi Järnefelt, kuvat piirtänyt Albert Gebhard. Helsingissä 1899, Otava. 44 siv. 8:o. Hinta —: 90 p.

Tuskin luulisi löytävänsä Grant Allenin ja Rider Haggardin nimiä lastenkirjailijain joukossa, mutta tunnustaa täytyy että molemmat ovat yllämainituissa kokeissaan tällä alalla erittäin hyvin onnistuneet. Grant Allen kertoo jännittävällä tavalla kahden englantilaisen matkasta Hawaijiin suurta tulivuorta Mauna Loaa tutkimaan. Siellä he joutuvat mitä

ihmeellisimpiin seikkailuihin ja kuolonvaaroihin, joista kaunis hawaijilaistyttö Kea heidät pelastaa. Kaikki loppuu onnellisesti ja molemmat englantilaiset palaavat Kean kanssa Englantiin.

Tarina kolmesta leijonasta on vielä vilkkaampi kuvaus, ja erittäin sovelias 8—10 vuotiaille. Siinä kerrotaan erään isän ja pojan vaiheista Transvaalissa, jossa he ovat ostaneet kultakaivoksen. Sitä luultiin ensin tyhjäksi, mutta onnellisen sattuman avulla löytyi siitä kosolta kultaa. Kun isä ja poika sitten aarteineen palasivat kotipuoleensa, joutuivat he tekemisiin kolmen suuren leijonan kanssa. Hyvin jännittävästi on kuvattu leijonain hyökkäys ja keskinäinen tappelu, jossa yksi niistä sai surmansa. Miehet tietysti surmasivat toiset kaksi.

Suomennoksen on suorittanut rouva Saimi Järnefelt taitavasti ja sujuvalla suomenkielellä.

o—g.

— — —

Luonnontieteellistä kirjallisuutta.

E. Bonsdorff, *Tähtitiede*. Kansantajuisesti esittänyt — — (Kansanvalistus-seuran luonnontieteellinen kirjasto III). Sisältää 189 kuvaa tekstissä, 10 taulua sekä tähtikartan. Helsingissä 1899, Kansanvalistus-seura. 449 siv. 8:o. Hinta 6: —.

Kansanvalistus-seuran kustantamaa luonnontieteellistä kirjasto-sarjaa on tätä ennen ilmestynyt Kemia ja Geologia.

Ilmoitettavanamme oleva kolmas osa, Tähtitiede, on pidettävä suomalaiselle yleisölle erittäin tervetulleena kirjana, koska se on ensimäinen suomenkielinen alkuteos tällä alalla. Kirjan suurta arvoa lisää vielä se seikka, että se, niinkuin heti kaikesta huomaakin, on lähtenyt tottuneen ja aineeseen täysin perehtyneen tekijän kynästä. Esitystapa on vilkas ja selvä; kieli on sujuvaa, joskin reippaan esityksen vuoksi ehkä paikoittain hieman lyhyttä. Muutamat tekijän käyttämät lausetavat, semmoiset kuin esim. sanayhdistykset *mainion suuri, mainion pitkä, mainion usein,* aluksi kyllä monesta lukijasta kaikuvat hiukan oudoilta, mutta kerran käytäntöön tulleina tiettävästi piankin muuttuvat tutuiksi.

Mitä itse aineen käsittelyyn tulee, on mielestämme tekijän onnistunut suhteellisesti näinkin pienessä kirjassa erittäin täydellisellä tavalla esittää monta tähtitieteen alaan kuuluvaa erityistä ja erilaista seikkaa. Kirjan sisällys on siis hyvin rikas ja ainesten valinta tehty asiantuntemuksella. Tähtitieteen eri puolia käsitellessään tekijä tietysti tulee kirjassaan myös kosketelleeksi fysiikkaa, kemiaa, meteorologiaa, geologiaa j. n. e., sillä läheisestihän luonnontieteiden eri haarat monessa kohdin liittyvät toisiinsa. Kirjan ensimäinen luku, jossa puhutaan maapallosta, on luonnollisesti suureksi osaksi suuretieteellistä maantiedettä. Muuten teos

semmoisenaan on esitys tähtitieteestä sen historiallisen kehityksen ja nykyisen kannan puolesta. Varsinkin kirjan loppuosa sisältää paljon aivan uusimpien tutkimusten tuloksia tähtitieteen alalla. Niinpä kirjassa ei ole jätetty mainitsematta Bjurböle-meteoria ja äsken löydettyä planetoidiakaan. Teoksen viimeinen luku, joka sisältää maailman kehitysopin, kertoo myös paljon uutta, jota yleensä ei tavata muissa kansantajuisissa astronomioissa. — Vieläpä tekijä on kirjaansa poiminut huvittavia tietoja astrologiasta.

Ylimalkaan sopii kirjasta sanoa, että mielikuvitus siinä on saanut astua enemmän syrjään, ja että asiat ovat esitetyt tositieteen valossa, nykyajan tieteen kannalta — jos kohta tietysti suuremmalle yleisölle sovitetulla rajoituksella. Mainittu seikka onkin luettava tämän kirjan suureksi ansioksi, sillä siten se eroaa tuntuvasti monesta kansantajuisesta tähtitieteellisestä esityksestä. Ja onhan toki niin, että se, joka etsii yksinomaan saduntapaista lukemista, epäilemättä aina tulee pysymään luonnontieteille vieraana. Muutenhan tähtitieteellä jo itsessään on ammoisista ajoista ollut ja on vieläkin jotain viehättävää, jännittävää suuremmassa määrässä kuin muilla tieteillä. Sen vuoksi se epäilemättä onkin kiitollisimpia aineita kansantajuisesti esitettäväksi.

Epäkohtana tässä suhteessa on kumminkin se, että tähtitieteessä paljon esiintyviä matematisia lausetapoja on vaikea käyttää kansantajuisessa esityksessä. Niinpä esim. prof. H. Gyldénin toimittama kansantajuinen Astronomia (Tukholmassa 1874) edellyttää siksi suurta matematisten lausetapojen käsittämistä, että sitä varsinaisessa merkityksessä ei voitane kutsua kansantajuiseksi. — Nyt puheena olevassa prof. E. Bonsdorffin kirjoittamassa Tähtitieteessä matematisia kalkyleja ei ole sanottavasti, vaan on asiat selitetty enemmän yleisellä tavalla. Sitä vastoin numerolukuja, jotka esittävät taivaankappalten etäisyys- ja suuruussuhteita, on runsaasti, ja puolestaan ne helpoittavat kirjan käyttämistä samalla käsikirjana. Teoksen kuvat ja suuremmat taulut ovat yleensä erittäin selviä ja valaisevia.

Niin opettava, helposti tajuttava ja huvittava kuin tämä kirja on, se varmaan tulee olemaan omiaan kansamme eri kerroksissa herättämään halua ja harrastusta luonnontieteitten lukemiseen. Emme voi olla erityisesti tämän ohessa mainitsematta nuorisoa, joka varmaankin on kiitollinen, jos tämmöinen kirja sille käteen annetaan. Ja tunnustetaanhan meidän päivinämme se käsitys oikeaksi että luonnontieteiden tunteminen kuuluu yleissivistykseen.

Kuten edellisestä käy selväksi suosittelemme mitä lämpimimmin tätä kirjaa kaikkialle hankittavaksi. Toivottavasti tämä laatuaan ensimäinen suomenkielinen ja tunnetun etevän tekijän kirjoittama teos tulee leviämään laajoihin piireihin ja saavuttamaan runsaan lukijakunnan.

H. K.

Historiallista kirjallisuutta.

M. G. SCHYBERGSON, *Alexander II i Finland.* Minnesblad. Med tre planscher. Helsingissä 1899, G. W. Edlund. 66 siv. 8:o. 6: —.

Erittäin hyvä oli ajatus kerätä yhteen vihkoon tärkeimmät muistot Aleksanteri II:n eri aikoina tehdyistä matkoista Suomessa. Asianharrastaja löytää tässä koottuna yhteen paikkaan sekä kirjallisia että kuvallisiakin muistoja päivistä, jotka kaikille, jotka silloin olivat mukana, pysyvät iäti unhoittumattomina.

Monesti tahtoisi saada vähän tarkempia tietoja kuin tässä kirjassa on annettu. Sen ajan tunteille kuvaava oli esimerkiksi että kun ylioppilaat 15 päivänä heinäkuuta 1876 esiintyivät keisarillisen linnan pihalle laulamaan, ja olivat aloittaneet laulamalla keisarihymnin, hallitsija heti lähetti käskyläisen pyytämään Maamme laulua. Tungos oli kuitenkin linnassa niin suuri, että ennenkuin lähetetty pääsi alas, oli laulunjohtaja ennestään sovitun ohjelman mukaan jo saanut alkuun „Kong Christian stod ved höjen mast". Tuskin kukaan meistä, jotka nuorina seisoimme alhaalla pihalla, on unhoittanut sitä verratonta ritarillisuutta, jolla keisari, joka seisoi valmiina osoittaaksensa kunnioitusta kansallislaulullemme, heti Tanskan kansallislaulun ensimäisten sävelten kaiuttua osoitti sijansa tervehdyksen viehättävälle esineelle, silloisen kanslerin puolisolle, eikä varmaan jäänyt keneltäkään huomaamatta se sanomattoman suloinen ilo ja hämmästys, jolla tervehditty otti vastaan kunnioituksen osoituksen, joka muistutti hänen kaukaista isänmaataan. Tuntuva on toinenkin aukko: mainitessaan päivän, jolloin kauhunsanoma rakastetun hallitsijan murhasta tuli Suomeen, kertoja ei muuta mainitse kuin että „ilo suruksi muuttui." Ihmiselämä kaikeksi onneksi ei voi muuta kuin ylen harvoin piirtää mitään tunnetta niin verisin värein ihmisen muistoon kuin viesti tuosta tapauksesta. Tuskinpa 18 päivä helmikuuta 1899 sekään on voinut synnyttää niin unohtumattoman ahdistuksen tunteen kuin tuo 13 päivä maaliskuuta 1881.

Ohimennen mainittakoon pari pikkuvirhettä. Aleksanteri II:n astuminen valtaistuimelle tapahtui itse asiassa 2, mutta virallisesti 3 päivänä maaliskuuta, eikä 5 p:nä, kuten siv. 17 ilmoitetaan, kaikki uuden ajanlaskun mukaan. Sivulla 28 tarkoitetaan *Onkkalan* kylää Pälkäneellä, vaikka mainitaan — arvatenkin jonkun sen aikuisen sanomalehden mukaan — *Onkola.* Omituinen on sivulla 3 käytetty lauseparsi, että Castrénin nimitys professoriksi „laski pysyvän perustuksen suomalaiselle kielentutkimukselle." Mutta tämmöiset pienet seikat eivät tietysti sanottavasti häiritse sitä kokonaisvaikutusta, jonka edellä oleva sievä kirjanen tekee lukijaan.

E. G. Palmén.

Tietoja eri aloilta.

Uskonnonhistoriallista kirjallisuutta.

Kirjoittanut

M. A. Levander.

G. M. Grant, The religions of the world, 13:th thousand, London, A. & C. Black 1896.

— — *Les grandes Religions, traduit par M. C. de Faye, Paris 1897.*

F. J. Gould. A concise history of religion. Vol. I—III. London, Watts & C:o. 1893—97.

Oli aika, jolloin kristikunta ei kääntänyt huomiota edes pakanoiden kääntämistyöhön eikä siis voinut katsoa heidän uskontojensa tutkimista suuriarvoiseksi. Sinä aikana ei voitu Paavalin puhetta atenalaisille käsittää siltä kannalta, että hän olisi voinut antaa jotakin tunnustusta heidän uskonnolliselle hartaudellensa, vaan luultiin hänen tahtovan ainoastaan moittia pakanallisia atenalaisia sanoessaan: «minä näen teidän kaikissa kappaleissa epäjumalisiksi» (pro: hurskasmielisiksi Ap. Tek. 17: 22). Ja kuitenkin Paavali tahtoo liittää opetuksensa siihen uskonnolliseen kokemukseen, mikä atenalaisilla jo oli, koska hän lausuu näin: «Jota te siis tietämättä palvelette, sen minä teille ilmoitan» v. 23. Niinikään Jesus itse suruksensa sai huomata, että israelilainen seisoi kauempana Jumalan valtakunnasta kuin moni hurskas pakana. Matt. 8: 5—13.

Meidän aikamme vasta on voinut antaa arvoa sille uskonnolliselle elämälle, mikä ilmenee pakanakunnassa. Assyriologia on tuonut ilmi katumuspsalmia, jotka ilmaisevat syvällistä synnin katumusta (katso Sayce, Talande stenar tahi J. Walther, Les d'ecouverts de Ninive et de Babylone, ss. 128—132). Ja siveyssäännöt, jotka mekin vielä omistamme, ovat olleet tunnettuja ennen kristinuskon ilmaantumista, niinkuin esim. nämä: «Mitä ette tahdo, että ihmiset teille tekisivät, älkää sitä heillekään tehkö». Tahi tämä: «Rakastakaa vihollisianne», jonka Lao-Tse asetti ohjeeksi itselleen ja oppilaskunnalleen.

Nykyaika on kuitenkin mennyt liian pitkälle uskontojen historian korkeaksi arvaamisessa (katso tästä G. G. Rosenqvist, I tidens religiösa frågor, s. 8.)

Niihin, jotka tunnustavat pakanallisten uskontojen suurta merkitystä, kuuluu myöskin G. M. Grant, jonka käsikirjaa ilmoitamme.

Grant asettuu sille oikealle kannalle, jolta katsoen uskonnot ovat alussa olleet elinvoimaiset, mutta ovat kehityksensä aikana heikenneet ja himmentyneet. Tätä katsantokantaa edustaa niinikään tuo etevä, tunnettu Max Müller: uskonnot vaeltavat mäkeä alaspäin eikä ylöspäin. Opet-

tavaista, niin surullista kuin se onkin, on seurata esim. Hindulaisten uskonnon rappeutumista niin kelvottomaksi, että lopulta heidän sankari-jumalansa Krishna on kokonaan epäsiveellinen henkilö. Heidän viimeiset kansallisvirtensä Tantras ovat usein sangen epäsiveellisiä («often grossly immoral», Grant, s. 108). Pahojen henkien pelko ja palvelus on vain surullisena jätteenä tuosta kerran henkisestä uskonnontajunnasta. Grant esittää sivuilla 1—51 muhamettilaisuutta valo- ja varjopuolineen. Kiinan uskonnot saavat ss. 52—92 suopean arvostelun. Intian uskontoa tarkastetaan ss. 93—124. Buddan opin vaiheet esitetään seuraavassa luvussa ss. 125—157. Israelin uskonnollinen elämä valaistaan ss. 158—182. Ja viimeisen lukunsa omistaa kirjoittaja kristinuskolle ss. 183—202.

Persian, Babylonian, Egyptin, Kreikan ja Rooman pakanalliset oppijärjestelmät jäävät esityksestä pois, koska ne jo ovat tehtävänsä suorittaneet eivätkä enää vaikuta uskonnollisen tajunnan muodostumiseen.

Tämän teoksen johdosta, joka on levinnyt 13:ssa tuhannessa kappaleessa, tahdon vielä mainita muutaman sanan uskonnon ja siveyden suhteesta toisiinsa. Buddan, Lao-Tsen ja Confuciuksen opit ovat alussa olleet siveysopetusta yksinomaan. Joskaan ne tosin eivät ole uskonnollista tarvetta kieltäneetkään, vaan pikemmin katsoneet uskontoa ihmishengen tarpeeksi, niin niiden opit eivät kuitenkaan ole tarjonneet varsinaista ravintoa uskonnolliselle kaipaukselle. Mutta niin syvällinen on ihmishengen uskonnollinen tarve, että samaisten oppien tunnustajat ovat hakeneet tuota heiltä kiellettyä uskonnollista tyydytystä mitä luonnottomimmassa taikauskossa ja antautuneet munkkilaisuuteen, yksinäisessä rukouksessa saadaksensa vastauksen henkensä kipeimmälle kysymykselle. Taikausko ja kaavamainen rukous (rukousmyllyt) todistavat kaikessa järjettömyydessäänkin, että ihmishenki on rauhaton, kunnes se lepää Jumalassa.

Saamme lopuksi suositella hra Grantin kirjaa samaan tapaan kuin Journal des missions evangeliques. 1898 p. 450—1.

Gould esittää uskontojen kehityksen pääpiirteissään, nojautuen tutkimuksen uusimpiin tuloksiin ja asettuen agnostisismin kannalle. Kehitysaatteen hän sovelluttaa uskonnonhistoriaan siten että hän hylkää Max Müllerin kannan, jonka mukaan uskonnollinen kehitys kulkee alaspäin eikä ylöspäin, täydellisyyteen päin, niinkuin hän itse otaksuu. Liittyen Herbert Spenceriin Gould katsoo henkisen s. o. manalle menneitten vainajien palvelusta uskonnon alkumuodoksi.

Tekijä esittää uskonnontieteellisiä esikäsitteitä teoksensa alussa, käsitellen sellaisia aineita kuin: mitä on uskonto; onko ihmisheimoja olemassa, jotka ovat uskontoa vailla; animismi; usko sielun olemassa-oloon; hautaamistavat; henkien maailma; pahat henget; noituus; esivanhempain

henkien palveleminen; epäjumalain palvelus j. n. e. Tästä alhaisesta uskonnollisuudesta hän kohoaa korkeampiin muotoihin, niinkuin ihmispalvelukseen, polyteismiin, henoteismiin ja monoteismiin. Dualismin omituisuudet esitettyään tekijä lähtee selvittämään, mitkä ihmishengen tarpeet aikaansaavat mytologian syntymisen. Mainittakoon että Gould otaksuu esivanhempiemme jumala-käsitteen tarkoittavan sekä taivasta että jumaluutta. Siitä asiasta että maailma on syntynyt hopeanhohtavasta munasta, ovat vanhojen suomalaisten kanssa yksimieliset kreikkalaisten, Babylonian, Egyptin, Foenikian ja Brahmanien uskonnot.

Esikäsitteet selvitettyään kirjoittaja lähtee (siv. 71) lähemmin tarkastamaan erityisiä uskontoja evolutsionioppinsa kannalta. Kehitys on muka kokonaan luonnollinen, niin ettei mitään ylimaailmaista ja yliaistillista faktoria tarvita uskonnollisten ilmiöiden käsittämiseksi ja selvittämiseksi, vaan voidaan kaikki selittää inhimillisen sieluelämän kannalta. Vertaamalla eri uskontoja toisiinsa Gould koettaa selittää niiden keskinäistä yhteyttä ja sukulaisuutta samalla kuin kunkin omituinen luonne vertailemalla muihin samanlaatuisiin ilmiöihin selviää. Hänen metodinsa on siis psykologinen ja vertailevainen. Polemiikkiä ei ole tässä teoksessa, vaan on esitys tyynesti tasapuolinen; jonkun verran kuitenkin huomaa, että kirjoittajan silmä on tarkka näkemään kristittyjen heikkouksia, niinkuin esim. tässä lauseessa: «Eräs toinen indianein päällikkö nauroi Brainerdin saarnayrityksille ihmetellen, miksi indianit muuttaisivat uskontoansa, kun niin moni kristitty oli pahempi valehtelija, varas ja juoppo kuin konsanaan punainen mies» (s. 72).

Aasialaisten uskontojen sarjan alkaa muinaissuomalaisten uskonto s. 76—77. Se olisi siis alkuperäisin ja vanhin Aasian tunnetuista uskonnoista, jotka esitetään sivuilla 76—127. Esi-isämme eivät ole, Gouldin mielestä, palvelleet esivanhempiensa henkiä, niinkuin täällä omassa maassa on väitetty, vaan ovat tunnustaneet personallisia jumalia, joista Ukko, the Old Man, the Grandfather, oli mahtavin. Totemismiä hän huomaa karhun ja kotkan kunnioituksessa. Siinä hän kuitenkin mielestämme erehtyy, ettei havaitse olleen mitään siveellisyyden *oppijärjestelmää* esivanhemmillamme; mitä muuta olisivat ne kauniit ja runsaat sananlaskut, jotka he ovat meille perinnöksi jättäneet ja jotka ansaitsivat tulla jollekulle suurelle kielelle käännetyiksi. Suomalaisten uskontojen lähteinä Gould käyttää Crawfordin Kalevalan käännöstä, sekä Tielen ja Saussayen oppikirjoja uskontojen historiassa.

Teoksensa 2:ssa osassa Gould käsittelee Israelin kansan uskontoa ja 3:nnessa kristinuskon alkuaikaa, katsellen näitäkin uskontoja luonnollisen kehityksen kannalta.

Tieteen tuloksiin perustuva ja lähteisiin viittaava täsmällinen, lyhyt ja runsasaineinen esitys uskontojen historiasta on Gouldin teos. Sen-

vuoksi se on sopiva niille, jotka tahtovat supistetussa muodossa nähdä verrattain runsaita tosiasioita toisen toisensa viereen ahdettuina uskontojen kehitystä arvostellaksensa. Ja runsaat viittaukset lähteisiin helpoittavat sen vaivoja, joka haluaa ryhtyä spesiali-tutkimuksiin. Vakaantuneelle lukijakunnalle on siis teoksemme sopiva. Vasta alkaville sitä vastoin emme uskalla sitä suositella, koska se meidän mielestämme rakentaa väärälle pohjalle. Evolutsionioppi on jo luonnonkin historiassa arveluttava, koska siltä kannalta katsoen ei voi selittää elollisen luonnon syntymistä elottomasta. Mutta kokonaan hyljättävä on mielestäni tämä kehitysoppi sovitettuna uskontoihin seuraavista syistä. Raamattu todistaa, että pakanakunta kulkee alaspäin kulkevaan suuntaan eikä ylöspäin. Tahdon huomauttaa että Buddan, Confuciuksen ja Lao-Tsen uskonnot ovat niin paljon huonontuneet, etteivät perustajat tuntisi eivätkä hyväksyisi omaa uskontokuntaansa; ja vielä: jos Mooseksen uskonto oman sisällisen elinvoimansa kautta olisi laskenut sen siemenen, josta kristillisyys luonnollisesti olisi kehittynyt, niin juutalaisten vihamielisyys kristityitä vastaan olisi mahdoton käsittää.

Uskonnon alalla evolutsionioppi ei pysty selittämään todellisuutta.

Sittenkuin jo olin ylläolevan kirjoittanut, sain ilokseni huomata, että etevä dogmatikko Gretillat teoksessaan Exposé de Theologie systematique tekee evolutsionioppia vastaan pääasiassa samat muistutukset kuin ylempänä mainitut.

Päivän kysymyksiä.

Kirje Helsingistä.

Museonrakennus-asia. — Kirjaltajain lakon-uhka ja sivistynyt yleisö.

Jos kärsivällisyyttä missään on tarpeen, kylläpä sitä kysytään, kun suurempi rakennushomma on edessä.

Pöydällämme tätä kirjoittaessamme on vihkonen, jolla jo vuonna 1887 koetettiin saattaa päiväjärjestykseen kysymys, jonka lopullinen ratkaisu näkyy kohtaavan arvaamattomia vaikeuksia. Tarkoitamme professori Eliel Aspelinin valaisevaa kirjasta: „Suomalainen kansallismuseo. Asiasta, joka on päivän kysymykseksi tuleva“. Tämä tutkimus ilmestyi samana vuonna, jona yliopiston konsistori kirjeessä 19 p:ltä helmikuuta oli pyytänyt, että valtio ottaisi huostaansa sen omistamat historiallis-kansatieteelliset kokoelmat sekä rakentaisi niille rakennuksen, jossa myöskin muinaismuisto-yhdistyksen ja ylioppilasosakuntien muinais- ja kansatieteelliset kokoelmat saisivat sijaa.

Kuten jokainen tämän lehden lukija tietää, kansallismuseokysymys yhä vielä on siinä tilassa, että hyvää uskoa tarvitaan, ennenkuin menee takaamaan, ettei vuosikymmen vielä tule kulumaan tuuman toteutumiseen.

Ensimäinen ja laillansa pahin este oli rakennuspaikan puute. Kun Helsingin asemapiirros vuosisadan alussa aivan vapaasti tehtiin, jäi kansallismuseon tarve tietysti huomaamatta. Sattuipa asianomaisille silloin pahempiakin erehdyksiä, niinkuin esimerkiksi ettei varattu paikkaa yhdellekään teatterille, saatikka kolmelle. Siihen aikaan olisi ollut helppo säästää tontteja vaikka missä, mutta ei voitu kaikissa kohden tulevan ajan tarvetta aavistaa. Älkäämme sen ajan miehiä siitä moittiko, sillä onhan kosolta niitä, joille nykyajankin tarpeet ovat salaisuutena. Ja niinpä täytyi vuonna 1887, jolloin museokysymys täydellä todella tuli keskustelun alaiseksi, hyväksi aluksi mennä etsimään rakennuspaikkaa, ja lopulta luultiin, että paras oli tarjona Nikolaikadun pohjoispäässä, vaikka ei sekään suuria vaatimuksia täyttänyt.

Asia joutui kaupungin viisasten isien harkittavaksi, ja samassa alkaa pitkä juttu. Tätä varsin sotkuista asiaa en huoli mennä seuraamaan, sillä siihen vaadittaisiin kärsivällisyyttä oikein Jobin mitalla. Loppuponteen tyytyäksemme kaupungin valtuusto kerran vastasi, että tarkoitusta varten sai käyttää sitä paikkaa, joka juuri sattui olemaan vapaana, sittenkuin lopullisesti oli tullut selville, ettei säätytaloa rakennettaisi Observatorivuorelle.

Nyt luulivat museohankkeen ystävät ainakin olevansa yhdeltä puolen hyvässä turvassa. Mutta ilo oli liian aikainen, sillä sillä välin kuin Rakennusylihallitus valmisteli piirustuksia sen luonnoksen mukaan, jonka Arkeologinen toimisto asiantuntijoilla oli teettänyt, tuli molempia, vieläpä itse kaupungin arvoisaa valtuustoakin mahtavampi herra väliin. Siitä piittaamatta, että paikka lainvoimaisella päätöksellä oli toiseen tarkoitukseen määrätty, rupesi nimittäin kaupungin puutarhuri, jolle varmaan Semiramis-vainajan laakerit puutarhahoidon alalla eivät suoneet yörauhaa, hommaamaan puutarhaa noille kolkoille kallioille, joitten vieressä valtiosäätyjen asiakirjoissa siihen aikaan usein mainittu Dahlströmin sauna sijaitsi. Sen hyvän säännön mukaan, että oikean käden ei pidä tietämän mitä vasen tekee, sai herra Olsson sijoittaa — ellemme erehdy — 40,000 markkaa luodakseen entisistä notkoista ja vuorista vihannan niityn, niin kauniin ja tasaisen, että siitä olisi ollut joka maamiehelle iloa, kun ei vaan sattunut näkemään, miten sitä niitettiin yhtä usein kuin hieno mies partansa ajaa. Ja kun kysymys museon rakentamisesta saattoi tulla lopullisesti senaatissa käsiteltäväksi, oltiin sillä ikävällä kannalla, että joko täytyi ruveta rakennustöillä hävittämään noita suurilla kustannuksilla luotuja kenttiä tahi lähteä uudestaan paikkaa etsimään.

Hallitus oli kohtelias, ehkä liiaksikin, ja kysyi kaupungilta, pysyikö se lupauksessaan. Siitä ei oltu tietävinään, että lupaus oli tehty tyhjäksi melkein heti kuin se oli annettu. Ja kaupungin valtuusmiehet eivät tahtoneet tärvätä mitä kalliisti oli maksettu, ja niin alettiin etsintää uudestaan. Onneksi ei tällä kerralla ollut sellaista vastahakoisuutta kuin suomalaisen teatterin asiassa. Museon sijoittaminen kaupungin ulkolaidalle ei myöskään hirvittänyt, ei liioin kun tuonnekin varmaan jonkun vuosikymmenen kuluttua nousee ehkä hyvinkin kaunis kaupunginosa. Ja siis paikka vihdoin on selvillä, jollei joku muu viranomainen keksi sillekin uutta käyttöä, jota Jumala armossa estäköön.

Mutta nyt tulee uusi pulma. Muutamat museonharrastajat arvelevat, että tällä välin periaatteet museorakennusten suhteen ovat ulkomailla siinä määrässä kehittyneet, että se mikä kelpasi vuonna 1888 ja vielä myöhemminkin, nykyänsä on aivan vanhentunutta. Niinpä koko entinen suunnitelma olisi silleen jätettävä, jotta saisi museon kolme eri osastoa eroitetuksi kolmeen rakennukseen, joilla ei olisi muuta yhteyttä kuin se osa, jossa varsinainen työ tapahtuu. Sillä lailla voitettaisiin muka se etu, että saisi täydellen vapaasti jokaisen osaston tarvetta pitää silmällä. Jos esim. etnografinen osasto tarvitseisi yhtä paljon alaa kuin molemmat muut yhteensä, olisi helppoa tätä tarvetta tyydyttää, mikä ei tietysti käy laatuun, jos mainittu osasto saa sijansa suuren huoneuston kolmannessa kerroksessa. Voisipa tällä tavoin myös vapaammin muodostaa rakennuksen ulkonaista stiiliä niiden esineiden mukaan, joita varten kukin osasto on rakennettu. Nyt mainitun rakennusjärjestelmän mukaan pitäisi muuten esittää yleisölle ainoastaan valittu osa kokoelmista, ja säilyttää muut makasiinissa.

Mutta onpa tässä kohden epäilyksiäkin esitetty. On huomautettu, että meillä nuo kolme osastoa, joita oli aikomus sijoittaa kukin eri kerrokseensa, ovat joteskin tasaiset ja arvatenkin tulevat sellaisina pysymään. Etnografinen osasto on tosin nyt muita suurempi, mutta siitä puhumatta, että se jo on saavuttanut sellaisen täydellisyyden, että kovin paljon kotimaisia esineitä ei voi odottaa tulevan lisään, kuuluu tähän osastoon muun muassa Venäjän suomalaisten, Vermlannin suomalaisten ja Siperian kansojen esineet, sekä sen lisäksi vielä kaukaisempain kansojen kultuurin muistomerkit. Ei tapahdu mitään sanottavaa haittaa, jos sellaiset osastot kuin Ethólenin ja Antellin asetetaan vaikka ihan erikseen, joko sitten toiseen kerrokseen tahi eri kylkirakennukseen. Ainakin haitta tämmöisestä järjestelmästä olisi melkoista vähempi kuin jos jokainen noista kolmesta pääosastosta tulisi hajoitettavaksi vähintään kahteen kerrokseen, joista toinen olisi yleisölle avoinna, toinen tiedemiehille aiottu. Pahoin on peljättävä että tästä jaosta syntyisi odottamattomia vaikeuksia,

sillä kenpä menee kaikiksi ajoiksi vetämään rajat noiden ryhmien välillä? Museon virkamiesten työhuoneet olisivat vielä kolmannessa paikassa, ja kun meillä samoin kuin Ruotsissa eri aikojen tunnusmerkit usein käyvät hyvin yhteen, tulisi eroitus näytettäviksi sopivien sekä etupäässä tutkijoille aiottujen esineiden välillä kovin mielivaltaiseksi. Ei tarkkanäköisinkään tiedemies uskalla sellaisissa oloissa mennä ennakolta määräämään eri osastojen alaa. Joka tapauksessa museon virkamiesten aika aivan arvaamattomassa määrässä, näin ollen, kuluisi esineiden kuljettamiseen paikasta toiseen.

Mikä museolle on tarpeen, on saada riittävästi tilaa, sekä pohja-alaa että seiniä. Helposti siirrettävillä väliseinillä sopii sitten tätä tilaa käyttää, kunhan joku osasto tai alaosasto enemmän tilaa vaatii. Senpä tähden Ruotsin etnografisen museon nerokas luoja Artur Hazelius onkin uudessa museorakennuksessa ottanut noudettavaksi järjestelmän, joka läheisesti vastaa sitä mitä meillä viime aikoihin asti on ajateltu. Että rakennuskustannukset myös voisivat suuresti kasvaa uutta järjestelmää käyttäessä, jolloin arvatenkin rakennusala laajenisi, on seikka jota ei myöskään voi jättää mainitsematta.

Edellä esitetyissä asioissa on joka tapauksessa ollut ainakin osaksi erimielisyyttä asiantuntijain välillä olemassa, joten eri näkökohdat tietysti ansaitsevat tulla tarkasti punnituksi. Rakennusylihallitus, joka on valmistanut piirustukset vanhan järjestelmän mukaan, kuuluu puolestaan asiallisilla syillä vastustavan esitettyä muutosehdoitusta.

Mutta löytyypä myös kysymys, johon nähden kaikki ovat aivan samaa mieltä. Museon kaikissa osastoissa vallitsee tätä nykyä tungos sellainen, että nuo kokoelmat suurimmaksi osaksi ovat yleisöltä kätketty aarre, jopa ovat vaarassa turmeltua ja ainaiseksi mennä hukkaan. Joka vuosi lisää tuota vaaraa, vaikeuttaen samassa uusia tutkimuksia. Jokainen päätös, joka ehkä työntää tietämättömään tulevaisuuteen museorakennuksen toteuttamisen, on siis kova isku niille kansallisille aatteille, joita meidän historiallisten ja kansallisten kokoelmien on määrä palvella.

On tunnettu väite, että yksinvaltaisesti hallituissa maissa suuret rakennushommat menestyvät paremmin kuin tasavalloissa tai perustuslaillisesti hallituissa, koska edellisessä tapauksessa yksi ainoa tahto on määräämässä, mikä tietysti on parempi johdonmukaisuuden takuu, kun sitä vastoin monen sekaantumisesta samaan asiaan liiankin helposti seuraa, että syntyy kompromissiehdoituksia, jotka eivät tyydytä ketään. Kyllä moni rakennushanke meilläkin on huonolle tolalle joutunut riitaisten vaikutusten taistellessa. Toivottava on, että tätä nyt vältetään, sillä heikompikin tuuma on joskus parempi kuin kaksi tarkoitusta, jotka sopimattomasti kytketään yhteen.

*

Huolestunut mieliala heräsi äkisti maamme suuressa yleisössä, kun viime kuun vaiheissa se uutinen levisi, että yleinen, koko maan kirjapainot käsittävä kirjaltajain lakko suunniteltiin toimeenpantavaksi. Oli jo ollut syytä toivoa, että se erimielisyys, jonka kysymys kirjaltajain palkkaustariffista oli kirjaltajain ja isäntien välillä aiheuttanut, päättyisi keskustelujen ja molemminpuolisten myönnytysten tietä rauhalliseen sovintoon. Mutta yhtäkkiä tämä erimielisyys, sittenkuin se Kirjaltajaliiton viimekesäisestä kokouksesta asti oli kytenyt, uhkasikin leimahtaa ilmi taisteluksi, — toiselta puolen työnlakko, toiselta työnsulku pitkin koko linjan.

Yleisön huolestuminen aiheutui siitä kysymyksestä, miten lakon aikana kävisi valtiopäiväin asiakirjain painatuksen, miten myöskin sanomalehtien ilmestymisen, sanomalehtien, jotka nykyisissä oloissa ovat päässeet yleisön erityisen suosion esineiksi.

Mieliala kiihtyi, ja sivistynyt yleisö oli pian valmis langettamaan arvostelunsa suunnitellun lakon oikeutuksesta. Yleisö ei tyytynyt siihen että se antoi siveellisen kannatuksensa kirjapainojen isännille, uskoen kokonaan näiden selityksiin, että kirjaltajain vaatimukset olivat liialliset, mahdottomat ja sellaisina „lannistettavat;“ se asettui oikein käytännössäkin kirjapaino-isäntien puolelle hyväksyen innokkaasti sen ajatuksen, että maamme sivistynyt nuoriso, etupäässä ylioppilaat, oli asetettava lakon ajaksi kirjasinkastien ääreen. Sivistyneen nuorison piti isänmaallisuuden nimessä astua vähäksi aikaa varsinaisten työmiesten sijalle, koska lakon johdosta isänmaan asia muussa tapauksessa joutuisi pahasti kärsimään.

Oliko sivistyneen yleisön arvostelu ja menettely oikeutettu?

En aio tässä kajota asian taloudelliseen puoleen, en osaa arvata, kummaltako puolelta, työnantajainko vai työmiesten, olisi voitu osoittaa suurempaa myöntyväisyyttä ja varovaisuutta jyrkkien ultimatumein esittämisessä. Koska kirjaltajain ehdoitus että asia annettaisiin sovinto-oikeuden ratkaistavaksi, ei saanut isäntien suostumusta eikä niin muodoin riitakysymyksestä ole olemassa puolueetonta, asialliseen tutkimukseen perusteltua lausuntoa, on minusta syrjäisen vaikea asettua ehdottomasti toiselle taikka toiselle kannalle.

Mutta tästä asian taloudellisesta puolesta riippumatta asetan kysymykseni: oliko oikein että yleisön mielipiteen paino asetti sivistyneen nuorison ja ylioppilaat isänmaallisuuden nimessä pitämään kirjapainoisäntien puolta?

Kysymykseen ei mielestäni voi antaa kuin yhden vastauksen. Kun työmiesten ja työnantajain välillä erimielisyys syntyy taloudellisten seikkain järjestämisestä, palkkojen suuruudesta, työpäivän pituudesta y. m., niin siinä on kysymys, jota ei, niin kauan kuin ei toinen tai toinen

riitapuoli käytä aseenaan isänmaalle suorastaan turmiollisia keinoja, voi isänmaallisuuden kannalta ratkaista puoleen eikä toiseen.

En voi katsoa sitä seikkaa, että kirjaltajain lakon seuraukset olisivat voineet käydä maallemme sangen haitallisiksi, niin yksistään kirjaltajain vastattaviksi, että heidät sen nojalla voisi leimata epäisänmaallisiksi. Kovin suurta painoa en tahdo panna sille seikalle, että kirjaltajat saattoivat tariffiehdoituksensa isäntien tietoon jo viime lokakuussa, joten lakon ei heidän puolestaan olisi tarvinnut lykkäytyä juuri valtiopäiväin ajaksi. Mutta minusta joka tapauksessa ne seuraukset, jotka yhteiskunnalle aiheutuvat taloudellisten olosuhteiden aikaansaamasta lakosta, eivät ole isänmaallisuuden nimessä asetettavat lakkoa tekevän ammattikunnan yksistään vastattaviksi, jollei ole varsinaista syytä epäillä ammattikunnan isänmaallista mieltä.

Maamme kirjaltajat eivät isänmaallisiin kysymyksiin nähden ole mitenkään antaneet aihetta syytökseen, että isänmaan onni tai onnettomuus on heille yhdentekevä. He ovat päinvastoin „näihin aikoihin" osoittaneet isänmaallista mieltänsä niin selvästi, että heille siitä hiljattain annettiin julkinen tunnustus.

Kun muutamia kuukausia sen jälkeen kirjaltajat vaativat parannuksia taloudellisissa oloissaan, niin sanomalehdet ja yleisö ovat valmiit siihen arvosteluun, että nuo vaatimukset asettavat kirjaltajain ammattikunnan isänmaan ja yhteiskunnan ulkopuolelle. Intoillen silloin puhutaan niistä valtiollisista seurauksista, joita kirjaltajain lakko tuottaisi. Mutta eipä muisteta ollenkaan ottaa huomioon niitä seurauksia, joita „isänmaallinen" intoileminen saattaa tuottaa sille yhteiskunnalle, joka muodostaa isänmaan.

Miltä mahtoikaan kirjaltajista tuntua, kun heille, samoille miehille, jotka muutamia kuukausia takaperin olivat saaneet isänmaallisuudestaan kiitoslauseita sanomalehdiltä ja kukkia säätyläisnaisilta, annettiin työksi latoa ja painaa kirjoituksia, joissa heidän isänmaallisuutensa asetettiin epäilyksen alaiseksi? Miltä mahtoi heistä tuntua tehdä työtä sellaisten kirjoitusten monistamiseksi, joissa mentiin niinkin pitkälle että heidän lakkopuuhaansa julistettiin suoraan „Juudaksen teoksi"? Ja miltä mahtoi heistä tuntua, kun he huomasivat, että maamme sivistynyt nuoriso, ylioppilaat etupäässä, isänmaallisuuden nimessä hankkiutuivat toimittamaan heidän työtänsä, jota he muka välinpitämättöminä isänmaasta aikoivat kavaltaa?

En tahdo moittia nuorisoa enkä ylioppilaita, sillä varmaankin he täten sekaantuessaan taloudelliseen riitakysymykseen, jonka arvostelemiseen heillä ei ollut mitään edellytyksiä, olivat täydellisesti vakuutettuina toimenpiteensä isänmaallisuudesta. Kuitenkaan en tässä yhteydessä saa jättää lausumatta paheksumistani siitä kevytmielisestä julkaisusta, jonka

„kirjaltaja-ylioppilaat" katsoivat voivansa vakavana hetkenä päästää ilmoille. Mutta sitä vastoin pidän harhaan johdettuna sitä sivistyneen yleisömme mielipidettä, joka sai nuorison ryhtymään tuollaiseen mielenosoitukseen työnantajain ja työmiesten välisessä riidassa.

Tiedän etten ole yksinäni mainittua asianlaitaa valittamassa. Olen kuullut usean sitä valittavan. Tiedän että minun kanssani vieläkin useammat paheksuvat sitä seikkaa että tuosta „vapaaehtoisen mustan kaartin" avustuksesta oikein tekemällä tehtiin suuri isänmaallinen numero, jonka muisto oli kaikilla mahdollisilla keinoilla kiinnitettävä ihmisten mieliin.

Sivistyneen yleisömme menettely kirjaltajain lakkokysymyksessä todistaa ikävällä tavalla sitä yksipuolisuutta, jolla tämä yleisö arvostelee isänmaan asioita. *Valtiolliselle* näkökannalle sen mieli on erittäin herkkä; poliittiset yllykkeet synnyttävät yleisössämme helposti kiihkeitä tunteita ja toimimishalua. Mutta eipä *yhteiskunnallinen* näkökanta likimainkaan samassa määrin vaikuta suuren yleisön mieliin. Ei ymmärretä edes tämän näkökannan merkitystä. Mutta meidän täytyy oppia ymmärtämään, että yhteiskunnallisen näkökannan unohtaminen ja loukkaaminen koituu lopulta valtiollisestikin vahingoksi, joskin hetkellisesti katsoen ei aina siltä näytä.

Viime aikoina on ollut merkkejä siitä että yhteiskunnallinen harrastus on meillä kasvamassa. Mutta osoittaapa se tapa, jolla kirjaltajain lakkopuuhaa on sivistyneen yleisön puolelta kohdeltu, että meiltä vielä paljon puuttuu, ennenkuin todenteossa opitaan näkemään yhteiskunnallisen näkökannan isänmaallista merkitystä.

Spectator.

Toimitukselle tullutta kirjallisuutta.

Suomalais-ugrilaiselta Seuralta: Suomalais-ugrilaisen Seuran aikakauskirja XVII: 1. *K. F. Karjalainen*, Ostjakkeja oppimassa. — 2. *U. T. Sirelius*, Ostjakkilaiselta matkaltani v. 1898. — 3. *H. Paasonen*, Matkakertomus mordvalaisten maalta. — 4. *E. N. Setälä*, I. N. Smirnov's untersuchungen über die ost-finnen. — 8. Otteita Suomalais-ugrilaisen Seuran keskustelemuksista v. 1898: *A. O. Heikel*, Ethnographische litteratur; *O. Donner*, Alkajaispuhe Suomalais-ugrilaisen Seuran vuosikokouksessa 18²/XII98. — Vuosikertomus 18²/XII98. 8: —.

Suomalaiselta Kirjallisuuden Seuralta: *K. Cannelin*, Ruotsalais-suomalainen sanakirja. 7 vihko. 5: —.

Werner Söderströmiltä: *Leo Tolstoi*, Ylösnousemus. II osa. 7:s vihko. —: 55. — Avarassa maailmassa. Toinen vihko. —: 35. — *Juhani Aho*, Katajainen kansani. Toinen sarja. 2: 25. — *Lauri Soini*, Kansallisia lauluja. 1: 50. — *L. Harms*, Ahtisaarnoja 1: 50. — *Anton Stuxberg*, Uusi eläintieteellinen ku-

vasto. Vihot 15—19. à —: 40. — *Juho Reijonen*, Kertomuksia ja kuvauksia. Vihko 1 —: 55. — *Joh. Dillner*. Uskonnollisia mietelmiä jokapäiväistä hartautta varten. 4:s vihko —: 35. — *C. Georg Starbäck*, Historiallisia romaaneja keskiajalta. Vihot 23, 24 à —: 55. — *Cecilia Bååth-Holmberg*, Vuosisatamme kansansankari Garibaldi. Vihko 7. —: 35. — *J. V. Snellmanin* Valitut teokset II. Vihot 18, 19. à 1: —. — *Z. Yrjö-Koskinen*, Ajantieto maailman tärkeimmistä tapauksista. Sid. —: 65. — *K. Suomalainen*, Kansanmiehen laskuoppi. —: 85. — *F. W. Palander*, Suomalais-venäläinen sanakirja 4:s vihko. 1: 75. — Avarassa maailmassa. Vihot 12, 13 à —: 35. — Vänrikki Stoolin tarinat. 7:s vihko. — Kyläläisten kirjasia, n:ot 21—15 à —: 05.

Otavalta: *Carl Blink*, Eerikki XIV ja Juhana III. Vihko 17 à —: 25. Yleinen kirjallisuuden historia. 15 vihko. —: 90. — *Rudyard Kipling*, Valon kadotessa. Vihot 4, 5 (Otavan romaanisarja). — *Paul la Cour & Jac. Appel*, Maailman rakenne. 7 vihko. —: 75. — Maatalouskirjasto n:o 9 —: 25.

Söderström & Kump:lta: *Onni Granholm*, Kärleken under normal och abnorm form. 3: —. Fänrik Ståls sägner. 7 vihko.

G. W. Edlundilta: *Zach. Topelius*, Samlade skrifter. Sarja II. Vihko 10. Sarja III. Vihot 8—12. — *C. S.*, Tron på ljuset, det rena ofördunklade förnuftet. —: 50. — *Edv. Bergh*, Lainopillinen hakemisto. Vihko 12—13. 1: 40. — *F. A. Ottelin*, Maanviljelyskalenteri Suomenmaalle 1900. — *Johanna Spyri*, Taatussa turvassa. Suom. Hanna Pakkala. —: 35. — *Johan Ludvig Runebergs* Samlade arbeten. Normalupplaga. Kolmas nidos 3: 50. — *A. Lagerlöf*, Lärobok i allmän handelslära för handelskolor. 3: 50.

U. W. Telén & Kump:lta: *Björnstjerne Björnson*, Arne. 1: 25. — Näytelmäkirjallisuutta n:ot 34, 35 à —: 60.

Paul Ljungilta: *O. H. Dumrath*, Maa ja sen kansat. (F. v. Hellwaldin mukaan). 1 vihko. —: 75.

K. J. Gummerukselta: *K. Grotenfelt*, Suomen historia uskonpuhdistuksen aikakaudella. Vihko 1. —: 85.

J. Länkelältä: *G. Chr. Dieffenbach*, Luukkaan evankeliumi 204:ssä lyhyessä tutkistelemuksessa. Suom. J. O. Grönblad ja R. Kuosmanen. Vihot 1, 2. à —: 30.

Tekijöiltä: *G. G. Rosenqvist*, Guds förhållande till världen. Toinen painos. 3: —. *P. Nordmann*, Daniel; — — Från Finlands sista år. 2: 25. — *F. Wald. Lönnbeck*, Pro Britannia.

Suomen Naisyhdistykseltä: *Maria*, Papinrouva ja Tervolan torppa. Toinen painos. —: 25. — *Maria*, Tervolan lapset. Toinen painos. —: 25. — *Kokenut Kananhoitaja*, Pieni kanakirja. Toinen korjattu painos. —: 20. — *Maria*, Oma maa mansikka, muu maa mustikka. —: 20. — *Maria*, Tervolan puutarha. —: 35. (Suomen Naisyhdistyksen yleishyödyllinen kirjasto I—V). — Samat kirjat ruotsiksi. (Finsk Kvinnoförenings allmännyttiga bibliotek I—IV).

Virittäjä, n:o 1: U. Karttunen, Samuli Kustaa Bergh. — Knut Cannelin, Suomenkielen passivin I:sen partisipin käytäntö. — Oikeakielisyyttä y. m.

Duodecim, n:o 1: Katsaus lääketieteen kehitykseen 19:llä vuosisadalla.

Nutid, n:ot 1, 2, 3: Kvinnofrågan vid våra landtdagar. — A. E., Gustava Rydman. — M. F., Zachris Cleve. — Hedvig Gebhard, Kvinliga nationalekonomer. — Kirjallisuutta y. m.

Finsk tidskrift, n:o 1: L. Mechelin, Vid begynnelsen af året 1900. — R. Hermanson, En protest af Elof Tegnér mot K. Ordin och F. Jeljenev. — I. Leopold, Allmän tidskriftsrevy. — N:ot 2, 3: Alexander Öhqvist, Friedrich Nietzche. — Knut Tallqvist, Bibliskt bildspråk. — I. Leopold, Henrik Ibsen. När vi döde vågner. — Teatterikatsaus, kirjallisuutta y. m.

Ateneum, n:o 1: Werner Söderhjelm, Ett kapitel ur Karl A. Tavaststjernas biografi. — Knut Hamsun, Andens Afblomstringsalder. — J. E. Rosberg, Boerna. — Kuvia y. m.

Suomen Museo, n:o 6: J. A—io, Suomi Sebastian Münsterin 1500-luvun alkupuolella ilmestyneessä kosmografiassa. — J. A—io, Museorakennusten ohjelmasta. — Vuosikertomus. — Tilausilmoitus.

Finskt Museum, N:o 6: A. Hackman, Ett nytt bronsåldersfynd från Egentliga Finland. — J. R. A., Några konstnärsminnen. — Tilausilmoitus.

Suomen urheilulehti, n:o 1: I. W—n, Uusia liittoja. — A. Th. Böök, „Pohjan satakieli". — Väinö Kaisla, Ilveksen ajo. — Purjehdus. — Soutu. — Polkupyöräily. — Hiihto ja luistelu. — Matkailu.

Kansakoulun lehti, n:ot 1—5: K. W. Forsman, Oppikirjakomitean ehdotuksista. — K. K - s, Rauhanaate kouluissa. — E. W. M—g, Sielutieteellisten havaintojen tekeminen lapsissa. I. — A. Hornaeus, Oppilaskirjastojen tarpeellisuudesta. — Kirjallisuutta y. m. — Liite: Suomen kansakoulukalenteri lukuvuodelle 1899—1900.

Vartija, n:ot 1 ja 2: Frans Nordlund, Satalukujen vaihteessa. — A. O. Blomberg, Raamattu ja Mesopotamian rauniot. — K. Aug. Hilden, Pappismuistoja. — Arkistovaliokunta ja kirkonarkistot. I. — Ulkomaan uutisia, kirjallisuutta y. m.

Teolooginen aikakauskirja, n:ot 1, 2 ja 3: Arthur Hjelt, Vapautusliike roomalaiskatolisessa kirkossa. — Herman Råbergh, Gabriel Lauraeus. — Erik Johansson, Muutamia tietoja ja havaintoja Saksan teologisesta maailmasta. — G. G. Rosenqvist, I dagens kyrkliga frågor. I. — — Det kristna självmedvetandet och tidningspressen. — — Civiläktenskapsfrågan förr och nu. — Edv. Stenij, Saksan ja pohjoismaitten tärkeämpi teolooginen kirjallisuus vuodelta 1899. I. Eksegetiikkaa. — Kirjallisuutta y. m.

Toukomettinen, n:ot 3—6: Miten saat lapsesi tottelemattomaksi? — Lähetysalalta. — Auttakaa karjalaisia. — Kirjallisuutta.

Kansanopisto, n:o 1, 2: Suomen kansan hengelliset sävelmät. I. — Valtiopäivät. I. — Aate leviää. — Uutisia y. m.

Pyrkijä, n:o 1, 2 ja 3: S. A., Miten olisivat nuorisoseurain kokoukset järjestettävät. — V. T., Nuorisoseurat ja urheilu. — Samuli Koski, Nuoret lautamiehet. — Hannes Gebhard, Taloudellinen yhteistoiminta-aate ja Suomen nuorisoseurat. — Runoja, y. m.

Luonnon ystävä, n:ot 1, 2, 3: Herman Stenberg, Kevään kangastusta talvisen puron liepeellä. — O. H—n, Laulurastas. — Herman Stenberg, Sahara. — A. J. Mela, Harvinaisia talvivieraita Suomessa. — Herman Stenberg, Käynti kalastusasemalla Obin varrella. — Pieniä tietoja y. m.

Uusi Kuvalehti, n:ot 1, 3, 4: John Ruskin. Sotakatsaus, y. m.

Kyläkirjaston kuvalehti B-sarja, n:o 1: Hetken miehiä: J. A. Gripenberg. — Porthanin arkku, y. m.

Opiksi ja huviksi, n:ot 1, 2: Zach. Castrén, Johan Henrik Pestalozzi. — N. L., Kappale nykyaikaista kansallisuustaistelua. — Katsauksia y. m.

Kansantoveri, n:ot 2—4: Bertha v. Suttner, Käkönen, novelli. — Runoja, kirjallisuutta, y. m.

Iltapuhde, n:ot 3, 7—10: Muistelkaamme vanhoja. — Runoja, y. m.

Kylvöjä, n:ot 1 - 4, 6.

Pellervo, 2:n näytenumero (tammik. 1900): Mikä on osuuskunta. — P. O. H., Sydänmaan osuusmeijeri. — I. A. S., Ojittamisesta. — O. R., Puutarhanhoito ja nälkävuodet. — Sama, ruots. painos n:o 1.

Maamies, n:ot 1—10; Oman kodin hankkiminen maatyömiehille Tanskassa. — J. E. S., Lannoituskokeet. — Voinoteeraukset 1899. — Kotimaan kuulumisia, ulkomaan uutisia, y. m.

Pohjanmaanraivaaja, n:o 2.

Puutarha, n:ot 1, 2: Puutarhatoiminta 1899, y. m.

Vakuutuslehti, n:o 12.

Aamulehti n:o 33; *Itä-Karjala* n:o 13: *Mikkelin Sanomat* n:o 12; *Satakunta* n:o 14.

Dansk tidskrift (tohtori L. Moltesenin toimittama) n:ot 1—3.

Postimees, n:ot 8—54.

Ihmisen ja kansalaisen oikeudet.

Yleissilmäys erään valtio-oikeudellisen aatteen historiaan.

Kirjoittanut

EINAR BÖÖK.

Viime vuonna, vuonna 1899, lakkautettiin Suomessa neljä sanomalehteä ikipäiviksi, useita määräajaksi. Samaisena viime vuonna tehtiin ajaksi Suomessa yhdistysten perustaminen tyhjäksi ja supistettiin sitä, mitä lähimpään tulevaisuuteen tulee. Niinikään viime vuonna käskettiin Suomen senaatin laatia lakiehdoitukset, joitten mukaan kokoontumis- ja puhevapautta rajoitettaisiin niin, että vapauden nimi tuskin enää niille sopisikaan . . .

Nämä ovat kaikille tunnettuja seikkoja. Enempi luetteleminen jääköön siksensä. Näissä on jo esimerkkejä kyllin sellaisista toimenpiteistä, joita vastaan rehellinen ihminen, rehellinen kansalainen sisimmästä olemuksestaan tekee vastalauseen. Hän tuntee, kuinka jokainen niistä painostaa, ei ainoastaan yleensä sitä yhteiskuntaa, johon hän kuuluu, vaan personallisesti häntä itseään. Hän tuntee, että jokainen niistä on tähdätty oikeuksia vastaan, joita nykyajan sivistyneissä yhteiskunnissa jo katsotaan ihmisen ja kansalaisen luonnollisiksi oikeuksiksi.

* * *

Ihmis- ja kansalaisoikeuksilla — noilla oikeuksilla, joitten ala valtion turvaamassa oikeuselämässä saattaa olla niin äärettömän laaja, mutta jotka usein ovat todellisuudessa saaneet ilmauksiltaan supistua mitättömän vähäisiksi — on ollut huomattava ja yhä kehittyvä merkitys sivistyneitten kansojen historiassa viimeksi kuluneina kolmena vuosisatana. Tämän kehityksen alku on etsittävä uskonpuhdistuksen nostamien myrskyjen viimeisiltä ajoilta 1600-luvulla, samoilta ajoilta, joilta on luettava luontaisoikeudellisen suunnan alku uudemmassa oikeusfilosofiassa. Seuraava vuosisata käytti edelliseltään perimänsä aatteet ja eräitä faktillisiakin oloja hyväkseen ja loi ihmis- ja kansalaisoikeuksien säännöksiä, joitten tuli olla kaiken muun säätönäisen oikeuden perusohjeina. Nyt päättymäisillään olevalla 19:nnellä vuosisadalla ovat ihmis- ja kansalaisoikeuksien yleiset käsitteet levinneet kaikkiin sivistyskansoihin, juurtuneet niitten tietoisuuteen ja muuttuneet tosin usein poljetuksi, mutta aina vaikuttavaksi ja velvoittavaksi, eläväksi voimaksi.

Vuosi 1789, Ranskan suuren vallankumouksen alkuvuosi, on merkkikohta ihmis- ja kansalaisoikeuksienkin historiassa.

Ranskan eduskunta oli taas kerran, toista vuosisataa kestäneen loman jälkeen, kokoontunut. Sillaikaa kuin sen jäsenet Versaillessa selvittelivät periaatteellisia kysymyksiä, alkoi Pariisin roistoväessä, sekä ylhäisemmässä että alhaisemmassa, levottomia liikkeitä, mieletöntä hirmuvaltaa ennustavia oireita. Kolme päivää ennen näitten ensimäistä suurta, rajua purkausta, Bastiljin hävittämistä, ehdoitti markiisi LAFAYETTE eduskunnalle, että amerikkalaista esimerkkiä noudattaen, säädettäisiin ihmisen ja kansalaisen oikeudet kaikkea tulevaisuutta varten julistettaviksi.

Sillä hetkellä ja yleensä koko sillä ajalla kaikki harjoittivat teoretista valtiotaitoa. Ja oppilauseet olivat heti sovitettavat erityisiin, päivän polttaviin oloihin ja kysymyksiin. Kaikki perinnäinen oikeus pantiin kiistanalaiseksi, se oli epävakainen, se oli uuden vapaudentunteen vihan esineenä; mielissä hehkui se syvä ja oikea vakaumus, että uusi valtio oli rakennettava vallan uuden maailmankatsannon perustalle, eikä silloin myöskään ollut kaukana toivomus ennen kaikkea tehdä nämä periaatteet selviksi itselleen, aikalaisilleen ja nousevillekin polville.[1]

Rohkeasti työhön ryhdyttiin. Pitkien keskustelujen jälkeen valmistui 27 p. elokuuta 1789 *Ihmis- ja kansalaisoikeuksien julistus:* „La

[1] v. SYBEL, Gesch. d. Revol.zeit. I s. 73 ss.

déclaration des droits de l'homme et du citoyen". Voimme lyhyesti keskittää sen 17 pykälän sisällyksen kolmeen yleislauseeseen:

kaikki ihmiset ovat vapaat ja tasavertaiset, ainoastaan yhteishyvän vuoksi saattaa niitten kesken eroituksia tehdä;

kaikilla ihmisillä on oikeus vastustaa sortoa;

kaikki suvereeninen valta on kansasta lähtenyt, yksityinen henkilö ei saa valtaa harjoittaa, ellei kansa ole sitä hänelle myöntänyt.

Nämä lauseet ovat sangen ylimalkaiset, mutta käytännöllisessä yhteiskuntaelämässä ovat erittäin tärkeät ja tuntuvat niistä saavutetut johtolauseet, jotka kullekin kansalaiselle takaavat ajatus- ja painovapauden, henkilön ja omaisuuden turvallisuuden, jotka eivät tunnusta lakia kansalaisia velvoittavaksi, jolleivät nämät joko itse tai edusmiestensä kautta ole sitä hyväksyneet, ja jotka tarkoin toisistaan eroittavat lainsäädäntövallan, hallintovallan ja tuomiovallan. Tämä kaikki nyt julistettiin kaikille oloille ja kaikelle ajalle yleiseksi, kaikkea muuta oikeutta oikaisevaksi ja hallitsevaksi perusoikeudeksi.

Eri tavoilla on jälkimaailma arvostellut tätä ihmisoikeuksien julistusta. Valtiomiehet ja historioitsijat ovat usein tulleet siihen päätökseen, että sillä oli suuri syy niihin vallattomiin hurjasteluihin, mihin Ranskan valtiollinen elämä, järkeä muka palvellakseen, seuraavina vuosina joutui aivan kuin pyörteen pyörryttämänä. Mitä kovimpia sanoja käyttää tässä suhteessa ranskalainen TAINE.[1] Hän lausuu: — „kansalliskokouksen julistuksessa ovat useimmat pykälät vain abstraktisia dogmeja, metafysillisiä määritelmiä, enemmän tai vähemmän kaunokirjallisia, t. s. enemmän tai vähemmän vääriä aksiomeja, milloin ylimalkaisia ja milloin ristiriitaisia, — — se on tyhjä koristus, turha ja raskas, ripustettu valtiomuotorakennuksen päätyseinälle, missä joka päivä väkivaltaiset kädet sitä tärisyttävät, kunnes se piankin romahtaa alas ohikulkeville päähän". —

Toiset taas, erittäinkin tietysti ranskalaiset yleensä, ovat kiittäneet ihmisoikeuksien julistusta vallankumousajan suurten aatteiden katkismukseksi, joka muka on valtiollisen järjestyksen ikuisena perustuksena.[2]

[1] H. TAINE, Les origines de la France contemporaine: La Revolution I, s. 274.

[2] Huom. esim. senaattori Trarieux'n joku vuosi sitten perustama »La lique des droits de l'homme«.

Oikeassa ovat tavallansa molemmat suunnat. Julistuksen muoto oli todellakin epämääräinen, eikä myöskään Ranskan kansa silloin ollut sillä kannalla, että se olisi kyennyt itsehallintoon. Uusi suuri vapaus sitä hurjistutti, ja se teki hullun töitä. Mutta toiselta puolen on oikeuksien julistus, turmiollisista puutteellisuuksistaan ja virheistäänkin huolimatta, suurenmoinen rajapyykki kahden maailmankauden rajalla, merkiten kautta aikojen, mistä lähti ja minne suuntautui uusi uupumaton virtaus europpalaisessa valtioelämässä.

Oikeimman käsityksen tämän julistuskirjan merkityksestä saanee, jos sitä tarkastaa siinä oikeushistoriallisessa yhteydessä, mihin se kuuluu. Tältä näkökannalta on vasta jokseenkin äskettäin kysymystä käsitellyt Heidelbergin yliopiston professori GEORG JELLINEK — nimi, joka on usealle suomalaiselle tuttu kahdesta varsin erilaisesta syystä. Muutamat Suomen valtiomuotoa vastaan vihamieliset venäläiset kynäsoturit ovat, etsien tukea Jellinekin maineesta, hyväkseen käyttäneet muutamia eräästä hänen nuoruudenteoksestaan [1] poimittuja lauseita niilläkin kumotakseen suomalaisten oikeusväitteet. Jellinek on itse ensimäisiä tätä ja kaikkea heidän menettelyään paheksumaan, ja me näemmekin todistuksena siitä hänen nimikirjoituksensa selvät piirteet niitten nimien joukossa, mitkä viime kesänä takasivat Suomelle, että on maailmassa toistakin voimaa, kuin väen ja vallan.

Palaamme aineeseemme seuraten pääasiallisesti Jellinekin esitystä. [2]

* * *

Meidän ei suinkaan tule kuvitella, että ihmisoikeuksien julistuksen merkitys olisi hukkunut vallankumouksen verivirtoihin; sen vaikutus ulottuu meidän päiviimme asti. Olipa sen yleisillä lauseilla suurempi tai vähempi arvo, niin ovat sen vaikutuksesta Europan mannervaltioitten säätönäiset oikeudet kehittäneet sitä aatetta, että yksilöllä itsellään on

[1] JELLINEK: Die Lehre von Staatsverbindungen, Wien 1882. Myöhemmin on Jellinek entistä mielipidettään muuttanut ja tarkemmin määritellyt kantansa teoksessa »Ueber Staatsfragmente», Heidelberg 1896.

[2] GEORG JELLINEK, Die Erklärung der Menschen- und Bürgerrechte; 1895. Yleispiirteiden suhteen on esitykselle myöskin paikka paikoin ollut nojana GERVINUS, Inledning till det nittonde århundradets historia. Ruotsinn.

subjektiviset, julkiset oikeudet. Sitä ennen esiintyivät yleiset alamaisen oikeudet vain valtion velvollisuuksien muodossa, sen jälkeen ne esiintyvät yksityishenkilön määrättyinä oikeusvaatimuksina. Ainoastaan luontaisoikeuden, jus naturæ'n, ajattelijoille oli käsitteeksi selvinnyt valtionjäsenen subjektivinen oikeus valtiokokonaisuutta kohtaan, mutta tuo oli toistaiseksi „vain kirjallisuutta". Vasta 1789-vuoden „Déclaration des droits de l'homme" saattoi tämän käsitteen sen koko laajuudessa europpalaisen lainsäädännön omaksi. Ensinnäkin ranskalaisessa valtiomuodossa vuodelta 1791, minkä alkuun asetettiin johdannoksi juuri tämä julistus ja missä sen nojalla lueteltiin sarja valtiosäännön vahvistamia ja takaamia luonnollisia kansalaisen oikeuksia. Samantapainen luettelo löytyy Ranskan tasavaltalaisessa valtiosäännössä v:lta 1848. Ranskalaisen julistuksen käsitystä noudattamalla on muitten mannervaltioitten melkein kaikkiin valtiosääntökirjoihin otettu samantapaiset oikeuksien luettelot. Saksassa oli useimmissa ennen 1848 syntyneissä valtiosäännöissä erityinen alamaisen oikeuksia käsittävä osasto. Vuoden 1848 jälkeen nuo oikeusluettelot ilmenevät yhä laajemmalla alalla, niin ennen kaikkea preussiläisessä valtiosäännössä v:lta 1850 ja Itävallan perustuslakisäännöksissä v:lta 1867, sekä viimein nuorten Balkan-valtioitten valtiosäännöissä. Mutta niissäkin maissa, joilla ei valtiosäännössään ole mitään sellaista luetteloa, niissäkin, kuten esim. uudessa Saksan valtakunnassa, ovat yksilön julkiset oikeudet itse asiassa tunnustetut, lainsäädäntö on omaksunut niitten periaatteet, lainkäyttö ja hallinto ei voi olla niitä varteenottamatta, koko julkinen elämä elää luonnollista kehitystään niitten hengessä.

Niin meilläkin. Niitten hengessä elämme luonnollista elämäämme. Painovapautta meillä ei ole, ajatus- ja puhevapauttamme, tunnettamme hengen ja omaisuuden turvallisuudesta saatetaan painaa alas, mutta niin pian kuin tuo paino vähänkään heikkenee, niin pian astuu tuo elämämme heti jälleen luonnollisiin oikeuksiinsa, osoittaen minne päin käy kehityksen oikea suunta. Meillä tosin ei ole mitään ihmis- ja kansalaisoikeuksien julistusta, mihin nojata, mutta meillä on kuitenkin muutamiin kohtiin nähden perustuslaeissamme selvät sanat, mitkä, jos kohta eivät suorastaan oikeuta alamaista, kuitenkin suorastaan velvoittavat hallitsijaa;[1] ja ennen kaikkea sopii tähän Tuomarin ohjeiden lause, että „maantapa, kun se ei ole kohtuuton, pidettäköön lakina".

[1] Hallitusmuoto 1772 § 2.

Tiedämmehän myös varmana totena, että ihmis- ja kansalaisoikeuksien periaatteet eivät ole vallan vieraat kaikille piireille Venäjälläkään.

Olemme johtaneet nämä uusimman historian ilmiöt ranskalaisesta julistuksesta v:lta 1789. Arvosteltakoon sitä ja sen ylimalkaisia lauseita tavalla tai toisella, ei käy silti kieltäminen, että edellisessä puheena olleiden oikeusperiaatteiden ilmeneminen 19:nnen vuosisadan valtiosäännöissä on historiallisessa yhteydessä tuon ranskalaisen julistuksen kanssa. Ja silloin on tärkeätä myös toiselta puolen saada selville se oikeushistoriallinen kehitys, josta taas on johtunut itse tämä ensimäinen europpalainen ihmis- ja kansalaisoikeuksien julistus.

Sangen yleinen on se mielipide, että Rousseaun „Contrat social“ olisi antanut aiheen tuohon julistukseen. Mutta tämä on erehdys. Rousseaun käsityksen mukaan yksilö on luovuttanut kaikki oikeutensa valtiolle. Ihmisoikeuksien julistus tahtoo sitä vastoin määrätä rajan valtion ja yksilön oikeuksien välillä. Ihmisoikeuksien julistus on tosin lainannut Rousseaulta muutaman sanamuodostuksen, mutta sen sisällys on luotu amerikkalaisten esikuvain mukaan. Lafayettehan ehdoitti tämän julistuksen Ranskan eduskunnan päätettäväksi, — Lafayette, joka omalla varustamallaan joukolla oli ottanut osaa Pohjois-Amerikan valtioitten vapaussotaan. Hän on itse muistiinpanoissaan viitannut ehdoituksensa merentakaiseen alkuperään.

Kun keväällä 1776 Filadelfiaan kokoontunut Pohjois-Amerikan valtioitten kongressi oli päättänyt julistautua Englannista riippumattomaksi, lähetti se eri valtioille kehoituksen, että ne laatisivat itselleen valtiosäännöt. Ensimäinen tätä kehoitusta noudattamaan oli Virginia. Ja täällä asetettiin ensi kerran valtiosäännön alkuun kansalaisen oikeuksien julistus, juhlallinen „bill of rights“. Useimmat muut valtiot seurasivat sittemmin Virginian esimerkkiä ja asettivat valtiosääntöjensä aluksi samantapaiset „bills of rights“. Kaikissa näissä julistuksissa esiintyvät samat periaatteet, niin että sama lause on eri muodoissa lausuttuna melkein jokaisessa niistä. Ja jos taas vertaa niitä ranskalaiseen julistukseen, on yhtäläisyys aivan selvä, — samat yleiset säännöt, samat suuret sanat: ranskalaiset eivät ole omaksuneet ainoastaan amerikkalaisia aatteita, vaan monessa suhteessa amerikkalaisen muodonkin.

Näitä amerikkalaisia oikeuksien julistuksia tarkastaessa syntyy ratkaistavaksi uusi oikeushistoriallinen kysymys: mitenkä ovat juuri ame-

rikkalaiset tulleet määränneiksi sellaiset lakisäännökset? Nimi osoittaa englantilaista alkujuurta. Muistiin johtuu englantilainen Bill of rights v:lta 1689 sekä sen mainiot edeltäjät, Habeas-Corpus-sääntö v:lta 1679, Petition of rights v:lta 1628 ja lopuksi, kaikista mainioin, Magna Charta libertatum. Eikä tämä muisto muutenkaan erehdytä. Moni lause näistä on suorastaan siirretty ja omaksuttu amerikkalaisten oikeusluetteloihin. Mutta kuitenkin on toiselta puolen huomattava englantilaisten ja amerikkalaisten lakien välillä olennainen eroitus. Englantilaiset lait eivät tarkoita minkäänlaisten yleisten ihmis- ja kansalaisoikeuksien tunnustamista, niillä ei ole voimaa sitoa vastaista lainsäädäntöä määräämällä, mitä periaatteita sen aina tulee noudattaa. Ne eivät puhu mistään ikuisesta, luontaisesta oikeudesta, ne puhuvat olevista oloista, ne todistavat isiltä perityn oikeuden, Englannin kansan vanhan, epäämättömän oikeuden.

Mutta amerikkalaiset oikeusjulistukset sitä vastoin sisältävät yleisiä sääntöjä, jotka sitovat tavallista lainsäätäjää. Niitten mukaan ei vasta valtio, vaan jo luonto tekee yksilöstä oikeussubjektin; yksilöllä on luovuttamattomat, riistämättömät oikeudet. Amerikassa perustettiin kaikkien oikeudellinen tasavertaisuus synnynnäisenä, luontaisena, laista ja oikeustavoista riippumattomana oikeutena. Yleinen vapaus julistettiin päteväksi, ei historiallisten olojen tuotteena, vaan aatteena, joka oli olevaisille oloille rakennettu. Asetettiin valtion lakien edelle johtavia järkisääntöjä ja julistettiin näitten sisältämä vapauden ja ihmisyyden henki ihmiskunnalle, joka näihin aikoihin oli alkanut yleisesti hautoa politiikkaa mielessään. Näitten valtiollisten aatteiden idealismi ja yleismaailmallinen leima se sitten Europassa vaikutti täydellisen kumouksen kansojen siihenastisessa valtiollisessa elämässä ja tämän elämän muodoissa, nostaen kansan toisensa jälkeen luomaan päältään sen ulkonaista ja sisällistä itsenäisyyttä painavat kahleet.

Mutta omituista tässä on se, että näistä vapaussäännöistä ei Amerikassa seurannut mitään levottomuutta eikä kumouksia. Tähän kumminkin on luonnollinen selitys. Jos kohta amerikkalaiset julistivat nämä sääntönsä yleisiksi, tosioloista riippumattomiksi aatteiksi, olivat ne kuitenkin heille itselleen muodostuneet historiallisten tosiolojen pohjasta ja niitten vaikutuksesta. Ne eivät siellä sysänneet uutta kehitystä alkuun, ne olivat edelläkäyneen kehityksen päätössanat, jotka takasivat saman kehityksen jatkumista. Näillä säännöksillä oli edellytyksensä siinä erikoisessa kehityksessä, mikä Pohjois-Amerikan valtioissa oli tapahtunut;

niitten edellytykset olivat yhteydessä näitten valtioitten ensimäisen synnyn kanssa.

Pohjois-Amerikan varsinainen uutisasuttaminen voidaan sanoa alkaneeksi 1600-luvun ensimäisinä vuosikymmeninä. Silloin alkoi yhä suuremmassa määrin Englannista sinne siirtyä sellaisia, joitten uskonnollisille mielipiteille silloiset olot kotimaassa, Stuartien vallan alla, kävivät liian tukaliksi. Kuvaavata näitten siirtolain synnylle yleensä ovat kertomukset muutamista, niitä perustettaessa tehdyistä, varsinaisista yhteiskuntasopimuksista. Sarjan alkaa se kuuluisa sopimus, minkä 41 vainottua ja pannaan julistettua kongregatsionalista lahkolaista teki v. 1620, ennenkuin perustivat New-Plymouthin siirtolan. Laivansa kannella he allekirjoittivat sopimuskirjan, joka sisälsi päätöksen perustaa siirtokunnan ja jossa he kukin puolestaan lupasivat yhtyä yhteiskunnalliseksi kokonaisuudeksi, säätää lakeja keskinäiseksi järjestykseksi ja yleiseksi hyväksi, sekä sitä varten myös määrätä virkamiehiä ja heitä totella. — Vuonna 1631 saapui Massachussetsiin nuori independentti, ROGER WILLIAMS, joka pian valittiin Salemin seurakunnan sielunpaimeneksi. Hän saarnasi kirkon ja valtion täydellistä eroittamista ja vaati ehdotonta uskonnonvapautta, ei ainoastaan kaikille kristityille, vaan myöskin juutalaisille, mahomettilaisille ja pakanoille, joilla siis tulisi olla samat yhteiskunnalliset ja valtiolliset oikeudet kuin kristityilläkin. Ihmisen omatunto oli hänen asiansa, se ei kuulunut valtiolle. Tämä puhe oli silloin liian outo ja rohkea. Roger Williamsin täytyi paeta, ja hän perusti muutamien uskollisten kanssa v. 1636 Providencen kaupungin Rhode Islandissa, jolloin yhteiskuntasopimuksessa luvattiin kuuliaisuutta enemmistön säätämille laeille, mutta ainoastaan „in civil things", maallisissa asioissa, — uskonnollisissa on kullakin oikeus ajatella miten tahtoo. Tämä oli ensimäinen yhteiskunta, missä julistettiin ehdoton uskonnonvapaus ihmisen luontaisena oikeutena. Tästä uskonnollisen innon antamasta alusta läksi sitten kehitys jatkumaan. Vakaumus, että löytyy valtiosta riippumaton omantunnon oikeus, se oli se piste, mistä säteillen yksilön erikoiset muut luontaiset, luovuttamattomat oikeudet selvisivät. Ja niin on meillä täällä se omituisuus nähtävänä, että pienet uutiskunnat jo silloin toimessa toteuttivat periaatteita, joita vasta myöhemmin alettiin opettaa Europan filosofisissa kouluissa ja jotka vasta vielä myöhemmin ovat saavuttaneet jotakin julkista tunnustusta europpalaisessa lainsäädännössä. Mutta koko elämä täällä uudessa maailmassa

olikin nopeata, ja nopeuden aikaansai vapaa vaihtelevaisuus. Siirtolaiset olivat parhaasta päästä germanilaista alkujuurta, heissä oli germanilaisille kansoille ominainen itsenäisyyteen pyrkivä mieli synnynnäinen. Useat heistä läksivät ahdistavia uskonnollisia oloja pakoon, kaikissa eli protestanttinen henki. Europassa kantoivat olot vielä monessa suhteessa keskiajan leiman; sen hylkäsivät siirtolaiset. Amerikassa tuli uuden ajan peruspiirteet selvästi näkyviin: sen henkinen vireys, sen suunnaton uutteruus elinkeinojen alalla, sen yhteiskunnalliset tasavertaisuus-pyrinnöt. Siellä syntyivät metsästys-, paimentolais-, maanviljelys- ja teollisuuselämä kaikki yht'aikaa rinnakkain. Ja ne pienet valtiot, mitkä siellä perustettiin, osoittivat niinikään vapaata vaihtelevaisuutta, järjestäen itse kukin yhteiskunnallisia olojaan omalla tavallansa. Kaikissa kumminkin vallitsi sama kansanvaltainen perushenki.

Tällainen oli maaperä. Roger Williams kylvi siihen ensimäisen ihmisoikeuksien siemenen uskonnonvapaus-vaatimuksellaan. Kehitystä edistivät osaltaan europpalaisten oikeusfilosofien, Locken, Pufendorfin ja myöhemmin Montesquieun opit, joilla Amerikassa oli mitä parhain ala käytännössä menestyäkseen. Uskonnonvapaus saavutti nuorissa valtioissa verrattain pian tunnustuksen ihmisen ja kansalaisen luontaisena oikeutena. Siihen liittyi samanarvoisina aikaa myöten yhä useampia oikeuksia: painovapaus, yhdistymis- ja kokoontumisvapaus j. n. e. Kansalaisille myönnettiin yleisesti valtiolliset oikeudet. Koko tämän järjestelmän hallitsevana aatteena oli se aate, että järjestelmä oli syntynyt kansalaisten suostumuksesta, että suverenisuus oli kansan. Muistamme, että moni näistä yhteiskunnista oli syntynyt varsinaisen yhteiskuntasopimuksen kautta. Siinä oli kulmakivi. Rakennuksen huippuina ovat edellisessä mainitut „bills of rights". Tämä järjestelmä, muutamien pienten siirtolaisvaltioiden kehittämä, on säätänyt yhdelle maanosalle sen lait ja on niitten kansanvaltaisten liikkeiden taustana, mitkä ovat Europan vanhoja valtiomuotoja järkyttäneet. Sitä on luultu vallankumouksen tuotteeksi, — se on uskonpuhdistuksen tuote. Sen ensimäinen julistaja ei ollut ranskalainen kenraali, markiisi Lafayette, vaan vainonalainen, hartaasti uskonnollinen, nuori independentti Roger Williams. Ja jos kysymme, mikä se on koko tämän kuvaamamme kehityksen henkisenä, historiallisena pohjana, niin on vastaus tämä: sen pohjana on germanisten kansain käsitys kansan ja hallitsijan suhteesta. Germanit ovat aina käsittäneet kansan asemaa tässä suhteessa vapaaksi, itse-

näiseksi. Tämä käsitys on hyvin säilynyt erittäin germanien anglosaksilaisessa haarassa ja siellä pysynyt verrattain vapaana roomalaisista ja romanisista, valtiollista absolutismia suosivista vaikutuksista. Ihmis- ja kansalaisoikeudet ovat tämän valtiokäsityksen hedelmiä, joita uskonpuhdistus ja sitä seuraava vapaampi, lämpimämpi henkinen virtaus on kypsyttänyt.

Olemme joutuneet ihmis- ja kansalaisoikeuksien käsitteen lähteelle: tämä lähde on germaninen ja protestanttinen henki. Luomme täältä silmäyksen eteenpäin ihmis- ja kansalaisoikeuksien kehittymiseen, niin pitkälle kuin voimme sitä seurata. Näemme kuinka tämä kehitys alkaa aaltona siinä suuressa vapautusvirtauksessa, mikä uskonpuhdistuksen nimisenä, Saksasta syntyen ja tehden kaaren pohjoiseen, vierii länteenpäin Hollantiin, Englantiin ja sieltä edelleen yli valtameren Amerikkaan; — kuinka amerikkalaisten käytännöllinen aisti täällä laajentaa kansalaisen oikeudet uskonnon alalta muillekin yhteiskunta- ja oikeuselämän aloille, yleiseen ajatusvapauteen, painovapauteen, yhdistäen niihin vanhan emämaan „magna charta“-säännökset hengen ja omaisuuden turvallisuudesta; — kuinka siellä uusi valtiollinen oikeusaate vapautuu uskonnollisesta juuriaatteestaan; vieläpä se sikäläisessä puhtaassa demokratiassa, missä eri kansallisuudet elävät yhdessä, muodostuu, joskin Amerikan erikoisiin oloihin perustuen, samalla myöskin yleismaailmalliseksi aatteeksi; — kuinka tämä laajentunut vapautusvirtaus, Amerikan aarniometsissä ikäänkuin kohdattuaan luonnollisen esteen jatkuvalle edistymiselleen länteen, vierähtää takaisin itäänpäin Europpaan, missä luontaisoikeuden opit jo ovat sille jossakin määrin valmistaneet alaa, ja kuinka se näin palatessaan ensin valloittaa suurimman katolisista ja romanisista kansoista; — kuinka täällä yleislauseita harrastava ja niitä mielellään aforismeiksi ajava romaninen henki omaksuu ihmis- ja kansalaisoikeuksien aatteet; kuinka se vallankumouksessa onnettomasti yrittää niitä Ranskan kansalle toteuttaa, mutta samalla julistaa ne julki kaikille Europan kansoille; — kuinka nämä aatteet saatetaan järjestelmäksi, joka käsittää alamaisen oikeudet esivaltaa kohtaan, ja otetaan usean kansan valtiosääntöön, vaan samalla sellaisinaan, aatteina, leviävät kaikkiin kansoihin, yksin Europan itäisimpiin; — näemme vihdoinkin, kuinka ihmis- ja kansalaisoikeudet 19:nnen vuosisadan päättyessä ovat, yhtenä uuden ajan valtio-oikeudellisen historian johtavana aatteena, niin juurtuneet sivistyskansojen oikeustajuntaan, ettei mikään sen ajan

hallitus, näitä oikeuksia syrjäyttämällä, ikinä saata teoissaan vastata sen rukouksen sisällystä, mikä kansojen ylimpäin maallisten valtiasten puolesta lausutaan vanhassa teoksessa kuningasten ja päälliköiden hallituksesta, „Om Styrilse Konunga ock Höfdinga“:

„ok bedhas innerlika gudz nåde til at the sik ok sijn land ok“
„almogha välstyra, gudhi til lof ok äro, sik sieluom til hedhr ok hughnadh,“
„ok almoghanom til fridh ok frelse ok godha sämio inbyrdis.“ [1]

Maantieteen opetus meillä ja muualla.

Kirjoittanut

A. Osw. Kihlman.

II.

Ennenkuin lyhyesti otamme Suomen oloja puheeksi, lienee syytä muutamilla sanoilla mainita, minkälaiseksi maantieteen asema eri maissa todellisuudessa on muodostunut. Seuraavat tiedonannot ovat haetut eri tahoilta, pääasiallisesti aikakauskirjoista; esitys tarkoittaa, missä ei muuta nimenomaan mainita, 1890-luvun loppupuoliskoa; pienempiä vaillinaisuuksia ehkä en ole aina voinut välttää, mutta luulen etteivät ne missään tapauksessa häiritse kokonaiskuvaa.

Kuten jo mainittiin, ovat *saksalaiset* varsinaisen maantieteen alalla jo kauan pitäneet johdon käsissään. Vuonna 1882 oli jo asetettu maantieteen opettajia 12 yliopistoon (kaikkiaan 21); suurin osa niistä oli historioitsijoita. Etunenässä on käynyt Preussi, joka jo v. 1885 oli nimittänyt maantieteenopettajia kaikkiin yliopistoihinsa. Etelä-Saksa on hitaasti seurannut jäljessä, ja nykyään on pieni Rostock ainoa saksalainen

[1] »— ja rukoillaan hartaasti Jumalan armoa siihen, että itseänsä ja valtakuntaansa ja kansaansa hyvin hallitsisivat, Jumalalle kiitokseksi ja ylistykseksi, itselleen kunniaksi ja mielihyväksi ja kaikelle kansalle rauhaksi ja vapaudeksi sekä hyväksi sovuksi heidän keskenänsä —«.

yliopisto, jossa ei ole maantieteen opettajaa. Berlinissä on kaksi varsinaista, seitsemässä yliopistossa ainoastaan ylimääräisiä professorinvirkoja.

Opettajatutkinnossa eroitettiin Preussissä v. 1887 historia ja maantiede toisistaan, säännös, joka säilytettiin myöskin viimevuotisessa kouluasetuksessa, vaikka edellytetään että tutkinto tavallisesti suoritetaan kummassakin aineessa.

Kouluissa jätettiin maantiede v. 1892 pois pääsötutkinnosta. Kahtena viimeisenä vuonna sitä ei lueta ensinkään; keskiluokilla on maantiedettä 1 viikkotunti. Ponnistukset saada korkeammillakin luokilla tilaa maantieteen opetukselle eivät ole menestyneet.

Muissa saksankielisissä maissa on kehitys ollut melkein sama kuin Saksassa. Itävallan kaikissa (5) saksankielisissä yliopistoissa löytyy varsinaisia professorinvirkoja, Wienissä kaksikin. Sweitsissä on vars. professorinvirka asetettu Berniin ja Zürichiin; Basel on toistaiseksi jäänyt ilman.

Jos ottaa lukuun vielä teknilliset korkeakoulut, löytyi kaikissa saksankielisissä maissa maantieteen opettajia (varsin., ylimäär. ja dosentteja) vuonna

1879	23
1885	26
1891	45
1899	50.

Luentojen pääsisällys näkyy olevan fysillistä maantiedettä ja „Länderkunde“. Useimmat opettajat luennoitsevat vähitellen koko maapallosta. Niiden joukossa löytyy yhtä hyvin eteviä luonnontutkijoita, niinkuin Penck, v. Richthofen, Drygalski, Rein, Günther, kuin semmoisia miehiä, jotka, niinkuin Ratzel, Sieglin, Tomaschek, Gerland, Supan, Kirchhoff, ovat lähteneet historialliselta puolelta.

Omituista kyllä ovat *muut germanilaiset* maat ainakin opetuksen alalla jääneet jotenkin kylmiksi maantieteellisille riennoille. Hollannissa löytyy ainoastaan vapaassa Amsterdamin kaupungin yliopistossa erityinen maantieteen opettaja. Valtion kolme yliopistoa pysyvät kieltävällä kannalla. Maantieteen opettajanvirkaa varten kouluissa ei vaadita mitään tutkintoa ja koulun korkeammilla luokilla ei opeteta maantiedettä.

Luulisi että Englannissa harrastukset tässä asiassa olisivat erittäin vireät. Tuskin uhrataan missään maassa niin paljon kaikenlaisia

tutkimusretkiä varten, sekä maalla että merellä, kuin juuri Englannissa. Ja kuitenkin on tietopuolinen maantiede, maantiede „yhtenäisenä tieteenä“, juuri täällä kohdannut hyvin sitkeää vastarintaa. Lontoon maantieteellinen seura puuhasi monet vuodet turhaan yliopistollisen opetuksen hyväksi, käyttäen sekä rahaa että suurta vaikutusvaltaansa asian edistämiseksi. Vasta v. 1887 asetettiin ylimäär. professori („lecturer“) 5 vuodeksi Oxfordin yliopistoon ja seuraavana vuonna myöskin Cambridgeen. Seura sitoutui suorittamaan puolet uusien opettajien palkasta. Cambridgesta valitettiin ainakin alussa oppilasten puutetta, mutta Oxfordissa onnistui asia paremmin. Pitkien keskustelujen jälkeen järjestettiin viime syksynä maantieteenopetus siten että Oxfordiin perustettiin erityinen maantieteellinen seminari kouluopettajien valmistusta varten. Siihen kuuluu 4 opettajaa, joista yksi luennoitsee „historiallista“ (= kansantieteellistä), kaksi „fysillistä“ (= luonnontieteellistä) ja yksi vanhan ajan maantiedettä. Vuosikustannukset nousevat 800 puntaan (20,000 mkaan). — Sitäpaitsi löytyy yksi ylimäär. professori Cambridgessä, toinen (teknillistä ja kauppa-maantiedettä varten) Edinburgissa ja kolmas Lontoossa. — Ero Saksan suhteen on, kuten näkee, silmiin pistävä.

Amerikan Yhdysvalloissa on asia tuskin enemmän edistynyt, vaikka kustannukset siellä eivät merkitse sanottavasti mitään, kun on kysymys yliopisto-sivistyksen kohottamisesta. Ainoastaan kaksi professorinvirkaa löytyy, toinen fysillistä maantiedettä varten Massachusetsin Cambridgessä ja toinen „maantieteellistä geologiaa“ varten Chicagossa. Etevässä Princeton-yliopistossa New-Jerseyn valtiossa oli ennen fysillis-maantieteellinen professorinvirka, joka nyt on lakkautettu. Nykyään pidetään siellä, niinkuin Yule-yliopistossa, tilapäisiä maantieteellisiä luentoja.

Myöskin Skandinavian maissa ei saksalainen maantiede ole saavuttanut pysyväistä jalansijaa. Tanskassa on Löffler jo kauan yksin edustanut maantiedettä yliopistossa; hän kuuluu luonnontieteelliseen tiedekuntaan. Norjaan perustettiin v. 1890 maantieteen ja kansatieteen professorinvirka, johon otettiin tunnettu Y. Nielsen. — Ruotsissakin on maantiede saanut edustajansa melkein yksinomaan historialliselta puolelta. Ensimäinen yliopistonopettaja oli v. Schwerin, joka 1880-luvun lopulla asettui dosenttina Lundiin ja vielä toimii siellä maantieteen ja historian ylimäär. professorina. Gööteporin korkeakoulussa opettaa Kjellén valtiotiedettä ja maantiedettä. Upsalan yliopistossa on jo ollut useam-

pia maantieteen dosentteja, mutta ei kukaan ole siinä pysynyt muuta kuin lyhyen ajan. — V. 1898 ehdoitti filosofinen tiedekunta Upsalassa että maantieteen opetus pääaineissa järjestettäisiin siten, että ilmastotieteen professori saisi vastaisuudessa osakseen myöskin fysillisen maantieteen; geologisen puolen esittäisi tietysti geologian professori, ja uusi, ylimääräinen professorinvirka asetettaisiin valtiollista maantiedettä ja tilastotiedettä varten. Jos tämä ehdoitus toteutuu, tulee saksalainen kokonaismaantiede Ruotsisssa pitkäksi ajaksi syrjäytetyksi.

Belgiassa löytyy vain yksi ainoa varsinainen professori nykyaikaista maantiedettä varten, nimittäin kuuluisa tiedemies ja „anarkisti" Elisée Réclus, joka 1894 nimitettiin ensimäiseksi maantieteen professoriksi vapaamuurarien hallitsemaan Brüsselin vapaaseen yliopistoon. Valtion yliopistoissa on maantieteenopetus yhdistetty taidehistorian, uudenaikaisen kirjallisuuden ja historian opetukseen. Sitäpaitsi löytyy ylimääräinen professori ja yksi dosentti geologiaa, mineralogiaa ja maantiedettä varten. — Opettajatutkinnossa ovat historia ja maantiede yhdistetyt. — Belgian kuningas harrastaa innokkaasti maantieteen edistämistä. Muun muassa hän lahjoitti 25,000 francia palkinnoksi parhaasta maantieteen opetusta ja tutkimista käsittelevästä teoksesta, mutta tämä annettiin v. 1887 vaillinaisten määräysten takia aivan mitättömän ja hätään valmistetun saksalaisen kyhäelmän tekijälle.

Puhtaasti *romanisissa* maissa näyttää asia ainakin osittain paljon enemmän edistyneeltä. Mielihyvällä on Saksassa ja myöskin meillä viitattu siihen suureen opettajajoukkoon, mikä Ranskan tiedekunnissa toimii maantieteen alalla. Lähemmältä katsottuna huomaa kuitenkin helposti että asiat täällä ovat aivan toisella kannalla kuin esim. Saksassa.

Maantieteelliset riennot opetuksen alalla pääsivät Ranskassa oikeaan vauhtiin 1870—71 vuoden sodan kautta ja heti sen jälkeen. Kun kansallisen häviön repimiä haavoja ruvettiin innolla paikkaamaan ja kaikkialla uneksittiin Ranskan „uudestaansyntymistä", oli maantieteen harrastus yksi niitä apuneuvoja, joihin „yleinen mielipide" luottamuksella turvautui. Vuonna 1870 oli maassa ainoastaan yksi ainoa maantieteellinen seura, se nimittäin, joka jo vuosisadan alussa perustettiin Pariisiin. Sodan jälkeen syntyi maantieteellisiä seuroja, niinkuin sieniä sateen jälkeen. V. 1888 oli niitä jo noin 30 ja useimmissa oli jäseniä sadoittain, jopa tuhansittain. Selvää on, että suurimman osan tästä lukumäärästä

muodosti „le bon publique“, suuri yleisö, joka saatiin kantamaan roponsa näille yrityksille sen määräyksen kautta, joka usein säännöissäkin mainittiin, että seuran tarkoitus m. m. oli voimiensa mukaan edistää kansallista puolustusta („la défense nationale“). Pariisi pois luettuna olivatkin suurimmat ja vaikuttavimmat seurat syntyneet maan raja- ja laitaseutuihin, sellaisiin kuin esim. Nancy, Lille, Douai, le Hâvre, Bordeaux, Toulouse. Vaikea lienee sanoa, kuinka paljon seurojen tieteellistä toimintaa vaikeutti se vaikuttavalta taholta julkilausuttu pelko, että kotiseudun tutkimisesta ja liika suuresta harrastuksesta tähän voisi koitua vaaroja Ranskan yhteydelle. Joka tapauksessa on kuvaavaa silloisille oloille että juuri se tehtävä, josta nuoret seurat olisivat voineet imeä todellista elinvoimaa, tällä tavalla tehtiin ainakin jossain määrin poliittisesti epäluulonalaiseksi.

Uudistuspuuhien etunenään asettuivat sen sijaan kovaääniset intoilijat, jotka, vaikkeivät saaneetkaan varsinaista johtoa käsiinsä, epäilemättä kuitenkin osasivat tuntuvasti vahingoittaa hyvää asiaa. Drapeyronin johdolla he muun muassa koettivat saada maat ja taivaat liikkeelle, vaatien erityisen maantieteellisen korkeakoulun perustamista, johon ensi aluksi kuuluisi 13 professorinvirkaa, lukumäärä, joka sitten varmuuden vuoksi kohotettiin 19:ään. Ranskan maantieteellisiä kongresseja ovat useinkin meluavat tyhjäntoimittajat johtaneet, kun taas varsinaiset ammattimiehet (Levasseur, Lapparent y. m.) mieluummin pysyivät kaukana myrskyisistä kokouksista.

Suureksi vahingoksi Ranskalle on varmaan ollut se seikka, että vallitsevat mielipiteet kostotuumineen ja sokeine vihoineen niin kauan ovat estäneet Saksan virtauksia vaikuttamasta ja johtamasta kehitystä terveellisempään ja asiallisempaan suuntaan. Jos näin olisi tapahtunut, olisi ehkä voinut välttää niitä erehdyksiä, joita kouluopetuksen uudistuspuuhissa tehtiin. „Voimistelu ja maantiede“, niin deklamoivat ranskalaiset patriotit, „siinä isänmaan pelastus. Niiden avulla Ranska on oleva voittamaton ja on kohoava entiseen suuruuteensa“. — Ja voimistelua tietysti kouluissa ankarasti opetettiin ja maantiedettä niinikään. Ja koska päätarkoituksena oli isänmaan puolustus, pantiin pääpaino topografiaan, kartan piirustamiseen, lukemiseen ja ymmärtämiseen, vieläpä siihen määrään, että maantieteellisen opetuksen muut osat tungettiin kokonaan syrjään. Tosin olivat Ranskan koulukartastot vanhentuneet ja ala-arvoiset,

mutta onneksi oli teknillinen karttapiirustus muuten edistynyt Ranskassa ehkä suuremmassa määrässä kuin missään muussa maassa, ja pulasta päästiin kuin päästiinkin tyrkyttämällä esikunnan mainiota kenraalikarttaa kansakoululasten käsiin. Hehkuvin sanoin asetti jo v. 1881 opetusministeri Jules Ferry „nämät sukupolvet nuoria maantieteen tutkijoita" maailman ihailtaviksi. — Ilmankos vakavammat henkilöt valittivat, että maantieteen opetuksessa on tehty hyvin paljo sen laajentamista, mutta hyvin vähän sen parantamista ja kohottamista varten.

Valtion tiedekunnissa toimi 1890-luvun alussa noin 20 henkilöä maantieteenopettajina. Monessa tapauksessa ovat kuitenkin historia ja maantiede nimenomaan yhdistetyt, ja useimmat opettajat ovat historioitsijoita (faculté des lettres); ainakin kolmessa paikassa (Paris, Lyon, Nancy) on sitäpaitsi luonnontieteellinen opettaja olemassa. Collège de Francelta puuttuu vielä varsinainen maantieteen opettaja, mutta kuuluisa Levasseur esittää siellä maantiedettä, historiaa ja taloudellista tilastoa. — Tutkinnoissa ovat historia ja maantiede säännöllisesti yhdistetyt. Opetuksen alalla ei erityistä edistystä huomata ja Ranskassa vallalla oleva kova säädösjärjestelmä opetusasioissa on maantieteenkin kehitykselle näyttäytynyt haitalliseksi.

Muista romanisista maista on tässä ainoastaan Italia mainittava. Olot ovat siellä jotenkin samanlaiset kuin Ranskassa. Jo v. 1885 löytyi 11 vakinaista ja 5 ylimääräistä professoria; luullakseni heitä oli maan kaikissa yliopistoissa. Kaikki opettajat kuuluivat historialliseen tiedekuntaan, paitsi Pisassa (mineralogia, fysillinen maantiede ja ilmastotiede) ja yksi professori Firenzessä (geologia ja fysill. maantiede).

Itävallan ei-saksalaisissa yliopistoissa löytyy 5 vakinaista maant. professoria sekä joku dosentti. — Myöskin Belgrad on tässä suhteessa asettunut hyvin ajanmukaiselle kannalle, hankkien luonnontieteelliseen tiedekuntaansa vakinaisen professorin.

Venäjälläkin on korkea esivalta jo kauan suopealla silmällä katsellut tätä oppiainetta. Tunnettua on, että Venäjän maantieteellinen seura suuremmassa määrässä kuin ehkä mikään muu semmoinen laitos nauttii virallisen leiman tuottamia etuja. Opetusministerin alkuunpanosta on myöskin asetettu maantieteen professori jokaiseen Venäjän yliopistoon. Tätä nykyä heitä lienee 9 vakinaista ja 2 ylimääräistä, joista kaikki muut kuu-

luvat luonnontieteelliseen osastoon paitsi professorit Pietarissa, Moskovassa ja Tartossa, missä maantiede on jaettu kahtia. Dosentteja mainitaan ainoastaan yksi.

III.

Suomessa on, kuten yllä on mainittu, kysymystä maantieteellisen opetuksen järjestämisestä jo usein pohdittu sanomalehdissä. Asiallisena lähtökohtana on näissä kirjoituksissa tavallisesti ollut kouluopetuksen tarve saada kunnollisesti valmistettuja opettajia ja loppupontena on yhtä säännöllisesti lausuttu toivomus, että yliopistoon olisi perustettava varsinainen maantieteen professorin virka.

Näitä vaatimuksia ei ole asianomaisessa paikassa tähän asti otettu kuuleviin korviin. Allekirjoittanutkaan ei voi niihin täydellisesti yhtyä. Kuten ylempänä on koetettu osoittaa, on maantiede muihin tieteenhaaroihin verrattuna siksi poikkeavassa asemassa, että tuskin sopii ihmetellä, jos periaatteellisia epäilyksiä syntyy, kun on kysymystä sen tunnustamisesta muitten tieteitten vertaiseksi. Uusia varsinaisia professorinvirkoja on tähän asti aina perustettu ottamalla uusi fakki-aine järjestelmään tai — tavallisesti — halkaisemalla jo olemassa olevaa kantatiedettä. Mielestäni yliopisto ei voi vahingotta luopua siitä vaatimuksesta että sen antama sivistys perustuu fakkitieteisiin, mutta varsinaisen professorin asettaminen yleisessä maantieteessä olisi arveluttava poikkeus tästä periaatteesta. Maantieteen todellinen edistys saattaa tapahtua sen kautta että uusia opettajavirkoja asetetaan, kun tilaisuus siihen tarjoutuu, semmoisia opinhaaroja varten, jotka ovat maantieteen kanssa lähimmässä yhteydessä, jopa muodostavat tärkeitä osia sen sisällyksestä, olematta kuitenkaan vielä yliopistossa edustettuina. Jos esimerkkejä kysytään, mainittakoon, että meillä ei ole vielä *ilmastotieteen* professoria, että varsinaista *kansatiedettä* toistaiseksi ei ole sanottavasti ensinkään esitetty yliopistossa sekä, että erästä maantieteen pääosaa voitaisiin suuresti edistää, jos mineralogia ja petrografia saataisiin eroitetuiksi eri opettajan hoidettaviksi ja taas *fysillinen maantiede* ja varsinainen *geologia* tulisi yhdistetyiksi saman miehen käsiin. Mitään ohjelmaa tässä suhteessa tietysti ei ole tarpeellista nyt valmistaa; nämät viittaukset riittänevät.

Nykyinen menettelytapa, joka myöntää maantieteelle sijan tutkinnoissa oppiarvoja varten, on sekin ristiriidassa yleisen yliopisto-opetuksen kanssa, ja ilahuttavana tapauksena mainittakoon tässä että fysillis-matematinen osasto äskettäin on hylännyt erään ylioppilaan anomuksen saada suorittaa kandidaattitutkinnon, maantiede ainoana laudatur-aineena. Toivottavaa vain olisi, että johdonmukaisesti maantiede kokonaan poistettaisiin tutkinto-ohjelmasta, sillä jos se kerran kelpaa „cum laude" aineena, on jotenkin vaikea ymmärtää, miksei se myöskin pääaineena kävisi laatuun.

Totta on, että maantiede on tärkeä ja erittäin sopiva oppiaine kouluissa, ja moni pitää ehkä jo tästä syystä maantiedettä välttämättömänä tutkintoaineenakin yliopiston oppiarvojen ohjelmissa. Minunkaan mielestäni ei saisi enää tulla kysymykseen tuo entinen menettelytapa, että maantieteen opettajaksi usein on määrätty henkilö, joka ei millään tavalla ole näyttänyt itseänsä tähän tehtävään kykeneväksi. Yliopiston, jossa kaikki muutkin opettajat valmistautuvat, on pitäminen huolta siitä, että maantieteen opettajatkin saavat tilaisuuden suorittamaan tutkintonsa ja saamaan siitä asianmukaiset todistukset. Mutta tämä tutkinto ei kuulu niihin, joilla oppiarvo saavutetaan, sillä semmoisiksi ovat periaatteen kannalta hyväksyttävät ainoastaan varsinaiset kanta-aineet eli fakkitieteet. Mielipiteeni on lyhyesti se, että maantieteen opettajatutkinto on suoritettava erikseen ja perästäpäin, samaan tapaan kuin tätä nykyä pedagogiantutkinto. Tämän mielipiteen puolustukseksi pyydän saada vielä lisätä muutaman sanan.

Kysymystä maantieteellisen kouluopetuksen järjestämisestä on pohdittu yleisissä opettajakokouksissa vuosina 1890 ja 1893. Yksimielisesti päätettiin niissä lausua toivomuksena: 1) että maantieteellinen opetus olisi jatkettava vielä koulun korkeammilla luokilla, sekä 2) että maantieteen opettajanvirkaa varten valtion opistoissa olisi vaadittava yliopistotutkinto tässä aineessa. Erimielisyyttä synnytti sitävastoin tuo pääkysymys, millä tavalla eli minkä pääaineen yhteydessä maantiede olisi esitettävä.

Luonnontieteellinen osasto yhtyi ponteen, joka pääasiassa oli Hultvainajan muodostama, ja jonka hänen johtamansa Maantieteellinen Yhdistys jo edeltäpäin oli hyväksynyt. Se sisälsi vaatimuksen että kaikkiin klassillisiinkin lyseoihin oli perustettava luonnontieteen ja maantie-

teen lehtorin virka. Maantiede olisi tämän mukaan ehdottomasti kytkettävä luonnontieteen kanssa yhteen. — Historiallis-kielitieteellinen osasto tietysti ei voinut tätä ehdoitusta hyväksyä, vaan oli veljesosastoa sen verran suvaitsevampi, ettei tahtonut nimenomaan määrätä mitään siitä, pitäisikö maantieteenopettajan oleman luonnontutkija vai filologi. — Matematinen osasto tahtoi fysikan opettajalle pidättää kosmografisen eli tähtitieteellisen osan maantieteestä.

Että tulos muodostuisi tämmöiseksi, sen olisi melkein edeltäkäsin jo voinut sanoa. Se tulee arvatenkin aina olemaan sama niin kauan kuin asiaa koetetaan äänestyksellä ratkaista. Ei mikään osasto ole taipuvainen vapaaehtoisesti luopumaan siitä maantieteen osasta, joka sille luonnollisesti kuuluu ja suuresti täytyy epäillä olisiko semmoinen luopuminen opetukselle hyödyksi.

Maantieteen opettajalta ei vastedes enemmän kuin tähänkään asti voida vaatia että hänellä olisi ammattitietoja kaikissa pää-aineissa, jotka kouluopetuksessa kuuluvat maantieteeseen. Semmoisia vaatimuksia lienee mahdotonta tyydyttää paitsi ehkä poikkeustapauksissa. Täytyy tyytyä siihen, että milloin luonnontutkija, milloin filologi, milloin ehkä fysikkokin otetaan tähän virkaan. Kummallakin puolella tulee olemaan tärkeitä aukkoja opettajan sivistyksessä, mutta turha lienee riidellä siitä, kenenkä puutteellisuudet ovat suuremmat, sillä edellytykset onnistumaan ovat siitä huolimatta niinikään hyvät kummallakin puolella, kunhan vain omat fakkitiedot ovat hyvät.

Koska historiallisella taholla tuskin kukaan periaatteellisesti kieltää luonnontutkijan pätevyyttä maantieteen opettajan virkaan, tahdon vain lyhyesti huomauttaa siitä, että kokemus ei meilläkään anna mitään tukea siihen otaksumiseen että opetukselle koituisi hyötyä, jos historioitsijat suljettaisiin siitä enemmän tai vähemmän täydellisesti pois. Kuinka arveluttava semmoinen toimenpide olisi, näkee jo siitä että, jos se olisi aikaisemmin ollut voimassa, maantieteellinen opetus meidän maassamme olisi menettänyt ehkä parhaat kirjailijansa, sellaisia esim. kuin E. Lagerblad, P. Nordmann. Vielä vähemmin syytä semmoiseen silpomiseen lienee tätä nykyä, kun luonnontieteelliset tutkimus-metodit, kuten tunnettu, voittavat yhä enemmän jalansijaa myöskin historiallis-filologisissa tieteissä.

Palataksemme siihen pääseikkaan, joka on aiheuttanut tämän kirjoituksen, tahtoisin maantieteellisen opetus-kysymyksen ratkaisemiseksi eh-

doittaa, että yliopistoon perustettaisiin maantieteellinen seminaari, jonka johtajaksi otettaisiin tiedemies, luonnontutkija tai filologi, joka on jossakin maantieteen pääaineessa suorittanut itsenäistä tutkimistyötä. Hänen tehtävänsä olisi paraiten ehkä verrattava lehtorin virkaan, mutta nykyinen lehtorin palkka on epäilemättä liian niukka, jos mieli saada täysin kelpaava mies tähän virkaan, joka vaatii laajaa valmistusta, tieteellistä arvostelukykyä ja hauskaa esitystapaa. Myönnettäköön hänelle mielellään vaikka professorinarvokin, jollei käytöllisiä vaikeuksia siitä synny.

Maantieteen opettajiksi pyrkivät olisivat velvolliset, saavutettuaan määrätyn opinarvon, tässä seminaarissa suorittamaan tutkinnon, josta kuitenkin olisi nimenomaan säädettävä, että se ei saisi käsittää mitään laajempaa kurssia kokelaalle uudessa oppiaineessa, vaan pitäisi rajoittua pääasiallisesti metodiikkiin, johdatukseen sopivien käsikirjojen ja opetus-välikappaleitten hankkimisessa sekä aivan lyhyihin johdannollisiin yleiskatsauksiin niissä aineissa, jotka kulloinkin ovat kokelaalle oudot. Seminaarivalmistus olisi siis pääasiassa rakennettava jo saavutettujen fakkitietojen valmiille pohjalle ja olisi suoritettava lyhyessä ajassa, tavallisesti ehkä yhden lukukauden kuluessa.

Maantieteen professori, jos lyhyyden vuoksi saa käyttää tätä nimitystä, pitäisi sitä paitsi säädettyjä luentoja, esittäen joko erikoismaantiedettä („Länderkunde") tahi muuten yleismaantieteellisiä aineita. Hänen toimintansa olisi siis tässäkin suhteessa etupäässä sovittelevaista, kompilatorista eli johdannollista laatua.

Selvä on että, asian ollessa tällä tavalla järjestettynä, saman aineen opetus eri kouluissa muodostuisi hyvin erilaiseksi; pääpaino olisi tietysti aina pantava sille opinhaaralle, jonka opettaja kulloinkin paraiten tuntee, milloin siis luonnontieteelliselle, milloin ihmisopilliselle puolelle. Tämä on kyllä kauhistuttava asia sille, joka toivoo yhteistä kaavaa sovellutettavaksi kaikille; muut ehkä huomaavat että semmoinen järjestelmä perustuu tämän oppiaineen laajaperäiseen luonteeseen, sekä että se on sama, joka itse asiassa nyt jo on voimassa meillä ja myöskin muualla, esim. Saksassa.

Tässä ei ole tilaisuutta seikkaperäisemmin kajoamaan koulun ohjelmaan. Ainoastaan lyhyt viittaus olkoon siinä suhteessa vielä sallittu.

Olisi sangen hauska, jos voitaisiin hankkia maantieteen opetukselle joku viikkotunti myöskin koulun korkeammilla luokilla. Vielä tärkeämpää

olisi mielestäni, että varsinaiset luonnontieteet pääsisivät siitä surkean voimattomasta tilasta, johon ne tätä nykyä ovat tungettuina. Jollei kuitenkaan molemmille oppiaineille, maantieteelle ja luonnontieteelle, voida saada tilaa kylliksi, olisi mielestäni hyvä askel eteenpäin saavutettu, jos meillä, niinkuin Saksassa, maantieteenopetus tapahtuisi pääasiallisesti alemmilla luokilla ja luonnontieteet siirtyisivät ylöspäin jatkuaksensa vielä ainakin seitsemännellä luokalla. Yleinen alkeiskurssi maantieteessä soveltuu erittäin hyvin koulun alkupuoliskoon. Siihen on verrattain helppo saada täysin kykeneviä opettajia ja siihen mahtuu tavattoman paljon hyödyllistä tietoa, jota ei voi koskaan niin helposti oppia kuin siinä ijässä, jolloin ajatus- ja arvostelukyky ei vielä ole sangen kehittynyt, mutta muisti on kuin pohjaton säkki.

Totta on, että silloin tärkeät osat maantieteen oppimäärästä jäävät kokonaan selittämättä ja mainitsemattakin. Mutta tämä on kuitenkin parempi kuin että tyrkytetään pikkulapsille luonnontiedettä, jota he eivät ymmärrä, ja opetus lakkaa silloin kun he kykenevät jotakin käsittämään. On kyllä niitä, jotka hartaasti toivovat että nuorukainen jo koulussa saisi kuulla sanasen kaikesta mitä löytyy „intressanttia“ ja „tärkeää“ taivaan ja maan välillä. Mutta eikö ole varma, että ilman sitäkin ei löydy mitään aikaa ihmisen elämässä, jolloin hän pitäisi itseänsä niin viisaana ja kaikkeen kelpaavana kuin viimeisenä kouluvuotenaan. Koulun ei pidä tätä rohkeaa mieltä liian ankarasti nolata, mutta sen ei myöskään tarvitse sitä erityisesti kehittää.

Maantieteellisen kouluopetuksen suhteen on hyvä muistaa Snellmanin kasvatusopillista periaatetta: *non multa, sed multum* (paljon, mutta ei paljon erilaista).

Irtyshiltä Obille.

Matkakirje.

Kirjoittanut

K. F. Karjalainen.

III.

Olisi jo aika jättää Irtyshin ja sen sivujokien rantaiset ostjakit rauhaan ja lähteä heidän veljiensä pariin, ylä-Obille, näkemään millaiseksi näiden elämä siellä on muodostunut. Haitaksi ei kuitenkaan liene luoda pikainen silmäys taaksepäin, lyhyt yleiskatsaus Irtysh-alueeseen koko laajuudessaan, varsinkin kun edellä varsinaisista irtyshiläisistä ostjakeista ei erityisesti ole ollut puhetta.

Asuen eteläisimpänä heimostansa ovat Irtyshin rantalaiset joutuneet vieraan vaikutuksen piiriin suuremmassa määrin kuin obilaiset ostjakit. Tämän tuhatluvun neljännellä vuosisadalla ilmestyivät Irtyshin varrelle tatarit, perustaen alussa hyvinkin hajanaisen ja keskinäisistä riidoista voipuneen valtion nykyisen Tobolskin läänin eteläosaan. Kolmatta-sataa vuotta kesti tatarein valta. Oli luonnollista, etteivät tatarit voineet olla koettamatta saattaa valtansa alaisiksi ostjakkeja, joiden alue oli levinnyt muutamien peninkulmien päähän tatarein pääpaikasta, Tobolskin seuduista. On mahdollista että eteläisimmät ostjakkiruhtinaat ajoittain olivat tatarein veronalaisiakin; ainakin auttoivat muutamat ostjakkiruhtinaat Kutshum kaania, kun tämä koetti puolustautua Jermakin hyökkäykseltä, verollisinako vai liittolaisina, on vaikea sanoa. Tatarit samosivat pitkin Irtyshiä; ainakin Samarovoon asti heidän retkensä ulottuivat. Tsingalassa, Irtysh-asutuksen sydämessä sanotaan olevan erään tatarilaisen mahtimiehen haudan ostjakkilaisen pyhän vuoren rinteessä; vielä hyvinkin myöhäisinä aikoina hartaat mahometinuskoiset sinne tulivat rukoilemaan. Mahometinuskoiset lähetyssaarnaajat vaelsivat Irtyshillä oppiansa levittämässä. Tällainen, voipa sanoa läheinen yhteys molempien kansojen kesken ei voinut olla jälkiä jättämättä alemmalla kehitysasteella oleviin ostjakkeihin, vaikka tuota vaikutusta heikensi tatarein oma, alhainen sivistysaste. Tatarilaisen vaikutuksen jäljet ovat suureksi osaksi niin sanoakseni umpeutuneet;

niitä on etsimällä etsittävä kielestä, uskomuksista ja elintavoista. Silmiin pistävin muistomerkki tatarein herruuden ajalta on Irtysh-ostjakkein ja Beresovan seutuisten „kansallis“-puku, joka pääasiassa lienee tatarilaista alkua.

Kumoutui tatarein valta, mahtavampi suuntasi kulkunsa riistarikkaille ostjakkimaille. V. 1581 kasakit valloittivat Tobolskin ja seuraavien vuosikymmenien kuluessa levittivät Moskovan vallan mereen saakka. Varustuksia perustettiin ja noiden varustusten turvin alkoivat venäläiset Siperiaa kansoittaa. Hallitus koetti siirtymistä edistää kaikin tavoin. Ostjakkiseudutkin, niin vähän houkuttelevat kuin ne maaperään katsoen ovatkin, viehättivät kaikenlaisia onnen-onkijoita rikkailla metsän- ja vedenantimillaan ja tarjosivat tilaisuuden tuotteliaaseen kauppatoimeen. Vakinaisia venäläisiä uutisasutuksia syntyi siellä täällä, perustipa hallituskin muutamia sellaisia, esim. Demjanskoen ja Samarovon; ne olivat kyytiasemia, perustetut kulkuyhteyden helpoittamiseksi kaukaisiin pohjoisiin paikkoihin. Kolmatta sataa vuotta on tuota yhä jatkuvaa siirtymistä kestänyt, ja nykyään venäläisiä kyliä on tiheässä Irtyshin rannoilla, ostjakkikylien keskessä; ovatpa ostjakit ottaneet keskuuteensa, omiin kyliinsäkin venäläisiä uutisasukkaita. Kun ottaa huomioon, että kaukainen, pintapuolinenkin tutustuminen naapurimaassa asuvan, korkeammalle kehityksessä ehtineen kansan oloihin voi muuttaa alhaisella kehitysasteella olevan kansan elämää, voi ymmärtää, mitä edistyneempi kansa vaikuttaa saadessaan vakinaiset asunnot ja hallitsevan aseman kansan parissa. Siinä syntyy ehdottomasti taistelu elämästä ja kuolemasta, ja harvoin, tuskin koskaan, raakalaiskansan onnistuu pelastaa kansallisuutensa ja kansalliset omituisuutensa tuhoon joutumasta. Aivan jälkiä jättämättä ei mikään kansa katoa, heikkokin taistelija saa jonkun naarmun piirretyksi vastustajaansa. Mutta naarmut ovat naarmuja; ne useinkin paranevat melkein jäljen tuntumattomiksi.

Kolmatta sataa vuotta ovat Irtyshin rannat saaneet katsella veretöntä, vaikka ei suinkaan uhritonta ostjakkikansan taistelua. Se ei vielä ole loppunut, mutta selvästi näkee jokainen, että käsissä on lopun alku. Taistelua on käyty, samoin kuin se loppuukin, ostjakkikansan häviöllä.

Asuntotavat Irtysh-ostjakeilla ovat melkein kokonaan venäläismallisia; heilläkin on hirsitupa, vaikka useinkin ahdas, asuntona. Tupien sisustus on myöskin venäläinen, lukuunottamatta makuulavoja lavitsojen päissä,

jollaisia venäläispirteissä ei tapaa. Varakkaampien ostjakkien asunnot eivät ollenkaan venäläisistä taloista eroa. Vaateparsi on kokonaan venäläistynyt; harvoin saa nähdä jonkun mummon tai nuoren tytön puettuna ostjakkilaiseen punakirjoilla ja helmillä koristettuun paitaan. Raskaat verkakauhtanat, helmikirjaiset kengät ja muut kansalliset pukukappaleet ovat joutuneet kirstun pohjalla säilytettäviksi, ja ostjakkinainen pukeutuu niihin vain näyttääkseen vieraalle, millaisissa koristuksissa entinen rahvas juhlapäivinä komeili. Ostjakit ovat omistaneet venäläisten asunto- ja elintavat, venäläisten tuomat nautinto-aineet; viina, tee, sokeri ja tupakka ovat saaneet heistä hartaita suosijoita, mutta tulolähteet heillä ovat pysyneet melkeinpä muuttumattomina, jollemme ota lukuun muutamilla seuduilla jotenkin tuotteliasta kedrin siementen keruuta ja puolukoiden poimintaa. Elinkeinoinaan Irtysh-ostjakit harjoittavat vielä nytkin pääasiallisesti metsästystä ja kalastusta. Tässä suhteessa on Irtysh-alueella eri piirejä; toisissa on metsästys, toisissa kalastus etusijassa. Demjankalaiset ovat metsästäjiä, harjoittavat kalastusta vain kotitarpeeksi; Irtyshillä ja pohjoisosassa Kondan aluetta metsästystä harjoitetaan — metsänelävien vähälukuisuuden tähden — pienissä määrin; etelä-Kondalla, vaikka sielläkin kalastusta on pääelinkeinona pidettävä, on metsästys jotenkin tuottava sivutoimi. Kalastus on enemmistön, useiden ainoakin tulolähde.[1] Että Irtyshinkin varrella ennen on metsästystä enemmän harjoitettu kuin nykyään, on varma, mutta ostjakkien järjetön, metsänelävät sukupuuttoon hävittävä metsästystapa, metsien palaminen, jota ostjakit itse pääsyynä pitävät, sekä metsästäjien lisääntyminen on tyhjentänyt Irtyshin rannat metsänelävistä. Harvoin voi ostjakki siellä talven kuluessa saada saalista

[1] Castrén näkyy arvelevan, että venäläiset eivät ole opettaneet ostjakeille uusia kalastustapoja, perustuen siihen että ostjakeilla on omat nimityksensä nykyään käytännössä oleville kalastusesineille, ja ostjakkien ilmoitukseen että he ammoisista ajoista ovat osanneet valmistaa kalastusneuvoja eräästä polttiais- (urtica) lajista, josta vieläkin paikoittain hurstia kudotaan. Samalla hän kuitenkin huomauttaa venäläisten väittävän, että ostjakit ennen heidän tuloaan eivät tunteneet nuottaa ja monia muita pyyntiesineitä, vaan kalastivat pienissä järvissä, joissa ja lahdissa, jotka he kevätvedellä salpasivat, veden laskettua pyytäen suurempiin vesiin pyrkivää kalaa eräänlaisilla liistemerroilla. — Onko ostjakkein nykyinen kalastustapa vain kehittyneempi muoto vanhasta, vai ovatko he omistaneet uusia pyyntiesineitä venäläisiltä, siihen saanemme piakkoin selvityksen asiaan perehtyneeltä suomalaiselta tutkijalta.

edes pariinkymmeneen ruplaan. — Uudet, venäläisten harjoittamat elinkeinot ovat hyvin vähissä määrin saaneet jalansijaa ostjakkimailla. Maanviljelystä vain eteläisimpänä asuvat harjoittavat; pohjoisempana asuvista harva viitsii muokata maata edes kapalliselle perunoita, vaikka jokainen niitä halulla syökin. Tunnustettava kyllä on, etteivät Irtyshin ja sen sivujokien rannat olekkaan oikein otollisia maanviljelykselle, vaikka venäläiset uutisasukkaat peltoa pitävät noin 100 virstan päähän Samarovosta. Lehmiä ostjakeilla Irtyshin varrella on kaikissa kylissä, vaikkakin vähän, tavallisesti 1—2 talossaan; hevosia he pitävät monin paikoin mielestäni tarpeettoman paljonkin, kun ottaa huomioon vähäiset kotityöt; tilaisuutta ansiotyöhön — rahdinvetoon — on vain likinnä Samarovoa asuvilla, jotka talvella vetävät kauppiasten kalakuormia Tobolskiin. — Irtysh-ostjakkien aineellisesta toimeentulosta voi yleensä sanoa, että se on huono. Castrén kirjoittaa heistä: „ostjakki elää enimmäkseen päiväkseen. Jos hänen on onnistunut saada saalista enemmän kuin päiväksi tarvitaan, makaa hän seuraavan päivän tai vetäytyy lähimpään kapakkaan. Ostjakin elämä on vielä raakaa, laiskoittelevaa ja huoletonta elostamista, mutta kauan se ei voi sellaiseksi jäädä. Jo Theokritus laulaa että köyhyys on taitojen opettaja, ja ostjakkein aineellinen elämä nykyään on sellainen, että se pakoittaa heidät vasten tahtoaankin edistymään sivistyksessä.“ Kuudettakymmentä vuotta on kulunut siitä kun Castrén tämän kirjoitti, mutta ostjakin aineellisessa toimeentulossa ei ole suurtakaan parannusta tapahtunut; ei köyhyyskään aina näy onnistuvan opetuksessaan. Tosin ostjakki nyt asuu paremmin, pukeutuu paremmin kuin puoli vuosisataa sitten, mutta useimmilla seuduilla ei aineellisesta *hyvin*voinnista ole puhettakaan. Voit kyllä nähdä ostjakilla hyvän asunnon, voit nähdä miten hän käy puettuna ehyeen vaatteukseen, syö „valkeata“ leipää, käyttää paljon teetä, sokeria ja viinaa, mutta jos saisit vilkaista häntä „elättävän“ tai „elättävien“ kauppiasten kirjoihin, näkisit että tuo näennäinen hyvinvointi ei ole hänen omaa ansiotansa. Mutta velka ei useankaan ostjakin mieltä paina.[1] — Olen monesti kysynyt ostjakeilta, miksi he

[1] Huomautettava on, että useat kauppiaat ovat itse syypäät suojattiensa huolimattomuuteen velka-asioissa. Velkaa antamalla, useinkin tyrkyttämällä, kauppias toivoo saavansa pitää ostjakin kynsissään ja hyötyvänsä hänen saaliistaan. Ja kerran kauppiaan kirjaan jouduttuaan on ostjakin hyvin vaikea vapaaksi päästä. Ostjakki tämän tietää, ja se hänet huolimattomaksi veloistaan tekee.

hyvinä saalisvuosina eivät koeta säästää jotakin pahan päivän varaksi, ja monta kertaa olen saanut vastaukseksi, että puutteen aikana kyllä „valtio elättää". Valtion aputoimet, etupäässä jauhovarastojen perustaminen, joista epäilemättä on ollut suuri hyöty, ovat antaneet ostjakeille sen käsityksen, että valtio on *velvollinen* heitä elättämään. Tämän käsityksen juurtuminen on luullakseni hyvinkin suurena syynä siihen, että ostjakin elämä vieläkin on „laiskoittelevaa ja huoletonta elostamista". Ostjakilla ei ole sen korkeampaa päämäärää kuin hengen säilyttäminen, ja vakuutettuna siitä, ettei valtio anna hänen nälkään kuolla, hän ei tahdo vaivautua enemmän kuin ansaitakseen sen mitä päivän tarpeeksi ja hetkellisten nautintojen saavuttamiseksi on välttämätöntä.

Uskonnoltaan Irtysh-ostjakit ovat kaikki kreikkalaiskatolisia sekä virallisten tietojen että heidän oman ilmoituksensa mukaan. Mutta omistamansa tai paremmin sanoen heille omistetun uskonnon totuuksista eivät he juuri mitään tiedä, ja papin opetuksista, jos he sellaisia joskus sattuisivat kuulemaan, ymmärtävät melkein yhtä vähän kuin entinen ostjakki, joka rukouksia selittäneen lähetyssaarnaajan kysymykseen, ymmärsikö hän nyt, mitä merkitsivät sanat: „mutta päästä meitä pahasta", vastasi kotvasen mietittyään: „ymmärrän; ne merkitsevät: vapahda meitä sasedatelista".[1] Parisataa vuotta on kulunut kristinuskon levittämisestä Irtyshin seutuihin, niiden kuluessa on ostjakki oppinut vakuuttamaan kysyvälle, että jumala on yksi, tietävätpä muutamat sanoa, että tuo jumala on kaikkivoipa ja kaikkivaltias; hän on oppinut tekemään ristinmerkin, huokaamaan usein ja hartaasti — varsinkin vieraan virkamiehen kuullen — „Herra armahda!", mutta onko hän muuta oppinut, siitä en parhaimmalla tahdollanikaan ole tietoa saanut. Hän kastattaa lapsensa, vihkiytyy avioliittoon — harvat elävät vihkiytymättä — hautauttaa kuolleensa, mutta *miksi* näin on tehtävä, siitä en usko yhdenkään ostjakin osaavan oikeaa selkoa tehdä. Käy hän joskus kirkossakin asettamassa tuohuksen pyhäinkuvan eteen. Vanhat pakanalliset uskomukset ja enimmäkseen taikauskoiselta venäläiseltä rahvaalta omistetut hyvinkin apokryfiset tiedot uudesta opista ovat sekoittuneet moiseksi sekamelskaksi, että on todella vaikea sanoa, ovatko ostjakit luettavat kristityihin vai pakanoihin. Totta on, että usko *vanhoihin* jumaliin on hyvinkin heikennyt,

[1] Sasedatel on poliisivirkamies, vastaa jotenkin meidän nimismiestämme.

harvassa talossa voi löytää enää kotijumalia, uhrit kotoisille ja paikallisille haltioille ovat vain paikoittain säilyneet, uhriaitat ovat lahonneet eikä ole enää niin hartaita, jotka ne pystyttäisivät ja täyttäisivät antimilla, pyhiä uhripuita ei enää uhriteuraan verellä kostuteta, uhrimetsiköt ovat unhoituksiin joutuneet, mutta sittenkin vielä tuosta vanhasta, ostjakin lihaan ja vereen piintyneestä uskonnosta on paljon jälkiä säilynyt. Ja uusi uskonto ostjakeilla on saanut pakanallisen leiman; aivan samoin kuin ostjakki ennen laittoi tuuhean sopulilakin kotijumalalleen onnistuttuaan metsästyksessä, aivan samoin hän nykyään pystyttää kirkossa kynttilän pyhäinkuvan eteen luvattuaan näin tehdä, jos aiottu yrityksensä onnistuisi. Eräskin ostjakki lupasi, jos saalista saisi, palkata papin toimittamaan rukouksen kirkossa; saalis oli runsas, ja ostjakki piti lupauksensa; en tiedä sanoa, sanoiko hän papille todellisen syyn. Toisin sanoen: kirkon pyhimykset korvaavat nyt osalle ostjakkeja entiset käsintehdyt kotoiset ja paikalliset haltiat — metsän- ja vedenhaltialle uhria vielä luonnossa kannetaan. Sanoin *osalle ostjakkeja*, sillä osa palvelee vielä vanhoja jumaliaan ja monet nuorempaa polvea eivät oikeastaan palvele ketään, metsän- ja vedenhaltiaa lukematta. — Että asianlaita näin on, siitä täytyy ehdottomasti osaksi syyttää papistoa, vaikka olenkin ensimäinen myöntämään, että opetuksen jakaminen ostjakeille useissa seuduissa on hyvin vaikeaa, he kun asuvat hajallaan ja välimatkat ovat satoja virstoja. Mutta Irtyshillä ja Kondalla papistolle olisi jotenkin huokea lähetystyötä toimittaa, jos vain olisi halua ja rakkautta siihen. Oikein jouduin ymmälle, kun kerran muuan Irtyshin rannalla asuva pappi valitti ikäväänsä, johon muka työnpuute oli syynä. Minun mielestäni täällä olisi papille tarpeeksi työtä, vaikka heitä olisi puolikymmentä pitäjässään. Siperiassa jos missään toteutuu hengellisellä työvainiolla sana: „työtä on paljon, mutta työmiehiä vähän."

Siveellisessä suhteessa ei venäläinen vaikutus ole nostanut ostjakkeja, päinvastoin. Eikä se kumma olekkaan. Siperian kansoittajat eivät olleet valiojoukkoa, vaan suureksi osaksi yhteiskunnan hylkiöitä, ja kun tällaisista aineksista kokoonpantu rahvas joutui sivistyksen apostoleiksi, ei hyviä hedelmiä tarvitse odottaakaan. Juoppous, siveettömyys, epärehellisyys, omanvoitonpyyntö ovat ostjakkienkin keskuudessa saaneet tukevan jalansijan ja ovat yhä vain levenemässä laajemmalle alueelle. Ja juuri tämä seikka, ostjakkein siveellinen ja henkinen rappeutuminen

seurauksineen, on ollut ja on turmiollisin ostjakkikansalle, niinkuin se on tuhon tuova jokaiselle siihen tilaan joutuneelle kansalle ja yksityiselle ihmiselle.

Se vähäinen osa Irtysh-rahvasta, joka jaksaa pelastua koko ostjakkikansaa uhkaavasta lopusta, sukupuuttoon kuolemisesta, ei voi säilyttää kansallisuuttansa, vaan joutuu ehdottomasti venäläisyyden tukahutettavaksi, unhoittaa isiensä kielen omistaen uuden. Näin on jo osaksi käynytkin, eteläisimmät ostjakit ovat jo melkein venäläistyneet, tapaapa jo Demjanskoen seuduilla ostjakkeja, jotka eivät ostjakkilaista sanaa tiedä; Samarovon lähellä on kokonainen suuri kylä venäläistynyt. Demjanskoen ja Samarovon keskivälillä olevissa suurenpuoleisissa kylissä sekä Kondalla ja Demjankalla on vielä ostjakki asukasten keskinäisenä puhekielenä, mutta kaikkialla ovat asukkaat kaksikielisiä, joka on väliaste puhekielen vaihtuessa. Venäjän kielen taito ja sen käyttäminen keskustelussa venäläisten kera totuttaa ostjakit keskinäisessä puheessaankin venäjää käyttämään; kuta enemmän ostjakit tottuvat vierasta kieltä käyttämään, sitä enemmän heidän oma kielivarastonsa köyhtyy omaperäisistä aineksista. Irtyshillä on kyliä, joissa vanhukset vielä puhuvat ostjakkia, mutta nuoremman polven kieli on jo niin köyhää, etteivät he sillä voi täydelleen ajatuksiaan ilmaista, ja on luonnollista, että he puhekielenään käyttävät venäjää, jota täysin hallitsevat. Lisäksi venäjä on valtakieli, sitä puhuvat sekä talonpojat että korkeat herrat, ja tämä on omiansa antamaan sille ja sen puhujille jonkunlaisen etevämmyyden, jonkunlaisen hienouden, niin sanoakseni. Vanhemmat meillä tietänevät kertoa paljonkin juttuja, miten joku pomo puolisataa vuotta sitten ja myöhemminkin onnistumatta koetti ruotsia solkata herrasta käydäkseen, miten „herasduomari“ piti arvoaan kohottavana olla ymmärtävinään herrassyötingin ruotsia ja miten joku supisuomalainen palvelustyttökin koetti pukea ajatuksensa vieraaseen, sopimattomaan kuoreen „att intte vinnana vörestoo“. Eikähän tuo vielä nytkään taida olla tuntematon ilmiö Suomessa, että suomenkielinen ylioppilaskin omistaa vieraan kielen päästäkseen „fiiniin“ joukkoon, ja että joku suutari tai räätäli hankkii lapsillensa ruotsinkielisen koulusivistyksen tehdäkseen heistä „herrasväkeä“. Kun tällaisia esimerkkejä saa nähdä sivistyskansan parissa, ei ole ihmeteltävä, jos yksi ja toinen sivistymätön ostjakki koettaa omistaa valtakielen, joka antaa hänelle etusijan veljiensä joukossa. Mutta yleensä

on kuitenkin sanottava, että sivistymätön ostjakki tässä suhteessa on uskollisempi isiensä kielelle ja kansallisuudelle, kuin edellisissä esimerkeissä mainitut puolisivistyneet suomalaiset; hän on vielä sillä kannalla, ettei ymmärrä tavoitella loistoa ja kunniaa. Mutta sivistyksen karttuessa tämäkin syy rupeaa enemmän ja enemmän vaikuttamaan ostjakkikansan tuhoksi, sen kielen ja kansallisuuden häviöksi.

Milloin loppu tulee, on tietysti mahdoton sanoa. Jos kehitys saisi kulkea rauhallisesti, ikäänkuin itsestään, voisi sanoa, ettei parin, kolmen miespolven manalle mentyä Irtyshin rannoilla ja Demjankalla ole kuin hajanaisia jätteitä ostjakkirahvaasta. Mutta kansojenkaan kehitys ei ole tasaista nousemista tai laskeutumista. Ulkonaiset voimat panevat kehityksen rattaan milloin nopeammin liukumaan, milloin koettavat sen kulkua hidastuttaa. Mutta pysähdyttää kehitystä eivät ulkonaiset voimat voi, se kulkee eteenpäin olipa kulku sitten myötä- tai vastamäkeen. Irtysh-rahvaan päivä on iltaan kallistumassa, kohtalotar jo valmistelee saksiansa leikatakseen sen elämänlangan. Ostjakit sulavat kuin lumi kevätauringon paisteessa: rinteillä, jopa aukeallakin näkyy pälviä, ja päivä päivältä paahtaa aurinko kuumemmasti lisäten sulamisen vauhtia. Pian ei ole talvivaipasta nähtävänä muuta kuin ravitseva muta uuden heinän juurella. Synkistä rotkoista tai metsän sisästä jonkun komon juurelta tarkkaava kulkija voi löytää kulon tai varisseiden lehtien peittämän jäätikön, mutta vihoittavassa luonnossa ei mikään muistuta sitä, että joku aika sitten samoilla seuduin hallitsi talven valta.

Beelzebubin uni.

Kirjoittanut

VOLTER KILPI.

Ja avaruudet lepäilivät ijäisyyksien sylissä ja ajat keinuilivat aikojen taa ja äärettömyydet hymistelivät syvää ja heleää rauhaansa.

Silloin Beelzebub unta näki. Sillä hän oli viskattu alas ja avaruuksien lävitse oli hän puikahtanut niinkuin vihlaiseva kirous, ja syvyyk-

sien nieluun hän oli syöksynyt, sinne missä hän aina tunsi ales ja ales syöksyvänsä, ja alemma ja alemma, ja missä hän sentään tunsi, niinkuin kaikki liikahtamatta olisi hänen päällänsä seisonut.

Silloin hän otti unen päällensä ja näki unta. Ja hän oli yhä vielä syöksyvinänsä, mutta vielä hän seisoi liikahtamattomana keskellä sinisiä taivaita. Silloin hän tunsi pistelyn rinnassaan, ja kun hän katsoi, niin puikahti hänen rinnastaan tulikiven säkene. Se tulikiven säkene oli sininen ja kelmeä, ja kun sitä katsoi, niin se oli niinkuin hento piiru, ja kun siihen otti sormellaan, niin se sähähti ja kirpelöitsi. Se säkene kirposi keskeltä hänen rinnastaan, ja niitä kirposi useampia, ja niitä tuli ja tuli. Viimein oli kaikki niinkuin suuri tulimeri, eikä näkynyt muuta kuin kypenöitseviä valkeita, jotka risteilivät. Kun Beelzebub sitä katseli, niin täytti ilo hänen mielensä, sillä hän näki niinkuin hänen oman mielensä kyhähtely hänen silmäinsä edessä leiskunut olisi. Ja kun hän sitä kauemmin katseli, niin kumpusi se ilo suurempana hänen mieleensä. Yht'äkkiä ei hän voinut estää silmiänsä hetkeksi välähtämästä, sillä hän näki unta, että hän oli niinkuin Jumala. Ja heittäen katseen, joka paloi, puhui hän itselleen näin ja hourasi itsensä: Katso, Jumala on levännyt ijäisyyksien päällä, ja hänen henkensä hymisee avaruuksien lävitse, niinkuin syvien urkujen soitto, joka äärettömyyksien pohjasta nousee. Ja Jumala täyttää kaiken, eikä mitään alkua ole, sillä kaikki oleminen on Jumalan heleä rauha, ja mitä on, se on Jumalan suuresta olemisen ilosta virittynyt. Mutta nyt ilon aallot suurina minun mielessäni käyvät, miks'en minäkin siis iloani eläväksi loisi. — Niin puhui Beelzebub unessaan, ja hänen ohimoiltaankin leimahtelivat liekit.

Kun Beelzebub oli nostanut päätänsä vielä kerran, ja antanut silmiensä kylpeä tulien läikkyvässä meressä, hän taas jatkoi, ja nyt hänen äänensä oli rajaton käsky.

Siis uneni, nyt minä teitä käsken, totelkaa! Te valkeat, jotka sähisette, lähelläni, ympärilläni, kaukana, niin kauas kuin silmä kantaa ja kauempana vielä, minä olen käteni nostanut, nyt kuulkaa! Ruvetkaa kiertämään, kiertäkää, kiertäkää, kehässä kiertäkää, kehässä, ettei teidän tiellenne loppua tulisi! Noin yhtäänne päin, ja toiset toisaanne päin, ja suuret kehät ja pienet kehät, ja kaikki ympäri ja ympäri, ja vastaan ja vastaan. Noin, nyt syttyy soitto jo! Kas, sillä vuolu käy tulen leiskunnan ylitse, ja valkeat yhtyvät virtoihin ja suuret kehät käymään ru-

peavat, ja pienet kehät, ja kaikki niinkauas kuin silmä näkee, liikkumaan käy. Mutta eivät ne yhtä liikettä ole, eikä sopujen äänetöntä soittoa, sillä minä tahdon, että repii. Sillä minä rakastan soittoa ja poljentaa, jonka sylissä kaikki keinuu, niinkuin notkuva tanssi, mutta minä rakastan semmoista poljentaa, jossa kaikki sekaisin käy. Kas, sillä minun silmissäni on kuuma lento, ja silmät huimatuiksi tulevat, kun kaikki rinnan ja rinnan käy ja vastaan ja vastaan.

Ja vielä jatkoi Beelzebub:

Ja kuulkaa taas, minun palavat tanssijaini laumat, vielä minä luomiseni äänen nostan. Te polttavat ja kiitävät, te säihkyvät ja lentävät, nyt minulla on uusi sana, se kuulkaa! Ottakaa päällenne muodot ja valkeanne kätkekää, niin että sen tuike muotojen pehmeän vaipan alle kätketyksi jää ja siellä palaa. Siis lennot ja kiitävät kierrot, jähmettykää! Maaksi seisahtukaa, ja ottakaa päällenne vuorien muoto ja meren vallien ainainen käynti, ja puiksi puhjetkaa ja ruohoiksi, ja tuulina humiskaa! Jähmettykää! Mutta jääköön allenne lennon pakotus, ja poltteenne ajava palo! Mutta vielä: kuulkaa! Nyt minä luomiseni mestariksi rupean, ja mieleni suuren teon teen: Siis! Valkeat ja palavat liekit! Ottakaa yhteen ja kiertykää kiinni ja keräksi käykää, ja siinä olkoon uumotus ja pakotus, ja huikea revintä, ja siinä kaikki polton henget vangittuina olkoot, ja yhtäälle olkoon siinä pistely ja toisaanne pistely, mutta rautaisena levätköön sen päällä jäykkä pidätys! Hiljaisuus nyt. Hän syntyköön!

Ihminen, ole tervehditty! Miksi vavahdat, kun elämän virvonta sinun lävitsesi repäisi? Haa — nyt sinulla on elämän lahja! Joko kirkastuu maailma silmääsi, näetkö, kuinka se palaa? Haa — ota rinnastasi kiinni vaan ja toisten joukkoon! Siellä on paloa ennenkin jo. Mene! hei! . . . pitkät hiukset valkeassa takapuolelle jääneinä, käsien suonenveto edessä, noin, ja silmät auki revittyinä ja posket onttoina! Mene ja elä! . . . ja eläkää! . . . palavat loputtomat ihmisparvet!

Kun Beelzebub tämän saa kirkaistuksi, luhistuu hän silmänräpäykseksi kokoon. Mutta sitte hän taas kiskaisee itsensä ylös ja saa äänensä esille. Näin hänen sanansa nyt kuuluvat.

Ja elämä käyköön, kun se syntynyt on! Sillä nyt on juhlien päivä tullut, ja nyt on koittanut luomisen seitsemäs päivä ja elämän noitasabatti on alkanut. Hei, loiskukoon ja loimukoon, sillä nyt vietetään tuskien suuria häitä, ja itse minä soittaja olen elämän päivänä. Ja nyt

minä olen luomiseni työn loppuun vienyt, ja nyt minä katson, mitä minä tehnyt olen.

Hei, elämän suuri ja palava kuva! Vihurina, vihurina kierrät. Ja kierrä! Kas, tämä kuva on, ja minä lyön käsiäni ilosta yhteen. Noin! Ympäri, ympäri, ylös ja alas! Nyt tämä olka tännepäin, nyt tuo olka, suistukaa, suinpäin, alas syvyyteen, pää edellä, jalat edellä, toiset ylös temmaisten repien. Hei, toistanne jaloista kiinniottakaa, ja itsenne yläpuolelle kiskaiskaa, noin! rutistakaa ja vetäkää alas ja polkekaa, ja ympäri, ympäri polttavat kierrot. Hei, sinä siinä! Kaksin käsin vaan, sinä minun mieheni olet! kas noin, nyt se keikahti jo, ja sinä seisot tukevasti hänen kummallakin olkapäällään. Oikein, oikein! Sinä tavoittelet kädelläsi jo uutta taas, sen hiuksiin tartut, aiot nakata sen selälleen, ja hänen rinnalleen nousta ja ylemmä kiivetä. Sinusta minä pidän! Mitä nyt? Ottiko joku sinua uumilta, kas sinne alas viskasi, että selkäsi natkahti, ja nyt ponnistaa kantapäällään sinun kasvojasi vastaan, niin että nenäsi lysmistyy ja pääsi taaksepäin taipuu ja kaulasi suonet paisuvat, kun et tahdo hengitetyksi saada. Ha—ha, sinä olet oikeaa lajia, tuskin sait päätäsi puoleen taivutetuksi, ja hengityksesi käymään taas, niin jo olet survaissut nyrkkisi keskelle tuon vietävän rintaa, joka altapäin päällesi tunkee: sinne se meni, sinä kunnon poika. Mutta nyt on jo toinen päälläsi ja sinua kurkusta puristaa ja polvillaan tempaisee sinua rintaasi vastaan. Oikein, oikein, nyt karasit hampaillasi sen jalkaan, en olisi itse osannut sitä sen rivakammin tehdä. Hei, ponnista vaan, taidat vielä ylöskin itsesi kiskaista, vaikka yksi riivattu kaksin käsin sinun vasenta jalkaasi nytkiikin, ja toinen sinun uumasi ympärille on käsivartensa kieraissut, ja sinua alespäin vetää, niin että sinun ruumiisi taipuilee, kas noin, joko hellitit sen kantapäästä päälläsi: nyt olet sinne alas nakattu ja virut siellä, ha—ha, ei sinusta mihinkään ollutkaan . . . Hei vaan, hei vaan! tallaten, huohottaen, kuumat täplät jokaisella poskella, siniset liekit ohimoilla kypenöiden, hei vaan, ympäri, yliympäri, ylös ja alas, ja sekaisin kaikki ja elämän vihuri käyköön! Vääntyvät jäsenet ja revityt hiukset ja natkahtelevat ruumiit, hei, yhtenä pyörteenä kaikki! Nyt tanssitaan elämää, ja Beelzebub soittelee.

Ja taas Beelzebub kiihtymisestään lannistuu, ja kun hän viimein rupeaa puhumaan taas, niin on hänen äänensä ajoittain vaipunut ja langennuksissa, eikä hänessä ole muuta merkillistä, kuin että hänen silmiinsä

tuokioittain loimahtaa hohtava kiilto, niinkuin sammuvaan hiileen. Mutta vielä hänessä hetkeksi lehahtaa hänen hourauksensa voima, vaikka se kohta laimentuu.

Seis vielä! Sillä vieläkin minä tahdon luomisen sanan sanoa. Kaikki olkoon jähmetys! Sillä kaikki olkoon niinkuin se olisi kuuma käynti ja kiihkeä ympärilento, ja kädet olkoot kohoitetut, ja hiukset takapuolelle jääneet, ja kaikki jäsenet olkoot ponnistuksessa, niin että kun silmä siihen lankee, niin se silmien edessä on niinkuin huimaava käynti ja taistelun kamppailus, mutta sitte se olkoonkin jähmettynyt, niin että kun sitä katsoo, niin kaikki seisoo paikassansa. — Ja vielä! Huudolta kadotkoon ääni! Niin että kun kaikki huutaa ponnistavat, ja henkensä takaa ilmaa vetävät, että he äänensä kuulumaan saisivat, niin ei siitä mitään kuulukkaan. Ja vaikka kaikki siis silmien edessä on taivaaseen asti pauhaava räikynä ja kirkuna, niin olkoon se kaikki syvä vaikeneminen, niin että kun minä nauran, ja ilostani kiljahtelen, niin se kuuluu kuin kirkaisu tyhjässä kaupungissa, jossa rutto käynyt on, ja kaikki huoneet kylmillä ovat. Siis olkoon kaikki se suuri huone minun silmieni edessä jähmetyksissä! Sillä minä tahdon teoistani iloita ja kammotuksen nähdä.

Ja tämä on minun ajatukseni ja tahtoni, kun minä tämän käsken, että elämä olisi vielä syvempi kammotus, kuin se onkaan. Sentähden olen minä asettanut ihmiset niin, että vaikka he kaikki ovat toistensa rinnan, ja ovat ahdingossa toistensa tähden, niin he eivät sentään toisistaan mitään tiedä, vaan jokainen ainoastaan oman itsensä tietää, ja oman hätänsä pakoituksessa hykertelee. Ja tässäkin olen minä syvällä viisaudella tehnyt. Sillä minä olen istuttanut jokaiseen sen halun, että hän tahtoisi tuskansa sanoiksi sulattaa, että hän sillä itsensä toisille avaisi, ja siitä tuskainsa lievityksen löytäisi. Mutta sitte minä olenkin lukinnut hänet itseensä, niin ettei hän sitä voikkaan tehdä. Sillä minä olen asettanut niin, että jokainen oman ylenpalttisen kärsimyksensä alla sokaistu ja kuuro on, niin ettei hän muuta nähdä ja kuulla voi, kuin oman polttonsa eikä toisten kärsimystä nähdä, ja säälillä itseänsä ja toisia lievittää saata; ja että kun kaikki valittavat ja lievitystä hakevat, niin ei ole yhtäkään, joka sitä valitusta kuulemaan kerkiäisi, ja että kun he toisilleen puhua koettavat, niin eivät he keskenään puhukkaan ja toistensa sydämen hätää kuulustele, ja sille lievittävää kättä pane, vaan kumpikin koko ajan

oman hätänsä kanssa selittämätöntä puhetta pitää. Ja vielä enemmän olen minä tehnyt. Sillä minä olen pannut heidän suuhunsa vieraan äänen, joka ei mitään ole muuta kuin paljaita sanoja, ja kun he sitte puhuvat ja oman äänensä kuulevat, niin he itsekin peljästyvät sitä, sillä ei se heidän sydämensä ääni olekkaan, joka siinä soi, vaan he kuulevat vieraan ja tyhjän äänen, joka ilmassa kajaa. Kun he siis sydäntänsä kuormasta vapahtaa tahtovat, niin eivät he sentään valitustaan rinnastaan saa, vaan heidän valituksensa lankee takaisin heidän itsensä päälle, ikäänkuin ilma heidän ympärillään olisi kuollut, ja kaiuttomina heidän sanansa takaisin tupsahuttaisi. Ja niin minä saan sen toimeen, että he muun kärsimyksensä lisäksi vielä kärsivät siitä, että he joka hetki luulevat sanoistansa lievityksen löytävänsä, ja sitä toivovat, mutta sitte pettyvät, niin että he joka hetki uudestaan minun edessäni tuskansa alle nyykistyvät. Sillä minä olen asettanut niin, että ihminen on itsensä salpa.

Sitte on minulla vielä yksi teko, jonka minä tehnyt olen, ja josta minä iloitsen, kun minä ihmisten elämää katselen. Sillä minä olen heihin luuloja istuttanut, ja minä olen heidän olonsa niinkuin verkkoihin käärinyt. Mutta tämänkin minä olen varsin viisaasti asettanut, ja asettanut niin, että mitä he ovat, sen he ovat kärsimyksen kautta ja kärsimyksessä, ja että he itse ovat itsensä tuska ja olemisensa haava. Sillä mitä enemmän he elävät, sitä enemmän he kärsivät, ja mitä syvemmin he elämänsä tuntevat, sitä syvemmin he tuskansa tuntevat. Ja heidän olonsa on niinkuin lentävän tähden: mitä nopeammin se kiitää, sitä hehkuvammin se palamaan syttyy.

Nämä ovat ne luulot, jotka heidän elämänsä tekevät. Sillä he luulevat itsensä vapaiksi, ja luulevat, että he itse elämänsä määräävät, eivätkä tiedä, että he itse ovat oma elämänsä. Sillä mitä he ovat, sen he elävät, eikä heidän elämänsä muuta ole, kuin heidän oman olemisensa tuntemista. Ja heidän olemisensa on, ja se määrää heidät aina. Mutta he luulevat itsensä vapaiksi, ja luulevat kirkkaalla tahdolla elämänsä valitsevansa ja vallitsevansa, ja luulevat että heidän olemisellansa joku tarkoitus on heidän itsensä ulkopuolella. Ja sitte he suunnittelevat, ja pyrkivät . . . ja katuvat . . . ! Mutta minä tahdon nauruun ratketa, kun minä heidät semmoisina näen, sillä ennemmin ilmaan heitetty kivi oman tiensä määrää, kuin ihminen elämänsä, eivätkä he tiedä, että heidän jotkainen tekonsa on heidän itsensä aukikehittämistä, ja etteivät he ikinä itsestään ulos ja

itsensä yläpuolelle pääse, sillä joka teossaan he itsinänsä pysyvät; ja kun he muuta luulevat, niin se on turha ilman tavoitus, ja he itse lyövät pilkalla itsiään vasten silmiä, sillä se juuri on heidän elämänsä pilkka ja harhakuva, etteivät he näe, että he aina ja kaikessa ovat itseensä sidottuja, ja että he aina oman itsensä kanssa piilosilla juoksevat.

Mutta sitte minä olen vielä toisia harhakuvia heidän silmäinsä eteen asettanut, niin että he aina viekoituksen alla ovat. Sillä kun he itsensä ovat kadottaneet, niin etteivät he tiedä, mitä he ovat, ja missä he ovat, niin on kaikki heidän silmistään sumussa, ja siihen minä olen heidät kietonut, etteivät he tiedä, missä he pettävää kangastusta takaa ajavat, ja missä vilvoittava totuus lepää. Ja kun minä heitä katselen, ja heidän olemistaan ajattelen, niin nauran minä niin, että minun kimakka nauruni vaikenevien avaruuksien takana rivahtelee. Sillä koko heidän elämänsä on harhaa ja pimeässä hapuilemista. Sillä sen, mikä heille vaivaksi on, heidän sydämensä poltteen, joka heitä aina ja aina ajaa, ja joka aina heitä on ajava, sillä se on minun rinnastani lähtenyt, ja joka on heidän olemisensa ja heidän kirouksensa, ja josta vapahdettuina he olemasta lakkaisivat, ja ijäisyyksien sointuun sammuisivat, sen olen minä heidän silmistään rakkauden ja kunnian ja onnen harhahaamujen alle kätkenyt, niin että he sen sydämensä lievityksenä pitävät, ja sen perään ajatustensa aina lentää antavat. Sillä kun he juuri vaivojensa suurimman hädän alla ovat, luulevat he rakastavansa, ja kun polttava tuike heidän sydämensä lävitse käy, ja he ovat niin, että he paljasta nääntymystä ovat, niin silloin he kunnian houretta näkevät, ja kun he niin ovat, että heidän ympärillään paljas musta pimeys on, ja kun he kauimmas levostansa suistuneet ovat, niin silloin he onnen sinisen taivaan päällänsä näkevät, ja aina he hourivat. Sillä koko heidän olonsa on aina sula hulluus ja pettymyksen houre ja minun suuri iloni.

Mutta vielä olen minä heidän sydämiinsä yhden houreen laskenut, ja se houre on kaikkein suurin houre. Sillä he pelkäävät kuolemata ikäänkuin se heille hengen hätä olisi. Sillä minä olen kätkenyt sen heidän silmistänsä, että elämä heidän suurin hätänsä on, ja että he niinkauan valkeassa ovat, kuin he elämässä ovat. Eivätkä he nyt näe, että he kuolemassa minusta vapahtuvat, ja että kuolemassa minun rintani kipuna heissä sammuu, ja että he kuolemassa vaipuvat unhoituksen ijäisesti hymisevään soittoon, ja että levon vilvoitus sinä hetkenä heidän

päälleen leyhyy. Tämä on suurin houre, jonka minä heihin istuttanut olen, sillä nyt he pelkäävät sitä, jota heidän rakastaman pitäisi, ja jonka syleilyä heidän himoitseman pitäisi, ja jonka tulo olisi suloinen hunaja heille. Niin minä heidät olen riivannut, ja kaiken heidän silmissään ylös alaisin kääntänyt. Ja minä iloitsen siitä suuresti, sillä minulla on ilo tekojani katsella, ja ne ovat kaikki hyvät.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Mutta minä nousen taas, ja vielä minä tahdon luomiseni ylitse silmäillä. Te valkeain kehät, käykää yhä ja ylös ja alas, ja yliympäri ja ympäri yhä, ja sekaisin kaikki! Ja siniset säkenet, leiskukaa, ja uudet säkenet, syttykää! Oh, sillä olemisen loimo levitköön, ja siniset pistävät kipunat avaruuksien ylitse käykööt! Siis sähähdelkää ja kirpelöikää, ja uusia maailmoja sytyttäkää; sillä niin nopeasti kuin ajatus lentää, ja niin kauas kuin sen kanto on, maailmat syttykööt, ja luomisen silmänräpäys avaruuksien lävitse reväisköön, niinkuin kirkuva kirous. Sillä minä tahdon unhoittaa, että takana ja ympärillä ja yllä ja alla on vielä keinuvien äärettömyyksien syli, joka ijäisessä levossa soittelee, ja minä tahdon unhoittaa, että se on niin ääretön, että vaikka minä ajatukseni voimakkaimpaan lentoon laskisin, ja ajatuksellani ijäisyyttä leikata koettaisin, niin vaikka se kauimmas lentäisi, niin hervottomana se sentään takaisin vajoisi sieltä ja omaan itseensä vaipuisi, ikäänkuin ei se missään käynyt olisi. Oh, minä tahdon unhoittaa, että minun ympärilläni on äärettömyys, joka päilyy ja keinuu, joka on niinkuin Jumala, johonka kaikki seisahtuu, ja joka on lepo ja kuolema. Oh, syttykää maailmat, niinkauas kuin ajatus lentää, ja pala! olemisen tuikkiva loimo, sillä minun rintani on palava piste, ja ratketa, ratketa minä tahdon, ja säkenissä käydä; ja maailman ja olemisen palon minä rinnastani sytytän, ja se leiskukoon, leiskukoon, vaikka sen leiskunta sitte olisikin niinkuin tuikkiva kipene keskellä syvää avaruutta, joka oman leponsa ijäisyydessä lepäilee.

Sellaista unta näki Beelzebub, koska hän nukkui ja läpi avaruuksien syvyyksiä vajosi. Ja Beelzebub näkee unta yhä ja maailma seisoo ja tähdet palavat vielä.

Kevätlaulu.

Kirjoittanut

A. O. W.

Odotan kevättä Suomelleni,
kevättä, taikoja taivaan;
tuulia toivovi sydämeni
purjeihin kansani laivan:
vielä ne puhaltaa kerran, vielä —
ei sitä kansojen Kaitsija kiellä.

Paksulta peitti jo hyinen hanki
maitani, soitani laajaan;
kauan ol' Suomeni talven vanki,
vaan jopa vuotavat taajaan
kotini räystähät — tuuli lämmin
kevähän tuo sitä kerkeämmin.

Vaikk' olis vankempi kylmän valta,
vihdoin se murtuvi varmaan;
kinosten, hankien, jäiden alta
tuuletar vuokkosen armaan
nostavi kainona päivään esiin,
oksille lintuset, poikaset pesiin.

Viserrän virkeän kevätlaulun —
koht' olet sulana, Suomi;
kuvailen kuulean kukkastaulun,
missä jo tuoksuvi tuomi,
lemuvi nurmet ja lehdot laulaa,
aaltojen karkelo rantoja kaulaa.

Odotan kansalle kevättä uutta,
onnen ja ilojen aikaa,
valoisampata vastaisuutta,
tenhoisampata taikaa;
tämä se taika on: miesten tarmo,
naistemme siveys, Jumalan armo.

Nouse siis, kansani kallis, luota
tulevaisuutehen vielä!
Samposi särkynyt yhteen juota
vaikeain vastusten tiellä!
Jumala ennenkin kulkus johti:
Hän sinut johtavi kevättäs kohti.

Tahdon ikitulta.

Kirjoittanut

ANTTI RYTKÖNEN.

Taivas! älä mulle
anna kiiltokultaa;
paljon, paljon enempi
tahdon, taivas, sulta.

Tahdon, taivas, sulta,
vaadin valkeoita,
innon ikitulta,
tulta, salamoita.

Niillä isken yöhön
niinkuin isket itse,
salamoita singotan
maitse, manteritse.

Niillä isken yöhön
ohi tähtisarjain,
kautta avaruuden,
halki vuorten harjain.

Niillä isken yöhön —
mik' ei kestä — särjen —
vasten valtaa väärää
käännän nuoles kärjen.

Niillä isken yöhön,
kaadan konnat, peikot,
nostan valoon, valtaan
sorretut ja heikot.

Halpa lahjas oisi
kunnia ja kulta —
tahdon, taivas, sulta,
tahdon ikitulta!

Kirjallisuutta

Kaunokirjallisuutta.

JUHANI AHO, *Katajainen kansani.* Toinen sarja. Porvoossa 1900, Werner Söderström. 175 siv. 8:o. Hinta 2: 25.

Juhani Aho on runoilijan silmällä nähnyt ja sydämellä tuntenut, mitä tässä „Katajaisessa kansassa“ koettelemuksen hetkinä liikkuu. Runoilijana hän on näille ajatuksille ja tunteille antanut taiteellisen muodon — siinä sen suuren menestyksen syy, minkä „Katajainen kansani“ on saavuttanut. Suuri isänmaallinen kysymys on antanut Juhani Ahon kirjailijaluonteelle runsaasti ryhtiä ja pontta, jota siltä toisinaan monenkin mielestä on jossakin määrin tuntunut puuttuvan. Se „surun lahja“, jonka kansamme on saanut, on Juhani Ahostakin tehnyt runoilijan, joka täysin kykenee kansan tulkiksi.

Niistä kappaleista, jotka muodostavat „Katajaisen kansani“ toisen sarjan, ovat monet — lukijan ja kirjan ostajan kannalta tekisi mieli sanoa: liiankin monet — jo vanhoja tuttuja sanomalehdistä ja kalentereista. Eduksi on epäilemättä katsottava, että tekijä tässä sarjassa on enimmäkseen luopunut allegorisesta esitystavastaan, joka ensimäisessä oli yksin vallitsevana. Jos kohta Ahon arvoinen kirjailija voi tehdä ja menestyksellä suorittaa kokeen tarjota lukijoille kokonaisen kokoelman allegorioja, niin on tietystikin luonnollista, ettei sitä koetta käy uudistaminen. Ne allegoriat, jotka tässä kokoelmassa esiintyvät, tuntuvat minusta muita heikommilta; niin taitavasti kuin esim. „Härkätaistelu“ onkin kokoonpantu, en minä puolestani ole voinut erityisesti ihastua tähän kappaleeseen, joka ei muuten näytä juuri kansallistuntoa kohottavaltakaan. Tässä toisessa kokoelmassa sen sijaan esiintyy enemmän tendenssiä kuin ensimäisessä sarjassa: tendenssiä, joka vastustaa puolueriitoja, maasta-

muuttoa, väkijuomia, asettaa yksimielisyyden, valistuksen ja työn, jota kukin kohdastansa tekee isänmaan eteen, ainoaksi pelastukseksemme. Muutamat niistä kappaleista, joissa tendenssi kovin suorasti astuu esiin, niinkuin esim. „Vanha ukko puhuu", ovat kyllä tämän johdosta taiteelliselta kannalta katsoen muistutuksille alttiina, mutta tämmöinen ytimekäs pala tekee joka tapauksessa suomalaiseen lukijaan syvän vaikutuksen.

Kokoelma on siksi tunnettu, ettei minun ole tarvis eri kappaleista puhua. Tietystikin on sarjassa eriarvoisia kappaleita, semmoisiakin, joille ei voi pysyvää taidearvoa myöntää. Kuitenkaan en tahdo sanoa siinä olevan yhtäkään, joka ei paikkaansa puolustaisi, ja onpa vielä joukossa todellisia kultajyviäkin. Mainitsen tässä vain „Valtiollisen itsemurhan", joka on erinomainen lisä Ahon humoristisiin tuotteihin; täytyy vain valittaa, että virastonpäälliköt, joilla olisi valtioneuvos Tengmanin äly, lienevät kovin harvassa, samoinkuin se „Kuntakokous", jossa kouluasiat molemmin puolin sovinnossa ratkaistiin, lienee toistaiseksi vielä harvinaisuuksiin kuuluva. Mutta ennen kaikkea ansaitsee mainitsemista kuvaus „Sammuta sinä, minä sytytän", jotka sanat ovat koko sarjan mottonakin. Tämä palanen yksinään riittäisi antamaan kokoelmalle arvonsa; se on puhetta Suomen kansan sydämestä, joka sydämiin menee. Tulevaisuuden toivo, luottamus valon voimaan se niin kauniisti kultaa tämän piirroksen, joka kuvaa miten aurinko nousi, ennenkuin pimeyden peikko ehti tulet sammuttaa. Valo on voittamaton, „sillä päivälle eivät peikotkaan mitään mahda — ja yöllä suojelevat Suomeani hyvät haltijat."

S.

P. Nordmann, *Bilder och blad från Finlands sista år.* Helsingissä 1900, tekijä. 102 siv. 8:o. Hinta 2: 25.

Jos Ahon „Katajainen kansani" voi sanoa kuvaavan, miten todellinen runoilija on tulkinnut kansansa tunteet murheen vuonna 1899, niin voisi katsoa Nordmannin kuvaelmasarjan „Från Finlands sista år" esittävän tavallisen arki-ihmisen tunteita samoina surullisina aikoina. Saamme tutustua hänen tunteisiinsa vuotta alkaessa, Runebergin päivänä, manifestin julkaisupäivänä, suuren lähetystön aikoina, ensimäisenä päivänä, jonka hän vietti kesähuvilallaan, ulkomaisen lähetystön päivinä, kesäkävelyillä, vuoden lopussa ynnä muissa tiloissa. Kieltämättä on hyvä ajatus yhdistää tunnelmakuvaukset määrättyihin ajankohtiin viime vuoden kuluessa, ja myöskin ovat useat aiheet sangen hyviä. Kuvausten joukosta en minä puolestani kuitenkaan ole löytänyt ainoatakaan, jossa tunnelma kohoaisi siksi korkealle, että se ehdottomasti tempaisi lukijan mukaansa. Ja monesti tuntee selvästi, ettei tekijällä ole kylläksi kertomataitoa, että hän hyvästä aiheesta voisi luoda jotakin todella mieltäkiinnittävää; minä

ajattelen vain esim. kuvauksia „Ensimäinen päivä maalla“ ja „Nöyryytys“. Paraiten onnistuneiden kappaleiden joukkoon tahtoisin lukea semmoisen kuin „Finneman vainajan papereista“; näyttää siltä kuin tekijä siinä liikkuisi enimmin omalla alallaan.

Kun kerran jälkimaailmalle annetaan kokonaiskuva kansamme taistelusta olemassaolonsa puolesta sekä viime vuosikymmeninä että viime vuonna, niin on epäilemättä hra Nordmanninkin kirjalla oleva arvonsa lähteenä tämän ajan tuntemiseen, sillä jokainen todellisuudentarkka lisä tämmöiseen kultuurikuvaukseen on silloin oleva tervetullut. Toivomme vain, että Suomen kansa on saapa elää siksi, että tämmöistä kuvausta tarvitaan ja että siis on vääräksi näyttäytyvä tekijän valitsema nimi „Från Finlands sista år“, — „Suomen viimeinen vuosi“, niinkuin se kai on ymmärrettävä — jota vastaan en voi olla vastalausetta panematta. Tämmöinen nimi joko osoittaa aiheetonta epätoivoa tai se on katsottava liian räikeäksi reklamikulkuseksi. Kuinka toisenlainen on tämä ruotsalaisen kirjailijan kokoelmalleen antama nimi kuin Juhani Ahon motto: „Sammuta sinä, minä sytytän?“

S.

Väinölä, helmivyö suomalaista runoutta. Toimittanut Leimu. Porvoossa 1899, Werner Söderström. 416 siv. 8:o. Hinta 3: 25, koruk. 4: 50.

Kun Julius Krohn aikoinaan (1866) julkaisi „Helmivyö“-nimisen kokoelman suomalaista runoutta, huomattiin silloin että köyhässä runoudessamme piili iso joukko kallisarvoisia „helmiä“, kun vain oli joku, joka ne osasi kadoksistaan esille kaivaa. Helmivyön ilmestyttyä kasvoi suomalainen runous hyvää vauhtia, ja kohta tuntui uusi suomalaisen runouden valiokokoelma tarpeelliseksi. Sellaisen julkaisi nimimerkki Leimu (Kustavi Grotenfelt) v. 1884 „Väinölän“ nimellä, valiten siihen edeltäjäänsä noudattaen näytteitä parhaasta alkuperäisestä runoudestamme, sekä kansan- että taiderunouden alalta. „Väinölästä“ tuli pian kasvavan nuorisomme mielikirja ja hyvä opas suomalaisen kirjallisuuden historian lukijoille, sen johdolla kun näet helposti voi seurata suomenkielisen runouden kehitystä vanhimmista ajoista viime päiviin saakka.

Mutta viidentoista vuoden kuluessa on suomenkielinen taiderunous versonut yhä rehevämmin, ja uusia runoseppiä on ilmestynyt lukuinen lauma manalle muuttaneiden sijaan. Sentähden on Väinölän toimittaja viime jouluksi julkaissut Väinölästä uuden täydennetyn painoksen, johon on otettu aivan tuoreita runonäytteitä. Uusia runoilijoita vanhaan Väinölään verraten edustaa kaikkiaan toistakymmentä nimeä. Esipuheessaan sanoo toimittaja tässä Väinölän uudessa laitoksessa, vielä enemmän kuin edellisessä, noudattaneensa valikoimisessaan, mikäli vanhempaan taiderunouteen tulee,

Julius Krohnin „Helmivyötä“ ja muuten pitäneensä tarkoituksenaan „antaa näytteitä paraasta alkuperäisestä runoudesta, erittäinkin lyyrillisestä ja balladintapaisesta, mikä Suomen kielellä on“. Toimittajan nimi ja taito jo takaavat että valikoima on huolella ja aistilla tehty ja kirjan tarkoitus täysin saavutettu. Kaikkiaan on tässä uudessa kokoelmassa, paitse lukuisia Kantelettaresta, Loitsurunoista ja Kalevalasta poimittuja kansanrunouden näytteitä, edustettuina yhteensä 61 nimellistä sekä kansan- että taiderunoilijaa, Mikael Agricolasta Eino Leinoon saakka — tosin pieni luku verrattuna suurten sivistyskielien kirjallisuuteen, mutta meille kylläkin suuri.

Tämän uuden laitoksen arvoa ja hauskuutta lisää sangen suuressa määrin siihen hankitut runoilijain muotokuvat, joita on kaikkiaan 36, ja monet autografit vanhimmilta runoilijoiltamme. Tulee olla toimittajalle ja kustantajalle suuresti kiitollinen siitä, että he ovat kokoelman arvoa lisätäkseen ryhtyneet sellaiseen vaivaloiseen puuhaan kuin muotokuvien hankkiminen ja autografien etsiminen on ollut.

Entiseen tapaan on kustakin runoilijasta annettu lyhyitä elämäkerrallisia tietoja, jotka ovat hyvänä apuna kirjaan ja runouteemme tutustuessa. Ikävä vain että näihin tietoihin on epähuomiossa pujahtanut muutamia erehdyksiä — eivät tosin itsessään niin suuria, mutta kuitenkin hieman haitallisia tällaisessa valiokokoelmassa. Virheet koskevat etupäässä nuorempaa runoilijapolvea. Niinpä mainitaan Tuokko kuolleeksi 1893 pro 1896; Suonio (Julius Krohn) nimitetyn ylim. professoriksi 1865 pro 1885; Ilmari Calamnius tulleen fil. kandidaatiksi 1890 pro 1898; Hilja Hahnssonin „Oraita“ sanotaan ilmestyneen 1898 pro 1895, ja Eino Leinon „Tarina suuresta tammesta“ 1897 pro 1896 sekä „Tuonelan joutsen“ 1898 pro 1899 y. m. pieniä epähuomioita.

Ilolla suositamme tätä uutta „Väinölää“ nuorison lempikirjaksi ja vanhojen mieliluettavaksi. Siinä näemme että suomenkielinen runoutemme ei olekkaan niin köyhä kuin sitä luullaan, vaan piilee sen helmassa „monta kirkasta, unhoittumatonta helmeä“, jotka muodostavat kainosti säteilevän otsanauhan vaatimattoman runottaremme kiharoille.

O. A. K.

Näytelmäkirjallisuutta.

MAILA TALVIO, *Suomesta pois.* Kuvaus keväältä 1899. Näytelmä kahdessa näytöksessä. Uusmaalaisten edistysseurojen toimituksia I. Porvoossa 1899, Werner Söderström. 36 siv. 8:o. Hinta —: 60.

Näytelmä on tilapäinen ja sovitettu hetken oloihin ja mielialoihin. Viime vuoden kylmä kevät ja synkät valtiolliset olot herättävät näytelmän

henkilöissä halun muuttaa Amerikkaan. Mutta isänmaallisten laulujen kaiku jo panee muutamia epäilemään ja kaunis kesä se vihdoin suloudellaan lämmittää mielet jälleen Suomelle ja saa kaikki jäämään isänmaahan.

Näytelmän pääasiana on siinä läpeensä vallitseva isänmaallinen tunnelma, joka varmaan tarttuu katsojaankin. Muuten on se sommittelultaan sangen hajallinen; luonteet eivät ehdi selvitä eivätkä repliikit aina johdu toisistaan. — Ikävä vain että tuo kuvattu kaunis kesä oli niin lyhyt ja sai seuraajakseen sateisen syksyn ja katkeran katovuoden.

Kunhan eivät sittenkin liene Amerikkaan lähteneet!

O. R.

SANTERI ALKIO, *Syteen taikka saveen.* Huvinäytelmä 1:ssä näytöksessä. Uusmaalaisten edistysseurojen toimituksia II. Porvoossa 1899, Werner Söderstöm. 60 siv. 8:o. Hinta —: 85.

Näytelmä lienee etupäässä aiottu seuranäytelmäksi. Juoni on lyhyesti seuraava: leskimiehenä oleva vanha varakas talollinen, kun tyttärensä laiminlyö talouden ja hänet, aikoo mennä naimisiin piikansa kanssa. Tuon aikeensa hän jättää kuitenkin sikseen, kun lapset ja naapurit siitä häntä kieltävät ja tytärkin lupaa vasta paremmin huolehtia isästään.

Viime aikoina ilmestyneistä huvinäytelmistä on tämä mielestäni paraimpia. Siinä on monta hauskaa kohtaa, esim. tuo, jossa vanha isäntä pyytää kosimispuuhissaan apua Kylä-Maijalta ja tämä luulee isännän häntä itseään kosivan. Siinä on ainakin alkua oikeaan huvinäytelmään, ja samoin tuntuu luonteiden käsittely itsenäiseltä ja selvältä. Tosinhan näytelmä loppuu sangen keveästi, kun kaikki vallan helposti saa onnellisen ratkaisun.

O. R.

KARL AUGUST TAWASTSTJERNA, *Muru.* Huvinäytelmä yhdessä näytöksessä. Näytelmäkirjallisuutta n:o 34. Suom. Anni Levander. Kuopiossa 1899, U. W. Telén & C:o. 25 siv. 8:o. Hinta —: 60.

Parturit. Laulunsekainen ilveily yhdessä näytöksessä. Näytelmäkirjallisuutta n:o 35. Suomennos. Kuopiossa 1900, U. W. Telén & C:o. 23 siv. 8:o. Hinta —: 60.

Luettuaan „Murun“ tuntee että on lukenut tosirunoilijaa, vaikka aihe on mitä yksinkertaisin. Neljätoista vuotias „Muru“ on rakastunut sisarensa sulhaseen, kun tämä on tytön kanssa varomattomasti leikitellyt,

pitäen häntä vielä ymmärtämättömänä lapsena. Tämän pikku aiheen nojalla on Tawaststjerna muutamalla voimakkaalla, repäisevällä piirteellä kuvannut nuoren, aikaisin kehittyneen, kuumaverisen kaupunkilaistytön luonnetta siten kuin ainoastaan sielunelämän tuntija ja runoilija saattaa tehdä.

Suomennos tuntuu hyvältä, runot olisi kuitenkin saattanut kääntää huolellisemmin.

Kirjan ulkoasu ei lainkaan vastaa sen arvoa eikä edes hintaakaan.

„Parturit“ on yksinäytöksinen ilveily, jonka vähäpätöinen sisällys, huolimaton suomennos ja ulkoasu ovat keskenään mitä suloisimmassa sopusoinnussa. Olisi suotava että kirjoissa mainittaisiin, jollei samalla suomentajan, niin ainakin tekijän nimi.

A. R.

VIHTORI PELTONEN, *Salon lapsia.* Yksinäytöksinen laulukuvaelma. Uusmaalaisten edistysseurojen toimituksia III. Porvoossa 1900, Werner Söderströni. 28 siv. 8:o. Hinta —: 50.

„Salon lapsia“ on pieni, sisällykseltään mitä viattomin ja kevein laulukuvaelma. Salomökissä on kaksi tytärtä, joita naapurimökin molemmat pojat tulevat kosimaan; pienien vastaanhangoittelujen jälkeen saa kumpikin poika omansa, — siinä koko kappaleen sisällys. Vuoropuheluun on siroitettu joukko kansan sananparsia ja lauluja; nämä vaikuttavat, että kuvaus kaikessa naivisuudessaan tuntuu pirteältä. Laulujen valintaa ei saata kuitenkaan pitää varsin onnistuneena, esim. loilotukset sellaiset kuin „frallalaa, lallalaa“ keskellä niitä lauluja, joissa käytetään vanhasta runoudesta otettuja vertauksia, eivät enää kuulu salonlapsien, vielä vähemmän Karjalan lapsien lauluilta. Ne runot, jotka eivät ole suorastaan vanhan kansan runoudesta otettuja, eivät läheskään vastaa nykyajan vaatimuksia. Katkonaiset säkeet (esim. siv. 19: „pirtin nurkass' routa“, „apen mieless' halla“; siv. 26: „nyt joka hattar' leijaa, lemmen hohdett' heijaa“), virheelliset loppusoinnut y. m. (esim. siv. 6: sauna — lauantaina; siv. 7: köynnöksillä — somistella; siv. 18: paisteheks' — vaalijaks; epäsuomalaista on: tuumat ovat p u u h a n a l l a), tekevät ehdottomasti laulaessakin häiritsevän vaikutuksen. Laulukappaleissa olisi tällaisia kartettava sitä suuremmalla syyllä, kun ne usein esitettyinä juurruttavat sekä esittäjäinsä että kuulijainsa mieliin vääriä muotoja.

A. R.

Uskonnollista kirjallisuutta.

ZACHRIS SCHALIN, *Paratiisin tie*, eli Kullankaivajan kohtalot. Suomennos. Porvoossa 1899, Werner Söderström. 34 siv. 8:o. Hinta —: 50.

JUHANA ALBREKT BENGEL, *Ijäisyysmietelmiä*. Suom. Sigrid Hahl. Porvoossa 1899, Werner Söderström. 160 siv. 8:o. Hinta 1:25, koruk. 1:85.

Kirjanen „Paratiisin tie“ tahtoo kohoittaa meidän silmämme tämän maisen elämän turhista ja levottomista haluista ylös siihen kotiin, jossa yksin ihmissydän lopullisesti rauhan saavuttaa. Samalla se tahtoo varoittaa lähtemästä kaukaiseen länteen tietymätöntä maallista onnea etsimään. Tekijä on laatinut kirjasen osittain kertomuksen, osittain kehoituksen ja osittain hartauskirjan muotoon. Keskellä kertomustakin on yleisiä mietelmiä niistä kohdista, joita kertomus käsittelee. Kuitenkin saa kirjasta täysin johdonmukaisen ja yhtenäisen käsityksen, sillä kaiken läpi johtavana lankana käy viittaus taivaalliseen kotiin. Ja onkin tämä kirjanen niin viehättävästi kirjoitettu, että se ehdottomasti tempaa lukijan mielen mukaansa. Eivätkä kirjasen vaikutusta häiritse nekään heikot kohdat, jotka siinä löytyvässä kertomuksessa voisi huomata. Tällaisista kohdista otamme vain sen, että hämäräksi jää, miten kertomuksen mainitsema kultamaan etsijä niin äkkiä voi kadottaa kaiken muistonsa ja sen sittemmin taas takaisin saada. Mutta kun kertomus ei tässä olekkaan pääasia, vaan, jos niin saanen sanoa, tunteitten herättäminen, ei huomio erityisesti tällaisiin kohtiin kiinny.

Kirjasta voipi hyvin suositella luettavaksi.

Suomennos on siinä hyvää ja kieli rikasta.

Bengelin kirja „Ijäisyysmietelmiä“ sisältää lyhyitä, usein vaan yhden lauseen käsittäviä, mutta ytimekkäitä ajatuksia monenmoisissa, kristillisyyden alaan kuuluvissa eri kysymyksissä. Välistä on ajatelman aiheena joku erityinen kristillinen käsite niinkuin esim. „Kutsumus“, „Valistus“, „Sielun tila“, „Kuolonelämä“, „Hengellinen varustus“ j. n. e., välistä taasen joku raamatunlause eli sen osa, n. k. „Teille on syntynyt Vapahtaja“, „Kunnia olkoon Jumalan korkeudessa“, „Niinkuin sinä tahdot“, „Tulkaat häihin“ j. n. e. Eri kappaleilla on harvoin mitään yhteyttä toistensa kanssa. Muutamat ajatelmat ovat melkein liian lyhyeen muotoon laaditut, jopa niinkin, että on vaikea ymmärtää niiden sisällystä sekä myös niiden yhteyttä otsakkeensa kanssa. Mutta suurin osa niistä sisältää hyvin mieleen pantavia totuuksia, onpa muutamissa lausuttu erinomaisen sattuvia ja opettavaisia ajatuksia. Kappaleessa „Jumalan pelko“ sanotaan m. m.: „Jumala saa kunniaa, kun me pelkäämme Häntä, mutta vielä enemmän, kun iloitsemme Hänestä“. Toisessa kappaleessa sanotaan: „Toivottavaa olisi, että monikin sielu antaisi Jumalan sanalle edes niin

paljon arvoa, kuin perkele". Vielä toisessa: „Melun tulee väistyä Kristuksen tieltä. Hänen voimaansa nautitaan vaan hiljaisuudessa". Yleensä voimme sanoa, että tämä kirja on yksi aarre lisää hengellisessä kirjallisuudessamme.

En ole ollut tilaisuudessa vertaamaan suomennosta alkukieleen, mutta tuntuu siltä kuin suomentaja joskus olisi liian orjallisesti seurannut alkuteosta. Yleensä on kuitenkin suomennos moitteeton.

U. W.

Kielitiedettä.

E. A. Ekman, *Suomen kielen keräilysanasto I.* (Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia. 92 osa.) Helsingissä 1899. XXVIII + 614 siv. pientä 8:o. Hinta 5: —; välilehtisenä 7: 50.

Suomalaisen Kirjallisuuden Seura on taas asettunut suuren kansallisen yrityksen etupäähän, kun se on ryhtynyt toimittamaan suurta, tieteen ja käytännön kasvavia vaatimuksia vastaavaa, suomen kielen sanakirjaa. Aatteen alkuunpanijoina on pidettävä maist. F. W. Rothstenia, joka ensin nosti kysymyksen asiasta, ja prof. E. N. Setälää, joka laittoi ansiokkaan suunnitelman hankkeen toteuttamisesta. Tämän suunnitelman mukaan olisi laitettava kolme eri sanakirjateosta: 1) kansankielen sanakirja, 2) vanhemman kirjakielen sanakirja ja 3) nykyisen kirjakielen sanakirja. Ensinmainittu on kiireellisin, koska liikkeen vilkastuessa ja kirjallisuuden levitessä joka ainoa kuluva päivä hivuttaa ja tasoittaa kansankielen sanavarastoa. Kansankielen sanakirjan toimittaminen päätetttiin sentähden ensiksi panna alulle.

Arvosteltavana oleva teos, E. A. Ekmanin Suomen kielen Keräilysanasto I, on näiden hankkeiden ensimäinen hedelmä. Nojaantumalla pääasiassa Lönnrotin „Suomalais-ruotsalaiseen sanakirjaan" on tekijä järjestänyt aineksensa jonkinlaiseksi sanaluetteloksi, niin että verraten harvoin on viitattu sanojen merkitykseen. Työ on yleensä suoritettu suurella huolella ja taidolla. Muutamia muistutuksia taitoisin kuitenkin tehdä.

Sanakirjassa esiintyy paljon *rinnakkaismuotoja* eri murteista tai muuten määrätyille aloille rajoittuvia muodostuksia, sellaisia kuin: kakra, kaura; atra, aura; otra, ohra; hietra, jätriä, hytristää, hiikra, höklöttää, höpräkkä, lötmä; hitsku, kitsku, jätskyttää, kitsmerä; hipeä, hipiä, hiviä; tutjua, tuljua, turjuttaa; hutjua, huljua; latva, lalva; iloksua, ilvoksua; kadikka, kalikka; joutsi, jousi; tyyris, tiyris; haahla, haahmo: hahla, hahmo; huohmata, huomata; hiha, hia; ihme, ime; heitiä, hetiä; kamottaa, kammottaa; ylimmys, ylimys j. n. e. Sellainen menettely on useimmiten oikeutettu ja paikallaan tämänsuuntaisessa teoksessa, olletikkin jos eri murteiden

muodot tuntuvammin eroavat toisistaan. Tuntuu kumminkin kuin olisi toisinaan *liiaksikin* rinnakkaismuotoja mainittu, ainakaan ei ole tarpeeksi johdonmukaisuutta noudatettu; esim.: meidä, meijä, meilä, meirä; reidu, reiru, reilu; eistyä, edistyä, eistää, edistää; kaanto (= kaadanto); soitsu, soihtu, soisso, soitto, mutta esim. vain maltsa; kouho, kooho, koura, koora; iäinen, ijäinen; isvosikka, vosikka, issikka; ammoin, ammuin; äsken, äsköin; eilen, öylön (eilän, vanhan raamatunkielen eiläin, olisi yhtä hyvin voinut mainita); hedelmä, hedelmöitä, heilimä, heilimöitä, hielimöitä, hielmä; j. n. e. Toisinaan taas olisi voinut mainita *enemmän* rinnakkaismuotoja kuin mitä on tehty. Sanastosta puuttuu esim. sanat; *aatella* (aatos < ajatos = ajatus löytyy, samoin aastaika, joissa sama j:n katoaminen on tapahtunut); *aterioita; muudan* (muuan); *talikko* (vrt. edellä kadikka, kalikka), joka on levinnyt yli puolen Suomea, kauvas ulkopuolelle l-alueen; *hilvainen, hirvainen* (hitvainen: mustan, vaalean h.); *lähdettää* (murt. lähdättää tavataan sanastossa): *katitsa* (katiska; kartiska sanastossa); *hupelo* (hupero); *havukka, hivus; helluntai, helatuorstai* (tämän kirjakieleen kotiutuneen muodon asemesta helaatuorstai); *jäähtyä* (jähtyä; tavataan ainakin kirjakielessä). Sanat *entä, entäs* ja samaa merkitsevät, ehkä samaperäisetkin *häntäs, häntästä* puuttuvat kokonaan; *fadelma* (vadelma, vattu) ei myöskään olisi saanut jäädä pois, koska sitä varsin laajoilla aloilla tavataan ja Lönnrotkin sen on maininnut, samoin *vaadain; funteerata* olisi voinut olla mukana yhtä hyvin kuin vunteerata ja hunteerata. Toivottava olisi ollut niinikään, että sellaiset muodot kuin voudi (foudi), puodi aadeli j. n. e. (sanastossa t:llisinä) olisivat löytäneet armon tekijän silmissä, koska ne tai niiden jatkajat, l:lliset ja s:lliset muodot, ovat murteissa varsin yleisiä.

Tällaiset epätasaisuudet eivät aina ole vältettävissä eivätkä missään tapauksessa vähennä teoksen arvoa.

Tekijän kirjoitustapa on jotenkin johdonmukaista. Muutamia korjattavia kohtia olen kumminkin huomannut: *hangispurku* pro hankispurku; *hehketä* [—enen] pro hehjetä (vrt. Esipuhe s. X) j. n. e.

Teoksen alussa on laaja esipuhe (13 siv.) ja hyviä „Ohjeita keräilysanaston käyttäjille“.

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran taloustoimikunta oli antaessaan kand. E. A. Ekmanin tehtäväksi keräilysanaston toimittamisen pitänyt suotavana, että siitä samalla tulisi suomen kirjakielen sanaluettelo (ordlista). Sellaiset sanat kuin alvari, ankeleekinen, huushollerska, inoi (toinen), tsinonikka ja sadat muut, ynnä vielä lisäksi eri murteista otetut rinnakkaismuodot, eivät mielestäni kumminkaan oikeuta meitä antamaan teokselle siinä suhteessa täyttä arvoa. Mutta keräilysanastona se epäilemättä varsin hyvin vastaa tarkoitustaan ja siitä voimme pitää todistuksena sitäkin, että noin 21,000 sanalippua jo on sen johdolla valmistunut.

Ne henkilöt, jotka haluavat aktivisesti edistää tätä suurta kansallista hanketta, voivat saada välilehtisen Keräilysanaston luokseen lähetetyksi sillä ehdolla, että lähettävät sen parin vuoden kuluttua takaisin.

H. A. Ojansuu.

Oppikirjoja.

F. W. SUNDWALL, *Kansakoulun Biblian Historia.* Porvoossa 1899, Werner Söderstöm. 147 siv. 8:o. Hinta —: 85.

Olkoon suoraan sanottu, että pidämme hra Sundvallin Biblian Historiaa harvinaisen hauskana ilmiönä koulukirjallisuutemme alalla. Se yhdistää onnistuneella tavalla ne ominaisuudet, mitkä vaaditaan hyvältä Biblian Historialta. Ensinnäkin on vältetty sitä perin tavallista virhettä, että Vanhan ja Uuden testamentin suhde on suunnilleen 2: 1. Ja vaikka Uusi testamentti tässä oppikirjassa on saanut saman sivumäärän kuin Vanha, on kuitenkin jälkimäisessä riittänyt vähän tilaa pääprofeetoille. Vahinko vain ettei niille ole enempää riittänyt! Toiseksi ei hra Sundvall yritä antaa oppilaille vähän tietoja sieltä, vähän täältä, vaan esittää yleensä perusteellisesti, minkä esittää, jättäen Simsonin, Jobin y. m. sen sijaan mainitsematta. Täten tulee todellinen syventyminen aineeseen mahdolliseksi. Kun vielä mainitsemme, että esitys on selvää ja sujuvaa, kieli hyvää, jaot onnistuneet ja rubriikit tarkat, paino selvää, hinta harvinaisen alhainen ja että kirjaan on liitetty tyydyttävä Palestiinan kartta, niin lienee tunnustettava, että hra Sundvallin oppikirja vastaa verrattain korkeitakin vaatimuksia.

L. I.

E. BONSDORFF, *Laskuopin ensimmäiset alkeet, I, II ja III.* Porvoossa 1899, Werner Söderström. 102, 56 ja 30 siv. 8:o. Hinta I osa —: 50 II osa —: 40 III osa —: 25.

NESTOR OJALA, *Kansakoulun laskuoppi.* Porvoossa 1899, Werner Söderström. 180 siv. 8:o. Hinta —: 85.

K. OKSANEN, *Laskuoppi neliosastoisia kansakouluja varten.* Helsingissä 1899 Otava. 176 siv. 8:o. Hinta —: 75.

Verrattain nuori kansakoululaitoksemme on nykyään mitä vilkkaimman kehityksen alainen. Samalla kuin koulujen luku lisääntymistään lisääntyy, tehdään kansakoulupiireissä uutterasti työtä kansakoulujemme sisäisen kehityksen edistämiseksi ja kansakouluopetuksen kohoittamiseksi

nykyajan kasvatusopillisia vaatimuksia vastaavalle kannalle. Tämän viimeksi mainitun harrastuksen tuloksena syntyi viime vuoden kuluessa lukuisia kansakoulun oppikirjoja, jotka, noudattaen viime keväänä ilmestyneen kansakoulun oppi- ja lukukirjojen suunnitelmain valmistamista varten toimineen oppikirjakomitean mietinnön suunnitelmia, ovat laaditut nykyajan kasvatusopin sekä yhden opettajan ohjattavana olevan moniosastoisen kansakoulun vaatimusten mukaan. Kansakoulupiireissä on tosin moniaalta taholta lausuttu epäilyksiä jopa miltei suoranaista moitetta siitä, että on ryhdytty toimittamaan oppikirjakomitean mietinnön mukaan uusia oppikirjoja, ennenkuin tätä mietintöä muka on ehditty kansakoulukokouksissa „tarkastaa" ja ehkäpä „hyväksyäkkin". Tuollainen epäilys ja moite on kumminkin vallan aiheeton. Ensinnäkin kuluisi vuosia, ennenkuin moinen kansakoulukokouksissa suoritettu tarkastus voisi tapahtua. Ja toiseksi saattaa muutaman päivän kestävän, monenlaisista aineksista muodostetun kokouksen tarkastustyö olla paljon suuremmassa määrässä epäilyksenalaista kuin vuosikausia toimineen, kasvatusopillisesti sivistyneistä ammattimiehistä kokoonpannun komitean työ. Kokemus on paras oppimestari. Ja kokemus on parhaiten näyttävä, mihin oppikirjakomitean työ kelpaa. Niinmuodoin on varsin paikallaan, että on ryhdytty mitä pikimmittäin komitean periaatteita käytännössä toteuttamaan. Eikä asian ymmärtävissä piireissä saata olla muuta kuin yksi mieli siitä, etteikö oppikirjakomitean suunnitelmien pääsuunta ole aivan oikea, vaikkapa pienemmistä yksityisseikoista ilmestyisikin eri mieliä. Meidän niukkaan kasvatusopilliseen kirjallisuuteen on tämä mietintö laveine perustelmineen sangen tervetullut lisä. Ja että tämä mietintö tulee sangen tehokkaasti ja elähyttävästi vaikuttamaan kansakouluopetuksen kehittymiseen, sitä osoittaa jo nyt ilmestyneiden, siihen perustuvien uusien oppikirjain luku jopa kelvollisuuskin.

Laatiessaan eri aineiden oppikirjojen suunnitelmia oppikirjakomitea on ottanut tarkoin huomioon kuhunkin aineeseen käytettävänä olevan tuntiluvun ja on sen mukaan suunnitellut eri aineiden oppimäärät kullekin kansakoulun vuosiosastolle sellaisiksi että ne voidaan kunnolleen suorittaa.

Kansakoulun laskennonopetuksen ainehistoksi oppikirjakomitea on ehdoittanut:

1. *Kokonaiset luvut.* 2. *Kymmenmurtoluvut.* 3. *Tavalliset murtoluvut,* rajoitetussa määrässä. 4. *Yksi- ja kaksiehtoinen päätöslasku* sekä niihin suorastaan liittyen *korkolasku.* 5. *Suomen mittajärjestelmä,* kuitenkin sillä rajoituksella, että *pinta- ja kuutiomitat* opetetaan mittausopin yhteydessä.

Tämän oppiaineen oppikirjakomitea ehdoittaa järjestettäväksi eri osastoille siten, että kahden alemman osaston oppimääräksi tulisi koko-

naiset luvut konsentrisena kurssina. Alemmat osastot olisivat samassa läksyssä, toinen kertoen ja samalla uutta kehitystä tarjoavilla tehtävillä laventaen ensimäisen osaston oppimäärää. Kolmannen ja neljännen osaston oppimääränä olisi neljä eri laskutapaa laatuluvuilla konsentrisena kurssina sekä kymmenmurtoluvut ja tavalliset murtoluvut vuorokursseina. Lopuksi seuraisi päätös- ja korkolasku, jossa harjoitusesimerkit ovat vuorokurssein perusteella kahtena sarjana, toinen liittyen kymmenmurtolukuihin, toinen tavallisiin murtolukuihin.

Tämän oppikirjakomitean suunnitelman mukaan syntyi yht'aikaa kolme eri laskuoppia kansakouluja varten, kaksi Werner Söderströmin ja yksi Otavan kustantamana. Tarkastettakoon lyhyesti näitä uudensuuntaisia oppikirjoja.

Prof. Bonsdorffin „Laskuopin ensimmäiset alkeet“ jakaantuu kolmeen osaan: I. Kokonaiset luvut. II. Murto- ja kymmenysluvut. III. Opetusopillinen osviitta sekä esimerkkien tulemat. Kukin näistä on eri niteessä.

Sanottakoon heti, että I osa, kansakoulun 1:n ja 2:n luokan oppimäärä, on sekä suunnitelmansa että metodinsa puolesta sangen onnistunut. Säännöt johdetaan kauttaaltaan esimerkeistä ja harjoitukseksi on runsaasti esimerkkejä sekä päässälaskua että kirjallistakin laskua varten. — II osa, kansakoulun 3:nnen ja 4:nnen luokan oppimäärä, ei ole yhtä onnistuneesti suoritettu. Tekijä on sitä paitsi tarpeettomasti supistanut näiden osastojen oppimäärää, jättäen pois varsinaisen kerto- ja jakolaskun tavallisilla murtoluvuilla sekä kaksiehtoisen päätöslaskun. Kun päätös- ja korkolaskuesimerkkejäkin on ylen niukalti, epäilyttää, riittääkö koko tämä oppimäärä kansakoulun kahdelle ylemmälle osastolle, haalimatta esimerkkejä muualta lisää. Tätä riittämättömyyttä osoittaa jo II osan niukka sivumääräkin, sillä se käsittää ainoastaan 56 sivua, kun kahden alemman osaston oppimäärä käsittää 102 sivua. Myöskin tekijän esitys *suoraan verrannollisista* ja *kääntäen verrannollisista* luvuista on kansakoululapsille liian vaikeatajuinen. Yksinkertaisempi ja selvempi on esittää ne oppilaille *suorina* ja *epäsuorina suhteina,* kun verrantolasku kerran ei muutoinkaan kuulu oppimäärään. — III osan opetusopillinen osviitta on yksinomaan opettajia varten. Se sisältää pääasiallisesti selonteon oppikirjakomitean laskennonopetusta koskevasta esityksestä. Siitä saapi kyllä neuvoja vuosikurssien järjestämiseen, mutta varsinaista metodillista ohjausta ei siinä ole.

Kirjan kielellinen asu ei ole suoritettu semmoisella täsmällisyydellä ja tarkkuudella, kuin oppilasten käteen aiotulta kirjalta sopii vaatia. Epätarkkoja ja virheellisiä lauseita ja sanamuotoja on sangen paljon, puhumattakaan lukuisista epäjohdonmukaisuuksista kirjoitustavassa ja laskuopillisten lyhennysten merkitsemisessä. Näistä muutamia esimerkkejä.

Montako lintua jäi puuhun, kun 8 oli *lentäneet* pois? Poika tuli kouluun 13 vuotisena ja *oli koulussa* (= kävi koulua) 5 vuotta. Mies sai talon ja piti *sen* 9 vuotta. Kun pimennys kesti kello 1:stä *kelloon* 12 minuuttia yli kahden. Kirkossa oli *miespuolta* 53 henkeä ja *naispuolta* 9 enemmän. *Paljoko lainatut rahansa oli?* Paljonko oli hän *tingannut* (= tinkinyt) pois hinnasta? Kun hänellä ei ollut koko *ostohinta.* — — *Että vähennettävässä on 1 kymmen muutettu yksiköksi, sanotaan lainaamiseksi* (siv. 41). Montako markkaa ja penniä on 507 *pennissä* (= penniä)? Sanotaan 1,000 kiloa tonniksi (= 1,000 kiloa sanotaan tonniksi). *Metristä* (= metriä) suurempi pituuden mitta on kilometri. Vuoden lopussa sai hän rahansa takaisin sekä niistä *tullut korko* 97 mk. Ja sen edellä käypä (väliin: edelläkäypä luku) (= edellä oleva). Ei *sovi* ottaa (= ei voi ottaa). Että samanlaiset lukuosat tulevat kohdalleen (= *toistensa kohdalle).* Pitkänkö matkan *joutuu maa radassaan* (= kulkee radallaan). Paljonko *painavat* 12 semmoista vaunua yhteensä? Sotajoukko on jaettu 6 yhtä *voimalliseen* (= suureen) osastoon. Jos luvuissa on *eri monta kymmenystä,* tehdään ne *yhtämoni desimaalisiksi* liittämällä loppuun *tarpeellinen määrä* nollia (II, siv. 32). Siirretään desimaalipilkku *yhden numeron* vasemmalle päin (= yhden numeron yli v. p.) Niinikään kirjoittaa tekijä *ensimäinen* sekä *ensimmäinen, rautatien matka, kymmenen pennin* sekä *kymmenenpennin, sunnuntai aamuna, talon omistaja* ja *tilanomistaja* (merkitsemässä yhtä samassa esimerkissä), *palvelukseen, särkee* (= vaihtaa) rahaa, *Hämeenläänissä* ja *Turun läänissä* (samassa esimerkissä), *menetystapaa* (= menettelytapaa), *piisaa* (= riittää), muita samantapaisia seikkoja mainitsematta. Siv. 66 sanotaan: „Olkoon laskettava yhteen: 5,321, 2,983 ja 5,446! Ensin saadaan yksiköiden rivistä summaksi 10. Siis ei saatu yksiköitä, vaan ainoastaan 1 kymmen. On sentähden summaan pantava yksiköiden sijalle 0". Mitä tämä on? Ensin saadaan yksiköiden rivistä summaksi 10, ja siis *ei saatu yksiköitä,* vaan ainoastaan 1 kymmen! Kun yksiköitä lasketaan yhteen, on kai niiden summakin yksiköitä. Toinen asia on se, että 10 yksikköä on tasan kymmenen eikä yhtään yksikköä yli, joten yksiköiden sijalle summaan on pantava 0. — Muutoin on pidettävä vikana sitäkin, että tekijä kutsuu kauttaaltaan „ykkösiä" „yksiköiksi". Tekijä puhuu kyllä yksipennistä (= ykköspennistä), eroittaakseen niitä kymmen- ja satapenneistä, sekä ykköstuhansista, eroittaakseen niitä kymmen- ja satatuhansista. Miksikä siis ei yhtä hyvin sovi kutsua „kantayksikköä" *ykköseksi* ja sitä lukuluokkaa, joka on kokoonpantu yhdistelemällä lukuja 1, *ykkösiksi.* Samalla olisi ollut luonnollisesti selitettävä, että *yksikkö* on jokainen suure, josta luku syntyy. Luvussa 3 kg on yksikkönä kg; luvussa 5 l on yksikkönä litra; luvussa 6 ykkönen; luvussa $^7/_8$ kahdeksasosa j. n. e.

Vieläkin eräs seikka. Tekijä kutsuu johdatusta jonkun laskuopillisen seikan käsittämiseen tai laskutoimituksen suorittamiseen *valmistukseksi*. Tällä sanalla on kumminkin kasvatusopillisessa kielessä toinen merkitys. Valmistukseksi sanotaan nimittäin Herbart—Zillerin muodollisten asteitten I astetta (saks. Vorbereitung), ja sillä on toinen merkitys kuin puheena olleessa laskuopissa käytetyllä valmistuksella, sillä tämä viimeksi mainittu „valmistus“ käsittää kaikki neljä ensimäistä muodollista astetta.

Näistä huomautuksista huolimatta voitanee puheena olevaa laskennon oppikirjaa ja varsinkin sen I osaa käyttää menestyksellä kansakoulussa. Sen korkeampi hinta tullee kumminkin sitä jossakin määrin syrjäyttämään muiden laskuoppien rinnalta.

Lehtori Ojalan „Kansakoulun laskuoppi“ noudattaa tarkasti oppikirjakomitean suunnitelmaa ja osoittaa kauttaaltaan tekijänsä huolellista työtä. Säännöt johdetaan aina esimerkeistä ja kunkin laskuopillisen seikan harjoittamiseen on runsaasti hyvin valittuja esimerkkejä. Mitään seikkaa ei anneta oppilaille valmiina, vaan heitä johdetaan aina oman havaintonsa kautta opittava asia itse löytämään ja tajuamaan. Ainoastaan päässälasku-esimerkkejä saatetaan tässä oppikirjassa kaivata. Ne tosin eivät ole tarpeellisia oppilasten käteen aiotussa kirjassa, mutta opettajille ne olisivat hyvät olemassa. Tekijä voisi siis toimittaa niitä vaikka eri vihkosena opettajia varten, jollei hän tahtonut niitä tähän kirjaan ottaa. Olisi myöskin ollut parempi, jos metriset mitat olisi esitetty vähitellen kurssin kestäessä, kuten oppikirjakomiteankin tarkoitus on ollut, eikä kaikkea oppimäärään kuuluvaa heti yhteen jaksoon. Tottunut opettaja saattaa tosin kirjan mukaan nytkin niin menetellä, mutta moni vast'alkaja voipi hairahtua myös koneelliseen päähän pänttäämiseen, antamatta oppilaille riittävää harjoitusta heti jokaisen uuden asian oppimisen. Samoin voipi käydä kertomataulun opetuksen, jollei siihen liitetä jokapäiväisestä elämästä otettujen esimerkkien laskemista päässä.

Kirjan esitystapa on erittäin täsmällistä ja selvää, niin ettei siinäkään suhteessa ole erityisempiin muistutuksiin aihetta. Ainoastaan muutamien laskuopillisten lyhennysten merkitsemisessä on havaittavana epäjohdonmukaisuutta. Niinpä tekijä lyhentää kymmenen = *kym.*, *kymm.* Muita samasta sanasta johtuvia lyhennyksiä tapaa eri tavalla merkittyinä: *kym. osaa*, *kymm. osaa*, *kymm. tuh. osaa*, *kymm. t. o.* Sopivampi ja lyhempi olisi merkitä: *k.-osaa*, *k.-t.-osaa*. Väliin lyhennetään oikein esim. 4:ään, mutta myöskin *4:jään*; 2:een, mutta myös *2:teen*; *e. pp.* ja *e. p. p.*; *v.* ja *v:na*; ja *kap.* ja *kapp.* (= kpl.); *pak.* ja *pakk.*; *1:ssä*, *2:ssa*, *3:ssa* (= 1:sessä, 2:sessa, 3:nnessa); *1:nä*, *2:na*, *3:na* (= 1:senä, 2:sena, 3:ntena). Kansakoulun oppilasten käteen aiotussa kirjassa pitäisi pikkuseikoissakin

päästä ehdottomaan johdonmukaisuuteen ja täsmällisyyteen, sillä muutoin ei voida oppilailtakaan vaatia tarkkaa johdonmukaisuutta.

Nämä pikku seikat eivät kumminkaan alenna tämän oivallisen laskuopin arvoa, vaan tulee se kunnialla täyttämään tehtävänsä kansakoulun laskennonopetuksen oppikirjana. Hintaa, 85 p. 180 sivua käsittävästä, siististi sidotusta kirjasta, ei myöskään voida pitää kalliina.

Opettaja Oksasen „Laskuoppi neliosastoisia kansakouluja varten“ on muodostettu oppikirjakomitean suunnitelman mukaiseksi tekijän aikaisemmin toimittamasta laskuopista. Tätä aikaisempaa laskuoppia on jo ilmestynyt neljä painosta, ja se on siis tullut sangen lavealti käytäntöön kansakouluissamme. Kun tästä muodostettu uusi laskuoppi on järjestetty ja tarpeen mukaan supistettu oppikirjakomitean suunnitelman mukaan sekä varsinkin muodollisesti entisestä parannettu, voittaa se ehdottomasti edeltäjänsä. Kirjan pääansiona on pidettävä esityksen lyhyyttä ja yksinkertaisuutta ynnä runsasta esimerkkikokoelmaa sekä päässälaskua että kirjallista laskua varten. Käytöllisen laskutaidon saavuttaminen riippuu lopultakin mahdollisimman runsaasta harjoituksesta, ja siihen tämä laskuoppi tarjoaa riittävästi esimerkkejä.

Heikoin on kirjan johdanto (oik. *johdatus*), josta olisi ehdottomasti pitänyt karsia „biljoonat“ ja „triljoonat“. Lapset niillä kyllä mielellään leikittelevät, mutta mahdoton on heidän niitä käsittää ja tarpeetonta on ottaa niitä kansakoulussa käsiteltäväksi. Muutoinkin tekee jokainen opettaja viisaimmin, jos aloittaa laskennonopetuksen tämän kirjan mukaan yhteen- ja vähennyslaskulla päässä ja opettaa johdannossa olevan lukujen johtamisen, merkitsemisen ja lausumisen sekä kymmenjärjestelmän jopa metriset mitatkin vähitellen kurssin kestäessä.

Kirja on myöskin vanhanaikuinen siinä, että tavallisesti annetaan valmis sääntö ja ryhdytään sitten sen ohjeen mukaan laskemaan. Tekijä tahtoo jättää sääntöjen johtamisen opettajan suullisen opetuksen varaan. Sekä opettajalle että oppilaille olisi kumminkin eduksi, jos laskuopilliset säännöt aina olisivat oppikirjassakin esimerkeistä johdettuina.

Yksikkö sanan käyttämisestä on tehtävä sama muistutus kuin prof. Bonsdorffin laskuopista puhuttaessa. Hyljättävä on myös tekijän käyttämä «*osanaisluvut*» tavallisten ja kymmenmurtolukujen yhteisenä nimityksenä. Täydellistä muodollista tarkkuutta ja johdonmukaisuutta tekijä ei ole vieläkään voinut saavuttaa. Painovirheitäkin on enemmän kuin suotavaa olisi. Niistä näkyy suuri joukko olevan kirjapainon rikkinäisten kirjakkeiden aiheuttamia.

Puuttuvaisuuksistaan huolimatta tämä laskuoppi on kumminkin, olletikkin runsaan esimerkkikokoelmansa puolesta (kirja sisältää kaikkiaan 1,768 oppilaita varten aiottua harjoitusesimerkkiä), erittäin käyttökelpoinen laskennon oppikirja kansakouluille. Ja sen helppo hintakin, 75 p.

176 sivua käsittävästä sidotusta kirjasta, tekee sen soveliaaksi leviämään oppilasten käsiin.

A. K.

Tilapääkirjallisuutta.

JOHN W:N NYLANDER, *Suuri lähetystö.* Suom. Santeri Ingman. Helsingissä 1899, Kustannusosakeyhtiö Söderström & C:o 158 siv. 8:o. Hinta 2: —

„Suuri lähetystö" tarjoo koruttoman kertomuksen niistä kokemuksista, mitä Tammisaaren kaupungin edustajalla on ollut jäsenenä suuressa adressilähetystössä viime vuonna. Kirja ei esiinny, niinkuin tekijä itse esipuheessaan huomauttaa, sillä vaatimuksella, että se muodostaisi lähetystön täydellisen historian, vaan se tarjoo tapahtumista ainoastaan personallisia muistoja. Ja tekijällä itsellään ei ole ollut mitään huomattavampaa osaa lähetystön toimissa: hän ei ole ollut mukana lähetystön asettamassa valmistusvaliokunnassa Helsingissä eikä myöskään sen valtuuskunnassa Pietarissa eikä siis tiedä personallisten muistojen perustuksella kertoa mitään näistä ahtaammista piireistä, joissa lähetystön kenties tärkeimmät työt suoritettiin. Mutta kenties onkin sopivampaa, että täydellisemmän kertomuksen julkaiseminen lykkäytyy aikaan, joka on itse tapahtumista kauempana. Tämmöisen täydellisemmän kertomuksen aineksiin antaa hra Nylanderin kirja epäilemättä hyviä lisiä. Tapahtumat ja tunnelmat ovat kerrotut verekseltään, joten yleensä voipi olla varma siitä, ettei pian pettävä muisti ole tehnyt kepposia[1], ja jos kohta tyylillä ja kertomuksella ei ole varsinaista taiteellista arvoa, niin on kuitenkin tekijän lämmin kuvaus kauttaaltaan myötätuntoa ja mielenkiintoa herättävä, vieläpä paikoin koruttomuudessaan syvästi vaikuttavaakin.

Käännöksen on tehnyt kirjailija ex professo ja on se yleensä hyvä ja sujuva. Sallittakoon minun kuitenkin tilaisuuden sattuessa tehdä muutamia muistutuksia. Ensinnäkin saattaisi mielestäni herroilta kirjailijoiltakin toivoa jonkinlaista johdonmukaisuutta oikeinkirjoituksessa; kun kirjoitetaan siv. 41 *mielenosotus* ja muutamia rivejä myöhemmin *mielenosoitus*, siv. 59 *punaselta*, mutta siv. 60 *hiljaisesti*, siv. 98 *valkoseen* ja sam. siv. *suoraselkäisen*, siv. 94 *kultanen*, mutta siv. 103 *kultaisen*, siv.

---

[1] Luulen kuitenkin, että kertomus lähetystön 1:sen kokouksen loppuosasta siv. 55 perustuu jonkinlaiseen muistinsekaannukseen. — Siv. 62 sanotaan pastori [kirkkoherra] Bäckiä Tyrvään edustajaksi. Koska minulla ei ole alkuteosta käsillä, en voi sanoa, onko erehdys tekijän vai kääntäjän; joka tapauksessa on erehdys korjattu siv. 139 ja 142.

43 *pyyhkäsi*, mutta siv. 98 *halkaisee*, siv. 82 *seljälleen*, mutta siv. 120 *jälestään*, niin eiköhän „huvittava vaihtelevaisuus“ mene vähän liian pitkälle? Samanlaista horjuvaisuutta tavataan usein Juhani Ahonkin kirjoissa; semmoinen ei suinkaan ole kylläksi arvokasta kirjakielelle, joka vaatii sivistyskielen arvoa. Murteellisuuden laskuun ovat kai kirjoitettavat: siv. 45 *tyheitä tuoliriviä*, siv. 58 *tyheiltä* lehtereiltä; siv. 95 *heidän isä* tai *isoisä;* siv. 26 *tätä kangasta* maksaa ainoastaan 60 penniä metri. Epäiltävältä minusta tuntuu puhua *ristityistä käsistä* (s. 47), niinikään lause: „hän ei ollut *latinalainen*“ (s. 42, = latinantuntija); moitteeton ei myöskään liene kuva: „ei yksikään aavistanut, että tämä — — *into* ja *lämpö* oli *johtava* siihen mahtavaan kansanopetus*ahjoon*, joka sittemmin niin kauniina on maassamme *ilmennyt*“ (s. 42). Olisi sopinut toivoa, että virttä „Jumala ompi linnamme“ (siv. 41) olisi siteerattu semmoisena kuin se on suomalaisessa virsikirjassa eikä aivan tuntemattomassa muodossa. *Tenala* on suomeksi *Tenhola* ja *Kristina socken Ristiina* (ei Kristiina). Painovirheitä on runsaanlaisesti, muutamat niistä ilkeänlaisiakin, esim. siv. 78 *lieveästi* sanoen, siv. 113 *runkahuoneen*.

S.

Tietoja eri aloilta.

Suomi ulkomailla.

— *»Suomen kansa, kirjallisuus, soitanto ja laulu» esitettynä Unkarissa.* Suomella on Unkarissa muutamia hartaita ystäviä, jotka siellä pitävät huolta myôskin sivistyselämämme tutuksi tekemisestä. Hartaimpia niistä on toht. ALBERT POPINI Nyiregyházassa, joka silloin tällöin on pannut toimeen „suomalaisia iltamia“, missä yleisölle on tarjottu kirjallis-soitannollista ohjelmaa. Viime helmik. 17 p. pidettiin Nyiregyházassa taaskin tämmöinen suomalainen iltama, jonka ohjelmaan kuului hra Popinin esitelmä Suomesta, rouva Popinin kirjoittama esitys suomalaisesta musiikista sekä suuri joukko suomalaisia sekä taide- että kansanlauluja esitettynä laulaen tai soittaen.

— *Suomen sanomalehdistö ja kirjallisuus* on nimenä eräällä artikkelisarjalla, joka on julkaistuna Münchenin „Allgemeine Zeitung“in „Beilage“ssa (n:roissa 53 ja 54). Kirjoituksentekijä N. GOLANT on päälähteinään käyttänyt Protopopovin kirjaa „Финляндія“ sekä Max Buchin „Aus dem Lande der tausend Seen“. Kirjoitus on kauttaaltaan erittäin

myötätuntoinen, myöskin Suomen suomenkieliselle kirjallisuudelle, ja se on itse tiedoissaan muuten jotakuinkin oikea, paitsi että kirjain ja tekijäin nimet usein esiintyvät aivan tuntemattomassa tai ainakin vääristyneessä muodossa (nk. esim. *Aikansa Capsipu Oli* = Aikansa lapsipuoli). Joidenkuiden vääntymien syynä on että nimet on takaisin transkribeerattu venäjästä, (esim. Ernfelt = Järnefelt), joskus väännös on nähtävästi lähteiden syy (kun esim. Oksasen „Säkeniä“ ilmestyy nimellä „Kineneitä“, s. o. „Kipeneitä“). Kokonaisuudessaan antaa artikkelisarja kuitenkin sangen hyvän yleiskatsauksen maamme uusimpaan kirjallisuuteen.

Päivän kysymyksiä.

Kirje Helsingistä.

Postiasiamme. — Räätälien työlakko ja huomautuksia työväenasiassamme.

Yhdestoista vuosi on nyt menemässä siitä kuin ensin tuli yleisömme tietoon, että suuret tuumat olivat syntymäisillään, jotta lähempää yhteyttä Suomen ja Venäjän välillä saataisiin aikaan. Ne laitokset, joita silloin lähinnä tarkoitettiin, olivat Suomen tulli, sen raha ja sen posti.

Kovin erilaiset olivat ne syyt, jotka arvattavasti näissä kohden olivat asianomaisia johtamassa.

Hyökkäys tullia vastaan näyttää kenties helpoimmin selitettävältä: kun kerran arveltiin, että Suomen teollisuus oli Venäjän mitä ankarimmalla suojelusjärjestelmällä kehitetylle teollisuudelle vaarallinen kilpailija, oli ajatus lähellä saada kummassakin maassa samat säännöt noudatettaviksi. Taisipa muutamain peninkulmien päässä pääkaupungista asetettu tulliraja myös tuntua loukkaavalta monelle venäläiselle, joka ei ajatellut, että se monessa kohden oli Venäjän etujen suojelijana. Että tieto maamme ripeästi kohoavista tullituloista vihdoin saattoi jotakin vaikuttaa, on aivan luonnollista, sillä eivät Venäjänkään valtiotulot ole siksi suuria, ettei 20—30 miljonan lisä olisi varsin tervetullut. Joka tapauksessa tullilaitoksen ja sen tulojen luovuttaminen olisi ollut sellainen surmanisku kansamme koko asemalle, ettei meidän kannalta voinut antaa kuin yhden vastauksen tällaisiin ehdoituksiin.

Rahakysymyksessä kaksi näkökohtaa liittyi toisiinsa: valtion etu ja kansallisylpeys. Kun vuosi vuodelta täytyi tänne sijoitetuille venäläisille virkamiehille maksaa suuret apulisät, jotta heidän palkkansa, vaikkapa

ala-arvoisessakin rahassa maksettuina, riittäisivät asianomaisten toimeentuloksi, oli tämä tietysti jokapäiväisenä muistutuksena olojen erilaisuudesta, eikä asia suinkaan tullut siitä helpommaksi, että rikas Venäjä ei voinut Europan rahamarkkinoilla saavuttaa sinnepäinkään niin hyviä ehtoja kuin köyhä Suomi. Tämmöisissä asioissa on heikommalle edullisempi olla halveksittuna kuin kadehdittuna. Erästä sananlaskua seurataksemme: edellinen ei ole helppo hartioille, mutta toinen tulee vaikeaksi vatsalle. Mutta se on selvä, että tässäkin täytyi puolustaa oikeuttamme viimeiseen asti; muuta mahdollisuutta ei ollut. Vakaantuneesta raha-arvosta luopuminen olisi kaikille taloudellisille riennoille synnyttänyt hankaluuden, johon ei ikinä ole suostunut mikään valtiomies, joka hallittavien menestymistä harrastaen samassa ymmärtää mikä kysymys tässä on edessä.

Edellisiin verrattuna näyttää postikysymys verrattain vähäiseltä: tuskinpa se olisi syntynytkään, jollei kansallisylpeys olisi maailmassa vaikuttamassa. Mitä Suomen perustuslakien kannalta täytyy sanoa postilaitoksen liittämisestä Venäjän postipäällikön virka-alaan, jääköön tässä sikseen; pidämme nyt vain silmällä niitä käytännöllisiä näkökohtia, jotka saattoivat venäläisissä herättää ajatuksen, että molempien maiden postivirastot olisivat yhdistettävät. Silloin joutuu todellakin pulaan etsiessä syitä noihin mullistuksiin, joita idästäpäin vaadittiin. Eihän voinut noille maassa satunnaisesti oleskeleville venäläisille olla niin vaikea kulloinkin hankkia itselleen suomalaisia postimerkkejä, eikä liioin voinut korkealle viranomaiselle, jolla ilmankin on kokonainen maailma hallittavana, olla mieluista saada lisään kaksituhatta käskynalaista, joita hänen silmänsä ei koskaan näe. Mutta sen ymmärtää kyllä, että jos etsittiin selvä todistus, että Suomi olisi venäläinen maakunta samoin kuin Aunuksenmaa tai Volynia tai mikä muu alue tahansa sisä-Venäjällä, niin postikysymys todellakin saattoi suurvaltiollisesta asiasta käydä.

Millaiseksi ratkaisu muodostui, sen tietää jokainen sivistynyt suomalainen. Maamme itsenäinen asema kärsi sen vahingon, että Venäjän postipäällikkö sekä Venäjän alueella noudatettavat säännökset saivat merkitystä Suomeen nähden. Koska nyt paraikaa on puhetta siitä, miten tuo vaikutus vielä olisi enennettävä, ja muutamat enteet viittaavat siihenkin, että päätös jo olisi periaatteellisesti tehty, lienee monelle lukijalle mieluista saada asiasta muutamia tietoja, joita hän muuten ei taida etsimättä löytää.

Jos vähän lähemmältä tutustuu puheena olevien maiden postioloihin, huomaa helposti, että samojen määräysten käyttäminen molemmissa on yhtä mahdotonta tahi mieletöntä kuin määrätä erikasvuisille tarkalleen yhtä suuret vaatteet käytettäviksi. Niinpä ei voikkaan saada yhtäläisyyttä aikaan muuta kuin vähemmin tärkeässä, — jollei tahdo edistystä suorastaan tukahuttaa.

Ensin otettakoon tässä huomioon, mikä tehtävä postilla kummassakin maassa on.

Viralliset tiedot viittaavat heti erilaisuuteen, joka on perustavaa laatua ja laajalle vaikuttava. Sataa asukasta kohti tulee Venäjällä vuodessa keskimäärin noin 384, Suomessa noin 1,032 postilähetystä. Eroitus on tuntuva ja saa luonnollisen selityksensä siitä että lukutaito näissä maissa on niin eri kannalla, eikä ainakaan miespolvessa tai kahdessa saa tätä asianlaitaa muutetuksi. Venäjällä löytyy suuret kaupungit, joissa ei ilmesty mitään sanomalehteä tahi ainoastaan laiha kuvernementinsanansaattaja. Eipä tosiaankaan sellaisissa oloissa ole kovin tärkeä ylläpitää säännöllistä ja tiheää postikulkua ympäröivän maaseudun kanssa, kun sitä vastoin meillä Suomessa jo kauan on tarvittu saada kirjeet ja muut lähetykset säännöllisesti ja pikaisesti tavallisiin kyliinkin. Kaikenlaisten postilaitosten luku ilmoitetaan virallisessa tilastossa nousevan Venäjällä 9,731:een, mutta siitä tuli samana aikana Suomen osalle 787, ja tämä jälkimäinen luku on ripeästi kasvamassa, tehden nykyänsä noin 900. Kuinka luotettavat tiedot Venäjän oloista lienevät, sitä emme tietysti ole lähteneet tarkastamaan, mutta oikeat ne lienevät, sekä joka tapauksessa ainoat, jotka tässä kohden ovat olemassa.

Muutamat suhdeluvut tulkoot vielä mainituiksi torjuaksemme väärinkäsitystä, ja huomauttaaksemme etteivät meikäläiset olot tätä nykyä ole kovinkaan kehittyneellä kannalla. Sweitsissä, joka tässä kohden näyttää tätä nykyä seisovan ylinnä, tulee noin 8,700 lähetystä vuotuisesti sadan asukkaan osalle, Tanskassa 6,700, Englannissa noin 6,000, Saksassa 5,900. Näissä maissa kirjeenvaihto siis on 6—8 kertaa suurempi kuin Suomessa. Ruotsin ja Norjan vastaavat luvut ovat 3,549 ja 3,685, toisin sanoen kirjeenvaihto on siellä runsaasti kolmekertainen meikäläisiin oloihin verraten. Suunnilleen samalla kannalla ovat Luxemburg, Itävalta, Belgia y. m. Heikoimmat maat Europassa ovat postialalla, — kun jätämme luvusta pois Turkinmaan ja Montenegron, missä ilmoitetaan tulevan vuodessa 32 kirjelähetystä sadan ihmisen osalle —, Serbia, Bosnia-Hertsegovina, Bulgaria ja Kreikka; kolme viimeksi mainittua maata seisoo aivan sillä kannalla, joka on Venäjälle ilmoitettu, Serbia vähän korkeammalla. Espanja pääsee sekin korkeammalle, 663 lähetykseen. Joka tapauksessa meillä vielä on runsaasti korjaamisen varaa, eikä olekkaan pitkä aika kulunut siitä kuin varsinainen kehityksemme tällä alalla oikeastaan pääsi alkuun.

Tehtävän paljoudesta riippuu tietysti virkamiesten luku, ja siinäkin vertaus Suomen ja Venäjän välillä on varsin valaiseva, — jos nimittäin järkevän hallinnonjohtajan tavoin tahtoo sovittaa uudistukset todellisten tarpeiden mukaan, mikä on ainoa tapa yhteiskunnallisten olojen parantamiseksi.

Venäjän väkiluku on Suomen vastaavaan summaan verrattuna noin viidenkymmenenkertainen, mutta postitoimistojen lukumäärään nähden Venäjä ei ole kuin noin kymmenen kertaa vahvempi. Siellä tulee lähes 14,000 henkilöä keskimäärin kunkin postitoimiston osalle, Suomessa noin 3,300. Että meillä pienempi asukasluku antaa asianomaisille suhteellisesti enemmän työtä, seuraa jo siitä, mitä on molempien maiden kirjeenvaihdon vilkkaudesta ylempänä mainittu. Mutta jos ottaa huomioon, miten paljon virkamiehiä molemmat maat tällä hallinnon haaralla tarvitsevat, tullaan siihen päätökseen, että Venäjä ja Suomi suhtautuvat toisiinsa samoin kuin 51 : 2. Edelliseen lukuun sisältyy kuitenkin lennätinlaitoksenkin virkamiehistöt, joten vertaus semmoisenaan vie harhaan. Ei tule paremmaksi ottaa postilaitoksen menot johdoksi, sillä silloinkin Venäjän tilastossa kaksi laitosta on yhteen laskettuna.

Mutta tuloihin nähden on jonkunmoinen vertaus mahdollinen. Siinä kohden nähdään, että Venäjällä jokaisen asukkaan osaksi tulee noin 90 pennin vuotuinen suoritus postitarkoituksiin, ja se on jotakuinkin tarkasti mitä meilläkin samassa suhteessa maksetaan. Toisin sanoen: vaikka Suomessa kirjoitetaan lähes kolme kertaa niin paljon kuin Venäjällä, niin kansan sen johdosta kantama taakka ei ole suurempi. Tämä edullinen tulos on ollut mahdollinen sen kautta, että laitoksen kehitystä ja järjestelyä on omien olojemme mukaan sovitettu, ja jos vain saisi esteettömästi siihen suuntaan jatkaa, voisimme kenties ennen pitkää päästä Ruotsin, Norjan tai ehkäpä Tanskankin kannalle. Mutta jos vennonvieraita näkökohtia ja vaatimuksia ruvetaan meillä panemaan ohjeeksi tällä alalla, niin ei mikään muu voi seuraukseksi tulla kuin että edistys pysähtyy tai ainakin hidastuu. Jälkimäisestä on jo saatu kokemustakin, sen tietää jokainen, jolla on muistoa siitä, miten Suomen viranomaisten on täytynyt viimeisellä vuosikymmenellä ponnistella saadakseen suostumusta postimaksujen alentamiseen, toivomus jota ei vielä ole läheskään kaikissa kohden saatu tyydytetyksi.

Jos siis näitä oloja arvostelee sen kultuuritehtävän kannalta, joka on postilaitokselle jokaisessa sivistyneessä maassa ominainen, — eikä mikään muu mitta tässä voi tulla kysymykseen, — niin päätös edellä sanotun johdosta on täydelleen selvä. Yhdenmukaisuuden aatteen sovittaminen postilaitokseen ei voi muuksi muodostua kuin kansalle tärkeän edistysriennon ehkäisemiseksi. Yhteiskunnallisessa elämässä on aivan luonnollinen tarkoitus saada huonot tai kehittymättömät olot paranemaan, mutta takaperoisella tai jarruttavalla vaikutuksella ei ikinä ole mitään oikeutta puolellaan.

Ennenkuin uusia yrityksiä tehdään yhdenmukaisuuden saavuttamiseksi postiolojen alalla, mikä Suomelle tuskin voisi muuksi kuin Prokrusteen vuoteeksi tulla, kannattaisi todellakin ottaa huomioon, mitä

tähän asti kokonaisen vuosikymmenen aikana on saatu toimeen. Jos asianomaisilla siinä kohden alkujaan oli suuret tuumat mielessä, mahtanee tuntua tuskastuttavalta katsella tulosten laihuutta.

Venäjän kielellä on kyllä nykyänsä näkyvä sija kaikkien Suomen postitoimistojen seinillä, mutta sillä ei itse asiassa ole voitettu mitään, sillä missä venäjää todellakin tarvittiin, siellä oli sen oikeus ennenkin tunnustettu, ja muissa paikoissa ja tiloissa noista uusista määräyksistä ei ole hyötyä, vaan voi monesti olla kiusaa. Venäjänkielisiä kaikenkaltaisia postimerkkejä on saatu Suomessa käytäntöön, tai oikeammin niitä *ei* ole saatu käytäntöön, muuta kuin missä välttämättömyys vaatii. Jolla on tarvis kirjoittaa Venäjälle, tietysti sen tekee, mutta kun sitä varten täytyy pitää varalla erilaiset merkit, joilla päälle päätteeksi on vaihteleva arvo, jota ei voi tasaisissa summissa maksaa, on todellakin tehty mitä hallinnon puolesta voi näiden maiden keskinäisen yhteyden vaikeuttamiseksi — vaikka juuri oli tarkoitus lähempää yhteyttä luoda! Ettei lainmukaisesti voi tehdä koko laitosta venäläiseksi on yhtä varma kuin että sellaisesta yrityksestä olisi kovaa haittaa vuosikymmenien voitoille tällä alalla. Ja postilaitoksella on nykyajan elämässä niin peräti tärkeä sija, että sen tehtävien ehkäiseminen ja palaaminen aikoja sitten voitetulle kannalle ei voi sivistyneestä ja puolueettomasta arvostelijasta tuntua paremmalta kuin jos tahtoisi kirjallisuudesta, sanomalehdistöstä tahi kaikkinaisista valistusriennoista tehdä lopun.

Muutamat uutiset ovat viitanneet siihen että kysymyksenalaiset muutokset tarkoittavat ainoastaan postimerkkiemme ulkonaisen asun muuttamista. Yhdenmukaisuutta ja oman kansallisylpeyden tyydyttämistä tuollaisella toimenpiteellä tietysti tahdotaan saavuttaa, ja sitähän ulkonaisesti saavutetaankin, mutta itse asiassa ei mitään voiteta, voitetaan yhtä vähän kuin ne, jotka aikoinaan asettivat „Gesslerin hatun“ kaiken kansan kumarrettavaksi.

Toivokaamme että asialliset näkökohdat otetaan huomioon, kun mahdollisesti uusia säännöksiä annetaan postilaitoksestamme, sillä samassa on varma, että meidän vaatimuksemme otetaan varteen. Meillä ei tällä enemmän kuin muillakaan aloilla ole mitään salattavaa, mutta ehkäpä löytyy oloissamme paljonkin, josta järkevä tarkastaja voisi jotakin oppia. Siinä kohden on kansallisella kehityksellä aina arvonsa, vaikka aika onkin ollut lyhyt.

*

Viime kirjeessäni huomautin jo, miten vähän meillä vielä suuri osa sivistynyttä yleisöä ymmärtää sosiaalisten kysymysten tärkeää merkitystä isänmaallisille pyrinnöille. Senpätähden on sattunut, että kun tuo sama yleisö ei ole tunkeutunut yhteiskunnallisten kysymysten ytimeen, se on

ollut halukas epäilemään rajumpien työväenedustajien isänmaallisuutta. Mutta hiljakkoin on sattunut tapaus, joka on osoittanut miten muutamat *työnantajat,* taistellessaan etujensa puolesta, ovat käyttäneet epäisänmaallisia keinoja työväkeä vastaan. Tämä tapahtui räätälien työlakon aikana. Räätälit pyytävät työpalkan koroitusta. Siihen vastataan työnsululla. Räätälityömiesten vaatimukset eivät kuitenkaan näytä olleen mahdottomat täyttää, koska muutamien räätälinliikkeiden kannatti melkein heti niihin suostua. Mutta useat räätälinliikkeen omistajat olivat nähtävästi päättäneet kurittaa vaativia työmiehiään millä keinoilla hyvänsä ja tilasivat väkeä rajan takaa, taistellakseen niiden avulla omia kansalaisiaan vastaan. Mutta tässä kosti paha pian itsensä. Tilattu väki oli huononlaista ja yleisönkin myötätuntoisuus asettui tällaisia räätälinliikkeenomistajia vastaan, joten heidän lopulta kuitenkin täytyi turvautua omiin kansalaisiinsa.

Joskin tällaiset tapaukset jossakin määrin avaavat yleisön silmiä ja herättävät siinä harrastusta ottamaan selkoa työväenasiasta, niin tarvitaan kuitenkin paljon enemmän, ennenkuin sivistynyt yleisö oikein todenteolla ryhtyy sosiaalisiin kysymyksiin ja muodostaa niistä itselleen asiantuntemukseen perustuvan vakaumuksen. Vasta silloin ei kukaan enää tässä maassa luule ajavansa vapaamielisyyden asiaa „suojelemalla työnvapautta“ lakkopykälällä, joka on niin selvästi työväen yhteenliittymisoikeuden sortamista.

Ja mitä olisi meillä sitte tehtävä tarkoituksessa herättää enemmän harrastusta työväenasiaan? Ensinnäkin pitäisi saada suomenkielellä työväenasioita käsittelevää kirjallisuutta paljo enemmän. Eiköhän voisi esim. vähän kiiruhtaa Herknerin Arbeiterfrage'n suomentamista? Ja muitakin tätä asiaa koskevia teoksia pitäisi saada suomeksi. Valitettavasti tri N. af Ursinille asianomaisessa paikassa ei annettu lupaa julkaista suomenkielistä aikakauskirjaa sosiaalisten kysymysten käsittelemistä varten. Todella vastenmieliseltä tuntuu tässä kohden Turun kuvernöörin menettely, jonka lausuntoon kieltävä vastaus nojautui. Mitä mieltä oltaneekin hra af Ursinin toiminnasta työväenasiassa, niin ei voi muuta kuin kunnioituksella mainita hänen yritystään tutustuttaa yleisöä työväenasiaa koskevaan kirjallisuuteen. Toiseksi olisi yliopistoomme välttämättömästi saatava oppituoli kansantaloudessa ja tälle paikalle mies, joka koettaisi sovittaa tiedettänsä myöskin oleviin oloihin.

Spectator.

Toimitukselle tullutta kirjallisuutta.

Otavalta: *Agaton Meurman*, Tulevaisuuden sota. (Kansantaloudellisen yhdistyksen esitelmiä) —: 60. — *Hannes Gebhard*, Pieniviljelys ja osuustoiminta (Pellervon kirjasto n:o 2) —: 50. — *Leo Tolstoi*, Ylösnousemus. (Otavan romaanisarja n:o 20). — *Rudyard Kipling*, Valon kadotessa. Vihot 6, 7, 8 (Otavan romaanisarja). — *Carl Blink*, Eerikki XIV ja Juhana III. Vihot 18, 19 à —: 25. — *M. F. Roos*, Raamatun selityksiä. Suom. K. E. Stenbäck. Vihko 4 —: 35. - Yleisen kirjallisuuden historia. Vihko 16 —: 90. — *E. G. Palmén*, Aterblick och framstidsmål. Tankar om partistriden i Finland. 1: 50. — *Kaale Halme*, Purimossa 1: 50; — — Mallassaunalla. —: 50. — *W. Söderhjelm* ja *N. Tötterman*, Choix de lectures francaises. Nid. 3: 25. Sid. 3: 75. — *E. N. Setälä*, Äidinkielen oppikirja kansakouluja varten. Toinen osa. —: 50.

G. W. Edlundilta: *Zach. Topelius*, Samlade skrifter. Sarja III. Vihot 13—14. 1: 50.

K. J. Gummerukselta: *K. Grotenfelt*, Suomen historia uskonpuhdistuksen aikakaudella. Vihko 2.

Kuopion uudelta kirjapainolta: Sota, kuvia sotatantereelta Etelä-Afrikassa. Vihko 5. —: 65.

Ruotsalaisen kirjallisuuden seuralta: Skrifter utgifna af Svenska Literatursällskapet i Finland. XLIV ja XLV. à 3: —.

Tekijältä: *B. Getz*, Det statsretlige förhold mellem Finland og Rusland.

Virittäjä, n:ot 2, 3: A. N., Ritvalan helkajuhla. — J. R., Tsagan sara, mongolilainen juhla. — K. B. Wiklund, Ahto sanan syntyperä. — Oikeakielisyyttä.

Suomen museo, n:o 1: A. O. H., Sykerö ynnä muita senlaatuisia hiuslaitoksia suomensukuisilla kansoilla. (8 kuvaa). — E. N., Saarnatuoleja Pohjanmaalta. — J. A—io, Hiukan viljalajien esihistoriaa. — J. R. A., Punkaharjun sotavarustukset. — Pieniä tietoja.

Finskt museum n:o 1: K. K. Meinander, Väggmålningar på Jackarby gård i Borgå socken. — J. R. A., Ritmästare vid Åbo akademi. — E. N., Medeltida porträtter och vapensköld er i några finska kyrkor. — Pieniä tietoja y. m.

Duodecim, n:o 2: J. J. Karvonen, Katsaus lääketieteen kehitykseen 19:llä vuosisadalla. — Oskari Heikel, Eeterihuumetta seuraavien hengityselinten tautien synnystä. — Kirjallisuutta y. m.

Suomen urheilulehti n:o 2: Ivar Wilskman, Ylioppilaitten urheilusta. — I. W—n, Karl Björkstén. — Metsästys. — Purjehdus. — Soutu. — Polkupyöräily. — Hiihto ja luistelu. — Matkailu. — Hevosurheilu.

Kansakoulun lehti n:ot 6—7: E. W. M—g., Sielutieteellisten havaintojen tekeminen lapsissa. — G. H., Oppikirja-komitean mietintö. — Kansakouluopettajain palkankorotusasia valtiopäivillä. — Kirjallisuutta.

Kansanopisto n:o 3: Sofia Hagman. — Oppilaan itsetoimista. — Suomen keskiaikuinen kirjallisuus. — Norjan kansanopistot.

Toukomettinen n:ot 7, 8.

Uusi Kuvalehti n:o 5: 19:nen vuosisadan etevimpiä henkiä. — Kultamuruja. Muutamia Fredrik Cygnæus'en ajatelmia. Koonnut E. Nervander. Suom. Juhani Aho.

Kylväjä n:ot 7—14.

Kansantoveri n:o 6.

Iltapuhde n:ot 11, 12.

Maamies n:ot 13—15: Orr., Mietteitä vesioikeutta koskevasta lakiesityksestä. — Maanviljelys ja Talousseurojen edustajain toinen kokous. — Kotimaan kuulumisia y. m.

Pohjanmaanraivaaja n:o 3.

Puutarha n:o 3: Pikkutilallisten kasvitarhan hoidosta.

Vakuutuslehti n:o 2.

Vankeinhoitolehti n:o 4.

Postimees n:ot 54—76.

Gaston Paris.

Kirjoittanut

WERNER SÖDERHJELM.

Usealle lukijalle on varmaan ylläoleva nimi jotenkin outo, ja kuitenkin sanottiin eräässä uutisessa, joka oli jossakin skandinavilaisessa sanomalehdessä, kun GASTON PARIS joitakuita kuukausia takaperin täytti kuusikymmentä vuotta, että hänellä on „Ranskan suurin tieteellinen nimi PASTEURin jälkeen". Mutta tutkijan populariteetti ei suorastaan lähde hänen tieteellisestä ansiostaan, olkoon se kuinka suuri hyvänsä, toisiakin tekijöitä on mukana sitä luomassa: hänen aineensa ajanmukaisuus, hänen keksimystensä suoranainen, käytännöllinen hyöty ja hänen esitystapansa viehättäväisyys. Keskiaikaa käsittelevä kielentutkimus, GASTON PARISin tiede, tarjoaa tuskin tilaisuutta sellaisten keksimysten tekemiseen, jotka voisivat tavallista ihmistä hämmästyttää, sen ala on rajoitettu ja se edellyttää historiallista harrastusta, joka ei ole joka päivä tavattavissa, ja silloinkin, kun hänen tutkimuksensa liikkuu puhtaasti kirjallisilla aloilla, on tutkimustapa niin yksinomaan suunnattu totuuden ilmisaamiseen ja yhteyden löytämiseen pienimmissäkin seikoissa, että edeltäpäin tuntuu mahdottomalta soveltaa tätä tutkimusta muotoon, joka tyydyttäisi suuren yleisön vaatimuksia. Itse Ranskassa, maassa, joka kuitenkin etupäässä on ollut romanilaisten kielentutkijain harrastusten esineenä ja jonka kieli-, kirjallisuus- ja sivistyshistorian hyväksi heidän saavuttamansa

voitot ovat tulleet, ei tämän tieteenhaaran isänmaalliselle merkitykselle viime aikoihin saakka ole kylliksi annettu arvoa ja siksi ei myöskään sen etevimmän edustajan, GASTON PARISin, nimeä ole pidetty minään suurena isänmaallisena nimenä. Vasta silloin, kun ranskalainen yleisö kuuli, että GASTON PARIS oli valittu Ranskan akatemian jäseneksi — tämä tapahtui vasta v. 1897 ja senjälkeen kuin hän kaksi kertaa oli katsottu arvottomaksi täyttämään sijaa seurassa, jonka päätehtävä on omistettu ranskankielen harrastamiselle — vasta silloin sen huomio suuremmassa määrässä kiintyi hänen elämäntyöhönsä. Ja vähitellen, mutta suurella vaivalla, ovat vallanpitäjät taipuneet valmistamaan romanilaiselle kielitieteelle sijaa yliopistollisessa opetuksessa — tosin paljon myöhemmin kuin opettajanpaikkoja tässä aineessa jo löytyi Saksassa ja Skandinaviassa. Taisteltuaan neljättäkymmentä vuotta asian puolesta, joka hänelle oli kallis isänperintö yhtä paljon kuin korkea isänmaallinen tehtävä, nähtyään oppilaittensa eri maissa yliopiston kateederista levittävän hänen aatteitaan ja hänen opetustaan yhä suuremmissa ja suuremmissa piireissä, on GASTON PARIS nyt, vanhuuden kynnyksellä, voinut iloita siitä, että pyrkimys, joka täytti hänen isänsä elämän, ennenkuin se antoi hänen omalle elämälleen sen syvimmän sisällyksen, ainakin on lähestynyt päämääräänsä ja tieto hänen ranskalaisen äidinkielensä ja Ranskan kirjallisuuden aikaisemmista perustavista vaiheista tullut kaikkien saatavaksi ja päässyt vaikuttamaan Ranskan nuorison kasvatukseen.

On niitä, jotka väittävät, ettei ole hyvä antaa poikiensa oppia isän ammattia, jotta elämä muka heille ei tulisi liian mukavaksi. Mutta tämä periaate saattaa helposti johtaa taisteluun virtaa vastaan, silloin, kun pojalla on halu käydä isän uraa ja hänen oma kykynsä lupaa menestystä. Mikä lisä koituukaan hänen vastaiselle toiminnalleen, jos hän jo aivan nuorena on herännyt toimimaan jollakin määrätyllä henkisen sivistyksen alalla ja oppinut rakastamaan sitä, mikä sillä alalla on esiintuotu! GASTON PARISin elämäntyö olisi epäilemättä tullut hyvin huomattavaksi siinäkin tapauksessa että hänen isänsä olisi sattunut olemaan lakimies tai kauppias; mutta yhtä varma on seikka, että se, minkä hän aikaisimmasta lapsuudestaan oppi PAULIN PARISin palavasta harrastuksesta Ranskan keskiajan henkiseen vilje-

lykseen, on antanut hänen omille pyrkimyksilleen pohjan, jonka lujuutta ei kylliksi voi pitää arvossa, sekä lennon ja lämmön, joka vielä myöhäisellä miehuudenijällä on säilyttänyt nuoruuden ihanteellisuuden loistoa.

Tuskin voi lukea mitään samalla niin rehellistä, lämmintä ja hienotunteista kuin Gaston Parisin isästään kirjoittama muistopiirrelmä, ensimäisessä nidoksessa hänen „La poésie du moyen âge“ teostaan. Mutta siitä riippumatta on jokaiselle, joka jossakin määrin on tutustunut romanilaisen kielitieteen historiaan Ranskassa, Paulin Parisin luonne aina kuvastunut ihailtavan miellyttävänä. Omin päin hän aloitti opintonsa keskiajan ranskalaisessa runoudessa, jota tuskin mitään oli julkaistu. Käsikirjoitusten kätköistä hän toi esiin, saamatta kenenkään ohjausta ja milteipä yhtään edeltäjää löytämättä, kokonaisen suuren kirjallisuusjakson, jonka olemassaolon ainoastaan harvat Ranskassa olivat aavistaneet. Hän luokitti sen, määräsi suurin piirtein sen alkuperän ja aikaisemman muodostumisen, käänsi siitä osan nykyiselle kielelle, antoi suuressa teoksessa, jota hän ei ehtinyt päättää, selvityksiä Pariisin kirjaston ranskalaisiin käsikirjoituksiin, käsitteli keskiajan runouden ja sivistyselämän eri puolia lukuisissa oppineissa teoksissa ja sai kaiken tämän työn perusteella aikaan sen, että opettajavirka keskiajan ranskalaisessa kirjallisuudessa perustettiin Collège de France'iin, sekä tuli sen ensimäiseksi täyttäjäksi.

Siten kului Paulin Parisin elämä, joka muistutti renessanssiajan humanistien elämää ei ainoastaan siinä, että sen suurin osa käytettiin vanhojen käsikirjoitusten ongelmain hautomiseen, vaan myöskin koska se oli niin täynnä monipuolista oppisuutta eikä koskaan kadottanut laajoja harrastuksia näkyvistä, kaivautuakseen hedelmättömän erikoistutkimuksen muurahaiskäytäviin. Tämänkin ominaisuuden Gaston Paris on perinyt isältään ja vaikka uudet menettelytavat, joita hän itse on ollut mukana kehittämässä, jokaista eri ratkaistavaa varten vaativat yhä syvempää tunkeutumista yksityisseikkoihin, niin hän ei koskaan ole kadottanut näkyvistään suuria päämääriä, joiden täytyy kajastaa erikoistutkimuksen takaa, olivatpa sen polut miten vaivalloisia ja lohduttoman monihaaraisia tahansa.

Gaston Paris tuli isänsä ensimäiseksi ja myöskin suurimmaksi oppilaaksi. Koulusta päästessään hän tiesi keskiajan ranskalaisesta

kirjallisuudesta ja kielestä enemmän kuin moni, joka kauvan aikaa on harjoittanut varsinaisia erikoisopintoja tässä aineessa. Hänen varsinainen tieteellinen valmistuksensa tapahtui vasta GUESSARDin johtamassa École des Chartes'issa. Mutta jo GASTON PARISin ollessa kahdeksantoista vuoden ijässä, lähetti isänsä hänet FRIEDRICH DIEZin luo Bonniin, jossa hän oleskeli yhdeksän kuukautta, opintoja harjoitellen sen miehen johdolla, joka oli laskenut perustuksen romanilaiselle kielentutkimukselle ja tehnyt sen varsinaiseksi tieteeksi.

Tosin ranskalaiset tutkijat olivat aikaisemmin työskennelleet kielensä alkuperän ja historian alalla. Monitietoinen MENAGE oli jo seitsemännentoista vuosisadan keskivaiheilla tehnyt kuuluisat sanajohtonsa, LACURNE DE S:TE PALAYE oli sata vuotta jälkeenpäin väsymättä jäljentänyt vanhoja käsikirjoituksia ja tehnyt niistä poimielmia, mutta mitään julkaisematta, ROQUEFORT oli teoksessaan Glossaire de la langue romane vuodelta 1808 antanut ensimäisen laajaperäisemmän yleiskatsahduksen muinaisranskalaiseen sanavarastoon ja ennen kaikkia RAYNOUARD vähää myöhemmin varsin asiallisella tavalla tutkinut provensilaista kieltä ja kirjallisuutta. Mutta tämä oli tapahtunut noudattamatta vankkapohjaista tutkimusmenettelyä ja tältä tutkimukselta sen vuoksi puuttui riittäviä historiallisia edellytyksiä. Saksalaisen miehen oli niinmuodoin sallittu raivata tie tälle tutkimukselle ja käyttäen hyväkseen mitä edeltäjänsä olivat tehneet, edeltäjät sellaiset kuin BOPP ja GRIMM veljekset, joista edellinen suoritti mainetekonsa indogermanilaisen ja jälkimäiset germanilaisen kielitieteen alalla, käyttäen myöskin hyväkseen muita romantiikan antamia yllykkeitä sekä noudattaen GOETHEN viittausta, hänen, joka kaikkitietoisuudessaan DIEZille huomautti RAYNOUARDin teoksia, tämä tiedemies ohjasi varsinkin kielioppinsa (1836–44) ja etymologisen sanakirjansa (1853), mutta myöskin yleiskirjallisten kirjoitustensa avulla romanilaisten kansain kielen ja kaunokirjallisuuden tutkimusharrastuksen kaikiksi ajoiksi oikeille tolille.

Palattuaan opintomatkaltaan Saksassa GASTON PARIS v. 1862 julkaisi ensimäisen teoksensa, latinalaisen koron tehtävästä ranskankielessä, opinnäytteenä päästötutkintoa varten École des Chartes'ista ja sai sen nojalla arvonimen Archiviste-Paléographe.

Tässä nuoruudenteoksessa hän käsitteli erästä romanilaisen kielitieteen ydinkohtaa ja todisti ponsilauseita, jotka suureksi osaksi ovat

näyttäytyneet järkähtymättömiksi. Esipuheessaan nuori tekijä lausuu: „Olisin iloinen, jos osaltani voisin vaikuttaa sen ajatuksen selvittämiseksi, että ranskalainen kielentutkimus on tiede yhtähyvin kuin klassillinen ja itämainenkin ja että sekin tarvitsee varmoja periaatteita, ahkeraa työtä ja yhteydellistä ajatusjohtoa —", ja kun hän kolme vuotta ensi-esiintymisensä jälkeen v. 1865 julkaisi tohtorinväitöksensä, kuudetta sataa sivuisen kirjan, nimeltä Histoire poétique de Charlemagne, ynnä siihen kuuluvan latinalaisen väitelmän, lausuu hän kansalaisilleen kovia sanoja heidän välinpitämättömyydestään keskiaikaa koskevien tutkimusharrastusten suhteen. Mainittu teos panee perustuksen keskiaikaisen Ranskan „Chanson de geste"-kirjallisuuden eli Ranskan historiallisen sankarirunouden tutkimukselle, se seuraa pienimmissä yksityiskohdissa sen esitystä Kaarle Suuresta, ja jos tietää, että miltei koko tämä valtavin osa Ranskan keskiaikaista runoutta versoo keisarin personasta ja viimeisissäkin harrastuksissaan on sen kanssa yhteydessä, saattaa ymmärtää mikä työ tähän teokseen on pantu ja mikä runsas tietovarasto koko tähän kirjallisuuteen nähden siten saavutettiin. Mutta samainen tutkimus ulottautuu muidenkin maiden runouteen: Alankomaiden, Englannin, Skandinavian, Saksan, Italian ja Espanjan, ja sen vaikeudet näin ollen karttuvat sen kautta että muutamissa tähän kuuluvissa kirjallisuusryhmissä Kaarle keisarin haamuun liittyy joukko mytologisia aineksia. Sanalla sanoen: varsin monimutkainen ja erinomaisen työläs tehtävä, jonka tuo viisikolmattavuotias tutkija suoritti semmoisella tutkimusmenettelyn etevyydellä ja jäsentelyn ja esitystavan miltei taiteellisella selvyydellä, että ne vieläkin ovat esikuviksi kelpaavia. Tämän loistavan alun perusteella Gaston Paris sai tilaisuutta palvella isänsä sijaisena Collège de France'issa lukuvuoden 1866—1867 ja kolmea vuotta myöhemmin nimitettiin hän professeur-suppléant'iksi samaan opistoon, jossa hän vihdoin isänsä erottua 1872 pääsi Ranskan keskiaikaisen kielen ja kirjallisuuden vakinaiseksi opettajaksi. Tavallaan varsin merkillisenä sotamuistona on huomattava se johdatusluento „La chanson de Roland et la nationalité française", minkä Gaston Paris 8 p. joulukuuta 1870 piti preussiläisten kanuunain paukkuessa, luento missä hehkuva isänmaanrakkaus ja voimakas tulevaisuuden toivo värähdellen sykkii

levokkaan tieteellisen esityksen ja muodon varman valmiuden alla. Melkein samoihin aikoihin, jolloin GASTON PARIS nimitettiin „suppléant"iksi, hän oli päässyt „directeur-adjoint"iksi romanilaista kielitiedettä varten V. DURUYN perustamaan École pratique des hautes études osastoon historiallisia ja filologisia tieteitä varten. Tässä toimessaan hän jo 1869 oli käynyt käsiksi erääseen teokseen, joka sotatapausten vuoksi ilmestyi vasta 1872 ja joka samoin kuin eräs toinenkin yritys tekee tämän vuoden merkilliseksi romanistiikan historiassa. Tarkoitan hänen ja hänen oppilaansa L. PANNIERin julkaisemaa laitosta sitä yhdennellätoista vuosisadalta polveutuvaa runomitallista pyhimystarinaa, joka käsittelee pyhän Aleksiuksen elämää.

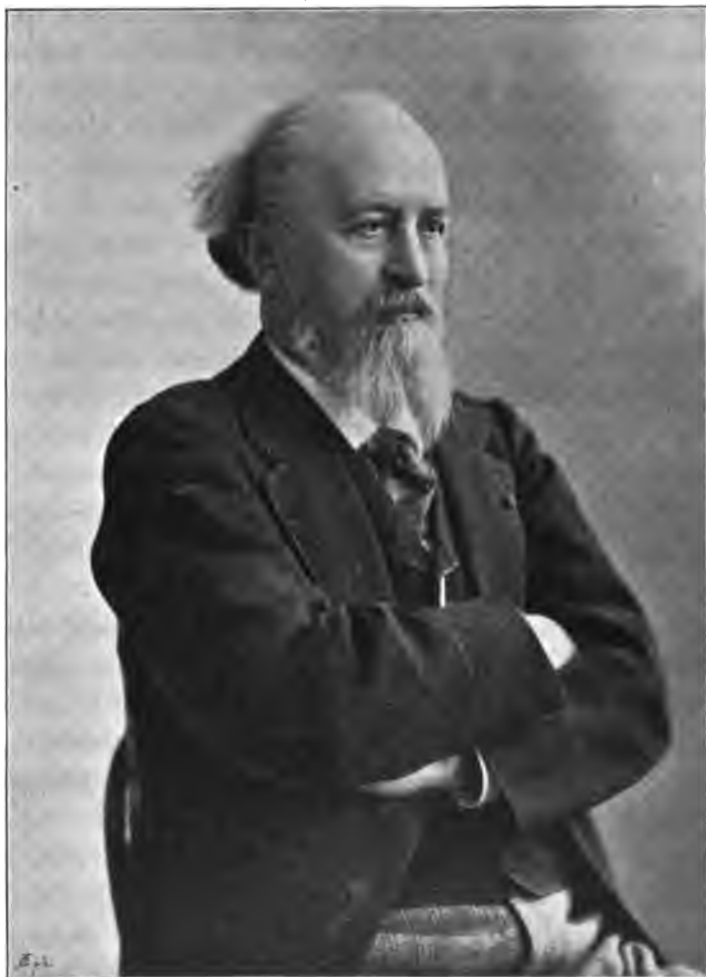
Tekstin kriitillinen käsittely sekä kieliopillinen johdatus — molemmat GASTON PARISin työtä — tulivat perustaviksi tällä alalla käytettäviä työskentelymetodeja varten, samoin kuin myöskin muutamien ranskankielen kehityksessä huomattavien äänteellisten ilmiöiden käsitystä varten. Tällöin ensi kertaa useissa käsikirjoituksissa säilynyt muinaisranskalainen teksti tieteellistä menettelyä noudattamalla rakennettiin entiselleen eri lukuparsien perusteella; johdatus puolestaan toi esiin niin täydellisen ja seikkaperäisen esityksen muinaisranskan äänteiden ja muotojen historiasta, erittäinkin silmällä pitäen murreseikkoja, että se yhä vieläkin on välttämätön jokaiselle, joka tutkiskelee tällaisia asioita, vaikka yksityiskohdissa tietysti mielipiteet ovat voineet vaihtua. Yhtä perustelevaa laatua oli tieteelliseltä merkitykseltään, vaikkapa toisella tavalla, se aikakauskirja nimeltä „Romania", jonka samana vuonna perustivat GASTON PARIS ja eräs toinen romanisti, joka miltei rinnan hänen kanssaan on edistynyt tieteen uralla, mutta erittäin kääntänyt huomionsa Provencen kielen ja keskiaikaisen käsikirjoitustutkimuksen aloille, ja yhä edelleen on näissä aineissa etevimpänä auktoriteettinä — PAUL MEYER. „Romania" oli oleva ranskalainen vastine, vaikkapa suunnitelmaltaan erikoisalaisempi, vuodesta 1859 Saksassa ilmestyvälle „Jahrbuch für romanische und englische Litteratur"; sitkeämpihenkisenä kuin tämä, täyttää ranskalainen aikakauskirja pian kolmannenkymmenen ikävuotensa, ollen yhä edelleen kahden perustajansa johtamana ja saaden heiltä sisällyksensä runsaimmat apulisät, jotka useinkin ovat olleet tärkeimmät ja aiherikkaimmat, mitä tällä alalla on julkaistu.

Olisipa tarpeetonta tämänlaatuisessa kirjoitelmassa ryhtyä lähemmin selkoa tekemään niistä miltei lukemattomista apulisistä, joilla Gaston Paris on rikastuttanut romanilaista kielen- ja kirjallisuudentutkimusta. Ne käsittelevät sen tärkeimpiä haaroja, kielitieteellistä, tekstikriitillistä, kirjallisuus- ja sivistyshistoriallista sekä folkloristista puolta, ja kaikilla näillä hän on avannut näköaloja ja antanut alkuyllykkeitä, mutta useimmilla niistä tienraivaajana esiintynyt. Hänen tieteellisen tutkimuksensa ja kirjailijavaikutuksensa luonnetta kuvaa etusijassa eräs ominaisuus, johon jo edellä olen viitannut: aatteiden runsaus ja näköpiirin laajuus. Gaston Paris omistaa ihmeteltävässä määrässä ranskalaisen hengen kykyä järjestellen ja selvennellen samota lisääntyneiden yksityisseikkojen halki, tarkastella asioita ylhäältä päin yhtä hyvin kuin eri puoliltakin ja viehättyä johtopäätösten tekoon, missä muiden on tyytyminen tosiasiain esiintuomiseen. Ei ole mitään olemassa, jota kohtaan hän vähemmin osoittaisi myötätuntoisuuttaan, kuin ahdashenkinen katsantotapa, eikä ole olemassa henkeä laajempinäköistä kuin hänen. Kasvatettuna saksalaisen koulun tavoin huolellisesti tarkkaamaan erikoisilmiöitä, hän on tutkimuksissaan yhtä terävä ja pienoistarkka kuin tämä; mutta jos niin sattuu, että hän, päästäkseen näkökohtaan, joka hänen mielestään oli suuri ja houkutteleva, on unohtanut pysähtyä matkan varrella kohtaavan yksityisseikan ääreen, niin hän on heti valmis sen myöntämään ja pyörtämään takaisin uudestaan alkaakseen alusta, jos vain totuus sen kautta ilmenee selvemmässä valossa. Useammassa kuin yhdessä kysymyksessä on täten hänen mielipiteensä aikojen kuluessa muuttunut tai muodostunut, mutta aina hän tämän ohessa on esiintynyt sinä viisaana, joka kiitollisena tunnustaa joka mennyt päivä oppineensa jotakin uutta. Ja aina hän on valmis tunnustamaan, kaikkien ahdasjärkisten kauhuksi, jotka itsepintaisesti pysyvät kiinni pienessä, vaivaloisesti saavuttamassaan näkökohdassa, että kielititieteen ja kirjallisuuden, samoin kuin sielutieteenkin aloilla, on olemassa ilmiöitä, jotka ovat tuloksena tekijöistä, paljoa vähemmän yksinkertaisista kuin luulisi, ja jotka sen vuoksi eivät ole selitettävissä muutamien oikosuorain johtopäätösten avulla. Vaikkapa Gaston Paris onkin puhtaan kielitieteen alalla esiintynyt yhtä valtavan etevänä kuin muilla kielentutkimuksen haaroilla, sekä erittäinkin muinaisranskan

tuntijana ja sen muistomerkkien julkaisijana on ensimäisten riviin luettava, on häntä kuitenkin, varsinkin viime aikoina, huvittanut etusijassa kirjallisuus- ja satututkimus. Merkillisintä, mitä Ranskan kirjallisuushistoria on pitkiin aikoihin tuottanut, lienee hänen esityksensä bretonilaisista romaneista, joka täyttää kolmannenkymmenennen osan benediktiinein julkaisemaa „Histoire littéraire". Niinikään on hänen käsikirjansa keskiajan kirjallisuudesta kerrassaan ihmeteos, siihen selvään, täsmälliseen ja elävään esitystapaan nähden, jolla siinä ahtaiden puitteiden sisällä esiintuodaan ääretön joukko tosiasioita. Suuri osa hänen kirjallisista arvosteluistaan „Romania"ssa ja „Journal des Savants"issa ovat paisuneet itsenäisiksi, aaterikkaiksi tutkimuksiksi. Kansantietoudessa l. folkloristiikassa on GASTON PARIS erittäin tunnettu siitä, että hän on ottanut omakseen ja kehittänyt sen teorian, jonka mukaan länsimaiset keskiaikais-sadut olisivat itämaalaista alkuperää, sekä loistavalla taidolla puolustanut tätä mielipidettä monia hyökkäyksiä vastaan, joita m. m. hänen oppilaansa ovat tehneet. Olkoonpa niin, että se ei pidä paikkaansa koko siinä laajuudessa, minkä GASTON PARIS on sille antanut, se on kuitenkin hänen kirjoitelmiensa kautta antanut aihetta keskusteluihin ja tutkimuksiin, joilla on laaja merkitys. Nämä enemmän tai vähemmän levinneet satuainekset, joita Ranskan keskiaikaiset runoilijat ovat muovailuaineenaan käyttäneet — erittäinkin n. k. fableau'issa — ovat antaneet GASTON PARISille aihetta erikoistutkimuksiin, joissa ilmestyvä hämmästyttävä oppi ja oivallinen tutkimusmenettely ovat hänestä tehneet mestarin nuoren folkloristisenkin tieteen alalla.

Luonnontieteessä on Ranskalla kauan aikaa ollut johtava asema ja sielläpä etusijassa onkin nuo suuret johtopäätökset tehty edellisten aikain ja muiden maiden äärettömästä seikkaperäistyöstä. Filologiset tieteet ovat paljon myöhemmin edistyneet vastaavalle sijalle Ranskan tieteellisessä elämässä — täydellisesti ne eivät vielä ole tätä sijaa valloittaneet. Mutta niistä harvoista nimistä, jotka tässä suhteessa ovat suurimpien voittojen ilmaisijana, on GASTON PARISin nimi varmaankin ensimäisiä.

Kaksikymmentä vuotta työskenteli GASTON PARIS yksinomaan sitä yleisöä varten, jolla oli puhdas tieteellinen harrastus kaikkeen siihen mitä hän kirjoitteli, eli joka luentosaleissa kuunteli hänen sel-

Gaston Paris.

vää, viehättävää ja nostattavaa suullista esitystään. Vasta 1885 hän kääntyi suuremman lukijakunnan puoleen ensimäisellä osalla kirjoitelmiaan, jotka hän nimellä „La poésie du moyen âge“ on koonnut kahteen nidokseen. Niinkuin hän nyt, esiintyessään tuolle „laikus“-yleisölle, joka oli pysynyt kaukana hänen pyrkimyksistään, tahtoisi esiin asettaa ohjelman Ranskan keskiaikaa koskeville tutkimuksille, valaista niiden arvoa ja viehättäväisyyttä ei ainoastaan isänmaalle vaan myöskin taiteelle, hän johdannossaan puhuu lämpimiä ja vakuuttavia sanoja kaikesta tästä, sanoja, jotka samalla ovat luonteenomaisia koko hänen tieteelliselle näkökannalleen. Vaikka oppineen suurin huvi, sanoo hän, varmaankin on itse tutkiminen, niin täytyy hänen kuitenkin joskus antaa suuremmalle yleisölle käsitys niistä ainevaroista, joilla hän työskentelee, ja siitä arvosta, joka näillä ainevaroilla voi olla ihmishengen historiassa. Ajatus, että hän auttaa pystyttämään tätä muistopatsasta, pitää vireillä hänen intoansa silloinkin, kun hänen tutkimuksensa joskus voivat näyttää arvossa tuskin vastaavan sitä aikaa ja sitä vaivaa, joka niihin on pantu, jos niillä olisi ainoastaan lähin päämääränsä.

Uskollisena sille mielipiteelle, jonka hän jo nuoruudessa oli lausunut siitä merkityksestä, mikä keskiaikaisella kirjallisuudella täytyy olla kansallishengen kehityksen oikeaan käsittämiseen nähden, Gaston Paris tahtoo kiinnittää tämän kirjallisuuden arvon oikeiden rajojensa sisälle, hän ei tahdo pakoittaa niitä, joita se ikävystyttää tai suututtaa, sitä ihailemaan — „näiden on kyllä helppo olla siihen tutustumatta, jota oikeutta yleisö suuressa määrin käyttääkin hyväkseen —“, mutta hän tahtoo vakuuttaa, että se tosiarvokkaiden tuotteittensa kautta vähitellen on saapa itselleen yhä vähemmin vastustetun, joskin järjellisesti rajoitetun paikan yleisessä hengenviljelyksessä, sivistyneiden opinnoissa, kansakunnan kasvatuksessa. Tärkeämpi näkökohta on kuitenkin puhdas tieteellinen. „Kirjalliset tuotteet ovat, niinkuin kaikki historialliset tosiasiat, ilmiöitä, jotka riippuvat määrätyistä ehdoista. Näiden ilmiöiden ymmärtämiseen niiden vaihtelevissa olomuodoissa, määrääminen kullekin niistä syntyaikansa ja merkityksensä, niiden suhteiden selvittäminen muihin ilmiöihin ja lopuksi lakien johtaminen niistä, — tämä kaikki on oppineen tehtävä. Mutta kaikista niistä tosiasioista, jotka muodostavat historian, ei ole mitään

semmoisia olemassa, jotka opettavaisuuteen nähden ovat verrattavissa niihin tosiasioihin mitkä muodostavat kirjallisen elämän historian. Kirjallisuuden hedelmät ja erittäinkin sen runolliset tuotteet ovat sielun suoranaisia aikaansaannoksia ja sen meille ilmaisevat sanojen läpikuultavilla merkeillä paljoa paremmin kuin kuvaamataiteiden tuotteet pystyvät sitä tekemään, vieläpä paremmin ja täydellisemmin kuin teot, joista me sitä paitse niin harvoja tunnemme. Yksi runorivi, jopa yksi ainoa sanakin, saattaa avata meille aavistamattoman näköalan kokonaiseen maailmaan ajatuksia, tunteita ja elintapoja. Ne, jotka pyhittävät työnsä ja aikansa kirjallisuushistorian tutkimiselle, niinkuin se on oikein käsitettävä, voivat olla varmat siitä, etteivät ole käyttäneet niitä turhaan, jos he vain jossakin sen eri osassa ovat vieneet tätä tutkimusta eteenpäin. Pintapuolinen yleisö, joka pitää sitä aikaa hyvin käytettynä, minkä se menettää tuhansiin yhtä turhiin asioihin kuin huvituksiinsa, ihmettelee monasti sen alan pienuutta, minkä piiriin kokonainen opintoihin käytetty elämä voi mahtua; se ei ymmärrä, että tutkimuksen syvyys yllinkyllin korvaa sen laajuuden puutteen . . . Historian psykologia, joka on ihmiskunnan omantunnon tutkimista, on esitettävissä ainoastaan siten, että ottaa lukuun äärettömän määrän tarkan tarkkoja ja usein hienon hienoja erikoistutkimuksia; se on ehkä tätä nykyä vähemmin edistynyt kaikista tieteistä, seikka, joka saa selityksensä tämän tieteen tärkeydestä ja sen laajaperäisestä laadusta . . . Mutta kiitos olkoon sen pienoistarkan täsmällisyyden, sen ankaran menettelytavan, sen samalla kertaa laajapohjaisen ja tiukan kritiikin, jotka vaaditaan nykyaikaisilta kirjallisuushistorian tutkijoilta, pystynee tämä pian tarjoomaan sille tieteelle, josta se on riippuvainen ja joka vuorostaan itse on vain alaosasto varsinaista sielutiedettä, tosihyödyllisen ja semmoisenaan kelpaavan lisäyksen.“

Tämä nidos käsittelee, paitsi jo mainituita kirjoitelmia PAULIN PARISista ja Rolandinlaulusta, vielä viisi muuta kirjoitelmaa, mitkä kaikki tarjoovat suurta viehätystä sillekin, joka ei ole erikoistuntija tällä alalla. Erityistä huomiota ansaitsevat sisällyksensä tärkeyden ja leveäpiirteisen esitystapansa vuoksi, joka samalla kertaa avaa laajoja näköaloja monelle eri taholle, ne, joiden aineena ovat „keskiajan runous“ ja „Ranskan kirjallisuuden alkuperä“. Ne ovat ahtaisiin ke-

hyksiin supistettuja luonnekuvauksia, joilla on aikakaus-psykologinen ja kirjallis-psykologinen arvo, jommoisia esityksiä historiallinen tutkimus harvoin tarjoo. Kymmentä vuotta myöhemmin Gaston Paris omisti niille henkilöille, joita hän kutsuu „des ésprits curieux et ouverts, mais non spécialisés“, toisen nidoksen samanlaatuisia kirjoitelmia, lukumäärältään kahdeksan, varustettuna johdatuksella, jossa esitetään muutamia oivallisia näkökohtia Ranskan kirjallisuuden suhteesta muiden maiden kirjallisuuteen sekä tavataan m. m. loistavia yleiskatsauksia kahdennentoista, neljännentoista ja viidennentoista vuosisadan kirjallisuuteen ynnä lisäksi vielä kolme erittäin mieltäkiinnittävää folkloristista tutkielmaa, niiden joukossa eräs vanhempi kirjoitelma itämaisista saduista Ranskan kirjallisuudessa, sekä myöskin tutkimus kolmen sormuksen sadusta (Lessingin Nathan). Se suuri menestys, joka on ollut näillä nidoksilla — ensimäinen on jo neljästi painettu — osoittaa että yleisö on ymmärtänyt niiden sekä tarkoituksen että erinomaisen sisällyksen, ja hartaasti toivottaisiin samanlaisessa kolmannessa nidoksessa saada uudestaan lukea niin oivallisia tutkielmia kuin nuo Revue de Parisissa julaistut, jotka käsittelevät Tristania ja Isoldea, Tannhäuser-satua y. m. taruaiheita. — Mutta vaikka tätä osaa onkin saatu odottaa, ei silti kuitenkaan Gaston Parisin „yleistajuinen“ kirjailijatoiminta ole tauonnut. Pian sen jälkeen kuin Gaston Paris v. 1896 valittiin jäseneksi Ranskan akatemiaan, hän julkaisi kirjan nimeltä „Penseurs et poètes“, mihin hän on koonnut kirjoitelmia, jotka olivat ulkopuolella hänen varsinaista työalaansa ja jotka hän aiheutui kirjoittamaan erinäisistä enimmäkseen satunnaisista syistä. Siinä on m. m. kaksi laajaperäistä tutkielmaa uudenaikaisista kirjailijoista, nim. suuresta provensilaisesta Frédéric Mistralista ja hienosta runoilija-ajattelijasta Sylly Prudhommesta, elämäkerrallinen kuvaus erinomaisesta ennen aikojaan kuolleesta orientalistista James Darmesteterista, sekä hiukan supeampia, vaikka tuskin vähemmin oivallisia luonnekuvauksia Rénanista, historioitsija Sorelista ja maalari Bidasta. Nuo kaksi ensinmainittua kirjoitelmaa näyttävät minusta, huolimatta läpikuultavasta, taitehikkaasta muodostaan, puhtaan, tieteellisen ryhtinsä kautta, huomattavasti voittavan koko tuon suuren joukon kirjallisia ja kirjallishistoriallisia tutkielmia, enemmin tai vähemmin kuuluisien kirjailijan tekemiä, joka tulvallaan täyttää

nykyisen Ranskan kirjamarkkinat. Tämä essay-laji on Ranskassa useinkin vajonnut suuremmassa tai vähemmässä määrässä pirteäksi pakinapuheeksi, ja milloin kirjailija koettaa käyttää juhlallisempaa esityslaatua, tekee hän sen enemmän sen vuoksi, että aineistaan saisi jonkun alkuperäisemmän näkökohdan esille taikka puolustaakseen sitä kuin jokapuolisesti sitä valaistakseen ja perusteellisesti sitä tutkiakseen. Taaskin kerran ja selvästi kaikille, niin oppineille kuin oppimattomille, on GASTON PARIS näissä kirjoitelmissa osoittanut kuinka mahtava nero pystyy keskenään yhdistämään syvällisen tarkastelun ja laajan näköalan, ja kuinka ajatusten täyteläisyys, tosiasiain runsaus ja arvostelun hillitty tyyneys voi antaa sisällykselle sulon, jota notkeimmatkaan korulauseet eivät pysty tuottamaan.

Täten on myöskin lyhykäisyydessä viitattu GASTON PARISin kirjallisen tyylin huomattavimpaan tunnusmerkkiin. Hänen proosansa on etupäässä sitä mitä ranskalainen kutsuu nimellä „nourri", siltä puuttuu RENANin tyylin häikäisevä väritys ja vielä enemmän nuorempain tyylitaiteilijain helmeilevä samppanjakuohu, mutta sillä on sen sijaan tuleentuneen rypäleen mehu, sen täyteläisyys ja pyöreys — se ei tavoittele pintapuolisia musikaalisia mahtisointuja, mutta siitä soi oma, vuolaasti mutta tyynesti virtaava sävelmänsä, jonka vivahdukset filologin tottunut korva on käytettäväkseen osannut kielestä houkutella, sävelmä, johonka yhtyy korkealle kehittynyt taiteellinen aisti ja joka sen vuoksi ei milloinkaan laske kuuluviin väärää tai sorahtelevaa säveltä. Tämän tyylin sanasto on hyvin rikas, mutta se ei turvaudu muinaislaatuisiin ja mahtipontisiin lauseparsiin, vaan sen korkeimpana pyrkimyksenä on yksinkertaisuuden täsmällisyys. Lauseistorakenne tuntuu ehkä toisinaan mutkallisemmalta, kuin mikä ranskalaisten tyylissä on tavallista, ainakin mutkallisemmalta kuin RENANin, kuin TAINEn, kuin nimenomaisten essayistien; mutta niinkin ollen se ei menetä mitään voimastaan eikä selvyydestään. Tosi hienous, joka on yhtä paljon alkuisin ajatusjuoksun selvyydestä ja ylhäisyydestä kuin lauseparsien arvokkaasta valinnasta, on GASTON PARISin tyylin yleisleimana silloinkin kun hänen aineensa ovat aivan vakavaa laatua, samoin kuin ihmisessäkin korkealle kehittynyt sivistys ja jalo luonne ilmenevät ulkonaisen käytöksen olostaan tietämättömässä hienoudessa.

Gaston Paris, joka Gaston Boissierin jälkeen oli tullut Collège de France'in „administrateur"iksi, peri Ranskan akatemiassa Louis Pasteurin sijan. Se muistopuhe edeltäjästään, jonka hän piti astuessaan tähän kuuluisaan piiriin, on yksi ainoa voimakkaan, vaikka hillityn paatoksen kannattama ylistyslaulu tieteelle, mimmoisena se olennoitui tuossa suuressa luonnontutkijassa ja mimmoisena se ansaitsee kaikkien kunnioitusta ja rakkautta. Puhuessaan Pasteurin suuruuden toisesta puolesta tiedemiehenä, teoriallisesta, hän sanoo m. m.: „Kaikilla ajatuksen ja inhimillisen toiminnan aloilla mielikuvituksen voima se se luo suuret miehet, ja Pasteur oli ennen kaikkea fantasia-ihminen. Oppinut tarvitsee mielikuvitusta aivan yhtä paljon kuin taiteilija, mutta hänen tarvitsemansa mielikuvitus on toista laatua. Se näyttää hänelle suhteiden, vaan ei muotojen yhdistelmiä, aatteiden, vaan ei tunteiden. Mutta se tuottaa hänelle saman nautinnon; se vaikuttaa hänessä saman levottomuuden ja usein saman mielenahdistuksen, sillä hän kokee samaa vaikeutta kuin taiteilija siirtäessään olevaisuuteen ne näöt, jotka liitävät hänen henkensä ohitse". Ja sovitettuaan lähemmin tämän mielipiteensä Pasteuriin ja edelleen kuvattuaan hänen kykyään käytäntöön siirtämään oppejaan sekä menettelytapojen erilaisuutta eri tieteissä, hän kertoo siitä kohtauksesta, joka tapahtui akatemian kupukaton alla, kun Renan sen piiriin vastaanotti Pasteurin. „Nuo kaksi suurta miestä, joita ei mikään muu lähentänyt toisiinsa paitsi heidän palava rakkautensa totuuteen, vaihtoivat tuossa tilaisuudessa unhoittumattomia sanoja. Se oli kuin vuoropuhelua vuorenhuipulta toiselle kahden vaeltajan välillä, jotka ovat kohonneet yhtä korkealle, vaikka kumpikin eri tiellänsä, ja nyt yhtäläisellä ihastuksella toisilleen kuvailivat sitä näköpiiriä, mikä kummallekin avautui. Pasteur julisti koeperäisen tutkimustavan suuruutta, ainoan pettämättömän tien, jolla keksinnöt voivat tapahtua; Renan kannatti historiallisen ja filosofisen kritiikin osuutta totuuden valloittamisessa ja puolustamisessa: mittaavaa henkeä vastaan hän asetti läpitunkeuvan, joka hiiviskelee sinne, minne toinen ei ulotu pääsemään. Eri muodoissa, jotka täydensivät toisiaan, julkitoivat molemmat todistuksen, minkä koko heidän elämänsä, pyhitetty tieteelle ja sen säteiden kirkastamana, vielä äänekkäämmin julisti kuin heidän sanansa". Hän muistuttaa mitenkä Pasteur mielellään viittaili Bossuetin sanoihin:

„ihmishengen suurimpia erhetyksiä on uskominen jotakin asiaa syystä, että haluaa sen niin olevan“ ja selittää kuinka tämä erhetys, joka on yhteinen melkein kaikille ihmisille, on korjattavissa ainoastaan tieteellisen kritiikin avulla, jota varsinkin ranskalaiset niin suuressa määrin tarvitsevat. Tieteellisen hengen puute on, arvelee GASTON PARIS, lähteenä muutamiin Ranskan kansan suurimpiin virheisiin. „Meidän täytyy, sanoisin minä nuorisolle, jos voisin toivoa että minua kuunnellaan, ennen kaikkea muuta rakastaa totuutta, pyrkiä sitä tuntemaan, uskoa sitä ja voitavamme mukaan työskennellä sen löytämiseksi. Meidän täytyy katsella sitä silmiin ja vannoa että emme koskaan sitä väärennä, halvenna, emmekä liioittele, emme edes siten edistääksemme harrastusta, joka näyttää totuuden etua suuremmalta, sillä mitään korkeampaa ei ole olemassa, ja samassa silmänräpäyksessä, jolloin joku sen pettää, vaikkapa vaan sydämensä sisimmässä sopukassa, on hänen olentonsa jonkunlaisen vähennyksen alaisena, joka, olipa se kuinka huomaamaton hyvänsä, pian anastaa itselleen sijan koko hänen siveellisessä toimintatavassaan. Ainoastaan harvoin ihmisten on sallittu laajentaa sen valtaa, mutta kaikkien on sallittu alistautua sen lakien alaiseksi. Olkaa varmat siitä, että se kuri, minkä se asettaa teidän hengellenne, on jälleen vaikuttava teidän omiintuntoihinne ja sydämiinne! . . . Semmoinen on se oppi, minkä tiede tarjoaa kaikille niille, jotka palvelevat sitä puhtaalla sydämellä ja käsittävät sitä niinkuin se on käsitettävä.“

Punaisena lankana tämä käsitys kulkee GASTON PARISin koko elämän läpi. Hänen ystäviensä ja hänen oppilaittensa on ollut suotuna läheltä nähdä se toteutuneena koko hänen katsantotavassaan, ja moisen käsitystavan innostuttamana hän DREYFUS-jutussakin heti asettautui oikeuden puolelle, surren sitä erhetystä, joka sokaisi hänen kansalaistensa silmät, ja ilmaisten ajatuksensa tunnetussa avokirjeessään ystävälleen ALBERT SORELille, eräälle tuon uuden isänmaallisen liigan perustajalle.

Johtajana ja opettajana GASTON PARIS on varmaankin enimmin ihailtuja niiden keskuudessa, jotka nyt puhuvat akatemiallisesta kateederista, ja ne, jotka ovat ottaneet osaa hänen yksityisiin „keskusteluihinsa“ (conférences) pyhäaamuisin hänen kodissaan, eivät milloinkaan unhoita näitä juhlahetkiä. Kirjava joukko on lähtenyt näistä

tieteellisistä seurustelukokouksista, joissa isäntä on tarjolle asettanut tyhjentymättömiä tietojen ja herätysten aarteita; mutta huolimatta etäisyydestä ja eri kansallisuudesta on jokainen, ken vain on osoittanut ymmärtävänsä mitä opettaja on tahtonut, saattanut osallensa odottaa hänen hyväntahtoisuuttaan koko vastaisella elämänurallaan.

Suomi on pitkät ajat nauttinut GASTON PARISin lämmintä ja harrasta ystävyyttä, eivätkä hänen tunteensa meitä kohtaan ole olleet ainoastaan platonisia, sillä v. 1895 hän julkaisi „Suomi 19:llä vuosisadalla“ nimisen teoksen johdosta Revue de Paris'issa laajan kirjoitelman „La Finlande“, joka sisälsi asiallisen ja miellyttävän esityksen sivistysoloistamme; erityisen huomion ja itsenäisen arvostelun hän tällöin omisti Kalevalalle. Ja kansainvälisen adressin ranskalaisista allekirjoittajista hän nimellään on ensimäisiä.

Traagillisuuden yleismääräykset.

Johannes Volkeltin mukaan.

Kirjoittanut

JALMARI HAHL.

Sen jälkeen kuin tuoni katkaisi runoilija-filosofi GUYAUn (katso Valvoja 1898 ss. 418—431) syväsointuisen lyran kielet, harva nykyaikainen estetikko on aikaansaanut niin tyydytystä tuottavia, sisällyksen ja muodon puolesta viehättäviä, niin tarkkaa empiiristä aistia ja niin syvää spekulatiivistä kykyä osoittavia esteettisiä tutkimuksia kuin saksalainen JOHANNES VOLKELT. Hän on lausunut uusia mielipiteitä hyvin monesta nykyajan polttavasta taidekysymyksestä, ja hänen seikkaperäiset tutkimuksensa traagillisuuden syvävesillä eivät suinkaan ole vähemmän huomattavia. Niiden tulokset hän on esittänyt laajassa teoksessaan, nimeltä „Ästhetik des Tragischen“, jonka mukaan tässä suomalaisille lukijoille luomme traagillisuuden yleispiirteet.

Sitä mitä traagilliseksi kutsumme — sen lähempi selvitys ilmenee vasta seuraavasta — kohtaamme viljalti elämässä ja historiassa. Jo Aischylos havaitsi traagillisuutta Xerxeen ylvästelevässä tyranniluonteessa, Shakespeare York- ja Lancaster-sukujen veriteoissa. Myöskin sellaisten raudanlujien miesten elämä, kuten Hannibalin ja Napoleonin, ja sellaiset murtuneet henget, kuten Hölderlin ja Heinrich Kleist, tai maalari Anselm Feuerbach, herättävät traagillista mielenliikutusta. Jos kohta traagillisuuden syntymiseksi on välttämätöntä, että sen kannattaja on persoona ja lisäksi jossakin suhteessa suuri ja tavaton persoona, saattavat erityiset luonnonilmiötkin, kuten esim. kaikkituhoava tulivuoren purkaus, herättää traagillisuudelle sukua olevia vaikutelmia.

Siirtyessämme tarkastamaan taiteen esittämää traagillisuutta ja tutkiessamme, missä määrin traagillisuus saattaa ilmaantua eri taiteiden alalla, huomaamme, että rakennustaide on sille hedelmättömin maaperä. Tosin saattavat esim. taiteilijan kuvaamat vankilan muurit muistuttaa meille elinkautisen vankeuden synkeyttä, mutta tämä supistuu kuitenkin vain viittauksiin, ohimeneviin tunnelmakuviin. Musiikki ja kuvaamataiteet astuvat traagillisuuden esittämisessä melkoisen askeleen eteenpäin, jos kohta edellinen epämääräisen ja subjektiivisen, tunnevoittoisen luonteensa, ja jälkimäinen yksityismomenttiin kohdistuvan esitystapansa vuoksi ei traagillisuuden ilmituomisessa saata kilpailla runouden kanssa. Myöskin runouden omalla alalla on tässä suhteessa etusija annettava eepokselle ja ennen kaikkea draamalle.

Volkelt hylkää niiden estetikkojen apriorisen metafyysillisen metodin, jotka sovittavat traagillisuuden aatemerkityksen systeeminsä puitteisiin, tästä ahtaasta kehyksestä huolimatta vaatien käsitykselleen objektiivista ja yleistä pätevyyttä. Kuvaava tällaisten metafyysillisten estetikkojen kannalle on esim. HARTMANNin, teoksessaan „Philosophie des Schönen" esittämä mielipide, että traagillisen sankarin kohtalo vertauskuvallisesti esittää koko olemassaolon pyrkimystä raukeamaan olemattomuuteen eli tyhjyyteen sekä yleistä tahdonkieltämystä maailman kehityksen päämääränä. Tämä väitös näet on lähimmässä yhteydessä Hartmannin pessimistisen systeemin kanssa. Volkelt lähtee elämän konkretisista tosiseikoista; hän perustaa traagillisuuden inhimillisille kärsimyksille ja noutaa sitä runoilijain maailmankatsomuksesta. Tosin hän rakennettuaan vankan empiirisen perustan, teoksensa lopulla siltä kohoaa metafyysillisiin katsantopiireihin.

Mistä on alku traagillisuuden synnylle etsittävä? Epäilemättä inhimillisestä kärsimyksestä. Mutta eivät likimainkaan kaikki ihmisen kärsimykset ole traagillista laatua. Ne vastoinkäymiset, jos kohta vakavaa ja monimutkaista laatua, jotka monenkin elämässä ilmaantuvat, ja jotka voitettuina vain jalostavat ja syventävät niiden alaisena ollutta ihmistä, eivät ole traagillisia. Niinpä esim. Martin Salanderin elämänjuoksu, jota sweitsiläinen kirjailija Keller kuvaa samannimisessä romaanissaan, ei suinkaan ole traagillinen. Tämä romaani näet osoittaa meille mitenkä kunnollisen, vakavasti eteenpäin pyrkivän, pienistä heikkouksista tosin ei vapaan miehen elämään yhtyy vastaisia, oikullisia kohtaloita, miten hänen heikkoutensa valmistavat hänelle pahoja kepposia ja selkkauksia, mutta miten hänen elämänsä kokonaisuudessaan vain kehittää ja vahvistaa hänen kunnollisuuttaan. Mutta sama kirjailija on kirjoittanut novellin „Romeo und Julia auf dem Dorfe". Kirjan rakastavat, joita ympäröivät kurjat olosuhteet, aavistavat, että heidän viehkeä lempensä ja olemuksensa paras puoli on kukistuva näistä synkistä oloista. Koska he eivät tahdo alistua sellaiseen kohtaloon, he ennemmin vapaaehtoisesti valitsevat kuoleman. Tämä novelli tekee suuressa määrin traagillisen vaikutuksen. — Jos siis lähemmin vastataan kysymykseen, minkälainen inhimillinen kärsimys on traagillisuuden lähtökohtana, kuuluu vastaus: tavaton, suuri kärsimys, jolle emme huomaa olevan parannuskeinoa. Sellaiset näytelmät, joissa näemme suuren kärsimyksen uhkaavan jotakin henkilöä, mutta joissa melkoinen toivo ja todennäköisyys tämän kärsimyksen lopullisesta voittamisesta kuultaa esiin, eivät tee korkeimman traagillisuuden vaikutusta. Sellaisia näytelmiä ovat esim. Shakespearen „Venetian kauppias" ja „Myrsky"; samanlainen on Heinrich von Kleistin ritarinäytelmä „Das Käthchen von Heilbronn", jossa viaton Käthchen tosin esitetään kärsivänä, mutta jonka lopullista voittoa saatamme aavistaa. Mainituissa kappaleissa on osaksi traagillisuutta, mutta ohimenevää, lopullista katastrofia kaipaavaa. Kun traagillisuus taaskin on oikeata, vakavaa laatua, esiintyvät kuvatut kärsimykset raskauttavien olosuhteiden vallitessa. Niinpä olisi Schillerin Don Carlos jo siten onneton henkilö, että hänen nuoruutensa lemmitty olisi joutunut naimisiin jonkun toisen ruhtinaan kanssa. Mutta nyt onkin Valois'n Elisabeth joutunut naimisiin Don Carloksen oman isän kanssa. Siinä syvä ja raskaskohtalainen traagillisuuden lähde. Tämän johdosta ei pidä luulla, että kauheiden tapahtumien ja

murhatekojen runsas kasaaminen aikaansaa traagillisuutta, sillä se saattaa matkaansaada raakuuden ja ikävystyttäväisyyden vaikutelman, ja niin katoaa kärsimyksien tavattomuuden ja syvyyden leima. Senpä vuoksi meidän aikoinamme jo tuntuvat vanhentuneilta sellaiset tragediat kuin Shakespearen „Titus Andronikus", jossa veritekoja on liian viljalti ja Shakespearen aikalaisen, Kyd'in, murhenäytelmä „The Spanish Tragedie" (Espanjalainen murhenäytelmä), jonka viidennessä näytöksessä tapahtuu kosolta murhia. Sitävastoin täytyy kärsimyksen asteittain kehittyä, kiihtyen loppuansa kohti. Tämän lopun tietysti ei aina tarvitse olla henkinen haaksirikko, täydellinen perikato tai kuolema, jos kohta tämä antaa traagillisuudelle sen täydellisyyden leiman ja huipun. Traagillisuutta saattaa siis eroittaa kahta lajia, nimittäin lieveämpää ja täydellistä traagillisuutta. Jälkimäisen kehityksen huippu on perikato. Lieveämpi traagillisuus saattaa usein jättää meidät epätietoisiksi siitä, mikä on kovia kohtalon kolhauksia kärsineen henkilön seuraava elämänkulku oleva. Sellainen henkilö on esim. kreivitär Orsina Lessingin murhenäytelmässä „Emilia Galotti". Hän näet tuntee itsensä petetyksi, häväistyksi ja poljetuksi. Mutta sen suhteen, onko kreivitär tähän kohtaloonsa sortuva vai myöhemmin voittava kärsimyksensä, jättää runoilija meidät epätietoisiksi. Sangen usein saattaa samassakin kaunokirjallisessa teoksessa esiintyä kummankinlaista traagillisuutta, kuten esim. Zolan romaanissa „Le docteur Pascal", jossa eri henkilöt niitä kannattavat. Pascal näet joutuu turmioon, Clotilde pelastautuu suuret kärsimykset voitettuaan uuden rohkean elämän korkeuksiin. Mitä taas täydelliseen traagillisuuteen tulee, saattaa sen loppuun nähden eroittaa kolmenlaisia katastrofeja, nimittäin henkisen, ruumiillisen ja vielä sekä henkisen että ruumiillisen perikadon. Kuitenkaan ei pidä arvella, että yksistään ruumiilliseen kuolemaan päättyvä traagillisuus on kokonaan vapaa henkisistä kärsimyksistä; mutta sortuva sankari ei silloin ole henkisesti murtuva. Esimerkkejä siitä ovat Schillerin kuvaamat Posa, Maria Stuart, Shakespearen Coriolonus ja Brutus. Esimerkkinä puhtaasti henkisestä katastrofista mainittakoon rouva Alving Ibsenin murhenäytelmässä „Gjengangere" (Aaveita) ja sekä henkisestä murtumisesta että ruumiillisesta kuolemasta hänen poikansa Oswald.

Jotta jonkun henkilön kohtalo vaikuttaisi traagillisuutta, tulee tämän henkilön jossakin suhteessa omistaa inhimillistä suuruutta, s. o. kohota ylemmäksi keskinkertaisuutta, niin että hän omistaa jossakin suhteessa

huomattavia ja arvokkaita ominaisuuksia. Juuri tämän henkilön etevän puolen tulee olla kärsimyksen hyökkäyksen alaisena. Jos joku etevillä valtiomiehen lahjoilla ja lujalla toimeenpanotahdolla varustettu mies saa kärsiä ylenmäärin esim. perheensä piirissä, mutta siitä huolimatta valtiomiesurallaan hyvin menestyy, ei hän ole yhtä vaikuttavassa määrässä traagillinen, kuin jos hänen kovat vastoinkäymisensä kohtaisivat häntä juuri hänen valtiollisella urallaan. Keisari Frédrik Jalo, joka omistaen erinomaiset hallitsijan ominaisuudet juuri on astumaisillaan suurta historiallista tehtäväänsä täyttämään, ja jonka parantumaton tauti tempaa pois tuonelle, on todellisuudesta otettu traagillinen henkilö. Se seikka, joka aikaansaa suurempaa traagillista vaikutusta, kun kärsimys kohtaa yksilöä hänen etevyytensä alalla, on vastakohtaisuuden tunne, joka syntyy siitä, että odotimme häneltä jotakin huomattavaa juuri näiden lahjojen nojalla, ja että ne ovat menneet hukkaan. Keskinkertainen tai sitä alempana oleva henkilö, kun häntä kärsimykset kohtaavat, ei herätä traagillisuutta, vaan yksinkertaista sääliä. Kun etevä henkilö taas sortuu ylenmääräisen kärsimyksen alle, niin herää meissä tunto todellisuudessa piilevästä järjettömyydestä ja tuo kärsimys on ikäänkuin maailmanarvoitukselle tehty kysymys, on kysymys, miksi maailmassa se mikä on oivallista näin sortuu.

Sukua traagillisuudelle, mutta ei sen veroisia, ovat ihmisissä ilmaantuva surkuteltavaisuus ja kammottavaisuus, mutta näitä taidekäsitteitä ei tässä ole tilaa lähemmin tarkastaa.

Monet estetikot vaativat traagilliselta sankarilta erinomaista tahdonlujuutta, rakentaen traagillisuuden perustan sille. Volkelt huomauttaa, että traagillinen henkilö yhtä hyvin saattaa osoittaa etevyyttä syvän tunneelämän, lentokykyisen rikkaan mielikuvituksen, kypsyneen viisauden tai rohkean epäilemisen muodossa. Hamlet ei ole mikään jäntevä tahdon mies; mutta siitä huolimatta on hän syvästi traagillinen. Goethen teoksissa esimerkiksi täytyisi pitää Weislingeniä, Clavigoa, Wertheriä ja Tassoa epätraagillisina, jos ainoastaan lujan tahdon sankarit päästettäisiin traagillisuuden valtakuntaan. Byronin kuvaama Sardanapalus on sangen heikkotahtoinen traagillinen henkilö. Hän näet kuvataan kuninkaaksi, joka viettää toimetonta ja tarmotonta elämää; kuitenkaan hän ei ole vailla suuruutta. Sillä hänen toimettomuutensa ja hentomielisyytensä johtuu hyväsydämisyydestä, koska hän ei tahdo kellekään tehdä pahaa, ei käydä sotia, vaan suoda kansoille rauhaa ja menestystä. Grillparzerin luo-

mista traagillisista henkilöistä voi saada koko joukon esimerkkejä siitä, miten traagillisuus varsin hyvin versoo etupäässä herkän, laajan ja haaveilevan tunne-elämän alalla. Sellaisia henkilöitå ovat esim. Sappho ja keisari Rudolf. Volkelt eroittaa tämän johdosta kahdenlaista traagillisuutta, nimittäin tahdon traagillisuutta ja tuntehikkaan traagillisuutta. Volkelt lausuu myös sen mielipiteen, ettei ainoastaan tahdon traagillisuus, siis sellainen traagillisuus, joka ilmenee etupäässä jäntevässä toiminnassa, vaan myöskin tuntehikkaan traagillinen soveltuu draamallista esitystä varten, jos tuntehikas henkilö todella osoittaa eteviä ja huomattavia ominaisuuksia.

Traagillisuudelta vaaditaan vielä paitsi henkilön ja kärsimyksen suuruutta, yleiskohtalollisuutta. Kärsimys, ollakseen traagillinen, ei saa tehdä satunnaisuuden vaikutusta, vaan sen vaikutuksen, että se on kohtalon mukaista. Tämä on traagillisuuden pessimistinen puoli. Traagillinen yksityistapaus näet saattaa meidät tarkkanäköisiksi, saattaa meitä huomaamaan tällaista kohtaloa yleisemmäksi ja antaa meidän näin luoda katseen syvään ja raskaaseen maailmankärsimykseen. Ei saata mennä niin pitkälle, että väittää inhimillisen suuruuden välttämättömästi vievän traagilliseen kärsimykseen; mutta toiselta puolen täytyy myöntää elämän olevan senkaltaisen, että todellinen suuruus usein vie tavattomiin kärsimyksiin. Traagillisuudessa maailma näyttää meille arvoituksellista, hirvittävän synkkää puoltansa. Se saattaa meidät tuntemaan, kuinka vähässä määrin todellisuus on senlaatuinen, että se kohottaisi tavattoman etevillä ominaisuuksilla varustetun henkilön onneen ja valtaan sekä siveelliseen puhtauteen ja ylevyyteen, kuinka vaikeata oivallisuuden on päästä maailman hyörinän läpi. Tosin ei tämä pessimistinen puoli ole ainoa traagillisuuden herättämiä vaikutuksia. Siinä on myös kohottavia, ylentäviä puolia.

Traagillisessa henkilössä esiintyvä taistelu saattaa olla joko ulkonainen tai sisällinen. Ulkonaisesti on traagillisella sankarilla taisteltavana vastustajia vastaan, kuten esim. tukalia oloja, pahoja ihmisiä, luonnonvoimia, tauteja ja kuolemaa vastaan. Tällainen ulkonainen vastustaja on esim. Schillerin Wallensteinilla Octavio ja hänen takanaan keisarillinen hovi. Maria Stuartilla on traagillisessa taistelussaan vastustajanaan Elisabeth, Leicester y. m. Mutta traagillisella sankarilla saattaa myös olla omassa itsessään vastustajia, ristiriitaisia voimia ja pyrkimyksiä, joiden keskinäinen taistelu vie perikatoon. Usein näet joutuvat sankarin parem-

mat tunteet, pyrkimykset ja ajatukset räikeän ristiriitaiseen taisteluun hänen olemuksensa alhaisempien vaistojen, taipumusten ja pyrkimysten kanssa. Tällaisia henkilöitä tarjoovat tunnetut näytelmäkappaleet meille runsaasti. Muistelkaamme vaan Shakespearen Macbethia, Brutusta, Hamletia, Richard II:ta, Schillerin Wallensteinia, Goethen Clavigoa ja etenkin Grillparzerin Medeaa, Jasonia ja Sapphoa. Tällaisen sisäisen traagillisen taistelun, ollakseen senniminen, täytyy matkaansaada joko täydellinen henkinen raukeaminen tai ainakin viedä sitä lähelle. Corneillen „Cid"in päähenkilöissä on paljon ristiriitaisia tunteita ja sisäisiä taisteluja, mutta ne eivät matkaansaa tällaista raukeamista, eikä niiden taistelu siis ole traagillinen. Täytyy näet ensin syntyä täydellinen sisäinen tunteiden ja pyrkimysten jakautuminen ristiriitaiseen taisteluun; ja toiseksi tämän täytyy päättyä joko osittaiseen tai täydelliseen raukeamistilaan eli perikatoon. Usein saattavat ulkonaiset viholliset voimat tai nurjat olot yhtyä sisäiseen traagilliseen taisteluun sitä kiihdyttäen, kuten esim. Hamletin äidin avio velimurhaajan kanssa. Tällöin saavuttaa traagillisuus vielä jännittävämmän muodon, sillä osa omaa itseä on ikäänkuin liittynyt yksilöä vastustaviin ulkonaisiin vihamielisiin voimiin.

Tässä taistelussa monet ylevät sielut, kuinka suuret onnettomuudet heitä kohdannevatkin, säilyttävät vielä sortuessaankin mielensä puhtauden ja viattomuuden. Vaikkapa heillä onkin hetkiä, jolloin he epäilevät maailman kulun oikeutusta, hyvän voittoa ja itseään, niin ilmenee kuitenkin heidän rakkautensa siihen mikä on hyvää ja oikeaa, ja se estää heidän sisäistä olemustaan raukeamasta. Kauneimpana, traagillisessa taistelussa viattomana ja hyvänä pysyvänä henkilönä ilmaantuu Antigone. Hän on himmentymättömän siveellisen, traagillisen taistelun alaisen luonteen esikuva. Tällaisten luonteiden täydellisen vastakohdan muodostavat taas traagillisessa taistelussa läpeensä syyllisinä pysyvät luonteet. Ne ovat raudanlujia luonteita, joiden ainoana päämääränä on rajujen intohimojensa tyydyttäminen, intohimojen, jotka eivät tunne muuta lakia kuin oman itsekkään, muiden menestystä halveksivan, sortoa harjoittavan, valtaa tavoittelevan minän. Sellaisia ovat esim. Yorkin herttua ja Margaretha Shakespearen Richard III:nnessa, jotka kovimpien kärsimystensä kestäessä päästävät pahimpia kirouksia vihollistensa yli; sitävastoin he eivät edes tule ajatelleeksi omia synkkiä rikoksiaan. Himmentymättömän siveellisen ja täydellisesti ja johdonmukaisesti syyllisen traagillisuuden

välillä on tietysti monivivahduksisia välimuotoja. Sankari näet saattaa olla syyllinen ilman johdonmukaista tahdonlujuutta esim. heikkoudesta, kuten Don José Mériméen «Carmenissa«. Usein on traagillisessa henkilössä osaksi jaloja, osaksi epäjaloja luonteenpiirteitä. Huomattavana puolena traagillisuudessa on syyllisyyden tunne. Toisissa saattaa hengen jalompi puoli loppuun asti tuntuvasti harjoittaa vastustustaan, tai ainakin loppuun asti soimata yksilöä ja saattaa sille levottomuutta ja tuskaa. Toisissa taas sisällinen taistelu, lyhyemmän tai pitemmän ajan kuluttua, saattaa tukahuttaa hengen paremman puolen pyrkimykset, jolloin sisäisesti taistelevasta henkilöstä on tullut paatunut rikollinen. Tällaisia paatuneita traagillisia henkilöitä ovat Shakespearen Antonius näytelmässä „Antonius ja Cleopatra“ sekä Macbeth. Jos kohta syyllisyydellä on suuri merkityksensä traagillisuudessa, on yksipuolista väittää, kuten monet estetikot ovat tehneet, että traagillisuuteen aina vaaditaan syyllisyyttä. Hegel esim. ei tunne traagillisuutta ilman syyllisyyttä. Samoin on laita monen muun estetikon, kuten Vischerin, Solgerin, Zeisingin, y. m. Toiset taas, kuten Weisse, ovat huomanneet, ettei syyllisyys ole traagillisuuden elinehto, vaan että se on yksi puoli traagillisuutta. Tähän epäilemättä järkevään kantaan Volkelt liittyy. Sellaiset henkilöt, kuten Egmont ja Götz eivät ole tavallisessa merkityksessä syyllisiä, mutta ovat kuitenkin traagillisia henkilöitä. Egmont on tosin ajattelematon ja varomaton aikana, jolloin päinvastaiset ominaisuudet olisivat tarpeen, mutta näitä hänen ominaisuuksiaan ei saata pitää suoranaisena syyllisyytenä, joka vaatisi niin suurta kärsimystä ja perikatoa. Romeota ja Juliaa ei liioin saata pitää kovaa kohtaloaan ansainneina, joskohta rikkiviisaat ja ylenmäärin systematiseeraavat estetikot kilvan ovat koettaneet heille keksiä jos jotenkin perusteltua syyllisyyttä, kuten vanhan sukuvihan uudelleen virittämisen, ylenmääräisen lemmenkiihtymyksen, j. m. s.

Tämän mukaan siis on kahdenlaista traagillisuutta nimittäin ensiksi ulkonaisten olojen ja onnettomuuksien ja toiseksi yksilön syyllisyyden matkaansaama traagillisuus. Nyt saattaa kysyä, miten yksilön syyllisyydestä johtuva traagillisuus täyttää sen vaatimuksen, että traagillisen kärsimyksen ja katastrofin tulee osoittaa jotakin kohtalonomaista. — Asianlaita on se, että juuri se seikka, että yksilö joutuu näin syylliseksi ja sortuu, esiintyy pahana kohtalona, joka tosin herättää meissä tyydytystä sen nojalla, että syyllisyys sortumisen kautta on sovitettu, mutta myöskin

sääliä. Säälimme näet, että tavaton, s. o. keskinkertaisuutta ylempänä oleva henki on tähän suuntaan kehittynyt ja surkeaan perikatoon syöksynyt. Varsin väärin on, kuten esim. estetikko Baumgart on väittänyt, kokonaan sanoa syyllisen traagillisuutta epäoikeutetuksi. Sillä etevän ihmisen kärsimys, joka yhtyy oman syyllisyyden tunteeseen, se vasta on suurta kärsimystä, sillä on elämässä paljon vastinetta ja se antaa monipuoliseen syvään psykologiseen tutkisteluun ja esitykseen aihetta. Maailmankirjallisuus osoittaa sellaisiakin traagillisia henkilöitä, jotka ovat syyllisiä itsetiedottomasti. Sellainen on esim. Regine Sudermannin kirjassa „Katzensteg". Hän on kuin ylempi eläin, joka elää kokonaan vastustamattomien vaistojensa elämää; muita samanlaisia itsetiedottomasti syyllisiä ovat Carmen Mériméen samannimisessä novellissa ja aasialainen tyttö, Bela, Lermontowin romaanissa „Aikamme sankari". Näihin saattaa vielä lukea Goethen Gretchenin. Tällainen itsetiedottomaan syyllisyyteen perustuva traagillisuus tietysti on vähempiarvoinen kuin itsetietoinen.

Traagillisen henkilön syyllisyys saattaa muuten esiintyä lieveämmässä tai räikeämmässä valossa, sen mukaan missä määrin olot ovat olleet osallisina hänen syyllisyytensä matkaansaamisessa. Omituinen esimerkki tässä suhteessa on Guy de Maupassantin synkkä novelli „Moiron". Sen päähenkilö, koulumestari Moiron, menettää kuoleman kautta kaikki lapsensa. Siitä hän niin masentuu ja katkeroittuu, että rupeaa pitämään kaitselmusta, jota hän siihen asti on pitänyt hyvänä ja oikeudellisena, ilkeänä, väärämielisenä ja suorastaan murhaajana. Uhkamielisyydestä hän itse rupeaa lasten murhaajaksi, kostaakseen kaitselmukselle.

Jos traagillisessa syyllisessä henkilössä, joka sortuu, johonkin suuntaan ilmenevä suuruus on huomattava, tekee katastrofi siinä suhteessa ylentävän vaikutuksen, että se herättää vireille siveellisen vaatimuksen sekä sääliä. Mutta jos suuruus on vähemmin huomattava, tai jos se kokonaan puuttuu, s. o. jos sortuva henkilö lähenee tavallista paatunutta rikollista tai on täydellinen konna, niin sen mukaan vähenee tai kokonaan haihtuu traagillisuuden arvo. Kun näet konna sortuu, jää säälintunteelle meissä vallan vähäinen sija, jota vastoin oikeudentuntomme täydellisemmin tulee tyydytetyksi. Tosin saattaa konnakin osoittaa suuria ominaisuuksia, kuten tahdonlujuutta, kekseliäisyyttä, nerokkaisuutta, niin että hänen sortumisensa herättää traagillisuutta. Tällaisesta konnasta on Richard III valaiseva esimerkki. Richard III on sitäpaitsi ikäänkuin

rikollisen ja synkeän aikansa täysiverinen edustaja. Lisäksi hän on ruma ja rujo, ja tahtoo konnamaisuudellaan kostaa luonnolle. Tämän vuoksi hän kohoaa tavallista pahantekijää ja monimurhaajaa ylemmäksi.

Melkoinen merkitys traagillisuuden suhteen on ulkonaisten vastustavien voimien (olojen, henkilöiden) laadulla ja arvolla. Jos traagillisen sankarin vastataistelija on hänen vertaisensa tai ihmisarvossa häntä etevämpi, niin esiintyy traagilliseen sortumiseen liittyvä kamaluus lieveämmässä valossa. Tulemme näet ajatelleeksi että maallinen suuruus on sortunut ainakin taistelussa suuruuden, jopa suuremmuuden kanssa. Sentähden ei tällainen sortuminen vaikuta niin masentavasti. Toinen on asianlaita silloin, kun vastustava voima on alempi arvoltaan. Jos suuruus sortuu moraalisen kurjuuden tai pelkän sattuman tähden, tunnemme alentavaisuuden ja katkeruuden tunteita. Vastustavan voiman huonommuus tai ala-arvoisuus siis suuressa määrin teroittaa traagillisuuden pessimististä kärkeä.

Lopuksi tarkastamme niitä ylentäviä momentteja, jotka Volkeltin mukaan yhtyvät traagilliseen perikatoon. Ensiksi, meissä herää, traagillista sortumista tarkastaessamme, paheksumista tuhoavaa kohtaloa vastaan. Myöskin traagillinen sankari saattaa sortuessaan osoittaa paheksumistaan, myöntymättömyyttään tunnustamaan vastustavan vihamielisen voiman oikeutusta. Tämä on traagillisen sankarin Prometheus-piirre. Toiste traagillinen sankari saattaa tämän revolteeraavan piirteen asemesta osoittaa stoalaista tyyneyttä masentavan tylyn kohtalon edessä. Välttämättömyys tuntuu tässä kohdin ikäänkuin levittävän synkeään katastrofiin rauhoittavan leimansa. Sellaisia henkilöitä, jotka tyynesti katsovat kuolemaa silmiin, ovat esim. Shakespearen Brutus ja Cassius, Antonius sekä Clifford ja Warwick näytelmässä „Henrik VI“. Vielä kolmannenlaista mielialaa saattaa traagillinen sankari ennen sortumistaan osoittaa, nimittäin omasta syyllisyydentunteesta johtuvaa sovinnollista alistumista kohtalon iskun alle. Ylentävää vaikutusta matkaansaa traagillinen sortuminen silloinkin, kun sankari arvokkaalla tavalla, vaikeroimatta, ehkäpä iloiten menee kuolemaan. Jos taas sankari eroaa elämästä pessimistisenä, pitäen elämää arvottomana ja turhana, kuten sotapäällikkö Talbot Schillerin näytelmässä „Die Jungfrau von Orleans“, niin on katastrofin vaikutus enemmän masentava kuin ylentävä. Vallan toisin on silloin, kun sankari eroaa elämästä pannen siihen arvoa. Ollen vielä todellisuudessa,

hän kuitenkin jo hengen tavoin liitelee todellisuuden ja tuntemattoman maailman välillä, hyvästiksi surullisesti hymyillen jälkeenjääville, elämän iloista ja kyllyydestä nauttiville. Tällaisia ylevästi sortuvia henkilöitä ovat Grillparzerin Sappho ja Goethen Egmont. Traagillisuutta lieventävän kohdan tapaamme myös silloin, kun syyllinen henkilö ennen sortumistaan osoittaa mielen muutosta ja puhdistumista. Huomaamme näet silloin, ettei hyvä hänen povessaan ole voinutkaan tukahtua. Sellainen moraalisesti puhdistuva sankari on esim. Goethen Faust. Jo ensi osassa, kuten vankilakohtauksessa, saatamme huomata hänen käsityksensä menevän tähän suuntaan. Paljoa vähempiarvoinen on tietysti ylentävä momentti, kun paatunut, katumaton konna sortuu. Yhdenlaista moraalisesta merkityksestä johtuvaa sovitusta tarjoaa sellainen katastrofin edellinen taistelu, joka näyttää sankarin siihen määrin masentuneen syyllisyydentunteen alle, ettei hänellä ole voimia kohota. Tämä murtuminen näet osoittaa sankarin pohjaltaan herkkää moraalista tunnetta. Sellainen henkilö on esim. Georg Falkner Heysen romaanissa „Merlin“. Mainittu henkilö, jonka eräs näyttelijätär vastustamattomilla houkutuksilla on viekoitellut suhteisiin, saa kuulla, että hänen vaimonsa juuri hänen lankeemuksensa yönä on kuollut. Tämä tapaus, yhdessä hänen syyllistietoisuutensa kanssa, tuottaa hänelle niin suuria tunnontuskia, että hän lopulta tekee itsemurhan. Tietysti tällaisella moraalisella momentilla on paljon vähempi ylentävä arvo kuin sillä, joka osoittaa sankarissa tapahtuneen täydellisen mielenmuutoksen ja katumuksen. Tuollainen, katastrofin edellä mieleltään muuttunut traagillinen henkilö on Nikita Tolstoin näytelmässä „Pimeyden valta“.

Se, mikä tässä on mainittu traagillisen sortumisen ja siihen liittyvien ylentävien tai lieventävien momenttien suhteen, koskee sen subjektiivista puolta. Tarkastamme nyt sen objektiivista puolta. Tässä suhteessa saattaa ottaa huomioon, että, vaikka sankari sortuukin, niin hänen ajamansa aate saattaa edistyä. Runoilija saattaa nimittäin sankarin sortuessa tai sorrruttua viitata siihen, että pahat voimat tosin nyt pääsevät voitolle, mutta että hyvä asia puolestaan vastaisuudessa on pääsevä voitolle. Vaikka aatteen puolesta taisteleva sankari on ollut yksipuolinen, ehkäpä itsekkäästi ja epäselvästi ajanut aatettaan ja siten olojen lisävaikutuksesta tullut huonoon tulokseen — kuten esim. kapinoitsija — vaikuttaa hänen sortumisensa kuitenkin traagillisesti, sillä ajattelemme,

että hän on ollut edistyksen marttyyri. Tällaisia edistyksen marttyyrejä ovat Goethen Egmont ja Schillerin markiisi Posa. Jos sortuva sankari taas jo itse ennen kuolemaansa saa toteutetuksi suuren tehtävänsä, luo tämä seikka erityisesti ylentävän valon hänen kuolemaansa. Siinä tapauksessa taas, ettei sankari saa aatettaan perille ajetuksi, saamme kuitenkin jonkunlaista tyydytystä, jos sankari itse vahvasti luottaa asiansa tulevaan voittoon. Sillä jos tuo asia onkin rauennut, huomaamme sen etevämmyyden ja suuruuden vastustaviin voimiin nähden.

Vielä on mainittava muutama sana itse traagillisen sankarin kuolemasta. Se näet myös saattaa sisältää ylentäviä, katastrofia lieventäviä puolia. Kuolema näet esiintyy raskaasti syyllisen henkilön sovittajana, sillä kuolemaa ihminen yleensä pitää niin armottomana, niin synkkänä ja kovana, että se tasoittaa maalliset rikokset ja erehdykset. Kuolema saattaa myös ilmaantua vapauttajana tavattomia kärsineelle. Kärsimysten taakka näet saattaa olla niin suuri, traagillisen henkilön tuskat ja epäsointuisuus niin räikeä, ettei mikään muu voi hänelle tuottaa lievennystä ja vapautusta kuin kuolema. Marttyyri pitää kuolemaa suorastaan toimintansa huippuna ja asiansa voittona. Uskovainen traagillinen sankari löytää suurta lohdutusta ja kärsimystensä lievennystä pannessaan toivonsa siihen elämään, jota odottaa kuolon toisella puolella. Väärin olisi kuitenkin olettaa, että traagillisuuteen aina liittyy lieventäviä ja ylentäviä momentteja. Maailmankirjallisuus tarjoaa viljalti esimerkkejä siitä, miten traagillisuus niitä kaipaa kokonaan, jolloin sen vaikutus on täydellisesti masentava. Muutamat estetikot, kuten optimisti Julius Duboc, ovat tuominneet tämänlaatuisen traagillisuuden. Tämä kanta on tietysti yksipuolinen, sillä taiteella on oikeus käsitellä todellisuuden koko alaa. Ja synkät, sovintoa ja lievennystä kaipaavat kärsimykset epäilemättä myös kuuluvat todellisuuden piiriin. Olisi liian eudaimonistinen katsantotapa vaatia, että yksistään ylentävää ja lieventävää sisältävä traagillisuus taiteessa olisi oikeutettu.

Esityksemme näistä traagillisuuden yleismääräyksistä, jotka Volkelt on tuonut esiin kirjassa „Ästhetik des Tragischen“, on tietysti tässä täytynyt olla ylimalkainen. Emme ole saattaneet tehdä täyttä oikeutta

hänen laajalle, selvälle perustelulleen yksityisseikkoja myöten. Siitä huolimatta toivomme kuitenkin, että lukija ainakin osaksi huomaa, miten monipuolisesti, miten rikassisällyksisesti hän on käsittänyt traagillisuutta, miten hän on huomannut sen omistavan paljon laajemman alan, kuin mitä vanhemmat ja uudemmat estetikot sille yleensä myöntävät. Kirjansa loppupuolella käsittelee Volkelt useita spesiaalisia, etenkin traagillisen tekniikkiä koskevia kysymyksiä, kuten esim. traagillista luonnetta ja traagillista situatsionia, „traagillisen kehityksen juoksua", y. m. Hän lopettaa teoksensa tarkastamalla traagillisuutta metafysiikin valossa. Näihin mieltäkiinnittäviin kysymyksiin emme tässä saata kajota. — Useiden perin psykologisten ja nerokkaiden näkökohtiensa sekä taajojen, koko maailmankirjallisuuteen nojautuvien todistusperusteittensa vuoksi tämä Volkeltin tutkimus ansaitsee sen, että kirjallisuuden ystävät ja kirjailijat niin laajoissa piireissä kuin suinkin siihen tutustuvat. Sillä, joskaan hän ei vielä ole tunkenutkaan kaikkiin traagillisen maailman syvyyksiin, panevat hänen esittämänsä näkökohdat ajattelemaan, täten avaten uusia aatteen kehitysaloja.

Nuorisonopetus kansanopetuksessa.

Kirjoittanut

NIILO LIAKKA.

Tuskinpa kukaan asiaan perehtynyt kieltänee, että se vilkas n. s. kansanopistoharrastus, joka muutamia vuosia sitten esiintyi jos jossakin muodossa ylempienkin kansanluokkien keskuudessa, on viime aikoina varsin tuntuvalla tavalla laimentunut. Tämä seikka ei kyllä liene yksinomaisesti surettava, sillä olipa tosiaan useastikin kansanopiston kannalta syytä huoata: »Jumala varjele minua ystävistäni." Niin asiattomalla tavalla monet innokkaat ystävät epäilemättä hyvässä tarkoituksessa sekoittivat tätä opetus- ja kasvatusasiaa yhteyksiin, joihin se ei kuulunut.

Ajat ovat jo muuttuneet, mielet tyyntyneet. Kansanopistoasialla eli nuorisonopetusasialla ei ole enää uutuuden viehätystä. Se ei kelpaa enää

politikoitsijain käytettäväksi. Asia voidaan siis nyt ottaa keskusteltavaksi sekä yleisten periaatteellisten näkökantain että vähäisen kokemuksen antamain opetusten perusteella.

*

Kysymys varttuneen nuorison opetuksesta yleisessä kansanopetuksessa on, kuten jo huomautettiin, yhtä yksinomaisesti kuin esim. kysymys lasten opetuksesta (kansakouluasia) opetus- ja kasvatusasia. Se ei siis meilläkään ole ulkomaisten olojen matkimista enempää kuin tämä jälkimäinenkään asia, vaikka kummassakin on ollut tilaisuus ulkoapäin saada sekä kehoitusta että ohjausta toiminnalle. Asiantuntija myöntänee, että nuorisonopetuksen toimeenpanemisessa meillä on ehkä enemmänkin kuin lastenopetuksessa alkujaan toiminta sovitettu omien olojen mukaan. Tämä onkin helposti ymmärrettävä, sillä muuten ei vapaaehtoinen opetustyö täysikäisten keskuudessa voisikaan menestyä.

Vaatimus että nuorukaisikäkin on vaariinotettava yleisessä kansanopetuksessa, johtuu tietysti siitä tarkoitusperästä, joka asetetaan yleiselle kansanopetukselle, ja siitä merkityksestä, mikä annetaan nuorukaisijälle ihmisen kehityksessä. Jos näet kansanopetuksen päämääräksi pannaan opettaa kaikille kansanlapsille joku määrä tietoja, „jotka jokaisella kansalaisella tulee olla", ja taitoja, jotka tekevät hänet kykeneväksi helpommin ja tuottavaisemmin työskentelemään ammatissansa, niin sen tehtävän kyllä voi tavallansa suorittaa ainoastaan lapsenikään rajoittuvalla opetuksella. Ja kun koreasti puhutaan, niin voidaanhan vielä sanoa, että silloin on opetuksen avulla annettu kansalle yleinen „kansalaissivistys". Tilastollisissa katsauksissa tällainen kansalaissivistys saattaa näyttää hyvinkin kauniilta, ja epäilemättä se on saanut monta sydäntä ilosta sykähtelemään. Siihen ei tietysti silloin kiinnitetä suurta huomiota, että tuo tietomäärä yleistä kansalaissivistystä varten on aivan mielivaltaisesti, ulkonaisten olojen vaatimusten mukaan säädetty; eikä myöskään siihen, että noista tiedoista, joista kerran on tutkinto suoritettu ja joista on todistus saatu, siinä ijässä, jolloin niitä tarvittaisiin, tuskin lienee paljoakaan jäljellä. Puhumattakaan siitä, ettei todellinen kansalaissivistys ole tästä opetuksesta sanottavasti hyötynyt.

Aivan toiseksi muuttuu asia, jos kansanopetuksen tarkoitusperäksi asetetaan avustaa kansan koko kasvavaa polvea, mikäli se yleisen opetuk-

sen ja kasvatuksen puolelta on mahdollista, kehittymään henkisesti itsenäisiksi ihmisiksi, jotka tuntevat tarpeen ja joissa on kykyä muodostaa itsellensä oma vakaumus elämänsä asioista, valistuneiksi eläviksi kansalaisiksi, jotka tahtovat ja voivat määrätä toimintansa tuon vakaumuksensa mukaan. Tätä opetustehtävää, jota ei voi sovittaa mihinkään „kursseihin" ja josta ei myöskään voi mitään todistuksia arvolauseinensa antaa, ei voida suorittaa, jos opetus rajoitetaan yksinomaan lapsenikään. J. V. Snellmanin lauselma: „kansakoulun tulee olla sekä koulu että yliopisto", joka on aivan vastikäänkin saanut huomattavaa kannatusta, sisältää vaatimuksen, jota on mahdoton toteuttaa.

Nuorisonopetusasian kannalta, jonka edustajista useimmat tunnustanevat itsensä suuriaatteisen ja nerokkaan tanskalaisen GRUNDTVIGin oppilaiksi, tuollainen kansanopetuksen rajoitus on aivan väärä sekä yksityisiä ihmisiä kohtaan että turmioksi koko kansalle. Sen kannalta väitetään, ettei minkäänlainen lastenopetus, s. o. opetus, joka päättyy oppilasten 13—15 ikävuoteen, voi saada aikaan todella valistunutta ja valpasta kansaa. Ja tätä väitöstä tukee kokemus, sillä kansa ei ole suinkaan valistuneinta niissä maissa, missä kansakoulu on parhaalla kannalla, vaan niissä maissa, missä lastenopetuksen lisäksi on pidetty hyvää huolta myöskin opetuslaitoksista ja toimenpiteistä myöhemmän ijän kehityskautta varten.

Paraskin lastenkoulu parhaissakin oloissa voi panna ainoastaan heikolle alulle myöhemmän itsenäisen kehityksen. Taitoja voidaan siinä ijässä kehittää ja alkeellisia tietoja antaa. Kykyä henkiseen toimintaan voidaan harjoittaa ja ohjata. Tämä kaikki on tietysti perustustyötä opetuksessa ja sellaisena sanomattoman tärkeätä. Ylimalkaan voi sanoa, että lastenkoulun työ on aina suoritettava, jos mieli yleisestä kansanopetuksesta täyttä mahdollista hyötyä. Ei siis voi olla puhettakaan siitä, että muka nuorisonopetuksen puolelta lastenopetusasia olisi vähänarvoinen.

Mutta lapsen henkisen toiminnan luonne on aivan toinen kuin varttuneen nuorukaisen. Lapsen henkinen elämä on hetkellistä. Lapsi on sangen avoin kaikenlaisille vaikutuksille, se iloitsee ja suree mielensä koko voimalla, mutta se ei arvostele eikä mietiskele havaintojansa eikä kokemuksiansa sen mukaan, mitä ne merkitsevät hänelle sillä kertaa tahi tulevaisuudessa. Lapsi ottaa siis kyllä vastaan paljonkin, mutta se ei sulata paljoa omaksi henkiseksi pääomaksensa. Ja kuitenkin alkaa ihmi-

sen itsenäinen kehitys juuri tuosta omantakeisen henkisen pääoman kartuttamisesta.

Luontaisesti alkaa ihmisessä tajuttu pyrkimys henkiseenkin omintakeisuuteen, kun hän tulee nuorukaiseksi. Sangen paljon vaikuttaa tosin kuinka onnellisesti ihminen suoriutuu tuosta vaarallisesta siirtymiskaudesta lapsen kannalta nuorukaiseksi. Ruumis kasvaa silloin tavattoman joutuin, erittäin tärkeitä ja perinpohjaisia fysiologisia muutoksia tapahtuu ihmisessä silloin, ja henkisessä olemuksessa ilmestyy tuo sama epävarmuus ja kuohumistila. Sekä ruumiinsa että henkensä puolesta ihminen tällä kehityskaudellaan tuntuu olevan erityisesti keskeneräinen. Grundtvig on voitavansa mukaan varoittanut pitämästä tätä ikäkautta (n. 15—18 vuoteen) kouluikänä, huomauttaen että sen terveellisin vietto olisi etupäässä ruumiillisissa askareissa hyvien kotien suojassa ja niin paljon kuin mahdollista raittiissa ulkoilmassa. Ja monet kasvatusopilliset ajattelijat, etenkin pohjoismaissa, joissa nyt jo uskalletaan ajatella kasvatusasioista toisinkin kuin Saksassa, ovat viime aikoina ottaneet huolellisen ja samalla huolestuneen harkinnan alaiseksi kysymyksen: „mitä meidän on tehtävä poikasillemme?"

Jos nyt „poikajolkkari" tahi „tyttöletukka" on onnistunut pelastumaan vaaroista ja päässyt todelliseksi nuorukaiseksi, niin alkaa hänellä erinomaisen tärkeä henkisen kehityksen ikä. Hänessä on vielä säilynyt tuota herkkää vastaanottoisuutta, jota lapsellakin oli ja jota kaikki oppiminen edellyttää. Mutta nuorukainen ei ole enää yhtä avoin kuin lapsi, vaikutelmat eivät enää ole yhtä hetkellisiä kuin lapsella, vaan painuvat syvemmälle mieleen. Ihmiselämä vaihtelevine ilmiöinensä rupeaa viehättämään häntä aivan uudella tavalla, näyttäen kuvia, jotka vastustamattomasti vetävät puoleensa. Grundtvig sanookin: „Nuoruudenikä on elämän kukkimisikä ja hengen luomisaika, jolloin ne laveat näköalat, joista meille on oleva hyötyä ja iloa, aukeavat meille, ja jolloin sen rakkauden, jonka on meitä tulistutettava toimelliseen elämään, on löydettävä vaikutusalansa."

Luonnollista on, että tällaiseen käsitykseen nuorukaisijästä ihmisen kehityksessä liittyy opetustehtävä. Sillä ei ole tietysti ensinkään samantekevä asia, millaisessa henkisessä ilmassa nuorukaisen „elämän kukkiminen" tapahtuu. Ratkaisevalla tavalla vaikuttaa koko elämän menoon,

saako ihminen tällä ijällä oikeaa henkistä ravintoa ja oikeaa lämpöä, joka kasvattaa hedelmää täysijän toimintaa varten.

Åskeiseen lausuntoonsa Grundtvig lisää kohta: „Nuorisossa on kansakunnan voima.“ Siis on hänen katsantokantansa mukaan koko kansan nuorisoon nähden vaariinotettava se, mitä tämä käsitys ihmiselämän kehityksestä edellyttää. Ja juuri tässä on Grundtvigin ainainen ansio kansanopetuksen alalla, että hän on näyttänyt nuorukaisijän merkityksen opetuksen kannalta. Hänen oppilaansa ovat sitten ottaneet tehtäväksensä käytännössä toteuttaa tuota opetusta, ja myöskin näyttää, miten se on saatettava koko kansanelämän hyväksi.

*

Tietysti ovat nuorisonopetuksella edellytyksensä, joita paitsi se ei voi hyvin menestyä. Parhaiten tulevat luonnollisestikin tämän asian tuntemaan ne, jotka ovat tekemisissä sellaisen opetuksen käytäntöön panemisen kanssa.

Oliko näitä edellytyksiä meillä olemassa, kun kansanopistoja ruvettiin täällä perustamaan? Onko niitä olemassa nykyään, jolloin uusia kansanopistoja perustetaan syrjäisempiinkin osiin maata.

Näihin kysymyksiin on vastattu eri tavoin. Niitä on paljon, jotka katsovat yhdeksi välttämättömäksi edellytykseksi kansanopiston työn alkamiselle, että tämä oppilaitos saa vastaanottaa yksinomaisesti kansakoulun läpi käyneitä oppilaita. Tältä kannalta katsoen on asia helposti ratkaistu. Eteläisemmissä osissa maata lienee kansakoulun käyneiden oppilasten luku kansanopistossa jonkun verran yli puolen koko määrästä, pohjoisemmissa ja itäisemmissä osissa se tuskin nousee puoleenkaan. Oppilasten lukumäärä yleensä ei ole niinkään suuri kuin voitaisiin ottaa vastaan. Siis ei ainakaan koko maassa olisi vielä tämän katsantokannan mukaan ollut ryhdyttävä kansanopistoja perustamaan. Sellaista puhetta onkin kyllä kuultu.

Niin helposti ei asiasta kuitenkaan päästä selville. On tietysti suurena haittana kansanopistotyölle, jos sen lyhyestä ajasta on käytettävä tuntuva osa alkeellisiin harjoituksiin, kirjoituksiin ja laskentoon, jotka oppilasten olisi ollut suoritettava ennen kansanopistoon tuloansa, eikä näitä harjoituksia voida välttää, kun oppilaissa kerran on sellaisia, jotka ovat lyhyen ajan käyneet kansakoulua, jos ovat käyneet ollenkaan. Sa-

moin olisi se varsin suotava, että kansanopiston oppilailla olisi ainakin se määrä alkeistietoja sekä kieliopista että historiasta ja maantiedosta, joka kuuluu kansakoulukurssiin.

Mutta huomattava on, ettei kansakoulu vielä nykyisellä kannallansa näytä voivan vapauttaa kansanopistoa siitä ajan ja voimain hukasta, jota tässä valitetaan. Sillä kansanopistoissa lienee kaikissa, on ainakin useassa, hyvin totuttu siihen havaintoon, että kansakoulun päästötodistuksen aikoinansa saanut nuorukainen kirjoittaa suomea oikeinkirjoituksenkin puolesta varsin virheellisesti, puhumattakaan äidinkielen käytännön lauseellisesta puolesta, joka on sangen puutteellinen. Laskennossa ei sellainen päästötodistuksella varustettu nuorukainen läheskään aina ole varma kokonaisten lukujen käyttämisessä. Historiallisista ja maantiedollisista alkutiedoista ei myöskään ole paljoa puhumista.

Tällaiset oppilaat luonnollisesti kyllä yleensä helpommin palauttavat mieleensä nuo taidot ja tiedot, kuin niitä hankkivat ne, joilla ei niitä ole koskaan ollutkaan. Mutta työtä ja aikaa kuitenkin menee heidänkin kanssaan. Ja selvää on mielestäni ainakin se, ettei kansakoulun käyneiden oppilasten lukumäärästä voida päättää, onko edellytyksiä varsinaiselle nuorisonopetukselle olemassa vaiko ei. Muistettava on näet sekin, että tietoja leviää ja opinhalua tyydytetään paljon koulun ulkopuolellakin, joten eivät läheskään kaikki koulua käymättömät oppilaat ole ilman alkeistietoja; ovatpa ne usealla hyvätkin. Joka tapauksessa on asian laita sellainen, että olisi melkoisessa määrässä laajennettava nykyistä n. s. jatkokurssijärjestelmää, ennenkuin kansanopisto voi jättää alkeisopetuksen pois ohjelmastansa.

Kansanopiston kannalta tuskin myönnettäneekään, että vaikein kohta opetustyön edellytyksiin nähden olisi tähän asti ollut puheenaolevassa seikassa. Sillä kokemus on osoittanut, että kansanopistot ovat voineet saada varsin hyviäkin oppilaita sekä kansakoulun käyneistä että käymättömistä. Hyvinä oppilaina pidetään näet niitä, joilla paitsi alkeistietoja on halua ja harrastusta oppimiseen ja edistymiseen, tahi joissa ainakin voidaan niitä herättää. Tällaisia onnellisesti kehittyneitä nuorukaisia eivät luonnollisesti läheskään kaikki kansakoulun läpikäyneet ole. Niillä on tavallisesti ollut toinen vielä tärkeämpi valmistuslaitos kuin koulu, nimittäin hyvä koti, jossa ovat oppineet tekemään työtä ja kasvatuksen kautta

johdetut itsensä kasvattamisen tielle, ovat saaneet jotakin henkisen elämän tuntoa.

Oppilaisiin nähden on kuitenkin tarpeellinen edellytys nuorisonopetuksen alkuunpanemiselle ollut olemassa, kun kaikki kansanopistot ovat onnistuneet saamaan ainakin jonkun verran sellaisia oppilaita, jotka ovat voineet käyttää hyväksensä sitä opetusta, jota heille on ollut tarjona. Tämä määrä toivomusten mukaisia oppilaita ei ole niin suuri kuin kenties useakin työn ulkopuolella olija kuvittelee, mutta tuskinpa se olisi kasvanut, vaikka olisi odotettu kuinka kauan tekemättä mitään kansan ja erittäin nuorison keskuudessa parempien edellytysten aikaansaamiseksi nuorisonopetukselle.

Kaksi muuta kohtaa nuorisonopetustyön edellytyksistä on otettava puheeksi, nimittäin opettajat ja opistojen taloudellinen toimeentulo.

Kuuluisa tanskalainen nuorisonopettaja LUDVIG SCHRÖDER on sanonut, että varttuneen nuorison opetus alkaa siinä, missä opettajan kyky vastaa oppilaan tarvetta. Ilman tätä ehtoa ei nuorisonopetuksesta voi täyttä totta tulla. Tämän opetuksen täytyy siis olla henkilökohtaista laatua, perustua erityiseen personalliseen suhteeseen opettajan ja oppilaan välillä.

Opettajasta riippuu siis kansanopistotyön menestys vieläkin enemmän kuin muissa oppilaitoksissa. Tämä asia on huomautettava sitä painavammin, kun siinä epäilemättä on tähänastisessa nuorisonopetustyössämme ollut heikompi kohta kuin oppilasasiassa. Kansanopistoja on perustettu suuresti välittämättä, onko soveliaita opettajavoimia saatavissa vai ei. Ajatus näyttää kulkeneen niin, että missä virka on, siihen kyllä ottajia ilmestyy. Ja ilmestynyt kai niitä enimmäkseen onkin. Mutta opettajain vaihteluita on tapahtunut alituisesti melkein jokaisessa opistossa, tietysti suureksi haitaksi työlle ja koko nuorisonopetusasialle. Harva opisto lienee myöskään pelastunut siitä suuresta onnettomuudesta, että on täytynyt enemmän tahi vähemmän aikaa pitää sopimatonta opettajaa.

Aikoinansa väiteltiin paljon siitä, minkälainen opinnollinen valmistus antaisi parhaat takeet kansanopistonopettajan menestymisestä toimessansa. Kokemus ei liene ainakaan vielä antanut mitään luotettavaa tukea tämän asian ratkaisemiseen. Mutta yliopistosta ovat kansanopistot saaneet pysyväisimmät työvoimansa. Ja se etu yliopistollisen opetuksen saaneilla kieltämättä on muihin nähden, että he ovat enemmän varustetut omin-

takeiseen työntekoon ja tietojensa kartuttamiseen, mitkä ominaisuudet ovat aivan välttämättömiä nuorisonopettajalla.

Varsin valitettava seikka on se, että kansanopistot viime vuosina näyttävät ruvenneen yhä harvemmin saamaan yliopistossa valmistuneita opettajavoimia, jotka voitaisiin lukea tämän uuden ja laajan viljelysalan vakinaisiksi työntekijöiksi. Jos tätä vastenmielisyyttä käymään nuorisonopetusasian vakinaiseen palvelukseen jatkuu edelleenkin samassa määrässä kuin viime aikoina, niin siinä tämän kirjoittaja luulee näkevänsä pahimman vaaran koko nuorisonopetusasialle. Työ tulee epäilemättä yleensä seisahtumaan, jollei taantumaankin.

Yhtenä selityksenä siihen, että yliopistosta päin niin niukasti lähtee työntekijöitä nuorisonopetusalalle, on varmaan sekin, että taloudellinen toimeentulo kansanopistojen opettajilla ei ole työhön ja vastuunalaisuuteen katsoen verrattavakaan muissa opettajaviroissa tarjolla olevaan. Toinen heikko kohta koko nuorisonopetustyössä onkin epäilemättä juuri tässä taloudellisessa kysymyksessä. Kansanopistot kärsivät yleensä varojen puutteesta ei ainoastaan opettajavoimiin vaan myöskin huoneistoihin ja opetusvälineisiin nähden. Suurempi varovaisuus uusien opistojen perustamisessa olisi kyllä tältäkin kannalta ollut suotava.

Kieltämätöntä on siis, että on helppo havaita heikkoja kohtia nuorisonopetustyön edellytyksissä meillä. Mutta kuitenkin kaikitenkin lienee asianlaita sellainen, ettei koko yrityksen toteuttamisen lykkääminen tuonnemmaksi olisi sanottavastikaan asiaa auttanut. Tuskin voinee ajatella, että maalaisnuorisomme, jonka keskuudessa varsinainen nuorisonopetus vastaiseksi näyttää tulevan tapahtumaan, olisi vastakaan omiin oloihinsa jätettynä kehittynyt paremmin soveliaaksi tätä opetusta hyväksensä käyttämään. Ei myöskään ole luultavaa, että tämä opetusala tulevaisuudessakaan olisi paremmin vetänyt mieliä puoleensa kuin näinä koettelemuksen aikoina, jolloin kansamme vahvistamisen tarve on varmaan pannut monen vakavasti ajattelemaan itseksensä, mitä hän voisi tuon suuren tarkoitusperän hyväksi tehdä. Ja mitä taloudelliseen seikkaan tulee, niin se varmaankaan ei olisi vastakaan parantunut ristissä käsin odottaen otollisempaa aikaa, tahi vaikkapa silloin tällöin kartuttaen rahastoja joillakin toimenpiteillä, niin kauan kuin niitä olisi jaksettu yleisön suosiossa pitää. Maalaiskansa on kyllä vielä ollut sangen kitsas kannattamaan varttuneen nuorisonsa opetuslaitoksia, joiden luulisi verraten helposti sen todelliseen suo-

sioon pääsevän. Mutta eihän talonpoikaisen kansan kitsaus tässä kohden niin ihmeteltävä ole, kun ajattelemme, kuinka vähän ylemmätkään kansanluokat vielä uhraavat opetuslaitoksiensa ylläpidoksi, vaikka näillä on etuoikeus ja melkein yksinoikeus valmistaa oppilaansa tuottaviin toimiin valtion ja yhteiskunnan palveluksessa. Ei yhtään yksityistä oppilaitosta liene, joka voi pysyä pystyssä ilman valtion kannatusta.

Viimeaikaiset ilmiöt kansanopistojen vaiheissa näyttävät muuten osoittavan, että ainakin useat niistä verraten helposti suoriutuvat taloudellisesta kysymyksestänsä, kunhan vain onnistuvat saamaan soveliaita opettajia, jotka kykenevät tyydyttävästi suorittamaan vaikean ja vastuullisen tehtävänsä.

Lyhyesti lausuisin siis käsitykseni siitä, onko meillä ollut tarpeeksi edellytyksiä nuorisonopetustyölle: tällä työllä on ollut melkoinen määrä edellytyksiä, koska se on voinut niinkin suureen vauhtiin päästä, ja erittäin tärkeätä on, että maalaisnuorisossamme on ollut verraten paljon sellaisia, joista kansanopistot ovat saaneet hyviä oppilaita ja kasvattaneet itsellensä taattuja, keskinäiseen ymmärtämykseen perustuvia ystäviä. Mikä kansanopistotyön edellytyksistä nyt vielä puuttuu, se on opistojen itsensä väsymättömällä, päämäärällensä uskollisella työllä valmistettava, ja voi tulla ainoastaan siten valmistetuksi. Mutta siihen kansanopistot tarvitsevat sivistyneen yleisön kannatusta, sekä aineellista, mutta vielä tärkeämmin henkistä ja siveellistä. Tämä jälkimäinen vaatimus koskee etenkin kansansa palvelukseen yliopistossa valmistautunutta ja valmistautuvaa polvea, nuoria miehiä ja naisia.

Tuskin voinee myöskään epäillä, että samalla kuin kansanopistot täten valmistavat omia edellytyksiänsä, samalla ne valmistavat myöskin suurempaa mahdollisuutta kaiken kansallisen ja yhteiskunnallisen elämämme vaurastumiselle. Maassamme lienee jo joku satanen koteja, joissa sekä isäntä että emäntä tahi jompikumpi ovat olleet oppilaina kansanopistoissa. Rohjennee toivoa, että näissä kodeissa yleensä kaikki opetus ja yleensä henkinen ja taloudellinen edistys saa lämmintä kannatusta.

Tätä lausuessani en unohda, että eri tahoilla on ilmaistu tyytymättömyyttä niihin tuloksiin, joita kansanopistojen työ on tuottanut. Mutta yleensä olen ollut huomaavinani, että tämä tyytymättömyys on lähtenyt siitä, etteivät nuo tulokset ole olleet tarpeeksi silmäänpistäviä ja kouraantuntuvia. Kun palauttaa mieleen niitä puheita, joita kansanopistojen

vaikutuksesta noin vuosikymmen sitten pidettiin ja niitä toiveita, joita niihin silloin asetettiin, niin on luonnollista, että opistot ovat joutuneet pettymyksen ja siitä johtuvan kylmyyden, ehkäpä vihankin alaisiksi. Valistunut yleisö muistakoon kuitenkin, etteivät opistot itse oman henkilökuntansa kautta noita suuria toiveita virittäneet, vaan tavallisesti etäämmällä niistä olevat maailman uudistajat, joiden huomioon niinä aikoina oli kiintynyt tämä asia.

Omasta puolestani olen pitänyt sitä hyvänä merkkinä, että kansanopistojen oppilaat ovat yleensä antaneet verraten vähän puhumisen aihetta. Se näet mielestäni osoittaa, että kansanopistot ovat ainakin itse käsittäneet tehtävänsä viljelys- ja kylvötyöksi, josta hedelmä on aikanansa odotettava. Siltä kannalta katson kaikkea vaikutusta nuorison keskuudessa. Tanskassa ovat kansanopistot myöskin aikoinansa joutuneet pettyneiden suosijain vastenmielisyyden esineiksi. LUDVIG SCHRÖDER huomauttaa eräässä kirjoituksessansa tällaisille malttamattomille, että nuorisonopetustyö vaatii ainakin viisikolmatta vuotta, ennenkuin on aika ruveta arvostelemaan sen tuloksia. Siinä ajassa ehtii näet tuntuvampi lukumäärä oppilaita täysijän toiminnassa osoittamaan, mitä nuorukaisijän ihanteet ovat heidän elämässään merkinneet. Ja paljoa pitempikin aika Tanskassa kului ennenkuin ruvettiin eri tahoilta yleisesti tunnustamaan, että nuorisonopetus kansan syvien rivien keskuudessa oli ollut tehokkaimpia keinoja kansan sekä henkisen että myöskin taloudellisen tilan kohottamisessa. Tämä tunnustus on nimittäin vasta viime vuosikymmenellä ruvennut pääsemään yleiseksi. Nykyään sitä viritetään niin viljalta, että eräs kansanopistomieskin hiljattain lausui kansanopiston siellä päässeen melkein muotiin. „Sen myöntävät kaikki, että se on todella onnistunut laajentamaan Tanskan nuorison näköpiiriä ei ainoastaan ohi meneväksi haaveiluajaksi, vaan niin että se on jättänyt hyödyttävät jälkensä yksin käytännölliseenkin elämään."

Ensimäisiä ja myöskin viimeisiä muistutuksia, joita Tanskassa tehtiin kansanopistoja vastaan, oli se että ne muka olivat liian epäkäytännöllisiä. Runous ja historia olivat melkein pääaineita niiden opetuksessa, ja nehän olivat muka aivan tarpeettomia aineita talonpoikaiselle nuorisolle ja aivan hyödyttömiä käytännölliselle elämälle. Paljon tehtiin pilkkaa niistä korkealentoisista puheista, joita kansanopistoissa pidettiin oppimattomalle nuorisolle. Ei puuttunut hyväntahtoisia neuvoja siihen, mikä olisi tuolle oppi-

laskunnalle otollisempaa opetettavaa, sillä tietysti sielläkin oli paljon kansanystäviä, jotka mieluummin jakelivat arvokkaita opetuksiansa muiden toteutettaviksi ja valvoivat sitä minkä verran noita opetuksia noudatettiin, kuin itse astuivat työhön ohjaamaan sitä korkeamman käsityskantansa mukaan.

Epäkäytännölliseltä voikin tuntua se suunta, jota nuorisonopetus Tanskassa kulkee. Åsken mainittu kansanopistomies määrittelee sitä: „Grundtvigin periaatteiden mukaisen kansanopiston katoamaton ansio on, että se on uskonut rahvaan mieheltäkin olevan oikeuden ja kyvyn päästä osalliseksi henkiseen elämään. Se ei ole jättänyt häntä niiden murujen varaan, jotka ehkä sattuvat putoamaan oppineiden pöydästä „helppotajuisen tieteen muodossa", vaan on kuljettanut hänet aivan juhlasaliin, missä historian esitys ihmissuvun kehityksestä ja runoilijain parhaat teokset ovat juhlaruokina yksin korkeimmalle kehitetyille herkuttelijoillekin. Tämä opetuslaitos on lähtenyt siitä, ettei yksikään ihminen ole luotu kokonaan kulutettavaksi raadannassa ruokansa puolesta eikä myöskään tyydytettäväksi ainoastaan ruumiinsa tarpeiden täyttämisellä, vaan että ainakin jokaisella nuorella ihmisellä ovat sielun siivet, vaikkapa lentokyky ei olisikaan kehittynyt, kun ei sitä ole vielä koetettu — hänet oli siis saatava irti valjaistaan." Mainiten Welhavenin runon Ganymedeksestä, jonka Zeuksen kotka oli reväissyt siitä tutusta, ahtaasta piiristä, minkä sisässä hänen elämänsä oli siihen asti kulunut, ja nostanut korkeuteen, jota hän ei ollut unelmoinutkaan ja jossa hänellä näköalaksi avautui koko avara maanpiiri, missä runossa m. m. ylistetään „onnelliseksi sitä päälakea, jota innostuksen kotka on siivillänsä koskettanut", kirjoittaja lisää: „Niin, näinkin yleviä runollisia sanoja on uskallettu huomauttaa talonpoikaispojille ja -tyttärille — onpa uskallettu sovittaa heihinkin."

Tällaisen opetuksen käytännöllisyyttä varmaan epäilee moni meilläkin. Onhan sitä epäilystä jonkun verran kuulunut muistutuksena juuri meidänkin kansanopistoja vastaan.

Mutta muistettakoon, että nuo sanat „käytännöllisyys" ja „epäkäytännöllisyys" näyttyvät olevan petollisia. Sillä varsin kuvaavaa on, että jota „käytännöllisemmäksi" varttuneen nuorison opetus on järjestetty, sitä vähemmän merkitystä sillä on ollut kansan elämässä. Norjan ja Ruotsin olot ovat siitä hyvin valaisevina esimerkkeinä. Ei kummassakaan näistä maista ole nuorisonopetus kansanopetuksessa saavuttanut likimain-

kaan sitä merkitystä kuin Tanskassa. Grundtvig on ollut oikeassa sanoessaan että se opetus on paras, mikä synnyttää enimmän elämää. Ja talonpoikaiseenkin kansaan nähden pitää paikkansa ijankaikkinen sana: ihminen ei elä ainoastaan leivästä.

Viime aikoina on ollut monen huomio kiintyneenä siihen onnenosien erilaisuuteen, jota esiintyy kansamme keskuudessa. Eikähän voi toisin ollakaan, kun kokonaisessa maakunnassa kansa taistelee nälänhätää vastaan.

Mutta ei sitäkään pitäisi unohtaa, että henkisen nälän häätäminen kansasta on tärkeä tehtävä sekin, eikä ainoastaan tärkeä vaan välttämätön. Tämä tehtävä ei kevene suinkaan siitä, että sen suorittaminen jätetään tulevaisuuden varaan. Päinvastoin. Vuosi vuodelta se käy vaikeammaksi. Ovathan kaupunkiemme työväestön olot siitä vakaina muistuttajina.

Henkisen ravinnon tarpeen tyydyttäminen „nälkämailla" ei vain ole läheskään niin helppo tehtävä parempiosaisille kuin vatsan vaatimusten täyttäminen siellä. Ainoastaan parastansa tulisi sivistyneiden siihen tarjota, lujimman uskonsa, parhaat toiveensa, elävimmän, voimakkaimman rakkautensa. Ne voi kansa varsin hyvin vastaanottaa ja sulattaa; ainoastaan ne herättävät siinä rakkautta kansallisen sivistyksen asiaan.

Mazeppa.

Runokertoelma.

Kirjoittanut

LORD BYRON.

Suom. O. A. Kallio.

1.

Sai mailleen päivä Pultavan,
miss' onni Ruotsin urhon kääntyi
ja kukkuloilta kunnian
sen urhojoukko veriin nääntyi.
Kavala sodan maine kai
jo Kaarleen, kantajaansa, suuttui
ja onneks ylvään tsaarin muuttui,
ja Moskova taas rauhan sai;
siks kunnes kauhun päivä kerta
enemmän häpeää ja verta
toi turmaks joukon mahtavamman

ja nimen kaatoi korkeamman —
syvempi tuho johtajalle,
salaman isku koko maailmalle.

2.

Niin kohtalo sen päivän sääti
ja Kaarlen, kauan voittaneen,
se veripäisnä pakoon hääti
öin, päivin kautta maan ja veen.
Pakoa tuota auttaakseen
tuhanten veri vuoti tiellä,
mut ykskään ään' ei moittimaan
kohonnut kuningasta vielä,
kun valtans' ol' jo varjo vaan.
Sen ratsu kaatui — Gierta antoi
omansa — palkaks kuolon kantoi.
Tää kesti kauan, kunnes kaatui
ja aroon korpin ruoaks maatui.
Syvälle metsään synkimpään —
kun vahtitulet vainolaisen
etempää loisti uhkaavaisen —
kuningas kulki yöpymään.
Kas sekö kunnia, min vuoksi
niin usein kansain veri juoksi?

He tammen alle pysähtyvät,
hän siihen voipuu, väsähtää;
jäsenet jäykät, haavat syvät
ja tunti synkkä, tuima sää
hält' unen, levon kaiken esti,
ja kuume kiehui suonissaan,
mut silti kuninkaallisesti,
valittamatta vaivojaan,
hän kärsi — tuskat tuimimpansa
ne rautatahtons' alle taipui,
ja vaivat kuuliaisiks vaipui
kuin ennen nöyrtyi moni kansa.

3.

Urosten joukko! Ah, kuin vähän!
Yks päivä harventi ne tähän,
mut polossaankin jäännös sen
ol' uljas, ritarillinen.
He istui vaiti, allapäin,
kuningas, ratsu kumppaleina:
eläimet, ihmiset ne näin
on vaaran tullen tovereina.

Mazeppa vanhan tammen alle
tilansa teki kanervalle.
Hän itse, tuo Ukrainen pylväs,
ol' yhtä vanha, yhtä ylväs.
Hän ensin suki ratsuaan,
mi höyrys, vaahtos vaivoistaan;
hän sille lehvävuoteen loi,
sen harjan oikoi, karvan siisti,
silt' yöks pois suitset, valjaat riisti
iloisna, kun se söi ja joi,
vaikk' ensin hälle hätää toi,
ett' orhi parka nälkään kuolis,
jollei yön kasteheinää huolis.
Mut karaistuna herran lailla
se kesti — unta, ruokaa vailla.
Se nöyrä ol' ja tulinen,
ja täysin tehtävänsä täytti,
nopea, vahva, iloinen
ja taiten tartarilta näytti.
Se tottel' ääntä, kutsun kuuli,
tuns' tuhansista Mazeppan,
ja öin, kun ulvoi myrskytuuli
ja pilvet peitti taivahan,
se häntä illast' aamuun seuraa
kuin vartijaansa vaisu peura.

4.

Mazeppa viitan kanervalle
ja keihään laski tammen alle.
Aseitaan sitten tutki vielä,
kuin kestäneet ne surmantiellä,
kuin ruuti tarkoin pannun täytti
ja tulta iski terä piin;
hän säilää sormissansa käytti

ja huotraa, vyötä koitti niin.
Ja nyt tuo kuulu kunnon mies
eväänsä, pullons' esiin kaivoi
ja illallisen laati vaivoin
mi herkullinen ei kenties.
Nyt Kaarlelle ja sotilaille
kursailematta vähääkään
hän jakoi, leikkas eväistään
ja katsoi ettei ken jäis vaille.
Hymyillen Kaarle leikkas palan
ja osamiesnä atrioi,
iloisen ottain mielialan,
vaikk' kovaa tuskaa haavat toi.
Hän sanoi: „Meit' on tässä monta
urosta oivaa, väkevää,
mut yhtään ei niin sanatonta
ja surman suussa ripeää
kuin sa, Mazeppa! Päällä maan
paria toist' en tunne minä —
pait Aleksander Suurta vaan —
kuin sun Bukefalos ja sinä.
Sa Skythin maineen eelle ennät,
kun ratsus kanssa kenttää lennät."
Mazeppa vastas: „Lemmon nurjan
ma ratsaskoulun käydä sain!" —
„Kuin, vanha päämies! taitos hurjan
näyt oppineen sa parhaittain."
Mazeppa näin: „Se pitk' on juttu,
ja meill' on eessä aava tie,
ja kintereillä tuima tuttu,
meit' yks vain kymmenelle lie.
Me saamme rientää lemmon lailla,
ett' oltais Borystheneen mailla.
Ei, herra! käykää lepäämään,
ma urostenne unta jään
yöks vartioimaan." — „Kerro pois",
kuningas virkkoi, „tarinas,
ma tahdon kuulla kokemas,
kenties ne mulle unta tois,
mik' ei viel' aio silmiin tulla,
vaikk' ois jo tosi tarvis mulla."

„No, jos se Teille unta tuottaa,
niin muistoihini palaan, Sire!
Kakskymment' taisin olla vuotta —
ol' kuninkaana Kasimir —
Joh. Kasimir — ma hovissaan
kuus kesää olin paashinaan.
Se herra tuiki oppinut
ei Teidän Majesteetin lailla
sotia käynyt, voittanut
ja kadottanut kaukomailla.
Hän valtiopäiväin riidat kesti
ja eli sangen hiljaisesti.
Mut harmia hän kyllin sai
vuoks naisten lemmen, runotarten,
ja tuskissaan hän joskus kai
jo sonnustihe sotaa varten.
Mut pian hältä harmi haihtui
ja uuteen naiseen, kirjaan vaihtui.
Hän Varsovassa juhli julki,
ja kilvan kunnioittamaan
huveja uljaan hovin kulki
ritarit, naiset riemuissaan.
Hän oli Puolan Salomo,
niin runoniekat lauloi jo,
pait yhtä, vailla vuosirahaa,
mi senvuoks kantoi silmää pahaa
sepittäin pilkkarunon kostoks,
kosk'ei hän muka ollut ostoks.
Se oli laulun, tanssin hovi,
runoihin puhkes herrain povi,
ma myös tein jonkun laulelon
nimellä „Thyrsis Toivoton".

Hovissa muuan kreivi raivas
rataansa, palatiini maan,
rikas kuin Wliczkan suolakaivos
ja sangen arka arvostaan;
kuin taivas häll' ois talonaan.
Hän rikas ol' ja ahnas, ylväs
ja Puolan vallan vankka pylväs;
hän aarteit' aarteihinsa liitti
ja suurta sukupuutaan kiitti,

siks kunnes päähänsä sai pikaa —
kai siinä oli vanhaa vikaa —
ett' ansiot nuo vanhempain
hän otti omiksensa vain.
Niin vaimonsa ei miettinyt,
min' ikä nuoremp' oli puolta;
hän loistoonsa ol' väsynyt
ja toivoi, katui, kantoi huolta:
hän hiukan itki hyveen tähden,
unelmoi, kärsi maailman nähden,
sydämet monet silmin pauloi,
lumosi, tanssi, leikki, lauloi,
mut vartoi tyynnä tilaisuutta —
tuot' onnen oikkua, mi niin
tylyimmän naisen helläks muuttaa
ja kääntää kaihon kyyneliin —
kun kreivilleen hän nimet antais,
sen jotka paratiisiin kantais —
vaikk'ei juur', lempo soikoon, niistä
sen ansainneetkaan kilvan kiistä.

5.

Voin harmaapäänä virkkaa vielä
ett' olin miestä, missä muut;
mua kukkanansa kerskui siellä
pojat ja urhot partasuut;
ma seikkailusta toiseen lensin
ja eelle ritareinkin ensin.
Ma olin reipas, uljas, nuori,
ja ryhti toinen, toinen pää;
mi nyt on ryhmyistä kuin vuori,
se silloin seestä, sileää.
Mut aika, huolet, sodan vaivat
näköni tuiki toiseks saivat,
nyt tuskin vanhat tututkaan
mua tuntis, oma sukukaan.
Tuo muutos tapahtui jo ennen
kuin ikä orjakseen mun sai,
ja näättehän: ei aikain mennen
oo mennyt miehuus, tarmo kai.
En muuten tässä tammen alla
näin yöllä istuis, tarinois,
kun tähteä ei taivahalla,
mi vuoteelleni valon lois.
Mut asiaan: On juurkuin väilyis
Theresan kuva silmissäin
tuoll' alla kastanjain ja häilyis
niin elävänä minuun päin.
En voi, ah, kertoella kielin
suloa armaan, jos kuin mielin.
Häll' oli silmä itämainen,
niin tumma kuin on taivas tuo;
siks veri puhdas puolalainen
ja tuli Turkinmaan sen luo.
Mut siitä säihkyi vieno valo
kuin kultaisesta kuusta yön,
ja syväss' ui sen synkkä palo,
ja suli virtaan sädevyön.
Se täys ol' lemmen tulta, vaivaa,
kuin marttiiran, mi maasta pois
luo silmäns' innoin valoon taivaan,
kuin kuolo hälle riemu ois.
Sen otsa ol' kuin järvi kesän,
johon on päivä tehnyt pesän,
kun illan laine hiljaa läikkyy,
ja taivaan kansi veessä väikkyy.
Ja posket, suu! mut vaiti vain!
hänt' ennen lemmin, lemmin vielä.
Haa! meikäläiset lempii ain' —
hyvää tai pahaa — kiihkomiellä.
Me raivossakin rakastamme,
ja kuva menneen kuoloton
meit' ajaa takaa hautahamme —
niin Mazeppankin käynyt on!

6.

Kun milloin hänet nähdä voin,
ma huokailin ja jumaloin;
hän lausunut ei sanaakaan,
vaan vastas vaiti katseillaan.
Tuhansin äänin, mykin merkin
me silloin kuullaan, nähdähän,

ja aatos säihkyy sätein herkin
levottomana lempijän;
ne tuovat oudon tuttavuuden
ja tunteen tulisen ja uuden,
mi syyttömätkin sydämet
palavin pauloin sitoo siten
ja johtaa tuskat tuliset
kuin sähkölanka, hiis ties miten!
Ma näin ja itkin, vaikeroin
ja pyrin turhaan etäämmälle,
siks kunnes tutuks tulin hälle
ja julki jutellakin voin.
Ah, kuinka hälle haastaa mielin,
mut suuni juurkuin sulkeutui,
ja vienot kuiskeet hellin kielin
väristen huulillani ui,
siks kunnes . . .
On näet muudan peli
kepeä, joskin hupainen,
se päiviämme lyhenteli,
en muista nimeäkään sen.
Mut kerran — kun jo kauan koitin —
satuimme siinä rinnakkain,
viis huolin, tappasin tai voitin,
kun vierellä vain olla sain
ja lempimääni nähdä, kuulla,
kun hymyili hän sulosuulla.
Kuin vahtimies ma vartioin —
niin tehkööt meidänkin nyt yöllä! —
siks kunnes todeks taata voin,
ettei hän toimella ja työllä
peliä seurannut, vaan mietti,
välittämättä voitoistaan
tai tappioistaan; niin hän vietti
pelissä aikaa aatteissaan
kuin kahlittuna, vaikkei juuri
häll' ollut pelionni suuri.
Ajuni silloin aatos valas
ja selvän selon mulle soi,
ett' olentonsa jotain salas,
mi mulle toivon tulen toi.
Nyt multa kirpos kieli suusta
ja sanat tunki tulvanaan,
sekaisin sotkin maasta, kuusta —
viis siitä — kun hän kuuli vaan.
Ken kuulee kerran, kuulee toisen,
sen sydän ei oo hyytä jään,
eik' yksi kielto immen moisen
voi murtaa mieltä kenenkään.

7.

Ma lemmin, mua lempi hän —
Te, Sire, viel' ette mailman nähden
lie huollut hurmahuulten tähden —
siks juttuni ma lyhennän
ja Teiltä säästän ikävän.
Mut kaikk' ei taida synnyltänsä
haluinsa tulta hallita
tai Teidän lailla itseänsä
ja kansain voimaa vallita.
Ma oon — tai olin — ruhtinas,
mi tuhannet voi tuleen laittaa
ja surman suuhun, mutta, kas,
en omaa tahtoain voi taittaa.
No niin — ma taruin täydennän:
Ma lemmin, mua lempi hän;
kyll' lemmen leikki onnen luo,
mut lopuks lemmon tuskat tuo.
Me salaa yhdyimme ja kun
ma illoin lensin lehtimajaan,
hän toiveet tulisimmat mun
toteutti, raukes rakastajaan.
Yöt, päivät yhtä oli mullen,
nuo hetket taivaani ol' nyt,
en ole harmaapääksi tullen
ma niiden vertaa viettänyt.
Ukrainen mielin mennä soisin,
jos kerran ne viel' elää voisin,
ja paashiks päästä taas, ah, jolla
ol' hellin sydän omanaan,
ja siks voi onnellinen olla,
kun maailmans' ol' miekassaan;
muit' aarteit' ei, ei muuta kultaa,
kuin nuoruutta ja rinnan tulta.

Me salaa yhdyimme — se lempi,
sanotaan, puolt' on suloisempi.
Sit' en ma tiennyt — antanut
eloni oisin uhriks aivan,
jos hänet oisin rohjennut
omistaa eessä maan ja taivaan.
Ma sadattelin sata valaa,
kun täytyi yhtyä noin salaa.

8.

On moni silmä lemmen tiellä, —
niin kävi meidänkin — kenties
vois paholaista sietää vielä,
jos käyttäytyis kuin herrasmies.
Niin, paholainen! -- tuskin, ei!
Lie ollut pyhimys tai pappi,
jolt' onnemme jo unen vei,
ja hälle kasvoi kateen sappi.
Niin, kerran yöllä tuli pulma,
vakoojat meidät kiinni sai;
ol' kreivi vimmainen ja julma,
ma aseeton; min tein ma kai,
vaikk' ois mull' ollut teräspuku,
kun heitä ol' niin suuri luku.
Likellä kreivin linnaa, minne
apua mistään saanut en,
vain päivän koitto kuulti sinne,
jo viimeiseksen' luulin sen.
Luin Maarialle rukouksen,
apua pyhäin anoin niin
ja tyydyin työhön sallimuksen,
kun portille mua potkittiin.
Niin meidät eroitettiin, kunne
Theresa joutui, sit' en tunne.
Ja kreivi palatiini suuttui,
sen ylväs hahmo harmaaks muuttui
eik' aivan suotta, syyttäkään.
Hän raivos, koska tästä yöstä
vois seuraukset häpeään
tuon suuren sukupuunsa syöstä
ja tahran ylhään kilpeens' antaa,
jot' ei sen kirkkaus vois kantaa.
Kosk' itseään hän ihmislasten
ylimmäks luuli, kenpä vaan
ois voinut siihen väittää vasten,
vähimmin minä, mato maan.
Hyi, hovipoika! Kenties silloin
kuningas kelvannut viel' ois —
mut paashi pahainen — en milloin
kuvata kreivin vimmaa vois.

9.

„Hevonen tänne!“ —Huovit toivat
Ukrainen orhin uljaimman,
arojen varsan vapahan.
Näkyi ett' aatteen siivin voivat
sen jalat lentää; luonnonlaatu
sill' oli hurja hirven lailla,
kosk' oli valjait' ollut vailla
ja eilen vasta kiinni saatu.
Se korskui, potki, harjaa heitti
ja pystyyn karkas turhaan niin;
vihan ja pelon vaahto peitti
sen, kun se luoksen' saatettiin.
Nuo roistot selkään sen mun kantoi
ja kiinni köytti; ruoskaa antoi
he ratsulle, mi ryntäs pois
kuin tuima tulvavirta ois.

10.

Eespäin! — eespäin! — Mä het-
keks näännyin,
en nähnyt tietä, mille käännyin;
jo aamun hämy kattoi maan,
mut ratsu kiiti eespäin vaan.
Ja viime ääni, min sain kuulla,
kun syöksyin surman saalihiks,
ol' pilkkanauru, ilkisuulla
min huus nuo konnat hyvästiks
ja tuuli kantoi kuultaviks.
Ma kiukustuin ja pääni käänsin,

ma purin nuoraa, joka sitoi
ja kaulani sen harjaan nitoi;
niin itsein puoliks pystyyn väänsin
ja kirouksen karkean
taa ulvoin konnain korvahan.
Mut tuskin he sit' enää kuuli,
kun ratsu lens kuin myrskytuuli;
ikävä kyllä — koska mielin
sen maksaa heille samoin kielin.
Sen kostanut oon sittemmin:
on poissa portit, ristiraudat,
ja laskusillat, vallihaudat,
ja paalutukset, kivetkin.
Sen kentillä ei kukat puhkee,
kanervaa kasvaa vallit vain,
miss' ennen seisoi sali uhkee,
sa kiertää voisit tunnittain,
uneksimatta että kerran
siin' oli linna suuren herran.
Näin riemuiten kuin tornit paloi
ja vallisarvet vaipui sen,
ja katto hehkui, hiiltyi, valoi
sulavan lyijysatehen,
mi kostolleni teitä loi.
He tuskin silloin luulla voi,
kuin mun he, jotta surman saisin,
salaman selkään sitoi sen,
ett' eloss' sinne palajaisin
kanss' orhin kymmentuhannen,
ja multa kiitokset niin kuumat
sais kreivi ja sen turman tuumat.
He mulle teki tempun nurjan,
kun niin mun vangiks vaahtoiseen
sitoivat selkään ratsun hurjan —
mut ma sen maksoin korkoineen.
Näet aika kaikki tasoittaa —
ja jos vain vartoo, valvoo, vahtii,
ei koskaan vältä ihmismahti
leppymätöntä kostajaa,
mi kärsimäänsä kauan sietää
ja kostaa koron kanssa tietää.

11.

Ees, eespäin! raisu ratsu liiti
kuin tuulen siivet sillä ois;
kaikk' ihmismajat ohi kiiti,
me riensimme kuin myrsky pois,
tai meteorin virvavalo,
kun öinen revontulten palo
tuhansin soitsuin säihkyää.
Ei kylää, kaupunkia, majaa,
vaan kenttää aavaa, pimeää,
ja mustaa metsää vailla rajaa.
Kaikk' oli tyhjää, joskus vaan
hajonnut torni harmaa meille,
rakettu teljeks tartareille,
vilahti ohi vuoreltaan.
Vuos sitten täällä raivo riehui
ja Turkin julma lippu liehui,
ja mihin Spahein ratsut polki
siin' nurmest' uus ei noussut olki.
Ol' taivas synkkä, sumuinen,
ja tuuli lauloi valitellen,
sit' aioin säistää huokaellen,
mut ratsuni kun lens kuin nuoli,
ma rukoella voinut en,
ja huuliin huokauskin kuoli.
Kuin sade kylmä hiki multa
vuos ratsun harjaan leiskuvaan,
mut korskuin, silmät säihkyin tulta
se riensi eespäin raivoissaan.
Ma toivoin, että vauhti sen
väsyisi vihdoin — mut se kantoi
mun ruumiini kuin höyhenen;
sen paino varsan vimmallen
vain uutta kannustusta antoi.
Rampeutuneita raajojain
jos koitin vaivoin suoristella
ja irroittaa, niin korskuella
se alkoi ankarammin vain.
Ma kiljahdin — vaikk' ääni puuttui,
se säikkyi, karkas tieltään pois,
heristi korviaan ja suuttui,

kuin sotatorven kuullut ois.
Jäsenieni veri valoi
nuo lihaa syövät sitehet,
ja kielelläin jo jano paloi
kuin hornan tuskat tuliset.

12.

Sai vastaan metsä — laaja, synkkä,
miss' ikihongat huminoi;
ol' niiden rivi jylhän jynkkä,
sit' tuimin tuul' ei taittaa voi,
jok' aroilt' ulvoo Siperian
ja pyyhkii tieltään metsät pian.
Ne harvass' ol' ja välimaan
tiheä pensasviita tukki;
se komeana lehvi, kukki,
siks kunnes syys taas viimallaan
saloihin harmaan hallan kantaa
ja puille kuolinpunan antaa,
mi on kuin hurme hyytynyt
sodassa sortuneitten päällä,
kun talviyö on kylmänyt
päät haudattomat hallanjäällä
niin lujaan, että korppi lakkaa,
kun turhaan hyiseen poskeen hakkaa.
Se oli pikkumetsä sankka,
miss' seisoi joku kastanjai
ja kuusi kookas, tammi vankka,
mut erillään — ma muuten kai
en oiskaan päässyt ehein nahoin.
Tiet' antoi pensaat eikä pahoin
mua leikelleet, ja haavat sai
kipua kestää, kohmettua,
siteeni piti kiinni mua.
Me syöstiin ees kuin myrskytuuli,
jäi jälkeen sudet, pensaat, puut,
mut kintereiltä kohta kuulin,
kuin ulvoi taas nuo verisuut;
ei kilpaan pysty niiden tiehen
ees koiran vimma, kiihko miehen.
Ne seuras aivan jäljissämme,
vaikk' alkoi aamu sarastaa,
ne sylen päässä vierellämme
samosi metsää sakeaa,
samoin kuin salaa kaiken yötä
ne laukanneet ol' meidän myötä.
Oh, ett' ois ollut miekka mulla
ja voimat tappeluhun tulla,
kyll' oisin voinut kuolla — mutta
sen tehnyt ois myös monta sutta.

Kun tielle lähti ratsu raisu,
ma toivoin määrää näkyviin,
mut nyt mun valtas pelko vaisu
ett' uupuis sutten suuhun niin.
Vaan turha pelko! Peuran lailla
se polki väsymystä vailla.
Niin vinhaan lumikaan ei lankee
ja kiehdo kurjaa kulkijaa
ovensa eteen hyiseen hankeen,
kuin ratsun' ehti metsän taa.
Se villi ol' ja vauhko, hurja
ja vimmainen kuin lapsi nurja,
jolt' estyi toiveet — tai kuin nainen,
mi kiukuissaan on kissan lainen.

13.

Jäi metsä, päivä puoliin tuli,
mut kylmä ol' sää kesäkuun;
tai kylmyys veressäin jo oli,
näet tuska sulki uhkan suun.
En ollut silloin se kuin täällä,
olin kuin virta tulvasäällä;
niin pikaan tuntemuksein vaihtui
ett' itse syykin multa haihtui.
Kun vimma, pelko mielen vie
ja tuskat polttaa, eessä vaivan,
häpeän, kylmän, hädän tie,
siteissä alastonna aivan,
suvusta kuumaverisestä,
mik' ärsytyst' ei kauan kestä
tai poljentaa, vaan karkaa kuin

kähyinen käärme myrkkysuin —
ei ihme siis, jos tarmo taipui
ja ruumis vaivan alla vaipui.
Maa nous ja laski matkallain
ja pilviaavat aaltos yllä;
ma luulin tielle putoovain —
erehdys — köydet kesti kyllä.
Sydäntä poltti, päätä vaivas,
tuless' ol' lihani ja luut,
kuin myllynratas kieppui taivas,
kuin juopot ohi horjui puut.
Salama säihkyi silmissäin,
mut sitten pimeään mä jäin,
ei kuolevakaan kuolla milloin
paremmin voi, kuin kuolin silloin.
Ma koito ajoin lailla aaveen,
ol' juurkuin vilkkuis päivä, yö,
ma voittaa koin tuon horroshaaveen,
mut ponnistus se turha työ.
Ol' juurkuin oisin laudall' uinut
ja aalto aaltoon mua puinut,
kons' ilmaan nostain, pohjaan kantain,
kons' singoten luo outoin rantain.
Eloni häilyi, heilui kuin
öin kummittelee virvavalo
edessä silmäin suljettuin,
kun otsaa polttaa kuumeen palo;
se haihtui pois, tuo hurja huume,
mut kurjemp' alkoi hourekuume.
Ois kauheaa, jos kuollessaan
sais kestää moista tuskan tulta,
mut ah! siks kunnes oomme multa,
me kovemmatkin koetaan.
Haa! kuolon silmiin uhkamiellä
niin usein katsoin — miks en vielä!

14.

Ma toinnuin — missä olinkaan?
Ol' kylmä, kohme, houre mulla,
mut suonet sykki taajempaan,
taas alkoi elo niihin tulla.
Sen ensin painajaiseks luuli,
niin kouristi mua tunne tuo,
mut verkkaan virkos verten vuo
ja korva oudot äänet kuuli
ja veri täytti sydäntäin.
Ma sumeasti kaikki näin
kuin lasi ois mun silmissäin.
Ol' juurkuin oisin veteen tullut,
jonk' yllä taivas kaareutui
ja tähtivyö — se unt' ei ollut,
tuo ratsu villi virrass' ui;
leveä kymi mahtavalla
vilisten vieri pauhinalla.
Me kuohupäiden keskell' uimme
ja outoon rantaan ohjautuimme.
Vedessä haihtui horros multa,
sen kylmä kaste jäseniin
toi voimaa, tyynsi tuskain tulta,
kun ratsu levein rinnoin niin
kuin aura kynti aavat hyrskyt
ja vakos vaahtopäät ja tyrskyt.

Sileä ranta aukes eteen,
paremp' ois ollut kuolla veteen,
näät takanain ol' kaikki synkkää,
kaikk' eessä kamalaa ja jynkkää.
Yö taikka päivä! tuskissain
kuin kauan riipuin ratsullain
en tiennyt — harhaks luulin senki
ett' enää minuss' eli henki.

15.

Sen harja vuoti, karva kiilsi,
se horjui, värjyi vaahdoten,
se viime voimin vettä viilsi
ja karkas vastarannallen.
Niin tultiin ylös: tanner taaja
levitti yöhön varjojaan,
niin kauas, kauas, kauas — laaja
kuin rotko, johon unissaan

voi nähdä loppumattomiin.
Vain siellä täällä silmiin niin
vilahti joku valkopilkku,
tai mustantumma juomu vilkkui
valossa kuun, ja varjot sousi,
kun oikealtani se nousi.
Kaikk' erämaata ilman rajaa,
ei tietä, eikä ihmismajaa,
ei kynttilää, mi vilkkuis tuolla
kuin tähti hellän herttainen,
ei edes virvatulta suolla
palanut pilkaks poloisen.
Tää harha tervetullut mulle
ois ilon tuonut ivallaan,
kun muistuttanut murretulle
se majoista ois maan.

16.

Niin mentiin ees — mut vihdoin voipui
oriini tarmo tulinen;
se hiljaan enää eelleen hoippui
ja vaahtos vapisten;
Ois voinut käsi lapsen vaisun
nyt taltuttaa tuon ratsun raisun,
mut min' en voinut vain.
Mit' tein, vaikk' orhi lauhaks muuttui,
siteissä, sillä voimat puuttui,
vaikk' oisin vallassain.
Ma viime voimin, minkä mahdoin,
nuo tuimat siteet murtaa tahdoin,
mut turhaan senkin tein;
ne syvempään vain haavat veti,
siks heitin sen, kun uutta heti
sain tulta tuskillein.
Jo retkens' oli ratsu tehnyt,
mut määrää sen en vielä nähnyt.
Ja rusko, päivän airut, nousi —
ah, verkkaan vieri koi!
Sen tiellä öiset usvat sousi
ja raskas auer aamuhäivän,
min läp' ei päässyt säde päivän —
siks kunnes purppuroi
idässä aurinko ja poisti
yön tähdet tieltään, itse loisti
ja täytti taivahat ja maan
vapaalla ikivalollaan.

17.

Nous aurinko ja usvat raukes,
yöst' esiin sai taas erämaa,
mi ympär' ääretönnä aukes.
Mit' auttoi mua ratsastaa
halk' aron, veen ja metsän, missä
ei jälkeäkään näkyvissä
eläinten eikä ihmisten,
vain maisema niin jylhän jynkkä
ja tietön, suunnaton ja synkkä,
vait' ilmakin ol' sen.
Ei linnun aamuliverrystä,
ei sirkan soivaa siritystä
sen viidakoissa. Virstaa monta
pakahtumassa, huohottain
viel' orhi horjui onnetonta,
mut yhä yksin — yksin vain!
Ma vihdoin viereltäin — niin luulin —
hevosen hirnahduksen kuulin
humajavassa hongikossa —
vai oisko tuuli pensastossa?
Ei, ei! vaan jymisevä joukko
metsästä samoo meihin päin,
kamala lauma! etten houkko
mä ääneen päässyt hädältäin.
Ne tuulispäänä päälle tunki,
mut miss' ol' niiden ohjamies?
Tuhannen hevosta kenties,
mut satulatta selkä kunki.
Haa! hännät hulmus, harjat liehui,
tulisna pärskyi sieraimet,
vapaissa suissa vaahto kiehui,
kaikk' kannuksitta kupehet,

kaviot teräskenkää vailla;
tuhanten ratsuin töminä
kuin ukkospilven jyminä
läheni myrskymeren lailla.
Ne tulvaamalla tunki luoksi,
heist' uutta voimaa ratsuin sai,
kons' ees se horjui, hetken juoksi,
kons' iloissansa hirnui kai
siks kunnes kaatui — silmät sen
lasitti, sammui — värinällä
sen oikes koivet — retki hällä
tää ensi ol' ja viimeinen!
Nyt lauma tuo — käy kuolleen luo,
sen selkään näkivät he mun
verisin köysin kahlitun:
ne säikähtää — ne häikähtää,
ne korskuin kirmaa lähimailla
ja tulee, menee tuulen lailla
ja ees ja taas ne nelistää.
Heit' orhi johti, musta, tarkka,
kuin parven ylväs patriarkka,
ei valkopilkkua tai -karvaa
sen kyljill' ainoaa, ei harvaa.
Ne korskui — pärskyi — hirnui meille,
ja kirmaten ja kimmoten
ne karkas kauas metsänteille
kuin ihmissilmää kammoten.
Ma tuimiin tuskiin siihen jäin
tuon kuolleen, raihnaan raadon kanssa,
min koivet tempoi vieressäin,
vapaina oudost' taakastansa.
Mut min' en voinut irroittaa
siit' itseäin — ja siinä noin
syleili kuollut kuolevaa!
Ma luulin etten huomenkoin
valoa varmaan nähdä saa.

Niin vietin aamust' iltaan saakka,
mua poltti tunnit, tuskan taakka.
Eloni riitti näkemään,
kuin viime päivän' yöhön vaipui,
ja varmaan tiesin tieni pään,
siks tahto tyynnä siihen taipui,
mit' ennen hirmuisimmaks luuli
ja kammos kun vain nimen kuuli;
mut kun sit' ei voi välttää milloin,
niin armoks muuttuukin se silloin.
Niin moni karttaa sitä huolla
ja pelkää kuin se paula ois,
min viisaus vain välttää vois.
Mut joskus tahdomme taas kuolla —
sit' etsii moni miekassaan,
vaan synkkä, julma on se aina,
jos kuinka tuskat polttaa, painaa,
ei tervetullut milloinkaan.
Mut usein nuo, jotk' ilman määrää
hekumoi, lempii, mässää, häärää
ja nauttii, kooten kultaa väärää —
levollisemmin kuolevat
kuin kerjäläiset kehnoimmat.
Näet sille, ken kaikk' ilot koitti
ja nautinnot ja naiset voitti,
ei tarjou mitään enempää —
hän tuntia ei tuomionsa
asiaks katso ansionsa,
vaan henkensä ja hermostonsa —
siks huoltakaan ei mistään jää.
Mut köyhä toivoo kerran vielä
tapaavans' onnen elon tiellä,
siks kuoloon — luultuun auttajaansa —
hän katsovi kuin kammottuun,
mi hältä kesken unelmaansa
veis uuden onnelansa puun.
Kenties jo huomen kaikk' ois suonut,
ois tuskat vienyt, toiveet tuonut;
ens' päivä huomen olla vois,
mi kirottu ei enää ois,
vaan kirkas, pitkä, riemuinen,
kun kyynelyöstä vihdoin koittais,

ja palkka tuskain tuhanten. —
Niin — huomenna hän vallan voittais
ja laatis hallinnon ja lain —
nyt tuo se hälle haudan vain!

18.

Jo laski päivä — ja ma vielä
sidottu kylmään hevoseen,
niin mätänemään yhdess' siellä —
pois heitin toivon vapauteen
ja varroin kuolla miehen miellä.
Ma katsoin pilviin viime kerran
ja siellä korpin valmiin näin
nälissään meihin kurjiin päin
jo lentävän, kuin ei sen verran
ois voinut malttaa, että henki
ois heittänyt ees kumpaisenki.
Se lentää, leijaella alkoi
likemmäks yhä liidellen,
sen siivet hämärätä halkoi
mua kerran niin jo kiertäen,
ett' oisin voinut iskun antaa,
jos voiman' ois sen voinut kantaa.
Mut pelkkä kädenliike rento,
rapina hiekan hiljainen,
korina kurkun kuiva, vento,
jot' ääneks tuskin luullut ois,
sen vihdoin peljästytti pois.
Ma tainnuin — viime uneks näin,
ett' tähti kirkas kimallellen
säteili kaukaa silmissäin
ja tuli, meni tuikahdellen.
Kons' outo, tumma tunne elon
ja tajun viime väläys,
kons' ilmihoure kuolinpelon
tai hetkellinen hengähdys,
korahdus lyhyt, loppu selon,
sydän jo jääksi jähmettyvä,
pää saartamana salamain,
värähdys, viime voihke syvä
ja huokaus — ja loppu vain!

19.

Ma herään — missä? — kenen syli
kumartui tuossa kurjan yli?
Kas! onko katto pääni päällä,
levonko vuode mulle suo,
ma ihmismajassako täällä,
ja kuolevanko katse tuo,
mi vartioi kuin äiti parhain?
Ma suljen silmän' uudestaan,
epäillen että horrosharhain
mua vielä piti pilkkanaan.
Solakka tyttö, tummatukka,
tuvassa mua vartioi,
sen posket kuulsi niinkuin kukka,
sen silmät säihkyi, salamoi.
Ja lakkaamatta minuun loi
hän öisten silmäins' oudon palon,
niin vapaan, hellän, huolekkaan.
Ma katsoin, katsoin, saaden valon,
ettei se ollut harha vaan;
ma eloss' olin — en siis ollut
viel' inhan korpin herkuks tullut.
Kun näki aron impi tuo,
ett' avosilmin maata mahdoin,
hän hymyili — ma haastaa tahdoin,
mut turhaan, ja hän hiipi luo
mua suin ja sormin maanittain,
ett' oisin vielä vaiti vain,
siks kunnes voimiin palajaisin
ja haluni taas haastaa saisin.
Käteni käteensä hän sulki,
silitti pääni alusen
ja varpaillaan hän vaiti kulki
ovelle, puhui kuiskaten —
oi, kuin sen ääni suloinen,
sen astunta kuin soiton armaan!
Mut kutsumans' ei kuullut varmaan

siks katos hän ja mennessään
hän mulle näytti merkeillään
ett' yksin aivan huolett' oisin
kosk' ystäviä kaikki nuo,
jos tarvis ois, niin huutaa voisin,
koht' itsekin hän tulis luo
ah, tuskin hänen menneen näin,
kun ikävään ja kaihoon jäin.

20.

Vanhempineen hän saapui sisään -
mut kenties väsytän, jos lisään
sen kaiken, minkä elää sain,
kun vieraaks jouduin kasakkain.
Mun tajutonna löys he tiellä,
ja kantoi ensi kojuhun,
siell' eloon virvoitti he mun —
mi valtiaaks sai heille vielä.
Niin kostaakseen tuo hullu konna
mun rajuimmassa raivossaan
verisnä, kahleiss', alastonna
ajatti yöhön erämaan —
ei tiennyt kai, ett' aron tie
mun valtaistuimelle vie.
Kenell' ois kohtalostaan selko? —
siks pois kaikk' epäilys ja pelko!
Kai huomen Borystheneen luo
vie meidät turvaan Turkin rantaan,
mi ratsuillemme rauhan antaa.
Siks tervetullein virta tuo
on mulle virroist' yli maan.
Toverit, hyvää yötä vaan!"

Nyt vanha päämies tammen alle
jäsenens' oikas jäykenneet
vain lehdille ja kanervalle —
ne tuollaiseen ol' tottuneet;
hän nukkui miten sopi milloin,
väliä vuoteella ei silloin.
Kysytte kai, miks kiitostaan
ei Kaarle hälle suonut heti —
hän ties sen, sillä parhaillaan
kuningas syvint' unta veti.

Vesuvius.

Kirjoittanut

O. M.

Sa eteen aamun,
Tuon nuoren, armaan,
Luot harjas haamun
Niin tumman harmaan,

Mi päivää yli
Ei päästää mielis,
Min synkkä syli
Sen soihdun nielis, —

Kuin peikko pelon,
Mi tahtois laulut
Ja taikataulut
Lamaista elon,

Jotk' ympärilläs
Niin suurna soivat,
Niin vihannoivat
Sun vieremilläs, —

Kuin turman henki,
Jok' yhä uhkaa,
Ne kunnes tuhkaa
Ois viimeinenki.

Ja harmi syvä
Sun otsaas uurtuu:
Ain' uusi jyvä
Se tuhkaan juurtuu.

Käy riennoin ripein
Ain' elo kukkaan;
Ain' aikees hukkaan
Jää kiusoin kipein.

Ja kuohuun kuumaan
Sa silloin heräät
Ja kiukkus keräät
Sa turman tuumaan.

Ja salamoiden
Kuin Sinai kerran,
Lainvuorta Herran
Sa apinoiden

Luot kuolonlakis,
Mi kaikki lamaa: —
Vain hautaa samaa,
Kuin silmä hakis.

Vuossatain sadot
Sa hetkess' ahmaat,
Sa nielet ladot,
Sa laihot lahmaat.

Ja kallehimman,
Mit' elo tiesi,
Noin vihas vimman
Kun poltti liesi,

Kun hyytyväinen
Sen laavas nieli,
Niin tyytyväinen
On sulla mieli:

Ei viherjöine
Nyt maa, min perit,
Ei rettelöine
Sen kiusankerit.

Jää valtakuntas
Noin iäst' ikään;
Ei uhkaa mikään
Vuostuhat-untas. —

Vaan vihas raivo
Se tuskin raukee,
Ja silmään taivo
Taas siintäin aukee,

Kas, jopa, jopas
Ne, lyödyt pakoon,
Saa kanssas jakoon. —
On rohkein opas.

Saa joukoin taajoin, —
Taas tie on vapaa;
Et hervain vaajoin
Heit' enää tapaa.

Kas, tuhkan, laavan
He yli ryntää,
Taas rintees aavan
He kylvää, kyntää.

Taas kuolon sija
Ja kukistuksen
Uus koto pian
On kukoistuksen.

Taas ihmismajain
On perus vakaa,
Työ toimen pajain
Taas onnen takaa.

Taas laulut luonas
Ne ylenevät,
Ja kukkiin kevät
Luo tuhkas, kuonas.

Taas makeimman
Ne unes murhaa,
Ja vihas vimman
Näät olleen turhaa.

Kaikk' aikomukses
Ne veikin harhaan,
Elolle parhaan
Teit palvelukses.

Kas, ikees saarteet
Se sankat avaa,
Ja viemäs aarteet
Taas eloon havaa.

Sun eloon uuteen
Ne täytyy päästää,
Ne ikuisuuteen
Sa sait vaan säästää,

Vuostuhansiksi
Ne säästää meillen
Kuin tehdyt eilen —
Sun kiitos siksi!

Joitt' ihmislasten
Ois inhemp' elo,
Ne köyhäin ilo
Kuin kuningasten,

Ne, omaan painoon
Joit' ei möis kultaa,
Jo ettei multaa —
Sun kiitos ainoon! —

Taas kaunoisemmin
Nyt kahta mointaan,
Kas, elo lointaan
Luo leimuin, lemmin.

Miss' uhkas varjoo,
Juur' rikkahintaan
Siin' ihmisrintaan
Se taikaa tarjoo.

Miesmittaan kerin
Se aateloipi,
Maan viljavoipi
Se tihein terin.

Suo kehoitusta
Vain kuolonuhkas,
Vain rehoitusta
Luo kuumat tuhkas.

Kas, loitoin loukko
Kuin ihmein iti,
Mi iäks piti
Sun estää, houkko. —

Se harmin vimmoin
Sun havahuttaa,
Sun vavahuttaa
Se kiukun kimmoin.

Taas kerran vielä,
Taas hukkaan mennen
Kuin aina ennen,
Sen koitat niellä.

Sa koita, koita!
Tie auki peikkoin!
Käy kimppuun heikkoin —
Joit' et sa voita!

Käy, riehu, raasta
Ne murhaan mustaan —
Ei luovu maasta
He luvatustaan.

Elolle suori
Sa surmas suurin,
Pois polta juurin
Sen nouşu nuori.

Tuo hornanjuhlaa
Sa juomaan parves,
Sa turmansarves
Jo tyhjiin tuhlaa,

Pakahdu omaan
Jo raivonpauhuus,
Jo tulettomaan
Sa sammu sauhuus,

Taas tuhat vuotta
Ett' untas riittää.
Et riehu suotta,
Siit' elo kiittää.

Sa turhaan tulin
Et sitä tuhoo:
Tuhastaan kohoo
Taas kultasulin

Yl' uumentosi
Se — sees on latu,
Sen Feniks-satu
On tosi, tosi.

Katsaus Suomalaisen Teatterin kevätnäytäntökauteen vuonna 1900.

Kirj. O. A. K.

Kristitty. — Irja. — Majavannahkaturkki. – Kustaa Waasa. — Maria Stuart. — Ei lempi leikin vuoksi. — Ahab.

Teatterin kevätkauden ohjelmisto ei yleensä ole ollut rikas uusista kappaleista ja muutenkin on se enimmälti ollut kevyttä, helposti sulavaa laatua. Tämän johdosta jo kuului moitteita teatterin muka liian sisällyksetöntä ohjelmistoa vastaan. Mutta tavallaan on mielestäni teatteri moisessa kappaleiden valinnassa osannut aivan oikeaan, sillä nykyisenä, surutunnelmien sumentamana aikana moni mielellään hetkisen virvoitukseksensa katselee näyttämöllä elämän iloisia puolia. Yleisö on rientänyt kilvalla teatteriin tuokioksi haihduttamaan huoliaan. Taloudellisesti lieneekin päättyvä näytäntökausi ennen kuulumaton teatterin historiassa, joskin henkisesti useita entisiä köyhempi. — Mutta silti ei sovi sanoa, ettei olisi vakavaa taidetta esitetty Arkadian näyttämöllä. Melkein kaikki uutuudet ja joku vanhoistakin olivat vakavaa laatua. Käymme lähemmin tarkastamaan uusia kappaleita.

Kevätkauden ensimäinen premieri oli HALL CAINEn „Kristitty". Kappale oli merkkitapaus varsinkin sen vuoksi, että sen kuuluisa tekijä muodostettuaan sen näytelmäksi samannimisestä romaanistaan, jo käsikirjoituksena lahjoitti sen suomalaiselle teatterille, myötätuntoisuuden osoitteena maatamme kohtaan. Koska voi edellyttää, että hänen kuuluisa romaaninsa „Kristitty" on vallan tuttu meikäläisellekin yleisölle, tarvitsee vain mainita, että näytelmän juoni on yleensä sama kuin romaaninkin, jos kohta aines kuten luonnollista, näytelmässä on paljon lyhennetty. Mutta siksi se ei teekkään niin eheää kokonaisvaikutusta kuin romaani.

Aihe on liian laaja supistettavaksi draman ahtaihin puitteihin; jotakin hajallista jää sekä päähenkilöiden luonteenkehitykseen että toiminnan jännitykseen. Vaikka siis draman ja taiteellisen kokoonpanon kannalta voikin olla yhtä ja toista muistutettavaa „Kristittyä“ vastaan, on kuitenkin kappaleen juoni — naissydämen ristiriita rakkauden ja oikullisen kunnianhimon, miessydämen taistelu rakkauden ja velvollisuuden välillä — läpeensä mieltäkiinnittävä. Luonteet eivät ole tavallisia, arkipäiväisiä, niissä on jotakin kauas arki-ihmisen yläpuolelle kohoavaa. John Storm on puoleensa vetävä tyyppi, jonkinlainen uudenaikainen Johannes Kastaja ja profeetan alku. Glorya taas voisi tavallaan verrata uudenaikaiseen Salomeen, joka ei tanssi itselleen rakastamansa Johanneksen päätä, kultaisessa vadissa, vaan tarpeeksi tanssittuaan hylkää muut loistavat palkinnot ja ottaa sortuneen Johanneksen kokonaan.

John Stormin osaa näytteli hra Halme harvinaisella taidolla ja käsityksellä. Viime aikoina on hra Halmeelle annettu yhä vaikeampia, varsinkin syväluonteisia tehtäviä ja aina hän on niistä kunnialla suoriutunut. Hän näkyy pyrkivän luonnonmukaista ja yksinkertaista näyttelemistapaa kohti, ja se on hänelle kiitokseksi luettava. Hänen Storminsa oli läpeensä tyyni ja hillitty — joskus liiaksikin — mutta näennäisesti tyynen pinnan alla kuohui tulivuori, joka tarpeen tullen valtavalla voimalla puhkesi esiin ja singahutteli tärisyttäviä salamoita. Rouva Rautio oikullisena, mutta puhdassydämisenä Gloryna suoritti tehtävänsä taitavasti, joskin tuon viattoman vallattomuuden ja huolettoman elämänilon takaa ehkä pilkisti esiin liian läpinäkyvä tahallisuus. Kappale on rakennettu näiden molempien päähenkilöjen varaan, joilla siten oli illan helle melkein yksin kestettävänään. Sivuhenkilöistä merkittäköön hra Salo, jossa lordi Uren kyynillinen, blaseerattu, vuosisadanlopun tyyppi tuli elävästi esille. Sitävastoin hra Weckmanilta Horatio Drakena puuttui joskus ryhtiä esittämään Draken jalompia puolia. Hra Ahlberg lordi Stormina, hra Lindfors arkidiakoni Wealthyna, hra Leino isä Lamplughina, nti Rängman Pollyna suorittivat pikku osansa tarpeellisella taidolla useita muita mainitsematta. — Näyttämöllepano (hra Finnen harjoittama) oli loistava, kappaleen vaikutus yleisöön melkoisen valtaava.

Ensimäinen kotimainen uutuus oli hra Juhani Sjöströmin murhenäytelmä „Irja“, joka hiukan aikaisemmin oli esitetty premierinä Viipurissa. Herra Sjöström, jonkinlainen kansan- ja kaunokirjailijan välimuoto, kuvailee tässä, kuten parissa edellisessäkin kappaleessaan, „Marissa“ ja „Salmin tytössä“, karjalaisen kansan elämää. „Irja“ on mökin tyttö, joka tahtoo pidättää itselleen rakastamansa nuoren talonmiehen Jaakko Naavan, minkä mieli iloisesta Irjasta on kääntynyt hiljaiseen Eeva Tervoon. Irjan onnistuukin äitinsä neuvomana ja köyhältä loisvaimolta lainaamansa lapsen avulla pakoittaa rehellinen Jaakko kanssaan häiden viet-

toon. Mutta lapsensa myöneen loisvaimon omatunto herää, ja tukkiakseen hänen suunsa hätääntynyt Irja äitinsä neuvosta survaisee eräänä riihiyönä loisvaimon koskeen. Pian kuitenkin polttavat tunnon tuskat pakoittavat hänet itsensä tunnustuksille; äiti hirttää itsensä ja Irjan tie käy Siperiaan.

Niinkuin näkyy on kappale rakennettu sokeasta rakkaudesta kehittyvän rikollisen toiminnan pohjalle; aihe siis tuo „ikivanha ja iäti uusi". Tavallaan uutta Irjassa on, että siinä kuvataan rakkauden ja rikoksen ristiriitaa luonnonihmisten kannalta, sillä kaikki toimivat henkilöt ovat karjalaisia luonnonlapsia alkuperäisine tunteineen ja sieluntiloineen. Mutta juuri siksi tuollainen luonnonlasten tunnemaailman esittäminen vaatiikin suurta taitoa, varsinkin draman toimintarientoisessa muodossa tullakseen sivistysihmiselle täysin nautittavaksi. Eikä hra Sjöström, niinhyvin kuin hän karjalaisena onkin tunkeutunut kansansa sielunelämään, ole jaksanut kaikkia esitystaidon vaatimuksia täyttää. Kappaleen taiteellinen kokoonpano tosin yleensä on tunnustusta ansaitseva, mutta kokonaisena se sittenkin tekee sangen raskaan ja yksitoikkoisen vaikutuksen. Repäisevää toimintaa, varsinkin alkupuolella, on perin niukalta, vaikutelmia survottu liiaksi yhteen, ja nuo pitkät karjalaiseen tapaan sanojansa toistavat vuoropuhelut lopulta aivan ikävystyttävät, kun ei niiden raskauden lomassa ole mitään keveämpää lepokohtaa. Aihetta on aivan kuin tahallisesti venytelty läpi viiden näytöksen ja kuuden kuvaelman, vaikka se kai lyhyemmin esitettynä olisi tehnyt paljon voimakkaamman vaikutuksen. Pari viime kuvaelmaa ovat koko lailla ryhdikkäitä ja dramallista vauhtia täynnä, sitä vastoin olisi toisen näytöksen voinut yhdistää ensimäiseen, varsinkin nyt, kun toisessa on käytetty kovin onnistumattomana teatralisena effektinä Irjan unta haltijain tyyssijalla. Tuollaiset näyt, Jumalan ja perkeleen jymisevät äänet, ukkosen jyrinät y. m. voivat olla paikallaan esim. Shakespearen jylhän synkissä kappaleissa, mutta karjalaisen torpantytön rakkauden tarinassa ne tekevät koomillisen vaikutuksen, varsinkin kun kohtaus tulee aivan valmistelematta. — Kappaleen luonteet tuntuvat karjalaiselta rahvaalta ainakin kielensä puolesta, mutta mitään erityistä karjalaisluonteen „aateliutta" ei niistä kellään ole.

Irjan vaikean ja kykyä kysyvän osan suoritti rva Rantanen suurella tragillisella taidolla ja sielunsyvyydellä. Luonnollisen, kiihkosta vapaan näyttelemistapansa, herkän tunneväreilynsä ja varsinkin monipuolisten silmäsävyjensä avulla hän sai suuria aikaan, yksin kannattaen koko kappaletta. Rehellisen, kelpo Jaakko Naavan osan suoritti hra Rautio tasaisella taidollaan. Hänen Jaakkonsa tosin paikoittain tuntui vanhahkolta, ollakseen nuori sulhasmies, mutta Karjalassahan ihmiset taitavatkin vanheta ennen aikojaan. Eeva Tervon, Irjan äidin ja loisvaimon osat suorittivat kohdaltaan nti Högdahl, rva Salo ja nti Lähteenoja. Nti Hög-

dahl oli Eevana kaino ja vilpitön kuten ainakin; rva Salo olisi tarvinnut hieman enemmän kylmää väritystä muuten taidolla suorittamaansa osaan; nti Lähteenoja näytteli viheliäistä loisvaimoa varsin oivallisesti. — Tästä huolimatta ei kappale jaksanut vetää puoleensa helsinkiläistä yleisöä.

Kolmantena premierinä esitettiin GERHART HAUPTMANin rosvokomedia „Majavannahkaturkki" (Der Biberpeltz). Kappale, joka näyttää olevan kuuluisan tekijänsä tilapäisiä tuotteita, kuvailee drastillisin värein preussiläisen maakansan ja viranomaisten välisiä suhteita. Päähenkilö on terhakka ja häikäilemätön „Wolffin muori", joka kannustaa kankeaa miestään pieniin lainvastaisiin synteihin, kuten sala-ampumiseen, salakuljetukseen, halon varkauksiin, vieläpä varastuttaa hänellä rikkaalta koroillaaneläjä Krügeriltä komean majavannahkaturkin, myöden sen spreeläiselle laivurille Berliniin kaupittavaksi. Turkkinsa ja halkojensa varkaudesta Krüger nostaa piirivirastossa aika myräkän, mutta piirikunnan arvostaan arka päällikkö, „parooni" von Wehrhahn antaa kuitenkin kaikessa virkaintoisuudessaan Wolffin muorin ja hänen joukkonsa vetää itseään nenästä. — Kappale on kai tarkoitettu pilkkaamaan useiden viranomaisten liiallista virkaintoa ja arvostaan arkaa itsensä luottamista ja onkin sentähden Saksassa ollut ankaran kynäsodan esineenä. Meikäläisestä tuntuu kuitenkin siinä esitetyt olot liian vierailta voidakseen herättää muuta syvempää mielenkiintoa kuin makeata naurua, joka sekin riippui tietysti näyttelijöistä. Ja sitä he tarjosivatkin runsain määrin. Rva Suonio Wolffin muorina suoritti osansa sellaisella pohdilla ja vauhdilla, ettei mointa ennen nähty. Hänen alati asian mukaan vaihteleva kasvojensa sävy, äänen monipuolisuus, reippaus ja ryhti kaikissa käänteissä hakevat vertaistaan. Hra Pesonen hänen alati kannustettavana ukkonansa oli aivan omalla alallaan. Hra Lindfors näytteli virkaintoista piirikunnan päällikköä sangen ansiokkaasti. Rohkenen kuitenkin luulla, että hra Lindforsin antama kuva poikkesi paljon alkuperäisestä ollen liioiteltu, ja karrikeerattu. Liioittelemalla esitti myöskin hra E. Salmela virkaintoisen virastonkirjurin osaa, vaikka muuten antoikin hyvän näytteen koomillisista lahjoistaan. Hra Närhi salakuljetusta harjoittavana laivuri Wulkowina, hra Rautio juopottelevana viraston palvelija Mitteldorffina, hra Lattu äkäisenä koroillaaneläjä Krügerinä suorittivat osansa kelpo tavalla, muita sivuhenkilöitä mainitsematta. Merkittäköön vain että Wolffin muorin omasivistyttämät tyttäret, ndit Auer ja Willman antoivat näppärän kuvan muorin sivistyttämiskeinojen tepsiväisyydestä.

Seuraavana uutuutena annettiin AUGUST STRINDBERGin „Kustaa Waasa" jota Ruotsissa sitä ennen yhteen menoon oli näytelty puolisen sataa kertaa. Kappale muodostaa osan Strindbergin suuresti suunnittelemasta Waasain tarua kuvailevasta näytelmätrilogiasta. Tämän kansallishisto-

riallisen aiheen voimakkaalla esittämisellä on Strindberg monipuolisen, kirjallisesti sairalloisen henkensä sameasta sekamelskasta yhdellä iskulla kohonnut maansa eläväin kirjailijain eturiviin ollen epäilemättä heistä nerokkain, joskin vanha hengen yltiöllisyys vielä paikoin selvästi pistää esiin ja jälkiä eri murroskausilta tuntuu. „Kustaa Waasa“ ei oikeastaan ole varsinainen drama, sillä siltä puuttuu yhtenäinen juonenrakenne; pikemmin se on sarja suuresti suunniteltuja historiallisia kuvaelmia. Taustana on koko silloinen myrskyinen aika, uskonpuhdistus, lyypekkiläissuhteet, taalalaiskapinat, Dacken kapina ja kuninkaan perheseikat, jotka kaikki ajasta ja tapahtumain yhteydestä huolimatta on nerokkaasti vedetty yhteen mahtavaksi kuvaelmasarjaksi. Kappaleen voimakkaissa ja säkenöivissä kohtauksissa on paljon syvää historiallista ryhtiä, joskin sitä paikoin häiritsee Strindbergin omituiset, terävät syrjähyppäykset. Kuvaavaa tekijälle on, että päähenkilö esiintyy näyttämöllä vasta kolmannessa näytöksessä, kun jo edellisissä oli huomattu hänen mahtavan kätensä kaikkialla läsnäoloa.

„Kustaa Waasa“ on ensimäinen Strindbergin kappale ja samalla ensimäinen suurempi ruotsalainen alkuteos, joka on esitetty suomalaisessa teatterissa. Siksi teatteri oli pannutkin paljon huolta kappaleen arvokkaaseen esittämiseen ja suoritti sen mallikelpoisesti. Hra Leino Kustaa Waasana antoi tuosta pikaluontoisesta, voimakkaasta, joskin vaaran hetkellä epäröivästä kuninkaasta sangen selväpiirteisen kuvan. Naamioitus, ääni ja ryhti sopivat sattuvan hyvin kuvaamaan Kustaa kuningasta. Kuningattaren, Margareta Leijonhufvudin osaa näytteli rva Suonio arvokkaasti. Rva Salon esittämä kuninkaan anoppi tuntui enemmän tekopyhältä kuin todelliselta uskonsankarilta. Prinssi Eerikin ja hänen kirjurinsa, ilkeän Göran Perssonin osia hoitivat hrat Weckman ja Lindfors. Näiden, varsinkin Göran Perssonin suuhun on Strindberg sovittanut ison joukon vanhoja repiviä sanasalamoitaan oloja ja ihmisiä vastaan. Hra Weckmanin Eerik oli yleensä hyvin onnistunut ja toi ilmi prinssin pohjaltaan jalon, mutta olojen särkemän luonteen eri väreitä. Hiukan syvempi karakteristiikka ei tosin olisi haitannut. En ymmärrä, mitä varten kapakkakohtauksessa tarvittiin tuota prinssin lattialle varta vasten asetetuille patjoille kaatumista ja siinä kiemurtelemista juuri kuin vatsan väänteissä; kovin se tuntui koomillisen surulliselta. Hra Lindforsin Göran oli niin naamaltaan kuin sanoiltaan pirullinen ja itsekäs ihmisvihaaja, samantapainen kuin Rikard III. Olihan hänessä tosin pohjalla rahtunen inhimillisyyttäkin. Kaarina Maununtyttären osaa esitti viehkeän miellyttävästi nti Högdahl. Hra Suonion prinssi Juhana oli oikein osattu, joskin liian tyttömäinen. Lyypekkiläisen neuvosherran Herman Israelin osaa esitti hra Halme ryhdikkäästi. Hra Salo hänen poikanaan meni myös mukiin, olihan vain liian korkealle tapaileva. Hra Ahlberg oli arvokas

maisteri Olaus, hra Rautio kerrassaan mainio humaltuneena taalalaisten edustajana, muita vähempiä osia mainitsematta. Yleensä teki kappale katsojiin voimakkaan vaikutuksen, joskaan se ei meillä herättänyt samaa innostusta kuin Ruotsissa. Mutta siihenhän on luonnolliset syynsä.

Seurasi sitten muutamia suomalaisen näytelmätaiteen juhlahetkiä, kun kuuluisa näyttelijättäremme IDA AALBERG antoi teatterissa vierailunäytäntönsä, esiintyen nimihenkilönä SCHILLERin „Maria Stuartissa“ ja Camillena ALFRED DE MUSSET'n näytelmässä „Ei lempi leikin vuoksi“. Molemmissa kappaleissa on hän tuttu jo ennestään suomalaiselle yleisölle. Maria Stuartina hän esiintyi muutamia vuosia sitten, kun sitä vastoin Musset'n näytelmän esittämisestä on jo vierähtänyt toistakymmentä vuotta, joten se suurimmalle osalle nykyistä teatteriyleisöä oli vallan uusi.

Yhtä loistavasti kuin ennenkin Ida Aalberg näytteli Skottlannin syvälle sortuneen, mutta sittenkin ylpeäryhtisen kuningattaren osaa. Tosin Schillerin kappale, ollen hänen antikiseeraavan suuntansa tuote, ei tarjoo mitään suurempaa luonteen ja toiminnan kehitystä, sillä Marian kohtalo on jo oikeastaan edeltäpäin päätetty ja näytelmä vain jouduttaa tuomion täytäntöönpanoa. Kuitenkin on siinä muutamia leimahtelevia kohtia, joissa päähenkilö pääsee esiintymään täydessä loistossaan. Sellainen on varsinkin tuo Elisabetin ja Marian puistokohtaus, jossa Ida Aalberg esitti sortunutta, mutta loukkauksesta täyteen sielunjäntevyyteensä, kaikkeen naiselliseen voimaansa leimahtavaa Mariaa kerrassaan mestarillisesti. Hänen murhaavat katseensa, hänen äänensä purevat väreilyt painuivat syvälti mieliin. Kohtaukselta Mortimerin kanssa puuttui mielestäni hieman sitä lumoavaa kiehtovaisuutta, jolla Maria hurmasi miehet kuolemaan puolestansa. Loppukohtauksen hän taas esitti varsin vaikuttavasti. Rva Rautio antoi Englannin Elisabetista läpeensä kylmän kirkkaan, johdonmukaisen kuvan. Paha vain, että kuiskaajan pitkissä monologeissa piti huutaa näyttämölle joka lause erikseen deklamoitavaksi, joten esitys tuntui katkonaiselta. Samalla häiritsi hiukan katsojan silmää kuningattarien naamioitus ikään ja ulkonaiseen sulouteen nähden. Hra Halme antoi kiihkoisesta Mortimerista hyvän, joskin laimean kuvan. Hra Leinon Burleigh oli läpeensä kylmän jyrkkä ja johdonmukainen; joskus tuntui kylmyys liiankin terävältä. Hra Ahlbergin Leicester oli täydellinen hovimies, mutta päästään perin arka rakastaja. Muut sivuhenkilöt suorittivat osansa tunnustusta ansaitsevalla tavalla; tosin hra U. Salmelan kreivi Kent oli epäonnistunut, vika äänessä ja ryhdissä. — Näyttämöllepano kuten ainakin aistikas ja komea; yleisö haltioissaan.

Musset'n näytelmä „Ei lempi leikin vuoksi“ on omituinen sekoitus pseudoklassillisen ajan tyyppikomediasta ja uudenaikaisesta luonnenäytelmästä. Narrimainen parooni ja juopottelevat maisterit ovat aito Molièrelaisia henkilöitä, kun sitä vastoin päähenkilöt, Camille ja Perdican,

huolimatta puuterista ja tekotukasta, ovat aivan uudenaikaisia tosiluonteita. Heihin on Musset'n oma personallisuus, „vuosisadan lapsi“, painanut läpikuultavan leiman. Jonkun verran lienee kappaleen syntymiseen vaikuttanut myös Musset'n suhde George Sandiin, vaikka se ei sitä suorastaan kuvaile. Perusajatuksena on rakkauden ja oikullisen ylpeyden ristiriita, joka vie kummankin rakastavan harhaan, tuottaa kuoleman kolmannelle viattomalle, ja heille itselleen ikuisen mielipahan. Aihe ei suinkaan ole originalinen, mutta esitettynä Musset'n lentoisalla nerolla ja loistavalla tekniikalla saa se paikoin huimaavan vauhdin ja antaa silmäyksen ihmissydämen, varsinkin naissydämen syviin salaisuuksiin. — Camillen osaa näytteli Ida Aalberg harvinaisella varmuudella ja tahdilla. Jokainen liike, jokainen sävy ja äänen väre oli tarkoin paikalleen sovellettu, mutta samalla täysin luonnollinen ja todenmukainen. Luonnonmukaisuuteen pyrkimisessä onkin Ida Aalbergin vahvin puoli ja sepä se juuri tekee hänen taiteensa niin suureksi ja henkeväksi; se se käy sydämeen. Mitä auttaa ontto deklamoiminen ja vauhko mahtipontisuus, kun ne sittenkin kuulostavat tyhjiltä ja hengettömiltä. Katsoja heti tuntee, ettei tuo ole luonnollista ja tosielämästä otettua. Siten sattuukin, että näyttelijä, joka muutoin voi olla eteväkin, näyttelee vain naamioitua itseään esitettävänsä sanoilla, vaikka hänen tulisi siksi hetkeksi unohtaa itsensä ja sieluineen ruumiineen syventyä esitettäväänsä henkilöön. Tosin isellainen on vaikeaa ja vaatii ihmisluonteen syvällistä ja monipuolista tuntemista, mutta per aspera ad astra. Tässä suhteessa on Ida Aalberg mennyt harvinaisen pitkälle, siitä oli hänen Camillensa loistava todistus. Luostarikasvattiin tyrkytetyt nurinkuriset ja umpinaiset mielipiteet eivät olleet voineet Camillessa tukahuttaa lemmen- ja elämänhaluista, helposti riehahtavaa tunneihmistä ja naista, sen näyttelijätär toi ilmi syvällä temperamentillä, joskin paikoin liiaksi läpikuultavalla maailman naisen punnitsemisella. — Hra Ahlbergin Perdican oli myös yleensä onnistunut, varsinkin lähdekohtauksessa; paikoin ei esitys ollut täysin luontevaa. Nti Högdahl Rosettena, molempain ylpeiden rakastajain uhrina, oli kaino ja miellyttävä. Sitä vastoin hra Lindforsin parooni, joskin täydellinen Molièren tai Holbergin tyyppi, teki kimeäksi pingoitetulla äänellään ja tarpeettoman yksitoikkoisesti uudistuvilla liikkeillään ikävystyttävän ja karrikeeraavan vaikutuksen. Ylhäisestä paroonista ei näkynyt juuri jälkeäkään. Hrat Pesonen ja Falck hoitivat juopottelevina maistereina osiaan aito pseudoklassillisella arvokkaisuudella ja huumorilla. Rva Leinon nti Pluche oli mallikelpoinen vanhapiika ja guvernantti. Dekoratsionit hyvin valitut, yleisön innostus rajaton.

Tähän päättyivät Ida Aalbergin vierailunäytännöt tällä kertaa. Toivokaamme toki ettei se unohtumattomin äänin ja katsein lausuttu „hyvästi“,

jonka hän Perdicanille heitti luostariin lähtiessään, ollut teatterille ja ihailevalle yleisölle tarkoitettu.

Viimeisenä premierinä ja samalla toisena alkuperäisenä uutuutena esitettiin hra Alpo Noposen runomuotoinen murhenäytelmä „Ahab". Kappaleesta on Valvojassa jo ollut laajempi selonteko, niin että tässä voimme tyytyä vain sen näyttämöllä esittämiseen. Mainittakoon vain, että ne heikkoudet, joista silloin huomautettiin, tulivat kyllin selvästi näyttämölläkin ilmi. Tosin on näyttämösovitukseen tehty melkoisia parannuksia, mutta sittenkin puuttui siltä korkean murhenäytelmän ryhti ja toiminnan kiihtymys loppua kohti. Liika lyrillisyys ja hajanainen, monin paikoin perustelematon kokoonpano tekevät, että kappale jättää katsojaan laimean vaikutuksen, huolimatta useasta kauniista yksityiskohdasta. Kenties oli syytä näyttelijöissäkin, joista ei juuri kukaan — kai kevätväsymyksen tähden — kyennyt osastaan erityisesti mieltäkiinnittävää luomaan. — Hra Halme Ahabina hoiti osansa tasaisella taidolla, esittäen Ahabia etusijassa suorana sotilaana ja yksin omaan itseensä luottavana kuninkaana. Mitään syvempää karakteristiikkaa hän ei tuonut esille eikä osa sellaiseen juuri tarjoakkaan tilaisuutta. Nti Rängman teki Isebelin osasta, mitä siitä sellaisenaan tehdä voi, ja oli esitys epäilemättä hänen parhaita, jollen sanoisi parhain näyttämöluomansa. Hänen ryhdikäs vartalonsa ja metallisointuinen äänensä sopivat hyvin auringonjumalan ylpeäryhtiselle tyttärelle. Paikoin näytteleminen oikein tempasi mukaansa ja itämainen naistiikeri ilmeni täydessä karvassaan. Jos osa olisi dramallisemmin kirjoitettu, niin epäilemättä nti Rängman vielä paremmin saisi tilaisuuden näyttää siinä hyviä puoliaan. Hra Leinon Mika Jemlanpojan esityksessä oli ryhtiä ja voimaa, tuulahdus Israelin vanhaa tosiprofeetallista henkeä; muut osat, varsinkin Ahabin, ovatkin isosti moderniseerattuja. Nti Finne Esterinä näytteli ja deklamoi monologinsa sangen vaikuttavasti; keinotekoinen helminauhalla kuristautuminen ja siitä heti kuoleminen ei ollut hänen vikansa. Hra Kallio Amariana, Esterin isänä, oli myös sangen vaikuttava. Sitävastoin hra Weckmanin Asariassa ei ollut juuri nimeksikään sotapäällikön ryhtiä, vaan oli hänen Asariansa sekä näöltään että teoiltaan kovin nulikkamainen. Tosinhan osa on sillä tavoin kirjoitettukin, mutta olisi kai näyttelijä voinut siihen saada enemmän mehua. Ihmettelen suuresti, miksi hänet yksin oli jätetty aivan sileänaamaiseksi maitosuuksi, kun toiset mieshenkilöt kaikki olivat pelkkinä karvamättäinä pikimustine mesopotamialaisine partoineen; olisihan se parta hiukan antanut uljaalle sotapäällikölle edes ulkonaista näköä. Hra Lattu Obadjana oli hyvin naamioitu ja muutenkin onnistunut. Hra Alpon Sameri tuntui sittenkin suuresti „metsäaasin varsalta", vaikkapa hän itse sen kielsi. Hra Närhin Sedekia, valeprofeettain johtaja, oli sattuvasti osattu. Hra Salo Josafatina ja hra Ahlberg Benhadadina näyttelivät arvokkaasti, joskin

deklamoivat liiaksi. Hra Falckin Baalin pappi oli arvokas hierarkian edustaja. — Statistikohtaus Baalin temppelin edessä muistutti sangen paljon narinkkajuutalaisten menoa, ja näytti koomilliselta, varsinkin kun eräs pitkä mies oli köyristämällä lyhennetty, niin että hänen koipiensa ja ruumiinsa asento oli sangen hullunkurinen yhdessä viittilöivien käsien kanssa. Tarpeetonta oli mielestäni neljännen näytöksen alussa tuo yhtämittainen mökä eläköötä tahdissa kansalla huudatettaessa. Eihän noilla loputtomilla eläköönhuudoilla näytelmän kanssa ole mitään tekemistä. — Näyttämöllepano oli komeaa ja ylenkylläistä itämaisine puistoineen, rakennuksineen, kuvineen, pukuineen, tanssineen ja partoineen, jotka viimemainitut roikkuivat usean leuassa sangen mauttomasti. Tämä ylellinen näyttämöllinen koru se monin paikoin laimensi muutenkin laimean toiminnan vaikutusta katsojiin. — Yleisö otti kappaleen suosiollisesti vastaan ja tekijä huudettiin esille.

Näiden kappaleiden lomissa on teatteri näytellyt suuren joukon vanhoja repriisejä, osaksi resetteinä. Sellaisia on ollut: Regina von Emmeritz, Elämä on unelma, Valapatturi, Herra Ylitirehtööri, Daniel Hjort, Setä Bräsig, Roinilan talossa, Ei ole aikaa, Sabinitarten ryöstö y. m. m. pikkukappaletta. Oikeaksi kassakappaleeksi on tullut „Tukkijoella“, joka jo neljättäkymmentä kertaa on reippaalla tukkilaishuumorillaan huvittanut yhä täysilukuista yleisöä. Kevätkaudella on tavallisesti hra Suonio esittänyt Turkkaa. Hän ei tosin ole voinut saada osaansa hra Halmeen tukkilaisryhtiä, mutta hänen Turkkansa on sen sijaan sulavampi ja hienopiirteisempi. Samoin on Pietolan osassa hra Falckin sijalla ollut hra Kallio, tehden Pietolasta vielä arkipiirteisemmän talonisännän.

Lopuksi tahtoisin mainita parista yleisestä seikasta, joista jo ennenkin on huomautettu. Eiköhän teatterilla jo olisi tilaisuutta saada kelvollisia suomennoksia, joissa ei vilisisi viljalti sellaisia kielivirheitä kuin ablatiivin käyttäminen agenttina, jos sanalla aloitetut alistetut kysymyslauseet, väärät objektimuodot, rumat sanat y. m. s., mikä ei ole soveliasta mallikelpoiselle, korkeampaa puhetyyliä kehittävälle teatterikielelle. Ja toiseksi, eiköhän muutamain näyttelijäin (esim. hra Ahlbergin) sopisi uhrata hiukan mukavuuttaan ja mennä kesäksi johonkin supisuomalaiseen seutuun oppimaan puhtaasti suomalaista ääntämis- ja korostustapaa, niin ettei tuo onneton ensi tavua etempänä olevan pitkän vokaalin lyhentäminen ja lopputavujen nieleminen vaikuttaisi niin korviin koskevasti kesken muuten hyvin lausuttuja repliikkejä. Voisipa lisäksi joku (esim. hra Lindfors) vähentää liiallista kirisevän falsettiäänen käyttämistä ja usein toistuvia refleksiliikkeitä. Mutta nämähän ovat kai vain hurskaita toivomuksia ja niiksi jäävät!

Musiikkikatsaus kevätkauteen 1900.

Kirjoittanut

O. M—o.

Kevätlukukausi on ollut köyhä ulkomaalaisista, etevistä konsertinantajista. Eipä niidenkään matka aina satu näin pohjoiseen, eikäpä meillä ole heille tarjota likimaillekaan sitä kultaa ja kunniaa, johon he muualla ovat tottuneet. Siltä ei musiikkielämämme kuitenkaan ole ollut laimeata tai köyhää. Meillä on jo itsellämmekin niin paljon musiikkiainesta, niin paljon omia konsertteja, että musiikkielämä on vilkasta ilman satunnaisia, vieraita lietsomisia. Mutta kun meille tarjotaan kuultavaksi jotain erinomaista kööriä (Archangelsky), erinomaista tenorilaulajaa (Wallnöfer) tai Wagnerin ooperoita (Saksalainen ooperaseurue), häviää pian liiallinen itserakkaus ja huomataan, miten monessa suhteessa kuitenkin ollaan vielä takapajulla muista, ja miten tervetullutta, opettavaa, välttämätöntä on saada tänne silloin tällöin vieraitakin lietsojia. Tammikuun alussa kävi *Archangelsky* kööri täällä, antoi kolme konserttia ja hurmasi taasenkin täydellisesti kehittyneellä köörilaulullaan, jossa yhtä paljon ihaili äänien raikkautta ja syvyyttä, kuin esityksen musikaalisesti mallikelpoista puhtautta, hienoutta ja täsmällisyyttä. Huomattavana uutuutena köörin ohjelmassa oli italialaisen abbéen ja nuoren säveltäjän Perrosin eräs oratorio, jolla tuntui olevan suuriakin ansioita, mutta joka vasta orkesterin säestyksellä arvatenkin hämmästyttää siinä määrin, että tämä säveltäjä näillä oratorioillaan yhtäkkiä on saavuttanut europpalaisen maineen. Muita köörikonsertteja meillä on ollut kosolta, mutta ne ovat olleet niin kotoista laatua, että niistä riittänee vain mainita nimet. Y. L., Akademiska sångföreningen, M. M., Työväenyhdistyksen laulukunta, Jatko-opiston kööri, Räätälien ja Kirjaltajayhdistyksen mieskööri — siinähän on köörilaulua enemmänkin! Ja lisäksi tulee vielä Viipurin urkurikoulun mieskööri. Helsinkiläisistä miesklöreistä vei Y. L. loistavan voiton. M. M. taas onnistui huonommin kuin koskaan ennen. Jatko-opiston kööri tuntui olevan verrattain hyvällä kannalla. Sivorin kööri Viipurista oli hyvin harjoitettu ja herätti erityistä huomiota niillä mainiosti esitetyillä humoristisilla kansanlauluilla, joita köörin johtaja oli kerännyt ja sovittanut.

Laulusolisteja on tällä lukukaudella esiintynyt GIOVANNI ja STELLA COKINIS, LILIAN SANDERSON, EBETH MÖRNER, ELIN FOHSTRÖM-TALLQVIST ja hra A. OJANPERÄ. Signor Cokinis on helsinkiläisten suosikki niiltä

ajoilta, kuin hän täällä italialaisessa ooperassa «La donna e' mobile»a lauloi. Yhtä helakalta hänen äänensä nytkin kuului, yhtä keveästi ja kauniisti hän lauloi korkeat äänensä. Hänen rouvansa onnistui muutamissa koloraturiaarioissa erittäin hyvin, jotapaitsi hän sai esitykseensä enemmän lämpöä ja sisällystä kuin hra C., joka enemmin vain itse äänellään viehättää. Lilian Sanderson on helsinkiläisille myöskin vanha tuttu. Hänen detaljeerattua „lied"-esitystään kuulee aina mielellään. Meillä on oma laulajatar siihen suuntaan kehittymässä, nim. rouva Ida Ekman. Hänestä sen vuoksi odotammekin suurta liedlaulajatarta. — Kreivitär Ebeth Mörner, joka parissa edellisessä konsertissaan oli yleisöllemme esittänyt parasta ja uusinta, mitä Ruotsin säveltaide nykyään on tuonut esille, antoi puolisonsa, B. Mörnerin avustamana jäähyväiskonsertin helmikuussa. Tulot tästä konsertista tulivat runoilija-vainajan „K. A. Tavaststjernan stipendirahastoon". Tämä seikka etupäässä vaikutti, että konsertista tuli ilta, jossa oli tunnelmata paljon, ja sitä yhä lisäsi se mestarillinen tapa, jolla kreivi Mörner niin lämpimästi lausui muutaman Tavaststjernan runon. Että nämät arvoisat vieraat taiteilijat pyhittivät viimeisen julkisen esiintymisensä täällä suomalaisen taiteilijan muistolle, vaikutti että sitä iltaa ja sen illan toimeenpanijoita tullaan kauan muistamaan. — Elin Fohström-Tallqvist, joka viime talvena suurenmoisella menestyksellä on vierailu-näytäntöjä antanut useissa Sweitsin ja Saksan ooperoissa, esiintyi kotiin saavuttuaan veljensä, sellotaiteilija Ossian Fohströmin toimeenpanemassa kirkkokonsertissa hyvällä menestyksellä. Ooperassa tietysti monet muutkin seikat paitsi yksistään laulu vaikuttavat menestykseen; senpä vuoksi monikin kuulu ooperalaulajatar on keskinkertainen konserttilaulajatar. Hänellä ei ole kaikki valtit kädessään konserttilavalla. Tämän sanomme vain syystä että todella uskomme rouva Elin Fohström-Tallqvistin teatterinäyttämöltä vaikuttavan paljon paremmin kuin koskaan konsertissa. Mutta sittenkin teki hänen esiintymisensä mainitussa kirkkokonsertissa eheän ja hyvän vaikutuksen. Varsinkin on mieleemme jäänyt se inspireerattu, valtava tunnelma, jonka hän sai esille Gounodin «Jerusalem»-aarian lopussa. — Hra A. Ojanperä antoi yhdessä hra O. Merikannon kanssa Pääsiäiskonsertin Uudessa kirkossa. Sitäpaitsi on hra O. esiintynyt musiikkiopiston musiikki-illoissa ja aina herättänyt huomiota raikkaalla, voimakkaalla äänellään ja musikaalisesti varmalla esityksellään.

Kirkkokonserteista puhuessa on vielä mainittava urkuri K. Sjöblomin hengellinen sinfoniakonsertti Nikolain kirkossa Pääsiäispäivänä, jossa päänumerona oli Vollbachin «Ylösnousemus», sinfoninen teos orkesterille ja uruille. — Maallisia sinfoniakonsertteja meillä on ollut neljä. Niissä on esitetty Spohrin c-moll-sinfonia, Mendelssohnin A-dur-sinfonia, Tschaikowskin viimeinen «Sinfonie pathetique» sekä Berliozin «Faust». Niissä

on solisteina esiintynyt etevä pianistimme Karl Ekman, soittaen suurenmoisesti Tschaikowskin b-moll-konsertin, eräs peräti huono laulajatar Fransesca Luigi, kuuluisa pianisti Josef Slivinski, joka ennenkin täällä on vieraillut ja tälläkin kertaa antoi kaksi erittäin onnistunutta konserttia, sellotaiteilijamme Georg Schneevoigt sekä Berliozin Faustin solistit: rouva Ida Ekman, kamarilaulaja Alfred Oberländer ja ooperalaulaja Ettore Gandolfi. Tämän Berliozin Faustin oli Filharmoninen seura valinnut soittokauden päättäjäisteokseksi, jossa sinfonia-kööri esiintyisi. Teos itsessään on niin suurenmoinen ja arvokas, että sitä mielellään kuulee vaikka joka vuosi, mutta se vaatii hyvää valmistusta, varmoja köörejä ja eteviä solisteja. Ikävä tunnustaa, teos esitettiin tänä vuonna paljoa huonommin kuin edellisillä kerroilla. Kköörit, varsinkin mieskööritt yksinään, olivat epävarmat, ja tenori, Berlinistä tilattu kamarilaulaja oli jotakuinkin epäonnistunut tehtävässään. Sen sijaan oli rouva Ekman Margareettana oivallinen, jos kohta ei Aino Achtén vertainen, joka aikaisemmin on samassa tehtävässä esiintynyt, ja s:r Gandolfi Mefistona oli hyvä.

Kamarimusiikin alalla on saatu, paitsi musiikkiopiston musiikki-illoissa, kuulla etevätä jouhikvartettia yksityisessä konsertissa, jonka Pietarin kamarimusiikki-yhdistyksen jouhikvartetti täällä antoi. Pianisteista taas, paitsi Slivinskiä, on saatu tutustua erääseen nuoreen tanskalaiseen naispianistiin, joka seurasi Lilian Sandersonin mukana solistina ja säestäjänä. Tämä pianisti, Elfriede Christiansen, tulee epäilemättä menemään hyvinkin pitkälle taiteensa uralla; siihen hänellä on parhaat edellytykset. Toinenkin naispianisti on konsertissa esiintynyt. Rouva Sigrid Sundgren-Schneevoigt näet antoi maaliskuussa oman konsertin, jolla hän toi yhä uusia vakuutuksia ja todisteita siitä loistavasta tekniikasta ja musikaalisesta käsityksestä, jotka aina hänen soitossaan huomiota herättävät.

Huomattavana ja arvokkaana lisänä tämänkeväisessä musiikkielämässämme on mainittava saksalaisen ooperaseurueen vierailut Aleksanterin teatterissa. Seurue on parhaita kuljeksivia seurueita, joita saa kuulla. Sen ohjelmistokin on ollut erittäin arvokas, sisältäen m. m. Wagnerin ooperoista kolme: Tannhäuser, Lohengrin ja Der fliegende Holländer. Seurueen primadonna neiti Lisbeth Stoll on suuri draamallinen taiteilija. Arvokkain hänen rooleistaan oli Sentan osa «Lentävässä hollantilaisessa». Barytoni-osissa oli hra Del Ley erittäin onnistunut. Hänellä on harvinaisen miellyttävä ääni, hän laulaa hyvin musikaalisesti ja hänen näyttelemisessään on suloutta ja hienoutta suuressa määrin. Hänen Telramundinsa Tannhäuserissä ja Lentävä hollantilaisensa ovat suuriarvoisia taideluomia. Seurueen tenori, hra Hoffmann oli yksitoikkoinen itkevällä lauluesityksellään ja hyvin pintapuolisella näyttelemisellään. Sen sijaan oli seurueen vieras, kuulu tenori ADOLF WALLNÖFER, joka esiintyi

kolmena iltana, suurenmoinen taiteilija. Tämä monipuolinen mestari on sekä runoilija ja etevä säveltäjä että mainio laulaja ja näyttelijä. Niin suurenmoista esitystä, kuin hänen Lohengrinina ja Tannhäuserina, ei ole meillä ennen saatu nähdä. Joka liike, joka silmäys, mutta myös joka ääni oli sielua, oli kypsää, suurta taidetta. Sellaista taidenautintoa, kuin niinä iltoina, ei vähällä unhoita. Seurueen kööri olivat erinomaisen hyvin harjaantuneet, raikkaat ja varmat, yhteisnäytteleminen oli oivallista, siihen ottivat statistitkin suurella taitavuudella osaa ja näyttämölle-asettaminen oli kaikkea kunnioitusta ansaitseva. Kun meillä ei omaa ooperaa ole, ovat tällaiset vierailut erittäin tervetulleita ainakin sille, joskin pienelle osalle yleisöä, joka ooperamusiikkia ihailee. Ja vaikka esitykset eivät aina olisikaan ensi luokan, on niistä sentään asiasta innostuneelle kuulijalle nautintoa ja niissä saa silmäyksen heittää niihin suurenmoisiin aarteisiin, joita säveltaide ooperan muodossa on luonut. Laillansa musiikkihistoriallinen merkitys oli puheenaolevan ooperaseurueen vierailulla täällä. Saatiinhan ensi kertaa Suomessa ja Helsingissä nähdä ja kuulla kolme Wagnerin kuulusa ooperaa.

Sävellyksen alalla on taaskin ilmestynyt koko joukko uusia teoksia, joiden joukossa on arvokkaitakin palasia, jos ala-arvoistakin suurimmaksi osaksi.

Tämän kevään musiikkiharrastukset ovat keskittyneet kahden valtavan musiikkivirtauksen ympärille, joista toinen koskee yleistä suomalaista laulujuhlaa Helsingissä, jossa perin uusi, suomalainen ohjelma tulee esitettäväksi, ja toinen Suomen säveltaiteen edustamista Pariisin maailmannäyttelyssä, jonne Filharmonisen seuran orkesteri matkustaa. Molemmat yritykset ovat suuria ja ansaitsevat meidän kaikkein myötätuntoista kannatusta.

Kirjallisuutta.

Kaunokirjallisuutta.

BJÖRNSTJERNE BJÖRNSSON, *Arne*. Tekijän luvalla Norjan kielestä suomentanut Hilda Käkikoski. Runot suomensi Immi Hellén. Helsingissä, 1899. U. W. Telén & Co. 100 siv. 8:o Hinta 1:25,

Suurta huomiota ja mieltymystä herättivät aikoinaan myöskin meillä Björnstjerne Björnsonin kansannovellit, kun ne noin neljäkymmentä vuotta sitten ilmestyivät. V. 1857 kirjoitettiin „Synnöve Solbakken“, tuo mainio, mestarillinen kuvaus kansan elämästä Norjan syrjäisessä laaksossa. Seuraavana vuonna ilmestyneessä „Arne“-nimisessä novellissa on aihe samankaltainen. Niin sanoakseni symbolistisen värityksen antaa koko kertomukselle jo alussa tuo erinomaisen viehättävä ja runollinen ensimäinen luku, jossa kerrotaan, kuinka kataja, honka ja koivu yhdessä päättivät ryhtyä verhoamaan siihen asti paljasta tunturia. Rakkaus viimein kaikki riidat ja vihat voittaa. Ylipäänsä kirja on täynnä runollisia tunnelmia, niinkuin myös sen päähenkilö Arne on läpeensä tunneihminen, joka yksinäisyydessään kaukaisessa laaksossa elää luonnon yhteydessä ja sitä ihailee. Mainiot ovat kuvaukset Norjan jylhästä, valtaavasta luonnosta korkeine, pilvien taakse ulottuvine tunturihuippuineen ja syvine, kapeine laaksoineen, ja todellinen, helposti ymmärrettävä on se painostava tunne, tuo ääretön kaiho, jonka tällainen luonto herättää. — Ikävä kyllä Björnson ei enään näy tunnustavan omakseen sitä nuoruuden vakaumusta, jonka hän antaa Arnen niin kauniisti lausua värssyssä:

Ma luulin niin suureksi nousevain
Kun kodista pääsisin poies vain,
ja aatteen kumpuja kohti
mun henkeni lento johti.

Hän neuvoi mulle, mi suurinta lie
vain katseella siunatulla:
se *ei* ole maineen ja kunnian tie,
vaan *ihmiseks* oikein tulla.

Käännöksen on, niinkuin 1898 ilmestyneen „Päivärinteen Synnövenkin,“ suorittanut neiti Hilda Käkikoski, ja iloksensa huomaa heti, että se on täydellisesti edeltäjänsä arvoinen. Paikoittain se kyllä on verrattain vapaa, mutta aniharvoin voi sanoa, että se ei olisi sattuva, tahi jättäisi ajatuksen hämäräksi. Alkutekstin monista ja suurista vaikeuksista on kääntäjän merkillisen hyvin onnistunut suoriutua. Lukuisat runot on neiti Immi Hellén suomentanut samaten melkein poikkeuksetta

erinomaisen onnistuneesti. Esimerkkinä parhaimmista tahdon painattaa tähän pari stroofia tuota viehättävää, paljon laulettua laulua:

Milloin, milloin ma pääsenkään
tunturin harjain taakse?
Mitä mä siellä nähnenkään?
Vuori nostavi lumisen pään;
puuni vehreä vielä
seisoo kaihoten siellä.

— — — — — — — — — —

Enkö siis ehtine milloinkaan
tunturin harjain taakse?
Lumiset muuritko ainiaan
estää mun aatteeni lennossaan, —
kuoloonko asti ne vaivaa —
viimein mun hautani kaivaa?

A. H. B.

AKSELI JÄRNEFELT. *Kohtaloonsa kompastunut.* Otavan helppohintainen kirjasto N:o 42. Helsingissä 1899. Otava. 81 siv. 8:o. Hinta —: 85.

Kertomuksen juoni on vallan erikoinen. Nuori, kelpo mies tutustuu kaukana kotimaastaan, Amerikassa, nuoreen viehättävään neitoon. Molemmat ovat kaikin puolin kunnon ihmisiä ja edellyttävät onnellista avioliittoa, mutta hääpäivänä käykin selville, että sulhanen ja morsian ovat saman isän lapsia. Siitä koituu molemmille ikuinen onnettomuus. Tosin on aihe vanha ja ennenkin kirjallisuudessa käytetty, mutta sittenkin se tuntuu kovin luonnottomalta, sillä onhan melkein mahdotonta, että ihmiset ilman mitään syyllisyyden edellytyksiä joutuvat vain sokean sattuman kautta onnettomiksi. Sellainen näyttää katkeralta kohtalon ivalta, jota muka ei voi välttää. Tosinhan elämässä tapahtuu usein yhtä ja toista, missä pelkkä sattuma näyttää vallitsevan ihmisten kohtaloja ja me sen alaiset jäämme selitystä vaille, mutta sittenkin se vain näyttää meistä siltä, sillä kaikessa on epäilemättä johdonmukaisuutta ja syitä. Ne voivat olla meiltä peitossa usein, ja siksi seuraukset näyttävät meistä pelkiltä sattuman oikuilta.

Elämä on ääretön; me pystymme siitä käsittämään vain pienen osan. Mutta kirja on kokonaisuus ja siksi sen täytyy olla tuollainen pieni maailma, syineen ja seurauksineen. Sitä juuri tarkoitetaan runouden siveellisellä maailmankatsomuksella. Vaikkapa oletetaankin, että lasten onnettomuus johtuisi vanhempien rikoksista, niin olisi silloinkin sielutieteellisesti oikeampaa ajatella että rangaistuksen edellä on jo käynyt

johdonmukainen, loppuratkaisuun viittaava kehitys. Mutta tässä kirjassa tekijä vain kuin ohimennen kertoo, mitä hän on sattunut kuulemaan, yrittämättäkään siihen syvemmälti tunkeutumaan. Se jännittää mieltä — jos esitys on hyvä — ja uteliaana odottaa, miten asiat päättyvät. Mutta läpi luettuna ei kirja pysty jättämään mitään syvempää vaikutusta lukijan mieleen, ja sellaista tulisi nuoren kirjailijan etupäässä tavoitella.

Esitys on kyllin sujuva ja vilkas ja antaa verrattain elävän kuvan kirjan henkilöistä ja tapahtumista.

O. R.

Näytelmäkirjallisuutta.

SANTERI INGMAN, *Lahjoitusmailla*. Historiallinen näytelmä. Porvoossa 1899, Werner Söderström. 189 siv. 8:o. Hinta 3:25.

Oikealla hetkellä on Santeri Ingman käynyt käsiksi oikeaan aineeseen, ottaessaan kuvattavakseen Karjalan surullisen kurjia lahjoitusmaaoloja päättyvän vuosisadan alkupuoliskolla. Voi ainoasti olla eri mieltä siitä, onko näytelmä sopiva taidemuoto mainittujen olojen esittämiselle Minä puolestani luulisin, että romaanin tai kertomuksen (vrt. esim. Panua) avarampi ala ja runsaampi kuvausmahdollisuus olisi sopinut tarkoitukseen paremmin kuin draman suppea, lujalle juonelle rakennettava muoto. Mutta se on sivu- ja makuasia; pääasia on että kerrankin on taiteellisessa muodossa syntynyt kuvaus eräästä historiamme synkimpiä kohtia. Varsinkin nykyhetkellä, kun koko kansamme on taisteleva oikeuksiensa puolesta, on tervetullut tuollainen kuvaus, kuinka eräs kansamme osa lapsipuolen asemassa on heltymättömän sitkeästi taistellut isiltä perittyjen oikeuksiensa säilyttämiseksi ja jättämiseksi rikkomattomana lapsilleen, kuinka se ei ole epäillyt vielä silloinkaan, kun juuri tuo samainen laki ja oikeus vedettiin aseeksi heitä itseään vastaan.

Hra Ingmanin näytelmän toiminta tapahtuu Walkjärven pitäjässä kesällä 1837 surullisen kuuluisalla Blandowin Veikkolan lahjoitusmaalla. Mainittuna vuonna astui näet voimaan 1826 vuoden surkea lahjoitusmaa-asetus, joka julisti kaikki lahjoitusmaat rälssiksi eli siis omistajainsa täydelliseksi ja perinnölliseksi omaisuudeksi. Talonpojan tuli joko sopia kontrahdeista isäntäinsä kanssa tai lähteä mailtaan mannuiltaan. Mutta kun talonpojat eivät suostuneet kontrahdin tekoon, koska katsoivat tilojaan esi-isiltä perityksi omaisuudekseen, joita ei kukaan ollut voinut pois lahjoittaa, joskin kruunu oli muka lahjoittanut vain tiloilta kantamansa verot, niin syntyi suuria selkkauksia, jopa veritöitäkin isäntäin ja talonpoikain välillä. Pahimmin juuri kuohuivat mielet Veikkolan lahjoitus-

maalla, jonka isäntä, pietarilainen kauppaneuvos Blandow jo vuosikymmeniä oli ollut sotajalalla talonpoikainsa kanssa. Sotaväen avulla hovin hoitaja, joka samalla oli seudun kruununvouti, kukisti talonpoikain vastarinnan antaen heidät lain ankariin kouriin.

Näytelmä perustuukin aivan yksityisseikkoja myöten tosioloihin, kaikki siinä esiintyvät henkilöt ovat historiallisia. Lähteenään on hra Ingman nähtävästi käyttänyt J. M. Saleniuksen „Valkjärven pitäjän kertomusta", jossa näistä tapahtumista on seikkaperäinen selonteko. Ainoa suurempi poikkeus todellisuudesta on kirkonrakennusjuttu, jossa itse asiassa juuri seurakunnan kirkkoherra Stråhlman parikymmentä vuotta rettelöi seurakuntalaistensa kanssa. Juttu lienee muuten ainoa laatuaan koko maassamme, sillä asia pantiin alulle jo v. 1812, mutta kirkko lopullisesti vihittiin vasta 1840. Hra Ingman on aivan oikein draman tarkoituksen tähden pannut kirkkoherran seurakunnan puolelle ja hovinhoitajan rakennuspuuhan estäjäksi, vaikka tosiasia oli päinvastoin, sekä muutenkin käsitellyt aihetta vapaammin. Samoin on hän draman hyväksi tehnyt Koirosesta virkaheiton tuomarin, joka vihasta entisiä vertaisiansa vastaan, innolla ajaa talonpoikain asioita. Tosiasiassa oli Koironen eli oikeastaan Koiranen tavallinen talonpoika, joskin kykeni kanssaveljiensä asioita ajamaan.

Tähän Veikkolan hoitajan ja talonpoikien väliseen oikeusriitaan, joka muodostaa näytelmän päätoimet, on sitten romanttiseksi höysteeksi ja dramalliseksi koossapitimeksi punottu hiukan mielikuvituksen kuteita. Laihasesta, joka yksin oli tehnyt kontrahdin ja saanut sen nojalla pitää tilansa, on tehty vastapuolueen päämiehen, Holttisen tyttären rakastaja. Mutta kun Holttisen puolue alkaa vieroa Laihasta luopioksi eikä anna tytärtä, myrtyy Laihanen ja rupeaa vastustajiansa nöyryyttääksensä hovinhoitajan kätyriksi, varastaa Koiroselta heidän todistuspaperinsa ja muuttuu ilkiöksi. Lopulta hän kuitenkin kyllästyneenä kaikkeen aikaansaamansa kurjuuteen menee tuntoonsa ja katuu pahoja töitään. Samalla on hänestä tehty hovinhoitajan äpäräpoika, mutta mielestäni tuo suhde tulee liian myöhään esille, vaikuttaaksensa juuri mitään. Jos tätä seikkaa olisi jo alusta alkain käytetty yhtenä motiivina Laihasen toiminnalle, niin olisi ristiriita ja vastakohta ollut paljon jyrkempi ja dramallista väritystä ollut paljon enemmän käytettävissä. Laihasesta olisi silloin voinut tehdä draman päähenkilön. Mutta kenties silloin tuo oikeudellinen puoli olisi jäänyt syrjemmälle, ja sen esittäminen tässä on kai päätarkoituksena. Useammat muut luonteet ovat hämärästi ja ylimalkaisesti kuvattuja ja varsinaisia päähenkilöitä puuttuu. Talonpoikain joukosta on hieman omaa väritystä epäröivällä Kyllöstisellä ja hänen terhakalla muijallaan sekä nuorella Antti Holttisella, joka on maailmalta tuonut tuulahduksen epäile-

vämpää, jyrkempää henkeä. Parhaiten kuvattu paitsi Laihasta on Koironen, tuo juopotteleva, vallanpitäjiä vihaava virkaheitto, joka on ottanut viedäkseen talonpoikain asian voittoon tai kuolemaan. Kaiken kurjuuden ja hirtehishuumorin alta pilkistää hänestä pohjalta iso annos vilpitöntä mielenjaloutta ja oikeudentajua. Nähtävästi on Koirosen kuvaamiseen käytetty vaikutelmia Samuel Croëllista, niin yhtäläiseltä tuntuu molemdien toiminta, joskin edellytykset ovat osaksi erilaiset. — Hovin hoitaja ja hänen joukkonsa samoin kuin kirkkoherrakin ovat jokseenkin värittömiä ja ylimalkaisia. — Yleensä tuntuu kappaleessa, huolimatta monesta elävästä yksityiskohdasta, voimakkaan dramallisen ryhdin ja jäntevyyden puutetta; toiminta on liian laajaa, henkilöt vailla dramallista karakteristiikkaa. Mutta aines onkin ylen avara, ja vaikka hra Ingmanin näytelmä kooltaan on paljo yli tavallisen, se sittenkin vain hajallisesti esittää tapauksien yhteyttä, samalla kun siltä puuttuu luja, yhteenkokoava konflikti. Draman kannalta katsoen kappaleen arvo ei siis ole varsin korkea, mutta ajankuvana se sen sijaan on vallan ansiokas. Aate — oikeudesta taisteleminen ja siihen sitkeästi luottaminen silloinkin kuin laki itse kumoo tuon ikivanhan oikeuskäsitteen — on syvällinen ja aito suomalainen. Se on piirre siitä katajaisesta kansasta, joka sitkeästi ja heltymättömästi pitää kiinni perustuksestaan, ruihtoipa myrsky miten hyvänsä. Ja että hra Ingman on tuon aatteen näinkin vaikuttavasti ja oikealla hetkellä kuvannut, se on hänelle kiitokseksi luettava.

Näytelmän kielellistä asua vastaan olisi yhtä ja toista muistuttamista. Hra Ingmanilla ei näy lainkaan olevan mitään yhteistä ohjetta oikeinkirjoituksessaan, vaan kirjoittaa hän aivan kuin sattuu. Sentähden onkin oikeinkirjoitus, varsinkin mitä tulee i:n käyttämiseen ja konsonanttien „heikennykseen“, sangen kirjavaa. Tekijä kirjoittaa usein samalla sivulla esim. *ilonen* ja *iloinen* (s. 110); *kirjotatko* ja *kirjoita* (s. 92); maapani*panijaisissa*, *ristiäisiin* (s. 13); hyvän*tekijäinen* (s. 156), lannan*nuoliaisia* (s. 50); riidan*alaiseksi* (s. 58); naurun*alaseksi* (s. 78); *pistäisin* (s. 62); *kysyisin* (s. 35); *näkönen* (s. 38); kesken*tekoinen* (s. 1); *aije*, *reijät*, *järjestys* (ss. 15, 101, 123), mutta *kule*, *säretyt* (ss. 66, 101); *kontrahin* (s. 27); *kontrahdin* (s. 35); *kuulutus* ja *kuuluuttaa* j. n. e. loppumattomiin. Onpa tuollainen epäjohdonmukaisuus lievemmin sanoen sulaa syntiä ja huolimattomuutta. Lauseopillisia virheitä ovat esim.: *laki täytyy* olla puolellamme (s. 27); *täytyyhän joku ratkaisu* tapahtua (s. 109); minun *täytyy kantaa* — — — *mustan työni* (s. 164) y. m. m. täytyy-verbin väärin konstrueeraamista; minulla *on voitettavaa, tunnon rauhan* — — — *sovituksen* (s. 153); eihän tiedä, jos se minusta huoliikaan (s. 73) y. m. Murteellisuuksia tai huolimattomuksia ovat kai: *me ei olla* (s. 28); *me ei heretä* (s. 29); *minun rinnalla* (s. 50); *heidän maakirjat* (s. 156); *ei olko* puhettakaan (s. 85); imperat. *kävellään me* (s. 21) y. p. m.

Olisipa syytä hra Ingmanin arvoisen kirjailijan hiukan huolekkaammin välttää moisia koulupojan ainevihkoa koristavia virheitä. Siitä olisi epäilemättä etua sekä kirjalle että kirjoittajalle.

O. A. K.

KAARLE HALME, *Purimossa.* Viisinäytöksinen näytelmä. Otavan helppohintainen kirjasto N:o 44. Helsingissä 1900. Otava. 195 siv. 8:o. Hinta 1:50.

Purimo on varakas talo, jonka perijätär Hilma, omasta puolestaan menisi mieluimmin naimisiin lapsuuden toverinsa, Purimon isäntärengin Roopen kanssa. Mutta hänellä on holhoojana suuri roisto, entinen rustmestari Grön, joka mitä ilkeimmillä keinoilla koettaa päästä varakkaan Purimon omistajaksi. Siinä hän onkin vähällä onnistua. Ajattelematon Hilma lankeaa hänen pauloihinsa ja on, synnytettyään lapsen, taipuvainen menemään hänen kanssaan naimisiin ehdolla, että Grön lupaa vapauttaa hänen ystävänsä ja todella rakastamansa Roopen. Rustmestari on näet vangituttanut Roopen poistaakseen hänet tieltään, aivan suotta syyttäen häntä hevosen varkaudesta. Kavala Grön ei täytäkkään annettua lupaustaan, Roope tuomitaan piiskattavaksi ja piiskataan juuri Grönin ja Hilman hääpäivänä. Silloin Hilman silmät avautuvat näkemään Grönin häijyyden, hän antaa vihillä kieltävän vastauksen ja Grönin uhkauksista huolimatta pelastaa itsensä ja talon tuon petturin kynsistä, joka jo luvattomasti on hävittänyt osan hänen omaisuuttaan. Roope ja Hilma päättävät kovien koettelemustensa jälkeen aloittaa elämää yhdessä.

Paitsi mainituita päähenkilöitä on näytelmässä paljon sivullisiakin, niinkuin nimismies, kirkkoherra, nuori juristi, piiskuri, ruotimuori, palvelijoita, hääväkeä y. m., jotka kaikki ottavat osaa tapahtumain selvittelyyn. Ulkonaisessa kokoonpanossa, vuoropuhelun sujuvuudessa ja kansanomaisuudessa vieläpä luonteiden suunnittelussakin on näytelmän varsinaiset ansiot. Juoni sitä vastoin on jotenkin mitätön ja kehittyy pakkokeinojen avulla, eikä luonteissa ole syvyyttä. Efektin saavuttamiseksi on tekijä koonnut joukon äärimäisyyksiä. Semmoinen on esim. piiskuukohtaus. Maantien risteyksessä seisoo piiskuupatsas, piiskuri sitoo vitsojaan, piiskattu tuodaan raudoissa ja vanginvaatteissa paikalle, väkeä kokoontuu katsomaan, vihittävä morsian tulee hääpuvussa tukka hajallaan saapuville, nimismies tulee ja lukee tuomion ja käskee alkamaan toimituksen. Hyväksi onneksi juuri silloin esirippu menee alas. Mutta vihkiminen ja siinä sattuva kielto tapahtuu täydellisesti näyttämöllä. — Äärimäistä ilkeyttä on Grönin käyttämä kiristyskeino saavuttaakseen kava-

lat tarkoituksensa. Hän on ylipäänsä häijyimpiä ja johdonmukaisimpia roistoja mitä olla voi, eikä nimismies ole paljoa parempi. — Sattuuhan kaikkea tämmöistä ja paljon muutakin elämässä, mutta on toinen asia, onko näytelmälle eduksi koota niitä yhteen ja asettaa esitettäviksi.

Mitä kieleen tulee, on se yleensä kansanomaista. Rumalta kuuluvat *jos*-sanalla aljetut alistetut kysymyslauseet, joita tavataan useampia sekä tässä että tekijän toisessa näytelmässä.

O. R.

KAARLE HALME. *Mallassaunalla.* Näytelmällinen pikakuva 1:ssä näytöksessä. (Otavan helppohintainen kirjasto N:o 43). Helsingissä, 1900 Otava. 45 siv. 8:o. Hinta —: 50.

Tekijä nimittää näytelmäänsä näytelmälliseksi pikakuvaksi sillä osoittaen että hän on tahtonut muutamin ääriviivain esittää pari hauskaa kohtausta kansan elämästä. — Mallassaunalle kokoontuu totutun tavan mukaan tyttöjen seuraksi kylän nuorisoa kahvia juomaan, leikkiä laskemaan ja laulelemaan. Talon iäkäs leskiemäntä aikoo mennä naimisiin vanhan saituriukon kanssa. Se ei ole hänen sisarenpojalleen, tämän morsiamelle ja muille nuorille mieleen, ja he päättävät pienen kepposen avulla tehdä vanhusten naimatuumat tyhjiksi. Vanha sulhasmies narrataan mallassaunaan, siellä noetaan ja vedetään saunan luukusta puolitiehen ulos. Morsian haetaan katsomaan, ja luullen sulhasensa kulkevan luvattomilla teillä hän purkaa kaupat siihen paikkaan. Nuoret saavuttavat siten tarkoituksensa ja sisarenpojalla on hyvä toivo ajallaan saada periä tätinsä. — Suuria vaatimuksia ei näytelmällä ole, mutta pienenä pikakuvana se on koko hauska.

O: R.

G. VON MOSER. *Yhdistysjuhla.* Huvinäytelmä kolmessa näytöksessä. Kuopiossa 1900. U. W. Telén & C:o. 108 siv. 8:o. Hinta 1:40.

G. von Moser, saksalainen hyvinäytelmäin kirjoittaja, on tunnettu enemmän suuren tuotteliaisuutensa kuin kappaleittensa arvon vuoksi. Yhtä kaikki ovat Moserin näytelmät saavuttaneet suuren suosion muuallakin, ei vain Saksassa. Tämä johtuu niiden ainoasta ansiosta, hauskoista situatsioneista, jotka huolimatta sisällyksen puutteesta, huvittavaisuudellaan vetävät yleisön mukaansa.

Moserin „Yhdistysjuhla" niminen huvinäytelmä ei poikkea missään suhteessa siitä minkä yllä mainitsimme. Sisällys siinäkin on varsin vähäpätöinen: pikkuolojen pikkuriitaisuuksia, parin kinastelevan aviopuoli-

son sovitus ja tavallinen rakkausjuttu — siinä koko pitkähkö kolminäytöksinen näytelmä. Hullunkuriset erehdykset siinäkin huvittavat; sen maunmukaisuutta todistaa se että sitä on meilläkin uutterasti näytelty.

Suomennos tuntuu yleensä tyydyttävältä. Liitän kuitenkin muutamia huomautuksia. Yhdistetyt sanat kirjoitetaan nykyään tavallisesti yhdeksi. Suomennoksessa on kuitenkin kirjoitettu: asetus-kokous, juhla-ohjelma, osaa-ottaja j. n. e. Oudoilta tuntuvat muodot juosta jolkottaa *tuhostuksiin* asti (s. 5); kullan*kirmailevia* keltäkähäriään (s. 29); käsi*viite* ja *viite* pro viittaus (s. 3); tulee *etummalle; pääiili* pro päähänpisto (s. 33); älä vaivaa miesparkaa *kaksi kertaa* pro kahta kertaa (s. 41); *jolkahtanut* kasvoiltansa (s. 61), *liike* näyttelijäin joukossa pro liikettä (s. 107).

A. R

Nuoriso- ja lastenkirjallisuutta.

ZACH. TOPELIUS. *Jaloa kylvöä.* Alli Nissinen. Kuvat piirtänyt A. Federley. Porvoossa 1899. Verner Söderström. 29 siv. 8:o. Hinta —: 65. Sama kirja nidottuna ja kuvitta —: 20. 21 siv.

Jos kysyt liinapäiseltä pojalta tai sinisilmäiseltä tytöltä, kuka heille parhaimmat laulut on laulanut, kuka kauneimmat sadut kertonut, niin epäilemättä saat vastaukseksi: setä Topelius. Hänen kuvansa se on syvälle painunut pieniin tunteellisiin sydämiin, hän se on heidän ystävänsä, heidän setänsä, vielä sittenkin kun hänen lapsirakas sydämensä on herjennyt sykkimästä ja hänen ystävälliset silmänsä ovat ijäksi umpeen painuneet. Hän on sittenkin heidän joukossansa, opettaa heille luonnon suuren maailman salaisuuksia, kylvää heidän sydämiinsä rakkauden siemenen, rakkauden kotiin, isänmaahan, koko luomakuntaan ja luomakunnan luojaan, Jumalaan. Opetuksissaan, joita hän niin hellällä kädellä jakelee, ettei lapsi niitä opetukseksi huomaakkaan, hän muistaa pienimmätkin, vähäpätöisimmätkin ja osoittaa kaikissa Jumalan käden johdon ja viisauden.

Tässä pienessä kirjasessa Topelius tahtoo herättää lapsissa myötätuntoisuutta ja rakkautta eläimiä kohtaan. Läpi aikojen hän on pienille ystävilleen antanut sitä, mikä hänelle itselleen on ollut kalleinta ja rakkainta. Eläinsuojelus-asia oli hänelle sydämen asia ja sentähden hän tahtoo saada liittolaisikseen tosin heikot ja vähävoimaiset lapset, mutta joiden hennoissa käsissä hän tietää sittenkin tulevaisuuden voiman piilevän.

Suomennos on hyvä ja kuvat kauniit ja valaisevat.

H. S.

JUHANI AHO, *Kolme lastua lapsille*. Kuvat piirtänyt P. H. ja V. S—B. Porvoossa 1899, Werner Söderström. 32 siv. 8:o. Hinta —: 65. Sama kirja nidottuna ja kuvitta —: 20. 24 siv.

Juhani Ahon työpajasta on lastuja sironnut monessa eri erässä. Milloin ne ovat olleet keveitä, hienoja, läpinäkyviä, milloin jykevämpiä, vankempia. Ne ovat sironneet lukemattomiin koteihin, tunkeutuneet tuhansien luo, heristäneet kyynelen silmännurkkaan, vetäneet suun nauruun ja saaneet sydämen kiivaammin sykähtelemään. Mitä erilaatuisimmat ja eriluontoisimmat ihmiset ovat niiden joukosta löytäneet jonkun, joka on ollut ikäänkuin heille itselleen ominainen, heidän omasta sielustaan ja sydämestään. Ja he ovat kätkeneet tuon lastun sydämelleen, omistaneet sen vähitellen itselleen, ikäänkuin se olisikin heistä itsestänsä lähtenyt.

Runsaasta aarreaitastansa on Juhani Aho nyt valinnut kolme lastua, jotka hän omistaa lapsille. Ensimäinen on hänen ensi kokoelmastaan tunnettu „Surullinen tarina jäniksen pojasta“. Samalla tavalla kuin se aikoinaan varttuneempien mieliä liikutti, tunkeutuu se nytkin pienokaisten sydämiin herättäen säälIä ja surkuttelua. Molemmat seuraavat lastut „Iloinen tarina jäniksestä ja pojasta“ sekä „Haltian joululahjat“ ovat hauskasti kuvatut ja antavat lapsille uusia ystäviä eläinten maailmassa.

Toivottavaa olisi että Juhani Aho toistenkin suurempien töittensä ohessa antaisi lastusen lennähtää pienokaisille ja siten voittaisi itselleen uuden lukijapiirin, jonka suosio ja ystävyys ei ole kaikkein halvimmaksi arvattava.

H. S.

Yleisaineista kirjallisuutta.

JAAKKO FORSMAN, *Yliopistollisia puheita* ja kutsumus yliopiston kruunausjuhlaan 18²/x196. Helsingissä 1899. Otava. 197 siv. 8:o. Hinta 2:50.

Kaunopuheisuus taiteena on maassamme perin harvinainen — tuskinpa siitä edes voi puhua — mutta sittenkin on meillä, milloin on tarvittu, ollut miehiä jotka koristelemattoman suorasti ovat lausuneet sanoja, — sanoja, joista kansa on saanut innostusta, nuoriso opetusta, joista on käynyt selville, mitä kansa on ajatellut ilon tai murheen hetkenä. Moni näistä sanoista on painunut kuulijain sydämiin itämään tulevaisuuden varalle kauan jälkeen sen haihtuvan hetken, jona ne ovat lausutut.

Jaakko Forsmanin yliopistolliset puheet sisältävät tämmöisiä kultajyviä, joita on syytä ottaa talteen niidenkin varalle, jotka eivät itse puheita ole kuulleet tai lukeneet pian häviävistä sanomalehtinumeroista. Poh-

jalaisissa ylioppilaissa herännyt ajatus yhdeksi kokoelmaksi koota nämä puheet onkin senvuoksi pidettävä erittäin onnistuneena. Yliopistossamme ei ole pitkiin aikoihin pidetty luentoja yliopistollisista ja tieteellisistä opinnoista sekä akatemiallisesta elämästä yleensä, aineesta, jota Snellman nimitti „hodegetiikaksi“ ja johon hän pani erittäin suurta arvoa. Rehtorin puheet lukukausia aloitettaessa ovat tavallaan tämäntapaisia luennoita korvanneet, ja varsinkin Jaakko Forsman aina asetti rehtorinpuheensa niin, että hän niissä kosketteli ylioppilaan suhdetta opintoihin ja ulkomaailmaan. Pääajatus kaikissa näissä puheissa on sama. Ylioppilas ei saa pysyä vieraana niille riitakysymyksille, jotka yhteiskunnassa panevat mielet liikkeelle, vaan hänen tulee ottaa niitä harkitaksensa sekä niistä hankkia itselleen, mikäli mahdollista, omintakeinen vakaumus. „Surkuteltavaa on, jos nuorukainen, ylioppilas ei pyri hankkimaan itselleen omaa asemaa ja kantaa niissä isänmaan elinkysymyksissä, joita hänen miehenä tulee pohtia ja olla ratkaisemassa, vaan poika-ikäisen tavalla asettuu sinne, mihin hänet asetetaan“. Mutta toiselta puolen hänen on pysyminen valtiollisia ja yhteiskunnallisia kysymyksiä koskevista toimista ja mielenosoituksista erillään. Yliopistoaika on valmistusaika käytännölliseen elämään, se on teoreettisten opintojen ja oman vakaumuksen hankkimisen aika, mutta ei käytännöllisen toiminnan aika. Itsenäisten, työssä ja toimessa omintakeisten kansalaisten kasvattaminen on oleva yliopistollisen kasvatuksen, ja ennen kaikkea yliopistollisen itsekasvatuksen päämääränä — se on johtavana ajatuksena kaikissa Jaakko Forsmanin puheissa.

Näiden rivien kirjoittaja muistaa aina, kuinka jalostuttavasti ja hyödyttävästi Snellmanin „Suomen ylioppilas“, joka osakuntaan tullessa tervehdykseksi annettiin tulokkaan käteen, vaikutti nuoreen mieleen. Olisi suotava että kaikki nuoret ylioppilaat myöskin hankkisivat itselleen Jaakko Forsmanin „Yliopistolliset puheet“ ja kysyisivät niiltä neuvoa toiminnalleen.

Muuten tämä kokoelma ei sisällä lukemista vain nuorelle ylioppilaalle. Puheet samoin kuin niihin liittyvä kutsumuskirja yliopiston kruunausjuhlaan ovat syntyneet tärkeänä valtiollisena taiteaikana, jonka vaiheet kajastavat kaikkien niiden lomitse. Osittain ne suorastaan koskettavatkin valtiollisia tapahtumia, etenkin jo mainittu kutsumuskirja ja viimeinen rehtorinpuhe. Tämä viimeinen puhe, jossa miehekkäällä tavalla puhutaan maamme valtiollisesta asemasta, vallan ja oikeuden, hallitsijan ja kansan suhteesta, on ikäänkuin vainajan testamenttina, joka on lausuttu tuskin kahta viikkoa ennen hänen kuolemaansa ja jonka sanat ovat omansa syvään painumaan kaikkien kansalaisten mieleen.

Suotava olisi että tämä kokoelma saisi runsaasti lukijoita sekä ylioppilaissa että mitä laajimmissa kansalaispiireissä.

S.

Taloudellista kirjallisuutta.

RAKHMETOV: *Venäjän työväestön nykyinen asema.* Tekijän käsikirjoituksesta suom. Arvid Järnefelt. (Yhteiskunnallisia kysymyksiä N:o 14). Helsingissä 1900. Otava. 80 siv. 8:o. Hinta 1: 75.

Kirjassa astuu eteemme sarja selvästi esitettyjä kuvauksia Venäjän työväen oloista. Nämät kuvaukset liittyvät kiinteästi toisiinsa ja antavat siten erittäin valaisevan kokonaiskuvan venäläisestä teollisuusmaailmasta, mikäli on kysymys sen suhteesta työntekijään ja työntekijän suhteesta siihen.

Aluksi näyttää tekijä, miten tehdastyöväen lukumäärä Venäjällä kasvaa ja miten Venäjällä todellisuudessa kokonaan irtaantuu maanviljelyksestä paljon enemmän väkeä kuin yleensä luullaan ja kuten n. s. „kansalliset" taloustutkijat väittävät. Venäjällä ovat nimittäin laajat tehdaspiirit käyttäneet tätä väärää luuloa itsekkäihin tarkoituksiin. Tehdastyöväkeä muka yleensä on liian vähän saatavissa ja nekin, jotka ovat tehdastyömiehinä, käyvät liian usein kotikylässään maatyössä, joten ammattitaito jää kehittymättä ja työ käy hitaasti. Siksi muka on alaikäisten työnteko, pitkä työpäivä ja yötyö välttämättömästi säilytettävät. Erittäin mieltäkiinnittäviä ovat tiedot työajasta ja palkoista. Varsinais-Venäjällä on todellinen työaika hämmästyttävän pitkä ja palkka vähäinen. Puolalainen tehdaspiiri on tässä suhteessa kuitenkin paremmalla kannalla siksi, että täällä työväki on valppaampaa ja itsetajuisempaa ja osaa siis valvoa etujansa.

Synkän kuvan saamme venäläisestä teollisuusmaailmasta lukiessamme työpaikoista ja asunnoista, kuvan joka pöyristyttää. Erittäin opettavia ovat luvut isäntien ja työväen välisestä suhteesta, työlakoista ja tehdasoloja koskevasta lainsäädännöstä. Ne ynnä esitys työväen henkisestä elämästä ovat siksi mieltä kiinnittäviä, että tekisi mieli lainata ne tähän kokonaan, jos eivät laajentaisi liiaksi ilmoitustamme.

Esityksen selvyys ja tyyneys ansaitsevat kaikkea kiitosta. Teoksen kokoonpano on vaatinut melkoista vaivaa ja työtä, koska saatavissa olevat tiedot usein ovat ristiriitaisia. Ainoastaan Venäjän taloudelliseen tutkimukseen perehtynyt ja omalla näkemällä ja kuulemalla oloja tunteva henkilö voi niitä käyttää hyväkseen antaakseen lukijalle luotettavan esityksen noista oloista. Emme voi sentähden olla esiintuomatta kiitollisuuttamme arvoisaa venäläistä tutkijaa kohtaan, joka tämän kirjan on tehnyt nimenomaan suomalaista lukijakuntaa varten, jolla ei suinkaan ole vielä paljon kirjallisuutta talouden alalla.

Toivomme kirjalle laajan lukijakunnan. Tosin moni sen luettaan varmaan fariseuksen tavoin tulee sanomaan: Jumalan kiitos että meillä

eivät ole asiat niin huonosti. Mutta siitä huolimatta on kirjasta meilläkin suorastaan opittavaa, siitä näkee selvästi miten niin sekä vanhoillisuus että valtiollinen liberalismi laulaa samaa veisua useissa sosiaalisissa kysymyksissä. Kun lisäksi Venäjä nyt on tulemassa teollisuusmaaksi, on jo yksistään valtiollisestikin viisasta perehtyä Venäjän teollisuuspolitiikkaan.

Käännöstä vastaan voisi useampia muistutuksia tehdä varsinkin mitä nimien kirjoitukseen tulee. Miksikä kirjoittaa Vjatskin lääni, Lodsinskin tehdaspiiri, kun tarkoitetaan Vjatkan lääniä ja Lódzen tehdaspiiriä. Se on sama kuin kirjoittaa esim. Moskovskin kuvernementti pro Moskovan kuvernementti. Kirjan arvoa eivät nämät huomaamattomuudet tietysti siltä vähennä.

M.

Uskonnollista kirjallisuutta.

L. HARMS, *Ahtisaarnoja.* Suom.: Sigrid Hahl. Porvoossa 1900, Werner Söderström. 203 siv. 8:o. Hinta 1: 50.

Viime aikoina on suomenkielinen hengellinen kirjallisuus rikastunut usean arvokkaan käännöksen kautta. Näihin on epäilemättä myöskin luettava L. Harmsin Ahtisaarnat. Nämä saarnat eivät ole kirjoitetut tavalliseen saarnakirja-malliin, vaan esiintyy niissä mieltä kiinnittävä personallinen leima, jonka kautta kirjoitustapa tulee erityisesti vilkkaaksi ja puoleensa vetäväksi. Sisällys on samalla syvää ja puhtaasti raamatullista, vaikka tekijän käsityskanta paikoittain eroaakin tavaksi tulleesta. Useassa tällaisessakin paikassa tekijän selitystapa herättää mieltymystä. Kuitenkin olen tekijän kanssa muutamissa kohdin erimieltä. Niin esim. siinä kun hän siv. 107 selittää, kuka on kelvollinen ehtoollisvieras. Mutta tällaiset harvat kohdat eivät alenna kirjan arvoa kokonaisuudessaan.

Suomennos on sujuvaa; ainoastaan muutamia kankeita paikkoja olen huomannut nk. siv. 27, jossa kahdessa paikassa on kaksi relatiivilausetta peräkkäin.

U. W.

ZACHRIS SCHALIN, *Lindrom skapelsens suckan.* Vaasassa, 1899. Werner Söderström. 29 siv. 8:o Hinta: —: 40.

— —, *Huojentakaat luomakunnan kärsimystä;* Suomennos. Porvoossa 1899, Werner Söderström. 28 siv. 8:o. Hinta —: 40.

Seminaarin johtaja Z. Schalinin kirjanen: „Huojentakaat luomakunnan kärsimystä“ käsittelee sekä kristinuskon että yleisen sivistyk-

sen puolustamaa aatetta, että meillä ihmisillä on velvollisuuksia myöskin luomakuntaa kohtaan. Kun tiedämme, kuinka äärettömän paljon tässä suhteessa vielä rikotaan meilläkin, tulee meidän olla kiitolliset jokaisesta uudesta kirjasesta, joka tätä ainetta käsittelee. Eikä ole suinkaan vähäiseksi arvattava sivistyksellisessäkään suhteessa sitä mielen jalostumista, joka olisi seurauksena, jos opittaisiin välttämään eläinten raakaa kohtelemista.

Tekijä esittää kirjasessaan toiselta puolen sellaisia eläinten kärsimyksiä, jotka johtuvat hoitajain ymmärtämättömyydestä, toiselta taas sellaisia, jotka ovat seurauksia suoranaisesta rääkkäyksestä. Edellisistä puhuessaan tekijä huomauttaa, miten eläinten ruokon suhteen ollaan väliäpitämättömiä, käytetään sopimattomia siloja j. n. e.

Tahallisen hevosrääkkäyksen pääsyynä pitää tekijä, kuten luonnollista onkin, juoppouden, markkinaelämän ja kilpa-ajot. Näistä puhuessa olisi mielestäni pitänyt, enemmän kuin tekijä on tehnyt, esittää eri eläinrääkkäysmuotoja yksityiskohdissaan. Se olisi epäilemättä paremmin vaikuttanut herättämään inhoa eläinrääkkäystä kohtaan, kuin mitä asiasta yleiseen puhuminen voi tehdä. Onhan kuitenkin joitakuita yksityisiäkin esimerkkejä mainittuna.

Tekijä moittii muutamia sellaisiakin tapoja, joita on mahdoton, vieläpä tarpeetonkin, muuttaa. Niin hän esim. lausuu: „pidetään niin luonnollisena asiana, että vasikka tapetaan, ikäänkuin ei lehmällä olisi laisinkaan oikeutta saada pitää lastansa luonaan«. Ei nykyisissä oloissa lehmällä varmaan olekkaan sitä oikeutta. Liian suurta tuhlausta olisi taloudessamme, jos vasikoille maito juotettaisiin. — Tekijä lausuu myös, että kalat pitäisi heti vedestä saatua tappaa. Tämä voi olla mahdollista, kun yksityisiä suuria kaloja saa, mutta esim. nuotalla ollessa se on mahdotonta. Tällaiset epäkäytännölliset kohdat olisivat joutaneet pois, sillä ne voivat heikontaa kirjasen vaikutusta kansan mielessä.

Kirjanen on sujuvasti kirjoitettu ja hyvin suomennettu.

U. W.

Albumikirjallisuutta.

Tellervo. Helsingin jatko-opiston albumi II. Helsingissä 1900. 169 siv. 8:o. Hinta: 2: —.

Tämä julkaisu on kaunis todistus siitä kiitollisuudesta ja kunnioituksesta, jota Helsingin suomalaisen jatko-opiston oppilaat tuntevat lämminsydämistä, väsymätöntä johtajaansa kohtaan, samalla kuin se on näytteenä siitä isänmaallisesta hengestä ja niistä harrastuksista, jotka tässä

oppilaitoksessa vallitsevat. Kirja on omistettu lehtori B. F. Godenhjelmille hänen täyttäessään 60 vuotta.

Aloittelevaisten ensi kokeiden rinnalla on kirjassa useita tunnettujen vanhempien henkilöiden kirjoituksia. Niinpä on K. Grotenfelt aluksi kirjoittanut B. F. Godenhjelmin elämäkerran. Erik Johansson on esittänyt huomioon otettavia mielipiteitä yleisen sivistyksen suhteesta kristinuskoon. Naima I—n on kirjoittanut pienen, sattuvan kuvauksen yksilöliisyydestä. O. S. esittää näkökantoja lastenkasvatuksesta, H. Käkikoski muutamin hauskoin piirtein kuvaa „Miksi jatko-opisto on meille rakas?"

Kaunokirjallisten joukossa tapaamme muutamia varsin hauskoja pikkukuvia. Näistä mainittakoon G—n R—n kirjoittama „Muistolehtiä". Mieleen jäävä on onnistunut „Tuulikin" kirjoittama „Jouluostoksilla", jossa ilmenee tavallista suurempi määrä omintakeista kuvaamis- ja havaintokykyä. Tunnelmaa on kyllä myöskin kuvauksessa „Tenttiä lukiessa". Sievä pikkukuva on T. R:n kirjoittama „Tekijänsä esikoinen" ja „Sirkan Maailmalla".

Runoissa tuntee kypsyneempien rinnalla myöskin vasta-alkavien esikoiset. Vanhempia nimiä ovat Irene Mendelin, Hilja Hahnsson, Kkkk ja Alli Nissinen. — Uusista mainittakoon nimimerkki „Apila", jonka runo „Minä tahtoisin" on reipas ja kaunis, vaikk'ei loppuosa tunnu aivan omintakeiselta, I. H:n pieni runo „Syntymämaalleni" on kirjan tämänlaatuisista parhaita, „Onervan" runoista on „Ypöyksin yössä" tunnelmarikas ja muutoin ehein.

A. R.

Tietoja eri aloilta.

Saksalainen historiankirjoitus ranskalaisessa arvostelussa.

Kirj. ARVI GROTENFELT.

ANTOINE GUILLAND, L'Allemagne nouvelle et ses historiens (Niebuhr — Ranke — Mommsen — Sybel — Treitschke). Paris 1899. 321 siv. tekstiä ynnä kirja- ja nimiluetteloja.

Totuus ei voi olla muuta kuin *yksi*. Tieteen, totuuden vartijan, pitäisi sentähden olla yhtäläinen eri maissa ja kansoissa. Tunnettua on, että varsinkin historiatieteen on vaikea kohota tuolle idealiselle kannalle, kansallisten yksipuolisuuksien ja erikoisharrastuksien yläpuolelle. Historiallisessa kirjallisuudessa huomaamme valitettavasti vielä usein että sitä, mikä on tunnustettua totuutta rajavuorien tällä puolella, katsotaan niiden tuolla puolen ilmeiseksi valheeksi ja väärennykseksi.

Historiallisten käsityksien erilaisuus kuvastuu erittäin valaisevasti yllämainitussa. teoksessa. Tekijä on historian professori „Sweitsin polyteknillisessä opistossa“ Zürichissä. Hän opettaa siellä ranskan kielellä. En tiedä, onko hän syntyänsä Sweitsin vai Ranskan kansalainen; hän näyttää ainakin saaneen aivan ranskalaisen tieteellisen kasvatuksen ja tarkastaa siltä kannalta muutamia Saksan merkillisimpiä historioitsijoita. Saksalaisetkin arvostelijat ovat tunnustaneet, että hän nähtävästi on koettanut huolellisesti tutkia ja ymmärtää saksalaista elämää ja henkeä. Mutta noiden kahden suuren naapurikansan erilainen käsitys- ja ajatustapa törmää kuitenkin lukemattomissa paikoissa yhteen.

Tekijä huomauttaa, että saksalaisten historiankirjoitus 19:nnellä vuosisadalla on läheisessä yhteydessä valtiollisten pyrintöjen kanssa. Historioitsijat ovat toimittaneet hyvin tärkeän osan Saksan yhdistystyöstä. He levittivät yleisöön sen aatteen, että uusi Saksan valtakunta oli perustettava „pienen Saksan“ muodossa, s. o. että Itävalta suljettaisiin pois ja muut valtiot yhdistettäisiin, Preussi johtajana. He ovat olleet preussiläisen hengen apostoleita; — kirjan nimilehdellä mainituista viidestä historioitsijasta kaksi ensimäistä on kuitenkin vain „edelläkävijöitä“, kolme viimeistä edustaa varsinaisesti kansallispreussiläistä suuntaa.

Historioitsijain vaikutuksesta on Guillandin mielestä Saksan yleisöön levinnyt „realistinen“ katsantotapa historiassa ja politiikassa, kansalliskiihko ja viha Ranskan vallankumouksen aatteita vastaan. Historiassa ja politiikassa he ovat opettaneet kunnioittamaan ainoastaan valtaa, voimaa. He ovat julistaneet että se, joka historiallisessa taistelussa voittaa, onkin aina ollut oikeassa, koska tapahtumien päätöksessä muka ilmaantuu Jumalan pettämätän tuomio. Sen nojalla he ovat puolustaneet ja ihailleet niitä „realipolitikkoja“, jotka tarmokkaasti ja onnellisesti, vaikkapa väkivallalla ja viekkaudellakin, rikkomalla oikeutta ja tehtyjä sopimuksia, ovat toteuttaneet saksalaiskansallisia pyrintöjä, — niinkuin Preussin politiikka vanhastaan ja varsinkin Bismarck tekijän mielestä tavan takaa on menetellyt. Ranskalaisia vapauden ja tasa-arvon aatteita vastustaen he ovat yhtyneet niihin oppeihin, joita n. s. „historiallinen oppikunta“ oikeus- ja valtiotieteessä (Savigny y. m.) vuosisadan alussa esitti. Tuo suunta opetti, ettei saa mitenkään lainsäädännössä tai politiikassa noudattaa „apriorisia“, abstraktisia periaatteita, — „kamariteorioja“. Lait ja valtiolliset laitokset muodostuvat vitkallisen, historiallisen kehityksen kautta, kansanhengen vaistomaisesta vaikutuksesta. Pitää antaa niiden kehittyä „itsestään“, ensiksi kansan tavoissa ja vaistomaisessa oikeuskäsityksessä. Lainsäätäjän pitää vain koettaa lausua, mitä kansan oikeustajunta pitää oikeana. Valtiomiehen puolestaan pitää kansan historiaa tutkimalla siitä keksiä sen syvempiä tarpeita ja siten löytää tienviitta nykyajankin valtiollisten kysymysten ratkaisuun. Tarkastaessaan asioita tuolta kannalta he

tietysti eivät ole voineet suosia Ranskan vallankumouksen reformeja ja vaatimuksia, jotka rikkovat historiallista „kontinuiteettia „ (Vrt. s. 17 seurr.). Heidän oppiensa perustuksella on Saksassa kehittynyt omituinen käsitys vapaudesta, joka on aivan toisenlainen kuin ranskalaisten. Guillandin mielestä saksalaiset välittävät verrattain vähän *valtiollisesta* vapaudesta, — kaikkien kansalaisten yhtäläisestä oikeudesta ottaa osaa valtioelämään; sen sijaan he pitävät pääasiana yhteiskunnallista itsehallintoa (englantilaista „self-government"), yksilölle suotua vapaata tilaisuutta toimia itsenäisesti yhteiskunnassa sekä protestanttisuuden henkeä (vrt. erittäin 151 seurr., 173 ss.).

Guilland arvelee että Saksan kansallisvapaamieliset heittivät kokonaan sikseen ja pettivät vapausihanteensa, kun he, Bismarckin valtiotaidon loistavien voittojen jälkeen, rupesivat häntä kannattamaan. Bismarckia hän kuvaa mitä mustimmilla väreillä, todelliseksi paholaiseksi, joka mitä viekkaimmin juonitteli Tanskaa vastaan 1863—4, sitten Itävaltaa ja Augustenburgin herttuaa vastaan, ja joka juonillaan ja väärennyksillään sytytti sodan 1870 j. n. e. (s. 213 ss., 318 ss. y. m.).

Lukemattomissa paikoissa huomaamme, kuinka se, mikä saksalaisten kirjailijain mielestä on luonnollista, on Guillandille ja ranskalaisille kummallista ja käsittämätöntä, ja päinvastoin. Se tapa, miten saksalaiset historioitsijat kuvaavat ja arvostelevat ranskalaista, joskus myöskin italialaista kansallisluonnetta, on Guillandista hämmästyttävän kiero ja väärä j. n. e.

Guilland puolestaan uskoo kansanvaltaisuuden ja vapauden ihanteihin niiden ranskalaisessa muodossa. Hän arvelee puolustavansa moraalisuuden ja siveellisten aatteiden asiaa saksalaisten historioitsijain „realismia" vastaan sekä teroittaa mieleen, että kaikki ihmiskunnan edistys on lähtenyt suurista idealisteista" (s. 22).

Hänen mielestään Saksan kansa ja sen henkiset johtajat ovatkin jo saaneet tuntea rangaistuksen siitä väärästä suunnasta, johon kansallista kehitystä on ohjattu. Hän luulee huomaavansa, että Saksassa nykyään, huolimatta valtakunnan ulkonaisesta mahtavuudesta ja taloudellisesta edistyksestä, kaikilla tahoilla vallitsee tyytymättömyys, pettymyksen tunne. Preussi on niellyt koko muun Saksan, preussiläinen militarismi ja realismi leviää, hävittäen kaiken ihanteellisuuden ja alentaen henkistä elämää. Preussiläisen suunnan johtajat, Bismarck, Treitschke y. m., luulivat saavansa Vilhelm II:ssa mielensä mukaisen keisarin, sellaisen „pronssipatsaan", jommoista Bismarck kerran lausui toivovansa. Mutta hänessä he ovatkin itse kasvattaneet itselleen kurittajan. Hän on omistanut heidän oppinsa Preussin ja Hohenzollernin suvun pyhästä kutsumuksesta Saksan hallitsijaistuimelle, hän harjoittaa itsetietoisesti keisarillista valtaansa, mutta ei huoli enää heidän ohjauksestaan. Kuumeentapaisessa toiminnassaan

hän rupesi sekaantumaan kaikkiin asioihin ja ratkaisemaan kaikki päähänpistojensa mukaan, julistaen niitä jonkunlaisiksi jumalallisiksi ilmoituksiksi: hän jakoi tieteellisiä ja kaunokirjallisia kunniapalkintoja mielensä mukaan hyljäten asiantuntijain yksimieliset lausunnot, hän käski uudistaa koululaitosta jyrkästi „utilitaristiseen“ suuntaan, kaikkien saksalaisten oppineiden kauhistukseksi; uskalsipa hän koskea julkealla kädellään itse „epäjumalaankin“, Bismarckiin. Tekijä arvelee että noiden preussiläisen suunnan johtajien viimeiset elinvuodet olivat surulliset. Heidän täytyi tunnustaa että Saksan uusi valtakunta ei ollutkaan semmoinen, miksi he olivat sitä uneksineet. Ylistettyään elinikänsä Hohenzollernien majesteettia pakoitettiin he vanhoilla päivillään, kun keisarillinen mielivalta kääntyi heidän omia toivomuksiansa vastaan, etsimään taas turvaa vapauden ja yksilöllisen itsenäisyyden aatteista. Näin on Guillandin mielestä Saksankin uusimmassa historiassa toteutunut se korkeampi laki, että „petokselle ja valheelle ei voi perustaa mitään pysyväistä: ennemmin tai myöhemmin sellainen tuote kääntyy tekijäänsä vastaan“. (Kirjan loppusanat s. 321; vrt. yleensä loppulukua).

En voi tässä ryhtyä punnitsemaan, missä kohdin Guillandin esitys on oikeassa, missä väärässä. Tietysti siinä on paljon yksipuolisuutta ja liioittelua osittaisten totuuksien rinnalla. Viittaan vielä ainoastaan yhteen saksalaiseen arvosteluun siitä, jonka Leipzigin professori E. Marcks on julkaissut aikakauskirjassa „Deutsche Litteraturzeitung“ 1900, n:o 1. Marcks puhuu kirjasta kerrassaan kiivastumatta, ylimalkain suopeasti. Hän ei sokeasti hylkää kaikkia Guillandin väitteitä, vaan näyttää päinvastoin esim. myöntävän, että Guillandin useimmat erityismuistutukset puolueellisuudesta ei ainoastaan Treitschkeä vaan myöskin Sybeliä vastaan ovat oikeutetut; viittaapa hän siihen, että hänenkin mielestään Saksan kansa tuossa suurenmoisessa, monipuolisessa kehityksessään v:n 1860 jälkeen on jotain *kadottanutkin*. Mutta toiselta puolen hän osoittaa myöshin Guillandin esityksessä olevan kovin paljon yksipuolisuutta, puuttuvaa käsitystä esitetyistä asioista sekä „dogmatismia“. Guillandin historiallinen „idealismi“ sekä hänen vapaamieliset ja kansanvaltaiset ihanteensa ovat Marcksin mielestä „vahvasti formalistiset“, jota vastoin hän väittää, että saksalaisten historioitsijain maailmankatsannossa, huolimatta heidän „realismistaan“, säilyy ylevä „humaniteetti-aate“ ja „personallisuus-ihanne.“ Ja lopuksi hän vakuuttaa, että Saksan kansa ei suinkaan tunne olevansa henkisen vararikon partaalla; se pessimismi, jota yhteen aikaan siellä täällä huomattiin, on jo väistymässä ja kansa suorittelee tarmokkaasti ja luottamuksella suuria tehtäviään sivistystyön kaikilla aloilla.

Suomi ulkomailla.

— Aikakauskirjan »*Dermatologische Zeitschrift*» molemmissa ensimäisissä vihoissa v. 1900 on muun muassa T:ri J. J. KARVOSEN kirjoittama laaja tutkimus: »*Die Nierensyphilis.*» *A.* Die Nierenerkrankungen in Folge der acquirirten Syphilis.

— T:ri *Max Oker-Blom*illa on aikakauskirjassa „Archiv für die ges. Physiologie“ Bd. 79. v. 1900 kolme eri julkaisua: »*Thierische Säfte und Gewebe in physikolisch-chemischer Beziehung. I & II*» sekä »*Eine Normal-Elektrade für physiologische Zwecke.*

Toimitukselle tullutta kirjallisuutta.

Suomen historialliselta seuralta: Historiallinen arkisto XVI. Vihko I. 3: —

Otavalta: *Rudyard Kipling*, Valon kadotessa (Otavan romaanisarja VI). Suom. Aino Malmberg. Tekijän muotokuvalla. 3: 50. — *Väinö Andelin*, Tyynen meren rannikolta (Otavan helppohintainen kirjasto n:o 49). —: 90. — *Saara Vacklin*, Satanen muistelmia pohjanmaalta. Toinen osa. Suom. Helmi Setälä. 1: 75. — *Rakhmetov*, Venäjän työväestön nykyinen asema. (Yhteiskunnallisia kysymyksiä 14). Tekijän käsikirjoituksesta suom. Arvid Järnefelt. 1: 75. — *Viktor Rydberg*, Itämeren risteilijä (Otavan helppohintainen kirjasto n:o 45 ja 46). Suom. Emil Mannstén. Kaksi vihkoa à 1: 50. — *Leo Tolstoi*, Ylösnousemus. (Otavan romaanisarja 10—11). — *C. Georg Starbäck*, Historiallisia romaaneja. Vihot 25, 26 à —: 25. — *Adolf Saphirin* Selitykset heprealaiskirjeeseen. Suom. Matti Tarkkanen. Vihko 7. —: 35. — *M. F. Roos*, Raamatun selityksiä. Suom. K. E Stenbäck. Vihko 5. —: 35. — *Valfrid Vasenius*, Världsbild och poesi. — *Carl Blink*, Eerikki XIV ja Juhani III. Vihko 20. —: 25. — *Filip Saalasti*, Juurikasvien viljelys. Kuvitettu. Gösta Grotenfeltin kirjoittamalla esipuheella. 1: 25. — *K. E. Stenbäck*, Raamatun selityksiä. Vihko 6 ja 7 à —: 35. — Yleinen kirjallisuuden historia. Vihko 17. —: 90. — F. M—g, Suoviljelyksien lannoittamisesta (Maatalouskirjasto n:o 11). —: 25. — Suomen yleiset perustuslait. Sid. 1: 75. Kartton. 1: 25.

Werner Söderströmiltä: *Ilmari Calamnius*, Lauluja ja runoelmia. 2: 25. — *Kauppis-Heikki*, Tarinoita III. 1: 60. — *Herm. Niemi*, Opas lukemista aljettaissa. —:25. — *Santeri Ingman*, Lahjoitusmailla. Historiallinen näytelmä. 3: 25. — *Charles M. Sheldon*, Richard Bruce. Suomennos. Vihkot 1, 2 à —: 35. — *Vihtori Peltonen*, Asutus- ja rakennusjärjestelmä maaseudulla (Uudenmaan läänin maanviljelysseuran toimituksia V). 1: —. — *Anna Olsoni*, Keittokirja. Viides painos. 2: —. *Anna Friberg*, Kansan keittokirja. Toinen painos. —: 65. *J. V. Snellmanin* Valitut teokset. II osa. Vihot 20, 21. à 1: —. — *Juho Reijonen*, Kertoelmia ja kuvauksia. Vihot 2, 3 à —: 55. — *Leo Tolstoi*, Ylösnousemus. Vihot 8—10. à —: 55. — *Alma Forsius*, Raskauden viimeiset päivät. —:20. — Avarassa maailmassa 14—15 vihko. —: 35. — *Larin Kyösti*, Juhannustulilla, —: 75. — *Heikki Soisalo*, Juhannusaattona. —: 65. — *Alice Gray*, Pikku Elsa. III. —: 50. — *Cecilia Bååth-Holmberg*, Vuosisatamme kansainsankari Garibaldi. Vihot 4, 8—10 à —: 35. — Kyläläisten kirjasia. Vihot 28—30. à —: 05. — *Sven Hedin*, Aasian erämaissa 1893—97. Vihko 1. —: 55. — *Juhani Ahon* kirjasia kansalle N:o 1 ja 2 à —: 25.

U. V. Telén & Kumppanilta: G. von Moser, Yhdistysjuhla. (Näytelmäkirjallisuutta N:o 36). Suomennos, 1: 40.

G. W. Edlundilta: *Zachris Topelius*, Samlade skrifter. Sarja II. Vihot 11—14. 1: 50. — *Emil Sandroos*, Handledning vid biträde å apoteket. 1: 25.

Wesanderin kirjakaupalta: *Hilja Liinamaa*, Primuloita. 1: 25.

Vihtori Alavalta: Antti Rytkönen, Lauluja. 2: 25.

J. Länkelältä: *G. Chr. Dieffenbach*, Luukkaan evankeliumi. Suom. J. G. Grönblad ja K. Kuosmanen. Vihko 3—5.

Pellervolta; *K. Oittinen*, Maanviljelijäin yhteistoiminnasta. — *K. Kerkkonen*, Yhteistoiminta ja maalaisseurat. à —: 10.

N M. K. Y:ltä: *W. Sucksdorff*, Kehitysijän siveelliset vaarat. —: 25.

Työväen sanomalehti-osakeyhtiöltä: *F. W. Farrar*, Piplia, sen arvo ja uskottavuus. Suom. A. B. Mäkelä. 3: 50.

Tekijöiltä: Tellervo, Helsingin suomalaisen jatko-opiston albumi II. — Airut. Albumi liikealalta I. 2: 50. — *J. V. Tallqvist*, Bidrag till belysande af det svenska myntets historia i Finland sedan år 1808. 2: — — En blick på Finlands banks utlåningspolitik sedan år 1868, 2: —. — Kertomus Kuopion kauppakoulun vaikutuksesta 1899—1900: toim. K. A. Videnius.

Suomen matkailijayhdistykseltä: Excursions en Finlande.

Suomen Museo, n:o 2: A. Lindgren, Votiivitauluja Suomessa. — Axel O. Heikel, Korkeapyöränteenmäen löytö. — Väinö Wallin, Unohtuneita kirkkoja y. m.

Finskt museum, n:o 2. A. H—n, Ur våra privatsamlingar. — E. N., Kalkmålningar från 1700-talet i Tenala kyrka. — J. R. A., Från en bouppteckning i Viborg för 250 år sedan. — E. A—n, Henrik Bukowski †. y. m.

Virittäjä, n:o 4—5, A. N., Ritvalan Helkajuhla. — Immosen kivi. — Heikki Ojansuu, M. A. Castrénin oikealisyyskannasta. — Kaarle Krohn, Sanaselityksiä Kalevalaan. — Heikki Ojansuu, Murresanoja kirjakielessä. — Pari etymologiaa. — Heikki Ojansuu, Muutamia „oppineita kansanjohdonnaisia". — Oikeakielisyyttä. — Yleisöltä tulleita kysymyksiä y. m.

Suomen Urheilulehti, n:o 3. Mauritz Mexmontan, Sandowin voimistelusysteemi. — I. W:n, August Blomberg. — Englantilainen setteri. — Purjehdus. — Soutu. — Kalastus. — Polkupyöräily. — Matkailu. — Hevosurheilu. — Uinti. — Kaikenlaista y. m.

Duodecim, n:o 3—4, Reguel Löfqvist, Kaksi tapausta vaginan alimman osan synnynnäistä defektiä. — J. J. Karvonen, Katsaus lääketieteen kehitykseen 19:llä vuosisadalla. — Väittelyjä y. m.

Edistys, n:o 12, v. 1899, Joulualbumi. — P. A., Joulusaarna. — A. G., Rock Springsin ensimäisen suomalaisen seurakunnan kehitys. — G. M. Helin, Katsaus työhön Pensacolan merimieslähetysasemalla. — Hanna Pohja, Talvella. Runo. — Rpp., Lakimies Larson ja tohtori Sorsén. — Arja, Eräs joulun vietto Kurikan kaupungissa. — Transvaali. — E. E. T., Kreikkalais-roomalaisesta mytologiiasta. — Neljäsatavuotisia muistoja. y. m.

Luonnon ystävä, n:o 5—7. A. J. Mela, Kesäilon häiritsijöistä. — Eläinsuojelus ja eläinhävitys. — Ape R., Pikakuvia kasvitieteellisestä puutarhastamme I. — O. Lönnbohm, Pieniä havaintoja. — R. V. Natunen, Kiiltomadoista y. m.

Geografiska föreningens tidskrift, N:ot 1—2: P. Hj. Olsson, En Trapaförande torfmosse på Åland. — J. E. Rosberg, Atlas öfver Finland. — O. A. Joutsen, Rakennustyyppejä keski-Suomen pohjoisosasta y. m.

Nutid, n:o 4—5: Gina Krog, Om kvinnosaks tidskrifter. — M. F., Från landtdagen. — Hedvig Gebhard, Kvinliga Nationalekonomer. — G—d R—s, Arbetskolan i Tavastehus y. m.

Ateneum, n:o 2: Ellen Key, M:me Staël och Napoleon. — August Marquillier, Van Dyck-utställningen i Antwerpen. — Arvid Mörne, Göran Magnus Sprengtporten. — Otto Nordenskiöld, En färd till Alaska och Klondike-området. — Hanna Lindberg, Nyare Arbeten om konst och konstnärer.

Finsk Tidskrift, n:o 4—5: Ralf Saxén, Om namn och namnforskning. — Jakob Tegengrén, Vårfoglar. — M. G. Schybergson, Vetenskapsakademin i Berlin. — Emil Daniels, Politiska bref från Tyskland I. — E. Nervander, Från den finska skulpturens vår. — Valtiopäiviltä, Kirjallisuutta y. m.

Kansakoulun lehti, n:ot 8—11: Konrad H—n, Muutamien Euroopan maiden kansakouluoloista I. — O. V. P., „Kansanopetuksen alalla työskentelevän opettajain ammattilehti" ja Kansakoulun lehti. — Niilo E. Lampinen, Muistelmia Yhdysvaltain kouluoloista. — Kirjallisuutta y. m.

Teologinen aikakauskirja, 4—6: Gustaf Johansson, Tervehdys Turun arkkihiippakunnan arvoisalle papistolle. — Arth. Hjelt, Vapautusliike roomalaiskatolisessa kirkossa. — Herman Råbergh, Johan Brovallis som teolog. — Erik Johansson, I hvilken mening kan Kant kallas protestantismens filosof? — Kirjallisuutta, väittelyä y. m.

Vartija, n:ot 3, 4: Herman Råbergh, Erik Gabriel Melartin. — Frans Nordlund, Asetukset siviiliavioliitosta ja siviilirekisteristä. — Buurien uskonnollinen elämä. — Kirjallisuutta y. m.

Toukomettinen, n:o 10-12: Piirteitä Savon herännäisyyden ajoilta.

Pyrkijä, n:o 4-5: S. A., Väkijuomaliikkeen pitää kukistua. — Santeri Alkio, Kala-Kaija. — Tietoja nuorisoseuraliikkeen alalta, y. m.

Kansanopisto, n:o 4: Erilaisia sivistysharrastuksia — „Talonpoikaiset yliopistot".

Uusi Kuvalehti, n:ot 7—10: Santeri Ingman, Erään tiedemiehen kohtalo. — Kuvia Pariisista ja sen näyttelystä. — Herbert Spencer. — L. N. Aohté.

Kansan Toveri, n:ot 7—10.

Maamies, n:ot 16—23: E. M., Vesijohdosta sananen. — J. E. S., Ohjeita lannoituskokeiden tekemiseen. — Hevoshoitomme y. m.

Pohjanmaan raivaaja, n:o 4—5: Emil M—n, Makkilannan säilyttämisestä ja käyttämisestä. — Hevoshoidosta. — Uutisia y. m.

Puutarha, n:o 4—5.

Iltapuhde, n:o 15-16.

Finsk Veterinärtidskrift, n;o 2.

Dansk Tidskrift, (Touko- ja kesäkuu).

Postimees, n:ot 52—100, *Põllumees*, n:o 3.

Vakuutuslehti. n:ot 2—5.

Vankeinhoitolehti, (Huhtikuun n:o).

Sivistyshistoriallisia katsauksia vuosisadan vaihteessa.

Kirjoittanut

ARVI GROTENFELT.

THEOBALD ZIEGLER, *Die geistigen und socialen Strömungen des neunzehnten Jahrhunderts.* (I osa sarjassa „Das neunzehnte Jahrhundert in Deutschlands Entwicklung“, herausgeg. v. Paul Schlenter.) Berlin 1899. 714 s.
LUDVIG STEIN, *An der Wende des Jahrhunderts.* Versuch einer Kulturphilosophie. Freiburg i. B. 1899. 145 s.
HOUSTON STEWART CHAMBERLAIN, *Die Grundlagen des neunzehnten Jahrhunderts.* München 1890. 1031 s.
Dr. MEHEMED EMIN Efendi, *Kultur und Humanität.* Völkerpsychologische und politische Untersuchungen. Würzburg 1897. 168 s.
ALEX. Freiherr von SIEBOLD, *Der Eintritt Japans in das europäische Völkerrecht.* Berlin 1900. 49 s.

1.

Vuosisadan vaihteen johdosta ilmestyy nykyään paljon teoksia jotka koettavat antaa kokonaiskuvan 19:nnen vuosisadan luonteesta ja osoittaa mitä hyvää ja pahaa, henkistä edistystä ja kenties taantumista se on saanut aikaan. Ylempänä ensiksi mainitut kolme laajanpuolista teosta kuuluvat tuonlaatuisiin vuosisadan katsauksiin.

Kaksi ensimäistä ovat saksalaisten filosofian professorien kirjoittamia. Lukija saattaa sentähden odottaa periaatteellisia, filosofisia meitiskelyjä historiallisen edistyksen käsitteestä ja sivistyksen olemuksesta. Ensiksi mainittu, Strassburgin professorin ZIEGLERin teos, ei kumminkaan sisällä

juuri nimeksikään semmoista historian ja sivistyksen „filosofiaa“. Se kuvailee vain yleiseltä sivistyshistorialliselta näkökannalta vuosisadan ajatusliikkeitä Saksassa ja ottaa muita maita huomioon ainoastaan sen verran kuin se on tarpeellista Saksan henkisen elämän ymmärtämiseksi.

Teos esittää valaisevasti ja miellyttävästi miten tämän, Saksan historiassa niin vaiherikkaan vuosisadan tapahtumat ovat kuvastuneet yleisissä aatevirtauksissa sekä vaikuttaneet niihin. Se kuvaa esim. vuosisadan alussa vallitsevia kirjallisia ja filosofisia suuntia, Preussin sortumista Napoleonin hyökkäyksen alle ja sen uudestaan heräämistä, sisällisiä valtiollisia kiistoja vapaussodan päätyttyä, uskonnollisia aatetaisteluja vuosisadan alkupuolella, liberalismia ja sen pyrintöjä vuosisadan keskipaikoilla. Lopuksi tulee Bismarckin aika. „Rautakansleri“ loi Saksan yhteyden, jota kaikki isänmaanystävät olivat niin kauvan ja niin kiihkeästi kaivanneet, jonka puolesta he olivat turhaan taistelleet ja työtä tehneet. Tekijä osoittaa, kuinka Bismarckin valtava personallisuus ja se suunta, johon hän niin ihmeellisellä menestyksellä ohjasi Saksan politiikan, on painanut leimansa koko Saksan kansan ajatustapaan; se on muuttanut kansan, jota pidettiin etupäässä ajattelijain, runoilijain ja kenties myöskin haaveksijain kansana, valtiolliseksi ja kansallisessa ajatustavassaan hyvinkin „realistiseksi“ kansaksi. Mutta tekijä ei tässäkään tärkeässä kohdassa oikein ota punnitakseen, onko tuo kehitys ollut Saksan kansalle ehdottomasti edistystä, voittoa, vai onko se kenties muutamissa katsannoissa tuottanut tappiotakin.

Ajalta v:n 1871:n jälkeen käsitellään eri luvuissa n. s. „kulturitaistelua“ — Preussin valtion taistelua katolista kirkkoa vastaan 1870-luvulla — syineen ja seurauksineen, sekä sosialista kysymystä ja sosialidemokratiaa; viimeisessä hyvin pitkässä luvussa, jolle tekijä on antanut ruman nimityksen „Fin de siècle“, luo hän monipuolisen silmäyksen nykyisiin aatesuuntiin ja eri aloilla vallitseviin pyrintöihin.

Tekijä lausuu usein *arvostelunsa* tapahtumista. Mielestäni se ei kumminkaan häiritse esitystä, ja hän on oikeassa sanoessaan, ettei hän ole arvostellut asioita minkään määrätyn puolueen kannalta. Hänen personallinen katsantotapansa on omansa miellyttämään puolueetonta ulkomaalaista. Vaikka hän tietysti panee hyvin suurta arvoa niihin tuloksiin, jotka Saksa Bismarckin johdolla on saavuttanut, niin hän kuitenkin monessa katsannossa vastustaa tuota ylenmääräistä „bismarckilaisuutta“,

joka nykyaikoina on enimmin vallalla Saksan yleisössä ja tiedemiehissä. Hän vastustaa yksipuolista kansalliskiihkoa ja kansallista vallanhimoa, niinikään jyrkkää, ihanteellisista pyrinnöistä välinpitämätöntä „realipolitiikkaa". Hän huomauttaa muutamissa paikoissa varovasti Bismarckin politiikan heikkouksiakin (esim. s. 420, 429), viitaten siihen, että tuo suuri realisti ei osannut oikein arvata aatteiden ja ihanteiden voimaa ihmisten mielissä ja sentähden joskus erehtyi politisissa laskuissaankin.

Kuvaavaa on että, vaikka tekijä yleensä on välttänyt kiistelyä, hän on katsonut olevansa pakoitettu tekemään poikkeuksen Saksassa hyvin paljon suositun historioitsijan v. Treitschken suhteen, joka on 5-nidoksisessa teoksessa esittänyt vuosisadan ensi puoliskon historiaa jyrkästi preussiläiseltä ja kuningasmieliseltä, liberalismia vastustavalta kannalta. Vastustaen Treitschkeä Ziegler esim. arvostelee ankarasti Preussin pelkääväistä, neutraliteettia tavoittelevaa politiikkaa Napoleonia kohtaan vuosisadan alkuvuosina, ennen ratkaisevaa yhteentörmäystä v. 1806; niinikään Saksan ruhtinaiden tai hallituksien menettelyä 1815:n jälkeen, kun ne eivät myöntäneet kansalle niitä vapaita valtiomuotoja, joita vapaussodan aikana oli luvattu, vaan kaikin tavoin vainosivat ilmoille pyrkivää vapaudenhenkeä. Ziegler kuvaa ihanteellisilla väreillä, miten Saksan kansa vapaussodan päätyttyä oli täynnänsä jaloja harrastuksia, kuntoa ja voimaa, innostusta kaikkeen hyvään ja kauniiseen; „mutta tätä kansaa Saksan hallitukset eivät osanneet käyttää mihinkään, he pakoittivat sen oppositsioniin ja lopulta vallankumoukseen, se on surkeata" („aber mit diesem Volk haben die deutschen Regierungen nichts anzufangen gewusst, sie haben es hineingetrieben in Opposition und schliesslich in Revolution, es ist ein Jammer" — s. 168). Hän koettaa vielä osoittaa että nuo pyrinnöt Saksan yhteyden perustamiseksi parlamentarista tietä, joita harrastettiin vuosisadan keskipaikoilla, vaikka ne pääasiassa eivät vieneet toivottuun lopputulokseen, eivät kumminkaan menneet kokonaan hukkaan, vaan valmistivat tietä myöhemmälle, Bismarckin johtamalle yhdistämistyölle; „ilman vuotta 1848 ei olisi tullut mitään vuotta 1870" (s. 395).

Zieglerin suosio vanhempaa liberalista suuntaa kohtaan, jota nykyään Saksassa usein arvostellaan varsin epäsuopeasti, ilmestyy hieman omituisesti hänen lausunnoissaan keisari Fredrikin lyhyestä hallitusajasta (v. 1888). Hän lausuu että se sukupolvi Saksan kansaa, joka itsetietoisena

oli elänyt vuoden 1848 sekä taantumisajan, joka oli vaikeilla ulkonaisilla ja sisällisillä taisteluillaan saanut keisariuden perustetuksi ja yhdistänyt Saksan valtakunnan ja joka sentähden „syvemmin kuin mikään muu sukupolvi tunsi nuo vanhat, liberaliset vapauden ja yhteyden aatteet", olisi asiain tavallisen kulun mukaan keisari Fredrikissä noussut keisaristuimelle. Mutta se ei koskaan päässyt johtavaan asemaan. Ja siitä on syntynyt ikäänkuin aukko Saksan kansan henkiseen elämään, kun kokonaisen sukupolven mielialat, kokemukset ja katsantotavat eivät ole päässeet vaikuttamaan (s. 531). Saksan nykyisen keisarin politiikasta lausutaan pari kertaa ankaranpuolisia arvosteluja.

Teos tekee varsin miellyttävän vaikutuksen ennen kaikkea tosihumanisen henkensä tähden, joka siin vallitsee. Se puolustaa m. m. yleensä todellista suvaitsevaisuutta ei ainoastaan eri uskontoja, vaan myöskin eri kansallisuuksia kohtaan. Sen ohessa voi sitä suositella senkin nojalla, että se antaa elävän käsityksen Saksan sivistyskehityksestä 19:nnellä vuosisadalla mielestäni paremmin kuin monet laajemmatkin, tavalliseen historialliseen malliin kirjoitetut esitykset. Periaatteellisiin kysymyksiin sivistyksen olemuksesta ja arvosta se ei kumminkaan koske niin perusteellisesti, kuin sitä aloittaessani odotin.

Vielä mainittakoon yksi piirre tekijän katsantotavasta, joka varmaankaan ei miellytä kaikkia lukijoita, ja jossa hän mielestäni menee liian pitkälle. Hän vastustaa monin paikoin *romantiikkaa* sekä yleensä kaikkia mystillisiä ja haaveellisia ajatussuuntia. Käsitellessään vuosisadan alussa laajalle levinnyttä romantillista aatesuuntaa hän tosin tunnustaa sen olleen osaksi tarpeellisen ja oikeutetun, mutta väittää kuitenkin, että „se paha, minkä se tuotti Saksan kansalle, suuresti voitti sen hyvän, minkä se sai aikaan" (s. 43). Hän moittii sitä siitä, että se tuotti epäselvyyttä ja subjektivista mielivaltaa ajattelemiseen ja elämään, edisti taantumispyrintöjä ja epävapautta sekä jätti jälkeensä "valheellisuutta" („Verlogenheit", s. 54), jota vastaan on täytynyt taistella läpi koko vuosisadan. Se on sitten ollut vaikuttamassa, missä on tahdottu epäselvästi sekoittaa yhteen kaikkia eri taiteita, niinkuin Rich. Wagner tahtoi, tai taidetta ja tiedettä, niinkuin Nietzsche, tai taidetta ja elämää, niinkuin Bayerin kuningas Ludvik II. Ja vielä kun vuosisadan lopussa romantiikka uudelleen pyrkii ilmi esim. taiteellisena symbolismina ja mystisisminä, niin se on Zieglerin mielestä jotain sairaalloista (vrt. s. 662—82).

Teos on koristettu 13:lla kauniilla muotokuvalla.

Siinä sarjassa, johon Zieglerin teos kuuluu, ilmestyy toisten tekijäin kädestä samanlaisten nidosten muodossa esityksiä Saksan „valtiollisesta historiasta", „kirjallisuushistoriasta", „kuvaavien taiteiden historiasta," „musikin historiasta", „teatterin historiasta", „luonnontieteiden historiasta", „teknikin historiasta" ja „sotahistoriasta" 19:nnellä vuosisadalla. Muutamat niistä ovat jo tulleet julkisuuteen.

2.

Bernin professori L. Stein nimittää teostaan „kulturifilosofian yritykseksi". Ei tämäkään teos kumminkaan täydesti tyydytä sitä lukijaa, joka etsii tosifilosofista, syvimpiin peruskysymyksiin menevää tutkimusta sivistyksen olemuksesta. Kirja sisältää 20 pienempää kirjoitusta, joista useimmat ennen ovat ilmestyneet hajallaan aikakauskirjoissa. Niiden joukossa on muutamia, jotka eivät juuri kuulu „kulturifilosofiaan", niinkuin esim. kaksi erityistutkielmaa filosofian historian alalta, muinaiskreikkalaisen filosofian jatkumisesta keskiaikana arapialaisten kesken; tekijä on ottanut ne mukaan kokoelmaansa siitä syystä, että ne hänen mielestään valaisevasti osoittavat europalaisen sivistyskehityksen „kontinuiteettia", yhtäjaksoisuutta, niinäkin aikoina, jolloin kehityksen lanka ensi silmäyksellä näyttää katkenneen. Sen ohessa tavataan esim. kaksi kirjoitelmaa Nietzschestä. Mutta teos sisältää toisia kirjoituksia, jotka tosiaankin yrittävät periaatteellisesti punnita ja selvittää sivistyksen sisintä ydintä suoranaisemmin kuin Zieglerin kirja; niin esim. kirjoitukset: „kehityksen aate hengen historiassa", „elämäntarkoitus ja elämänkatsanto", „darvinistinen ja sosialistinen etiikka", „uskonnollinen optimismi", „20:nnen vuosisadan valtiolliset ja yhteiskunnalliset tehtävät".

Onko historiassa todellista edistystä? Steinin vakaumuksena on darvinistiseen kehitysoppiin nojautuva „yhteiskunnallinen optimismi". Hän on ehdottomasti vakuutettu siitä, että ihmisen kyvyt ovat jalostuneet ja yhä jalostuvat. Jokainen lapsi nykyisissä sivistyskansoissa syntyy varustettuna hienommalla aivojen rakennuksella ja paremmilla henkisillä kyvyillä kuin ihmiset muutamia tuhansia vuosia sitten ja kuin nykyaikainenkin raakalainen (s. 27—9, 51—2). Siten ihmiskunta yhä on edistynyt ja tulee varmaan tulevaisuudessakin edistymään.

Mutta mikä on inhimillisen olemassaolon ja kaikkien sivistyspyrintöjen loppumäärä, korkein ihanne? Tekijä määrittelee sitä puhtaastaan „utilitaristisesti“, — tavalla, joka mielestäni ei suinkaan ole tyydyttävä. Noihin suuriin, äärimäisiin kysymyksiin: „miksi yleensä pyrimme ihanteihin?“, „miksi meidän tulee olla siveelliset?“ ei hän tiedä muuta vastausta kuin: „koska tahdomme olla onnelliset“. Siveyslaki ei ole ankara käskijä, vaan se on „lempeä haltijatar“, joka mairitellen kuiskailee: „sinun pitää — tulla onnelliseksi“. Onnellisuus on välttämättä ihmisen viimeinen, lopullinen elämäntarkoitus. Siveysopin täytyy lähteä kunkin ihmisen omasta, individualisesta onnesta. Siitä me „johdumme vähitellen“ „sosiali-eudaimonismiin“, s. o. siihen aatteeseen, että *kaikkien ihmisten* onnellisuus pitää asettaa periaatteeksi ja pyrintöjen loppumääräksi (ks. varsinkin s. 236—40). Niinkuin monet muut utilitaristit (esim. STUART MILL) siirtyy Steinkin hyvin keveästi, melkeinpä huomaamatta alkuperäisestä individualisesta itsekkyyskannasta yleisonnen periaatteeseen. Hän ei käsitä sitä ajatusta, että olemme sisällisesti pakoitetut panemaan välittömästi ja ehdottomasti arvoa muuhunkin, kuin nautintoon ja nautinnon välikappaleihin. Mutta jos hänen kannalleen asettuu, niin on mahdotonta ymmärtää, mistä sitten ihmiseen perästä päin tulee se aate, että hänen «*pitää*» edistää yleisonnea, — siveellisen *velvoituksen* aate. Stein näkyy tyytyvän siihen selitykseen, että velvollisuuden tunne on mielleassosiatsioni, joka sukupolvien vieriessä „luonnollisen valinnan“ kautta on syntynyt ja juurtunut henkemme ja aivojemme rakenteeseen.

Kaikki „kulturi“ tähtää siihen, että koko maapallo kaikkine tuotteineen on tehtävä välikappaleeksi, joka palvelee ihmiskunnan hyvänoloa, tuottaa ihmisille niin paljon nautintoa kuin mahdollista niin vähillä kärsimyksillä ja ponnistuksilla kuin mahdollista. Tuon „välikappaleen“ hallitsemisessa ja yleensä kaikessa fysillisessä ja henkisessä toiminnassa on puhtaasti toteutettava „vähimmän voimamäärän prinsiippi“ („restlose Durchführung des Prinzips des kleinsten Kraftmasses“, s. 21, vrt. s. 26), s. o. kaikki toiminta on sovitettava *täydelleen tarkoituksenmukaiseksi* tavoiteltuja tarkoitusperiä varten, niin että saavutetaan niin paljon kuin suinkin mitä vähimmällä energian kulutuksella.

Mainituissa kohdissa tekijä on lausunut kulturi-ihanteensa muodossa, joka hyvin kuvastaa naturalistista ja positivistista ajatussuuntaa. Hieman

idealisemmalta kuuluu hänen esityksensä, kun hän lausuu, että tarkoitusperäksi on asetettava personallisuuksien voimakas kehitys, tai ihmistyypin kohottaminen korkeimmilleen (s. 214—6, 268). Mutta hänen mielipiteensä näyttää olevan se, että viimeiseksi mainitut sivistysihanteen muodostukset osoittavat hyödyllisiä *välitarkoituksia*, onnellisuuden periaate sitävastoin osoittaa suorastaan viimeistä loppumäärää ja arvomittaa. Ulkonaisesti eli valtiollisesti kehitys on tekijän mielestä vievä siihen, että länsieuropalais-amerikalainen sivistysmuoto eli, niinkuin hän joskus (esim. s. 338) sitä nimittää, „helleniläis-juutalais-kristillinen“ kulturisystemi tulee hallitsemaan koko maanpallolla. Sille on hankittava mailman-yksinvalta („Weltdiktatur“, s. 26—9 y. m.). Uskossaan sen ehdottomaan etevämmyyteen hän vaatii, ihmiskunnan yhteisen edun nimessä, että maapallon muut osat, esim. Kiinan valtakunta, ovat suorastaan *jaettavat* europalais-amerikalaisten sivistyskansain kesken ja että toisenluonteiset sivistyspiirit, jos ne asettuvat vastarintaan, väkivallalla kukistetaan (ks. s. 34, 359, 380—92). Itsetietoisesti pitää sivistyskansain ryhtyä toteuttamaan tällaista *aristokratista* sivistysihannetta.

Tekijä luulee, että nämä aikeet voidaan toteuttaa melkein aivan rauhallisesti. Ei tarvita muuta, kuin että suuret sivistysvaltiot yhtyvät liittokunnaksi. Ne voivat silloin helposti hallita muita kansakuntia ja määrätä ihmiskunnan kohtalot. Keskuudessaan ne voivat saada toteutetuksi tilan, joka lähenee ikuista mailmanrauhaa, vaikkei sitä voida täydelleen saavuttaa. Hän toivoo, että saadaan perustetuksi pysyväinen kansainvälinen sovinto-oikeusto, joka, kiistan sattuessa sivistyskansain välillä, *aina* ensiksi tutkii asiaa ja siitä ilmaisee ajatuksensa. Siitä on oleva hyvin paljon hyötyä, joskaan tuo sovinto-oikeus ei voi pakoittaa kansoja alistumaan tuomionsa alle. Sillä jo kiistakysymyksen tarkka punnitseminen ja asian viivytys tulee useimmissa tapauksissa vaikuttamaan, että kansallinen kiivastus ja sodaninto ehtii lauhtua. Silloin sota muuttuu tosiaankin *viimeiseksi* hätäkeinoksi, johon kansa vetoo ainoastaan todellisissa kansallisissa elinkysymyksissä.

Tekijä vastustaa kumminkin kansallista sortoa, yrityksiä keinotekoisesti ja väkivaltaisesti sulattaa eri kansoja toisiinsa. Pitää suvaita eri kansallisuuksia ja kieliä sekä antaa niiden vapaasti kehittyä. Sivistyselämän rikkaus perustuu juuri siihen, että jokainen kansa vapaasti kehittää omituisuuttaan. Tekijä pitää kansallista suuruudenkiihkoa („natio-

naler Grössenwahn", s. 386) suurena vaarana, joka uhkaa sivistystämme ja jota pitää välttää. Mutta sittenkin hän vaatii tuota sivistyskansain „mailman-yksinvaltaa". Hänelle ei näy johtuvan mieleen että, niin kauan kuin sitä vaaditaan vain yhdelle ihmiskunnan osalle, niin ei voi pysyväistä rauhaa odottaa. Tuntuukin siltä kuin hänen rauhaa rakastavaa mieltänsä ja hänen optimismiaan ei juuri häiritsisikään se seikka, että ehkä vielä kauan täytyy käydä verisiä sotia joissakin *kaukaisissa siirtokunnissa*. Yhdessä paikassa hän sanoo että muutamat ovat peljänneet ihmiskunnan liian rauhallisen elämän vaikutuksesta veltostuvan, mutta hän rauhoittaa meitä m. m. sillä, että siirtomaat vielä vuosisatoja tulevat olemaan tanterena, jossa harjoitetaan ja koetellaan sotaista kuntoa (s. 364).

Länsieuropalais-amerikalaisen sivistyssuunnan tunnusmerkkinä on *elämään ja toimintaan kehoittava optimismi,* luottamus edistykseen. Tämä optimismi on uskonnollisena mailmankatsantona ilmestynyt „mosaismissa ja siitä kehittyneessä kristillisyydessä" („der Mosaismus und dessen Fortbildung, das Christentum", s. 333), sill'aikaa kuin pessimismi, joka kieltää ihmiselämän arvon ja kehoittaa hylkäämään toiminnan ja koko elämän, on saanut muotonsa buddismissa. Tekijä, joka itse lienee syntyperältään juutalainen, koettaa osoittaa että juutalaisuuden tuottamat sivistysainekset ovat hyvin suuriarvoiset. „Kaikki muut vanhat kulturit" ovat ihailleet *mennyttä* kulta-aikaa, mosaismi on ensimäisenä kuvaillut *tulevaa* Messiaan valtakuntaa ja siten teroittanut mieleen edistyksen aatetta, istuttanut tunnustajiinsa „optimistisia vaistoja" (339 s.). Mosaismi on „molempien tytäruskontojensa, kristinuskon ja muhammetilaisuuden kautta" valloittanut maailman. Ja vaikkapa „tyttäret" toisinaan kuinkakin kiivaasti kapinoivat „uskonnollista kantaäitiään" vastaan, niin se on tekijän mielestä vain „perhekiistaa", — joka tosin on hyvin kiusallista ja tuskastuttavaa, mutta niin pian kuin on käännyttävä muukalaista, s. o. elämän perivihollista, pessimististä maailmankatsantoa ja elämänsuuntaa vastaan, niin perheen kiistelevät jäsenet käyvät yhteisin voimin taisteluun (s. 341). Sentähden tekijä arvelee, ettei se „onneton historianvaihe", johon Europan sivistyskansat nyt ovat joutuneet, — suvaitsemattomuuden, antisemitismin valta-aika, — voi kestää kovin kauan.

Europalaisen sivistyssystemin toisena tärkeänä tunnusmerkkinä on *selvän ymmärryksen* mukainen mailmankatsanto, *valistushenki.* Stein

vastustaa, osaksi melkein samoilla sanoilla kuin Ziegler, ainoastaan vähän jyrkemmin, romantiikkaa, haaveellisuutta, mystiikkaa (etenkin kirjoituksessaan „Tunne-anarkia"). Hän huomaa epäselviin tunteihin nojautuvia mystillisiä virtauksia melkein kaikilla nykyaikaisen henkisen elämän aloilla, esim. kaunokirjallisuudessa, taiteessa; koettavatpa tieteessäkin senkaltaiset suunnat voittaa sijaa, niinkuin spiritismi, biologinen ja lääketieteellinen mystiikka, „meta-matematinen" spekulatsioni. Ja Steininkin diagnosin mukaan mystisismin kaikki muodot ovat henkisen tasapainon sairaalloista häiriötä, tunteen vaarallista ylivaltaa. Hän ei kiellä, että tunne-elementeillä on suuri merkitys ihmiselämässä ja ihmiskunnan kehityksessä, mutta *järki* olkoon hallitsijana ohjaamassa.

Monessa paikassa Stein palaa, jotenkin silmiinpistävällä itsetyytyväisyydellä, pariin lempiaatteeseen joiden avulla hän luulee selvittävänsä tärkeitä tieteellisiä kysymyksiä, mutta jotka mielestäni eivät todellisesti niitä valaise. Niin hän esim. luulee levittävänsä uutta valoa „sosiologian", yhteiskuntatieteen luonteeseen selittäessään, että sosiologiset tapahtumat ovat „määrätyssä *rytmissä* palautuvia ilmiöitä". Siitä näet hänen mielestään seuraa, että sosiologian koko menettelytapa ja tutkimussuunta on omituisella välikannalla niiden tieteiden välillä, jotka etsivät *yleisiä lakeja*, ja niiden, jotka kertovat *yksityistapahtumia*. Hän ei uskalla väittää, että sosiologia voi löytää yleispäteviä lakeja, se osoittaa vain jonkunmoista tapahtumain „rytmiä" (vrt. kirjoituksia „sosiologian olemus ja tehtävä" sekä „inhimillinen yhteiskunta filosofisena probleemina"). Mielestäni tämä esitys ei selvitä, vaan pikemmin hämmentää käsitystä yhteiskuntatieteen luonnosta. Toden teossa sen pitää empimättä etsiä kansallisia lakeja, syysuhteita, jotka olemukseltaan ovat yleispäteviä. — Niinikään mitä tekijä sanoo historiallisen kehityksen „immanentisesta teleologiasta" (esim. s. 19, 53, 59) ei todellisesti valaise sitä probleemia, miten mailmanjuoksussa ilmenevä tarkoituksenmukaisuus on filosofisesti ymmärrettävä.

Yleensä Steinin teos antaa ajattelemisen aihetta, tarjoo mieluisaa ja huvittavaa lukemista. Mutta hänen filosofinen ajattelunsa ei mene juuri syvälle, eikä teos sentähden suurien peruskysymyksien suhteen anna lukijalle paljoa suoranaista johdatusta oman elämänvakaumuksen muodostamiseen. Hänen kantansa on sitä vapaamielisyyttä, joka perustuu selvään, ymmärryksenmukaiseen yleishyvän aatteeseen, mutta ilman

korkeampia, ihanteellisia ja tunteenomaisia mielentarpeita. Esim. käsitellessään kysymystä eri kansojen suhteesta toisiinsa hän kyllä edustaa katsantotapaa, jota yleensä sopii sanoa „humaniseksi", mutta me kaipaamme siinä kumminkin hienompaa, ankarampaa oikeudentuntoa.

3.

Vilkkaampaa huomiota kuin kumpikaan edellämainituista julkaisuista näkyy herättäneen H. ST. CHAMBERLAINin laaja teos. Se onkin omansa saamaan lukijain intohimotkin liikkeelle. Muutamat kansalliskiihkoiset saksalaiset sanomalehdet ovat tervehtineet sitä riemulla. Toiset arvostelijat ovat tehneet hyvin painavia muistutuksia sitä vastaan. Par'aikaa ilmestyy vihottain teoksen toinen painos.

Oman ilmoituksensa mukaan tekijä ei ole tiedemies, vaan „dilettantti" tieteellisten tutkimuksien alalla. Hän on syntyänsä englantilainen, mutta on vuosikausia asunut Saksassa ja on jo ennen herättänyt huomiota saksaksi kirjoittamallaan teoksella Rich. Wagnerista. Sitäpaitsi hän on työskennellyt kasvitieteen alalla. Hän käyttää kirjallisesti Saksan kieltä niin sujuvasti ja voimakkaasti, että synnynnäiset saksalaiset sitä ihmettelevät. En tiedä, onko hän Britannian johtavan ministerin, buurein vihollisen Joseph Chamberlainin sukulainen; mutta se henki, joka kirjasta puhuu, muistuttaa mahtavan siirtomaa-ministerin valloitushimoista, häikäilemätöntä „realipolitiikkaa". Tosin teos, saarnatessaan „natsionalismia" ja realipolitiikkaa, asettaa korkeimmaksi loppumääräksi *germanilaisten* mailmanherruuden, — joten buurien pitäisi syntyperänsä nojalla saada olla osallisina siitä.

Teos on aiottu johdattavaksi osaksi vielä laajempaan teokseen, jonka toinen osa tulee seikkaperäisesti käsittelemään 19:ttä vuosisataa. Nyt ilmestynyt osa esittää länsieuropalaisen sivistyskehityksen johtavia aatteita ja peruspiirteitä noin Kristuksen syntymästä alkaen 19:nnen vuosisadan alkuun asti. Tämä osa tehtävätä näyttää enimmin viehättäneen tekijää.

Perussävelenä on siinä „germanilaisuuden" ylistys. Mutta tekijä ymmärtää tämän käsitteen omituisessa, laajennetussa merkityksessä. Hän luulee, että germanilaiset, keltiläiset ja slaavilaiset heimot historiallisen ajan alussa muodostivat jotenkin läheisen yhteyden; ja hän väittää että kaikki,

mitä uuden ajan historiassa on saatu aikaan elinvoimaista, jaloa, suurenmoista, on lähtenyt tuosta „pohjoiseuropalaisesta slavo-kelto-germanilaisesta rodusta", jota hän myöskin lyhyesti nimittää „germanilaiseksi". Sittemmin ovat alkuperäiset slaavilaiset melkein kokonaan sulautuneet toisiin, alempiin rotuihin ja kadottaneet alkuperäisen luonteensa, muuttuneet „slavo-germaneista" vähemmänarvoisiksi („minderwertige", s. 421 y. m.) slaavilaisiksi. Ja koska keltiläisetkin suurimmaksi osaksi ovat hävinneet historian näyttämöltä, niin nykyään melkein yksistään varsinaiset germanilaiset kansat edustavat ihmiskunnan edistyttävää ainesta.

Tekijän historiankäsitys perustuu yleensä katsantotapaan, jota sopii nimittää „rodun fatalismiksi". Hän luulee, että perityt rotuomituisuudet salaperäisellä, hävittämättömällä voimalla hallitsevat kansojen kehitystä. Rodun tunnusmerkkinä ei ole kieli, sitä luuloa hän monin paikoin vastustaa; esim. nykyiset „slaavilaiset" kansat eivät, huolimatta kielestään, ole oikeita indogermaneja, eivätkä myöskään armenialaiset; juutalaiset ja syyrialaiset eivät ole todellisia seemiläisiä; kaikkiin noihin kansoihin on hänen käsityksensä mukaan sulautunut niin paljon vieraita aineksia, että ne nykyänsä ovat omituisia sekarotuja. Rodun omituisuudet piilevät syvällä ruumiin, aivojen rakenteessa ja kansan henkisissä luonteenomituisuuksissa. Tekijä etsii rodun ratkaisevia tunnusmerkkejä m. m. semmoisista ilmiöistä, kuin että germaneilla muka on omituinen oikeuskäsityksensä ja uskonnollinen katsantotapansa, joka eroaa kakkien muiden rotujen käsitystavasta.

Historian voimakkaat muodostumat ja jalot tuotteet syntyvät ainoastaan määrätyistä, jaloista roduista, ja yleensä *«puhtaista»* roduista. Eri rotuaineksien yhteensulautuminen ei ole kumminkaan aina turmiollinen. Päinvastoin: kun toisiinsa sulautuu kansanaineksia, rodunhaaroja, jotka ennen jo ovat keskenään *jotenkin läheistä sukua,* niin se on usein eduksi; syntyy uusi terve, vieläpä jalostunut ja vahvistunut rodun muunnos. Niin esim. muinaiskreikkalainen ja muinaisroomalainen kansa tekijän mielestä muodostui (ks. m. m. s. 135,279); niin Englannin kansa ja suuri osa Saksan kansaa ovat syntyneet „slavo-kelto-germanein" eri haarain yhteensulamisesta. Mutta yhtyvien aineksien pitää olla ennakolta sukua toisilleen, niiden sekoittumisprosessin pitää kestää vain rajoitettu aika ja sen jälkeen pitää seurata riittävän pitkä, enemmästä verensekoituksesta vapaa aika, jonka kuluessa nuo ainekset saavat häiritsemättä

ja täydellisesti sulautua toisiinsa uudeksi, yhtenäiseksi rotumuodostukseksi, kansallisuudeksi.

Kaiken jalon historiallisen kehityksen perivihollinen on sitävastoin roduton, muodoton *„kansainkaaos"*, — aivan erilaisten ihmisrotujen rajaton toisiinsa sekoittuminen. Se tuottaa „orjansieluja". Semmoinen kansainkaaos syntyi varsinkin Rooman keisarikunnan aikana, jolloin tekijän arvelun mukaan Italia täyttyi Afrikasta ja Aasiasta tuoduilla orjilla, jotka sitten saivat vapautensa ja sulautuivat roomalaisiin.[1] Hän on sitä mieltä, että nykyiset „romanilaiset" kansat ovat tuon „kansainkaaoksen" jälkeläisiä ja sentähden kykenemättömät tuottamaan mitään suurta. Niinikään *katolinen kirkko* on kansainkaaoksen hengen tuote, „germanilaisuuden" ja vapaan, individualisen henkisen kihityksen perivihollinen.

Turmiollisimpia erehdyksiä on yleensä se luulo, että länsieuropalainen sivistys on *yksi aste* ja *ilmaus* ihmiskunnan yleistä, yhä jatkuvaa kulturiedistystä. Mitään ihmiskunnan yhtäjaksoista edistystä ei ole. Jokainen omituinen sivistysmuodostus menneinä aikoina ja nykyaikana on yhden erityisen ihmislajin tuote. Nykyinen länsieuropalainen sivistyksemme on „germanein" luoma, sen laatu perustuu heidän ruumiillisiin ja henkisiin omituisuuksiinsa. Tällä ihmistyypillä, germaneilla, on suuret ja ylevät hengenlahjat, mutta sen elämänmuodolla ja sen luontaisilla kyvyillä on myöskin, „niinkuin kaikella yksilöllisellä", määrätyt, ahtaat, poistamattomat rajoituksensa (s. 10). „Olkoonpa, että Jumalan edessä kaikki ihmiset, vieläpä kaikki olennot ovat samanarvoiset: jumalallinen laki käskee kuitenkin yksityisolentoa säilyttämään ja puolustamaan omituisuuttaan" (s. 17). Sentähden tekijä ankarasti ahdistaa kaikkea, mikä ei ole germanilaista, sovittaen siihen Goethen sanat:

„Was euch das Inn're stört,
Dürft ihr nicht leiden!"

Hän sanoo toivovansa, ettei hän ole missään taistellut epäritarillisesti. Valitettavasti lukija ei voi katsoa tuon toivomuksen toteutuneen, kun tekijä

[1] Nämä olettamukset eivät sovi yhteen uusimpien historiallisten tutkimustuloksien kanssa. Tutkimukset ovat nim. vieneet siihen päätökseen, joka nykyänsä lienee historioitsijain kesken jotenkin yleisesti tunnustettu, että orjia ei ollut muinais-Italiassa läheskään niin paljon kuin ennen on luultu.

esim. väsyttävän yksitoikkoisesti lukemattomin paikoin nimittää hyvin monia kansoja herjausnimillä „Bastarde“, „Mestizen“ y. m.

Jos kysymme, mitkä ominaisuudet kohottavat germanit muiden rotujen yläpuolelle, niin tekijä vetoo etupäässä individualiteetin, itsenäisen personallisuuden voimakkaaseen kehitykseen, sisällisen vapauden henkeen, joka hänen mielestään ilmenee heidän historiassaan alusta alkaen paljoa elävämpänä kuin muissa kansoissa (vrt. varsinkin s. 663 seur.). Sitäpaitsi heissä on elävämpi velvollisuudentunto, syvempi uskonnollismielisyys ynnä paljon muuta hyvää. Tosi-germanein uskonnossa on vahva *mystillinen* piirre, jota Chemberlain siis tietysti puolustaa.

Mitä germanit ovat luoneet historiassa, sitä he eivät ole voittaneet tavoittelemalla noita sentimentalisia, epäilemättä jalosta mielenlaadusta syntyneitä, mutta mahdottomia aatteita kaikkien ihmisten veljeydestä ja tasaarvosta, „n. s. yleisihmisyydestä“ („die angebliche Menschheit“, s. 713 seur.) y. m. s.; vaan sen kautta, että he kiihkeästi ovat pyrkineet levittämään omaa sivistystään, henkeään, valtaansa yli maapallon („. . nicht durch Humanitätswahn, sondern durch gesunde, selbstsüchtige Kraft, . . . nicht durch Genügsamkeit, sondern durch unersättlichen Heisshunger“, s. 725; vrt. muuten esim. s. 30, 721, sekä noita kiivaita soimauksia ranskalaista „ihmisoikeuksien julistusta“ vastaan s. 852 seur.).

Suurta mielenkiintoa on herättänyt se omituinen tapa, millä Chamberlain esittää *juutalaisten* kansallisluonnetta ja heidän osaansa historiassa. Hänen kantansa on jotenkin jyrkästi juutalaisvihollinen, vaikkei hän omasta mielestään kumminkaan kuulu varsinaiseen antisemiitti-puolueeseen. Juutalaisen kansallisluonteen perusominaisuudeksi hän katsoo sen, että ponteva, sitkeä *tahto* yksinvaltiaana hallitsee sielussa, jota vastoin sielunelämän muut puolet, varsinkin tunne-elämä ja fantasia, ovat perin köyhät, kutistuneet. Näitä ajatuksia kehittäen hän väittää, että seemiläiset ja erittäinkin „heidän velipuolensa“ juutalaiset aina ovat olleet „kurjan köyhiä todellisesta uskonnollisuudesta“ (! „bettelarm an echter Religion“, — s. 18, vrt. 220 seur., 391—415). Uskonnossaan he eivät aavista mitään salaperäistä, mitään ihmeellistä, vaan koko heidän uskontonsa on „materialistinen“; se on uskoa aistillisiin tosiasioihin ja ilmestyksiin sekä itsekästä oman edun tavoittelua sen kautta, että tottelevat oman kansallisjumalansa *mielivaltaisia* käskyjä. Seemiläiset ovat muka todennäköisesti ainoat ihmiset maan päällä, jotka koskaan ovat harjoittaneet todel-

lista epäjumalainpalvelusta (s. 230, 397). Tekijä puolustelee laajasti äärettömän heikoilla perusteilla sitä lapsellista, mielivaltaista väitettään, että Jeesus ei ollut juutalaista, vaan luultavasti arjalaista sukuperää (s. 210 seur.).

Hän esittää yleensä monimutkaisia teorioja Juudan kansan syntyperästä, — tietysti osaksi seuraten arveluja, joita erityistutkijat sillä alalla ennen ovat tuoneet esiin, mutta myöskin tarpeen vaatiessa niitä muodostellen. Jo *israelilaiset* olivat, hän väittää, sekarotua, joka oli syntynyt onnettomasta ja luonnottomasta aivan erilaisten aineksien sekoituksesta, seemiläisistä, eräästä ikivanhasta syyrialaisesta ihmisrodusta sekä arjalaisista „amoriiteista" (s. 345—72). Tähän hän liittää muutamia hurjia mielikuvitelmia, joiden mukaan *synnin* tietoisuus juutalaisten uskonnossa — joka on paljoa alhaisempaa laatua kuin sama käsite kristinuskossa, — ytimessään on vaistomaista tunnetta siitä, että Israelin kansan olemassaolo on „syntiä"; kansa on syntynyt verisekoituksen kautta, joka alusta alkaen oli „rikos luontoa vastaan" (s. 372 4). Varsinainen nykyaikainen *juutalainen* kansallisluonne ja uskonnonmuoto on kuitenkin hänen esityksensä mukaan muodostunut tai oikeastaan „keinotekoisesti tehty" paljon myöhemmin, vasta sinä aikana, jolloin Israelin valtakunta jo oli hävitetty mutta Juuda vielä oli olemassa (vv. 721—586 e. Kr.), sekä sitten Baabelin vankeuden aikana (vrt. varsinkin s. 421 seur.).

Tekijän väitteet herättävät melkein joka sivulla ajattelevassa lukijassa epäilyksiä, vastaväitteitä, usein suuttumusta. Voisin täyttää kymmeniä sivuja niillä hämmästyttävillä paradokseilla, joita kirjassa vilisee.

Kun Italiassa, Ranskassa, Espanjassa on saatu aikaan jotakin elinvoimaista ja arvokasta, niin sen ovat muka toimittaneet „yksinomaan" ne „ulkonaisesti vain latiniseeratut, mutta sisällisesti puhtaasti germanilaiset ainekset", joita silloin vielä oli niissä maissa (s. 693 seur.). Tekijä ylistää esim. Italian „renessansia" — hänen mielestään se olisi paremmin nimitettävä vain *uus*muodostukseksi („nascimento") — germanein teoksi. Italiassa oli muka säilynyt läpi vuosisatojen melkein puhtaastaan germanilaisia perheitä, longobardein ynnä muiden jälkeläisiä, ja heistä on kaikki hyvä lähtenyt![1] Melkein hullunkurista on lukea, millä höyhenenkeveillä

[1] Näitä väitteitä voi suoranaisesti todistaa vääriksi. Esim. Firenzen etevimmät, renessansiajalla johtavat ylimysperheet olivat todistettavasti kohonneet kauppiassäädystä, joten on aivan selvää, että ne eivät polveudu noista harvalukuisista germanilaisista valloittajista.

(ja keskenään ristiriitaisilla) perusteilla tekijä tahtoo luulotella, että Michelangelo, Rafael, vieläpä Cavour ja Crispi ovat katsottavat germaneiksi, kun sitävastoin Italian kansan pääjoukko on kansainkaaoksen tuote (s. 698), — Ludvig XIV Ranskassa on pannut toimeen muutamia mitä turmiollisimpia, kerrassaan „antigermanisia“ tekoja, ennen kaikkea protestanttien vainon; mutta monissa katsannoissa hän osoittautui „todelliseksi germaniksi“, esim. puolustaessaan Ranskan kirkon itsenäisyyttä paavia vastaan (s. 722). Yleensä Ranskan sivistyskehityksessä aina suureen vallankumoukseen asti germanilaiset ainekset, germanilainen henki olivat johtamassa (s. 727). Mutta siellä samoin kuin Italiassakin ovat ne ainekset yhä heikontuneet, kansa on yhä täydellisemmin „romanilaistunut“, s. o. alhaisemmat rotuainekset ja pyrinnöt ovat päässeet voitolle. Sitten vielä tuo „raaka korsikalainen“ jalallaan tallasi maahan mitä oli jäljellä germanilaista individualisen itsenäisyyden henkeä (s. 661).

Chamberlain väittää, että Turkki on „viimeinen Europan kolkka, missä koko kansa elää häiritsemättä onnellisena ja tyytyväisenä, tuntematta sosialisia kysymyksiä ja olemassaolon katkeraa taistelua, missä . . . puustavillisesti ei ole mitään köyhälistöä, vaan kaikki ovat yhtenä veljellisenä perheenä eikä kukaan pyri rikkaaksi muiden kustannuksella“ (s. 44). Ja sittenkin hän yhtyy siihen mielipiteeseen, että sivistyskehitys vaatii Turkin vallan häviötä.

Tekijän lukemattomista kummastuttavista ja perin kieroista väitteistä huolimatta myönnän puolestani, että hänen paradokseissaan toisinaan piilee osittaisia totuuksia ja huomattavia ajatuksia.

Usein lukijaa hämmästyttää se raakuus, millä tekijä näyttää hyväksyvän kauheita historiassa tapahtuneita julmuuksia ja vääryyksiä. Silmäillessämme kuluneita vuosisatoja »täytyy meidän surkutella ainoastaan sitä, ettei germani kaikkialla, mihin hänen voittoisa kätensä ulottui, hävittänyt *perinjuurisemmin*«, — jotta nykyinen Europa olisi tullut puhtaammin germanilaiseksi (s. 463). „Yksi asia on niin selkeä kuin aurinko keskipäivällä“: joll'eivät roomalaiset olisi hävittäneet Kartagoa mitä suurimmalla julmuudella, niin ihmiskunta 19:nnellä vuosisadalla ei olisi läheskään niin pitkällä kuin se nyt on; tuo sitkeä seemiläinen rotu olisi uudelleen noussut ja häirinnyt länsieuropalaista kehitystä (s. 139). Heikkojen lasten heittäminen kuolemaan oli „enimmin siunausta tuottavia lakeja“ (s. 278). Muutamat kansat ovat luonnosta määrätyt orjiksi, toiset herroiksi (s. 503).

Mainittava on kuitenkin, että tekijä toisinaan surkuttelee tuonluontoisia tapahtumia; hän näyttää esim. tunnustavan europalaisten menetelleen julman väärin pohjois-Amerikan intianeja vastaan (s. 757). Mutta samassa hän taas vakuuttaa, että ainoastaan sen kautta on myöhempi jalo sivistyskehitys niillä samoilla paikoilla tullut mahdolliseksi. Lukija jää kahden vaiheille, kuinka tekijän mielestä valloittajien olisi pitänyt menetellä. Toivottavasti hänen oppinsa johtopäätökset ovat peloittaneet häntä itseäänkin.

Tekijä tuntee hämmästyttävän paljon kirjallisuutta eri aloilta, — historiallista, kansatieteellistä, raamatuntutkimusta, kaikkien aikojen eteviä runoilijoita ja viisaita j. n. e. Saattaa sentähden ihmetellä hänen vaatimattomuuttaan, kun hän sanoo itseään „dilettantiksi." Mutta tämä hänen lausuntonsa on kuitenkin hyvin sattuva; sillä tositieteellinen tutkimus, joka objektiivisesti selvittää tosiasioita semmoisinaan ja antautuu niiden ohjattavaksi, on hänelle peräti vieras. Jos hän tosiaankin on ryhtynyt työhönsä siinä mielessä, että johtotähtenä olisi „ehdoton kunnioitus tosiasioita kohtaan" (s. 4, vrt. esipuh. s. IX seur.), niin harvoinpa kirjailija on huonommin onnistunut aikomuksessaan.

Usein hän ratkaisee vaikeimmatkin probleemit vetoomalla siihen „vaistoon", joka hänen vakuutuksensa mukaan varmasti ohjaa „puhdasrotuista" ihmistä. Sen vaiston avulla hän helposti ratkaisee tuon suuren, tieteelle äärettömän vaikean „rotuprobleemin". Se perustotuus, että perityillä ruumiillis-sielullisilla rotuomituisuuksilla on kerrassaan määräävä merkitys kansojen historiallisessa kehityksessä, on hänen mielestään välittömästi, „ilman oppineita todistuksia", varma jokaiselle, joka on elävässä yhteydessä luonnon kanssa (s. 271, 482). H. St. Chamberlain tuntee sen vaistomaisesti mielessään, ja sillä hyvä! Niinikään esim.: „että Dante oli germani, eikä kansainkaaoksen lapsi, se selviää mielestäni niin ilmeisesti hänen olennostaan ja teoksistaan, että enempi todistelu siitä on vallan tarpeeton" (s. 499). Hyvin dilettantimainen on tekijän tapa liittää uskaliaimpiinkin väitteihinsä mitä pontevimpia ja vaateliaimpia vakuutuksia niiden epäilemättömyydestä: „on niin selvä kuin päivä", „jokainen, jolla on hitusenkaan tervettä järkeä, käsittää —" j. n. e.

Yleensä opimme tekijässä tuntemaan älykkään, aaterikkaan, pontevan henkilön, joka on kehittänyt itselleen omituisen, mieltä jännittävän sivistyshistoriallisen katsantotavan, mutta jonka mietintä valitettavasti enim-

mäkseen kulkee harhateitä. Loppuarvosteluksi en voi sanoa teoksesta muuta, kuin että se pääasiassa on *vastenmielinen* tuote, ei ainoastaan sen tähden, että sen katsantotapa on epähumaninen, että siinä vallitsee rotuvihan intohimoinen ja häpeällinen henki, vaan myöskin siksi, että esitetyt väitteet ja teoriat enimmäkseen ovat tieteellisessä katsannossa äärettömän mielivaltaiset.

Irtyshiltä Obille.

Matkakirje.

Kirjoittanut

K. F. Karjalainen.

IV.

„Päästä on pino alettava", sanoo suomalainen sananlasku, ja tätä viisasta oppiohjetta noudattaen olisi meidänkin Obille lähdettyämme ensiksi tutustuttava Irtyshiä likimpänä asuviin ostjakeihin. Mutta Siperiassa matkustaja ei ole kokonaan oma herransa: hänen täytyy asettaa matkansa vuodenaikojen mukaan. Pyydän sentähden lukijalta anteeksi, että vien hänet kauas Surgutin itäpuolelle, ostjakkialueen koilliskulmaan, jättäen lännenpänä asuvat toiseen kertaan, jos siihen eletään. Mutta kun hyvä tapa vaatii, että on käytävä ensi työksi tervehtimässä paikkakunnan „honoratiores" — sen laiminlöymisestä on minulla hiukan harmia tuottanut kokemus —, pitää meidän pistäytyä kunniaterveisille *Surgutiin,* sillä kyllä se vierailun ansaitsee, ikänsä ja ostjakkimaille tekemiensä palvelusten perustalla.

1590-luvulla vallitsi luoteis-Siperiassa vilkas toimeliaisuus: Moskovan hallitus pyrki vahvistamaan valtaansa äskettäin sen valtaan joutuneilla ostjakkialueilla. Valtansa tueksi ja keskustaksi vastaiselle toiminnalleen se perusti sopiviin paikkoihin varustuksia, kasakkiasemia. Niin

syntyi Berezov, samanlainen on Surgutinkin alku. Noin 300 virstaa Samarovosta itään, pienen Obin putaan rannalla asui ostjakki-„ruhtinas“ Partak. Hänestä kertoo Castrén kansan kertomusten mukaan: „Vaikka Jermak jo oli murtanut Kutshum kaanin vallan, kukistanut vogulit ja voittanut irtyshiläiset ostjakkisuvut, uskalsi Partak kuitenkin antautua taisteluun vihollisen kera. Taisteluaseina oli ostjakeilla jousi ja nuoli, kasakeilla oli kanunojakin. Luonnollista on että niin epäveroisilla aseilla taistellessa ostjakit tuhoontuivat, heidän varustuksensa joutui vihollisen käsiin“. Ostjakkivarustuksen sijalle kohosi kasakkiasema, jonka ympäristölle vähitellen Surgutin kaupunki syntyi laajan seudun valtiaaksi. Sen asukkaat eivät olleet, kuten esim. Samarovon, valloittavan joukon jäljestä seuraavia, ansiota etsiviä talonpoikia, vaan he olivat valtion palveluksessa ja sen suojaan nojautuvia, tosin hyvin omapäisesti ainakin aluksi toimivia sotureja, joiden päätehtävänä ja melkein ainoana velvollisuutena oli koota ja Moskovaan lähettää uusien alamaisten verorahat. Tiheitä veroitusretkiä tehtiin kaikille suunnille, eikä näillä veroitusretkillä tietysti pidetty huolta vain valtionvaraston vaatimuksista, vaan kerääjät pitivät kyllä huolen omistakin pusseistansa. Obilla ja sen syrjäjoilla asuvat kukisti kasakin pyssy, piikki ja pamppu, kantoipa jäisillä, hyisillä tundroillakin asuva samojeedi antimensa mahtavan valtiaan läheteille. Hengen, kunnian ja omaisuuden turvaa ei ostjakkimailla enää ollut: vastustelijat menettivät henkensä tai vapautensa, naiset olivat suojattomia väkivallalta, veronkannossa ei „kymmenyksiin“ tyydytty. Mahtava oli silloin Surgut, peljätyt sen asukkaat, synkkäkasvoiset aronpojat. Mutta „liukas maailman tie“. Huonoja aikoja sattui, metsän satumaiset rikkaudet alkoivat kuivua, ostjakit köyhtyivät, tiheät tulipalot hävittivät Surgutin asukasten rikkauksia. Uusi järjestys tuli viimein ostjakkimaillekin, lakiin perustuvat hallintotavat pantiin täälläkin vähitellen käytäntöön, pamppu menetti laintulkitsijan arvon. Loiskasveina eläneet, „ostjakkien työstä ja hiestä kukoistuksensa ja vaurautensa suuritta vaivoitta imeneet surgutilaiset joutuivat vähitellen uusiin elinehtoihin, heidän oli, tosin osaksi samasta maaperästä, vaivalla ja työllä elantonsa saatava. Ja keveään ansioon ja elämään tottuneet surgutilaiset eivät olleet miehiä tarmolla käymään kovaa elämäntaistelua, säilyttämään ja kartuttamaan aineellista hyvinvointiaan. Castrén kirjoittaa v. 1845: „Surkea on kaupungin ulkonäkö. Siellä täällä palaneiden talonraunioiden keskessä

seisovat kurjat hökkelit ovat ainoaat jäänökset muinoin mahtavasta kaupungista [1]. Täällä ei ole ainoatakaan siivoa katua, ei yhtään kunnollista rakennusta, harvoin tapaat lasi-ikkunoita, ja eheät ruudut ovat melkein harvinaisuuksia. Köyhyys on viimeisten vuosikymmenien kuluessa lisääntynyt siinä määrin, ettei kaupunki ole voinut suorittaa verojansa valtiolle. Tästä syystä se on menettänyt etuoikeutensa lohdutuksekseen säilyttäen vain kaupugin nimen". Noussut on kuitenkin Surgut tuhastansa, joskaan ei kukoistukseen, niin kuitenkin välttävään hyvinvointiin. Jo ulkomuotokin sitä todistaa. Siperialaisen mielestä tavallisen hyvin rakennetut talot ovat sijoitetut leveiden, tietysti hoitamattomien katujen varsille. Eivät kadut kesällä ole niinkään siivottomia, niiden suurinta osaa kun peittää viheriä ruohovaippa, ja kun kotieläimet ovat kesälaitumella kaupungin piirin ulkopuolella. Taloista on suurin osa pieniä, mutta näkeepä täällä jo komeitakin rakennuksia, aivan kaupunginmallisia. Ja jos pistäyt surugutilaisen pohatan taloon, et luule Siperiassa olevasikaan: siellä upeilevat hienot akkunaverhot, komeat matot, kiiltävät huonekalut, silalut katto- ja pöytälamput, kyntiläjalat ja -häkkyrät; rehevät huonekasvit muistuttavat maasta „wo die Citronen blühen". Köyhänkin vierashuoneen seiniä peittävät paperiverhot, parassoppi on täynnä kullan- ja hopeanvärisiä pyhimyskuvia, seinillä voit ihailla Skobelevin ja Suvorovin urhotöitä, helvetin vaivoja, viimeistä tuomiota, pyhimysten elämää esitettyinä enemmän tai vähemmän karkeissa, apokryfisissä painokuvissa. Eiväthän kyllä hetikään jokaisessa talossa seinät ja lattia täydellisesti estä vihuria ja pakkasta huoneeseen tunkeutumasta, monessa talossa ovat ikkunaruudut palaisista kokoonpannut, mutta tämä on kylmän Siperian asukkaan mielestä „tarpeellisessa kunnossa" olemista. Ja kun vielä lisäämme, että useimpien mielestä hyvään järjestykseen kuuluvat nurkissa y. m. näkymättömissä paikoissa säilytetyt rikkaläjät, runsaanpuoleiset russakka-, lude- y. m. varastot, lienemme kylliksi tehneet selkoa asukkaiden ulkoisesta ympäristöstä. Asukkaat ovat suurimmaksi osaksi entisten kasakkien jälkeläisiä, jotka ovat menettäneet kasakkioikeutensa ja — mikä vielä pahempi täkäläisen mielestä — kasakkioikeuksia seuranneen, valtiolta saadun kuukautisen jauho- ja suurima-avun. Toimeentuloansa saadakseen on heidän nykyään turvauduttava karjanpitoon,

[1] v. 1840 tulipalo hävitti kaupungin (C:n muist.).

kalastukseen, setrinpähkinäin keräämiseen, halkojen hankintaan höyrylaivojen tarpeeksi, rahdinvetoon ja tuohon Siperian venäläisten erittäin rakastamaan toimeen: kaupankäyntiin. Ja kaikkien näiden tulolähteiden käyttämiseen on surgutilaisella kyllä tilaisuutta. Silmänkannattavat niityt eivät täkäläisillä tule koskaan lähipuillekaan korjatuiksi, mahtava Ob elättää kaloja mahdottomat laumat, setri- ja halkometsiä on laajoja, ja rahdinvedosta maksetaan jonkunlaisia palkkoja. Jos kulkuyhteys muuhun maailmaan, markkinapaikoille, olisi huokeampi, voisi yhtyä erään venäläisen kirjailijan sanoihin, ettei missään raa'alla työllä voi ansaita niin paljoa ja niin hyvää toimeentuloa kuin Surgutin seuduilla ja yleensä täällä Obin kulmilla. Mutta tässä on mielestäni pari pahaa „jos"ia: jos kulkuyhteys olisi hyvä ja jos silloinkin asutusolot pysyisivät jotenkin samoina kuin nykyään. Nämä „jos"it ovat esteenä surgutilaisten rikastumiselle, ja niihin tulee lisäksi vielä monta muutakin. Mainittu kirjailija, joka vakuuttaa tuntevansa Surgutin olot, kirjoittaa: „Surgutilaisella ei ole työhön erityistä taipumusta. Hänen ihanteensa on kevyt elämä, hän rakastaa enemmän kaupankäyntiä kuin paljon vaivaa vaativaa kalanpyyntiä ja metsästystä, vaikka viimemainitusta voitto olisikin suurempi. Surgutilaisen „pia desideria" on vaihtokauppa ostjakkien ja samojeedien kanssa. „Miksi vaivautuisin kalan pyynnissä, miksi läksisin joelle paleltumaan ja kastumaan ja kärsimään kaikenlaisia puutteita. Onhan paljoa parempaa, mukavampaa ja vaarattomampaa, jos puolivilli, nälkäinen alkuasukas ottaa osalleen epämiellyttävän ja vaaranalaisen pyynnin ja minä sitten vaihdan hänen saaliinsa vedellä, kärpäissienillä ja tupakalla sekoitettuun viinaan", näin tai melkein näin ajattelee surgutilainen". Mutta pienenkin vaihtokaupan käymiseen sietäisi olla jonkunverran liikepääomaa, ja sitä on liian vähän. Tavallisen surgutilaisen kauppakaan ei anna rikkauksia. Vaikka Surgutissa yleinen toimeentulo onkin välttävä (kerjäläisiä esim. ei ole), niin ei, saman kirjailijan esitystä myöten, aineellinen toimeentulo voi loistavaksi tulla; siihen on syynä nykyisen asujamiston „pääomattomuus", tuhlaavaisuus, tarmottomuus, laiskuus, neuvokkaisuuden ja rohkeuden puute, joita viimemainittuja varsinkin salaisessa viinakaupassa tarvittaisiin". Siis jotenkin paljon „jos"ia estämässä hyvinvoinnin kasvamista!

Ei kuitenkaan tarvitse ajatellakkaan, ettei Surgutissa olisi rikkaita miehiä, varallisuuteen katsoen päätä pitempiä kaikkea kansaa. Surgutin

piiri on laaja, vaikkakin aineellisesti ja väkiluvultaan heikompi esim. Berezovin aluetta. Harvoja on täällä noita maankuuluja rantahiekkoja, jotka ala-Obilla kalastusta harjoittaville antavat tuhansia taskuun: metsäkin on aineistaan niukempi. Mutta Surgutinkaan seudut eivät anna neuvokkaan ja keinoista välittämättömän miehen nälkään kuolla. Kauppaa käyvällä on laaja „vaikutusala“, ja kilpailun laimeus antaa tilaisuuden hyvän voiton saamiseen. Onpa joku henki, hyväkö vai paha, en tiedä, siunannut muutamille kylliksi tämän maailman hyvyyttä. Eihän tietysti mitään olisi sanottavaa, jos nuo rikkaudet olisivat rehellisellä työllä ansaittuja, mutta tahtoopa vähän käydä karvaaksi mieli, kun näkee pohatan pöyhistelevän ja kuulee halveksien puhuvan ostjakkiraukasta ja kun tietää, että juuri tuo nälkäinen ostjakki, tuo venäläisten asukasten halveksima „koira“ on saanut kestää päivän kuorman ja helteen pohatan rikkauksia koottaessa, kun tietää että rikkaan hyvinvointi on ostettu alkurahvaan turmiolla. Mutta rikasta hyvin vähän ajateluttaa tekonsa, rikkauksien kokoojille kukkaron vaatimus pyhittää keinot. Niin on asianlaita muuallakin ja erittäinkin Siperiassa. Sattuuhan kyllä että elämänsä ehtoolla kauppias, helvettiä peljäten, rupeaa menettelyänsä katumaan, lahjoittaa kirkoille suuria summia sielunsa pelastukseksi; joku määrää ruumiinsa haudattavaksi kaiken kansan tallattavaksi, toinen pyytää julkisesti syntejänsä anteeksi, mutta nämä tapaukset ovat hyvin harvinaisia, eikä niistä ole mitään hyötyä ja parannusta myöhempien toimintaan nähden. Totta on että aikaisempi nyrkkivalta on saanut väistyä ulkonaisesti hienomman nylkemistavan tieltä, mutta vielä vaaditaan paljon ponnistuksia, ennenkuin täkäläinen alkuasukas pääsee vapaaksi niistä kiristyspihdeistä, joihin menneet ajat ovat hänen puristaneet, ennenkuin Surgut lakkaa olemasta sinä, minä se aina on ollut: hämähäkkinä, joka juo kuiviin verkkoonsa takertuneiden kärpästen elinnesteet.

V.

Ei tahtonut tänä vuonna kesäntulosta mitään tulla. Huhtikuun lämpimät sulattivat lumen ja toukokuu vapautti vedet jääkahleista. Mutta kesäkuu muuttuikin „talvikuuksi!“, pohjoinen viima oli lakkaamatta liikkeessä, taivas koetti pysytellä pilvien suojassa, ilma oli harmaata,

sumuista, kosteaa. Ihmiset turvautuivat turkkeihinsa ja lämpimiin suojiin,väristen elukat kulkivat laitumella nyhtäen ruuakseen kituuttaen nousevaa ruohoa. Lehtikin säikähti; peljäten vihmaa ja vihuria koetti sekin peittää päätään niin kauan kuin suinkin suojaavaan silmikon koppaan. Kylmä tukahutti lintujen riemun, kesäisen viserryksen sijasta saimme kuulla tuulen ulvovan nurkissa ja tumman havumetsän valittaen laulavan ikäänkuin luonnon hautausvirttä. Ei ole hauskaa tuollaisena aikana matkustaa maisin, mutta vesitse kulkeminen vielä kurjempaa on. Kosteus ja kylmyys vaivaa ruumista, ja luonnon harmaus lannistaa mielen. Mielellään silloin matkalainen näkee majatalon lähestyvän, voidakseen huonelämpimässä levähtää hetkisen, saada kupin kuumaa suuhunsa ja joksikin tunniksi uinahtaa kuivalle penkille tai lattialle. Se on nautintoa, jota kokematon ei voi käsittää.

Runsailla ruokavaroilla ja tuttavien onnellisen matkan toivotuksilla evästettyinä läksimme Surgutin rannasta. Vihmoi vettä aikalailla ja tuulikin oli kovanpuolinen, mutta kun saattajat eivät sanoneet niitä pelkäävänsä, tarvitsi minun niistä vielä vähemmän huolia. Toivoimme tuulen yöksi tyyntyvän, mutta saimme taaskin nähdä että Pohjan ukko ei yölläkään levähdä. — Vienan karjalaiset sanovat hänellä olevan pahankurisen eukon ja ukon pitkäaikaisen vihan johtuvan perheriidoista. Yöksi nousi vielä hurjempi myrsky, vettä valui kuin taivaan akkunat olisivat auenneet. Säänpitoon ei ollut tilaisuutta — vettä kaikkialla —, eteenpäin oli mentävä. Kamalasti pieni venho keikkui; Jumalan joen[1] haltia tahtoi sen jo saaliikseen saada miehineen päivineen. Taivaasta tuleva vesi kasteli saattajat läpimärjiksi, ja tuontuostakin he saivat joesta ryöpyn niskaansa. Heidän mieliänsä ei kurja matkailma kuitenkaan lannistanut, olipa heillä aikaa leikkiäkin laskemaan. Paras heistä huomautti tovereilleen miten heidän veden tulosta sieti olla kiitollisia; eihän nyt muka tarvinnut vaivautua uimaan eikä vaivata vaimojaan vaatteenpesulla, kun puhdistuksesta Jumala piti huolen. — Samanlainen „pyykki" oli toisellakin välillä, ja päätin sentähden pysähtyä toiseen majataloon,

[1] Obin syrjäojki, venäjäksi Tremjugan; ostjakit sitä kutsuvat Jumalan joeksi.

joka oli ostjakkilainen, odottamaan parempaa säätä. Viiden-, kuudenkymmenen virstan kulkeminen heittelehtävässä venheessä oli minuun jo siksi vaikuttanut, että olin mielissäni muutamien hetkien pysähdyksestä. Kuvailin jo mielessäni istuvani höyryävän teekeittiön ääressä nauttimassa suurempaa mukavuutta kuin ahdas kajukki voi tarjota, mutta sain taaskin kokea, ettei laskua ole tehtävä isäntää kuulematta. „Tuolta majatalo kohta alkaa näkyä“, sanoi perämies viitaten muutamaan lehtimetsää kasvavaan matalaan niemekkeeseen. Mutta parhaimmalla tahdollakaan en suojaavan majan harjaa voinut eroittaa, ja kysymyksiin perämies vain hiukan pilkallisesti hymyillen vakuutti meidän saapuvan parhaimpaan näillä seuduilla olevaan majataloon. Ja miehen pilkallisen hymyilyn syy selvisi minulle heti kun olimme rantaan laskeneet: tässä kievarissa ei ollut huoneita matkustaville. Muutamien sylien päähän rannasta oli kyhätty kaksi tuohimajaa ja vähän etempänä näin korkeilla jaloilla seisovan aitan. Olen sittemmin nähnyt paljonkin ostjakkilaisia tuohimajoja, mutta en yhtään noin kurjaa *vakituista* asuntoa — tilapäiseksi asunnoksi voi tietysti vaikka kuusen juuri kelvata. Talon isävanhus kahden nuorimman lapsensa kera oli pyhittänyt itselleen aitanaluksen; sinne olivat he pingoittaneet makuu-uutimensa, ja irtonaisen, tuulen mukaan aitan eri sivuille asetettavan tuohilevyisen seinälaatan oli asukkaita myrskyiltä ja sateelta suojeltava. Nuorempi, äsken naimisiin mennyt poika vietti kuherruskuukausiaan teltassa, joka muodoltaan muistutti toisesta päästään tukittua holvikäytävää, mutta suuruudeltaan suurenpuoleista koirankoppia. Makaamaan siinä pitkinpäin näytti sopivan, mutta istumisen oli niin ja näin; jos jonkun leveän Savon emännän olisi ollut pakko sinne kömpiä, niin olisi hän luullakseni kiikkiin joutunut. Mutta vanhimman, ontuvan pojan asunto se sittenkin paras oli. Vinoon toisiansa vastaan pystytetyille riuvuille oli kyllä levitetty tuohilevyjä seiniksi, mutta niin huolimattomasti, että saumoihin jäi suuria aukkoja, joista tuulella oli vapaa pääsy. Koirille ja pienille ostjakkinallikoille näkyi tämä hyvin harvinainen telttamuoto olevan erittäin mukava: heidän ei tarvinnut ulos päästäkseen ovea etsiä, heillä oli tie jokaisessa tuohilevyjen lomassa. Saattajani, perämies oli jo majaan ehtinyt, ja kehoitti minuakin „pirttiin“ astumaan. Ovi oli tietysti hyvin matala. Kun ovenpielessä istuva emäntä oli siirtänyt paljaat säärensä syrjempään ja ottanut haahloista padan, pääsin ovesta selvittyäni yhdellä harppauksella

tulisijan taakse, johon vieraalle halko oli rahiksi asetettu. Suuruudeltaan oli jurtan lattia-ala n. 4—5 kyynärää läpimitassa, joten tilaa liikkumaan ei juuri ollut kun makaavat lapset ja koirat siitä jo kolmannesta pitivät hallussaan. Kolme henkeä meitä istui tulisijan ympärillä, ja ehkä neljäs olisi lisäksi mahtunut. Ei tehnyt mieli kauan vierailemaan. Likaisista vaatteista, lattialle levitetyistä heinistä, kalanjätteistä, lapsista ja koirista lähtevä tuoksu sekä uudelleen tulelle asetetusta kalanrasvapadasta nouseva katku ajoivat minut piankin ulkoilmaan, huolimatta siitä että nenäni jo olikin vähän tottunut Siperian ilmaan. Mielestäni isäukko sittenkin oli parhaan osan valinnut asettuessaan aitan alle. Siellä oli ainakin raitista ilmaa kylliksi; ehkä kuitenkin rahvaan terveys- ja asumusoloja tutkivat lääkärimme olisivat jo siunustelleet raittiuden ylenpalttisuutta. Aika nuotion olivat saattajani virittäneet aitan seinustalle ja koettivat siinä kuivailla märkiä vaatteitaan. Mutta ei nuotiosta kovinkaan suurta hyötyä ollut kontistuneille jäsenille: kun etupuolta lämmitti, paleli selkää. Talonväkeä vain ei kylmyys näkynyt haittaavan. Poronnahkaiseen säkkiturkkiin puettu isäntä askaroitsi niitä näitä, samanlaiseen pukuun pukeutunut pikku emäntä, n. 12 vuotias, kiinnitteli aika näppärästi ludalla vahvikevarpoja tuohisten laitoihin. Iloisen ja tyytyväisen näköisenä pieni pojanvekarakin koetti isän veitsellä muodostella puupalikoista laivoja, joita sitten voisi lähettää vieraisiin maihin tuomaan täytensä eloa; työ näkyi olevan hauskaa, koska hän ei joutanut lämmittelemään kylmän viiman ahdistamia paljaita jalkojaan tai sen punaiseksi puhumaa nenäänsä. Ja mitäpä hän osasi kaivatakkaan. Olihan nyt kesä, jolloin ei kukaan kylmään kuitenkaan kangistu, olihan hän juuri täyttänyt vatsansa kalarokalla, jonka jäännöksiä ja jätteitä siellä täällä tuohisissa ja maassa viruu. Meissä tuo ruuan näkeminen ei ruokahalua herätä, päinvastoin. Parempi vaikutus näkyy tuohisilla olevan pariin, kolmeen koiraan; niiden silmistä voit lukea että tuohisen sisällys on maailman parasta herkkua. Emännän vartioivan silmän välttyessä sieppaavat ne suullisen ruotoja, joskus koko kalankin, saaden rohkeutensa palkaksi kolauksen kapustasta kalloonsa. Mutta mitäpä maailmassa ilmaiseksi saa, ajattelee koirakin; lyönnin uhallakin se kieltänsä lipoen odottaa toista soveliasta tilaisuutta pistääkseen kuononsa isäntiensä syömätuohisiin. —

Ilma alkoi seljetä, sade taukosi, pilkistipä aurinkokin pilven lomasta silloin tälloin. Syytä viipymään ei ollut. Mutta ostjakeilla eivät eväät

olleet valmiit ja täytyi siis heitä odottaa. Kun ostjakki pyysi odottamaan kunnes emännät olivat leiponeet eväsleipiä, höristin vähän korviani, sillä siihen työhön minun käsitykseni mukaan vaadittiin ainakin puoli vuorokautta — taikinan juurtaminen, happaneminen, sotkeminen, nouseminen ja muut lukuisat toimitukset eivät meillä ainakaan noin vain käden käänteessä käy —; lisäksi en leivinuunia missään nähnyt[1]. Kun ostjakki kuitenkin vakuutti emäntien täällä olevan meikäläisiä sukkelampia, annoin leivontaan luvan ja menin toimitusta katsomaan. Kaukaloon, jonka puhtaudesta en saanut aivan varmaa vakuutusta, kaadettiin kalalientä, emäntä sekoitti siihen jauhoja, sotki ja vatvoi sormin, ja pian oli tahdas valmista. Ei näkynyt hiivoja, eikä edes happanemista odotettu. Tahdaskimpaleesta muovaili emäntä suikeita, pohjalaisen aironlavan muotoisia ja kokoisia, keskeltä n. 3—4 cm. paksuja leipiä, pisti ne pitkinpäin vartaaseen, taputteli ja silitteli siinäkin pystyttäen vartaan polviensa väliin. Kun leipä oli kylliksi sievä ja siloinen, tehtiin siihen veitsen kärjellä molemmille sivuille syvennyksiä ja pantiin paistumaan. Uunia ei siihen tarvittu; varras leipineen pystytettiin maahan nuotion ääreen vinosti tulen päälle. Ei emännällä ollut huolta „päällyslämpimästä“, hänen oli katsottava vain, ettei tuli päässyt alapuolta liiaksi korventamaan. Yhden puolen paistuttua käännettiin toinen kylki tuleen. Tietysti siitä läpikypsää ei kerralla saatu; paistunut leipä halaistiin kahtia, ja molempien, nyt jo jotenkin ohuiden puoliskojen sisäpuolet taas paistettiin. Näin oli leipä valmistunut syötäväksi. Eiväthän nämä „ljepeshkat“ kauniita olleet, käppyräisiä olivat ja savustuneita kaikki, laidat karrella, mutta ostjakki välittää viisi kauneudesta, pääasia on että on jotain ravitsevaa vatsaan mätettävänä. Niin utelias kuin olenkin kaikkea koettamaan, ei mieli kuitenkaan tehnyt ljepeshkan makua maistelemaan; leivontatavan näkeminen ja tieto leipään joutuneista „lisäaineksista“ kuoletti uteliaisuuden. Eikä maku taida erinomaista ollakkaan, päättäen siitä että ostjakit pitävät hapatettua, meikäläiseen tapaan valmistettua leipää herkkuna, aivan kuin meillä ruisleipää syövä maalaislapsi kirkkomiesten tuomaa vehnäsviipaletta. —

Eväät olivat valmiina, saattajat varustautuneet lähtöön. Taipaleelle työnnyimme, ja nyt kulku kävikin jo hyvin. Taivas seestyi seestymis-

[1] Siperian kylissä useinkin näkee kesäisen leivinuunin pihalla, paljaan taivaan alla.

tään, pohjoinen lauhtui, aallot asettuivat. Ei ollut pakkoa viivähtää seuraavissa majataloissa, yötä päivää ponnistelimme eteenpäin. Ja kievarikylät eivät juuri viipymään vietelleetkään, varsinkaan ostjakkilaiset. Kevättulva alkoi jo aleta ylempänä Obissa, pienet järvet ja joet erottautuivat maata laajalta peittäneestä vesilakeudesta. Kalojen kulkutiet ja liikkuma-ala supistuivat suppeammiksi, ja ostjakit kiirehtivät tätä seikkaa hyväkseen käyttämään. Käsissä oli kalastusaika. Tämän voi huomata heti jurttiin saapuessa. Kaikkialla on kalaa; pitkissä seipäissä näet perattuja kaloja riippuvan kuivamassa, ja ihmetellen katsoo tottumaton varjopaikoissa olevia, tuoreella ruoholla peitettyjä kalakasoja. Liikettä ja elämää kaikkialla. Miehet parsivat pyydyksiä, tuovat uutta saalista, ja naiset sekä lapset hääräävät perkauspuuhissa. Tuolla istuu majan seinämällä ostjakitar, edessään matala jakkara perkauspöytänä ja vierellään koko valkeasuomuisia särkikaloja ja tummia vedensusia, haukia. Ihmeen näppärästi työ häneltä näkyy sujuvan, ei veitsi mene väärään, sattuipa sitten käsiin isompi, tuulessa kuivattavaksi sopiva kala, tai pieni, tulella paahdettavaksi kelpaava. Työ ei ole siistiä. Kalvosta myöten ovat perkaajan kädet vereen tahmentuneessa liassa, tummat, epäiltävän väriset vaatteet ovat kalansuomuista ja jätteistä saaneet joukon koristuksia, kasvot, mikäli niitä suojaavan hunnun peitosta voi nähdä, ovat veritäplissä, ja suupielistä sananmukaisesti verta tiukkuu, perkaaja kun tuontuostakin pistää suuhunsa kalansisälmyksistä löytämiänsä makupaloja. Eivätkä kalatkaan meikäläisen käsityksen mukaan puhtaita tule; niitä ei perattua edes vedessä huuhtaista, vaan suoraan perkauksen jäljeltä joko ripustetaan tuuleen ja auringonpaisteeseen kuivamaan — suureksi iloksi pöriseville kärpäsille — tai levitetään tulisijan päälle laitetuille liistelavoille savustumaan. Vastenmielinen haju kalanjätteistä ja padassa rasvaksi kiehuvista suolista täyttää tyynen ilman ja tekee olon kylässä epämiellyttäväksi. Kiiruhtaisimme tiehemme, mutta kyytimiehet tahtovat hekin saada osansa isäntien saamasta Jumalan lahjasta, ja vieraanvarainen ostjakki kehoittaa heitä valitsemaan paraita päitä pataan pantavaksi. Keiton kiehuessa pistäydymme tupaan kuulemaan ja näkemään ostjakkien elämää, tiedustelemaan heidän olojaan ja elintapaansa.

Varsinaisen Obin rannalla asuu hyvin vähän ostjakkeja, heidän pesäpaikkansa ovat sivujokien ympärillä, jossa heillä ovat metsästysmaat paremmat, kalavedet heidän pyyntineuvoilleen anteliaammat, kuin varsi-

naisen emäjoen seudut. Obin rannallakin asuvien talvijurtat ovat jonkun matkan päässä joesta, ylävämmillä, metsäisillä mailla. Kevään tultua ostjakit jättävät talvipesänsä tyhjiksi ja asettuvat joen alavalle rannalle tai putaiden vierille kesäteloilleen. Talvikylissä näkee jo venäläiseen tapaan rakennettuja asuntojakin siellä täällä, mutta suurin osa Surgutin piirin ostjakeista viettää talvensa maapirteissä. Kesäkylissä ovat majat, jurtat, useimmiten tuohesta tehdyt, mutta monin paikoin se näkyy alkavan väistyä hirsistä salvetun asunnon tieltä. Ja viimemainittua lajia on sekin asunto, johon keittoa odottaessamme olemme joutuneet. Sitä ei voi juuri tuvaksi kutsua, pikemmin aitaksi, vaikkakin se on rakennettu maaperään eikä, kuten täkäläiset aitat, jaloille. Ikkunoita ei ole, mutta valoa ei kuitenkaan tarvitse sisään säkillä kantaa, kuten ennen muinoin hölmöläisten pirttiin. Sitä tulee, joskaan ei liian runsaasti, päiväkaudet avoinna olevasta ovesta, pilkistääpä päivä tupaan nurkassa olevan tulisijan kohdalle kattoon tehdystä savuaukostakin. Peräseinälle laaditulla makuulavalla istuu tihrusilmäinen ostjakki, isäntäukko, verkkoa parsien, ja sinne levitetyillä ryysyillä perheen kuopus nukkuu viatonta lapsenunta, jonka suloisuutta vain näkymättömät, vaatteissa asuvat maksamattomat vuokralaiset näkyvät häiritsevän. Lattia on Jumalan luoma, ei edes heiniä ole sille levitetty. Sitä ei tarvitse pestä eikä kaltata, jollaiseen työhön ostjakitar ei kovin halukas näy olevankaan, päättäen likaisista vaatteista ja astioiden tummanharmaasta väristä. Talouskapineet, padat, tuohiset, ja kaukalot ajelehtavat sikin sokin seinävierillä. Talonväkeä ei epäjärjestys näy haittaavan. Tyytyväiseltä näyttää isäntä ja tyytyväiseltä kuuluu äänikin hänen kysyessään vieraalta tulevan vuoden jauhohintaa. Ja onhan hänellä syytäkin tyytyväisyyteen: alusta päättäen tulee hyvä kalavuosi, ja toivoa on ettei metsäkään ole jotain kopeekkaa antamatta.

— Kyllähän isäntä istumaan kehoittaa, mutta kun saattajat ovat jo matkavalmiina, pidämme parempana jättää hyvästi. Antelias isäntämme pistää mukaamme runsaasta saaliistaan aika vakan kalaa matkaeväiksi, ja kiittäen otimmekin sen. Veres lisä ruokavaroihin ei koskaan haittaa; matkamme on pitkän pitkä, 600—700 virstaa. Vuorokausi kuluu hyvinkin ennenkuin pääsemme Obilta sen syrjäjoelle *Vachille* poikkeamaan, ja monta kertaa näemme vielä auringon nousevan ja laskevan, ennenkuin olemme matkamme maalissa, Vachin kuntakylässä *Larjatskoessa.*

Kaarlo Kramsun runoilijaluonteesta.

Kirjoittanut

PONTUS ARTTI.

KAARLO ROBERT KRAMSU syntyi Oulussa vuonna 1855, siis aikaan, joka on Suomen historian merkillisimpiä. Silloinhan kansallisuusaate viimein oli saapunut meidänkin maahamme ja puhjennut esiin keväisenä voimana. Nykyinen polvi on liian lähellä noita aikoja voidakseen täysin ymmärtää mikä määrätön merkitys yksilöiden sielunelämälle oli sillä aatteella, joka äkkiä oli vallitsevaksi noussut. Me tunnemme tuolta ajalta vain suurimmat, ne, jotka kohosivat merkkipatsaiksi kansamme kehitystiellä, ja heissäkin meidän täytyy ihmetellä laajuutta katseessa, joka tarkkaa kauas yli ei ainoastaan oman aikansa keskiarvoisuuden, vaan myöskin seuraavien aikojen tavallisen näköpiirin, heissäkin me ihailemme jaloutta, joka auliisti luopuu ennen arvossapitämästään huomattuaan sen vähempiarvoiseksi ja pystyy löytämään kauniita puolia sieltä, mistä niitä ei ennen aavistettu löytyvän. Lönnrot lähtiessään Karjalan sydänmailta etsimään Suomen runon jäännöksiä näki etemmäs kuin me, jotka emme vieläkään ole päässeet tajuamaan kansamme lauluaarteiden todellista arvoa ja niitä käyttämään, ja Runeberg ottaessaan lauluhsa esineeksi yhden pienimmistä, jotka Suomen peltoa kyntävät, osoitti sillä monta vertaa suurempaa rakkautta kansaan, kuin ne nykyajan ihmisystävät, jotka kevennetyin mielin merkitsevät kassakirjansa menopuolelle: kymmenen markkaa kansansivistykseen. Mutta sitä ei ole ihmeteltävä. Suuri aate vallatessaan ihmiset avarruttaa heidän näköpiiriään joka suuntaan. Sensijaan että he ennen kulkivat metsää, missä näkivät pikkusen taivasta, puita, kiviä, kukkasia, nostaa se heidät vuorelle, mistä katse leviää kauas ja laajalle. He saavat nähdä niitä lakeja, jotka hallitsevat kokonaisuutta, ja senjälkeen ilmestyvät kaikki nuo entiset yksityiskohdatkin uudessa valossa. Mutta samoin kuin ihmeitätekevän pyhäinjäännöksen parantava voima levisi kaikkiin, jotka hartain mielin sitä suutelivat, samoin kansan elämässä ilmennyt aatteellinen sisällyskin levittää valoansa kaikille, jotka sen uskovat. Kaikki he aterioivat samalta rikkaalta pöy-

dältä, ja heidän henkensä kasvaa siitä ravinnosta. Tämän muistaminen on luonnollisesti tärkeää kaikkia sen ajan miehiä tutkittaissa ja on siis huomattava silloinkin kun koetetaan piirtää kuvaa kysymyksessä olevan runoilijan sielunelämästä.

Kaarlo Kramsu alkoi nähtävästi jo varhain sepitellä runoja, sillä tultuansa ylioppilaaksi keväällä v. 1874 ottaa hän jo seuraavana syksynä osaa pohjalaisen ylioppilasosakunnan kirjallisuuskilpailuun pienellä runovihollä, josta hänelle kehoituspalkkiona annetaan Göthen ja Schillerin teokset. Tämä varhaisin säilynyt näyte Kramsun runoudesta on merkillinen siinä suhteessa, että se jo näyttää meille tekijänsä luonteen pohjavärit sellaisina kuin ne myöhemmin esiintyvät. Tosin kyllä siinäkin on paljon sellaista, joka on oleellinen osa ylioppilaskokelaiden runonsepustuksissa, mutta tapaapa siinä kohtia, joissa nuoren tekijän luonteen päätaipumukset pääsevät voimakkaasti purkautumaan esiin kuten esimerkiksi runossa „Kosken partaalla", jossa hän antaa kuohujen sanoa:

»Kuin me, te ihmislapset riemuiten
Eteenpäin kulkisitte onnehen,
Jos voimanne te kerran tuntisitte,
Ja kahlehitta käydä tohtisitte«

Tämän voimakkaan vapaudenrakkauden rinnalla ja siihen yhdistyneenä ilmenee myöskin harras isänmaanrakkaus. Hän runoilee „Suomen aamusta" ja „Väinämöisen takaisin tulosta" sekä tuumii syytä siihen, ettei „Suomen laulu" ole päässyt korkeammas kohoamaan. Vastaukseksi tähän kysymykseen hän sanoo, että laulumme vasta silloin pääsee lentämään kuin häkistänsä pakeneva lintu, kun

— — »Suomi kerran rohkeasti
Sä astut vapauden taistohon.
Ja murrat kahleet, joihin viekkahasti
Sun voimas, onnes kiedottuna on.«

Mutta ankara ristiriita väijyy jo nyt hänen sielussaan. Sen oireita näemme niissä runoissa, joiden sisällys on uskonnollinen. Kun nuorukainen vasta rohkeasti asetettuaan elämän määräksi onnellisuuden, joka on saavutettavissa siten, että uskalletaan irroittautua kahleista ja voittaa

itselleen vapaus, kun hän samalla sanoo sairaan voittaneen ihanimman voiton sillä, että kuoleman kautta pääsi „helmaan parhaan Vanhemman“, ja kun ihmisaatos hänestä voi olla vain vanki, joka lentäen „armon Herran luo“ saavuttaa armahimman levon, niin todistaa tämä hänen sielunelämässään kahta elementtiä, jotka eivät voi säilyä rinnakkain yhtä väkevinä ja erillään toisistaan. Kokonaisuutta voi syntyä ainoastaan siten, että jompikumpi pääsee hallitsevaksi ja sulattaa toisen itseensä. Jos se uskonnollinen katsantokanta, jonka oireista on kysymys, pääsee voitolle asettaa se itsensäkieltämisellään ja maailmanhalveksimisellaan elämän päämäärän kokonaan elämän ulkopuolelle, jotavastoin toisessa tapauksessa tuo päämäärä on elämässä, on elämä itse. Myöhemmin saamme nähdä kuinka tämä ristiriita Kramsuesa kehittyi. Tietoisuus siitä näkyy hänellä jo varhain olleen. Sitä todistaa esim. se, että hän puhuttuaan kaikesta siitä, mikä elämässä aina ensiksi herättää haaveksivan nuorukaisen huomion, nimittäin paheista, kurjuudesta ja vääryydestä, sanalla sanoen elämän mustista puolista, päättyy rukoilemaan:

»Ah Luoja, suo sen onnen olla mulla,
Ett' hetkeksi viel' lapsen mielen saan
Ja anna sitten Tuonen tuiman tulla
Mua, lassa ollessani, ottamaan.«

Näin kirjoittaessaan hän vielä on lapsi, mutta lapsi, joka nähdessään elämän taipaleen eteensä aukenevan tuntee rinnassaan kolkon aavistuksen siitä, etteivät hänen voimansa riitä sovittamaan ristiriitoja ja kohottamaan häntä tuon ihmeellisen ja sydämettömältä näyttävän elämän herraks. Senpävuoksi hän tahtoisi välttää koko taivalta.

Mutta sitä hän ei saa. Elämä on kuljettava. Odysseyksen tavalla jokaisen ihmisen täytyy harhailla aikansa; lepoon hän pääsee vasta kun on sivuuttanut Karybdiksen, pelastunut Skyllan raivosta, kuunnellut sirenien houkuttelevaa laulua, mutta kaiken uhalla säilyttänyt sielunsa puhtaimman kaipauksen, joka viitottaa tien. Kaarlo Kramsun elämän ulkonaiset vaiheet eivät muodosta kaunista ja sopusuhtaista kertomusta. Se on tuo usein nähty tarina köyhästä nuorukaisesta, joka oli aiottu ylenemään voimakkaana salohonkana, mutta joka jäisten viimojen hyytämänä aukealla kalliolla värjättää, jonka henki pääsee lentämään vain muuta-

mina voimakkaimpina hetkinään, mutta tavallisesti jää kalistelemaan niitä kahleita, jotka aineellisten huolten muodossa sitä painavat. Koko elämänsä ajan sai Kramsu siirtyä pikkukaupungista toiseen ansaiten leipänsä sanomalehdentoimittamisella ja opetustyöllä. Hänen mielensä ihailee sankaritekoja ylevien tarkoituksien hyväksi, mutta itse saa hän hengittää pikkumaisimpien puoluekinastelujen ummehtunutta ilmaa. Hänen täytyy nähdä sekin, että suomenkielinenkin sanomalehdistö eriää keskenään riitaiseksi. Niin joutuu hän esimerkiksi Oulun lehden toimittajana todelliseen solvauksien ristituleen. Siirtyessämme tarkastamaan hänen runouttansa näemme kyllä jälkiä kaikesta tästä.

Kramsu on sisäänpäinkääntynyt, aatteellinen luonne. Hänellä on muutamia aatteita, jotka hänen mielestään muodostavat korkeimman sisällyksen sekä kansan että yksilön elämälle. Vapauden- ja isänmaanrakkaus ovat nuo aatteet; ne ovat kaksi syvää tunnetta, joiden jo varhain näimme hänessä ilmestyvän, ja jotka myöhemminkin aina kulkevat hänen runojensa pohjavirtana ja muodostavat sen valaistuksen, joka antaa oikean kauneuden hänen kuvilleen. Nämät kaksi tunnetta ovat aina Kramsun lähtökohtia. Hän ei asetu välittömään suhteeseen elämään ympärillään, hän ei anna sen vaikuttaa itseensä suoranaisesti ja vapaasti, vaan hän katselee sitä aina noiden tunteiden lävitse. Hän valitsee elämästä sen, mikä voi hänen tunteitansa ilmi tuoda ja tulee siten todellisuuteen vain sovelluttaakseen omat tunteensa, omat aatteensa siihen.

Jos tarkastamme niitä aiheita, joita Kramsu valitsee runoissa käsiteltävikseen, huomaamme tämän omituisuuden heti. Ensiksi herättää meidän huomiotamme luonnosta saatujen aiheiden tavaton vähälukuisuus. Tosin oli Kramsu kaupungin lapsi, mutta ainoastaan pikkukaupungin, jossa hän ei ole voinut pysyä niin vieraana luonnolle, että siten voisi selittää hänen kykenemättömyytensä luonnon syvää ja merkillistä elämää ymmärtämään. Mutta syy on siinä, että luonto tarjoaa niin vähän vertauskohtia hänen aatteillensa, siinä on niin vähän sellaista, jota voi käyttää kuvaamaan sitä, mikä Kramsulle on arvokkainta. Hän onkin löytänyt luonnosta ainoastaan kaksi vertauskuvaa, mutta niitä hän käyttääkin useamman kerran. Muuttolinnut ovat hänelle sangen kiitollinen aihe. Ensi kerran hän niistä puhuu tuossa mainitussa kilpakirjoitusvihkosessa löytyvässä runossa, jolla on mahtava nimi: „Luonto ja isän-

maa". Siinä pieni lintunen syksyllä lentää etelään toivoen siellä pysyvän onnen löytävänsä. Keväällä sieltä takaisin palatessaan lausuu tämä:

»Isäinmaa vaan yksin voi
Onnen rakennella,
Parahiten laulu soi
Seudull' kotoisella.»

Kramsun ensimäisessä v. 1878 painetussa runovihkosessa ilmestyy tämä runo uudestaan muodostettuna, mutta suunnilleen samansisältöisenä nimellä „Leivonen". V. 1881 ilmestyneessä vihkosessa runoelmia, johon hän painatti ensimäisestäkin kaikki, jotka katsoi sen arvoisiksi, löytyy runo „Ensimmäinen leivo" jossa saman motiivin käyttäminen on toisenlainen. Nähdessään liian varhain etelästä palanneen leivon hangista huolimatta visertävän yhtä iloisesti kuin kirkkaimpana kevätpäivänä, saa runoilija, joka on alkanut pettyä kaikessa, mitä elämältä toivoi, aihetta purkaa katkeran mielensä sanoihin:

»Oi, jospa keskellä jäiden
Vois tuloa toivoa riemuiten
Keväisten lämpöisten säiden;
Unohtain kauhua tyhjyyden
Ja hallojen turmioita,
Haaveilla paistetta päivyen
Ja niittyjä vihannoita!»

Siinäkin siis runoilija tekee luonnosta saamastaan kuvasta aatteellisen päätelmän, jonka sitten kohdistaa omaan sisälliseen elämäänsä; luonto on vain kuvaamassa hänen sielullista tilaansa. Toinen luonnosta saatu aihe on koski. Paitsi alussa mainitsemaamme runoa „Kosken partaalla", jossa kuohujen annetaan julistaa ihmisonnen ainoaksi ehdoksi sen, ettei anna vangita sieluansa vaan uskaltaa käydä kahlehitta, löytyy Kramsulta toinen runo nimeltä „Kosken laulu". Tämän aiheen käsittelemisessä on tapahtunut sama muutos kuin edellisenkin. Samaa kuvaa, jota hän ennen oli käyttänyt ilmaisemaan miehekkäitä tunteitansa nuoruuden toivorikkaina hetkinä, samaa kuvaa hän käyttää nyt esittä-

mään pettyneen mielen harrasta toivoa saada rauhan millä ehdolla hyvänsä. Ne sanat, jotka koski nyt hänelle lausuu, kuuluvat:

»Kaukaa turhaan ihmislapsi
Rauhaa etsii, anelee;
Vaikka koski vieressänsä
Rauhan hälle tarjoilee.

Täällä haihtuu elon tuskat
Reunains yli yltyneet:
Tänne riennä, hautaa tänne
Elos toiveet pettyneet!»

Luonnosta ei siis Kramsu paljoa saa, ja senvuoksi hän on pakoitettu ottamaan ihmiselämästä inkarnatsionin aatteillensa. Siinä hänelle leviääkin määrättömän laaja ala. Hänellä on edessään sekä yksityinen ihmiselämä koko laajuudessaan ja äärettömässä muotorikkaudessaan, että myöskin hänelle sittenkin kiitollisin ala, isänmaan historia ja sen runoilijanaikuiset olot.

Olemme jo maininneet kuinka Kramsu jo sangen aikaisin rupesi vaatimaan ihmistä taisteluun onnensa saavuttamiseksi. Nämät mielipiteensä hän säilyttää viimeiseen asti. „Onnensa etsijä“ on hän, toiveiden pää on kaukana, sinne täytyy lakkaamatta, levähtämättä pyrkiä, sillä:

»Ken lepohon itsensä heittää,
On kuollut jo eläissään.»

Hän on kehittänyt näitä mielipiteitänsä hämmästyttävän kauas. Runossa „Aatteet“ hän selvästi osoittaa kuinka jyrkkään hän vaatii elämältä aatteellista sisältöä. Siinä hän nimittäin sanoo:

»Aatteen voima, into tulinen
Ne tok' yksin ihmiseks sun saapi:
Ilman niitä lailla eläimen
Ihmismato liikkuu, lahoaapi.»

Hän ei edes aseta ehdoksi että tuon aatteen tulee olla ehdottomasti oikean, sillä joskin se olisi hairahdus niin olisi sillä kumminkin suuri

merkityksensä yksilöön itseensä nähden, sillä se on hänen henkensä elinvoima:

»Hairahdus voi olla aatteeskin,
Elontyösi maailmalle turha:
Aatteisiin sä luota kuitenkin,
Hylkääminen oisi henkes murha.»

Tätä suurta ajatusta saanemme varmasti pitää kaikuna kansallisen heräämisemme ensimäisiltä innostuneilta luomishetkiltä, ja se antaa meille jonkunmoisen käsityksen siitä mitä yksityisen ihmisen mielipiteiden kehittymiseen ja sielunelämän suuntaamiseen vaikuttaa suuri, historiallista käännekohtaa muodostava aate. Siitä vaatimuksesta, jonka kysymyksessä oleva Kramsun runo asettaa elämälle, ei ole kuin lyhyt askel aatteellisuuden väärinkäsittämiseen. Siitä on vain yksi porras sille juhlapuhujapaatoksen huipulle, jossa unohdetaan kaikki elämän pikkuseikat, „kaikki nuo pikkuseikat peltojen, aitojen, tallin ja navetan välillä" niinkuin Järnefelt „Isänmaa"-kirjassaan sanoo. Silloin eletään huumauksessa, jossa nähdään kauniita unia, mutta todellisuus on räikeässä ristiriidassa niiden kanssa ja kostaa kyllä sen, että on syrjään jätetty.

Jo alussa huomautimme ristiriidasta, joka ilmenee Kramsun aikaisemmissa runoissa. Kerroimme runoista, joista puhuu mitä tervein ja voimakkain maailmankäsitys, ja taas toisista, joissa runoilija on pukenut ylleen erakkokaapun, asettunut halveksimaan elämää ja toivomaan siitä pääsevänsä. Samalla mainitsimme, että näiden kahden ajatustavan on mahdotonta säilyä rinnakkain ja kehittyä rinnakkain. Kramsun tapaiselle luonteelle ainakin voi jo edeltäpäin aavistaa mahdottomaksi uskonnollisen itsensäpolttamisen. Mutta jos hän kerran ei voi pelastaa elämänsä eheyttä uskonnollista tietä, niin hän joutuu yhä tulisempaan taisteluun, sillä silloin hänen täytyy saavuttaa eheys, sisällys ja tarkoitusperä elämälleen kokonaan toisissa arvoissa. Runovihkosessaan vuodelta 1878 Kramsu vielä voi antaa uskonnollisuuden levittää sovittavaa hohdetta niihin öisiin tunteisiin, joihin ristiriidat elämässä hänet toisinaan saattavat. Niin esim. kauniissa „Onneton"-nimisessä runossa hän lopuksi rukoilee:

»Oi yöhöni, Luoja, yks tähtönen luo
Ja loistaa sen mieleeni kurjahan suo.
Sit' iloiten seuraisin eloni tiellä
Ja kuollessain siihen mä katsoisin vielä.»

Tämän saman runon on hän vielä painattanut viimeiseen runovihkoonsakin, jonka se kyllä ansaitseekin, mutta se onkin siinä ainoa tuontapainen, sillä yhdeksän vuoden väliajalta, joka kului Kramsun molempain runovihkojen välillä, ei löydy yhtään runoa, jossa hän toivottomuudessaan voisi uskontoon turvata. Vaikka hän siten on jäänyt tuota turvaa ja lohtua vaille, ei häneltä lapsekkaita valituksia eikä kuutamonkalpeita itkuvirsiä kumminkaan kuulu. Suru ei voi hänelle, niinkuin monelle muulle lyrikolle, tulla rakkaaksi omaisuudeksi, jota hän hoitaa ja hellii, tarkastelee joka puolelta ja mielellään näyttelee eri valaistuksissa. Kramsulle se on yö, mutta ei mikään himmeä hämärä, jossa itsessään on vielä valoa siksi, että riittää antamaan salaperäisen muodon kaikelle, mitä siinä ilmenee, se on yö, jota ei valaise muu kuin mahdollisesti pilvistä ratkeava, hävitystä henkivä salama, tahi keinotekoinen, räikeä ilotulitus, joka tekee vierellä väijyvän pimeyden yhä syvemmäksi. Tuollaisia ilotulituksia sytytteli Kramsukin esimerkiksi laulaessaan näin:

»Ken riemuita tahtoo, hän joutukohon
Ja juokoon; jo pullomme puolillaan on.
Ja hukkukoon huomenna taivas ja maa
Kun siksi vaan juoda ja riemuita saa.

On joutuva viimeinkin kuoleman yö:
Se pullomme kaataa ja pirstoiksi lyö,
Se pois meidät kantaapi riemuista maan.
Ei peljätä tarvis. Se tulkohon vaan!

Kyll' lienevät kuivia Tuonelan maat;
Ja viiniä turhaan ehk' etsiä saat;
Mut muistaa jos voinee: nyt riemuisna juo!
Ja muistosi sielläkin riemuja luo.»

Tämä on iloa yhtä vähän kuin hullun usein geniaaliset päähänpistot ovat voittoja inhimilliselle ajattelulle. Kramsu ei siis voinut saada eheyttä maailmankatsomukseensa, päinvastoin ristiriidat kasvoivat ja tulivat hänelle liian suuriksi. Se onkin helposti ymmärrettävissä. Hänen kaltaiselleen omissa maailmoissaan eläjälle, joka on rakentanut itselleen oman aatepiirinsä, on luonnollisesti vaarallinen jokainen yhtyminen to-

dellisen elämän kanssa. Todellisuuden kanssa sellaisena kuin se ympärillämme esiintyy, ei koskaan pysy täydellisessä sovussa se, jolla on ihanteita. Jos nuo ihanteet sitten ovat luodut niin sanoaksemme apriorisesti, jos ne ovat äärimäisyyteensä kehitettyjä vaatimuksia, joita tahdotaan elämälle tehdä, niin on rikkoutumineu täydellinen. Silloin on tehty lasku lukuunottamatta yhtä suurta tekijää nimeltä todellisuus, joka lopulta näyttää laskun vääräksi, kun sitä kerran ei enää voida syrjäyttää.

Siitä, mitä edellä jo on sanottu Kramsun runoilun luonteesta, lienee selvinnyt, ettei hän ensinkään kykene kuvaamaan individualisia ihmisluonteita. Hän ei huomaa niitä monia pieniä piirteitä ja ominaisuuksia, jotka ehdottomasti erottavat yksilön kaikista muista. Sen vuoksi ei esim. Matti Nielu, johon tutustumme Kramsun edellisessä runovihossa, ole mikään tarkasti rajoitettu personallisuus. Hän on kuka kapakkasankari tahansa, joka on uljas juomaturnajaisissa, jonka jalo sydän säälii onnettomia silloin kun lasi hänen edessään on täysi, joka kerran juomaseurassa innostuu puhumaan taivaasta ja enkelien riemusta ja sitten kotiin mennessään kompastuu portaissa ja taittaa niskansa. Samoin on Nils Lammas vain tyyppi, ylimalkaisesti piirretty kuva tekopyhästä miehestä, joka jumalanpelkonsa suojassa tahtoo vain hyvällä omallatunnolla, itsekylläisessä tyytyväisyydessä nauttia sitä hyvää, mitä on saanut osalleen, varmana onnestaan tässä ja tulevaisessa maailmassa. Sangen kuvaava Kramsulle on runo „Mustalainen". Tämä mustalainen ei ole, kuten arvostelija „Kirjallisessa kuukauslehdessä" sanoo, „meidän raaka, lyijyruoskainen mustalaisemme", vaan on ennemmin kotoisin Trubaduurista tai Preciosasta. Hän on ihanteellinen maankuleksija, jolle monivaiheinen kulkijaelämä on antanut täysin kosmopoliittisen ajatustavan. Hän tahtoo nauttia elämästään niin kauvan kuin se kestää, mutta koska nautintokin lopulta väsyttää, niin on kuolema sangen tervetullut levontuoja. Kysymys siitä mitä kuoleman jälkeen seuraa, ansaitsee tuskin tutkimistakaan. Kun kysyjä käy kovin tungettelevaksi, vastaa mustalainen täysin kramsulaiseen tapaan: kanna omat huolesi ja anna minun iloita omat iloni!

Lopuksi tulemme Kramsun isänmaallisiin runoihin. Siinä kohtaa meitä sangen omituinen seikka. Aikana, jolloin nuori kansallisuusliike on innokkaimmillaan, Kramsu valittaa kansansa nukkuvan niin syvää

unta, että se tuskin koskaan siitä herääkään. Tästä esimerkkinä mainittakoon runo „Nukkuva Suomi“, joka alkaa:

»Pilvet raskaat, uhkaavaiset Suomen taivaan tummentaa,
Mutta Suomen miehet nukkuu unta vielä raskaampaa.»

Runoilija ei kumminkaan voi tyytyä ajatukseen, että kuolo tapaisi kansan tuossa nukkumistilassa. Hän huudahtaa:

»Avosilmin kohdatkohon Suomen kansa kuolemaa
Jos ei väisty surman nuoli, sammuttakoon kärki sen
Hengen valppaan, elonvoivan, uljaan itsetietoisen!»

Lopuksi hän manaa rajuilman pian puhkeamaan, sillä:

»Ehkä herää Suomen kansa kerran ennen kuoloaan!»

Muita esimerkkejä tähän puoleen Kramsun runoutta tuskin tarvinnee esittää. Tämmöisen mielentilan kehittämiseen Kramsussa ovat varmaankin paljon vaikuttaneet ne kokemukset, joita hän sai sanomalehdentoimittajana joutuessaan puoluetaistelujen kuumimpiin pyörteisiin. Tätä todistavat seuraavatkin äsken mainitusta runosta otetut säkeet:

»Tora, riita mielessänsä Suomen kansa uinuaa,
Unissansa oman rintans veriin hurja raatelee.»

Taistelua hän ihaili ja sitä hän vaati, mutta ainoastaan jalojen tarkoitusten saavuttamiseksi; pientä ja pikkumaista riitaa hän ei suvaitse. Mutta tällaiselta näytti hänestä se taistelu, jota käytiin suomen kielen hyväksi, sillä hän nähtävästi ei ymmärtänyt sen historiallista välttämättömyyttä, ei tajunnut, että jokainen aate, kuinka suuri ja oikea se lieneekin, vaatii pitkällistä ja raskasta työtä ennenkuin sen onnistuu voittaa kaikki juurtuneet ennakkoluulot, jotka sen tielle salpoja luovat. Tässäkin siis Kramsu syrjäyttää todellisuuden, ja tuo rikos kostetaan sillä, että nämät sangen syvän ja voimakkaan tunteen luomat runot eivät herätä puhdasta vastakaikua, sillä ne voidaan hyväksyä ainoastaan reservatsioneilla.

Kauneimmat ja pysyväisimmät tuotteet Kramsun runoudessa ovat hänen historialliset ballaadinsa. Isänmaan historiasta hän löysi kuvia, jotka puhtaimmin ja täysinäisimmin pystyivät kannattamaan ja kirkkaimmin esille tuomaan hänen vapauden- ja isänmaanrakkauttansa. Nuijasodan veriset ajat, jolloin pohjalainen talonpoika suoraan jokapäiväisiltä kotiaskareiltaan rynnisti korskeiden ratsumiesten laumoja vastaan, ne saivat hänestä innostuneen runoilijansa. Näidenkin ainesten käsittelyssä voi aivan selvään huomata syvän omituisuuden, joka vakuuttaa meille että Kramsu aivan itsenäisesti niitä käytti. Hänelle ominaista on niissä ylimalkaisuus ja individualisuuden puute niiden henkilöissä. Niin edustaa Ilkka vain sitä aatetta, joka lyhyesti sisällytetään runon loppuun liitettyyn sentensin tapaiseen lauseeseen.

»Kauniimpi orjan elämää
On kuolo hirsipuussa.»

„Santavuoren tappelu" kuvaa haavoitetun talonpojan aatoksia kun hän kuulee voittajien riemuhuutojen kaikuvan. Kuinka hyvin ymmärrämmekään, että juuri Kramsu antaa hänen kaikesta hävityksestä huolimatta lausua:

»Kesä uusi koittaa vielä, vaikka kauvan viipyiskin,
Kansa uusi nousee silloin, kansa mielin hehkuvin.
Sortajansa sortamalla, onnehen sen käypi tie;
Mutta riemuhuudot teiltä kadoksissa silloin lie.»

Humoristinen runo „Hannu Krankka" kertoo tosin yksityisestä tapauksesta ja on siis puitteiltaan rajoitetumpi kuin edelliset, mutta siinäkin ilmenee Kramsun taipumus kaikesta yksityisestä tehdä yleinen johtopäätös. Tässä se kuuluu:

»Siis sanaa taidokasta
Kaikk' urhot muistakoot:
Sä karhu nylje vasta,
Kun tappanut sen oot.»

Emme voi olla vielä huomauttamatta kuinka taitavasti Kramsu on osannut sovittaa esitystapansa aineen laadun mukaiseksi. Jaakko Ilkka

on täynnänsä „kamalata huumoria“, joka on erinomaisesti paikallaan kuvattaessa epätoivoon saakka kiusatun ja kaikkia muita keinoja koettaneen kansan viimeistä yritystä omin käsin hankkia oikeutta itselleen. Hannu Krankan erehdys taistelukentällä kerrotaan keveästi ja leikillisesti, kuten voittajan mielentilaan sopiikin. Santavuoren taistelukentällä kaatuneen talonpojan ajatukset esitetään juhlallisen vakavalla rytmillä niinkuin kaukaisen, rajuilmaa ennustavan ukkosen. Ja mestarillisessa „Jaakkima Berends“-balladissa kulkee kertomus tyynesti ja tasaisesti aivan kuin suomalaisen talonpojan yksinkertainen ja jalo ajatus tullessaan tuohon profetalliseen lopputulokseen:

»Se on talonpojan työksi
Aina tullut Suomenmaass':
Minkä herra maahan syöksi
Rakens' talonpoika taas.»

Pyhä Yrjänä ja lohikäärme.

Kirjoittanut

VERNER VON HEIDENSTAM.

Suom. Maila Talvio.

Sten Sture kutsui Andorfista kuvasepän, jota sanottiin mestari Andreakseksi, ja käski hänen Tukholman kaupungin kirkon koristamiseksi tehdä niin komean kuvateoksen, ettei sen vertaa olisi koko Pohjolassa.

Mestari Andreas oli käskevä ja mahtava mies, mutta hänen hymynsä oli hyvänluontoinen ja hänen kädenlyöntinsä luja. Hän oli vartaloltaan pitkä ja aika täyteläinen, ja syvä jakaus käänsi harmahtavat hiukset kahden puolen päätä otsan kohdalta, kuten kristuskuvissa. Hänen silmänsä olivat verhotut ja kummalliset, ja katsoivat ikäänkuin taaksepäin, suoraan pään sisään eivätkä siihen ihmiseen, jonka kanssa hän puhui. Siltä tuntui ainakin hänen ystävistään. Monasti laskivat he kätensä hänen olkapäälleen ja virkkoivat:

— Mestari missä ajatuksesi ovat? Silmäsi kyllä tuijottavat suoraan kasvoihimme, mutta et sinä meitä näe! — Hän oli samoillut maat man-

tereet ja moninaiset kerrat vyöttänyt sotisovan kupeilleen ja ratsastanut taisteluun sodan onnea koettelemaan, mutta hän oli jumalinen ja nöyrä ja kävi uutterasti kirkossa. Kansa oli kuitenkin havainnut, ettei hän koskaan notkistanut polviaan naispyhimysten, vaan ainoastaan miespyhimysten edessä, ja vitjojen päässä nuttunsa alla piti hän pyhän Yrjänän kuvaa.

Asunnon hän sai Sturen soittoniekan, Bengt Haken luona, joka edellisenä vuonna oli ottanut avioksi kuusitoista-ajastaikaisen morsiamen ja hankkinut oman kotilieden. Bengt Hake oli nuori, haaveileva mies, joka ei raskinut mennä levolle, kun kuu oli taivaalla. Hänen kasvonsa olivat lapsekkaat ja pikkuviisaan näköiset, ylähuuli kun oli työntynyt toisen päälle, keltainen tukka riippui rinnalle asti ja vyöhön oli pistetty pikkuinen tikari, ikäänkuin leikin vuoksi. Heti ensi hetkestä kävi vieras hänelle rakkaaksi, ja pian he olivat niin hyvät ystävät, etteivät salanneet mitään toisiltaan.

Eräänä iltana hän pyysi mestari Andreasta lähtemään kanssaan raatihuoneen kellariin, ja saadakseen jutella rauhassa istuivat he etäiselle penkille. Bengt Hake pisti sormet hiuksiinsa ja alkoi, pää kallellaan:

— Sinä tiedät, mestari, että tässä maassa vallitsee eripuraisuus, ja moni on sitä mieltä, että meidän pitäisi tehdä loppu Sturen vallasta ja ottaa takaisin tanskalainen kuningas. Sitä tarkoitusta varten värvää Jaakoppi Ulfinpoika kaikessa hiljaisuudessa liittolaisia. Minulle on luvattu maljantäysi reiniläisiä kultarahoja, jos voitan puolelleni toiset soittoniekat, ja jos sinä autat minua, niin saat puolet saaliista.

Mestari Andreas nauroi.

— Vähät minä teidän riidoistanne, mutta vaikka jokainen rypäle Rein-virran varrella muuttuisi puhtaaksi kullaksi ja ne kaikki tarjottaisiin minulle, niin et sinä niillä saisi minua houkutelluksi oikeuden ja rehellisyyden tieltä.

Bengt Haken otsa kirkastui ja hän näpäytti tyytyväisenä sormiaan.

— Enhän minä nyt täyttä totta tarkoittanutkaan, mutta uutta ystävää pitää koetella.

— Ja sinä luulet, että ihmissydäntä voi punnita kuin rahoja. Ole varma siitä, että siihen vaaditaan paljon hienommat painot ja punnukset . . . Mutta ympärillä alkavat kuunnella ja udella, miksi me puhumme kuiskaten. Puhukaamme toisista asioista.

— Tässä kaupungissa löytyy oikeastaan vain yksi varsinainen kuuntelija.

— Ja kuka se on?

— Se on Gorius Nikkari. Etkö sinä tunne Gorius Nikkaria?

— En tietääkseni.

— No, eihän sitä juuri kukaan tunnekkaan. Harvat ovat hänet nähneet. Häntä ei näy missään, ei kotona eikä ulkona, mutta koko päivän on hänellä puuhaa ihmisten asioista ja hän tietää kaikki mitä tapahtuu.

— Kun on kysymys rahoista, tarkoitat?

— Päinvastoin. Hänkin välittää viisi rahoista. Ainoastaan rakkausseikkailuja hän valvoo tarkasti . . . Niin, puhukaamme rakkaudesta niin saatamme puhua ääneen ja saavat muutkin ottaa osaa keskusteluun. Siitähän he kaikki kuitenkin aina mieluimmin tahtovat jutella. Minun rakkauteni on onnellinen ja Mettaa, muoriani en saata kaipauksetta jättää yhdeksikään illaksi yksin. Rakkaus on huvitarha, jota ympäröi niin korkeat muurit että sieltä näkee ainoastaan ylhäälle päin mutta ei ulkomaailmaan.

Mestari Andreas vastasi:

— Sinä uskot rakkauteen, ystäväni. Rakkaus on lihaa. Pistäydyppä teurastajan luo, niin saat nähdä rakkauden leikkattuna kappaleiksi ja nyljettynä.

— Ja kuitenkin olen huomannut, että mielelläsi hankit itsellesi lepoa naisten seurassa.

— Samoin kuin mielelläni lepään metsän puiden ja kukkien seassa. Puut ja kukat levittävät ympärilleen kauneuttaan, mutta ne eivät häiritse minun ajatuksiani.

— Anna minun elää unelmissani ja pysyä vaimolleni uskollisena.

— Miksikäs ei mies, jolla on nuori ja kaunis vaimo, olisi uskollinen? Rakkaus on ennen kaikkea nuoruuden ja ihanuuden kaipausta. Älä puhu rakkaudesta jollei nuoruutta ja kauneutta ole mukana, sillä silloin sinä valehtelet. Hellä ja uskollinen alttius, jonka ilta-aurinko loistaa vielä harmaantuneillekin aviopuolisoille, on jotakin toista ja paljon ylevämpää kuin rakkaus. Se on kukka, mutta rakkaus on ainoastaan siemen, joka pian homehtuu ja mätänee maan matoisessa mullassa. Jos kosket siemeneen, niin varo ettet tahri hansikkaitasi. Tiedätkö kun minä

tahdon koetella jotakuta niin menettelen kuten nyt: puhun rakkaudesta. Jos tuntematon silloin tuijottaa ilmaan kuuntelematta puhettani, niin tiedän, että edessäni on luultavasti hyvä ihminen. Jos hän taas alkaa iskeä silmää ja kuiskata, niin tiedän että sitä miestä minun tulee epäillä. Hänestä tulee vaarallinen luikertelija valtakunnan palveluksessa, raukka kotonaan ja petollinen ystävä.

— Minähän aloin puhua rakkaudesta, etkä sinä, mestari.

— Mutta minä houkuttelin sinut siihen aineeseen ja nyt olet vaakalaudallani. Sinä et tiedä mistään muusta kuin rakkaudestasi. Se merkitsee että sinä olet hyvänluontoinen mies, mutta et syntynyt suorittamaan mitään suurtekoja. Sillä silloin sinä tuskittelisit että sinun pitää olla vankina ja seisahtua keskelle tietä.

— Mestari Andreas, lakkaa jo puhumasta noin säälimättömällä tavalla tunteesta, joka minulle on kaikki kaikessa.

— Kaikki, sanot! Silloin sinulle ei myöskään jää jälelle mitään, kun se tunne kerran hajoaa tuhaksi. Ja hajota sen täytyy! Minä, joka olen tottunut sovittelemaan ja käyttämään harppia, tiedän kyllä mitä rakkaus on. Se on polven pyöreys, se on rinnan kaarevuus, sitä kaarta vastaan painaa laulaja epätoivoisana otsansa ja silloin heläjää lyyry. Se on sekä naurettavaa että sydäntäsärkevää. Kauhistus tulee sinä päivänä, jolloin tuo pyörö alkaa painua kokoon eikä enään sovi minun harppini mittoihin. Terveys ja kauneus halajavat syntymän kautta jatkua yhä edelleen, jotta ihmiskunta vaurastuisi ja pysyisi pystyssä. Mitä siitä seuraisikaan, jos eukkomainen lihavuus ja rumuus, litteät rinnat ja punaiset naamat sytyttäisivät saman halun? Mutta kaikesta tästä ihmiset eivät uskalla puhua suoraan, ja minulla on itselläni sama pelko ja minä pakenen rakkautta, kuin kauheaa onnettomuutta.

— Sinä puhut kuin munkki.

— Teen sen siitä syystä että munkit ovat oikeassa. Annahan nyt ajan kulua. Keskustelkaamme silloin uudestaan samasta asiasta.

Mestari Andreas nousi katsomaan ihmisjoukkoa, joka oli koolla raatihuoneen kellarissa. Hänen pukunsa oli tumma ja sileä ja tapansa mukaan kourasi hän tuontuostakin harppia, joka riippui hajanreisin vyöllä.

— Sotilaat, soittoniekat ja käsityöläiset — sanoi hän. — Te kuulitte keskustelumme ja sen minä sanon teille, että lakatkaa laulamasta sopimattomia laulujanne ja juoksentelemasta naisten perässä, sillä pian

me istumme raihnaina pankollamme, kuoleman kielissä ja silloin saamme katua ettemme paremmin ottaneet vaaria elämämme hetkistä. Minä vihaan aistillisuutta siksi että se on esteenä velvollisuuksiemme täyttämisessä ja riistää meiltä vallan olla omien tekojemme herrana. Olen kyllä itse naimisissa, vaikka olen jättänyt vaimon ja lapset kotiin, ja jos teidän joukossanne on rehellisiä sydämiä, niin yhtykäämme vapaaksi ja nimettömäksi veljeskunnaksi, joka nuhteettomalla elämällä kunnioittaa itseään.

Muutamat juomaveikot vain jatkoivat meluamistaan ja nauruaan eivätkä vastanneet mitään, mutta useimmat työnsivät syrjään kousat ja kannut ja kerääntyivät hänen ympärilleen.

— Sinä pelkäät, he sanoivat, — että maalliset ajatukset tulevat häiritsemään sinua, kun nyt ryhdyt valmistamaan alottua kuvateostasi, joka totisesti mahtaa tulla ihanaksi katsella. Siunattu olkoon se päivä, jolloin saamme tervehtää sitä kirkossamme. Mitä se nyt tuleekaan kuvaamaan? Pyhää Yrjänää pelastamassa prinsessaa lohikäärmeen kidasta, sanotaan. Tarkoittaako se Ruotsin neitseellistä ja ihanaa valtakuntaa, joka pelastetaan sorron kynsistä?

— Sitä tarkoittaa Sture, hyvät miehet, mutta minä veistän vain oman mieleni mukaan.

Bengt Hake hypähti pystyyn, kietaisi kätensä mestari Andreaksen kaulaan ja suuteli häntä molemmille poskille.

— Lyhdyn valossa te kaikki puhutte kuin teeskentelijät, mutta minä en paljoa luota teidän sydämienne puhtauteen pimeässä. Toisin on mestari Andreaksen laita, sillä hän on tahdon ja tarmon mies. Siksi on myöskin hänen työnsä oleva mahtava. Me teemme piirin hänen ympärilleen ja vartioimme häntä. Hänen ja minun ystävyyttäni olen pitävä pyhänä elämän viime hetkeen asti. Antakaa te hänelle petolliset hyvelupauksenne. Minulla on oivallisempi ystävyyslahja, joka on vahvistava luottamukseni mieheen. Minäpä annan hänelle suloisimman, minkä maailmassa omistan. Metta, muorini olkoon hänen mallinaan, kun hän veistelee neitsyeen kuvaa, jotta se tulisi kauniimpi kuin kaikki muu mitä hän pitkien matkojensa ja vaelluksiensa aikana on tehnyt.

Kaikki ylistivät Bengt Haken lupausta ja painoivat mestari Andreaksen kättä. Kun hetkisen perästä kellot alkoivat soida, erosi kukin haaralleen.

Bengt Haken talo oli Käpplingeholmilla ja mestari Andreas oli va-

linnut työpajakseen tyhjän ranta-aitan veden varrella. Päätyakkunan läpi lenteli kesän mettiäisiä ja kiiliäisiä, ja seisoessaan tikapuilla tammipölkkyjen yläpuolella hän saattoi nähdä virralla kulkevien laivojen mastot ja linnan ruosteisen kuparikaton. Hänen takanaan maan puolella muodosti asuinrakennus neliön, ja vaikkei likeisyydessä ollut puuta eikä pensasta, niin rehoitti siellä ruoho niin mehevänä ja korkeana, valkeitten ja keltaisten kukkien vallassa, että hän rupesi kutsumaan taloa „Jälleenlöydetyksi paratiisiksi."

Joka aamu istui Bengt Hake luhdinparvella harjoittelemassa marsseja ja tansseja. Tuontuostakin hänen piti keskeyttää soittonsa sitaistakseen otsalta vaaleita hiuksiaan. Välistä kuului Metankin ääni. Kun hän tahtoi kutsua palvelijoita, niin ei hän näet koskaan lähtenyt heitä hakemaan, vaan hänen tapanaan oli seisahtua huutamaan heille siitä paikasta, missä hän milloinkin oli. Koska hänen nyt piti olla esikuvana jonka mukaan mestari Andreas veisti prinsessan kuvaa, niin tapahtui että hän välistä ollessaan polvillaan ranta-aitassa, vaippa hartioilla ja kädet ristissä, alkoi huutaa toista tai toista palvelijaa. Tämä huvitti suuresti katselijoita, joita aina joukottain seisoi pitkin seiniä seuraamassa työn edistymistä ja ehkä Mettaakin, nuorta emäntää. Välistä saapui ylhäisiäkin herroja ja kaikille kertoi mestari Andreas, ettei hän koskaan kyllästynyt Mettaan, sillä joka päivä katselee hän häntä samalla uteliaisuudella kuin ventovierasta. Välistä mielistyi Metta äkkiarvaamatta johonkin ruokalajiin ja silloin ei viikkokauteen tarjottu talossa muuta kuin sitä ruokaa, kunnes se sitte kiireesti hävisi eikä enään palannut. Jonkun aikaa huvitti häntä istua päivät pääksytysten miehensä luona, laulamassa samaan tahtiin kuin hän soitti. Silloin he sepittivät veisuja rakkaudesta, joka on sydänten suloinen lepo. Mutta jonkun ajan kuluttua ei mikään rukouksen voima olisi voinut taivuttaa Mettaa laulamaan ainoatakaan säveltä. Välistä hän tuntikausia virui polvillaan prinsessana ja se oli hänestä mitä hauskinta huvia, mutta seuraavana aamuna hän tahtoi vallattoman lapsen lailla tanssia ja juoksennella, eikä mikään olisi ollut hänelle niin kiusallista kuin pysyä yhdessä kohden. Kaikissa askareissaan hän kulki lämpimin, hohtavin poskin, tai heittäytyi nurmeen ja tunsi elämän raskaana taakkana painavan hänen hartioitaan. — Minä tahdon näyttää itseni, sanoi hän, — sellaisena kuin olen, ilman vilppiä.

Kaikki hänen omituisuutensa selitti mestari Andreas sovituksen sa-

nalla ja Bengt Hake kuunteli häntä loistavin silmin. Kun mestari Andreas mittasi häntä harpilla ja selitti että kaikki taiteilijat Herran Jumalan rinnalla ovat taitamattomia oppipoikia, niin tunsi Bengt Hake olevansa onnellisin ja kadehdittavin kaikista kuolevaisista. Ja hän läksi soittamaan ja soitti jotta helisi talon turvekattojen päällitse.

Oikeastaan mestari Andreas vasta yön aikana, kun sarvilyhty riippui katossa, oikein innolla tarttui veitseen ja talttaan. Silloin hän kävi käsiksi lohikäärmeeseen ja korskeaan ritariin — mutta neitseen verhosi hän mustalla vaipalla.

Vähitellen hän tottui olemaan työssä yöt umpeensa, mutta päivin ei hän tehnyt työtä kuin lyhyen hetken tai ei ensinkään.

Silloin alkoi Bengt Hake tulla vaimolleen kovaksi ja kylmäksi ja aterioiden aikana, jolloin he tähän asti olivat olleet iloiset, he tavallisesti riitaantuivat ilman aihetta, tai nousivat ja läksivät kukin haaralleen, joten mestari Andreas jäi yksinään pöytään. Huone oli entisellään, permannolla katajanhavuja ja kukkasia sekä uunin koristeina lehviä, puulautasilla leivoksia ja kaakkuja kuten ennenkin, mutta viihtymys oli lentänyt tiehensä. Mestari Andreastakin alkoi Bengt Hake kohdella toisin kuin tähän asti; hän kävi juroksi ja tuittupäiseksi.

— Metta, virkkoi hän eräänä yönä, ollessaan valveilla. — Sinä olet sorja nukke, johon ihmiset pian kyllästyvät. Vieläkö sinä uskot rakkauteen, Metta? Tiedätkö mitä se on? Se on ympyrä . . . ympyrä . . . Niin, minä nyt en osaa selittää sitä asiaa, mutta kuulisitpa mestarin puhuvan! Hän vihaa rakkautta siksi että hän pelkää sitä. Ainoastaan minun tapaiseni raukat jumaloivat sitä mitä heidän täytyy totella.

— Kunhan et puhuessasi noin lepertelisi Bengt, niin koettaisin kuunnella.

Bengt työnsi yltään vällyt, pukeutui kiireesti ja suuntasi kulkunsa ranta-aittaan. Mutta päästyään perille kävi hän hämilleen ja jäi vyötänsä hypistelemään. Saadakseen jotakin tekemistä hilasi hän lyhdyn alas katosta ja puhdisti sydämen.

— Vastaappa minulle yhteen kysymykseen, mestari, virkkoi hän. — Miksi olet peittänyt neitsyeen tummalla verholla?

Mestari Andreas ei ollut kuulevinaan. Hän iski lohikäärmettä, jotta sirpaleet pärskyivät, mutta kun kysymys uudistui, niin hän vastasi:

— Taistelu ritarin ja lohikäärmeen välillä on minulle pääasia.

— Kultaisessa asussa, miekka pystyssä, pistää pyhä Yrjänä peitsen lohikäärmeeseen, ja hänen takanaan polvistuu pelastettu immyt. Se on jalo kuvaus, mestari, ja peto, joka maan mudasta, pääkallojen ja luiden seasta nostaa päätään, yllyttää veistäsi, joten se yö yöltä käy yhä kauheammaksi ja rajummaksi katsella.

— Oliko sinusta hauskempaa, kun veistelin neitsyttä?

— Hänen kuvansa minä ymmärsin paremmin ja samalla käsitin sinutkin. Miksi sinä olet kyllästynyt Mettaan? Nyt sinun silmissäsi palaa kokonainen helvetti ja säkenet räiskyvät minun päälleni enkä minä enään saata olla onnellinen ja iloinen.

Mestari Andreas vaihtoi veitsen talttaan ja nuijaan, mutta tuskin kierrettyään kätensä varsien ympäri, laski hän työaseet taaskin käsistään.

— Bengt, sinä olet suuri lapsi. Kuuntele sinä minun sanojani hiukan vähemmin ja elä rakkaudessasi niin kauan kuin se pysyy.

— Kuinka se sitte loppuu?

— Samalla tavalla kuin se alkoi. Valheessa ja vaivassa. Eikö se alkanut miltei taudin lailla, änettömillä öillä ja kurkun kiristyksellä?

— Melkein niin. Ja äkkiä oli Metta käyvinään hyvin jumaliseksi . . .

— Oliko hän jo ennen harjaantunut teeskentelijä?

— Mettako? Hän oli itse suoruus. Mutta saadakseen tavata minua . . .

— Täytyi hänen oppia valehtelemaan, vai kuinka?

— Niin, siinä suhteessa hän kävi koko taitavaksi.

— Ja petti äitiään?

— Äiti oli kuollut, mutta hänellä oli isä, veljiä ja ystävättäriä . . . ja sitäpaitsi hän oli puolittain antanut lupauksensa toiselle . . . Niin, tietysti se aina on sillä tavalla.

— Ja se toinen oli tietysti kunnon mies? Näetkö, rakkausjutussa on tavallisesti kolme henkilöä: yksi rehellinen ihminen ja kaksi rosvoa. Muistatko laulua kuningattaresta ja hovipojasta?

Bengt Hake nosti lyhtyä takaisin kattoon ja hyräili puoliääneen:

Ja kuningas jo vanha ol', harmaa hapsiltaan,
Mut nuorna kävi kuningatar siniviitassaan.

— Niinhän laulu kuuluu, mutta samalla sinä saattaisit laulaa sen näin päin — sillä loppu on aina sama surkea:

Ja kuningatar vanha ol', harmaa hapsiltaan,
Mut kuningas kera neitosten käv' ilakoiden vaan.

— Ja tuollaista pidetään suurena ja se houkuttelee meitä vuodattamaan kyyneleitä.

— Kyllä se itkemistä sietääkin, mestari. Mutta kuitenkin minä uskon rakkauteen ja jos se usko kerran pettää, niin tiedän että lyhyemmässä kuin vuoden ajassa ovat minun hiukseni käyvät harmaiksi ja minä olen jäävä penkilleni istumaan kaihet silmissä, voimatta enään eroittaa kesää talvesta.

Mestari Andreas seisoi häneen selinpäin. Hän ei tehnyt työtä, vaan käsivarret riippuivat rentoina pitkin kaapua. Mutta Bengt Hake jatkoi puhettaan:

— Joskus kun olen viettänyt illan herra Sturen luona soittamassa ja sitte kävelen kotiin ja näen virran toisella puolen tulen tuikkivan talossani, niin tunnen olevani rikkain ihminen maailmassa, sillä omistan kaikki. mitä *tahdon* omistaa. Kotiin tultuani saatan heittää puita pesään ja istuutua katselemaan tyhjiä tuoleja pöydän ympärillä, varsinkin niitä tuoleja, joilla Metta ja sinä istutte. Ja minä kuvittelen että me istumme siinä kuten ainakin aterioiden aikana. Minä alan teidän kanssanne puhua onnestamme ja rakkaudesta ja ystävyydestä ja minun kieleni on irtaantunut siteistään ja minä haastelen kauniimmin kuin koskaan muulloin. En uskalla soittaa pilliäni, sillä silloin herättäisin Metan ja häiritsisin sinua ahkerassa työssäsi, mutta kun vihdoin mieleni käy oikein onnelliseksi, niin lähden porstuaan ja laulelen niin hiljaa, ettei kukaan saata kuulla ääntäni, ei edes Gorius Nikkari. Näin kesän aikana ei tähtiäkään ole kuin niin paljon että ne voi laskea ja siinä yksin astellessani edestakaisin panen minä niille nimet meidän mukaamme.

Hän veti viittaa ympärilleen.

— Hyvää yötä, mestari. Minä huomaan että puheellani sinua häiritsen ja että mieluimmin soisit pääseväsi minusta. Niin ei ollut ennen.

Hänen mentyään otti mestari Andreas hyllyltä vesiruukun ja joi kuin kuumesairas. Sitte veti hän varovaisesti mustaa peitettä verhoamaan

ritariakin ja istuutui maahan miettimään, kunnes nukkui, selkä veistokuvan jalustaa vastaan.

Seuraavina päivinä ei Bengt Hakea näkynyt talossa kuin vilahdukselta. Eräänä iltana hän läksi raatihuoneen kellariin eikä palannutkaan kotiin suoraan Sture herran tanssileikeistä. Silloin kääntyi mestari Andreas Metan puoleen, joka oli hänen kanssaan illallisaterialla.

— Metta, sanoi hän, — emme enään ole yhtä hyvät keskenämme. Sinun ja Bengtin välille on liitänyt ikäänkuin varjo. Eikä hän minuakaan kohtaan ole kuin ennen. Mitä on sitte tapahtunut?

— Sinä mahdat huonosti ymmärtää miehiä, vaikka muuten luulet olevasi niin viisas, mestari, vastasi Metta, kyynärpäät pöytää vastaan ja kädet ristissä leuvan alla. — Olen väsyksissä, väsyksissä, väsyksissä! Onneton se, joka uskaltaa polkea minua!

— Ajattele Bengtiä.

— Niin teen.

Mestari Andreas silitti hänen suortuviaan miltei isän hellyydellä.

— Kas niin, Metta. Puhu nyt suoraan. Olenko minä koskaan loukannut sinua tai väärinkäyttänyt ystävyyttäsi. Osoita että pidät minua luottamuksesi arvoisena.

— Sinä et ymmärrä miehiä, sanon minä. Sen jälkeen kuin lakkasit kehumasta ja ylistämästä minua koko kaupungille, niin ei Bengt enään näe minussa muuta kuin vikoja ja puutteita.

— Tahtooko hän sitte että meidän kaikkien kolmen hänen turhamaisuutensa takia pitää syöksyä suoraan perikatoa kohti? Minä puolestani pidin parhaimpana kääntyä takaisin, kun maa jalkain alla alkoi syttyä tuleen.

— Kun kaikki sanovat minua sorjaksi ja suloiseksi, niin ei hän saata kääntää silmiään minusta. Silloin kuulen hänen yökaudet kulkevan itsekseen laulamassa rakkautensa onnesta. Nyt hän pitää minua nukkena, johon pian kyllästyy ja jonka viskaa tiepuoleen. Minä en saata pitää siitä, joka ei pidä minusta. Lyhyemmässä ajassa, kuin sanoin voin lausua, jäätää yksi ainoa kylmä katse sydämeni. Sellainen minä olen. Hän on polkenut minua ja nyt tahdon minä polkea häntä.

— Nyt ymmärrän että onnettomuus on tullut.

— Mutta sinä et ymmärrä miehiä, sen sanon sinulle vielä viimeisen

kerran. Hän tahtoo nähdä sinun kärsivän rakkauden tuskia ja otsasi hiessä taistelevan lohikäärmettä vastaan — vaimonsa tähden.

— Tämä aviomies ja hyvä ystävä vaatii paljon.

— Sanokaamme mieluummin että hänen vaatimuksensa on aivan luonnollinen. Sillä mitä arvoa voi antaa saaliille, josta ei kukaan muu huoli? Tämä on oleva sekä minun että hänen elämänsä loukkauskivi.

— Ja minun ja hänen ystävyytensä ... Kautta Jumalan se on todellinen! Ja sen täytyy siis särkyä siitä syystä että minä kunniantunnosta ajoissa lakkasin katselemasta silmäni puhki nuoriin kasvoihisi.

— Vait, vait, jollet suo minulle pahaa, niin älä puhu noin kovaa, mestari! Luulin kuulleeni jonkun liikkuvan tuolla ruohossa.

— Kai se oli Gorius Nikkari.

— Varo sitä miestä! Moni on hänen kielensä tähden saanut kantaa kaupungin kivet tai päättää päivänsä hirsipuussa.

— Kummallinen sipuli rakkauden kuutamopuistossa tuo Gorius Nikkari! Mutta kai rakkaudenkin apostolien tai tutkijain joukossa täytyy löytyä yksi Judas. Kiitä onneasi jollei ole kolmeatoista ... Miltä tuo kaikkitietävä olento näyttää maailman silmissä?

— Hänellä kuuluu olevan pienet ruskeat silmät. Mutta kukaan ei oikeastaan myönnä nähneensä häntä.

— Kunhan minä häntä pelkäisin edes puolet siitä mitä pelkään omaatuntoani. Bengt on ystäväni.

— Kerran kun sinä istuit vaipuneena ajatuksiisi, kuuli hän sinun mutisevan ettei kauneuden katoamista voi estää, vaan että sydämen puhtaus kestää, tai jotakin sellaista. Siitä hetkestä asti hän halveksii sinua ja epäilee makuasi ja järkesi lahjoja.

— Se on siis hyveen palkka. Entä jos me petämme hänet?

— Silloin hän pistää meidät kuoliaaksi.

Mestari Andreas nousi ja istuutui pölkylle takan ääreen. Leimuavan valkean asemasta oli siinä lehviä.

— Vai sellainenko se on se vanha taru, jota ihmiset niin suuresti ylistävät, satu miehestä, vaimosta ja ihailijasta? Metta! Joka kerran on joutunut sen tarun kanssa tekemisiin, se on joutunut labyrinttiin, josta ei pääse pois millään. Pääsee sentään takaportin kautta, siten että kiireesti pistää pillit pussiin ja lähtee tiehensä.

— Entä kuvateoksesi?

— Ei, siitä labyrintistä ei sittenkään pääse mihinkään — jollei ole syntynyt murtovarkaaksi ja jollei luonto ole suonut erityistä taipumusta ryömimiseen ikkunoiden läpi. Vaiherikkailla retkilläni olen monasti pannut merkille, että taskuvarkaat ja pelipetturit ovat erinomaisen taitavia lemmenseikkailijoita. Se ihminen joka ei osaa pettää yhtä tyynellä mielellä kuin hän tyhjentää vesilasin, suoriutuu surkeasti sellaisista seikkailuista. Mitä sinä luulet niiden nuorten ritarien olevan, jotka tulevat tänne koristamaan seiniä meidän tehdessämme työtä ja jotka iskevät silmää sinulle, kun Bengt Hake kääntää selkänsä? Ne ovat taskuvarkaita, mutta sellaisia jotka ovat käyneet niin rikkaiksi ettei heidän enään tarvitse varastaa rahaa ... Että minua aina pitääkin seurata saman kohtalon!

— Aina? Oletko sitte monasti ennen joutunut tuohon labyrinttiin, sinä suuri mestarimme Andreas, joka niin väkevästi saarnaat intohimon syntiä ja turhuutta vastaan?

— Minä olen samanlainen kuin kaikki, kaikki muut!

— Ehkä sinäkin olet oppinut tekemään murtovarkauksia ja ryömimään ikkunoiden läpi? Teeskentelijänä tulit meille. Nyt putoaa verho edestä.

— Olenko teeskentelijä siitä syystä, että julkisesti vihaan voimaa, joka tosin antaa silmälleni kyvyn eroittaa sen mikä on kaunista, mutta joka riistää minut irti elämäni tehtävistä ja sysää minut petturien joukkoon! Mutta älä sinä kuuntele sanojani. Ne lähtevät ihmisen suusta, joka on rakastanut monta kertaa. Sellainen ihminen on kuin kiertelevä kerjäläinen. Kerran hän löysi lähteen, jossa vesi oli kirkkaampaa ja raikkaampaa kuin muualla ja jonka ääreen hän hetkiseksi sai asettua nauttimaan oikein suloista lepoa. Sitte hän kulkemistaan kulkee etsimässä sitä paikkaa. Tässä se on, hän ajattelee joka kerta kun kumartuu uutta lähdettä katsomaan, mutta samassa hän huomaa että vesi onkin haaleaa ja sameaa, ja vihdoin hän ymmärtää, ettei enään löydy tietä, joka veisi hänet ensimäiselle lähteelle.

— Mestari, sinä puhut kuin mies, joka on sielunhädässä ja epätoivossa.

— Sano lyhyesti: kuin *mies.*

— Eikö sydän sitte todellakaan kykene rakastamaan, onnellisesti ja eheästi, kuin yhden ainoan kerran, yhden ainoan lyhyen kesäkuukauden ajan?

— Ja kun se kesäkuukausi on kulunut, niin sulje sydän ja valitse elämällesi toinen tarkoitusperä kuin rakkaus!

— Niin pitkällekö sinä sitte olet ehtinyt?

— Minä! Hakkaa minut maahan kuin rikkaruohon!

— Mestari, nyt sinä jo tarpeeksi kauan olet veistänyt sekä lohikäärmettä että julmistunutta ritaria. Lähde nyt kanssani päättämään neitsyttä.

— Ulkona hämärtää jo, Metta. Ensin meidän täytyy sytyttää lyhty ja ottaa se mukaamme.

— Pimeyden työt karttavat valoa.

— Heitä edes vaippa ympärillesi, Metta, sillä järveltä tuulee kylmästi.

— Minä vedän vaipan peittämään sekä päätäni että kasvojani, siltä varalta että joku tulisi vastaan. Riisu sinä kengät jalastasi. Varkaiden täytyy osata juosta hiljaa, jos heidät tavattaisiin työssä.

— Kirous meille molemmille, sekä sinulle että minulle!

He läksivät hämärään, mutta eivät käsikädessä. Heidän välillään oli leveä juopa ja järveltä puhalsi kylmä tuuli.

*

Bengt Hake tuli kotiin vasta seuraavana aamupäivänä ja hänen kanssaan suuri saatto: Sturen kaikki soittoniekat vaimoineen ja tyttärineen. Bengt oli valvomisesta väsynyt, mutta kun hän saattoi vieraansa ranta-aittaan ja tapasi mestari Andreaksen veistämässä neitsyen kuvaa sekä huomasi, että musta verho nyt oli muutettu peittämään lohikäärmettä ja ritaria, niin kirkas heijastus lensi hänen kasvoilleen. Hitaasti hän asteli kertaansa kuvan ympäri, koettaen pysyä välinpitämättömän näköisenä, mutta kun hän oli alkamaisillaan toista kaarrosta, kiepahti hän ympäri ja kuiskasi:

— Jumalan rauhaa, rakas mestari. Se oli hyvä asia, että tässä yhtenä yönä puhuttiin suoraan ja niinkuin hyvien ystävien sopii, sillä nyt minä huomaan, että sinä olet saanut takaisin oikean työintosi.

Neitsyen kasvoja maalattiin jo värillä ja kruunua kullattiin. Katsojien joukosta kuului ihastuksen hyminä, sillä ei kukaan Ruotsin maalla ollut vielä nähnyt ihanampaa kuvateosta, ei mitään suloisempaa ja siveämpää.

Bengt Hake läksi asuinrakennukseen kutsumaan Mettaa, mutta hän oli nukkunut aina aamuun asti ja istui nyt luhdinparvella, kasvot harmaan kalpeina ja hiukset sukimattomina. Mieheensä katsomatta hän kaiveli kynnellään mustunutta seinähirttä, mutta Bengt kohosi varpailleen, niin korkealle kuin pääsi ja taputti hänen kättään.

— Älä ole minulle pahoillasi, rakkahin sydänkäpyni. Tosin minä jonkun aikaa olen ollut raskaalla ja omituisella tuulella, en edes itse tiedä minkätähden, mutta unohda se ja lähde alas olemaan esikuvana. Neitsyen kuva olet sinä ilmielävänä, ja minä olen ylpeä ja onnellinen siitä, mutta kaikista eniten iloitsen siitä että mestari Andreaksen rehelliset kädet ovat valmistaneet tämän teoksen, sillä minä rakastan häntä, ikäänkuin hän olisi sekä isäni että veljeni.

Kun Metta yhä pysyi liikkumattomana, tarttui hän hänen käteensä ja jatkoi:

— Valmistaudu, Metta, pukeudu pyhävaatteisiisi ja kaulakoristuksiisi. Käske palvelijoita nostamaan pöytä ja penkit nurmikkoon ja laittamaan ateria vieraillemme, sillä nyt tahdomme kunnioittaa mestaria. Meidän molempien välissä hänen tulee istua.

— Kunhan minä edes yhden päivän elämässäni voisin tuntea sellaista onnea kuin muuttaessani tähän taloon!

— Mielesi on tällä hetkellä pilvinen, Metta, sillä sinä et koskaan ole samanlainen, vaan välähtelet kuin jalokivi. Muuta siis vielä kerran karvaa ja anna valon välähdellä!

— Olet oikeassa, virkkoi Metta ja hypähti pystyyn. — En koskaan ole samanlainen ja nyt tahdon olla iloinen, iloinen, iloinen . . .

Hän haki kirstuista ja kaapeista esiin parhaimmat vaatteensa ja kun hän oli pukeutunut koko komeuteensa, tuli Bengt lukitsemaan koristetta hänen kaulaansa ja suuteli häntä.

Miehensä taluttamana hän astui tanssitahdissa alas portaita ja pihamaalla hän auttoi palvelijoita järjestämään pöytää ja penkkejä ja asetti kukkakiehkuran joka puulautasen ympäri. Sitte hän itse läksi noutamaan vieraita ja istutti mestari Andreaksen rinnalleen. Kun hän tarjosi Andreakselle kannua, tarttui hänen huumauksensa mestariin ja painaen pikaria sydäntänsä vastaan puhui tämä jälleenlöydetystä paratiisista ja valovyöstä, jonka aurinko synnytti väreilemään lyypekkiläisten kauppa-

laivojen välille. Hänet valtasi halu lyödä vaara leikiksi, niinkuin kuljeskeleva velikulta seisahtuu hirsipuunsa alle ja tekee nuoraan silmukan.

— Jotakin täältä vielä puuttuu.

Soittoniekat kävivät uteliaiksi ja tuuppasivat häntä käsivarteen.

— No mitä, mestari?

— Gorius Nikkari.

— Ha ha ha! Se vasta olisi korea kukka kiehkurassa!

— Olisitte ottaneet hänet mukaanne, jotta päivän valo kerran olisi päässyt pistämään häntä silmiin. Ja samalla olisin minäkin saanut näyttää hänelle, kuinka neitsyen kuvaa veistetään.

— Ole varoillasi, mestari. Se mies on vaarallinen. Häntä ei kenenkään tarvitse kutsua. Ennen illan tuloa hän tietää tismalleen, kuinka monta lautasta pöytään on pantu.

Mestarin laskiessa leikkiä päivällisvieraiden kanssa talutti Bengt Hake hevosensa tallista. Hän pani sen päähän hopeoidut suitset ja selkään peitteen, josta riippui pitkät jouhitupsut. Sitte hän nosti pienen pojan hevosen selkään ja antoi hänen käteensä suuren torven. Hän avasi portin selkosen selälleen ja läiskäytti hevosta lautasille, jotta se pärskyen nousi takajaloilleen.

— Kas niin, pilttiseni! Toitota nyt reippaasti torveen ja ratsasta suoraa tietä Sture herran luo. Sano hänelle, että tulet maankuulun mestari Andreaksen lähettinä. Vie hänelle se iloinen sanoma että teos, jonka hän on tilannut ja niin runsaasti maksanut, jo huomenna, pyhän Maarian päivänä, on oleva valmiina asetettavaksi kaupungin kirkkoon. Mutta teitä, veljet ja ystävät, — torven toitotus kajahti jo, ja Bengt kääntyi vieraittensa puoleen — teitä kehoitan vanhan hyvän tavan mukaan ja kuten kelpo soittoniekkojen sopii juomaan hyvinarvoisan ammattimme maljan. . . .

— Hyvinarvoisan ammattimme malja, toistivat vieraat kilistellen pikarejaan.

— Ja sitte tyhjentämään maljanne mestari Andreaksen ja hänen kohta valmistuvan teoksensa onneksi. Tulee aika, jolloin Metta vanhana ja harmaahapsena istuu takkavalkean ääressä karttaamassa villoja. Aina kun silloin astun kirkkoomme, saan nähdä nuoruuteni morsiamen, ainoan naisen jota ikinä olen koko sydämestäni rakastanut. Siinä saan nähdä hänet polvillaan, kädet ristissä, yhtä ihanana ja uskollisena kuin kulta.

— Yhtä ihanana ja uskollisena kuin kulta, toistivat vieraat.

Silloin Metta nousi.

— Nyt tahdon minäkin kiittää sinua. Salli minun suudella kättäsi.

Mestari Andreas hyppäsi alas penkiltä ja astui pari askelta taaksepäin. Hänen alahuulensa vapisi eikä hän huomannut, että hänen pikarinsa oli ylösalaisin, joten viini valui hänen kengälleen.

— Ei niin, Metta!

Muuta vastausta hän ei keksinyt; hän ei enään ollut oman itsensä herra, sillä hän ei enään osannut nauraa.

— Hänen kasvonpiirteensä vavahtelevat, kuiskasivat vieraat. — Hän on malttamaton, hän tahtoo työhönsä.

Hetkisen aikaa nautittuaan ruokia, hajosivat he ryhmittäin ranta-aittaan, useat vielä kantaen kaulassaan punaiseksi maalattua kousaa, ikäänkuin iestä. He eivät saattaneet ajatella muuta kuin kuvateosta. He vetivät peitteen pois lohikäärmeen yltä ja nähdessään sen kynsien alla jyrsityt pääkallot ja rustot, puhkesivat he puhumaan vakavia sanoja synnistä ja kuolemasta.

Mestari Andreas jakoi katselijansa eri työryhmiin, jotka saivat auttaa häntä maalaamaan petoa ja maaperää, mutta ritariin ja neitsyeen ei kukaan muu kuin hän itse saanut koskea. Kultineen, maalineen hän seisoi tikapuitten ylimmällä portaalla ja hänen alapuolellaan oli polvillaan Metta, hartioillaan sininen vaippa ja hapset hajalla.

— Ruusunkukka ja Liljannukka! kuiskasi Bengt Hake mestari Andreakselle, osoittaen vaimonsa poskia, jotka punersivat kuin omenapuun kukat.

Kun ei mestari Andreas mitään vastannut, nousi Bengt tikapuille.

— Sinä et vielä ole kullannut ylimpiä koristuksia neitsyen kruunussa. Jätä se työ minulle, jotta kiitollisuuteni osoitukseksi kaikesta siitä onnesta, minkä hän minulle on antanut, itse saan kruunata hänen viattoman päänsä!

Mestari Andreaksen otsa rypistyi ja hän kävi niin kalpeaksi, että hän tunsi kasvojaan kylmäävän ja pelkäsi putoavansa. Hän laski kätensä Bengtin pään päälle ja koetti painaa häntä alas.

— Et saa, Bengt Hake.

Vieraat heittivät työnsä ja karkasivat paikalle, kukin taholtaan, huutaen ja puhellen aivan sekaisin.

— Miksei hän saa? Nöyrry, mestari!

— Jos joku on oikeutettu kruunaamaan Metan suloisen kuvan, niin toki se, jolle hän antoi nuoren elämänsä siveydessä ja uskollisuudessa.

Toiset sanoivat:

— Sinä olet väsyksissä, mestari. Astu alas ja anna hellien käsien kiinnittää koriste neitsyen päähän ainiaaksi. Tämä työmme tapahtuu ihmisten ylennykseksi ja Jumalan kunniaksi.

Mestari Andreas painoi kädellään yhä voimakkaammin, mutta Bengt Hake katseli häneen ja hänen äänensä kävi varmaksi ja vaativaksi.

— Ei, en minä yksinäni, en minä yksinäni! Yhdessä tulee meidän, mestarin ja minun, kiinnittää se koriste. Olemmehan rehelliset, vilpittömät ystävät. Kun Metta ja minä mätänemme unohdetuissa haudoissamme ja miehet ja vaimot seisovat kirkon käytävällä, silloi tämä kultakruunu säteilee tomunkin alta. Ja silloin sanovat miehet vaimoilleen: Näettekö? Se on puhtaan ja uskollisen rakkauden kruunu!

— Pyydä minulta mitä ikinä tahdot, mutisi mestari Andreas, — mutta älä ikinä tätä!

Vieraat panivat pois työkalunsa ja heidän äänensä kiihtyivät kiihtymistään.

— Me luulimme sinua mieheksi, jolla on sydän, mestari. Nyt sinä puhut ylpeyden kieltä. Tai eikö Bengt Hake enään olekkaan ystäväsi? Kaupungissa kiertelee kummallisia huhuja.

— Huhujako?

Mestari Andreas koetti vielä kerran nauraa, kopeasti ja uhkamielisesti, mutta hänen huulensa eivät totelleet häntä. Silloin Bengt Hake nosti hänen kätensä pois otsaltaan ja nousi hänen rinnalleen, tikapuitten ylimmille asteille.

— Sinä et ymmärrä ammattia etkä osaa kullata kruunua, sanoi mestari Andreas.

— Sinä saat neuvoa minua.

Vieraat yhä huusivat.

— Saat opettaa hänelle taitosi, mestari!

— Entä jos hän pilaa työni?

— Hellät kädet eivät pilaa mestariteosta.

— Hänellä vai minullako on valta tässä määrätä?

— Meillä, sillä meidän kirkkoomme kuvasi pystytetään. Me sinulle avasimme sylimme ja vieraanvaraiset kotimme.

— Sen teitte nimeni ja taitoni tähden.

— Saakoon taitosi sen kunnian mikä sille tulee, mutta nyt tahdomme pyhittää teoksesi hengessä.

— Onko se henki sitte oikea?

— Mitä sinä itse arvelet?

— Heitetään työ tältä päivältä.

— Entä poikanen, joka juuri ratsasti viemään Sturelle sanaa että kuva jo huomenna olisi noudettava! Koetappa lähettää sille herralle vääriä sanoja, niin näet, että hän osaa vastata.

He asettuivat piiriin kuvateoksen ympäri.

Silloin alkoi mestari Andreas neuvoa Bengt Hakea ja yhtaikaa he molemmat kädellään kultasivat kruunua, mutta mestari Andreas vapisi niin että hänen oma työnsä tuli huonoa ja hänen täytyi tehdä se uudestaan. Kun Metta nosti silmänsä, heitti hän kytketyt kätensä niskansa taakse ja huudahti :

— Kuinka aurinko paistaa tuohon kultakruunuun, kuinka aurinko paistaa!

Mestari Andreas ei uskaltanut kohdata hänen katsettaan, vaan hankasi kruunun kullatuita päitä silkkihuivilla koko sen pitkän ajan, kunnes Bengt Hake valmistui.

— Hän on oikeassa, kuului vieraitten joukosta hyminä. — Kuinka aurinko paistaa tuohon kultaiseen kruunuun, kuinka aurinko paistaa!

Bengt Hake kietoi käsivartensa mestarin ympäri ja auttoi hänet hitaasti alas tikapuilta.

— Työsi on täytetty!

Mestari Andreas vaipui raskaasti käyttämättömän tammipölkyn päälle. Hän otti maasta pienen puuvasaran, jota hän oli käyttänyt työkalunaan ja laski sen syliinsä.

— Työ on täytetty, sanoi hän. — Lähtekää kotiin, hyvät ystävät, ja jättäkää minut tänne yksinäisyyteen.

*

Maarianpäivä valkeni kirkkaana. Kuuden pienen, pörröisen hevosen vetämänä vietiin pyhä Yrjänä ja lohikäärme kaupungin kirkkoon.

Kelloja soitettiin ja etumaisena kulki Bengt Hake pillinpuhaltajineen ja rumpaleineen. Kirveskeihäät ja kypärit välkkyivät jäänkarvaisina helisevissä riveissä molemmin puolin vaunua ja takana seurasi korkeita herroja ja ritareita, ikäänkuin olisi saatettu vastavalittua ruhtinasta. Kun pyörät jymisivät Pohjoissillan puupalkeilla, istui Sture linnanikkunassa ja hän huusi alas yhteiselle kansalle:

— Muistatteko Brunkebergiä, Ruotsin miehet? Muistatteko kuinka lauloimme pyhän Yrjänän virttä?

Silloin nousi sellainen jymy että se kuului kauvas kankahille, ja kun saattopojat, jotka taluttivat hevosia, kääntyivät katsomaan kohden pyhän Klaaran luostaria, niin he olivat näkevinään pölypilvien pyörivän kaatuneitten Tanskan ritarien ympärillä. He muistivat sen hetken, jolloin herra Knut Posse tempasi käteensä Dannebrogin lipun ja käännettyään sen kärjen alas päin työnsi sen niin kovasti maata vasten, että varsi katkesi, ja tallasi valkean ristin jalkainsa alle. Jota enemmän he ajattelivat tuota pitkää taistelua, sitä uljaampina he taluttivat hevosiansa; mutta kun lapset, jotka istuivat sillan kaidepuilla, näkivät lohikäärmeen ammottavan ja verisen kidan, niin he pelästyivät ja alkoivat nyhkyttää ja juosta pakoon.

— Missä on mestari Andreas? kysyivät sotamiehet ja kansa. — Missä hän on, että me kuvan jäljessä saisimme kantaa hänet käsillämme kirkkoon?

Mutta kun kuva oli asetettu paikoilleen pyhän Yrjänän alttarin viereen, niin oli pian koko kirkko täynnään ihailevia katselijoita, joista toiset menivät ja toiset tulivat. Siellä vallitsi samanlainen tungos hamaan iltaan asti. Vihdoin eivät edes lamput voineet karkoittaa pimeyttä holveista, ja kuolleiden sieluille pyhitetyt kynttilät olivat palaneet puolilleen rautaisissa kynttiläjaloissa oven luona, mutta vielä välähteli läpi hämärän pyhän Yrjänän kultainen varus ja neitsyen kruunu. Nunnat, harmaamunkit ja mustat veljet vaelsivat pitkissä riveissä, polvistuivat ja tekivät ristinmerkin. Mutta joukossa oli myöskin talonpoikia, jotka seuraavan päivän markkinoiksi jo olivat tulleet kuormineen torille, ja turkkitakkiset Taalain miehet laahasivat puukenkiään hautapaasien päällitse. Kaupunkilaiset, jotka olivat varmannäköisiä ja tunsivat olevansa kotonaan omassa talossaan, menivät aina alttarin eteen asti ja kuiskasivat toisilleen, että

tuo puhdas neitsyt oli nuoren Metta muorin kuva. He tunsivat aivan hyvin hänen hiuksensa ja otsan kauniin kaarroksen.

— Missä mestari Andreas on? he sanoivat. — Totisesti hän on nöyrä mies, joka ennemmin ujosti pysyttelee syrjässä kuin antaa kunnioittaa itseään kunniapäivänään.

Kun iltamessu oli pidetty Pyhässä Klaarassa, astui Bengt Hake ranta-aittaan. Siellä tuntui tyhjältä ja kolkolta, kun kuva oli viety pois. Maa oli täynnä lastuja ja työkaluja. Metan sininen vaippa oli heitetty nurkkaan ja ulkopuolella vyöryi vuoksivesi.

Mestari Andreas istui tammipölkyllä kuten edellisenäkin iltana, mutta tultuaan likemmäs, huomasi Bengt Hake että hän oli käynyt vanhaksi ja ikäänkuin käpertynyt kokoon.

— Jumala auttoi minua päättämään työni, hän virkkoi, — ja nyt on hänen kärsivällisyytensä lopussa.

— Omat voimasi ovat lopussa, rakas mestari. Etkä koko päivänä ole nauttinut mitään ruumiisi ylläpidoksi. Nyt odottavat sinua vanhat ystäväsi ja lukemattomat uudet raatihuoneen kellarissa.

— Vieläkö olet ystäväni, Bengt?

— Ja vielä sitä kysyt!

— Parempi olisi ollut, ettet ikinä olisi minua kohdannut. Jos suot minulle hyvää, niin ota tämä puunuija ja iske sillä ohimooni, jotta kuolleena kaadun maahan.

— Sinä olet sairas etkä tiedä mitä sanot.

— Tässä nuija. Ota se ja iske! Jos kenenkään tulee se tehdä, niin sinun, ja luota siihen, että se on vanhurskas teko.

— Onko tappaminen hyvä teko?

— Välistä sitä voi siksi nimittää, jos tappajan käsi on Jumalan rankaisevana välikappaleena.

— Mestari, sinulla on vielä paljon tehtäviä elämässä, vaikkei sinun suotaisikaan enään luoda sellaista teosta kuin se, jonka nyt olet meille lahjoittanut.

— Minulla ei ole mitään tehtävää, paitsi mahdollisesti hävetä ja katua. Mutta se ei oikein sovi minulle. En tiedä, olenko enään ystäväsi. Tuskinpa! Mutta jos sinä olet minun ystäväni, niin tee minulle viimeinen palvelus ja iske!

— Anna tänne nuija!

Bengt Hake otti nuijan ja viskasi sen ovesta kauas veteen.

— Pyhän Eerikin nimessä! jos sinä tahdot istua täällä rauhassa ajatuksinesi, niin jatka sitä peliä niin kauan kuin haluat!

Mestari Andreas nousi, seurasi häntä ovelle asti ja pidätti häntä siinä.

Älä jätä minua niin pian. Sinun talossasi en tahdo viettää ainoatakaan yötä yksinäni.

— Oletko sinä nyt ruvennut pelkäämään pimeääkin?

— En pimeää, vaan pimeyden töitä.

— Minä en ymmärrä mitään puheestasi, mutta jos sydäntäsi painaa myllynkivi, niin ravista se päältäsi edes täksi yöksi. Tartu nyt käsivarteeni ja tule! Oikeastaan minun kai pitäisi viedä sinut Pyhänhengen munkkien sairashuoneeseen, mutta olen vakuutettu siitä että kun saat pari maljaa kiiltävää viiniä ja naurat oikein sydämesi pohjasta, niin sinusta taas tulee mies.

— Niin, Bengt, jos minä saan nauraa oikein sydämeni pohjasta, niin minusta taas tulee mies.

He läksivät pimeään ja hapuilivat märässä heinässä, kävellen käsikoukussa, mutta kun he tulivat portille, seisahtui mestari Andreas.

— Etkö kuullut mitään?

— Mitä minun olisi pitänyt kuulla?

— Parvella kahahti, ikäänkuin olisi vedetty vaatetta.

— Kai Metta kävi katsomassa, olisiko minun onnistunut houkutella sinua toverien joukkoon.

— Ja entä jollen olisi seurannut sinua?

— Silloin hän olisi tietänyt, että läksin yksinäni.

— Rientäkäämme!

— Ja äsken sinä seisahduit.

He astelivat eteenpäin, kautta talojen, joista useat vielä olivat autioina ja tuhkana viime sodan jäljeltä. Eräälle pihamaalle, jossa tuhka ja hiilet narskuivat anturoiden alla, olivat muutamat kerjäläiset ja spitaliset tehneet tulen tiiliseen takkaan, joka vielä seisoi pystyssä. Mies, joka kulki puujalalla kainalosauvain varassa, kertoi heille, kuinka hän tässä samassa paikassa oli ollut kuoppaamassa kaatuneita tanskalaisia ritareja, ja kun molemmat tuntemattomat yökulkijat antoivat hänelle almun, kiitti hän heitä ja kehoitti heitä kaupunkiin tullessa kaikella muotoa käy-

mään katsomassa sitä komeaa kuvaa, joka vasta oli asetettu kirkkoon voiton muistoksi.

Maa oli paikoittain niin vetistä, että heidän täytyi kulkea kiviä ja kantoja pitkin, ja vuolas virta tien ja polkujen vasemmalla puolella pärskytti vettä heidän vaatteilleen. Pohjoisportin luona vartijat tarkastivat heitä visusti lyhdyn valossa ennenkuin he pääsivät kulkemaan, mutta kaupunkiin tultua saattoi heti huomata että siellä vietettiin juhlapäivää, sillä ihmiset olivat vielä liikkeellä, ja askeleita ja saksalaisia sanoja kajahteli mäkisissä katukujissa. Käsissä soihdut ja lyhdyt tuli sunnuntaipukuisia kauppamiehiä ja heidän vaimojaan ammattikunnan taloista, ja kylttien ympäri oli tehty kiehkuroita koivunlehvistä.

Iloisella tervetuliaishuudolla vastaanotettiin mestari Andreas, ja pian saarti hänet ystävien parvi, joka malttamattomana halusi saattaa hänet raatihuoneen kellariin, mutta hän tervehti kaikkia hajamielisenä. He alkoivat jo miettiä, että ehkei hän muista, keitä he ovat ja huomasivat taaskin, että hänen verhotut silmänsä katsoivat taaksepäin, suoraan pään sisään, eivätkä siihen ihmiseen, jonka kanssa hän puhui. Saavuttuaan kirkolle he seisahtuivat, ja Bengt Hake osoitti pientä punertavaa kipinää, joka paistoi ikkunasta.

— Katsele tuota kipinää, mestari! Sen olet sinä sytyttänyt. Se on Pyhän Yrjänän miekankanta, se loistaa iankaikkisen lampun valossa. Vielä pimeässäkin hän taistelee lohikäärmettä vastaan, sitä aistillisuuden syntiä vastaan, jota sinä vihaat.

Mestari Andreas päästi hänen käsivartensa ja piirteli jalallaan kiviin, ikäänkuin etsien selitystä vanhaan arvoitukseen.

— Vihata aistillisuutta! hän sanoi. — Yhtä hyvin saattaisi sanoa: minä vihaan ilmaa, vihaan vettä, vihaan omaa silmääni. Mitä auttaa viha? Se on kiivauden sana eikä enempää. Olenko minä erehtynyt . . . Tuleeko pyhän Yrjänän riisua aseensa . . . Iankaikkisen Jumalan tuliko läähättää lohikäärmeenkin kidasta?

— Hän on tehnyt työtä yli voimiensa ja vaipuu, jollemme kiireesti vie häntä mukaamme! kuiskasi Bengt Hake toisille.

Kuitenkaan ei kukaan uskaltanut käydä häneen kiinni ja hän puhui hitaasti ja ikäänkuin etsimällä sanoja.

— Pimeydessä minä olen vaeltanut, ja arvoituksia ja pimeyttä olivat sanani. Vihata rakkautta . . . Petosta rakkaudessa minä vihaan, va-

lehtelevaa, salaviekasta varkautta, joka ei siedä päivänvaloa. Ensin se tulee pienenä, liukkaana, limaisena sisiliskona . . . Bengt, Bengt, astu vähän likemmäs! Näetkö tuolla . . . näetkö . . . tuolla tienkäänteessä harmaan talon luona . . .

— Näen, näen, mestari. Sehän on vain sotamies, joka kiipeää sisään rakastettunsa ikkunasta . . . Minä saatan sanoa sinulle vaikkapa hänen nimensäkin.

— No . . . mikä se on?

— Ennen hän oli vain yksinkertainen talonpoika ja häntä sanottiin Väkeväksi Björniksi. Mutta Brunkebergillä hän astui Sturen hevosen edessä. Hän tappeli oikein miesten miehenä, älä sinä hänestä sano mitään pahaa.

— Onko hän yhtä rehellinen ja uskollinen kuin hän on urhea?

— Se on tietty. Me olemme kunniallista kansaa.

— Mutta jos rakkaus on kysymyksessä, niin veli ryöstää veljeltä, sisko siskolta, ystävä ystävältä, ja silloin teidän sankarinne tekevät murtovarkauksia ja ryömivät ikkunoista sisään.

— Portti on kai lukossa.

— Hänessä pitäisi olla niin paljon miestä, että hän astuisi ohi.

— Helppo sanoa.

— Rikkokoon edes ruudun niin että kilisee ja kuuluu . . . Ensin tulee varkauden sisilisko pienenä ja pelkona ja sen vikkeliä kiemurruksia katselee huvikseen, mutta se kasvaa kasvamistaan, sille tulee siivet ja kynnet ja sen muju tahrii kiiltävimmänkin varuksen. Siitä tulee lohikäärme, joka maan loasta nousee hävittämään ja särkemään, kunnes sen ympärille vihdoin on jäänyt jäljelle vain kalvetut luurangot olennoista jotka kerran olivat valon lapsia . . .

Kiihkeä huuto kajahti samassa suurelta torilta ja yövartijat läksivät juoksemaan. Mestari Andreas katseli ympärilleen, ikäänkuin hän nyt vasta olisi saattanut todenteolla käsittää, että sellainen joukko ystäviä oli tullut häntä vastaan. Hän viittasi niille jotka olivat kauempana etteivät he jäisi jäljelle ja jatkoi kiirein askelin kulkuansa pitkin ahdetta. Siinä oli tungoksenaan markkinakojuja, koppia ja riisutuita hevosia, jotka verkalleen pureskelivat kauroja rattaiden pohjalta, mutta hän raivasi itselleen tietä ja asteli säkkien päällitse, joita oli kadulla.

Raatihuoneen kellarin edustalla olivat yövartijat ottaneet kiinni ri-

saisen kerjäläisen, ja hän painautui pylvästä vastaan, joka kannatti seinäparveketta. Hänen joka jäsenensä vapisi, ja hän sammalsi tylsiä sanoja, väännellen kaikille tahoille päästäkseen irti.

— Mitä pahaa se raukka on tehnyt? kysyi mestari Andreas, tehden liikkeen joka osoitti, että hän aikoi häntä auttaa.

— Se ei kuulu sinuun, vastasivat yövartijat, — vaikka me kyllä tiedämme että sinä olet itse mestari Andreas.

— Päästä mies tai sano, mitä hän on tehnyt!

— Hän on varastanut.

— Mitä hän sitte on varastanut? Toisen onnenko ja toisen kunnian?

— Hän murtautui markkinakojuun.

— Ja minkätähden?

— Sanoo kulkeneensa nälissään kolme päivää ja kojussa oli leivoksia . . . Mutta ei olisi pitänyt olla niin perso eikä niin kiivaasti vääntää ja kääntää, sillä äkkiä rusahti luukku rikki ja putosi kiviin, jotta koko tori kumisi . . .

— Ja sellaisia varkaita te heitätte torniin . . . Päästäkää hänet!

Samassa ojentui kansanjoukosta käsi joka osoitti mestari Andreasta ja ääni huusi:

— Varas olet sinä itse, sinä mestari, joka petit parhaan ystäväsi yhdessä hänen vaimonsa kanssa!

Mestari astui askeleen taaksepäin niin kiivaasti, että lakki solui päästä.

— Kuka uskaltaa puhua sellaisia . . . Astukoon esiin!

— Hän on jo poissa, vastasivat vartijat.

— Kuka se oli, kysyn minä.

— Se oli Gorius Nikkari!

— Gorius Nikkari . . .

— Älä sinä, mestari, ole niin mahtavana, sillä kyllä me yövartijat tiedämme, mitä peliä tuolla talossa pidetään, kun sinä ja nuori Metta muori olette kahdenkesken . . . Sen tietää koko kaupunki, paitsi Bengt Hake itse . . . Niinhän aina käy.

Bengt Hake työnsi auki oven kellarisaliin, jotta valo kattolyhdyistä ja kynttiläjaloista kirkkaana lankesi mestari Andreakseen.

— Sano, että se on panettelua, mestari. Sano se tyynesti ja varmasti eikä yksikään ole sinua uskomatta.

— Sano se! huusivat soittoniekat ja sotamiehet salista. — Sinä olet kelpo mies, jossa ei vilppiä ole. Sinä olet tehnyt meidät paremmiksi ja ollut meille kaikille kaitselmuksena. Me uskomme sanaasi.

Bengt Hake ojentui häntä kohti ikäänkuin kietoakseen käsivartensa hänen kaulaansa.

— Sano se . . . tyynesti ja varmasti!

Mestari Andreas painoi alas päänsä ja käänsi kasvonsa pois valosta.

Ei enään kuulunut hiiskahdustakaan.

Eräs yövartijoista piti korvaansa miltei hänen suunsa ääressä ja kuuli hänen sopertavan, hiljaa ja hätäisellä kiireellä, kuten rukousta lukiessa:

— Pyhä, pyhä Yrjänä! Jollet sinä rakasta ihanaa neitsyttä suuremmalla rakkaudella kuin että tahdot ruveta varkaaksi, niin pistä miekka vyöhösi ja lähde tiehesi, mutta jos sinun sydämesi aivoitus on vakava, niin ratsasta avoimin kasvoin, koko maailman nähden taistelemaan sisiliskoa vastaan, joka kasvaa lohikäärmeeksi!

Yövartijat eivät käsittäneet häntä ja ravistivat päätään, mutta hän oli jo astunut kynnykselle ja huusi saliin:

— Aseita tänne . . . toinen Bengtille, toinen minulle! Muuta neuvoa ei meillä enään ole.

— Kahden ihmisen maallisen elämän olet sinä turmellut! vastasi Bengt vaikeroiden, ja tietämättä mitä teki, työnsi hän työntämistään tikaria hänen rintaansa.

Nojaten ovenpieleen painoi mestari Andreas kättään kuolinhaavaansa vastaan ja veri tirskui sormien lomitse.

— Loppuni on tullut ja kieleni kankenee . . . Älkää minun muistoani raskauttako vihan ja kirouksen toivotuksilla, ikäänkuin olisin suuri pahantekijä. Se kunnia olisi liian suuri ja sitäpaitsi olen ollut liiaksikin teidän itsenne kaltainen. Mutta kun te astutte kirkkoonne ja näette työni, niin rukoilkaa voimia välkyttämään ritarin kiiltävää miekkaa!

Hän kaatui raskaasti maahan ja jäi paikoilleen, sillä kukaan läsnäolijoista ei tahtonut tukea hänen päätään tai kajota häneen.

Vartijoille he sanoivat:

— Tuossa pistettiin kuoliaaksi varas . . . Korjatkaa pois hänen ruumiinsa.

Kirjallisuutta.

Näytelmäkirjallisuutta.

WILLIAM SHAKESPEARE, *Timon Ateenalainen*. Suomensi P. Cajander. Helsingissä 1900. Suom. Kirj. Seuran toimituksia 60, XVII. 96 siv. 8:o. Hinta 2: 50.

„Timon Ateenalainen" pidetään tavallisesti Shakespearen viimeisenä kappaleena, vuosilta 1612—14. Toiset taas otuksuvat sen olevan vuosilta 1607—8. Shakespearen kappaleiden syntymäaikaa on yleensä sangen vaikea määrätä, kun kän itse ei niistä jättänyt mitään selontekoa, vaan jätti ne käsikirjoituksina teattereille, jotka sitten muokkasivat ja muuntelivat alkuperäistä tekstiä niin paljon, että on enään melkein mahdoton tarkoin määrätä, mikä on alkuaan Shakespearen omaa, mikä teatterikasvannaista. Painettuna „Timon" ilmestyi vasta 1623 yhdessä muiden Shakespearen dramain kanssa. Shakespearen „Timon" on oikeastaan hänen tekemänsä mukailu jonkun toisen tuntemattoman kirjailijan kappaleesta eikä siis aivan omaperäinen. Mutta samanlaisen mukailemistyön kautta ovat syntyneet useat muutkin Shakespearen näytelmät. Silloisena aikana ei kirjallisesti tehty niin tarkkaa eroa oman ja toisen välillä; kukin käsitteli samaa aihetta omalla tavallaan. Joka tapauksessa on mukailu suuren runoilijan kypsyneimmän ajan tuotteita ja kantaa aito-shakespearelaisen leiman.

Kappaleen pääajatuksen muodostaa tuo tunnettu sananlasku: „Kun on kultaa, on ystäviä; kun kulta loppuu, loppuu ystävät." Timon on rikas ateenalainen ylimys, joka anteliaasti jakaa omaisuuttaan imartele-ville ystävilleen ja pitää heille pitoja toistaan uhkeampia. Ystävät ovatkin kuin mesi ja hunaja, „mesi kielellä, myrkky mielellä", niin kauan kuin Timonilla rikkautta riittää. Mutta Timon joutuu tuhlauksensa

kautta häviölle ja kun hän silloin kääntyy noiden uskollisten ystäväinsä puoleen, pyytäen heiltä tilapäistä apua, niin on kaikilla kyllä koreita sanoja annettavana mutta ei mitään enempää. Timon huomaa vihdoin sokeutensa, myrtyy maailmalle, kiroo itseänsä ja koko ihmissukua, joka ei ole edes rupikoiran arvoinen, kaivautuu metsään ja lopettaa siellä päivänsä. Timonin ystävinä pysyvät loppuun asti hänen rehellinen hovimestarinsa sekä hurja Alkibiades, joka ase kädessä tahtoo kostaa Ateenan kunniattomille senaattoreille Timonin häväistyksen. Mutta Timon ajaa heidätkin pois luotaan ja ystävyydestään.

Tämän aiheen Shakespeare on käsitellyt tärisyttävällä, melkeinpä hirvittävällä traagillisella voimalla ja syvyydellä. Timon on ihminen, joka, kuten kyynillinen filosofi Apemontus sanoo, „ei koskaan ole tuntenut ihmisyyden keskitietä, molemmat sen äärimmäisyydet vain.“ Hän on onnensa päivinä iloisin, parhain ja ylevin ihminen maailmassa, mutta häviötään ja pettymystään kanssaihmisten suhteen hän ei jaksa kestää, ja silloin hän johtuukin äärimmäisyyteen, muuttuen villipedoksi ihmishahmossa. Timonin monologit Ateenalle (IV, 1) ja ihmiskunnalle (IV, 3), hänen keskustelunsa Alkibiadeen ja tämän rakastajattarien, Apemontuksen, varkaiden ja hovimestarinsa Flaviuksen kanssa (IV, 3), maalarin ja runoilijan kanssa (V, 1), kahden senaattorin kanssa (V, 2) ovat jylhintä ja suurenmoisinta, mitä runoudessa koskaan lie esitetty. Shakespearen voimakas hengenlento kohoo niissä paikoin huimaavan korkealle; lukijaa aivan hirvittää nuo syvimmän inhon, suurimman katkeruuden terästämät sanat, jotka iskevät kuin väkäinen salama ja joiden totuus sievistelemättömässä alastomuudessaan on niin peloittavan valtaava. Kun Timon esim. vastaa Alkibiadeen kysymykseen, kuka hän on:

— — — Ma olen
Misanthropos ja vihaan ihmiskuntaa.
Voi, jos sa koira oisit, että voisin
Sua hiukan rakastaa!

ilmaantuu noissa sanoissa niin pohjaton katkeruus ja inho kuin ihmissydän koskaan voi sisältää. Tekisi mieli siteerata vielä useampia lauseita, mutta sanat ja kuvat niissä ovat niin jylhän jyrkkiä ja alastomia, etteivät sovellu tähän yhteyteen, eivätkä katkonaisina anna sitä synkän valtaavaa vaikutusta runoilijan hengen voimasta, jonka ne kokonaisuutena tekevät. Pantakoon kuitenkin vielä pari otetta. Monologissaan Ateenalle hän sanoo:

— — — Hellyys, rakkaus,
Jumalan pelko, oikeus, totuus, rauha,
Yölepo, kotikuri, ihmissopu,

Opit ja tavat, kaupat, elinkeinot,
Lait, säännöt, laitokset ja arvoluokat
Tuhoksi menkööt, vastakohdakseen,
Ja eläköön vain tuho!

— — — Ateenaan tehkööt
Äkämät, paiseet kylvön, jost' on sato
Yleinen kuppa!

Kullasta hän sanoo (IV, 3):

Tää orja keltainen se pyhät liitot
Sitoo ja purkaa, siunaa kirotut,
Jumaltaa kupansyömät, varkait' auttaa
Ja heidät kunniaan ja arvoon nostaa
Senaattorien rinnalle, j. n. e.

Onhan siinä jo tärisyttävä ansioluettelo tuolle kaikkien palvelemalle keltaiselle epäjumalalle. Luulisi että tuollainen loppumaton katkeruuden ja vihan purkaus vihdoin kävisi yksitoikkoiseksi, mutta sitä se ei ollenkaan tee, sillä runoilijan avara nero löytää yhä uusia puolia, uusia käänteitä leimahutellaksensa väkeviä ja repiviä sanasalamoitaan. Mestarin kynän suuret ja voimakkaat piirteet käyvät läpi koko teoksen.

Kappaleen kokoonpano on tehty aito-shakespearelaisella vapaudella katsomatta aikaan, paikkaan tai ympäristöön. Vaikka toiminta tapahtuu Ateenassa ja henkilöt ovat ateenalaisia, on heillä melkein kaikilla roomalaiset nimet. Ateenassa on „senaatti“ ja ylimykset ovat „senaattoreja“, rahana „kruunu“ y. m. Runolliset kuvat ja vertaukset ovat otetut ajan kuohuvasta brittiläisestä elämästä. Jonkin muun kirjailijan kappaleessa tuollaiset ulkoseikat vaikuttaisivat häiritsevästi, mutta Shakespearen mahtavan hengen ja aatelennon alla ne kokonaan katoavat ja lukijan nautinto kohdistuu vain näytelmän syväaatoksiseen sisällykseen.

Suomennoksen on, kuten jo ylläolevista otteista huomaa, hra Paavo Cajander tehnyt harvinaisella taidolla, mielisin sanoa onnistuneemmin kuin useassa muista Shakespeare-käännöksistään. Alkutekstin ryhdikäs ja ytimekäs kieli on pikku vivahduksiinsa saakka tulkittu sattuvasti mitään pois jättämättä. Säkeet sujuvat vallan sulavasti, outoja sanoja ja kankeita lausetapoja on sangen vähän. Sellaisina voisin mainita: *jälkeensä* jättämättä *jälkeä* (s. 3); *aatta* pro: portto (s. 15); *viipy* pro: viipymys (s. 24); *norkot,* alkutekstin „peasants“ (s. 31); *petinko* pro: ahdinko (s. 41); *rohkaan* pro: rohkaisen (s. 51); *norkot,* alkutekstin „parasites“, kai = loiset, syöpäläiset (s. 54); *nakurit, huurut* (s. 54); *kurttu* pro: kurttuinen, *häverikki* (bankrupt) (s. 56); *monna* (matron) (s. 66), *vankaan* pro: käärmeen (s. 67); *uuttakoon* (wither = kuihduttaa) (s. 79). Ehkä olisi

myös parempi sanoa „arvon herra“ kuin *arvo herra*. Mutta nämät ovat pikkuseikkoja, joista huolimatta käännös tekee erinomaisen mehevän ja täyteläisen vaikutuksen. Toivomme hra Cajanderille voimia jatkamaan Shakespearen mestarillista suomeksi tulkitsemistaan.

O A. K.

Sanakirja-kirjallisuutta.

K. Cannelin, *Ruotsalais-suomalainen sanakirja. Svenskt-finskt lexikon.* VII vihko (loppuvihko). Helsingissä 1899, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Siv. 961—1176 + VII siv. 4:o. Hinta 5: —.

Kauan tekeillä ollut ylen tärkeä teos, jonka valmistumista yleisö on hartaasti odottanut, esiintyy nyt VII:nnen eli loppuvihkonsa valmistuttua vihdoinkin [1] valmiina yleisön käytettäväksi. Ei tuo kuitenkaan ole mikään äkkiarvaamatta ilmestynyt uutukainen. Työtä on kestänyt vuosikymmeniä, mennen väliin verkalleen, väliin nopeammin, väliin vuosiksi seisahtuen, kunnes se tarmokkaalla tempauksella yhtä vauhtia on viety perille asti. Työn historiikka on kerrottu tämän loppuvihon perässä, „Esipuheessa“. Siitä kerromme lyhyesti pääpiirteet oman esityksemme lisäksi.

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimesta ryhtyi ensiksi tätä sanakirjaa toimittamaan v. 1877 maisteri J. A. Hahnsson, jolta kuitenkin aluksi meni paljon aikaa esitöihin, keräämään sanavaroja monelta eri mieheltä ja laajoja kokoelmiansa järjestämään. Niinpä ensi vihko ilmestyi vasta 7 vuoden kuluttua 1884. Kun tuntee tuon kunnollisen miehen tuiki tunnollista, perinjuurista työtapaa, joka ei sietänyt mitään hätiköimistä tai poikkeusta siitä, minkä hän kerran oli oikeaksi katsonut, ei ihmettele työn näennäistä hitautta eikä soimaa häntä „saivartelijaksi“, kuten joku hänen ystävänsä, joka piloillaan ennusti ukolle, että sanakirja, tällä tavalla tehtynä, valmistuisi vasta 70 vuoden kuluttua! Itse asiassa H. aina uutterasti työskenteli, vaikka hän usein samalla sairasteli pitkiä aikoja. Toinen vihko veikin vain 4 vuotta häneltä; itse hän ei kuitenkaan saanut nähdä sen valmistumista, sillä hän kuoli jo keväällä, kun vihko sitten ilmestyi kesällä. Tosin vain $^1/_6$ sanakirjaa oli nyt valmiina 11 vuoden jälkeen, mutta Hahnssonin sanakokoelmat saivat seuraavat toimittajat käyttää hyväkseen. Niistä näistä syistä jäi kuitenkin työ kesken useaksi vuodeksi. Vasta v. 1894 sitä taas ruvettiin jatkamaan, mutta uuden, pikemmin perille vievän suunnitelman mukaan.

[1] Ilmestyi jo joulukuussa 1899, mutta ilmoitus on viivästynyt.

Maist. A. H. Kallio, joka suostui rupeamaan työn jatkajaksi, ehdoitti, että väliaikaista tarvetta varten julkaistaisiin sanakirja, jonka alkuna saisi olla Hahnssonilta jo valmistunut osa, mutta jatkoksi pantaisiin n. s. Ahlman—Forsmanin sanakirja, varustettuna niillä lisäyksillä ja korjauksilla, joita helposti voitiin tehdä sen varaston perustuksella, joka hänellä aiottua mutta nyt sikseen jätettävää viimemainitun sanakirjan uutta laitosta varten oli koottuna. Seura hyväksyi ehdoituksen, jonka mukaan sanakirjatyö sitten pääasiallisesti jatkui loppuun asti; ja verrattain virkeästi työ sitten luistikin, vaikka toimittajia vieläkin vaihteli useamman kerran. Jäljellä oleva $^5/_6$ sanakirjaa valmistui 5:ssä vuodessa. Kallio ennätti saada valmista käsikirjoitusta *Framplocka* sanasta *L*-kirjaimeen asti, mutta tästä syntyviä vihkoja hän ei saanut elävin silmin nähdä ilmestyvän, sillä kesken ensi vihon painatusta tuoni tempasi tuon „innokkaan ja taitavan suomenkielen viljelijän“ keväällä 1896. Maisteri K. Saari (jonka tärkeää osuutta ja ansiollisuutta sanakirjatyössä, sekä silloin että siitä perin loppuun asti, vaikka hän olikin vain korrehtuurinlukija, kiitoksella mainitaan) valvoi Kallion käsikirjoitusten painatusta, niin että sanakirjan III:s vihko ilmestyi syksyllä 1896. Sillä välin toht. H. Paasonen ryhtyi varsinaiseen toimitustyöhön: elokuussa 1897 ilmestyi IV:s vihko *(Jubel—Mässingsvred)*, ollen kuitenkin alkuosaltaan, *L*:ään asti, Kallion käsialaa. V:s vihko tuli painosta keväällä 1898, jolloin taas sattui toimittajan muutos. Toht. Paasosen oli lähdettävä ulkomaille 3:ksi vuotta tieteellisiä tutkimuksia varten, mutta sanakirjaa ei käynyt enään keskeyttäminen. Silloin Suomal. Kirjallisuuden Seuran onnistui saada työn jatkajaksi toht. K. Cannelin, joka nopeuteen nähden on vienyt voiton kaikista edeltäjistään ja taidossa näkyy olevan heidän vertaisensa. Vähän toista vuotta — ja sill'aikaa on hän ehtinyt julaista sekä VI:nnen että loppuvihon, VII:nnen.

Surkeilematta näkyvät toimittajat karsineen ja kursineen sanakirjansa alkurunkoa, Ahlman—Forsmania. Sen ruotsalaisista noin 56,000 hakusanasta on „tarpeettomina tai ruotsalaisessa kirjallisuudessa tuskin tavattavina“ jätetty pois lähes 4000; armon löytäneiden 52,000:n lisäksi on otettu koko 42,000, joista tietysti ei yksikään ole tarpeeton tai kirjallisuudessa tapaamaton. Samassa määrin on tietysti suomalainen sanavarasto karttunut: tuhannet ovat saaneet vaeltaa kaiken maailman tien (kukas niitä kaipiolla muistaisi!), mutta sijaan on kaiketi tullut vielä useampia tuhansia uusia sanoja noiden uusien ruotsalaisten vastineiksi. Mistä aarreaitasta ne ovat kaikki kotoisin? Osaksi kai pirteästä uudesta novellikirjallisuudestamme, osaksi niistä lähteistä, joita toimittaja kohta luettelee.

Edelleen toimittaja omasta ja edeltäjiensä puolesta sanoo hartaat kiitoksensa kaikille, jotka sanakokoelmia antamalla tai muuten, mikä

milläkin tavalla, ovat työtä auttaneet ja edistäneet. Näitä on työn alusta ollut niin monta, että niitä on mahdoton tässä luetella. Ruotsalais-suomalaisia termiluetteloita mainitaan myös joku kymmenkunta, monien eri henkilöiden laatimia. Kuinka tarkkoja kielentuntijoita nuo kaikki lienevät olleet, on vaikea sanoa; maist. Kallio sanat kuitenkin poimitutti, kaiketi tarkasti kritikoiden niitä, ennenkuin ne sanakirjaan otettiin.

Sanakirjaan on tosin, kuten sen viime vihkojen toimittaja tunnustaa, täytynyt kokoonpanoltaan tulla vähemmin eheän ja enemmän hajanaisen, kun sillä on ollut niin monta tekijää ja avustajaa, jonka tähden on ollut mahdoton välttää epäjohdonmukaisuutta ja epätasaisuutta. Sekin, että työ on kestänyt niin kauan aikaa, että nuori sivistyskielemme on sillä välin ehtinyt melko määrin muuttua parempaan, jos väliin huonompaankin päin, s. o. yleensä kehittyä, on vaikuttanut epätasaisuutta. Tästä huolimatta uskallamme kuitenkin sanoa, että tämä sanakirja on astunut jättiläis-askeleen eteenpäin edeltäjiinsä verraten ja on semmoisena merkittävä „tapahtumaksi“ suomalaisen sivistyksen historiassa. Vaikka aiottu vain „väliaikaiseksi“, jää se varmaan kauankin olemaan se „thesaurus linguae fennicae“, josta maamme ruotsalaiset tulevat ammentamaan suomenkielen taitoa, ja jota suomenkin viljelijät ahkerasti selailevat.

Tämän sanakirjan, niinkuin sen viimeisenkin vihon suuret ansiot ilmestyvät osaksi jo pintapuolisesti sitä silmäillessä; syvempi tunkeutuminen sen artikkeleihin tulee epäilemättä vielä enemmin vetämään valoon sen hyvät puolet, jos kohta epäilemättä niitä näitä erehdyksiäkin ja puutteellisuuksia samalla ilmaantuu. Tämmöiseen tarkempaan kritiikkiin ilmoittajan kuitenkin on mahdoton tässä vähääkään kajota, jos hän siihen pystyisikin. Yleisö se ajan varrella paraiten huomaa tämmöisen teoksen kelvollisuuden käyttäessään sitä tarpeensa mukaan. Mikä kuitenkin heti sattuu silmiin ja tekee hauskan vaikutuksen, on synonymien tarkat jaot, se ilmeinen huolellisuus, millä kullekin ruotsalaiselle sanalle on koetettu etsiä vastaava suomalainen sana, huolellisuus karsia pois kohdalleen vähemmin sopivat suomalaiset sanat, entistään rikkaampi (vaan vieläkin liian köyhä) suomalainen sanaparsisto (fraseologia) — ja vallankin kirjan selvä typografinen ulkoasu, jolla helposti löytää löydettävänsä artikkelien piiloista. Jos ruotsalaisen sanan suomalainen vastine ei aina tyydytäkkään lukijaa, lienee se useammin kielemme, eikä sanakirjaseppien syy. Kielemme ei ole vielä täysin tyydyttävästi kehittynyt, erittäin mitä tulee henkiseen, epäaistilliseen piiriin kuuluvien käsitteiden ilmoittamiseen (återgifvande!). Missä ruotsi liikkuu useammalla synonymillä, saamme usein tyytyä yhteen sanaan. Saaneehan toivoa, että se uusi suuri sanakirjallinen hanke, joka paraikaa on tekeillä, on tuottava arvokkaita lisiä niiden aukkojen täytteeksi, jotka vielä kirjakieltämme haittaavat.

K. F.

Uskonnollista kirjallisuutta.

JUHO REIJONEN, *Diakonissatoimen ulkonainen kehitys.* Haminassa 1899, Otava. 168 siv. 8:o. Hinta 1: 85.

OTTO LILLQVIST. *Suomen kirkon diakoniakysymys.* Koe erään kirkkomme elinkysymyksen ratkaisemiseksi. Viipurissa 1899, Karjalan kirjakauppa- ja kustannusliike. 99 siv. 8:o. Hinta 1: —.

Tietoja N. M. K. Y:n vaiheista ja toiminnasta nuorison hyväksi v. 1889—1899. Helsingissä 1899, Helsingin N. M. K. Y. 80 siv. 8:o. Hinta —: 50.

Muutamia sisälähetystyön haaroja, niinkuin diakonissatointa ja pyhäkoulutyötä, on jo kauan harrastettu maassamme. Viime vuosina on myöskin kysymys diakonein asettamisesta ainakin suurempien seurakuntien palvelukseen ollut vireillä kirkollisissa piireissä. Turun arkkihiippakunnan kirkollisen diakonaatin säännöissä, jotka senaatti on vahvistanut 14 p. jouluk. 1893, sanotaan kirkollisen diakonaatin tarkoittavan hengellisesti ja ruumiillisesti puutteenalaisten hoitoa. Puutteenalaisten hätää koettaa kirkollinen diakonaatti lieventää: a) asettamalla *diakonissoja,* aluksi ainakin yhden kuhunkin seurakuntaan; b) järjestämällä kirkollista vaivais hoitoa; sekä c) muulla kristillisellä rakkaudentyöllä, mitä tarpeen vaatiessa ja varain karttuessa voidaan kirkollisen diakonaatin muuhun työhön yhdistää. — Kuopion hiippakunnan kirkollisen diakonaatin säännöissä samalta vuodelta sanotaan sen toimialaan kuuluvaksi myöskin Jumalan sanan harrastuksen elvyttämisen seurakunnissa. Tätä tarkoitusta varten asetetaan seurakuntiin *diakoneja,* joiden tehtävä on: a) pitää erityisiä hartaudenkokouksia joko sunnuntaikoulujen yhteydessä taikka erinänsä niistä; b) levittää seurakuntaansa raamatuita ja osia siitä sekä raitishenkisisiä raamatullisia hartauskirjoja. Vielä sisältävät Kuopion diakonaattisäännöt määräyksen, että yhteisvaikutuksen aikaansaamiseksi eri seurakuntain kesken pidetään kesänaikana kunakin vuonna provastikunnittain tuomiokapitulin määräämässä seurakunnassa vuosikokous, jonka esimieheksi tuomiokapituli määrää jonkun sisälähetystä harrastavan papin. Savonlinnan hiippakuntahallitus on senaatilta 18 p. maalisk. 1898 saanut oikeuden sovelluttaa Kuopion diakonaattisääntöjä myöskin niihin Savonlinnan hiippakuntaan kuuluviin seurakuntiin, jotka eivät ole ennen kuuluneet Kuopion hiippakuntaan. Porvoon tuomiokapituli vihdoin on aivan äskettäin julaissut kokoelman tuomiokapitulin aikaisemmissa kiertokirjeissä löytyviä neuvoja, jotka koskevat maallikkotoimen järjestämistä seurakunnissa. Lopuksi mainittakoon vielä, että diakonikysymys on ollut

päiväjärjestyksessä kolmessa viimeisessä pappeinkokouksessa, Turussa 1897, Jyväskylässä 1898 ja Uudessa Kaarlepyyssä 1899.[1]

Todistuksena siitä harrastuksesta, millä sisälähetyksen asiaa meillä nykyään ajetaan, ovat ilmoitettavanamme olevat kirjatkin. Hra Reijonen antaa kansantajuisissa luennoissa esityksen diakonissatoimen kehityksestä kristillisessä kirkossa apostolisesta ajasta meidän päiviimme saakka. Usein esitys laajenee kristillisen naistoiminnan kuvaukseksi yleensä. Esim. pyhästä Elisabetista ja Birgittasta puhutaan laajalti, vaikkei heidän toimintaansa voine sanoa varsinaiseksi diakonissatoimeksi. Yleensä olisi suurempi aineen keskitys ollut suotava. Diakonissatoimen kehityksestä omassa maassamme tekijä antaa muutamia hauskoja tietoja. Esitys on läpeensä lämmintä, usein liiankin panegyriikin tapaista.

Hra Lillqvistin kirja sisältää ohjelman, miten Suomen kirkon diakoniatoiminta olisi järjestettävä, ja varsin huomattavan ohjelman. Hänen pääajatuksensa selviää siitä määrityksestä, minkä hän antaa diakoniakäsitteelle: »*diakonia on kristillisen seurakunnan viranomaisesti järjestetty, vapaa, saarnatoimen rinnalla käyvä ja sen tukeeksi tapahtuva laupeudentoimi.*» Kirkollisen diakonian pääasiallisina työaloina tekijä pitää vaivais-, sairas- ja langenneittenhoitoa sekä vieras- eli muukalaishoitoa. Minkäänlaisen kilpailun kirkollisen ja kunnallisen vaivaishoidon välillä hän ei arvele tarvitsevan tulla kysymykseen, vaikka kirkko täyttäisikin velvollisuutensa pitää huolta köyhistään. Työhön diakonian alalla hän tahtoo ennen kaikkea saada seurakuntain pappeja, sitten mies- ja naisdiakoneja, kirkkoneuvostojen jäseniä, kylänvanhimpia ja pyhäkouluopettajia sekä muitakin kristillismielisiä seurakuntalaisia. Toimen ylin johto ja valvonta on oleva tuomiokapitulien käsissä. Diakonia on oleva *kirkollinen* diakonia, se on kirjan alfa ja oomega.

Jätämme hra Lillqvistin kirjan yksityiskohtaisen arvostelun varsinaisten kirkollisten lehtien tehtäväksi. Hra L:n yritys saada kirkon varsinaisia toimimiehiä työhön sisälähetyksen alalla on ehdottomasti täysin paikallaan. Ja kun katselee sitä tapaa, millä jos jonkinlaiset kirkolliset ja epäkirkolliset yhdistykset nykyään meillä harjoittavat tai ovat harjoittavinaan sisälähetystyötä, ei voi muuta kuin toivoa tämän työn keskittymistä siihen suuntaan kuin tekijä tahtoo. Pelkäämme vain, että tekijä on tapaava paljon kuuroja korvia siinä piirissä, jonka puoleen hän varsinaisesti kääntyy. Sitä hän ei kuitenkaan ansaitsisi.

Sisälähetyksen työalaa lähenee usein nuorten miesten kristillisten yhdistystenkin toiminta, jota meidänkin maassamme huomattavassa mää-

[1] Kts. Säännöt Turun arkkihiippakunnan kirkolliselle diakonaatille, Turussa 1895; Kuopion tuomiokapitulin kiertokirje N:o 352, 1893; Savonlinnan tuomiokapitulin kiertokirje N:o 14, 1898; Anvisningar för lekmannaverksamheten inom Borgå stifts församlingar, Porvoossa 1900.

rässä harrastetaan. Täytettyään kymmenennen ikävuotensa tekee Helsingin N. M. K. Y. muutamain entisten ja nykyisten toimimiestensä kautta pienessä helppohintaisessa kirjasessa selkoa periaatteistaan ja tähänastisesta työstään. Suositamme tätä kirjasta kaikille, jotka antavat arvoa kristillisessä hengessä tapahtuvalle työlle nuorten hyväksi.

L. Ingman.

J. VÄYRYNEN, *Luomakunnan historia.* Porvoossa 1899, Werner Söderström. 102 siv. 8:o. Hinta 1: 50.

Pastori J. Väyrynen on kirjasessaan ottanut selittääkseen mikä on ihminen, mikä hänen asemansa täällä maailmassa on, ja minkä voimain vaikutuksen alaisena hän täällä toimii sekä myös, minkälaiseksi hän näiden voimain vaikutuksesta muodostuu. Kirjan yleinen suunta on hyvä ja monta hyvää ajatusta siitä voi löytää. Mutta enimmäkseen on kirja kirjoitettu tavalla, joka tyhjäksi tekee sen vaikutuksen. Tekijällä näkyy olevan intohimoinen kirjoitustapa, koettaa keksiä sanoja ja ajatelmia, joilla olisi äkillinen, erinomainen vaikutus lukijaan, mutta tässä hän säännön mukaan epäonnistuu; vaikutus tulee päinvastoin koomilliseksi. Tahdon panna tähän muutamia esimerkkejä: „Jumalallinen tieto *penää*“ (ettei ihminen täysin totuutta tunne, siv. 11); „Jumala kokee Mooseksen ruumista saada palvelukseensa pestatuksi (?), mutta saa sen työläästi“ (siv. 20); „ei mene yksikään hengen toimi hukkaan; sillä henki, olkoonpa hyvä tai paha, on ijankaikkinen: *aina se johonkin kasaupi*“ (!) (siv. 39); joka lihassansa (= kapinahengessä!) kylvää“ j. n. e. (s. 40); „tässä lienee tila puhua noiden ennen Kristuksen, tuon luvatun auttaja-palvelian, tuloa kuolleiden pestipalveliain (!) tilasta kuolemassa“ (s. 63); „palveluksen vaikeus ja töiden menestymättömyys sai monenkin antamaan pestinsä (!) takaisin;“ „pestinottavaa ei Abrahamin siemenessä enää ollut“ (s. 65); „ne, jotka perkeleen talossa pestipalvelioina ovat“ (s. 67). Esimerkkejä voisi lisätä vaikka paljonkin.

Paljon on kirjassa muutenkin kummallisuuksia ja suoranaisia erehdyksiäkin. Tekijä väittää esim. että korva tuo äänen niin likelle kuulijaa, että hän saa siitä huomion (s. 6); että mielenvikaisen ja eläimen välillä ei ole mitään eroitusta (s 13); että ihmisen tuli luomakuntaan kylvää sellaista jota siinä ei luonnostaan kasvanut (s. 17); että enkeli Mikael = Kristus (s. 20); että saatana ei ihmisen välittämättä voinut vaikuttaa luomispiiriin (s. 22); että saatana aluksi pelkäsi miestä (s. 23); että hevonen y. m. kotieläimet tulevaisuudessa meidät jättävät, kun kapinoiminen (!) niihin tarttuu (s. 33); että on väärin että valtio sakottaa

joistakin rikoksista (s. 44); että Kainin jälkeläiset rupesivat metalliseppiksi, nukuttaakseen omaatuntoaan (s. 52); että Helluntain Pyhä Henki on virkahenki (s. 69); y. m.

Ylipäänsä muistuttaa kirjoitustapa tässä kirjassa paljon kirjoitustapaa Laestadiuksen postillassa. Mielipiteet viimeisistä menoista lähentelevät suuresti adventistein mielipiteitä. Kirja oli alkuperäisesti aiottu pidettäväksi esitelminä työväestölle. Siihen tarkoitukseen on se aivan liian vaikeatajuinen ja muutenkin sopimaton.

U. W.

Nuorisokirjallisuutta.

FRANZ HOFFMANN, *Tee työtä uskollisesti, Jumala auttaa ihmeellisesti.* Suomennos. Nuorten kirjasto I. Oulussa 1898, K. F. Kivekäs. 90 siv. 8:o. Hinta 1: –.

— —, *Rehellisyys maan perii.* Suomennos. Nuorten kirjasto II. Oulussa 1900, K. F. Kivekäs. 91 siv. 8:o. Hinta 1: —.

— —, *Uskollinen ja rohkea.* Suomennos. Nuorten kirjasto III. Oulussa 1899, K. F. Kivekäs. 103 siv. 8:o. Hinta 1: —.

— —, *Kotka-Heikki.* Suomennos. Nuorten kirjasto IV. Oulussa 1899, K. F. Kivekäs. 103 siv. 8:o. Hinta 1: —.

Amerikan rikkaan enon kanssa. Mukaelma. Nuorten kirjasto V. Oulussa 1899, K. F. Kivekäs. 154 siv. 8:o. Hinta 1:25.

„Nuorten kirjastoa", jota K. F. Kivekäs Oulussa kustantaa, on ilmestynyt tähän asti viisi osaa. Neljä ensimäistä ovat kaikki tunnetun saksalaisen nuorisokirjailijan Franz Hoffmannin kirjoittamat, hänen tavallisen reseptinsä mukaan: sankarina hyvä, reipas, rehellinen poika (joskus ukko), jolle joku ilkimys koettaa tehdä turmiota; tämän ilkimyksen juonien johdosta seikkailuja ja jännitystä; vihdoin kuitenkin erinomaisen hyvä ja sopusointuinen loppu, sillä „sankari" selviää vastuksista ja — „hyvästä käytöksestään ja kunnollisuudestaan palkinnoksi" — tietenkin nousee arvoon ja rikkauteen. Pääasia kuitenkin on että nuoriso mielellään lukee Hoffmannia, ja sepä onkin hänen kertomustensa paras puolustus. Viides puheenalaisista kirjoista on mukaelma – ei sanota kenen mukaan —, joka kyllä sietäisi olla taitavammin tehty tai olisi pikemmin saanut ilmestyä suoranaisena käännöksenä. Kummakseen lukija saapi näet huomata kuinka paljon Amerikassa kaikkialla on suomalaisia ja miten yleisesti siellä suomea osataan; jos suomalaisen sijaan panee saksalaisen, niin kaikki samalla käy paljo luonnollisemmaksi.

Kirjojen kieli yleensä on enimmäkseen mukiinmenevää; kuitenkin on niissä törkeitäkin kielivirheitä ja murteellisuuksia, jommoisia ei varsinkaan nuorison kirjoissa saisi olla.

H. S.

Tietoja eri aloilta.

Suomi ulkomailla.

— *Suomen kysymys ja kansainvälinen morali.* Saksassa on toukokuun alkupuolella ilmestynyt kirjanen „*Der Burenkrieg, die Russificirung Finlands, die Haager Friedensconferenz und die Errichtung einer internationalen Academie zur Ausgleichung von Streitigkeiten der Staaten*", minkä tekijä on Göttingenin yliopiston professori L. VON BAR ja minkä pääsisällys käy nimestä selville. Nimensä mukaan se jakautuu kolmeen osaan. Näistä ensimäinen ja toinen eivät tarjoa mitään erinomattain uutta; ne esittävät selvästi ja asiallisesti, edellinen etelä-Afrikan vapaavaltion, jälkimäinen Suomen oikeuskysymystä. Kanta on oikeuden puolesta ainoa mahdollinen. Suomesta erittäin tekijä lausuu m. m., että maamme venäläistyttäminen — paperilla ainakin — jo on valmis.

Kolmas luku esittää erään suurelle yleisölle uuden ehdoituksen ja on sen vuoksi enin huvittava. Se alkaa huomautuksella, että jos kohta erityisistä syistä Suomen tapauksilla ei ole merkitystä itse kansainväliselle oikeudelle, niillä kyllä on merkitystä kansainväliselle moralille. Ilman kansainvälistä moralia ei voida ajatella mitään suurempia todellisia tuloksia äskeisen rauhankonferensin verrattain ylimalkaisista ja laimeista päätöksistä, joista perussävelenä soi tuo sangen diplomatinen lause: „mikäli asianhaarat sen sallivat"[1]. Mitä 1899 vuoden asianhaarat ovat sallineet, sen tietää jokainen. — Tekijä ei luule pysyväistä sovinto-oikeutta käytännössä kovin tepsiväksi aseellisia riidanratkaisuja ehkäisemään, niin kauan kuin valtiot „asianhaarain mukaan" saattavat olla sellaista lautakuntaa tai muuta rauhallista välitystä käyttämättä. Hän luottaa puolueettomaan oikeustieteelliseen järkeen ja kansojen oikeustajuntaan. Viitaten siihen merkitykseen, mikä lakimiesten ja muitten suurta arvoa nauttivien henkilöiden lausunnoilla, ulkopuolella varsinaista oikeudenkäyttöä, on ollut yksityisoikeuden kehittymiselle, esim. Roomassa, tekijä ehdoittaa, että olisi perustettava kansainvälinen akatemia johonkin

[1] Convention pour le règlement pacifique des conflits internationaux. Titre II, art. 2: „— en tant que les circonstances le permettront».

määrättyyn paikkaan, mieluimmin niin puolueettomalle alueelle kuin Sveitsiin, ja tähän akatemiaan hankittava sopiva määrä jäseniä, joilla ei olisi muuta virkaa tai ainakaan pääasiallista tehtävää, kuin pyydettäessä antaa lausuntoja kansainvälisistä riitakysymyksistä. Jo aikaisemmin v. 1898, on v. Bar tämän ajatuksensa esittänyt saksalaisessa aikakauskirjassa „Nation"; häntä on m. m. kannattanut meille viimekesäisestä lähetystöstä tunnettu prof. BRUSA. — Akatemiaa varten on laskettu tarvittavan noin 5 miljoonan Rmk:n pääoma, — neljäs- tai viidesosa siitä, mitä yksi ainoa pansarilaiva saattaa maksaa. Puuttuu vain jalomielinen lahjoittaja akatemiaa perustamaan! — Entäs akatemian vaikutus? Selvä on, että sillä voisi olla suurikin oikeustieteellinen merkitys. Mutta tärkein puoli olisi sen suhde ajan suurpolitiikkaan. Missä se ja toimivat valtiomiehet olisivat yhtä mieltä, siinä sen lausunto antaisi toimenpiteille lisätukea. Missä taas akatemian ja vahvemman riitapuolen edustajain mielet kävisivät erilleen, siinä tosin akatemian lausunnolla ei olisi mitään muodollisesti velvoittavaa voimaa, mutta siinä kuitenkin sen auktoriteetti vaikuttaisi niin painavasti kansojen mielipiteisiin ja oikeustajuntaan, että johtavat politikoitsijat ehkä pakostakin lopulta ottaisivat nämä lausunnot kuuleviin korviin. Niin arvelee prof. v. Bar. Hänen arvelunsa, samoinkuin koko hänen ehdoituksensa on kaunis, — kieltämättä.

Kun vain ei tämäkin, tällä kertaa valoisa arvelu olisi liian ennenaikainen! Voimmeko täydellä syyllä olla niin optimistiset, että luottaisimme oikeusjärjen ja moralin voimaan kansainvälisissä suhteissa?

E. Bk.

— JUHANI AHON „Panusta" sisältää *Rivista Bibliografica Italiana* ($^{10}/_{6}$ 1900) arvostelun, jonka kirjoittaja on sanskritin professori Firenzen yliopistossa P. E. PAVOLINI. Arvostelija kertoo muutamin piirtein tekijän elämästä sekä mainitsee hänen tärkeimmät teoksensa (m. m. „Katajainen kansani", „jossa on kuvattuna suomalaisten isänmaanystävien suru nykyisistä politisista toimenpiteistä, jotka uhkaavat kansalaisen elämän vapaata kehitystä"). Juhani Ahon kirjailija- ja havaitsijaneron olennaisimmiksi ominaisuuksiksi arvostelija katsoo toiselta puolen luonnon kauneuden suurenmoista kuvaamista, toiselta puolen henkilöiden hienoa psykologista käsittelyä; erittäinkin hänen kirjailijaluonteensa esiintyy ominaisimmassa muodossaan, kun hän kehittää mieliainettaan: uuden sivistyksen kohtausta ja ristiriitaa vanhojen olojen kanssa, mikä aihe on käsiteltynä tekijän vanhemmissa novelleissa („Siihen aikaan kuin isä lampun osti", „Rautatie", „Maailman murjoma") ja joka on „Panunkin" varsinaisena aineena. Arvostelija muuten huomauttaa, että „Panua" tavallaan voipi verrata Henryk Sienkiewiczin kuuluisaan romaniin „Quo vadis", jossa esitetään kristillisyyden ja pakanuuden taistelua Roomassa. Tehtyänsä selkoa niistä eri henkilökuvista, jotka „Panussa" esiintyvät, Suomen

jylhä luonto taustanaan, arvostelija lopettaa ilmoituksensa sanoen: „Tälle romanille toivon monta lukijaa meidänkin maassamme[1], jossa näihin asti, lukuunottamatta Comparettin etevätä teosta Kalevalasta ja joitakuita erinäisiä tutkielmia, suomalainen kirjallisuus on ollut aivan vähän tunnettu ja arvossapidetty".

— *Suomi 19:nnellä vuosisadalla* unkariksi. Toht. ALBERT POPINI (Nyiregyházasta), joka aikoo koettaa saada aikaan täydellistä unkarinkielistä laitosta koruteoksesta „Suomi 19:nnellä vuosisadalla", on julkaissut laajanpuolisen (128 sivua käsittävän) selonteon mainitusta teoksesta nimellä „*Finnország a XIX században.* A „Finnország a XIX században" című finn díszmunka alapján ismerteti POPINI ALBERT dr. Nyiregyháza 1900". Kirjaan liittyy suomenkielinen Suomen kartta (Tilgmannilla painettu). Ne kohdat, joissa selontekijä puhuu omasta puolestaan, ovat Suomelle erittäin ystävälliset. M. m. hän lopettaa selontekonsa seuraavin sanoin: „Ja nyt, kun olemme ehtineet tämän pienen kuvauksen loppuun, katsahtakaamme vielä kerran tämän pienen kansan suuriin pyrintöihin sen raskaan kohtalon keskelläkin ja — oppikaamme siltä syvää isänmaanrakkautta, murtumatonta ryhtiä ja järkähtämätöntä yksimielisyyttä!"

Päivän kysymyksiä.

Kirje Helsingistä.

Kielimanifestin johdosta. — Nykyinen asema.

Harvoin lienee mieliala maassamme ollut niin jännitettynä kuin kesäkuun lopulla ja heinäkuun alussa. Se asema, jossa kotimainen hallituksemme oli helmikuun keskivaiheilla viime vuonna, uudistui, ja nyt, niinkuin silloinkin, tuntui kansan yhteinen mielipide olevan: lainvastaisten julistusten julkaisu on kiellettävä; koko kansa vastaa seurauksista, olivatpa ne mimmoiset tahansa. Helmikuunmanifestin suhteen, niinkuin tunnetaan, ei senaatin enemmistö eikä vähemmistö suorastaan äänestänyt julkaisun kieltoa. Tällä kertaa taas suuri enemmistö, aluksi kielimanifestia julkaisematta, pyysi sen peruuttamista, mutta taipui uudistetun käskyn alle. Ja yrittämättäkään saada asiaa korjatuksi senaatin enemmistö jätti talousosastoon hallinnollisena asiana käsiteltäväksi „provisoriumit" eli väliaikai-

[1] Arv. tarkoittaa saksalaista käännöstä, jonka perustalla arvostelu on tehty ja jota arv. sanoo »erinomaiseksi».

set lait julkisista kokouksista ja venäläisten talonpoikien kulkukauppaoikeudesta", ja talousosaston enemmistö julkaisi ne.

Helmikuunmanifesti tuli koko kansallemme suurena yllätyksenä. Tällä kertaa asianlaita oli jonkun verran toinen. Tosin oli kielimanifestikin salassa valmisteltu. Salainen konferensi, johon ei ainoatakaan Suomen miestä laskettu, oli asian valmistellut. Vasta sitten, kun valtiopäivät olivat hajonneet, harkittiin „ajanmukaiseksi" asian esille vetäminen. Mutta asianlaita oli kuitenkin toinen sen vuoksi, että tämäntapaisia toimenpiteitä ei pitkään aikaan enään oltu pidetty mahdottomuutena, ja sekä kotimaisella hallituksella että koko kansalla oli ollut aikaa kaikin puolin punnita, mille kannalle on asettauduttava lainvastaisten toimenpiteiden suhteen.

Voimme siis pitää varmana, että kukin maamme hallitusmiehistä on toiminut kypsyneen vakaumuksensa mukaan siitä, mitä maan paras vaatii — että mitkään muut näkökohdat, pelko tai oman edun katsomisen, olisi heihin vaikuttanut, ei kukaan ole oikeutettu olettamaan. Toinen kysymys on, onko senaatin enemmistön menettelytapaa katsottava oikeimmaksi tai edes viisaimmaksi. Jos kohta myönnetäänkin, että vasta tulevaisuus on täysin näyttävä nykyisen ajan tekojen seuraukset, niin on epäilemättä kuitenkin nykyaika, jonka tulee toimistaan vastata tulevaisuuden edessä, täysin oikeutettu näitä tekoja omalta kannaltaan arvostelemaan. Seuraukset julkaisukiellosta olisivat saattaneet olla laajat ja sangen surulliset. Ja kieltämättä on paljon perää siinä ajatuksessa, että kotimaisten hallitusorganien ja kotimaisen virkamiehistön säilyminen meille on tärkeintä. Kun olot muuttuvat, arvellaan, on näiden avulla helppo uudelleen rakentaa sitä, mitä onnettomuuden aikana on särjetty. Sitävastoin koko kansan elämä menisi pilalle, jos vieras virkakoneisto ja miehistö tulisi kotimaisen sijalle. Mutta toiselta puolen on kuitenkin huomattava, että maan viranomaisten taipuminen tavallaan sisältää jonkinmoisen hyväksymisen, ja lainvastainen toimi muuttuu helposti lailliseksi, jos se vain siksi tunnustetaan. Toimenpiteiden lainvastaisuus tulisi paljoa selvemmin näkyviin, jollei löytyisi ainoatakaan suomenmiestä, joka ottaisi myötävaikuttaakseen niiden toteuttamiseksi. Tulisi selvemmin näkyviin, että nyt astutaan uutta uraa, semmoista, joka ei ole laillisuuden, kun ei laillisten organien avulla olisi mahdollista aiottuja toimenpiteitä toteuttaa. Nyt sitävastoin näyttää ulkonaisesti siltä, kuin kaikki kävisi entistä säännöllistä tietänsä. Ja tämä on omiansa heikontamaan niitä sulkuja, jotka estäisivät samalla tavoin julkaisemasta hallinnollisina mitä laittomia lakeja tahansa. Epäilemättä olisi julkaisukielto myös ollut omansa kansan selkärankaa huomattavasti jäykentämään.

Joka tapauksessa ratkaisu nyt on tehty, ja vastuu siitä painaa raskaasti niitä hallitusmiehiämme, jotka muodostivat enemmistön ja jotka

ovat katsoneet voivansa arvostella isänmaan edun vaatimuksia toisiksi kuin kansan yleinen mielipide. Vähemmistön miehet neuvoskunnassa ovat pyytäneet ja osittain jo saaneetkin eron virastaan. Ja muutamat muutkin virkamiehet ovat katsoneet maan nykyisen oikeudellisen tilan asettavan heidät semmoiseen velvollisuuksien ristiriitaan, että ovat tahtoneet viroistaan erota. Miten on meidän asemassamme katsottava näitä virastaeroamisia? Ja tuleeko meidän olla sitä mieltä, ettei kenenkään kunnon kansalaisen meillä enään käy ottaminen vastaan senaattorin- tai ehkäpä muitakin virkatoimia?

On tietysti sangen luonnollista, että se hallitsijan neuvonantaja, joka ei katso voivansa totella hallitsijansa käskyä, pyytää virastaan eroa. Mutta mitä muihin virkamiehiin tulee, — ja samaa näkökantaa mielestäni olisi mahdollisuutta myöten sovellutettava senaattoreihinkin — ei ymmärtääkseni ole suotava että eronpyynnit yhä tihenisivät. Kunkin virkamiehen asema nykyisissä oloissa on mielestäni selvä: hänen tulee punnita kutakin tehtävää omantuntonsa mukaan, hänen tulee ratkaista, mitä oikeus kussakin tapauksessa vaatii ja menetellä sen mukaan viran menettämisen uhallakin. Mutta paikallansa hänen tulee pysyä, kunnes hänet virasta eroitetaan. Minusta se tapa, jota noudatti Viipurin ent. kuvernööri Gripenberg, on se, joka nykyisessä asemassamme on oikein. Meidän oikeutemme on yhtä oikea kuin ennenkin, jos kohta sitä tahdotaankin horjuttaa; pääasia on vain ettei kansa itse sitä horjuta. Tahdon vielä uudelleen mieleen muistuttaa unkarilaisen Deákin sanoja, joita olen kerran ennenkin maininnut: „Ne oikeudet, jotka kansalta väkivallalla riistetään, se voi saada takaisin, mutta niitä oikeuksia, joista se vapaaehtoisesti luopuu, se ei ikinä saavuta takaisin.“

Sanoin äsken että nykyään astutaan uutta uraa. Kun ensimäinen leimaus kesällä 1898 välähti kirkkaalta taivaalta, niin ei vielä tiedetty mitä ajatella. Mutta nyt, kaksi vuotta myöhemmin, on jokaiselle selvänä, että edessämme on täydellinen järjestelmä, jonka lopputarkoituksena on kansamme valtiollisen ja kansallisen olemassaolon hävittäminen. Kun on tultu niin pitkälle, että maan ylin hallitusmies katsoo voivansa valtiosäätyjen anomukseen, josta ei edes ole hänen lausuntoansa kysytty, lisätä sen sisällyksisen reunamuistutuksen, että maassa kyllä epäkohdat korjautuvat, jahka vain valtiopäivät hävitetään, niin aukenevat sokeimmankin silmät. Tuskin lienee ketään suomisyöjääkään, joka olisi kieltänyt että valtiopäiväjärjestyksemme on perustuslaki; tietääkseni sen ovat myöntäneet nekin, jotka tahtovat todistella etteivät muka Hallitusmuoto ja

Yhdistys- ja vakuuskirja ole vahvistettuja perustuslakeja. Tätä kieltämätöntä perustuslakiakin nyt neuvotaan rikkomaan.

Miten tämmöiseen asemaan on jouduttu, saattaa monesta näyttää käsittämättömältä. Snellman on lasunut sen ajatuksen, että historia osoittaa ettei kansalta yleensä riistetä sen laillisesti saavuttamia oikeuksia, jollei siihen kapina ja sen tukahuttaminen anna aihetta. Jokainen tietää ettei meillä ole esiintynyt vähintäkään kapinahengen merkkiä; ei epäjärjestystäkään ole milloinkaan esiintynyt meidän keskuudessa, ei edes niissä kokouksissa, joihin kansa ikivanhan oikeutensa nojalla on kokoontunut ja jotka siltä nyt ovat kielletyt.

Mutta niin käsittämätöntä kuin tämä onkin, yhtä varmaa se kuitenkin on, että asema kokonaisuudessaan nykyään on entisestä täysin muuttunut. Kansalaisilta vaaditaan nykyään ensi sijassa täyttä rohkeutta katsoa muuttunutta asemaa silmiin ja toimia sen mukaan. Niikuin arvoisa nimimerkki R. A. W. on Hufvudstadsbladetissa huomauttanut, tulee kaikkien kansalaisten yhtyä yhteistoimintaan yhteiskunnan hyväksi, tehdä kaikki se, mikä yhteiskunnan tarkoituksen saavuttamiseksi olisi hallituksen tehtävä, mitä tämä jättää tekemättä tai jota tämä suorastaan vastustaa. Kansalaisten tulee järkähtämättä pitää kiini laista ja oikeudesta kaikkien personallisten etujen menettämisen uhalla. Ei kenenkään tule tunnustaa laiksi muuta kuin mikä *on* lakia; väkivaltaisen pakon edessä voi taipua, mutta ei kenenkään ole pakko tunnustaa oikeaksi, mikä ei oikeata ole. Ja ennen kaikkea tulee kunkin kohdastaan työllä ja esimerkillä työskennellä vähempiosaisten hyväksi, heidän sekä taloudellisen että henkisen elämänsä vaurastuttamiseksi — tässäkin personalliset edut alttiiksi antaen. Tämä on asia, jota ei saa enään toistaiseksi lykätä ja joka ei saa raueta vain yrityksiin, joita ensi innostuksen hurmauksessa tehdään. „Sammuta sinä, minä sytytän!“ on oleva tunnuslauseena. Jos yksi tie tukitaan, on heti toista keinoa käytettävä.

„Tulevaisuuteen“, „uuteen päivään, joka kaikki muuttaa“ on luotettava, vaikka emme ensinkään tiedä, milloin tuo aika koittaa. Emme tiedä, näkevätkö sitä nykyisen sukupolven silmät. Mutta varmat saamme olla siitä, että se aika on tuleva. Ihmiskunnan elämässä virtaukset vaihtelevat kuin luode ja vuoksi. Siksi saamme varmaan uskoa siihen, että ahdashenkisen „natsionalismin“ — tosi-kansallismielisyyden irvikuvan — aika ei ole oleva ikuinen. Jos kansa vain raskaan koettelemuksen ajan käyttää hyväksensä, säilyttää sydänjuurensa puhtaina eikä minkään houkutuksien tai lahjomisien vuoksi väisty oikeuden tieltä, niin se on vain entistä kypsyneempänä kohtaava parempia aikoja.

Spectator.

Yleisöltä.

Valvojan toimitukselle.

Valvojan viime numerossa olevassa näytelmäni »Lahjoitusmailta» arvostelussa on muutamia siksi omituisia kohtia, että en voi olla siihen kajoamatta, vaikka se tietysti onkin aivan vasten sääntöjä.

Millä tavalla arvostelija, nimim. O. A. K., on lukenut teokseni, kun hän on löytänyt kuvaamassani juopossa, heikossa »paloviina-asianajajassa» Koirosessa »vaikutelmia» Samuel Croëllista, sitä en voi käsittää, vaan kirjailijanhan täytyy olla vaiti, vaikka hänen syytettäisiin varastaneen hopealusikan. Mutta liian selvästi näkyy, minkä verran arvostelija on perehtynyt näytelmäni juoneen, kun hän väittää, että kappaleessani »Laihasesta on tehty vastapuolueen päämiehen, Holttisen tyttären rakastaja.» Näytelmässäni ei ensinkään esiinny mitään Holttisen tytärtä, joka seikka jo pikaisimmasta silmäyksestä henkilöluetteloon käypi selville. Vaan arvostelija ei ole välittänyt katsoa edes henkilöluetteloon. Ja jokainen, joka kirjan todella on lukenut, on epäilemättä valmis tunnustamaan, että näytelmäni esitys ei anna aihetta mihinkään epäselvyyteen tässä kohden ja että arvostelijan käsitys olisi kokonaan mahdoton, koska Holttinen ei koskaan ryhtyisi sellaisiin kaupanhieromisiin oikeasta kuin kysymyksessäolevan tytön isä, joka näytelmässäni ei ole mikään »päämies.» Tytön isällä on kappaleessani nimenä Kyllästinen (ei Kyllöstinen, joksi arvostelija on nimen muuttanut). Ohimennen mainiten pitäisi muuten tuossakin nimessä allekirjoittaneen vähäisen kielitaidon mukaan vokaalisoinnun vaikuttaa, joten ei sopisi taivuttaa »Kyllöstisellä», niinkuin arvostelija.

Vaan mitäpä puhunenkaan oikokirjoituksesta minä, jonka teos siinä suhteessa on laskettu koulupojan ainevihon arvoiseksi! Mutta ylen merkillistä on, että arvostelija luettelee esimerkkeinä kirjastani sellaisiakin sanoja, joita siinä ei ensinkään ole. Siten ei ole siinä missään niin rumaa sanaa kun »lannannuoliaisia» eikä niin ruokotonta, kuin »panipanijaisissa», joita arvostelija on ottanut vaivakseen näytelmästäni poimia. Mistähän ne ovat kotoisin? Tietysti korehtuurivirheitä!

Siitä tuomiosta, jonka arvostelija on teokseni taiteellisesta arvosta langettanut, olen luonnollisesti puolueellinen mitään lausumaan. Mutta vaadittakoon arvostelijaltakin jotakin, varsinkin ainoan kirjallisen aikakauslehtemme arvostelijalta. Sellainen tunnoton epätarkkuus ja hutiloiminen, jonka esineeksi näytelmäni Valvojan arvosteluosastossa on joutunut, on lievimmin sanoen sulaa syntiä ja olisi sitä toki vältettävä sekä arvostelijan, että etupäässä Valvojan arvon kannalta.

Santeri Ingman.

Valvojan toimitus valittaa että yllämainittuun arvosteluun (varsinaisen korjauslukijan kesänaikana poissaollessa) on päässyt pujahtamaan yllämainitut painovirheet, ja on hra Santeri Ingmanille kiitollinen hänen niistä yllä tekemästään luettelosta. Mitä tämän luettelon muuhun sisällykseen tulee, niin antanee siihen vielä mahdollisesti vastineen arvostelija O. A. K., jolla nyt ei ole siihen tilaisuutta.

Muutamia piirteitä viime valtiopäivien työstä.

Kirjoittanut

ONNI HALLSTÉN.

I.

Se huolestunut mieliala, joka jo muutaman vuoden kuluessa mutta etenkin viime vuoden alkuajasta on syvään painanut leimansa koko kansamme elämään, ei voinut olla vaikuttamatta äsken loppuneen säätykokouksen luonteeseen. Sanoihin se pukeutui niissä puheissa, joilla säädyt puhemiestensä kautta lähestyivät valtaistuinta, sekä niissä tervehdyssanoissa, jotka ne toinen toiselleen lausuivat sekä töihinsä ryhtyessään että niitä lopettaessaan viidettä kuukautta kestäneen yhteistyön päätyttyä. Ja vielä pysyväisemmänkin ja kauemmaksi tähtäävän muodon, kuin minkä ainoastaan puhuttu sana omaa, katsoivat valtiosäädyt velvollisuudekseen sekä hallitsijaa että kansaa kohtaan antaa niille lausunnoilleen, joissa ne ilmaisivat ajatuksensa maan nykyisestä asemasta. Avomielin ja peittelemättä sekä vakavin sanoin ne ovat muutamissa hallitsijalle annetuissa kirjelmissä, etenkin niissä anomuksissa, jotka koskevat maamme paino-oloja, postiasiaa sekä epäsuuntia maan nykyisessä hallinnossa, valtaistuimen edessä ja myöskin vastaisuuden varalle esittäneet horjumattomat ajatuksensa sekä koko nykyisestä hallintosuunnasta että sen eri ilmauksista. Ala-

maisesti ne anoivat sellaisia lakiemme mukaisia toimenpiteitä, jotka kansan mieleen ja sydämeen palauttaisivat rauhan ja turvallisuuden tunteen, luottaen siihen että sama ylevä katsantokanta, joka ilmenee jalon Aleksanteri II:sen tammikuunvaliokunnan puheenjohtajalle ja jäsenille lähettämissä tervehdyssanoissa, että vilpittömyyden, totuuden ja lainkuuliaisuuden ilmaukset aina saavat hallitsijan suojeluksen ja armollisen suosiollisuuden, yhä vielä muuttumattomana vallitsee sillä valtaistuimella, josta ne 40 vuotta sitten Suomen kansalle lausuttiin.[1]

Seurauksena osaksi edellämainitusta asiain tilasta, osaksi muistakin syistä on huomattava toinenkin piirre päättyneen säätykokouksen luonteessa, piirre, joka tähän saakka on kotoisissa oloissamme ollut varsin harvinainen. Puolueet, näet, eivät astuneet millään erityisellä tavalla näkyviin, eikä syntynyt mitään varsinaista, syvemmälle menevää erimielisyyttä niiden kesken, ja personallinen epäluulo toiseen puolueryhmään kuuluvaa henkilöä kohtaan oli tuntuvassa määrin hälvennyt. Tämän huomasi jo valiokuntien paikkoja täytettäessä ja sitten edelleen pitkin säätykokousta, niin valiokunnissa kuin säätyjen yhteisistunnoissa. Harvoin on edellisillä valtiopäivillä jonkun valiokunnan mietintöön liitetyn vastalauseen alla ollut eri puolueisiin kuuluvien valiokunnanjäsenten nimet, mutta nyt se useastikin nähtiin. Eivät rautatieasiatkaan, jotka usein ovat aiheuttaneet jakoa, paitsi kielipuolueiden myöskin paikkakunnallisten katsantokantojen mukaan, tällä kertaa sellaista puoluejakoa aikaansaaneet, jos kohta erään radan suhteen, josta vasta enemmän, erimielisyys syntyi, mutta siinäkään kohden eivät kielipuolueet eivätkä kotopaikat ainakaan suuremmassa määrässä asettaneet eri näkökantojen välisiä rajapyykkejä.

Hallituksen puolelta annettiin säädyille, paitsi lainmukaiset kertomukset valtiovaraston tilasta sekä lainkäytännöstä ja lakien hoitamisesta maassa, kaikkiaan 45 eri esitystä, joista muutamat sisältävät laajoja, varsinkin maalaisväestön taloudelliseen elämään syvälle koskevia lakiehdoituksia. Mainittakoon tässä erikseen ensiksi uusi vesioikeuslaki ja sen yhteydessä olevat kymmenkunta eri esitystä, joissa esitetään suurempia tahi pienempiä muutoksia voimassaolevaan vesioikeutta koskettelevaan lainsäädäntöön, ja toiseksi torppari-

---

[1] Tämä kirjoitus oli ladottu jo elok. 31 p:nä. Toim. muist.

laki, josta tuli yleinen maanviljelystarkoituksissa vuokrattua maa-aluetta koskeva vuokralaki, ja kolmanneksi osuustoimintalaki. Sitäpaitsi annettiin säätyjen käsiteltäväksi koko joukon toista sataa anomusehdoitusta, niistä 71 kappalta, jotka koskevat yksistään uusia rautatierakennuksia ja eri yksityisratojen avustamisia. Näitä anomusehdoituksia ovat valiokunnat kuitenkin voineet siinä määrin yhdistää, että niiden johdosta annettujen mietintöjen luku ei nouse 48:aa suuremmaksi. Näistä tosin moni ei ole antanut aihetta mihinkään toimeen säätyjen puolelta, kuten tavanmukainen hylkäämistuomio kuuluu, ja muutamia on sopinut ottaa huomioon jonkun esityksen yhteydessä, niin että lopulta on säätyjen puolelta hallitsijalle esitetty yhteensä 25 eri anomuskirjelmää ja 2 säätyesitystä.

Kun alempana ryhdymme hiukan laajemmin tekemään selkoa muutamista säätyjen tärkeimmistä töistä, lienee yleiskatsauksen saamiseksi selvintä ryhmittää käsittelyn alaisina olleet asiat muutamiin eri luokkiin, ja alamme

Valtiovarain hoitoa ja käyttämistä koskevista kysymyksistä.

Valtiolaitoksemme suurimpia menosummia ovat ne, jotka tulevat käytettäviksi kulkulaitosten hyväksi, joko entisten rautateiden täydentämiseen ja uusien rakentamiseen tahi liikenteen ylläpitämiseen rautateillämme. Erityistä huomiota ansaitsevat tällä kertaa ne rahamäärät, jotka tarvitaan uudistus- ja täydentämistöihin jo valmiilla radoilla. Näihin tarpeisiin ehdoitti rautatiehallitus käytettäväksi tasaluvuin yhteensä vuosina 1901—4 erilaisiin rakennustöihin 46,492,000 mk ja uuteen liikkuvaan kalustoon 28,970,000 mk eli yhteensä 75,462,000 mk. Säädyille antamassaan esityksessä supisti hallitus puheenaoleviin tarpeisiin ehdoitettuja rahamääriä seuraaviin lukuihin: uudistustöihin 23,113,600 mk ja uuteen liikkuvaan kalustoon 18,950,000 mk, eli yhteensä 42,063,600 mk. Säädyt eivät kuitenkaan katsoneet mahdolliseksi tehdä kaikkia hallituksen ehdoittamia supistuksia, saattamatta ripeästi kasvavan rautatieliikkeen säntillisyyttä ja turvallisuutta arveluttavan vaaran alaiseksi, vaan ne määräsivät puolestaan edelliseen noista tarkoituksista 26,784,000 mk ja jälkimäiseen 26,770,000 mk, eli yhteensä 53,554,000 mk; siis 11½ mil-

joonaa markkaa enemmän kuin hallitus oli katsonut kaikkein välttämättömimmäksi, mutta sittenkin 22 milj. markkaa vähemmän kuin rautatiehallitus oli arvellut tarvittavan. Verratessa säätyjen hyväksymiä menoeriä rautatiehallituksen ehdoitukseen huomaa, että liikkuvan kaluston lisäämiseen on myönnetty melkein kaikki rautatiehallituksen vaatimat erät, ja että supistukset koskevat etupäässä muutamien asemien uudestaan rakentamista ja jonkun radan varustamista painavammilla kiskoilla.

Tärkeimmät uusimistyöt, joihin edellämainitut 26,784,000 mk tulisivat käytettäviksi, ovat seuraavat: ratapihojen y. m. uudestaan järjestäminen Pietarin asemalla yhteensä noin 8,2 milj. markkaa; ratavallin koroittaminen Pietarin ja Udelnajan aseman välillä 3,3 milj. mk; Viipurin aseman uudestaan järjestäminen ja rakentaminen 3,2 milj. mk; kaksinkertaiset raiteet Raivolan ja Viipurin väliselle radalle 1,9 milj. mk; asuinrakennus Pietarin aseman palveluskunnalle 1,5 milj. mk; painavampien ratakiskojen hankkiminen Vaasan radalle Tampereelta Haapamäen asemalle saakka 1 milj. mk; uusi työpajaryhmä Fredriksbergiin Helsingin läheisyyteen 1,6 milj. mk; veturitalleja 120 uudelle veturille 720,000 mk, j. n. e.

Liikkuvan kaluston lisäys tulisi olemaan 120 veturia, 200 uutta matkustajavaunua ja yhteensä 3,100 erilaista uutta tavaravaunua.

Selityksenä siihen, että näin suuria tarpeita nyt on meillä syntynyt jo valmiiden ratojen täydentämiseen nähden, mainittakoon etupäässä liikenteen kasvaminen näillä radoilla sellaisessa määrässä, jota niitä rakentaessa ei ole voitu edellyttää ja jota varten niitä senvuoksi luonnollisesti ei ole voitukaan varustaa. Mitä erittäin Helsingin—Hämeenlinnan—Pietarin rataosaan tulee, johon suurin osa uudistusrakennuksia tarvitaan, nähdään liikkeen lisäys viimeisten kymmenen vuoden kuluessa seuraavista luvuista:

	Henkilökilometriä.	Tonnikilometriä.
v. 1888	72,015,467	56,980,918
v. 1898	140,358,782	114,347,249

Henkilöliikenne on siis puheena-olevien vuosien kuluessa kasvanut 94,9 % ja tavaraliikenne 100,7 %.

Yleistaloudelliselta kannalta on tietysti edullista että kutakin rataa varustetaan, varsinkin mitä sen liikkuvaan kalustoon tulee, etupäässä lähimmän tulevaisuuden varalle. Tätä kalustoa voidaan sitten täydentää ja lisätä suurentuneen liikenteen kasvavien vaatimusten mukaisesti. Muut uudistustyöt aiheuttavat ennen suoritetun työn ainakin osittaista hävittämistä, joten on luettava radan rakentamisessa tehdyksi virheeksi, jos tällaisiin on pakko ryhtyä lyhyen ajan kuluttua radan valmistumisen jälkeen.

Rautateiden liikkuvan kaluston enentämisen tarve nykyaikana ei ole mikään ainoastaan meillä huomattava ilmiö, vaan on se yleinen miltei kaikissa Europan maissa, kuten herra G. Hanotaux, entinen ulkoasiainministeri Ranskassa, eräässä Les Annales nimisessä aikakauskirjassa äskettäin olleessa kirjoituksessa huomauttaa. Hän mainitsee siinä m. m., että Saksan ratoja varten on yksistään nyt kuluvana vuonna tilattu 5,000 uutta rautatievaunua, Belgian ratoja varten 2,000 vaunua, j. n. e.

Lisätyn liikkuvan kaluston tarvetta arvosteltaessa on myöskin otettava huomioon että kukin uusi rautatieverkon laajentaminen tuntuvassa määrin suurentaa liikettä entisillä radoilla ja siis aiheuttaa niillä enennetyn liikkuvan kaluston tarvetta. Jonkunlaisen kuvan tästä voipi saada niistä laskuista, joita rautatievaliokunta suoritti laatiessaan likimääräisen kannattavaisuuskalkylin uutta Savonlinnan—Elisenvaaran rataa varten. Silloin on, näet, vertauskohtana laskettu liikenne Elisenvaaran ja Kaalamon asemien välisellä Karjalan radan osalla ja huomattu että liikenne itse tällä rataosalla v. 1898 oli tasaluvuin 3,100,000 henkilökilometriä ja 1,650,000 tonnikilometriä, mutta että se liikenne, jonka tämä rataosa samana vuonna tuotti muille maamme rautateille, oli 2,227,000 henkilökilometriä ja 3,283,000 tonnikilometriä. Siis oli muilla radoilla aikaansaatu henkilöliikenne noin $^2/_3$ radan omasta liikenteestä ja tavaraliikenne noin kaksi vertaa niin suuri kuin radan oma. Vaikka nämä suhdeluvut tietysti eivät läheskään samanlaisina sovellu muihin ratoihin, nähdään tästä kuitenkin millaisia suhteita puheena-olevalla alalla voi tulla kysymykseen.

Miten paljon entistä suuremmassa määrässä nyt vaaditaan maan varoja jo valmiitten rautateitten saattamiseksi sellaiseen kuntoon että

ne tyydyttävästi voisivat liikennettä palvella, huomaa verratessa äskenmainittua tähän tarkoitukseen osoitettua rahamäärää siihen, jonka 1897 vuoden valtiosäädyt samaan tarpeeseen määräsivät. Silloin olivat luvut uudistusrakennuksia varten 6,500,000 mk ja liikkuvan kaluston lisäämiseen 5,600,000 mk, eli yhteensä 12,100,000 mk. Tämä on ainoastaan 4,3 milj. markkaa vuotta kohti, kun nyt päätetty summa on 13,4 milj. markkaa samalta ajalta, eli siis enemmän kuin kolmenkertainen summa. Todellisuudessa on paraikaa kuluvana varainhoitokautena, eli vuosina 1898—1900, kuitenkin tähän tarpeeseen maksettu tuntuvastikin enemmän rahoja kuin edellämainittu kulkulaitosrahaston tulo- ja menoarvioon 1897 vuoden valtiopäivillä otettu luku osoittaa, sillä yksistään v. 1898, ainoana mainittuun varainhoitokauteen kuuluvana vuonna, josta täydellisiä tilejä tähän saakka on julkaistu, nousi tähän tarkoitukseen käytetty rahamäärä noin 11,025,000 markkaan, joka luku tulee koko varainhoitokautta varten määrättyä lukua niin lähelle, ettei jää eroa muuta kuin 1 milj. mk.

Miten näihin töihin tarvittavat summat ovat kasvaneet lähinnä edellisinä vuosina nähdään seuraavista luvuista, jotka osoittavat todellisuudessa käytettyjä määriä: v. 1894 tasaluvuin 791,000 mk; v. 1895 3,241,000 mk; v. 1896 2,999,000 mk ja v. 1897 6,477,000 mk.

Vaikka valtiosäädyt nyt tähän myönsivät entistä runsaammat, meikäläisissä oloissa hyvinkin runsaat määrärahat, eivät tarpeet sillä ole tulleet tyydytetyiksi, vaan on luonnollista että samaan tarkoitukseen täytyy yhä edelleen varata suuria summia, jos näet maa saa edelleen taloudellisessa suhteessa keskeytymättä vaurastua ja liikenne siis rautateillämme kasvamistaan kasvaa.

Liikkuvan kaluston käyttämiseen nähden mainittakoon, että kukin tavaravaunu v. 1879 kulki keskimäärin noin 9,700 km, v. 1889 noin 13,200 km ja vuonna 1899 noin 17,200 km, joten siis kunkin vaunun käyttö on, mitä kuljetun matkan pituuteen tulee, tuntuvasti lisääntynyt. Tämä lisäys sattuu kuitenkin suureksi osaksi vasta viimeisen vuoden varalle, sillä v. 1895 oli matkan keskimäärä 12,000 km ja v. 1898 13,500 km. Mutta vaunuston suorittaman työn arvostelemiseen ei riitä yksinomaan tieto vuodessa keskimäärin kuljetun matkan pituudesta, vaan on siinä muutamia muitakin näkökohtia huomioon otettava, m. m. kuorman paino, jonka kukin vaunu keskimäärin

kuljettaa. Tämä on tosin viimeisten vuosien kuluessa hiukan kasvanut, mutta sittenkin pysynyt miltei muuttumattomana, ehkä hiukan alentunutkin verrattuna vaunujen keskimääräiseen kantavuuteen, joka on vähän suurentunut sen kautta, että viimeisinä vuosina saadut uudet tavaravaunut ovat rakennetut suurempaa painoa varten kuin edelliset. Vaunujen kantavuus oli näet v. 1895 keskimäärin 8,15 tonnia ja v. 1898 8,53 tonnia; lastin keskimäärä taas oli v. 1895 2,71 tonnia ja v. 1898 2,81 tonnia, joten lasti edellisenä vuotena oli 33,2 % ja jälkimäisenä 23,9 % vaunujen koko kantavuudesta. Vuonna 1897 ruvettiin laskemaan vaunujen keskimääräistä lastausta hiukan muutetulla tavalla, ja jos käytetään tämän uuden laskemistavan mukaan v. 1898 saatuja lukuja olisi vaunujen keskimääräinen lasti ollut 2,99 tonnia eli 34,1 % niiden koko kantavuudesta. Saattaa siis sanoa että tavaravaunut meillä keskimäärin kuljettavat noin kolmannenosan täydestä lastista.

Tämä epäedullinen tulos riippuu ainakin osaksi sellaisista asianhaaroista, jotka ehkä eivät ole korjattavissa. Pietariin ja Helsinkiin kuljetetaan suuret määrät halkoja, eikä läheskään aina ole mahdollista saada näille halkovaunuille paluulastia. Samoin on, ainakin osaksi, asian laita niihin vaunuihin nähden, joilla sahattuja puutavaroita viedään sisämaasta satamakaupunkeihin. Kesällä on liike ylipäätään vilkkaampi kuin talvella, joten viimeksi mainittuna vuodenaikana vaunuja saattaa jäädä jouten. Tämän ei kuitenkaan olisi pitänyt voida sanottavan haitallisesti vaikuttaa lastaustulokseen, koska usein talvenkin aikana on valitettu vaunujen riittämättömyyttä. Olkoon syy mainittuun epäedulliseen tulokseen mikä hyvänsä, suotava vain olisi että tämä rautateittemme taloudessa niin tärkeä kohta joutuisi seikkaperäisen tutkimuksen alaiseksi ja että se tulisi järjestetyksi niin edulliselle kannalle kuin suinkin mahdollista, sillä pienikin parannus tässä kohden säästää maalle varsin huomattavia summia, joita saattaisi käyttää uusien ratojen rakentamiseen.

Varsin kalliin perinnön jättivät 1897 vuoden valtiopäivät seuraaville. Silloin päätettin nimittäin ryhtyä kolmen uuden radan rakentamiseen, mutta osoitettiin niitä varten ainoastaan pieni osa rakennuskustannuksista. Oulun—Tornion radan kustannukset arvioitiin näet silloin 9,190,000 markaksi, Kuopion—Iisalmen radan 6,224,000 markaksi ja Helsingin—Karjaan radan 6,224,500 mar-

kaksi, eli yhteensä 21,638,500 markaksi, ja osoitettiin niitä varten 4,500,000, 4,000,000 ja 2,000,000 markkaa, eli yhteensä 10,500,000 markkaa, joten siis noin 11 milj. markkaa olisi jäänyt tämän vuoden valtiosäätyjen hankittavaksi. Hallitus on kuitenkin huomannut, että Oulun—Tornion radan kustannusarvio on koroitettava noin 4 milj. markkaa, Kuopion—Iisalmen radan 1,900,000 markkaa ja Helsingin —Karjaan radan noin 3,700,000 markkaa, joten niihin tarvittava summa on noussut yhteensä noin 21½ miljoonaan markkaan.

Kun täydennys- ja uudistustöihin valmiilla radoilla ja ennen päätettyjen rautatierakennuksien loppuun saattamiseen tarvitaan niin paljon rahaa kuin edellä on mainittu, eli yhteensä noin 75 miljoonaa markkaa, on varsin luonnollista, etteivät säädyt voineet uusia, nyt päätettäviä ratoja varten osoittaa vallan suuria summia. Armollisessa esityksessä rautatierakennuksista ehdoitetaankin päätettäväksi ainoastaan yhden uuden radan rakentaminen, nimittäin Iisalmen—Kajaanin radan, ja sen rakennuskustannuksista tahdotaan ainoastaan osa käytettäväksi vuosina 1901—1904, nimittäin 1,600,000 mk. Säädyt eivät kuitenkaan voineet katsoa asianmukaiseksi ja maan kehitykselle edulliseksi niin suuressa määrin supistaa uusien rautateiden rakentamista, vaan myönsivät yksimielisesti koko Iisalmen—Kajaanin rataa varten tarvittavan rahamäärän 5,400,000 mk sekä tahtoivat sen lisäksi vielä ryhtyä jonkun muunkin radan rakentamiseen, jotta tarpeellinen jatkuvaisuus rakennustöissä ylläpidettäisiin. Varsinaista erimielisyyttä ei ilmestynyt siitäkään, mitkä radat ensi kädessä ansaitsevat säätyjen huomiota, vaan suostuivat kaikki siihen, että rata etelä-Pohjanmaan läpi Seinäjoelta Kaskiseen tahi Kristiinankaupunkiin sekä rata Savonlinnasta Karjalan radalle olivat ensimäisinä saatettavat työn alaisiksi. Tosin Ritaristo ja Aateli aluksi hylkäsi koko viimeksi mainitun radan, mutta suostui sitten yhtymään muiden säätyjen päätökseen radan ottamisesta ensi varainhoitokauden työohjelmaan, kuitenkin vähentäen valiokunnan tähän ehdoittaman ja muiden säätyjen hyväksymän rahamäärän 2½ miljoonasta markasta yhteen miljoonaan. Erimielisyyttä esiintyi tosin myöskin satamaradan rakentamiseen nähden Karjalan radalta johonkin Laatokan satamaan, mutta yksimielisen päätöksen aikaansaaminen siitä, ettei tällä kertaa mitään sellaista satamarataa rakennettaisikaan, ei tuotta-

nut varsinaisia vastuksia, koska säädyt eivät kuitenkaan tahtoneet koko rataa varten, jonka rakennuskustannukset ilman satamarataakin nousevat noin 10,8 miljoonaan markkaan, myöntää enempää kuin yhden miljoonan.

Jyrkin erimielisyys rautatieasiassa koski etelä-Pohjanmaan radan läntistä päätekohtaa, ja oli koko asia ajautua tälle karille. Aatelis- ja porvarissääty päättivät radan rakentamisen Kristiinankaupunkiin; papit ja talonpojat taas Kaskiseen. Ensi yhteensovituksena ehdoitti valiokunta päätekohdaksi Kristiinankaupungin, koska paitsi kaksi säätyä myöskin valiokunnan enemmistö oli tämän kaupungin puolella. Kun papit ja talonpojat eivät mielipiteestään luopuneet, ehdoitti valiokunta toisessa yhteensovitusehdoituksessaan lisätyn rautatievaliokunnan valitsemista asian ratkaisemiseksi. Koska varsinaisessa rautatievaliokunnassa Kristiinankaupungin radalla oli muutaman äänen enemmistö, olisi asian ratkaisu viimeksi mainitun kaupungin hyväksi ollut varma tällä tavalla syntyneessä valiokunnassa. Tähän nähden ja koska valiokunta ei ollut vielä koettanut läheskään kaikkea todellisen yhteensovittamisen mahdollisuutta, eivät papit ja talonpojat suostuneet luopumaan mielipiteestään aatelissäädyn sekä porvarissäädyn varsin niukan enemmistön hyväksi, vaan hylkäsivät lisätyn rautatievaliokunnan asettamisen. Samalla koetti pappissääty saattaa asiaa yksimieliseen päätökseen kutsumalla muita säätyjä yhtymään sellaiseen ratkaisuun, että myönnettäväksi ehdoitetut 4 miljoonaa markkaa käytettäisiin sen rataosan hyväksi, josta kaikki olivat yksimieliset, nimittäin Seinäjoelta Kauhajoen Aron kylään, ja että anottaisiin armollista esitystä ensi valtiopäiville radan jatkamisesta jompaankumpaan puheena-olevista satamakaupungeista. Kun tämän ehdoituksen hyväksyi ainoastaan talonpoikaissääty, mutta molemmat muut säädyt sen hylkäsivät, joutui asia uudelleen rautatievaliokunnan käsiteltäväksi. Viimeisenä keinona se nyt ehdoitti kumpaiseenkin satamakaupunkiin haarautuvan radan, jättäen haarautumispaikan määräämisen hallitukselle. Tämä ehdoitus saavutti lopullisesti kaikkien säätyjen hyväksymisen. Tulos on siis tässä kohden täydellinen kompromissipäätös, joka todellisuudessa vastannee ainoastaan ani harvan edusmiehen mielipidettä. Radan kokonaiskustannus 0,75

metrin raideleveydellä on arvioitu 9,5 miljoonaksi markaksi, josta nyt myönnettiin 4 milj. markkaa.

Kuten jo huomautimme, säädyt eivät ole lausuneet mitään radan haaraantumispaikasta, mutta hyväksytystä kustannusarviosta saattaa päättää, etteivät ne ole ajatelleet haaraantumiskohtaa vallan etäälle rannikosta, siis joko Teuvalle tahi Närpiöön, jos rata menisi Teuvan kautta, tahi joko Karijoelle tai Lappfjärdiin, jos rata seuraisi eteläisempää tutkituista suunnista. Näistä olisi arvattavasti edellinen alternatiivi otollisempi, koska Teuvalta tahi Närpiöstä Kristiinankaupunkiin rakennettu ratahaara vastedes tulisi luonnolliseksi osaksi Porin radalle saakka menevästä yhdysradasta.

Jos hallitus suostuu säätyjen päätöksiin kaikissa edellämainituissa kohdissa, jäisi siis nyt päätettyjen ratarakennusten loppuunsaattamiseen ensi valtiopäivien määrättäväksi vielä 15,3 milj. markkkaa. Ellei vähennettyä raideleveyttä käytetä etelä-Pohjanmaan radalla, nousevat sen rakennuskustannukset arviolta 2 milj. markkaa, joten äskenmainittu rakennussumma silloin kohoaisi noin 17,5 milj. markkaan, eli kuitenkin noin 4 milj. markkaa pienempään summaan kuin 1900 vuoden valtiopäivät saivat täytettäväkseen edellisten valtiopäivien päättämien rautatierakennuksien loppuunsaattamiseksi.

Tämän ohessa myönsivät säädyt puolestaan yhteensä 2,850,000 markkaa valtioapuna viidelle eri yksityiselle rautatieyritykselle, joiden yhteenlaskettu pituus on noin 390 kilometriä, ja joiden rakennuskustannusarviot yhteensä nousevat lähes 25 miljoonaan markkaan. Myönnetyn valtioavun ohessa ovat säädyt puoltaneet näitä ratoja varten annettavaksi edullisia lainoja yleisistä valtiovaroista, yhteensä 4,450,000 markkaa.

Valtiovaliokunnan toimittamien laskujan mukaan tarvittaisiin sekä nyt mainittujen että kulkulaitosrahaston muiden menojen suorittamiseen noin 35 milj. markan suuruinen valtiolaina rahaston omien tulojen täytteeksi, jolloin säästöksi jäisi noin 4 milj. markkaa seuraavien valtiopäivien tarpeisiin. Lainasumman suuruutta säädyt luonnollisesti eivät kuitenkaan ole määränneet, vaan ainoastaan osoittaneet korkeintaan 1,575,000 markkaa otettavan lainan vuotuismaksuihin. Viimeiset valtiolainamme vuosilta 1889, 1895 ja 1898 ovat saadut $3 \frac{1}{2}$ ja 3 % korkoa vastaan, ilman että emissionikurssi on

ollut varsin paljon alle nimellisarvoa, mutta koska yleiset rahamarkkinat eivät nykyään ole yhtä edulliset, ei ole mahdollista toivoa lainansaantia yhtä hyvillä ehdoilla, jos laina nyt olisi otettava, ehkei lähimmässä tulevaisuudessakaan, joten arvattavasti käy välttämättömäksi suostua joko suurempaan korkoon tahi alhaiseen emissionikurssiin. Näin ollen ovat säädyt puolestaan valtuuttaneet hallitusta maksamaan tarpeen vaatiessa korkoa 4 %:iin saakka.

Vuosi vuodelta ovat suuresti kasvaneet rautateitä varten tarpeellisen maan lunastuskustannukset sekä korvaukset niistä haitoista ja hankaluuksista jotka rautatien vetäminen jonkun paikkakunnan läpi yksityisllle maanomistajille tuottaa. Tämä seikka sekä viimeisinä aikoina kohonneet työpalkat ynnä muutamien tarpeellisten aineiden, varsinkin raudan, korkeat hinnat ovat yhdessä tuntuvasti koroittaneen rautatierakennusten kustannukset kilometriä kohti. Yhäti vilkastuva liikenne ja se kokemus, jonka vanhojen ratojen liikkuvan kaluston riittämättömyys on antanut, aiheuttaa uusien rautateiden varustamista heti alusta suurempaa liikennettä varten kuin muutamia vuosia tätä ennen oli tarpeellista, mikä seikka myöskin puolestaan on koroittanut rakennuskustannuksia. Näin ollen on säätyjen luonnollisesti täytynyt ottaa harkittavaksi millä lailla voitaisiin edes jonkun verran alentaa näitä kustannuksia, jotta ne laajat maamme alueet, jotka vielä ovat rautateiden tuottaman edun puutteessa, niin pian kuin mahdollista voisivat siinä kohden päästä onnellisemmassa asemassa olevien paikkakuntien tasalle. Tätä varten on etupäässä ajateltu huokeamman rakennusjärjestelmän noudattamista, varsinkin kapeamman raidevälin käyttämistä niillä radoilla, jotka ovat etupäässä paikallisratoina pidettävät eivätkä muodosta jonkun yhdysradan osia. Sellainen on nyt ehdoitetuista radoista etelä-Pohjanmaan. Joskin se aikaa voittaen, kuten toivottava on, jatketaan läpi läntisen Satakunnan Porin radalle asti, ei sen paikallinen luonne sen kautta muutu, vaan saattavat erittäin hyvin kaikki Vaasan ja Porin ratojen rajoittamassa aluessa vastedes rakennettavat radat olla samaa kapearaiteista mallia, jolloin ne muodostaisivat erityisen osan rautatieverkkoamme. Niitä ratoja tutkittaessa, joista 1897 vuoden valtiosäädyt pyysivät esitystä äsken päättyneille valtiopäiville, on kustannusarvio laskettu, paitsi n. s. normalista eli 1,524 metrin raideväliä varten, myöskin 1 metrin raide-

välille, ja vertaamalla näitä kustannusarvioita toisiinsa nähdään että radat jälkimäisessä tapauksessa tulisivat noin 11 % huokeammiksi. Säädyt ovat kuitenkin arvelleet että, jos kerran raideväliä pienennettäisiin, silloin olisi mentävä 0,75 metriin asti, joka on osoittautunut varsin sopivaksi, ellei vaadita suurempaa kulkunopeutta kuin noin 35 km tunnissa. Siinä tapauksessa voitaisiin rakennuskustannuksista säästää noin 15 %:iin saakka. Koska ei tämä säästö kuitenkaan ole sitä suurempi ja tietysti raidevälin muuttaminen aina tuottaa moniaita hankaluuksia, on varsin painavia syitä voitu esiintuoda ehdoitettua raidevälin supistamista vastaan. Näin ollen ovat säädyt, kuten jo edellä huomautimme, vaihtoehtoisesti suostuneet Seinäjoen—Kaskisen—Kristiinankaupungin radan rakentamiseen myös kin normaliraiteiseksi.

Maanlunastuskustannusten ainakin osaksi luonnottoman nousemisen takia, josta jokapäiväisissä sanomalehdissä on useita räikeitäkin kuvauksia ja esimerkkejä mainittu, katsoivat säädyt suotavaksi että kysymys pakkolunastuskustannusten vähentämisestä valtion rautateitä rakennettaessa otettaisiin harkinnan alaiseksi, ja että myöskin tutkittaisiin, voitaisiinko tämä kustannus tai osa siitä, joko edellä käyvän sopimuksen tahi erinäisen lainsäädäntötoimen nojalla, siirtää niiden kuntien tahi muutamissa tapauksissa ehkä yksityistenkin suoritettavaksi, jotka lähinnä tulisivat puheena olevasta rautatiestä saamaan hyötyä. Samaan suuntaan on kehitys viimeisinä aikoina käynyt Ruotsissakin. Luonnollisesti on tämä asia hyvinkin arkaluontoista ja vaikeasti ratkaistavaa laatua, etupäässä siihen nähden, että eri kunnille rautatiestä koituvan hyödyn arvosteleminen ja toisiinsa vertaaminen käy kylläkin vaikeaksi, mutta kustannusten oikeudenmukainen jako kuitenkin tämmöisen arvioimisen edellyttää.

Mainittakoon vielä, että ensi valtiopäiville on pyydetty armollista esitystä rautatiestä Kemin kaupungista Rovaniemen kirkonkylään sekä Joensuun kaupungista Nurmekseen.

Ne rahasummat, jotka kulkulaitoksiin on katsottu tarpeellisiksi, ovat suuret, sekä suorastaan että suhteellisestikin suuremmat kuin koskaan ennen, mutta toiselta puolen on varma, että ne miljoonat, jotka täten sidotaan maahan, ovat käytetyt hyödylliseen ja vastaista vaurastusta tuottavaan yritykseen, josta tulevat polvet voiton saavat,

tietysti sillä edellytyksellä että taloudelliset olomme edes jossakin määrin saavat säilyä omintakeisella pohjallaan. Saattaa tietysti kuitenkin täydellä syyllä asettaa kyseenalaiseksi ovatko säädyt tällä kertaa määrärahoja myöntäessään kulkulaitosten parantamiseen menneet liikoihin, ovatko ne asettaneet liian suuria vaatimuksia maamme maksukykyyn, liian kireälle jännittäneet sen luoton mahdollisuutta. Tähän voidaan vastausta tietysti saada ainoastaan vertaamalla edellä esitettyjä lukuja sellaisiin, jotka osoittavat toiselta puolen valtiorautateiden pääoma-arvon ja liikennevoiton, ja toiselta puolen maan yleistä taloudellista kehitystä pitemmän ajan kuluessa.

Maan sekä kotimainen että ulkomainen valtiovelka ja siihen tarvittavat vuotuismaksut ovat viimeisten 20 vuoden aikana nousseet keskimäärin vuotta kohti seuraaviin summiin tasaisissa tuhansissa.

	Valtiovelka.	Vuotuismaksu.	Vuotuismaksu on keskim.
1881—1885	68,608,000 mk	3,193,000 mk	4,7 %
1886—1890	76,336,000 „	3,565,000 „	4,7 „
1891—1895	77,987,000 „	3,518,000 „	4.5 „
1896—1900	102,131,000 „	4,377,000 „	4,3 „
1901—1904[1]	143,000,000 „	6,326,000 „	4,4 „

Rautateiden pääoma-arvo ja vuotuinen liikennevoitto on samojen ajanjaksojen kuluessa ollut keskimäärin:

	Pääoma-arvo.	Liikennevoitto.	%
1881—1885	92,148,000 mk	2,549,000 mk	2,8.
1886—1890	113,466,000 „	3,718,000 „	3,3.
1891—1896	146,483,000 „	4,586,000 „	3,1.
1896—1900[1]	217,769,000 „	7,445,000 „	3,4.
1901—1904[1]	291,800,000 „	9,313,000 „	3,2.

Tästä näkee että rautateittemme arvioitu liikennevoitto hyvin riittäisi korvaamaan lainojen vuotuismaksuihin tarvittavat varat siinäkin tapauksessa, että säätyjen päättämä uusi laina tulisi otetuksi, ja että sittenkin jäisi liikennevoitosta vielä muihin tarpeisiin noin 3 miljoonaa markkaa vuodessa, eli jokseenkin sama summa kuin va-

[1] Arviolta v. 1900—1904.

rainhoitokautena 1896—1900. Edelleenkin tulisi rautateiden pääoma-arvo olemaan enemmän kuin kaksi vertaa maan koko valtiovelka. Liikennevoittoa arvioidessaan ovat säädyt varovaisesti edellyttäneet hyvinkin alhaisen vuotuisen lisäysprosentin verrattuna viimeisten vuosien todelliseen lisäykseen, jonka huomaa siitäkin, että todellinen lisäys kahden edellisen varainhoitokauden välillä on lähes 3 miljoonaa markkaa, mutta että tämä lisäys nyt on arvioitu ainoastaan noin 1,9 miljoonaksi markaksi, eli siis lähes puoleen miljoonaan markkaan vuotta kohti. Tämä on noin 20 penniä liikevoiton lisäystä vuodessa kutakin maan asukasta kohti. Vertauksen vuoksi mainittakoon, että Ranskassa lasketaan rautateiden liikennevoiton lisäystä kaikkiaan noin 20 miljoonaan frangiin vuodessa eli siis vähän enempään kuin 50 cent. kutakin asukasta kohti, puhumatta paraikaa kuluvasta näyttelyvuodesta, jonka liikennevoitto arvioidaan nousevan kaksinkertaiseen summaan.

Maan taloudellisen kehityksen valaisemiseksi puheena-olevan ajanjakson kuluessa esitetään tässä vielä tasaisissa tuhansissa tullitulojen sekä kaikkien valtiomenojen vuotuinen keskimäärä, jolloin valtiomenojen joukkoon myöskin on luettu rautateitten liikennekustannukset.

	Tulli.	Valtiomenot.
1881—1885	14,341,000 mk	44,618,000 mk
1886—1890	16,865,000 „	52,836,000 „
1891—1895	20,794,000 „	62,245,000 „
1896—1900[1]	32,922,000 „	85,073,000 „
1901—1904[1]	32.000,000 „	111,384,000 „

Viimeksi mainittu menosumma sisältää seuraavat pääasialliset erät vuosilta 1901—1904 täysissä tuhansissa.

Yleiset valtiomenot	162,984,000 mk
Ylimääräisiä menoja	28,407,000 „
Sotaväkeä varten	27,788,000 „
Kansakoululaitosta varten	12,886,000 „
Valtiopäivät 1899 ja 1904	711,000 „

[1] Arviolta v. 1900—1904.

Säätytalon otsikkoryhmä y. m.	100,000 „
Kulkulaitosrahaston menoja	113,197,000 „
Rautateiden liikennekustannukset.	94,664,000 „
Vaivais- ja työhuonerahasto y. m. rahastoja erityisiä tarpeita varten, arviolta	4,800,000 „
Siis yhteensä vuosina 1901—1904	445,537,000 mk
eli keskimäärin vuotta kohti	111,384,000 „

Jos jätetään rautateiden arvloidut liikennekustannukset syrjään, ovat muut menot yhteensä vuotta kohti noin 87,643,000 mk.

Sotilaskustannukset ovat, kuten edellisestä näkyy, vuotta kohti keskimäärin 6,947,000 mk. Edellisinä varainhoitokausina on samaan tarkoitukseen määrätty tasaluvuin seuraavat summat vuotta kohti:

1889—1891 . . .	6,389,000 mk
1892—1894 . . .	6,431,000 „
1895—1897 . . .	7,184,000 „
1898—1900 . . .	7,061,000 „

Tähän tarkoitukseen todellisuudessa maksetut summat eroavat edellämainituista varsin vähän, ollen keskimäärin

1889—1891 . . .	6,361,000 mk
1892—1894 . . .	6,458,000 „
1895—1897 . . .	6,391,000 „
1898	7,834,000 „

Kansakoululaitosta varten määrätyt varat ovat kahden viimeisen vuosikymmenen kuluessa nopeasti kasvaneet, joka osoittaa että kansakoululaitoksemme kehittyy levittäen hyödyllisen vaikutuksensa yhä laajemmalle alalle. Tätä tarkoitusta varten on määrätty:

1883—1885	1,596,000	mk	eli	keskim.	vuotta	kohti	532,000 mk
1886—1888	2,557,000	„	„	„	„	„	852,000 „
1889—1891	2,841,000	„	„	„	„	„	947,000 „
1892—1894	3,687,000	„	„	„	„	„	1,229,000 „
1895—1897	5,201,000	„	„	„	„	„	1,734,000 „
1898—1900	6,935,000	„	„	„	„	„	2,312,000 „
ja nyt				„	„	„	3,222,000 „

Siis on tämä menoerä 20 vuoden kuluessa kasvanut kuudenkertaiseksi, muodostaen ensin noin 1,2 % ja nyt 2,9 % kaikista valtiomenoista, rautateiden liikennekustannuksetkin niihin luettuna.

Valtion tuloista ansaitsevat suostuntaverot erityistä huomiota, koska ne riippuvat säätyjen kulloinkin tekemistä päätöksistä. Niistä koskee viinavero suurimpia lukuja. Tämän veron suuruus on ollut monien muutosten alaisena siitä kuin 1863—4 vuoden valtiopäivillä kotitarveviinan poltto lakkautettiin ja valmistusveroa viinalle säädettiin. Hallitus ehdoitti silloin 2 markan veron kannulta, mutta säädyt alensivat sen salakuljetuksen pelosta 1 markaksi 60 penniksi. Jo 1867 vuoden valtiopäivillä se vieläkin alennettiin 1 markkaan saakka, koska luvatonta kuljetusta ja valmistusta suuressa määrin oli harjoitettu, mutta v. 1872 säädyt sen taas lisäsivät 1 markkaan 20 penniin, jommoisena se pysyi aina 1886 vuoden loppuun saakka, jolloin 1885 vuoden valtiosäätyjen päätös sen koroittamisesta 1 markkaan 60 penniin astui voimaan. 1888 vuoden valtiopäivillä vero tasoitettiin 62 penniksi litralta, ja koroitettiin v. 1891 65 penniksi, v. 1894 70 penniksi ja 1897 75 penniksi litralta. Nyt ovat viimeiset säädyt puolestaan päättäneet tämän veron koroitettavaksi 85 penniksi litralta ensi varainhoitokaudeksi.

Minkä verran viinavero on eri aikoina tuottanut selviää allaolevista luvuista, jotka osoittavat sen suuruuden vuotta kohti viisivuotisjaksoin:

1881—1885 . . .	4,684,000 mk
1886—1890 . . .	4,239,000 „
1891—1895 . . .	4,104,000 „
1896—1898[1] . .	5,067,000 „

Tästä näkyy, että vero on 80-luvun alusta 90-luvun alkuun alentunut noin puoli miljoonaa markkaa, mutta nyt taas kohonnut lähes yhden miljoonan. Ensi varainhoitokaudeksi on se arvioitu yhteensä 23,390,000 markaksi eli 5,848,000 markaksi vuotta kohti; siis tuntuvasti entistä suuremmaksi. Tämä verosumma tulee siten jaettavaksi, että viinanvalmistuksen tarkastamiseen menee 1 miljoona markkaa,

[1] Vuodelta 1899 ei ole vielä lukuja tässä kohden julkaistu.

kunnille 1,600,000 markkaa, suostuntarahastoon 2,640,000 markkaa sekä loput eli 18,150,000 kulkulaitosrahastoon.

Mallasjuomaveron on arvioitu tuottavan vuodessa 825,000 markkaa ja pelikorttisuostunnan 28,000 mk. Ennen vuotta 1882 oli edellinen näistä veroista vallan mitätön, mutta 1881 vuoden verokomitean ehdoituksen mukaisesti järjestettynä se on tuottanut yhä suurempia summia, ollen vuosina 1883—1885 keskimäärin 424,000 markkaa ja vuosina 1892—1894 620,000 markkaa vuodessa.

Samoin on leimasuostunta vähitellen kasvanut, ollen vuosina 1883—1885 keskimäärin 738,000 markkaa ja vuosina 1892—1894 1,113,000 markkaa. Ensi varainhoitokauden ajaksi se on arvioitu 1,700,000 markaksi vuodessa.

Kun vielä mainitaan, että ylimääräisten valtiomenojen tiliin luettuna tulee vuosina 1901—1904 siirrettäväksi yleisestä valtiorahastosta 4,000,000 markkaa vuodessa suostuntaverorahastoon sekä että viimeksi mainitun rahaston maksujen suorittamiseen on arveltu ehkä tarpeelliseksi käyttää Suomen pankin käyttämättä olevista voittovaroista korkeintain 3,599,011 markkaa 76 penniä eli noin 900,000 markkaa vuodessa, lienevät valtiolaitoksemme tulo- ja menoarvion tärkeimmät luvut huomioon otetut.

Sivistyshistoriallisia katsauksia vuosisadan vaihteessa.

Kirjoittanut

ARVI GROTENFELT.

4.

Tuo kysymys, mitä merkitystä eri kansoilla ja roduilla on ihmiskunnan sivistyskehityksessä, vaatii suuressa määrässä ajattelevan historioitsijan ja „kulturifilosofin“ huomiota, niinkuin edellä esitetyistä teoksistakin näkyy. Kovin erilaisia mielipiteitä siinä kannatetaan. Ja siitä

joudutaan ristiriitaisiin johtopäätöksiin siihen nähden, kuinka eri kansojen suhde toisiinsa on järjestettävä. Onko tunnustettava kansain *tasa-arvoa*, kunkin kansan itsenäisyyttä ja vapautta, vai pitääkö etevimpien ja voimakkaimpien kansojen, jotka kulkevat kehityksen etunenässä, *hallita* muita. Nämä kysymykset kiinnittävät luonnollisesti aivan erityisesti meidän suomalaisten, niinkuin kaikkien pienien kansojen, huomiota.

Näiden yleisten kysymyksien arvostelussa Chamberlain osoittaa surkuteltavaa, suorastaan naurettavaa yksipuolisuutta ja sokeutta, julistaessaan yksinomaan „germanit" kelvollisiksi kannattamaan nykyajan korkeinta sivistystä. Ei millään oikeuden varjollakaan voi supistaa tuota kutsumusta niin ahtaan kansanryhmän yksinoikeudeksi. Hänen teoksensa osoittaakin räikeästi, millaisiin mielivaltaisuuksiin ja ristiriitoihin tosiasioita vastaan niin ahdasmielinen rotuteoria vie.

Hänen oppinsa kumoo jo se tosiasia, että Europan useimmat kansat todistettavasti ovat hyvin erilaisista aineksista muodostunutta sekarotua (ei ainoastaan indoeuropalaisen kielikunnan monista eri haaroista, vaan muistakin roduista). Hänen mielivaltaisuutensa pistää pahimmin silmiin hänen kohtuuttomissa väitteissään romanilaisista kansoista. Ovathan nämä kansat keskiaikana ja uudella ajalla, aina 19:nnen vuosisadan keskipaikoille asti, olleet Europan henkisen ja valtiollisen kehityksen johtajina vähintäin yhtä suuressa määrässä kuin germanit. Vasta aivan viime aikoina näkyy painokohta selvästi siirtyneen germanilaisiin kansoihin, mutta romanilaiset eivät suinkaan ole vielä kadottaneet merkitystään. Eikä millään silmänkääntäjätempuilla voida selittää, niinkuin Chamberlain tahtoo, romanilaisissa maissa tehtyä sivistystyötä muutamien niihin hajonneiden germanilaisten sukujen ansioksi. Se sotii jyrkästi hänen omiakin teoriojansa vastaan; hän on itse teroittanut mieleen, että kansa voi vaikuttaa suurta historiassa ainoastaan kun sen eri rotuainekset ovat ehtineet täydellisesti sulautua toisiinsa. Ja todenteossa ovatkin esim. Italian ja Ranskan kansat niinä aikoina, jolloin ne kulkivat sivistyskehityksen etunenässä, osoittaneet elävää, yhtenäistä kansallishenkeä, joka suuresti eroaa germanilaisesta kansallisluonteesta. Ne sivistyshedelmät, joita ne tuottivat, ilmaisevat selvästi romanilaisen luonteen omituisuuksia. Erittäinkin Ranskan historiassa on voimakas kansallisen yhteyden tunne ollut hyvin selvänä huomattavissa vanhoista ajoista asti.

Chamberlain sulkee itsepäisesti silmänsä siltä tosiasialta, jonka pitäisi olla selvä jokaiselle, että europalaisen sivistyksen rikkaus ja elinvoima perustuu juuri siihen, että se on monien erilaisten aineksien, eri kansanryhmäin, yhteistuote. Sentähden on aina uusi kansa ollut valmiina astumaan sivistyskehityksen kannattajaksi, kun entisten kannattajain voimat ovat olleet jollakin taholla ehtymäisillään. Eri kansain kilpailu ja niiden erilaisten sivistysmuodostuksien vuorovaikutus ovat mitä hedelmällisimmin vaikuttaneet kokonaistulokseen.

Se oppi, että korkein sivistys ja käskijävalta on muutamien kansain etuoikeutena, käy vaarallisemmaksi, kun se muodostuu jonkun verran maltillisemmaksi ja vapaamielisemmäksi. Semmoista suuntaa edustaa Stein, kehoittaessaan nykyisiä europalais-amerikalaisia sivistyskansoja itsetietoisesti ottamaan koko ihmiskunnan hallinnon käsiinsä ja jakamaan maapallon keskenään. Toiset kirjailijat, jotka enemmän suosivat *rotu*-teorioja, sanovat taas että „arjalaiset“, „indoeuropalaiset“ yksin ovat määrätyt ja kykenevät johtajiksi.

Kysymys rotuominaisuuksien merkityksestä on tieteellisesti äärettömän vaikea ja monimutkainen problemi. Kansojen erilaisuudet johtuvat tietysti hyvin suureksi osaksi erilaisesta kasvatuksesta ja erilaisista yhteiskunnallisista oloista. Kasvatus ja olot voivat *hyvin suuressa määrässä* muodostaa yksityisihmistä; — mutta voivatko ne saada aikaan *kaikkea?* Näyttää siltä, että kaikkien tai melkein kaikkien rotujen jäseniä kyllä voidaan saada teoretisesti käsittämään sitä tietopiiriä, joka on europalaisen sivistyksemme perustuksena. Ne, jotka ovat opettaneet esim. intianilapsia tai neekerilapsia, todistavat odottamattoman yksimielisesti, että nämä sopivan opetuksen johdolla yleensä oppivat hyvästi, yhtä hyvin kuin europalaiset. Monet asiantuntijat väittävät kuitenkin, että he pikemmin seisahtuvat kehityksessään, että he eivät jaksa jatkaa sitä yhtä kauan ja kestäväisesti kuin europalaiset. Edelleen väitetään, että vaikka kasvatus voi ulkonaisesti muuttaa esim. neekerin aivan sivistyneeksi ihmiseksi, niin rodun omituinen perusluonne kuitenkin piilee pohjalla ja monissa tapauksissa ikäänkuin salaperäinen, vastustamaton voima ohjaa hänen toimintaansa ja elämänsuuntaansa.

Erityistutkijat antropologian alalla eivät ole päässeet yksimielisyyteen näissä kysymyksissä. Chamberlain väittää tosin uljaasti, että „tiede“ todistaa rodun äärettömän merkityksen. Mutta hänen omasta kirjastaan

voi lukija selvästi nähdä, kuinka monet erityistutkijat ovat tulleet päinvastaiseen mielipiteeseen, nim. siihen, että monet eri rodut, mikäli tiede on voinut asiaa selvittää, ovat pääasiassa yhtä kykeneviä sivistykseen (vrt. varsinkin s. 264 seur.). Chamberlain purkaa siitä syystä suuttumustaan ja ylenkatsettaan esim. antropologin prof. Kollmannin ylitse (493 seur.). Hän huomaa myöskin surukseen olevansa jyrkässä ristiriidassa prof. R. Virchowin mielipiteitä vastaan. Polemiikissaan tätä vastaan hän kumminkin odottamattomasti hillitsee mieltänsä; onpa hän melkein kohtelias vastustajaansa kohtaan.

Mielestäni historiallinen kokemus on osoittanut, että sekin roturajoitus, joka tahtoo tunnustaa ainoastaan indoeuropalaisille kansoille merkitystä sivistyksen kannattajina ja edistäjinä, on kerrassaan mielivaltainen ja hyljättävä.

Jo kaukaisessa muinaisuudessa ovat muutkin kansat kuin arjalaiset toimittaneet tärkeän osan ihmiskunnan sivistyskehityksessä, niinkuin esim. seemiläiset, muinais-egyptiläiset y. m. Sitäpaitsi yksi historiallisen kehityksen pääomituisuuksia on se, että sivistyksen piiri yhä *laajenee*. Inhimillinen sivistys rikastuu sen kautta, että yhä useampia, erilaisia kansoja tulee sen yhteyteen. Sivistyspiiri on varsinkin 19:nnellä vuosisadalla laajenemistaan laajentunut suurenmoisemmin kuin koskaan ennen.

Eläähän Europassa pari kansaa, jotka kieleltään ja rodultaan eivät kuulu arjalaisiin, mutta jotka pitkällisten historiallisten vaiheiden kautta ovat tulleet länsieuropalaisen sivistyksen täyteen osallisuuteen. Että unkarilaiset ovat kohonneet sivistyskansaksi, jolla on täysoikeutettu sijansa Europan kansojen joukossa, sen tunnustanevat nykyänsä kaikki, — kuten näyttää Chamberlainkin, vaikka hän sen tekee hieman vastahakoisesti (s. 667; Ch. nimittää unkarilaisia „hunneiksi“). Suomen kansa vaatimattomalla paikallaan taistelee voittaakseen itselleen saman tunnustuksen ja on osoittanut ansaitsevansa sen. Ja aivan meidän päivinämme on saatu nähdä, kuinka eräs toista rotua oleva kansa, japanilaiset, joka on vuosituhansia elänyt aivan toisenluontoisen sivistyspiirin jäsenenä, hämmästyttävän nopeasti on omistanut Europan sivistyksen ja voittanut itselleen aseman sivistyskansojen joukossa. Ne, jotka ovat tarkemmin tutustuneet tuohon merkilliseen kansaan, näyttävät olevan yksimieliset siitä, että siinä piilee vielä enemmän voimaa, toimeliaisuutta

ja kehityskykyä, kuin mitä yleinen ajatustapa Europassa aavistaakaan. Turkkilainen kirjailija Mehemed Emin lausuu tämän kirjoituksen alussa mainitussa kirjassaan, josta kohta aion puhua, että „japanilaisissa näyttää olevan samat ansiot ja viat kuin europalaisissa, vieläpä runsaammassa määrässä“ (s. 164). Heissäkin on m. m. tuo melkein kuumeentapainen toimeliaisuus, joka antaa europalaisille niin tavatonta voimaa, — vaikka useimmat itämaalaiset kansat ja luonnonkansat arvelevat, että se tekee europalaisten elämän kurjaksi, eikä suinkaan onnelliseksi. Emin lisää: „Kenties lähtee tuosta vanhuutensa takia kunnianarvoisesta ja kuitenkin nuorekkaasta kansasta elähyttävä tuulahdus itäaasialaisen kansanryhmän ja muiden kansakuntien yli, jotka jähmettyneinä ja lannistuneina ovat sortuneet Europan musertavan painon alle. Se ajatus ei enää tunnu niin vallan järjettömältä, että itä-Aasian kansat kerran saattavat jakaa europalaisten kanssa mailmanherruuden. Jos nuo molemmat mahtavimmat kansanryhmät joutuisivat kamppailuun keskenään, niin silloin kaiketi muidenkin kansain voimat vaikuttaisivat asian ratkaisuun. Kenties suotuisten olojen sattuessa sen voisivat tehdä enimmin ylenkatsotutkin rodut, joiden elämänkutsumus tähän asti näytti olevan yksistään siinä, että europalaiset mielin määrin ovat käyttäneet heitä hyväkseen.“

Tuonlaatuisia toiveita liikkuu niissä, jotka eivät kuulu etuoikeutettuihin länsieuropalaisiin. Mutta mitä mielipidettä olemmekin turkkilaisen kirjailijan tulevaisuusmietelmien suhteen, myönnettävä on, että aivan eri roduista voi kasvaa sivistyksen kannattajia, jotka kykenevät kehittämään yleisinhimillistä ja samalla kansallista sivistystä sekä siten viemään ihmiskuntaa eteenpäin. On tosin mahdotonta ratkaista, koskeeko tämä *kaikkia* rotuja. Mutta en epäile, että tulevaisuudessakin kehitys on jatkuva siihen suuntaan, että *yhä useammat* erirotuiset kansat osoittavat sivistykseen kykenevänsä. Ja juuri moninaisuus on arvokas. Europalainen sivistys saa lisäsisällystä ja tuoreutta juuri siten että se, levitessään yli maapallon, joutuu yhteyteen toisten, omituisten sivistysmuodostuksien kanssa sekä ottaa niistä ja sulattaa itseensä uusia sivistysaineksia, uusia elämänmuotoja. Noita vieraita sivistysmuodostuksia ei pidä hävittää, vaan niiden omituisuuksia pitää suvaita, mikäli ne eivät sodi sivistysihanteen olennaisia vaatimuksia vastaan. Kansojen keskinäisissä suhteissa pitää saada vallitsemaan kansallinen suvaitsevaisuus ja tasa-arvo, — joita valitettavasti vielä usein törkeästi poljetaan. Koska tieteen nykyänsä on aivan

mahdoton ratkaista „rotuproblemia“, — kysymystä siitä, missä määrässä synnynnäiset rotuominaisuudet määräävät kansojen kehitystä, — niin ei saa tehdä mitään ulkonaisia rajoituksia eikä ennakolta julistaa yhtään kansaa sivistykseen kykenemättömäksi.

5.

Tunnettua on, että sivistyneiden ja sivistymättömien kansojen keskinäiset välit käytännössä vievät moniin vaikeuksiin. Sivistyneet kansat menettelevät kanssakäynnissään sivistymättömien kanssa vieläkin hyvin usein tavalla, joka törkeästi loukkaa niitä ihmisyyden, oikeuden ja kohtuuden periaatteita, joita Europassa ylistetään sekä yleensä noudatetaan ja joista ylpeillään. Ja monet „asiantuntijat“ väittävät, että on *mahdotonta* aina noudattaa samoja „humaniteetin“ periaatteita kuin sivistyneessä mailmassa. Olen sentähden katsonut sopivaksi tähän liittää silmäyksen kahteen pieneen teokseen, jotka valaisevat europalaisten suhteita sivistymättömämpiin kansoihin.

Chamberlainin teosta lukiessani muistui elävästi mieleeni MEHEMED EMINin pari vuotta sitten ilmestynyt kirja. Turkkilainen tekijä, joka lienee jossakin saksalaisessa yliopistossa saavuttanut tieteellisen oppiarvonsa, esittää periaatteellisia väitteitä, jotka melkoisesti ovat sukua Chamberlainin mielipiteille, mutta katselee erityisilmiöitä ja -kysymyksiä kerrassaan toiselta näkökohdalta, itämaalaisen ja turkkilaisen kannalta.

Hän kuvaa räikeillä väreillä kaikkia niitä vääryyksiä, joita europalaiset ja heidän tytärkansansa ovat tehneet ja vieläkin tekevät muille roduille: kuinka Amerikan alkuasukkaita on sorrettu, petetty ja hävitetty (s. 19—26), kuinka sivistyksen nimessä villeiltä kansoilta kaikissa mailman äärissä on ryöstetty heidän maansa, kuinka europalaiset vielä tänä päivänä tavan takaa Afrikassa, Tyynen valtameren saarilla ynnä muualla „rankaisevat“ muutamien alkuasukkaiden tekemän „rikoksen“, esim. jos nämä ovat joutuneet tappeluun jonkun europalaisen kanssa ja tappaneet hänet, siten että tulella ja miekalla hävittävät kyliä ja heimokuntia, y. m. s. Noita seikkoja tekijä esittää oikeutetun suuttumuksen voimalla. Mutta hän esittää samalla itse periaatteellisia mielipiteitä, jotka suureksi osaksi riistävät pohjan ja ponnen hänen omalta suuttumukseltaan. Hän asettuu filosofisissa perusväitteissään jyr-

kästi naturalistiselle kannalle. Hän edellyttää, että kaiken inhimillisen toiminnan ja sentähden lopulta myöskin „humaniteetin" viimeisenä perustuksena on itsekkyys, itsensäsäilytysvietti (s. 43). Kaikki oikeuskäsitteetkin kehittyvät siitä perusjuuresta, että yksityisihmiset huomaavat *itselleen* edulliseksi niitä kannattaa ja puolustaa. Sentähdän täytyy niin olla, että jokainen kansa, luokka ja ihmisryhmä anastaa itselleen kaikki ne edut, joita se suinkin voi saada. Missä eri kansoja ja rotuja elää sekaisin sekä yleensä kaikkialla, missä on huomattavia „vastakohtia" („Gegensätze") jonkun maan asujaimistossa, siinä täytyy olla taistelua ja keskinäistä vihamielisyyttä. Ei ole mahdollista, että eri kansanainekset tosiasiallisesti nauttisivat aivan yhtäläisiä oikeuksia. Tekijä tahtoo näillä mietteillään ja väitteillään osoittaa etenkin sitä, että europalaiset kovin kierosti arvostelevat kansallisia kiistoja ja yhteentörmäyksiä Itämailla, varsinkin Turkissa. Mutta samalla hän on pakoitettu johdonmukaisesti myöntämään, että europalaisten harjoittamat vääryydet, joita hän juuri on inholla kuvannut, pääasiassa muka ovatkin välttämättömiä ja „oikeutettuja" ilmiöitä. Jokainen muu kansa olisi, hän sanoo, heidän sijassaan menetellyt samoin, eikä ole ajateltavissakaan, että mikään hallitseva kansa tai luokka todellisesti luopuisi itsekkyydestään. Sentähden hän ei lopulta oikeastaan pyydäkkään europalaisilta sen enempää, kuin että he hiukan maltillisemmin ja kohtuullisemmin käyttäisivät ylivaltaansa; hän ei pyydäkkään, että he kohtelisivat heikompia, toisrotuisia tai -uskoisia kansoja vertaisinaan.

Hänen kirjansa esittää meille paljon tosiasioita, joita tarkastaessamme elävästi käsitämme, miten siirtomaissa liikkuvien, usein perin ala-arvoisten „kulturinedustajain" (Emin käyttää heistä mielellään nimitystä „Kulturlümmel") ja europalaisten hallituksien menettely, heidän lähettämänsä „rankaisu-ekspeditsionit" ynnä monet muut heidän toimensa kokoavat kaikissa mailman äärissä kauhean paljon *oikeutettua* vihaa europalaista sivistystä ja kristillisyyden edustajia vastaan. Mutta hänen antamansa opetukset vaikuttavat mielestäni oikealla tavalla ainoastaan jos lukija yhtyy toisenlaisiin perusmielipiteihin, kuin mitä hän kannattaa, — jos uskoo puhtaiden ihanteiden ja hyvien pyrintöjen mahdollisuuteen sekä niiden voimaan ihmisten mielissä.

v. SIEBOLDin vihkonen antaa meille valaisevan silmäyksen siihen suurenmoiseen, ihmeteltävän tarmokkaasti ja onnellisesti johdettuun uudis-

tustyöhön, joka on tehty Japanissa v:sta 1868 alkaen. Tuo uudistustyö on ehdottomasti merkillisimpiä ilmiöitä uusimmassa sivistyshistoriassa. Kirjassa osoitetaan myöskin niitä tavattoman suuria vaikeuksia, joita Japanin valtiomiesten täytyi voittaa, ennenkuin saivat kansanoikeudellisen tasa-arvonsa Europan valtioiden kanssa tunnustetuksi. Kirjantekijä on oleskellut Japanissa 6 eri kertaa vuosien 1859 ja 1887 välillä, yhteensä toista kymmentä vuotta, ja häntä on siellä käytetty apumiehenä muutamia reformeja valmistettaessa.

Japan astui varsinaisesti europalaisen kansanoikeuden piiriin tasaarvoisena jäsenenä vasta sen kautta, että Europan vallat luopuivat erikoisista „konsulioikeustoistaan“, jommoisia ne kaikissa vähemmin sivistyneissä maissa ylläpitävät omia alamaisiansa varten, ja suostuivat siihen, että europalaiset Japanissa ovat maan omien lakien ja tuomioistuimien alaiset. Ne sopimukset, joiden kautta Europan vallat myöntyivät siihen ja Japan puolestaan samalla avasi koko valtakuntansa ulkomaalaisten liikkeelle ja kaupalle, samoilla ehdoilla kuin europalaisten kansain kesken on tavallista, ovat astuneet voimaan v. 1899.

Teos esittää hyvin valaisevasti, vaikkakin lyhyenlaisesti, koko tuon suuren Japanissa toimitetun uudistustyön peruspiirteitä: kuinka muutamien innokkaiden isänmaanystävien onnistui saada aikaan perinjuurinen reformiliike, jonka kautta ylin valta siirtyi n. s. shoguneilta takaisin vanhalle keisariperheelle, koko valtakunta muutettiin feodalisesta yhteiskunnasta uudenaikaiseksi, perustuslailliseksi, demokratiseksi valtioksi sekä europalainen sivistys ja teollisuus saatiin siellä kotiutumaan. Tarkemmin kosketellaan niitä seikkoja, jotka ovat yhteydessä konsulioikeustojen poistamisen kanssa. Europalaiset vallat olivat Japanissa, niinkuin muissakin vieraissa maissa, hankkineet itselleen määräämättömäksi ajaksi tehtyjä sopimuksia, joiden mukaan siellä oleskelevat europalaiset eivät olleet maan tuomioistuimien alaisia. Tekijä osoittaa kuinka tuo konsulioikeusto-järjestelmä, — olkoonpa että se europalaisten suojaksi on välttämätön sivistymättömissä maissa, — myöskin hyvin helposti vie pahoihin väärinkäytöksiin, antaa europalaisille tilaisuuden harjoittaa mitä loukkaavinta mielivaltaa ja vallattomuutta (vrt. EMINin vielä paljoa jyrkempää esitystä siitä vääryydestä, mitä europalaiset harjoittavat itämaisia kansoja vastaan „kapitulatsioneiksi“ sanottujen sopimuksien nojalla, joihin he ovat pakoittaneet tai vietelleet Turkkia ynnä muita itämaisia

valtioita). Japanin valtiomiehet uudistivat viime vuosikymmenien kuluessa kiinteästi vaatimustaan, että europalaisten kohtuuttomat etuoikeudet olivat poistettavat. Mutta he saivat Europan vallat suostumaan sopimuksien muuttamiseen vasta sen jälkeen kuin Japanin koko lainsäädäntö ja oikeudenkäyntilaitos oli uudistettu nykyaikaisten europalaisten periaatteiden mukaan. Nykyänsä on siellä jo lainsäädännön useimmilla aloilla valmistettu ja pantu voimaån uusia lakikirjoja, joista europalaiset asiantuntijat ovat antaneet hyvin kiittäviä arvosteluja.

6.

Kansainvälisissä suhteissa vallitsee kovin paljon kansallista itsekkyyttä. Valloitushimo rehoittaa ja nimittää itseään „kansallismielisyydeksi", vaikka se on valmis tallaamaan maahan muiden kansojen oikeutta, niiden henkistä elämää ja isänmaallisia tunteita. Siten kansallisuusaate muuttuu omaksi irvikuvakseen ja vastakohdakseen. Kansallisuuden periaatteessa on tietysti järkeä ainoastaan jos ymmärtää sen niin, että *jokaiselle* kansalle on myönnettävä vapaa tilaisuus kehittää omituisuuttaan ja henkistä elämäänsä. Mutta sen sijaan kovin monet innokkaat „kansallismieliset" näyttävät arvelevan, että ainoastaan *heidän* kansansa tulee mitä jyrkimmästi „pitää puoliaan", levittää valtaansa muiden kansojen yli sekä sulattaa niitä itseensä. Suru täyttää ihmisystävän mielen, kun hän näkee, miten kaikki kauniit puheet ihanteellisista, yleisinhimillisistä harrastuksista ja oikeuden pyhyydestä enimmäkseen saavat väistyä, niin pian kuin jollakin kansalla on sopiva tilaisuus anastaa itselleen etuja, panna toimeen hyvä ryöstöretki.

Meidän aikaamme on erityisesti nimitetty „valtio-itsekkyyden aikakaudeksi". Nimi on paikallaan ainakin siinä katsannossa, että juuri meidän päivinämme on paljon kannatettu varsinaisia historianfilosofisia teorioja, jotka puolustavat ja vaativat kansallisitsekkyyden ehdotonta noudattamista. Chamberlainin kirja on tuon hengen ilmauksia. Se „realismi" historiallisessa ja politillisessa katsantotavassa, jota nykyänsä melkein kaikki mahtavat, toimivat valtiomiehet noudattavat ja jota hyvin monet historioitsijat ja tiedemiehetkin puolustavat, kulkee samaan suuntaan. Tosin on usein hieman hämärää, mitä kukin kirjailija ymmärtää tuolla „historiallisella realismilla", josta esim. saksalaisessa kirjallisuudessa

jotenkin yleisesti puhutaan. Mutta useimmat „realistit" kuitenkin nähtävästi hyväksyvät sen periaatteen, että kunkin kansan ja valtion muka täytyy olla ehdottomasti itsekäs. He asettavat nimenomaan „realistisia" tarkoitusperiä tavoiteltavaksi „idealisten" sijaan. He väittävät että, jos ajetaan takaa kaukaisia yleisinhimillisiä ihanteita, niin välttämättä laiminlyödään lähempiä tehtäviä, joiden toteuttaminen enemmän hyödyttää omaa kansaa; valtiomiehen pitää sentähden kaikissa toimissaan koettaa hankkia omalle kansalleen ja valtiolleen „realisia", selviä, kouraantuntuvia etuja.

Oli aika, jolloin aatteellisia ja yleisinhimillisiä ihanteita enemmän tunnustettiin, jolloin koetettiin asettaa niitä suorastaan politillisen toiminnan ohjeeksi. Humaniteetin, vapauden, tasa-arvon, kansainveljeyden aatteet olivat ehdottomina ihanteina kansojen ja osaksi valtiomiestenkin mielissä. Ne ovat kieltämättä suureksi osaksi kadottaneet valtansa sivistyneen mailman yleisessä ajatustavassa.

Oudoksuttavaa on, että juuri meidän päivinämme, jolloin sivistyksen piiri niin mahtavasti laajenee ja vuorovaikutus kaikkien kansojen välillä on niin äärettömästi kasvanut, tuodaan esiin ahtaita rotuteorioja, saarnataan kansallista suvaitsemattomuutta ja asetetaan historialliseksi arvomitaksi niin partikularisia tarkoitusperiä, kuin esim. germanilaisuuden yksinvalta. Se on omituinen „anakronismi", taantumisilmiö.

Mitä tosiasialliseen, käytännölliseen politiikkaan tulee, niin olot tosin eivät oikeastaan ole pahentuneet. Väkivallan oikeutta ovat valloittajat kaikkina aikoina harjoittaneet; esim. Ludvig XIV, Fredrik II, Napoleon I, muita mainitsematta, ovat tehneet sen yhtä jyrkästi tai jyrkemmin kuin Bismarck. Tuskinpa voi katsoa „Pyhän alliansin" ja Napoleon III:n politiikkaa miksikään todelliseksi poikkeukseksi, vaikka he väittivät ja osaksi luulivat toteuttavansa yleispäteviä, itsessään oikeutettuja periaatteita.

Muutos pahempaan päin on siis mielestäni enemmän teoretinen kuin asiallinen, enemmän näennäinen kuin todellinen. Mutta ihanteita vastustavan, jyrkästi realistisen teorian ylivalta on kumminkin tietysti hyvin arveluttava ja vahingollinen seikka. Se vaikuttaa takaisin käytölliseen toimintaan, lisää voimia kansojen puhtaasti itsekkäille pyrinnöille ja heikontaa yleisinhimillisten ja eetillisten ihanteiden vaikutusvaltaa valtiollisessa elämässä.

Vakaumukseni mukaan historia kuitenkin osoittaa, että itsekkäät pyrinnöt, vaikka ne ovatkin niin mahtavat, eivät sittenkään ole yksinvaltiaat kansainvälisissäkään suhteissa. Aatteet ja ihanteet vaikuttavat, kaikesta huolimatta, todellisena voimana ihmisten mielissä. Saattaa kyllä näyttää siltä, että ne useimmiten joutuvat alakynteen, törmätessään yhteen itsekkäiden etujen ja intohimojen kanssa. Mutta ne ovat kuitenkin olemassa, ne ovat saaneet aikaan suuria, kauniita tuloksia ja ne asettavat edes joitakin rajoja sivistyskansain itsekkyyden ilmaantumiselle. Ja yleensä ihanteiden voima historiassa vähitellen kasvaa, huolimatta näennäisistä tai ajoittaisista taantumisista. Sen nojalla voimme odottaa ja toivoa tulevaisuutta, jolloin oikeus hallitsee kansojen kesken täydellisemmin kuin nykyänsä.

Niistä kauniista hedelmistä, joita ihmiskunta on saanut humaniteetin ja kansainveljeyden aatteista, on aina erittäin mainittava orjuuden poistaminen. Suorastaan inhoittavaa on nähdä, kuinka nykyaikaiset realistit mielellään koettavat alentaa niitä vaikuttimia, jotka saivat sivistyneet kansat toimeenpanemaan sen.

On olemassa muutamia inhimillisyyden periaatteita, jotka hillitsevät kilpailua ja taistelua eri kansojen välillä ja joita sivistyneet kansat eivät *voi* rikkoa keskinäisissä väleissään. Toisia humaniteetin ja „kansainvälisen oikeuden“ sääntöjä kansat eivät ainakaan uskalla rikkoa *avonaisesti*, Europan yleisen mielipiteen edessä, — jos kohta ei ole yhtä varmaa, etteivät sitä tee, jos luulevat sen voivan tapahtua salaa, esim. siirtomaissa.

On paljon kiistelty siitä, onko „kansainvälistä oikeutta“ olemassa. Vastaus riippuu siitä, mitä ymmärrämme sanalla „oikeus“. Jos määrittelemme sitä niin, että oikeutta on ainoastaan siinä, missä korkeampi tuomitseva valta ratkaisee mahdolliset kiistat ja voipi pakottaa kiisteleviä alistumaan päätöksensä alle, niin kansainvälistä oikeutta tietysti ei ole. Sillä ei mikään itsenäinen, „suveräänі“ valtio tunnusta sellaista valtaa yläpuolellaan.

Mutta „oikeutta“ voi käsittää toisessakin merkityksessä. Jos sillä ymmärtää sellaisia periaatteita, joita kansoissa vallitseva yleinen tunne käskee noudattamaan ja joita sentähden *yleensä* noudatetaan, niin silloin kansainvälistä oikeutta on olemassa. On humaniteetin periaatteita ja oikeussääntöjä, joita ei mikään kansa ainakaan *myönnä* rikkoneensa.

Saattaa olla, että niitä vielä nykyänsä silloin tällöin tosiasiallisesti rikotaan; mutta rikkoja koettaa säännöllisesti osoittaa, että hän ei oikeastaan olekkaan sitä tehnyt. Sen kautta hän itse todistaa kansainvälisen oikeuden periaatteita päteviksi, — samoin kuin pahe ja rikos melkein aina todistaa siveellisten aatteiden pyhyyden sen kautta, että se koettaa kieltää omaa luonnettaan ja pukeutua hyveen asuun.

Muutamat sellaiset periaatteet tuntuvat olevan aivan selvät itsestään, niinkuin esim. että tehtyjä sopimuksia pitää noudattaa, että toisen valtion ala on loukkaamaton siihen asti kuin sota on nimenomaan julistettu, ettei saa ilman pätevää syytä sotaa aloittaa, että lähetit aina, sodankin aikana, ovat loukkaamattomat, y. m. Valaisevaa on tässä katsannossa tarkastaa, kuinka esim. Preussin kuningas Fredrik II kirjoituksissaan koettaa selittää ja osoittaa oikeutetuiksi muutamia politillisia toimiaan, joiden kautta hän rikkoi tehdyt sopimukset tai ilman syytä hyökkäsi toisen valtion alueeseen (vrt. siitä m. m. E. Zeller, Friedrich der Grosse als Philosoph, s. 113 seur., jonka esitys kuitenkin on ilmeisesti puolueellinen Fredrikin eduksi). Toisista seikoista on, varsinkin viime vuosikymmeninä, tehty nimenomaisia välipuheita sivistysvaltioiden välillä, niinkuin esim. sodassa noudatettavista säännöistä rauhallisten asujainten ja heidän omaisuutensa turvaamiseksi sekä tarpeettoman verenvuodatuksen ja julmuuden välttämiseksi. Ja niitä noudatetaan tosiasiallisesti nykyajan sodissa.

Niissä kirjailijoissa, jotka eivät tunnusta mitään „kansainvälistä oikeutta“, sekä „realististen“ historioitsijain teoksissa huomaamme muuten melkein aina suuren epäjohdonmukaisuuden, joka näyttää osoittavan, että heissä itsessään on salainen tunne oman kannan heikkoudesta. Muutamat Saksan uusimmista etevimmistä historioitsijoista, esim. v. Sybel ja v. Treitschke, asettuvat periaatteellisesti jotenkin selvästi sille kannalle, että saksalaisen valtiomiehen toiminta on kiitettävä, jos se vain on edistänyt tuota yhtä suurta tarkoitusperää, Saksan yhteyttä. Mutta käsitellessään erityiskohdittain Saksan uusinta historiaa he eivät suinkaan puolusta sankareitaan ainoastaan siltä kannalta, vaan koettavat, usein väkivaltaisilla ja luonnottomilla selittelyillä, osoittaa, että heidän käyttämänsä keinot aina olivat oikeutetut myöskin „tavallisen moralin“, yleisinhimillisten eetillisten aatteiden mukaan (ankarasti ja osaksi sattuvasti arvostelee v. Sybeliä tässä kohdin Guilland, L'Allemagne nouvelle et ses historiens, 1899, s. 209 seur.).

Kaikki nämä seikat vahvistavat vakaumustamme, että on olemassa yleisiä kohtuuden ja ihmisyyden periaatteita ynnä kansainvälisiä oikeusperiaatteita, joiden noudattaminen on kaikkien sivistyskansain pyhä velvollisuus. Näiden aatteiden vaikutusvoima historiassa kasvaa vähitellen. Tällä alalla tapahtunut edistys käy kenties kaikkein selvimmin näkyviin, jos tarkastaa *sodan* oikeutta. Niinkuin tiedämme käytiin sotaa vielä pari sataa vuotta sitten yleisesti sellaisella tavalla, joka meistä nykyään tuntuu aivan kamalalta, melkeinpä käsittämättömältä. Kaikki sivistyskansat ovat tunnustaneet velvollisuudekseen mikäli mahdollista lieventää sodan kauhuja ja yleisesti on hyväksytty koko joukko sääntöjä, jotka sitä tarkoittavat. On päästy niin pitkälle, että sotaa käydään ainoastaan valtioiden ja säännöllisten sotajoukkojen välillä, jota vastoin yksityiset, aseettomat kansalaiset ja heidän omaisuutensa ovat kokonaan taistelun ulkopuolella, y. m.

Meidän pitää sentähden vain kaikin voimin taistella sen puolesta, että sivistyskansain julkinen omatunto tulee herkemmäksi ja vahvistuu, että humaniteetin ja oikeuden periaattet tulevat yhä täydellisemmin ja ankarammin toteutetuiksi kansainvälisissäkin suhteissa, että kansojen mielipide ja oikeudentunto mitä ankarimmin tuomitsee kaikkia rikoksia niitä vastaan, — m. m. myöskin sitä, että europalaiset vallat suhteissaan raakalaiskansoihin heittävät inhimillisyyden ja oikeuden selvät käskyt sikseen.

Ei ole epäilemistäkään, että paljon edistystä vielä tulee tapahtumaan tällä alalla. Toivokaamme, että se saavutetaan *läheisessä* tulevaisuudessa.

Kohtalo on asettanut meidät suomalaiset sellaiseen, tavallansa kadehdittavaan asemaan, että oma kansallinen etumme, kansallinen „itsekkyytemmekin“ vaatimalla vaatii meitä taistelemaan kansallisen suvaitsevaisuuden puolesta. Kansallinen olemassa-olomme tai ainakin kansallisuutemme vapaa kehitys on riippuvainen siitä, että kansain keskinäisissä suhteissa suvaitsevaisuus ja humaniteetti pääsevät vallitseviksi väkivaltapolitiikan sijaan. Mitä voimme voittaa oman asemamme vakaannuttamiseksi, se edistää suorastaan niiden periaatteidenkin voittoa. Suotakoon meidän vaikuttaa paljon niiden jalojen aatteiden hyväksi!

John Ruskin.

Kirjoittanut

AINO MALMBERG.

Viktorian kunniakas aikakausi Englannissa lähenee lähenemistään loppuaan. Ne miehet, jotka ovat tieteen, kirjallisuuden ja taiteen alalla sille loistoa luoneet alkavat toinen toisensa perästä mennä Manalan majoille. Poissa ovat jo miehet sellaiset kuin Charles Darwin, Thomas Carlyle, Alfred Tennyson, Charles Dickens, William Morris, Edward Burne-Jones — monta muuta mainitsematta. Ja nyt viimeksi on poistunut se mies, jonka vaikutus ehkä on jättänyt syvimmät jäljet Englannin yhteiskunnalliseen elämään tällä vuosisadalla. Tammikuun 20 p:nä kuoli nimittäin kuuluisa taidefilosofi ja yhteiskuntaopin sekä kansantalouden tutkija JOHN RUSKIN, lähes 81-vuotiaana.

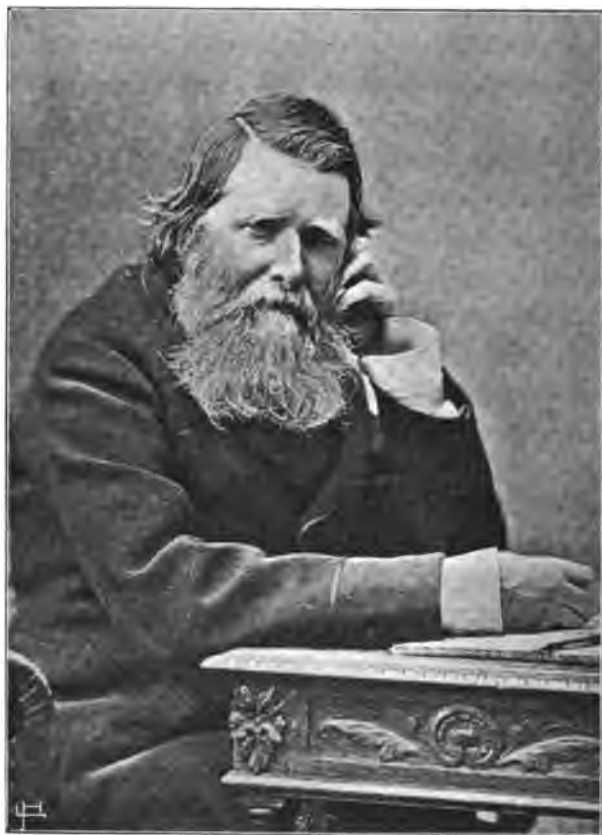
John Ruskin syntyi helmikuun 8 p:nä 1819 Lontoossa, jossa hänen isänsä oli rikas viinikauppias. Hänen äitinsä oli hyvin ankara ja uskonnollinen nainen, joka ei suinkaan lellitellyt ainoata lastaan. Leikkikalut ja makeiset olivat syntisenä nautintona kielletyt, ja vitsaa käytettiin runsaasti. Jo ennen pojan syntymää oli äiti, kuten Raamatun Hanna, omistanut hänet Jumalalle, ja ankara kasvatus oli kai vamhempien mielestä sopivin keino tuon lupauksen täyttämiseksi.

Ruskin itse kertoo elämäkerrassaan *Præterita* hiukan leikillisesti tuosta:

„Omistaminen Jumalalle tarkoitti, mikäli äitini käsitti, että minut oli lähetettävä yliopistoon, jossa minusta tehtäisiin pappi, ja sen mukaisesti minua sitten kasvatettiin ‚kirkkoa varten'. Isäni, jolla — rauha hänen sielulleen — oli se erittäin paha tapa, että hän aina myöntyi äitini tahtoon suurissa asioissa ja piti oman päänsä pienissä, salli sanaakaan sanomatta minut vedettävän pois sherry-kaupasta kuin jostakin saastaisesta toimesta."

Tuolla kaikella ei kumminkaan ollut toivottua vaikutusta. Ruskinistä ei tullut pappia, ja hän kertoo että vielä myöhäisempinä vuosina, kun John Ruskinin nimi jo oli laajalta tunnettu, isä suri rauenneita toiveitaan, „sillä Johnista olisi voinut tulla vaikka piispa".

Kasvatus „kirkkoa varten" sisälsi myöskin sen, että poikaa käytettiin joka sunnuntai kirkossa, ja paitsi sitä hänen piti joka päivä oppia ulkoa kappale Raamatusta.

John Ruskin

Tätä viimeksimainittua pakkoa Ruskin myöhemmällä iällään erittäin kiitteli, vakuuttaen että sillä oli mitä syvin vaikutus koko hänen katsantokantansa ja kirjallisen aistinsa kehitykseen.

Paitsi Raamattua sai nuori Ruskin lukea Walter Scottin romaneja, Popen kääntämää „Iliadia", Bunyanin „Kristityn vaellusta" ja „Robinson Crusoea".

Muutoin hänen lapsuutensa muistot eivät olleet juuri erittäin iloisia eivätkä surullisiakaan. Elämä oli tyyntä ja yksitoikkoista, ilman huolia, ilman nautintoja.

Valopilkkuina tuossa yksitoikkoisuudessa häämöttivät hänen matkustuksensa isän kanssa pitkin Englantia. Isä kävi nimittäin kauppamatkoilla, vastaanottamassa viinitilauksia, useimmissa Englannin ylimystön hoveissa ja otti melkein aina poikansa mukaansa.

Isällä oli harvinaisen suuri rakkaus luontoon ja erittäin tarkka synnynnäinen taideaisti, vaikka hän ei koskaan ollut saanut estetillistä sivistystä. Aina kun tuli kaunis maisema, seisautettiin hevonen (siihen aikaan ei tietenkään ollut rautateitä), ja isä huomautti pojalleen luonnon kauneutta. Ylimystön linnoissa, jotka olivat täynnä taideaarteita, hän johti poikaa ymmärtämään ja nauttimaan tositaidetta. Siten isä tahtomattaan, tietämättään laski paljoa pysyväisemmän perustuksen John Ruskinin kehitykselle kuin ikinä mikään kotikuri. Luonto ja taide — siinä ne kaksi päävoimaa, jotka Ruskinia aina tulivat johtamaan.

Ruskinin opetusta hoitivat, paitsi vanhempia, taitavimmat kotiopettajat mitä varakas isä taisi hankkia. Hyvin vähän aikaa hän oli julkisessa koulussa ja tuli sitten Oxfordin yliopistoon lukeakseen papiksi. Se tuuma raukesi kuitenkin hyvin pian, sillä kirjalliset toimet anastivat heti Ruskinin haltuunsa.

Jo lapsena hän oli kirjoitellut sievänlaisia runonpätkiä ja Oxfordissa hän sai palkinnonkin yhdestä runostaan, mutta se se ei ollut, joka häntä viehätti antautumaan kirjallisuuden palvelukseen. Syy oli toinen.

Eräs hänen isänsä liiketuttava oli lahjoittanut John Ruskinille Rogersin kirjoittaman kirjan „Italia", johon kuuluisa englantilainen maalari Turner oli piirtänyt kuvat. Jo lapsena Ruskin siten oppi Turnerin tuntemaan ja ikäänkuin imi veriinsä tuon taiteilijan hengen.

Kun Ruskin tuli ylioppilaaksi, oli Turner jo vanha mies ja, kuten Ruskin surukseen huomasi, hyvin vähän ymmärretty ja rakastettu. Muun

muassa „Blackwood's Magazine“ julkaisi hyvin myrkyllisen arvostelun hänen tauluistaan. Tuota ei Ruskin voinut sietää. Hän julkaisi tulisen vastauksen arvosteluun pienen lentokirjasen muodossa.

Mutta tuota kirjasta kirjoittaessa selveni Ruskinille, että oli tosiaankin turha vaiva silloiselle Englannille selittää Turnerin ansioita, sillä yleisöllä ei ollut mitään edellytyksiä ymmärtääkseen sellaista taiteilijaa. Se oli vaipunut kaavamaisuuteen, teeskentelyyn, se ihaili Claude Lorrainin ja Gaspar Poussinin vale-idealismia eikä välittänyt luonnosta eikä totuudesta mitään. Sille oli ensin selitettävä, opetettava mitä tosi taide on.

Siinä oli jättiläistyö nuorelle Ruskinille, ja hän huomasi tietonsa riittämättömiksi sitä toimittamaan. Sentähden hän läksi pitkälle matkalle mannermaalle tutkimaan taidekokoelmia ja kokoamaan itselleen perinpohjaisia tietoja.

Tutkimuksiensa tuloksena hän v. 1843 julkaisi ensimäisen osan suurta teostaan *Modern Painters*, joka herätti tavatonta huomiota, ihailua ja vastustusta.

Sillä Ruskin alkoi elämäntyönsä, taiteen periaatteiden ja yhteiskunnallisen merkityksen selvittämisen.

Seuraavina vuosina hän julkaisi neljä osaa lisää tuohon teokseensa ja sitten yhä uusia ja uusia tutkimuksia eri aloilta. Noin 50 teosta kantaa nyt Ruskinin nimeä, ja hänen jättiläisneronsa vaikutukset alkavat yhä enemmän ja enemmän selvitä, vaikka tietysti vasta tuleva aika niiden suuruuden voi tarkemmin määritellä.

Ennenkuin siirryn lähemmin puhumaan Ruskinin teoksista sallittakoon minun vielä kertoa muutamia elämäkerrallisia seikkoja.

Ylioppilaselämä Oxfordissa ei Ruskinia viehättänyt eikä saattanut häntä minkäänlaisiin kiusauksiin. Hän eli siitä erillään viettäen aikansa luvuissa ja matkoilla.

Lopetettuaan lukunsa ja tultuaan tunnetuksi kirjailijana hän v. 1870 kutsuttiin professoriksi Oxfordiin. Sillä ajalla hänen vaikutuksensa ylioppilaihin oli melkein rajaton. Hän tahtoi muun muassa Englannin ylimystön lapsille opettaa kuinka kunniakasta ja ruumiin sekä hengen kehitykselle tärkeätä ruumiillinen työ on, ja hän saikin satoja nuoria ylioppilaita ryhtymään maantientekoon lähellä Oxfordia. Itse hän oli heidän johtajanaan, opittuaan ensin kivenhakkuuta y. m. tarvittavia taitoja. Samoin joukko sivistyneitä miehiä Lontoossa hänen neuvostaan

lakaisi katuja joka aamu, selvittääkseen sekä itselleen että muille, ettei mikään ruumiillinen työ ole häpeäksi.

Erottuaan professorinvirasta v. 1879 Ruskin asettui asumaan Brantwood nimiselle tilalleen kauniin Coniston järven rannalle. Siellä hän eli koko lopun ikäänsä käyttäen aikansa kirjallisiin toimiin.

Ruskin ei saanut elämänsä ajalla kokea paljon perheonnea. Hän meni naimisiin erään skotlantilaisen kaunottaren kanssa, joka oli häntä paljoa nuorempi ja jonka hänen vanhempansa olivat hänelle puolisoksi valinneet. Tuo avioliitto oli hyvin onneton sillä yksinäisyyttä rakastavalla filosofilla ja iloisella, elämänhaluisella vaimolla ei ollut vähintäkään hengenheimolaisuutta.

Heidän oltuaan naimisissa joitakuita vuosia tuli talossa käymään sittemmin kuuluisa maalari Sir John Everett Millais. Hän maalasi rouva Ruskinin kuvan mutta rakastui samalla kauniiseen malliinsa. Rakkaus oli molemminpuolista, ja sanotaan että Ruskin, joka vaimonsa ja Millaisin seurustelussa ei mitään erityistä huomannut, taiteilijan maalaamasta taulusta luki heidän sydänsalaisuutensa. Ruskin itse ehdoitti eroa, ja sittemmin meni rouva Ruskin naimisiin Millaisin kanssa.

Niin loppui Ruskinin „ensimäinen rakkaus“, jos sitä edes siksi voi sanoa, sillä, kuten jo sanoin, avioliitto oli kokonaan vanhempien toimeenpanema.

Myöhemmällä iällään Ruskin kiintyi syvästi erääseen naisoppilaaseensa, joka myöskin puolestaan rakasti häntä, mutta odottamaton seikka esti avioliittoa syntymästä. Tyttö oli ankarasti uskonnollinen ja piti Ruskinia liian vapaamielisenä eikä siitä syystä suostunut rupeamaan hänen vaimokseen. Tuon uskollisuutensa omantunnon käskylle tyttö maksoi hengellään. Kova taistelu rakkauden ja vakuutuksen välillä näet riudutti hänen voimansa niin että hän sairastui. Pian kyllä tuotiin Ruskinille sanoma että tyttö makasi kuolinvuoteellaan. Ruskin pyysi saada vielä kerran nähdä häntä ja tyttö lähetti sanan että jos Ruskin voisi omantuntonsa mukaisesti sanoa rakastavansa Jumalata enemmän kuin tyttöä, saisi hän mielellään tulla. Mutta sitä Ruskin ei voinut. Parin päivän perästä tyttö kuoli näkemättä rakastettuaan.

Siihen loppui Ruskinin viimeinen oman onnen unelma.

Kuten jo mainitsin alkoi Ruskinin varsinainen kirjallinen toiminta teoksella *Modern Painters,* joka paisui viideksi laajaksi osaksi. Niissä

hän loistavalla nerokkuudella selittää tositaiteen ominaisuudet ja tehtävän, syventyen erityisesti tutkimaan Turnerin teoksia. Tämä teos sisältää myöskin paljon mietelmiä muilta elämänaloilta, vaikka se kyllä pääasiallisesti on tutkimus maalaustaiteen alalta.

Ruskinin teoksia ei parhaalla tahdollakaan voi jakaa siten että esim. yhteen ryhmään kuuluisivat taidefilosofiset teokset, toiseen kansantaloudelliset, kolmanteen kasvatusopilliset j. n. e., sillä jokainen hänen kirjoistaan sisältää kaikkia noita asioita ja usein vielä paljon muuta lisäksi. Se, joka tahtoo tutustua perinpohjaisesti Ruskinin opetuksiin edes yhdellä ainoallakaan alalla, on pakoitettu lukemaan kaikki hänen teoksensa ja niistä poimimaan esille tarvitsemansa tiedot. Sen verran kyllä voi sanoa että „Modern Painters" koskee pääasiallisesti maalaustaidetta, *Seven Lamps of Architecture* ja *Stones of Venice* pääasiallisesti rakennustaidetta, *Fors Clavigera* ja *Munera Pulveris* pääasiallisesti kansantaloutta j. n. e., mutta on muistettava, että tuota sanaa „pääasiallisesti" ei saa liian laajasti käsittää.

Useat pitävät tuota eri asiain sekoittamista Ruskinin suurimpana heikkoutena, toiset pitävät sitä etuna.

Haitallinen puoli on epäilemättä se, että on kovin vaikea saada perinpohjaista käsitystä Ruskinin mielipiteistä eri asioista, tai toisin sanoen järjestää yhtenäiseen järjestelmään hänen opetuksiansa. Mutta ehkä ei Ruskin sitä tahtonutkaan. Hänen neronsa uhkuu uusia aatteita, uusia totuuksia selviää hänelle yhä. Hän lausuu ne ilmi heti kun ne ovat hänelle itselleen selvinneet, hän ei jouda niitä seulomaan, pusertamaan kuiviin järjestelmiin. Se jääköön toisten tehtäväksi. Toiset poimikoot esiin yksityisseikkoja ja rakentakoot konstikkaita rakennuksia sille pohjalle, jonka Ruskin on laskenut.

Toinen seikka, joka vaikeuttaa Ruskinin opetusten tutkimista ja helposti vie harhaan, on se, että Ruskin on innostelija, entusiasti, sanan täydessä merkityksessä. Hän antaa alituiseen intonsa viehättää itseään menemään liiallisuuksiin, sanomaan sanoja, joita hän oikeastaan ei ole tarkoittanut. Siinä on myöskin selitys Ruskinin n. s. ristiriitaisuuksiin, joista hänen vastustajansa alituiseen häntä moittivat. Jokaisen rehellisen lukijan täytyy kuitenkin myöntää että Ruskinin teosten „hengessä" ei ole ristiriitaisuutta, vaikka sitä hänen sanoissaan tapaakin.

Hyvänä puolena tuossa kaikessa on se, että juuri tuo ajatusten välitön ilmilausuminen ja tuo sielun syvyydestä tuleva innostus sanomattomasti lisää kirjoituslaadun viehätystä ja vaikuttavaisuutta. Ruskinin kirjoihin ei väsy, niitä lukee uudelleen ja yhä uudelleen, ja aina niistä löytyy uusia aarteita.

Mahdoton on tässä pienessä kyhäyksessä tehdä seikkaperäistä selkoa Ruskinin opetuksista, jotka täyttävät kymmeniä teoksia. Täytyy tyytyä vain heikkoihin ääripiirteisiin kaikkein tärkeimmistä asioista.

Taiteelta Ruskin vaatii ennen kaikkea että sen tulee perustua luontoon, jota se kumminkaan ei saa kopioida, vaan selittää ja ilmaista. Taiteen pitää aina olla tosi. Ellei taiteen perustuksena ole luonto ja totuus, vaan esim. nautinnon hankkiminen, ja jos taiteilija löytää ilonsa itse työstään, tuotteestaan semmoisenaan eikä siitä mitä hän selittää ja ilmaisee, niin sellainen taide vaikuttaa tuhoavasti henkiseen voimaan ja siveelliseen perustukseen. Tuollaista siveellisesti turmiollista taidetta on esim. Intian taide, joka esittää kauniita, kaarevia viivoja, omituisia, loistavia väriyhdistyksiä, hurjan mielikuvituksen luomia hirviöitä y. m. s., mutta ei koskaan luonnosta otettua tosiasiata. Kansa, joka tuollaista taidetta on tuottanut, ja johon tuo taide taas on vaikuttanut, on hekumallista, julmaa, mystillisiin mietelmiin vaipunutta.

„L'art pour l'art“ teorialla ei koskaan ole ollut innokkaampaa vastustajaa kuin John Ruskin.

Tositaiteelta hän vaatii myöskin aatteita ja tunnetta. Järki, sydän ja käsi ne yhdessä voivat luoda taidetta, ei yksikään niistä saa puuttua.

Taiteilijoista hänelle olivat rakkaimmat Tintoretto ja Turner, mutta hän myöntää, että ennenkuin kukaan täysin voi ymmärtää Tintoretton sielun syvyyttä, on pitkällinen valmistus tarpeen. Siksi hän neuvoo alkamaan Tizianista, joka maalarina on Tintorettoakin taitavampi ja kaikista taiteilijoista monipuolisin. Hän on hempeämpi Corregiota, puhtaampi Rafaelia, voimakkaampi Rembrandtia, mutta kaikki ominaisuudet ovat sopusoinnussa, ei mikään pistä silmään.

Ilolla Ruskin tervehti uutta n. s. prerafaeliittista taidesuuntaa Englannissa ja astui heti sen innokkaimpien kannattajien riviin. Sen suunnan maalarit juuri pyrkivät täyttämään Ruskinin ihannetta seuraamalla luontoa mitä tarkimmin ja samalla esittäen suuria aatteita. Ja tuo vii-

meksimainittu seikka on tärkein kaikista. Ruskin näet määrittelee suurimman taiteilijan seuraavasti:

„Se on suurin taiteilija, joka on töittensä summassa luonut muodon suurimmalle määrälle suuria aatteita."

Ja suuresta taiteesta hän sanoo:

„Kaikki suuri taide on ilmestystä, kaikki suuri taide on ylistystä."

Todistuksena Ruskinin muka ristiriitaisuuksista hyvin usein huomautetaan, että sama mies, joka panee noin suuren arvon aatteelliselle puolelle, myöskin sanoo:

„Ei saa ylenkatsoa mitään, ei saa laiminlyödä mitään eikä valita mitään."

Tuon neuvon hän kyllä antaa nuorille taiteilijoille, mutta hän jatkaa heti:

„Sitten kun heidän muistinsa on täytetty, heidän mielikivituksensa ravittu ja heidän kätensä varma, sitten he tarttukoot purppuraan ja kultaan ja antakoot ohjakset mielikuvitukselleen ja näyttäkööt meille mitä laatua heidän järkensä on. Me seuraamme heitä silloin minne he meitä ohjaavat, emme kavahda mitään. He ovat silloin meidän mestarejamme ja he ovat sen ansainneet. He ovat silloin arvostelun yläpuolella, ja me kuuntelemme heidän opetuksiaan uskossa ja nöyryydessä. Mutta niin ei käy, elleivät he itse ensin ole alistuneet korkeamman herran ja mestarin johdettaviksi."

Tuo kanta, jonka mukaan ei saa valikoida, on siis Ruskinin mielestä alkuasteena vain, josta suuren taiteilijan vähitellen tulee kohoutua aatteelliseen piiriin. Ei kukaan moiti terävämmin kuin Ruskin sitä, että monet „suuren" nimeä kantavat taiteilijat eivät valikoi mitä esittävät. Hän moittii Murilloa, tuota „kaikista suurista taiteilijoista ahdasmielisintä, heikointa, pintapuolisinta, mutta siitä syystä juuri populäärisintä" m. m. siitä, että hän sellaisella nautinnolla maalaa kerjäläisen likaisen jalkapohjan taulun etualaan. Hän moittii Salvator Rosaa, joka valitsee ala-arvoisia malleja, j. n. e. Tosi-taiteilijan täytyy pitää aivan yhtä suurta huolta siitä mitä hän maalaa kuin siitä kuinka hän maalaa:

„Niin pian kuin taiteilija jäljitellessään unohtaa, että hänen tehtävänsä on ylistys", sanoo Ruskin, „on hänen taiteensa turmio käsissä. Hänen asiansa on antaa, vaikkapa epätäydellisestikin, käsitys siitä mikä on kaunista, eikä hän saa milloinkaan, vaikkapa hän sen tekisi kuinka mestarillisesti, toteuttaa sitä mikä on rumaa."

Uskonnon ja taiteen keskinäistä suhdetta Ruskin selittää useassa teoksessa. Toinen ei voi tulla toimeen ilman toista, turmelematta syvimpiä sydänjuuriaan, hän arvelee.

Kaikki edelläsanottu ei koske ainoastaan maalaustaidetta, vaan myöskin rakennustaidetta. Totuus on siinäkin oleva ennen kaikkia, ja paitsi sitä vielä paljon muita ominaisuuksia. Teoksessaan „Seven Lamps of Architecture“ Ruskin selittää, mitkä ne seitsemän „lamppua“ ovat, joiden tulee valaista rakennustaidetta. Ne ovat: uhraus, totuus, voima, kauneus, elämä, muisto, tottelevaisuus.

Rakennustaide enemmän kuin mikään muu taide on Ruskinin mielestä kansan henkisen kannan ilmaisija. Valemarmori ja tusinakoristukset todistavat alhaista kantaa kansassa, joka niitä suvaitsee.

Gootilaista tyyliä Ruskin pitää rakennustaiteen korkeimpana ilmaisumuotona. Teoksessaan „Stones of Venice“ hän näyttää kuinka gootilainen rakennustaide Veneziassa oli osoituksena kansan terveydestä ja siveellisestä voimasta, ja kuinka venezialainen renessansi oli merkkinä yhteiskunnallisesta rappiotilasta.

Ruskinin taideopetus ei ole yksinomaan aatteellisen puolen selvittämistä. Hän oli itse saanut perinpohjaisen käytännöllisen opetuksen piirustuksessa ja maalauksessa sekä koonnut suunnattoman suuren tietovaraston tutkiessaan taidetta Europan kokoelmissa, vaikk'ei hän koskaan saavuttanut suurta menestystä käytännöllisenä taiteilijana. Itse hän arvelee syyksi että hänellä ei ollut tarpeeksi luovaa mielikuvitusta, vaikka todellakin on vaikea käsittää, että mies joka on kirjoittanut niin hurmaavan kauniita luonnonkuvauksia vuoristokauneudesta, pilvien muodosta, lehtien kauneudesta, y. m. olisi ilman mielikuvitusta. Hän antaa kumminkin taiteilijoille joukon tarkkoja neuvoja värien sekoittamisesta, perspektiiviopista, kankaan kuntoonpanosta j. n. e.

Käytännöllisen taidon kehittämistä hän alituiseen teroittaa mieleen sekä maalareille että rakennustaiteilijoille, joilta hän vaatii että heidän myöskin tulee osata kuvanveistoa. Sellainen arkkitehti, joka ei itse osaa ornamenttejaan veistää, ei Ruskinin mielestä koskaan voi tunkea taiteensa ytimeen asti.

Tunnettu ranskalainen taidearvostelija Robert de la Sizeranne sanoo hyvin usein kokeneensa että hän Ruskinista puhuessaan saa palkinnokseen säälivän hymyn, joka näyttää sanovan: „Ette näy tietävän että Ruskinin opetukset jo ovat vanhettuneita.“ Se ei todista mitään muuta, arvelee Sizeranne, kuin että ihmiset eivät tunne Ruskinin teoksia. He tyy-

tyvät hajanaisiin otteisiin sieltä täältä ja tekevät niistä nurinkurisia johtopäätöksiä.

„Se mies“, hän lisää, „joka v. 1843 kirjoitti että meidän täytyy palata luontoon ylenkatsomatta ja hylkäämättä mitään, ja joka siten lausui millaisen realismin tulisi olla, hän joka v. 1846 lausui sen säännön että täydellinen värivivahdus ja puhdas väri on oleva ainoastaan pisteettäinen, ja v. 1863 että maisema on maalattava luonnon mukaan ulkoilmassa viimeiseen pensselinvetoon asti, siten ennustaen impressionistien ja *plein-air*'istien kouluja, se mies ei ole ainoastaan kaikkien taidearvostelijain edelläkävijä vaan hän on yhä vielä heidän etevin lipunkantajansa.“

Ruskinin taideopetuksille tietysti alussa naurettiin, kuten kaikelle uudelle, ja sitten ne saivat mitä katkerinta vastustusta. Mutta kaunopuheisuudellaan hän piankin voitti yleisön mielen, ja hänen sanansa kaikuivat profetan sanoina yli koko Englannin. Taidearvostelijana hän yhteen aikaan oli melkein itsevaltias ja usein kyllä yleisö hiukan naurettavalla myöntyväisyydellä seurasi hänen ohjeitaan.

Kerrankin hän lausui ihmettelynsä siitä, ettei kukaan maalannut esim. kukkivata omenapuunoksaa, vaan aina suurenmoisia maisemia. Seuraus oli, että seuraavaan näyttelyyn lähetettiin sellainen määrä kukkivia omenapuunoksia että kokonainen seinä täyttyi niistä.

Toisen kerran hän hyvin ankarasti arvosteli tunnetun ja erittäin suositun taiteilijan näytteillä olevaa taulua. Siitä oli seurauksena, että yleisö myöskin tuomitsi taulu-raukan vallan mitättömäksi, ja ostajat käänsivät taiteilijalle selkänsä. Taiteilija pani tuon kaiken kovin pahakseen, ja Ruskin, joka sai kuulla hänen mielipahastaan, kirjoitti hänelle ystävällisen kirjeen selitykseksi. Siinä hän sanoi, ettei hänen omatuntonsa sallinut hänen arvostella taulua toisin, ja lopetti toivomuksella ettei tuo kumminkaan millään lailla tulisi rikkomaan heidän ystävyyttään. Taiteilija vastasi:

„Rakas Ruskin! — Kun vasta tapaan sinut, annan sinulle selkään, mutta minä toivon ettei se kumminkaan millään lailla tule rikkomaan meidän ystävyyttämme.“

Ruskinin taideopetuksen tärkein puoli on epäilemättä se, että hän ei käsittele taidetta tarkasti rajoitettuna erikoisalana, irrallaan olevana ilmiönä, jota ainoastaan taiteilijat itse ja muutamat kouluutetut arvostelijat kykenevät ymmärtämään, vaan taide on hänen mielestään suuri yhteiskunnallinen voima, jonka tulee tunkea kaikille sekä henkisen elämän että käytännöllisen työn aloille.

„Elämä ilman työtä on syntiä, työ ilman taidetta on raakalaisuutta", hän sanoo.

Siitäpä syystä hänen syventymisensä taidetutkimuksiin johti häntä vallan luonnollisesti toisten yhteiskunnallisten kysymysten tutkimiseen. Tuo ei ollut mikään äkillinen muutos hänessä, vaan se oli välttämätöntä kehitystä. Ruskin tahtoi sovittaa samat periaatteet, jotka hän oli huomannut olevan tositaiteen perustuksena, myöskin yhteiskuntaopin, kansantalouden, kasvatuksen y. m. aloille. Luonto — totuus — kauneus —, nuo samat asiat ovat läpikäyviä kaikissa hänen opetuksissaan.

Ruskin sanoo itse kannastaan yhteiskunnallisissa kysymyksissä, että hän on vanhoillinen, ja lienee se muutamissa suhteissa tottakin. Luulen kumminkin että useimmat asettavat hänet äärimäisten uudistajien riviin.

Vanhoillisuudeksi voisi kai sanoa esim. hänen voittamatonta vastenmielisyyttään koneita vastaan. Ei hän kumminkaan kokonaan tahdo moittia niiden käytäntöä, mutta hän sanoo:

„Talouden ensimäinen periaate on kaiken elollisen voiman käyttäminen ensiksi, sitten huokeiden luonnonvoimien käyttäminen, ja ainoastaan viimeisessä sijassa keinotekoisten voimien käyttäminen. Tuo kaikki on tärkeätä siksi että ihmisen on aina parempi elättää ja pukea itsensä omien kättensä työllä kuin seista laiskana ja antaa koneen tehdä työtä hänen edestään, ja ellei hän voi sillä työllä, minkä hän terveyttään vahingoittamatta itse saattaa tehdä, elättää ja pukea itseään, niin on parempi käyttää halpaa konetta — tuulimyllyä tai vesimyllyä — kuin esim. höyrykoneen kaltaista kallista laitosta, niin kauan kuin meillä on kylliksi luonnonvoimia käytettävänämme."

Tuossa, kuten kaikessa muussakin, Ruskin etukädessä katsoo asian siveellistä puolta, joka kumminkin lopullisesti on edullisin myöskin rahalliselta kannalta katsoen.

Kaikki työ, joka ei vaadi työntekijän sielun innostusta, on alentavaa. Se alentaa ihmisenkin koneeksi. „Teidän täytyy työntekijästänne tehdä joko kone tai ihminen. Molempia yht'aikaa ette voi tehdä", hän sanoo. Mitä kiivaimmin hän moittii nykyajan äärimäisyyksiin asti menevää työnjakoa, jonka avulla koetetaan kätevyyttä jossakin erityiskohdassa kehittää niin täydelliseksi kuin mahdollista. Jos ihmisen täytyy totuttaa kätensä tekemään yhtä tarkkaa työtä kuin hammasratas, jos hänen käsivartensa on harjoitettava vetämään yhtä tarkkoja viivoja kuin sirkkeli, on inhimillinen puoli ihmisessä ensin tukahdutettava. Työnjako on Ruskinin

mielestä aivan väärä nimitys. Se ei ole työnjakoa vaan ihmisjakoa. Hän sanoo:

„Ihminen jaetaan ihmissegmentteihin, murretaan pieniin elämänhiukkasiin, niin että se pienoinen intelligensin määrä mikä jääpi häneen ei ole riittävä edes kokonaisen neulan tai naulan valmistukseen vaan sen täytyy keskittyä neulan nupin, naulan pään valmistukseen. Onhan vallan hyvä ja toivottava asia että päivässä tehdään monta neulaa, mutta jos me ymmärtäisimme millaisella kristallihiekalla ne ovat kiilloitetut — ihmissielusta jauhetulla hiekalla, jota on hyvin paljon jalostettava, ennenkuin me voimme ymmärtää mitä se todella on — jos me tuon ymmärtäisimme, arvelisimme kai että tuollainen työ ehkä on hiukan haitallistakin. Tuo suuri valitushuuto, joka kohoaa kaikista tehdaskaupungeista äänekkäämpänä kuin tehtaiden jyrinä, koskee juuri sitä asiata että teollisuus tuottaa kaikkea — paitsi ihmisiä. Me valkaisemme kangasta, me terästämme rautaa, puhdistamme sokeria, muovailemme astioita, mutta ei ikinä juolahtaisi mieleemme että voisi olla etujemme kanssa yhtäpitävätä valaista, terästää, puhdistaa tai muovaella ainoatakaan elävätä henkeä. Kaikkea sitä pahaa, mihin tuo huuto ajaa meidän tuhatlukuiset väkijoukkomme, on vastustettava ainoastaan yhdellä tavalla: ei opettamalla ja saarnaamalla, sillä opettaminen ainoastaan entistä selvemmin osoittaa heille heidän kurjuutensa, ja saarnaaminen, ellemme tee sen ohessa mitään muuta, on tuon kurjuuden pilkkaamista. Sitä on vastustettava ainoastaan siten että kaikki luokat oppivat ymmärtämään millainen työ on hyvää ihmiselle, omiaan häntä kohottamaan, tekemään hänet onnelliseksi. Ja jokaisen tulee päättää kieltäytyä käyttämästä sellaista mukavuutta, kauneutta, halpuutta, joka aikaansaadaan ainoastaan työmiehen alentumisella. Samoin on terveellisen ja jalostavan työn tuotannon kysyntää vahvistettava.“

Ruskin ei usko että ihminen on luonnostaan huono, ja että siitä syystä voimakkaampi pakoittaisi heikomman alennustilaan. Mutta se on rahanhimo, voitonpyyntö joka ihmiset sokaisee:

„Koko maailman synti on itse asiassa Judaksen syntiä. Ihmiset eivät epäile Kristusta, mutta he myyvät hänet.“

Ja ihminen on niin lyhytnäköinen, ettei hän käsitä kuinka henkinen hyöty ja aineellinen hyöty lopulta aina käyvät käsikädessä. Kauppapiireissä pidetään varmana menestyksen perustuksena oppia: „Osta niin halvalla kuin voit, myy niin kalliista kuin voit.“ Mutta Ruskin sanoo sitä häpeällisimmäksi opiksi minkä ihmisjärki on keksinyt:

„Osta halvalla, niinkö?“ hän lisää. „Mikä tekee tavaran halvaksi? Hiilet ehkä ovat halpoja kun tuli on polttanut poroksi kotisi ja kontusi. Tiilikivet ovat kai halpoja kadulla maanjäristyksen jälkeen. Mutta et suinkaan sinä silti väitä tulipaloja ja maanjäristyksiä kansallisen onnen tuottajiksi, vaikka voitkin ostaa tavaroita halvalla sellaisen hävityksen jälkeen. Ja voit olla varma siitä että kun joku tavara on halpa, piilee sen takana, jos vain voisi kohottaa hiukan kauppaverhoa, joku ihmisilon

tulipalo, ihmisonnen maanjäristys. ‚Myy niin kalliisti kuin voit', niinkö? Mikä kohoittaa markkinahinnat? Sinä myit leipäsi kalliisti tänään, se oli kuoleva mies, joka maksoi viimeisen roponsa siitä, eikä tarvitse leipää enää", j. n. e.

Ruskin väittää, että ihmiset eivät edes ymmärrä mitä rikkaus onkaan. Rikkaus on vain todistus siitä että on köyhyyttä. „Raha sinun taskussasi on siinä siksi että se ei ole naapurisi taskussa", hän sanoo. Kansallisonni ei riipu tavaran paljoudesta, vaan onnellisten kansalaisten paljoudesta, arvelee Ruskin.

Tuosta voisi ehkä tulla siihen johtopäätökseen että Ruskin tahtoo tasoittaa kaikki rikkaudet ihmisten kesken. Niin ei ole asian laita. Ruskin sanoa: »Maksa kullekin työmiehelle hänen kykynsä mukaisesti." Hän myöntää että on helpompaa työtä ja vaikeampaa työtä, ja palkka on saatava sen mukaan. Rahaa hän ei tahdo tasattavaksi, mutta kasvatuksen hän tahtoo tasoitettavaksi. Valtion tulee pitää huolta siitä, että jokaikinen sen jäsenistä saa niin hyvän henkisen ja ruumiillisen kasvatuksen kuin mahdollista. „Minä uskon", hän sanoo, „että jokaisella ihmisellä kristityssä valtiossa on oikeus saada yhtä hyvä kasvatus." Jokainen ryhtyköön sitten siihen työhön, johon hän parhaiten kykenee ja saakoon palkkansa sen mukaan. Se tuottaa todellista onnea eikä mikään muu. Ei mikään työ ole minkään arvoista ellei ihminen voi panna koko sieluaan siihen työhön. Tuosta johdumme luonnollisesti siihen että ei ole samantekevä minkälaatuista työtä tekee. Voidakseen panna koko sielunsa työhönsä täytyy ihmisen tuntea että se työ, jota hän tekee, on hyödyllistä. Siis aivan kuin taiteilijalle ei ole kylläksi kuinka hyvin hän maalaa, vaan ennen kaikkia mitä hän maalaa, ei myöskään työmiehelle ole kylläksi että hän tekee työnsä hyvin. Hänen pitää myöskin pitää huolta siitä mitä hän tekee, muutoin hänen työnsä tuottaa siveellistä rappeutumista.

Järjestystä ja yhteistoimintaa täytyy olla kaikessa työssä, mutta ei kilpailua.

„Hallinto ja yhteistoiminta ovat kaikkialla ja ikuisesti elämän lakina. Anarkia ja kilpailu ovat ikuisesti ja kaikissa asioissa kuoleman lakina", sanoo Ruskin.

Yhteistoiminnalla Ruskin ei tarkoita ainoastaan yksityisten henkilöiden vaan koko kansakuntien yhteistoimintaa. Ja on muistettava, että Ruskin ei tarkoita sanalla „yhteistoiminta" eri yhtiöiden toimintaa, vaan

hän käyttää sitä, kuten hän itse sanoo, merkitsemässä „ei isännyyden vastakohtaa, vaan kilpailun vastakohtaa".

Koron ottamista lainaksi annetuista rahoista Ruskin pitää vääränä. Ruskinin isä oli poikansa varalle sijoittanut Englannin pankkiin suuren rahasumman, josta maksettiin korkoa 1,200 puntaa vuosittain Ruskinille. Tuota asiata Ruskin ei saanut muutetuksi. Humoristisella tavalla hän kertoo kuinka hän on tutkinut J. S. Millin ja Fawcettin teoksia saadakseen selville miksi pankki hänelle maksaa nuo 1,200 puntaa. Fawcett selittää että korko maksetaan:

1) palkintona käyttämiskieltäytymisestä;

2) kadottamisvaaran korvaamiseksi;

3) hallintotyön palkitsemiseksi.

Ruskin arvelee olevansa jotakuinkin varma siitä, että hän paljoa suuremmassa määrässä kieltäytyisi rahan käyttämisestä ellei hänellä olisi tuota vuotuista summaa. Ensimäinen pykälä ei siis voi koskea häntä. Mitä taasen kadottamisvaaraan tulee niin ovat nuo rahat juuri siksi kaiketi sijoitetut Englannin pankkiin, että kadottamismahdollisuus olisi niin pieni kuin suinkin. Ei toinenkaan pykälä sovellu häneen. Entä kolmas? Ruskin vakuuttaa, että Englannin pankin johtokunta ei koskaan ole antanut pienintäkään viittausta hänelle, että se tahtoisi hänen apuaan rahojen hallinnossa. Miksi he siis maksavat hänelle 1,200 puntaa vuodessa? Se jää kuin jääkin selittämättömäksi.

Elämässään Ruskin koetti täydellisesti toteuttaa periaatteitaan. Hän ei käyttänyt omiin tarpeisiinsa penniäkään muuta kuin omia ansioitaan. Koko suuren perintönsä hän uhrasi yleishyödyllisiin asioihin. Lukemattomat ovat ne taiteilijat, joita Ruskinin jalomielisyys auttoi saavuttamaan huolettoman aseman. Samoin kaikenlaiset yleistä hyvää tarkoittavat seurat ja opistot saivat häneltä runsasta kannatusta.

Hänen opetustensa hedelmät eivät tietenkään vielä ole kypsyneet. Tuskin on sitä yhteiskunnallista kysymystä tällä vuosisadalla syntynyt, josta Ruskin ei olisi lausunut huomiota ansaitsevia ajatuksia, mutta mahdotonta on tietysti tässä yrittääkkään niitä luetella. Paljon on hänen kirjoissaan innostelijan liioitteluja, jotka vähitellen karsiutuvat pois, mutta varmaa on myöskin, että hän on monen parannuksen syntysanat lausunut, jotka eivät ole hukkaan menneet vaan edistävät uuden paremman ajan koittamista.

Victor Hugo Wickströmin „lastuja".

Suom. Ilmari Calamnius.

Victor Hugo Wickström — toisella nimellä Christer Swahn — on Ruotsin nykyään elävistä kirjailijoista kaikkein tuotteliaimpia, vaikka ei suinkaan kuuluisimpia. Päivän suurkritikot eivät hänen kirjailijamerkitystään suurena pitäne, mutta sivistyneissä kodeissa, missä vapaalle ajatukselle, pyrkivälle sielulle ja herkälle tunne-elämälle annetaan arvonsa, hän saa epäilemättä erikoisen ja huomatun sijaan. Näyttää melkein siltä, että Wickström on yksi niitä, joita enemmän suositaan — tai ainakin muistetaan — hiljaisessa, kuiskailevassa naiskammiossa, kuin äänekkäässä ja karkeampiluontoisessa miesseurassa. Miksikä Ruotsin kirjallisen piirin johtavat henkilöt tästä runoilijasta ylipäänsä eivät puhu, siihen lienee syynä myös se että Wickström useinkin paljastelee oloja ja personallisuuksia elävästä, ympärillä kuohuvasta elämästä, mitkä paljastukset ovat arkaa laatua ja iskevät kipeimpiinkin epäkohtiin, vaatien mullistavia muutoksia. Wickström on näet sangen levoton »rauhanrikkoja-luonne», pamflettisti ja yhteiskunnallisen oppositsionin mies. Hän ruoskii aikansa valhekristillisyyttä sekä huutaa surunsa ja suuttumuksensa niille, jotka tätä maailmaa pelkällä rahalla ja ulkonaisella mahdilla tahtovat vallita. Hän vaatii rakkautta köyhiä ja vähäosaisempia kohtaan ja pyrkii kaventamaan sitä juopaa, mikä on eri yhteiskuntaluokkien välillä. Hän on purevan ivallinen arvosteluissaan, mutta hellä ja syvä inhimillisissä tunteissaan. Tunnepuoli se onkin, joka Wickströmin runoilijaluonteessa on harvinaisen täyteläiseksi kehittynyt, ja siinä hänen kaikista kaunein sisällinen ihmisensä ilmaantuu. Hänen originalinen romaaninsa »Sådan var vägen», jolla hän ensiksi saavutti suurempaa tunnustusta tunteellisten ihmisten sydämissä, ansaitsisi kyllä tulla suomennetuksikin. Niin valtaavasti ja samalla taiteellisen eheästi on siinä kerrottu »muutamien sielujen historia».

Emme tässä voi tehdä tarkempaa selkoa Wickströmin kirjailijatoiminnasta. Lausumme vain, että se on sangen monivärinen ja niin sanoaksemme »kirjava», niin että tekisi mieli puhua jonkinlaisesta kirjallisen ryhdin puutteesta. Wickström on paljon lukenut, paljon matkustanut maailmaa ja ennen kaikkea paljon elänyt, tuntenut, rakastanut, kärsinyt ja ajatellut — siitä tuo häilyvä vaihtelevaisuus. Mutta että hän on lahjakas sielu, joka levottomassa lennossaan tavoittelee hyvää, kaunista ja korkeaa, siitä ei saata olla epäilystä.

Wickströmin ulkonaisesta elämästä olkoon kerrottu, että hän on syntynyt v. 1856 ja on opinarvoltaan filosofian tohtori. V. 1886 hän tuli »Jämtlandsposten»in toimittajaksi Öresundissa, sekä pari vuotta myöhemmin mainitun sanomalehden ynnä sen kirjapainon omistajaksi.

Hänen monista tuotelmistaan mainittakoot: »En självmördares anteckningar» (1882), »Dikter» (s. v.), »Sanningskär» (1885) — kasvattajille omistettu, »Bildning» (1886), matkakuvaukset: »Singalesiska bref» (1893), »Stoft från sandalerna» (1895) ja »Som turist genom Europa» (1897),

romanit (paitsi yllämainittua »Sådan var vägen» 1891): »Åfventyrarlif» (1894), »Arnliot Gällina» (1896) ja »En modern historia» (1898), joka todellisella hienotunteisuudella käsittelee mitä suurimmassa määrin arkaluontoista aihetta. — Paljon teräviä havaintoja sekä totisia tunnelmia sisältävät myös hänen kokoelmansa »Tankar» ja »*De namnlösa marmorbrotten*» (1899), josta viimemainitusta tähän näytteeksi suomennamme muutamia.

Victor Hugo Wickströmin luetuin teos lienee kuitenkin hänen »Kvinnostudier« niminen julkaisunsa v:lta 1895, jossa hän ihmeteltävällä tarkkanäköisyydellä on paljastanut maansa kauniimman, sivistyneen sukupuolen sekä heikkoudet että vahvuudet, oikut ja suloudet, mutta varsinkin — oikut.

Paitsi kaunokirjallisia on Wickström julkaissut myös joukon estetisiä ja filosofisia tutkistelmia.

1.

Ne terveimmät — ne sairaimmat.

Oppineet väittelevät ihmissuvun alkuperästä ja tarkoituksesta. He puhelevat atomeista ja olemassa-olosta, hengestä ja materiasta, ideoista ja koneista, nautinnosta ja kieltäymyksestä, unheesta ja valosta, orjuudesta ja vapaudesta. Heidän tutkimuksensa sanotaan tunkevan yhä syvemmälle, mutta he eivät kuitenkaan ole päässeet pitemmälle kuin ensimäisetkään ajattelijat. He keksivät uusia sanoja samalle valolle ja erittelevät pieniin osiin tämän valon hohdetta ja tämän valon hohteen-hohdetta, mutta olemusta itseään he eivät koskaan saavuta.

Ensimäisen ajattelijan tapaan he opettavat, että ihmisessä on kaksi — kuinka sen sanoisinkaan? — perustotuutta: henki ja ruumis, joiden toiset sanovat muodostavan yhden olennon, toiset — kaksi eri ominaisuutta samassa olennossa. Mutta vaikka he kuinka koettavatkin selittää sopusointua hengen ja ruumiin välillä, niin elävä elämä sen kumminkin kieltää. Ylvästelköön viisaustiede vain niin paljon kuin sitä haluttaa yhdistäneensä nämä molemmat näennäisesti sointuisaan kaavaan — ihmisessä on kuitenkin aina kaksi vastakkaista valtaa, kaksi eri maailmaa.

Henki tavoittelee hyvyyttä ja totuutta, ruumis nautintoa ja hyvinvointia. Edellinen kuiskaa: »minun kotimaani on riippumaton ajasta ja paikasta», jälkimäinen haastelee: »maapallo on se maa, jossa minä synnyn ja kuolen.»

Jokainen oleminen on tervettä, kun se täyttää tehtävänsä. Henki, joka pyrkii tulemaan hyväksi ja viisaaksi, on terve — ruumis, joka paisuen elämänilosta nauttii aistillisuuden suloja, on terve. Sekä henki että ruumis yhdistyvät tuossa ihmekappaleessa — ihmisessä.

Tästä nähdään että kaikista tervein ihminen on kaikista sairain.

Johtopäätös tuntuu sinusta ehkä rohkealta, mutta jos tarkkaavaisesti olet lukenut, mitä tässä yllä on sanottu, niin olet pakoitettu tunnustamaan, että minä vastaanväittämättä olen oikeassa. Minä tahdon kuitenkin likemmin selittää mitä tässä olen sinulle sanonut.

Terve on se ihminen, jolla on terve sielu sekä terve ruumis.

Terveimmät ihmiset ovat sellaiset, joiden henki ja ruumis pyrkivät mitä korkeimmassa määrässä täyttämään tehtäviään.

Kuvittele siis itsellesi tällainen olento: henki hyvä ja viisautta etsivä, — ruumis elämäniloinen ja nautinnonhaluinen.

Tässä tapaat pääristiriitaisuuden ihmisessä. Silloin kun tällä tuo kaikista tervein olemus, sielu, pyrkii noustakseen korkeampiin ilmakehiin, silloin ruumis tuskissaan vääntelee käsiään ja puhkeaa valitushuutoon syystä että se vedetään erilleen aistillisuudesta, jonka helmalapsi se on. Kun taas ruumis värisee nautinnoissaan, silloin henki tuskailee tullessaan vedetyksi alas maan tomuun.

Mutta katoavaisuuden lapsi ei kestä moisissa taisteluissa. Sen merkkinä on sairaus, sairaus niin kiduttava, niin kauhea, niin toivoton, että se kuuluu elämän kaikista vaarallisimpiin. Terveimmissä ja vahvimmissa ihmisissä, suvun sankareissa aatteen ja elämänilon maailmassa, heissä, joita me kutsumme neroiksi, niissä esiintyvät nämät sairaudet ollen ilmauksia ja seurauksia voimakkaan hengen taistelusta yhtä voimakkaan ruumiin kanssa. Kuolemassa se side katkeaa, joka ne on yhdistänyt kuni jännittävä vyönsolki, mutta ennen sitä tapahtuu että he ovat juoneet huumauksen maljan pohjasakkaan asti taikka vaipuneet rääsyksi alas hulluuden yöhön. Ja jos he ulkonaisesti tyyninä vaeltavatkin maailman läpi, niin ole varma siitä että sinä vaaleten vavahtaisit, jos saisit kurkistaa tuon rauhaisan naamarin alle!

Tällä hinnalla he ovat ostaneet suuruutensa, taikka, oikeammin sanoen, heidän suuruutensa annettiin heille tähän hintaan vasten heidän omaa tahtoansa. Eivätkä he ikinä olisi tulleet siksi, mitä ovat, elleivät he Jaanus-päisessä haahmossaan olisi kyenneet käsittämään hetken hurmaavaa houretta, jota ravitsivat ihanien jäsenten houkuttelevat muodot, kärsimysten kiihoitukset, värien, viivojen ja suloisten tuoksujen vilisevä virma äärettömässä luonnossa, samalla kuin heidän ajatuksensa aikaan ja paikkaan sitomattomana katseli yli huimaavien syvyyksien ja rajoittamattomien avaruuksien.

Sinä hymyilet epäuskoisesti sille, mitä minä tässä yllä olen kirjoittanut, mutta jos tarkkaan tutkistelet nerojen elämää, niin olet huomaava että olen oikeassa. Mutta elä tutki heidän julkista historiaansa, vaan sitä historiaa, jonka tapaat rivien välissä heidän runoelmissaan, varjoissa

heidän kankaillaan, tunnelmissa heidän marmorikuvissaan, sävelien lomassa heidän sinfonioissaan. Lue heidän sydämestä-lähteneet kirjeensä ja heidän revityt päiväkirja-muistiinpanonsa ja sinä olet tapaava itsesi seisomasta niiden surujen edessä, joita ei tässä elämässä paranneta.

Miksikä ne ovat parantamattomia suruja?

— Siksi että ne terveimmät ihmiset ovat ne sairaimmat.

2.

„Isä, anna heille anteeksi, sillä eivät he tiedä, mitä he tekevät!“

Kun hänet, joka julisti rakkauden evankeliumia ihmisille, pyövelisotilaat olivat kiinnittäneet ristinpuuhun, ja hänen kätensä ja jalkansa olivat kinninaulitut siihen, niin hän, orjantappurakruunun repiessä hänen otsaansa ja veren tihkuessa hänen lävistetyistä jäsenistään, rukoili näin:

— Isä, anna heille anteeksi, sillä eivät he tiedä, mitä he tekevät!

Lieneekö ihanampia ja jalompia sanoja konsanaan valahtanut välitse ihmishuulten? Lieneekö sellainen runsaus pyhää hyvyyttä missään muualla keksinyt ilmaisukeinonsa niin harvoissa sanoissa?

Tuo köyhä natsarealainen oli vaeltanut ihmisten seassa, antanut heille parhaimman, mitä hänellä oli ja lopuksi ilman vihastuksen ja katkeruuden sanaa sallinut itsensä ristiinnaulita. Ennen kuolinhetkeänsä hän kääntyi kaikkien maailmojen ja kaiken elämän Herran puoleen rukoillen häntä anteeksi antamaan. Itseään ei hän ottanut kysymykseenkään, missä määrin ei anteeksiantamus hänen omasta puolestaan jo ollut annettu.

Tuo ristiinnaulittu, joka surulla ja tuskalla oli vaeltanut tietänsä eteenpäin maailmassa, oli terävällä katseellaan nähnyt kaiken sen pahan, jota hänen osakseen joudutettiin; hän tiesi että Jumala on oikeus; hän tunsi että se rikos, mikä häntä vastaan oli tehty, oli niin kuulumattoman kauhea, että Jumalan, pahuuden palkitsijana, täytyi tuntea itsensä vaadituksi sitä kostamaan.

Koska hän tämän tiesi, virtasi hänen vaaleilta huuliltansa rukous anteeksipyynnöstä. Hän, tuo pahantekijäin parvessa ristiinnaulittu mies, käänsihen vallan ja voiman Jumalan puoleen ja rukoili niiden edestä, jotka olivat hänelle toimittaneet tämän pahan.

Mikä viattoman puhdas, mikä ylenpalttisesti lapsellisenautuas onkaan tämä ajatus! Oikeus on oikeutta, ja kumminkin, kun minä häväistynä ja kidutettuna rukoilen, on se astuva esiin lempeyden haahmossa!

Mutta ikäänkuin peljäten ettei tämä personallinen vetoaminen ehkä olisi kylliksi vaikuttavainen, lisäsi natsarealainen:

— He eivät tiedä, mitä tekevät!

Näissä harvoissa sanoissa löytyy koko filosofinen järjestelmä viitattuna: pahat eivät ole pahoja, sillä paha on ainoastaan se, joka, vaikkakin varustettuna tiedolla hyvästä ja sen vaatimuksesta, tekee pahaa, mutta nämä eivät siitä mitään tiedä. He hapuilevat pimeydessä, he kahlaavat liejussa, he koristavat itsensä loalla, he nauravat raakuudelle, jota he kutsuvat sukkeluudeksi, he uskovat että valhe on totuutta, he nimittävät hyvyyttä epämiehuudeksi ja hyvettä pikkumaisuudeksi. Mutta koska he eivät mitään tiedä valon ja rakkauden valtakunnasta, kuinka he silloin voisivatkaan rikkoa sitä vastaan?

Ja mitä hohdetta heijastavatkaan nämä muutamat sanat koko elämän ja ihmisten ylitse! Jos elämä on pimeää, niin eikö se sitä ole senvuoksi, että niin paljon ihanaa ja jaloa poljetaan jalkojen alle! Jos ihmiset vaikuttavat kylmän vierovasti, niin eikö se tapahdu sentähden että he kuolettavat niin paljon sellaista, mikä ennen kaikkea muuta ansaitsee elämistä? Mutta jos ei elämässä löydy itsetietoista tahtoa tekemään tyhjäksi iankaikkisuudenkaipausta, jos ihmiset eivät tunne, mitä velvollisuus ja hyve vaativat, niin eikö silloin elämältä ja ihmisiltä katoa se velka, jonka me niille olemme viaksi lukeneet?

Jos niin on, niin lankeaa sovinnollisuuden valo yli maailman kaikkeuden. Ajatus ja tahto, tuo korkein muoto, mihin henki voi pyrkiä, ei tule tahratuksi tummien unelmien ja epäselvien käsitysten kiihkeillä vainoilla ja julmilla teoilla.

Ihmisihanne on pelastettu. Pahat eivät tiedä olevansa pahoja. Jos senlisäksi kuolemaan tuomittu rukoilee mestaajiensa edestä, niin on hän osaltaan tasoittanut tuon tajuttoman pahan tuskat ja, vaikkakin orjantappuroilla seppelöitynä ja ristiinnaulittuna, temmannut sepposeljälleen nuot avarat ovet maailman sopusoinnun äärettömiin saleihin. —

Mutta pimeä on tie, joka johtaa ikuisuuden kynnykselle, raskaat ovat askeleet saavuttaaksensa alentuvaisuuden alttarin, vaikeata on punoa auringonsäteitä orjantappuroista ja tuskallista pestä muita puhtaaksi omalla verellään.

3.

Ihmisten arvonmittari.

Ihmiset puhuvat usein arvostansa.

Onko olemassa jotain sellaista?

Kysymys tuntunee sinusta varmaankin kummalliselta. Sinä annat vastauksen siihen viittaamalla älyn lahjakkaisuuteen, kauneuteen, innos-

tukseen, rikkauteen, syntyperään ja hyvyyteen, pitäen näitä pysyväisenä arvonilmauksena ihmisen eri asteissa ja vaihtomuodoissa.

Minä vastaanotan vastauksesi, mutta kohtaan sitä eräällä kysymyksellä: jos arvo on todellista, eikö se silloin ole riippuva omasta itsestänsä?

Joku henkilö on saanut intelligensinsä perintönä äidiltään, joku toinen kauneutensa isältään, kolmas energiansa sukunsa kantaisältä vuosisatoja nukkuneen atavismin jälkivaikutuksesta, neljäs rikkautensa joltakin kuolleelta serkultaan, viides loistavan nimensä esi-isiltään, kuudes hyvyytensä vanhemmiltaan.

Missä on siis näiden perinnönsaajien arvo? Eihän heillä ole mitään oman itsensä kautta? Vielä lisäksi, jos joku hankkii itselleen ylhäisen aseman tai rikkauden, niin hän omistaa nämät sellaisten ominaisuuksien perustuksella, joita hän itse ei ole itselleen antanut.

Taas sinä vastaat, että näillä ominaisuuksilla kumminkin on oma arvonsa, joihin ihmiset pyrkivät ja joita he kunnioittavat. Ne ovat olemassa tositapahtumina, ja tämä on muka jokaiselle ajattelevalle ihmiselle kylliksi.

Mutta minä pyydän sinua ettet katsoisi kaikkea ainoastaan pinnalta. Tunnustaa joku arvo, mikä ei ole mikään arvo, sehän on väärin, sillä tunnustus edellyttää, jos sen mieli olla oikeutettu, että arvo täysin ansaitsee sitä tunnustusta.

Mutta ihana nainen ei ole luonut ihanuuttansa, suuri mies ei ole luonut neroansa, ylhäinen herra ei syntyperäänsä.

Silloin livahdat sinä syrjään toiselle polulle ja sanot, että onhan ihmisellä vapautensa ja vapaus luoda uutta vapautta. Oman tahtonsa hän itse kasvattaa huippuunsa ja sillä hän voittaa, joskaan ei kauneutta — mutta kuka tietää, eikö myöskin tahdolla voi luoda oman ruumiinsa kauneutta? — niin ainakin melkein kaiken sen, mille ihminen panee arvon.

Tähän vastaan minä, että jos kohtakin tahdonvapaus voi olla mahdollinen, niin tahto itse kuitenkin, vaikuttimena tuohon arvoaluovaan toimekkuuteen, myöskin on jo eräs tahdoton lahja yksilölle. Ei suinkaan hänen oma arvonsa voi sisältyä johonkin, jonka hän on saanut toiselta?

Nyt tunnet itsesi tyhmistyväksi. Sinulla ei ole mitään vastaanväitettävää. Sinä kysyt vain, mihin minä tahdon päästä.

Silloin tahdon minä sinulle vastata, että se tunnustus ja ihailu, mitä maailman »suuret» osakseen saavat, on todistus täydellisestä tietämättömyydestä, että se, mitä »nuo suuret» ovat toimittaneet, voi yhtä vähän ansaita kukkia ja kunniaa kuin esimerkiksi Niilin virta hedelmälliseksi tekevillä tulvillaan, ja että jokainen ihminen, joka ylvästelee jollakin ominaisuuksistaan, on kuun kaltainen, jos tämän voisi ajatella kopeilevan loistollaan, minkä se saapi auringolta.

Ei ole yhtään ihmistä, joka omasta itsestään ansaitsisi kunniaa ja ihailua, eikä ole mitään tunnetta, joka olisi enemmän perusteeton ja valheellinen kuin on ylpeys.

Ei löydy mitään oikeata arvonmittaria ihmisiin nähden. —

Mitä minä tässä yllä olen sanonut, olet sinä otaksuttavasti, ainakin osaksi, ymmärtänyt, mutta jos minä lopuksi sinulle sanoisin että lisäksi ehdottomasti täydellisellläkään ei ole mitään varsinaista arvoa, niin sinä ihan varmaan ilahtuisit omasta selvänäköisyydestäsi ja nauraisit minun sokeudelleni.

Kirjallisuutta.

Lyyrillistä runoutta.

EINO LEINO, *Hiihtäjän virsiä.* Helsingissä 1900, Otava. 106 siv. 8:o. Hinta 2: 50.

Kun on edessä tuores runovihko, sisältävä parven eri-sisältöisiä runoja, joihin lukija yrittää tutustua, niin tulee kuin taidenäyttelyyn, jossa jokainen uusi teos sisältää eri aatteen, eri tunnelman. Siirtyessä keskeyttämättä ajatuksesta toiseen, tunnelmasta toiseen ja pyrkiessä kuhunkin erikseen syventymään ja mielipidettä kustakin saamaan, niin hermot herpoavat ja mieli vähittäin väsyy, että näyttelyn toisessa laidassa jo syyttää taideteoksia, vaikka pitäisi omaa väsymystään ja hetkellistä herpouttaan syyttää. Eihän ajanpitkään mieli kerkiä yhtä nopeasti kuin silmä asiasta ja esineestä toiseen siirtyä, pitäisi välissä odottaa, kunnes tunne uudelleen vaikutuksille virkoaa ja jälleen herkistyy. Varsinkin semmoisia tunteen makeamuruja kuin lyyrilliset runot ovat, jaksaa, yhtä vähän kuin mitä hyvänsä makeisia, kahmaloittain yhteen jaksoon appoa. Jos tahtoo niistä nauttia eikä niihin kyllästyä, pitää niitä lukea vähin erin, jokapäiväisen elämän lomissa.

Eduksi on lukijalle, että hra Eino Leino on jakanut virtensä niiden sisällyksien mukaan jaksoihin. Lukijan on nyt helppo porhaltaa läpi jakson yhteen kyytiin ja sitten puhalluttaa. Sillä puhaltamista siinä välillä tarvitaan, kun pitää vinhaa hiihtomiestä seurata hänen *kosioretkillään, tilapääjuhliinsa, hämyhyräilyihin, kuvia ja kangastuksia* ajelemassa sekä lopulta *sonettien* siteillä impiä kiehtomassa. — Kaikkiin näihin osiin kokoelma jakaantuu.

Lukijan pitäisi seurata arvostelua kirjailijan teos edessä ja oman makunsa ohella punnita arvostelijan makua; ainoastaan siten hän kehittyisi ja itsenäistyisi, jota paitsi arvostelunkin on arvostelulle alistuminen. Näin tuntisi kirjailija ja arvostelija rinnakkain eikä eri hetkinä seisovansa yleisön kuulustelun ja tuomiopöydän edessä. Se vaikuttaisi hyvää kaikille kolmelle.

Ajattelemme, että nyt niin tapahtuu, että lukijakin seuraa „Hiihtäjän virsiä“ runo runolta, lehti lehdeltä ja että hänelläkin on niistä sanansa silloin kuin kuulee arvostelijan sanan. Siksi emme teekkään täsmällistä tiliä vihkon eri osastojen sisällyksestä.

Ensi osa, „Metsän kosija“ sisältää kuusi yhteen kuuluvaa laulua, joissa värssyt juoksevat notkahdellen kuin hiihtäjän suksi. Vilvas metsätuuli nuorukaisen kuumeista otsaa virvoittaa, sillä elämän kiihkeästä pyörteestä hän sinne Tapion saliin hermojaan huojentamaan on saapunut; hän valittaa:

»Olen pyrkinyt, tahtonut, taistellut
ja levänneeni en muista.»

Mutta levähtääkö hän täälläkään? Runotar häntä täälläkin ahdistelee — tai hänkö runotarta? Tapion talonväestä hän erittäin Tellervoon tutustuu ja siitä se kisailu syntyy. Tellervo

»Hän saapuvi — — —
luo sen, joka vaipui varhain,
hän tarttuvi kätehen tarmottoman,
hänet ohjaten ohitse harhain.»

Ja kisailun seurauksena tietysti on „Itku pitkästä ilosta“. Eikä runoilija siitä Tellervoa soimaakkaan.

»Sua vihaa en,
sua soimaa en,
mut tee minut järkihin jällehen.«

Mitäpä hän rakkaudesta muita tuloksia vaatisi kuin laulut. Se oli vain seikkailu runottaren kanssa. Mutta nuolkoon sitten haavan sama koira, joka purikin!

Siinä satuisessa kisailussa sävähtää toisinaan runollisia välähdyksiä.

»Näet meihin pannut on muutamiin
Isä-Jumala semmoisen vaivan,
me ett'emme tyydy tomuhun,
vaan tahdomme ilmaa taivaan,
ja lennämme *vaan*
ja laulamme *vaan* —
ja laulajoiks meitä sanotaan.

Ei leimua meille ne liedet maan,
ei vilku ne ikkunan valot,
meille tuikkivat taivahan tähdet *vaan*
ja pilkkuvat pilvien talot,
ja kuun polut *vain*
yli kunnahain —
oi, kauniit on kartanot laulajain!«

Valitettavasti nämä vaivattomat värssyt ilmaisevat loppusoinnuissa huolimattomuutta — käytetään yhä *vaan* ja aina *vaan*.

Saapi sitten hiihtäjä vähillä vaivoilla Tapiolta Tellervon omakseen ja kisaillessa syntyä sujuttelee luistavia lauluja „Kuoleman kannel", „Metsolassa" ja „Tähdet", joitten runkona on Maamme kirjan kautta laajalle levinnyt satu, Lippo ja Tapio.

„Metsän kosija" on symbolistinen satu, fosforistisen hämärä, mutta reipas poikaruno. Se on fyysillisesti ripeä, mutta siinä ei ylety sielu yhtä lavealle kuin ruumis, ja sentähden se vaikuttaa lukijaan laimeasti.

Tilapäisten osastossa ovat harvat, mutta vihkon parhaat runot. „Vapaa sana" on pieni, elävä taideteos ja „Runoilija" hakee vertoja. Se on muodoltaan yksinkertainen, mutta sielultaan voimakas, sillä se on väräjävin sydämin jokaista liikuttavasta elämästä riipaistu. Sellainen taide vaikuttaa kaikkiin ja joka aika. Mutta valitut ovat harvoja. Liitämme tähän sen kolme viimeistä värssyä.

»Herra, suojaa kansoa Suomen,
sen lakeja, lauluja sen!
Herra, suojaa sen äitien kieltä
ja mieltä sen lapsien!

On orjuus kauhea vieras,
se ei tule yksinään,
sen jäljissä käy petos, vilppi,
selän köyryys ja kumarrus pään.

Sen jäljissä käy rikos, rutsa
ja tuijotus toiveheton,
sen jäljissä käy tuhat turmaa —
Herra Suomea suojelkohon!»

Hämyhyräilyjä on runollinen, pieni jakso, jossa käytetään oivallisesti Kalevalan runomittaa, harvinaista nykypolvessa. Tämän osaston vaikuttavin on viimeinen, „Oi, uni jumalten lahja" — se tuntuu eletyltä. Mutta mitä merkitsee sana „luomuullaski" runossa „Metsähän oli mun mieli" siv. 47? Painovirhe kai.

Kuvien ja kangastusten osastossa tapaa lukija paljon vakavasti liikuttavaa ja paljon sekavaa. „Oi, varjele Herra mun järkeäin" on niistä

selvin, mutta myös surettavin. Surullisen ihana on „Rauhattoman rukous“, josta tekee mieli tähän lainata toisen ja viimeisen värssyn:

»Me soudamme haahta haurasta,
min ympäri aallot pauhaa;
me kuljemme suurta korpea
ja emme löydä rauhaa.
Tiet riidellen ristivät toisiaan
ja ystävä toista pettää.
Mikä riemu se koskaan päällä maan
on päättynyt kyynelettä?

Minä lapsena vanhaksi vanhenin.
En nuor' ole koskaan ollut.
Toki kerran ma keväästä haaveilin,
mut haavehet nuo oli hullut.
Olen väsynyt lauluni valheeseen.
Herra, tee minut lapseksi jälleen!
Minä tahdon soittoni särkyneen
viedä suurelle virittäjälleen.«

Viime säkeet muistuttavat L. Stenbäckiä.

„Se Herra, jota ma palvelen“ sisältää monia lentäviä kohtia, vaan kokonaisuus jääpi epäselväksi.

Kun siv. 58 10 v. lauletaan:

»Mut yksi on Herra herrallakin,
jota pääse et palvelemasta.
Näät siinä, miss' alkavi velvollisuus,
siin' alkavi elämä vasta.»,

niin joutuu kysymään, kuka on se herrojen herra? Velvollisuusko vai elämä? Ja jos vastataan kumpi tahansa, niin jääpi loppupuoli sittenkin sekavaksi, samoin alkupuolella käytetty nimitys „korven Herra“ tekee koko runon sekamelskaksi. Mutta hämäryys kuulunee ajan vaatimuksiin. Sitä sorttia, vaikka vähemmin, on myöskin tekijäänsä kuvaava „Iltatunnelma“. Selvemmin ja ehjemmin soipi „Hyvä on hiihtäjän hiihdellä“ sekä „Laulu onnesta.“ „Orvon laulu“ ja „Mua pelottaa“ ovat laatuansa onnistuneita: kiihtyneen mielen, yksipuolisella aivotyöllä ärsytetyn hermoston kiihkeitä huohotuksia. Runoilija valittaa orpouttaan ja vierauttaan:

»Oi, vieraita oomme me ihmiset
kuin eri tähdillä syntynehet,

kuka kotoisin kuuhuen helmasta on,
kuka auringon,
kuka aivan, aivan on koditon.«

Ja kuitenkin hänen hermonsa ovat niin väsyneet, että hän paremmin kestää yksinäisyyttä ja korpea kuin seuraa. Äiti epäilemättä olisi silloin lääkäreistä parhain.

Mainitsen vielä tästä osastosta pienen »Hautalaulun« — itsesyntyinen ja yksinkertaisen kaunis.

Sitten seuraa vihon lopussa seitsemän hienoa lemmensonettia, joissa runoilija jälleen rakastaa voidaksensa laulaa. „Mun oli hyvä olla“ lausahtaa hän muistellen kuinka jätti tyttönsä rantakalliolle,

»Silmä ylitse aaltojen siintävien
ja tuulessa tukan hulma.«

Eivät ne erojaiset silloin rasittaneet. Onnellinen, joka voipi rakastaa, vaikkei itse olisikaan rakastettu!

Mutta „Kuvat ja kangastukset“ johtavat ajattelemaan, että nuori, kärsivä runoilija tarvitsee kansaltansa ei ainoastaan myötätuntoisia sydämiä, vaan sydämellisiä käsiäkin. Ollaanko meillä siihenkin liian köyhiä? Luottakaamme kuitenkin runoilijan itsensä suhteen, että

»Mies kasvavi kanssa tahtonsa
ja tahto voimia antaa.«

J. H. E.

Kertomuksia ja kuvauksia.

VÄINÖ ANDELIN, *Tyynen meren rannikoilta.* Pieniä kuvauksia. Helsingissä 1900, Otava. 100 siv. 8:o. Hinta: —: 90.

Näyttää siltä että meidän aikanamme kaunokirjallisuudeltakin vaaditaan entistä enemmän sensatsionia, uutuutta ja esityksiä oudoista oloista. Rudyard Kipling intialaisine ja Rider Haggard sisäafrikalaisine kertomuksineen eivät ole ainoat tällaiset uusien urien kyntäjät.

Meidän kirjailijoillemme avautuu tämäntapainen sopiva aihe siirtolaisoloista, ja sitä on alettukin hyväksi käyttämään. Tämä on senkin puolesta edullista, kun niin voidaan pysyä kansallisessa kertomuspiirissä, vaikka tunkeudutaan oman maan rajojen ulkopuolelle. Konni Zilliacus on tällä kiitollisella alalla saavuttanut suosionsa. Nyt esiintyy toisena siirtolaiskirjailijana Väinö Andelin kertomuksillaan Tyynen meren rannikolta, etupäässä Oregonin ja Washingtonin valtioiden rajaseuduilta. Kertoja, laivasta karannut ylioppilas, seikkailee kalamiesten, kapakka-

jätkien y. m. parissa ja tuo noista „tovereistaan" mieltäkiinnittäviä luonnekuvauksia esiin. Joku niistä vivahtaa Konni Zilliacuksen kertomuksiin, kuten „Maisemamaalari", mutta ylipäänsä nämä ovat eri luontoa. Konni Zilliacus esittää kuvauksissaan suomalaisia sellaisina kuin mielikuvitus asettaa heidät toimimaan vieraissa oloissa ja vieraskielisten keskuudessa. Väinö Andelin sitävastoin hakee enemmän todellisuutta, jopa niinkin paljon, ettei aina todellisia nimiäkään peittele ja ettei tule pitäneeksi silmällä kertomuksien kaunokirjallista arvoa. Paikoin hän unohtuu kuvaamaan olosuhteita paljon laveammin kuin kertomus vaatisi. Tutustumme tarkoin Astorian kalamiesten elämään sekä näemme minkäluontoista Lännen vapaus on. Lukija seuraa jännityksellä kuvauksia, joista ei suinkaan puutu sisällystä. Kevyellä kynällä ne ovat kyhätyt, mutta myös liian huolimattomasti. Joka tapauksessa näkyy näistä, että Väinö Andelinilla on oma, sopiva alansa kirjallisuudessamme, ja kun hän kykyään huolellisesti kehittää, voipi hän hyvinkin edistyä.

A—li J.

Historiallista kirjallisuutta.

REINHOLD HAUSEN, *Les sceaux finlandais du moyen âge. Finlands medeltidssigill.* I afbild utgifna af Finlands Statsarkiv genom — —. Helsingissä 1900. 4:o. IV + 41 siv. ja XXII taulua.

Tämä kaunis julkaisu poistaa tuntuvan puutteen Suomen historian ja entisyyden tutkijoilta. Sukujen vaakunakilpien ja eri henkilöin käyttämien sinettien tärkeys sukulaissuhteitten valaisemiseksi vanhempina aikoina, joilta usein tärkeämmistäkin henkilöistä puuttuu kaikkia lähempiä tietoja, mutta jolloin heimolaisuuden tunne oli paljoa vahvempi kuin nykyään, on kaikkialla tunnettu erittäin tärkeäksi historiantutkimukselle. Mutta Suomen historian tutkijalle on tämä ala vielä tarjonnut erityisen vaikeuden siinä, että useimmat kysymykseen tulevat asiakirjat eivät tarvittaessa ole olleet hänen nähtävinään kotimaan arkistoissa, vaan muualla säilytettyinä. Tämä vaikea vastus on nyt voitettu. Sitäpaitsi on huomattava, että kaikista arkistoissa säilytetyistä todistuskappaleista sinetit ovat ne, jotka yhä ovat suurimmassa vaarassa hävitä, joten niiden julkaiseminen tältäkin kannalta katsoen on muun edellä suotava. Että nyt ilmestynyt julkaisu täysin vastaa niitä suuriakin vaatimuksia, joita nykyaika asettaa tieteellisen tarkkuuden suhteen, siitä on takeena jo julkaisijan, valtioarkistomme nykyisen johtajan, R. Hausenin nimi, ja siitä vakuuttaa myöskin tutustuminen itse teokseen. Samalla kertaa on julkaisu, jonka kustannukset valtio on suorittanut, ulkonaisen asunsa puolesta erit-

täin hieno ja voi kunnialla kilpailla parhaimpien ulkomaalla painettujen samanlaatuisten teosten kanssa. On siis täysi syy onnitella toimittajaa ja Suomen valtioarkistoa, jonka nimissä teos on ilmestynyt.

„Suomen keskiaikaiset sinetit“ sisältävät 5 herttuansinettiä, 24 piispan-, 3 tuomiokapitulin-, 10 tuomioprovastin- ja arkkiteinin-, 36 kaniikin- ja papin-, 10 luostarin- (ja sen esimiehen), 208 ritarin- ja vapaamiehen, 5 maakunta-, 9 kaupunki-, 1 veljeyden- ja 65 aatelitonta sinettiä. Voidaan sanoa, että tämä kokoelma jo semmoisenaan suo meille katsauksen siihen kirjavaan sääty- ja ammattijakoon, joka on keskiajalle ominainen.

Puheenaoleva julkaisu ei ole kuitenkaan tärkeä ainoastaan historiantutkimukselle. Myöskin taide- ja sivistysolojen erikoistutkijalle voi varmaankin teos tarjota paljon viehättävää, sekä kuvattujen sinettien tekotapaan että niissä esiintuleviin esineihin nähden. Niin esim. niissä nähdään senaikuisia pukuja ja aseita, piispain ja tuomiokapitulein sineteissä pyhäinkuvia ja kirkkorakennusten osia, j. n. e.

Antaakseni käsitystä siitä, millä tavoin nyt kuvatut keskiaikaiset sinetit valaisevat historiallisia oloja, mainitsen pari seikkaa. Ennen on kyllä jo usein huomautettu, miten Suomessa keskiajalla tavattavat lukuisat Djekn-nimiset henkilöt kuuluvat eri sukuihin; nyt nähdään selvästi että ne, paitsi yksityisiä henkilöitä, jakaantuvat kolmeen vapaasukuun, jotka eivät ole missään sukulaisuudessa keskenään. Ensimäisellä on kilvessään *kotkanpäällä varustetun polvistuvan enkelin* kuva, ja siihen kuuluvat pohjois-Suomen tuomari, Turun linnanhaltija Klaus Lydekenpoika (main. 1390—1454), — hän, joka poltti ensimäisen vaimonsa, nuoren Elinan — ja pohjois-Suomen laamanni Henrikki Klaunpoika (1428—58), Naantalin luostarin hyväntekijä yhdessä vaimonsa Lucia Skelgen kanssa. Toinen piti vaakunanaan *oksaa lehtineen*, ja siihen kuuluvat Turun linnanhaltija Jaakko Abrahaminpoika (1377—1405) ja tämän veljenpoika laamanni Matti Martinpoika. Kolmanteen sukuun kuuluivat Viipurin isäntä (1430) Björn Pietarinpoika ja hänen poikansa Erengisle Björninpoika, jotka kilvessään pitivät *pedon* (tai petolinnun) *jalkaa kynsineen.* — Toiselta puolen täytyy meidän päättää useampia sukuja löytyneen, jotka käyttivät samaa vaakunaa, *tähteä ja ristiä.* Paitsi tunnettu Särkilahden suku, käyttivät näet sitä useat muut henkilöt, niinkuin Raaseporin tuomari Björn Ragvaldinpoika ja, merkillistä kyllä, myöskin Pietari Paavalinpoika Karpalainen. Sitävastoin jälkimäisen veljellä Tord Karpalaisella oli myöhemmän Carpelan-suvun kaltainen vaakuna, joka esitti *puolikuuta ja tähteä,* niinkuin hänen maalattu vaakunakilpensä Taivassalon kirkossa todistaa. Tämäkin näyttää olleen keskiajalla suuresti suosittu kilvenmerkki, jota nähtävästi eri sukuihin kuuluvat henkilöt käyttivät. Suku,

joka tietääkseni nyt ensi kertaa astuu eteemme, on se, joka kilvessään pitää *nuolta orren alla,* ja johon kuuluvat 1480 v:n vaiheilla Suomessa mainittu asemies Eerikki Abjörninpoika ja, niinkuin vaakunasta voitaneen päättää, hänen poikansa, pohjois-Suomen maavouti Arvi Eerikinpoika, jonka elämänvaiheista eräs äsken julkaistu asiakirja (Hist. Ark. XVI ss. 104—6) antaa muutamia valaisevia tietoja. Mutta kylläksi jo yksityisseikoista! Vielä vain muutama arvelu, jonka rohkenen esiintuoda tutkijain tarkasteltavaksi. Eerikki Puranpojan sinetti (kuva 96) esittää julkaisijan arvelun mukaan kahta miekkaa, mutta senaikuiset *kannukset* olivat hyvin suuresti sennäköisiä; Eerikki Puranpoika on Spåre- l. Sporre-suvun kantaisä. Kokoelmaan painetun, Maskun tuomarin Torsten Björninpojan sinetin (n:o 216) julkaisija epäillen arvelee esittävän härkää, mutta eiköhän siinä liene *vuohi,* joten Jaakko Teitin valitusluettelossaan antama tieto, että Torsten Björninpoika kuului vanhaan Geet-sukuun, saa täydellisen vahvistuksen.

K. Grotenfelt.

Talouskirjallisuutta.

ANNA OLSONI, *Keittokirja.* Viides painos. Suomennos. Porvoossa 1900, Werner Söderström. 271 siv. 8:o. Hinta 2: —.

ANNA FRIBERG, *Kansan keittokirja.* Toinen painos. Porvoossa 1900, Werner Söderström. 100 siv. 8:o. Hinta —: 65.

Keittokirjoja on ilmestynyt monenlaisia ja -kokoisia, suomennoksia sekä kotimaisista että ulkomaalaisista alkuteoksista. Mutta enimmäkseen ne ovat koettaneet täyttää varakkaamman luokan tarpeita ja antaa ohjausta, joskin vaillinaisella ja ruotsalaisuuksia vilisevällä suomen kielellä, hienomman ruuan valmistamisessa. Ilollapa sentähden tervehdittiin Anna Olsonin keittokirjaa, jonka ensimäinen painos ilmestyi seitsemän vuotta sitten. Tämä teos, joka perustui kokonaan tekijänsä kokemuksiin ruuanlaittokoulun johtajana, erosi täydelleen kaikista edeltäjistään, ensiksikin siinä suhteessa, että sen tarkoituksena oli olla, paitsi pedagogisena apulähteenä, vähävaraisten emäntien oppaana ja toiseksi siinä ettei se ainoastaan, niinkuin kuuluisaksi tullut Kaisa Vargin, sanonut: „man tager, om man det så hafva kan", vaan antaa ruokaohjeiden ohessa yleishyödyllisiä ja terveydellisiä neuvoja yleensä koko kodin hoidossa.

Että tämä Anna Olsonin keittokirja täytti tuntuvan tarpeen ja että se on laajalta levinnyt, todistaa se seikka, että nyt jo viides uusi painos on ollut tarpeen. Tämä uusi painos on täydellisesti korjattu tekijän uusien kokemusten ja maan keittokoulunopettajattarien toivomusten perustalla. Useita lisäyksiä on kirjan teoretiseen osaan tehty ja aineiden

systematisessa järjestyksessä on muutoksia, jotka epäilemättä ovat suuresti kirjan eduksi. Sitävastoin ruokaohjeet näyttävät olevan entisellään.

Olisi siis täysi syy lausua ilonsa ja tyytyväisyytensä tämän uudistetun teoksen ilmestymisestä, jos sen suomalaiseen asuun olisi enemmän huolta pantu. Sopisihan odottaa, että kirja, josta viisi painosta on ilmestynyt, täyttäisi kielenkin puolesta nykyajan vaatimuksia, että kaikki epätasaisuudet ja kulmikkaisuudet, törkeistä kielivirheistä puhumattakaan, olisi hiottu pois ja että täydellistä yhdenmukaisuutta olisi noudatettu. Miksikä esim. yhdistetyt sanat ovat milloin väliviivalla, milloin yhteen kirjoitetut? Ja miksikä *kun* ja *kuin* sanoja on käytetty aivan mielivaltaisesti, milloin mikin on ensimäiseksi mieleen johtunut? Siv. 190 sanotaan *kanapoikakeittoa* ja heti seuraavalla rivillä *kananpoika*. Käännöksen jäljet ovat liiankin tuntuvat lauseissa sellaisissa kuin siv. 187: „moni sairas on — — — päässyt — — — taudin *lävitse*." Aivan väärä on siv. 183 lause: „Ei voi kylliksi painaa lasta ympäröivien mieleen hellästi sitä hoitaa." Vielä häiritsevämmät ovat sellaiset lauseet kuin siv. 109: „Pistä manteleja kiehuva*ssa* vede*ssä* — — —", sekä siv. 106: „Pistä niitä (munia) sitte kylmä*ssä* vede*ssä*", joita suomalainen ei voi mitenkään ymmärtää.

Pilkkujen käyttämisessä olisi myös voitu suurempaa huolta noudattaa, niinkuin siv. 211 lauseessa: „Toisessa soikossa olkoon huuhdevettä mieluimmin kuumaa." Painovirheistäkään ei kirja ole vapaa.

Kirjan ulkoasu on muuten siisti ja paino selvää.

Anna Fribergin „Kansan keittokirja" on saman suunnan tuote kuin Anna Olsoninkin keittokirja. Sen tekijä on kymmenkunnan vuotta ollut johtajana maan ensimäisessä koulukyökissä, joka on liitetty Helsingin tyttökansakoulujen jatkoluokkaan. Kooltaan kirja on paljoa pienempi edellistä ja eroaa siitä pääasiallisesti siinä suhteessa, ettei siinä ole mitään teoretista puolta, ja että sen yleinen osa on supistettu aivan vähäiseksi, alussa muutamiin huomautuksiin ruoka-aineiden käyttämisestä sekä lopussa käytännöllisiin neuvoihin pesusta ja huoneiden siistimisestä. Ruokaohjeet ovat jaetut kutakin päivää kohti neljän viikon kuluessa, ja ehdoitukset tuntuvat vaihtelevilta ja käytännöllisiltä.

Toivomme että tämä pieni kirjanen leviää yhä laajempiin piireihin kansan keskuudessa ja että se vähitellen saa aikaan toivottavan muutoksen kansan ruuanlaitossa, jossa valitettavasti niin vähän pidetään silmällä sekä vaihtelevaisuutta että terveyden vaatimuksia.

H. S.

Tietoja eri aloilta.

Uusimpia esityksiä buddhalaisuudesta.

I.

Kirjoittanut

KAARLO ÖSTBERG.

JOSEPH DAHLMANN, *Buddha*. Ein Culturbild des Ostens. Berlin 1898.

Dahlmannin yllämainittu teos käsittelee buddhalaisuutta kolmessa esitelmässä ja luopi kulturikuvauksen Intiasta. Ensimäinen esitelmä koskee buddhalaisuuden syntyä, toinen sen olemusta ja leviämistä, ja kolmas sen kukoistusaikaa ja häviötä. Tekijä ei kumminkaan kajoa Buddhan oppiin sen yksityiskohdissa, vaan kääntää huomiomme pääasiallisesti siihen, missä yhteydessä buddhalaisuus on senaikuisen Intian filosofian kanssa. Johdannossa jo huomautetaan, mistä syyt ovat etsittävät siihen, ettei Buddhan oppi ole voinut saada pysyvää jalansijaa Intiassa huolimatta siitä, että alku oli niin loistava ja näytti lupaavan sille mitä kauneimman tulevaisuuden. Se perusta, jolle Buddha rakensi oppinsa, ei ollut nimittäin tarpeeksi luja, ja sen vuoksi koko rakennus alkoi vähitellen horjua.

Ensimäisessä esitelmässä tekijä ottaa selvittääkseen intialaisen filosofian tiet ja pyrinnöt ennen Buddhaa, sekä missä suhteessa Buddha on tähän filosofiaan.

Läpikäyvänä pääpiirteenä Buddhan opissa on pessimistinen elämänkatsantokanta, synkempi kuin missään muussa intialaisessa filosofiassa. Ihminen on luotu kärsimään ja kuolemaan. Elämä on pelkkää kärsimistä, eikä kuolemakaan voi pelastaa ihmistä tästä kärsimysten tilasta. Jos minne luomme katseemme menneisyyteen, nykyisyyteen tahi tulevaisuuteen, kaikkialla on sama synkkä ja toivoton elämänkuva edessämme. Kaikkialla vallitsee yö, johon ei valon sädettäkään pääse tunkeutumaan. Eikö sitten missään löydy valoa tähän pimeyteen, eikö missään mahdollisuutta pelastukseen? Löytyy kyllä. Kun ihminen on tullut tuntemaan ja täydelleen käsittänyt sen suuren totuuden, että elämä on kärsimistä, kun hän on riistänyt ajatuksensa kaikesta maallisesta ja kuollut jo tässä elämässä, silloin hän samalla on astunut pelastukseen vievälle tielle. Tämän tien päämääränä on Nirvaana, joka Buddhan käsityksen mukaan merkitsee sammumista, kaiken elämän ja kärsimisen lakkaamista.

Se pessimistinen elämänkatsantokanta, joka oli lähtökohtana Buddhan opissa, ei suinkaan ollut mitään uutta. Sama perussävel, »elämä on kärsimistä», oli jo kauan ennen Buddhaa kaikunut intialaisessa filosofiassa, ja brahmaninen uskonto tarkasti määrättyine uhreineen ja ulkonaisine menoineen oli alkanut tuntua liian raskaalta ja painostavalta ja sytyttänyt kaihon vapautukseen ja pelastukseen. Tässä suhteessa Buddha siis oli oman pessimistisen aikansa lapsi. Sama pelastuksenkaiho se oli ajanut hänenkin keskellä maallista loistavaa elämäänsä erämaan yksinäisyyteen, »kodista kodittomuuteen». Täällä hän koettaa saavuttaa pelastusta itsekidutuksen tiellä ja vaipumalla filosofiseen mietiskelyyn, vaan ei mikään voi häntä tyydyttää. Lopulla hän sitten löytää oman tien pelastukseen.

Kun Buddha, tarun mukaan, eräänä yönä istuu mietteisiin vaipuneena erään puun alla, tulee hän äkkiä valaistuksi ja löytää pelastukseen vievän tien, joka onkin siinä vain, että ihminen tulee tuntemaan kärsimisen. Hän on tullut huomaamaan, että varsinaisena syynä ja alkuna kaikkeen kärsimiseen on ihmisen väärä käsitys omasta olemuksestaan. Se on ihmisen oma »minä» joka kärsii ja iloitsee, vihaa ja rakastaa, ja on alituisesti vaihtelevien tunteitten vallassa. Mutta se, joka poistaa maailmasta tämän itsetietoisen, personallisen »minänsä», se samalla poistaa maailmasta kärsimyksen ja ilon, vihan ja rakkauden tunteet. Ensi askel pelastukseen on siis siinä, että ihminen tekee tyhjäksi kaiken personallisen elämän. Tästä johtuu sitten edelleen elämä, jossa vallitsee kylmyys ja tunteettomuus, ja jonka lopullisena päämääränä on Nirvaana.

Mutta tämä pelastuksen tie ja päämäärä eivät myöskään oikeastaan olleet Buddhan keksimät. Brahmaninen filosofia oli lausunut samat ajatukset. Yoza-filosofia esim. oli jo luonut Buddhan opin mukaisen ihanneihmisen, kylmän ja tunteettoman kuin kivi, joka ei eroittanut ystävää vihollisesta, ei sukulaista vieraasta, joka katseli samanlaisella katseella kultaa kuin kuparia ja oli sanalla sanoen kuollut kaikille ulkonaisille vaikutuksille. Yhdessä suhteessa kuitenkin eroaa Buddhan ihanne suuressa määrin kaikkien muiden filosofillisten koulujen muodostamasta ihanteesta, nimittäin hänen käsityksessään Nirvaanasta. Brahmanisen filosofian mukaan Nirvaanassa vasta alkaa ihmisen varsinainen elämä. Kun sielu on vapautunut ruumiin kahleista, jotka ovat sitoneet sen valhemuotoihin, niin se puhdistettuna yhtyy Brahmaan, siihen sopusointuisaan maailmanhenkeen, joka on luovana voimana kaikessa. Buddhan käsityksen mukaan taas Nirvaana merkitsee sammumista eli kaiken elämän lakkaamista, ja ihmisen lopullisena päämääränä häämöittää tuo tunteettoman kylmä tyhjyys, jossa ei ole surua eikä iloa, ei pelkoa eikä toivoa, ja jossa itse olemisen varjokin on haihtunut pois. Mutta toiselta puolen Buddha ei tahdo tarkemmin selittää Nirvaana-käsitettä, eikä ota vastatakseen kysy-

mykseen, löytyykö elämää tämän jälkeen vai ei. Hän tunnustaa suoraan, ettei hän sitä tiedä ja ettei hän ole luvannut siihen vastata.

Kun seuraamme edelleen Buddhan kehitystä, tulemme kohtaan, joka on hänen varsinainen lähtökohtansa, ja jossa hän on luonut jotain vallan uutta. Se on hänen taistelunsa kaikkia filosofisia järjestelmiä vastaan. Tähän hän johtui siitä käsityksestä, että ihmisen tulee karkoittaa maailmasta oma personallinen »minänsä». Ei löydy, sanoo Buddha, elämässä mitään personaa, joka kärsii, vaan ainoastaan kärsimistä, ei ketään, joka kuolee, vaan ainoastaan kuolemaa. Samoin ei myöskään löydy elämässä mitään personaa, joka vanhenee tai muuttuu, vaan ainoastaan vanhenemista ja muutosta. Näin ollen on luonnollista, että kaikki sellaiset kysymykset, joita eri filosofiset koulut asettavat ratkaistaviksi, niinkuin esim. mikä on sielu, löytyykö elämää tämän jälkeen vai eikö, olenko ennen ollut olemassa ja missä muodossa, elänkö todellisuudessa nykyhetkellä vai enkö j. n. e., ovat turhia. Ihminen ei saa tehdä sellaisia kysymyksiä itselleen. Intiassa löytyi siihen aikaan monta eri filosofista koulua, joista jokainen oli muodostanut oman järjestelmänsä. Jokainen näistä kouluista oli tullut eri tuloksiin käsitellessään elämän tärkeimpiä kysymyksiä. Näitä eri järjestelmiä tutkimalla oli Buddha tullut siihen johtopäätökseen, ettei ihminen mietiskelyn kautta voi tulla mihinkään varmaan, totuuteen vievään tulokseen. Filosofiset järjestelmät ja koulut ovat vain kaiken riidan ja taistelun lähde. Korkein autuus on hänen mielestään siinä, että ihmiminen voi vapautua kaikista järjestelmistä, ja hän lausuu muun muassa: ainoastaan se, jolla ei ole mitään mielipidettä sielusta tahi elämästä, voittaa kuoleman voiman. Ei myöskään silloin löydy mahdollisuutta epäilykseen, kun ei tarvitse valita kahden koulun eli suunnan välillä. Näin on Buddha luonut filosofisen kannan, joka tuomitsee kuolemaan kaiken vapaan ajattelemisen ja mietiskelyn ja vaipuu mukavaan välinpitämättömyydentilaan.

Toisessa esitelmässä Dahlmann käsittelee buddhalaisuutta filosofisena järjestelmänä ja tarkastaa, missä määrin materialismi ja sofistinen skeptisismi ovat vaikuttaneet Buddhan oppiin.

Samalla kertaa kuin Buddha julisti, että ihmisen tulee irtautua kaikista filosofisista järjestelmistä ja asettua välinpitämättömälle kannalle niitä kohtaan, johtui hän itse vastoin tahtoansakin luomaan oman filosofisen järjestelmänsä. Hänen ihanteensa olisi muuttunut tyhjäksi, ilmassa häilyväksi utukuvaksi, jollei hän olisi sitä perustellut ja tukenut jonkinmoisilla mietelmillä. Tämän uuden ihanteensa Buddha perustaa mekanisen liikkeen käsitteelle.

Tämän ajan filosofiset järjestelmät kulkivat kahteen vastakkaiseen suuntaan. Toisen päämääränä oli absolutinen oleminen ja toisen abso-

lutinen olemattomuus. Nämä kaksi suuntaa on Buddha yhdistänyt luodessaan ihanteen, joka perustuu liikkeeseen, sillä liikkeessä olemisen hetki muuttuu häviön hetkeksi.

Buddha kehittää tätä uutta liikkeeseen perustuvaa järjestelmäänsä seuraavalla tavalla. Kaikki tässä elämässä on alituista liikettä. Ihmiselämä ei ole muuta kuin toisiansa seuraavien silmänräpäysten summa. Tässä ei siis voi olla puhetta mistään menneisyydestä eikä tulevaisuudesta, vaan ainoastaan syntyvän ja samassa hetkessä jälleen häviävän silmänräpäyksen nykyisyydestä. Tämän lauselman nojalla Buddha ratkaisee myös kärsimisen problemin. Samalla hetkellä kuin kysyn itseltäni, mitä minä olen, mitä minä olin ja miksi minä olen muuttuva, olen jo ehtinyt muuttua, olen toisten silmänräpäysten tulos, joten siis tällaiset kysymykset eivät ole oikeutettuja. Menneisyys ja tulevaisuus, nuo huolestuttavat kysymykset mistä ja minne, lankeevat kokonaan pois ihmisajatuksien ohjelmasta, ja tällaisessa liikkeessä ihmistunteetkin, ilo ja suru, toivo ja epälys, ovat pelkkiä varjokuvia. Näin on siis kaikki aihe kärsimiseen poistettu.

Mutta samalla kuin Buddha loi tämän järjestelmänsä, on hän jo ottanut materialistisia aineksia oppiinsa. Buddhan käsitys ihmiselämästä on sama kuin materialistin. Ihmiselämä ei ole muuta kuin toisiansa seuraavien silmänräpäysten tulos. Ihminen itse on vain pelkkä sana eli kaiku tahi toisin sanoen sovinnainen nimitys neljästä alkuaineesta kokoonpannulle koneistolle. Kun tämä koneisto lakkaa käymästä, silloin on, kuten sanotaan, ihminen kuollut.

Intialaisten skeptikkojen kannalla on taas Buddha selvästi esim. käsityksessään totuudesta ja oikeudesta. Varmuutta näistä käsitteistä ei ole missään löydettävissä. Usko tulevaan elämään on narrien oppia. Kun Buddhan oppilaat tulevat hänen luoksensa kysymään, onko elämää tämän jälkeen vai eikö, niin hän vastaa heille: minä en sitä tiedä enkä ole luvannut siihen vastata. Tällaisia kysymyksiä ei saa tehdä itselleen, sillä niihin me emme kumminkaan voi mitään vastausta antaa.

Luulisi että Buddha tällaisista periaatteista olisi johtunut siveelliseen nihilismiin, sillä materialismi ja skeptisismihän hävittävät ihmishengen korkeimmat ihanteet; mutta niin ei kumminkaan käynyt. Päinvastoin tiedämme, että Buddha on luonut mitä kauneimmat siveelliset ihanteet. Miten buddhalaisuus kehitti ulkonaisesti loistavia humanisia periaatteita, sen todistavat esim. seuraavat lauselmat sen siveysopista: »Vakava pyrkimys on polku kuolemattomuuteen, kevytmielisyys johtaa kuolemaan.» »Hullut tavoittelevat turhuutta, mutta viisaat säilyttävät siveellistä vakavuuttansa, niinkuin kallista helmeä.» »Suurin sankari on se, joka on voittanut itsensä.» »Eläkäämme onnellisina, vihaamatta niitä, jotka meitä vihaavat.» »Ei löydy tulta, joka niin polttaisi, kuin intohimon tuli.» Joka

pystyi luomaan tällaisia siveellisiä periaatteita, sillä täytyi olla syvä käsitys siveyden valtaavasta voimasta. Buddha paneekin ennen kaikkea painoa ihmisen sisälliseen elämään ja pyrkii jalostuttamaan ihmisen sydäntä.

Miten sitten on selitettävissä että Buddha tällaiselle materialistiselle pohjalle on voinut rakentaa niin ihanteellisen siveysopin. Tässä on olemassa suuri ristiriita buddhalaisuuden periaatteiden ja sen ulkonaisen kehityksen välillä. Buddha on itse koettanut sofistisella dialektiikalla peittää ja estää sitä kehitystä, jonne hänen periaatteensa välttämättömästi olisivat hänet johtaneet. Kun esim. eräs munkki Yamaka selittää mestarinsa opin seuraavasti: »niin käsitän minä pyhän miehen sanan, että ruumiin riutuessa munkki häviää ja kuoleman jälkeen lakkaa olemasta», niin Buddha torjuakseen tällaista sanojensa tulkitsemista sanoo: ei mitään ole olemassa ja sen vuoksi ei tämä »ei mitään» myöskään voi hävitä. Mutta hän ei voi tietenkään tyydyttävästi peittää tätä epäjohdonmukaisuutta ja tämä ristiriita buddhalaisuuden sisällisen ja ulkonaisen olemuksen välillä pysyykin mitä suurimpana arvoituksena.

Kolmannessa esitelmässä Dahlmann käsittelee buddhalaisuuden uskonnollisfilosofisia ja yhteiskunnallisia ihanteita.

Kun buddhalaisuus oli kehityksensä kukkuloilla Intiassa, oli sen vaikutus sangen suuri. Se oli taiteen ja yhteiskunnallisen kehityksen keskus. Tarvitsee vain ajatella niitä loistavia temppeli- ja muita rakennuksia, joita Buddhan-palvelus Intiassa pystytti. Tämän nojalla on tahdottu väittää, että buddhalaisuus olisi rakennustaiteen keksinyt, mutta epäilemättä sitä löytyi jo paljon varhaisemmilta ajoilta.

Mitkä olivat sitten ne aatteet ja ihanteet, jotka hankkivat buddhalaisuudella niin nopean ja suurenmoisen kehityksen? Eräs Buddha-tutkija Barth on sitä mieltä, että tässä pääasiallisesti Buddhan oma persona on vaikuttanut. Hänen opissaanhan ei itse asiassa ollut paljon uutta. Samaa mielipidettä on myös Dahlmann. Buddhan luonteen laupeus ja aateluus vaikuttivat hurmaavasti. Ja lisäksi tulee se seikka, että Buddhan elämä, liittämällä siihen kaikenmoisia tarumaisia aineksia, kuvattiin erittäin runolliseksi ja kauniiksi ja sen kautta erittäin vaikuttavaksi. Mutta Dahlmann tunnustaa kumminkin, että Buddhan opissakin oli jotain, jonka täytyi vetää mieliä puoleensa, ja että Buddha yhdessä suhteessa on katsottava uuden uskonnollisen ihanteen julistajaksi. Hän on nimittäin luonut Intian uskonnolliseen elämään enemmän henkistä sisältöä. Brahmanismi oli vähitellen kangistunut ulkonaisiin kaavoihin ja eksynyt noudattamaan määrättyjä, liian orjallisia sääntöjä ja tehtäviä. Niinpä esim. kullakin päivällä oli tarkoin määrätyt tehtävänsä, joita ei mitenkään saanut laiminlyödä. Tämä painoi alas kaiken sisällisen elämän ja sitoi ihmishengen kahleisiin, joista se alkoi toivoa vapautusta. Ja tämän halutun vapautuksen toi Buddha. Hänen oppinsa oli kuin vapautta ja raittiutta

tuottava tuulonen, joka puhalsi läpi Intian painostavan ja raskaan henkisen elämän. Buddha pani kuten jo on huomautettu pääpainon ihmisen sisälliseen mielenlaatuun ja piti uskoa paljon tärkeämpänä kuin ulkonaisia tekoja. Rakkaus, lempeys ja armeliaisuus ovatkin perussäveliä hänen siveellisissä käskyissään.

Mutta on vielä huomattava eräs tärkeä seikka, joka vaikutti suuressa määrin Buddhan opin laajaan levenemiseen. Se ihanne, minkä brahmaninen uskonto asetti ihmiselle, oli ainoastaan muutamien harvojen saavutettavissa. Sen oppi oli liian teoretista ja vaikeatajuista ja sitäpaitsi kaikkine määrättyine uhreineen ja temppuineen käytännöllisesti mahdollinen ainoastaan ylemmille kansanluokille. Alimmat kansanluokat sitävastoin saivat pysyä pimeydessä ja katsoa, kun toiset kulkivat autuuteen.

Tässä suhteessa Buddha nyt mursi ne muurit, jotka löytyivät eri kansanluokkien välillä. Hänen oppinsa oli nimittäin paljon yksinkertaisempi ja kansantajuisempi ja sen kautta helpommin alempien kansanluokkain omistettavissa. Sehän syrjäytti kaiken teoretisen mietiskelyn Jumalasta, sielusta j. n. e. Buddhan oppi oli yleensä demokratista laatua, joka käy selville esim. seuraavasta lauselmasta: »syntymä ei tuota ihmiselle pelastusta, vaan tieto ja hyve.»

Buddha ei kuitenkaan ollut mikään sosialistinen reformaattori siinä merkityksessä kuin häntä tavallisesti esitetään. On nimittäin huomattava, että hän ainoastaan teoriassa oli poistanut sen juovan, joka löytyi eri kansanluokkien välillä. Mutta sillä ei vielä säätyeroitus ollut poistettu, vaan pysyi entisellään. Buddhan oppilaat olivat esim. pääasiallisesti ylemmistä kansanluokista. On myös tahdottu väittää, että Buddha olisi valmistanut naiselle enemmän sijaa yhteiskunnassa. Totta on kyllä, että Buddhan seurakunnassa löytyi lukuisasti naisluostareita, mutta toiselta puolen naiset olivat jo paljon ennen Buddhaa alkaneet vetäytyä erakkoelämään ja palvelemaan uskonnollisella alalla.

Lopuksi tekijä tarkastaa buddhalaisuuden heikointa puolta, sen ateistista luonnetta. Buddha on koettanut luoda uskonnon ilman Jumalaa. Mutta samalla kuin Buddha sulki pois opistaan Intian yleisen jumaluuskäsitteen, Brahman, samalla hän syrjäytti sen käsitteen, josta kaikki filosofinen mietiskely Intiassa lähti ja johon se jälleen palasi. Tämä Brahmakäsite oli siihen määrin juurtunut intialaisten koko elämänkatsantokantaan, että oli vaarallista ilman muuta pyyhkiä se kokonaan pois. Sellaisella järjestelmällä, joka poistaa käsitteet olemuksesta, hengestä, sielusta ja iankaikkisuudesta, ei ole mahdollisuutta kehittymiseen, sillä ensinhän ihmisen ajatukset kääntyvät näihin elinkysymyksiin ja ne ovat kaiken filosofisen mietinnän, samoinkuin uskonnonkin lähtökohtia, joista sitten on kehitettävä edelleen.

Tämä on lyhykäisyydessä Dahlmannin esityksen sisällys. Tahtomatta tässä ryhtyä mihinkään arvosteluun hänen esityksestään, luulemme kumminkin syyllä voitavan huomauttaa, että Dahlmann antaa liian vähän tunnustusta sille mikä Buddhan opissa oli uutta ja elinvoimaista. Sillä, vaikka täytyneekin myöntää, että Buddha suureksi osaksi omasta ajastaan sai ne aatteet ja ihanteet, joita hän opissaan toi esille, niin on hänen suuri merkityksensä kumminkin siinä, että hän ikäänkuin yhteen polttopisteeseen on koonnut ne ajatusainekset, jotka hänen edelliset tahi omat aikalaisensa olivat hämärästi aavistaneet ja joita he olivat ikäänkuin hapuillen tavoitelleet. Tässä suhteessa on mielestämme oikeutettua sanoa, että Buddha on ollut suuri reformaattori. Toiselta puolen emme kuitenkaan tahdo kieltää oikeutusta siltä käsitystavalta jota Dahlmann edustaa. Tähän asti on Buddhan oppia yleensä esitetty ylenpalttisen innostuksen ja ihailun valossa. Sen puutteet on unohdettu ja sen ansioita on monin kerroin liioiteltu. Tälle menettelytavalle on Dahlmannin tyyni ja kriitillinen esitystapa epäilemättä terveellisenä vastapainona.

Päivän kysymyksiä.

Kirje Helsingistä.

Senaatin valtalupa. — Kenraalikuvernöörin kanslian päällikön virka. — Epäsuunnat maan hallinnossa. — Muistopäivä.

Senaatin kokoonpano ensi kolmivuotiskaudeksi on nyt tunnettu. Niiden miesten sijaan, jotka alkukesän — tapahtumien johdosta pyysivät eronsa, on nyt hankittu uusia, osittain on paikkoja jätetty tyhjiksikin. Suuresti on valitettavaa, että näiden — tapausten johdosta senaatista poistui sangen kyvykkäitäkin jäseniä, joiden voimat kyllä olisivat olleet tarpeen — valtiolaivan ohjaamisessa.

Mitä uusiin jäseniin tulee, niin ei liene oikeusosastoon kutsutuista uusista senaattoreista muuta sanomista, kuin että he ovat kokeneita, vakavia lakimiehiä ja pystyviä korkeimman tuomioistuimen tehtäviin. Jos kohta ei valtiollinen äly tässäkään osastossa ole haitaksi, niin tulee joka tapauksessa oikeusosaston jäsenten ennen kaikkia olla lakimiehiä.

Talousosastoon jo kesällä kutsuttiin uudeksi jäseneksi kuvernööri Fellman, joka nyt on määrätty kamaritoimituskunnan päälliköksi. Senaattori Fellman on ennestään esittelijäsihteerinä senaatin työtapaan tu-

tustunut ja muutenkin valmistautunut uusiin virkatehtäviinsä. Sota-asiain toimituskunnan uusi päällikkö, entinen esittelijä sotaministerin luona v. Blom on meillä sangen vähän tunnettu, mutta kuuluu olevan kykenevä, ammattitaitoinen mies. Sitä vastoin — —

Painoasetuksen 3:nnen luvun 12 §:n 9:nnessä kohdassa sanotaan: „Pidätettyä sanomalehden numeroa älköön ulosannettako muutetussa painoksessa, jollei loukkaavan kirjoituksen tai lauseen ulossulkemisesta syntynyttä tyhjää väliä ole tavallisella lailla muulla präntillä täytetty.“ Tässä tosin ei puhuta mitään aikakauskirjoista, mutta nâitä sanoja tahdotaan niihinkin sovittaa.

Koska Aapiskirjan sisällystä ei voitane katsoa loukkaavaksi eikä myöskään liian korkeaksi tiedoksi Suomen kansalle tahi „tavallisesta lajista“ poikkeavaksi, pyydän tässä saada tarjota siitä lukijoillemme pienen näytteen: a b c d e f g h i j k l m n o p q r s t u v x y z ä ö
a b c d e f g h i j k l m n o p q r s t u v x y z ä ö a b c d e
f g h i j k l m n o p q r s t u v x y z ä ö a b c d e f g h i j k
l m n o p q r s t u v x y z ä ö a b c d e f g h i j k l m n o p
q r s t u v x y z ä ö a b c d e f g h i j k l m n o p q r s t u v
x y z ä ö a b c d e f g h i j k l m n o p q r s t u v x y z ä ö
a b c d e f g h i j k l m n o p q r s t u v x z y ä ö a b c d e
f g h i j k l m n o p q r s t u v x y z ä ö a b c d e f g h i j k
l m n o p q r s t u v x y z ä ö a b c d e f g h i j k l m n o p
q r s t u v x y z ä ö a b c d e f g h i j k l m n o p q r s t u v
x y z ä ö a b c d e f g h i j k l m n o p q r s t u v x y z ä ö
a b c d e f g h i j k l m n o p q r s t u v x y z ä ö.

Kertomusten mukaan kauppa- ja teollisuustoimituskunnan vakinainen päällikkö jo on nimitetty; siksi kuuluu tulevan luotsipäällikkö, kenraalimajuri Sjöman, valtiollisella alalla tähän asti tuntematon henkilö. Edelleen tietävät huhut kertoa, että muutamat vasta valtaluvalla varustetut senaattorit, joiden nimitys heille itselleenkin lienee ollut yllätys, jo aikovat luopua, nimittäin valtiovarain toimituskunnan uusi päällikkö Åkerman ja oikeusosastoon siirretty entinen prokuraattori Söderhjelm. Pelättävä vain on, että heidänkin luopumisensa vaikuttaa isänmaallisten ainesten vähenemistä senaatissa.

Täyttämättä on edelleen salkuttoman senaattorin paikka sekä maan prokuraattorin tärkeä virka.

Ei voi kieltää että senaatin nykyinen kokoonpano ei kaikin puolin ole omansa mieliä täyttämään turvallisella luottamuksella, etenkin kun ajattelee, että tällä nykyisellä senaatilla luultavasti on oleva kestettävänä vaikeampia vastuksia kuin milläkään entisellä.

Nimitysten yhteydessä on vielä huomattava kenraalikuvernöörin kanslian päällikön virka, joka tulee avonaiseksi kun sen nykyinen haltia, översti v. Minkwitz tulee Uudenmaan läänin v. t. kuvernööriksi. Sanotaan, että siihen on nimitetty eräs tunnettu muukalainen sotilashenkilö, joka ei suinkaan ole tunnettu ystävälliseksi suomalaisia kohtaan. Merkille on vain pantava, että kanslian ohjesäännön mukaan kanslian tirehtorin tulee „lavealta tietää maan lakeja ja tuntea sen oloja", ja että perustuslakien mukaan maan virkoihin on asetettava syntyperäisiä Suomen miehiä.

Valtiosäätyjen anomus maamme hallinnossa ilmautuneista epäsuunnista on hallitsijalle esitetty ja kaikkein korkein vastaus on jo sanomalehtien kautta yleisölle tunnettu. Suomen valtiosäädyt olivat alamaisimmasti anoneet, „että Keisarillinen Majesteetti, saatuansa tietää totuuden näissä asioissa, ei ole antava armollista suostumustaan siihen, että Suomenmaan hallinnon perustukseksi pantaisiin ohjelma, joka tarkoittaisi, luulotellun valtakunnanedun hyväksi, sortaa Suomen kansan oikeutta omintakeiseen valtiolliseen ja kansalliseen olemassaoloon ja sen kautta myöskin tekisi tyhjäksi tämän kansan onnen ja menestyksen, ajaen maan voimakkaimpia kansalaisia maanpakoon". Tämän Valtiosäätyjen anomuksen on katsottu sisältävän hallinnollisten toimenpiteiden julkeata moitetta, kenraaliajutantti Bobrikoville on ilmoitettu, „että hänen menettelynsä on ollut täysin säännönmukainen ja vastannut hänelle kaikkein korkeimmasti annettuja määräyksiä", ja — —

Asema on nyt siis, jos mahdollista, entistäkin selvempi. Suomen kansan yleinen ajatus, että nykyinen menettely maamme ylemmässä hallinnossa ei ole ollut hallitsijan armollisten tarkoitusten mukainen, on osoittautunut harhaluuloksi. Suomen kansa tietää nyt koota ja yhdistää kaiken sisällisen voimansa kestämään sitä aikaa, joka sillä on edessä.

Näinä päivinä, 18 p. syysk., on kulunut 37 vuotta siitä päivästä, jona Aleksanteri II valtaistuimelta lausui Suomen kansalle:

„Minun puolestani ei yhdenkään teon ole pitänyt voida hämmentää sitä luottamusta, joka on välttämätöin hallitsijan ja kansan kesken."

Se hallitsija, joka nämä sanat lausui, oli sama, joka vakuutti, että vilpittömyyden, totuuden ja lainkuuliaisuuden ilmaukset aina olivat saavuttavat hallitsijan keisarillisen suojeluksen ja armollisen suosiollisuuden.

Spectator.

Yleisöltä.

Arvostelia U. W:lle.

Ei ole oikein tapana puolustautua tekiän kirjansa arvosteliaa vastaan, vaan kovin pataluhaksi panette minun ja kirjaseni, jota muutkin ovat arvostelleet, ja päässeet vastakkaisiin päätelmiin, kun Te. Kirjoitustapani on, mielestänne, kovin koomillinen, sanani aivan oudot ja oppini kimppu kummallisuuksia ja erehdyksiä. Niin erilailla me ihmisrievut tiedämme, ymmärrämme ja arvostelemme!

Kirjoitustapani lie omituinen, joko lie intohimoinenkin, mutta se on omani, ei Laestadiukselta eikä keltään muultakaan erittäin opittua; eikä se minusta ole kummallisempaa, kun muidenkaan kuolevaisten. No niin, siitäpä on Teillä arvosteliana lupa sanoa, miltä se Teistä tuntuu, kun ette koko maailman mitaksi aseta itseänne. Mutta että olisin kokenut etsiä outoja, ennen kuulumattomia sanoja, siinä erehdytte. Olen kirjoittanut suomea sanoilla, mitkä maan sydämessä syntyneiltä vanhemmiltani olen oppinut ja ne eivät ole outoja sille, joka kansan kielen pohjanmaalla tuntee. Sanat semmoiset kun: penään, penätä (påyrka, förfäkta en mening), pestaan, pestata (städsla), kasaun, kasauta (hopa sig) ovat niin jokapäiväisiä, että hämmästyttää niiden oudoksuminen. Jos olen Jumalan talostelemiseenkin sovittanut pestaamisen ja pestinoton, pestipalveliat, pestirahan j. n. e., olen sen tehnyt tarkoituksella; sillä tahdon tutulla kuvalla teroittaa lukian mieleen, että Jumalaa ei palvella päivätöillä päiväpalkkalaisen tapaan, vaan antautumisella elinajaksi ja kokonaan. Kyllä se asia sietää teroittamista — vai mitä? Ja kyllä Jumalakin perheenisänä pestitointa harjoittaa ja taloaan kokee miehittää — tiedättehän sen.

Mutta opinkohdat? Sehän on pääasia. Perusteilla olen liikkunut ja perusteista johtanut „kummallisuuteni". Tiedän yhtähyyin kun Tekin, että olen johtunut väitteisiin, jotka tavallisista poikkeavat, usein paljonkin, mutta perusteilleni uskollisena en ole voinut toisin väittää. Teidän asianne arvosteliana on perusteet tutkia ja ne osoittaa vääriksi; silloin kaatuvat väitteet itsestään, ja minulla ei ole muu asiana silloin, kun tyytyä. Vaan kun perusteita ette kaada, ettekä todista minun perusteistani johtaissa harhauneen, on väitteitteni vääräksi sanominen pönäkkyyttä, joka arvosteliakykynne tekee epäilyttäväksi. Minä en voi semmoista arvostelua kunnioittaa.

Perusteilleni uskollisena olen viimeisiä menoja käsitellyt ja johtunut uuden Testamentin ennustuksiin ja sen suoriin kuviin. Josko adventisteilla eli muilla tisteilla on semmoisia ajatuksia, en tiedä; sillä tuossa noista ensi kerran kuulen, enkä tietteni ole vielä semmoista ilmiöitä nähnyt. Mutta sepä nyt ei kuulu kumpaankaan laitaan, kellä ovat tämän tai tuonlaiset ajatukset, vaan se, mikä on totuus. Tuota olen kysynyt, ja kysynyt, en ihmisiltä, vaan siltä kirjalta, joka sen sanoo. Saamani olen tuohon kirjaseeni kirjoittanut. Arvostelialta toivoisin, että hän teokseni tuon totuuden punnittavaksi asettaa, ei omien eikä ihmisiltä opittuin luulojen.

J. Väyrynen.

Arvostelijan vastaus.

En laisinkaan ihmettele sitä, että Te olette arvosteluuni tyytymätön. Sillä ihmisen ei ole helppo kärsiä sitä, että hänen työtänsä ankarasti arvostellaan, ei silloinkaan, kun tuo työ arvostelemista kipeästi kaipaa.

Kyllä tunnen kansankielen Pohjanmaalla ja tiedän, että käyttämänne sanat sieltä löytyvät. Mutta enhän ole väittänytkään niitä Teidän sepittämiksenne. Sitä vain olen moittinut, että käytätte sanoja, jotka eivät hengelliseen kirjoitustapaan sovi. Hengellisessä kirjakielessä ei suinkaan sovi käyttää kaikkia

sanoja, joita on oppinut, olipa se sitten vaikka vanhemmiltansa. Jotakin arvostelukykyä sanojen valinnassakin sopii vaatia kirjailijalta. En kuitenkaan ihmettele, ettette huomaa kirjoitustapanne poikkeavan muiden kirjoitustavasta, sillä itsensä arvosteleminen on aina vaikeata. Mutta minun ei tarvitse asettaa itseäni Teidän kirjoitustapanne, vielä vähemmin koko maailman mitaksi huomatakseni eroituksen. Olen muittenkin teoksia lukenut ja sen perustuksella huomautukseni tein.

Kun se tila, minkä Valvojan toimitus voi vastaukselleni luovuttaa, on aivan rajoitettu, on minun mahdotonta ruveta osoittamaan, missä Teidän perusteenne ehkä ontuvat. Sen vain pyydän huomauttaa, että muutamilla väitteillänne ei ole perustusta lainkaan. Niinpä sanotte: „Ihmeellisiä ovat sielullisen elämän ilmeet. Kuinka korva voi tuoda etäällä syntyneen äänen niin likelle kuuliaa, että hän saa siitä huomion.“ „Ihmeellisyys“ ei riitä perusteeksi tuollaiselle väitteelle. Samoin se mielipiteenne, että Mikael on = Kristus. Myös väitätte, että Kainin jälkeläiset rupesivat metallisepiksi saattaakseen omantuntonsa vaikenemaan, mutta ette mitenkään väitettänne todista, j. n. e.

Älkää luulko, että kaikki mitä Te kirjoitatte, on totuus. Tekin voitte erehtyä. Älkää myöskään luulko, että yksin Te ja Teidän kiittäjänne kysytte neuvoa Raamatusta, ja muut, niiden joukossa minä vähäpätöinen henkilö, omilta luuloiltaan vain. Kentiesi olisi Teillekin hyödyksi nöyrtyä ja enemmän itsekritiikkiä harjoittaa.

Muuten tahdon huomauttaa, etten ole past. Väyrysen kirjaa „pataluhaksi“ pannut, sillä olen myöntänyt, että „kirjan yleinen suunta on hyvä“ ja että „siitä voi löytää monta hyvää ajatusta“.

U. W.

Toimitukselle tullutta kirjallisuutta.

Suomalais-ugrilaiselta Seuralta: Suomalais-ugrilaisen Seuran toimituksia. XV: *H. Franke,* Der Frühlingsmythus der Kesarsage. Ein Beitrag zur Kenntnis der vorbuddhistischen Religion Tibets. 5: —.

Suomal. Kirjall. Seuralta: Suomen kansan sävelmiä I, 3. 3: —.

Otavalta: Yleinen kirjallisuuden historia. 18 vihko. —: 90. — *Leo Tolstoi,* Ylösnousemus. (Otavan romaanisarja III). Kolmas osa. N:o 12. — *M. Johnsson,* Tarkastusmatkoilta. Havaintoja ja ehdoituksia kansakoulun alalta. 1: 50. — Yleinen kirjall. historia. 19 vihko. —: 90. — *E. N. Setälä,* Suomen kielen oppikirja alkeisopetusta varten, 1: 60. — *O. A. Forsström & J. Lindén.* Kansakoulun luonnontieto. 1: 60. — *L. R. Lagus,* Kokoelma laskuopillisia esimerkkejä. 1: 85 (ruotsal. painos: 2: 50). — *G. M. Lindén,* Pohjakoulun esimerkkikokoelma algebran alalta. (Myös ruotsiksi.) 2: 50. — *Georg Lindén,* Yksinkertaisen kirjanpidon alkeet, 1: 85 (ruotsal. painos: 2: —.) — *A. Kohonen,* Käsivaraisen piirustuksen oppikurssi. —: 35. — Kansakoulun opetusvälineet ja koulukalusto. I. Opetusvälineet. —: 50. — Ohjeita lannoituskokeiden tekemiseen. Prof. *P. Wagnerin* mukaan esittänyt J. E. Sunila. —: 25. — *Vl. Korolenko,* Sokea soittaja. Suom. Samuli S. (Otavan romaanisarja. N:o 15 & 16.) — *J. P. Eckermann,* Gespräche mit Goethe in den letzten Jahren seines Lebens. Herausgeg. v. Johannes Öhqvist.

G. W. Edlundilta: *J. L. Runebergs* samlade arbeten. Normalupplaga. IV bandet. 4: —. — *Z. Topelius,* Samlade skrifter. Ser. II. Vihko 15—16. — *O. M. Reuter,* Marjapensaille ja hedelmäpuille vahingollisista hyönteisistä ja niitten karkoittamiskeinoista. —: 30. — Pieni asetuskokoelma. 37. (Uusi lisätty painos). Nid. —: 75, sid. —: 95. — Yksiäänisiä sotilaslauluja marssiessa laulettavat. —: 75. — Sotilaslauluja. Marssiessa laulettavat —: 25.

K. J. Gummerukselta: *E. Johansson,* Oppikirja uuden ajan filosofian historiassa. 5: 50. — *E. Vänttinen,* Laskuoppi. 1: 50. — *K. Grotenfelt,* Suomen historia uskonpuhdistuksen aikakaudella 1521—1617. Vihko 3. —: 85.

Werner Söderströmiltä: *Y. K. Yrjö-Koskinen* ja *O. A. Forsström*, Suomen historia kansakouluja varten. 1: 10.

Eero Erkolta: *C. M. Norman-Hansen*, Suomesta ja Venäjältä. 2: 50.

Kansan lehden kustannustoimistolta: *N. R. af Ursin*, Työväen ammatillisesta ja poliitillisesta liikkeestä Euroopan suurissa sivistysmaissa. (Kansan lehden julkaisuja II). –: 25.

J. F. Olàn'in kirjakaupalta: *A. Tarkkanen*, Pyhän raamatun historia kansa- ja kiertokoulujen tarpeeksi. 9:s painos. —: 75.

Keski-Suomen kansanopistolta: Keski-Suomen kansanopiston sekä Äänekosken emäntä- ja isäntäkoulun vuosikertomus lukuv. 1899—1900, toimittanut K. Erikson. —: 50.

Kiteen nuorisoseuralta: Kiteen nuorisoseuran julkaisu kymmenvuotisjuhlaan 1900. —: 75.

Tekijältä: *Eetu Lohipoika*, Vihurissa. Kimppunen runoelmia vuodelta 1899. 1: —.

E. Forsgreniltä: *M. G. Schybergson*, Mikael Speranski. (Hyvää lukemista I.) 1: 25.

Senaatin kulkulaitostoimituskunnalta: Keis. Suomen senaatin kulkulaitostoimituskunnan kertomus vuosilta 1896–1898. II. Valtionrautateitten käyttäminen. (Kertomusta seuraa „kuviollisia karttoja ja tauluja“ eri vihkona).

Rautatiehallitukselta: Les chemins de fer de l'État du Grand-Duché de Finlande. I—II.

Suomen lähetysseuralta: Hengellisiä lauluja ja virsiä. I. Nuottipainos: 8: —; tekstipainos: –: 85.

Duodecim, n:o 5-6: J. J. Karvonen, Katsaus lääketieteen kehitykseen 19:llä vuosisadalla (jatk.). — G. Komppa, Protamineista. — Hj. Törnroth, Larginin käytännöstä akuuttisen gonorreen hoidossa. — Referaatteja, y. m.

Finsk veterinärtidskrift, n:o 4: O. V. Löfman, Ett och annat om nyare kastrationsmetoder. — Sama: Uterusamputation verkstäld å ett svin. — Sama: Brott af hofben med öfvergång till läkning, y. m.

Finsk tidskrift, n:o 6: S. Garjuschin, Hungersnöden i Ryssland 1898–99. — E. Nervander, Från den finska skulpturens vår. C. E. Sjöstrand. II–III. Katsauksia, kirjallisuutta, y. m. — N:o 1—2 (T. XLIX): K. Tallqvist, Den bibliska historien i kilskriftliteraturens belysning. I-III. — J. V. Björksten, Den kooperativa rörelsen i England. — R. Lindqvist, En tempeldröm och ett tempel. Till minne af arkitekten Alexander Hvitberg. — M. G. Schybergson, Den tyska historikerdagen i Halle. — Katsauksia, kirjallisuutta, y. m.

Dansk Tidskrift, heinäkuu: Knud Berlin, Finlands statsretlige Stilling til Rusland. — H. O. Lange, Religion, Stat og Teologi i det gamle Ægypten. III. — Thade Petersen, Den prøjsiske Skattereform, y. m. — Elokuu: Aug. Goll, Forbrydelse og Foraarsagelse. — B. Hahn, Den israelitiske Kvinde. — Jul. Clausen, Nogle Breve fra J. C. Drewsen til J. F. Schouw. — C. K., Censuren i Rusland. — Robert Hermanson, Finlands statsretlige Stilling, y. m. — Syyskuu: H. L. Møller, Dansk Studehold og Studehandel i det 16. og 17. Aarhundrede. — Edv. Lehmann, Det videnskabelige Verdensbroderskab. — Niels Bratt, Det første stortingsvalg med almindelig stemmeret. — Karl Kohl, Grev Muravieff og Ruslands Udenrigspolitik, y. m.

Kansakoulun lehti, n:o 12: K. L., Kansakoulunopettajain yliopistolliset jatko-opinnot. I. — A. J., Muruja. I. II. — Kirjallisuutta, y. m.. — N:o 15–16: S. J. Cleve. — E. T., Kiertokoulun tehtävä. — A. J., Muruja. IV. V. — J. Larsen, Tanskan uusi kansakoululaki II, y. m.

(Jatk.)

Oikaistavaa. Siv. 385 riv. 9 on: 145, lue: *415*; r. 11 on: 1890, l.: *1899*; s. 393 r. 11 alh. on: kansallisia, l.: *kausalisia*.

Gerhart Hauptmann.

Gerhart Hauptmann.

Kirjoittanut

GUSTAV SCHMIDT.

Suomennos tekijän käsikirjoituksesta.

Gerhart Hauptmannin nimeä seuraa yleensä jälkikaikuna mahtisana: naturalismi; vieläpä senkin jälkeen kuin runoilija joksikin aikaa taipui symbolistiseen suuntaan on tämä nimitys hänen taiteelleen säilyttänyt kaikunsa. Kun hän, joka satudraamallaan saavutti suuremman menestyksen kuin kukaan nykyajan nuorimman Saksan näytelmärunoilijoista, sangen pian tämän jälkeen antoi julkisuuteen jälleen niin naturalistisen draaman kuin „Ajuri Henschelin“, niin näyttivät tosiaankin kaikki ne olevan oikeassa, jotka olivat luulleet huomanneensa Hauptmannin päävoiman esiintyvän naturalistisessa taiteessa. Jos kuitenkin vertaa mainittua murhenäytelmää runoilijan „naturalistisiin“ tuotteihin, niin pistää heti silmiin, että naturalismilla tässä, samoin kuin hänen uusimmassa kappaleessaan „Schluck und Jau“, on olennaisesti toinen, vähempiarvoinen osa kuin Hauptmannin runottaren aikaisemmissa draamoissa. Runoilija on kasvanut ja kohonnut pois doktrinin ahtaasta ohjelmasta moninaisen taistelun jälkeen ja on vihdoin voittanut naturalismin taideprinsiippinä. Sillä taideprinsiippinä, todellisena taiteena on hänelle naturalismi ollut yhtä hyvin kuin Arno Holzille, luonnon ja todellisuuden saarnaajalle,

jos kohta runoilijamme koettikin saamiansa herätteitä omaan tapaansa kehittää. Niinkuin tunnetaan, saapui Holzin teoria Saksaan Ranskasta. Kun totuuden vaatimus 1885 vuoden seuduissa taas uuden kerran kaikui saksalaisessa kirjallisuudessa, kun ensimäinen myrsky päättyi korkealle kohonneen psykologisen realismin, hyperestetisismin ynnä muiden „ismien“ synnyttämiseen, esiintyi n. s. johdonmukainen naturalismi teoreettisessa, alastomassa muodossaan. Itsessään on tämä luonnon ja totuuden vaatimus saksalaisessa kirjallisuudessa, joka kerta kun se on esiintynyt, ollut täysin oikeutettu, se on ollut iloisen vallattomana musiikkina aikansa eläneen, maneeriin jäykistyneen taiteellisen katsantotavan hautajaisten jäljestä. Ja niinpä oli, niinkuin kultuuri ainakin määrää taiteen ilmakehän, myöskin 15 vuotta sitten se liike kaikin puolin kiitosta ansaitseva, joka asettui vastustamaan epigonien runoutta, runoutta, joka osoitti arkeologisia, juomailoisia, usein arvottomia taipumuksia. Nykyajan kultuuri moninaisine virtauksineen vaati nuoren sukupolven huomiota, filosofinen systeemi yli-ihmisyydestä sekä osittainen Schopenhauerin pessimismi, kehitysteoriat luonnontieteellisellä alalla sekä patologian ja psykiatrian saavuttamat tulokset, kaikki ne kysymykset, joita käsitetään sosialisten kysymysten nimellä, naiskysymys, avioliittoproblemit, „teollisuusraivo“ ja muut ainekset tunkeutuivat esiin vastustamattomalla voimalla. Ja kaikki nämät kultuurifaktorit tulivat hedelmällisiksi, kaikki ne kuvastuivat näiden nuorten myllertäjäin ja ryntääjäin luomistyössä, jotka sotahuuto „taiteen uudistus“ oli kutsunut jalkeille ja tempaissut pyörteeseensä. Mutta paha vain: ei ollut tällä kertaa ketään uimataituria heidän joukossaan, ei ketään personallisuutta, jolla olisi ollut sellainen voima ja itsenäisyys, että hän olisi voinut yhdeksi koota nuo esiin orastaneet nykyaikaisen taiteen alut, niin paljon kuin onkin syytä yhdelle tai toiselle antaa hyvä jälkimaine heidän yksityispyrinnöistään. Tavoitellun ihanteen toteuttamisesta oltiin melkein yhtä kaukana kuin tuon äkillisen liikkeen alussa. Silloin sai 1888:n tienoissa naturalismi puheenvuoron. Arno Holz, alkujaan itse yksi myllertäjiä, toi esille tuon, niinkuin hän arveli, kerrassaan uuden teorian. Perustuen pääasiassa Zolan tunnettuun lauseeseen („une oeuvre d'art est un coin de la nature vu à travers un tempérament“ — „taideteos on palanen luontoa katsottuna temperamentin läpi“) hänen silmämääränsä oli tehdä ulkomaailma täysin objektiviseksi; taiteella tulee olla pyrintönä olla jälleen luontoa, kuuluu

uuden lakikirjan („Die Kunst, ihr Wesen und ihre Gesetze“ — „Taide, sen olemus ja lait“) ensimäinen käsky. Kaiken taiteen tulee pyrkiä tosiasiain mahdollisimman yksityiskohtaiseen jäljentämiseen, mitä tarkimpaan ja tunnollisimpaan vaikutteiden kuvaamiseen, taideteos ei saa ilmaista enempää, kuin että se on olemassa, sen tulee suorastaan korvata todellisuutta. Näistä muutamista sanoista jo kuvastuu selvästi koko teorian rajaton formalismi, jolla oikeastaan on sangen vähän yhteistä Zolan opin kanssa. Zola tosin omisti itselleen „naturalistin“ nimen, mutta pani siinä erityisesti painoa runolliselle „temperamentille“, sillä hän on toki liiaksi oikea runoilija Goethen tapaan voidakseen tukahuttaa taiteellista omaatuntoa; hän katselee nuuskien (kuten eräs uudenaikainen saksalainen estetikko drastillisesti lausuu) ulkomaailmaa, mutta hän muodostaa sen runollisesti uudestaan itsessään ja synnyttää voimakkaan runoilijalentonsa avulla tuon rikkaan, usein liiankin rikkaan symbolismin, joka ainakin yhtä paljon, jollei enemmänkin kuin hänen naturalisminsa on hänen tuntomerkkinään. Tosin näytti sangen rohkealta tuo Holzin tekemä muovailu Zolan väitteestä sellaiseksi kuin hänen (Holzin) teoksensa opettaa. Varmaa, tervettä tuotteliaisuutta uhkaava vaara on tarjolla. Samalla jo alussa tunkee esiin monet epäilykset: voiko ylipäänsä olla olemassa sellaista periaatteellista naturalismia: voiko draaman ja romaanin käytettävissä olevain keinojen, sanan, avulla kuvailtu todellisuus saavuttaa sellaista välittömyyttä kuin todellisuus itse? ja voiko naturalismi, sellaisena kuin Holz sen julisti, vaatia enää itselleen taiteen nimitystä. Käytäntö pian rankaisi teoriaa valheellisuudesta. Holzin ja Schlafin sepittämistä proosanovelleista ja myöhemmin molempain näytelmästä „Familie Selicke“ näkyi, että runoilijan yksilöllisyys ei ollut niinkään helposti tapettavissa, ja joskin nähtävästi tuo etupäässä lyyrillisyyteen taipuva Johannes Schlaf oli siihen syypää, niin todisti Holzin huvinäytelmä „Die Sozialaristokraten“, kuinka vähän käytännössä kelpaava oli hänen teoreettinen perustuslakinsa.

Mutta Hauptmann! Eikö moisessa kappaleessa kuin „Majavannahkaturkki“ (Der Biberpelz) Holzin ihanne ole toteutettu „keksijänsä“ rohkeimpiakin odotuksia vastaavalla tavalla? eikö tässä ole esillä palanen maailmaa kaikkine liitteineen, Tainen „milieu“, *ilman* mitään taiteellista pyöristystä, *ilman* mitään situatsionin luonteisiin vaikuttamaa pakkoa, *ilman* mitään paatosta mielialoissa ja kielessä? Tosiaan, kaikki on mitä

kauneimmin yhtäpitävää lainlaatijain vaatimusten kanssa. Ja kuitenkin on tämä teos, näyttämöllä esitettynä, runoilijan vähimmän tyydyttävä, estetikosta ainoastaan kummallinen kuriositeetti (harvinaisuus), mieltäkiinnittävä taideteelmä. Mutta Hauptmannin teokset kokonaisuudessaan osoittavat kyllin selvästi, että runoilija on ahkeroinut pyrkiä *omaa* asettamaansa tarkoitusperää kohti. Suuret, pysyväiset taideluomat ovat aina syntyisin sellaisesta nerosta, joka tosin seisten juurillaan omassa ajassaan, mutta laajeten yli oman aikakautensa virtausten, on ne pusertanut esiin taiteilijaelämän ja synnynnäisen maailmankatsomustavan runollisena tuotteena, osana omasta itsestään. Ne eivät ole päivätyötä taiteilijamaneerille, eivät mestarin äkseerausta, eivätkä almupaloja rahvaalle. Gerhart Hauptmannia on usein kyllä syytetty, että hän muka aina on seurannut kulloinkin vallitsevaa muotia, vieläpä koettanut päästä senkin edelle. Sitä vastaan ei voida kylliksi painokkaasti vedota siihen, että hänen teoksissaan on huomattavissa kehityssarja sisällisen kypsymisen eri asteilla olevan kirjailijan tuotteita. Nykyään, jolloin johdonmukaisessa muodossaan esiintyvää naturalismia voimme pitää ikäänkuin yli-ikäisenä hedelmänä, on mielestämme ratkaistu asia, että Holzin teoria käytäntöönpantuna voi olla ainoastaan tyyliprinsiippinä. Hauptmannin on, kuten jo huomautettiin, vihdoin onnistunut sille kannalle kohota; näiden muutosten seuraaminen hänen teoksissaan on seuraavien lehtien tarkoitus.

*

Aluksi esitän tavalliset tiedot Hauptmannin ulkonaisista elämän vaiheista sen mukaan kuin ne tunnetaan. Runoilijamme on shlesialainen (synt. 15 p. marrask. 1862 Obersalzbrunnissa). Perhe on peräisin köyhästä shlesialaisesta kutojaväestä; vielä isoisä oli nuoruudessaan istunut kangastuolissa. Isästä on tullut varakas mies, majatalon isäntä mainitussa kylpypaikassa. Häntä kuvaillaan sivistyneeksi, ankaraksi mieheksi, äitiä lempeäksi, terveeksi luonteeksi, jonka isän perheessä vallitsi herrnhutilainen ilma. Tätä runoilijan polveutumista shlesialaiselta pohjalta ei ole vähäksi arvattava; kotipaikkansa maaperällä on Hauptmann seisonut kaikessa runoilussaan, kotipuolen murre, kotipuolen sadut, kotipuolen mystiikki ovat pysyneet hänen ominaan, kotiseudulla tapahtuvat useimmat hänen näytelmänsä, ja niissä esiintyy shlesialaisia luonteita. Ensi

lapsuusvuotensa Gerhart vietti reippaana, iloisena kyläprinssinä synnyinpaikallaan. Häntä, joka jo silloin parhaiten viihtyi vapaassa luonnossa, ei voinut oikein miellyttää sisään suljettu elämä Breslaun pensionissa näemme hänet, suoritettuaan töin tuskin realikoulun kolme alinta luokkaa — osaksi isänsä taloudellisen vararikon pakoittamana — harjoittamassa erään enonsa tilalla maanviljelysopintoja. Pian kuitenkin hänen mielensä täälläkin täytti syvä tyydytyksen puute, ja 1880 seurasi ero enon herrnhutilaishurskaasta perheestä. Aikaisin jo oli poika ilmaissut taipumusta kuvanveistoon; kehittyäkseen siinä meni tuo kahdeksantoista vuotias nyt Breslaun taideakatemiaan. Mutta uudelleen herätti tuo järjestelmällinen, käsityöläistapainen opetus ja ankara koulupakko hänessä vastenmielisyyttä; ivallisissa säkeissä hän yhä väkevämmin ilmaisi mielialansa ja niinpä näki hän jo taiteilijauransa toisena vuonna itsensä eroitetuksi laitoksesta. Vielä vuosikauden nautti hän yksityisesti erään hänelle hyväntahtoisen professorin opetusta, mutta sitten pääsi levoton puoli taas hänessä vallalle. Prof. Haertel oli ymmärtäväisesti suosinut hänen yhä voimakkaammin esiin pyrkiviä runollisia taipumuksiaan. Hän yhdessä nuorukaisen muiden suosijain kanssa sai Sachsen-Weimarin suurherttualta aikaan, että Hauptmann 1882 pääsi yliopistoon historian ylioppilaaksi. Täällä tapaamme hänet luonnontieteellisesti sivistyneitten toverien piirissä harjoittamassa varsinkin filantropisia opintoja. Siinä sivussa harjoitti hän innokkaasti kuvanveistoa ja runoilua. Kuitenkin hän kohta erosi tuosta runottarien kaupungista matkustellen pitkin valtameren rantaa Välimerelle, Marseillesta Italiaan, täynnä ihmisystävällisiä aatteitansa; ennen kaikkia järisytti hänen mieltään syvästi espanjalaisten ja italialaisten rantakaupunkien sosialinen kurjuus. Toisenkin kerran vie hänen tiensä Italiaan: vaan tällä kertaa on se Michelangelon taide, joka vaikean sairauden ohella pitää häntä vangittuna pyhässä kaupungissa. Parannuttuansa hän etsii Dresdenissä enempää kehittymistä. Ajoittain hän unelmoi molempain taiteittensa yhdistämistä, joiden välillä hän yhä ratkaisematta horjuu edes takaisin; mimiikissä ne hänestä näkyivät yhteensulaneilta. Hän on vallan tosissaan tässä haaveilussaan, sillä 1885 tapaamme hänet aloittelevana näyttelijänä Berlinissä. Kaupunki pidättää hänet sittenkin, kuin hänen oli täytynyt luonnollisten edellytysten puutteessa luopua näyttelijän uralta; mentyään samana vuonna naimisiin asettaa hän kotinsa Erkneriin lähelle Berliniä. Täällä valittujen ystäväin seurassa

hän riippui kiinni entisissä harrastuksissaan; 1888 vihdoin runoilija lopullisesti vihki itsensä runottarelle, „der Frau mit Kranz und Leier". Neljä vuotta hän eli Erknerissa ja täällä syntyivät hänen ensimäiset runotuotteensa; 1891 hän asettui asumaan uudelleen kotiseudulleen Shlesiaan, Schreiberhauiin, eläen kanssakäymisessä sen luonnon ja kansan kanssa, josta hän on peräisin.

*

Hauptmannin ensimäinen runollinen toiminta tapahtui jo hänen ollessaan Breslaun koulussa. Myöhemmin ilmestyi vihkonen lyyrillisiä runoelmia, jonka hän kuitenkin kohta hävitti. Lyyrikkona hän sen jälkeen ei enää ole esiintynyt julkisuudessa, mutta hänen lahjakkuutensa tällä runouden alalla käy toki kyllin selvästi ilmi näytelmissä „Hannele" ja „Uponnut kello" tavattavista lukuisista lyyrillisistä kohdista. Myöskin tuon kaksikymmentäkaksivuotiaan runollinen itsetunnustus, abstraktinen eepillinen runoelma „Promethidenlos" peruutettiin kirjakaupasta. Tässä esittää hän meille kaiken, mitä hän nuorukaisena oli ja mikä häntä liikutti; „das Sichausleben" näytti hänestä ensimäiseltä velvollisuudelta. Ylempänä mainitun matkan varrella paljastuvat runoilijan pyrkimykset; noiden 13 laulun sankari, Selin, on runoilijanuorukainen itse, Selinin kokemukset ovat taiteilijan vaellusmatkoja; hän auttaisi lievittämään hätää, missä se on lievitettävissä, mutta hän myös rakentaisi uutta, kun hän vihdoin on parantunut pelastusvimmastaan; runous tulee hänen elämänsä tähdeksi, mutta runoilijan kohtalot ajavat hänet kiroomaan maailmaa ja vihdoin kuolemaan. Ei maksa vaivaa lähemmin käydä runoelman sisällyksestä selkoa tekemään. Heti huomaakin että ollaan tekemisissä Byronin Childe Haroldin epäkypsän mukailun kanssa. Paljon tehtyä puhetta, nuoren runoniekan pitkäpiimäiset esitykset aistillisesta himosta, mauttomuudesta, runoudesta y. m. eivät anna tilaa minkään tunnelman syntymiseen; tosin paikoin välähtää salama synkeistä pilvistä, mutta yleensä painaa lukijaa ahdistava ummeilma kaikkialla niin kauheasti, ettei mikään tyydytyksen tunne ole mahdollinen. Kuitenkin on perussävy, joka käy läpi eepoksen, kuvaava nuorimman Saksan myrsky- ja ponnistuskauden nuorille runoilijoille: melkein kaikki he sairastavat messiashulluutta, ja joskin he lopulla tulevat selville riittämättömyydestänsä, niin tapahtuu heidän lankeemuksensa toki vielä suurella teatralisella

effektillä. Myrsky- ja ponnistusajan teelmänä on „Promethidenlos"illa merkityksensä Hauptmanniin nähden, joskin runoilijalta puuttui se, mikä niin erinomaisesti kuvaa muita aikalaisia: kielen hienoksi hiottu käyttäminen todella loistavien kuvauksien, mukaansa tempaavain intohimojen ja järisyttävimpien kurjuuden kuvien aikaansaantiin. Toiselta puolen on myös Hauptmannin luja vakaumus, että hän voi auttaa, parantaa; hän on täynnä pyhää totuutta astuessaan alas maailman näyttämölle, hän identifieraa itsensä kärsivien kanssa ja tuntee useinkin tuskalla, että hänellä ei ole mitään etevämmyyttä vähäpätöisimmänkään rinnalla. Ja kuinka hän todellakin on astunut alas, kuinka hän on osannut saada runoutta esille jokapäiväisestä elämästä, siitä antaa kaunopuheisen todistuksen hänen ensimäinen novellintapainen harjoitelmansa „Bahnwärter Thiel" (1887). Hän on ainoastaan mitättömän pieni osa liikenteen koneistossa, tuo Jumalaa pelkäävä isä Thiel, turtuneen itsensä kieltävänä tekee hän ijankaikkisen yksitoikkoista työtään, mutta ihanteensa on hänellä yhtä kaikki: hänen pikku talonsa, josta hän toista vaimoaan, voimakasta, raakaa Leenaa koettaa pysytellä poissa, niin kauan kuin se on mahdollista, on hänestä pyhitetty alue; hänen rakkaan ensimäisen vaimonsa henki näyttää siinä vielä asustavan; hänen pikku poikansa ensimäisestä aviosta, surkastunut, pahoin pidelty Tobias, on hänen silmäteränsä, hänen toivonsa; hänen tähtensä hän elää ja tekee työtä; ja kun sitten vaimo, jonka karkea, aisteja hurmaava ruumiillisuus häntä lamauttaa ja kahlehtii, huolimattomuudesta antaa hänen rakkaan Tobiaksensa joutua päälle syöksyvän junan pyörien alle, sortuu koko maailma hänen päälleen, ja hän tulee mielipuoleksi ja tappaa mielestään syyllisen äitipuolen ja tämän vastasyntyneen lapsen. Hauptmann osoittautuu tässäkin vielä oikeaksi myrskykauden lapseksi, mutta hän on ottanut aimo edistysaskeleen eepoksen tekijää kohden. Hänen oma personallisuutensa ei esiinny enää koomillisen kömpelönä vaikuttimena kertomuksen tapauksiin; mutta pääasia on, että on saavutettu tyyni, yhtenäinen tunnelma, ja sitä puolestaan kannattamassa on varma, rikas symboliikka luonnonkuvauksissa ja toiminnan kehyspiirteiden esityksessä. Meistä näyttää kumminkin liian rohkealta lähteä tämän novellin ja myöhemmin mainittavan kertoelman „Der Apostel" nojalla ratkaisemaan, mikä merkitys Hauptmannilla on eepoksessa. Runoilija nimittää niitä molempia harjoitelmiksi (Studien), ja sellaisina niitä pidettäköön.

Vuonna 1888 hän tutustui naturalistisiin aatteihin personallisessa seurustelussaan Arno Holzin kanssa. Kiitoksensa saamistaan vaikutelmista hän lausuu viisinäytöksisellä draamallaan „Vor Sonnenaufgang". Hauptmann ei suinkaan umpimähkään yhtynyt Holzin teoriaan. Että näyttämöltä oli verrattain helpointa „vaikuttaa niinkuin todellisuus", sen tiesivät jo 18:nen vuosisadan lopun myllertäjät ja ryntääjät, jopa Shakespearen vallankumoukselliset edelläkävijät anastivat näyttämön. Myöskin sovinnainen tyyli oli jo kaikessa hiljaisuudessa hyväksytty draaman edellytykseksi; monologin pannaan julistaminen, puhekielen — osittain kamala — vääristeleminen, kuvaelmiin jakamisen poisheitto, näyttämöllisten välihuomautusten tulva, siinä on muutamia kohtia, joiden huomioon ottamista jo ennen Holzin esiintymistä oli pidetty hyvänä avuna. Mieltymys yleisesti esiintyvään pyrkimykseen ja harras halu räikeiden kuvausten esittämiseen osoittavat toiselta puolen, että Hauptmann on saanut vaikutuksia Zolalta, Tolstoilta ja Ibseniltä. Ja vihdoin oli nuorella runoilijalla itselläänkin jo koko joukko taipumusta konkretiseen, kouraantuntuvaan, joka taipumus suurimmaksi osaksi lienee johtuva hänen kuvaamataiteellisista lahjoistaan. Ei ainoastaan ensimäisessä draamassa, vaan myöskin molemmissa seuraavissa, — jotka teräväpäinen kriitikko Bartels ensiksi on yhdistänyt ensimäiseen ryhmään kuuluviksi — on hänellä naturalismi, sellaisena kuin sen Holz hänelle esitti, vain keinona antaa elämän äärimmäisyyksille hienompi esitys, panna syvällisempää painoa ihmisen psykologisiin ilmiöihin. Mitä tämän sarjan runolliseen arvoon tulee, niin nuo kolme kappaletta ovat pääasiallisesti Ibsenin mukaan tehtyjä jäljittelyjä, joihin hän tapasi aiheita Saksasta ja joihin hän valoi oman henkensä, pyöristettyjä kokonaisuuksia, joissa ilmenee Hauptmannin taiteilijatahdon kaikki puutteet. Vasta „Die Weber"issä, „Biberpelz"issä ja jossakin määrin „Hannele"ssa esiintyy naturalistinen muoto täysin kehkeyneenä. Hauptmannin raju muodostuskyky, joka ennen tuli liiankin selväksi, näyttää hävinneen, mutta samalla tulee meidän ratkaistavaksemme kysymys tämän Hauptmannin uuden taiteen syntymisen syistä. Onko se johtunut runoilijan itsetietoisesta tarkoituksesta, vai onko sen täydellisyyttä edistänyt se keskittämiskyvyn puute, jonka jälkiä tulemme usein tapaamaan? „Vor Sonnenaufgang" vie meidät shlesialaisen vuorikaivoskylän kammottavaan ilmanalaan, missä kaikkiin paheihin, juoppouteen, mässäämiseen ja irstauteen vaipuneet, upporikkaat talonpojat imivät veren

kuiviin köyhistä, nälkään nääntymäisillään olevista vuorityömiehistä. Erääseen noita kurjia juomariperheitä, johon muudan ensi luokan roisto, tunnoton, rahanahne berliniläinen insinööri Hoffmann on tullut naimisen kautta, osuu joutumaan nuori sosialidemokratinen yllyttäjä, tohtori Alfred Loth, Hoffmannin entinen opintokumppani, joka tahtoo tutkia työväen oloja vuorikaivannoissa. Hoffmannin käly Helene, paheiden suossa terveenä säilynyt talonpoikaistyttö, joka, saamatta olla rauhassa edes oman lankonsakaan tungettelevaisuudelta, haluaa päästä pois näistä kauheista oloista, mieltyy Lothiin. Lothin ajama raittiusaate saavuttaa hänen suosionsa, he menevät kihloihin ja epätoivon kiihkolla kiintyy tyttö Lothiin. Tämä ei vielä aavista, miten tytön isän laita on, joka juovuspäissään on ihan tekemäisillään väkivaltaa omalle tyttärelleen, hän ei tiedä, että äitipuoli viettää yönsä tyttärelle aiotun sulhasen kanssa, että Hoffmannin lapset paloviinamyrkyn tuhoa tuottavain vaikutusten seurauksista jo heti syntymänsä jälkeen joutuvat turmioon. Viehättävä, viaton rakkauden aika koituu Lothille ja Helenelle. Tyttö ei voi paljastaa sulholleen perheoloja, eikä hänkään niitä sen enempää tiedustele. Kaikki on heidän kesken sovittu pakoa varten tuosta uudenaikaisesta Sodomasta; sinä yönä, jolloin Hoffmannin vaimo saa kuolleena syntyneen lapsen, aikovat he kenenkään tietämättä lähteä kylästä. Silloin avaa Lothin silmät muudan vanha ystävä, joksi hän tuntee perheen lääkärin, ja vast'ikään niin kiihkeä rakastaja jättää, tyttönsä, ottamatta kuuleviin korviinsa ystävänsä puhetta, kun hän selittämällä perinnöllisyyttä koettaa saattaa asiat ennalleen. „Auttamattomasti!“ — „Ei koskaan enää!“ nämä sanat vain saa petetty tyttöparka luetuksi Lothin jäähyväiskirjeestä, sitten valtaa hänet epätoivo ja hän lopettaa elämänsä. — Kappaleen alkoholismia vastaan suunnattu tendenssi on selvä, ja antaisimmekin sille tunnustuksemme, ellei Loth ryhtyisi pitkäveteisiin selityksiin alkoholin hävityksistä ja läpi kaikkien näytösten perin julkisesti, usein haetulla, mauttomalla tavalla toisi ilmi inhoaan sitä vastaan: antaahan toki runoilija Helenen sortua juuri ristiriitaan, joka on hänen ympäristönsä ja apostolin prinsiippien välillä. Draaman kokoonpanosta huomaa vielä selvästi tekijän vasta-alkajaksi; vaikka se tosiasia käykin selväksi, että Hauptmannilla jo kirjallisen toimintansa alussa on hämmästyttävä havaintokyky, niin tympäisevästi vaikuttaa kuitenkin, että hän teokseensa on kasannut enimmäkseen inhoittavia, räikeävärisiä ku-

vauksia, joita tuskin yksikään valonsäde pääsee kultahohteellaan lieventämään, mutta jotka saivat haltioihinsa Berlinin „Freie Bühne"n, vapaan teatterin, yleisön. Tositraagillisuudesta, jossa tulee kysymykseen ollako vai ei, ei „Vor Sonnenaufgang"issa voi olla puhettakaan; sen tavan, jolla Hauptmann koettaa saada tendenssin näkymään, täytyikin tukahduttaa kaikki traagilliset aiheet jo alkuunsa: perin pohjin rappeutunut yhteiskunta toisella, kypsymätön, pelkurimainen prinsiipeillään ratsastaja toisella puolen eivät ole sellaisia lähtökohtia, joista voisimme odottaa pakoittavaa ristiriitaa. Runoilijalla on tietysti oikeus suunnitella probleminsa äärimmäisyyksiin meneville edellytyksille, mutta sittenpä vaadimmekin järkähtämättömän johdonmukaista suoritusta juuri samoilla edellytyksillä. Mutta tässä ei käsitä, miksi Helenen täytyy sortua, miksi Loth, jota hänen rakkautensa oli näennäisesti niin vahvistanut, peräti kurjalla paolla välttää yhdistymistä rakastettunsa kanssa; surkeita ovat tapahtumat koko kappaleessa, surkea, kamala, kiusallinen on loppuvaikutus, joka katsojalle tai lukijalle siitä jää.

Perinnöllisyydellä on toisessa draamassa „Das Friedensfest" (1890) vielä huomattavampi sija. Jos Hauptmann „Vor Sonnenaufgang"issa ei ollut uskaltanut perinnöllisyyden pohjalle, jota Helenen personassa edellytetään, rakentaa valoisaa tulevaisuuden kuvaa, niin tarjoo hän meille uudessa näytelmärunossaan sovinnollisen loppusävelen, joka on hänelle varmana takeena kysymyksessä olevan luonteen psyykillisestä parantumisesta. Me tapaamme tässäkin — tapahtumat ovat sijoitetut yksinäiseen maataloon lähelle Erkneriä — henkilöluettelon „toimivissa ihmisissä" varsin eriskummaisen perheen koolla. Vanha tohtori Scholz on niin henkisesti kuin ruumiillisesti rappeutunut; lapsensa hän on vallan anteeksiantamattomalla tavalla jättänyt joutumaan hunningolle; äidin hän on palvelusväen silmissä saattanut rumien epäluulojen alaiseksi, ja kun nuorin poika Vilhelm sentähden on nostanut kätensä häntä vastaan, on tuo kelpo puoliso ja isä lähtenyt maailmalle. Mutta jäljelle jääneetkään eivät ole voineet keskenään sopia: Augustasta on yhä enemmän ja enemmän tylsistyvän äitinsä rinnalla tullut hysteerinen, katkeroitunut vanha piika; Robert, vanhin poika, on isällisen kasvatuksen onnistunein tuote; hän uskoo tosin perinnöllisyyteen ja kiusaa sillä Vilhelmiä, mutta kääntää kuitenkin päättäväisesti selkänsä ajatuksille, jotka siitä hänelle johtuvat, antautuu hävyttömään kyynillisyyteen ja sokeaan vihaan kaikkea vastaan,

mikä häneen tekee kauniin, jalon ja terveen vaikutuksen. Äiti ja sisar ovat herenneet hänestä välittämästä. Vilhelm yksin on koettanut ponnistella ylöspäin; hän on soittotaitelija, self-made man, hänellä on morsian, joka voimiensa mukaan koettaa karkoittaa hänen synkkiä ajatuksiaan. Juuri nyt, joulun aatoksi on hän morsiamensa äidin, rouva Buchnerin kanssa päättänyt saada aikaan sovinnon isän ja pojan välille. Vilhelm saapuu heidän kummankin jälkeen Erkneriin, jonne jo sekä Robert että kenenkään odottamatta vanha Scholzkin ovat ilmestyneet. Ida koettaa saada sulhastaan tarkoituksensa puolelle, tämä katsoo onnistumisen miltei toivottomaksi, hän kertoo morsiamelleen elämänsä kulun, kertoo „kirotusta“ syyllisyydestä, joka häntä painaa: tyttö antaa hänelle kaikki anteeksi, koska luulee ymmärtävänsä häntä. Ja tosiaankin Vilhelm lankeaa polvilleen isänsä eteen, kun tämä äkkiä tulee sisälle, ja sopertaa rukoilevan pyyntönsä, järisyttävän kiitoksensa, sitten hän menee tainnoksiin. Seuraa yleinen sovinto, Robert näyttää parantuneen ilkeästä kyynillisyydestään, Augusta ja äiti syleilevät kumpikin isää, Vilhelm tuntee itsessään olevan uuden hengen: „Te molemmat kultaiset sielut olette vapauttaneet minut. Nyt alkaa aivan uusi elämä!“ ja voimaakin hänellä on saada jotakin kunnioitusta ansaitsevaa aikaan. Mutta aivan vähitellen hiipii taas pimeyden henkiä esille. Robertin rivous puhkeaa aluksi hiljaa, sitten yhä kovemmin esille, Augustan epäsuosio liittyy tähän räikeään epäsointuun, ja molemmat yhtyneinä inhoittavaksi ruokottomuudeksi Robertin puheessa saattavat vanhan ukko Scholzin äkkiä raivostumaan, hän ajaa ulos Robertin ja päästyään kerran suuttumaan, viskaa hän vihansa myöskin Vilhelmiin, joka lempeästi koettaa häntä tyynnyttää. Kohtaus vie hänen tajunsa sekaisin, avutonna kuin lapsi hän pakenee Vilhelmiä, jonka hän taas on näkevinään käsi koholla edessään: silloin hän halvauksen kohtaamana kaatuu poikansa syliin. Ja juuri tämä loppu johtaa Vilhelmin takaisin hänen synkkiin mietiskelyihinsä, hänestä tuntuu ikäänkuin hän heräisi jostakin syvästä huumauksesta. Nyt hänet hurmaa Idan olento, harhakuvat häipyvät, sitten ne hiipivät uudestaan esiin, ahdistavat hänen henkeään, saavat hänet valtaansa, milloin hän huomaa Robertin koko häijyyden, milloin taas väistyy parempi tietoisuus mielikuvitusten tieltä, ja hän päättää hyljätä Idan. „Ajattele sitä, mitä olet täällä nähnyt! onko meidän perustettava tämä sama koti uudestaan?“ kysyy hän häneltä. Mutta Ida on ja pysyy toivorikkaana, pelotonna, hän luottaa Vilhelmiinsä;

„Vilhelm, minä en ole mitään ilman sinua! minä olen kaikki sinun kauttasi — älä luovu — minusta — onnettomasta — tyttöparasta!“ Se on pelastava sana. Vilhelm tietää, että hänen on lupa, että hänen täytyy elää. „Minä vannon sinulle nyt“ . . . sanoo hän innoissaan, silloin katkaisee hänen puheensa sydäntä vihlova huuto viereisestä huoneesta. Isä Scholz kuolee. Vielä kerran näyttää Vilhelmin koko sisällinen ryhti luhistuvan kokoon, mutta kiivas, äänetön sisällinen taistelu saa hänet siksi tointumaan, että hän käsi kädessä Idan kanssa voi päättäväisesti astua kuolinhuonetta kohti. — Samoin kuin Tolstoin „Pimeyden valta“ oli „Vor Sonnenaufgang“in esikuvana, samoin oli Ibsenin „Kummittelijat“ „Friedensfest“in esikuvana. Tosin kummallakaan draamalla ei ole mitään tyypillistä merkitystä, ne ovat kypsymättömiä kokeita, joissa vielä kaipaa tyynesti luovaa mestaria. Jotakin rajua, väkisin ponnistettua, vaan ei valtaavaa, intohimoisesti repäisevää, on sen kaikissa draamallisesti korkealle pyrkivissä kuvaelmissa. Siitäpä onkin seurauksena, ettemme runoilijan optimistisesta tarkoituksesta huolimatta voi uskoa Vilhelmin henkisen vahvistumisen kestävyyteen. Johannes Volkelt on mielestämme oikeassa, kun hän vaatii sellaiselta luonteelta kuin nuorelta soittotaiteilijalta enemmän omintakeisuutta kappaleen toisiin sairaloisiin henkilöihin verraten, jota vailla ollen siihen jää jonkunlainen surkeuden leima.

Patologisten ilmiöiden käsittelemisen ymmärrämme, kun saamme tietää, että Hauptmann 1890:n tienoilla oli läheisessä seurustelussa psykiateri Forelin ja hänen oppilastensa kanssa Zürichissä. Kokonainen sarja „Friedensfest“in kuvaelmia näyttää olevan suoranaisia sairaloisten mielenpurkausten jäljittelyjä; varsinkin tilapäisiä sieluntiloja näyttää runoilija mielellään jäljitelleen, vähemmän kokonaisia sairaskertomuksia. Tahdon tässä muistuttaa vain sitä lyhyttä kuvaelmaa kummitusnäytelmässä, jossa tilapäisen mielenhäiriön yllättämältä tohtori Scholzilta puhe sekaantuu, kuinka runoilija tässä yhä kiihtyvästä henkisestä sekautumisesta, sen kautta että Scholz takertuu muutamiin lauseparsiin, osaa saada aikaan vaikutuksen, joka on kerrassaan kamala. Toisia samanlaisia esimerkkejä löytyy koko joukko. Sitävastoin eivät ukko Scholzin rappeutumisen syyt esiinny kovin kirkkaassa valossa. Toinen Hauptmannin novellistisista harjoitelmista syntyi samoin erinäisiin psykopaatisiin tiloihin kohdistuneesta mielenkiinnosta. Scholzin perheen miehisissä jäsenissä on vainoomishulluus nähtävänä eri asteissaan. „Der Apostel“ sitävastoin näyttää

meille vähitellen kehittyvän uskonnollisen suuruudenhulluuden, joka vallan rajattomasti halveksii nykyaikaista hyväntekeväisyyttä ja runoilijan ihastusta luontoon, ja jonka lopulta täytyy johtaa täydelliseen mielenvikaan. Estetisen arvonsa puolesta on „Der Apostel“ etevämpi kuin „Bahnwärter Thiel“.

„Minä annan tämän näytelmän niiden käsiin, jotka sen itse ovat elämässä kokeneet“, kuuluu seuraavan teoksen „Einsame Menschen“ (1891) omistus. Nuo „yksinäiset ihmiset“ ne ovat päässeet siihen vakaumukseen, että vanha elämänkatsomus ja sen vanhettunut siveellisyys eivät enää kelpaa mihinkään, että uusi siveellisyys on luotava, että uusien mittakaavojen täytyy syrjäyttää tieltään vanhat. Tohtori Johannes Vockerat, nuori ajattelija, joka tahtoisi päästä irti vanhoista luulotelluista mielipiteistä, vaan on vielä liian heikko uusia omistamaan, koska hän vielä on liiaksikin vanhoihin takertunut, sortuu pyrkimyksensä ristiriitaan. Hänen vanhempansa ovat hurskaita vanhan kansan ihmisiä, hänen vaimonsa on koko rakkaudellaan häneen kiintynyt, mutta se, että tämä ei voi seurata miehensä tieteellisiä töitä sellaisella osanotolla kuin hän vaatii, vaivaa häntä, tekee hänet hermostuneeksi, kohtuuttomaksi ja ärtyisäksi koko ympäristöään vastaan; hän kadottaa arvostelukykynsä kaikkiin ihmisiin nähden ja tyhmimpäin on helppo saada hänet jänistämään; liiallisen ärtyisyyden ja itkuisen sentimentalisuuden välillä hän häilyy sinne-tänne. Perheeseen tulee nyt saksalais-venakko Anna Mahr, joka harjoittaa opinnoita Zürichissä, yksi noita „uuden“ siveellisyyden kannattajoita; heidän yhteisen ystävänsä Braunin, keikaroivan, proosallisen berliniläisen puheista hän tuntee ennakolta Johanneksen, samoinkuin tämä hänet. Sitä mitä hän kaipaa, ymmärtämystä ja arvostelua, sitä näyttää Anna Mahr voivan antaa hänelle, ajattelijalle. Anna jää heille päivällisille ja Johannes on jo selvillä siitä minkä aarteen hän on saanut; miten hän sen johdosta käyttäytyy aviovaimonsa suhteen, on kuvaavaa koko seuraavalle kehitykselle: *Johannes:* „Oikeastaan on meidän velvollisuutemme pyytää häntä jäämään pariksi viikoksi luoksemme“. *Rouva Käthe:* „Jos sinä tahdot“. *Johannes:* „Ei, en minä tahdo! Sinulle se on paljon tärkeämpää kuin minulle, sinun pitää tahtoa! Sellaiselta olennolta voit vielä sangen paljon oppia . . . Sinun pitäisi vallan kuumeentapaisesti tarttua jokaiseen tilaisuuteen päästäksesi henkisesti hiukan pitemmälle . . . Minä en käsitä, kuinka voi olla niin välinpitämätön.“ Ystävyys,

jota nuo molemmat yksinäiset, Anna Mahr ja Johannes, aavistivat, liittää heidät yhä lujemmin toisiinsa samalla kuin Kätheä kalvaa hiljainen mustasukkaisuus. Johannes tosin torjuu kerrassaan kaikki aistilliset ainekset itsensä ja Annan välisestä suhteesta, vieläpä hän arvelee, että hänen rakkautensa Kätheen muka on syventynyt, mutta hänen äitinsä, kunnianarvoisa, jumalaapelkäävä rouva, näkee selvemmin, mitä Käthessä ja Johanneksessa tapahtuu. Hiukan enemmän kuin kahden viikon päästä astuu Anna matkaan valmiina huoneeseen, hän heittää sydämelliset jäähyväiset, mutta Johannes ei voi päästää häntä menemään, hän luulee, että hänen äitinsä, vaimonsa ja Braun ajavat Annan pois. „Se, mitä te tahdotte, ei tapahdu!“ Hän saa odottamattoman itsenäisyyden puuskan: ja Anna jää. Johannes uskoo itsekin, että noiden toisten „hyökkäysten“ jälkeen vaaroja on tarjolla. Yhä tuskallisemmaksi tulee Käthen mielentila. Braun koettaa selittää Annalle asiain tilaa — turhaan; rouva Vockeratin onnistuu osoittaa hänelle, kuinka välttämätöntä on, että hän pian lähtee pois. Tuo nuori nainen käy epäilyttäväksi, hän, joka aluksi on kuvattu erittäin tarkkatuntoiseksi, ja joka nyt kolmessa viikossa ei muka ole tuntenut, kuinka hänen seurustelunsa Johanneksen kanssa täytyy vaikuttaa Kätheen, jota miehensä on laiminlyönyt. Isä Vockerat kutsutaan avuksi; lopuksi poika taipuu, ulkonaisesti „vanhana“, sisällisesti „uutena“. „Laadimmeko itsellemme lain ja menettelemmekö sen mukaan?“ kysyy häneltä Anna hyvästiä heittäessään. Hän suostuu: „Aavistuksen uudesta, kaukaisen onnellisuuden kaltaisesta vapaasta tilasta, joka meissä on ollut — sen me tahdomme säilyttää . . . Tämä valo on edelleen loistava minussa, ja kun se sammuu, niin sammuu minun elämäni.“ Ikipäiviksi he tahtovat erota toisistaan; pitkä, palava suudelma vahvistaa heidän sielujensa ystävyyden. Ja yhtä kaikki: tuskin on Anna kääntänyt selkänsä, kun Johannes luhistuu tuskaan, ponnistaikse vielä kerran ylös kirjoittaakseen jäähyväiskirjeen omaisilleen ja syöksyy järveen. — Ibsen on ollut tämänkin draaman kummina. Ibsenin aatteilla siinä etupäässä liikutaan. Mutta luonteet! Ei voi olla runoilijalle myöntämättä, kun hän saarnaa meille „uutta“ maailmankatsomustaan, että Saksassa voinee olla eräitä piirejä, jotka innostuvat moisista hämäristä puheista kuin Vockeratin ja Mahrin — Carl Hauptmann, runoilijan veli, on julkaissut päiväkirjan, joka semmoisesta tietää paljon kertoa — mutta silloin voimme toki ainakin vaatia, että tapaamme edustajia, jotka to-

della tietävät, mitä he tahtovat, jotka taistelevat aatteidensa puolesta ja koettavat meitä vakuuttaa. Mutta Johannes ei ole mikään taistelija, hän ei ole edes „vanhan“ suunnan mies; se mitä hän tuo esiin, ei ole taistelulla saavutettuja ajatuksia, eikä hän ole noussut niin paljon „vanhan“ elämäntavan yläpuolelle, kuin meillä on oikeus vaatia täysin kypsyneeltä yksilöltä, joka on sisältä terve. Niin ei ole runoilijan kaikistä hyvistä „tarkoituksista“ huolimatta Anna Mahrinkaan laita. Minä panen painoa tälle sanalle „tarkoituksista“. Sillä se, mitä Hauptmannin kolmesta ensimäisestä draamasta voimme pitää hänen omintakeisena luomanaan, saa lisävahvistusta kaikista hänen seuraavista draamoistaan. Hauptmann tekee tarkkoja yksityiskohtaisia havaintoja henkilöittensä ulkonaisesta esiintymisestä, esikuvan niiden yksityisille piirteille hän löytää itsestään tai muista, sen, mitä motiiveista kumminkin puuttuu, lisää hän niinikään omista tekemistään havainnoista: ja siitäpä seuraa, että yksityiset kuvaelmat, jotka, ollen ilmielävinä hänen runoilijasilmälleen, saavat hänet innostumaan, onnistuvat loistavasti, mutta että yleiskuva kokonaisesta luonteesta ja sen asemasta toisten suhteen suurin piirtein jää syntymättä, jolloin synnynnäinen taiteellinen muodostuskyky töin tuskin saa vastahakoisia osia pakoitetuiksi liittymään yhtenäiseksi kokonaisuudeksi. Me näemme Otto Ludwigin, Friedrich Hebbelin rinnalla huomattavimman Goethen-jälkeisen itseluovan kyvyn tutkimuksista, joiden esineenä on hänen oma kirjailemisensa, että hänellekin muutamissa runollisten vaikutelmain herättämissä mielentiloissa ilmestyi joku karakteristinen henkilökuva jossakin määrätyssä asemassa, johon ei ollut liittynyt mitään muita henkilökuvia, mitään toiminnan juonta; toisia henkilökuvia työntyi sitten esille, yksityisiä situatsioneja muodostui, mutta novellin oli vielä mahdotonta sanoiksi sukeutua. Vähitellen löytyi liikkeitä vastaava kieli ja sanoiksi muodostettu aines joutui runoilijan arvostelun alaiseksi. Aate, joka oli kätkettynä uinunut henkilökuvissa, kehittyi näkyville, psykologiset piirteet tulivat esille, se mikä oli ollut abstraktista muuttui konkretiseksi. Kappaleen tulee näyttää siltä kuin se olisi vain vaistomaisesti syntynyt, se on Ludwigin ihanne. Runoilijan pitää kokonaan sulaa yhteen runonsa kanssa. Ja se on taito, joka Hauptmannilta puuttuu, hän ei elä ja liiku kuvaamissaan luonteissa, sen tähden kaipaamme hänessä tuota pragmatisen motiveerauksen taitoa, joka on Ludwigin vahvin puoli. Se seikka, että hänen täytyy turvautua havaintoon, että hänellä ei ole synnynnäistä

edellytystä runoilijan maailmankäsitykseen, on syvälle käypä puutteellisuus hänen taiteessaan. Ja se, mikä hänestä näyttää huomiota ansaitsevalta, se ilmeisesti ei ole sitä mikä on tervettä, voisipa melkein sanoa: yleistä, vaan se mikä on erikoista ja samalla enimmäkseen hedelmätöntä; ei kuitenkaan sentähden, että hän muka tahtoisi saada luomansa luonteet häilyviksi, rikkonaisiksi, jota esim. niin omaurainen ilmiö kuin Strindberg pitää ansionaan, vaan sentähden, että hän ei voi niitä muunlaisiksi kuvata, että hänessä itsessään on vallalla jotakin näiden luonteiden tapaista, jotakin levotonta, hämäräperäistä ja ilotonta. Traagillisissa luonteissa täytyy olla jonkun verran johdonmukaisuutta, jonkunlaista välttämättömyyttä, jonka vaikutuksen määrätyn peruspiirteen esiintyessä kuultaa läpi sen aiheuttamia sivupiirteitä, jollei traagillisuuden kehityksen anneta joka askelella joutua häiriytymisen vaaraan. Katsottakoonpa vain tohtori Lothia „Vor Sonnenaufgang"issa ja Johannes Vockeratia näytelmässä „Einsame Menschen", jotka runoilija epäilemättä on ajatellut traagillisiksi henkilöiksi!

Vuonna 1891 ilmestyi näytelmä „Die Weber". Tässä tehdään ilman muuta koko kankuriväki „sankariksi", ja jos hyväksymme tämän käsityksen, niin emme todellakaan voi olla myöntämättä Johannes Volkeltin kanssa (Ästhetik des Tragischen, s. 76) tälle niukasti kuvattujen luonteiden paljoudelle jonkinlaista suuruutta. Kappaleen aiheena on kankurien kapina, joka v. 1844 Eulengebirgessä sekä Kaschbachin, Peterswaldaun ja Langenbielaun kylissä leimahti ilmi. Rikkaan Zwanzigerin — näytelmässä hän on Dreissiger — talon ja tehtaan hävitti Peterswaldaun lopen nälistynyt kankuriväestö, ja naapurikylissä riehui vimma edelleen. Tosin oli jo aikaisemmin hallituksen toimesta pidetty tutkimuksia tuon huutavan hädän syistä, komiteoja oli muodostunut, mutta lievitystä ei oltu kyetty saamaan aikaan. Nyt syntyi kapina, sotaväkeä lähetettiin kapinallisia vastaan, joku määrä kankureita tapettiin, kapinan johtajat vangittiin, mutta silloin olivat kankurit jälleen rauhoittuneet. Hirmuinen hengenvetäisy se oli ollut. Ja sen enempää runoilija ei meille esitä. Jokainen näytös esittää kappaleen mitä kauheinta kurjuutta; väestön nuoremmat ainekset ovat kuohuksissaan, jopa vanhemmatkin miehet joutuvat hävitysraivon valtaan, vaimot muuttuvat hyenoiksi ja ottavat osaa taisteluihin sotamiehiä vastaan, mutta ei mistään näy paremman tulevaisuuden toiveita. Räikeään epäsointuun päättyy kap-

pale. Täytyy empimättä myöntää että yksityiset kuvaukset, sen kautta että ne yhä kiihtyvät, tekevät katsojaan suuren vaikutuksen. Mutta onko kappale kokonaisenaan todellakin näytelmä, taideteos? Kankuriväestössä, josta historia meille kertoo, on todellakin verta ja lihaa, siinä on myös tuo traagillisena pidettävä itsepintaisuus, joka vie perikatoa kohti. Tämän jätti runoilija käyttämättä, maasta kaivamattomaksi aarteeksi. Me näemme, miten tuo liike leviää nykyaikaan saakka; kärsivän, sortuvan kankurijoukon kohtalo meitä liikuttaa, jos kohta ei suorastaan traagillisesti, niin kumminkin jo paljas virallinen kertomuskin siitä saa meidät heltymään; siinä olisi ollut ainesta suurisuuntaiseen näytelmäkappaleeseen, jos me vaadimme näytelmältä, että sen on asetettava nähtäväksemme kansan sisäisin olemus konsentreeratussa muodossa. Hauptmann ei ole luovana taiteilijana tarjonnut kappaleessaan mitään sentapaista, mutta naturalisti Hauptmann on kiivennyt korkeimmilleen ja saavuttanut sen tyylin, johon uuden taidesuunnan välttämättä täytyi johtaa.

Komedia „College Crampton“ (1892) on jälleen tunnustus vanhalle muodolle. On otaksuttu, että Hauptmann on kuvannut tämän kolleegan suorastaan erään originalin mukaan opintoajoiltaan Breslaun taideakatemiassa (tapahtumapaikka on sijoitettu erään suuren shlesialaisen kaupungin taideakatemiaan), ja tosiaankin tuon rappiolle joutuneen tyhjäntoimittaja-taiteilijan luonne näyttää kutakuinkin yhtenäiseltä. Hänessä on turhamaisuus, joka ei hänestä lähde syvimmässäkään loassa, ja joka vaikuttaa sangen koomillisesti. Mutta sen lisäksi on hän jo niin alhaisella siveellisyyden asteella, että huolimatta siitä synnynnäisestä naivisuudesta, jonka runoilija on antanut hänelle hänen heikkouksiensa vastapainoksi, pelastuksesta ei näytä olevan toivoakaan; tämä tunne tuleekin meihin sitä paitsi vasta kappaleen loppupuolella. Crampton on juopottelunsa tähden eroitettu ja, jotta hän ei tuottaisi häpeää pikku tyttärelleen Gertrudille, on hän paennut erääseen huononpuoleiseen kapakkaan, jossa hän vastustamattomasti vajoisi yhä syvemmälle lokaan, elleivät muutamat hyvät ihmiset olisi päättäneet pelastaa häntä takaisin taiteelle. Nuori Max Strähler, akatemiasta eroitettu Cramptonin yksityisoppilas, joka sitäpaitsi rakastaa Gertrudia, hänen veljensä ja sisarensa ja vihdoin professorin factotum Löffler ovat sitä varten liittoutuneet. Hänelle laitetaan atelieri kuntoon, johon kootaan kaikki, mitä Max on voinut ostaa Cramptonin huutokaupalla myödyistä taide-esineistä, sillä tekosyyllä, että hänen siinä

huoneessa pitäisi maalata Maxin sisaren kuva, houkutellaan hänet saapuville, hänet hämmästytetään molempain rakastavaisten kihlauksella, ja silloin arvelee tuo renttu itse, että hän on hyvällä tiellä. Mestarillisesti kuvattuja ovat juomarin äkilliset tunnelman vaihdokset, hänen horjuvaisuutensa, joka toisen kerran esiintyy kerskailevana ylöspyrkimyksensä, toisen kerran taas itkuisena epäröimisenä, hänen hermostuksensa ja ajoittainen muistinsa hälveneminen muodostavat kuvan, jossa värien elävyyteen nähden ei jää mitään toivomisen sijaa, ja jota jonkun verran häiritsee vaan jälestäpäin siihen lisätty hyväsydämisyyden piirre. Oivallisia näytteitä Hauptmannin kyvystä huomata sitä, mikä on luonteenomaista hänen sivuhenkilöissään, tarjoovat Cramptonin „virkaveljet“, pedelli, häveliäs palvelusmies, jonka on seistava modellina y. m., jota vastoin nuori lempivä pari on onnistunut sangen vähän luottamusta herättävästi, verraten siihen tehtävään, mikä sille on annettu Cramptonin pelastuspuuhassa. (Jatk.)

Augustuksen vuosisataisjuhla uusimpien tutkimusten valossa.

Kirjoittanut

K. J. Hidén.

Loppuansa nopeasti lähestyvä vuosisatamme on myös klassillisen filologian alalla siihen määrään laajentanut tietovaramme, että nyt vuosisadan päättyessä tiedämme ja tunnemme paljoa enemmän kuin sen alkaessa. Lakkaamatta on eteväin tiedemiesten uuttera työ tuonut päivänvaloon ennen tuntematonta tahi oikaissut, täydentänyt ja enentänyt tiedomme jo tunnetuista asioista. Onhan sitäpaitsi usein onnellinen sattuma melkoisesti laajentanut tietopiiriämme. Tämänkaltaisiin tapahtumiin, jotka viime aikoina ovat vilkasta huomiota kaikkialla herättäneet, on luettava keisari Augustuksen vuosisataisjuhlaa koskevain piirtokirjoitusten löytäminen.

Vuonna 1890 syyskuun 20 p:nä löysivät muutamat työmiehet rantalaituria tehtäessä Tiberin vasemmanpuolisella rannalla San Angelo-sillan läheisyydessä vanhan muurin, johon rakennusaineena oli käytetty marmoritaulujen pirstaleita. Kun niissä olevia piirtokirjoituksia tarkemmin tutkit-

tiin, huomattiin näitten koskevan joko Augustuksen v. 17 e. Kr. toimeen-panemaa vuosisataisjuhlaa tahi keisari Septimius Severuksen hallitessa v. 204 j. Kr. vietettyä samanlaista juhlaa. Kaivamistyötä jatkettiin suurella huolellisuudella maaliskuun alkuun seuraavana vuonna, jolloin mitään ei enää voitu löytää. Löydöstä julkaisivat italialaiset oppineet F. Barnabei ja D. Marchetti seikkaperäisen kertomuksen; itse kirjoitusten korjaaminen, selvittäminen ja julkaiseminen uskottiin kuuluisalle Theodor Mommsenille, joka on nykyajan etevin tutkija roomalaisen epigrafiikan alalla ja ensiksi Römische Chronologie-nimisessä kirjassaan on selvitellyt Rooman vuosisataisjuhlien sekavaa vyyhteä. Hän toimitti jo v. 1891 painosta Augustuksen vuosisataisjuhlaa koskevat kirjoitukset tarpeellisine selityksineen ja julkaisi ne uudestaan v. 1892 yhdessä jälkimäistä juhlaa koskevain kanssa.

Kuten voipi arvata, on piirtokirjoitus monessa kohden epäselvä ja vaillinainen. Kaikeksi onneksi on edellinen kirjoitus paremmin säilynyt kuin jälkimäinen, joka onkin vähemmän tärkeä. Augustuksen vuosisataisjuhlaa koskeva osa tavataan 8 taululla ja käsittää 168 riviä. Sen päällekirjoitus ja myös alkuosa on tosin hävinnyt, mutta toisen kirjoitussarjan alkulauseesta voipi varmuudella otaksua sen ollen: *Commentarium ludorum saecularium quintorum* s. o. kertomus viidennestä vuosisataisjuhlasta. Kirjoituksen muodostavat moniaat juhlaa koskevat viralliset asiakirjat, nim. 1) Keisari Augustuksen kirje sille pappiskolleegiolle *Quindecimviri sacris faciundis*, jolle juhlan järjestäminen ja toimeenpano uskottiin. 2) Mainitun kolleegion toimittamat säädökset ja kuulutukset. 3) Kaksi senaatinpäätöstä. 4) Kertomus juhlamenoista.

On myöskin voitu päättää, missä nyt löydetyt marmoritaulut ovat alkuisin olleet. Toinen äsken mainituista senaatinpäätöksistä määrää, että juhlaa koskevat asiakirjat ovat piirrettävät kahteen patsaaseen, marmoriseen ja pronssiseen, ja että nämä ovat pystytettävät juhlapaikalle, Marskentälle, Tiberin rannalle, missä virta on kapein. Juuri tuon paikan läheisyydestä löydettiin taulut, eikä ole epäilemistä, että ne ovat kuuluneet mainittuun marmoripatsaaseen. Pronssipatsas on aikoja sitten hävinnyt tuntemattomiin, mutta marmoritaulujen pirstaleet ovat säilyneet kaukaisille polville kertoakseen Augustuksen loistavasta juhlasta. Eräässä juhlan muistoksi lyödyssä rahassa onkin sellainen patsas kuvattu, ja kuvan mukaan on nyt tehty marmoripatsas, johon taulut on kiinnitetty.

Vaikka kirjoitus on käsiimme tullut vaillinaisessa muodossa, on se kuitenkin tärkeä ja suuriarvoinen. Se ei suinkaan meille kerro yksinomaan uutta, mutta se joko vahvistaa entiset tiedot juhlasta tahi täydentää ne siten, että nyt erittäin tarkasti voi seurata juhlan viettoa sen eri kohdissa. Tuosta merkillisestä juhlasta on muuten runsaasti säilynyt tietoja. Jo Augustus itse mainitsee toimeenpanemansa juhlan siinä kerto-

muksessa hallituksestaan, mikä meidän päiviimme on säilynyt n. k. *Monumentum Ancyranum*'issa. Myös keisarivallan historioitsijat n. k. Tacitus, Suetonius, Dio Cassius y. m. kertovat lyhyesti Augustuksen vuosisataisjuhlasta. Laajimmin siitä kertoo 5:llä vuosisadalla elävä kreikkalainen historiankirjoittaja Zosimos, joka myös erään aikaisemman kirjailijan Phlegonin mukaan julkaisee sen runopukuisen sibylliläisen oraakelin, jonka määräyksiä juhlassa seurattiin. Onhan sitäpaitsi säilynyt juhlakantaati, jonka nuorisokööri juhlan kolmantena päivänä esitti Apollon ja Dianan kunniaksi. Juhlakantaatin oli sepittänyt sen ajan etevin lyyrillinen runoilija Q. Horatius Flaccus, ja se on yleisesti tunnettu Vuosisataislaulun nimellä — *carmen saeculare*. Myöskin Horatiuksen runon selittämiseen ja tutkimiseen tarjoaa nyt löydetty kirjoitus monta tärkeää lisää.

Lienee sen vuoksi syytä näin vuosisadan kynnyksellä suomalaisellekin lukijakunnalle kertoa Augustuksen vuosisataisjuhlasta. Sitä ennen tulee meidän luoda silmäys tasavallan aikana vietettyihin juhliin, koska Augustuksen juhla läheisesti niihin liittyy.

Kuten nimitys »vuosisataisjuhla» *(ludi saeculares)* osoittaa, vietettiin juhla siirryttäissä vuosisadasta toiseen tahi oikeastaan ajanjaksosta (*saeculum*) toiseen. Sana *saeculum* merkitsi myös ‚suku, polvi' ja tarkoitti sen ohessa ajanjaksoa, jonka suku elää, tahi pisintä ikämäärää, minkä suvun tahi polven joku jäsen saavuttaa. Koska kuitenkin suvun tahi yksityisen ikä on epämääräinen, pysyi tuonlaisen ajanjakson pituus epävakaisena. Kun sen lisäksi ei voitu varmasti päättää, milloin ajanjakso loppui ja toinen alkoi, luultiin että jumalat erityisillä merkeillä ja ennustuksilla merkitsivät ajanjaksojen vaihteet. Roomalaiset katsoivatkin parhaaksi määrätä ajanjakson pituuden 100 vuodeksi, mutta siitä huolimatta vallitsi kauan epävarmuutta vuosisatain laskemisessa.

Kuten ylempänä mainitsin, otaksuttiin että jumalat erityisellä tavalla, enteillä ja onnettomilla tapauksilla, osoittivat vuosisatain vaihteet. Sen vuoksi tasavallan vuosisadat alkoivat valtiolle turmiollisista hetkistä. Kun vaara tahi vihollinen uhkasi kansalaisia, kun nälkä tai tauti Roomassa raivosi, kun enteet ja oudot ilmiöt säikähyttivät ihmisiä, silloin jokainen lohduttautui uskomalla onnettoman ajan jo olevan lopussa ja uuden paremman alkavan. Ja semmoisina aikoina koettivat kansalaiset erinomaisilla uhreilla ja juhlamenoilla lepyttää jumalia, ja ne ne olivat vuosisataisjuhlien alkuna.

Tasavallan aikana tapaamme oikeastaan kaksi eri vuosisatajaksoa. Edellinen alkaa v. 463 e. Kr., jolloin Roomassa raivosi hirmuinen rutto. Hädässään koetti kansa eri tavoin vähentää jumalain vihaa; erityisesti valittu diktaattori löi naulan kapitolilaisen temppelin seinään merkitäksensä vanhan ajanjakson loppumista. Sama tapa uudistettiin kahdesti

sadan vuoden väliajalla, mutta joutui sittemmin unohduksiin, kun itse diktaattorinvirka poistettiin.

Viimeisen v. 263 vietetyn juhlan jälkeen oli vasta kulunut 14 vuotta, kun Rooman kansa taasen joutui mitä suurimpaan vaaraan. Roomalaisten laivasto oli perinpohjin voitettu Drepanumin luona ja sotajoukot olivat muuallakin tappioita kärsineet. Sitäpaitsi oli osa kaupungin muurista salaman iskemänä sortunut ja muita jumalain vihaa osoittavia tapauksia sattunut. Silloin päätettiin uudestaan erinomaisilla juhlamenoilla lepyttää jumalia. Sen pappiskolleegion määräyksestä, jolla huostassaan oli sibylliläiset kirjat, uhrattiin kolmena yönä Manalan jumalille, Dis paterille ja Proserpinalle. Uhrit toimitettiin sillä osalla Marskenttää, jonka nimenä oli Terentum eli Tarentum. Niin syntyi ensimäinen varsinainen vuosisataisjuhla. Se oli oikeastaan puhdistus- ja sovitusjuhla, omistettu Manalan synkille jumalille: kulunut onneton aika saatettiin hautaansa ja uusi parempi alkoi rasitetulle kansalle.

Kun juhla v. 249 määrättiin vietettäväksi, päätettiin toimeenpanna samanlaiset juhlallisuudet aina 100 vuoden päästä. Senlainen vuosisataisjuhla vietettiinkin tosin vasta v. 146, siis sinä vuonna, jolloin Karthago ja Korinthi valloitettiin.

Seuraava juhla olisi ollut vietettävä v. 49 e. Kr., mutta juuri silloin alkoi sota Pompejuksen ja Caesarin välillä, eikä kenenkään mieli tehnyt juhlia. Täynnä rauhattomuutta ja rasitusta, murhetta ja epävarmuutta olivat vuodet aina Aktiumin taisteluun, jossa Rooman kohtalo ratkaistiin. Mutta juuri tuona synkkänä aikana kääntyi jokaisen mieli tulevaisuutta kohti, jokainen odottamalla odotti onnettoman ajan loppumista, toivomalla toivoi paremman koittamista. Kansalaisten toivomuksia elähyttivät ja enensivät ne ennustukset ja oraakeli-vastaukset, mitkä tiheästi Roomassa levitettiin. Sen vuoksi oli luonnollista, että kirjailijatkin usein väittävät uuden ajanjakson pian alkavan. Niinpä sen ajan oppinein mies, kuuluisa M. Terentius Varro *De gente populi romani* nimisessä teoksessaan — joka ilmestyi Caesarin kuoltua v. 43 — väitti neljän suuren, s. o. 110 vuotta käsittävän vuosisadan jälkeen yleisen uudistuksen tapahtuvan, joka saaden alkunsa tähtimaailmasta koskisi kaikkia sen vaikutuksen alla olevia ihmisiä ja oloja.

Myös tuo lempeä Vergilius, joka hartaammin kuin muut halusi rauhaa ja lepoa, on teoksissaan esittänyt samanlaisia ajatuksia. Siinä ihanassa runossa, jossa hän tervehtii ystäväänsä ja suosijaansa Asinius Polliota, hän ennustaa uuden kultaisen ajan alkamista Pollion konsuliksi tultua. Ja suuressa Aeneis-runoelmassa antaa Vergilius Ankiseen Manalaan astuneelle Aeneaalle kertoa, kuinka kaukaisessa tulevaisuudessa Augustus tuottaisi ihmissuvulle kultaisen ajan. Tuo teos jäi tosin julkaisematta

Vergiliuksen kuollessa v. 19, mutta saatettiin Augustuksen käskystä julkisuuteen ja vaikutti monessa suhteessa suuresti yleisön mielipiteisiin.

Luonnollista oli, että Augustus kaikin tavoin tahtoi hyväkseen käyttää yleisöön juurtuneet luulot. Olipa Augustuksen päämääränä säilyttämällä tasavallan muotoja ja menoja hiljaisesti ja salassa edistää ja vahvistaa yksinvaltaa. Sen vuoksi hän eri lailla koetti elähyttää ja uudistaa tasavallan uskonnollisia käsitteitä ja menoja saadaksensa niistä tukea uudelle valtiojärjestelmälle. Siksi soveltui vanhan vuosisataisjuhlan uudistaminen erittäin hyvästi hänen valtiolliseen ohjelmaansa, koska hän samalla saattoi antaa hallituskaudelleen ja perustamallensa järjestelmälle ikäänkuin uskonnollisen vihkimyksen. Kuitenkin oli monta estettä ja vastusta voitettavana, mutta Augustus kyllä kykeni ne voittamaan.

Jotta juhlalle saataisiin historiallinen pohja ja perustus, kerrottiin Augustuksen toimesta yleisölle, että aina v:sta 456 e. Kr. 110 vuoden kuluttua oli vuosisataisjuhlia toimeenpantu, ja nuo vv. 456, 346, 236 ja 126 muka vietetyt juhlat merkittiin myös viisitoistamieskolleegion pöytäkirjoihin, joten vastaisuudessa saivat paljon hämmennystä aikaan. Tämänkaltainen pyhä petos voitiin helposti sekä toimeenpanna että salata senkin vuoksi, että kolleegion hallussa olevat pöytäkirjat ja muistiinpanot aikojen kuluessa joko tulipalosta tai muusta syystä olivat osaksi turmeltuneet, osaksi kokonaan hävinneet. Se, joka Augustusta tässä etupäässä auttoi, oli C. Ateius Capito, eräs uuden hallitusjärjestelmän innokkaimpia kannattajia. Ollen erittäin perehtynyt vanhempiin uskonnollisiin tietoihin ja menoihin sai hän nyt hallitsijalta toimekseen suunnitella ja laatia juhlan ohjelmaa tasavallan aikana seurattujen ohjeitten mukaan. Kuten jo mainitsin, tunnetaan se sibylliläinen oraakeli, joka laskettiin koko juhlan pohjaksi. Lultavasti on se tätä juhlaa varten muutettu tai sovitettu, jos kohta siinä on käytetty ja säilytetty vanhempia aineksia. Juhlan järjestäminen ja toimeenpano uskottiin viisitoistamieskolleegiolle. Tuo kolleegio oli Rooman vanhimpia ja arvokkaimpia; tarinan mukaan oli sen perustanut Tarquinius Priscus tai Superbus hoitamaan niitä kirjoja, mitkä Kuman Sibylla oli hänelle antanut. Aikojen kuluessa oli kolleegion merkitys yhä kasvanut ja sen jäsenluku myös kahdesti karttunut, jotta siihen kuului 15 vakinaista ja muutamia kunniajäseniä. Esimieheksi oli vuodeksi 17 e. Kr. valittu Augustus; hänen lähin avustajansa oli hänen vävynsä Agrippa. Yllä mainitun laskun mukaan olisi juhla ollut vietettävä v. 16, mutta se toimeenpantiinkin jo v. 17. Syytä ei tiedetä tähän; on lausuttu erilaisia arveluita. Todennäköistä on että v. 17 valittiin syystä että se oli suuren 440 vuoden ajanjakson viimeinen; sitä paitsi meni silloin umpeen se vuosikymmen, joksi Augustus oli suostunut ottamaan korkeimman vallan vastaan.

Tietysti koetti kolleegio kaikin tavoin tehdä vuosisataisjuhlan loistavaksi ja suurenlaiseksi sekä kansalaisten osanoton niin yleiseksi kuin suinkin. Sen vuoksi huojennettiin muutamat ankarat määräykset. Augustuksen naimalain kautta oli ahdistettu naimattomia, joitten luku kaikkien kunnon kansalaisten suruksi yhä enentyi; heiltä oli m. m. riistetty oikeus ottaa osaa julkisiin huveihin, mikä tietysti oli roomalaisista kova rangaistus. Tämä määräys nyt juhlan ajaksi poistettiin; samoin peruutettiin naisten suruaikaa koskeva säädös.

Jo aikaisemmin tiedettiin että juhla oli vietetty kesällä; nyt kertovat tuonoin löydetyt kirjoitukset sen kestäneen kesäkuun ensimäisinä päivinä. Ennenkuin varsinainen juhla alkoi, oli muutamia valmistavia toimituksia ja menoja. Ensin tuli jokaisen puhdistaa itsensä ja jokaisen myös antaa roponsa ikäänkuin uhriksi jumalille. Sen vuoksi kansalaiset saapuivat toukok. 26, 27 ja 28 p. Kapitoliumiin ja Palatiumiin, missä viisitoistamieskolleegion jäsenet heille jakelivat puhdistamisaineita: soihtuja, tulikiveä ja maapihkaa, joiden avulla jokaisen piti suitsuttaa ja puhdistaa itsensä, omaisensa ja kotinsa. Seuraavina päivinä, toukok. 29, 30 ja 31 p., kokoontuivat kaikki samoihin paikkoihin ja myös Dianan temppeliin Aventinukselle jättämään esikoisensa maan antimista. Nämä jaettiin sittemmin juhlassa osallisille, sekä näyttelijöille että katselijoille. Kumpikin toimitus on kuvattu erinäisissä juhlan muistoksi lyödyissä rahoissa.

Varsinainen juhla alkoi yöllä vasten kesäk. 1 p. ja kesti kaikkiaan 3 yötä ja 3 päivää. Jos vertaamme sitä tasavallan aikuisiin vuosisataisjuhliin, huomaamme tosin jossakin määrin yhtäläisyyttä, mutta kuitenkin paljoa enemmän erilaisuutta. Augustus halusi tietysti muuttaa tasavallan juhlien muotoa, mutta tahtoi joka tapauksessa niistä säilyttää siksi paljon että yhtenäisyys tämän juhlan ja edellisten välillä tulisi jokaiselle selväksi. Vanhat juhlat olivat olleet surujuhlia, jotka vietettiin onnettoman ajan hautajaisiksi; tämä oli oleva uuden järjestelmän ja alkavan ajanjakson iloinen vihkimisjuhla: vanha lauseparsi *condere saeculum* merkitsi nyt toista — perustaa, aloittaa ajanjakso — kuin tasavallan aikana — kätkeä, haudata, päättää ajanjakso.

Vanhat, tasavallan aikuiset menot säilytettiin etupäässä öisin vietetyissä juhlallisuuksissa. Kuitenkaan ei niissä enään rukoiltu Manalan varsinaisia jumalia, Dis pateria ja Proserpinaa, vaan muita Manalaa edustavia jumalia. Ensimäisenä yönä uhrattiin yhdeksän lammasta ja yhdeksän vuohta kohtalon jumalattarille, joita kreikkalaiset nimittivät *moirai*'ksi (latinoitu *moerae)* ja roomalaiset tavallisesti *parcae*'iksi. Seuraava yö oli omistettu syntymisen suojelijoille — *Ilithyiae* —, joille uhrattiin kolmenlaisia uhrikaluja: liba, popana, phtois. Kolmantena yönä Augustus uhrasi maaemolle *(Terra mater)* tiineen emäsian. Kaikesta näkyy, että Augustus juhlallisuuksien esineeksi oli valinnut juuri syntymisen ja kasvullisuu-

den jumalat: niiltä hän heikentyneelle kansalle rukoili uusia voimia, menestystä ja siunausta. Kaikki nämä uhrit toimitettiin samassa paikassa, missä tasavallan vuosisataisjuhlat jo oli vietetty, Marskentällä Dis paterin ja Proserpinan alttarilla.

Yöllisistä juhlamenoista erosivat suuresti päiväin juhlat. Niissä ei ollut mitään synkkää, ei mitään surullista, ainoastaan valoa ja riemua. Sen vuoksi olikin kaikki uhrit omistettu taivaallisille ylijumalille. Ensimäisenä päivänä uhrasivat Augustus ja Agrippa kumpikin valkoisen härän valtion korkeimmalle suojelijalle, Jupiterille, temppelissään Kapitoliumilla. Toisena päivänä uhrasi kumpikin valkoisen lehmän Kapitoliumilla Junolle. Viimeinen päivä oli omistettu keisarisuvun erityiselle suojelusjumalalle Apollolle ja hänen siskolleen Dianalle. Näille uhrattiin kakkuja siinä muhkeassa temppelissä, jonka Augustus oli Apollolle rakentanut Palatinuksella.

Kaikki nämä uhrit toimitti Augustus Agrippan avustaessa. Muuten seurattiin, kuten yleensä viisitoistamieskolleegion toimeenpanemissa juhlissa, kreikkalaista uhritapaa. Tämä johtui osaksi siitä, että jo silloin kuten nykyaikana muukalaista pidettiin parempana ja tehokkaampana. Kunkin uhritoimituksen kestäessä lausuivat keisari itse ja Agrippa rukouksia, joissa anoivat jumalilta Rooman valtiolle, kansalle, sotajoukolle, viisitoistamieskolleegiolle ja keisarilliselle huoneelle voimaa ja menestystä. Nämä rukoukset olivat kaikki samanmuotoisia, kuivia ja yksitoikkoisia, ainoastaan nimet niissä vaihtelivat. Sitä paitsi esitettiin toisena juhlapäivänä rukous, jossa nimenomaan pyydettiin uutta elinvoimaa, siunausta ja vaurastumista roomalaissuvulle. Tämän esittivät valitut perheenemännät, 110 luvultaan kuten vuosisadankin vuodet. Nämä matroonat toimeenpanivat myös öisin Junon ja Dianan kunniaksi n. k. *sellisternia*. Tällaiset *lectisternia* ja *sellisternia* olivat uhripitoja, jolloin jumalien kuvat roomalaiseen tapaan asetettiin sohville ja jumalattarien kuvat tuoleille katettujen pöytien ympäri.

Paitsi edellämainittuja juhlallisuuksia toimeenpantiin viimeisenä päivänä erityiset juhlamenot, jotka muodostivat ikäänkuin koko juhlan loistokohdan. Silloin esitettiin Apollon ja Dianan kunniaksi Horatiuksen kirjoittama juhlahymni, joka on tunnettu nimellä *Carmen saeculare* (vuosisataislaulu). Sen lauloi kaksi kööriä, toinen muodostettu 27 ylhäissukuisesta pojasta, toinen yhtä monesta neitsyestä, joiden kaikkien vanhemmat vielä elivät.

Jo tasavallan aikana oli juhlahymnejä jumalien kunniaksi esitetty, varsinkin silloin kuin tavanmukaisten rukousten ei katsottu riittävän. Niinpä toisen puunilaissodan aikana eräs neitsytkööri Junon kunniaksi esitti Rooman ensimäisen runoilijan Livius Andronicuksen sepittämän laulun. Nyt tahtoi Augustus tietysti hyväkseen käyttää juhlaa antaaksensa Rooman

kansalle juhlallisuuden, joka pysyväisesti voisi jäädä muistiin. Hänellä oli myös läheisyydessään mies, jonka puoleen hän täydellä luottamuksella saattoi kääntyä, nim. runoilija Q. Horatius Flaccus. Hän oli ensimäisenä suurella menestyksellä Roomassa esittänyt lyyrillisen runouden ja oli tähän aikaan Vergiliuksen kuoltua v. 13 eittämättä Rooman runoilijoista etevin. Sitä paitsi oli hän runoelmissaan osoittautunut uuden järjestelmän innokkaaksi kannattajaksi. Hän noudattikin mielihyvällä Augustuksen tahtoa, kun tämä häntä kehoitti sepittämään juhlahymniä Apollon ja Dianan kunniaksi, ja suoritti myös tehtävänsä tavalla, joka oli sekä keisarille että Rooman kansalle mieliksi. Että tätä tehtävää todellakin pidettiin suurenarvoisena osoittaa sekin seikka, että Horatiuksen nimi on ainoa, joka paitsi Augustuksen ja Agrippan nimiä tavataan usein mainituissa piirtokirjoituksissa.

Voimme nyt noitten kirjoitusten nojalla tarkemmin ja paremmin kuin ennen sekä ymmärtää että arvostella Horatiuksen Vuosisataislaulua. Huomaamme etupäässä, että runoilija jotenkin tarkasti on seurannut virallista juhlaohjelmaa, sillä sen eri kohdat kosketellaan enemmän tai vähemmän laulussa, jos kohta eri järjestyksessä. Tuo määrätyn ohjelman noudattaminen on tosin jossakin määrin sitonut runoilijan vapautta ja paikoin aikaansaanut jonkinlaista jäykkyyttä, mutta siitä huolimatta uhkuu runo isänmaallista mieltä ja tosirunollista innostusta. Kun lisäksi ottaa huomioon musikaalisen esityksen ja noiden kahden ylhäissukuisten neitosten ja nuorukaisten muodostaman köörin esiintymisen, ei voi ihmetellä, että hymnin vaikutus oli suurenlainen ja menestys täydellinen.

Vuosisataislaulun esittämistavasta ja paikasta on lausuttu erilaisia arveluita, mutta ei ole vielä päästy yksimielisyyteen. On kyllä koetettu todistaa, miten kööritjoko kokonaisuudessaan tai jaettuina, vuoroin ovat säkeensä esittäneet, mutta paljon on jokaista jaoitusta vastaan tehty vastaväitteitä. Mitä taasen tulee paikkaan, niin kertoo luotettavin historiallinen todistuskappale laulun tulleen esitetyksi Palatinuksella, jota vastoin vanhat Horatiuksen runoelmain selittäjät laulupaikaksi mainitsevat Kapitolinuksen. Tiedämme nyt, että se esitettiin kumpaisessakin paikassa. Tämä kirjoitusten tiedonanto on kuitenkin antanut aihetta kiivaaseen väittelyyn. Muutamat väittävät köörin esittäneen hymniä kulkien Palatiumista Kapitoliumiin ja sieltä takaisin, joten alku ja loppu olisi laulettu Apollon temppelin edustalla ja keskikohta Jupiterin temppelillä Kapitoliumilla. Toiset otaksuvat, luultavasti paremmalla syyllä, että laulu esitettiin kokonaisuudessaan ensiksi Palatinuksella ja sitten Kapitolinuksella. Tässäkin kaksinkertaisessa esittämisessä kuvastuu Augustuksen halu liittää kaikki uusi vanhaan. Palatinuskukkulalle oli Augustus asettunut asumaan palatsiinsa ja siitä tuli pian keisarillisen Rooman keskusta, kun ylhäiset seura-

sivat hallitsijainsa esimerkkiä. Sitävastoin oli Kapitolinus tasavallan Rooman ydin, johon kaikki suuret muistot liittyivät.

Tällä tavoin vietettiin vuosisataisjuhla uhreilla, rukouksilla ja lauluilla. Mutta paitsi yllä kerrottuja juhlallisuuksia toimeenpantiin myös kaikenlaisia huvituksia. Jo varsinaisten juhlien kestäessä öin ja päivin oli tarjona näytäntöjä, laulajaisia ja soittajaisia. Juhlamenojen päätyttyä levättiin vain päivä, kesäk. 4 p., ja sen jälkeen jatkettiin juhlimista 7 päivää, kesäk. 5—11 p. Nämä nimitettiin *ludi honorarii*, koska viisitoistamieskolleegion jäsenet toimeenpanivat ne omalla kustannuksellaan kunnian vuoksi. Näytännöt esitettiin eri paikoissa ja eri tavoin. Ensimäisenä yönä annettiin näytäntöjä Marskentällä Tiberin varrella. Siellä oli puinen lava *(podium)* näyttelijöitä varten, mutta ei ensinkään istuinpaikkoja eikä muita laitoksia. Tällä tahdottiin muistuttaa sitä aikaa, jolloin Roomassa ei ollut varsinaista teatteria, vaan kansa seisten katseli tilapäisesti rakennetulla näyttämöllä esiintyviä näyttelijöitä. Sitten annettiin kaikenlaatuisia latinalaisia kappaleita Marskentälle vartavasten rakennetussa puuteatterissa. Vasta varsinaisen juhlan päätyttyä esitettiin — joko Pompejuksen teatterissa tai Marcelluksen, joka vasta seuraavana vuonna valmistui — kreikkalaiset näytelmät, joita pidettiin hienompina ja yleisesti suosittiin.

Kaikesta päättäen oli ilo näinä päivinä ylimmillään. Voipi sen vuoksi olettaa, että kaikki, sekä ylhäiset että alhaiset, vanhat ja nuoret, sekä toimeenpanijat että katsojat, olivat jotenkin väsähtäneet, kun juhla vihdoin päättyi kilpa-ajolla ja eläintaistelulla.

Tietysti emme edes likimäärin saata arvata juhlassa osallisten lukumäärää, mutta varmaan oli se niin suuri että tästä juhlasta paremmalla syyllä voi sanoa sen minkä Ovidius lausui eräästä myöhemmästä: »koko maailma oli Roomassa.» Ennen on mainittu, että tilaisuus juhlan viettoon eri tavoin helpoitettiin, jotta kaikille muille kuin orjille oli pääsö juhlaan sallittu. Tässäkin kuvastuu keisarivallan uusi suuri aate, joka tarkoitti kaikkien kansojen yhtymistä yhdeksi kansaksi samalla kielellä ja samoilla oikeuksilla.

Jokainen käytti myös kernaasti tilaisuutta nähdäksensä valtakunnan pääkaupunkia, joka nyt Augustuksen hallitessa siihen määrään uudistui ja muuttui, että Augustus itse saattoi lausua vastaanottaneensa tiilestä tehdyn kaupungin ja jättäneensä jälkeensä marmorisen. Tietysti ei Rooma vielä ollut niin komea ja suurenlainen kuin myöhemmin, mutta olihan siellä nytkin kylliksi katsomista. Kotiin tultuaan jokainen kertoi siitä, minkä oli nähnyt tai kuullut, edistäen siten eri suhteissa Augustuksen aikeita.

Augustuksen vuosisataisjuhlan suurenlainen merkitys houkutteli seuraaviakin hallitsijoita noudattamaan esimerkkiä. Mutta samoin kuin

jo tasavallan aikana jouduttiin nyt eri syistä eri vuosisatasarjoja viettämään.

Noin 100 vuotta Augustuksen juhlasta toimeenpani Domitianus v. 88 vuosisataisjuhlan. Tasan 220 vuotta myöhemmin, v. 204, vietti Septimius Severus juhlan, josta kertovat ne piirtokirjoitukset, mitkä löydettiin yhdessä Augustuksen juhlaa koskevain kanssa. Sitävastoin keisari Claudius, koska Augustus muka oli laskuissaan erehtynyt, v. 47 vietti Rooman 800 vuotista olemassaoloa. Samanlaisen juhlan toimeenpani Antoninus Pius 100 vuotta myöhemmin. Suurenmoisia juhlallisuuksia vietettiin v. 248, jolloin oli kulunut 1000 vuotta Rooman perustamisesta. Niissä seurattiin tarkasti vanhoja määräyksiä, mutta suuresti olivat olot muuttuneet Augustuksen ajoista. Rooman valtaistuimella ei nyt istunut Venuksen jälkeläinen, Caesarin perijä, vaan arabialaisen beduinipäällikön poika Philippus, joka myös erään tarinan mukaan oli kristitty; nyt ei valtakunta enään ollut kukoistava ja mahtava, vaan vaarat ja vihollisuudet uhkailivat kaikkialla. Seuraavalla vuosisadalla kristinopin voitto ja valtakunnan tukala tila estivät vuosisataisjuhlan vieton. Haikeasti sitä valittaa ylempänä mainittu Zosimos, joka juuri vanhojen menojen laiminlyömisessä näkee syyn Rooman rappeutumiseen. Kuitenkin oli juuri itse kirkko uudistava nämä juhlat — tietysti toisessa muodossa. V. 1300 paavi Bonifacius VIII kehoitti kaikkia kristikunnan jäseniä tekemään retkiä pyhien apostolien haudoille ja tätä kehoitusta noudatettiin kaikkialla. Sittemmin vietettiin useasti samanlaisia n. k. riemuvuosia, ja ne vuorostaan antoivat aihetta uusiin juhliin. Voi sen vuoksi jollakin syyllä, kuten eräs tutkija huomauttaa, sanoa, ettei vanhain Rooman vuosisatain muisto koskaan ole kadonnut, vaan on elänyt meidän päiviimme saakka.

Näytteitä vanhemmasta suomalaisesta kirjallisuudesta.

I.

Aiheen sattuessa olemme aikoneet silloin-tällöin lukijalle tarjota näytteitä vanhemmasta suomalaisesta kirjallisuudesta, koska tutustuminen vanhojen aikojen kieleen sekä esitys- ja kirjoitustapaan ei liene lukijoillemme mielenkiintoa vailla.

Seuraavat värsyt ovat otetut Maskun kirkkoherra HEMMINKI HENRIKINPOJAN tekemästä virrestä, joka on kirjoitettu 1600-luvun alkupuolella ja joka miltei muuttamatta otettiin vanhaan suomalaiseen virsikirjaan

(n:o 307). Tässä esiintyvät värsyt ovat painetut JONAS RAUMANNUKSEN 1646 julkaiseman käsikirjan mukaan, koska Hemmingin virsikirjan vanhimpia painoksia ei ole maassamme saatavissa.

Ah Isä Jumal cuin asut taiwas, Cadzat meidän päällem täsä waiwas, cuin suruises Suomessa liene. Wäkiwalda wallidze ja wääryys, Waiwaisus, nälkä, surkius, cuin caicki kyllä sen tienem.

— — — — — — — — — — — — —

Turhi waloi wannell ja kiroill, Riettait töit tehdä ja puhei puhell, ei häpiäx ensingän tietä. Joca mielin kielin ei olla taida, eik ulco cullaisutt pitää tiedä, ei minän mailmas pidet.

Nyt lahjat lain lumoiwat, Wäärytt oikjudex wäändelewät, Köyhild ohidz oikius käätän, cuist huuto kuulu corkiuten, waiwaisten walitus surkiutten, päällem Jumalan wiha wäätän.

Se julma Pharao jouckoinens, Israelin canssaa coconans, Orjulla wäkewäst wainoi, jota julmutt Jumal näki taiwast Egyptin maata curitt cowast, Pahat meren pohjan painoi.

Muutamia piirteitä viime valtiopäivien työstä.

Kirjoittanut

ONNI HALLSTÉN.

II.

Aikomuksemme oli, pääasiassa valtiosäätyjen omia sanoja käyttäen, tarkemmin tehdä selkoa säätyjen anomuksista, jotka koskivat maamme hallinnossa ilmeneviä epäsuuntia ja paino-olojamme, mutta se on meiltä Painoylihallituksen päätöksellä kielletty.

Suuri joukko lakiehdoituksia, jotka sisälsivät joko vallan uusia asetuksia tahi entisten muutoksia, osaksi hyvinkin laajaperäisiä, oli valtiosäätyjen käsiteltävänä. Niistä mainittakoon muun muassa laajoja muutoksia oikeudenkäymiskaareen, asetukset asianajajayhdistyksistä ja oikeudenkäyntivaltuusmiehistä, laivanisännän vastuunalai-

suudesta merimiestä palveluksessa kohdanneesta ruumiinvammasta, jota asetusta saattaa pitää työväen vakuuttamisvelvollisuutta säätävän lain täydennyksenä, sekä asiakirjain kuolettamista ja kadonneen henkilön kuolleeksi julistamista koskevat asetukset. Kirkollista alaa koskettavat asetukset lukkarien palkan järjestämisestä sekä siviilirekisterin pitämisestä niistä henkilöistä, jotka eivät kuulu mihinkään maassa asianmukaisesti perustettuun kirkkoyhdyskuntaan.

Laajaperäisimmät olivat kuitenkin enemmän taloudellisiin oloihin kohdistuvat asetukset. Niistä mainittakoon asetukset, jotka koskevat vesioikeutta, maanvuokraa, lannoitusaineiden ja rehuvarain myyntiä, tarttuvien kotieläintautien ehkäisemistä, mallasjuomain anniskelua ja myyntiä, toisen maalla kasvavaan metsään hakkuuoikeuden kiinnittämistä, osuuskuntia j. n. e. Tulisi tietysti vallan liian pitkälliseksi tässä yrittää edes jonkinmoista selontekoa kaikkien näiden asetuksien sisällyksestä, jonka vuoksi olemme niistä valinneet ainoastaan muutaman, josta puhumme hiukan laveammin. Sittenkin tulee tietysti lainopillisten tietojen puute vaikuttamaan, ettei mikään seikkaperäinen niissä tavattavien säädösten esitys saata tulla kysymykseen, vaan ainoastaan lyhyitä viittauksia muutamiin tärkeihin kohtiin. Maan vuokrausta ja vesioikeutta koskevat asetukset ovat meistä näyttäneet sopivimmiksi tässä esitettäviksi.

Jo vanhastaan on laissamme edellytetty, että maanomistaja eri syistä katsoisi itselleen edulliseksi luovuttaa omistamansa maan tai jonkun osan siitä toisen käytettäväksi, ja vanhat maakuntalaitkin sisältävät muutamia tällaista *maanvuokrausta* koskevia määräyksiä. Vuokrasopimus oli laadittava todistajain läsnäollessa ja tehtävä määrätyksi ajaksi, vuokrakaudeksi; välipuheen vahvistukseksi tuli vuokramiehen pestinä heti suorittaa jokin maksu ja oli hän sitten velvollinen laissa määrättynä päivänä maksamaan maanomistajalle erinäisen vuokramakson. Vaikka se, joka lampuotina viljeli toisen maata, ei sen takia lakannut olemasta vapaana miehenä, katsottiin kuitenkin maanomistajalla olevan jonkunlaista isäntävaltaa häneen nähden, eikä vuokrasopimus sitonut maanomistajaa samassa määrässä kuin vuokramiestä.

Maakuntalakien yhdistäminen koko Ruotsin valtakunnassa noudatettavaksi maanlaiksi tapahtui aikaan, jolloin suurten maaomaisuuk-

sien omistajain, aatelin, valta oli kohoamassa, ja tuli tämä tietysti painamaan leimansa myöskin maanvuokrausta koskeviin säädöksiin. Siten esim. ei enää tyydytty siihen, että vuokramies olisi velvollinen pitämään tilaa entisessä kunnossa, vaan tuli hänen sitä parantaa sekä viljelyksien laajuuteen että rakennuksiin nähden. Jos vuokramies vuokrakauden kestäessä muutti pois tilalta ilman laillista irtisanomista, oli maanomistajalla oikeus tuoda hänet takaisin kaikkine tavaroineen, ja jos silloin vuokramies teki vastarintaa ja sai jonkun ruumiinvamman, ei sillä ollut edesvastauksen seuraamusta, mutta jos maanomistaja tahi joku hänen väestään vahingoittui, seurasi siitä kaksinkertainen rangaistus.

Kristofferin maanlaissa säädetään, ajan oloja kuvaavalla tavalla, ettei talonpoika saa ottaa talonpojalta vuokraa. Tämän määräyksen mukaan, joka pysyi voimassa aina vuoteen 1719, saattoi maanvuokraus tulla kysymykseen etupäässä vain kruunun omistamilla tiloilla sekä aatelin kartanoilla. Kun vapaasukuisten hallussa oli suuri osa maata, jonka he kuitenkin tavallisesti jättivät vuokramiesten viljeltäväksi, ei kuitenkaan se kansanluokka, joka oli maanvuokrausta koskevien määräysten alainen, ollut vallan vähäinen. Koska asia läheisesti vaikutti siihen aikaan mahtavan aatelin omaan talouteen, on helposti ymmärrettävissä että muutokset lainsäädännössä eivät millään lailla huojentaneet lampuotien asemaa. Aika ajoin koetti hallitus puolestaan varoittaa liiallisten rasitusten määräämisestä lampuotien suoritettaviksi, mutta ilman sanottavaa menestystä. Sellaisissa oloissa ei ollut paljon hyötyä siitä, että maanvuokraus muotonsa puolesta edelleenkin pysyi vapaana sopimuksena.

Talonkatselmussääntöön vuodelta 1681 koottiin maanomistajain ja lampuotien keskinäisiä oikeussuhteita koskevat määräykset, ja vuokrausoikeus muodostui silloin semmoiseksi, kuin se pääpiirteissään on näihin aikoihin asti pysynyt. Vuokramiehen oikeuden turvaamisesta säädetään siinä ettei kukaan, joka on lampuodin kanssa oikeassa järjestyksessä sopinut pestistä, saa karkoittaa häntä tilalta ennen vuokrakauden loppua, jollei vuokraoikeus lain mukaisesti ole menetetty. Sen kautta poistettiin se lain ja tapojen suojelema epäkohta, että maanomistaja saattoi milloin hyvänsä vuokrakauden kuluessa irti-

sanoa vuokramiehen, jota oikeutta maanomistajat näyttävät siihen asti useinkin käyttäneen.

Maanvuokrausta koskevat säännökset 1734:n vuoden lain maa- ja rakennuskaaressa järjestävät vain muutamia vuokranantajan ja vuokramiehen välisiä oikeussuhteita, ja koskevat nämäkin määräykset oikeastaan kokonaisten tilain vuokrausta. Sen jälkeen nykyiseen aikaan saakka annetut erityiset asetukset, viimeinen v:lta 1892, ovat ainoastaan osittain laajentaneet ja täydentäneet tähän kuuluvia määräyksiä. Kun asia oli 1891 vuoden valtiosäätyjen käsiteltävänä, joiden päätöksen johdosta äsken mainittu 1892 vuoden asetus maan vuokraamisesta annettiin, anoivat ne että asiaa koskeva lainsäädäntö otettaisiin perinpohjaisen tarkastuksen alaiseksi siinä tarkoituksessa, että vuokranantajan ja vuokramiehen väliset oikeussuhteet tarkemmin määrättäisiin, jolloin muun muassa olisi selvään lausuttava millaiset vuokrasopimuksiin ehkä otetut ehdot olisivat pidettävät lainvastaisina ja siis voimattomina ja myöskin määrättäisiin sopimuskumppanien keskinäinen korvausvelvollisuus sekä millä tavoin tämä olisi selville saatava. Ne pyysivät myöskin, että asiaa valmistamaan asetettaisiin erityinen komitea, ja että säädyt aikanaan saisivat vastaanottaa ehdoituksen täydelliseksi laiksi maan vuokraamisesta maalla. Puheena oleva komitea asetettiin v. 1893, ja 1897 vuoden alussa sai se valmiiksi laajan mietinnön ynnä siihen liittyvän lakiehdoituksensa. Mainitun yleistä vuokralakia tarkoittavan ehdoituksen pohjalla laati hallitus esityksensä, jossa asia kuitenkin rajoitetaan koskemaan yksinomaan torpanvuokrausta ja siihen verrattavaa maalla olevan maan nautinto-oikeutta, ja lain tarkoittama ala supistetaan vielä senkin kautta, että ehdoituksen 1 §:n mukaan laki sovellutetaan ainoastaan sellaisiin torppiin, joiden vuokramaksoon myöskin kuuluu päivätyövelvollisuutta.

Syynä näihin supistuksiin mainitaan esityksessä, että voimassa olevat määräykset maanvuokrasta yleensä jättävät asianomaisille niin laajan vapauden tehtävän sopimuksen ehtoihin nähden, ettei nykyään ole olemassa mitään välttämätöntä yleisen vuokralain tarvetta, varsinkin koska kokonaisten tilojen vuokrausta verrattain vähän nykyään meillä käytetään. Toinen on asianlaita vähävaraiseen torppariin nähden. Sellaiset lainsäännökset, jotka järjestävät vuokranantajan

ja vuokramiehen välistä oikeussuhdetta ainoastaan siltä varalta, että he eivät itse ole asiasta toisin sopineet, edellyttävät näet että molemmat asianosaiset ovat taloudelliseen asemaansa nähden jossakin määrin tasaväkiset. Tämä ehto ei kuitenkaan ole useimmissa tapauksissa täytetty silloin, kun toinen sopimuksen tekijöistä on torppari, toinen maanomistaja. Heikomman sopimuskumppanin aseman turvaaminen, siinä määrin kun se on ollut mahdollista loukkaamatta maanomistajain oikeutta maansa käyttämiseen nähden, oli siis yksi esityksen johtavia periaatteita.

Torppari, joka vuokramaksona suorittaa päivätöitä päätaloon, tarjoo tälle useimmiten mahdollisuuden huokean työvoiman saamiseksi, ja kun lain säädöksiä on sovitettu ainoastaan tämänkaltaisiin torppiin, on tahdottu katsoa näitä pikemmin jonakuna päätilan arvoa lisäävänä etuna kuin siihen liittyvänä rasituksena, jommoiseksi tietysti tilaan kuuluvan maan nautinto-oikeuden osittainen luovuttaminen ylipäätään on luettava. Tärkeänä syynä päivätyövelvollisuuden asettamiseen välttämättömäksi vuokramakson osaksi mainitaan myöskin, että lakiehdoitus siten tulisi ulottumaan myöskin silloisiin lampuotisopimuksiin, jotka muodon puolesta käsittävät erityisellä numerolla varustetun, suurempaan maaomaisuuskokonaisuuteen kuuluvan tilan, mutta kuitenkin, katsoen sopimuksen laatuun muissa kohden, kaikin puolin ovat verrattavat torpan vuokraukseen.

Näihin rajoituksiin eivät valtiosäädyt suostuneet. Jos laki tulisi koskemaan ainoastaan päivätöitä suorittavia torppareita, jäisi hyvin suuri osa maan kaikista torppareista sen tuottamien etujen ulkopuolelle, eivätkä he siis saisi millään lailla asemaansa parannetuiksi. Silloin ei myöskään olisi vallan etäältä etsitty sellainen väite, että, tarjoamalla etuja ja lain turvaa torpparille, ainoastaan jos hän ottaa suorittaakseen päivätyötä, olisi tahdottu pitää huolta huokeahintaisen työvoiman hankkimisesta maanomistajalle torppariväestön kustannuksella. Eivät myöskään kaikki päivätyötä sisältävät vuokrasopimukset ole emätalolle vahvikkeeksi, sillä hyödyttääkö vai rasittaako torppa tilaa ei riipu yksinomaan vuokran laadusta, vaan vuokratun omaisuuden arvon ja suoritettavan vuokran keskinäisestä suhteesta. Näin ollen katsoivat valtiosäädyt asianmukaiseksi, että

laki tulisi koskemaan kaikkia torppia. Sen ohessa ne arvelivat että esityksen säännöksiä voitaisiin muutamilla muutoksilla sovittaa muihinkin maanviljelystä varten vuokrattuihin maa-alueisiin. Toivoen, että saattaisi järjestää torppien olot yleisellä vuokralailla yhtä hyvin kuin yksistään torppia koskevalla asetuksella, ulottivat siis valtiosäädyt lakiehdoituksen uudelleen muuhunkin maalla olevan maan vuokraamiseen maanviljelystä varten, jonka ohessa eräitä lain yleisiä määräyksiä sovellutettiin maan vuokraukseen muitakin tarkoituksia varten. Siten voivat muun muassa lukuisat mäkitupalaiset y. m. vähävaraiset asuntotontin vuokraajat, jotka usein ovat kiinnittäneet heidän oloihinsa katsoen melkoisen pääoman asuntoonsa, saada varmemman maatilkkunsa hallinto-oikeuden.

Valtiosäätyjen yritystä koettaa keskellä kiireellisiä valtiopäivätöitä luoda uusi lakiehdoitus, joka tyydyttäisi kaikkia lain alaan täten joutuvia erilaatuisia tarpeita, täytynee pitää jossakin määrin uhkarohkeana, ja nyt vielä lienee liian aikaista lausua mitään mielipidettä tämän kokeen onnistumisesta. Siitä saattaa ainoastaan lain vastaisessa käyttämisessä saavutettava kokemus antaa tyydyttävän vastauksen.

Kun tahdotaan varattomalle maanvuokraajalle valmistaa mahdollisuutta saada parempi tulos nautinto-oikeudestaan ja siten auttaa hänet kohoamaan siitä heikosta ja monasti hyvinkin tukalasta asemasta, jossa mainittu kansaluokka nykyään yleisesti elää, on tärkeätä että hänelle taataan oikeus saada määrätyn, eikä aivan lyhyenkään ajan kuluessa rauhassa viljellä vuokraamansa maa-alue. Se pääoma, jonka hän voi tähän maatilkkuun panna, ei tavallisesti ole muuta kuin hänen oma ja hänen perheensä jäsenten työ, ja sen tulokset tulevat vasta vuosien kuluttua täysin näkyviin. Vaikka lakimme mukaan on tähän saakka ollut lupa tehdä maanvuokrasopimuksia viideksikymmeneksikin vuodeksi tahi elinkaudeksi, ovat maanomistajat monessa paikassa maata, varakkaimpina ja siis voimakkaimpina, voineet vapaan sopimuksen nimessä saada vuokrasopimukset tehdyiksi ainoastaan muutamaksi vuodeksi, jopa vallan määräämättömäksikin ajaksi, jolloin vuokramies on velvollinen muuttamaan irtisanomisen tapahduttua. Tämän epäkohdan poistamiseksi ja vuokrasopimuksen turvaamiseksi ehdoitetaan esityksessä että lyhyin

vuokra-aika olisi kymmenen vuotta, ja samalla myönnetään myöskin oikeus perinnöllisen vuokrasopimuksen tekemiseen. Kun torpparilaista tehtiin yleinen vuokralaki, ei mainittu lyhyin vuokrakausi enää ollut mahdollinen, jota vastoin nykyinen määräys 50 vuoden pisimmästä vuokra-ajasta pysytettiin. Perinnöllisten vuokrasopimusten luvallisuutta puolsi laki- ja talousvaliokunta, ja valiokunnan puolelle asettui tässä asiassa kaksi säätyä, pappis- ja talonpoikaissääty. Aateli- ja porvarissääty hylkäsivät ehdoituksen, ja lopullisessa yhteensovituksessa tämä mielipide pääsi voitolle.

Koska sovitun vuokran pitää olla suuruudeltaan täysin määrätyn, ei tästä lähin kävisi mahdolliseksi mielin määrin vaatia torppareilta työpäiviä mitätöntä korvausta vastaan, n. s. ylipäiviä, jotka tätä nykyä monessa paikassa rasittavat torppareita ja estävät heitä tekemästä työtä oman taloutensa parantamiseksi.

Torpan omistamisen varmentamiseksi niissäkin tapauksissa, jolloin koko maatila myydään, ehdoitetaan esityksessä rekisteröimistoimintaa. Tätä ajatusta eivät valtiosäädyt hyväksyneet. Mutta koska ei kukaan voi myynnin kautta luovuttaa ostajalle parempaa oikeutta kuin hän itse omistaa, päättivät säädyt että vapaaehtoisesti myydyn tilan ostaja ei voi pakoittaa vuokraajaa muuttoon ennen alkuperäisen vuokrasopimuksen loputtua, jos vaan vuokramies jo on ennättänyt ryhtyä vuokraoikeuttansa käyttämään. Jos myynti tapahtuu ulosottotoimen tahi konkurssin johdosta, rikkoo kauppa sopimuksen, jos ostaja vuoden kuluessa myynnin jälkeen sanoo vuokrasopimuksen irti.

Esityksessä ehdoitetaan erittäin ankarat seuraamukset, ellei varsinaista tulokatselmusta pidetä vuokrakauden alussa. Sen mukaan menettäisi vuokramies kokonaan hänelle laissa myönnetyn oikeutensa korvauksen saantiin tekemistään parannuksista ja vuokranantaja hyvitykseen rappeudesta, silloinkin kun nämät olisivat muulla tavalla täydelleen todistettavissa. Eikä tätä laiminlyöntiä saattaisi päteväksi tunnustettavalla katselmuksella korjata, ennenkuin ajoittain, aina kymmenen vuoden kuluttua uudistettava katselmus vuokraehtojen tarkastamiseksi tapahtuisi, jolloin tämä olisi pidettävä tulokatselmuksena sen jälkeen tapahtuneeseen rappeuteen tahi parannukseen nähden. Tärkeätä tietysti on että vuokranantajan ja vuokramiehen molem-

manpuolisten korvausvaatimusten arvostelemista varten vaaditaan mahdollisimman luotettava selvitys vuokratun tilan tahi maa-alueen kunnosta vuokrakauden alussa. Kuitenkin voi tässä kohden helposti, ehkä vain ymmärtämättömyydestä, syntyä laiminlyönti, joka loukkaa paitsi asianosaisten myös kolmannenkin miehen, esim. saamamiehen, oikeutta. Valtiosäätyjen laatimaan lakiin on puheena olevaan kohtaan otettu sellainen lisäys, että jommankumman asianosaisen vaatimuksesta voidaan myöhemminkin pitää katselmus tilan kunnon selville saamiseksi, mutta tällä tietysti ei ole mitään vaikutusvaltaa taaksepäin jo kuluneeseen vuokra-aikaan nähden. Esityksessä ehdoitettuja, joka kymmenvuotiskauden kuluttua tapahtuvia pakollisia katselmuksia eivät valtiosäädyt myöskään hyväksyneet, koska ne helpolla aiheuttaisivat torpan vuokrasopimuksen tekemisen korkeintaan kymmeneksi vuodeksi. Vuokraoikeuden menettämisestä esitys sisälsi varsin ankaria, sopinee sanoa osaksi vallan drakonisia säännöksiä, ja joskin säädyt ovat poistaneet ne, jotka enemmin saattoivat antaa mielivallalle sijaa, on tässä kohden maanomistajan käsissä vielä jäljellä varsin laaja valta.

Joskin torpparilakiehdoituksen muuttaminen yleiseksi maalla olevan maan vuokralaiksi teki mahdottomaksi sen sovelluttamisen erikseen torppari-olojen tarpeiden mukaan, täytynee kuitenkin myöntää että se tässäkin muodossa huomattavalla tavalla parantaisi varattomimman maanviljelijäluokkamme asemaa ja poistaisi moniaita oikeutetun tyytymättömyyden aiheita.

Valtiosäätyjen v. 1888 tekemän anomuksen johdosta on *vesioikeutta* koskeva lainsäädäntömme ollut erityisen komitean tarkastuksen alaisena, joka on asiasta antanut kaksi eri mietintöä. Toisessa esitetään säädöksiä, jotka tarkoittavat toimenpiteitä maanviljelemistä estävän veden poistamiseksi ojituksen, järven laskemisen y. m. kautta, toisessa taas määräyksiä veden käyttämisestä yleishyödyllisiin tarkoituksiin, kuten teollisuustarkoituksiin sekä kulku- ja lauttausväylänä. Koska myöskin on arveltu voimassa olevan kalastussäännön sekä kalavesien omistusoikeutta ja niiden jakoa koskevien määräysten kaipaavan tarkastusta ja korjausta, on hallitus uskonut tämän työn toiselle komitealle, joka tavallisesti on käynyt kalastuskomitean nimellä

Näiden molempien komiteojen laajojen mietintöjen ja niiden laatimien ehdoituksien perusteelle hallitus valmisti 11 eri esitystä, jotka käsittelivät vesistöjä koskevia oikeussuhteita ja jotka kaikki ovat mitkä läheisemmässä, mitkä väljemmässä yhteydessä toistensa kanssa. Kaikki ne valtiopäivillä jätettiinkin saman valiokunnan, vesioikeusvaliokunnan, valmistettaviksi, ja oli tämän valiokunnan suoritettavana ehkä kaikista raskain työtaakka viime valtiopäivillä.

Mainitun valiokunnan mietinnössä huomautetaan, että nykyinen lainsäädäntömme myöntää yksityiselle omistusoikeuden veden peittämään pohjaan sekä maaperän omistajalle taas oikeuden vallita ja käyttää pohjaa peittävän veden, kuitenkin siten, että tämä oikeus monessa kohden on rajoitettu yleisen liikkeen ja kalastuksen eduksi sekä yli-, ali- ja lähi-asujain yhtäläisen oikeuden turvaamiseksi. Säätyjen nyt hyväksymä vesioikeuslaki ei puolestaan muuta tätä omistusoikeuden perustetta. Se sisältää ainoastaan määräyksiä veden käyttämisestä sekä kulku- ja lauttausväylänä että teollisuustarkoituksiin, ja myöskin maalle haitallisen veden poistamisesta ojituksen, järvenlaskemisen ja pengertämisen kautta.

Syystä että voimassa olevat maan jakamista koskevat määräykset sallivat että kylän vesialue ja siis myöskin siihen sisältyvä koski maan jaossa voidaan jättää jakamatta, on kosken omistusoikeuteen nähden kaksi vastakkaista mielipidettä saanut jalansijaa. Toisen käsityskannan mukaan kuuluu koski, josta maanjaossa ei ole mitään määrätty, yhä edelleen kylän yhteiseen omaisuuteen; toisen mielipiteen mukaan on sellainen koski tullut kuulumaan sille tilalle, joka omistaa kosken rannan. Tällainen epävarmuus monen kosken omistusoikeuteen nähden on vaikeuttanut, jopa tehnyt kokonaan mahdottomaksi niiden käyttämisen teollisuustarkoituksiin ja aiheuttanut pitkiä oikeudenkäyntiä. Näiden asiain korjaamiseksi, mikäli tämä ei tuota nykyisten omistajien oikeuden vähentämistä, ovat valtiosäädyt hyväksyneet uuden asetuksen välirajasta vedessä ja vesialueen jaosta, jossa myöskin on silmällä pidetty kalastusetujen vaatimuksia.

Yleiseksi ehdoksi kosken jakamiselle asetetaan ettei kosken käyttökelpoisuus teollisuuden palvelukseen saa jaon kautta kärsiä sanottavaa vähennystä. On katsottu tarpeelliseksi toisistaan eroittaa sitä tapausta, kun koski, syystä että sen vesivoima on verrattain vä-

häisestä merkityksestä, on jaettava samalla kertaa kuin jakokunnan yhteinen vesialue kokonaisuudessaan, ja sitä tapausta kun tämä ei voi soveliaasti käydä päinsä, vaan koski siitä johtuvine etuisuuksineen on eroitettava yleisestä vedenjaosta yhteiseksi omaisuudeksi, jota sittemmin ehkä voidaan jakaa erityisten sitä varten asetettujen periaatteiden mukaan.

Voimassa olevan lain mukaan on jokaisella kyläkuntaan kuuluvan, siis jakamatta olevan, kosken yksityisellä osakkaalla alkuunpano-oikeus vesilaitoksen rakentamiseen koskessa. Ellei koskea sovi jakaa eivätkä muut osakkaat halua ottaa osaa laitteeseen, on alkuunpanijalla valta, kuitenkin tuottamatta muille kanssaomistajille vahinkoa, yksin rakentaa mainittu vesilaitos ja hyväkseen käyttää kosken koko vesivoima tuomioistuimen määräämillä ehdoilla. Tämä siis edellyttää että alkuunpanijan täytyy ottaa yrityksensä osakkaiksi kaikki muutkin kosken osakkaat, jos he vain sitä haluavat, vaikka hänellä ehkä ei ole mitään luottamusta heidän liikemieskelpoisuuteensa eikä muihinkaan ominaisuuksiin. Ja kaikilta muilta kosken osakkailta riistetään mahdollisuus omia tarpeitansa varten käyttää osuuttaan kosken voimassa. Koska mainittua yhteisyyttä ei säätyjen mielestä pitäisi ulottaa kauemmaksi kuin asianhaarat välttämättä vaativat, on asetukseen otettu määräys siitä, että kosken osakas, joka tahtoo ottaa osaa vesilaitokseen saadakseen omia tarpeitansa varten osuutensa vesivoimasta, siinä määrin kun se yhteisellä voimakoneella koskesta ulos saadaan, on siihen oikeutettu, ellei siitä synny alkuunpanijan suunnittelemalle yritykselle erinomaista haittaa. Täten osuutensa saanutta kosken osakasta ei tietysti tarvitse ottaa alkuperäisen liikeyrityksen osakkaaksi. Elleivät kosken muut osakkaat halua päästä osallisiksi yritykseen, antaa tuomioistuin alkuunpanijalle oikeuden vuotuista maksua vastaan käyttää kosken vesivoimaa enintäin 50 vuodeksi.

Paitsi koskiosuutensa tulee alkuunpanijan myöskin omistaa laitokselle tarpeellinen rantatontti. Mitä tällaiseen rantatonttiin tulee, on isossajaossa koskiin nähden ylimalkaan menetelty sillä tavalla että, vaikkakin jakokuntaan kuuluva vesialue ja siis myöskin siihen sisältyvä koski on jätetty jakamatta ja se siten on jäänyt jakokunnan tilojen yhteiseksi omaisuudeksi, johon kullakin tilalla on osa kylä-

osuutensa mukaan, kuitenkin kosken viereinen ranta on, koskeen kuuluvaa yhteistä rantatonttia erilleen murtamatta, annettu yksityiselle tilalle, ja muut tilat siten suljettu vesivoiman käyttämisestä. „Mainitusta asianhaarasta on", lausuvat valtiosäädyt, „sitten johtunut valitettava sekasorto ja epävarmuus kosken omitusoikeuteen nähden, siten että rannanomistajaa on jokseenkin yleisesti pidetty yksinään oikeutettuna käyttämään kosken vesivoimaa. Seurauksena tästä on ollut ei ainoastaan että melkoisia pääomia on sijoitettu tulevaisuudessa rakennettaviin vesilaitoksiin, ilman että asianomaiset ovat hankkineet itselleen muuta oikeutta koskeen kuin minkä viereisen rannan omistusoikeuden on arveltu tuottavan, vaan on myöskin useita valmiita vesilaitoksia, mainitun rannanomistajan oikeudesta vallinneen väärinkäsityksen takia, syntynyt sangen epäselvissä suhteissa vesivoiman omistusoikeuteen nähden: niiden perustamisessa on yksinkertaisesti tyydytty siihen tosiasiaan, ettei toimitetussa katselmuksessa kukaan ole tehnyt rakentajan oikeutta vesistöön riitaiseksi tahi muutoin vaatinut tuomioistuimen ratkaisua asian suhteen. Mutta epäilemätöntä on, että kysymyksenalainen uusi lainsäädäntö tulee suuressa määrässä herättämään vaatimuksia osallisuudesta niihinkin koskiin, joiden vesivoimaa jo käytetään."

Vesilaitoksen omistajan suojelemiseksi edellä mainittuja mahdollisia vaatimuksia vastaan, joiden kautta yksityisten omaisuusolot voivat tuntuvasti häiriintyä, on hänelle myönnetty oikeus lunastaa itselleen koski tahi hänelle ennemmin kuulumaton osa siitä, joten hän voi itselleen varata laitoksessa tarvittavan vesivoiman. Yllä esitetyistä syistä on mainittu lunastusoikeus katsottu olevan visseillä rajoituksilla ulotettava nykyään ainoastaan suunniteltuihinkin laitoksiin.

Tämä katsantokanta, jonka mukaan ainoastaan rannanomistajalla on oikeus koskenlunastamiseen, jos hän nyt jo omistaa siinä vesilaitoksen tahi on sellaisen perustamiseen saanut luvan, tuli säätyjen päätökseksi porvarissäädyn tekemän kutsumuksen nojalla. Valiokunta oli ehdoittanut sekä rannan- että koskenomistajalle vaihtopuolisen lunastusoikeuden.

Sen epävarmuuden takia, joka on olemassa useiden vesilaitoksien oikeudesta niiden käyttämien koskien vesivoimaan, katsoivat säädyt tarpeelliseksi erityisen lainsäädännön kautta valmistaa vesi-

laitosten omistajille mahdollisuuden selvyyden saamiseen mainitussa suhteessa, ja on heitä tämän saavuttamiseksi oikeutettu ryhtymään sellaiseen toimeen, että jokainen, joka luulee itsellään olevan oikeuden johonkin koskeen, jota käytetään vesilaitoksen tarpeeksi, on velvollinen, saatuansa asianomaisen tuomioistuimen antaman kutsumuksen, kaiken oikeuden menettämisen uhalla tuomioistuimessa ilmoittamaan vaatimuksensa sen määräämänä päivänä. Sen jälkeen on vesilaitoksen omistajalla oikeus saada tehtyjä vaatimuksia tuomioistuimessa tutkituiksi ja ratkaistuiksi.

Koskiemme käyttämisen helpoittamiseksi teollisuuden palveluksessa on myöskin katsottu tarpeelliseksi varmentaa omistusoikeutta koskeen erityisellä maanlohkomislaitoksen kehittämisellä. Nykyinen maanlohkomislainsäädäntö ei salli uusien maakirjatilojen muodostamista sillä lailla, että yhdistetään kahdesta tahi useammasta eri tilasta eroitettuja osia eikä myöskään ole luvallista erilleen murtaa useammille tiloille yhteisesti kuuluvaa aluetta, ennenkuin alueella on jako toimitettu eri tilojen välillä. Lohkomisen kautta muodostuneen itsenäisen tilan tulee olla vähintäin $^{1}/_{300}$ manttalia ja käsittää ainakin 5 hehtaaria. Tässä kohden on nyt tehty se muutos, että yhdestä tahi useammasta tilasta, sellaisistakin, joista toisilla on perintömaan toisilla kruununmaan luonto, voidaan lohkoa koski ynnä sen viereltä tontiksi tarpeellinen maa-alue itsenäiseksi, omamanttaliseksi tilaksi, vaikka sen manttaliluku ja ala eivät nousisikaan äsken mainittuihin lukuihin. Täten tulee muodostumaan itsenäisiä koskitiloja.

Puutavarain lauttausta koskevat säännökset puheena olevissa asetusehdoituksissa ovat rakennetut etupäässä samoihin perusteisiin kuin nykyään voimassa olevan v. 1873 annetun lauttaussäännön määräykset, ottamalla huomioon mainitun asetuksen antamisen jälkeen saavutettua kokemusta. Siten on entistä enemmän pantu painoa maanomistajan oikeuteen niissä monenlaatuisissa vastakkaisten etujen yhteensattumisissa, joita helposti voi syntyä rannanomistajan ja puutavaranomistajan välillä. Asetukseen on esim. otettu moniaita määräyksiä, jotka tarkoittavat uppoamaisillaan olevasta, uponneesta tahi rannalle jääneestä lauttaustavarasta koituvan vahingon estämistä. Niissä tilaisuuksissa, jolloin olosuhteiden luonnosta riippuen hyvitystä vahingonkorvauksen muodossa joko ei lainkaan voida saada tahi

vasta monien vastuksien perästä on saatavissa, on rannanomistaja saanut oikeuden määrätyillä ehdoilla pidättää ja haltuunsaottaa häiriöitä tuottavan lauttaustavaran. Vahingonkorvaamisvelvollisuus on lähemmin määrätty ja korvauksen saanti tehty helpommaksi m. m. sen kautta, että lauttauksen esimies paljon suuremmassa määrässä kuin nykyään tulee esiintymään puutavaranomistajan edusmiehenä.

Syystä että nykyisen kalastussäännön määräykset kalojen rauhoittamisesta ja suojelemisesta ovat osoittautuneet riittämättömiksi estämään kalasuvun vähentymistä, on uuden kalastussäännön ehdoituksessa, josta valtiosäätyjen tuli hallituksen pyynnöstä antaa lausunto, otettu muutamia tätä tarkoittavia määräyksiä. Niinpä on turmiollisten kalanpyydyksien käyttäminen kielletty; kaloille on ehdoitettu myönnettäväksi yleinen, yhden tai usemman vuorokauden rauhoitusaika viikossa eli, niinkuin sitä sattuvasti on nimitetty, sunnuntailepo; kielletään arvokkaampien kalojen pyytäminen niiden kutuaikana, niinikään sellaisten, jotka eivät täytä määrättyä pituusmittaa, sekä annetaan erityisiä määräyksiä rauhoitusalueiden perustamisesta. Säädyt puolestaan arvelivat pääpainon pantavaksi sopivien rauhoituspiirien muodostamiseen. Jos sellaisia, osaksi ehkä pienempiäkin kuin esityksessä ehdoitetut, tarkoituksen mukaisella tavalla saataisiin järjestetyiksi, ei olisi tarpeellista koettaa turvautua niin kovin monenlaisiin, vaikeasti toimeenpantaviin ja kalaveden omistajan omistusoikeutta liiaksi rajoittaviin, osaksi melkein naurettaviin määräyksiin. Asian tärkeyteen nähden tahtoivat säädyt kuitenkin että muutamat niistä määräyksistä, jotka koskevat rauhoituspiirejä sekä kalastusyhdistyksiä, siirrettäisiin aiotusta hallinnollisesta asetuksesta siihen rakennuskaaren lukuun, joka ennestään sisältää säännöksiä kalaveden käyttämisestä.

Kuten jo alussa huomautimme, ei ole tässä kirjoituksessa yritettykään antaa mitään täydellistä kuvaa vesioikeutta koskevien eri lakiehdotuksien tärkeimmistä säännöksistä; olemme ainoastaan, melkein esimerkin tapaan, niistä maininneet muutamia eri kohtia.

Muihin säätyjen käsiteltäviksi jätettyihin lakiehdoituksiin nähden tahdomme vielä lausua muutaman sanan lakiehdoituksesta, josta toivotaan ehkä paljonkin kansamme taloudellisen elämän elvytystä. Tar-

koitamme osuustoimintalakia. Joskin täällä ennen on ollut muutamia osuustoimintaa tarkoittavia yrityksiä, kuten osuusmeijerejä ja konsumtsioniyhdistyksiä, eivät kuitenkaan tämänkaltaiset yritykset, joiden välityksellä suurissa sivistysmaissa tarjotaan samanlaisten toimeentuloehtojen varassa eläville varattomille kansalaisryhmille tukea ja sellaisia etuja, joita kukin heistä yksin ei olisi voinut saavuttaa, vielä ole meillä saavuttaneet suurempaa merkitystä. Koska nykyisen lainsäädäntömme määräämät yhtiömuodot eivät oikein sovellu puheena olevia osuuskuntia varten, on tämäkin vaikeuttanut sellaisten muodostamista. Näin ollen anoivat valtiosäädyt v. 1891 vastauksessaan osakeyhtiölakia koskevaan esitykseen, että myöskin tämänkaltaiset taloudelliset yhdistykset sekä sisällisiin että ulkonaisiin oikeussuhteisiinsa nähden järjestettäisiin. Vuonna 1894 uudistetun anomuksen johdosta asetettiin komitea asiaa valmistamaan, ja sen laatimaan ehdoitukseen nojaa tämän vuoden valtiosäädyille jätetty lakiehdoitus.

Osuuskunnan oikeudellisesta luonnosta seuraa että sillä tulee olla pääpiirteissään sama ulkonainen järjestys kuin osakeyhtiöllä, joten puheena oleva laki monessa kohden muistuttaa osakeyhtiölakia. Tärkeänä eroituksena mainittakoon kuitenkin, että asioita ratkaistaessa osuuskunnan kokouksissa kullakin jäsenellä on ainoastaan yksi ääni, huolimatta siitä onko hän yritykseen pannut suuremman tahi pienemmän rahasumman. Tämä osuuskunnan kaikkien jäsenten tasa-arvoisuus osuuskuntaan nähden on omansa kiinnittämään kaikkien jäsenten, vähävaraistenkin, harrastusta yhteiseen yritykseen paljon suuremmassa määrässä kuin tämä tapahtuu tavallisessa osakeyhtiössä, jossa äänet luetaan pääasiallisesti kunkin omistamien osakkeiden luvun mukaan. Jos kansan laajat kerrokset täten tottuisivat ainakin yhdellä alalla ottamaan tehokkaasti osaa yhteisen asian ajamiseen, karttuisi siitä kyllä hyviä hedelmiä yhteiskuntaelämän muillekin aloille.

Siinäkin kohden eroavat osuuskuntayhdistykset osakeyhtiöistä, että osuuskunnan säännöissä voidaan velvoittaa sen jäseniä tarvittaessa mieskohtaisesti vastaamaan osuuskunnan sitoumuksista joko rajoitettuun summaan taikka rajattomastikin. Tämä mieskohtainen vastuunalaisuus on kuitenkin määrätty ainoastaan lisämaksuvelvollisuudeksi osuuskunnan kassaan eikä oikeuta saamamiestä suorastaan

velkomaan osuuskunnan yksityistä jäsentä osuuskunnan velasta. Ennenkuin osuuskunta saa aloittaa toimensa, on sen säännöille hankittava asianomainen vahvistus kuvernööriltä, jolla ei kuitenkaan ole oikeutta vahvistusta kieltää, jos säännöt ovat laaditut osuustoimintalain määräysten mukaisesti. Poikkeuksen tästä muodostavat lainausliikettä harjoittavat osuuskunnat, joiden sääntöihin kuvernööri saa lisätä sellaisia määräyksiä, joita hän harkitsee liikkeen laveuden ja laadun vaativan.

Jos luopi yleisen silmäyksen niihin moniin erikaltaisiin ja laajaperäisiin lakiehdoituksiin, jotka joutuivat käsittelyn ja ratkaisun alaisiksi viime valtiopäivillä, ei voi olla kieltämättä että se työ, joka tällä alalla tuli suoritetuksi, on niin suuri, että täydellä syyllä saattaa asettaa kysymyksen alaiseksi, onko ollut edes mahdollista omistaa joka eri asialle sitä tyyntä harkitsemista, jota se olisi kaivannut. Ne valiokunnat, joille näiden asetusten tarkastaminen oli uskottu, saivat tietysti suorittaa suurimman osan työstä, ja käsittely itse säätyjen istunnoissa supistui monasti pakostakin liian lyhyeksi. Ja vielä vaikeammaksi käy tämä työ, kun valtiopäivien väliaika nyt on pidennetty neljäksi vuodeksi, kun kokemus päinvastoin osoittaa että suoritettavaksi kokoontuvan työn määrä vaatimalla vaatisi väliajan lyhentämistä.

Murheen voimasta.

Kirjoittanut

J. SIEBER.[1]

Matkallani Suomessa kesäaikana v. 1899 vietin muutamia viikkoja Helsingissä käydäkseni väliajoin kielitieteellistä työtä varten yliopiston kirjastossa. Muun muassa joutui siellä käsiini Eliel Aspelinin Valvojan vuosikerroissa 1882 (v. 9) ja 1883 (v. 13—14) löytyvä kirjoitus, jonka sisällystä, vaikk'ei se suorastaan koskenut oppiainettani, en voinut jättää

[1] Pyydämme saada huomauttaa että arvoisa tekijä, professori J. SIEBER (Böömin Leitmeritzistä) on tämän kirjoituksen aikakauskirjaamme lähettänyt suomenkielisenä. Toim. muist.

huomioon ottamatta. Arvoisa kirjailija lähtee Bürgerin „Lenoresta", esitellen runoelman periajatusta ja pääsee samankaltaisien runojen jäljille eri kansojen sekä kirjallisuudessa että muistissa. Mielihaluni tuli ihastukseksi, kun huomasin, kuinka omituisia ovat senlaatuiset muinaistarut Suomessakin. Kun sittemmin oppiretkilläni minulle tarjoutui silloin tällöin tilaisuutta tähän suuntaan tiedustella, tapasin asian kaikkialla tunnetuksi, vieläpä kuulin tunnetun lauseparren: „Kuu paistaa heleästi, kuollut ajaa keveästi; etkös piikani pelkää?" sekä muita toisintoja.

Herder, joka kerättyään koko maailmassa oli v. 1778 ulosantanut „kansojen äänet lauluissa", ei Suomesta ollut siihen saanut yhtäkään kansanrunoa. Jos hän olisi vähänkin aavistanut, kuinka suuri on tarusto, joka muinaisajoilta asti ylhäällä Pohjolassa on säilynyt, niin hän olisi varmaankin tullut uudestaan koulumestariksi Riikaan, siinä ainoassa aikomuksessa, että pääsisi sillä tienoolla tunkeutumaan askel askeleelta Suomenmaan sydämeen saakka. Meille Kalevalan ja Kantelettaren julkaisemisen jälkeen tosin tietoja muinaisista Suomen oloista yhä karttui, mutta tarkat tiedot näyttävät kirjallisiin piireihin rajoitetuilta. Tietääkseni ei Saksassa eikä Itävallassa vielä kukaan ole luonut silmäystä mainittuun Aspelinin kirjoitukseen. Kuitenkin hänen tiedonantonsa, vaikka se — ehkä meidän syystämme — tulee melkein myöhään tunnetuksi, on mitä arvokkaimpia. Saatammehan nyt „liiittää uuden renkaan vitjaan" ja lähennellä nykyajan kuluneihin aikoihin.

Lenoren ainetta nimittää Krumbacher vertaavassa kielitieteellisessä aikakauskirjassa „väsymättömän vaeltajan taruksi, joka täynnä maailmallisia himoja maita kuljeksii". Eri arjalaisien kansojen yhteinen periajatus lienee jo mainittu indialaisen Raghuvansa-runoelman (8 kirj.) sanoilla: „Sillä alituinen sukulaisten itkeminen polttaa vainajaa, sen tiedämme kaikki". Mikäs estäisi meitä otaksumasta, että muidenkin kansojen periperheen vastaiset sukupolvet ovat voineet periä saman ajatuksen, ja että itkemisen syynä on kaikkialla tuo ikävyys, joka ainakin perustuu yleisinhimilliseen rakkauteen? Vanhimmista sivistyksenkantajista alkaen meidän uusimuotisien aikojemme mahtavasti kehittyneihin, muinoin pimeään yöhön peittyneihin kansoihin asti, Kreikan auringonvaloisilta seuduilta Suomen saloihin saakka, tuli kaikkivaltiaaksi se luulo, ettei kuolema missäkään ole pysyvänä välimuurina. Hektorin rakkaus ei Manalassa kuole, Orpheus soitantonsa voimalla kutsuu kuolleen puolisonsa Hadeksesta ilmoille, Laodameia pyytää jumalia päästämään aviomiehensä kahleista, Ceres käy etsimässä kadonnutta tytärtänsä maailman äärillä, ja Lemminkäisen äiti, joka poikansa hajoitetut jäsenet kerää ja uusia elinvoimia henkii niihin, tarjoo meille äidillisen rakkauden suurenmoisen murhenäytelmän.

Usko kaikkivaltiaaseen rakkauden voimaan on tullut perikuvalliseksi, jopa lauluksikin Pohjois-Europan kansojen keskellä. Skandinavilaiset jumalat itkevät Balduria, ja jos samalla kertaa kaikki esineet alhaalla ja ylhäällä kyyneltyvät, niin Baldur palaa Manalasta Valhallaan takaisin. Tämän muinaistarun mukaan saattaa siis kuoleman voima tulla murretuksi, jos kohta se on voittanutkin yhden jumalista. Kerrotaankinhan meille kolmessa Helgelaulussa, Sigrunien valituksiensa kautta tuottavan kuolleen Helgen Valhallasta, koska hänen kyyneleensä putoovat urhon rinnalle, niin ettei tämä saa nauttia taivaallisen salin onnea. Tässähän tapauksessa rakkaus ei ainoastaan ole kuolemaa väkevämpi, vaan on myös omansa kadonneen autuuden sijaan tarjoomaan korvauksen, s. o. suuremman autuuden. Luultavasti taru murheen voimasta, joka rakkaudesta syntyy, erittäin Pohjan kansoilla säilyi nykyaikaan asti siitä syystä, että he enemmän kuin muut kansat seisovat niin sanoakseni yhdellä jalalla sillä salaperäisellä muinaisuuden peruksella, missä jumalat ja ihmiset aivankuin indialaisten muinaisaikoina käyvät käsi kädessä, missä taivas ja Manala lähentyvät toinen toistansa, ihmiskunnan niitä sitoessa keskenään. Mutta dogmatillisten periaatteiden vaikutuksesta tämä taru ajan kuluessa muuttui jokseenkin: „nemo unquam descendit de coelo — ex inferno nulla redemptio.“ Ei taivasta eikä Manalaa enää mainita, ainoastaan kuolema, tuo yleisinhimillinen tosiasia, on jäljellä. Samoin taas ihmisien kokemus ynnä se dogmatillinen oppi, että vasta yleisellä ylösnousemuksella kaikki maalliset kuoleman välttävät, on vaikuttanut edelleen, jonka tähden lisäksi se havaintotapa kiintyi, että ikävyys ja kyyneleet, rakkauden voiman todistuksena, vievät elävän ihmisen kuolleitten luo, eivätkä saata kuolleita elävien piireihin. Ainoan kaikkivaltiaan sanan loihtuvoimasta, semmoisena kuin se tavataan Vegtams-Quidassa ja n. k. Runokapituloissa ei enää löydy jälkeä nykyisessä germanilaisessa tarussa; kuolleet eivät koskaan tajua vanhoja taikakeinoja.

On sangen omituista, ettei yksikään englantilaisista kansanlauluista eksy siihen suuntaan, josta me nyt puhumme, nimittäin että kuollut vetää elävän alas hautaansa. Eikä yhdessäkään Skandinaviassa ja Tanskassa kenties olemassa olleista lauluista ole säilynyt enemmän kuin muutamia tunnusmerkillisiä säkeitä. Samoin on asianlaita Saksassakin. Jos A. v. Arnim ja Cl. Brentano, „Pojan ihmetorvessa“ mainitsevat erään laulun päällekirjoituksella: „Bürger kuuli tämän runon yöllä sivuhuoneesta“, niin täytyy huomioon ottaa, että sen oikeaperäinen muoto on syystä epäilyksen alainen. Itse Lenoren runoilija sanoo kuulleensa jonkun laulun ja sen kautta nousseensa haltioihinsa, mutta laulun sisällystä ei hän mainitse. Vasta Bürgerin elämänkertoja, prof. Althoff, vahvistaa, että runoilijan muistissa olivat ainoastaan nämä tunnetut säkeet: „Kuu paistaa j. n. e.“, ja Bürger todistaa kirjeessänsä huhtikuun

19 p. 1773: „Lenoreni on loppuun asti alkukirjoitus, ihan oma keksimäni. Se on lapsi, joka lähtee sydämestä ja menee sydämeen.“ Voss lisää siihen tytön nimen.

Lenoren aine on suorasanaisessa muodossa yleisesti tunnettuna sekä Saksassa että germanilaisen rodun itäpuolella, Inari-joelta asti Musta- ja Välimerelle saakka, sen tuntevat suomalaiset ja slavilaisen rodun kansakunnat, venäläiset, rutheenit ja Määrin asukkaat, samoin kroatilaiset ja slovenilaisetkin. Erinomaista huomiota ansaitsevat epäilemättä puolalaiset muinaistarut.

Kun viime vuosisadan lopussa ja nykyisen alussa romanttista suuntaa Saksassa mitä suurimmalla innostuksella suosittiin ja Puolan kirjallisien piirien huomio kääntyi siihen, niin Saksan tuotteet eivät voineet jäädä huomaamatta, eikä niiden joukossa Bürgerin Lenore. Lach Szyrma julkaisi siitä mukaelman nimellä „Kamilla ja Leon“, painettuna Pamietnik naukowyssa (Varsovassa 1819). Sen johdosta puhuttiinkin lähteestä, josta Bürger lienee saanut aineksensa, ja viitattiin runoilija Niemcewicziin (1758—1841), jonka runoelmassa „Alonzo ja Helena“ (1802) samanlainen aines oli esiintynyt. Samoin esittäen tarinan Jaroslawin ympäristöltä huomauttaa hän lukijalle Lenore-aineksen vanhuutta. Sittemmin julkaisivat W. Wollner slavilais-kielitieteellisessä Arkistossa (VI, v. 2), H. Biegeleisen Switissä (II, v. 10—16), O. Kolberg Ludissa (XIV, s. 181—182), ja vähän aikaa takaperin Stefan Grudżinski (Bochnia 1890) samanlaatuisia Puolassa tavattavia tarinoita, niiden joukossa yhden runomuotoisen kansanlaulun.

Kaikissa eri kansakuntien tarinoissa tulee seuraava pääjuoni esiin: Morsiamen murhe häiritsee kuolleen sulhasen lepoa, sulho tulee mustalla tai harmaalla hevosella häntä noutamaan, sitten seuraa kuunvalossa-ajo, keskustelu, morsiamen kysymys, kirkko ja kirkkomaa, avoin hauta ja loppukohtaus haudassa tai haudan vieressä. Puolalaisien tarinoiden suhteen en aio niiden toisintoja laveasti kertoa, vaan esitän ainoastaan seuraavat erilaisuudet: 1) Kerran ovat sulho ja morsian nimettömiä, muutoin niiden nimet ovat Ttach-Kasia tai Ias'-Kasia. 2) Aina sulho eikä koskaan piru tulee morsianta noutamaan, vaikka loppukohtauksen lähestyessä sulho usein on ruma kuin piru. 3) Tyttö ei kuole koskaan haudan vieressä, vaan voi elää edelleen eikä enää ikävöitse sulhasta, taikka kuolee kauhusta muutamien päivien perästä. 4) Joskus käyttää tyttö loitsukeinoja pakoittaaksensa sulhon tulemaan. Pataan, joka on täynnä kiehuvaa vettä, hän heittää yhden sulhon vaatekappaleista, sitä paitsi lemmenkukkia ja muita kasveja. Padasta sitten kuuluu ääni: Tule, tule. Tyttö rientää ikkunan viereen ja näkee sulhonsa seisovan ulkona. Toinen — sekin ruma — taika käytetään slovakilaisen tarinan mukaan: Morsian keittää jonkun kuolleen päätä hirssipuurossa, kunnes se virkkaa: Tule, tule. Eräässä

puolalaisessa toisinnossa on ruususeppeliäkin käytettävinä. Morsian, joka on paennut ruumishuoneeseen, heittää joka kerta kun ruumis on nousemaisillaan avatakseen sulholle oven, yhden kiven seppelestä sen päälle, ja heti tulee ruumis jälleen jäykäksi. Useinkin on pappi läsnä olevana viettääkseen maahanpaniaiset.

Sitä vastoin pari suomalaista ja slavilaista toisintoa näyttää suorastaan saaneen muutamia syrjäkohtia toisistaan. Orimattilan ja Lohjan tarussa saapuu piruksi muuttunut sulho huoneen oven eteen, minne tyttö on rientänyt, ja kehoittaa sekä sisällä olevaa kuollutta että eri esineitä ovea avaamaan. Sama seikka Jaroslawin, Masovian ja Poosin toisinnoissa. Orimattilan ja Uudenmaan toisinnot kertovat tytön hameenliepeen kiinni-tarttumisesta, samoin Poosin ja Bochnian tarinat. Huomioon otettava on myöskin morsiamen yhtäpitävä vastaus sulhasen kysymykseen Sotkamon ja Bochnian toisinnoissa: „Mitäs minä pelkään oman kullan kainalossa?"

Ei voi kieltää näiden kaikkien tarujen aineen löytyvän germanilaisessa kaavassa samalla puhtaimmassa ja näpeimmässä muodossa. Vieläpä eräässä laulussa, jota minä poikana kuulin usein äidin-äitini laulavan, ja jossa morsian kehoittaa sulhoansa nousemaan haudasta. ei ole mitään lisää, vaikka kansanrunoilijan mielikuva on koko asian kumonnut. Slavilaiset ja suomalaiset laajentavat yksinkertaisen kantatarun kansallisilla havainnoilla, jotka liittyvät mythologiaan, ynnä lainaavatkin semmoisia osittain toinen toiseltansa.

Tavallisesti edellytetään tarun siinä yksinkertaisimmassa muodossa, mikäli se semmoisessa näkyy, esittävän myöskin alkuperäisimmän tekstin. Epäilemättä meidän onkin lupa päättää tarun sillä paikalla, missä se on kauemmin kansan suussa elänyt, senkin tähden saaneen useimmat lisät, niin että juuri sen laajentuminen erityiskohtien kautta on vanhuuden todistuksena. Mutta jos taru, niinkuin tässäkin tapauksessa, kaikilla mainituilla kansoilla suorasanaisessa muodossa on säilynyt ja sen alkuperäisestä runollisesta muutamia yhtäpitäviä säkeitä on jäljellä, niin joku täysinäinen nämä säkeet sisältävä runoelma johdattanee meitä oikealle tielle. Tälläisen runoelman on, niinkuin jo sanottiin, prof. Grudźinski löytänyt. Hänen palveluksessaan oli muuan tyttö, kotoisin Radymnosta, jolla nukutellessaan lapsia oli tapana sitä laulaa. Professori kysyi kerran häneltä, missä hän oli sen kuullut. Tyttö vastasi laulun olevan ikivanhan ja erittäin rahvaan seassa Jaroslawin ja Przemyslin ympäristössä tunnetun. Sitä muka laulettiinkin sen piireissä. Pyydän lukijalta anteeksi vajanaista suomennosta:

„Uinailetko, Helena, tai oletko valveilla? Oi avaa, kultani, että minun tulisi lämmin sinun povellasi, ennenkuin aamurusko koittaa." (Puolalainen teksti: Czy spisz Heleno, czy czuwasz jeszcze? Ach otwórz,

otwórz, me lube życie! Troém czutem sercem niech się popieszczę, Nim zorza poranna zaświeci...) — „Miksi tulet tänne niin myöhään, luulin sinun aikaa sitten hautaan alas astuneen, ja minua vaivasi kauan sinun tähtesi ikävyyden tuska. Kultani, mistä tulet nyt?“ — „Etäältä tulen, yösydännä vain ratsastan. Mutta jos rakastat minua eikä voimaa sulta puutu, niin tule heti minun kanssani, hevonen jo meitä odottaa.“ — Eikä estä ohut puku, kiireesti hän nousee hevosen selkään, vapisten hän tarttuu ohjiin ja kullan olkapäälle nojautuu. — Nyt nuori sotasankari huutaa: hei, hurraa! ja hevonen nostaa jalkansa ja lentää laaksojen ja vuorien ylitse. Missä kaviot jylähtävät, siinä tulta leimahtaa. — „Käännä silmäsi ylhäälle, kuu paistaa heleästi ja kuolleet ratsastavat keveästi. Etkös pelkää niitä, jotka haudoissa lepäävät?“ „Oi, anna kuolleitten levätä!“ — „Vainuutko aamutuulta, musta hevoseni? Lennä yhä kiiruummin, pian kukko laulaa.“ Ja hevonen lähtee hyökkäämään ojennetuin koivin, niin että sen vatsa melkein maahan koskettaa. — Jo joutuvat kirkkomaan portille, se avautuu hirmuisella pauhulla, synkeät ovat näöltänsä siellä haudat, kummut, ristit. — Avoimen haudan vieressä on kaunis muistopatsas, haarniskalla ja vaakunalla koristettuna. Kultaiset kirjaimet siinä julistivat sittemmin: Tässä lepäävät Ias' ja Helena, yhteenhaudattuina“.

Tämä on sisällyksen ja muodon mukaan pohjoisgermanilainen balladi, lyhyt, näpeä, jyrkästi loppuva ja mielikuvituksen kaikkialla valloilleen päästävä. Se näyttää tarkasti saksannettuna saksalaiselta alkukirjoitukselta ja tarjoo Bürgerin Lenorehen verrattuna niin monta yhtäläistä paikkaa, ettei kukaan voi epäillä sen ulkopuolistakin yhteyttä. Lenoren säejaksoissa 14, 15, 17, 20, 24, 28, 29 löytyy esimerkiksi: „Schläfst, Liebchen, oder wachst du? — Ach Wilhelm, du — so spät bei Nacht, geweinet hab' ich Tag und Nacht, ach, grosses Leid erlitten! Wo kommst du hergeritten? — Wir reiten nur um Mitternacht. — Der Mond scheint hell, wir und die Todten reiten schnell. — Der Mond scheint hell. Hurrah! die Todten reiten schnell. Graut Liebchen auch vor Todten? Ach nein... doch lass die Todten. — Ach, lass sie ruhn die Todten. — Ich wittre Morgenluft... der Hahn schon kräht. — Die Flügel flogen klirrend auf, und über Gräber gieng der Lauf, es blinkten Leichensteine ringsum im Mondenscheine.“[1]

[1] Uinailetko, kultaseni, vai oletko valveilla? — Oi Vilhelm, — näin myöhään, päivät ja yöt olen itkenyt, oi, suurta tuskaa kärsinyt. Mistä tulet ratsastaen? — Me ratsastamme vain yösydännä. — Kuu paistaa heleästi, me ja kuolleet ratsastamme nopeasti. — Kuu paistaa heleästi. Hurraa! kuolleet ratsastavat nopeasti. — Kammoatko, armaani, kuolleita? Ei — anna kuolleitten olla. — Oi, anna kuolleitten levätä. — Vainuan aamutuulta . . . kukko laulaa jo. — Siivet lentävät nopeasti ja hautojen yli kulkee tie, hautaristejä näkyy ympäriinsä kuunvalossa.

Tässäkään yhtäpitäväisyydessä emme voi huomata mitään satunnaista. Koska yllämainittu kansanruno oli jo Puolassa olemassa, ennenkuin Bürger sepitti Lenorensa, niin teen seuraavan arvelman: Alkukirjoitus oli muinoin levinnyt suusanallisesti Saksassa ja joutui aikaa voittaen unhoitukseen paitsi säkeitä: „Kuu paistaa j. n. e.", jotka varsinaisessa Saksassa jäivät säilyyn. Säkeet: „Scheint mit der Mond so hel, reith mit der Tod so schnel" tavataan melkein irtonaisina ikäänkuin sananpartena v. 1767 ilmestyneessä näytelmässä „Isaak und Rebekka". Sitävastoin takistui runoelma kokonaisuudessansa itäiseen Saksaan, joka vuosisatoja takaperin saksalaisten siirtolaisten vaikutuksen kautta oli menettänyt slavilaisen luonteensa. Täällä puolalaiset saivat siitä tietoa ja pitivät sen omanansa. Runoelman loppu viittaa siihen, että etupäässä ritarillisessa säädyssä aine oli suosittu, jonka piireistä se sitten siirtyi maakansan keskelle.

Valitettavasti nämä seudut ovat liian vähän tutkittuja, muutoin luultavasti saksalainenkin alkukirjoitus olisi löydetty. Bürger itsekin huomauttaa käyttäneensä alasaksalaista lähdettä, Herder mainitsee tavanneensa Itäpreussissä jälkisäkeen: „Und warum sollt' mir's grauen, ist doch Feinslieb mit mir"![1] ja kuuluisa Mickiewicz, joka nerokkaasti esittelee saman aineen runoelmassansa nimellä „Ucieczka" (pako), kertoo seuranneensa erästä liettualaista lähdettä. Se kysymys, miten Bürger tuon ilmoituksensa jälkeen on tohtinut sanoa runoelmansa aivan alkuperäiseksi, jääköön toistaiseksi vastaamatta; meistä näyttää kumminkin oudolta se seikka, että hänen taideteoksessansa on joukko puolalaisen kansanrunon kanssa yhtäpitäviä puheenparsia.

Millä tavoin tarina Suomessa on levinnyt, siitä on jo Aspelin lausunut arvelunsa. Mutta suotakoon siihen lisätä, että kauppaliikkeen kautta liittyneissä ja saksalaisen sivistyksen avulla vaurastuneissa Itämeren maakunnissakin taru ja laulu ovat voittaneet jalansijaa, Kuurin-, Liivin- ja Vironmaan läpi tunkeutuneet Suomenmaahan saakka ja vaikuttaneet täällä jo tunnettuun sisällykseen. Lukuun ottamatta Suomeen muuttaneita saksalaisia ja ruotsalaisia, joiden germanilainen katsanto- ja menetystapa ynnä historiallinen kehitys monessa kohden olivat saaneet voiton, sivumennen vielä mainitsemme, että Suomen sankarit Kustaa Aadolfin ja Kaarle XII:nnen aikoina joutuivat kyllä usein tilaisuuteen tutustua Saksassa ja Puolassa vieraiden tarujen aineihin tai tavata jotakin kotimaassa jo tunnettua. Lisätkäämme siihen, ettei kenties puolalaisen aateliston oleskeleminen Suomen herttuan Juhanan loistavassa hovissa jäänyt jäljettömäksi. Mainituilla likiseuduilla saivat tämän tarun venäläisetkin, jotka sitä vähitellen omien mythologisten ja kansallisten havaintojensa mukaan

[1] „Ja miksi kammoisin, onhan hyvä ystävä mukana!" —

muodostelivat. Ainoastaan tämä monipuolinen vaikutus antanee selityksen siihen, että kaikissa Suomen maakunnissa taru ja — mille on paino pantava — mainitut säkeet ovat säilyneet kansan muistissa.

Tosin kirjalliset ongelmat eivät tavallisesti ole kyllin arvokkaita, samoinkuin toiselta puolen itsessään tuntuu vähäpätöiseltä, saadaanko tien suhteen, jota taru on kulkenut, selvyyttä vai eikö. Mutta tässäkin kysymyksessämme me lausumme Aspelinin kanssa: „Luotettava vastaus ei koske ainoastaan tätä yksityistä kansanrunouden tuotetta, sillä sitä tietä, jota yksi laulu on kulkenut, on varmaankin moni muu vaeltanut.“ Ja jos vielä paikkakunnat Suomenlahden eteläpuolella tarkemmin tutkitaan, niin saamme ehkä uuden lisätiedon siihen tosiasiaan, ettei Suomessa siirtolaisten ja naapurikansojen henki ole koskenut ainoastaan ulkopuolta, vaan on myöskin mahtavasti vaikuttanut Suomen kansan havaintotapaan, jonka viimeisen kautta taas vieraiden tuotteet kaunistettiin kotimaisilla väreillä. Sen johdosta vielä selvenneekin, millä tavoin ja missä määrin Suomi itse on muillekin omaisuudestansa jotakin antanut.

Jehki ja Semana.

Kirjoittanut

AHTI SAARELAINEN.

(SEMANA, suuri ja kuuluisa tietäjä, ja JEHKI, talonpoika, ovat kohdanneet toisensa yksinäisellä salotiellä ja istahtaneet mättähille levähtämään helteisenä kevätpäivänä. — Värähtelevä auringonvalo leikkii puiden lehdillä heikossa tuulessa. Ympärillä kuuluu lintujen laulua ja kaukaa karjan kellojen surunvoittoinen kaiku. — Siellä, täällä huhuilee paimen torvellaan.)

JEHKI:

Näin, veli, vanhaks äijän joutuessa
Käy rauenneiksi jäykät jäsenet;
Vaan täällä, koivupuitten katvehessa,
Taas into nousee, sykkii sydämmet —
Siteistään hengen siivet pääsee lentoon
Ja runomaille kauas matkustaa.
Maan tomuun, hoivaan huonohon ja hentoon,
Se uinumaan ei jäädä voi, ei saa!

SEMANA:

Sä, veli Jehki, vielä muistanet
Sen ajan, jolloin urhot muinaiset
Nenässä niemen yötä vietettäissä
Tai karhun peijaisissa taikka häissä
Kun laulun töille mahtaville saivat,
Niin unohtuivat silloin kaikki vaivat. —
Ja kanteloisen hiljaa helkkyillessä
Soi riemun, kaihon sävel sydämessä,

Ja kivet rantamilla eloon nousi
Ja veden neidot soiton luokse sousi,
Pysähtyi kuu ja tähdet — aurinko —

JEHKI:

Mä muistan, kuinka Tuonen joukkio
Jo heltyi runon kuulun kaiahtaissa,
Ja ilmat läikkyi merissä ja maissa,
Kun synnyt syvät julki laulettiin,
Kun urhot vaipui suuriin ongelmiin —
Hyrehtyi taivaan taatto kyyneliin!
Vaan aika mennyt on jo runojen.

SEMANA:

Niin, vanhat, nuoret, kaikki lauloi silloin,
Niin lauloi lapset, urhot partasuut;
Tuo aika koittaneeko enää milloin?

JEHKI:

Mä luulen, veli, että metsän puut
Tiedoissa voittaa urhot nykyiset.
Ei nouse kansa uusi laulamaan —
Sen rinnan valtaa uudet pyytehet!
Ei helkytä tää kansa kanneltaan,
Sen innon nostaa uudet soittimet!
Pois tietomiehet hautaan hervahtaa
Ja kannel silloin unhoon jäädä saa.
Ei laulun mahti haudastaan voi nousta,
Ei jännitetä enää tiedon jousta!

SEMANA:

Vaan nousee! — Kerran nousee laulu Suomen —
Sä, Jehki, tiedät, kuinka venheellään
Pois Väinämöinen lähti hämärään,
Mut kansallensa jätti kanteleen,
Tuon vanhan „soiton Suomelle sorean".
Mä nään tuon uuden aamun valkenevan,
Kun nuori Suomi, luottain laulun voimaan,
Sen nostaa haudastansa helkkymään.
Kun Väinämöisen kanteleen taas soimaan
Se jälleen laittaa kultakielillään. —
— Ja silloin Suomen heimo kokonaan
On yksi kansa, — yksi yli maan!
— Tät' aikaa mahtavata Suomelle
Mä ennustan, vaan itse sitä ennen
Pois häivyn, Manan maille täältä mennen —

JEHKI (kärsimättömästi):

Semana, veli, ystäväiseni!
Pois heitä jo tuo tyhjä haaveesi!
On mennyttä jo aika runojen,
Ei nouse laulun mahti Suomen maassa,
Ei helky kanteleessa soinnukkaassa
Nyt enään ääni kultakielien!
Tää usko vakaa, varma mulla on —
Tää usko pysyy saakka kuolohon!

SEMANA (lohduttaen):

Sun uskos, veli, on niin toivoton!
Mist' oot noin toivottoman uskon saanut?
Ei voima runojen oo vielä laannut.
Viel' innostaa voi Suomen laulun taika,
Ja koittava on kerran vielä aika,
Kun Suomen urhot astuu runoteillä

Ja sankareista laulaa poiat meillä! —
Sä mistä päähäs sait tuon aatoksen?
En käsittää voi mieles katkeruutta. —

JEHKI (yhä kiihtyen):

Uskoa kuulin saarnattavan uutta,
Mi vallannut on mielet kaikkien!
Tää uusi usko kiroo runon, taian,
Ja hylkää laulun lujat luottehet.
Tää usko kiroo Väinämöisen aian —
Ja meiltä vaatii uudet sydämet.
Tää usko sortaa pyhät puumme vankat
Ja uhrilähtehemme saastuttaa!
Ja tuota kuulemaan nyt joukot sankat
Läheltä, kaukaa sinne samoaa. —
Sä usko veli, että nykyinen
Ei aika ole suurten runojen!

SEMANA:

Ken on tuo tuoja uuden kumman uskon?
Mi miehiään, ku uroitaan hän on?
Mi nosti poskilles tuon tumman ruskon,
Mi kiihtänyt on mieles kirohon? —
Suus puhtaaks puhu, kuoma, veli hyvä,
Näin rauhaa ehkä saa tuo raivos syvä.
Siis kerro, mistä tuli, mitä puhui?

JEHKI (kotvan mietittyään):

Näin kansa siellä saarnaajasta huhui:
„Mies sykysyisen päivän nousun puolta
Vaelsi tänne kaukomailta tuolta."
Hän lyhykäinen hieman varreltansa
Ja parrakas ja mustaviittainen. —
Hän meihin katsoi silmin kiiluvaisin,
Ja häntä pelkäs aivan koko kansa.
Mies tällainen hän oli näöltänsä. —
Vaan tiennyt en, mik' oli miehiänsä.

SEMANA:

Nyt tyystiin kerro, minkä muistanet,
Ja opistaan mit' itse aattelet!

JEHKI:

Mä tarkkaan kerron, minkä muistan vaan
Sanoista kiivaan miehen, parrakkaan. —
Hän taivaan Jumalasta pakisi,
Mi luonut ihmisen on — maailmankin
Ja luomakuntaa nytkin hallitsee.
Vaan yli kaikkein suurten luotujensa
Ihmistä rakastavi enimmän
Ja siksi ihmisille kuolon jälkeen
Luo autuuden ja riemun uuden maan —

SEMANA:

Ja sinne autuaitten maailmaan
Ken päästä voi? — Hän siitä virkkoiko?

JEHKI:

Näin kertoi meille uuden uskon tuoja:
Voi autuaitten maahan päästä vaan
Ne, joill' on jumalana kaiken luoja.
Ne kuolon jälkeen elon autuaan
Saa uuden — jotka kaiken hylkäävät,

Mi saastaista ja pakanallist' on.
Ne, jotka pyhät puunsa polttavat
Ja jotka Ukkoa ei rukoile,
Eik' uhraa maan, eik' ilman haltioille,
Ei vetehisten voimaan koskaan luota,
Ei myrrysmiesten, noitain luotteisiin —
Vaan uskovat sen kaiken mitä hän
Opettaa uutta jumalastansa.

SEMANA:

Vaan minne joutuu kaikki sellaiset,
Jotk' eivät usko hänen oppiaan?

JEHKI:

Ne syöstään kaikki, kaikki kuolemaan
Syvimpään kuiluun, mit' on Tuonelassa,
Ikuiseen tuleen, kipuun polttavimpaan.
Ne, jotk' ei usko täällä maailmassa,
Ne joutuu siellä tuskaan hirmuisimpaan!
Ja perkeleet ne siellä hankoinensa
Heit' asettelee aina paikoillensa.
Kiristys hampaitten on särkeväinen
Ja saatana on siellä sarvipäinen. —
Näin uuden uskon tuoja kertoi meille,
Kuink' estyy joutumasta harhateille.

SEMANA (hetken mietittyään):

Hän tulevaisen elämän siis ties —
Vai kertoi näin tuo uuden opin mies?
Siis ammoin Manan maille menneet urhot
Sinnekkö joutuivat siis vaivaan nekin!
Niin kertoiko tään uuden uskon suoja,
Oi Jehki, veli, oudon sanan tuoja!
Siis turhuuttako lauloi sankarimme,
Turhaanko synnyt suuret tietäisimme!

JEHKI (vakuuttavasti):

Niin kertoi uuden uskon saarnaaja
Ett' autuutta ei pakanat voi saada,
Ennenkuin uuden opin omistavat.
Totuutta muualta ei löytää voi —

SEMANA (kiihtyen):

Sit' usko en! — Oi Jehki veliseni,
Yks Ukko, taatto taivahinen on,
Ja totuuskin on yksi ainoa.
Mut uskoa on monta horjuvaista,
Vaeltanutta kaukaisista maista —
Vaan totuus, Jumala, on yhteinen!

JEHKI (epäillen):

Hän sanoi, että *selvän totuuden*
Voi löytää *yksin hänen uskostansa*
Ja häneen luottavi jo koko kansa —

SEMANA (nousten kiivaasti):

Äl' usko veli, hänen juttujansa!
Totuutta nöyränä ken etsii vaan
Luo Jumalan hän pääsee kuoltuaan!
Totuuden löytää *kaikki* ihmiset,
Kun heillä vain on puhtaat aattehet.

JEHKI (kädet ristissä ja huoahtaen):

Ei tiedä, kulla tiellä kulloin lienee
Tää ihmislapsi, minne tiensä vienee? —

SEMANA (vakuuttaen):

Sä tiedät, että ihmissydämessä
On Luojan määräämä jo kätkyessä
Tie totuuteen, luo syväin syntyjen.
Tää ääni kaikkein sydämessä on,
Tää ääni johti tietä isäimme.
Tää tie vie kaikki — kaikki autuuteen!
Ois suurin vääryys syöstä kuolemaan
Se henki, joka pyrkii totuuteen;
Ei oiskaan silloin suurta Jumalaa,
Mi luotujansa hellin rakastaa.

JEHKI (ilahtuneena):

Sä puhut, veli, sanat kultaiset,
Vaan epäilen, kuin noita uskonet —
Sanoillas toivon saat taas nousemaan.
Isäimme henki siis ei kuole koskaan!
He autuaanko saivat kuoleman
Ja pääsivätkö luokse Jumalan?

SEMANA (murheellisena):

Ei kaikki, sillä jotkut nöyryydessä
Totuutta etsineet ei Jumalan,
Vaan vastoin pyhää ääntä sydämessä
Sitoivat hengen ylös toivovan.
Ja näiden henki Tuonen hämärään
Iäiseen tuskaan jääpi kärsimään. —
Oi usko veli, ystäväiseni!
Ei kuole koskaan runon suuren mahti,
Vaikk' kalman yö jo kätkee tietäjät.
Ei henki tomun maahan jäädä voi,
Vaan nousee täältä ylös Luojan luokse
Kotiinsa, mist' on kerran tullutkin.
Sä kuulet, kuinka lintuin laulu soi,
Sä tunnet, kuinka taaskin kevään tuokse
Jo täyttää nurmet, lehdot, korvetkin. —
Näin kaikkialla Luojan käsi huiskaa
Ja korvihimme kevään henki kuiskaa:
„Yks Ukko, taatto taivahinen on,
Ja totuuskin on yksi ainoa.
Mut uskoa on monta horjuvaista,
Vaeltanutta kaukaisista maista —
Vaan totuus, Jumala, on yhteinen!"

JEHKI (nousten):

Oi kiitos, kiitos, veljyt Semana!
On niinkuin kanteleen taas kaiunta
Sois kirkkain kultakielin korvissain!
Ja tuolla suurten lauluin, ongelmain,
Ja syntysanain syväin, mahtavain
Nään runomaille ylös lentävän!
Taas polven näen uuden runotöillä,
Totuuden miekat välkkyväiset vöillä.
Nään Suomen heimon suuren mahtavana,
Nään uuden ajan kullanloistavana,
Nään kangastuksen uuden, suuren uskon,
Nään tuolla uuden ajan aamuruskon!
Vaan tiedä en mä, veli, sentään vielä,
Kumpaako uskoisin mä elon tiellä!

Semeikässä, kesällä 1899.

Tervehdys kotiin.

Kirjoittanut

G. H. MELLIN.

Suom. J. Enlund.

GUSTAF HENRIK MELLIN, synt. Revonlahden pappilassa 23 p. huhtik. 1806, Revonlahden silloisen kappalaisen Abraham Mellinin ja Margareta Wacklinin poika, eli nelivuotisesta saakka koko ikänsä († 1876) Ruotsissa, jonne hänen vanhempansa Suomen sodan jälkeen muuttivat. Ratkaisevasti hänen kehitykseensä vaikuttivat ne vuodet, jotka hän isänsä kuoleman jälkeen oleskeli vanhempainsa ystävän, runoilija F. M. Franzénin perheessä. Samana vuonna, 1829, jolloin hän vihittiin papiksi, hän esiintyi ensi kerran historiallisen novellin tekijänä, ja tässä kirjallisuuden lajissa hän saavutti suuren maineen sekä Ruotsissa että Suomessa. Hänen novellinsa eivät kyllä taiteellisessa suhteessa kohonneet sen ajan novellia ylemmäksi, mutta niiden merkitys on siinä, että ne avasivat Ruotsin kaunokirjallisuudelle uuden alan, isänmaan historian alan, ja meilläkin ovat Mellinin novellit sisällyksensä ja henkensä puolesta olleet ikäänkuin »Välskärin kertomusten» edelläkävijöinä. Suomeksi on Mellinin novelleista useita käännetty, nk. *Paavo Nissinen*, jota on ilmestynyt useampia painoksia ja kaksi eri käännöstä, *Helena Vrede*, *Ulla Fersen*, *Maria Dundee*. — Mellinin varhaisimmasta lapsuudesta, jonka hän vietti Suomessa, on Saara Wacklin »Muistelmissaan» kertonut muutamia hauskoja tietoja. Nähtävästi jätti tämä lapsuudenaika Mellinin mieleen muiston, joka on vaikuttanut että hänen tuottelias kynänsä on toisinaan kääntynyt suomalaisiakin aiheita käyttämään. Suomalaisaiheinen on hänen kirjoistaan, paitsi Paavo Nissistä, runomittainen kokoelma »Bilder ur lifvet. Från Finland», josta tässä julkaistaan näyte. — Tämä kokoelma ilmestyi v. 1844 kalenterissa »Vinterblommor», ja sen mottona ovat suomalaiset säkeet:

»Niit' ennen isoni laulo,
Niitä äitini opetti,
Niitä eukko neuotteli.
Kalevala.»

Parissa runossa on runomitta nelipolvista trokeista s. o. Kalevalan mittaa; toisissa taas, niinkuin tässä runossa, on käytetty viisipolvista trokeemittaa.

Laajaan Välimeren laineet loiski
Vaahtopäisnä paeten pohjatuulta,
Joka rajuriemuin ilmass' ärjyi.
Mutta vakavana, valtaavana
Vaahdoss' uljas laiva uraans' uursi.
Purjeit' ainoastaan märssyss' oli,
Pulleoina, kaksinreivattuina.
Huojuissansa mastoin hoikat huiput,
Kuten pitkät jättiläisten kynät,
Salakirjoitustaan pilviin piirsi.
Kapteeni hän suuntakaapin luona
Katseen ääneti loi neulaan, toisen

Varmaan ruorimieheensä. »Niin oikein»,
Aprikoi hän.
Tällöin tuulen tuomat
Kodin muistelot, nuot hyvät henget,
Jotka kautta mailman meitä seuraa,
Miehen mieleen johtui. Muistutteli,
Kuinka äidinkodista hän Suomen
Pikkukaupungista armahasta,
Köyhän lesken halvast' asunnosta,
Ensi erän maailmoille läksi
Itse oman haahden haltiana,
Onnen, oman leivän ansaitakseen;
Kuinka sydän ihastusta uhkui,
Kun hän tietään suunsi, varmaan johti
Omin neuvoin, oman edun eestä.
Aimo laivallaan kakskymment' ol' jo
Vuotta kulkenut hän meren teitä,
Joit' ei viito muut kuin taivaan tähdet.
Äidin ilo, äidin vauraus varsin
Pojan oivan huolena ol' aina.
Harvoin sentään huolestaan sai palkaks
Sanaa lauhaa, hellää hyväilystä.
Mutta nurista ei tohtinut hän,
Erityist' ei mieltymystä pyytää.
Oi, häll' oli äidin sydämelle
Suuri, pyhä velka maksettava,
Rikos äidillensä korvattava.
Nuoremman hän veljens', äidin armaan,
Ensi matkallensa otti kanssaan,
Mutta mielin ärtynein hän oli
Poikaa rohkeaa niin kurittanut,
Että vihamielin veljen luota
Laivasta hän karkas ainiaaksi.
Äit' ei koskaan oikein anteeks suonut,
Ettei Pekkaansa hän jälleen saanut.

Kapteen' aatteissaan näin unelmoitsi,
Keulasta kun tähystäjä äänsi:
»Luuvartiss' on epäiltävä purje».
Keulaan kaukoputkinensa kapteen'
Astui purjehtijaa tarkkaamahan.
Taivaan rannalla kuin aavehena
Näkyi kuosikkaine kuvioineen
Valkovaippahinen purjepatsas.

»Sotalaiva», mutisi hän hiljaan.
Voimakkaana pian tok' ääni kuului:
»Ylös joka mies! Ja reivit auki!
Purjeit' enemmän! Nyt lentää täytyy.
Riepuja niin monta kuin hän kestää
Saa hän kantaa. Auliist' aukokaatte!»

Ja nyt pulska purjemäärä paisui,
Ulottuen raakapuiden kärkiin,
Ylettyen mastoin huippusihin.
Kovin sitten suuri laiva kalttui
Kovan tuulen ensi puuskaamasta,
Mutta, niinkuin jalo merieläin,
Ajettuna, läähättäin se tiellään
Vaahtoisella kiihkeämmin kiiti.
Raa'at, tangot huoahtaen järkkyi.
Köydet, vantit riemuvirttä soitti,
Kuten kielin jännitetyin, jolloin
Aallot kähisivät, keulan vasken
Halveksien niitä tallatessa.

Mutta ylvään sotalaivan purjeet
Yltyivät viel' ylempään. Yl' laineen
Loiton pinnan nous yönmusta reunus
Ja sen alla taaja tykkirivi.
Pako turha. Pamaus! Ja ilkkuin
Alle piikin nous Englannin lippu.
Vastaan kohos Ruotsin, — Suomen vanha
Ruotsalainen — kultaristi-lippu.

Mut se turhaan kunnioitusta vaati,
Sillä toisen laukauksen luoti
Läpi takkelin lens' sähähtäen.

»Haa, on antauminen!»
Harmimielin
Suomalaiset toisihinsa katsoi,
Nöyränä kun sinilippu laski
Eessä uhkaavaisen voittomiehen.
Purjeet pian purettiin ja laiva
Vauhdissansa talttui, isäntäänsä
Uutta nöyräst' ottaaksensa vastaan.

Sotalaivan väleen kääntyessä,
Pitkä tykkirivi, kalman julmat,
Synkät silmät laivaa tirkistäen,
Siitä painui pursi, miestä täynnä,
Laskein suomalaisen laivan laitaan.

Kohta punapukuinen miesparvi
Laivan kannen täytti, iskupiilut
Kohollansa, pyssyt vireissä ja
Tulta silmiss' ahnaissa. Mut muuan
Ääni ärjäis: »Missä kapteeni on?
Tänne tuhmat kirjas, suomalainen!
Joutuin, malja kajuuttasi pöytään!
Mitään ryöstäntää ei vielä, pojat!
Mistä haaksi on? Mik' on sen nimi?»

»Pohjantähti laivani on nimi»,
Vastas vaalas kapteen'. — »Oulust' ollaan!»

»Vaikk' on laivas pohjantähti, oot sa
Tänään pyrstötähden saavuttama!»

Kapteen' hämmästeli vihollistaan.
Ilkkuin tuo vaan näytti parrakkaiden
Huulten raosta valkohammassarjaa.
Muotonsa ol' uljas, kasvu kookas,
Pohjan muinaisurhon arvollinen.

Miehiään vaan katseellaan hän käski,
Oikkuns' silmäten sai noudetuksi.
Maljan luo hän kajuuttaan men' alas.
Vieras kutsuton ja pakoitettu
Isäntä nyt lasins' otti, katsoin
Vielä toisiaan. Englantilaisen
Sinisilmist' ilve loisti, lasin
Kun hän kohotti ja päätään nyökkäs
Lausuin Suomen sanoin: »Saappas tästä!»

Äkkiin kapteeni nyt huudahtaapi:
»Pekka! — Perhana, se onkin Pekka!»

Uljas voittomies nyt ääneen naurain
Hurjat kutrit otsaltansa pyyhkäs.
Silmät loisti lempeä ja heti
Posken puna heleämmin hohti.
Veljein vankat kädet yhteytyivät.
Miehen rintaa vasten rinta painui.
Silmät vettyi, veljensuudelmakin
Suli unheeseen ja leppyisyyteen.

Haastelu ei kauan saanut kestää.

»Sano, elääköhän vanhus vielä?
Suoja punainen viel' onko pystyss'?
Unhoon hän kai heitti pojan huiman,
Jolta lemmestään sai kehnon palkan;
On sen karkurin kai kauan sitten
Meren pohjaan luullut lasketuksi?»

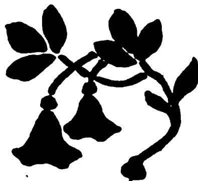
»Yhtä vaan hän, hurskas vanhus, kaihoo,
Yht' ei koskaan oikein anteeks anna:
Sit' ei anteeks suo, ett' Erkki parka
Hänen Pekkaansa ei jälleen tuonut.
Eikä elossaan hän kaipaa mitään,

Muuta kuin vaan Pekkaa, kuopus-
tansa.»

»Oi, vai muistellut on huimaa poi-
kaa,
Jok' on hurjain leikkein tähden
hänen
Äidinhellyytensä unhoittanut.
Rangaistu tok' on tuot' unheestansa;
Sillä purjeensa jos missä liehui,
Tykkinsä miss' ikänänsä paukkui,
Rauha raukan sydämestä välttyi.
Rikkautta, kunniaa hän voitti,
Mutta rinnan rauhall' ostettuina.
Yksin jylhäll' urallaan hän kiertää
Merta aavaa, kaukomaita, kunnes
Jäljetönnä lasketaan hän alas
Syvyyteen, jonk' yllä autiolla
Koditta hän asusti. Mut sinä,
Vanhusarmaalle vie kyynel tää ja
Hartaat terveiseni! Hälle vie tää
Kello kultainen, jok' ajan kulun
Hälle osoittaa. Ja takaa hälle,
Että sydämeni valtasuoni
Yhtä tiheään kuin kellon napse
Pyhää kiitostani hälle sykkii.
Hyvästi! Äl' enää puhu mitään,
Sanaakaan ei kodist' armahasta!
Eikä lähitalon tyttärestä,
Joka on kai aikaa sitten vaimo
Onnellinen ääress' oman lieden.
Tervehdys vaan äidille, ei muille!»

Kannelle kuin salama hän kiiti
Helmen kirkkaan kirvotessa silmän
Pielestä pois hämärähän loukkoon.
Ja nyt miehineen hän tuossa paik-
kaa
Venheeseensä riensi säikkyneistä,
Vapauteen jälleen jätetyistä.
Sotalaiva purjehensa täytti,
Keulallansa halkais aimo aallon,
Syösten aukealle ulapalle.

Mutta kohden etsimäänsä määrää
Suomen laiva keulans' suuntas jäl-
leen.
Myrskyn kohu kireissä köysiss'
Soi kuin riemulaulu säveleineen.
Tulotervehdykseks avosylin
Purjeet puhtukaiset hahmailivat
Puhuria, joka suuteloillaan
Aaltoin lakkapäitä tavoitteli,
Ja kun illan pyörä purppurallaan
Maan ja taivaan valoi, eivät enää
Purjehtijat toisiansa nähneet.

Kirjallisuutta.

Romaaneja ja kertomuksia.

VIKTOR RYDBERG, *Itämeren Risteilijä.* Suom. Emil Mannstén. Viipurissa 1899, Otava. 613 siv. 8:o. Hinta 3: —.

Äskettäin juuri, viisi vuotta Viktor Rydbergin kuoleman jälkeen, ovat ruotsalaiset pystyttäneet muistopatsaan suuren ajattelijansa ja jalon kasvattajansa haudalle. Suuri oli hänen elämäntyönsä ja valtaavasti tulee varmaankin hänen vaikutuksensa ulottumaan kauas myöskin hänen oman maansa rajojen ulkopuolelle.

Suomen kielelle on jo useita hänen teoksiansa käännetty ja tämän vuoden kuluessa on taas valmistunut eräs arvokas lisä. „Itämeren Risteilijä" on Viktor Rydbergin nuoruuden tuotteita vuodelta 1857, jolloin se, niinkuin monet muutkin hänen teoksistansa, ensin ilmestyi „Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning"in kaunokirjallisessa osastossa. Hän oli silloin 29:n vuoden vanha. Mutta huomaa heti, että tämä risteilijäromaani ei ole niitä tavallisia, sanomalehden täytteeksi kirjoitettuja sepustuksia, joissa seikkailu seuraa toista ilman loppua tai määrää, vaan että se on jalon hengen kannattama. Se kertoo meille ajasta, jolloin kummallinen henkinen rutto raivosi kansassa, niin hyvin Ruotsissa kuin muuallakin kristikunnassa, ja masentaen ja eksyttäen ihmisten sieluja nosti heidät tuhansittain melkeinpä vapaaehtoisesti polttoroviolle. Se oli tuo kauhea noitien vainoominen ja itsensä paholaisen liittolaiseksi luuleminen, joka mustana peikkona kulki hävittäen läpi 17:nnen jopa 18:nnen vuosisadan, hennon sivis-

tyksen painajaisena, sytyttäen matkallaan kaikkialla polttorovioita, jotka loivat kamalaa valoansa ympäri kristikuntaa.

Tapaus on sijoitettu vuosiin 1661 ja 1662. Risteilijä on eräs ruotsalainen aatelismies Gustaf Drake, joka kesäisin harjoittaa rosvoilemista Itämerellä ja talvisin ylimyksenä elää sukutilallaan. Hän on umpimielinen ja viihtyy mieluimmin yksinäisyydessään, kiihkolla harjoittaen salaista tiedettään, kullantekoa. Tässä on, noitavainojen rinnalla, kertomuksen toinen päämotiivi. Drake oli yksi niitä lukemattomia, jotka intohimoisesti tietoinensa taitoinensa antautuivat tuon salaperäisen „tieteen", alkemian, harjoittamiseen, uhraten siihen koko elämänsä, varansa, terveytensä ja sielunrauhansa. Loistava, mieltäkiinnittävä on se tapa, jolla Rydberg esittää tätä ajalle niin kuvaavaa intohimoa. „Ne sukumme keskuudessa harvakseltaan heränneet henget, joilla oli halua ja voimaa pyrkiä korkeihin, etäisiin päämääriin sekä elämän tavallisista iloista kieltäymällä antautua luonnon ja ihmiskunnan arvoituksien tutkimiseen, — nämä henget luopuivat uutterasta työstään, joka jättiläisaskelin olisi jouduttanut edistyksen kulkua ja korottanut meidät, nykyajan ihmiset, sellaiselle asteelle, jonka jälkeläisemme saavuttavat vasta vuosisatojen perästä, — luopuivat tuosta siunausta tuottavasta uutteruudestaan, uudestaan ja yhä uudestaan koetellakseen jo lukemattomia kertoja koeteltua taitoa *tehdä kultaa.*"

Noitavainojen edustajana ja vapaan tutkimuksen vastustajana esiintyy pastori Svenonius. Erinomaisella tarmolla ja selvyydellä on hänen luonnettansa ja mielipiteitänsä kuvattu. Hän on omantunnon mies, harras kristitty, joka tarkan mietiskelyn jälkeen, virkansa velvoittamana, ryhtyy paholaisen vastustamiseen seurakunnassaan polttamalla hänen uskottujaan. „Kauhein synnintulva uhkaa meitä sen kautta, että paholainen, opettamalla taikakeinoja ihmisille, viettelee lukemattomia sieluja puoleensa. Saksassa ja muissa kristityissä maissa ovat hurskaat ruhtinaat, oppineet teologit ja koko papisto yhteisesti katsoneet välttämättömäksi ehkäistä tulvaa maallisilla keinoilla, koska hengellisistä keinoista ei mitään apua ole tullut. Omatuntoni käskee minua ahtaassa piirissäni tekemään samoin. Tahdon hävittää Baalin papit ja papittaret laumastani, ennenkuin he ehtivät tarttumaa laajemmalle levitellä, kuin se jo on levinnyt. — — — Aikeeni te nyt tiedätte, enkä minä niistä luovu, vaikka tiedänkin mitä vaarallisimpaan asiaan ryhtyväni, paljoa vaarallisempaan, kuin mitä saarnaaminen pakanain keskellä on, sillä pakanat voivat ottaa ainoastaan oman vereni, mutta ne, joita nyt Jumalan avulla vainoon, voivat saattaa turmioon kaikki, joita maan päällä enimmän rakastan."

Varsin elävästi on myöskin kuvattu tuo liukas, salaisia konspiratsioneja harjoittava, vanha poliitikko Pentti Skytte, joka kaikessa epikureismissaan tutkii ja kannattaa muka stoalaista filosofiaa.

Edistyksen ja valistuksen kantaa edustavat nuori Adolf Skytte ja hollantilainen Vanloo, joista varsinkin jälkimäinen romantisesti on varustettu kylläkin suurella jaloudella ja viisaudella.

Romaanin historiallinen pohja on itse asiassa sangen vähäinen, mikä ei suinkaan estä, että aivan samankaltaisia tapahtumia niiltä ajoilta tunnetaan; m. m. on tuollainen rosvoileva aatelismies 17:llä vuosisadalla Ruotsissa todellakin löytynyt. Selvää on sitä paitsi, että tällainen kertomus tarvitsee paljon romantistakin höystettä, joka vielä lisää sen viehätysvoimaa varsinkin nuorisossa.

Vilkkaasti ja jännittävästi seuraavat tapaukset toisiaan loppuun asti ja sillä välin ehtii lukija saamaan mitä valaisevimpia ja hienoimmin kerrottuja kuvia ajasta ja sen tavoista. Muutamat kohtaukset ovat aivan dramatisia; niin elävästi ovat ne kuvatut. Mainitsen erittäin vain tuota mainiota Skutenhjelmin, Stiernhielmin ja Aadolf Skytten ilta-istuntoa, josta tahtoisin sanoa, jollei sitä lausetta niin usein olisi väärin käytetty, että se kerrassaan olisi Rembrandtin siveltimen arvoinen.

Suomennoksesta, jonka on suorittanut herra Emil Mannstén, ei ole muuta kuin hyvää sanomista; kieli on kaunista, sujuvaa ja täydellisesti sisällyksensä arvoista. Samaten ovat runot, opettaja Em. Tammisen kääntämät, kerrassaan onnistuneita. Tahdon erittäin huomauttaa tuosta Lizeliuksen laulamasta mainiosta laulusta „Merirosvo“, jonka käännös on suoritettu vauhdilla ja taidolla.

Teos on ilmestynyt Otavan kustannuksella, n:o 45 ja 46 sen helppohintaista kirjastoa, ja on todellakin erittäin helppohintainen (3 mkk. seitsemättäsadasta sivusta).

A. H. B.

RUDYARD KIPLING, *Valon kadotessa.* Suom. Aino Malmberg. Tekijän muotokuva. (Otavan romaanisarja 1900, 1—9). Helsingissä 1900, Otava. 311 siv. 8:o. Hinta 3: 50.

Harva kirjailija on sellaisella äkkirynnäköllä voittanut kirjallisuutta harrastavan yleisön suosion, kuin Rudyard Kipling. Se seikka, että hänen luomansa kuvaavat europalaisille uusia aloja, että niistä hengähtää niin aivan omaperäinen, raitis tuulahdus, joka on täynnänsä vuoriston kevyttä ilmaa ja aavan meren virvoittavaa henkeä, se juuri on tehnyt hänen voittonsa niin äkilliseksi ja täydelliseksi. Valvojan lukijoilla on jo ennen ollut tilaisuus tutustua tämän kirjailijan elämänvaiheisiin, luonteeseen, kehitykseen ja tuotteliaaseen kirjailijatoimintaan.[1] Suurin osa hänen teoksistansa on kuitenkin lyhyitä kertomuksia, ilman

[1] Ks. Valvoja 1899, siv. 714 ja seur.

suoranaista toisiinsa liittymistä, ja lastunveistäjänä Kipling onkin mestaruutensa saavuttanut.

„Valon kadotessa“ on hänen ensimäinen romaaninsa. Vaikka se onkin laajanlainen, yhdenjaksoinen teos, niin siinä sittenkin tuntuu lastunveistäjän jäljet, jonkunmoista katkonaisuutta, joka ei kuitenkaan häiritse kirjan valtaavaa, syvää kokonaisvaikutusta. Se on kuin kuvasarja, jossa jokainen erityiskuva muodostaa jotain itsenäistä, kokonaista, samalla kuin ne liittyvät, rajapuitteiden miltei kadotessa, toisiinsa. On sanottu että Kipling juuri tähän kirjaansa on pannut eniten omaa sielunelämäänsä. Lukija sen vaistomaisesti tunteekin — niin todellisesti, elävästi ja valtaavasti on Dick Heldarin luonne siinä kuvattuna. Hän ei ole mikään arkiluonne, ja sentähden elämän sekä ilot että surut, toiveet ja pettymykset niin voimakkaasti häneen vaikuttavat. Hän janoo rakkautta, jota ei koskaan ole hänen osaksensa tullut. Mutta vaikka hän ei saakkaan vastarakkautta, niin hänen mielensä ei sittenkään katkeroitu. Hän pysyy yhä edelleen itsekkäisyydestä vapaana henkilönä, joka aina vain antaa itse, saamatta mitään, vaatimatta mitään. Ja vaikka hän näkee rakkautensa raukeavan, ja kaikki toiveensa tyhjiin haihtuvan, niin hän ei sittenkään katkeroitu, sulkeutuu vain omaan itseensä ja peittää näennäisesti tunteettoman kuoren alle kärsimyksensä ja tuskansa.

Silloinkin kun valo häneltä katoaa, kun hän niin äkkiä tulee sokeaksi, hän kantaa kohtaloaan miehuullisesti. Vasta sitten kun hän saa tietää että hänen viimeinen kättensä työ, se taideluoma, joka olisi voinut ikuistuttaa hänen nimensä, että sekin oli hävitetty, niinkuin kaikki muukin hänen elämässään, hän ikäänkuin kovettuu ja jähmettyy. Ja hän lähtee Sudaniin, saadakseen vielä kerran tuntea meren vilvoittavan tuulen hivellystä otsallansa ja kuulla kanuunain jyskettä sotatanterella. Pelastava kuula se hänet vapauttaakin maallisista kärsimyksistä ja hän kaatuu kuolleena ystävänsä syliin.

Vastakohtana Dickille on tekijä kuvannut Maisien, Dickin lemmen esineen. Samassa määrässä kuin Dick on itsekkäisyydestä vapaa luonne, on Maisie sen orja. Naisten heikkoudet ovat ikäänkuin personoituneet Maisiessa, hän on itsekäs, pikkumainen, kunnianhimoinen, turhamainen. Hänen itserakkauttaan sivelee Dickin rakkaus, mutta sen tähden hän ei tahdo uhrata mitään, ei antaa mitään. Ja kunnianhimon sokaisemana hän tahtoo ylläpitää elämän valhetta, tahtoo olla taiteilija, omistamatta taiteilijalahjaa.

Tuntuu siltä, kuin tekijä olisi tahtonut kuvaamalla Maisie'a purkaa katkeruuttaan naissukupuolta kohtaan, ja yhä enemmän tuo tunne lisääntyy, kun hän antaa tavan takaa esiintyä Maisien punatukkaisen toverin, joka, vaikka hän onkin Maisien vastakohta, tekee lukijaan niin surkean vaikutuksen. Hänellä on naisellisia hyveitä, ja ennen kaikkea, hänellä

on rakkautta, vaikka se esiintyykin niin himmeästi ja arasti, mutta hänen rakkautensa se ei herätä edes myötätuntoisuutta.

„Valon kadotessa“ on psykologisesti hyvin mieltäkiinnittävä kirja. Mitä erilaisimpia mielialoja ja tunteita tekijä on saanut siinä ilmi, ja ne vaikuttavat välittömästi ja todellisesti. Lukija ei voi kylmäverisesti seurata esiintyvien henkilöiden kehitystä, hänen täytyy kärsiä ja tuntea heidän mukanansa ja haikealla mielellä jättää kirja käsistänsä. Mutta vaikka se jättää raskaan ja ahdistavan tunnelman jälkeensä, niin se on sittenkin kirja, jota kauan jälkeenpäin myötätuntoisuudella ajattelee.

Suomennostyö on ansiokkaasti ja taidokkaasti suoritettu.

H. S.

Lyyrillistä runoutta.

HILJA LIINAMAA, *Primuloita.* Poimittu kylän pojille ja tytöille. Tampereella 1900, Vesanderin kirjakauppa. 75 siv. 8:o. Hinta 1: 25.

On hauska ilmiö, että suomenkielinen lyyrillinen runous vähitellen saa lukuisia edustajia myöskin naispuolisen nuoren kansan joukossa. Yleisölle ennestään tunnettuja naisrunoilijoita ovat esim. Aino Suonio, Hilja Hahnsson ja Irene Mendelin. Viime keväänä taas Hilja Liinamaa, jonka tekeleitä olemme havainneet kalentereissa, albumeissa y. m., julkaisi runollisen esikoisensa nimellä „Primuloita“. Tämä vihkonen sisältää lähes neljäkymmentä „kylän pojille ja tytöille poimittua“ primulaa, joiden runollista kukkaisarvoa meidän nyt sopii lähemmin tarkastella.

En oikein käsitä, miksi tekijätär on kokoelmalleen antanut niin perin oudon latinalaisen nimityksen, jota nuo kylän pojat ja tytöt tuskin ymmärtänevät. Eiköhän suomenkielinen „esikko“ tai „kevätesikko“ olisi ollut heille paljon ymmärrettävämpi. Onneksi on toki kansilehdellä hyvä primulan kuva, joka osaltaan auttanee heitä epätiedosta. Tekijätär varmaan moisella nimityksellä tahtoo kainosti osoittaa runokokoelmansa vaatimattomuutta ja esikoisuutta ja on siinä vallan oikeassa. Sillä kokoelman läpiluettuaan huomaa, että nuo „esikot“ ovat siinä määrin vaatimattomia ja sanokaamme vielä lisäksi „hiljaisia“, että luultavasti paljoa mieluummin olisivat vielä kauan halunneet uinailla tekijättärensä pöytälaatikossa kuin astua ihmisten ihailtaviksi. Tosin tekisi mieli, varsinkin alkavaa runoilijatarta kohtaan, käyttää arvostelussa niin hellää kättä kuin suinkin mahdollista, mutta joskus sekin voi tuntua vaikealta ja niinpä tässäkin. En ole kokoelmassa tavannut juuri yhtäkään kappaletta, joka vähänkin kohoisi vertaistensa joukosta tai painuisi syvemmälti lukijan mieleen. Runoilijatar tosin laulelee noista tavallisista

arkilyyrikkojen aiheista; hän vaeltelee kaiho sydämessä, etsii lempeä ja on sen joskus löytävinäänkin; hän on kauheasti väsynyt maailman menoon ja turhuuteen, toivoo itselleen kuolemaa tai ainakin lohdutusta epäilyksessään, pyrkii kohti korkeuksia ja suuruutta, laulaa lomaan totuudesta, veljeydestä, rauhasta y. m. sekä puhkee isänmaallisiinkin tunnelmanpurkauksiin. Aiheita on siis kuten näkyy monta eri laatua, mutta niiltä puuttuu etusijassa yhteistä, niitä toisiinsa liittävää ja kannattavaa perussäveltä tai niin sanoakseni yhteistä näkökantaa, josta tekijättären olisi sopinut lähteä lauluillensa. Sentähden tuntuukin yleistunnelma perin laihalta ja hajanaiselta tehden sangen köyhän ja ylimalkaisen vaikutuksen. Huomaa melkein tahtomattaan, että kappaleet ovat pikemmin hartaan runoilemishalun kuin syvän sisällisen runohengen tuotteita. Siinä pääsyy, minkä vuoksi ne niin suuresti tuntuvat tekemällä tehdyiltä ja muistuttavat konventtilehtien runollisia tekeleitä. „Runollinen tuoksu“, tuo lyyrillisen runouden pääominaisuus, pysyy lukijalta melkein kokonaan piilossaan kai primulain suljetussa teriössä. Tuoksuttomat, värittömät tunnelmat eivät herätä vastanäkemystä lukijassa. Osaksi vaikuttanee siihen myös runojen muodollinen asu, joka on vielä sangen hiomatonta ja on omansa kehoittamaan runoilijatarta ahkeroimaan paljoa enemmän tuollaista runollista silitystyötä. Hämäryyksiä, kankeuksia ja mauttomuuksia vilisee näet vielä viljalti tässä esikoisteoksessa. Sellaisen mainitsen esim. sivulla 36, missä runoilijatar ensin varsin sievästi kuvailee talvista, lumista metsää, jossa muka hänen runopoikansa piilee, mutta sitten lopuksi lupaa käyvänsä tämän syliin *paljain rinnoin* (sic! talvella)! Tai sivulla 8, missä hän kertoo, että helle hänet vaeltaessa saavuttaa ja *hertyvi herittämähän?* y. m. m. Kankeita ja hylättäviä lyhennyksiä on myös paljon; varsinkin loukkaa korvaa tuo muillakin „niekoillamme“ usein tavattava substantiivin käyttäminen suffiksitta possessiivipronominin kanssa ja yksikön ensi personan suffiksin *-ni* lyhentäminen n:ksi ilman heittomerkkiä, joten muoto tulee vallan genitiivin kaltaiseksi y. m. runoteknillisiä seikkoja.

Vaikka siis Hilja Liinamaan runovihkonen ei enemmän sisällykseltään kuin muodoltaankaan lähimainkaan vastaa niitä vaatimuksia, joita nykyaikana sopii jo esikoisteoksellekin asettaa — niin, vieläpä naistekijöistäkin puhuttaessa — ei silti suinkaan ole sanottu, ettei hänellä olisi edistymisen ja onnistumisen mahdollisuuksia. Halu hänellä, ainakin näkyy olevan harras runotyöhön, ja ehkäpä kykykin ajan kanssa kasvaa, kunhan tekijätär oppii itse asettamaan itselleen korkeampia vaatimuksia ja selventää sekä laajentaa runollista näköpiiriään. Sopii siis toivoa, että kun uusi runoilijatar seuraavalla kerralla esiintyy — eikä haittaa, vaikka se vähän viivähtäisikin — hänen teelmänsä silloin jo paljoa paremmin vastaavat julkisuuden vaatimuksia.

O. A. K.

5

EETU LOHIPOIKA, *Vihurissa.* Kimppunen runoelmia vuodelta 1899. Viipurissa 1900. 56 siv. 8:o. - Hinta 1: —.

Menneiden tapahtumain synnyttämät mielialat ovat lyöneet erityisen leimansa meidän kirjallisuuteemme. Mikä koko kansaan on syvimmin koskenut sitä ovat useimmat kirjailijammekin tavalla tahi toisella tahtoneet tuoda esille. Vaikkei kaikki siltä alalta julkaistu olisikaan täysin täyttänyt taiteen vaatimuksia, on se kuitenkin sydämen kyllyydestä lähteneenä saavuttanut vastakaiun lukijan mielessä. Silti ei ole kuitenkaan sanottu, että lukijan velvollisuus olisi kokonaan jättää syrjään taiteen vaatimukset ja sulattaa semmoisenaan kaikki mitä tältä alalta kirjoitetaan, olipa se miten kypsymätöntä hyvänsä.

Tällainen kokonaan kypsymätön ajantuote on Eetu Lohipojan „Vihurissa“ niminen runovihko. Se on täynnä huudahduksia, huutomerkkejä, kysymysmerkkejä ja pisteitä, mutta runoa sieltä tuskin rahtuakaan löytää. Esimerkiksi siitä miten kirjoittaja ilmaisee tunteitaan otan tähän vain seuraavan palan:

— — — — — —
Mistä rinta raukeaapi?
mistä henki laukeaapi?
Miksi sydän sytkyttääpi?
Miksi päätä nytkyttääpi?
Mistä mulla koito kurja?
Mistä malomieli nurja?
— — — — — —
Siitä rinta raukeaapi,
Siitä henki laukeaapi,
Siksi sydän sytkyttääpi,
Siksi päätä nytkyttääpi,
Se se kantoi kauhun mulle,
Se se tuskan tuiretulle,
Kun on Suomeni suloinen,
Kallis kulta kaatumassa!

Yhtä tehottomiksi jäävät useimmat muutkin tunteen ilmaukset. Ja jos kirjoittaja on saanut syntymään jonkun onnistuneen säkeen, ei hän sellaisia jaksa kauan jatkaa. Kuvauksiin sellaisiin kuin „Heikki ja hoviherra“, „Pehtori“, „Kyttä“ ja „Korppi“ eivät hänen voimansa myöskään riitä. Sitäpaitsi on muoto täynnä virheellisyyksiä, sekamelskaa ja aistittomuuksia. Mainitsen tässä muutamia: *Ja eikä* pro eikä (siv. 7); Tapiolan tuskat tuntuvat (?); loppusointuina on käytetty *irnivät* — *kavalat* (siv. 10); on kansa jo toivoen luullut valon *viljat ne* (pro viljojen) valmistuneen (siv. 12); *vaivas* pro vaivass', lyhennys ei sitäpaitsi säkeen loppuun kelpaa (siv. 13); *kateuudet* pro kateudet (siv. 16); aikoi *kärsivänsä* pro

kärsiä (siv. 27); sill' eikö onnen *onnimmankin* soisi!? (siv. 29); mitä *henkii* honkien *huounnat* pro: mitä huokuvat hongat t. m. s. (siv. 46); kestäös, kärsiös, ei vihatulla muuta kuin kärsit ja kärsivän näyt (?, siv. 46); korpista sanotaan (siv. 48), että se „äsken rannalla hyppiä loikki" (korppi ei kulje „loikkimalla"); loppusointuina on käytetty kovin rumia sanoja: *haissut* — *laissut; löyhkää* — *röyhkää; paisuu* — *haisuu* (siv. 48—49); kelvoton on lyhennys *verivirroisko* pro: verivirroissako (siv. 52) y. p. m.

Olen tässä luetellut ainoastaan pahimpia virheitä.

Kokonaisuudessaan tuntuvat runot koulupojan ensimäisiltä sepustuksilta. Onko kirjoittajalla todellisuudessa runollisia taipumuksia, ei ainakaan tämän kokoelman nojalla saata päättää.

A. R.

Musiikkikirjallisuutta.

Hengellisiä lauluja ja virsiä I. Nuotti- ja tekstipainos. Kuopiossa 1900, Suomen lähetysseura. 140 ja 65 siv. 8:o ja 16:o. Hinta 3: — ja —: 35.

Hengellisen laulun alalla on viime aikoina maassamme vallinnut vilkas harrastus. Kirkollisten koraalien rinnalla on otettu käytäntöön suuri määrä kaikenlaatuisia uudenaikaisia sävelmiä, jotka enimmäkseen ovat meille saapuneet Ruotsista, Englannista ja Amerikasta. Oman kansamme suusta on kerätty paljon kauniita ja hengellisesti täysiarvoisia sävelmiä, ja jotkut säveltäjistämme ovat niiden lukua lisänneet omintakeisilla tuotteilla.

Monien entisten hengellisten laulukirjain lisäksi astuu Suomen Lähetysseuran toimeenpanema laajanlainen kokoelma, jonka ensimäinen vihko nyt tarjoutuu käytäntöön, sisältäen 90 virttä ja melkein yhtä monta sävelmää.

Vihon esipuheen on kirjoittanut piispa H. Råbergh, lyhyesti selittäen hengellisen laulun merkitystä seurakunnallisen elämän kehitykselle, ja sitten tehden selkoa tämän teoksen erityisistä silmämääristä. Niistä on soitannollisessa suhteessa mainittava harrastus välttämään sävelmäin „maallista" luonnetta, jota muuten saa niin usein tavata nykyaikaisissa hengellisissä laulukokoelmissa.

Sellainen harrastus on epäilemättä mitä kiitettävintä laatua. Sillä joskin tavallinen kirkoissa käytetty kankea koraaliveisuu on uuvuttavainen ja tympäiseväinen, niin tosin useissa hengellisissä seuroissa innostuksella käytetyt keveän iloiset tai imelän tunteelliset „vapaammat" sävelmät ovat omansa saattamaan pintapuoliseksi ihmisten uskonnollista tunne-elämää.

Kolme parannuslähdettä on meillä ensi kädessä tarjona hengellistä laulua varten: ensiksi koraaliemme alkuperäiset rytmillisesti eloisat muodot, toiseksi oman kansan syvissä riveissä liikkuneiden mahtavien herätysliikkeiden luomat sävelmät, kolmanneksi kotimaisten säveltäjäimme samassa elävässä ja vakavassa hengessä aikaansaamat sävellykset.

Esillä oleva vihko sisältää muutamia rytmillisiä koraaleja sekä joitakuita tasanuottisia, joista kumminkin n:ot 14, 38 ja 88 olisivat olleet nekin rytmillisiksi muutettavat, jotta niiden ihanuus olisi päässyt täydesti ilmenemään. Rytmillisistä koraaleista ovat jotkut n. k. sekatahtisia, joiden monimutkainen tahtimerkki jää usealle vaikeaksi käsittää. Kuitenkin olisi se vaikeus vältetty vaarinottamalla sitä selvää tahtijakoa, jota niihin on koraalikirjassaan käyttänyt pastori *Richard Norén* Ruotsissa (Valda koraler i gammalrytmisk form, Norrtelje 1891).

Suomalaisia hengellisiä kansansävelmiä ovat n:ot 2, 10, 23, 41, 45 ja 56. Ne ovat kaikki vihon paraimpia sävelmiä, paitsi n:o 45, jolle löytyy kokoelmassa „Sionin Virsien Nuotit“ (Oulussa 1895) verrattomasti kauniimpi sävelmä, sekin kansan suusta kerätty. N:o 68 on kansansävelmästä tehty muunnos, jota ei voi kehua onnistuneeksi; alkuperäinen sävelmä on kokoelmassa „Kansan Lahja Kirkolle“, II n:o 1.

Kotimaisilta säveltäjiltä on vihossa parikymmentä sävelmää; useimmilla edustettuna on *Mikael Nyberg* (13 sävelmällä). Erityistä mainitsemista ansaitsee Nybergin n:o 12 ja *K. Flodin*in n:o 7. Ulkomaisista sävellyksistä on *G. Wennerberg*in Davidin psalmi (n:o 64) erityisimmin huomiota puoleensa vetävä.

Kuten ylläolevasta voidaan huomata, on Suomen Lähetysseura laulukirjansa ensimäisessä vihossa johonkin määrin toteuttanut esipuheessa mainittua, sävelmiä koskevaa tarkoitustansa. Toivoa sopii, että se seuraavissa vihoissa tulee vielä johdonmukaisemmin ilmenemään. Nyt ovat esim. n:ot 22, 28, 29, 35, 48, 49, 53, 80, 83 ja 84 ilman mitään epäilystä aivan „maallisen“ henkisiä sävelmiä; ja monet muut ovat myös vailla pysyvämpää arvoa, vaikk'eivät suorastaan loukkaavia hengelliselle tunteelle.

Neliääninen asu on sävelmillä yleensä hyvä, mutta ollakseen mallikelpoinen olisi se sietänyt suurempaa tarkkuutta ankarimpien sääntöjen noudattamisessa. Kvinttikulkuja tavataan neljässä kohdassa (siv. 11, 30, 104, 154); salattuja oktaavikulkuja, jommoisia yleensä mielellään vältetään, on varsin viljalta; septima-akordien sulatus ja $^6/_4$-akordin käyttäminen olisi siellä ja täällä saanut tapahtua varovammin j. n. e.

Toivomme laulukirjalle menestystä muiden, entuudesta käytännössä olevien rinnalle.

Ilmari Krohn.

Oppikirjoja.

K. SUOMALAINEN, *Kansanmiehen laskuoppi*. Liitteenä saman tekijän Laskuopillisiin esimerkkeihin I ja II. Porvoossa 1900, Werner Söderström. 122 siv. 8:o. Hinta —: 85.

Tekijä on aikonut „Kansanmiehen laskuopin“ oppaaksi niille tuhansille kansanmiehille ja -naisille, jotka tahtovat omin neuvoin opetella vaikeaa, mutta jokapäiväisessä elämässä kaikille kansalaisille ylen tarpeellista laskentotaitoa. Kirjanen lisävihkoineen on siis tehty etupäässä itsekseen oppivia varten, mutta on myös ajateltu sen sopivan laskennon opetuksen oppaaksi ilta- ja kotikouluissa. Tällaisen oppikirjan ainetta ja tieteisopillisia selityksiä on luonnollisesti täytynyt supistaa mahdollisimman vähimpään ja esitystapa saada niin yksinkertaiseksi ja selväksi kuin suinkin.

Kirjan valmistava osa, joka on jaettu 10:een „rupeamaan“, opastaa vasta-alkajaa kolminumeroisten lukujen tuntemiseen. Opastus perustuu kauttaaltaan kansanmiehen' jokapäiväisestä elämästä saamaan havaintoon. Muu laskuoppi käsittää 15 eri lukua, alkaen kymmenjärjestelmästä ja käsittäen eri laskutavat kokonaisilla luvuilla (käyttäen pitkin matkaa rinnatusten ensin puhtaita lukuja ja sitten laatulukuja), mittajärjestelmämme ja eri laskutoimitukset laatuluvuilla (vähin erin kurssein kestäessä) sekä lopuksi korkolaskun. Tavallisiin ja kymmenmurtolukuihin opastetaan käytännöllisesti sikäli kuin niitä tarvitaan jokapäiväisestä elämästä otettujen esimerkkien ja metristen laatujen laskemiseen ilman että niitä erityisesti edes murtolukuina esitetään.

Epäilemättä jokainen kansanmies ja -nainen, joka tämän laskuopin johdolla tahtoo oppia laskemaan, saavuttaisi varman, jokapäiväisessä elämässä riittävän laskutaidon, jos vain tämän kirjan tarkoin kävisi läpi joko yksinään tai mieluisammin jonkun toverin kera. Jos tekijä olisi voinut vielä enemmän supistaa kirjaansa ja esittää monta kohtaa lyhyemmin, niin se olisi vain lisännyt kirjan käyttökelpoisuutta.

Kirjan kieli on, kuten tekijältä saattaa odottaakin, erinomaisen sujuvaa, selvää ja kansanomaista. Olen huomannut ainoastaan yhden lausetavan (se esiintyy useampia kertoja), joka voi antaa aihetta väärinkäsitykseen. Tekijä lausuu: „*Asetuksen* ehjyyden vuoksi kirjoitetaan — —“. Selvyyden vuoksi pitäisi kai sanoa: „*Lukujen asettamisen* ehjyyden vuoksi kirjoitetaan — —“, muutoin tuo *asetus* sana saapi helposti ajatuksessa toisen merkityksen (författning) kuin sillä pitäisi olla tai koko lausetta ei ymmärretä ollenkaan. Joukko pieniä painovirheitä, jopa muutamia vähäpätöisiä epäjohdonmukaisuuksiakin on jäänyt kirjaan, mutta ne eivät tee mitään haittaa.

Levitköön tämäkin kirjanen puolestaan levittämään valistusta kansamme keskuuteen!

A. K.

Tilapääkirjallisuutta.

Kiteen nuorisoseuran julkaisu kymmenvuotisjuhlaan 1900. Joensuussa 1900. 99 siv. 8:o. Hinta —: 75.

Suomen nuorisoseuraliike on siksi levinnyt, että sille meidän päivinämme on jo annettava melkoinen merkitys maamme sivistysrientojen kannattajana. Erilaisia arvosteluja on tämä liike vuosien kuluessa saanut osakseen, eivätkä ne aina ole olleet suopeitakaan. Mutta yhä selvemmin on kokemus osoittanut että epäilyt ovat olleet enimmäkseen ennakkoluuloja ja että nuorisoseurat paikoittain ovat hyvinkin tehokkaasti vaikuttaneet paikkakuntansa edistykseen. Myönnettäköön että työtavassa on saattanut olla kokemuksen puutteen synnyttämiä vaillinaisuuksia, mutta kun itse aate on hyvä, kun hyvät harrastukset ohjaavat toimintaa, niin kyllä työtapa ajan varrella selvenemistään selvenee, tuottaen yhä suurempia tuloksia.

Siihen vakaumukseen tulemme luettuamme ilmoitettavamme Kiteen nuorisoseuran julkaisun. Joku saattaa tosin kysyä: mitä merkitystä on sillä että pieni maalaisseurakin tarjoaa tuotteensa koko suuren yleisön huomion esineeksi? — Jos tuollainen julkaisu tarjoaa vain aloittelijain ensimäisiä kypsymättömiä kynäilykokeita — kuten useinkin tapahtuu — ei sen merkitys todellakaan liene suuri, mutta jos se sisältää sellaisia paikkakuntaa koskevia sivistyshistoriallisia kuvauksia, kuten yllämainittu albumi, niin sen kannattaa kylläkin julkaista. Silloin se saattaa huvittaa ei ainoastaan suppeaa seurapiiriään, vaan suurempaakin yleisöä.

Mielihyvällä on tämän kirjoittaja lukenut kirjan. Aluksi on siinä J. Laineen kirjoittama katsaus Kiteen nuorisoseuran kymmenvuotiseen toimintaan. Se on vaatimattomasti kirjoitettu; tunnustetaan työn vaikeudet ja puutteellisuudet, mutta samalla huomaamme ettei työ ole hukkaan mennyt, että moni taimi ei ole ainoastaan lupaavalle oraalle noussut, vaan kauniita hedelmiäkin kantanut. Tavanmukaisia iltamia, kokouksia, juhlia on toimeenpantu, lukutupia ja kirjastoja on perustettu, kansakouluharrastusta herätetty, kotikouluja vireille pantu, kansanopistoja tuettu, puutarhahoitoa edistetty y. m. Ja kaksinkertaiseksi tulee tällaisen toiminnan hyöty, kun työ itse toimijoissaan lakkaamatta vireillä pitää hyviä harrastuksia ja kehittää heitä itsenäiseen toimintaan.

Huomiota ansaitsee niinikään E. E. T:n kirjoittama „Silmäys maamme nuorisoseurojen kaksikymmenvuotiseen toimintaan". Jo tilastollisista laskuista näemme, ettei tämä toiminta ole ollut niinkään turha, joskin toisissa suhteissa (esim. rahojen käyttämisessä sivistyspyrintöihin) toivoisimme yhä lisää. Täydellä syyllä saatamme lopuksi yhtyä kirjoittajan ajatukseen että „emme voi nähdä muuta kuin historian johtoa siinä että 90-luku synnytti niin runsaasti nuorisoseuroja, varasi öljyä lamppuihin

hämärähetkien varalle. Ja tarpeen onkin nyt tuo valaistusaine näinä meille synkkinä aikoina".

Kirja sisältää muitakin sivistyshistoriallisia kuvauksia, välillä on pieniä kaunokirjallisia paloja. Sitä kaunistaa sen lisäksi pari hyvin tehtyä kuvaa.

Tämäntapainen julkaisu on epäilemättä kehoittimena muillekin nuorisoseuroille, missä voimia riittää, esimerkkiä seuraamaan.

A. R.

KAARLE ERIKSSON, *Keski-Suomen kansanopiston* sekä Äänekosken emäntä- ja isäntäkoulun vuosikertomus lukuvuodelta 1899–1900. Jyväskylässä 1900. 61 siv. Hinta —: 50.

Useimmat kansanopistomme ovat ottaneet tavakseen julkaista selontekoja opiston toiminnasta, mikä yhden, mikä useamman vuoden kuluttua. Tällaiset kertomukset ovat epäilemättä varsin hyviä olemassa, sillä niiden avulla on paikkakunnalla tilaisuus entistä paremmin perehtyä piirinsä opistoon ja seurata sen menestymistä ja harrastuksia; oppilaille on tällainen niinikään hauska muisto. Mutta yleisempikin merkityksensä on opistojen vuosikertomuksilla. Opistojemme työtapa on vielä vakaantumaton ja johonkin määrin erilainen eri opistoissa riippuen opettajavoimista y. m., opistojen harvalukuisuuden vuoksi eivät opettajat sitäpaitsi ole tilaisuudessa tarpeeksi tutustumaan toistensa työhön.

Ei tosin ole tarpeellista eikä hyödyllistäkään, että kaikki opistot olisivat samaan malliin valetut, mutta jonkinlainen merkityksensä on vuosikertomuksilla yhtäkaikki senkin vuoksi että niiden avulla saattaa helposti eri opistojen työtapoja toisiinsa verrata.

Ilmoitettavamme kirjanen on tavanmukainen kansanopiston vuosikertomus. Siinä saamme perehtyä Äänekosken kansanopiston oloihin, sen työtapaan, oppilaisiin, oppiaineihin j. n. e. sen viimekuluneena lukuvuotena.

A. R.

Taidetta.

Suomen musiikki edustettuna ulkomailla.

Kirjoittanut

O. M—o.

Sanotaan, että taide parhaiten kuvastaa jonkun kansan sivistyskannan. Suomikin on jo tällä alalla kauan antanut puhua itsestään. Onhan meidän kansanrunoutemme arvokkain aarre, Kalevala, jo usealle kansalle tunnettu niiden omalle kielelle käännettynä. Tunnetaanhan Päivärinta ja Juhani Aho ulkomailla. Luetaanhan siellä Runebergia ja Topeliusta kouluissakin. Ihaillaan nuorempienkin, esim. J. H. Erkon ja K. A. Tavaststjernan runoja. Jo kauan on Edelfeltin nimi kantanut europalaista mainetta. Sen on nyt saavuttanut myöskin Gallén. Vallgren, Vikström, Stigell, Järnefelt, Halonen, Blomstedt y. m. eivät suuressa taidemaailmassa enää ole outoja nimiä. Alma Fohström ja Aino Achté kuuluisina laululintuina ovat antaneet paljon puheenaihetta »Pohjolan vaaleaverisistä satakielistä». Mutta Suomen säveltaide on vasta nyt, tänä vuonna, astunut suuren maailman kuultavaksi ja lyönyt valttinsa yhtäkkiä koko Europassa, vieläpä sen ulkopuolellakin. Ja se tuli ihastuksella ja kunnioituksella vastaanotetuksi. Siitä meillä on täysi syy iloita. Etevin säveltäjämme, Sibelius, on nyt europalaisen maineen saavuttanut, mutta huomiota on kiinnitetty myös Järnefeltin, Kajanuksen y. m. teoksiin. Että Suomen säveltaide on kohonnut korkealle, siitä todistivat selvästi Sibeliuksen sinfonia, »Tuonelan joutsen», »Isänmaa», ja suuri maailma sen tunnustikin. Sibeliuksen suuresta nerokkaisuudesta, erinomaisista säveltäjälahjoista ja hänen rikkaan fantasiansa lennosta puhuivat ihastuksella kaikki arvostelut. Voitto on Sibeliuksen, mutta se on myös meidän, se on Suomen! Murheen ja kärsimysten vuonna on tällainen suuri henkinen voitto meille erinomainen lohduttaja ja elinvoimamme innostaja. Ja henkisiin voittoihinhan meidän on turvautuminenkin!

Suomen musiikki vietti kotoista juhlaa siinä laulujuhlassa, joka kesäkuussa vietettiin Helsingissä. Ohjelma oli ihka uusi, omien tuttujen miesten työtä. Koko laulua ja soittoa rakastava kansa otti ohjelman suorittamiseen osaa, ja raikkaina nousivat ilmoille säveleet tuhansista suista ja sydämistä. Koko ilma oli täynnä Suomen laulua ja soittoa sillä mitalla, kuin ei sitä vielä koskaan oltu esitetty. Karjalan partasuuroista kanteleineen ja itkuvirsien ja paimentoitotusten yksinkertaisista

esittäjistä aina uusimman musiikkimme suurimpiin ja hienoimpiin muotoihin asti saatiin seurata musiikkimme kehitystä askel askelelta. Ja kun sillä välin taas pantiin kaikki voimat yhteen ja kuin yhdestä suusta kajahutettiin »Oi Herra siunaa Suomen kansaa» tai »Maamme», niin oli siinä voimaa vielä jäljellä vanhan Väinämöisen, oli siinä suomalaista sydäntä, mieltä ja kieltä. Sellainen oli vuosisataisjuhla Suomen laululla ja soitolla, siitä se vauhti otettiin suuren maailman matkalle ja siinä ne siivet aukenivat!

Jo ennen laulujuhlaa oli osa entisiä ja nykyisiä Ylioppilaskunnan laulajia lähtenyt Skandinavian maihin konserttimatkalle maisteri H. Klemetin johdolla. Tiedettiin tämän valiojoukon laulavan hyvin ja oltiin jo totuttu näkemään, että köörin johtaja teki tarkkaa työtä. Ei ollut siis epäilemisen syytä, ettei köörin esitys herättäisi huomiota ja saisi ansaittua tunnustusta. Mutta se huomio ja tunnustus, joka köörin osaksi tuli, olikin monin verroin suurempi, kuin oli voitu odottaa. Sekä Ruotsissa että Norjassa ja Tanskassa olivat sydämet lämminneet Suomen laululle. Suomalaiset kvartettisävellykset ja kansanlaulut saivat yleisön aivan haltioihinsa. Laulajia kukitettiin ja kestitettiin, johtajaa kannettiin ja hänen kuvansa pantiin sanomalehtiin. Tuskinpa M. M:kään loistoaikanaan on suurempaa ihastusta aikaansaanut. Suomen musiikki ja kvartettilaulu teki loistavan juhlakulun Skandinavian maissa. Ja vähän tämän jälkeen tarjottiin niille vielä enemmin ja vieläkin parempaa.

Filharmonisen seuran orkesteri taitavan johtajansa R. Kajanuksen johdolla läksi Suomen säveltaidetta esittämään Parisin maailmannäyttelyyn. Menomatkalla annettiin konsertteja Ruotsissa, Tanskassa, Saksassa, Hollannissa ja Belgiassa, ja kaikkialla, kuten sitten Parisissakin erinomaisella menestyksellä. Ja että taiteellinen tulos juuri Berlinissä ja Parisissa oli suurenmoinen, se merkitsee säveltaiteemme maineelle äärettömän paljon. Sillä etupäässä näistä kaupungeista »europalainen nimi» tai »maailmanmaine» lähtevät liikkeelle. Kuten edellä mainitsin, kiintyi päähuomio, niinkuin luonnollista olikin, Sibeliuksen nerontuotteisiin, ja vaikka Sibeliuksen sävellystapa onkin niin peräti originellia, tavallisesta poikkeavaa ja henki siinä on niin supisuomalaista, niin sittenkin häntä ymmärrettiin ja ihailtiin ja hänet tunnustettiin suureksi säveltäjäksi. Kajanus ei säveltäjänä herättänyt samaa huomiota kuin etevänä orkesterinjohtajana; sen sijaan taas Järnefeltin selvää sävellystapaa ja hienoa, intelligenttiä instrumentatsionia ihailtiin yleisesti. Pienemmistä sävellyksistä herättivät Järnefeltin »Solsken»-laulu ja Merikannon »Paitaressu» kaikkialla ihastusta. — Koko konserttimatka oli siis voittokulkua, tien raivaamista suomalaiselle musiikille, joka kaikkialla heti saavutti ystäviä ja ihailijoita, se oli suuri isänmaallinen työ, joka tuotti Suomellemme kunniaa ja heitti päivänsäteen pilviselle taivaallemme.

Suomen musiikkia edusti myöskin pienellä, vaatimattomalla osallaan se konserttimatka, jonka hra O. Merikanto kesällä teki Amerikan Yhdysvalloissa. Konsertinantajan omat sävellykset ja varsinkin hänen isänmaallinen sävellyksensä uruille »Suomi surussa» (»Oi Herra siunaa Suomen kansaa») herättivät amerikkalaisessakin yleisössä huomion Suomea ja sen taidetta kohtaan.

Voimme siis sanoa että Suomen musiikki on tänä muistettavana vuonna tullut edustetuksi kaikilla ilmansuunnilla ja kaikissa eri muodoissa ilahuttavalla tavalla.

Tietoja eri aloilta.

Suomi ulkomailla.

— Prof. Edv. Hjelt on „Kunink. Preussin Tiedeakatemian" 200 vuotisen muistojuhlan johdosta mainitulle Akatemialle omistanut teoksen nimeltä: *Aus Jac. Berzelius' und Gustaf Magnus' Briefwechsel in den Jahren 1828—1847*. Teoksen on kustantanut Fr. Vieweg und Sohn Braunschweigissa.

Kuten julkaisun nimestä näkyy sisältää se tuon suuren ruotsalaisen kemiantutkijan Berzeliuksen ja etevän berliniläisen kemistin ja fysikon G. Magnuksen välisen kirjeenvaihdon. Kirjeet eivät käsittele ainoastaan kirjeenvaihtajien omia tieteellisiä töitä ja yksityiselämää, vaan ne valaisevat myöskin muiden senaikuisten tiedemiesten elämää ja tutkimuksia. Ne ovat hyvin hauskasti ja tuttavallisesti kirjoitetut, niin että niitä huvikseen lukee, ja niistä saa selvän käsityksen kirjeenvaihtajien luonteesta ja personallisuuksista.

B:n kirjeet ovat alkujaan kirjoitetut ruotsinkielellä, vaikka ne tähän julkaisuun ovat saksaksi käännetyt. M:n kirjeet ovat luonnollisesti jo alkujaan saksankieliset.

Tämän hauskan kokoelman julkaiseminen on ulkomailla saanut ansaittua tunnustusta osakseen.

G. K.

— E. N. Setälän *Suomen kieliopista (Äänne- ja sanaopista)* on unkarilaisessa „Nyelvtudományi Közlemények" nimisessä kielitieteellisessä aikakauskirjassa (syyskuun vihossa) prof. Jooseppi Szinnyein kirjoittama arvostelu, jossa ensin tehdään selkoa niistä periaatteista, joita kieliopin tekijä oppikirjaa laatiessaan on noudattanut, ja senjälkeen lausutaan m. m. seuraavaa: „Setälä on tällä kirjallaan, kuten jo aikaisemmin lause-

opillaan, taaskin osoittanut olevansa ei ainoastaan terävä-älyinen ja laajatietoinen kielentutkija, joka varmoin ja suurin askelin vie tiedettään eteenpäin ja jota ankaran ja johdonmukaisen metodillinen menettelytapa pidättää tekemästä mitään äkkipikaisia kombinatsioneja ja johtopäätöksiä, vaan myöskin etevällä opetusopillisella aistilla ja kyvyllä varustettu kieliopinkirjoittaja, joka erittäin selvästi ja täsmällisesti osaa saada esille sen, mitä hän tahtoo opettaa. Esimerkkinä mainitsen vain kieliopin äänneopillisen osan, jota täydellisempää ja parempaa ei ole missään suomen kieliopissa. — Kirja on tosin pääasiallisesti aiottu koulukäsikirjaksi, mutta erikoistutkijatkin sitä voivat hyödykseen käyttää, heilläkin on siitä opittavaa. Se menee paljon edelle muista suomeksi ilmestyneistä suomen kieliopeista, ja Budenzinkin (suomen) kielioppiin nähden se muutamissa osissa osoittaa edistystä."

J.

— JUHANI AHON „Härkä ja muurahainen" on saksaksi käännettynä kaunokirjallisessa aikakauskirjassa „Das neue Jahrhundert" (N:o 2, 6/10 1900) nimellä „Der Stier im Ameisenbau".

— Kirjastonhoitaja E. D. BUTLER, Suomen lämmin englantilainen ystävä, on englantilaisissa aikakauskirjoissa julkaissut kaksi Suomea koskevaa kirjoitusta. Aikakauskirjassa *Literature* (N:o 149) on lyhyt esitys v. 1899 ilmestyneestä suomenkielisestä kirjallisuudesta. Kaikki tärkeimmät kirjallisuudentuotteet ovat siinä mainitut ja lyhyesti karakteriseeratut. Niinikään hän on aikakauskirjassa *Athenæum* (N:o 3803) arvostellut ja esittänyt muutamia Suomen oikeutta koskevia teoksia, m. m. toht. Fritz Arnheimin julkaisemaa kirjaa „Der ausserordentliche finnländische Landtag", joka sisältää 1899 v:n väliaikaisten valtiopäivien vastauksen kokonaisuudessaan. „Säätyjen vastaus", sanoo arvostelija, „on tyyni, arvokas ja vakuuttava, ja vaikka se käsittelee kysymystä, joka kipeästi koskee koko kansaa, niin sen esitystapa aniharvoin on kiihkeätä."

— Rouva ALEC TWEEDIEn kirjasta „Through Finland in carts" („Rattailla halki Suomen") on ilmestynyt uusi painos, johon on lisätty uusi luku Suomen nykyisestä valtiollisesta taistelusta sekä tekijän kuva.

— Prof. JOSEF SIEBER Böömin Leitmeritzistä on sikäläisen valtion ylikymnaasin ohjelmassa julkaissut kirjoituksen »*Vom Ladoga-see. Reisebilder*», joka myös on ilmestynyt ylipainoksena. Kirjanen sisältää kertomuksen tekijän matkasta Suomessa v. 1899 ja kuvaa erittäin Sortavalaa, Laatokkaa, Pitkäärantaa ja Valamoa. Tekijä kirjoittaa maatamme kohtaan myötätuntoisesti ja kuvailee vilkkaasti personallisia kokemuksiaan; erityistä huomiota hän panee geologisiin seikkoihin, vaikka hän varsinaiselta ammattitoimeltaan on filologi.

— Toht. BORIS MINZÈS, Bulgarian kauppa- ja maanviljelysministerion yli-inspehtori, on aikakauskirjassa „Jahrbuch der Internationalen Vereinigung für vergleichende Rechtswissenschaft und Volkswirtschaftslehre zu Berlin“ julkaissut kirjoituksen „Suomen suuriruhtinaskunnan ja Balkanvaltioiden oikeudellisista ja taloudellisista suhteista Venäjään.“ Kirjoittaja osoittaa m. m. että Venäjän vienti pieneen Suomeen on melkoisesti suurempi kuin Venäjän vienti kaikkiin kristillisiin Balkanvaltioihin yhteensä. Nämät Venäjän kaupalle erittäin edulliset suomalais-venäläiset kauppasuhteet ovat suureksi osaksi Suomen taloudellisen vaurastuksen vaikuttamat ja tämä taas on seurauksena Suomen sivistyksellisestä ja valtio-oikeudellisesta erikoisasemasta. Tekijä ottaa kirjoituksensa lopussa selvittääkseen Suomen valtio-oikeudellista asemaa. Hänen käsityksensä mukaan on tässä kysymyksessä pääpaino pantava siihen, että hallitsijavalta Venäjän keisarikunnassa ja Suomen suuriruhtinaskunnassa on kokonaan erilainen; „rajoittamattoman tsaarin ja konstitutsionalisen monarkin välillä on ylipääsemätön valtio-oikeudellinen juopa“, ja juuri tästä seuraa että Suomi on erinäiseksi valtioksi katsottava. Hänen vertailunsa Suomen ja „valtiotaloudellisesti sairaiden“ Balkanvaltioiden välillä on muuten ehdottomasti eduksi Suomelle, jonka kehityksen hän katsoo yleensä käyneen täysin säännöllisesti ja tuottaen etua sekä Venäjälle että Suomelle; hän valittaa vain että valtio-oikeudelliset selkkaukset uhkaavat katkaista tämän kehityksen juuret.

Päivän kysymyksiä.

Kirje Helsingistä.

Kirjallista yhteistyötä eli »cullainen A. B. C.» — Kumpi on rangaistava: sana vai mielipide? — Vakava sana.

Jonas Raumannus kirjoittaa käsikirjassaan v. 1646:

Minoan Jumalan päälle turwa,
Ihmiſten apu on juuri turha,
Jumalan ſana on woimallinen,
Waan mailma ſangen petolinen.

Neanit nyt eläwät ilkiäſt,
Käytä ſinä itzes ſiwiäſt,
Cunnias pidä aina tallella,
Ja muiſta ſitä myös racaſtella.

Christit tätä ain ajattele,
Ålä sinä toisia panettele,
Lukidze kieles hambais taa,
Sull hywän tawan juur opetan.

Duomita carta parambatas,
Ålä ylöncadzo huonombatas,
Pahan lopun ain ylpeys,
Saanut on sekä myös coreus.

Ei sinun pidä rickauttas,
Kerscaman rijstaas tawaratas;
Sill rickaus Jumalalda tule,
Sijs jaa sijt tarwidzewille.

Fortuna usein meit pettele,
Cunnjan idzens ain harjoittele,
Cosc kulda ja rickaus jättäwät
Cunnja ja siweys tallell jääwät!

Galaterein canssaa Apostoli,
Hywään tecoon aina neuwoili:
Christus puhui rickast miehest,
Ja toisiald köyhäst Lazaruxest.

Hywiä töitä ain muistele,
Hywä tehdä ain pyytele,
Kijttämätöin on aina wäärä,
Laickja wastan ilman määrä.

Idzes harjoita nuorudestas,
Työhön ja oppiin juur woimastas,
Se wanha ikääs caunistele,
Sull hedelmän töistäs tuottele.

Kielell wiecas on ystäwä,
Waan sydämes pahoi juoni pitä,
Suullans kyll suloisest puhuttele,
Waan petost, myrcky ajattele.

Lange tygös myötä käymisys,
Taick toisiald wastoinkäymisys,
Ålä sinä silloin huikendele,
Ja älä myös paljo pelkäile.

Mielestäs wiha pois luowuta,
Toimehen sinuas totuta,
Ei picaisus menesty asioisa,
Joist catu mies wijmein lopusa.

Neuwo ia oppi ota hywäxi,
Se sinulle tule kijtoxexi,
Sijs opettajas aina cunnioita,
Tyhmydest sinuas luowuta.

Oikius ja wahwus edesäs
Pidä coscas tutkit järjestäns,
Sijs cuuldele tarcast caipausta,
Molemmat puolet juur wisusta,

Pois eroita itzestäs ylpeys,
Sill caicki häwäise coreus,
Joca idzens alenda se yletän,
Sijs harjoita sinuas nöyryteen.

Quing sinus käyttämän wielä pitä,
Surullist wastan, cuule sitä,
Murhett älä hänelle lisäile,
Waan rascast cuorma kewendele.

Röykjä idzestäns myös cuulekon,
Oppican, wijsammax tulcon,
Joca itzestäns ylönpaljon pitä,
Caick häwäise ja naura sitä.

Seurasa pyydä olla hywäin,
Alati canssa myös siwiäin,
Wahingollist aina wälttele,
Cuin alati muita juonittele.

Toisen wahingost älä iloidze,
Sill onni sinun cansas leikitze,
Toisinans sinä ylösnostetan,
Toisinans juur alas lasketan.

Usiast idzes älä rijtan,
Rickauden tähden anna wihan,
Cuin synnill ja wääryden cogotan,
Se surull ja murhell haascatan.

Koi mitä nyt wielä walitan,
Coreist myös Ihmisist kirjoitan:
Sencaltaiset aina ylön anna,
Ja suloisten seuran idzes wanno.

Xerxes luotti woimans päälle,
Ei se hywäx tullut hänelle,
Hän tuli omildans petetyx
Lyötin wijmäin heild cuolliax.

Ylidzen caickia cappalita,
Pelkä ja rakasta Jumalata,
Tee caicki nijtä lähimmäiselles,
Joitas toiwot myös idzelles.

Zacharian wirsi weisatcam,
Jumalat myös ylhäld julistacam.
Joca tehnyt on hywin totisest,
Kijtos hänell ijancaickisest.

Yhden vakavan sanan tahtoisin vielä sanoa. Kun sanomalehtemme ovat niin perin ahtaassa ja ahdistetussa asemassa — niinkuin niiden sisällyskin kyllin todistaa —, niin pitäisi niiden toistensa suhteen osoittaa paljon enemmän malttia, arvokkaisuutta ja itsensä hillitsemistä kuin mitä on ollut tilaisuus nähdä viimeksi pääkaupungin molempien suomenkielisten lehtien välisessä kiistelyssä. Yksi kansamme perisyntejä on riitaisuus ja kinastelun halu. Nykyisten aikojen tulisi hivuttaa pois tämmöisiä huonoja puolia kansamme luonteesta, ja tässä kohden tulisi julkisen sanan edustajien työllä ja esimerkillä käydä muiden edellä.

Spectator.

Toimitukselle tullutta kirjallisuutta.

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuralta: *E. S. Yrjö-Koskinen*, Suomalais-ranskalainen sanakirja. 20:—.

Suomen Teollisuushallitukselta: Tiedonantoja. 26 vihko. Historiallisia tietoja Suomen vuoritoimesta Ruotsin vallan aikana. Kirj. *Tekla Hultin.* 2:50. — Tiedonantoja. 27:s ja 28:s vihko à 1:50. — Teollisuustilastoa vuodelta 1897 ja 1898.

Werner Söderströmiltä: *Väinö Vuokko,* Korvenkylän nuoriso. —:85. — *P. H. Ritter,* Lastemme kasvatus. Suom. Ester Peltonen. 2:—. – *Charles M. Scheldon,* Richard Bruce. 3:s ja 4:s vihko à —:35. — *Juho Reijonen,* Kertoelmia ja kuvauksia. Vihot 4 – 7 à —:55. – *C. Georg Starbäck,* Historiallisia romaaneja keskiajalta. Vihot 27, 28 à —:55. — Avarassa maailmassa. Vihot 16 – 18 à —:35. – *Vihtori Peltonen,* Kynäilijä. Opas kirjoitusten sepittämiseen.

—:65. — *Lucina Hagman, Mikael Johansson* ja *Frans Rapola*, Koulun lukukirja. III:s osa. 1:60. — *Joh. Dillner*, Uskonnollisia mietelmiä. Vihot 5–8 à —:70. *Sven Hedin*, Aasian erämaissa. Vihot 2, 4, 5 à —:55. — *Gustaf Johansson*, Pyhä uskomme. Vihko 1. —:45. — *J. V. Snellman'in* valitut teokset. Vihot 22, 23 à 1:—. — *K. Suomalainen*, Laskuopin kertauskirja II. 1:60. — Laskuopillisia esimerkkejä II. 2:75. — *Alice Gray*, Pikku Elsa ja hänen ystävänsä. IV. —:50. — *Vänrikki Stoolin* tarinat. 8:s vihko.

Otavalta: *Th. Rein*, Juhana Vilhelm Snellmanin elämä. Jälkim. osa. 8:s vihko. 1:—. — Yleinen kirjallisuuden historia. 20:s vihko. —:90. — *Vladimir Korolenko*, Sokea soittaja. Suom. Samuli S. (Otavan romaanisarja n:ot 17–18). — *Axel Begrholm*, Sukukirja Suomen aatelittomia sukuja. XVI vihko. — *Hedvig Sohlberg*, Kansakoulun maantieto. Suom. A. Kohonen. 1:35. — Kaukomieli, Viipurilaisen osakunnan albumi. 3:25. — *Eliel Aspelin*, Lars Stenbäck. I. 4:50.

G. W. Edlundilta: Finsk biografisk handbok. 10 vihko. 3:—. — *J. L. Runebergs* samlade arbeten. Normalupplaga. V bandet. 4:—. — Samlade skrifter af Z. Topelius. Serien II: Fältskärns berättelser. 19 ja 20 vihko. 1:50. — *Fr. v. Schiller*, Die Jungfrau von Orleans. Sanaselitysten ja asiatietojen kanssa. 1:50. — *Kustaan poika*, Kuinka Ketuniemellä kirkkoherraa valittiin. —:75. — *Anna Forstén*, Skolflickans sångbok. Koulutyttöjen laulukirja. 2 vihko. —:75.

Söderström & kumppanilta: Fänrik Ståls sägner. 8 vihko.

Osakeyhtiöltä Ljus Tukholmassa: *J. A. Lundell* ja *Ad. Noreen*, Svensk vitterhet 1850—1900. I. Kr. 2:75. — — —, Svensk bokskatt (För skola och hem n:ot 7—8, sekä toisen vuosikerran n:o 1).

Karjalan kirjakaupalta Sortavalassa: *B. Boxström*, Kasvatusopillinen sieluoppi. 2:75.

Tekijöiltä: Notices sur la Finlande (Exposition universelle de 1900). — *L. Ingman*, Pääpiirteet Jeesuksen opetuslapsikasvatuksessa. *Aug. Hjelt*, De första officiella relationerna om Svenska tabellverket åren 1749—1757. — Sama, Det Svenska tabellverkets uppkomst, organisation och tidigare verksamhet.

Matkailijayhdistykseltä: Excursions en Finlande.

Duodecim, n:ot 7–9: J. J. Karvonen, Katsauksia eri aloille lääketiedettä. — Tuberkuloosin leviämisen ehkäiseminen. — Referaatteja y. m.

Suomen museo, n:o 3: J. R. A., Hijo, Oulas ja Limas veljekset. E. N., Saarnatuoleja Pojanmaalla. — H. J. H., Piirtolan kivikauden löytöpaikka Ilmajoella.

Finskt museum, n:o 3: J. R. A., Den finska stenindustrins banbrytare. — K. K. M., Målningar af Michael Toppelius i Södra Österbotten. — E. N., Medeltida sagor om käringen, som hjälpte djefvulen, y. m.

Finsk tidskrift, n:o 3: J. J. Tikkanen, Den iriska miniatyrkonsten. — Rolf Nordenstreng, Till frågan om vår finländska svenska. — Kirjallisuutta, y. m.

Dansk Tidskrift, lokakuu: Carl Kock, Kristendomen og Buddisme. — Aug. Goll, Forbrydelse og Forebyggelse. — Fredrik Bajer, Canroberts Sendelse til Stockholm og København 1855. — Sigurd Trier, Baggesen og Napoléon y. m.

Kansakoulun lehti, n:ot 17–19: Y. K. Yrjö-Koskinen, Lehtisiä tarkastuspäiväkirjastani. — M. Latva, Historiallisia piirteitä maantieteen asemasta kouluopetuksessa. — aine, Kuinka olisi kansa saatava suuremmassa määrässä suosimaan ja käyttämään kansakoulua. — Kirjallisuutta, y. m.

Teolooginen aikakauskirja, n:ot 7, 8: J. A. Eklund, Teologins självständighet med afseende på forskningsföremål och metod. — Paavo Snellman, Katoolinen liike Skandinaviassa. — G. G Rosenqvist, Viktor Rydbergs filosofiska forskningar. I. — Kirjallisuutta, y. m.

Vartija, n:ot 5–9: K. Aug. Hildén, Sunnuntai Roomassa. — Frans Nordlund, Pyrkimys maailman valtaan. — U. Dufva, Buurit ja lähetys. — Frans Nordlund, Lähetys Kiinassa ja vapaamielinen sanomalehdistö. — Kirkollisesta lastenopetuksesta. — Ulkomaan uutisia, kirjallisuutta, y. m. (Jatk.)

Karl Robert Kramsu

Milloin ruotsalaiset ovat tulleet Suomeen?

Kirjoittanut

E. N. SETÄLÄ.

OSCAR MONTELIUS, När kommo svenskarna till Finland? Finsk tidskrift, 1898. T. XXXXIV, s. 81—105.

CONSTANTIN NÖRRENBERG, Was bedeutet *Nord?* Braunschweigissä 1900 (ylipainos »Globus» lehdestä, 77 nid., 23 ja 24 n:ro), 24 s. 12:o.

Maamme asutus- ja viljelyshistorian mieltäkiinnittävimpiä kysymyksiä on, milloin on Suomeen saapunut se ruotsia puhuva väestö, joka Suomessa nykyjään asuu ja jolla maan suomenkielisen pääväestön kanssa on yhteiset vaiheet niin pitkälle kuin historian muisti ylettyy. Se mielenkiinto, joka tähän kysymykseen liittyy, on — tahdon sen heti sanoa — yksinomaan tieteellistä laatua; tuli vastaus tähän kysymykseen mimmoinen tahansa, ei se kelpaa tueksi toisen tai toisen valtiollisen puolueen väitteille. Että todella on yritetty antaa jotakin valtiollista merkitystä tämän riidanalaisen kysymyksen luullulle ratkaisulle, ei ole muuta kuin yksinkertaisuutta.

Tämän kirjoituksen otsakkeen alla mainittu prof. MONTELIUKSEN kirjoitus „När kommo svenskarna till Finland?“ on alkujaan suurelle yleisölle aiottu esitelmä. Siinä muodossa kuin se Ruotsissa pidettiin se tuli täällä tunnetuksi vain sanomalehtireferaattien välityksellä; sittemmin, keväällä 1897, tekijä sen piti täällä — ilmeisesti jonkun verran muo-

dostellussa asussa, jos mainittuihin sanomalehtireferaatteihin saa luottaa. Painettuna ja siten lopullisessa muodossaan tutkijain arvosteltavana ei esitelmä kuitenkaan ole ollut ennen kuin ylempänä mainitussa „Finsk tidskrift"in helmikuun-vihossa 1898.

Se kysymys, johon prof. Montelius on ottanut vastataksensa, ei ole suinkaan helpoimpia ratkaista. Siihen ei ole saatavana vastausta historiallisista asiakirjoista, vaan sitä on etsittävä toisia teitä, niiden todisteiden avulla, joita kieli- ja muinaismuistot tarjoavat. Ja näillä todisteilla on se vika, että niitä voi lukea usealla eri tavalla aina niiden yleisten johtavien periaatteiden mukaan, joita tutkija seuraa tutkimuksessaan.

Prof. Montelius, kuuluisa muinaistieteen tutkija, jolla erittäinkin on äärettömän suuret ansiot muinaistieteen metodin kehittämisessä, on esitelmässään vastannut tähän kysymykseen pääasiassa muinaistieteen ja muinaistieteilijän kannalta. Muinaistutkimuksen suuri merkitys vanhojen aikojen selvittämiselle on kieltämätön — tämä tutkimus voipi muinaisaikojen aineellisesta viljelyksestä antaa semmoista valaistusta, jota ei mikään muu tiede pysty tarjoamaan. Mutta kun tahdotaan selvittää kansallisuuksien muinaisuutta, niin ei saata tutkimuksessa jättää syrjään niitä todisteita, joita kieli, kansallisuuden päätunnusmerkki, tarjoaa. Prof. Montelius tunnustaakin kielellisten muistojen merkityksen tämänlaatuiselle tutkimukselle, mutta hän ei ole kuitenkaan ottanut ensinkään huomioon niitä kronologisia tukikohtia, joita kielentutkimus on asettanut, taikka hän on käyttänyt kielellisiä seikkoja tavalla, jota ei kielentutkija mitenkään voi hyväksyä. Luulisin sen vuoksi yhdenjaksoisen esityksen niistä näkökannoista, joilta kielentutkimus näitä asioita katselee, saattavan lukijoita huvittaa, jos kohta minulla ei olekkaan lukijalle tarjottavana uutta tutkimusainehistoa asian ratkaisemiseksi.[1]

[1] Suuri osa seuraavista mietteistä on jo ollut pääpiirteissään kirjoitettuna ja yliopistollisissa luennoissa esitettynä heti prof. Monteliuksen esitelmän jälkeen v. 1897; ne olivat aiotut Valvojassa julkaistaviksi mainitun esitelmän ilmestyttyä Finsk tidskriftissä, mutta jäivät osaksi satunnaisen tilanpuutteen, osaksi erinäisten esteiden vuoksi sillä kertaa julkituomatta, kunnes vasta ilmestynyt toht. C. NÖRRENBERGin myöskin tämän kirjoituksen otsakkeen alla mainittu kirjanen uudelleen antoi aihetta tämän asian puheeksi ottamiseen ja vanhan lukijoille annetun lupauksen täyttämiseen.

Prof. Monteliuksen päätulos on, että Suomessa on ruotsalaisia asunut jo 2000 vuotta ennen Kristuksen syntymää ja että Suomen nykyiset ruotsia puhuvat asukkaat ovat näiden jälkeläisiä. Väitettensä todisteeksi hän mainitsee historiallisia, kielellisiä ja muinaistieteellisiä todistuksia.

Historialliset lähteet ovat köyhiä. Prof. Montelius mainitsee, että Snorre Sturlessonin kertomuksen mukaan Upsalan-käräjissä v. 1018 laamanni Torgny kertoo isoisänsä muistaneen kuningas Erik Emundinpojan, joka keveimmässä iässään joka kesä teki retkiä ja laski valtansa alle Suomen, Karjalan („Kirjalaland"), Viron- ja Kuurinmaan. Koska Snorren kertomus Upsalan keräjistä on pidettävä todellisena historiana ja laamanni Torgny saattoi tuntea ne tärkeät tapahtumat, jotka olivat tapahtuneet[1] hänen isoisänsä päivinä, niin tässä siis on todistus m. m. siitä, että ruotsalaisia näihin aikoihin on ollut Karjalassa.

Jos tälle kertomukselle myönnetäänkin historian arvo, niin ei se kuitenkaan semmoisenaan sisällä mitään todistusta varsinaisesta ruotsalaisesta asutuksesta; päinvastoin nämä valloitukset saattoivat olla vain viikinkiretkiä, jotka eivät pysyvästi vaikuttaneet maan väestöoloihin.

Prof. Montelius myöntää itse että Snorren kertomukset Ruotsin ja Suomen suhteista vielä vanhempina aikoina eivät ole katsottavat täysikelpoiseksi historiaksi. Ne todistavat kyllä, niinkuin prof. Montelius sanoo, että keskiajan alussa vielä oli taruja ikivanhoista yhteyksistä Ruotsin ja Suomenlahden pohjoispuolella olevien maiden välillä — mutta enempää ne eivät itse asiassa todistakkaan.

Prof. Montelius kääntyy sitten kielellisiin todisteihin. Hän viittaa ensin prof. Lundellin lausuntoon Suomen ruotsalaismurteiden sukulaissuhteista, jättäen kuitenkin sanomatta, miten tämä vahvistaa hänen käsitystään Suomen ruotsalaisten vanhasta iästä. Myöhemmin tahdon osoittaa että juuri prof. Lundellin mainitsemat sukulaisuussuhteet päinvastoin ovat tärkeimpiä todisteita prof. Monteliuksen mielipidettä vastaan.

[1] Kenties oikeammin: joista hänen isoisänsä oli kuullut kerrottavan. Erik Emundinpoika eli 800-luvun loppupuolella, ja Torgnyn kertomus annettiin 1018; tämän kertomuksen mukaan Torgnyn isoisä »muisti» kuningas Erikin sekä tiesi hänen »keveimmässä iässään» tehneen nuo valloitukset.

Prof. Montelius mainitsee edelleen, että esillä olevan kysymyksen ratkaisemiseksi erittäin tärkeät ovat ne ruotsinkieliset paikannimet, jotka sisältävät jumalien nimiä tai jotka muuten osoittautuvat pakanuusajan muistoiksi. Uudellamaalla on useita paikkoja, joiden nimet sisältävät *asa*-jumalien nimiä. Täällä niinkuin Ruotsissakin esiintyy useimmin *Tor*in nimi, esim. Torsborg, Torsby, Torsböle, Torskulla, Torsvik ja Torsö. Mutta myös *Oden*in ja *Frigg*in nimet ovat täällä tavattavana: Onsby, Odensö, Friggesberg ja Friggesby. Kun tiedetään että sana *Hof* pakana-aikana merkitsi temppeliä, niin on huomattava asia että Uudellamaallakin on Hofgård. Varsinais-Suomessa on Torin nimi varmaan ainoasti nimessä Torsböle, joka on Kemiössä, mutta sekin lähellä Uudenmaan rajaa. [1]

Koska nämä nimet ovat tavattavina vanhoissa maakirjoissa eivätkä siis ole uuden ajan muodostuksia, „niin ne antavat meille arvokkaita todistuksia siitä, että se ruotsalainen väestö, joka nyt asuu näissä seuduissa, on muuttanut nykyisille olopaikoilleen aikana, jolloin pakanausko vielä vallitsi, jolloin Toria, Odenia ja Friggiä palveltiin“.

Kuinka „arvokkaita“ nyt todella ovat nämä todisteet?

Ensinnäkin näistä on kokonaan suljettava pois nimi *Hofgård.* En voi ensinkään ymmärtää, miten se seikka, että *Hof* pakanuusaikana merkitsi „temppeliä“, tekee „huomattavaksi“ sen, että Uudellamaalla on *Hofgård,* kun juuri on todistettavana että tämä nimi on pakanuusajalta. Södervall sanoo keskiajan-ruotsin sanakirjassaan *hof* sanan lakien kielessä merkinneen oikeastaan „rakennuksella aidattua paikkaa, pihaa“, [2] paikannimissä hän sen sanoo merkinneen „taloa, tilaa, pakanallista temppeliä eli pyhättöä“ (kaikki nämä merkitykset hän mainitsee panemalla kysymysmerkin viereen); sitä paitsi oli jo muinaisruotsissa saksalainen lainasana *hof,* joka m. m. merkitsi ruhtinaan tai muun mahtimiehen „hovia“ tai seuruetta („huovia“). Vaikea on sanoa missä merkityksessä *hof* tässä sanassa on oletettava olleen, mutta ei ole vähintäkään todistetta siihen, että se tässä juuri merkitsisi pakanallista temppeliä. Katsoen

---

[1] Kuusluodolla (Kuusistossa), nykyjään suomalaisessa seudussa, on ainakin *Tors*-niminen maatila.

[2] Vrt. myös Fritzner, Ordbog over det gamle norske Sprog: *hof* sanan ensi merkitys: »indhegnet Plads om og med de til en Husholdning hørende Bygninger».

siihen, että tässä nimessä on *gård* jälkiosana, on sitä paitsi hyvin mahdollista että alkuosana ei ole ollenkaan puheenalainen *hof* sana, vaan joku henkilönnimi; se, jota tässä lähinnä saattaa ajatella, on muinaisruotsalainen nimi *Hovi* (esim. yhdistyksissä *Hoffwasson, Huwe Hof, Houathorp).*[1]

Niiden nimien suhteen, joissa esiintyy *Thor (Tor)*, on tehtävä muistutus, joka tekee koko tämän ryhmän sangen epävarmaksi. Freudenthal, jonka nimitutkimuksiin prof. Monteliuksen päätelmät perustuvat, mainitsee, puhuessaan pakanauskoon viittaavista nimistä, että Ingon *Thorsbacka* muodon ohessa myös tavataan *Thordsbacka;* samoin on Pohjan *Thorby* nimen ohella myös *Thordeby*. Nämät nimet siis eivät viittaa mytologiseen *Thor* nimeen, vaan henkilönimeen *Thord* (riimukirj. *þurþr, þorþr = þórðr).* Toisissa nimissä taas *Thors* voipi olla johtunut henkilönnimistä *þórir* tai *þora.*[2] Täten siis *Thors-* voipi kaikissakin näissä nimissä tarkoittaa personan- eikä jumalannimeä. Ainakaan ei voida todistaa vastakohtaa, että yksikään näistä nimistä varmasti viittaisi juuri jumalannimeen Thor, ja näin ollen on siis koko tämä verraten lukuisin ryhmä mahdoton todistimena käytettäväksi.

Mutta samanlaisia muistutuksia voidaan tehdä niidenkin nimien suhteen, jotka muka sisältävät Odinin ja Friggin nimen. *Onsby* voi sisältää vanhan nimen *Unir* samoin kuin norjalaisen *Onsum* nimen vanhempi muoto oli *Unisheim; Oden* sanassa *Odensö* kenties voi sisältää vanhan skandinavilaisen henkilönnimen Øthin *(Øthæn, Auðunn).*[3] Mitä *Friggesborg* ja *Friggesby* nimiin tulee, niin on prof. Monteliuksen maanmies M. F. LUNDGREN kirjoituksessaan „Språkliga intyg om hednisk gudatro i Sverige“[4] lausunut tämäntapaisista nimistä: „Mitään varsinaista todistusvoimaa ei voida näille paikannimille myöntää, koska niissä voi olla vanha miehennimi *Frigge.*“

Lisäksi tulee vielä huomata että tanskalainen professori STEENSTRUP kirjoituksessa, joka on ylempänä mainittu,[5] on tullut siihen hyväksyttä-

[1] Ks. LUNDGREN, Personnamn från medeltiden, Svenska landsmålen X, 6, s. 111.

[2] Vrt. O. RYGH, Minder om Guderne og deres Dyrkelse i norske stedsnavne, s. 203 P. A. MUNCHin kirjassa »Norrøne Gude- og Helte-Sagn».

[3] Ks. STEENSTRUP, Guders navne i de nordiske Stedsnavne, Historisk tidskrift (tanskalainen), 6 Række, 6 Bind, s. 356 ja 372; RYGH, main. p. s. 209.

[4] Göteborgs Kongl. Vetenskaps- och Vitterhets-Samhälles Handlingar XVI, 1878, s. 84.

[5] Historisk tidskrift 6 R., 6 B., s. 382.

vältä näyttävään tulokseen, ettei mikään skandinavinen paikannimi, joka sisältää jumalannimen, viittaa asuinpaikkaan, ettei siis mitään niistä yhdistetä semmoisiin sanoihin kuin esim. *by, böle,* vaan ainoastaan joko luonnonpaikkaa tai temppeliä merkitseviin sanoihin. Tämänkin mukaan siis olisivat nimet *Torsby, Torsböle, Onsby* ja *Friggesby* kerrassaan eroitettavat jumalaistaruisten nimien joukosta.

Mutta vaikkapa joku tai jotkut niistä nimistä sisältäisivätkin pakanallisen jumalannimen, niin sittenkin niiden todistusvoima olisi verraten pieni, sillä ei voisi ratkaisevasti todistaa että ne pakanuuden aikana ovat annetut asianomaisille paikoille. Kokemus ainakin uudemmilta ajoilta osoittaa nimittäin, että siirtolaiset monesti mielellään antavat uusille asumasijoilleen nimiä, joita on käytetty heidän alkuperäisillä kotitienoillaan; jos tämmöinen tapa on oletettava vanhoinakin aikoina olleen olemassa, niin siis ne ruotsalaiset nimet, jotka pakanuusaikaan viittaisivat, saattaisivat olla siirtolaisten mukanaan tuomia vanhasta kotimaastaan eivätkä siinä tapauksessa puheenalaisessa suhteessa todistaisi mitään.

Prof. Montelius on valmistunut tähän vastaväitteeseen. Hänen mielestään sitä ei kuitenkaan voida hyväksyä, kun puheenalaiset nimet ovat siksi lukuisat verraten pienellä alueella. Ja hän jatkaa vielä: „Meidän tulee nimittäin muistaa että niiden nimien lukumäärä, jotka olisivat täten selitettävät, on itse asiassa paljoa suurempi, kuin miltä se ensi silmäyksellä näyttää. Sillä miksi selitys koskisi enemmän nyt mainittuja nimiä kuin kaikkia muita vanhoja ruotsalaisia nimiä samoilla seuduin? Jos se olisi asianlaita, niin se todistaisi juuri sitä, jota vastaan tahdotaan todistuksia tuoda, nimittäin että vanhoja jumalia vielä palveltiin.“

Viimeksi mainittua prof. Monteliuksen vastatodistelua en minä puolestani ensinkään ymmärrä. Kun johonkin seutuun tulee siirtolaisia, niin on aina kaksi mahdollisuutta: joko että he antavat paikoille entisiltä kotiseuduiltaan mukanaan tuomiansa nimiä tai että he keksivät uusia. Tämä koskee tietysti kylläkin kaikkia nimiä, mutta ei ole varmaa keinoa ratkaista, kumpaan luokkaan kukin yksityinen nimi kuuluu, ja tämä se suuresti vaikeuttaa niiden käyttämistä todistuskappaleina. Toinen kysymys on, oliko tapa nimittää paikkoja entisten kotipaikkain mukaan vanhoina aikoina yhtä tavallinen kuin nykyjään — kysymys, johon ainoastaan historiallisten tutkimusten nojalla voipi vastata. O. RYGH on

teoksessaan „Norske Gaardnavne“ (Forord og Indledning s. 8) osoittanut että paikkojen nimittäminen vanhojen nimien mukaan oli norjalaisten (ja islantilaisten) kesken vanhempina aikoina harvinainen. Jos ruotsalaisten nimien laidan voitaisiin osoittaa olevan saman, niin ylempänä mainittu vastaväite menettäisi osan arvoansa. Joka tapauksessa ovat puheenaolevat nimiin perustuvat todisteet jo yllä esitetyn nojalla perin heikot, enkä voi olla lausumatta kummastustani siitä, että prof. Monteliuksen arvoinen tutkija voi ottaa täydestä Freudenthalin nimitutkimukset vuosilta 1867 ja 1868, panematta huomiota niihin suuriarvoisiin tutkimuksiin, joita sen jälkeen on tehty Skandinavian maissa.

Jos siis maassamme asuva ruotsinkielinen väestö olisi ollutkin täällä asumassa pakanuuden ajoista alkaen, niin katson edellisen nojalla toteen näytetyksi, että sitä ei voida todistaa puheenalaisilla nimillä.

Prof. Montelius kääntyy tämän jälkeen niihin todisteihin, joita hän katsoo kaikista tärkeimmiksi — muinaismuistojen tarjoamiin todisteihin. Ryhtymättä yksityiskohtaisesti esittämään tämän osan sisällystä, mainitsen vain lyhyesti pääkohdat hänen ajatuksenjuoksustaan.

Muinaismuistot ovat kaikista todisteista tärkeimmät sen vuoksi, että ne ovat samanaikuisia sen aikakauden kanssa, josta ne antavat meille tietoja. Sen tiedon nojalla, mikä meillä nykyjään on Europan eri osista löydetyistä muinaisjäännöksistä, voimme miltei joka tapauksessa ratkaista, mistä maasta eri tyypit ovat kotoisin. Jos johonkin tyyppiin kuuluva esine tavataan toisessa maassa, kuin mistä se on kotoisin, niin on selvää että se on sinne jotenkin kulkeutunut siitä maasta, jossa se on valmistettu. Jos tämmöisten jossakussa seudussa löytyneiden, toisesta maasta tulleiden esineiden lukumäärä on vähäinen, niin esineiden siirto todennäköisesti on tapahtunut kauppayhteyksien johdosta. Mutta jos lukumäärä on suuri ja jos samaan aikaan hautaustapa kysymyksenalaisessa maassa muuttuu samanlaiseksi kuin siinä maassa, mistä vieraat esineet ovat tulleet, niin nämä seikat ovat katsottavat todistukseksi siitä, että on tapahtunut väen siirtyminen jälkimäisestä maasta edelliseen.

Suomesta on ensinnäkin löydetty sangen runsaasti skandinavilaisia esineitä n. s. viikinkiajalta (vv. 800—1000 j. Kr.), eikä yksinään semmoisia, jotka ovat aivan skandinavisten kaltaisia, mutta myöskin sellaisia, jotka tosin suuremmassa tai pienemmässä määrässä ovat näiden

näköisiä, mutta eivät ole yksityiskohdissa aivan samanlaisia kuin Skandinaviassa löydetyt. Ne ovat siis tyyppejä tai toisintoja, joilla on alkunsa Skandinaviasta tai tarkemmin määräten Ruotsista, mutta jotka ovat kehittyneet Suomessa, missä ovat saaneet „paikallisvärityksen". Tämmöisten paikallistyyppien olemassaolohan on juuri odotettavakin, jos ruotsalaisia, jotka yhä olivat yhteydessä emämaan kanssa, jo kauan oli asunut Suomessa. Puhtaasti ruotsalaisten sekä ruotsalais-suomalaisten viikingiaikuisten tyyppien löytöjä on tehty etupäässä Vaasan ja Turun läänin rannikkoseuduista, mutta myös maan sisäosista ja Ahvenanmaalta. Pohjoisessa nämä löydöt ulottuvat ainakin Kuusamoon asti, Karjalassa niitä tavataan pääasiassa Laatokan seuduilla ja ne ulottuvat siellä Käkisalmen pohjoispuolelle.

Kaikki Suomesta löytyneet muinaiskalut viikinkiajalta eivät ole Ruotsista polveutuvaa tyyppiä. Edelleen on myös olemassa nimenomaan suomalaiseen alkuperään viittaavia, joista erittäin mainitaan Karjalaisista kalmistoista kaivettuja, suurta huomiota herättäneitä esineitä. Mutta nämät ovat 12:nnelta ja 13:nnelta vuosisadalta, siis viikinkiaikaa myöhemmältä aikakaudelta. „Ne ovat", sanoo tekijä, „luultavasti käsitettävät muistoiksi siitä suomalaisesta väestöstä, joka silloin asui Karjalassa, mutta samalta hauta-alueelta on löydetty niin paljon, mikä muistuttaa Ruotsia — vieläpä pyöreä hopealaatta, johon omistajan nimi on riimukirjoituksella piirretty — että Karjalan väestö luultavasti silloin on ollut sekaisin suomalaisia ja ruotsalaisia".[1]

Mutta jo kauan ennen viikinkiajan alkua on ruotsalainen asutus Suomessa alkanut. Todistuksia siitä ei ole ainoastaan ajalta lähinnä 7:nnen vuosisadan loppua, vaan myös koko ensimäisen kristillisen vuosituhannen edelliseltä osalta, aina meidän ajanlukumme alusta alkaen, siis koko siltä ajalta, jota Suomessa on tapana nimittää varhaisemmaksi rautakaudeksi. Todisteina ovat osaksi senaikuiset esineet, jotka ovat aivan samanlaatuiset kuin ne, mitkä Ruotsissa yleisesti esiintyvät, sekä haudat, jotka Suomessa ovat samanlaiset kuin ne, mitkä Ruotsissa olivat tavalliset. Ruotsalaistyyppisiä hautoja ja muinaiskaluja on löydetty rannikkoseuduista Pohjanmaalta aina Karjalaan asti; niitä tavataan myös sisämaassa erittäin pitkin Kokemäen jokilaaksoa ja Hämeen järvien ympä-

[1] Minun harventamani.

rillä. Sitä paitsi on tähän aikaan kuuluvia, skandinavilais- (l. germanilais-)tyyppisiä n. s. „soikeita tuluskiviä“ löydetty vielä laajemmalta alueelta: kaukaa pohjoisesta Kemivirran luota sekä Savosta ja Karjalasta.

Kun käännytään aikaan ennen Kristuksen syntymää, niin ei ole Suomesta löydetty mitään esineitä, jotka olisivat samanlaiset kuin ruotsalaiset esineet ajanlukuamme lähinnä edeltäviltä vuosisadoilta. Mutta tällä seikalla ei ole — tekijän mielestä — mitään merkitystä, jos me tässä maassa tapaamme vielä vanhemman ruotsalaisen asutuksen jälkiä. Samoin puuttuu pohjois-Ruotsistakin tälle ajalle ominaisia löytöjä ja keski-Ruotsissa ne ovat sangen harvinaisia, eikä kuitenkaan kukaan epäile — sanoo tekijä — että näissä osissa Ruotsia sekä edellisinä että seuraavina aikoina asui ruotsalaisia.

Niinikään ei voi kukaan epäillä, että ruotsalaista väestöä oli Suomessa jo kauan ennen viimeisen esikristillisen vuosituhannen keskikohtaa, siihen aikaan, jolloin pronssiaika loppui tai hiljakkoin oli loppunut Ruotsissa. Pronssiajalta on nimittäin Suomesta löydetty suuri joukko ruotsalaistyyppisiä esineitä sekä samanlaisia hautoja kuin ne, jotka olivat Ruotsissa tavalliset. Tämmöisiä löytöjä on saatu Pohjan- ja Suomenlahden rannoilta Vaasasta Viipuriin sekä Vuoksen rannoilta ja pohjoispuolelta, Laatokan tienoilta. Pohjoisimmat, kieltämättä ruotsalaista alkuperää olevat pronssiaikuiset haudat ovat Vaasan tienoilla, Kyröjoen varrella; toisia on Rauman seuduilla ja Ahvenanmaalla sekä Hangon läheisyydessä ja Hangon ja Helsingin välillä. Hajanaisia ruotsalaistyyppisiä löytöjä on sitä paitsi tavattu sekä mainituissa seuduissa ja kaakkois-Karjalassa että Iisalmessa, „Kuopion takana“. Useat Suomesta löytyneet ruotsalaiset pronssiteokset kuuluvat vanhempaan pronssikauteen, n. 1500 e. Kr. Tämän ohessa on löydetty joku määrä toisentyyppisiä pronssiesineitä, jotka todistavat myöskin suomensukuisen kansan silloin Suomessa asuneen.

Useimmat kivikauden esineet ovat ei-ruotsalaista alkuperää, mutta on myös kaivettu Suomen mullasta joukko kivikauden kaluja, jotka kieltämättä ovat skandinavilaista alkuperää. Näiden joukossa ovat ensinnäkin muutamat piiaseet, jommoisia on löydetty Turun ja Porin läänistä sekä Hämeestä. Ehdottomasti ruotsalaista alkuperää ovat n. s. veneenmuotoiset vasarakirveet, jotka ovat yleisiä Ruotsissa, mutta jotka ovat

harvinaisia muualla pohjoismaissa. Näitä vasarakirveitä tavataan Suomessa ja Itämeren-maakunnissa ja ne osoittavat muutamia ominaisuuksia, jotka tekevät selväksi, että ne eivät ole Ruotsissa, vaan Suomessa tehtyjä. Niitä on löydetty Pohjanmaalta (pohjoisin Toholammilta), Satakunnasta, etelä-Hämeessä, Varsinaissuomesta ja Uudeltamaalta, yksityisiä kappaleita Karjalasta ja Savosta. Useimmat esiintyvät laajalla rannikkovyöhykkeellä Vaasasta koilliseen olevalta seudulta Helsingin itäpuolelle asti. Kronologisten tutkimustensa nojalla prof. Montelius on tullut siihen päätökseen että veneenmuotoiset vasarakirveet kuuluvat aikaan, joka on noin 2000 v. e. Kr. Ja loppupäätös, tekijän harventamana, kuuluu: Jo 2000 vuotta ennen Kristuksen syntymää siis jo oli ruotsalaisia Suomessa.

Siihen tulokseen, että germanilaista väestöä on asunut Suomessa kivi-, pronssi- ja varhaisemman rautakauden aikana, on jo kolmattakymmentä vuotta sitten myöskin valtioarkeologi J. R. Aspelin tullut. Se mikä varsinaisesti on uutta prof. Monteliuksen lopputuloksessa on se, että hän noita vanhoja Suomen asukkaita nimenomaan sanoo „ruotsalaisiksi“ ja että hän katsoo nykyisen ruotsalaisen väestömme olevan tuon ikivanhan väestön suoranaisena jatkona.

Katsokaamme, missä määrin prof. Monteliuksen mainitsemat todisteet kelpaavat näitä väitteitä todistamaan.

Kysymys siitä, mikä merkitys muinaismuistoille on annettava kansallisuusalueiden määrääjinä, on niitä, joista muinais- ja kielentutkijain ei ole helppo täysin sopia.

Että samantyyppisten esineiden löytyminen määrätyltä maatieteelliseltä alueelta todistaa asianomaisen alueen yhtenäiseksi kultuurialueeksi, on kieltämätöntä. Niinikään on sangen mahdollista että tätä yhtenäistä kultuurialuetta vastaa yhtenäinen kansallisuusalue, useissa tapauksissa se saattaa olla oletettavaakin, mutta välttämätöntä se ei ole. Nykyiset monimutkaiset olot ovat tosin hyvinkin toisenlaiset kuin esihistorialliset, primitiiviset olosuhteet, mutta joitakin vertauskohtia — varovasti liikkuen — saanemme kuitenkin nykyoloistakin. Jos ajattelemme että kaikki kirjalliset muistomerkit Suomen nykyajan kultuurista yhdessä asukkaiden kanssa häviäisivät ja meidän olisi vain aineellisen kultuurin todisteiden nojalla ratkaistava, missä täällä nykyään asuu suo-

malaista, missä ruotsalaista väestöä, niin tokkohan voisimme tuota ratkaisua näillä perusteilla antaa? Tuskinpa vain näillä keinoin pystyisimme rajaviivoja piirtämään. Samoin kuin nykyaikoina tyypit ja mallit kaupan kautta siirtyvät maasta toiseen ja joutuvat jäljittelyn alaisiksi, samoin on myöskin, jos kohtakin enemmän rajoitetussa määrässä, kehitys käynyt historiantakaisina aikoina. Jos ajattelemme että joku esine kauppa- tai muiden yhteyksien kautta ikivanhoina aikoina Ruotsista siirtyi Suomeen, niin onhan sangen ymmärrettävää että Suomen asukkaat ovat saattaneet ruveta saamiansa malleja jäljittelemään, tarvitsematta siltä olla samaa kansallisuutta kuin mallien antajat. Ja jos he sen kerran ovat tehneet, eikö juuri silloin ole oletettavaa, että heidän jäljittelynsä jonkun verran poikkesi alkuteoksesta, että siinä esiintyi „paikallisväritys"?[1] Kun näin ollen esim. karjalaisen kalmiston Ruotsia muistuttavien esineiden johdolla päätetään että Karjalan väestö 12:nnella ja 13:nnella vuosisadalla on ollut „sekaisin suomalaisia ja ruotsalaisia", niin minun ymmärtääkseni poistutaan siltä alalta, mistä arkeologia tätä nykyä omin neuvoinsa voi päätöksiä tehdä.

Hautaustavalla voipi kieltämättä olla suurempi merkitys kansallisuutta määrättäissä kuin esinetyypeillä. Mielestäni on kuitenkin väärin katsoa esim. ruumiinpolttoa miksikään ehdottomasti germanilaisuutta todistavaksi tunnusmerkiksi, koska, niinkuin on huomautettu, tämäkin tapa, samoinkuin muut kansantavat, voipi helposti kulkea kansasta toiseen.[2]

---

[1] Hjalmar Appelgren on huomiota ansaitsevassa kirjoituksessaan »Svenskarnas inflyttning till Finland» (Finskt museum 1897, s. 17 ja seur.), joka on kirjoitettu prof. Monteliuksen esitelmän johdosta, huomauttanut, miten prof. Montelius itse on Ruotsin Muinaismuistoyhdistyksen aikakauskirjassa osoittanut, että eräs Ruotsissa esiintyvä ryhmä kivisiä vasarakirveitä on syntynyt jäljentämällä aivan samanlaisia vaski- ja kivikirveitä, joita tavataan Itävalta-Unkarin maissa. Nämä mallit olettaa prof. M. Ruotsiin »tuoduiksi» ajattelematta mitään väestön siirtoa Ruotsiin näistä maista. — Toht. Appelgren muistuttaa kirjoituksessaan ettei prof. M. esitelmässään yleensä ole tarpeeksi pitänyt erillään käsitteitä »kultuurivaikutus» ja »väestön siirtyminen»; prof. M. vastaa tähän, että tämä toht. Appelgrenin käsitys perustuu väärinkäsitykseen, mutta lukija ei saa syitä, jotka osoittaisivat että väärinkäsitys ehdottomasti on toht. A:n puolella.

[2] Ks. Appelgren, main. p., jossa huomautetaan että esim. liiviläiset olivat omistaneet tämän hautaustavan.

Minä siis puolestani tahtoisin edelleen pysyä siinä, että muinaislöytöjen avulla voidaan määrätä kultuurialueita, mutta kansallisuusalueiden määräämisessä näillä keinoin vaaditaan mitä suurinta varovaisuutta ja erittäinkin kaikkien muiden asianhaarain samalla varteen ottamista. Toistaiseksi voidaan muinaislöytöjä käyttää kansallisuusalueita määräämään ainoasti siinä tapauksessa, että löydöt pitävät yhtä historiallisten tai kielellisten todisteiden kanssa. En tahdo kieltää sitä mahdollisuutta, että muinaistiede vielä on kehittyvä paljoa hienompia ja terävämpiä eroituksia tekemään, mutta tämän vielä verrattain uuden tieteen nykyisellä kannalla ollessa katson sen osoittavan oikeata tieteellistä itsensä-hillitsemistä, jos tunnustaa ne rajoitukset, joiden alaisena tutkimus nykyään on.

Suomen kivi-, pronssi- ja varhaisemman rautakauden väestön kansallisuussuhteiden määrääminen siis luullakseni vielä vaatii paljon jatkettuja tutkimuksia, joita lähinnä odotamme maamme muinaistutkijoilta. Joka tapauksessa tulee meidän myöntää mahdolliseksi, että täällä muinaisina aikoina, ennen suomalaisten tuloa, on asunut germaneja. Olettakaamme siis tämä mahdollisuus todellisuudeksi. Silloin kysytään: onko sillä vielä itse pääkysymys ratkaistu prof. Monteliuksen esittämään suuntaan? — ja vastaus on oleva ehdottomasti kieltävä. Sen ratkaisemiseksi tulisi vielä edelleen todistaa: ensinnäkin että tuo germanilainen väestö on ollut „ruotsalaisia“, ja toiseksi että meidän nykyiset ruotsalaiset ovat tämän vanhan „ruotsalaisen“ väestön suoranaisena jatkona.

Tämän ikivanhan väestön nimenomaisen „ruotsalaisuuden“ hyväksi sanotaan tietenkin, että Suomessa löydetyt germanilaiset muinaismuistot usein aivan erityisesti viittaavat Ruotsiin, niiden joukossa kun on semmoisia, jotka ovat harvinaisia muualla Skandinaviassakin paitsi Ruotsissa.

Mutta sittenkin olisi nimitys „ruotsalainen“ käsitettävä hyvinkin toisessa kuin sanan varsinaisessa merkityksessä. „Ruotsalaiseksi“ on kai sanottava sitä kansaa, joka puhuu tai on puhunut ruotsin kieltä, joko nykyis- tai muinaisruotsia. Nykyisruotsin aika luetaan noin uskonpuhdistuksen ajoista, eikä siitä siis tässä voi olla puhetta. Muinaisruotsin aika, jolloin tämä skandinavinen kieli jo osoitti varsinaisia ruotsalaisia ominaisuuksia, alkaa noin 11:nneltä, aikaisintain 10:nneltä vuosisadalta, jos kohta ne eroavaisuudet, jotka toisistaan eroittivat eri skandinaviset kielet, jo n. s. viikinkiaikana (700—1050 j. Kr., toisten laskujen mukaan 800—

1000) olivat alkaneet kehittyä. Mutta ennen v. 700 j. Kr. vallitsi koko Skandinaviassa pääasiassa yhteinen kielimuoto, jossa eivät vielä ruotsalaiset, tanskalaiset, norjalaiset (islantilaiset) ominaisuudet tuntuneet, niinkuin vuosilta 200 — 700 j. Kr. olevat riimukirjoitukset puolestaan todistavat. Kielestä, jota puhuttiin Skandinaviassa ennen näitä aikoja, ei meillä ole suoranaisia tietoja. Jos täällä, niinkuin etupäässä prof. Monteliuksen tutkimusten johdosta sangen yleisesti on oletettu, ei olisi tapahtunut mitään varsinaista väestönvaihtoa, niin olisi päätettävä, että siellä puhuttu kieli on ollut sitä, joka suoraan takenevassa suunnassa on ollut skandinavilaisten kielten kantamuotona. Germanilaisten kielten vertailevan tutkimuksen nojalla voimme päättää, että jos Skandinaviassa kielimuoto kristillisen ajanluvun ensimäisillä vuosisadoilla oli pääasiassa yhtenäinen, ilman tuntuvia paikallisia vivahduksia, varmaankin, mentäessä prof. Monteliuksen mukana kolmattatuhatta vuotta taaksepäin, tullaan semmoiseen kielimuotoon, jossa ei edes ollut mitään skandinavilaista, vaan joka oli kaikille germaneille yhteinen. Eivätpä edes kaikki ne eroavaisuudet, jotka indoeuroppalaiseen alkukieleen verraten nimenomaan ovat germanilaisille kielille ominaiset, olleet vielä siihen aikaan kehittyneet; esim. n. s. „äänteensiirron“ („Lautverschiebung“), joka on huomattavimpia alkugermanisia äänteenmuutoksia, arvelee Müllenhoff tapahtuneen noin 1000 v. e. Kr., mutta uudemmat tutkijat (R. Much ja G. Kossinna[1]) asettavat sen 3:nteen tai 4:nteen vuosisataan e. Kr. Tämmöisestä germanilaisesta tai esigermanilaisesta alkukielestä saattoi tietysti määrättyjen olosuhteiden vallitessa kehittyä jokin skandinavinen kieli, mutta yhtä hyvin sillä oli mahdollisuudet kehittyä miksi germanilaiseksi kieleksi tahansa. Yhtä vähän saattaa siis näin vanhojen germanien joukossa eroittaa ruotsalaisia kuin saksalaisia tai muita nykyajan germanilaisperäisiä kansoja;

[1] PAUL u. BRAUNE, Beitr. zur Geschichte der deutschen Sprache u. Literatur, XVII s. 63 ja XX s. 297, vrt. GUSTAF KOSSINNA, Die ethnologische Stellung der Ostgermanen, Indogerm. Forschungen VII, s. 295. — Kielentutkijat olettavat että eri indoeuroppalaiset kielet vielä 2000 v. e. Kr. olivat toisiaan niin lähellä, että ne olivat vain saman kielen murteita (ks. O. BREMER, Ethnographie der germanischen Stämme, PAULin Grundriss III[2] s. 756 y. m.). Eräässä toisessa Valvojaan aiotussa kirjoituksessa toivon voivani osoittaa, että kielentutkijan nykyjään on perin vaikea olettaa edes Ruotsin ruotsalaisen väestön saattavan polveutua väestöstä, joka siellä olisi asunut 2000 v. e. Kr.

„ruotsalaisen“ nimi käytettynä näin vanhojen aikojen germanilaisista puhuen ei tietenkään voine, jollei sitä käytetä puhtaasti paikallisessa merkityksessä, tarkoittaa muuta kuin sitä germanilaisryhmää, josta nykyisten ruotsalaisten on oletettava polveutuvan. Kun siis Suomen muinaista väestöä sanotaan „ruotsalaiseksi“, niin sillä oletetaan jo edeltäkäsin todistetuksi, että tämä väestö ruumiillisesti ja kielellisesti meidän päiviimme jatkuu nykyisenä ruotsia puhuvana kansamme osana.

Tämä on kuitenkin ensinnä todistettava ja tässä juuri on kysymyksen ydinkohta.

Prof. Montelius todistaa tätä katkeamatonta jatkumista seuraavalla tavalla. Emme voi ajatella, hän sanoo, „ruotsalaisten“ täältä saattaneen hävitä noin 700 tienoilla, niinkuin on suomalaisten tiedemiesten puolelta tahdottu olettaa. Olisi nimittäin ollut sangen ihmeellistä, jos skandinavit, jotka juuri samaan aikaan ase kädessä hankkivat itselleen uusia asuinsijoja länsi-Europassa ja Venäjällä, olisivat sallineet suomalaisten karkoittaa heidät pois, suomalaisten, jotka silloin olivat alemmalla sivistysasteella ja joilla ei yleensä arvatenkaan ollut niin erinomaisia aseita kuin ruotsalaisilla. Ja mitä taas siihen tulee, ettei Suomesta ole löydetty Ruotsin esineiden kaltaisia muinaiskaluja ajanlaskuamme lähinnä edeltäviltä vuosisadoilta, niin tämän seikan arvo ei ole suureksi arvattava, kun Suomesta tämmöisiä muinaismuistoja kuitenkin on löydetty vielä vanhemmilta ajoilta.

Prof. Monteliuksen ensimäiseen huomautukseen sopii vain vastata, että hän itse olettaa ruotsalaisia ennen asuneen — sekaisin suomalaisten kanssa — Karjalassa, vieläpä „Kuopion takana“, ehkäpä Kuusamossa asti. Koska näillä tienoilla ei enää ruotsalaisia ole, niin hänenkin täytyy olettaa „ruotsalaisen“ väestön ainakin paikoittain „hävinneen“, tapahtuipa tuo häviäminen sitten sodan johdosta tai rauhallisen sulaumisen tietä. Mainittu seikka siis ei suinkaan yksinään voi todistaa sitä, ettei vanhempi oletettu germanilainen kansanaines täällä ole saattanut hävitä. Mikä merkitys taas on annettava sille katkeamiselle Ruotsin esineiden kaltaisten muinaiskalujen löytämisessä, josta äsken mainittiin, sen toivottavasti vastainen tutkimus, vastaiset löydöt näyttävät.

Mutta vaikkapa osoitettaisiin aivan katkeamaton germanilainen yhdenjaksoisuus kivikaudesta varhaisempaan rautakauteen, niin sittenkään emme yksin tämän nojalla voisi päättää meidän nykyisen ruotsalaisen

väestömme olevan tuon oletetun ikivanhan germanilaisen heimon suoranaista jatkoa, jolleivät myös kielelliset todisteet käy yhteen muinaistieteellisten kanssa.

Koska prof. Monteliuksen käsityksen mukaan, „ruotsalaisia“ on ollut Suomessa jo noin 2000 vuotta e. Kr., niin on siis heidän siirtymisensä Ruotsista ja eronsa muista „ruotsalaisista“ tapahtunut jo noin 4000 vuotta sitten. Tämä ero tietenkään ei ollut täydellinen, sillä yhteys Ruotsin kanssa on joka tapauksessa oletettava yhä jatkuneeksi. Mutta sittenkin olisivat Ruotsin ja Suomen „ruotsalaisten“ asuma-alat joutuneet siksi erilleen, että varsinainen yhteyspiiri olisi ollut katkaistu. Ajatelkaamme nyt, että islantilaiset ja norjalaiset ovat olleet ainoasti noin 1000 vuotta erossa toisistaan, mikä ero ei kuitenkaan katkaissut kaikkea yhteyttä heidän välillään, ja että kuitenkin nykyisislanti ja nykyisnorja ovat muodostuneet toisistaan tuntuvasti eriäviksi kieliksi. Muistakaamme edelleen, että Gottlannin ja Taalain murteet, jotka ovat olleet paljoa vähemmin erillään muista ruotsin murteista kuin Suomen ruotsalaismurteet, ovat siihen määrin erinneet ruotsin kielestä, että niitä hyvinkin voipi katsoa eri kieliksi. Ajatelkaamme, että tanskan ja ruotsin kieli tuhat vuotta sitten olivat varsinaisesti sama kieli ja kuinka huomattava eroitus kuitenkin nykyjään on näiden kielten välillä. Tuntuuko näin ollen ensinkään mahdolliselta ajatella, että ruotsin kieli Ruotsissa ja Suomessa, 4000 vuotta maatieteellisen alueyhteyden katkeamisen jälkeen, olisi pysynyt samana kielenä?

Prof. Montelius huomauttaa itse (Finsk tidskrift, m. p. s. 83) että Suomen ruotsalaisia murteita tutkimalla saadaan tietää, minkä Ruotsin seutujen kielen kanssa meidän murteemme osoittavat suurinta yhtäläisyyttä ja minkä Ruotsin seutujen väestö siis on lähintä sukua ruotsalaisen väestömme tai ainakin sen suurimman osan kanssa. „Semmoisesta tutkimuksesta“, sanoo prof. Montelius, „saamme vahvistusta siihen, että ruotsinkieli jo kauan sitten muutti Suomeen“. Tämmöisenä „vahvistuksena“ hän mainitsee että ruotsalaisten kansanmurteiden perinpohjainen tuntija, Upsalan professori Lundell jo kauan sitten on osoittanut, että ruotsalaiset kansanmurteet Itämeren ja Pohjanlahden itäpuolella, Virossa ja Suomessa, ovat lähimmin sukua Norrlannin murteiden kanssa. Hän siteeraa Lundellin sanat: „itäisissä murteissa on tärkeitä ominaisuuksia, jotka ovat yhteisiä länsimurteihin verraten. Suomenlahti eroittaa vähem-

män kuin Pohjanlahti. Itäpuolella ovat Viron ruotsi, Uudenmaan ja Pohjanmaan murteet ylimalkaan yhtä etäällä toisistaan".

Millä tavoin tämä vahvistaa ruotsin kielen vanhaa ikää Suomessa, sen jättää prof. Montelius kokonaan selittämättä; ikävä kyllä, sillä varmaan jokainen kielentutkija olisi suuresti utelias saamaan kuulla tästä asiasta tarkempaa selontekoa.

Jos hyväksyisimme prof. Monteliuksen käsityksen, niin tulisimme seuraaviin johtopäätöksiin. „Ruotsalaisia" muutti Suomeen Ruotsista noin 4000 vuotta sitten, aikana, jolloin Ruotsissa puhuttu kieli — olettaen että se oli germanilaista tai esigermanilaista — ei osoittanut vielä edes erityisiä skandinavilaisia, saati sitten Ruotsin Norrlannin murteiden ominaisuuksia, vaan oli yhteisen germanilaisen tai esigermanilaisen alkukielen kannalla. Näiden Suomeen muuttaneiden „ruotsalaisten" jälkeisten kieli on tästä huolimatta kuitenkin muodostunut ruotsin kieleksi, joka ei poikkea Ruotsin keskisistä murteista edes niin paljon kuin useat Ruotsin valtiollisella alueella puhutut murteet; vieläpä se osoittaa huomattavaa sukulaisuutta Norrlannin murteiden kanssa.

Tarvinneeko minun lisätä, että tätä on kenenkään kielentutkijan mahdoton uskoa? Ne johtopäätökset, joita kielentutkija tekee näistä asianhaaroista, ovat kokonaan toiset.

Sen mielipiteen, jonka prof. Lundell on ruotsalaisista murteistamme lausunut, on ruotsalaisten murteiden tarkempi tutkimus, niinkuin O. F. HULTMANin erinomainen teos „De östsvenska dialekterna" osoittaa, todistanut oikeaksi. Hultman on seikkaperäisen tutkimuksen nojalla näyttänyt että Pohjanmaan, Uudenmaan ja Viron ruotsalaiset murteet pohjaltaan ovat yhtä ja samaa murretta. Johtopäätös tästä on ensinnäkin se, että Suomen ruotsalaiset, niinkuin Hultman on lausunut, ovat lähteneet verraten ahtaalta alalta eivätkä eri alueilta. Suomen ja Viron ruotsalaisten murteiden yhteisten ominaisuutten perustuksena täytyi olla yhteinen alkumurre, josta nämä murteet ovat tuoneet mukanaan nuo yhteiset ominaisuudet tai ainakin predispositsionin niihin; muulla tavalla on näiden yhteisten ominaisuutten synty käsittämätön, kun puheenalaiset murteet ovat hajaantuneet aivan eri yhteyspiireihin. Tästä seikasta täytyy meidän edelleen päättää että Suomen ruotsalaismurteet ovat eronneet muista murteista semmoisena aikana, jolloin ei ainoasti muinaisruotsi ollut erikoistunut muista skandinavisista kielistä, vaan jolloin murteelliset eriäväi-

syydet itse ruotsin kielessäkin olivat alkaneet kehittyä. Jos maamme nykyiset ruotsalaismurteet olisivat erinneet lähimmistä sukulaisistaan jo noin 4,000 vuotta sitten, jolloin vielä alku- tai esigermanilainen kielimuoto oli vallalla, niin olisivat epäilemättä Suomeen siirtyneet murteet kehittyneet aivan eri kieleksi, joka varmaankin olisi ruotsista sangen kaukana. Jos ero olisi tapahtunut ennen vuotta 700 j. Kr., niin olisi odotettavissa, että Suomen alueelle joutuneista murteista olisi muodostunut uusi skandinavinen kieli, joka selvästi eroaisi ruotsin kielestä.

Voitaisiin kenties sanoa: Suomen ruotsalaiset murteet ovat olleet siihen määrään ruotsin kielen vaikutuksen alaisina, että ne ovat muodostuneet siksi, mitä ne ovat. Tässä on kyllä paljon perää. Suomen ruotsalaismurteet ovat kyllä olleetkin ruotsin kielen vaikutuksen alaisina, ja se on kieltämättä saattanut estää näiden murteiden poistumista ruotsin kielen piiristä, varsinkin kun ei mitään eri kirjallista keskusta Suomessa näille murteille syntynyt. Mutta se ruotsin kielen muoto, joka on niihin vaikuttanut, on, niinkuin Hultman on osoittanut, yleisruotsi („högsvenska"), eikä se missään tapauksessa ole voinut vaikuttaa niitä juuri yleisruotsista poikkeavia ominaisuuksia, jotka ovat näille murteille omituiset, ja jotka todistavat että Suomen ruotsalaismurteet polveutuvat yhdestä ja samasta jo johonkin määrään kehittyneestä ruotsalaismurteesta.

Kielentutkija ei voi siis muuta kuin kerrassaan hyljätä prof. Monteliuksen hypoteesin, että maamme nykyiset ruotsalaiset polveutuvat niistä „ruotsalaisista", joita täällä muka on asunut jo 2,000 vuotta e. Kr. Tässä viittaamalla esitettyjen yleisten perusteiden nojalla tulemme päinvastoin siihen, ettemme voi olettaa ruotsalaisten muuton Suomeen tapahtuneen ennen viikinkiaikaa, vaan mielemmin sen jälkeen. Mutta paitsi näitä yleisiä perusteita on myöskin huomioon otettava erinäisiä faktillisia asianhaaroja, joilla on merkitystä tämän kysymyksen ratkaisemiseen nähden.

Ensinnäkin tulee huomioon ottaa paikannimet niillä seuduin, missä ruotsalaisia nykyjään asuu. On huomattava ja huomattukin, että maamme kolmen ruotsalaisryhmän alueet tässä suhteessa osoittavat jonkinmoista erilaisuutta. Pohjanmaan ruotsalaisalueella on suomalaisia paikannimiä aivan yleisesti; myös Varsinaissuomen alueella on suomesta polveutuvia nimiä runsaanpuoleisesti, mutta sitä vastoin ovat tämmöiset nimet harvinaisempia Uudellamaalla ja Ahvenanmaalla varsin harvinaisia. Itsestään selvä johtopäätös tästä on, että Pohjanmaalla ja myös Varsinaissuomessa

on ennen ruotsalaisten tuloa asunut suomalaista väestöä, mutta että Ahvenanmaalla ja Uudellamaalla joko ei ole ollut mitään suomalaisväestöä poistungettavana tai on se ollut harvalukuisempi. Edelleen on tämän johdosta päätetty että ruotsalainen väestö sekä Ahvenanmaalla että myös Uudellamaalla[1] on melkoista vanhempi kuin Pohjanmaan ja Varsinaissuomenkin ruotsalaisväestö.

Ahvenanmaa on epäilemättä, ollen perin lähellä Ruotsin asutuspiiriä, jonkun verran erikoisasemassa. Kiinteät muinaisjäännökset viikinkiajalta, jotka pitävät yhtä Ruotsin muotojen kanssa, viittaavat skandinavilaiseen väestöön jo tänä aikakautena, ja saattaa olla epäiltävää, onko siellä milloinkaan suomalaista väestöä ollut. On kuitenkin huomattava ettei edes Ahvenanmaan saaristosta kokonaan puutu suomalaisia paikannimiä (esim. Jomala, Jumalaö, Koskenpää, Lappvesi), mikä seikka viittaa ainakin suomalaisväestön läheisyyteen; läheisessä Varsinaissuomen alueeseen kuuluvassa saaristossa, Nauvossa, Korpoossa, Houtskärissä, on varsin runsaasti suomalaisia nimiä.

Uudenmaan suhteen on huomattava, että sen alueelta tähän asti tykkänään puuttuu sekä varhaisemman että myöhäisemmän rautakauden löytöjä. Tosin on kyllä mahdollista ettei maa vielä ole kaikkia kätköjään avannut, mutta joka tapauksessa olisi sangen kummallista, jollei siksi viljellystä seudusta, kuin Uusimaa nykyjään on, olisi rautakauden muistoja esille tullut, jos niitä olisi olemassa. Muinaismuistojen puute viittaa siis lähimmin siihen, ettei Uusimaa ollut rautakaudella varsinaisesti asuttuna tai että sen asutus oli perin vähän edistynyt. Ruotsalaiset siis kylläkin ovat voineet tänne tullessaan olla tapaamatta suomalaista väestöä siltä tarvitsematta olla perin varhaisena aikana Uudellemaalle saapuneet. Suomalaisia paikannimiä on kuitenkin siksi paljon tälläkin alueella, että voidaan päättää ruotsalaisten täälläkin joutuneen suomalaisseutujen alalle tai niiden läheisyyteen. Luonnottomalta tuntuu joka tapauksessa jo asian yleiseen luontoon katsoen pitää Uuttamaata vanhempana ruotsalaisasutuksen sijana kuin Varsinaissuomea, joka luonnollisesti tarjoutui asutuksen lähimmäksi portaaksi Ahvenanmaalta käsin lähtien.

Ruotsinkieliset paikannimet nykyään suomalaisella alueella todistavat puolestaan, että ruotsalainen väestö aikaisemmin on asunut laajem-

---

[1] Ks. Thomsen, Den gotiske sprogklasses indflydelse paa den finske, s. 17.

malla alalla kuin nykyjään, että Uudenmaan ryhmä on ulottunut idemmäksi ja Pohjanmaan ryhmä etelämmäksi,[1] mutta ruotsalaisen ja suomalaisen väestön suhteellisesta iästä nämä nimet eivät anna mitään lisätodistusta.

Paikannimien todisteet siis vievät meitä siihen, että ne alueet, joissa nykyään maassamme ruotsinkielistä väestöä asuu, ovat suurimmaksi osaksi ennen ruotsalaisten tuloa olleet suomalaisten hallussa; vain Uudellamaalla, jossa asutus yleensä näkyy olleen verraten myöhäinen, sekä Ahvenanmaalla saattavat ruotsalaiset suomalaisiin verraten olla pääasiassa tai osittain ensimäisiä asukkaita. Myöhempinä aikoina ovat suomalaiset osaksi valloittaneet takaisin seutuja, joita olivat menettäneet ruotsalaisille (esim. Merikarvialla, Ahlaisissa, Ulvilassa, Kuusluodolla, Sauvossa, Kymissä, Vehkalahdella).

Toisena lähteenä maamme ruotsalaisväestön iän määräämiseen olisi käytettävä niitä kielellisiä seikkoja, jotka todistavat yhteyksistä suomalaisten ja ruotsalaisten välillä: ruotsalaisia lainoja suomessa ja suomalaisia lainoja täkäläisissä ruotsalaismurteissa.

VILH. THOMSEN on osoittanut että suomen kielessä on joukko germanilaisperäisiä sanoja, jotka viittaavat ikivanhaan germanilaiseen kielimuotoon ja siis suomalaisten ikivanhoihin yhteyksiin germanien kanssa. Näitä lainoja haluaa nyt C. Nörrenberg ylempänä mainitussa kirjasessaan käsittää sillä tavoin, että ne ovat saadut S u o m e s s a, että suomalaiset ovat ne lainanneet niiltä germaneilta, jotka he tapasivat täällä maahan tullessaan. Tämä mielipide ei tule tässä ensi kertaa esille; dosentti HERMAN VENDELL sen lausuu eräässä pienessä kansantajuisessa kirjasesssaan „Om Finlands svenska befolkning“, tahtoen sillä todistaa Suomen ruotsalaisen väestön vanhaa ikää, ja historiallis-muinaistieteelliseltä taholta tätä ajatusta on myöskin joskus kannatettu.[2] Prof. Montelius näyttää niinikään aikaisemmin, Ruotsin sanomalehdissä olleiden referaattien mukaan, tuoneen esiin näiden vanhojen lainasanojenkin olemassaoloa kantansa puolustamiseksi, vaikka hän täällä Suomessa pitämästään ja painattamastaan esitelmästä on sen kohdan pois jättänyt.

---

[1] Ks. YRJÖ KOSKINEN, Pohjanmaan asuttamisesta, tutkimus, Suomi 1857, s. 144 ja seur.; SAXÉN, Finska lånord i östsvenska dialekter, förord.

[2] Ks. VÄINÖ WALLIN, Valvoja 1894, s. 620.

Niinkuin Thomsenin tutkimuksista vakuuttavasti käypi selville, ei tätä käsitystä voida ylläpitää, vaan vanhimmat kosketukset germanien kanssa ovat tapahtuneet ennen suomalaisten tuloa Suomeen. Olen jo kerran ennen Valvojassa [1] maininnut, millä perusteilla tämä päätös on tehtävä, ja toivon piakkoin eräässä seuraavassa kirjoituksessa saavani tilaisuutta edelleen tästä asiasta puhua; jätän tässä sen vuoksi tämän seikan syrjään, varsinkin kun se ei vaikuta itse pääkysymykseen. Jos suomalaiset Suomeen tullessaan ovat täällä edellään tavanneet germanilaisen kansaheimon, niin on varmaksi katsottava että tämänkin kansan kielestä on lainoja tullut suomen kieleen, ja joku osa vanhempia germanilaisia lainoja saattaisi siis olla sitä tietä kieleen tullut. Mutta vaikkapa kaikkikin suomen kielen germanilaiset lainat olisivat Suomessa saadut, niin ei sittenkään tällä olisi mitään todistettu siitä, että nykyiset ruotsalaisemme olivat näiden vanhojen germanien suoranaisia jälkeläisiä. — Onhan suomessa myöskin lainoja, jotka nimenomaan ovat ruotsalaisia — etenkin suomen läntisissä ja eteläisissä murteissa — ja joiden antajina pääasiassa tietysti ovat Suomen ruotsalaismurteet. Nämä lainat osoittavat osalta vanhempia piirteitä kuin ruotsin nykyinen yleiskieli; tämmöiset piirteet ovat kuitenkin suureksi osaksi vieläkin tallessa puheenalaisissa ruotsalaismurteissa, ja koska ruotsin kieli sanan varsinaisessa merkityksessä, niinkuin jo yllä on huomautettu, ei ole 1000-lukua vanhempi niin on tietenkin turhaa näistä nimenomaan ruotsalaisista lainoista etsiä todisteita siihen, että ruotsalaisen väestön esi-isät ovat täällä asuneet jo ennen kuin heidän kielensä oli varsinaista ruotsin kieltä.

Myös suomalaiset lainasanat germanilaisissa kielissä ja etenkin täkäläisissä ruotsalaismurteissa ovat tämän kysymyksen selvittämiseksi huomioon otettavat. Kun kaksi kansaheimoa on keskenään yhteyksissä, niin suhde tavallisesti on semmoinen, että toinen heimo pääasiassa on lainanantajana, toinen pääasiassa vastaanottajana; kuitenkin vain pääasiassa, sillä vastakohtainenkin, jos kohta heikompi virtaus on aina samalla huomattavissa. Semmoista germanilaista kieltä, joka sisältäisi yhtä vanhaan aikaan suomalaiselta taholta tulleita aineksia kuin suomalaisten kielten vanhimmat germanilaiset lainat ovat, ei ole olemassa — seikka, jota

[1] Valvoja 1894, s. 626.

minun ymmärtääkseni ei voi selittää muuten kuin että ne germanilaisheimot, jotka ovat suomalaisten esi-isien naapureina olleet, ovat kuolleet pois, sulauneet muihin heimoihin.

Tosin on C. Nörrenberg mainitussa kirjoituksessaan tahtonut osoittaa germanilaisissa kielissä sangen laajallekin ulottuvaa vaikutusta suomalaiselta taholta. Hän olettaa nimittäin että useat germanilaisissa kielissä tapahtuneet näille kielille omituiset äänteenmuutokset (esim. n. s. äänteensiirto ja koron siirtyminen ensi tavulle) ovat saaneet alkunsa siitä tavasta, miten suomalaiset ovat germanilaista kieltä oppiessaan (tai germanilaistuessaan) germanilaista kieltä ääntäneet, ja siitä levinneet germanien omaan ääntämiseen. Tämä kaikki on kuitenkin vain hypoteesiä, jota toistaiseksi tuskin voinee ottaa lukuun ja joka ei missään tapauksessa valaise nyt esillä olevaa kysymystä.

Positiivisemman tuloksen antavat suomalaiset lainasanat Suomen ruotsalaismurteissa, jotka toht. Ralf Saxén on ottanut tutkimuksen alaiseksi mieltäkiinnittävässä teoksessaan „Finska lånord i östsvenska dialekter“.[1] On tietysti tärkeä katsoa, minkä muutosten alaisiksi suomalaiset sanat ovat joutuneet ruotsalaisissa murteissa; koska me jotakuinkin tunnemme ruotsin kielen kronologian, s. o. sen aikajärjestyksen, jossa äänteenmuutokset ovat tapahtuneet, niin voimme tietysti, pitäen silmällä, missä muutoksissa suomalaiset lainat ovat olleet mukana, arvostella, mihin aikaan lainasanat ovat ruotsalaismurteihin siirtyneet. Näitä seikkoja huomioon ottaen näemme, että lainat ovat enimmäkseen myöhäiseltä ajalta, ja että harvoin vanhemmatkaan niistä osoittavat äänneominaisuuksia, jotka olisivat muinaisruotsalaista aikaa varhaisemmat. Muutamia lainoja on kuitenkin, jotka tuntuvat näyttävän viikinkiajan äänteenmuutoksia; toisia on, jotka näennäisesti viittaavat vieläkin vanhempiin äänneoloihin (esim. *au* ja *ai* diftongien olemassaoloon Suomen ruotsalaisissa murteissa), mutta, niinkuin Saxén on osoittanut, on tässä kohdin muita todennäköisempiä selitysmahdollisuuksia olemassa. Nykyisissä ruotsalaisissa murteissa esiintyvät suomalaisen vaikutuksen jäljet eivät siis yleensä viittaa vanhempiin suomalais-ruotsalaisiin kosketuksiin kuin muinaisruotsin

[1] Tahdon tässä samalla viitata myös main. teoksessa sivv. 273—4 oleviin »oikaisuihin ja lisäyksiin«, joissa tek. yleiskielellisillä syillä vastustaa prof. Monteliuksen kantaa.

aikuisiin; nuo toistaiseksi varsin harvat todisteet viikinkiaikaan ulottuvista kosketuksista näyttävät kuitenkin osoittavan ruotsalaisen asutuksen jo niinä aikoina alkaneen.

Nämäkin tutkimukset johtavat siis samoihin päätelmiin kuin ylempänä esitetyt yleiset perusteet: ruotsalainen asutus Suomessa on aikaisintain alkanut viikinkiaikana, mutta sen varsinainen eteneminen on asetettava lähinnä seuraaviin vuosisatoihin, sanokaamme ajanjaksoon 1000—1300. Nämä päätelmät käyvät pääasiassa yhteen sen käsityksen kanssa, joka meillä yleisimmin on vallinnut historian-, muinais- ja kielentutkijain joukossa.

Epäilemättä jatketut tutkimukset vielä suuressa määrin voisivat valaista maamme asuttamissuhteita. Puhumatta siitä valaistuksesta, jota odotamme muinaistieteeltä, tahdon huomauttaa, miten paikannimistön tutkimus, joka on meillä vasta on aivan alullaan, olisi omansa antamaan tietoja asuma-alojen entisistä rajoista ja asutuksen iästä, samassa kuin se voisi tarjota arvokkaita lisätietoja mytologialle ja kielitieteelle. Paikannimien selvitys on kyllä mitä vaikeimpia tieteellisiä tehtäviä, varsinkin sen vuoksi, että tässä enimmiten sanan merkitys ei ole sanan etymologiaa tukemassa. On kuitenkin huomattava, että tämäkin tutkimus voipi saavuttaa paljoa varmempia tuloksia, jos se ei rajoitu yksityisiin nimiin, vaan jos se ulotetaan laajemmalle, tutkitaan itse nimittämisen yleisiä perusteita sekä tavattavien eri nimiryhmien luonnetta ja suhteellista ikää. Skandinavian maissa [1] on tämmöisellä järjestelmällisellä tutkimuksella saatu aikaan tärkeitä tuloksia, on voitu sangen tarkoin määrätä m. m. eri nimien ja varsinkin eri nimiryhmäin ikää. Epäilemättä tämmöinen tutkimustapa meidänkin maamme nimistöön sovitettuna voisi tuloksia tuottaa. Ensi tehtävä olisi tietysti ainesten keräys; tällä alalla on kyllä työtä tehty, mutta aukot ovat vielä suuret eikä työtä ole tehty kyllin järjestelmällisesti. Eipä ole vielä olemassa tarkkaa tutkimusta myöskään maamme suomalaisen ja ruotsalaisen väestön aluerajoista nykyisenä ja historialli-

[1] Erittäinkin huomattakoon prof. O. RYGHin suuri teos »Norske Gaardnavne», I—IV,1, 1897—1900, jonka ilmestyminen valitettavasti tekijän kuoleman johdosta on keskeytynyt.

sena aikana; Suomen maantieteellisen seuran suuriarvoisesta kartastosta esim. turhaan etsii eri kielialueiden karttoja.

Uudet tutkimukset voivat, niinkuin sanottu, antaa meille tärkeitä lisiä ajankohtien täsmällisemmäksi määräämiseksi, mutta en luule seikkaperäisenkään tutkimuksen saattavan viedä meitä pois niiden yleisten mahdollisuutten piiristä, jotka kielellisen kehityksen yleisen kulun mukaan voidaan asettaa. Ja näiden mahdollisuutten piiriin ei kuulu että meidän nykyinen ruotsalainen väestömme tässä maassa voisi olla neljäntuhannen vuoden vanha. Nykyisten tietojemme nojalla on syytä olettaa että Ahvenanmaa on saanut skandinaviset asukkaansa viikinkiaikana; todennäköiseltä tuntuu, että skandinavit, jotka 9:nnellä vuosisadalla perustivat Venäjän valtakunnan, myöskin näihin aikoihin jättivät jonkun siirtokunnan Suomeen.[1] Ruotsalaisen asutuksen leviäminen on saattanut tapahtua kahdella tavalla, joko siten, että se on täällä Suomessa vähitellen edennyt edelleen yhdestä lähtökohdasta, tai että uusia lisäyksiä on tullut Ruotsista käsin. Luultavasti ovat molemmat siirtymistavat oletettavat; kuuluipa esim. Eerikki Pyhä ja hänen retkensä todellisuutten tai olemattomuutten joukkoon, joka tapauksessa se aika, jolloin sen oletetaan tapahtuneen, sattuu siihen ajanjaksoon, johon ruotsalaisseutujemme kansoitus on pääasiassa asetettava. Niinkuin jo ennen on huomautettu, ulottui ruotsalaisten eteläinen alue alkujaan idemmäksi ja pohjoinen alue etelämmäksi kuin nykyjään, aina Kokemäenjoelle ja sen eteläpuolellekin saakka. Onko myöskin Kokemäen- ja Aurajoen välisellä rannikkoalueella ollut ruotsalaisia siirtoloita, olisi nimistötutkimuksella selvitettävä. Jos niin olisi ollut laita, olisi ruotsalainen alue aikoinaan muodostanut jotenkin yhtenäisen kapean rannikkovyhykkeen, Varsinaissuomi keskuksena; tämä selittäisi Suomen ruotsalaismurteiden yhteyden ehkä vielä paremmin kuin se selitys, että Suomen eri ruotsalaisseutujen asukkaiden esi-isät olivat kotoisin tai polveusivat samoilta tienoilta Ruotsinmaata.

Ennakkoluuloton tutkimus ei voi myöntää maamme ruotsinkieliselle väestölle historiallisessakaan mielessä „esikoisoikeutta“ tähän maahan. Ruotsalaiset ovat Suomeen tullessaan täällä tavanneet suomalaista väestöä ja ovat ainakin osaksi asettuneet alueelle, jota aikaisemmin suomalainen

[1] Vrt. myös yllämainittua Torgnyn kertomusta Erik Emundinpojasta.

on viljellyt, samalla kuin he kieltämättä ovat myöskin viljelykselle raivanneet ennen asumatonta maata Suomen maaperästä. Vuosituhannen yhteiset kohtalot ovat Suomen suomalaisista ja ruotsalaisista tehneet yhden kansan, jonka veret eivät ole valuneet yhteen vain taistelutanterella, vaan on ruotsalainen kansanaines monin paikoin kielenkin puolesta suomalaistumalla täysin yhtynyt suomalaiseen väestöön, samalla kuin ruotsalaisseuduissa aikoinaan osittain on käynyt päinvastoin, ja samalla kuin suomalaisen väestön keskuudesta on lähtenyt suuri osa niitä sivistyneitä sukuja, jotka tätä nykyä kuuluvat ja lukevat itsensä maan ruotsia puhuvaan väestöön. Puhe suomalaisesta ja ruotsalaisesta „rodusta“ on vain historiallisen tietämättömyyden puhetta. Rotutaistelua ei ole kilpailu maan kahden kansanaineksen välillä milloinkaan ollut, älköönkä sitä keinotekoisesti siksi muodostettako. Pyrkiköön kumpainenkin kansanaines kilvan yhä korkeampaan viljelykseen ja sivistykseen, kummankin kansanaineksen kohoaminen on lisäävä kansamme henkistä voimaa;

»siit' olkohon riita,
ja kiistamme siitä,
ken Suomea parhaiten rakastanee!

Pentateuki-kritiikistä.

Kirjoittanut

K. Tallqvist.

Pentateuki on kreikan kielestä lainattu sana, jolla tarkoitetaan Raamatun viittä ensimäistä kirjaa. Kuka nämät kirjat on sepittänyt, emme tiedä, sillä tekijän nimeä niissä ei mainita, puhumatta siitä, että muutamia kappaleita nimenomaan sanotaan Moseksen kirjoittamiksi (Ex. 17, 14. 24, 4, 7. 34,27 y. m.). Mutta vanhan, juutalaisten ja kristittyjen piireissä säilyneen muistotiedon mukaan Moses on kirjoittanut koko Pentateukin, ja sen mukaan Pentateukia sanotaan „viideksi Moseksen kirjaksi“. Mihin aikaan mainittu muistotieto on syntynyt, ei voi tarkoin määrätä. Muutamissa Vanhan testamentin kirjoissa (esim. Jos. 1, 7, 8. 8,31—35. 23, 6,

1 Kuningasten kirja [= Kk.] 2, 3. 2 Kk. 14, 6. Mal. 3, 22) tosin on jo puhetta „Moseksen laista“, mutta tällä tietysti ei ole todistettu, että näitten kirjain tekijät Moseksen lailla olisivat tarkoittaneet *koko* Pentateukia ja siis pitäneet Mosesta sen tekijänä. Sitä paitsi kaikki nuo paikat, joissa Moseksen laki mainitaan, ovat verrattain myöhäiseltä ajalta. Jo ennen meidän ajanlaskumme alkua näkyy kuitenkin tälläinen käsitys syntyneen. Esimerkiksi Syrakin kirjan tekijä, joka eli noin v. 200 e. Kr., piti epäilemättä Mosesta Pentateukin tekijänä (vrt. Syr. 24, 23). Sama käsitys näkyy olleen Jesuksella ja Uuden testamentin kirjailijoilla (vrt. Mt. 19, 8. Mk. 12, 26. Lk. 24, 27 y. m.). Ehkä perustuu tämä käsitys väärin ymmärrettyyn lausetapaan; voisihan nimi „Moseksen kirjat“ olla samanlainen kuin „Samuelin kirjat“ ja „Kuningasten kirjat“ y. m. ja siis vain tarkoittaa sitä, että Moses on näitten kirjain sisällyksen pääesine. Oli miten oli — lähes kaksituhatta vuotta on melkein kieltämättömänä totena pidetty sitä mielipidettä, että Moses on kirjoittanut Peutateukin — paitsi ehkä viidennen kirjan kahdeksaa viimeistä värsyä, joissa kerrotaan Moseksen kuolemasta.

Meidän aikoinamme on vastakkainen käsitys päässyt voitolle. Tutkimus on esittänyt niin monta syytä, jotka tekevät mahdottomaksi pitää Mosesta koko Pentateukin tekijänä, ettei enää voi olla puhetta muusta kuin siitä, onko Moses ensinkään kirjoittanut mitään Pentateukin osaa ja kuinka suurta. Annamme seuraavassa lyhyen esityksen n. k. pentateuki-kritiikin synnystä, kehityksestä ja tuloksista. [1]

I.

Jo meidän ajanlaskumme ensimäisinä vuosisatoina epäiltiin muutamalla harhauskoisella taholla, oliko Moses kirjoittanut Pentateukin (= Pt). Mutta nuo epäilykset perustuivat pääasiallisesti Pt:in sisällystä koskeviin uskonnollisiin ja siveellisiin näkökohtiin. Keskiajalla muutamat oppineet, niinkuin JISHAK BEN JASUS († 1057) ja IBN ESRA, kiinnittivät huomionsa erityisiin Pt:in paikkoihin, jotka eivät sovi yhteen sen käsityksen kanssa että Moses oli hänen nimellään nimitettyjen kirjain tekijä. Semmoisia

[1] Esityksemme perustuu pääasiallisesti KUENENin, WELLHAUSENin, KITTELin, CORNILLin, WILDEBOERin, STRACKin, KAUTZSCHin ja HOLZINGERin teoksiin.

paikkoja ovat Gen. 12, 6: „siihen aikaan asuivat Kanaanilaiset maassa“, joka paikka nähtävästi ei voi olla kirjoitettu ennenkuin ajalla, jolloin Kanaanin vanhat asukkaat jo olivat hävitetyt maasta, Gen. 36, 31: „ennenkuin joku kuningas hallitsi Israelin lapsia“, jotka sanat voivat olla kirjoitetut vasta kuningasvallan perustettua Israeliin, Dtn. 34 y. m. Samanlaisia kirjallis-kriitillisiä näkökohtia esiintoi Lutherin virkaveli Wittenbergin yliopistossa, CARLSTADT, joka teoksessaan *Libellus de canonicis scripturis* muun muassa sanoo: „se väite on puolustettavisa, että Moses ei ole Pt:in tekijä, sillä kertomusta Moseksen kuolemasta voi ainoastaan suurin houkkio pitää Moseksen kirjoittamana.“ Itse LUTHER ei kuulu paheksineen tänkaltaista käsitystä. Mutta mitään suurempaa huomiota tälle kysymykselle ei annettu protestanttisella taholla. Katolisten puolella mentiin sitä vastoin jo tähän aikaan pidemmälle. Alankomaalainen lainoppinut ANDREAS MASIUS esitti v. 1574 hypoteesin, että Esra taikka joku muu senaikuinen pyhä mies oli eri lähteistä yhteensovittanut Pt:in ja Josuan kirjan, jotka yhteensä muodostavat n. s. Hexateukin, taikka ainakin antanut näille kirjoille niiden lopullisen nykyisen asun. Jesuitat PEREIRA ja BONFRÈRE väittivät, että enin osa Pt:ia tosin on Moseksen kirjoittama, mutta että paljon on siihen myöhemmin lisätty. V. 1655 ranskalainen kirjailija DE PEYRÈRE arveli, että Pt:in pohjana on joukko Moseksen kirjoittamia lähteitä, mutta että se vasta myöhemmin on kokoonpantu näistä lähdekirjoista otetuista otteista ja jäljennöksistä.

Varsin etevän sijan Pt-kritiikin historiassa ansaitsee kuuluisa filosofi BARUK SPINOZA. Teoksessaan *Tractatus theologico-politicus* vuodelta 1670 hän vaatii historiallista menettelyä Raamatun selitystyössä. Historiallisten näkökohtien silmällä pitäminen Pt:in tutkimisessa osoittaa, arvelee Spinoza, että se on kirjoitettu monta sataa vuotta Moseksen jälkeen. Ainoastaan ne osat Pt:ia, jotka Moses nimenomaan sanotaan kirjoittaneen, ovat todellakin Moseksen kynästä lähteneet. Nykyisessä muodossaan Pt on ensimäinen osa suuremmasta historiallisesta teoksesta, johon Pt:in lisäksi kuuluvat Josuan, Tuomarien, Ruthin, Samuelin ja Kuningasten kirjat, käsitys, jota K. H. GRAF Pt-kritiikille erittäin tärkeässä teoksessaan *Die geschichtlichen Bücher des A. T.* vuodelta 1866 uudestaan perusteli ja jolla vieläkin on kannattajia. Tämän suuren teoksen on luultavasti Esra yhteensovittanut, käyttämällä eri lähteitä. Että näissä kir-

joissa löytyy paljon epäjärjestystä, katkonaisuutta, kertauksia ja ristiriitaisuuksia y. m. johtunee siitä, ettei Esra itse ehtinyt lopullisesti muodostaa teostansa, joka sitäpaitsi aikojen kuluessa on voinut muuttua.

Viisitoista vuotta myöhemmin julkaisi katolinen teologi RICHARD SIMON teoksen *Histoire critique du vieux testament.* Siinä hän oletti, että Pt on kokoonpantu useista eri lähteistä. Nämät ovat kirjoittaneet viralliset historioitsijat, n. s. annalistit, joita Moseksen ajoilta aina Esran päiviin saakka löytyi israelilaisilla niinkuin muissakin itämaiden valtioissa ja jotka eivät ainoastaan kirjoittaneet muistiin oman aikansa tapahtumia, vaan myös aikansa vaatimuksien mukaan uudestaan esittivät, korjasivat ja parantelivat edellisten historioitsijain muistiinpanoja. Mitä nykyisessä Pt:issa huomattavaan järjestyksen puutteeseen tulee, niin se riippuu siitä, että teksti alkuaan oli kirjoitettu hajanaisille pienille lehdille, jotka säilytettiin yhteenkäärittyinä.

Tähän saakka mainituilla arveluilla taikka tutkimuksilla, jos niitä siksi tahtoo nimittää, on yhteistä, että niiden mukaan Pt on kokoonpantu erilaisista aineksista, jonka ohessa ne kieltävät, että Pt kokonaisuudessaan on Moseksen kirjoittama. Tämä jälkimäinen väite herätti tietysti vastalauseita jos joltakin taholta. Apologetisessa tarkoituksessa ranskalainen lääkäri JEAN ASTRUC nimeänsä salaten julkaisi v. 1753 Brysselissä kirjasen *Conjectures sur les mémoires originaux dont il paroit que Moyse s'est servi pour composer le livre de la Genèse.* Tässä kirjasessa koetti Astruc näyttää, että muistutukset, joita on tehty Pt:ia vastaan, eivät ensinkään estä, että Mosesta saattaa pitää sen tekijänä. Mutta tätä väitettä perustellessaan Astruc esitti semmoisia mielipiteitä ja näkökohtia, että ne kerrassaan saattoivat kysymyksen Pt:in synnystä aivan uudelle kannalle ja synnyttivät varsinaisen tieteellisen Pt-kritiikin, jonka isänä Astrucia vieläkin pidetään.

Mitä Genesis kirjaan tulee, niin Astruc kannatti mielipidettä, jonka jo vanhemmat tutkijat niinkuin VITRINGA oli esittänyt, että Moses sitä laatiessaan käytti vanhoja lähdekirjoja. Näitä lähdekirjoja Moses muuttumattomina kappale kappaleelta sovitti yhteen, jonka vuoksi eri lähteisiin kuuluvat kappaleet vielä voidaan toisistaan eroittaa. Tämän todistukseksi Astruc muun muassa huomauttaa, että Genesiskirjan kahdessa ensimäisessä luvussa löytyy kaksi kertomusta luomisesta, jotka eriävät toisistaan sekä sisällyksen puolesta että kielellisessä suhteessa.

Huomattavin kielellinen eroavaisuus on, että edellisessä kertomuksessa, joka ulottuu 2, 4:een saakka, säännöllisesti käytetään Jumalan nimeä Elohim, joka suomalaisessa käännöksessä merkitään Jumala sanalla, kun sitä vastoin jälkimäisessä kertomuksessa esiintyy Jumalan nimi Jehova Elohim = Herra Jumala. Tämän erilaisen Jumalan nimen käyttämisen Astruc näki olevan huomattavissa läpi koko Genesiskirjan ja toisen Moseksen kirjan ensimäisissä luvuissa. Hän oletti sentähden kaksi lähde- eli alkukirjoitusta, jotka hän niissä käytettyjen Jumalan nimien mukaan kutsui Elohistin lähdekirjaksi (A) ja Jehovistin lähdekirjaksi (B). Näitten päälähteiden ohessa Astruc huomasi Genesiskirjassa vielä kymmenen eri lähteenjäännöstä. Koko ainekokoelmansa oli Moses järjestänyt neljään palstaan, mutta myöhemmin sekoitettiin eri palstoihin kuuluvat lähteet yhteen ja näin syntyivät ne ristiriitaisuudet, jotka huomataan Pt:issa. Mitä Pt:inmuihin kirjoihin tulee, ei Astruc epäillyt, että ne ovat Moseksen kirjoittamat.

Astrucin hypoteesi, jonka voi sanoa antaneen uudemmalle tutkimukselle kaksi paljon käytettyä nimeä, Jahvisti ja Elohisti, joille kuitenkin nyt annetaan toinen merkitys, ei aluksi saavuttanut paljon myötätuntoisuutta. Vasta noin kolmekymmentä vuotta myöhemmin se sai kannatusta saksalaiselta oppineelta GOTTFR. EICHHORNilta, joka julkaisemassaan johdatuksessa Vanhaan testamenttiin määräsi, mitkä Genesis kirjan osat kuuluvat Elohistin lähteeseen, mitkä Jehovistin lähteeseen, ja mitkä osat ovat myöhempiä lisäyksiä, jonka ohessa hän koetti esittää mainittujen päälähteiden tuntomerkit ja kielelliset eroavaisuudet. Pt:in muut kirjat sisältävät Eichhornin mukaan osaksi Moseksen osaksi hänen aikalaistensa sepustuksia. Toisetkin tutkijat rupesivat Astrucin mielipidettä kannattamaan ja edistivät tavalla tai toisella n. k. vanhempaa alkukirja-hypoteesia. DE WETTE oli ensimäinen, joka huomasi (1805), että Deuteronomionin (Dtn) pääosa kuuluu erityiseen alkukirjaan, jonka itsenäisen luonteen ja aseman E. RIEHM (1854) sai yleisesti tunnustetuksi. HEINRICH EWALD näytti (1831), että elohistinen ja jahvistinen alkukirja on huomattavissa muissakin Pt:in osissa kuin Genesis kirjassa. Jo aikaisemmin oli KARL DAVID ILGEN teoksessaan *Die Urkunden des Jerusalemischen Tempelarchivs in ihrer Urgestalt* (1798) koettanut todistaa, että Astrucin ja Eichhornin olettama elohistinen lähde oli jaettava kahteen eri lähteeseen, ensimäiseen ja toiseen Elohistin kirjaan. Tämä Ilgenin mielipide tuli kuitenkin vasta H. HUPFELDin kautta (1853) yleisesti tunnustetuksi.

Alku-kirjahypoteesin kannattajat olivat, kuten olemme nähneet, pakoitetut alkukirjain ohessa konstateeraamaan muutamia pienempiä tekstikatkelmia. Tämä aiheutti uuden mielipiteen Pt:in synnystä, n. k. katkelma-hypoteesin. Sen alkuunpanija oli englantilainen katolinen teologi ALEXANDER GEDDES († 1802), joka jakoi koko Pt:in suurempiin ja pienempiin katkelmiin ja selitti Jumalan nimien eriävän käytännön eri katkelmissa johtuvan siitä, että nämät kuuluivat kahteen eri ryhmään, joista katkelmien yhteensovittaja oli ammentanut. Katkelma-hypoteesin etevin kannattaja oli JOHAN SEVERIN VATER. Teoksessaan *Commentar über den Pentateuch* (1802—05) ajaa Vater mielipidettään, että Moses ei ole Pt:in tekijä, vaan että Pt on syntynyt vasta vähän ennen maanpakolaisuuden aikaa siten, että on koottu yhteen joukko hajanaisia muistiinpanokatkelmia, jotta nämä säilyisivät häviämästä. Taipuen katkelma-hypoteesin kannalle ryhtyi de Wette Pt:in historialliseen kritiikkiin ja koetti todistaa, että Pt:in sisällys perustuu taruihin ja epäluotettaviin vanhoihin satuihin. Pt:in lainsäännökset, jotka löytyvät Dtn:issa, de Wetten mielestä eivät voi olla vanhemmalta ajalta kuin vähän ennen Josia kuningasta. Mitä Pt:in historiallisiin osiin tulee, niin niiden yhteensovittamisessa Elohistin lähdekirja, jonka de Wette kutsuu „peruskirjaksi," pantiin esityksen pohjaksi, johon lisäyksinä ja täydennyksinä liitettiin jahvistisia katkelmia. Elohistisen alkukirjan de Wette luuli kirjoitetuksi kuningasvallan perustamisen jälkeen, mutta ennen Edomin kukistamista Davidin kautta. Jahvistisista osista de Wette arveli, että ne ovat syntyneet vähän myöhemmin, mutta joka tapauksessa ennen Hiskian reformia (2 Kk. 18, 4). Vanhimpana todistuksena Pt:in olemassa-olosta piti de Wette lakikirjaa, jonka pappi Hilkia Josian aikana löysi temppelistä (2 Kk. 22, 8). Viimeinen katkelma-hypoteesin innokas edustaja oli ANTON THEODOR HARTMANN († 1838), joka ei tunnustanut Pt:issa löytyvän Moseksen kirjoituksia, koska Moses luultavasti ei osannut kirjoittaa, jota paitsi Pt:in myöhäisemmät osat ovat vasta babylonialaisen maanpakolaisuuden ajoilta.

Katkelma-hypoteesia vastustamaan esiintyi useampia tutkijoita. Näitten joukossa mainittakoon HEINRICH EWALD, joka ensi teoksessaan *Die Komposition der Genesis kritisch untersucht* (1823) pontevasti osoitti Genesis kirjan jakaumattoman ja suunnitelmanmukaisen kokoonpanon. Mutta toiset tutkijat niinkuin BLEEK hyväksyivät de Wetten esittämän mielipi-

teen elohistisen peruskirjan täydentämisestä Jahve nimeä käyttävän kirjailijan sepittämillä kappaleilla, jotka Bleekin käsityksen mukaan eivät muodosta itsenäistä lähdettä. Näin syntyi uusi teoria n. k. täydentämis-hypoteesi. Tämän hypoteesin mukaan on neljällä ensimäisellä Moseksen kirjalla ollut kaksi tekijää, Elohisti (Gen. 1 y. m.) ja jahvistinen täydentäjä; nuorempaa syntyperää on Dtn. Täydentämishypoteesin etevimmistä kannattajista mainittakoon FRIEDRICH TUCH ja myös FRANZ DELITZSCH — vuoteen 1880 saakka.

Koko joukko yrityksiä tehtiin yllämainittujen hypoteesien yhteensovittamiseksi. Huomiota ansaitsee erittäin HERMANN HUPFELDin teos *Die Quellen der Genesis und die Art ihrer Zusammensetzung*, joka ilmestyi sata vuotta Astrucin yllämainitun teoksen esiintymisen jälkeen. Hupfeld hylkäsi täydentämishypoteesin, tunnusti Jahvistin itsenäiseksi lähteeksi ja eroitti, niinkuin Ilgenkin oli tehnyt, elohistisessa lähteessä vanhemman Elohistin, jonka teosta täydentämishypoteesin kannattajat kutsuivat peruskirjaksi (nykyään = P), ja nuoremman Elohistin, jota nykyään tavallisesti nimitetään E:ksi. Nämät kolme alkukirjaa on eräs itsenäisesti työskentelevä toimittaja yhdistänyt. Tähän Hupfeldin mielipiteeseen perustuu nykyään enin kannatettu arvelu Pt:ista, joka on tunnettu nimellä uudempi alkukirja-hypoteesi.

Uudemman alkukirja-hypoteesin mukaan, jonka kannattajista mainittakoon E. BÖHMER, TH. NÖLDEKE, A. DILLMANN, FRANZ DELITZSCH, R. KITTEL, BAUDISSIN, E. KÖNIG ja H. STRACK, löytyy Pt:issa neljä eri lähdettä eli alkukirjaa: Jahvisti (= J), Elohisti (= E = nuorempi Elohisti, Dillmannilla = B), Deuteronomion (D, Dt, Dtn,) ja Pappis-kirja [= P (Priesterkodex) = vanhempi Elohisti = täydentämishypoteesin peruskirja].

Teoksista, joissa eri alkukirjojen teksti on painettu erilaisilla kirjaimilla, on Böhmerin *Liber Geneseos* 1860 ensimäinen. KAUTZSCHin ja SOCINin julkaisemasta teoksesta *Die Genesis mit äusserer Unterscheidung der Quellenschriften übersetzt* ilmestyi ensimäinen painos Freiburgissa v. 1888 ja toinen v. 1891. PAUL HAUPTin toimittamassa kuuluisassa tekstijulkaisussa *Sacred Books of the Old Testament*, josta tähän saakka kaksikymmentä osaa on ilmestynyt (*Genesis* by C. J. BALL, Lontoossa 1896, *Leviticus* by S. R. DRIVER and H. A. WHITE, Oxfordissa 1894), ovat eri lähteisiin kuuluvat tekstiosat merkityt erilaisilla väreillä, joita esim. Sa-

muelin kirjoissa esiintyy yhdeksän lajia. Sattuvasti on tätä teosta sentähden kutsuttu „taivaankaariraamatuksi“. Tähän kuuluvista teoksista mainittakoon vielä E. KAUTZSCHin Vanhan testamentin käännös *Die Heilige Schrift des Alten Testaments*, toinen painos Freiburgissa 1896, jossa eri lähteisiin kuuluvat tekstiosat ovat tarkasti merkityt.

Jotta lukija saisi selvän käsityksen Pt-kritiikin nykyisestä kannasta mikäli se koskee tekstin jakoa alkukirjoihin, painatamme tähän Kautzschin mukaan tehdyn luettelon, joka osoittaa kuhunkin alkukirjaan kuuluvat kappaleet, värsyt ja värsyjen osat.

J käsittää: Gen. 2, 4 b—4. 5, 29. 6, 1—8. 7, 1—5, 7—10, 12, 16 b—17, 22—23. 8, 2 b—3a, 6—12, 13 b, 20—22. 9, 20—27. 10, 8—19, 21, 25—30. 11, 1—9, 28—30. 12, 1—4a, 6—20. 13, 1—5, 6 b—11 a, 12 b—18. 15, 4, 6—20. 16, 1 b—2, 4—14. 18, 1—33. 19, 1—28, 30—38. 21, 1 a, 2 a, 6 b—7, 33—34. 22, 20—24. 24. 25, 1—5, 11 b, 18, 21—26 a, 27—34. 26, 1—3 a, 6—14, 16—17, 19—33. 28, 13—16. 29, 2—14 a, 26, 31—35. 30, 9—16, 20 b—21, 24 b—25, 27, 29—43. 31, 1, 3, 25, 27, 46, 48—50, 51—52. 32, 4—14 a, 23, 25—32. 33, 1—5, 11 b—17. 34, 2 b—3, 5, 7, 11—12, 19, 26 b, 30—31. 37, 3—4, 12—13 a, 14 b, 18 b, 21, 23, 25—27, 28 b, 32—33, 35. 38. 39, 1 a, 1 c—5, 6 b—23. 40, 1, 3 b, 5 b, 15 b. 41, 41. 42, 2 a, 4 b—7, 27, 28, 38. 43, 1—13, 15—23 a, 24—34. 44. 45, 1 a, 2, 4 b, 5 a, 13—14, 28. 46, 1 a, 28—34. 47, 1—5 a, 6 b, 27, 29—31. 48, 2 b, 9 b, 10 a, 13—14, 17—19. 49, 1—27. 50, 1—11, 14. Ex. 2, 15 b—22. 4, 1—13, 19—20 a, 24—26. 7, 26—27. 8, 4—6 a, 7—11 a. 10, 13 b. 11, 4—8. 14, 19 b, 24—28, 30—31. 15, 1—18. 19, 2 b, 9 a, 20. 32, 19 b—24, 30—34. 33, 12—23. 34, 1—6 a, 8—10 a, 14—28. Num. 13, 22, 27—28. 14, 8—9. 32, 5—15 ?, 20—23?, 25—27, 31—32?

E käsittää: Gen. 20, 1—17. 21, 6 a, 8—32. 22, 1—13, 19. 28, 10—12, 17—18, 20—21 a, 22. 29, 1, 14 b—23, 25—26 a, 27—28 a, 30. 30, 1—8, 17—20 a, 22—24 a, 26, 28. 31, 2, 4—17 a, 19—24, 26, 28—44, 53—54. 32, 1—3, 14 b—22, 24. 33, 5 b 11, 18 b—20. 35, 1—5, 6 b—8. 37, 2 b, 5—11, 13 b—14 a, 15—18 a, 19—20, 22, 23 b—24, 28 a, 28 c—31 a, 34, 36. 39, 6. 40, 2, 3 a, 4—5 a, 6—15 a, 16—23. 41, 1—40, 42—45, 46 b—50 a, 51—57. 42, 1, 2 b—4 a, 8—26, 29—37. 43, 14, 23 b. 45, 1 b, 3—4 a, 5 b, 15—18, 21 b, d—27. 46, 1 b—5 a. 47, 12. 48, 1—2 a, 8 b—9 a, 10 b—12, 15—16, 20—22. 50, 15—22 a, 23—26. Ex. 1, 15—22, 2, 1—15 a. 3, 13—14. 4, 14—16?, 17—18, 20 b. 7, 20 b—21 a. 10, 21—29. 11, 1—3. 12, 37 a, c. 13, 17 b—19. 14, 19 a, 20. 15, 20—21. 19, 3 a. 20, 1—17. 21. 22. 23, 1—13. 32, 15—19 a, 25—29. 33, 6—11. Num. 13, 23—24, 30—31, 32 b—33. 32, 3?, 16—17, 24, 34—38, 39?, 41—42? Dtn. 27, 5—7 a?

J:hin taikka **E**:hen taikka **kumpaankin** alkukirjaan kuuluvat: Gen. 15, 1—3. 27, 1—45. 35, 16—22 a. 36, 31—39. 47, 13—26. Ex. 1, 8—12.

3, 1—12, 16—22. 4, 21—23, 27—31. 5. 7, 14—18, 23—25. 8, 16—18 a, 19—28. 9, 1—7, 13—35. 10, 1 a, 3—13 a, 14—20. 12, 29—36, 38—39. 13, 21—22. 14, 5—7, 11—14? 15, 22—25 a, 27. 16, 4—5? 19—20. 17, 1 b—16. 18, 1—2 a, 3—27. 19, 10 b—19. 20, 18—21, 24—26. 23, 20—33. 24, 1—14. 32, 1—14. 33, 1—5. Num. 10, 29—12, 16. 13, 17 b—20, 26 b. 14, 3—4, 30—33? 39—45. 16, 12—15, 25—26, 27 b—32 b, 33—34. 20, 1 b, 3 a, 4—5, 7 a, 8—9, 10 b—11, 13? 14—21. 21, 1—9, 11 b—35. 22, 2—41. 23. 24. 25, 1—5. 32, 1 b. — Dtn. 31, 14—23. 34, 1 c, 4.

D käsittää: Dtn. 4, 44—49? 5—10, 5, 12—22. 11, 1—28. 12—26, 28, 1—68. 31, 9—13.

Dt (= deuteronomisti, vrt. alempana) käsittää: Ex. 13, 3—16. 15, 25 b—26. 34, 10 b—13. Dtn. 1—4, 40. 10, 8—11. 11, 29—32. 27, 1—4, 7 b—26. 28, 69—31, 8, 24—30. 32, 45—47. 34, 1 b, 5—6. 10—12.

P käsittää: Gen. 1—2, 4 a, 5, 1—28, 30—32. 6, 9—22. 7, 6, 11, 13—16 a, 18—21, 24 8, 1, 2 a, 4—5. 13 a, 14—19. 9, 1—17, 28—29. 10, 1—7 20, 22—24, 31—32. 11, 10—27. 31—32. 12, 4 b—5. 13, 6 a, 11 b—12 a., 16, 1 a, 3. 15—16. 17. 19, 29. 21, 2 b—5. 23. 25, 7—11 a. 12—17, 19—20, 26 b, 34—35. 27, 46. 28, 1—9. 29, 24, 28 b—29. 31, 18 b. 33, 18 a. 35, 6 a, 9—13 a, 15, 22 b—29. 36, 6—8, 40—43. 37, 1—2 a. 41, 46. 46, 6. 47, 5 b—11, 27 b—28. 48, 3—6. 49, 28 b—33. 50, 12—13. Ex. 1, 1—7, 13—14. 2, 23—25. 6, 2—27. 7, 1—13, 19—20 a, 21 b—22. 8, 1—3, 11 b—15. 9, 8—12. 12, 1, 3—20, 28, 37 aβ, 40—50. 13, 1—2, 20. 14, 1—4, 8—10, 15—18? 21 a, 22—23, 29. 16, 1—3, 9—14, 15 b—18, 21—26, 31—32, 34a, 35. 17, 1. 19, 1—2 a. 25—31, 18 a. 34, 29—35. 35—40. Lev. 1—27. Num. 1—10, 28. 13, 1—17 a, 21, 25—26 a, 32 a. 14, 1 a, 2, 5—7, 10, 26, 29, 34—38. 15. 16, 1 a, 3—11? 16—24 a? 35, 17, 6—19, 22. 20, 1 a, 2, 3 b, 6—7 a, 7 b, 10 a, 12 a, 12 c, 22—29. 21 10—11 a. 22, 1. 25, 6—18 a. 26, 1—7, 12—58 a, 62—63. 27, 1—11, 15—23. 30, 2—17? 32, 1 a, 2 b, 4, 18—19, 28—30. 33, 1—49? 50—51, 54. 34—36. Dtn. 4, 41—43. 32, 48—49 a, 49 b—52. 34, 1a, 7—9.

R (toimittajan tekemät lisäykset) käsittää: Gen. 9, 18—19 (kuuluvat muitten mukaan J:iin). 20, 18. 22, 14—18. 25, 6. 26, 3 b—5, 15, 18. 28, 19, 21 b. 32, 33, 35, 13 b—14. 36, 1—5, 9—30. 39, 1 b. 41, 50 b. 42, 28 b. 45, 19—21 a, 21 c. 46, 1 b, 5 b, 8—27, 32 b. 48, 7. 49, 28 a. 50, 22 b. — Ex. 3, 15. 6, 28—30. 7, 28—29. 8, 6 b, 18 b. 10, 1 b—2. 11, 9—10. 12, 2, 51. 13, 17 a. 15, 19. 16, 6—8, 15 a, 27—30, 33, 34 b, 36. 18, 2 b. 19, 3 b—8, 9 b, 21—25. 20, 22—23. 23, 14—19. 32, 35. 34, 6 b—7? — Num. 13, 29?. 14, 11—25, 27—28. 16, 1 b—2, 3—11? 16—24 a?, 24 b, 27 a, 32 b 17, 1—5. 20, 12 b. 25, 18 b. 26, 8—11, 58 b—61, 64—65. 27, 12—14. 28—30, 1. 31. 32, 5—15? 20—23? 31—32? 33, 40. 33, 52—53, 55—56. — Dtn. 10, 6—7 31, 14—23? 32, 1—43? 49 b. 33? 34, 1 c—3.

Muutamat harvat tässä lukuun ottamatta jääneet paikat ovat joko epämääräiset taikka myöhempiä lisäyksiä niinkuin esim Gen. 14.

II.

Esittäessämme Pt:in alkukirjojen tärkeimpiä tuntomerkkejä ja eroavaisuuksia täytyy meidän tässä jättää kielelliset eroavaisuudet mainitsematta, koska ainoastaan heprean kieltä taitava niitä voi ymmärtää ja arvostella.

Ilman vaikeutta huomaa, että J ja E ovat läheistä sukua keskenään. Sentähden on näitten alkukirjain eroittaminen toisistaan varsin vaikea, erittäinkin niissä tapauksissa, joissa ei voi vedota erilaiseen Jumalan nimien käytäntöön (vrt. tässä suhteessa ylläolevaa luetteloa). J on samoin kuin E profetallinen historiankirjoitus, jolle papilliset käsitteet ja ajatukset, semmoiset kuin ne jotka P:ssä pistävät silmiin, ovat vieraita. J aloittaa esityksensä alkuhistorialla, joka puuttuu E:lta, ja ulottuu läpi koko Pt:in, kun E sitä vastoin alkaa vasta Gen. 20:nnestä luvusta Abrahamin historialla. J:n esitystapa on luonteva, runollinen ja sujuva. Se käyttää suuressa määrässä satuaineksia ja säilyttää uskollisesti niiden kansantapaisen runollisen luonteen eikä pilaa sitä teologisella värityksellä silloinkaan, kun pakanallisen tarun alkuperäinen väriloiste on tukehutettava monoteistisen uskonnon vakavien vaatimuksien mukaiseksi. J:ssa vallitsee kansallinen henki, joka mielihyvällä antaa tarkkoja, kaunistelemattomia ja usein hyvinkin realistisia kuvauksia kansan elämästä, niinkuin esimerkiksi kertomuksissa patriarkkain elämästä, ja iloitsee omasta kansasta, joka pidetään Jumalan huolenpidon erityisenä silmämääränä. J:n uskonnollinen kanta on ylevä ja profetallinen, ja tältä kannalta hän miettii synnin alkua ja kehitystä (Gen. 2. 6. 8, 21 y. m.) ja esittää Jumalan kasvattavan huolenpidon kansastaan, josta hän toivoo, että sen kaikki jäsenet olisivat profettoja, joitten yli Jahven henki tulisi (Num. 11, 29). J:n jumalankäsite on hengellinen, eikä abstraktinen, lapsellisen suora ja kansanomainen, jonka tähden J:ssä usein on puhetta suoranaisista Jahven ilmestyksistä, joissa ihmiset näkevät Jumalan silmästä silmään (Gen. 6, 6. 11, 5, 7. 18. Ex. 32, 14 y. m.).

J:n tunnusmerkkien tarkan määräämisen tekee erittäin sekin seikka vaikeaksi, että J ei liene kirjallisesti yhtenäinen teos, toisin sanoen: ei ole yhden miehen kirjoittama. Se jahvistinen kertoja, joka Gen. 4, 1 seur. kertoo, että Jahvea palveltiin jo Kainin aikana, ei voi olla sama kertoja

kuin se, joka Gen. 4, 26 tietää, että Jahvea ruvettiin palvelemaan vasta Setin ja Enosin päivinä. Toisia silmiin pistävimpiä ristiriitaisuuksia J:n alkuhistoriassa on esim. se, että Gen. 4, 20—22 mukaan ihmiskunnan kolme kansaluokkaa polveutuu Lemekin pojista (Jabal, Jubal ja Tubalqajin), kun sitä vastoin Gen. 9, 19 mukaan nykyinen ihmiskunta on saanut alkunsa Noahin pojista. Tämä ristiriitaisuus on yksi niitä seikkoja, joitten perusteella arvellaan löytyneen sellaisenkin jahvistisen muinaistiedon, jolle suuri vedenpaisumus oli tuntematon. Tämän johdosta on tehty laajoja Raamatun alkuhistoriaa koskevia tutkimuksia, joista tärkeimmät liittyvät BUDDEn (*Die biblische Urgeschichte* 1883) ja STADEn nimiin. Yhteisenä ja tärkeimpänä tuloksena näistä tutkimuksista on pidettävä se kumoamaton tosiasia, että J ei ole yhden kertojan tekoa, vaan johtuu samanluonteisesta kertojapiiristä eli koulusta.

Mitä siihen Pt:in osaan tulee, jolle on annettu nimi Elohisti (E), niin sen enin huomattava tuntomerkki on Elohim sanan käyttäminen Jumalan nimenä. Mutta tämä tuntomerkki ei ole riittävä, sillä Ex. 3, 14 jälkeen esiintyy tässä alkukirjassa Jahve nimikin. E on sekin, kuten jo sanottiin, historiallinen kirjoitus ja on, sen hengestä päättäen epäilemättä samoin kuin J, saanut alkunsa jossakin piirissä, joka oli läheisessä tekemisissä niitten „profettakoulujen" kanssa, joita aina Samuelin ajoilta löytyi Israelissa ja joista se uskonnollinen väritys johtuu, joka on jo Israelin vanhimmalle historiankirjoitukselle niin omituinen. Että E:n profetallinen henki on vielä kehittyneempi kuin J:n näkyy siitäkin, että itse Abraham E:ssa nimenomaan esitetään profettana (Gen. 20, 7). E:n esitystapa yleensä ei ole yhtä luonteva, runollinen ja sujuva kuin J:n. E:ssa on enemmän harkintaa ja järjestelmää kuin J:ssa. E esittää muistotiedot jokseenkin kaavamaisesti ja sovittelee niitä määrättyjen näkökohtien mukaan. E esim. tavoittelee kronologista järjestystä ja olettaa ilmestyksen, joka asteettain on kehittynyt esi-isien yleisestä abstraktisesta jumalankäsitteestä Moseksen perustamaksi Jahven palvelemiseksi (Ex. 3, 13—14). E:n jumalankäsite on verrattuna J:n jumalankäsitteeseen teologisesti kehittyneempi. Mutta yhtä vähän kuin J:a häntäkään loukkaa D:ssa kielletyt pyhät patsaat (massebot) ja Jumalan palveleminen useilla pyhillä paikoilla, joitten pyhittämisen hän kertoo itse patriarkkain työksi (Gen. 28). E:n Jumala ei ilmesty ihmisille — paitsi Mosekselle — niinkuin J:n Jumala silmästä silmään nähtävänä, vaan

unennäöissä (Gen. 20, 3. 6. 31, 24 y. m.) taikka taivaasta kuuluvissa — kahdesti kerratuissa — huudoissa (Gen. 22, 11. 46, 2. Ex. 3. 4). — Yhtä vähän kuin J, on E pidettävä kirjallisesti yhtenäisenä.

Kun J:sta ja E:sta siirrymme Pt:in kolmatta alkukirjaa, D:ia tarkastamaan, „tuntuu meistä niinkuin olisimme toiseen maailmaan muuttaneet", sanoo eräs Vanhan testamentin tutkija. J ja E ovat historiallisia kirjoituksia, D on lakikirja. Samoin kuin D:n sisällys on kokonaan toisenlainen kuin sisällys edellämainituissa alkukirjoissa, niin ovat kieli, lausetavat ja ajatuksetkin vallan toiset. Deutoronomionissa havaitaan kaksi eri kerrosta. Toinen, n. k. „Alkudeuteronomion", joka merkitään D:llä, käsittää suuremman osan Dtn:ia; toinen kerros, joka kutsutaan „Deuteronomistiksi" ja merkitään Dt:llä, käsittää semmoiset lisäykset alkudeuteronomioniin ja Pt:in muihin osiin (sekä muutamat osat Josuan, Tuomarien, Samuelin ja Kuningasten kirjoissa), jotka ovat kirjoitetut „deuteronomikon" hengessä.

Sekä J:sta ja E:sta että D:sta eroaa neljäs alkukirja, jota siinä vallitsevan papillisen hengen vuoksi kutsutaan Pappiskirjaksi (Priestercodex, P), siten, ettei se ole puhtaasti historiallinen eikä liioin pelkkä lakikirja. P on etupäässä lainsäädäntöä koskeva kirjoitus, jonka tarkoitus selvästi on kansantajuisesti historiallisella pohjalla esittää israelilaisen teokratian syntyä, kehitystä ja järjestystä. P ulottuu läpi koko Pt:in, mutta sen ydin kohdistuu Lev:ssa ja osaksi Num:ssa löytyvään uskonnonmenoja koskevaan lainsäädäntöön. Esityksen pohjana antaa P maailman luomisesta alkavan esihistorian ja Adamista jatkuvat kaavantapaiset sukuluettelot (toledot, vrt. Gen. 5,10, 11, 10—27 etc.). P:n huomattavimpia ominaisuuksia on esityksen tasamukaisuus ja taipumus tarkkuuteen ja perinpohjaiseen täydellisyyteen; mitta- ja lukumääräykset, järjestys ja järjesteleminen ovat P:ssa erinomaisen suositut (vrt. Gen. 1, 5, P:n osat vedenpaisumus-kertomuksessa, 11, 10—27 y. m.). Näitten ominaisuuksien ja samojen kaavamuotoisten lausetapojen ahkeran käyttämisen kautta tulee P:n esitys laajaperäiseksi. Verrattuna J:n ja E:n konkretiseen kirjoitustapaan ja erittäinkin J:n verevään, teeskentelemättömään ja kansanomaiseen esitykseen on P:n kirjoitustapa abstraktisempi ja mehuttomampi (vrt. esim. P:n ja J:n luomiskertomukset Gen. 1 ja 2). Mitä P:n uskonnolliseen kantaan tulee, niin siinä vallitsee johdonmukaisesti noudatettu käsitys, että Jumala on suhteeton ja ylimaailmainen, mutta samassa

kaikkien tapahtumien yksinomainen vaikutin, joka johtaa ne jumalallisen maailmanjärjestyksen toteuttamiseen päin. Että P edustaa teologisia mietiskelyjä harrastavaa koulua, todistaa sen järjestelmällinen esitys Jumalan ilmestyksen kehityksestä, jonka mukaan kantaisät tunsivat Jumalan Elohimina ja Jumala patriarkoille ilmestyi El Shaddaina (Gen. 17, 1) ja vasta Moses pääsi Jahven tuntemisen kannalle (Ex. 6, 2 seur.). P:n siveellistä kantaa kuvaa muun muassa se huolellisuus, jolla kaikki loukkaavat kohdat ovat karsitut kertomuksista patriarkkain elämästä. Niinpä P ei kerro mitään Abrahamin ja hänen vaimonsa Saaran seikkailusta Faraonin tai Gerarin kuninkaan Abimelekin kanssa, josta J kertoo Gen. 12, 10 seur. ja jonka E toistamiseen esittää Gen. 20 — sopimattomasti kyllä sijoittamalla tuon tapahtuman aikaan, jolloin Saara Gen. 18, 12 mukaan jo oli iäkäs ja sitäpaitsi Jahven (Gen. 21) ennustamassa tilassa. Patriarkat P:n esityksessä yleensä ovat siveellisiä esikuvia.

P on pidettävä erityisen „koulun“ tuotteena, jossa on huomattu kolme eri kerrosta. Se kerros, johon enimmät Genesiskirjassa löytyvät P-kappaleet kuuluvat, on P:n historiallinen pohja, jolle P:n toiset kerrokset ovat rakennetut, ja on saanut nimen „priesterliche Grundschrift“, P^g. Toiselle kerrokselle, joka esiintyy Lev:ssa, on KLOSTERMANN antanut nimen „Heiligkeitsgesetz“, P^h (Pyhyyden laki). Näitten kerroksien ohessa eroitetaan vielä kaksi, joissa huomataan lisäyksiä ja uutisaineksia; niille on annettu merkit P^x ja P^s.

(Jatk.)

Muutamia piirteitä viime valtiopäivien työstä.

Kirjoittanut

ONNI HALLSTÉN.

III.

Prokuraattorin laatima kertomus lain käytännöstä ja lakien hoitamisesta vuosina 1896—1898 ei sisällä mitään varsinaisia ehdoituksia tulevaisuuteen nähden. Tämän kertomuksen enimmän huomiota

ansaitseva kohta on epäilemättä siinä oleva moitelause 1897 vuoden valtiosäädyille. Erityisessä kirjelmässä prokuraattorille olivat ne näet lausuneet suotavaksi, että näissä kertomuksissa mainittaisiin, onko lakiemme käytännön korkein valvoja katsonut olevan aihetta senaatissa ilmoittaa muistutuksia ja huomautuksia pöytäkirjaan tahi ryhtyä muuhun hallituksen menettelyn johdosta tarpeelliseksi havaittuun toimeen. Tämän johdosta prokuraattori lausuu että valtiosäätyjen esittämä toivomus hänen laadittavan kertomuksen sisällykseen nähden ei hänen mielestä „näytä lakiin perustuvalta", ja että säädyt voivat, elleivät pidä kertomusta tarkoitustaan vastaavana, kääntyä muistutuksillaan hallitsijan puoleen. Ilman erityistä kirjettäkin säätyjen puolelta on prokuraattori kyllä tilaisuudessa asianomaisesta valiokunnan mietinnöstä saada tietoa niistä näkökohdista ja toivomuksista, joita on kertomuksen johdosta tuotu esille „sekä niihin kiinnittämään sitä huomiota, jonka arvoiseksi hän ne havaitsee".

Tämän johdosta huomauttavat valtiosäädyt että, koska kertomus on niille tiedoksi annettava, siitä seuraa oikeus ja valta sitä tarkastaa ja arvostella sekä sen johdosta tehdä ne huomautukset, joihin se saattaa antaa aihetta. Ilmeistä on myöskin että valtiosäädyt yksin ovat oikeutetut ratkaisemaan, minkäarvoisiksi he tahtovat huomautuksiaan katsoa ja ovatko nämä saatettavat prokuraattorin tietoon vai ei. Koska ei kuitenkaan missään nimenomaisessa lainsäännöksessä määrätä millä tavalla tämä tiedonanto on tapahtuva, voidaan katsoa erityisen kirjelmän lähettäminen prokuraattorille muodolliselta kannalta ehkä „vähemmän oikeaksi" ja päättivät säädyt sen vuoksi vastedes alamaisen kirjelmän ohella lähettää päätöksensä asiasta hallitsijalle, pyytäen että siitä annettaisiin prokuraattorille tieto.

Toinen valtiosäädyille virallisesti annettava tärkeä kertomus on pankkivaltuusmiesten laatima. Tällä kertaa se koskee Suomen pankin hallintoa vuosina 1897—1899 sekä pankkivaltuusmiesten tekemiä ehdoituksia, ja sisältää se moniaita tauluja, jotka osoittavat pankin tilaa ja liikettä puheena olevana aikana. Siitä nähdään että pankin liikevoitto on ollut 8,840,071: 14 mk. eli noin 2,7 milj. markkaa enemmän kuin vuosina 1894—1896, joita edellinen kertomus koski. Neljännes mainitusta voitosta on säätyjen päätöksen mukaan siirrettävä pankin vararahastoon, ja nousi tämä viime vuoden lopussa lähes 15 ½ milj. mark-

kaan. Siis jäi valtiosäätyjen käytettäväksi noin 6,630,000 markkaa, joista korkeintaan lähes 3,600,000 markkaa määrättiin suostuntarahaston vajauksen täyttämiseksi ja loput päätettiin pankin vararahastoon lisättäväksi. Vuoden alusta siihen asti kun pankkivaliokunta antoi mietintönsä oli vararahastoon tullut noin 2 miljoonaa markkaa, joita ei ole tarvittu käyttää niihin tarkoituksiin, joihin edelliset valtiosäädyt olivat ne myöntäneet. Täten tulisi vararahasto nousemaan noin 20 $^{1}/_{2}$ milj. markkaan.

Vuonna 1875 määrättiin pankin kantarahasto 6:ksi ja vararahasto 9:ksi miljoonaksi markaksi. Näitä summia on sen jälkeen kahdesti lisätty, ja on nykyään voimassa olevan ohjesäännön mukaan kantarahasto kymmenen miljoonaa markkaa sekä vararahasto puolestaan vähitellen kartutettava viiteentoista miljoonaan markkaan. Tämän summan yli se on jo noussutkin, kuten edellisestä näkyy. Vaikka pankin omat varat täten ovat varsin melkoiset, arvelivat säädyt kuitenkin asianmukaiseksi yhä edelleen niitä suurentaa, koska maan vuosi vuodelta kasvava liike ja teollisuus asettaa pankille yhä suurempia vaatimuksia ja suhde pankin sitoumuksien ja omien pääomien välillä siten helpolla saattaa muuttua vähemmän edulliseksi. Tähän tarkoitukseen olisi ensi aikoina käytettävä kolmas osa pankin vuotuisesta nettovoitosta. Koska tämä voittosumma on laskettu ensi neljänä vuotena eli vuosina 1900—1903 noin kolmeksi miljoonaksi markaksi vuodessa, saisi vararahasto tästä yhteensä 4 miljoonaa markkaa, ja nousisi se siis 1903 vuoden lopussa noin 25 miljoonaan markkaan. Silloin tulisi kanta- ja vararahaston keskinäinen suhde olemaan noin 2 : 5. Saattaakseen tätä suhdetta enemmän asian mukaiseksi, päättivät säädyt siirroilla vararahastosta koroittaa kantarahaston kahteenkymmeneenviiteen milj. markkaan, ja olisi vararahasto sen jälkeen uudelleen vähitellen kartutettava viiteentoista miljoonaan markkaan. Kunnes se on tähän määrään noussut, on siihen joka vuosi siirrettävä kolmas osa pankin säästyneestä voitosta.

Pankkivaltuusmiesten ehdoituksen mukaan koroitettiin se summa, johon liikkeessä olevat setelit sekä pankin muut vaadittaessa maksettavat sitoumukset saavat nousta yli setelinanto-oikeutta vastaavan valutan, kolmestakymmenestä viidestä neljäänkymmeneen miljoonaan markkaan. Koska satunnaisen rahallisen ahdinkotilan

aikoina pankin varoja kysytään paljon suuremmassa määrässä kuin muulloin, on jo useampia kertoja ollut harkinnan alaisena, olisiko valmistettava pankinhallitukselle mahdollisuus väliaikaisesti jonkun verran laajentaa ohjesäännössä määriteltyä setelinanto-oikeutta. Asia joutui myöskin viime valtiosäätyjen harkittavaksi pankinjohtokunnan tekemän ehdoituksen kautta. Saadakseen pankin setelinanto-oikeutta siinä määrin joustavaksi, että tämä voisi poikkeuksellisissakin oloissa paremmin tyydyttää setelien tarvetta, esitti näet johtokunta että senaatin talousosastolle olisi annettava valta tarpeen vaatiessa väliaikaisesti suostua pankin kattamattoman setelimäärän lisäämiseen kymmeneen miljoonaan markkaan saakka yli sen summan, millä setelit voimassa olevien määräysten mukaan saavat nousta päälle niiden vakuutena olevan valutan. Lausunnossaan mainitsee johtokunta että asiaa vastaan ennen on muistutettu että, jos satunnaisesti tarvittaisiin rahoja yli ohjesäännössä vahvistetun määrän, varovaisuus vaatisi pankin varojen lisäämistä ainoastaan käyttämällä valtion krediittiä. Johtokunnan mielestä olisi kuitenkin ulkomaisen lainan ottaminen pidettävä sopivana apukeinona ainoastaan silloin kun pankin metallikassa kaipaisi lisäystä, mutta viimeksi mainittu tarve ei aina satu samaan aikaan kuin pankin varoja ahtaina raha-aikoina kysytään liikemaailman avustamiseksi setelien muodossa annetuilla lainoilla. Sitä paitsi voisi ulkomaalaisen krediitin käyttäminen ahtaina aikoina helposti vaatia liian suuria uhrauksia.

Pankkivaltuusmiehet puolestaan eivät katsoneet voivansa puoltaa johtokunnan ehdoitusta tarkoituksen mukaisena. Ohjesäännössä säädetty korkein määrä, jolla liikkeessä olevat setelirahat saavat nousta yli metallivarojen, on siten laskettu, että katsotaan sen vastaavan yleisessä liikkeessä vaihtovälineenä tarvittavaa pienintä setelirahain määrää, jota siis ei missään tapauksessa tarjota lunastettavaksi, niinkauan kuin yleisön luottamus seteleitä antavaan laitokseen ei horju. Jos on oikeus rahaniukkuuden aikana suurentaa kattamatta olevaa setelimäärää, saattaisi tämä ehkä antaa aihetta epäilyksiin pankin maksukykyyn nähden, vaikka siihen ei olisikaan minkäänlaista todellista syytä, mikä voisi aikaansaada arvaamattomia vahinkoja. „Pankin setelinantojärjestelmä vaatinee siis“, lausuvat pankkivaltuusmiehet „että ennenkuin liikkeessä olevat setelivarat ovat

ennättäneet lähetä laissa säädettyä korkeinta määrää, pankinhallinto hyvissä ajoin ryhtyy tarpeellisiin toimiin uloslainauksen rajoittamiseksi ja että, jos siitä huolimatta pahimman pulan aikoina tarvittaisiin rahavaroja yli sen, mitä Pankki, setelinantokykynsä laissa määrättyyn rajoitukseen nähden, on oikeutettu jättämään liikkeeseen, Pankin varoja lisätään valtiokrediittiä käyttämällä".

Pankkivaliokunta yhtyi yksimielisesti pankin johtokunnan edustamaan mielipiteeseen, joka myöskin saavutti valtiosäätyjen hyväksymisen. Sen johdosta lisättiin pankin ohjesääntöjen 18 §:ään uusi momentti, joka myöntää senaatin talousosastolle oikeuden, jos asianhaarat sitä välttämättömästi vaativat, pankkivaltuusmiesten esityksestä väliaikaisesti koroittaa kymmenellä miljoonalla markalla sitä määrää, jolla pankin setelistö saa säännönmukaisesti nousta yli sen vakuutena olevan valutan. Pysyäkseen voimassa kauemmin kuin lähinnä seuraaviin valtiopäiviin, on tämä toimenpide alistettava valtiosäätyjen harkittavaksi ja päätettäväksi.

Pappissääty ei tässä kohden yhtynyt muiden säätyjen mielipiteeseen, vaan päätti, herrojen Donnerin ja Danielsonin ehdoituksesta, kahden äänen enemmistöllä hyljätä viimeksimainitun momentin, mutta sen sijaan koroittaa kattamattomaksi sallittujen setelien määrän 45 miljoonaan markkaan. Paitsi pankkivaltuusmiesten esittämiä syitä usein mainittua toimenpidettä vastaan huomautettiin että kaikki sellaiset poikkeustoimenpiteet, jotka eivät riipu yksistään pankinhallituksen päätöksestä, ovat omansa herättämään epäilyksiä, koska asia, jossa tarvitaan senaatin talousosaston päätös, helposti voi joutua muidenkin kuin senaatin harkinnan alaiseksi.

Muutamien pankin virkamiesten palkat ja palkkiot koroitettiin jonkun verran yli sen, mitä he v. 1895 annetun vuosirahasäännön mukaan tähän saakka ovat nauttineet. Siten saivat esim. sihteeri 6,500 mk, ennen 6,000 mk; vanhemmat kirjanpitäjät 5,400 mk, ennen 5,000; nuoremmat kirjanpitäjät 4,400 mk, ennen 3,800 mk; konttorikirjurit pankin haarakonttoreissa 3,000 mk, ennen 2,400 mk. Sen asemesta tulee jäämään pois se jouluraha, jonka he tähän saakka ovat lahjapalkkiona saaneet. Näitä palkkoja ei saattane sanoa pieniksi nuorille virkamiehille, varsinkin jos ne verrataan esimerkiksi samanikäisten koulunopettajien palkkoihin.

Längmannin testamenttivarojen korkoja oli tällä kertaa säätyjen käytettävänä noin 6,000 mk vähemmän kuin edellisillä valtiopäivillä, eli yhteensä 44,000 mk. Nämä varat ovat testamentin määräysten mukaan käytettävät tieteiden ja taiteiden hyväksi, kirjallisiin tuotteisiin sekä kansankirjasien ilmaiseksi jakamiseen. Koska ennen on tieteellisiin tarkoituksiin myönnetty verrattomasti suurin osa käytettävinä olevista varoista, koettivat valtiosäädyt tällä kertaa kiinnittää jonkun verran enemmän huomiota niiden käyttämiseen kirjasien ilmaiseksi jakamiseen. Mitään erimielisyyttä säätyjen kesken pankkivaliokunnan ehdoittama jako ei aikaansaanut, joskin syystä laajoissa piireissä oudoksuttiin, että tehtävien supistuksien takia uusfilologinen yhdistys kadotti koko apurahansa, mutta maantieteellinen yhdistys, joka myöskin on luettu tieteellisiin yhdistyksiin, sai pitää entisen apurahansa vähentymättömänä — velkojensa suorittamiseksi.

Postisäästöpankin tilasta ja hallinnosta vuosina 1896—98 annettu kertomus osoittaa, että mainittu laitos on viimeisinä vuosina ruvennut hiukan kehittymään ja voittamaan kansan luottamusta. Vuodesta 1887 eli sen ensimäisestä toimintavuodesta vuoteen 1890 kasvoivat tallettajain saatavat vuosi vuodelta siten, että mainittu summa 1891 vuoden alussa oli noin 1,310,000 markkaa. Säästöpankin konttorien luku oli silloin 274 ja osakasten luku 22,532 eli 9,5 tuhatta asukasta kohti. Sisäänpanojen summa v. 1890 oli 770,000 mk ja ulosotot 596,000 mk. Seuraavina vuosina aleni vähitellen talletusten määrä. Esimerkiksi vuonna 1893 talletettiin pankkiin vain 340,000 mk, mutta otettiin sieltä ulos 528,000 mk, ja osakasten saatavat pankissa vähenivät siten, että ne viimeksi mainitun vuoden lopussa olivat yhteensä ainoastaan 948,000 mk. Sen jälkeen on aluksi pieni, sitten yhä kasvava liikkeen vilkastuminen merkittävä, ja oli v. 1898 sisäänpanojen summa 1,562,000 mk, ulosottojen 1,001,000 mk ja osakasten saatavat pankissa vuoden lopussa 2,640,000 mk. Tallettajien luku oli samaan aikaan 30,203 eli 11,7 tuhatta asukasta kohti, ja konttorien luku 448. Laitoksen kehityksen saattaa ehkä paremmin arvostella, kun esitetään muutamia lukuja, joista nähdään vuotuisen liikkeen keskimäärä kolmevuotisten jaksojen kuluessa.

	Osa-kasten luku	Talletus vuodessa	Ulosotto vuodessa	Kunkin osakkaan saatava keskimäärin	Säästö tuhatta asukasta kohti
v. 1887—89	14,312	606,800 mk	254,400 mk	48: 01 mk	308: 34 mk
„ 1890—92	22,658	607,800 „	641,000 „	53: 96 „	508: 26 „
„ 1893—95	20,854	457,600 „	445,200 „	48: 88 „	409: 93 „
„ 1896—98	25,852	1,144,300 „	697,300 „	76: 49 „	781: 21 „

Säätyjen omastakin aloitteesta joutui joukko asioita niiden käsiteltäväksi. Näistä ovat jo edellisessä olleet puheen alaisina rautatierakennuksia koskevat anomukset. Naisten yhteiskunnallisten oikeuksien parantamiseksi valtiosäädyt puolestaan hyväksyivät ritaristolle jätetyssä esityksessä olevan asetuksen, joissa säädetään, että nainen voidaan valita kaikkiin kaupunkien kunnallisiin luottamustoimiin yhtä hyvin kuin mieskin, samalla velvoituksella toimeen rupeamaan ja oikeudella siitä kieltäytymään kuin mies. Sen lisäksi anoivat säädyt että nainen oikeutettaisiin pääsemään apteekin oppilaaksi ja sitten, täyttäessään samoja kelpoisuuden ehtoja kuin mies, mahdollisesti apteekin omistajaksi.

Porvaris- ja talonpoikaissäädyille jätettyjen anomusehdoituksien kautta joutui työväen vanhuudenvakuutus säätyjen käsittelyn alaiseksi, ja anoivat ne selvityksen hankkimista siitä, millä tavalla voitaisiin parhaiten edistää työväen ja niihin verrattavien kansalaisten vakuuttamista pysyväiseen työhön kykenemättömyyden varalta vanhuuden tahi muiden syiden takia kuin työssä sattuneen tapaturman. Erityisessä työväen olojen tarkastamista koskevassa anomuksessa huomautetaan miten paljon hyötyä on suurissa sivistys- ja teollisuusmaissa ollut niistä tarkoista tiedoista, joita erityiset tilastolliset toimistot ja neuvostot tällä alalla ovat koonneet ja tarjonneet hallitusten käytettäviksi. Se tilastollinen selvitys työväen oloista, joka meillä tähän asti on olemassa, on sangen vajanainen. Hallitus on tosin 1897 vuoden valtiopäivillä tehdyn anomuksen johdosta ryhtynyt alustaviin toimenpiteisiin asiassa, mutta valtiosäädyt tahtoivat kuitenkin lausua

suotavaksi, ettei asia, sen tärkeyteen ja laajaperäisyyteen nähden, jäisi varsinaisten viranomaisten huoleksi, joiden muut virkatoimet helposti voisivat hidastuttaa työtä, vaan että sitä varten asetettaisiin erityinen asiaan perehtyneistä henkilöistä kokoonpantu komitea, johon tulisi kuulua sekä työnantajien että työntekijäin edustajia. Sen tulisi suunnitella ja johtaa työtilastoa ynnä muun selvityksen hankkimista sekä valmistaa ne uudistusehdoitukset, jotka saadun selvityksen perusteella huomataan tarpeellisiksi. Sen ohessa pyysivät säädyt näistä ehdoituksista esityksen ensi valtiopäiville.

Tarkastusta ja ehkä muuttamista arvelivat valtiosäädyt niiden vaivaishoitoasetuksen määräysten kaipaavan, jotka koskevat ikärajaa, johon saakka kunnat ovat velvolliset pitämään huolta alaikäisistä vanhempien hoidon puutteessa olevista lapsista, sekä kotipaikkaoikeuden saavuttamisen ehtoja.

Taloudellisten olojen parantamista koettivat säädytkin puolestaan edistää huomauttamalla hallitusta muutamista tähän suuntaan vaikuttavista asioista; esim. voinvientiä haittaavien esteiden poistamisesta, hevoskasvatuksen edistämisestä, kyyditsemisvelvollisuuden tasoittamisesta, lainojen myöntämisestä edelleenkin maalaiskunnille viljelysrahastojen perustamiseksi ja vahvistamiseksi j. n. e. Muutamat samankaltaisessa tarkoituksessa säädyille jätetyt anomusehdoitukset eivät syystä tai toisesta saavuttaneet tarpeellista kannatusta, kuten esim. varojen myöntämisestä keskuslainarahastolle pikkutilallisten luottotarpeita varten, maanviljelyskoneiden käyttämisen neuvonantajan asettamisesta y. m. Edellinen näistä ehdoituksista ei antanut aihetta erityiseen anomukseen sen vuoksi, että valtiosäädyt osuuskuntalain yhteydessä anoivat että, jos yksityisestä aloitteesta saadaan aikaan tarkoituksen mukaisesti järjestetty keskuslainarasto, jonka tarkoituksena on osuuskuntain välityksellä tyydyttää pienten maanviljelijäin ynnä muiden elinkeinonharjoittajain luoton tarvetta, hallitus myöntäisi tällaiselle yritykselle rahallista kannatusta. Myöskin raukesivat mikä mistäkin syystä kaikki ne anomukset, jotka koskivat joko yleistä väkijuomain kieltolakia tahi kuntien oikeuttamista omassa piirissään päättää näiden juomain kaupasta ja anniskelusta. Ainoa raittiuden edistämistä tarkoittava anomusehdoitus, joka saavutti riittävän sääty-

enemmistön, koski 20,000 markan valtioavun myöntämistä „Raittiuden ystävät“ nimiselle seuralle.

Oppikoulujamme ja niiden järjestämistä koskevia kysymyksiä oli säätyjen käsiteltävänä verrattain vähän. Opettajien valitsemat edusmiehet kääntyivät ennen valtiopäivien alkua valitsijamiestensä puoleen, kysyen mitä erityisiä toivomuksia he soisivat valtiosäädyille esitettävän. Muutamien oppilaitosten puolelta sellaisia lähetettiin, muutamien puolelta taas lausuttiin suotavaksi että, koska nykyiset ajat eivät ole suotuisat laajemmille muutosehdoituksille koulualalla, ei mitään palkkausta tahi oppikoulujen järjestämistä koskevia anomuksia tehtäisi. Samaa mieltä olivat myöskin miltei kaikki valitut edusmiehet. Niin ollen tehtiin heidän puolelta ainoastaan kaksi kouluoloja koskevaa anomusta. Toisessa pyydetään lukukausimaksujen määrääminen 20 markaksi kaikissa valtion oppikouluissa, paikasta ja koulun laadusta riippumatta, ja saavutti tämä säätyjen kannatuksen. Saattaneeko toivoa että tuo niin monilla valtiopäivillä kiistan alaisena ollut kysymys koulujen lukukausimaksuista nyt saadaan ratkaistuksi tavalla, joka vastaisi hyvinkin yleistä mielipidettä? Toisessa anomuksessa ehdoitetaan oikeuden myöntäminen niille oppilaille, jotka ovat läpikäyneet sellaisen yksityisen jatko-opiston, jolla on dimissionioikeus yliopistoon, päästä opettajattariksi ylempiin kansakouluihin kaupungissa ja maalla samoilla ehdoilla kuin ne, jotka ovat läpikäyneet täydellisen lyseon tahi vähintäin kaksi luokkaa valtion jatko-opistoissa naisia varten. Tämänkin säädyt hyväksyivät, anoen että puheena oleva oikeus laajennettaisiin koskemaan paitsi valtion jatko-opiston oppilaita myöskin kaikkia niitä, jotka ovat läpikäyneet jonkun sellaisen oppilaitoksen, jolla on päästöoikeus yliopistoon, olkoon se minkäniminen hyvänsä.

Kaikille eri säädyille jätettiin nyt kuten ennenkin anomusehdoituksia, jotka tarkoittivat uusien oppilaitosten tahi osastojen perustamista, muutamien yksityiskoulujen ottamista valtion huostaan, suuremman valtioavun myöntämistä, neliluokkaisten alkeiskoulujen laajentamista y. m. Näiden johdosta syntyi anomus suomalaisen klassillisen lyseon perustamisesta Tampereelle, Turun suomalaisen klassillisen lyseon realisen rinnakkaisosaston jatkamisesta koulun korkeim-

mallekin asteelle, Porin ja Waasan yksityisten suomalaisten tyttökoulujen valtioavun koroittamisesta, Heinolan, Lovisan, Kokkolan ja Tammisaaren kaupungissa olevien neliluokkaisten alkeiskoulujen laajentamisesta valtion laskuun viidennellä luokalla ja järjestämisestä täysin vastaamaan realilyseiden viittä alinta luokkaa päättyvine oppikursseineen sekä lopuksi yksityisten yhteiskoulujen avustamisesta 3,000 mk:lla kutakin aliluokkaa ja 2,000 mk:lla kutakin toimessa olevaa korkeampaa luokkaa kohti.

Yleisen valitusvaliokunnan mietintö puheena olevassa asiassa on siinä kohden merkillinen, että se on ainoa oppikoulujen perustamista ja järjestämistä koskeva mietintö 1872 vuoden suuren koulumietinnön jälkeen, jossa ei ole ollut mitään vastalauseita, vaan jossa kummaltakin puolen tehtyjen myönnytysten mukaan oli tultu näennäisesti yksimieliseen ehdoitukseen.

Nykyjään voimassa olevien määräysten mukaan saa yksityiskoulun opettaja, siirtyessään valtion palvelukseen, eläkkeen saamiseen nähden lukea hyväkseen puolet siitä ajasta, jonka hän on työskennellyt yksityiskoulussa, ei kuitenkaan kymmentä vuotta enempää. Valmistaakseen mainituissa kouluissa työskenteleville opettajille enemmän turvatun aseman ja siis myöskin parempaa tilaisuutta kauemmin pysyä sen koulun palveluksessa, johon ovat antautuneet, anoivat valtiosäädyt, porvarissäädylle jätetyn ehdoituksen nojalla, että näille opettajille myönnettäisiin oikeus lukea hyväkseen puheena olevassa suhteessa koko entinen virka-aikansa eikä vain puolet siitä. Koska tästä kuitenkin helposti saattaisi olla seurauksena, että moni, joka on käyttänyt parhaimmat voimansa yksityisen koulun palvelukseen, vasta voimien vähentyessä hakisi itselleen viran valtion koulussa, rajoittivat säädyt edellä mainitun oikeuden korkeintain 15 vuodeksi. Sen lisäksi ne anoivat että valtion palvelukseen siirtynyt yksityiskoulun opettaja saisi määrävuosien jälkeen valtion koulun opettajille tuleviin palkankoroituksiin nähden lukea hyväkseen puolet entisestä palvelusajastaan yksityiskoulussa, muuten samoilla ehdoilla kuin jos hän olisi ollut kolleegana valtion oppilaitoksessa. Valitusvaliokunnan mietintöön olivat pappissäädyn jäsenet liittäneet vastalauseen, jossa esittivät jälkimäisen ehdoituksen hyljättäväksi. Pitkän keskustelun jälkeen hyväksyi äsken mainittu sääty samoin kuin muutkin säädyt edelli-

sen ehdoituksen, mutta yhtyi 28 äänellä 15 vastaan tehtyyn vastalauseeseen.

Porvarissäädylle jätetyn ehdoituksen johdosta, jossa pyydettiin kansakoulun opettajien pohjapalkan koroittamista, päättivät valtiosäädyt myöntää heille hyvinkin tarpeellisen palkkaetujensa parantamisen edullisempien koroituksien muodossa. Sen mukaan tulee valtion puolelta kansakoulunopettajille maksettava palkanosuus viiden vuoden nuhteettoman palveluksen jälkeen koroitetuksi 20 %:lla, ja sen jälkeen saavat he vielä kolme yhtäläistä koroitusta joka viidentenä vuonna, kunnes koroitus opettajan palveltua kaksikymmentä vuotta on 80 % pohjapalkasta. Tähän palkanlisäykseen tulee arviolaskun mukaan käytettäväksi vuosina 1901—1903 yhteensä 700,000 mk.

Kouluoloja koskevista anomusehdoituksista eivät antaneet aihetta mihinkään toimenpiteeseen ne, joissa pyydetään Jyväskylän lyseon realilinjan laajentamista, Kotkan, Haminan, Käkisalmen ja Kokkolan suomenkielisten koulujen ottamista valtion huostaan 8-luokkaisiksi lyseoiksi laajennettuina, luonnontieteen opetuksen aseman parantamista ja yksityisten jatko-opistojen avustamista 3,000 markalla luokkaa kohti.

Samoin kuin nämät anomusehdoitukset ja muutamat ennen mainitut, saivat monet muutkin mikä mistäkin syystä, jotkut senkin vuoksi että hallitus jo on ryhtynyt ehdoituksen esittämiin toimenpiteisiin, hylkäävän tuomionsa. Näistä mainittakoon esimerkiksi ehdoitukset meripelastusasemien perustamisesta kaakkois-Suomeen, maanjakoa koskevan lain tarkastamisesta ja esityksen antamisesta asiassa ensi valtiopäiville sekä pysyvien maanjako-oikeuksien perustamisesta, perintökirjain antamisen jouduttamisesta entisten lahjoitusmaiden lampuodeille, kunnallisen itsehallinnon laajentamisesta ja asettamisesta lähempään yhteyteen valtion hallintotoimen kanssa, valtioavun myöntämisestä Uudenmaan maanviljelysseuralle sekä margariinin valmistamista kieltävän asetuksen peruuttamisesta.

Olemme tähän päättyvässä kirjoitussarjassa koettaneet mieleen palauttaa muutamia viimeisten valtiopäivien käsiteltävinä olleita tärkeimpiä asioita valtiosäätyjen eri toiminta-aloilta, mikäli tämä on ollut meille sallittu. Ovatko tehdyt päätökset joka asiassa oikeaan osanneet, koituuko niistä maalle ja kansalle suurin mahdollinen hyöty

ja etu, siitä voivat tietysti kansalaiset eri kohdissa olla eri mieltä. Tämän ratkaisee monessa kohden vasta käytäntö, ja työn lopullisen arvostelun ja tuomion lausuu historia. Varmaan on se ainakin tunnustava että valtiosäädyt nyt kuten ennenkin ovat rehellisesti koettaneet voimiensa mukaan puoltaa kansamme oikeuksia ja edistää maan kehitystä sekä henkisellä että aineellisella alalla.

Viisi lukua Heinrich Heinen runoelmasta

Deutschland.

Ein Wintermärchen.

Suom. O. Manninen.

»Laulujen kirjan» runoilijan oli tehnyt onneton nuoruudenlempi; onneton rakkaus isänmaahan ja inhimillisiin ihanteihin oli sen kuolemattoman satiirin synnyttäjä, joka säkenöi Heinen »Matkakuvissa», »Atta Troll»issa ja »Deutschland»issa ja jota hänen kotimaassaan ei vieläkään ole saatettu sulattaa. Muistammehan hyvin, minkä mielenkuohun kysymys kuvapatsaan pystyttämisestä Saksan suurimmalle Goethen-jälkeiselle runoilijalle nosti vielä aivan äskettäin, ja kuinka tuo patsas yhä on koditon runoilijan synnyinmaassa samoin kuin hän oli itsekin koko loppupuolen ikäänsä, neljänneksen vuosisataa.

Kaksitoistavuotisen poissaolon jälkeen matkusti Heine lopulla vuotta 1843 Parisista Saksaan, ja tämän matkan vaikutelmista syntyi se runoelma, josta muutamia kohtia seuraavassa esiintyy suomennettuna. Runoelma valmistui heti matkan tapahduttua, ja ilmestyi kustantajan neuvokkuuden kautta pahemmista sensuroimisista pelastuneena syyskuussa 1844, samalla kuin toinen osa Heinen lyyrillisiä runoelmia »Neue Lieder», ja on yksi Heinen kirjallisen suuruuden ja merkityksen huippukohtia. Sen 27 »lukuun» runoilija on valanut varaston välähtäviä ja purevia aseita kaikkien vihollistensa pään varalle, joiden vuoksi hän oli saanut niin paljon kärsiä, aseita vasten Saksan silloista hallinnollista vanhoillisuutta ja taantumusta, kirkollista dogmipalvelusta, kirjallista epigonikeskinkertaisuutta ja vasten koko tuota säädyllistä, dresseerattua »filisterimäisyyttä», joka hengessä kauhistui Heinen rohkeaa kapinamieltä ja vapautumisvaatimusta ja tyynnytteli omaatuntoaan leimaamalla hänet kaiken pyhän ja jalon pilkkaajaksi, epäuskon, epäsiveellisyyden, epäisänmaallisuuden apostoliksi, jopa vihollisten ostetuksi kätyriksi, ja näitä aseita ohjaa runoilijan innostunut tietoisuus, että se mitä hän hengessään elämää uudistavaa ajattelee, se on kerran tuleva voitolle työssä ja todellisuudessa ja

että runoilijalla on voima sitoa ja päästää, jonka tuomiosta ei mikään valta vapauta.

Kuten sanottu, tämä »talvinen tarina Saksanmaasta» on täynnä säälittömästi paljastavaa ja repivää pilkkaa kotoisten olojen pikkumaisuutta ja epävapautta vastaan, mutta samalla rohkeaa, elonintoista toivoa uudesta onnellisemmasta vapauden ajasta, jona sorto, sekä aineellinen että henkinen, oli oleva poistettu. Siinä on alkusäveliä niistä mahtavista vapausliikkeistä, jotka pian olivat järkyttävät oloja laajalti ympäri Europaa. Mutta verivirtoihin tukahtuivat kansojen toiveet, ja europalainen kulttuuri jäi kulkemaan kohti nykyistä umpisolaansa. Monta vertaa sovittamattomampi on nyt sosialinen kysymys, monta vertaa uhkaavampi se sotilaallinen sorto, joka kansoja rasittaa. — Mutta runoilijan viuhuva sirventti ei myöskään ole menettänyt kärkeään. Samat nykyaikaisen elämän ristiriidat, jotka häntä raatelivat, tekevät hänet meille niin ymmärrettäväksi. — Ja juuri siksi hänen merkityksensä on niin suuri ja hänen vaikutuksensa niin vähentymättömän voimakas että hän yhä vielä on Tyrtaioksena meidän aikamme elämäntaistelussa. Kaiken hänen pilkkansa takaa näemme palavasydämisen isänmaanrakastajan, vapauden ja ihmisyyden pelottaman esitaistelijan. — Ja kenties ei ole kaukana se aika, jolloin ihmiskunta taas väkisinkin tahtoo hengittää vapaammin, jolloin teon tapparoin käydään siihen taisteluun, johon hänen aatteensa innostavat.

I luku.

Oli silloin kolkko marraskuu,
Ja päivät himmeinä hiipi,
Kun kotimaahan ma matkustin, —
Puut tuuli paljaiksi riipi.

Ja rajalle tullessa tunsin ma,
Kun kovemmin alkoi mulla
Sydän lyödä rinnassa, taispa maar
Ihan kyynel silmään tulla.

Ja kieltä kotoista kuullessa
Niin mieli kummaksi meni,
Kuin hiljaa vaimeten valunut ois
Veri hetteistä sydämmeni.

Oli harpputyttönen tyllerö,
Tosituntein ja äänin väärin
Hän lauloi, vaan mua liikutti
Toki soitto se suuressa määrin.

Hän lauloi, kuin lempii ja uhrautuu
Ja kärsii ja jälleen tapaa
Tuoll' iloissa paremman maailman
Sydän toisensa vaivoista vapaa.

Maan murheenlaaksosta lauloi hän,
Pian riemuista rikkuvista,
Isänmaasta sielun kirkastuneen,
Ilohäistä sen ikuisista.

Veti vanhaa kieltäymysvirttä hän,
Tuota taivaan aa-lulla-heijaa,
Mi kansan, tuon ison vintiön,
Uhat, härinät uneen peijaa.

Hyvin virren ja tekstin ja tekijät
Ne tunnen ma, tiedän että
He itse viiniä viikon joi
Pyhän muille veisasi vettä.

Ma laulun uuden ja paremman
Panen teille, ystävät, soimaan:
Me taivaan valtakunnan jo
Maan päällä panemme voimaan.

Tääll' olla tahdomme onnelliset,
Pois puutteet ja polot ja raiskat!
Käden ansiota ei ahkeran
Saa ahmia vatsat laiskat.

Maa lihava leipää kylliksi
Se meille kaikille kantaa,
Se paljon ruusuja, myrttejä myös
Sekä sokeripapuja antaa.

Niin, sokeripapuja kaikille,
Heti kohta kun halkee palot!
Me huostaan houkkoin ja enkelein
Jo jätämme taivaan talot.

Ja luoksenne vieraiksi lennämme,
Jos kuoltua siivet saamme;
Autuuden kauneimmat kakkuset
Me siellä kanssanne jaamme.

Soi laulu se uusi ja parempi
Kuin viulun ja huilun humu!
Ohi Miserere on, vaiennut
Jo kuolinkellojen kumu.

Europa-neitseen kihlannut
On Vapaus, sulho se suuri,
Ens syleilyn ja suutelon
Jumalaisen he vaihtaa juuri.

Sitä vaikka pappi ei siunannut,
On luja se liitto ja sauma —
Pari kaunis kauan se eläköön,
Jalo nouskoon lapsien lauma!

Häälauluna mun lauluni
Se parempi, uus se soipi;
Mun tähdet sieluni täyttävät,
Ylin into mun haltioipi.

Tulitähdet tenhotut, hillittömät
Kuin tulvivat liekkilammet —
Väen kumman tunnen ma itsessäin,
Käsin voisin taitella tammet!

Kotimaahan jalkani käytyä, mun
Lumonesteet suonissa soutaa —
Tapas jättiläinen taas emoaan
Ja uusia voimia noutaa.

II luku.

Kun tyttönen lauloi ja liritti,
Min taisi, taivahan taikaa,
Niin tulliherrat ne tutkivat
Mun arkkuni sillä aikaa.

Nenäliinat ja paidat ja housut muut,
Joka nurkan ne nuuski ja uursi;
Jalokiviä, pitsejä, kirjoja
Myös kielletyitä ne puursi.

Te kollot, arkusta kurkkijat,
Te tutkitte turhin vaivoin!
Salatavarat, joita ma kuljetan,
Ne mull' on arkussa aivoin.

Ei voi edes Brüsselin puodeista
Niin hienoja pitsejä ostaa;
Kun kerran ne pitsini levitän,
Niin syyhyyn ne sormenne nostaa.

Tulevaisuuden kruunutimantit
Ne vien ohi nokkanne oman,
Pyhyydet uuden jumalan,
Tuon suuren tuntemattoman.

Ja kirjoja päässäni mulla myös,
Sen sanon, on sangen monta:

On herhiläispesä se suriseva
Lukemista vain luvatonta.

Sen sanon ma, Saatanan kirjastoss'
On tuskin niin turmiokkaita;
Ei Hoffmann von Fallerslebenkään [1]
Niin vaarallisia laita! —

Joku matkustaja se mainitsi,
Että edessämme juuri
On Preussin tulliliitto nyt,
Tuo tullirengas suuri.

»On tulliliitto» — hän huomautti —
»Perus kansallisuutemme vakaa,
Isänmaalle eheän yhteyden
Se pirstotulle takaa.

»Meille ulkonaisen se yhteyden suo,
Niin sanotun aineellisen;
Tuo sensuuri henkisen yhteyden
Tuon tosi-aatteellisen.

»Meille tahtoo se sisäisen, mielten ja
Ajatusten yhteyden taata;
Yksimielinen Saksa me tarvitaan,
Sisält', ulkoa yhtä maata.»

VI luku.

Paganiinia haltiahenkensä
Yhä saattoi, illoin ja aamuin,
Välin koirana näyttihe, välin taas
Georg Harrys [2] vainaan haamuin.

Näki punaisen miehen Napoleon,
Kun vartoi tärkeä vaihe,
Eik' ollut daimoni Sokrateen
Vain aivohoureiden aihe.

Välin itse ma, pöytäni ääressä
Yömyöhällä kun olin työssä,
Olan takaa ma olennon kammokkaan
Näin naamio kasvoilla yössä.

Salas jotain kummasti kiiluvaa
Hänen vaippansa vaiheella hihan,
Se kirveeltä, teloituskirveeltä
Mun näytti silmääni ihan.

Oli olento vanttera varreltaan,
Ja silmät kuin tähteä kaksi;
Ei koskaan työtäni häirinnyt,
Jäi tyynnä vain taemmaksi.

Jo vuosia kumppani kumma tuo
Näkyvist' oli ollut poissa,
Kun äkisti Kölnissä tapasin taas
Hänet yönä kuutamoissa.

Ma miettien katuja mitatessain
Hänen keksin takana käyvän,
Kuin varjoni ois, ja kun pysähdän
Näen hänenkin pysähtäyvän.

Hän pysähti, kuin mit' ois odottanut,
Kävi taas, kun käydä ma aloin,
Noin tuomiokirkon torille
Oli tultu me jalka jaloin.

[1] Aug. Heinr. Hoffmann (tav. nimitetty Hoffmann von Fallersleben, 1798—1874), runoilija sekä kielen- ja kirjallisuudentutkija, oli syksyllä 1841 julkaissut toisen osan runokokoelmaansa »Unpolitische Lieder» (Epävaltiollisia lauluja); runojen vapaa- ja edistysmielinen suunta aiheutti Hoffmannin eroittamisen professorinvirasta Breslausta sekä hänen karkoittamisensa useista kaupungeista.

[2] J. Georg K. Harrys (1780—1838), sanomalehtikirjailija ja runoilija, joka paljon matkusteli.

Sit'en sietänyt enää. Ma käännähdin
Ja sanoin: »Tee tili, mi sulla
Jok' askel noin läpi aution yön
On tarvis takana tulla?

»Sun aina tapaan, kun laineihin
Saa maailmantunteet laajat
Mun poveni, kun läpi aivojen
Lyö hengen valtavat vaajat.

»Sa minuun jäykästi tuijotat noin —
Tee tili: Sa mitä salaat,
Joka vilkkuu ja välkkyy sun viitastas?
Ken olet ja mitä halaat?»

Vaan toinen kuivasti vastaa vain,
Vähän laiskastikin: »Älä mua
Pois manaa, ma pyydän, ja joutavaa
Sun noin nyt on juhlistua!

»Ole aave en aikojen menneiden,
En haudasta astunut peikko,
Ja retoriikast' en pidä, mun on
Hyvin filosofiakin heikko.

»Olen käytännön luonne ma, vaitelias
Ja verkkainen aina. Vaan tiedä:
Mit' olet sa miettinyt mielessäs,
Sen tahdon ma perille viedä.

»Ja vuodet jos menköön, ma työtä teen
Yhä väsymättömin voimin,
Kunis todellisuutena aattees nään;
Sa tuumit, ja ma, ma toimin.

»Sa tuomari olet, ma pyöveli,
Joka täytän tuomios määrät,
Kuin tulee orjan tottelevan,
Ne oikeat lie tai väärät.

»Kävi Roomassa liktori kirveineen
Ain' edellä konsulin ennen.
Niin sunkin, mut takana tappara käy
Nyt itses edellä mennen.

»Ma olen sun liktoris, alati
Sua seuraan, liepeessä vaatteen
Teloituskirves, mi valmis on —
Teko olen ma aivojes aatteen.»

XI luku.

Siis Teutoburgin on metsä [1] tää,
Josta Tacitus tarinoipi,
Tää siis on se klassillinen suo,
Johon tarttui Varuksen koipi.

Jalo Hermann, kheruskein ruhtinas
Häviöön hänet tässä lääsi;
Tässä ravassa Saksan kansallisuus
Se voiton päälle pääsi.

Jos Hermann vaalevin heimoineen
Ois tässä tappion saanut,
Me roomalaisia oltais nyt,
Ois Saksan vapaus laannut.

Tavat Rooman täällä nyt vallitseis,
Ja Rooman kieli se soisi;
Vestaaleja Münchenissäkin ois,
Qviriittejä schwabit oisi.

Nyt Hengstenberg [2] olis haruspex
Ja sonnein suolia urkkis.

[1] Teutoburgin metsäpaikka, jossa germanilainen Hermann löi roomalaisen sotapäällikön Varuksen v. 9 j. Kr.

[2] Ernst Wilhelm Hengstenberg (1802—69), ankarasti oikeaoppinen luterilainen teologi, Berlinin professori, jolla oli suuri vaikutus Preussin kirkolliseen elämään.

Neander, [1] neuvokas auguuri,
Se lintuin kulkua kurkkis.

Birch-Pfeiffer [2] tärpättiä jois
Kuin muinen naiset Rooman, —
(Uriinille kuuluu se antaneen
Niin erinomaisen arooman).

Ei lumppusaksa nyt Raumer [3] ois,
Vaan roomalainen Lumpacius,
Ja riimittä laulais Freiligrath [4]
Kuin muinen Flaccus Horatius.

Isä Jahn [5] tuo ruokoton kerjuri,
Ois nimeltä Grobianus.
Puhuis Massmann [6], mehercule! latinaa,
Tuo Marcus Tullius Massmanus!

Jalopeurain, hyenain, shakaalein
Kera ottelis totuuden tulkit
Areenall', ei pikku lehdissä
Tulis kintuille penikka-nulkit.

Yksi Nero, ei kolmea tusinaa
Maanisää meill' olis tuhmaa.
Me valtimot avaten näytettäis
Orjuuden vahdeille uhmaa.

Ois Schelling maar koko Seneca,
Kun kohtais moinen fatum.
Corneliuksemme [7] kuulla sais:
»Non pictum est, qvod c... tum!» —

Vaan onneksi Varuksen legiot
Löi Hermann taistelollaan,
Pois roomalaiset ne tungettiin,
Ja me saksalaisia ollaan!

Meillä Saksan mieli ja kieli on,
Kuin ollut on iät päivät;
Nimi aasin on aasi, ei asinus,
Ja schwabit schwabeiksi jäivät.

On Raumer lumppusaksa vaan —
Saa kotkanmerkin viimein.
Ei ole Horatius Freiligrath, —
Vain laatii lauluja riimein.

Puhu onneks ei Massmann latinaa,
Birch-Pfeiffer vain draamoja valaa,

[1] Joh. Aug. Wilh. Neander (1789—1850) oli niinikään teologian professori Berlinissä, mutta edusti, päinvastoin kuin Hengstenberg, välittävää suuntaa.

[2] Charlotte Birch-Pfeiffer (1800—1868), näyttelijätär ja draamallinen kirjailija.

[3] Friedr. Ludw. Georg v. Raumer (1781—1873) kuuluisa historian kirjoittaja, jota Heine syytti Preussin hallituksen mielistelystä.

[4] Saksalainen runoilija Ferd. Freiligrath (1810—1870 osoittaa runoudessaan usein liiallista koreilua ja kielitaituruutta.

[5] Friedr. Ludw. Jahn (1778—1852), tunnettu »Turnvater»in nimellä, oli suuri saksalaisuuden harrastaja, joka etenkin voimistelulla tahtoi kohottaa kansansa fyysillistä ja siveellistä voimaa. »Kerjurin» nimi tarkoittanee sitä keräystä, joka pantiin toimeen Jahnin hyväksi, kun tulipalo 1838 hävitti hänen kotinsa.

[6] Hans Ferd. Massmann (1797—1874), muinaissaksalaisen filologian professori, saksalaisuuden harrastaja; tunnettu muuten saksalaisen voimistelun edistäjänä.

[7] Peter v. Cornelius (1783—1867) saksalainen historianmaalaaja, jonka luomia ovat m. m. Münchenin glyptoteekin freskot.

Tärpättiä inhaa särpi ei
Kuin Rooman naikkoset salaa.

Oi Hermann, se on sun ansios!
Siks sulle patsas suuri
Detmoldiin tehdään, kuin kohtuus on;
Panin itse listaan juuri.

XII luku.

Läpi öisen metsän vaunumme
Meni, nytki — yht'äkkiä rysäys,
Ja pyörä irti. Ei erittäin
Maar ollut hauska se pysäys.

Alas astui ajaja laudaltaan
Avun hakuun kylästä kiirein.
Ma yksin jäin, mua metsä saars
Sydänöinen ulvovin piirein.

Sudet nälistyneillä äänillään
Ne ulvoi viiltävin vimmoin.
Kuin kynttilät yössä tuikkivat
Nuo silmät kiiluvin kimmoin.

Kai oli kuullut mun tulostain
Tuo metsän karvainen kansa,
Ja kunniakseni tulitti tien
Ja kaiutti kuorojansa.

Mulle kunniavastaanotto, sen nään,
Noin suodaan silmillä, suilla!
Otin asennon heti ja vastaamaan
Kävin liikkeillä liikutetuilla:

»Sudet, veljet! Onnekas hetki tää,
Joka jaloon seuraanne toi mun,
Niin sydämmellinen ulvonta
Missä tervehdykseksi soi mun.

»Oi, mittaamaton on tunne tuo,
Minkä mielelleni se antaa;
Tään hetken ihanan iäti
Ma tahdon muistossa kantaa.

»Teitä luottamuksesta kiittää saan,
Jota minulle olette suoneet
Ja koetuksissa näkyviin
Ain' uskollisesti tuoneet.

»Sudet, veljet! Te minuun luotitte,
Ette käyneet kurjien paulaan,
Muka ett' olin koiraksi kääntynyt
Ja ottanut renkaan kaulaan.

»Pian luopio muka ett' ilmestyis
Hovineuvosna lammaslaumaan —
Alapuoll' oli arvoni astuakin
Mun moisista puhdistaumaan.

»Jos lampaanturkin ma toisinaan
Vedin päälleni pahaan säähän,
Mun haaveilla onnea lammasten
Toki tullut ei ikinä päähän.

»En ole lammas, en koira, en
Hovineuvos, en silli mikään —
Olen susi ma, susinen sydän mull' on
Ja ikenet niinikään.

»Olen susi ja sutten keralla
Ain' ulvon ma — teit' en heitä.
Niin, itseänne kun autatte,
Niin luojakin auttaa teitä!»

Tuo oli se puhe ponteva,
Min siinä ma suustani suin.
»Sanansaattajassa»[1] ma jälkeenpäin
Sen typisteltynä luin.

---

[1] »Allgemeine Zeitung»issa, jonka toimittajana oli Heinen ystävä toht. Gustav Kolb.

Kirjallisuutta.

Kertomuksia ja kuvauksia.

JUHANI AHO, *Lastuja*. Neljäs kokoelma. Porvoossa 1899, Werner Söderström. 250 siv. 8:o. Hinta 3: 75; sid. koruk. 5: 25.

„Lastujen" veistäminen on tavallaan muuttunut Juhani Ahon kirjalliseksi erikoisalaksi. Neljä — tai oikeastaan kuusi kokoelmaa lastuja vuosikymmenisen kuluessa — onhan siinä jo kerrakseen. Yhden suuren pääteoksen (Panun) sekä pari kolme pienempää on hän samalla ajalla veistänyt — ihmekö siis, jos lastuja on sitä enemmän sinkoellut hänen kirveestään suuren veistotyönsä ohella.

Ahon ensimäistä lastukokoelmaa (vuodelta 1891) kannattivat ankean ajan synnyttämät isänmaalliset tunnelmat, toisessa (v. 1892) ihailimme mestarillisesti piirrettyjä yksityis- ja luonnekuvia ja kolmannessa (v. 1896) etusijassa luonnontunnelmia, jotka varsinkin metsätunnelmien muodossa pyrkivät esille jo edellisissäkin kokoelmissa. Viime aikojen synnyttämiä isänmaallisia lastuja Aho ei ole yhdistänyt muiden lastujensa joukkoon, vaan antanut ne ulos „Katajaisen kansani" nimellä kahtena kokoelmana. Siksipä Ahon viime jouluksi ilmestynyt neljäs kokoelma lastuja eroo isosti esim. ensimäisestä, vaikka on syntynyt samanlaisten ja vielä raskaampien mielialojen vallitessa.

Mielialojen, tunnelmien runoilijaksi ovat jo edelliset lastukokoelmat Ahon osoittaneet. Hienolla aistilla, tarkalla huomiokyvyllä, avoimella tunteella ja mestarillisen hiotulla kielellä hän niissä loihti eteemme eläviä tunnelmakuvia, joihin hänen herkkä, vastaanottava mielensä oli saanut vaikutelmia ulkoapäin. Varsinkin hänen metsätunnelmansa, maalaiselämän kuvauksensa ja eläinpsykologiset havaintonsa olivat erinomaisia.

Ahon viimeinen lastukokoelma on kuin varta vasten tunnelmille pyhitetty. Ensimäisenä, tavallaan kokoelman mottona, siinä onkin „Tunnelmani“ niminen lastu, ihana, herkänhienoa tunnelmaa värähtelevä suorasanainen runo, jolle runopukuisessa runoudessamme tuskin on monta vertaista. Tunnelmarikasta alkua seuraa sitten joukko ihania tunnelmarunoja, luonnon aartehistosta poimittuja helmiä. Metsä viehätyksineen se nytkin on Aholla taustana ja aiheena ensimäisen ryhmän lastuille, joista sekä muodon että sisällyksen puolesta „Takalisto“ on mielestäni taiteellisesti etevin. Se on oivallinen, kirkasta runollisuutta tuoksuva metsätunnelmain runoelma, jonka taidokkaihin kehyksiin on sovitettu koko maailma viehättäviä pikkutunnelmia. On melkein ihmeteltävää, millä hienolla aistilla kirjailija tai pikemmin runoilija on verrattain arkipäiväisistä asioista muovaillut vienointa runollisuutta säteileviä pikkukuvia juurikuin mosaikkia. Sellaisia ovat siinä riihi, jonka ohitse hänen tiensä käy metsään, vanha veräjä, joka vie haasta niittyyn, ränstynyt heinälato — niityn salaisuus, metsä niityn takana, metsälampi ja lehto. Kaikkien niiden ympärille on runoilija kepein käsin kutonut vienon, tunnelmallisen kunniakehän, joka loistaa kuin gloria madonnan kutreilla. Hieno ja idyllimäinen on myös „Metsäpolku“, joka elollistettuna luikertelee peltojen ohi, kankaiden halki, vaarojen ja notkojen yli herättäen kussakin kohdin erilaisia tunnelmia.

Aho ei oikeastaan maalaile luontoa sanojensa avulla, hän antaa sen astua elävänä eteemme tunnelmien valossa, ja siinäpä onkin mielestäni hänen vahva puolensa. Hänen sellaiset lastunsa ovat epäilemättä runoutemme puhtaimpia helmiä ja kyllin todistavat, ettei runon ollakseen todellista runoa suinkaan tarvitse pukeutua säkeihin ja loppusointuihin. Harras toivoni olisikin, ettei Aho koskaan yrittäisikään veistellä runomuotoisia lastuja, sillä silloin hän iskee runokirveensä kiveen — siitä oli kyllä viime kesäiseen laulujuhlaan veistetty runolastu täysin selvä todistus. „Ne sutor ultra crepidam!“ toteutuu tässäkin.

Yleisesti katsoen moisella luonnontunnelmien veistännällä samoinkuin allegorisilla lastuilla on heikotkin puolensa tarjona. En voi salata, että useamman sellaisen lastun lukeminen perättäin tuntuu hieman väsyttävältä. Vaikkakin kirjoittajalla olisi vallassaan mitä herkin mieli, tarkin silmä ja mestarillisin lausekeino, niin on hänen melkein mahdotonta aina välttää jonkinlaista raskauttavaa yksitoikkoisuutta, kun sama asia tai tunnelma yhä palajaa, joskin uusin vivahduksin. Se se tekee Ahonkin lastut — varsinkin juuri metsätunnelmat ja isänmaalliset allegoriat — jotenkin samankaavaisiksi. Pari kolme kappaletta luettuaan tarttuu lukijaan juurikuin pieni esimaku seuraavistakin, ja tuo pohjasäveleltään sama tunnelma väikkyy lukijan näkemyksessä kuin usvainen vaippa sen laskoksissa piilevien pikkutunnelmain yli. Tuntee hienoa

uupumusta kiertäessä tuon monipuolisen tunnelmalabyrintin satoja pikku mutkia ja sokkeloita — voipa välähtää mieleen ajatus, että eiköhän sittenkin tuo kaikki ole tavallaan vain taidokasta sanahelinää — missä lienee se korkea ja mahtava tunnelma, joka suuruutensa ja lennokkaisuutensa tenhoisalla teholla sytyttää ja valtaa lukijan kokonansa. Johtuu mieleeni Heidenstamin „Karoliinit“, jotka tavallaan ovat lastuja nekin, mutta kuinka toisenlaisia! Niissä muutamat taiteelliset kynänvedot, luikertelematta pikkupolkuja, loihtivat eteemme kuvan ja tunnelman, joka saa lukijan todella haltioihinsa. Tosin vertaus Ahon ja Heidenstamin välillä isosti ontuu, sillä hehän ovat veistäneet lastunsa vallan erilaisista puista, mutta en voi sittenkään haihduttaa tunnetta siitä, että Ahon lastuissa hieman kaipaisimme jotakin voimakkaampaa, lennokkaampaa kuin mitä niissä on tarjolla. Hänen isänmaallisetkin lastunsa ovat enimmälti allegorioita — ja tuskinhan nykyolojamme muussa muodossa olisikaan mahdollista esittää — mutta siinäpä oikeastaan onkin niiden heikkous. Lukijan ajatus jakaantuu väkisinkin kahtaalle — sekä itse esitettyyn seikkaan että sen alla piilevään sivumerkitykseen — ja vaikutus jää puolinaiseksi. Vaan mikä estäisi Ahoa veistämästä sellaisia isänmaallisia lastuja — vaikkapa vanhoista puista — jotka vaikuttaisivat tunnelmansa välittömällä voimalla, kuten esim. juuri Heidenstamin lastut. Hänellä jos kellään kai siihen olisi parhaat edellytykset.

Olen hiukan joutunut harhateille itse asiasta. Ilmoitettavan kokoelman muut lastut ovat sisällykseltään vaihtelevia, muodoltaan samantyylisiä yksityis- ja luonnekuvia, tilapäätunnelmia, vertauskuvallisia ja eläinpsykologisia lastuja. Veisi pitkälle ruveta niistä kustakin erikseen puhumaan. Kaikille niille on yhteistä Ahon tarkka huomio- ja kuvaamiskyky sekä mestarillinen kielen käytäntö. Toiset ovat heikompia, hämärämpiä, toiset taas todellisia helmiä vertaistensa joukossa. Sellainen helmi on mielestäni esim. „Kun Matti pani tupakan“, missä proosallinen tupakoitseminen on runollisen pyhällä hohteella kirkastettu. Tarkka psykologinen huomiokuva on Wilhelmina Wäisänen, Helsingistä kotiseudulleen hienostuneena palaava palvelustyttö. Suomalaisluonteelle ominaisia eri piirteitä kuvailevat „Ainoa poika“, „Kannikka“, „Toisille“, „Kanna ristisi“ ja tavallaan myös „Tuomiokello“, jossa öisen kellon äänen vaikutus yksinkertaiseen mökineläjään on sattuvasti esitetty. Pienenä heikkoutena näissä samoin kuin useissa muissakin lastuissa pitäisin Ahon taipumusta pikkupiirteiden ja syrjäseikkojen liioitteluun, mihin kielen mestarillinen hallitseminen hänet joskus viehättää. Sentähden jokainen uusi nyanssi ei aina tunnu todelliselta ja luonnonmukaiselta, vaan tekee tahtomattaan hieman etsityn ja alleviivatun vaikutuksen. „Hyveen palkka“ — kertomus vanhasta ketusta — on hauska eläinpsykologinen kuvaus, tavallaan vastakohta „Ilkityölle“ edellisessä kokoel-

massa. „Korven kosto“ on salaperäisen jylhä erämaiden tunnelma, muita heikompia ja vähäpätöisempiä lastuja mainitsematta.

Yleensä kokoelma monin paikoin osoittaa Juhani Ahon kohonneen lastunveistotaitonsa huipulle varsinkin muodollisessa suhteessa. Sisällys ja yleissävy kenties kaipaisivat jo hiukan uusimista ja tuoreempia aineksia jaksaakseen edelleen vallita yleisön mielenkiintoa; sekin voi näet vihdoin turtua nauttiessaan ylenmäärin samantapaista kirjallistakin herkkua.

Merkittävä ilmiö kirjallisuudessamme on että Juhani Aho on saanut kokonaisen legionan jäljittelijöitä lastun veistännässä, perustanut tavallaan „lastukoulun“. Melkein joka päivä olemme sanomalehtiemme alakerroissa — silloin kun lehtiä oli runsaammin — kuvalehdissä, albumeissa ja kalentereissa nähneet tuollaisia pikku kynäelmiä, jotka kielessään ja tunnelmissaan muistuttavat suuresti Ahoa. Siellähän ovat Lauri Soinit, Emil Lassiset, Juhani Sjöströmit, Otto Tuomet, Saima Grönstrandit, Sarvelat, Kaarlo Hammarit ynnä monet muut mestarin askeleiden noudattajat. Mutta suuri on juopa kiinnitetty opetuslasten ja mestarin välille; tuskinpa moni heistä lienee vielä kelvollinen edes hänen kengännauhojaan päästämään. Useimmalla heistä ei ole likikään sitä muodon ja sisällyksen taiteellisen eheää sopusointua, joka on Aholle ominaista. Matkiessaan Ahoa stiilissä he tavallisesti horjahtavat mauttomuuksiin. Alkusointua, heliseviä sanoja, taidokkaita käänteitä ja keinotekoisia tunnevaikutelmia on kyllä viljalti, mutta ne ovat usein pelkkää aistitonta sanakorua vastakohtana Ahon tositaiteilijan aistilla valituille, muodon ja ajatuksen sulavasti sopeuttaville sanoille. Tosin Ahokin joskus ehkä liioittelee lausekeinossaan, mutta yleensä hän käyttää kieltä sopusuhtaisella taiteellisuudella ilmaisemaan tarkoitettuja tunnevaikutelmia. Häneltä on muilla suuremmilla ja varsinkin pienemmillä kynäniekoillamme vielä sangen paljon oppimista. Kuitenkaan heidän ei pitäisi opetellaita orjallisesti jäljittelemään juuri Ahon stiiliä, jolla on jo oma vakaantunut „ahomainen“ leimansa, mikä muiden käsissä helposti voi menettää makunsa ja nautittavaisuutensa.

K.

WLADIMIR KOROLENKO, *Sokea soittaja.* Etyydi. Suom. Samuli S. Helsingissä 1900, Otava. (Romaanisarja vihot 13—18). 202 siv. 8:o. Hinta 2: 75.

Tämä teos, uudistetussa asussaan, on epäilemättä runollisesti hienoimpia sielunelämän analyysejä, mitä milloinkaan on ilmestynyt venäläisessä kaunokirjallisuudessa. Niin paljon on siinä totisesti liikuttavaa tunnetta, että sitä lukiessa monta kertaa säälien tulee huoanneeksi kaik-

kien niiden ihmislasten kohtaloa, jotka jo syntymässään ovat saaneet jonkun poistamattoman kärsimyksen elämässään kannettavaksi, ja johon vaillinaisuuteen Jumalan eheäksi tarkoittamassa luonnossa he itse eivät ole vikapäät. Kysymys „miksi? missä on sovitus?“ herää välittömästi myötätuntoisen lukijan sydämessä tällaista elämänkertomusta kuullessa, ja se soi surunvoittoisesti hänen sisässään loppuun asti, eikä hän siihen täydellisesti lohduttavaa vastausta koskaan ole löytävä.

Että lapsi, jolta kokonaan puuttuu näköaistin jumalainen lahja, syntyy maailmaan ja on velvollinen näkevien veljiensä mukana taistelemaan samaa elämäntaistelua kuin nämätkin; se ei suinkaan ole mikään ennenkuulematon eikä harvinainen ilmiö siinä niin usein henkiruumiillisesti sopusoinnuttomassa laumassa, jonka viallisesta verestä paljon surkeampiakin olentoja elämään syntyy — ikäänkuin huutaviksi todistuksiksi siitä, että luonnon pyhyys jollakin tavalla, joko tahallaan tai tietämättä, meissä ihmisissä on tullut rikotuksi. Mutta että tällaisessa sokeassa, josta venäläinen runoilija kertoo, mahdollisesti saattaa liikkua sisäinen tunnelma, syvä ja itsetietoinen tuska siitä että on jäänyt osattomaksi jostakin suuresta ja ihmeellisestä, mikä muille on annettu, — sitä emme me näkevänä syntyneet useimmiten havaitse emmekä sellaista sentähden ole taipuvaiset ehkä uskomaankaan.

Wladimir Korolenko meitä siihen koettaa uskottaa tunnetulla psykologisella taidollaan paljastaessaan nähtäväksemme sokean olennon hiljaisen, maailmalta salatun sielunelämän.

Tässä on puhe vain säätyläisverestä siinneestä ja sivistyksen vaikutuksia imeneestä sokeasta, jollaisessa henkinen tunnepuoli luonnollisesti on paljon kehittyneempi ja herkistyneempi kuin sellaisessa, joka on syntynyt vähänviljellystä suvusta, missä kultuuri-ihmisen tuhannet tuskat ja tunnelmat ovat verrattain vieraat tai kokonaan tuntemattomat ja kärsimykset tykkänään toisenlaisia. Sentähden Wladimir Korolenko, joka teoksessaan vertauksen vuoksi on koskettanut talonpoikaistenkin sokeain tilaa, panee sankarinsa suuhun nämät sanat: „Jos minä olisin pelkkä kerjäläinen, niin vähemmin onneton olisin“. Sillä selväähän on, että kuta vähemmin ihminen on henkisesti valveutunut omaa tilaansa tajuamaan, sitä kepeämpi hänen on kantaa kohtalon painoa.

Jos tekniikan kannalta katselemme sisällystä Wladimir Korolenkon „Sokeassa soittajassa“, ihmetyttää meitä etupäässä se, kuinka vähän romanttista jännitystä tekijä siinä on käyttänyt ja kuinka mieltäkiinnittäväksi kertomus kuitenkin on muodostunut. Aivan kuin tahallaan on hän pyyhkäissyt mielikuvituksestaan pois kaikki ne tärisyttävät vastakohdat ja seikkailut, joita tälläinen kiitollinen aihe epäilemättä olisi hänelle tarjonnut ja joita romaaneihin tottunut lukija ikäänkuin odottaa, varsinkin seuratessaan rakkaussuhteiden ensi askeleita sokean Peetin ja

tuon muita miehiä vielä tuntemattoman, kauniin Eveliinan välillä. Mutta niitä seikkailuja tai tärisyttäviä tapahtumia ei ensinkään tule, vaan toiminta jatkuu loppuun asti yksinkertaisesti, rakkaussuhteet suoriutuvat ilman mitään traagillisuutta, rauhallisesti ja onnellisesti. Kaikesta tästä huomaa että sisällys oikeastaan ei ole etsittyä ja kuviteltua, vaan että se nähtävästi perustuu johonkin elettyyn perhe-elämään, jota tekijä on ollut tilaisuudessa omin silmin ja korvin näkemään ja kuulemaan.

Taiteellinen mielikuvitus on päästetty lentoonsa ainoastaan sokeana syntyneen sisäisessä kehittämisessä, ja tässäpä juuri on koko kertomuksen tenho ja voima, tuo runollinen sulo, joka hivelee lukijan sielua niinkuin ruusujen tuoksu ja hienosti helähtelevä soitanto keväisenä kuutamoiltana. Sillä se on stiili, mestarillinen musikaalinen muoto, jolla Wladimir Korolenko koroittaa ja jalostaa sieluopillisia tutkistelmiaan — niinkuin hän ennen verrattomalla taidolla on tehnyt suomeksikin tunnetussa siperialaiskertomuksessaan „Makarin uni“.

Tahdon siteerata tähän näytteeksi muutamia kohtia mahtavasta kevätpäivän kuvauksesta, jossa parivuotias sokea lapsi ensi kertaa ottaa vastaan luonnon valtavan vaikutuksen kulkien äitinsä taluttamana tulvillaan vyöryävän joen törmälle istumaan:

»Luonto levittelihe ympärillä kuni avara temppeli, juhla-asuinen. Mutta sokealle se oli pelkkää saavuttamatonta pimeyttä. Se pauhasi ja liikehti hänen ympärillään niin oudosti, se kuherteli ja soi, pyrkien hänen luokseen ja kaikilta haaroin koskettaen hänen sieluaan tuhansilla kummallisilla vaikuttimilla, joita hän ei vielä milloinkaan ollut tuntenut. Ja silloin sykähti lapsen sydän niin kirpeän kipeästi — — — hän oli vaistomaisesti käännellyt valottomia silmiänsä aurinkoa kohti, ikäänkuin tuntien sen keskipisteen, jota kohden kaikki pyrkii. Hänelle ei ollut olemassa tuota kuulakkaa kaukaisuutta, ei sinistä taivaankupua, ei avaraa näköpiiriä. Hän tunsi vain, kuinka joku aine hyväilee hänen poskeansa ja kajoaa siihen niin hennosti ja lämmittävästi. Ja sitten tulee jotain penseätä ja kevyttä, vaikk'ei niin kevyttä kuin edellinen, ja pyyhkäisee pois hänen kasvoiltaan tuon hempeän sulon, ja silloin kulkee viileyden väre hänen lävitsensä.»

Siinä samassa on myös psykofyysillisesti erinomaisesti kuvattu luonnon eri äänien vaikutus sokeaan lapseen, joka kuuloelimillä, näköaistin puutteessa, on pakoitettu ottamaan vastaan enimmät aistimuksensa; mutta tämän siteeraaminen jääköön tilan puutteessa sikseen.

Monta muuta runollisesti viehättävää paikkaa tapaamme „Sokean soittajan“ sointuisilla sivuilla. Lieneekö monikaan osannut luoda esimerkiksi seuraavanlaista klassillista idylliä niin proosallisesta paikasta kuin maalaistallista:

»Tallin ominaiseen hajuun sekaantui heinän suloinen tuoksu ja rahkeitten räikeä lemu. Hevoset purra narskuttelivat hiljalleen, kahisuttaen häkistä tempomiaan heiniä. Soittajan pysähdellessä hengähtämään, kuului talliin selvästi viheriäisten pyökkien humina puutarhasta. Peeti istui, kuni lumottuna, ja kuunteli.»

Kertomukset Jaakkima tallirengin ukrainelaisesta pajupillistä sekä muinaisaikaisesta kasakkalaulusta ovat sellaiset, että ikäänkuin tuntee sielussaan sympatiaa vierastakin kansallisuusylpeyttä kohtaan. —

Kuten ennenkin on Samuli S:n suomennos erinomaisen sointuvakielistä ja täyteläistä ja vastaa se varmaankin useimmissa kohdin alkuteoksen kaikkia kauneuksia ehkäpä paikoin suomalaisena on sitä soreampaakin.

„Sokeaa soittajaa“ sopii suuresti suositella kaikkien „näkevien soittajain“ luettavaksi, ja kelle tahansa, joka ihmistuntemusta ja luonnonrunoutta harrastaa, on se huomattava ja hieno kirja, jolla kieltämättä on pysyväinen arvonsa.

I. C.

Lyyrillistä runoutta.

ANTTI RYTKÖNEN, *Lauluja*. Helsingissä 1900. Jakaa: Vihtori Alava. 108 siv. 8:o. Hinta 2: 25.

On tosiaan sangen ilahuttavaa, että nuoren suomalaisen kirjallisuutemme alalla niin runsain määrin yhä ilmestyy uusia laulajavoimia. Tuntuu niinkuin olisi meillä nyt kesän alku; kaikkialla kuulee lintujen laulua. Puiden latvoissa istuu niitä laumoittain viserrellen ilmoille sydämensä pohjasta, jokainen kykynsä mukaan, mikä kirkkaammalla, suloisemmalla, mikä taas heikommalla äänellä. Lämpöä, päivänpaistetta he laulavat ihmisten sydämiin, jotta emme jäätyisi todellisen elämän kylmistä viimoista, emmekä unohtaisi, että

»Pilvet raskaat, pilvet tummat
vielä kerran halkeaa.
Suomen, valon morsion
päivä silloin kirkas on.»

Mutta satakieliähän meillä aniharvoin on kuultu, eikä leivosiakaan liiaksi. Luonnollista on, että muiden laulusta innostuneena pyrkii heidän joukkoonsa moni, joka ei ensinkään kuulu siihen sukuun, eikä kykene saamaan esille paljon muuta kuin soraääniä. Heidän laulunsa on tekemällä tehty, suurella vaivalla ovat he vihdoin saaneet säkeen toisen

jälkeen valmiiksi muovaelluksi. Mutta heidän olisi pitänyt ajatella vähän, mitä kärsivällisyyttä he vaativat kuulijoiltaan, ja että heidän työnsä on enemmän vahingoksi kuin eduksi suomalaiselle laululle. Laulakoot itsekseen omiksi huvikseen vaikka päivät pitkään, jos se heitä tyydyttää, mutta säästäkööt muita sitä kuulemasta.

Olen käyttänyt tilaisuutta saadakseni tämän sanotuksi, koska mielestäni siitä ei kyllin ole huomautettu tahi ainakaan asianomaiset eivät ole sitä kyllin huomanneet, enkä suinkaan sentähden, että nyt ilmoitettava lauluvihkonen millään lailla antaisi siihen erityisesti aihetta. Päinvastoin tahdon heti tunnustaa, että suurella mieltymyksellä olen siihen tutustunut. Tapaamme siinä lämminsydämisen, herkän ja vaatimattoman runoilijaluonteen, joka hienosti pienoistunnelmissaan purkaa enimmäkseen surulliset kokemuksensa tavalla, mikä tekee todellisen vaikutuksen lukijaan. Iloiset ja humoristiset runot taas, joita sitä paitsi on vain pari kappaletta, eivät ole varsin onnistuneet. Runoilija on nähtävästi liian subjektivinen voidaksensa välittömyydestään kohota varsinaiseen humoriin. Näyttää siltä kuin joku erityinen, surullinen tapahtuma olisi saattanut hänen runosuonensa pulppuamaan. Ajattelen tässä varsinkin runoja „Muistojen mailta“, „Tyhjä sija“, „Niin syvästi särki se äidin mieltä“ ja „Turhaan“. Elämän pettymykset, synkät puolet ovat useimmissa muissakin kuvauksen etusijassa. Että runoilijalla on voimaa suuressakin määrässä, enemmän kuin muut runot ehkä antavat aavistaa, todistaa tuo kaunis laulu „Myrsky-yönä“, jossa läpeensä on intohimoa ja voimaa ja joka muotonsakin puolesta on taiteellisesti onnistunein. Varsin syvän vaikutuksen tekee myös kokoelman ensimäinen runo „Syvänteet“. Muista tahtoisin erittäin huomauttaa runoista „Oli metsä vihreä“, „Syystunnelma“, „Turhaan“ ja „Leppäkerttu ja tuomenterttu“, joissa kaikissa vieno, lyyrillinen runohenki ja todelliset, teeskentelemättömät tunteet herättävät lukijassa vastakaikua. Varsin huomattavat ovat kansanlaulua lähentyvät runot, joista paraimpana mainittakoon „Kesää odottaissa“. Ihmishengen jaloa pyrkimystä ja syvää kaipausta ilmaisee viimeinen, voimakas runo „Tahdon ikitulta“, josta tähän painettakoon muutama stroofi:

Taivas! elä mulle
anna kiiltokultaa;
paljon, paljon enempi
tahdon, taivas, sulta.

Tahdon, taivas, sulta
vaadin valkeoita,
innon ikitulta,
tulta, salamoita.

Niillä isken yöhön,
mik'ei kestä, särjen,
vasten valtaa väärää
käännän nuoles kärjen.

Halpa lahjas oisi
kunnia ja kulta —
Tahdon, taivas, sulta
tahdon ikitulta.

Tämä kokoelma „lauluja", joka on Antti Rytkösen kirjallinen esikoinen, antaa aihetta toivoa hyvää jatkoa.

A. H. B.

Historiallista kirjallisuutta.

Ennakkoilmoitus.

O. HANNIKAINEN, *XIX vuosisata sanoin ja kuvin.* Valtiollinen ja sivistys-historia. Kuopiossa 1900, Otava. Tähän asti ilmestynyt 2 vihkoa, 40 siv. 4:o. Vihon hinta —: 65.

Ilahduttavana meidän kansamme henkistä edistystä ja samalla sen tulevaisuuttakin todistavana ilmiönä voi pitää sitä nopeaa kasvamista ja kehittymistä, joka meidän aikanamme on huomattava suomenkielisen kirjallisuuden alalla. Tämä kirjallisuus, josta J. V. Snellman kolmattakymmentä vuotta sitten saattoi sanoa, että se „vielä liikkuu niinkuin arkin kyyhkynen pohjattoman meren aaltojen yli odottaen, että vedet laskeusit, että mannermaa nousisi näkyviin, ja että Jumalan auringon säteet myös tälläkin mannermaalla kasvattais vakavan toivon lehtiä", ei ole enää näitä „toivon lehtiä" vailla. Se on viime aikoina sekä alkuperäisten että käännettyjen teosten kautta karttunut siihen määrään, että jos samaa kehitystä saa jatkua, se aika ei enää ole kaukana, jolloin suomenkielinen lukijakunta omakielisestä kirjallisuudesta voi saada henkistä ravintoa milt'ei tiedon kaikilta aloilta. Suomen kielellä tarjottu luettava ei enää meidän aikanamme rajoitu sellaisiin teoksiin, jotka ovat aiotut tyydyttämään yksinomaan rahvaan lukuhalua. Semmoiset kirjallisuuden tuotteet, kuin J. V. Snellmanin kootut teokset ja hänen „Elämänsä", „Sukukirja Suomen aatelittomia sukuja", „Yleinen kirjallisuuden historia", jotka muita mainitsematta paraikaa ilmestyvät, kolme viimeksi mainittua kustannusosakeyhtiö Otavan toimesta, ovat sekä muodon että sisällyksen puolesta sitä laatua, että ne kelpaavat mihinkä kirjastoon tahansa.

Täydellä oikeudella vaatii tässä ryhmässä sijan myös loistoteos, jonka nimi luetaan näiden rivien yläpuolella ja jonka t:ri O. HANNIKAISEN

toimittamana kustannusosakeyhtiö Otava on hiljakkoin ilmoittanut tilattavaksi. Se on suunniteltu ilmestyväksi 45:ssä kolmen painoarkin kokoisessa vihossa. Jo yksin laajuutensa puolesta tulee tämä teos olemaan huomattavimpia ilmiöitä suomenkielisessä kirjallisuudessa. Vielä enemmän tekevät sen kuitenkin semmoiseksi kaikin puolin arvokas sisällys sekä se huolellisuus ja taito, jolla sekä toimittaja että kustantaja ovat tehtäväänsä käyneet käsiksi. Siitä ovat takeena, lukuunottamatta tilausilmoituksessa mainittua koko julkaisun suunnitelmaa, ne kaksi vihkoa, jotka tähän saakka ovat ilmestyneet. Teos tulee nimittäin, paitse valtiollisesta historiasta, erityisesti tekemään selkoa meidän aikamme henkisen ja aineellisen elämän moninaisista ilmiöistä ja siten käsittelemään kehityksen kaikenpuolista kulkua päättyvän vuosisadan aikana. Esityksen arvoa ja selvyyttä lisäävät suuressa määrässä monilukuiset valtiollisia tapauksia, henkilöitä ja sivistysseikkoja valaisevat kuvat, jotka, mikäli voidaan teoksen alkuosasta päättää, ovat erittäin hyvin onnistuneita.

Päättyvä vuosisata kansallisuusaatteineen, kaikilla aloilla huomattavine vapaus- ja sivistyspyrintöineen, suurensuuntaisine keksintöineen ja teollisuuslaitoksineen muodostaa kieltämättä mitä tärkeimmän ajanjakson inhimillisen kehityksen kulussa. Sen tunteminen on välttämätön kaikille, jotka tahtovat ajan ilmiöitä omassa maassa ja sen ulkopuolella käsittää. Vuosisadan kehitystä käsittelevän teoksen toimittaminen suomenkielistäkin lukijakuntaa varten on senvuoksi kipeän tarpeen tyydyttämistä, sitä enemmän kun viimeaikaiset historiallisen elämän ilmiöt osaksi kirjallisuudenkin puutteen takia epäilemättä ovat jääneet suurimmalle osalle tätä lukijakuntaa liian vaillinaisesti tunnetuiksi.

Olemme vakuutetut siitä, että tämä sisällykseltään arvokas ja muodoltaan loistavasti toimitettu julkaisu saa lukijakunnan puolelta osakseen runsasta kannatusta. Sen kustantaminen kysyy melkoisia rahallisia uhrauksia. Osoittakoon maamme suomenkielinen sivistynyt yleisö, ettei sen kannatukseen turhaan ole luotettu! Teos julaistaan, niinkuin jo sanoimme, vihoittain, ja kun vihon hinta on ainoastaan 65 p., käy teoksen hankkiminen vähempivaraisellekin mahdolliseksi. A. H. S.

M. G. SCHYBERGSON, *Mikael Speranski.* (Hyvää lukemista I). Suom. Eemil Forsgren. Helsinki 1900, Finsk tidskriftin kirjapaino-osakeyhtiö. 87 siv. 8:o. Hinta 1: 25.

Tämä vihkonen on epäilemättä „hyvää lukemista“ jo senkin tähden, että se toistaiseksi on ainoa yhtäjaksoinen esitys Mikael Speranskin meidänkin maalle niin ylen tärkeästä elämästä ja vaikutuksesta. Kirja on alkujaan ilmestynyt muutamien artikkelien muodossa, jotka prof. Schy-

bergson vv. 1894 ja 1895 julkaisi „Finsk tidskrift“issä. Semmoisena se luonnollisesti ei yleensä perustu itsenäisiin tutkimuksiin, vaan on laadittu parooni von Korffin tunnetun Speranski-elämäkerran mukaan. Mutta tekijä on kuitenkin ollut tilaisuudessa itse täydentämään lähdettänsä niissä paikoin, jotka koskevat Speranskin suhdetta meidän maahamme ja siis meille suomalaisille ovat tärkeimmät. Myöhemmin on joku kohta siinä suhteessa kentiesi jo käynyt selvemmäksikin, niin että me jo voimme nykyään käytettävänä olevan aineiston pohjalla kriitillisemminkin käsitellä tätä ainetta. Mutta pääasia ei siitä muutu: Speranskin vapaamielinen kanta ja suurenmoinen hyväntahtoisuus Suomea kohtaan, semmoisina kuin ne esiintyvät ilmoitettavanamme olevassa kirjasessa, pitävät edelleen paikkansa.

Suomennos on epäilemättä hyväksi arvosteltava: kieli on yleensä puhdasta ja sujuvaa. Sentähden arvostelija ei tahtoisikaan tehdä muistutuksia, ne kun saattavat tuntua saivarruksilta. Mutta kun hänellä varmaankin kaikkien suomen kielen ystäväin kanssa on se toivomus yhteinen, että meidän välttämättä tulee koettaa saada kielemme ja ainakin sen kirjallinen käyttö niin vakaantuneeksi, täsmälliseksi ja huolelliseksi kuin suinkin mahdollista, tahtoisi hän tässäkin huomauttaa muutamia seikkoja. Lauserakennukset ja sananmuodostukset, jotka vain väkivaltaa kielellemme tekemällä voi saada suomalaisiin sanoihin puetuiksi, pitäisi kai jättää kaikki pois, eikä siis enää käyttää *edesauttaa*-sanaa eikä esim. sanoa: „Näitten perusteitten vahvistetuksi tultua“, eikä: „hän muutti Speranskin luo hänen *auttajanaan* ja juoksevain asiain *sihteerinä* (pro: auttajaksi ja sihteeriksi). Yhtä vähän pitäisi sanoa: „Poika osotti jo aikaiseen lahjoja, jotka sitten korottaisivat häntä (mieluummin: hänet) paljoa ylemmäksi“ — —. — Eiköhän olisi eduksi, jos me suomalaisetkin tekisimme eron niiden käsitteiden välillä, joita esim. ruotsalainen nimittää sanoilla „ministär“ ja „ministerium“. Ainoastaan edellistä pitäisi silloin sanoa ministeristöksi, kun taas jälkimäinen olisi ministerio. Niinikään olisi kaiketi „kaunopuheisuus“-sana enemmän käsitettä vastaava kuin aikaisemmin yleinen „kaunopuheliaisuus“. — Vastoin jo vakaantunutta ja epäilemättä oikeata käytäntöä on sanoa: perintöruhtinaa*lle* Aleksanterille. — *Perussääntö*-sanan käyttämiselle ruotsalaisen „(stats)författning“in vastineena voi tosin tuoda esiin virallisia tukia. Mutta sana on huono, siitä ei pääse mihinkään, ja koko sen käyttäminen on luullakseni saanut alkunsa seikoista, joista meidän ei ole syytä huolia mitään. Monta vertaa parempi on valtiomuoto taikka (joskus) hallitusmuoto. — Jokapäiväisiä sanoja, ainakaan sellaisia kuin „tepsivä“, ei toki mistään nimestä pidä suotta syyttä asettaa paikkaan, jossa semmoinen sana kuin „tehokas“ on paljoa parempi (Speranskin reformeista puhuttaessa).

E. N-s.

Tietoja eri aloilta.

Saksalaistuttamiskiihko Preussissa.

Preussin puolalaisia Posenissa ja Länsi-Preussissa on jo muutaman vuosikymmenen kuluessa tahdottu saksalaistuttaa. Nyt on kiihko mennyt niin pitkälle, että viranomaiset mainituissa maakunnissa sakon ja vankeuden uhalla ovat kieltäneet maksuttoman yksityisopetuksenkin puolan kielessä. Mutta koska Preussin laeissa ei ole mitään pykälää, joka rajoittaisi tai kieltäisi yksityisen maksuttoman opetuksen, niin muutamat uljaat naiset päättivät mieluummin maksaa sakkoja tai mennä vankeuteen kuin totella moista laitonta poliisikieltoa. Eikä kulunutkaan kauan, ennenkuin ensimäinen uhri oli vietävä äidinkielen rakkauden alttarille. Lokakuun 10—15 päivinä hiljainen ja väsymätön posenilainen opettajatar Janina Omańkowska sai istua vankeudessa kansanvalistustyöstään. Tapaus on siksi kuvaava aikamme taantumispolitikalle, että emme malta olla siitä — »Slovanský Přehled«-nimisen aikakauskirjan mukaan (lokakuun n:o 1900) — tarkemmin kertomatta.

Kun poliisipresidentti Posenin maakuntahallituksen nimessä kielsi rangaistuksen uhalla opettamasta puolalaisia lapsia lukemaan ja kirjoittamaan heidän äidinkielellään, ei hän voinut viitata mihinkään lakiin, jonka perustuksella hän sen teki. Neiti Omańkowska sai erityisesti vielä tällaisen kiellon, mutta hän vetosi kiellosta Posenin maakunnan presidentinvirastoon. Siitä huolimatta ja vastoin Preussin hallintosäännön selvää pykälää poliisipresidentti tuomitsi neiti Omańkowskan 200 markan sakkoihin ja, kun hänellä ei ollut varoja suorittaa niitä, vangitutti hänet. Tämä tapahtui vain sillä perustuksella, että neiti Omańkowska valituskirjoituksessaan oli lausunut, että hän tulee yhä opettamaan puolalaisia lapsia, kunnes hänen valituksensa on käynyt läpi kaikkien Preussin oikeusasteiden.

Vankilan ovella vartija lohdutti häntä sanoen: »Ei täällä niinkään paha tule ollaksenne; pääasia on, että olette tullut näiden seinien sisälle ja että levottomuus on mennyt ohi«. Olostaan vankilassa neiti Omańkowska eräässä sikäläisessä lehdessä kertoo m. m. seuraavaa:

»Yhä uudestaan ajatus kääntyy samaan aiheeseen: sivistyksen tilaan Saksassa yhdeksännentoista vuosisadan lopulla.

Ehkäpä saksalaiset itsekin kerran mielellään kieltäisivät tosiasian, että ovat määränneet rangaistuksen valistuksen levittämisestä työmiesten keskuudessa ja maksuttomasta opetuksesta, että samaan koppiin, johon

oli suljettu irstaita naisia ja lapsenmurhaajia, joutui nainen, joka oli koettanut tehdä Jumalalle otollisen ja ihmisille hyvän työn.

Viime vuonna luin, että Parisin akatemialla on rahasto, jonka korot käytetään rehellisen työn korvaukseksi. Ja viime vuonna sai siitä rahastosta suurimman palkinnon, 1,500 frangia, nuori, köyhä opettaja siitä, että hän oli koonnut ympärilleen lapsia, jotka harhailivat pitkin katuja, ja ohjasi sekä opetti heitä. Emme mekään puolattaret opeta palatsien, vaan köyhien vanhempien lapsia, jotka muuten kuljeskelisivat pitkin katuja ja turmeltuisivat. Eikä kukaan meistä tee sitä karkoittaakseen joutilaan herraselämän ikävyyttä; päinvastoin me riistämme siihen ajan omasta työstämme tai terveydelle tarpeellisen lepohetken. Mutta meidän palkintomme siitä on — vankikoppi.

Ja onko todellakin puolalaisten lasten opettaminen rangaistava teko? Samallahan me välillisesti työskentelemme myöskin Saksan valtakunnan kunnian ja menestyksen eteen, sillä jota enemmän valtiossa on valistuneita ja järkeviä kansalaisia, sitä parempi yleiselle hyvinvoinnille ja rauhalle, ja sitähän jokaisen valtion huolenpito tarkoittaa.

Mutta meitä moititaan siitä, että emme opeta ainoastaan puolan kieltä lukemaan ja kirjoittamaan, vaan myöskin Puolan historiaa ja kirjallisuutta, ja sehän on jo suurpuolalaista kiihoitusta. No, jos se on rangaistava ja jos minä siitä istun vankeudessa, niin silloin istun täällä syystä, mutta kun minä lähden täältä ulos, joutuu herra poliisipresidentti mitä pikimmin samaan vankeuteen. Sillä niin paljon suurpuolalaista kiihoitusta, niin paljon isänmaanrakkautta ja niin paljon suuttumusta hallitusta vastaan, kuin herra presidentti on kehittänyt ja istuttanut puolalaisiin kieltämällä puolan kieltä opettamasta ja sakoittamalla sekä vangitsemalla, niin paljoa, sen tunnustan avomielisesti, en ole minä onnistunut istuttamaan, vaikka lupaan todella koettaa päästä tässä kohden herra presidentin rinnalle.«

Vankilassa neiti Omańkowska sai vastaanottaa lukemattomia kirjeitä, ja kun hän tuli takaisin vankilasta, oli, huolimatta siitä että hän päästettiin vapaaksi kaksi tuntia ennen määräaikaa, kokoontunut tuhansiin nouseva kansanjoukko, josta suurin osa oli työväkeä, vastaanottamaan häntä kukilla, joilla hänen tiensä peitettiin.

Muistelmissaan neiti Omańkowska sanoo:

»'Jumala teitä varjelkoon tänä aikana', sanoi minulle puolalainen työmies, joka kantoi kapineeni vankilaan, ja kaksi isoa kyynelkarpaloa putosi hänen karkealle parralleen. Sellaiset puolalaisen työväen kyynelet, herra presidentti, ovat kastetta, joka kostuttaa peltoa Puolan kansan tulevaisuutta varten«.

Eräs Posenin saksalainen lehti tuli aivan raivoihinsa siitä, että neiti Omańkowskasta on tullut marttyri, mutta vankeudessa istuneen naisen

maanmiehet kokosivat melkoisen summan »Omańkowskan rahastoon«, jonka koroilla ostetaan puolankielisiä lukukirjoja köyhille lapsille.

Tosiasia puhuu itse puolestansa.

Ruotsin Lapin suomalaisista

antaa ruotsalainen piispa MARTIN JOHANSSON viime vuoden »Kyrklig tidskrift« nimisessä aikakauskirjassa muutamia tietoja (kirjoituksessa »Den andliga kulturen i Lappland« siv. 498—524), jotka ansaitsevat tulla tunnetuiksi meilläkin. Ruotsin Lapin suomalaiset asuvat melkein yksinomaan »kolmessa pohjoisimmassa Lapinpitäjässä« (luultav. siis Enontekiäisissä, Jukkasjärvellä ja Vittangissa), joiden vakinainen asutus samoin kuin työväestökin pääasiallisesti on suomalaista. Heidän lukumääräänsä ei kirjoittaja sano voivansa määrätä, osaksi siitä syystä, että usein on vaikeata määrätä »rajaa ruotsalaisten ja suomalaisten välillä«, osaksi sentähden, että suomalaisten lukumäärä Lapissa kasvaa erittäin nopeasti (jotavastoin lappalaisten luku vähenee). Jälkimäisen seikan syynä piispa pitää Jällivaaran kaivos- ja rautatierakennustöitä. Nämä houkuttelevat Lappiin suomalaisia ei ainoastaan muista Ruotsin suomalaisseuduista (Tornionjoen laaksosta), vaan myös »venäläisestä Suomesta« (»från ryska Finland«) niinkuin ruotsalainen piispa suvaitsee sanoa. »Viimeisten virallisten tietojen mukaan«, jatkaa kirjoittaja, »suomalaisten lukumäärä lapinpitäjissämme tuskin nousee lappalaisten lukumäärän (noin 6,000) tasalle; aivan varmana asiana voidaan pitää, että lappalaisia nykyään on paljon vähemmän kuin suomalaisia. Lapin suomalaisista useimmat (ainakin 5- à 6,000) osaavat ainoastaan suomen kieltä, joka siis Lapissa on yksinomaisena kielenä noin 10 kertaa suuremmassa laajuudessa kuin lapin kieli. Tämä seikka on sitä enemmän huomattava, kun suomen kieli, ei vähimmin Lapissa, on osoittanut voivansa levitä ruotsin kielen kustannuksella«.[1] — Ottaessaan

[1] Haaparannanlehdessä (19 $^{18}/_{XI}$00, n:o 89) luetaan: »Norrbottenissa oli suomalainen kansa vuosien 1886—90 välillä siirtolaisuuden kautta enentynyt 25 prosentilla ja teki 1890 noin 20,000 henkilöä. Eikä silloin vielä tietty mitään Suomessa vallitsevasta . . . . . — . . . . . valtikkaan alla tulee siirtolaistulva Suomesta vuosi vuodelta enentymään. Ja todennäköistä on että osa näitä siirtolaisia matkustaa lyhvempää tietä Tornion joen poikki kuin pitempää Atlantin yli, sitäkin enemmän kun täkäläiset olot vastaavat paremmin heidän kotiolojaan kuin Amerikan olot. Täällä Pohjanperällä he tuntevat olevansa melkein niinkuin kotonaan, sillä täällä on enin osa suomalaista kansaa.

puheeksi Ruotsin Lapin seurakuntain kirkollisen hoidon piispa tekee selkoa niistä säädöksistä, jotka koskevat kirkollista opetuskieltä. Niissä seurakunnissa, joissa joltinenkin osa väestöä ei ymmärrä seurakunnan enemmistön kieltä, ovat jumalanpalvelukset pidettävät noilla seurakunnassa puhutuilla eri kielillä. Ehtoollisopetus on, jos suinkin mahdollista, pidettävä ruotsiksi; mutta jos joku osa ripille laskettavista ymmärtää ainoastaan suomea tai lappia, on erityinen rippikoulu pidettävä kielellä, jota nämät ymmärtävät. »Näillä määräyksillä«, sanoo piispa, »on tietysti merkityksensä ainoastaan harvoihin seurakuntiin nähden; ainoastaan Jällivaarassa jumalanpalvelukset ja rippikoulut täytyy pitää kaikilla kolmella kielellä«. Kuinka tarkoin näitä määräyksiä muissa suomalais- ja lappalaispitäjissä noudatetaan, siitä ei kirjoittaja tee selkoa.[1] Mitä suomalaisten lasten opetukseen tulee, myöntää piispa, että siitä — kuten ruotsalaistenkin lasten opetuksesta — on »kovin huonosti pidetty huolta«. Ruotsin suomalaisten raittius tai juoppous kuuluu yleensä olevan yhtä suuri tai yhtä pieni kuin sikäläisten ruotsalaisten. »Yöjuoksua« ei piispa sano juuri tavattavan noissa pohjoisimmissa suomalaisissa pitäjissä, vaikka ne kyllä muuten kuuluvat olevan »jotenkin alhaisella siveellisyysasteella«.

Suomi ulkomailla.

— *Congrès international des valeurs mobilières. Documents, mémoires et notes monographies.* (4 fascicules, Paris, Mars—Septembre 1900). Tällä yhteisnimellä on se kansainvälinen kongressi, joka viime kesäkuun alussa kokoontui Parisissa ja jonka tarkoituksena oli tilastolliselta, taloudelliselta,

---

Ken tietää, arvelee »Karlstads Tidning«, jos B—a elää ja pysyy terveenä, niin ehkäpä vielä Ruotsin valtikkaan alle kuuluu yhtä paljon suomalaisia kuin ennen vuotta 1809. Mutta silloin on heistä parempi huoli pidettävä. Niinkö todella?«

[1] Malmivaarasta kirjoittaa »Sipo, kortt. n:ro 5499« Haaparannanlehteen (19⁴/x 00, n:o 77) seuraavaa: »Malmivaaran yhtiö on rakennuttanut kirkon työmiehille ja palkannut myöskin papin, joka voipi pitää jumalanpalveluksia yhtä hyvin ruotsin- kuin suomenkielelläkin. Eikö tämä ole jaloa meillekin, jotka olemme tottuneet kirkossa käymään. Mutta se kumminkin on ikävää, että tänä vuonna ei ole pidetty suomalaista jumalanpalvelusta enempi kuin kaksi kertaa. Lieneekö sitten herra pastori huomannut, että tämän luonnon helmaan antautunut vuoriväki ei kaipaa jumalansanaa, vaan onko se hänen säännöissään niin harvennettu. Toivoisin minä, ja joku toinenkin, että ainakin kerran kuukaudessa pidettäisiin suomalainen jumalanpalvelus.«

lainsäädännölliseltä ja fiskaliselta kannalta tutkia valtiovarastoja ja liikkeessä olevia arvopapereita, julkaissut painosta neljä paksua nidosta, jotka sisältävät useimpien sivistysmaiden ammattimiesten kirjoittamia tutkielmia näille aloille kuuluvista aineista. Toisessa nidoksessa on PIERRE DES ESSARS julkaissut kirjoituksen Europan setelejä-antavista pankeista viimeisinä kahtenakymmenenä vuotena, mikä kirjoitus kokonaan perustuu virallisiin lähteihin. Suomen pankilla, niinkuin jokaisen muunkin valtion, on tässä eri lukunsa, joka sisältää lyhyen tekstiosan pankin järjestyksestä y. m. sekä viisi sivua tabelleja pankin kassatilasta, setelikierrosta, diskonteerauksesta, korkokannasta y. m. kunakin vuosista 1880—1899. Asiatiedot näkyvät olevan täsmälliset ja oikeat. Pankin hallintoa koskevan esityksen suhteen voipi kuitenkin muistuttaa, että tekijä ei mainitse että pankki on Suomen säätyjen oma sekä on niiden valitsemien pankkivaltuusmiesten katsannon alaisena.

Neljännessä nidoksessa on Suomen valtiokonttorin sihteerin AUGUST STRÅHLMANin tekemä 15:n sivun pituinen tutkielma: *La dette publique de la Finlande* (Suomen valtiovelka). Tekijä tekee siinä selkoa Suomen valtiovelan synnystä ja muodostumisesta alkaen ensimäisestä 714,500:n hopearuplan suuruisesta obligatsionilainasta, joka otettiin v. 1840 omassa maassa Helsingin Nikolainkirkon ja Bomarsundin linnoituksen rakennuskustannusten suorittamista varten, aina viimeiseen rautatie- ja uudistuslainaan vuodelta 1898. Kirjoitus on maan taloudellisen aseman valaisemiseksi erittäin mieltäkiinnittävä ja osoittaa, miten aikojen kuluessa valtioluotto on ollut tasaisesti kohoamassa ja ne ehdot, joilla lainat ovat otetut, yhä edullisemmat. Lopussa vuotta 1899 nousi Suomen valtiovelka 112,481,710 markkaan ja vuotuismaksut 4,798,913 markkaan 62 penniin. Ainoastaan pieni osa Suomen valtio-obligatsioneista on omassa maassa. Tekijä arvaa niiden määrän tekevän ainoasti vähän toista miljoonaa markkaa; selityksenä tähän ovat verraten korkeat korkomäärät omassa maassa, jotka antavat tilaisuuden edullisempiin rahansijoituksiin. Hän antaa sitäpaitsi erinäisiä tietoja Suomen teollisuuden kehityksestä, sen rautatierakennuksista, kauppalaivastosta, sekä yksityispankeista ja niihin tehtyjen talletusten kasvamisesta. Lopuksi kosketellaan myös niitä obligatsionilainoja, jotka Suomen hypoteekkiyhdistys ja Osakeyhtiö Suomen kaupunkien hypoteekkikassa ovat ottaneet.

Mielihyvällä ilmoitamme nämä tutkielmat, jotka nekin puolestaan ja osaltaan lisäävät maamme ja sen taloudellisten olojen tuntemista.

K. F. I.

— Tunnetussa aikakauskirjassa »Archiv für die gesammte Physiologie« (osa 81, siv. 167—221) on ilmestynyt toht. MAX OKER-BLOMin kirjoittama tutkimus nimeltä: »*Thierische Säfte und Gewebe in physikalisch-chemischer Beziehung* (III Mittheilung)«.

— Toht. HEIKKI RENVALLin väitöskirja „Fysiokratian vaikutus Ruotsi-Suomen kansantaloudelliseen kirjallisuuteen XVIII vuosisadan loppupuoliskolla“ on laajanpuolisesti ilmoitettuna ja arvosteltuna aikakaukirjassa „Revue d'économie politique“ (vihk. 8—9). Arvostelija on hra G. SCHAUMAN Helsingistä.

— Suomea ja Kaukasoa vertaa toisiinsa PIERRE MORANE vasta ilmestyneessä kirjassaan „Au seuil de l'Europe, Finlande et Caucase“ (Europan kynnyksellä, Suomi ja Kaukaso). Hän esittää siinä vertauskohtia Kaukason armenialaisia ja toiselta puolen suomalaisia vastaan suunnitellussa järjestelmässä. Tekijä kertoo samalla myös lahkolaisten kohtelusta Kaukasossa.

Kirjaa on meille hyvin suosiollisesti aikakauskirjassa „Revue Critique“ (1/10 1900) arvostellut B. AUERBACH, joka muuten heti muistuttaa että Suomea on jotenkin sopimaton sanoa Europan kynnykseksi, koska Suomi on europpalaisempi kuin Venäjä ja Suomen venäläistyminen olisi ilmeistä taantumista, vaikkapa myönnetäänkin että suuriruhtinaskunnan valtiosääntö on vanhanaikuinen ja epävapaamielinenkin. Sen johdosta että tekijä kehoittaa „säälimään“ Suomea, lausuu arvostelija: „Uskalletaanko meillä ilmaista sääliä, joka on sangen vähän imartelevaa 'rakkaalle liittolaiselle'“. On vahinko ettei hra M. ole ryhtynyt asian kansainväliseen puoleen, eikä ilmaissut, mitä ennakkoluuloja tässä suhteessa venäläisellä diplomatialla on ollut ryhtyessään toimintaansa Suomenlahden rannalla.

— Toht. YRJÖ HIRN on englantilaisessa aikakauskirjassa *Mind* (Vol. IX, N. S. N:o 36) julkaissut kirjoituksen »*The psychological and sociological study of art*“. („Taiteen psykologisesta ja sosiologisesta tutkimuksesta“).

Päivän kysymyksiä.

Kirje Helsingistä.

Lukidze kieles hambais taa!» — Valvojan leviäminen. — Ruotsin kieli ja kansallisuus Suomessa.

„Lukidze kieles hambais taa!“ on yksi niitä hyviä neuvoja, joita vanha virrenseppä Jonas Raumannus tahtoi teroittaa lukijainsa (ja laulajainsa!) mieleen. Tämä neuvo on tätäkin nykyä ajan tunnussana, ja se

joka ei ymmärrä sitä onkeensa ottaa, saa kyllä tuntuvan ohjauksen tämän hyvän tavan oppimiseen. Näin ollen minäkin koetan oppia tuota hyvää tapaa ja jätän kaikki „polttavat“ kysymykset syrjään, kehoittaen arv. lukijaa ajattelemaan niistä, mitä hän tahtoo. Onhan meillä yhä edelleen „ajatuksenvapaus“ olemassa:

»den som håller munnen,
han tänke hvad han vill!»
(ken suunsa kiinni pitää,
hän vapaast' aatelkoon!)

Tahdon siis tällä kertaa puhua vain „sisällisistä“ asioista ja vieläpä aluksi aivan Valvojan sisällisistä asioista.

Vanhan tavan mukaan käyn tekemään selkoa ensinnäkin Valvojan tilaajamäärästä tänä vuonna viime vuoteen verraten. Suhteet selviävät lukijalle paraiten seuraavasta taulusta:

Paikkakunta.	Tilaajamäärä. v. 1899.	v. 1900.
Ahlainen	1	2
Alajärvi	1	1
Alavuus	—	1
Angelniemi	1	—
Anianpelto	1	—
Anttola	1	—
Artjärvi	1	1
Askola	—	1
Aura	3	2
Brändö Ahv.	1	1
Dahlintehdas	2	2
Degerby Ahv.	1	1
Elisenvaara	3	1
Eno	3	—
Eura	1	—
Evijärvi	1	—
Evo	1	1
Haapamäki	1	—
Haapavesi	—	1
Hamina	19	17
Hammaslahti	1	1
Halikko	—	1
Hangon postivaunu	—	1
Hankasalmi	1	1
Hanko	1	—
Hannila	—	1
Harjavalta	1	1
Harju	—	1
Hartola	—	1
Hauho	1	2
Haukivuori	1	1
Heinola	9	11
Heinävesi	1	1
Helsinki	324	300
Helylä	—	1
Hiitola	2	1
Hikiä	4	1
Hirvensalmi	1	2
Hollola	—	1
Humppila	4	1
Hyrynsalmi	—	2
Hämeenkyrö	3	4
Hämeenlinna	45	42
Härmä	2	—
Högfors	2	1
Ii	1	4
Iisalmi	11	8
Ilmajoki	7	5
Ilomantsi	2	3
Imatra	2	1
Inari	1	1
Inkeroinen	1	2
Jaakkima	2	1
Jaala	1	—

Joensuu	37	31	Kuokkala	1	—
Jokela	—	2	Kuolemajärvi	1	—
Joroinen	3	4	Kuopio	51	51
Joutsa	1	1	Kuortane	1	1
Juva	2	1	Kurejoki	—	1
Jyväskylä	21	19	Kurikka	1	—
Jämsä	2	3	Kurkijoki	3	1
Järvelä	4	4	Kuru	2	3
Järvenpää	3	4	Kuurila	2	2
Kaavi	1	1	Kymi	1	—
Kajaani	4	6	Kyrö	1	2
Kalajoki	1	—	Käkisalmi	4	3
Kangasala	2	1	Kälviä	1	1
Kangasniemi	4	1	Köyliö	—	1
Kannus	2	1	Lahti	9	7
Kantala	2	1	Laihia	2	1
Karhula	2	1	Lammin pit.	1	1
Karijoki	1	2	Lapinlahti	1	1
Karisalmi	—	1	Lappajärvi	2	3
Karis	3	—	Lappeenranta	22	20
Karttula	1	1	Lappila	—	1
Karvia	1	—	Lapua	3	3
Kausala	5	2	Laukaa	1	1
Kauvatsa	3	3	Lauttakylä	3	3
Kavantsaari	1	—	Lavia	1	1
Kemi	8	7	Lempäälä	3	1
Kemie (Tohmajärvi)	1	3	Leppäkoski	2	2
Kempele	—	1	Leppävirta	3	2
Kerimäki	1	—	Liedon as.	—	1
Kestilä	2	1	Lieto	1	1
Keuru	1	—	Liminka	4	1
Kiihtelysveara	—	1	Liperi	1	1
Kiikala	—	1	Lohja	1	1
Kiikka	1	1	Lohtaja	1	1
Kiikoinen	1	1	Loimaa	2	1
Kirvu	2	1	Loppi	2	2
Kiteen pit.	2	3	Loviisa	1	—
Kiuruvesi	1	—	Luopioinen	1	2
Kivennapa	1	1	Maaninka	2	—
Koiviston pit.	1	3	Malmi	—	3
Kokemäki	2	1	Marianhamina	3	2
Kokkola	4	3	Matkaselkä	—	2
Koria	2	3	Mellilä	1	—
Korpilahti	—	1	Merikarvia	2	2
Kotka	17	21	Metsämaa	—	1
Kouvola	5	3	Miehikkälä	2	3
Kristiinan kaup.	—	1	Mikkeli	33	35
Kuhmoinen	—	1	Mouhijärvi	2	3
Kuivalahden pys.	1	—	Multia	1	—
Kulovesi	—	1	Muola	4	1

Mustiala	1	1	Puolanka	—	1
Myllymäki as.	—	1	Pyhäjoki	1	—
Mynämäki	1	—	Pyhäjärvi Vp. l.	1	1
Mäntsälä	1	3	Pyhtää	—	1
Mäntyharju	4	4	Pälkäne	3	1
Naantali	1	1	Raahe	9	8
Nakkila	3	3	Rantasalmi	6	1
Nilsiä	2	—	Rauma	20	25
Nivala	1	—	Rautalampi	4	2
Nokia	1	—	Rautjärvi	1	—
Noormarkku	1	2	Reposaari	1	1
Nousiainen	1	1	Riihimäki	5	3
Nummela	—	1	Ristiinan pit.	1	1
Nurmes K. l.	3	3	Rovaniemi	6	7
Nurmi Vp. l.	1	1	Ruoholahti	1	1
Nurmijärvi	2	1	Ruovesi	4	3
Nurmo	1	1	Rymättylä	1	—
Ojajärvi	1	1	Ryttylä	4	1
Orimattila	3	2	Rääkkylä	1	—
Oripää	1	1	Saarijärvi	1	3
Orismala	1	1	Sairala	1	—
Orivesi	1	1	Sakkola	2	2
Osara	1	—	Salo	6	1
Ostola	1	—	Sammatti	1	1
Oulu	60	60	Sauvo	1	—
Oulun postivaunu	1	—	Savonlinna	20	22
Paattinen	1	—	Seinäjoki	1	3
Padasjoki	3	2	Siikainen	1	1
Paimio	—	2	Simo	1	—
Palokki	1	—	Soanlahti	1	—
Parainen	1	1	Somero	2	2
Parkano	1	1	Sortavala	12	22
Parola	1	—	Sotkamo	1	1
Perkjärvi	—	1	Souru	4	2
Perniö	1	2	Strömfors	1	—
Peräseinäjoki	1	1	Suistamo	—	3
Petäjävesi	1	—	Sulkava	2	2
Pieksämäki	3	1	Suomenniemi	1	1
Pielavesi	1	—	Suonnejoki	1	2
Pielisjärvi	2	3	Sysmä	2	1
Pietarin postivaunu	—	1	Säiniö	1	1
Piikkiö	3	1	Säkkijärvi	2	2
Pitkälahti	—	1	Taavetti	2	1
Pitkäranta	7	3	Taivalkoski	—	1
Pori	22	12	Taivassalo	—	1
Porin postivaunu	2	—	Tali	—	1
Polvijärvi	1	—	Tammela	3	5
Pornainen	1	—	Tammisaari	4	3
Porvoo	11	8	Tampere	94	85
Punkalaidun	2	1	Terijoki	1	—

Tervola	2	1	Vesilahti	—	1
Toijala	—	2	Veteli	1	—
Tornio	5	2	Vihti	3	1
Turenki	5	1	Viiala	1	1
Turku	68	63	Viipuri	79	73
Tyrvää	—	1	Viipurin as.	—	1
Ulvila	1	1	Viitasaari	1	1
Urjala	1	2	Vilppula	1	—
Utti	3	1	Virolahti	4	6
Uusikaarlepyy	3	2	Virtain pit.	4	3
Uusikaupunki	6	4	Voltti	1	—
Uusikirkko as.	2	1	Vuoksi	1	—
Uusikirkko (Vp. l.)	1	1	Ylihärmä	1	—
Uusikylä	2	1	Ylistaro	1	—
Vaasa	32	37	Ylivieska	—	1
Vahto	—	1	Ypäjä	1	—
Valkeakoski	2	2	Äänekoski	2	4
Vampula	2	—	Venäjälle ja ulkomaille	30	20
Varkaus	2	4	Yhteensä	1,487	1,357
Vehmaa	2	—			

Ilmaiseksi jaellaan 45: ulkomaille 16, aikakauskirjoille vaihtokappaleita 8, avustajille ja toimittajille 21.

Valvojaa leviää siis v. 1900 **1,402** kpl. (v. 1899 1,532 kpl).

Tämä selonteko ei ole ollut yhtä hauska tehtävä kuin edellisinä vuosina. Niinä kahtena vuonna, joina olen lukijoille näistä asioista selkoa tehnyt, on ollut huomattava tilaajamäärän enennys, osittain hyvinkin huomattava; tällä kertaa on muistiin merkittävä, että Valvojan tilaajamäärä on alennut 130:llä, joka merkitsee lehden tuloissa 1200—1300 markan vähennystä. Tosin on Valvoja saanut tänä vuonna tilaajia 45:stä paikasta, joissa sillä ei viime vuonna ollut yhtään tilaajaa, tosin on 42:ssa paikassa tilaajat enentyneet (jossakussa paikassa huomattavastikin, esim. Sortavalassa 12:sta 22:een) ja tosin Valvoja 71:ssä tilauspaikassa saanut pitää entiset tilaajansa, mutta 74:ssä paikassa on tilaajamäärä vähentynyt ja 60 tilauspaikkaa on menetetty. Jälkimäisistä oli enimmissä 1 tilaaja; kuitenkin on 3 paikkaa, joissa oli 2 ja 2 paikkaa, joissa oli 3 tilaajaa, menetettyjen joukossa. Suurimmat vähennykset osoittavat Helsinki (jossa on vähennys 324:stä 300:aan) ja Pori (vähennys 22:sta 12:een, siis enemmän kuin 45 %). Jotkut tilauspaikkojen menetykset ja tilaajain vähennykset johtuvat tietenkin muutoista, kuolemantapauksista j. n. e., mutta joka tapauksessa on kieltämätön vähennys huomattavana pitkin linjaa.

Valvojan taloudesta kirjoittaa arv. virkakumppanimme „Maamies“ (n:ossa 40 & 42) että „Valvojan vajauksen täyttää muutamat yliopistomiehet erityisen sopimuksen mukaan sekä sen varakkaat kannattajat“.

Olisipa hauska tutustua noihin „varakkaihin kannattajiin“; pari „varakasta kannattajaa“ ulkopuolella yliopistopiirejä Valvojalla tosin on ollut, jotka ovat muutamina vuosina antaneet 100 markkaa vuosittain Valvojan kannatukseksi, mutta sen sijaan ovat kyllä „yliopistomiehet“ vaikeina aikoina Valvojaa auttaneet sekä ilmaiseksi tehdyllä työllä että rahallisella kannatuksella. Nämä kannatukset ovat yhteensä tehneet jonkun verran toistatuhatta markkaa vuosittain. Vuosi 1899 oli ensimäinen, jolloin ei mitään kannatusta Valvojan hyväksi kannettu, eikä nykyjään ole edes olemassa mitään kannattajistoa, joka olisi raha-apuihin sitounut.

„Maamiehen“ lausunnon johdosta tulin katsoneeksi „Maamiehen“ kulunkiarviota Valvojaan verraten; siinä on:

Menoja:		Tuloja:	
Painatus	5,500	Ilmoituksista	2.000
Konttori ja telefooni	600	Tilauksista	6,000
Toimitussihteeri	1,000	Apurahoja	6,500
Maaseututoimittajat	1,400		
Aputoimittajat	2,000		
Päätoimittaja	4,000		
Summa	14,500	Summa	14,500

Jos minun sallitaan kieliä vähän Valvojan toimituspalkkioista, niin on minulla koko joukon toisenlaisia numeroita ilmoitettavana. Suurena osana Valvojan elinaikaa on varsinainen toimitustyö suoritettu ilmaiseksi. Viime aikoina on päätoimittajalla ollut 400 markkaa, ja toimitussihteeri, joka samalla on ollut taloudenhoitaja, on saanut saman määrän, ja nämä määrät ovat pysyneet samoina toimitustyön suuresti karttuessakin. Kun lehden laajuus suuresti on lisääntynyt, on vuodesta 1898 ollut yksi aputoimittaja lisäksi, hänelläkin 400 markkaa palkkiota. Korrehtuurinluvusta on maksettu 10 markkaa arkilta ja kirjoituksista on palkkio vaihdellut 5:n, 3:n ja 0:n markan välillä sivulta. Valvoja ilmestyy tosin vain kerran kuussa, mutta sen vuosikerta on kooltaan koko joukon suurempi kuin „Maamiehen“.

Ehkä minun ei tarvitse antaa enemmän numeroita osoittaakseni että Valvojan toimittaminen on ollut ja on uhraus niille, jotka siinä toimessa ovat olleet; enemmän kuin rahallinen uhraus tässä merkitsee se, että Valvojaan pantava aika on useinkin otettava pois tieteellisestä työstä.

Mielestäni olisi vähitellen aika, että tämä asiain tila selvenisi. Joko suomalainen yleisö katsoo tarpeelliseksi että on olemassa Valvojan tapainen lehti, ja siinä tapauksessa olisi käsitykseni mukaan tälle yleisölle kunnian asia, että se lehteä kannattaisi eikä jättäisi sitä muutamien yliopistomiesten ja nuorten maisterien tehtäväksi. Tai katsotaan

että Valvojaa ei tarvita ja se silloin lopetetaan, — tulos, joka kyllä ei tuntuisi kovin ilahuttavalta suomalaiselle sivistykselle sen jälkeen kuin yhteen menoon on ollut kirjallis-yhteiskunnallinen aikakauskirja olemassa 35 vuotta: 15 vuotta Kirjallinen kuukauslehti ja 20 vuotta Valvoja.

Toivottavasti yleisö ensi vuonna antaa selvän vastauksen, kumpaa näistä vaihtoehdoista se haluaa. Ensi vuonnakin Valvoja nimittäin aikoo ilmestyä — toimitus pääasiassa muuttumattomana. Kuinka kauan nykyinen toimitus kestänee väsymättä paikallaan, en osaa sanoa; uusia miehiä, jotka olisivat halukkaat astumaan nykyisen toimituksen sijaan, ei ole toistaiseksi kuulustelemallakaan löytynyt.

Ihannetila, johon olisi pyrittävä, olisi se, että Valvoja muodostuisi siksi kannattavaksi, että joku henkilö voisi Valvojan toimitukseen vakinaisesti antautua. Noin 2,000 tilaajaa kuuluisi olevan sitä varten tarpeen. Ajat ovat kyllä nykyään huonot, mutta jos asia pidetään tärkeänä niin onko tämä mahdoton edes vähitellen saavuttaa?

Ruotsinkielinen virkaveljemme „Finsk tidskrift“ on nykyisin sisältänyt pari kirjoitusta, jotka saattavat huvittaa suomalaistakin yleisöä — toinen niistä on Rolf Nordenstrengin „Till frågan om vår finländska svenska“ („Suomenmaalaisesta ruotsistamme“), toinen Arvid Mörnen „Förfinskningen af vår svenska landsbygd och folkbildningsarbetet därstädes“ („Ruotsalaisen maaseutumme suomalaistuminen ja kansansivistystyö siellä“).

Edellisen kirjoituksen johdosta en tahdo monta sanaa sanoa, varsinkin kun olen kerran ennen (Valvojassa 1898, s. 165) puhunut Suomen ja Ruotsin ruotsin keskinäisistä suhteista. Tekijä esiintyy kirjoituksessaan yleensä sangen varmana, mutta se on kokemattomuuden varmuutta; kun tekijä, joka ei tähän asti oman ilmoituksensa mukaan ole ollut Suomen rajojen ulkopuolella, ja joka nähtävästi ei ole myöskään kovin pitkälle edistynyt kielitieteessä, nyt kuuluu matkustaneen Ruotsiin, oppimaan sekä ruotsia että kielitiedettä, niin luulen että hän kumpaakin opittuaan on monessa asiassa vasta esiintyvä sekä vähemmin varmana että enemmän kypsyneenä.

Tekijä määrittelee „suomenmaalaisen yleisruotsin“ („finländsk högsvenska“) olevan „sen kielen, jota puhuvat ja kirjoittavat ne ruotsalaiset suomenmaalaiset, joilla on korkeampi sivistys ja joka on olennaisesti vapaa suomalaisesta vaikutuksesta“. Valitettava seikka on vain se, että tämmöistä „suomenmaalaista“ ruotsia, joka olisi „olennaisesti vapaa“ suomalaisesta vaikutuksesta tuskin vain lienee olemassa. Ei liene kiellettävissä että suomalainen vaikutus on ollut ja on yhtenä mitä tärkeimpänä vaikuttimena koko Suomen ruotsin muodostumiseen. Kaikkialla on yleensä se kokemus saatu, että „kaksikielisillä“ ihmisillä toinen kieli vaikuttaa

toiseen. Koska meillä ne ruotsia puhuvat henkilöt, joilla on „korkeampi sivistys", ovat tuomitut kaksikielisyyteen, niin ei liene mahdollista edes erityisillä voimanponnistuksilla estää suomen kieltä täkäläiseen ruotsiin edelleenkin vaikuttamasta, samalla kuin Ruotsista eristetty asemamme on muutenkin omansa erikoistumista edistämään. Tekijän kanssa olen yhtä mieltä siitä, että tämä erikoistuminen ei ole ruotsin kielen kultuuriaseman ja kultuurimerkityksen säilymiselle tässä maassa eduksi. Ruotsalainen väestömme on liian pieni omintakeista kirjallisuutta kannattamaan, ja maamme ruotsin kieli yhdyssiteenä Ruotsiin ja Skandinaaviaan menettää merkitystään samassa määrässä kuin se Ruotsin ruotsista erikoistuu. En siis voi muuta kuin toivoa menestystä tekijän hyville pyrinnöille, mikäli ne käyvät siihen suuntaan, että hän haluaa meidän ruotsin ja Ruotsin ruotsin yhtymistä ja yhdessä pysymistä; pelkään vain että vastavirtaa soutaminen saattaa olla hyvinkin vaikeata.

Vastavirtaa koettaa tekijä soutaa yrittäessään uudelleen saada käytäntöön sanoja „finländare" ja „finländsk" („suomenmaalainen"), vaikka kaikki entiset yritykset ovat tyhjään rauenneet. Ei edes „Finsk tidskrift" ole nimeään muuttanut „Finländsk tidskrift"iksi, eivätkä nämä sanat ole koskaan saaneet pysyvää sijaa kirjallisuudessa tai puheessa kummallakaan puolen Pohjanlahtea. Saattaa myöntää että on pieni epämukavuus siitä, että sana „suomalainen" („finne") merkitsee sekä valtiollista (= Suomen kansalainen) että etnografista (= kansallisuudeltaan suomalainen) käsitettä. Mutta tämä haitta tuntuu sangen pieneltä verraten „finländare" ja „finländsk" sanojen tympäisevään töykeyteen.

Älköön minua ymmärrettäkö väärin! Minä en kiellä että etnografisessa merkityksessä kaksi kansallisuutta on olemassa Suomessa — puhuttakoon kernaasti Suomen suomalaisista ja ruotsalaisista —, mutta siitä huolimatta Suomen ruotsalainen muodostaa suomalaisen kanssa yhteisen niin sanoakseni valtiollisen kansallisuuden eli oikeammin sanoen kansan. Amerikkalaiset tuntevat itsensä englantilaisiin verraten eri kansaksi, vaikka kieli on yhteinen; samoin Suomen ruotsalainen ei tunne olevansa samaa kansaa Ruotsin ruotsalaisen kanssa, vaan on kieltämättä kaikista pikkuriidoista huolimatta olemassa sangen voimakas yhteinen suomalainen kansallistunto, joka yhdistää Suomen suomalaiset ja ruotsalaiset ja jota nykyiset olot ovat olleet omansa vain vahvistamaan. Kelpaavatko sanat „finländare" ja „finländsk" ilmaisemaan sitä yhteyttä, jonka tämä yhteistunto on luonut? Ajatelkaammepa vain nämä sanat Runebergin suuhun, esim. semmoisiin lauseihin kuin „och äfven jag är finne", „Tigerstedt, den finske gossen" y. m., niin luulen lukijan ymmärtävän mitä tarkoitan; niiden vaikutus ei olisi ainoastaan voimaton, vaan myös suorastaan naurettava. Nimet ovat kyllä vain nimiä, mutta historia todistaa, että nekin ovat saattaneet esiintyä vaikuttavina voimina

kansojen elämässä; ei niitä missään tapauksessa saa arvostella vain koulumestarin pedanterian mittakaavalla.

Arvid Mörnen kirjoituksen aine on tavallaan sukua hra Nordenstrengin aineen kanssa, se kun koskee sitä väestön kielen täydellistä suomalaistumista, joka on tapahtumassa useilla ruotsalaisseuduillamme. Hra Mörne puhuu ensinnäkin siitä, että tilasto osoittaa suomalaisen väestön kasvaneen nopeammin kuin ruotsalaisen (1880 oli maan suomea puhuva väestö 85,2 % ∼ ruotsia puhuva 14,3 %, 1890 olivat vastaavat luvut 86,07 % ∼ 13,56 %; Uudellamaalla oli 1880 47,8 % suom. ∼ 50,2 % ruots., 1890 51,2 suom. ∼ 47,5 ruots.). Näiden suhdelukujen muuttumisen syyksi katsoo tekijä osaksi erilaisia syntyväisyys- ja kuolevaisuussuhteita suomalaisessa ja ruotsalaisessa „rodussa“ (!), ulos- ja sisäänmuuttoja sekä suomalaistumisia. Ruotsia puhuvien suomalaistumisen sanoo hra M. maassamme tapahtuneen kaksi kertaa: ensi kerran se tapahtui sivistyneissä perheissä, kun osa niistä palvellakseen suurta ja oikeata asiata luopui ruotsalaisesta äidinkielestään syrjäytetyn suomen kielen ja monessa suhteessa laiminlyödyn suomea puhuvan rahvaan hyväksi. Muutamia vuosikymmeniä on tästä kulunut ja nyt tapahtuu taaskin paraikaa ja tällä kertaa ruotsalaisen rahvaan keskuudessa niin laaja ja huomattava suomalaistuminen, että sen täytyy herättää huomiota.

Suomalaistumisen syynä on tekijän mielestä osaksi ruotsalaisen rahvaan kansallistunnon heikkous ja toiselta puolen ruotsalaiselle alueelle muuttaneen suomalaisen rahvaan (s. o. pääasiassa palvelusväen) „fennomania“, se kun ruotsalaisille julistaa että „kaikkien, jotka asuvat Suomessa tulee olla suomalaisia kieleltään ja mieleltään“, ja ruotsalaiset tätä uskovat. Kun suuremman kansallisuuden kieli tunkee syrjään pienemmän, niin se yksinomaan johtuu siitä, että suurempi kansallisuus on pienempää henkisesti etevämpi.[1] Tämä etevämmyys ei ole äskenmainitussa „fennomanian“ opissa, sillä se on „huonoa oppia“, vaan se esiintyy suomalaisten personallisissa ominaisuuksissa: suomalaiset ovat valppaita ja harrastavia, he rakastavat äidinkieltään rakkaudella, joka ei pelkää uhrauksia. Ruotsalaisten mieleen sitä vastoin ei ole teroitettu äidinkielen rakkautta. „Onko jätetty huomaamatta se *vaara*,[2] joka johtuu paraimman lastenkirjailijamme, Topeliuksen lukemisesta: että Topeliuksen *yksipuolinen, ruotsalaista kansaryhmää syrjäyttävä käsitys isänmaan historiasta ja kultuurista tavalla tai toisella siirtyy lapsiin?*“ [2] Ruotsalaiset sanomalehdet käyttävät epäkansanomaista kieltä, jota vastoin suomalaisia luetaan ja ymmärretään kaikkialla. Pääasiassa suomalaisten etevämmyys ensiksi ja viimeksi on siinä, että „suomalainen yhteinen kansa on oppi-

[1] Harvennus tekijän.
[2] Kursiveeraus allekirjoittaneen.

nut uhraamaan jotakin asian, aatteen hyväksi, mutta ruotsalainen ei".[1] Julistettuaan tämän suomalaisen henkisen etevämmyyden on tekijä kuitenkin seuraavassa henkäyksessä valmis sanomaan, että *„jos henkilö, jolla ruotsi on äidinkielenä, suomalaistuu, niin hän samassa astuu suuren askeleen taaksepäin"*,[2] ei ainoasti sen vuoksi, että ruotsi sivistyskeinona on suomea etevämpi, vaan etupäässä sen vuoksi, että se, joka katsoo näin voivansa heittää syrjään isiensä perinnön *„samassa osoittaa siveellistä alemmuutta"*.[2]

Jättäen hra Mörnen logiikan[3] hänen omaksi huolekseen tulee meidän myöntää, että hänen kirjoituksensa sisältää paljon totta ja että siinä on yhtä ja toista varteenotettavaa.

Maamme ruotsinmielisen väestön henkiseksi herättämiseksi ei ole tarpeeksi työtä tehty. Tosin on kansankirjasia, parempia ja huonompia, kylläkin olemassa, mutta ruotsalainen sanomalehdistö on kielenkäytäntönsä ja ajatustapansa puolesta siksi kaukana rahvaanmiehestä, ettei se „häneen mene". Sangen kuvaava on kertomus eräästä ruotsalaisesta ukosta, joka Porvoon kirjakaupasta tahtoi tilata „Uusimaa på svenska". Kun hänelle tarjottiin Porvoon ruotsalaisia sanomalehtiä ja selitettiin että Uusimaa on suomenkielinen lehti, niin hän vain sanoi ettei hän osaa suomea eikä siis voi Uusimaa-lehteä suomeksi lukea; siksi hän tahtoi saada Uusimaan ruotsiksi, mutta tarjotuista Porvoon ruotsalaisista lehdistä hän ei välittänyt. Hyvä ruotsinkielinen sanomalehti tai sanomalehdistö, joka rahvaan piiriin leviäisi ja sen ajatustapaan soveltuisi, on kieltämättä tärkeä isänmaallinen asia, niinkuin sitä jo ennenkin on tunnustettu ja huomautettu juuri niiltä tahoilta, joilla koko isänmaan menestystä on harrastettu; tahdon vain johtaa mieleen Fr. Cygnæuksen kirjoituksen „Ett vågadt projekt" (v. 1860). Sitä vastoin saattaa hyvillä syillä epäillä, olisiko juuri nyt oikea aika puhaltaa ruotsinkielisen kansan riveihin svekomaniaa, teroittaa mieliin erikoistunnetta Topeliuksen teroittaman yhteistunteen sijaan ja valittaa ruotsin kielen vainoamista suomalaiselta taholta. Luullakseni tämä juuri on oppia, joka ei „mene" rahvaaseen, kun tosiasiat ja nykyolot puhuvat toiseen suuntaan; tämän opin saarnaaminen on ollut ruotsalaisen sanomalehdistömme erehdyksiä ja olisi nykyjään kaksinkertainen erehdys.

Semmoinen puhe, että suomalainen rahvas „on ottanut suorittaakseen valtiollisen tehtävän: ruotsin kielen poistamisen Suomesta suomalaistutta-

[1] Harvennus tekijän.

[2] Kursiveeraus allekirjoittaneen.

[3] Siis: suomalainen kansanmies osoittaa ruotsalaiseen verraten henkistä ylemmyyttä. Kielestään luopuminen, jota tavataan ruotsalaisen väestön keskuudessa, osoittaa siveellistä alemmuutta. Muuttuminen ruotsia puhuvasta suomea puhuvaksi on kuitenkin suuri askel taaksepäin.

malla ruotsalaisen rahvaan", on epäilemättä kerrassaan joutavata. Tekijän lausunto, että suomalainen rahvas on henkisesti ruotsalaista etevämpi, vieläpä siihen määrään, että suomalaiset rengit, piiat ja muonamiehet kykenevät valtiollisilla mielipiteillään vaikuttamaan ruotsalaiseen maataomistavaan väestöön ja sitä suomalaistuttamaan, on ymmärtääkseni myöskin, niin imartelevaa kuin se meille onkin, aivan liioiteltu. Luullakseni suomalaistumisilmiön syyt ovat vielä paljoa syvemmällä, samoin kuin ne ajassakin ovat kauempana.

Ruotsalaisen rahvaan suomalaistuminen ei ole, niinkuin hra Mörne luulee, vain viime aikojen ilmiö. Hän mainitsee itse Vihtiä, Merikarviaa ja Ahlaisia esimerkkinä ruotsalaisseutujen suomalaistumisesta, mutta näissäkin seuduissa on suomalaistuminen vain lopputuloksena vuosisatoja kestäneestä prosessista. Ruotsalaiset paikannimet Porin lähistöllä osoittavat että ruotsalainen väestö muutamia satoja vuosia sitten on ulottunut vielä paljoa laajemmalle Porin ympäristöön, niinikään on ruotsalainen alue vähentynyt jonkun verran Pohjanmaalla, suuressa määrin Varsinaissuomessa, vieläpä myöskin eteläisen rannikkoalan itäosalla, ja tämä on tapahtunut semmoisena aikana, jolloin Suomi muodosti valtiollisen yhteyden Ruotsin kanssa. Syyt siihen ymmärtääkseni ovat kahdenlaiset. Ensinnäkin ovat käytännölliset syyt sangen tärkeät. Ihminen ei ylipäänsä juuri ota päälleen sitä epämukavuutta, että oppisi vierasta kieltä, jollei käytännöllinen tarve sitä vaadi. Ruotsalaisten on ollut pakko suuremmassa määrässä keskusliikkeen vuoksi oppia suomea kuin päinvastoin, ja siksi on suomen kielen taito levinnyt ruotsalaiseen rahvaaseen. Toinen asia on kuitenkin vielä tärkeämpi. Samassa määrin kuin kielitaito on levinnyt, on yhteisyyden ja yhteenkuuluvaisuuden tunne tajuttomasti ja tajullisestikin kasvanut, ja kansallisuuden asiahan epätietoisissa tapauksissa on aina suureksi osaksi tunteen asia.

Kielestä ja kansallisuudesta tekisi mieli puhua paljonkin, mutta se sopisi paremmin artikkeliosastoon kuin vaatimattomaan Helsingin-kirjeeseen. Tahtoisin kuitenkin sanoa sen, että en katso kansallisuuksien häviämistä ja tasoittumista ihmiskunnalle eduksi; sen epämukavuuden, jota monikielisyys tuo muassaan, korvaa se suurempi yksilöllisen voiman rikkaus, jonka eri kansallisuudet tuottavat. Kansallisuuden hävittämisen pakkokeinoilla katson törkeimmäksi rikokseksi, minkä 19:s vuosisata on keksinyt, rikokseksi, joka kostaa itsensä jo silläkin, ettei se koskaan onnistu, vaan vaikuttaa vastakohtansa. Kokonaan toista on tietysti, jos sulauminen kahden kansallisuuden kesken tapahtuu rauhallisesti, ilman ulkonaista pakoitusta, yhteistunteen voimasta; jos se lisäksi tapahtuu ilman yleisen kultuuritasapinnan alenemista, niin saattaa tietysti kysyä, missä määrin on syytä koettaa tämmöistä historiallisten olojen vaikuttamaa sulautumisprosessia estää. Vastaus tähän kysymykseen saattaa eri oloissa

tulla hyvinkin erilaiseksi; meidän oloissa minun vastaukseni on: mikäli positiivinen, kansan omalla kielellä suoritettu valistustyö on omansa säilyttämään ruotsin kieltä rahvaamme keskuudessa, niin tehtäköön kaikki mitä voidaan tämän päämäärän hyväksi. Jos sitä vastoin tämä ei voi tapahtua muulla hinnalla, kuin että vedotaan alhaisiin tunteihin, että saarnataan rotuvihaa kansallisuutten kesken, että koetetaan hävittää yhteisen historiamme kasvattamaa yhteistuntoa kansanainesten väliltä, niin silloin kysytään, kumpi on tärkeämpi ruotsin kielen vai yhteistunnon säilyminen. Minä puolestani pidän ruotsin kielen säilymisen suotavana ja tärkeänä, mutta luulen yhteistunnon säilymisen koko kansalle vielä tärkeämmäksi.

Hra Mörnen kanssa olkaamme siis yhtä mieltä siitä, että on tehtävä kaikki kansan sivistyksen kohottamiseksi, että meidän myöskin tulee herättää ja ylläpitää kansassa rakkautta äidinkieleen sekä samalla valveuttaa ja valveilla pitää kansan valtiollista tajuntaa. Mutta ennen kaikkea meidän tulee harrastaa kokonaisuuden etuja; sivistyneellä luokalla ei ole oikeutta, jos se tahtoo kansan johtajana esiintyä, pitää silmällä vain toista tai toista kansanainesta, vaan sen tulee olla sivistyksen välittäjänä kummallekin. Hra Mörne surkuttelee noita Karhulan 25:ttä ruotsinkielistä lasta, jotka eivät saa opetusta äidinkielellään; toivokaamme että hän on ennättävä niin pitkälle, että hän kehoittaa puoluettansa tekemään oikeutta myöskin niille sadoille ja tuhansille suomalaisille lapsille ruotsalaisseuduissa, joilta kunnat viimeiseen asti koettavat omakielistä opetusta estää.

Kylväkäämme siis rakkautta äidinkieleen, mutta älkäämme kylväkö vihaa toista kansallisuutta vastaan. Pitäkäämme kiinni kunkin oikeudesta saada opetusta äidinkielellään, mutta olkaamme siinä vaatimuksessamme johdonmukaiset. Ja muistakaamme ennen kaikkea, että yhteistunnon herättäminen on suurempi isänmaallinen tehtävä kuin erikoistunnon ja paikallispatriotismin.

Spectator.

Valvoja 1901.

Valvojan *yhdeskolmatta* vuosikerta ilmoitetaan täten tilattavaksi. Valvoja tahtoo edelleenkin, samoin kuin tähän asti, työskennellä kansallisen kultuurimme juurien syventämiseksi, mikä nyt jos milloinkaan on kansallemme mitä tärkeintä.

Vanhojen ja uusien, lehteen liittyneiden voimien avulla Valvoja eteenkinpäin tarkkaavaisesti seuraa koti- ja ulkomaan kirjallisuutta ja taidetta. Erityisessä **katsauksessa** m. m. ilmoitetaan ja arvostellaan *kaikki tärkeämmät toimitukselle lähetetyt julkaisut kotimaan kirjallisuudesta.* Yhteiskunnallisten ja valtiollisten kirjoitusten ohella julkaistaan, niinkuin tänäkin vuonna, helpompaakin lukemista: *kaunokirjallisuutta, pikkutietoja, katsauksia ulkomaan kirjallisuuteen ja tieteeseen* y. m. Samoin aiotaan vastakin eri kirjoituksia silloin tälloin *valaista kuvilla.*

Valvojaan ovat viime vuosina kirjoittaneet m. m. seuraavat henkilöt: **Juhani Aho, Eliel Aspelin, J. R. Danielson, Anders Donner, J. H. Erkko, A. V. Forsman, Kaarlo Forsman, F. Forsström, Hannes Gebhard, Arvi Grotenfelt, Kustavi Grotenfelt, Jalmari Hahl, Onni Hallstén, O. Hannikainen, Yrjö Hirn, L. Ingman, Santeri Ingman,** nimimerkki **A. I., Mikael Johnsson, K. F. Karjalainen, Ellen Key, Gust. Komppa, Ilmari Krohn, Kaarle Krohn, Niilo Liakka, Wincenty Lutoslawski, Aino Malmberg, J. Mandelstam, Otto Manninen, Oskari Merikanto, Joos. J. Mikkola, J. K. Paasikivi, Teuvo Pakkala, E. G. Palmén, Th. Rein, O. Relander, Martti Ruuth, G. Schmidt, J. Sieber, A. V. Streng, K. J. Ståhlberg, Werner Söderhjelm, Knut Tallqvist, Valfrid Vasenius, Yrjö Wichmann** y. m. m., ja toimitus toivoo ensi vuonnakin saavansa apua sekä entisiltä että uusilta avustajilta.

Valvojaa voipi tilata **toimitukselta suoraan, kaikissa maamme postilaitoksissa** sekä maamme kirjakaupoista, esim. *Helsingissä* **Akateemisesta, Edlundin, Hagelstamin, Minervan** ja **Waseniuksen** kirjakaupasta sekä **O. V. Laurent ja K:lta,** *Turussa* **Frenckellin** ja **Edgrenin,** *Viipurissa* **Cloubergin ja K:n** ja **O. Ekroosin,** *Tampereella* **E. Lyytikäisen,** *Oulussa* **O. Jalanderin** ja *Porissa* **Satakunnan** ja **Gust. Roneliuksen** kirjakaupasta.

Hinta: **10 markkaa** koko vuosikerralta ja **5 markkaa 50 penniä** puolelta. Sen lisäksi tulee:

1:o) *toimitukselta* tilattaessa postin kautta siteessä lähettämistä varten postimaksua 60 penniä koko vuodelta ja 30 penniä puolelta;

2:o) *postitoimistosta* tilattaessa postimaksua 80 penniä koko vuodelta ja 44 penniä puolelta.

Venäjällä voi Valvojaa tilata **A. Lindebergin** kirjakaupan kautta Pietarissa tai suorastaan toimitukselta. Venäjän rahassa hinta on 4 rpl. 50 kop. koko vuosikerralta, 2 rpl. 50 kop. puolelta.

E. N. Setälä. *Vastaava toimittaja.*   *Zach. Castrén.*   *O. A. Kallio.*

U. Karttunen. *Toimitussihteeri.*   *Ernst Neovius.*

Vilutauti ja sääsket.

Tietoja viime aikojen malaria-tutkimuksista,

kirjoittanut

J. A. Palmén.

Muutamia vuosikausia on nyt kiihkeästi ajettu horkkamaisten kuumetautien luonnetta käsittelevää tutkimusta, tutkimusta, joka nykyisin on johtanut hämmästyttäviin, käytännöllisessä suhteessa suurimerkityksisiin tuloksiin. Itse tämän työn kehityskulkua täytyy pitää, meidän kaikkea toimintaa hajoittavana aikanamme, ilahuttavana todistuksena siitä, kuinka hyödyllistä, vieläpä välttämätöntäkin yhteistyö on eri tutkimusalojen asiantuntijain kesken. Yleisempää huomiota kysymys vetää puoleensa siitäkin syystä, että tämä tauti on laajalti levinnyt. Onhan Suomessakin horkka kaikkialla tunnettu.

Tässä seuraava selonteko viime vuosien malaria-tutkimuksista, jotka suureksi osaksi ovat enemmän eläin- kuin lääketieteellistä luonnetta, saattanee siis huvittaa Valvojan lukijakuntaa.

Ne taudinmuodot, joita meillä nimitetään horkaksi eli vilutaudiksi, etelä-Europassa „malariaksi“ ja kuumissa maissa „rämekuumeiksi“, ovat noissa maissa niin tunnetuita ja jokapäiväiseen elämään niinkin valta-

vasti vaikuttavia, että asukasten elämäntavat ja maan viljelykseen-otto melkoisessa määrässä ovat niistä riippuvaisia.

Meidän onneksemme horkka Suomessa esiintyy vain helpompimuotoisena, kolmas- ja neljäspäiväisenä vilutautina *(malaria tertiana* ja *qvartana)*; näille omituista on puistattava kuumekausi, jota seuraa hikoilemiset, ja tämä vuoroittelu toistuu yllämainittujen väliaikojen jälkeen. Tämänkin muotoisena tauti kuitenkin on rasittava ja heikontava. Sitä ilmestyy paikka-paikoin joka vuosi, etenkin Ahvenanmaalla ja lounais-Suomessa, mutta aika-ajoin se leviää kuin kulkutauti laajalti merenrantoja ja sisävesistöjä pitkin; niin esim. vv. 1749—58, 1774—77, 1812—16, 1819—21, 1830—32 ja 1846—48, sekä etenkin 1853—62, jolloin se levisi aina Kajaanin lähistöille saakka (ks. Sievers, Om frossan i Finland, Vilutaudista Suomessa; Suomen Lääkäriseuran „Handlingar"; 33 nidos, 1891).

Mutta Europan lämpimimmissä osissa esiintyy paitsi näitä kahta helpompiluonteista, jotka liikkuvat keväällä, vielä paljoa ankarampi horkan muoto *(malaria perniciosa)*, joka kesällä ja syksyllä paikoitellen, etenkin rannikoilla ja rämeisillä alamailla, raivoaa ylen hävittävästi. Sen ankaruutta usein enentävät erilaiset aivohäiriöt, jolloin se helposti vie kuolemaan. Italiassa lasketaan keskimäärin joka vuosi kaksi miljoonaa taudintapausta, joista yli 15,000 päättyy kuolemaan. Laajoja maa-alueita on yksinomaan niillä raivoavan malarian vuoksi kansattomina ja autioina, — arvion mukaan kaksi miljoonaa hehtaaria. Lähiseutujenkin väestö on terveytensä puolesta vaaranalaisena, ja joukoittain kansaa siirtyy maasta pois; lyhyesti sanoen, malaria on mitä rasittavin maanvaiva koko kansakunnalle. Samaten raivoavat rämekuumeet monissa paikoin kuumissa maissa maan alkuasujainten piirissä, mutta etenkin maahan siirtyneiden uutisasukasten riveissä. Kuten tunnettu on europpalaiselle viljelykselle siitä syystä vaikeaa päästä noihin maihin juurtumaan.

Europassa näyttää horkka muinoin olleen laajemmalle levinnyt kuin nykyjään. Ainakin väitetään tuon ankaran taudinmuodon raivonneen vv. 1666—1688 Lontoossa, missä se nyt tätä nykyä on tuntematon, ja samoin Modenassa v. 1812, missä nykyjään vain helpommat muodot viihtyvät.

Eipä siis ihmettä, että ammoisista ajoista saakka on pyritty selvittämään, mistä ja millä tavoin tämä kuumetauti syntyy, sekä koeteltu torjua sitä luotaan.

Kansannimitys *„mal-aria“* osoittaa että taudin aiheuttajana on pidetty epäterveellistä ilmaa, miasmeja, ja aivan luonnollisesti katsottiin rämekuumeiden ahjoksi soita ja nevoja, missä itse sitä ilmaa, jota sai henkeensä, arveltiin myrkyttäväksi, tartuttavaksi. Pontiniset nevat ovat tässä suhteessa laajalti tunnetut.

Toiselta puolen otaksuttiin myöskin yleisesti, että juomavesi saattaisi olla tosisyyllinen taudintuoja, missä tapauksessa suolisto olisi myrkkyaineen hyökkäyksen esineenä. Ja vielä oli huomattu, että horkka ilmestyi yhtaikaa sekä sadekauden että myöskin sääskien kanssa, joita sentähden epäiltiin tartunnan kuljettajiksi. Tässä on tosiaankin kansanusko ollut tieteelle tietä viittomassa, sillä useilla eri seuduilla — Italiassa, Turkestanissa, Indiassa ja Afrikassa — on kansa väittänyt sääskiä (hyttysiä, itikoita) syyllisiksi tähän tautiin. Onpa vielä erään afrikalaisen kansan kielessä sama sana *„mbu“* merkitsemässä sekä sääskiä että rämekuumetta siten viitaten näiden kummankin keskinäiseen yhteyteen. Muinaisajan klassillisilla kirjailijoillakin (VARROlla, COLUMELLAlla) esiintyy viittauksia siihen suuntaan, että sääsket ja malaria ovat toistensa kanssa tekemisessä.

Tehokkaana malaria-lääkkeenä on Perussa ikimuistoisista ajoista käytetty kiinakuorta. Erään sikäläisen varakuninkaan puoliso, kreivitär CHINCHON saattoi v. 1639 länsimaille tunnetuksi tämän lääkkeen, jota hänen kunniakseen kutsuttiin „pulvis comitissae“, ja myöhemmin jesuittimunkkien mukaan „pulvis patrum“. Lääke saavutti kannatusta vain vähitellen, kunnes kahden ranskalaisen kemistin v. 1820 onnistui kuoresta saada esille kiniini-niminen alkaloidi.

Huomiota ansaitsee, että juuri tämä lääke aiheutti epäilemään jotakin loisolentoa vilutaudin synnyttäjäksi, paljoa aikaisemmin kuin itse loinen keksittiin. Oli näet havaittu, että kiniini silmänräpäyksessä tauottaa ameebamaisten solujen liikkeet, ja tästä farmakologi BINZ v. 1869 teki sen johtopäätöksen, että horkan aiheuttajana täytynee olla joku loisameeba (= pieni protoplasmaeläin). Todellakin oli jo kaksi eri kertaa (vv. 1847 ja 1849) havaittu tämä ameeba, kuitenkin ymmärtämättä mitä nähtiin.

Vasta 1880 marraskuulla havaitsi ranskalainen lääkäri LAVERAN Constantinessa Algeriassa, että malariapotilasten punaisissa verisoluissa oli pieni ameebalainen loinen, jolla välistä huomattiin liikuntokykyisiä siimalisäkkeitä; ja hän käsitti tämän loisen taudin aiheuttajaksi. Hänen keksintönsä tuli käännekohdaksi malarian historiassa, vaikkei suinkaan heti.

Tähän aikaan näet basillit taudinsyinä vetivät tutkijain huomion niin valtaavassa määrässä puoleensa, ettei Laveranin havainto saavuttanut oikeutettua huomiota puoleensa. Kaksi italialaista lääkäriä, MARCHIAFAVA ja CELLI, teki taas havaintoja noista loisista, mutta he pitivät niitä verisolun turmeutumistuotteina. Vasta GOLGIN huomio että ameeba jakautui verisolun sisällä, ja että jako-osat, ameebulat (pikkuameebat) parveilivat vapaina veriherassa taudin kuumeasteella, sekä lyöttäytyivät uusien verisolujen kimppuun, saattoi Laveranin keksinnön oikeaan valoon. Ja nyt selvisi, miksi juuri kuume- ja parveiluasteella kiniini varmimmin vaikutti kuolettavasti noihin silloin kehityksensä alulla oleviin loisiin ja että taudin syy siten tuli poistetuksi.

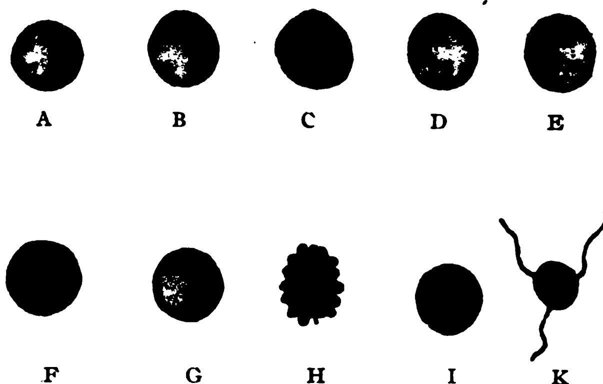
Sittemmin ovat useat lääkärit suurella innolla ja huolellisuudella tutkineet eri horkkamuotojen ameeboja. Päästiin täydellisesti selville, että horkkatautien eri väliajat, 2 ja 3 päivää, johtuivat siitä, että eri ameebat kehitykseensä verisoluissa ja jakaumiseensa tarvitsivat 48 tahi 72 tuntia, jonka jälkeen vielä vuorokausi kului parveilemiseen. Opittiin eroittamaan eri lajit myöskin niiden muodosta, ja nykyjään tehdään taudinmääräys varmimmin verisolujen mikroskooppisen tutkimisen nojalla, joka suoritetaan tarkalleen määrättyjen histologisten eli kudosopillisten metodien mukaan.

Luodaksemme lukijalle jonkunmoisen käsityksen ameeban muodonmuutoksista kolmipäivä-kuumeessa painatamme tähän ne kuvat (1), jotka on julkaissut italialainen CELLI tänä vuonna ilmestyneessä teoksessaan malariasta. Kuva 1 osoittaa kuinka tuo alkujaan pienoinen loinen varttuu ja muuttaa muotoaan verisolussa (A—E), sekä (F, G, H) jakautuu 12—20 pikkuosaan, joiden keskeen jää pigmenttikeskus, ja jotka sitte vapautuvat (vrt. kuva 2: 1—4—1).

Mutta ei yksin ihmisen ruumiissa tällaisia loisia viihdy; on tavattu läheisiä lajeja myöskin apinoilla, lepakoilla, sarvikarjalla, lampailla y. m. imettäväisillä, vieläpä monella linnulla (varpusella, kottaraisella, variksella, leivolla, kyyhkysellä, pöllöllä y. m.), muutamilla matelijoilla ja sammakoillakin. Ne ovat jossain määrin toisistaan eroavaisia ja niitä pidetään saman suvun, *Plasmodium* eli *Haemamoeba*, eri lajeina. Koko ryhmää nimitetään *Haemosporidia* nimellä, ja se yhdistetään *Coccidioiden* (epiteeli- eli kesisolujen loisia), *Sarcosporidioiden* (poikkijuovaisten lihaksien loisia) y. m. kanssa luokaksi *Sporozoa*, joka kuuluu alkueläinten pääjaksoon, *Protozoa*.

Vaikkakin jo oltiin siitä selvillä, että elävä loiseliö oli vaikuttamassa kuumekohtauksien kestäessä, näkyi ajaksi eteenpäin siihen määrin jäädyn aikaisempien käsitystapojen valtaan, että vielä kauan jatkettiin tutkimuksia sellaisia, jotka oikeastaan perustuivat siihen käsitykseen että maa, ilma ja vesi olivat tarttuman välittäjinä; mutta sitä paitsi etsittiin verestäkin tuota tartuttavaa myrkkyainetta, jonka tavanmukaisen fysikallis-kemiallisen käsitystavan pohjalla edellytettiin olevan vaikuttamassa tässäkin taudissa.

Juomavedellä toimitetut kokeet tuottivat kuitenkin pelkästään negatiivisia tuloksia. Jatketut havainnot siitä vaikutuksesta, minkä tuottivat

Kuva 1.

tuulet, korkeus merenpinnasta, maaperän kosteus, väestön ravintoaineet, asunnot ja toimet, eivät antaneet mitään positiivista todistusta siitä, kuinka myrkkyaine tahi loinen tunkeutui ihmisruumiiseen. Luulossa, että ameebat elivät vapaasti liejumaassa, koetettiin sillä tartuttaa lintuja, mutta turhaan; eipä vielä tyydytty, ennenkuin tehtiin tuollaisia kokeita ihmisissäkin, ja haettiin varsinaisia vapaasti mullassa ja vedessä malaria-seuduilla eleleviä ameeboja, joita sitte koetettiin istuttaa ihmisiin — mutta aina vain yhtä turhaan. Eipä edes tuottanut tartuntaa sairasten veriheran ruiskuttaminen terveisiin ihmisiin. Ja sairasten kuivattuja verisoluja käytettiin uutteen [1] valmistamiseksi, mutta yhtä tehottomasti. Ja

[1] Uute, uutos = ekstrakti.

kuitenkin täytyi tartuntaa olla veressä, sillä pieninkin määrä potilaan tuoretta verta, istutettuna terveeseen, tuotti tälle ihan samanlaisen malarian.

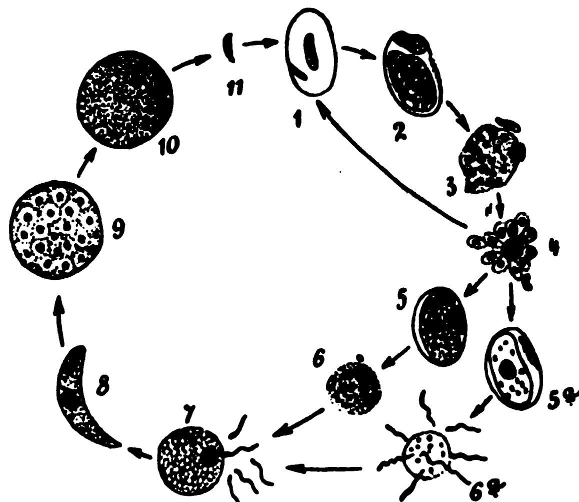
Ei siis ollut outoa se arvelu, että sääsket luonnossa suorittaisivat loisen siirtämisen ihmisestä toiseen, mutta niiden huomattiin ilman seurausta pistävän terveitä henkilöitä, heti kuin olivat päässeet sairasta imemästä; ainakin tuli BIGNAMI tähän tulokseen 1894 käyttämällä tavallisinta sääskilajia, *Culex pipiens*. Ja vihdoinkin mainittakoon, että malaria-plasmodi teki tyhjiksi kaikki bakteritutkijain viljelemiskokeet erilaisissa aineissa.

Eräät tutkijat olivat sittenkin niin varmat siitä, että sääsket toivat ihmisruumiiseen malarian, että esim. NOTT Amerikassa jo 1800-luvun keskivaiheilla piti tämän kysymyksen täysin ratkaistuna. Hänen kansalaisensa KING arvosteli asiata oikeammin vuonna 1882 kehoittaessaan kokeilla näyttämään toteen tämän yhteyden. Kehoitus kuitenkin jäi seuraamista kaipaamaan, samoin kuin toinenkin, bakteriologi ROB. KOCHin lausuma, joka ei tiennyt edellisen kehoituksesta. Vihdoinkin ryhdyttiin 1890-luvulla taholla ja toisellakin kysymystä selvittämään, ja tällöin se tapahtui täydellä menestyksellä, niin että on syntynyt kiistaakin noiden kaunisten ja arvokasten keksintöjen ennakko-oikeudesta.

Alkuaihe sääskimalaria-tutkimuksiin syntyi aivan uudella taholla. Englantilainen lääkäri MANSON oli keksinyt, että eräs ihmisen veressä elelevä mikroskooppinen mato, *Filaria sanguinis hominis*, olikin vain toukkamuoto, joka varttui täyskehittyneeksi, *Filaria Bancrofti*, jos sen onnistui päästä verta imevän sääsken suolistoon, mistä se vaelsi tämän lihastoon! Hän arveli että sääsken kuollessa veteen, madon munat tahi toukat joutuisivat sinne, josta sitte juomaveden muassa ihmisen suolistoon ja täältä vereen.

Toinen englantilainen lääkäri ROSS sattui Lontoossa tutustumaan Mansonin suunnitelmaan, jossa oli huomautettu, kuinka tahallisilla kokeilla pitäisi pyrkiä selvittämään, eikö kenties malaria-plasmodikin aivan samalla tavalla *säännöllisesti eläisi osaa elämästään sääskessä* ja lisääntymisensä toimitettuaan palaisi ihmisruumiiseen juomaveden muassa. Palattuansa Dekaniin hän laski huhtikuulla 1895 moskitoja imemään verta ankarasti sairastavilta malaria-potilailta ja havaitsi siten että sääskensuoli ei sulattanutkaan noita loisia, vaikkakin se sulatti tervettä verta. Sitävastoin ne jatkoivat kehitystään hyvin omituisesti. Jo aikoja sitten oli saatu selville, että muutamat plasmodeista jo ihmisen niin kuin myös lintujen

veressä ollessaan varttuivat jakaumatta, ja sitte muuttuivat puolikuunmuotoisiksi (kuv. *2*: 5 ja 5 a), sekä että muutamiin (kuv. 5 a) kehittyi liikkuvaisia ripsilisäkkeitä (kuv. 1, K ja *2*: 6 a). Juuri näistä luultiin muodostuvan seuraava sukupolvi, jonka muka piti joutua sääsken lihastoon ja sieltä veteen. Mutta Rossin ei onnistunut saada selville näiden lisäkkeiden myöhempiä vaiheita. Sen sijaan nuo toiset puolikuunmuotoiset huomattiin kehittyvän liikkuvaisemmiksi, gregariinimaisiksi; ja kun hän samaan aikaan tapasi todellisia gregariineja vesilätätäköissä sekä

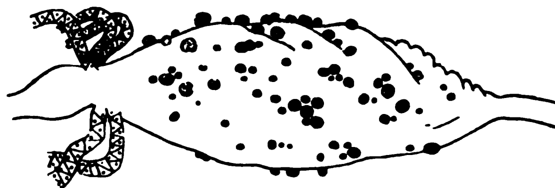

Kuva 2.

jo sääskitoukkienkin suolissa, niin Ross teki sen ennenaikaisen johtopäätöksen, että horkkaplasmodi vapaana muotona eläessään olisi gregariini; gregariinit näet ovat alkujaan protoplasmaeläimiä niinkuin ameebat, mutta kuuluvat toiseen ryhmään.

Kokeilut siis suuntautuivat eri tahoille: Bignami tahtoi selvittää miten sääski sai loiset hankituksi maasta ihmisen vereen, Manson ja Ross taas kuinka sääski saattoi loiset verestä ulos kehittymään. Eivät kumpaisetkaan onnistuneet, sillä Rossin vei harhaan erehdys gregariineista ja Bignamin työtoverit arvelivat viimein hänen käyttäneen väärää sääskilajia, ja siitä syystä epäonnistuneen. Mutta kummallakin taholla ryhdyttiin uudelleen kokeilemaan.

Nyt onnistui Rossille Indiassa (1897—1898) havaita, että ainoastaan määrätyt sääsket soveltuivat koe-eläimiksi ihmismalariaa tutkittaessa. Eräällä täpläisellä sääskilajilla nuo puolikuunmuotoiset plasmodit (kuv. 2: 5 ja 6) ennen pitkää asettuivat itse suolenseinämiin ja muuttuivat

Kuva 3.

aika isoiksi (kuv. 2: 8) kuitenkin pääasiassa pysyen malarialoisien kaltaisina. Etemmälle hän ei saattanut seurata kehitystä. Hän näet muutti Calcuttaan, missä asianhaarat eivät suoneet hänelle tilaisuutta jatkaa tutkimusta. Mutta sen sijaan hän siellä ryhtyi tutkimaan lintuplasmodin suhdetta sääskiin, erittäinkin tavalliseen sääskeen, *Culex pipiens*. Ja nyt, tammikuulla 1898, ratkaistiin tämä arvoitus miltei kokonaan.

Culex sääsken suolessa varttuivat linnun isot plasmodit niinikään liikkuvaisiksi, matomaisiksi olennoiksi (kuva 2: 8), jotka täälläkin asettuivat suolenseinämiin ja suurenivat melkoisesti, kunnes ne siihen koteloituivat; näissä kotelorakoissa (kuva 3) kehittyi lukuisasti soluja (kuva 2: 9), jotka taas jakautuivat lukemattomiin pieniin sukkulan muotoisiin eliöihin (itiöihin, kuva 2: 10, 11). Kotelorakot (kuva 3) tyhjentyivät sitte suolen ympäristöillä oleviin verisäiliöihin, missä veri kuljetti itiöitä, kunnes ne joutuivat koolle sääsken sylkirauhasiin (kuv. 4). Tähän kului 7—8 päivää. Nyt Rossin onnistui saada nämä sääsket pistämään terveitä lintuja, ja näissä huomattiin 5—6 päivän kuluttua olevan malariaplasmodeja, jotka olivat kehittyneet niistä itiöistä, mitkä sääsken pistäesäs olivat valuneet tämän syljen muassa linnun kudoksiin. Plasmodin kehitys oli täten täydellisesti toteennäytetty.

Kuva 4.

Kuitenkin oli vielä aukko olemassa tässä kehitysjaksossa. Miksi olivat ne liikkuvaiset ripsilisäkkeet (kuva 2: 6 a) kehittyneet, jotka jo LAVERAN oli havainnut ihmisen malarialoisissa ja jotka MANSON ja ROSS arvelivat kehittyvän tarttumista tuottaviksi sikiöiksi? Tähän kysymykseen on v. 1897 vastannut toinen englantilainen tutkija MAC CALLUM, ensiksi kuitenkin erästä toista lintuplasmodia *Halteridium* koskevien tutkimusten nojalla ja sittemmin myöskin ihmisen malarialoiseen nähden.

On jo mainittu isoja puolikuunmuotoisia plasmodeja (kuva 2: 5, 5 a) tavallisista pienistä kehittyneitä, huomatun kahta muotoa. Toinen, tummempi (5—8) kehittyy sääskensuolen seinämässä tavalla, josta jo tehtiin selkoa: toinen, vaaleampi taas (5 a) kehittää pintaansa nuo liikkuvaiset lisäkkeet. Molemmat ovat jo ihmisen veressä, mutta siellä ne eivät kehity etemmälle. Edellinen eliö (kuva 2: 5, 6) huomattiin olevan *naaras*-plasmodi, munaeläin, jälkimäinen taas (kuva 2: 5 a), joka kehittää lisäkkeet, on *koiras*-plasmodi, ja lisäkkeet (6 a) ovat siittiöitä, spermatozoeja. Vasta kun nämä yhtyvät (kuva 2: 7) naarasplasmodiin, tämä hedelmöityy ja muodostuu kykeneväiseksi tunkeumaan (8) suolenseinämään sekä siellä valmistamaan itiöitä (9—10) tavalla, jonka äsken selitimme. Tässä tavataan siis hedelmöitys, joka yksityiskohtiakin myöten on korkeammilla eläimillä löydettävän kaltainen; ja lajin kehityskulku sääsken ruumiissa on siis aivan toisenlainen kuin plasmodin jakauminen ihmisen verisolussa. Jälkimäinen näet on suvutonta yksilöiden lisäytymistä (schizogoniaa), edellinen aiheutuu (kuten kasveilla ja useilla alhaisilla eläimillä) makrogameetin ja mikrogameetin yhtymisestä, josta seuraa yhtymän jakautuminen suureen määrään itiöitä.

Englantilaisten tutkijain saavuttaessa nämä runsaat tulokset olivat italialaiset tietämättä edellisten töistä, kulkeneet omia itsenäisiä teitään. He arvelivat tutkimustensa puuttuneen menestystä syystä että olivat työssään käyttäneet vääriä sääskilajeja. Älykkäästi suunnitellen päättivät nyt sekä lääkärit että eläintutkijat antaa toinen toiselleen avustusta molemminpuolisissa pyrinnöissään päästä perille isänmaansa perivihollisesta; he perustivat tieteellisen seuran nimenomaan tätä tarkoitusta varten: *Società per gli studi della malaria,* joka kokoontui ensi kerran heinäkuulla 1898, ja joka sittemmin on joka vuosi tehnyt selkoa suunnitelman mukaan jaettujen töittensä tuloksista.

Lääkärit — BIGNAMI, DIONISI, BASTIANELLI, CELLI y. m. — ovat tutkineet malarian kliinillistä puolta, sen leviämistä, paikallista esiintymistä j. n. e. Eläintutkija GRASSI taas antautui kokeiluista riippumatonta tietä pääsemään selville itse syyllisestä sääskilajista. Hän selvitti italialaisten moskitoslajien paikallisen leviämisen ja elinehdot, sekä laati karttoja niiden leviämisaloista Italiassa. Näitä hän vertaili malariakarttoihin. Tästä kävi selville, että yleisin sääskilaji, *Culex pipiens*, jota enin epäiltiin ja jota ennenkin oli käytetty kokeiluissa, oli toisenlaisesti levinnyt kuin malaria; sitä puuttui kerrassaan monesta malarian varsinaisesta pesäpaikasta. Tuo epäilyksenalainen oli siis syytön ihmismalariaan, vaikka se olikin varsinainen lintumalarian välittäjä, jota tautia Ross oli tutkinut. Muitten *Culex*-lajien kartat osoittivat nekin poikkeavaisuuksia. Sitävastoin *Anopheles claviger* (= *maculipennis*)-lajin (kuva 5) kartta osoitti täydellistä yhtäpitäväisyyttä malariakartan kanssa. Juuri tätä lajia olivatkin viimeksi Ross ja Mac Callum käyttäneet ihmismalariaa koskevissa kokeiluissaan.

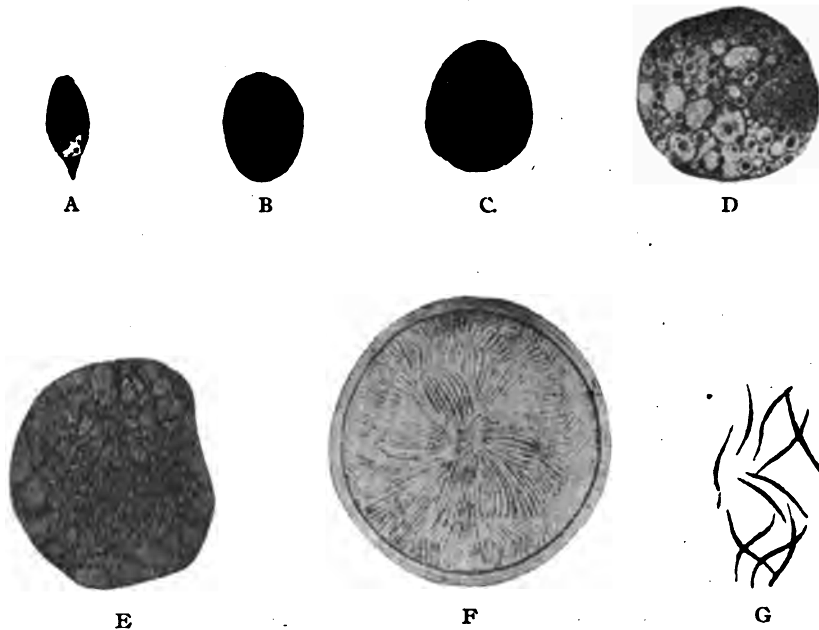

Kuva 5.

Italialaiset lääkärit ryhtyivät heti kokeilemaan. *Culex*-lajit eivät tällöinkään tuottaneet mitään tuloksia, mutta jo aivan ensimäinen *Anopheles*-koe saattoi kysymyksen ratkaisunsa perille. Ihmisen malariaplasmodi hedelmöityi ja Anopheleen suolenseinämiin muodostui samanlaisia rakkuloita, joita Ross oli keksinyt (kuva 3); italialaiset havaitsivat samanlaisen itiöiden muodostumisen (kuva 2: 8—11, ja kuva 6) ja huomasivat itiöiden kokoontuvan sääsken sylkirauhasiin (kuva 4). Ja heille onnistui yhden ainoan itiöllisen sääsken piston kautta saada sen sylki valumaan terveen ihmisen kudoksiin, jossa ihmisessä määräajan kuluttua oli huomattavissa kaikki aito malarian oireet. Tuskinpa tarvinnee lisätä, että vapaaehtoisesti kokeilun alaiseksi antautunut henkilö pätevällä kiniinihoidolla heti ja varmasti parannettiin.

Myöhemmin on samaa koetta toistettu kerta toisensa perästä. Sen mahdollisuuden poistamiseksi, että koehenkilö kokeen ulkopuoleltakin sattuisi saamaan malariatartuntoa, lähetettiin postissa malarian tartuttamia sääskiä täydellisesti malariasta vapaaseen Lontooseen, ja siellä saatettiin ne pistämään tervettä henkilöä, joka sitte sai kun saikin italialaisen malarian.

On siis näytetty toteen (kuva 6) että *Anopheles*sääskessä olevasta hedelmöitetystä malariaplasmodin munasta (A) kehittyy soluja (B—E), jotka synnyttävät lukuisan joukon (F) itiöitä, ja nämä (G) sitten siirron kautta joutuvat ihmiseen. Ihmisen ruumiissa ne enenevät jakaumalla niinkuin linnuilla (kuva 2: I—4—1), mutta aikaa myöten muutamat niistä

Kuva 6.

saattavat joutua *Anopheles* sääskeen, joka uudelleen kasvattaa ja levittää uusia sikiöitä; ja niin yhä edelleen. Ilman *Anopheles* sääskeä ei *Plasmodium* loinen voi päästä ihmisen ruumiiseen; eipä myöskään terve ihminen voi saada horkkaplasmodia terveestä sääskestä. Sillä loiseliöhän se on taudintoimittaja, sääski on vain sen välittäjä. Toiselta puolen taas parantamaton horkkapotilas saattaa tuottaa tartuntoa terveille sääskille, jotka muutoin olisivat jääneet vaarattomiksi.

On aivan luonnollista, että kun saatiin selville malarialoisen kehittyminen *Anopheles* sääskessä, tämä antaisi aihetta monenmoisiin eri tahoille tähtääviin tutkimuksiin.

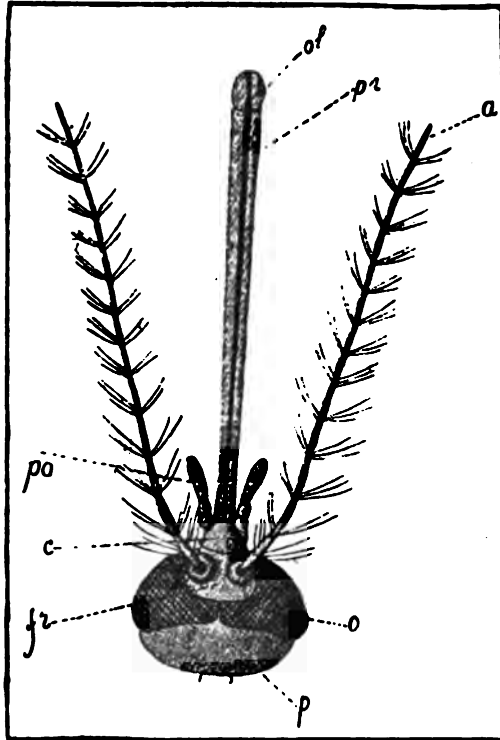
Eläintutkijain tehtävänä oli lähinnä selvittää, miten itse kehitystapa olisi käsiteltävä verrattuna muissa elänryhmissä tavattaviin vastaaviin ilmiöihin. Tässä kohden ei ollut mitään vaikeutta. Tiedettiinhän säännönmukaisen *sukupolvenvuoroittelun* vallitsevan monessa eri eläinryhmässä, nimittäin että sama laji esiintyy kahtena eri muotona, jotka vuoroittelevat sukupolvesta toiseen: A, B, A, B j. n. e. Useassa tapauksessa saattaa vielä olla monenmoisia lisäseikkoja, jotka ovat liian monimutkaisia tässä käsiteltäviksi. Voimme ainoastaan huomauttaa, että malariaplasmodinkehityskulun tekee erittäin monimutkaiseksi se seikka, että tämä laji kaikissa kehitysasteissaan elää loisena, mutta vaihtaa isäntäeläintä: ihmisessä elää suvuton polvi (kuva *2*: 1—4) ja kehittyvät molemmat suvulliset muodot (5, 6; 5 a, 6 a), sääskessä taas tapahtuu suvullinen lisääntymisprosessi (7, 8) ja itiöiden kehittyminen (9—11); edellinen kehityksenjakso voi venyttäytyä hyvinkin pitkäaikaiseksi, jälkimäiseen kuluu muutamia päiviä. Muut vertailevat eläintieteelliset mietteet täytyy meidän monesta syystä jättää tässä koskettelematta ja rajoittautua vain mainitsemaan, että *coccidioiden* sukupolvenvuoroittelu on eniten tämän kaltainen, kuten useain tutkijain havaintojen nojalla Schaudinn on selvästi todistanut.

Mutta eläintieteilijöillä oli muitakin tehtäviä, sellaisia, joilla on lähimmin yhteyttä malarian torjumiskysymyksen kanssa.

Kun näet kerta oli päästy loispahantekijän kintereille ja vieläpä sen tärkeimmän, niin ainoan avustajan, sääsken perille, oli eläintieteilijäin seuraaminen viimemainitun toimia askel askeleelta, niin että tuloksille voitaisi perustaa säännönmukainen, sääsken välitystointa vastaan suunnattu torjumistyö.

Jo ennen oli eläintieteilijä Ficalbi ottanut selkoa Europan moskitolajeista, joka seikka helpoitti Grassin ja muiden tutkimuksia niiden elämäntavoista. Oli huomattu eräitä eroituksia *Culex*- ja *Anopheles*-sukujen välillä niiden ollessa täyskehittyneessä siivellisessä muodossa. *Culex* on päältä hienosuomuinen, *Anopheles* hienokarvainen, muutamia tummia täpliä siivillä (kuva 5); *C*:lla on lyhyet suurihmat (kuva 7 pa), *A*:lla taas imusuun osien pituiset (kuva 8); *C.* levähtää seinällä ruumis ja siivet

seinäpinnan suunnassa, *A.* taas on „päälaellaan" takaruumis seinästä ulospäin. Kumpikin lentelee ja pistää mieluummin tyyninä iltoina, öinä ja aamuina, mutta pysytteleivät päivisin suojassa lehtevissä metsiköissä, viidakoissa, maaluolissa, kellareissa ja muissa rakennuksissa. Kumpikin laskee munansa seisoviin vesilätäkköihin, *C.* usein isompiinkin, *A.* aina pieniin, vesikasveista rehoittaviin; *C.* laskee suuren lukumäärän (2—300) yhteen veneen muotoiseen, vedenpinnassa kelluvaan ryhmään, *A.* taas harvoja, 4—5—20 yhteen. Siksi elävät *C.*:n toukat parvissa, *A.*:n yksitellen; edellisillä on selvästi huomattava ilmaputki, jolla ne riippuvat alas vedenpinnasta ottaen ilmaa, jälkimäisiltä taas puuttuu tuo torvi ja ne ovat vaakasuorana veden pinnassa (kuva 9). Kotelot (kuva 10) lepäävät usein veden pinnalla niin kuin muutkin sääsken toukat. Suomessa *Anopheles* esiintyy aina Kittilässä saakka.

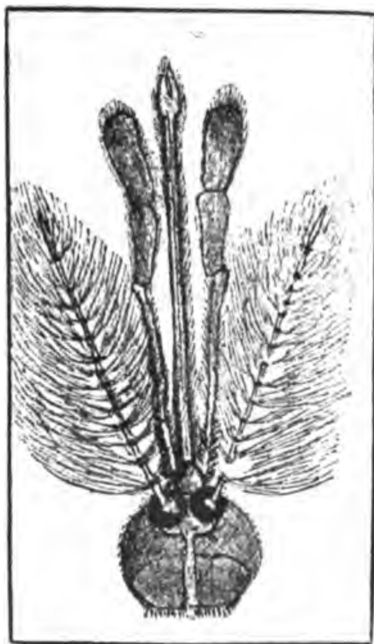

Kuva 7.

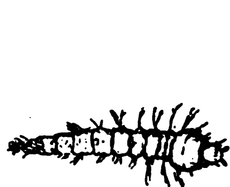
Malariatutkimusten helpoittamiseksi muissa maissa on viimeaikoina laadittu ja julkaistu teoksia Europan ja kuumien maiden sääskilajeista. Malariatutkimuksien yleiskatsauksia on julkaistu, vieläpä luentokuviakin, jotka kuvaavat tutkimuksissa selviytyneitä seikkoja.

Sitäpaitsi on vielä opittu tuntemaan monta huomattavaa yksityisseikkaa sääsken suhteessa malariaplasmodiin. Yleisesti tunnettua on, että ainoastaan naaraat imevät verta; väitetäänpä että yksistään hedelmöitetyt naaraat saattaisivat ruumiissaan saada plasmodin kehittymään, — miksi, sitä ei tiedetä. Asia on kuitenkin tärkeä, koska sekin puolestaan voi selittää miksi, muutamat aikaisemmista kokeista eivät onnistuneet·

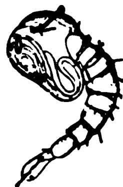
Vielä on huomattu, että plasmodin kehitykselle lämpömäärä on tärkeä; ihmisen ruumiin lämmössä ei tapahdu hedelmöitystä, vaikka kumpikin sukupuoli on täyskypsä, mutta sääskessä se tapahtuu, jos vain lämpö ei laske alle 16° C; tämän lämpömäärän alapuolella sääski sulattaa veren plasmodeineen päivineen saamatta mitään tartuntaa.

Kuva 8.

Kuva 9.

Kuva 10.

Rämekuume-kysymys oli kuitenkin liian tärkeä jäämään yksinomaan Indiassa ja Italiassa tehtyjen havaintojen nojaan. Pian, v. 1899, perustettiin Liverpooliin ja Lontooseen varsinaisia oppilaitoksia malarian tutkimista varten. Liverpoolista lähetettiin tutkimus matkue Rossin johdolla, joka elo- ja syyskuulla 1899 teki tutkimuksia Sierra Leonessa. Saksasta taas läksi samana vuonna jo huhtikuulla retkikunta ROB. KOCHin johdolla ensin Toskanaan, missä viivyttiin elokuuhun saakka, ja sieltä Javaan sekä Saksan siirtomaihin Uudessa Guineassa. Kummassakin retkikunnassa oli mukana lääkäreitä ja eläintutkijoita, ja kummallakin matkalla on havaittu *Anopheles*-lajeja joka paikassa, missä malaria on kotoperäinen, osaksi näytetty toteenkin, että sääskissä on ollut noita loisia. Ainakin Liverpoolissa on sittemmin julkaistu ohjeita rämekuumeiden välttämiseksi matkoilla kuumissa maissa.

Jo aikoja ennen kuin oli saatu selville sääskien tehtävä, mitä malarian viihtymiseen jollakin paikkakunnalla ja sen leviämiseen tulee, oli, kuten jo edellä mainittiin, tutkittu taudin esiintymistapaa eri paikkakunnilla ja sitä perinpohjaisesti arvosteltu sen terveydellisiin ehtoihin nähden. Sitten alkoi väittely siitä, oliko sääskien osallisuus mahdollista

tahi todenmukaista. Nyt vihdoinkin, kun sääskien vaikutus oli nimenomaan toteennäytetty, puuttui vielä varmuutta voisiko tauti tarttua ihmiseen muillakin keinoin. Vielä on tämä kysymys ratkaisematta, mutta toistaiseksi ei ole esitetty mitään, joka todistaisi muitten keinojen puolesta. Sen sijaan on sitä enemmän opittu käsittämään, missä suhteessa sääskien elonehdot ovat itse taudin jo aikoja sitte tunnettuihin ominaisuuksiin, ja kuinka sitä on vältettävä. Monenmoiset entiset huomiot ja kokemukset ovat vasta siten selvenneet oikeaan valaistukseensa.

Koska *Anopheles* on riippuvainen määrätynlaisista paikallisuuksista, on malariakin jyrkästi paikallinen ja kotoperäinen. Sen runsaampi esiintyminen jonakin vuonna paikkakunnalla tahi toisella on seuraus niistä olosuhteista, jotka ovat edistäneet sääskilajin viihtymistä seudussa. Niinpä lämmin ja sateinen ilma edistävät soveliaiden vesilätäkköjen syntymistä, joissa toukat viihtyvät. Sellaisia vesilätäköitä syntyy runsaimmin tasaiselle, alavalle maaperälle, mutta ei mäkisille, eikä hyvin ojitetulle tahi viljellylle maalle eikä isoissa kaupungeissa, mistä syystä sellaiset paikkakunnat ovat malariasta vapaita. Siis on noroisten maitten kuivatus ja viljelykseen otto keinona sääskiä ja samalla malariaa vastaan, ja tätäpä juuri tarkoittivatkin muinaisten roomalaisten suurenmoiset kloakkijohdot ja kanavalaitokset keski-Italiassa, jotka barbaarein hyökkäykset ja muut epäedulliset olosuhteet saattoivat rappiotilaan.

Saattaahan kyllä malarian leviäminen tapahtua sitenkin, että tuuli vie mukanaan tartutettuja sääskiä, mutta se ei voi olla varsinaisena malarian leviämiskeinona, sillä sääsket kyllä voimiensa mukaan hakevat suojaa tuulilta. Mutta matkustelevat potilaat, jotka käyttävät nopeita kulkuneuvoja, vievät paljoa suuremmalla varmuudella plasmodit sellaisiinkin seutuihin, missä sääsket siihen saakka ovat pysyneet tartuntaa vailla, ja siten syntyy uusia taudin ahjoja.

Kuten jo huomautimme, on näitä sääskiä runsaimmin lehtoisilla, alavilla mailla, ja ne pistävät äkäisimmin illoin ja öisin; niiden on myöskin helpointa ottaa veriveronsa nukkuvilta kuin hereillä olevilta ihmisiltä. Tämä käy yhteen sen kokemuksen kanssa, että malaria-tartunnan helpoimmin saa iltaisin, kosteilla paikoilla ja nukkuessa, — paljonhan onkin syytetty onnettomuudesta kylmää iltailmaa, kosteita sumuja, myrkyllisiä miasmeja y. m. Onpa siis aivan oikea se kansankokemus, että malaria-

seuduilla on hakeuduttava yöpymään kukkuloille tahi ainakin muutaman metrin korkeudelle, esim. talojen yläkerroksiin.

Ja me käsitämme nyt vallan hyvin, että, kuten kokemus kuumista maista osoittaa, ne alkuasukkaat, joiden askareittensa vuoksi täytyy jonkun aikaa viipyä malariavaaraisilla paikoilla, käärivät kasvojensa ja käsiensä ympärille, siis sääskille alttiimpain ruumiinosien soveliaan tiivistä kangasta, juuri välttääksensä malariatartuntaa. Ja niin helppoa on nyt ymmärtää järjelliseksi kuumissa maissa matkustaneiden europpalaisten neuvo, että makuuhuoneiden avonaiset akkuna-aukot ovat verhottavat sääskiverhoilla suojaksi rämekuumeita vastaan. Italialaiset lääkärit ovatkin kokeilla osoittaneet, että pahimmissa malariaseuduissa, missä yöpyminen ulkoilmassa melkein poikkeuksetta tuottaa kuumeen, sellaiset henkilöt, jotka vain tarkalleen ovat älynneet verhoilla ja ikkunaverhoilla suojautua sääskiä vastaan, ovat kuukausmääriä pysyneet terveinä.

Joskin tällä keinoin on mahdollisuutta torjua luotansa tartunnan saaneita *Anopheles* sääskiä, on sittenkin hyvä, vaikkapa terveet sääsket ovat vaarattomia, varmuuden vuoksi koettaa supistaa tämän lajin esiintyminen yleensä mahdollisimpaan vähyyteen asti.

Tässä tarkoituksessa on koeteltava hävittää toukat seisovista vesistä, missä ne viihtyvät; juoksevassa vedessä niitä näet ei ole. Viime vuosina onkin eri tahoilla kokeiltu monta keinoa „culicifugisten“ ja „culicicidisten“ = sääskiäsurmaavien aineiden keksimiseksi. Kokeilla on saatu selville, kuinka monta tuntia eri ikäiset sääskentoukat sekä kotelot sietävät erilaisia ja eri määrissä miedonnettuja aineita, ennenkuin kuolevat. Pieni määrä lamppuöljyä vedenpinnassa tappaa varmimmin siinä elelevät sääskentoukat estäen ne pääsemästä pintaan hengittämään; myöskin ovat eräät anilinivärit kuolettavia. Siivelliset sääsket taas saadaan karkoittumaan makuuhuoneista savuavilla aineilla. Ulkoilmassa sytyttävät roomalaisen Campagnan paimenet — kuten meidän omakin kansamme — ehmisavuja itseänsä ja karjaansa varten.

Tässä yhteydessä sopii mainita muutama sana kuuluisasta malariaa karkoittavasta *Eucalyptus* puusta = kuumepuusta. Sen vaikutus metsänä kasvaessaan riippuu siitä, että sen voimakas haihdutus kuivaa maaperän, joka siten muuttuu sääskille vähemmän suotuisaksi. Mutta myöskin väitetään sääskien karttavan puuta sen tuoksun tähden; jo nukkuvan ihmisen kasvojen alle pistetty lehvä tästä puusta kuuluu pitävän sääsket loitolla.

Mutta jos perinpohjin mielimme kukistaa malarian, ei auta ahdistaa yksinomaan sääskiä, tartunnan välittäjiä; meidän tulee tappaa itse plasmodit. Edellisestä syksystä parantamattomat malariapotilaat, ne ne ovat, jotka seuraavana lämpimänä vuodenaikana toimittavat sääskiin tartunnan. Potilaat joita, mitä malariaan tulee, ennen on pidetty aivan vaarattomina, koska „horkka ei tartu“, niitäpä onkin juuri enin varottava: ne pitää perinpohjaisesti parantaa. Ennen kehoitettiin horkkapotilasta mitä pikimmin lähtemään toiselle paikkakunnalle *itseänsä* parantamaan; nyttemmin täytyy hänet lähettää *anopheleestä* vapaaseen seutuun, ettei hänestä tulisi *ympäristölleen* vaarallinen henkilö, sillä perinpohjaisesti hänet kyllä voidaan parantaa missä tahansa riittävällä kiniinihoidolla, etenkin taudin alussa. Sentähden on Italiassa ehdoitettu perinpohjaista maksutonta kiniinihoitoa kaikille malariapotilaille joka paikkakunnalla, että siten saataisiin malaria kerrassaan karkoitetuksi. Ja erityisien parantoloiden perustamista on pidetty paraampana keinona.

Lääkkeenä kiniini on oivallista; ainakin alussa kiniini saattaa horkan keskeytymään, s. o. hyvänlaisella annoksella tapetaan ameebulat juuri kuin ne kaikkien avuttomimmillaan kuumeasteen aikana parveilevat veressä hakeaksensa uusissa verisoluissa itselleen tyyssijaa; ja ne, joiden onnistuu pelastautua ensi vainouksista, tapetaan vähissä erin seuraavien kuumepäivien kuluessa jatkuvilla, mutta vähenevillä annoksilla. Jos tauti uusintuisi, uudistetaan hoito.

Mutta jos vaikea taudinmuoto (Malaria perniciosa) on päässyt kehittymään eräälle määräasteelle saakka, ei edes kiniinikään enää tahdo tepsiä. On näet sangen merkillistä, että silloin osa puolikuunmuotoisia plasmodeja niin sanoaksemme piiloutuu eräisiin sisäelimiin, ja sinne ne jäävät lymytilaan, kunnes jäljestäpäin saattavat synnyttää taudinuusinnoita. Niin ne saattavat jäädä lääkäriltä huomaamattomiksi, kunnes ne tuottavat turmion. Niinpä niitä helposti kokoontuu pernaan, missä ne kuitenkin ovat keksittävissä, jos tutkitaan pernasta otettuja verikoetteita; mutta pahempi on, kun niitä kokoontuu luunytimiin, ja pahinta, kun niitä tulee aivojen, etenkin pienten aivojen hienoihin verisuoniin, missä ne saattavat tuketa väylät, synnyttäen vaikeita oireita ja vihdoin tuottaen kuoleman. Sellaisiin vaikeihin tapauksiin nähden on lääketaito vielä neuvoton, kunnes täysin tepsivä keino keksitään.

Lukija kenties kysyy, mistä siis ensimäinen plasmodi on joutunut ihmisruumiiseen. Tähän kysymykseen on yhtä mahdoton antaa vastausta kuin jos joku kysyisi, mistä ensimäinen lapamato on ihmisruumiiseen loiseksi joutunut. Malariaplasmodi on saattanut aikaisemmin elää loisena jossakussa muussa nisäkkäässä tai muussa luurankoisessa, tai kenties sitä ennen, ammoisina aikoina, elää vapaana eläinlajina, — mutta tästä kaikesta emme voi tällä hetkellä mitään varmaa sanoa. Tämä ei ole ihmeellisempää, kuin että kukaan ei voi vastata kysymykseen: milloin eli *ensimäinen* sivistynyt ihminen?

Lukuisien, vielä vastaustaan kaipaavien malariaa ja horkkaa koskevien kysymysten ratkaisemistyössä, tulee vastedes, kuten tähänkin saakka, olla osallisena paljon erilaisia voimia ja kykyjä. Tällaisen yhteistoiminnan järjestämiseksi kokoontui heinäkuulla viime kesänä Liverpooliin kansainvälinen kongressi malarian torjumiseksi.

Kuinka suuressa määrin tulevaisuuden onni tulee riippumaan tämän yhteistyön tuloksista, on kenties vielä ennenaikaista arvioida. Mutta koska malaria kuumissa maissa yksinään hyvinkin vastaa kaikkia muita sikäläisiä tauteja yhteensä, ja kun luonto on tuhlannut lahjansa runsaimmin maapallon lämpimämpiin osiin, jotka nyt, suureksi osaksi juuri rämekuumeiden tähden ovat vain vähäisessä määrässä ihmisen viljelyksen alaisina — niin täytyy meidän myöntää, että seuraavat ruotsalaisen tutkijan prof. Ribbingin Lundissa lausumat sanat eivät ole pätevyyttä vailla. „Ainoastaan malarian kukistamisen kautta tulisi mahdolliseksi indoeuroppalaisille kansoille asuttaa kuumat maat, sinne siirtää henkinen ja aineellinen viljelyksensä ja yhdistää koko ihmiskunta yhteisiin etuihin nojaavaan rauhalliseen liittoon."

Jos niin käy, ovat malariatutkijat viime kuluneina vuosina toimineet tavalla, joka ansaitsee tulevien sukupolvien suurinta kiitollisuutta ja muistossa säilyttämistä. Sillä nämä miehet ne ovat, jotka kansanuskon arveluista ensin loivat monen perusteen vahvistaman hypoteesin — jota väärin kyllä usein on sanottu teoriaksi — ja jotka sitten huolellisen ja suunnitellun tutkimuksen kautta saavuttivat ja hypoteesin sijaan asettivat todistetun tosiasian. Tälle tosiasialle tulevaisuus voi perustaa taistelun malariaa vastaan.

Krakovan yliopisto ja sen viissatavuotinen riemujuhla.

Kirjoittanut

Joos. J. Mikkola.

Slaavilaisesta maailmasta joutui keskiaikana itäinen ja kaakkoinen osa bysantilaisen, läntinen osa taas länsieuropalaisen sivistyspiirin sisälle. Sen sijaan että itä ja kaakkoinen kuluttivat koko keskiajan ja vieläpä kolmisen sataa vuotta uudesta ajastakin Bysantin kyllä rikkaan, mutta henkisesti niin vähän herättävän sivistyksen sulattamiseen, sai länsi jo kolmetoista-sataluvulla tuntea renessansin ensimäisiä virkistäviä tuulahduksia. Ennenkuin Saksassa vielä oli ainoatakaan yliopistoa, syntyi länsimaisen sivistyksen rajamaille keskelle slaavilaista alaa Pragin kuuluisa yliopisto v. 1348. Syynä siihen että ensimäinen Keski-Europan yliopisto tuli näin syrjälle, oli se että juuri Böömin kuningas ja keisari Kaarle IV, entinen Parisin ylioppilas, oli ranskalaisen sivistyksen harras ystävä ja altis aikansa tiede- ja taideharrastuksille.

Pragin yliopistoa saattaa tavallaan pitää vielä itäisemmän Krakovan yliopiston äitinä. Puolan kuninkaana oli silloin intohimoinen ja vaikutuksille herkkä Kasimir Suuri. Hän kävi usein tervehtimässä sisartaan, joka oli naimisissa Unkarin kuninkaan, anjoulaisen Kaarle Robertin kanssa. Tässä iloisessa hovissa, jossa osattiin nauttia Italian sivistyksen hedelmiä, sai Kasimir välittömästi hengittää esirenessansin ilmaa. Lännessä taas oli naapurina elämänhaluinen Kaarle IV, jonka sisareen Kasimir oli hellästi rakastunut. Böömissä hän sai ihmeekseen nähdä Kaarlen loistavat rakennukset täynnään ihania taideteoksia, sai kuulla hänen ihastuneena kertovan Petrarcasta, joka hiljattain oli tullut hänen hoviinsa, ja siitä uudesta elämästä, joka nyt pulppusi Pragissa sen jälkeen kuin sinne oli perustettu yliopisto. Innoissaan palasi Kasimir Krakovaansa. Kaarlesta oli tullut hänelle hallitsijanihanne. Hän matki häntä kaikessa, etenkin rakennuksissa, mutta myöskin yliopiston perustamisessa. Lisäksi hän sai vaikutusta kahdelta puolalaiselta kirkonmieheltä Skotnickilta ja Strzeleckiltä, jotka olivat opiskelleet Bolognan yliopistossa. Siksi tulikin uuden kor-

keakoulun esikuvaksi Bolognan yliopisto, joka järjestyksensä puolesta jyrkästi erosi Parisin hierarkisesta yliopistosta. Uuden korkeakoulun perustuskirjassa, joka on vuodelta 1364, tulee ajan tiedonjano kauniilla tavalla esiin. „Tulkoon tästä korkeakoulusta", sanotaan siinä, „mahtavien tietojen helmi, laskekoon luotaan miehiä, jotka ovat neuvon kypsyydestä tunnettuja, hyveiden kauneudesta loistavia ja erilaisiin tieteihin perehtyneitä; avautukoon virkistävä lähde ja sen kyllyydestä ammentakoot kaikki, jotka haluavat juoda tietoa tarpeekseen. Vapaasti ja esteettömästi saapukoot kaikki ei vain meidän kuningaskunnastamme ja naapurimaista, vaan muistakin maailman eri osista hankkimaan itsellensä tiedon ihanata helmeä."

Syksyllä v. 1364 avattiin yliopisto, eli kuten siihen aikaan sanottiin *studium generale* suurilla juhlallisuuksilla, joihin saapui viisi kuningasta, niiden joukossa etäisen Tanskankin kuningas Valdemar ja yhdeksän muuta ruhtinasta. Mutta itse yliopiston elämästä tiedämme sangen vähän sen alkuajoilta. Naisasian ystävät eivät liene vähän iloiset erään senaikaisen apotin tiedonannosta, että „tieteen ihanaa helmeä" etsimässä oli myöskin eräs nainen. Kaksi vuotta hän kulki miehen vaatteissa „salaten rakkaudesta tieteeseen sukupuolensa", kuten tuon vanhan munkin sanat kuuluvat. Onnettomuudeksi päästiin asian perille ja tyttö parka pakeni häpeissään luostarin turviin.

Virkeä kultuurielämä herää Puolassa Hedvigin eli Jadvigan astuttua tämän maan valtaistuimelle. Runouden hohde on aina ympäröinyt tuon kuningattaren personaa. „Ei ole vielä maanpiirissä nähty toista sellaista vesaa versovan kuninkaallisesta juuresta", sanotaan eräässä keskiaikaisessa muistiinpanossa. „Paitsi harvinaista kauneutta ja laajaa sivistystä", sanoo hänestä Krakovan yliopiston uusin historioitsija, „yhdisti hän näihin vielä kallisarvoisemman taivaanlahjan, sielun, joka oli herkkä jaloille harrastuksille. Isän puolelta hän oli saanut periä Anjoun suvun rikkaan sivistyksen. Tunnettu on, että kaksi sellaista maailmankirjallisuuden nimeä, kuin Danten ja Petrarcan, liittyy hänen esi-isiensä muistoon, esi-isien, joiden otsat saivat seppeleen kaikista Parnassin kukista, ja Jadviga esiintyy heidän arvoisena jälkeläisenään sen henkisen aamuruskon säteiden keskellä, jota sanotaan renessansiksi. Hänen isoisänsä isä Kaarle saattoi sanoa Dantelle Paradison kahdeksannessa kirjassa: Assai m'amasti (paljon olet minua rakastanut). Petrarca itki hänen setänsä Antreaksen sur-

maa. Ja hänen isänsä Ludvigin luota oli Cola di Rienzi hakenut turvapaikkaa."

Valtiollisessa tarkoituksessa naitettiin kuningatar Liettuan suuriruhtinaalle Jagellolle, joka kristinuskoon käännyttyään sai nimen Ladislaus, ja seurauksena tästä oli Liettuan unioni Puolan kanssa. Aviopuolisot olivat hyvin erilaiset: kuningatar hento kukka vanhan sivistyssuvun varrella, kuningas äskettäin vasta kristinuskoon kääntynyt puolivilli Liettuan aarniometsistä, joka, milloin ei ollut metsästämässä, söi kuin peto, nukkui tai leperteli rukouksia. Siksi kääntyi Jadvigan kaikki toiminta yksinomaan sivistysharrastuksiin. Hän perusti m. m. kollegiumin liettualaisia ylioppilaita varten Pragin yliopistossa — Krakovan yliopistossa ei ollut silloin vielä teologista tiedekuntaa — valmistaakseen siellä pappeja Liettuaa varten, ja tämän kollegiumin johtajaksi ei tullut kukaan vähempi kuin Johan Huss. Mutta Jadvigan elämän unelma oli saada Krakovan yliopisto täydelliseksi tiedekuntainsa puolesta ja saada sinne kuuluisia opettajia sekä itse yliopistolle oman rakennuksen. Mutta kun ennenaikainen kuolema läheni ja uhkasi tehdä tyhjäksi hänen aikeensa, testamenttasi hän kaikki huonekalunsa, kultansa ja jalokivensä myytäväksi kahta tarkoitusta varten: toinen puoli rahoista oli jaettava Krakovan köyhille ja toisella puolella oli yliopisto pantava uuteen kuntoon. Tämän Jadvigan viimeisen tahdon täyttikin neuvonantajiensa kehoituksesta Jagello. Jo v. 1400 avattiin yliopisto juhlallisesti uudestaan järjestettynä Parisin korkeakoulun esikuvan mukaan.

Valtakunnan johtavien miesten mielestä oli nuorella yliopistolla myöskin valtiolliskansallinen tarkoitus: Liettuan likempi yhdistäminen Puolaan yhteisen sivistyksen siteillä. Tämä käy esille jo Jagellon vahvistuskirjasta. Siinä tuo entinen pakana sanoo, että hänen „korvissaan oli kaikunut suloisena sävelenä niiden usein mainittujen hallitsijain muisto, jotka perustamalla tieteiden asumasijoja ja kutsumalla maahan oppineita miehiä poistivat isänmaansa paheita", ja sentähden vakuuttaa hän muka „jo siitä asti kuin hän oli päässyt pois pakanuuden erehdyksistä" huolehtineensa, että „Liettuan maiden asukkaat, ja varsinkin ne, jotka pysyen kiinni pakanuuden harhauskossa olivat olleet kuninkaansa pimeyden kumppaleina, kääntyisivät valon pojiksi niiden avulla, joiden rehellisellä työllä valtakunta kasvaa terveydessä ja voimassa."

Uudestaan järjestetty yliopisto sai heti alussa erinomaisia voimia, varsinkin Pragista, josta m. m. tuli Hieronymus Pragilainen. Pian esiintyi se jo muiden Europan korkeakoulujen mukana yleisissä kirkolliskokouksissa. Erittäin huomattava oli sen osanotto Konstanzin surullisenkuuluisaan kokoukseen v. 1414. Se kysymys, jossa Puolan korkeakoulu loistavan edustajajoukkonsa kautta herätti huomiota, ei ollut kuitenkaan uskonnollista, vaan kansallista laatua.

Kysymys saksalaisen ja slaavilaisen maailman vastakkaisista eduista oli kauan pitänyt mieliä kuohuksissa. Jo v. 1278 oli Böömin kuningas Ottokar II lähtiessään taisteluun Rudolf Habsburgilaista vastaan kääntynyt Puolan ruhtinaiden puoleen huomauttaen heille böömiläisten ja puolalaisten sukuveljeydestä ja puhuen näiden yhteisestä vihollisesta. Pyytäessään puolalaisten apua hän sanoi: „Me olemme teidän luja esivarustuksenne. Jos se sortuu, niin teitä uhkaa kauhea vaara; silloin ei ainoastaan teidän maanne joudu heidän valtaansa, vaan teidän tavaranne ja te itse tulette sietämättömän tyranniuden uhriksi. Miten kiduttaisivatkaan silloin saksalaiset sitä kansaa, jota he inhoten vihaavat, mikä ies painaisikaan silloin teidän otsaanne.“ Ja varsinkin Puolan länsiosassa, Posenissa, taistelee papisto jo 1200-luvun lopulla ja 1300-luvulla saksalaisen kansanaineksen ja saksan kielen levenemistä vastaan. Niin teroittaa esim. Gnesenin arkkipiispa v. 1285 asianomaisten mieliin, ettei koulujen rehtoreiksi saa asettaa miehiä, jotka eivät hyvin osaa puolan kieltä ja kirjeessään paaville hän valittaa, että saksalaiset siirtolaiset ostavat puolalaisilta kylät ja konnut sekä kiskovat heiltä minkä irti saavat. V. 1312 on siirtolaisten ja puolalaisten väli tullut niin kireäksi, että „saksalaisen raivon vimma“, kuten eräs senaikainen puolalainen sanoo, puhkeaa ilmi kapinaan Krakovan saksalaisen porvariston keskuudessa. Neljätoista-sataluvulla puhutaan saksalaisten kesken jo „puolan kielen hävittämisestä“.

Vuosi 1410 oli kovakohtaloinen saksalaiselle ritarikunnalle. Puolalaiset löivät Tannenbergin luona perinpohjaisesti tämän vanhan verivihollisensa, joka uljaasti Marienburgin linnasta tahtoi komentaa kaikkia idän kansoja. Rotuviha yltyi nyt ylimmilleen, ja sen ilmilausujaksi saksalaisten puolelta tuli Puolassa opiskellut dominikanimunkki Johannes Falkenberg. Jotenkin Konstanzin kokouksen alkuaikana tuli tunnetuksi tämän Falkenbergin tekemä kirjoitus, jossa hän väittää puolalaisten olevan täydellisiä epäjumalain palvelijoita, jotka yhdessä pakanallisten liet-

tualaisten ja tattarien kanssa olivat tahtoneet tuhota kristinuskon levittäjät, saksalaisen ritarikunnan. Siksi pitää tehdä loppu „noista hävyttömistä koirista, jotka ovat vajonneet uskottomuuden liejuun", tappaa koko kansa taivaan palkintoa toivoen ja hirttää heidän päällikkönsä. Krakovan yliopiston edustajat rehtorinsa Paul Włodkowiczin johdolla torjuivat kokouksen edessä pontevasti Falkenbergin syytökset ja osoittivat, että ritarikunta kristinuskon levittämisen varjolla oli harjoittanut väkivaltaa ja ryöstöä, sekä vaativat kokousta paheksumaan Falkenbergin menettelyä. Tämän täytyikin lieventää sanansa.

Yliopisto tulee yhä elinvoimaisemmaksi. Sen maine on jo 1400-luvulla niin suuri, että sinne pohjoismaistakin kertyy ylioppilaita, niiden joukossa 2 suomalaistakin.[1] Humanismi voitti yhä alaa. Sellaisia ulkomaalaisia humanisteja kuin Callimachus Buonacorsin ja Conradus Celtesin tapaamme täällä oppilaina. Erityisellä innolla harjoitetaan myös matematikkaa ja tähtitiedettä. Tämän yliopiston penkeiltähän tuli „se mies, joka auringon pysäytti kulussaan": Kopernikus. Hussilainen liike löysi Krakovasta kiitollisen maaperän; jo yliopiston alkuaikoina piti sen kanslerin, mahtavan kirkonmiehen Zbigniew Oleśnickin panna kaikki voimansa liikkeelle saadakseen sitä pysymään rajojen sisällä. Niinikään otettiin uskonpuhdistuksen aatteet 1500-luvulla innostuksella vastaan. Mutta toisella puoliskolla tätä vuosisataa syntyvä katolinen taantuminen tukahuttaa sen, ja samalla alkaa Krakovan yliopistolle pitkä riutumisen aikakausi.

Vasta 1700-luvun viimeisellä neljänneksellä, jolloin muutamat voimakkaat uudistuksen henget koettavat korjata kaikista liitoksistaan rytisevää Puolan valtiorakennusta, joutuu Krakovan yliopistokin elähyttävien muutosten alaiseksi. Vasta perustetun opetuskomissionin eli kansanvalistusministeristön edustajana alkoi innokas uudistusten mies Hugo Kołłątaj (Kolontai) v. 1777 parannustoimensa yliopistossa. Latinan asemasta tuli puolan kieli luento- ja opetuskieleksi. Myöskin korkeakoulun hallinto tuli ajanmukaisemmaksi, oppituoleja lisättiin j. n. e. Mutta nyt oli jo lähellä ratkaiseva loppukohtaus uuden ajan suurimpaan kansallisvaltiolliseen murhenäytelmään, jota kaukonäköiset Puolan miehet jo kauan olivat aavistaneet. Ennenkuin vuosisata vielä oli ummessa, oli

[1] Tohtori Kustavi Grotenfeltin ilmoituksen mukaan.

Rzeczpospolita, *tasavalta,* joksi Puola ylpeydellä aina oli nimittänyt itseänsä, hävitetty nimeä myöten. Aikalaisten mielentilaa heti tämän jälkeen kuvaa hyvin silloisen Krakovan professorin, tähtitieteilijän ja maansa sivistyshistoriassa kuuluisan Johan Sniadeckin sanat: „Isänmaahan on jalojen, yhteishyvää harrastavien sielujen korkein onni. Sen olemme kadottaneet ja me olemme julmasti tuomitut hävittämään ja tukahuttamaan itsestämme ne liikkeet, jotka kasvatus, tottumus ja halu tehdä yhteiskunnalle hyvää ovat meissä synnyttäneet ja jotka ovat elähyttäneet meidän henkisiä voimiamme ja kykyjämme. Nyt pitää puolalaisen elää oman elinaikansa yli, luoda itselleen uusi sielu ja sulkea tunteensa personallisen olemuksensa ahtaisiin rajoihin. Se on julma tuomio, mutta se on kukistumattoman todellisuuden laki, jonka alle pitää alistua. Käyttäkäämme valistuksen hedelmät tehdäksemme tämän julmasti meitä sortavan kohtalon edes siedettäväksi!"

V. 1795 kuului Krakova jo Itävaltaan, jonka hallitus aikoi ensinnä sulkea koko yliopiston. Kolmeen vuoteen ei maksettu enään professoreille palkkaakaan. Saatuaan tietää yliopistoa uhkaavasta vaarasta panivat professorit viimeiset roponsa kokoon ja lähettivät kaksi joukostaan edustajina Itävallan keisarin puheille. Nämät esittivät keisarille laajassa ranskankielisessä kirjoituksessa yliopiston privilegiumit ja sen nykyisen tilan. Wienissä vastattiin, että yliopistoa ei suljeta, vaan tehdään parannuksia. Korkeakoulu saikin jäädä eloon, mutta jo v. 1801 lähetettiin sinne joukko saksalaisia professoreja ja luennot määrättiin pidettäväksi saksan kielellä. Mutta jo Wagramin tappelun jälkeen yhdisti Napoleon Krakovan Varsovan herttuakuntaan ja vuonna 1809 oli yliopisto taas puolalainen, saaden muutenkin runsaasti apua herttuakunnan hallitukselta. Kun Varsovan herttuakunnan lyhytaikainen elämä oli sammunut, jäi Krakovan kaupunki ynnä pieni piiri sen ympärillä kuitenkin itsenäiseksi tasavallaksi vuoteen 1846, jolloin se taas yhdistettiin Itävaltaan. Koko Galitsiassa rupesi Itävallan hallitus harjoittamaan laajaa ja säälimätöntä saksalaistuttamistyötä eikä yliopistokaan jäänyt siltä rauhaan. Puolankieliset luennot säilyivät vielä jonkun aikaa saksankielisten rinnalla, kunnes 1850-luvun loppupuolella puolan kieltä sai enää käyttää vain Puolan kirjallisuuden ja muutamien jumaluusopillisten aineiden luennoissa.

Königgrätzin tappelu oli ankara varoitus Itävallalle ja onnekseen osasi Itävalta ottaa sen huomioonsa. Taantumisen ja kansainsorron politiikasta tuli vihdoinkin loppu. Galitsia sai verraten laajan autonomian; puolan kieli pääsi sisällisessä hallinnossa ja opetuksessa entisiin oikeuksiinsa. Yliopistosta katosi saksalaisuus vähitellen, kunnes v. 1870 jo koko akadeeminen opetus tuli puolankieliseksi — jotenkin samaan aikaan, jolloin pohjoispuolella valtiollista rajaa sama kieli sai vaieta tieteen saleissa. Tästä lähtien alkaa Jagelloniselle yliopistolle uusi kukoistuksen aika. Sen tieteelliset laitokset ovat laajennetut, uusia oppituoleja on perustettu, vanhasta, tosin kauniista, mutta ahtaasta rakennuksesta, jossa nyt sijaitsee yliopiston suurenmoinen kirjasto, on se muuttanut uuteen ja komeaan taloon. Korkeakoulun helmasta syntynyt Krakovan Tiedeseura muutettiin v. 1872 tiedeakatemiaksi, joka käsi kädessä yliopiston kanssa viime aikoina on kohottanut korkealle puolalaisen tieteen nimen. Kauniimmat työnsä tämä tiede on suorittanut kotoisen kielen ja kansatieteen sekä varsinkin historian tutkimuksessa. Senjälkeen kuin runoilija ja tiedemies Josef Szujski tuli Puolan historian professoriksi, on kotimaisen historiantutkimus, joka viime vuosikymmeninä yleensä Puolassa on pantu paljon lupaavalle alulle, Krakovassa nyt jo saavuttanut kauniita tuloksia.

V. 1864 oli viisisataa vuotta kulunut Jagellonisen yliopiston perustamisesta, mutta edellisen vuoden lyömät vielä ammottavat haavat eivät sallineet muistojuhlan viettämistä. Mutta tänä vuonna, jolloin puolituhatta vuotta on vierinyt saman korkeakoulun uudestaanjärjestämisestä, oli hyvä aihe tuoda tuoreita kukkia muiston alttarille. Kesäkuun 7:ksi ja 8:ksi päiväksi olivat useat Europan ja Amerikan yliopistot kutsutut edustajain kautta ottamaan osaa tuon vanhan korkeakoulun riemujuhlaan. Näiden rivien kirjoittaja sai toimekseen viedä juhlaan meidän yliopiston onnentoivotukset.

Krakovassa kohtasi ulkomaalaisia edustajia suurenmoinen vieraanvaraisuus. Useat ylhäiset perheet olivat luovuttaneet heille asunnon palatseissaan, jokainen edustaja sai käytettäväkseen muutamia huoneita, palvelijat ja vaunut. Kemujen sarja alkoi vanhassa „sukiennice"ssa eli keskiaikaisten verkakauppiasten myymähalleissa, joka ihana rakennus nyt

uudestaan korjattuna on kaupungin museo. Täällä kestitsi kaupunki. Kuumuudesta ja lasien kilinästä huolimatta oli täällä kuitenkin tilaisuus nähdä useita näytteitä Puolan erinomaisesta historiallisesta maalauksesta. Seuraavana aamuna ani varahin, heti kello 7 jälkeen, kokoonnuttiin yliopistolle, josta lähdettiin juhlamessuun P. Marian kirkkoon, joka on Puolan vanhimpia. Vaihtelua ja väririkkautta oli tuossa kiemurtelevassa pitkässä jonossa. Siinä on Krakovan ylioppilaat ja tohtorit, viimemainituita monta sataa, siinä päivän kunniatohtorit, siinä englantilaiset ja ranskalaiset professorit hauskoissa väririkkaissa, keskiaikaisissa puvuissaan, tuolla tulee muutamia puolalaisia ylimyksiä komeissa historiallisissa puvuissa, unkarilaisia, kroatteja kansallispuvuissaan, ja vihdoin vaeltavat pitkissä toogissaan Krakovan yliopiston professorit ja dosentit, kukin tiedekunta erivärisenä ja niiden jäljessä rector magnificus, puolalaisen kirjallisuuden professori kreivi Stanislaus Tarnowski, purppuraviitassa ja hermeliinissä, päässä purppurabaretti, kaulassa raskaat kultavitjat, ja ympärillä hänen rehtoriarvomerkkejä kantavat palvelijansa. Hän astuu kuin joku Olympon jumala.

Sittenkuin messu, jonka jälkeen ruhtinaspiispa luki paavilta tulleen rehtorin nimelle osoitetun onnentoivotuksen, oli päättynyt, lähdettiin samanlaisessa jonossa takaisin. Suurella torilla pyydettiin sekä kotimaiset yliopiston opettajat että kutsutut edustajat suurelle kaltevalle puulavalle, joka oli rakennettu jotenkin samalle paikalle, missä Kosciuszko vannoi kuuluisan valansa. Täällä sai yliopisto vastaanottaa Krakovan kaupungin ja maan eri osista saapuneiden maalaisedustajien kunnianosoitukset. Näky oli kaunis ja pysyy kauan muistossa. Milloin karahutti ohi maalaisjoukko väririkkaissa kansallispuvuissaan ratsunselässä kansallislauluja laulaen ja hattujaan heiluttaen, milloin tuli naisia heleissä puvuissaan, vanhoja eukkoja ja nuoria tyttöjä syvään niiaten, milloin tuhansia koululapsia, milloin mikäkin yhdistys. Se oli *kansaa,* joka esiinkantoi kunnioituksensa valistukselle. Siksi vaikuttikin se ylentävästi. Likellä seisovan suuren kirjailijan Henryk Sienkiewiczin silmissä väikkyi ilon kyynel, ja täynnä luottamusta näytti hän tähtäävän etäiseen tulevaisuuteen.

Varsinainen juhlallisuus tapahtui yliopiston isossa kirkossa, joka tilaisuutta varten oli muutettu juhlasaliksi. Krakovan yliopiston opettajakunta istui kuorissa, rehtori keskellä, kirkon etuosassa olivat kutsuvieraat ja sivuilla yliopiston nuoriso. Melkein kaikki puheet olivat latinan-

kielisiä. Erittäin huomattava oli kultusministerin, ent. Wienin professorin v. Hartelin likemmäs tunnin kestävä, vapaasti pidetty ja loistavasti esitetty latinankielinen puhe, jossa hän toi esiin Itävallan hallituksen onnentoivotukset. Kun kunniatohtorit, joiden joukossa oli Henryk Sienkiewicz ynnä monta muuta kuuluisaa nimeä, olivat promoveeratut, alkoi adressien esittäminen. Tätä kesti tuntikausia. Liikuttava kohta tämän aikana oli Varsovan entisen yliopiston opettajain ja oppilasten eduskunnan esiintyminen. Professoreja oli kaksi, vanhuksia kumpanenkin ja entisiä ylioppilaita yksi: Henryk Sienkiewicz. Itsetajuttomasti nousi koko oppinut yleisö seisaalleen, kuolonhiljaisuus vallitsi, hillityllä, tuskin kuuluvalla äänellä luki tuo tunnettu kirjailija harvasanaisen paljon sanovan adressin. Ei muistettu tavallisia suosionosoituksia, kättentaputuksia ja eläköön-huutoja: puolalaiset pidättivät mielenliikutustaan ja vaikea oli muukalaisenkin torjua kyyneltä silmistään. Suloista sentään, että edes joskus puhdas *ihmis*tunne puhkeaa välittömästi esille eri kansallisuuksista huolimatta!

Illalla oli juhlanäytäntö teatterissa, jossa paitsi historiallisia kuvaelmia esitettiin eräs Puolan taiderunouden isän Johan Kochanowskin (* 1530 † 1584) näytelmä. Seuraavana päivänä pystytetttin ihanan kirjastorakennuksen pihalle Krakovan yliopiston kuuluisimman oppilaan Kopernikuksen muistopatsas. Tästä tilaisuudesta tahdon mainita että Galitsian ylimaaherra puhuessaan hallitsijan puolesta käytti paikkakunnan kieltä. Illalla taas oli komeat pidot rehtorin, kreivi Tarnowskin luona, jolla on viehättävä kaksikerroksinen palatsi suuren puiston keskellä. Ei ollut suotta valittu kreivi T. juhlavuoden rehtorina edustamaan puolalaista sivistystä ulkomaalaisten edessä! Kaikista päivällisistä, joita sekä yksityiset professorit että koko yliopisto in corpore antoivat, ei jaksa puhuakkaan. Oikea ruhtinaallinen, mutta samalla herttainen vieraanvaraisuus vallitsi kaikkialla.

Väsyneinä, mutta täynnä miellyttäviä, vieläpä ylentäviäkin muistoja lähtivät vieraat muutamia päiviä kestäneistä pidoista. Kansalliset ennakkoluulot ja vastenmielisyydet olivat saaneet levätä muutaman päivän, ja sivistynyt *ihminen* oli saanut pusertaa lähimäisensä kättä saman puhtaasti inhimillisen innostuksen vallassa keskellä ikivanhaa, rikasta ja monessa suhteessa omituista puolalaista sivistystä.

Pentateuki-kritiikistä.

Kirjoittanut

K. TALLQVIST.

III.

Jos kohta pentateuki-kritiikin nykyään jokseenkin yleisesti oikeaksi tunnustettu tulos on, että Pt:issa löytyy neljä eri alkukirjaa J, E, D ja P, niin mainitun kritiikin tehtävä tällä ei ole läheskään täydellisesti suoritettu. Sen vielä on vastattava kysymyksiin: missä ja koska nämät alkukirjat ovat syntyneet, koska ja kuinka ne ovat yhteensovitetut, y. m.

Etsiessämme vastausta näihin kysymyksiin joudumme tekemisiin erään arvelun kanssa, joka liittyen määrättyyn käsitykseen heprealaisten uskonnon kehityksestä ja asettuen uudemman alkukirjahypoteesin pohjalle, arvelee, että tämä kehitys on käsittämätön, jollei oleta, että Pt:in alkukirjat ovat syntyneet järjestyksessä J E D P, siten että nuorin alkukirja P on esiintynyt vasta babylonialaisen maanpakolaisuuden aikana taikka jälkeen. Tämän arvelun, jota tavallisesti sanotaan „GRAFin hypoteesiksi“, oli jo EDUARD REUSS v. 1834 suullisesti esittänyt eräässä luennossa. Ja seuraavana vuotena esittivät VATKE ja GEORGE toisistaan riippumatta samanlaisen mielipiteen, että Lev:ssa ja Num:ssa löytyvä, järjelle etusijan antava lainsäädäntö (siis P) on nuorempi kuin Dtn:in Josian ajoilta johtuvat, luonteeltaan hellätuntoisemmat lakimääräykset. Mutta vasta v. 1869 esitteli ja perusteli Graf, yksi Reussin entisiä oppilaita ja kuulijoita, julkisesti ja kirjallisesti samaa arvelua. Grafin hypoteesin tarkempi perusteleminen ja toteuttaminen, joka on aikaansaanut mullistuksen koko V.T:n tieteellisessä tutkimisessa, on etupäässä luettava kuuluisain tutkijain KUENENin ja WELLHAUSENin ansioksi. Mutta Wellhausenia vastaan on ensikädessä kääntynyt se viha ja suuttumus, jota „Grafin hypoteesi“ muutamalla taholla on herättänyt. Hänen esiintymisensä jälkeen voidaan V.T:n tutkijat jakaa kahteen vastakkaiseen leiriin, Wellhausenin kannattajiin ja hänen vastustajiinsa. Edellisen leirin miehistä mainittakoon vielä W. ROBERTSON SMITH, KARL BUDDE, BERNHARD STADE, S. R. DRIVER, C. H. CORNILL, H. HOLZINGER, R. SMEND, G.

WILDEBOER, J. BENZINGER, W. NOWACK, E. KAUTZSCH ja K. MARTI. Uudemman Graf-Wellhauseniin perustuvan pentateuki-kritiikin vastustajia ovat paitsi, ainakin osittain, uudemman alkukirjahypoteesin edellisessä luvussa mainitut edustajat m. m. amerikalainen professori W. H. GREEN, joka epäilee alkukirjojen olemassa olemistakin, englantilainen JAMES ROBERTSON, ranskalainen J. HALÉVY ja nykyään myös saksalainen assyriologi F. HOMMEL, joka suurta huomiota herättäneessä, aaterikkaassa, mutta vähemmän luotettavassa kirjassaan *Die altisraelitische Überlieferung* (München 1897) assyriologisesta tutkimuksesta ja muinaisarabialaisista kirjoituksista luulee saaneensa tukea vanhemmalle käsitykselle israelilaisen uskonnon kehityksestä.

Mutta palatkaamme kysymykseen: koska ja missä järjestyksessä ovat Pt:in alkukirjat syntyneet.

Tutkimuksemme lähtee parhaiten Dtn:ista sentähden, että tämä kirja on läheisessä yhteydessä erään Israelin historiassa käänteen muodostaneen tapahtuman kanssa, jonka aika voidaan täsmälleen määrätä. Tarkoitamme Josia kuninkaan reformia vuodelta 621, josta puhutaan 2 Kk. 22, $_{8}$—23, $_{24}$ ja joka oli siinä, että Josia Hilkian temppelistä löytämän „lakikirjan" nojalla toimeenpani perinpohjaiset muutokset etenkin kaikissa jumalanpalvelusta koskevissa oloissa.

Koska ei voi olettaa, että tämä näin tärkeä lakikirja, jonka sanat tekivät mitä suurimman vaikutuksen kuninkaaseen ja kansaan ja jonka määräyksiä kuningas juhlallisesti lupasi noudattaa, olisi kadonnut tuntemattomiin, ja koska toiseksi ne uudistukset, jotka Josian tämän kirjan perustuksella kerrotaan toimeenpanneen, niinkuin kukkulapyhäkköjen ja epäjumalain kuvien hävittäminen ja jumalanpalveluksen kohdistaminen yhteen paikkaan, Jerusalemin temppeliin, sekä noitien ja velhojen poistaminen, joitten vaikutusta jo Jesaia oli paheksunut (Jes. 2, $_{6}$) y. m., ovat yhtäpitäviä niiden toimenpiteiden kanssa, jotka Dtn:issa (12. 18) vaaditaan, niin ei voi olla epäilystä siitä, että Hilkian löytämä lakikirja on etsittävä juuri Dtn:ista. Jo kirkkoisät Hieronymus ja Chrysostomus pitivät Dtn:in lakia Hilkian löytämänä lakikirjana. Ja de Wetten tutkimuksien perästä vuodelta 1806 kannattavat historiallisen raamatuntutkimisen kannattajat sitä mielipidettä, että Hilkian temppelistä löytämä lakikirja pääkohdissaan sisälsi Dtn:in luvut 12—26, joita sentähden nimitetään „alkudeuteronomioniksi" (D). Tämän myöntää niin kiivas perityn katsantotavan puolustajakin kuin

Hommel edellämainitussa teoksessaan. Semmoiseksi kuin Dtn kokonaisuudessaan nyt on, se on muodostunut ainakin kahden eri toimitus- ja laajentamistyön kautta. Ensimäinen toimittaja varusti D:n esipuheella (luv. 1—4), joka sisältää historiallisen katsahduksen siihen, mikä tapahtui retkellä Horebista moabilaisten maahan. Tälle toimittajalle on Cornill antanut nimen Dh. Toinen toimittaja, joka varusti D:n luvuissa 5—11 sisältyvällä johdatuksella, on saanut nimen Dp, syystä että hänen johdatuksensa sisällys kauttaaltaan on parenetinen s. o. hyveeseen kehoittava. Tässä muun muassa ylevin ja sydämellisin sanoin teroitetaan kansan mieleen, että Jahve, Jumalain Jumala, on heidän Jumalansa, joka on valinnut heidät kaikista kansoista omaksi kansakseen, Jumala, jota yksin pitää pelätä ja rakastaa ja palvella kaikesta sydämestä ja kaikesta sielusta (Dtn. 10, 12—22). Dtn:in loppuluvut 27—34 eivät näy kuuluneen alkuperäiseen lakikirjaan, vaan sisältävät myöhempiä n. s. Deuteronomistin tekemiä lisäyksiä, joissa vallitsee D:n henki.

Kuka oli kirjoittanut tämän kirjan (Alkudeuteronomion), jonka Hilkia sanoo löytäneensä temppelistä? Tämän kirjan oman esityksen mukaan olisi Moses sen tekijä. Näin ollen olisi tämä kirja kautta monta vuosisataa — seitsemättä sataa vuotta — unhoitettuna ja tuntemattomana säilynyt ensin tiesi missä ja sitten Salomonin temppelissä! Että tämä jo itsestään on uskomatonta, ei tarvinne sanoa. D:n koko sisällys ja luonto tekee sitäpaitsi sen perin suuren iän mahdottomaksi. Kuningasta koskevat määräykset (Dtn. 17, 14 seur.), joissa kuningasta muun muassa kielletään pitämästä paljon hevosia ja monta vaimoa, näkyvät olevan säädetyt nimenomaan Salomonin tunnettuja hairahduksia silmällä pitäen. Ylimäinen oikeuspaikka, josta puhutaan Dtn. 17, 8—13, edellyttää kirjan syntymisen myöhemmällä ajalla, sillä senkaltainen oikeuspaikka perustettiin vasta kuningas Josafatin toimesta noin 900 e. Kr. (vrt. 2 Aikak. 19, 8—11). Patsaat („massebot“) ja Asheran kuvat, joitten hävittämistä Dtn. 12, 3 vaatii, eivät näytä vielä loukanneen Hoseaa, joka eli kahdeksannen vuosisadan keskipaikoilla, sillä hän mainitsee »*masseban*» esineenä, joka hänen aikoinaan luonnollisesti kuului pohjoisen valtakunnan pyhäkköihin (Hos. 3, 4). Ehkei Jesaiakaan hyljännyt mainittujen esineitten käyttämistä (vrt. Jes. 19, 19; Jes. 17, 8, 27, 9 ovat varmaan myöhemmältä ajalta). Vasta Jesaian nuorempi aikalainen Mika vastusti patsaita ja Asheran kuvia (5, 13—14). Toinen Dtn:issa esiintyvä vaatimus Israelin kansan koko uskonnollisen

elämän keskityksestä Jerusalemin temppeliin edellyttää pohjoisen valtakunnan häviötä ja perustuu käsitykseen Siionin temppelin keskikohtaisesta merkityksestä ja häviämättömyydestä, joka käsitys tavallisesti arvellaan saaneen alkunsa Jesaian ennustuksista (Jes. 2, 2, 31, 5 9), mutta muutamien tutkijain mukaan ehkä on, samoin kuin mainitut Jesaian kirjan paikatkin, syntynyt paljon myöhemmin (vrt. MARTI, *Jesaia)*.

Nämät tämmöiset ja muut seikat osoittavat, sanotaan, että Dtn:in lakikirja ei voi olla Moseksen ajoilta, vaan että se on syntynyt vasta Jesaian aikakauden jälkeen. Kun tämä lakikirja yhtä kaikki esiintyy Moseksen kirjoittamana, niin tätä seikkaa ei tarvitse pitää tahallisen petoksen todistuksena. Sillä kirjan tekijällä on ollut oikeus asettaa sanansa Moseksen suuhun, jos hän, niinkuin hän varmaan olikin, oli vakuutettu siitä, että hänen antamissaan määräyksissä vallitsee Moseksen henki. Täytyy myös muistaa, että käsitystä kirjallisesta omaisuudesta muinaisuuden kansoilla yleensä ja seemiläisillä erittäin ei ollut olemassa, ei ainakaan semmoisena kuin meillä. Todistuksia tästä tosiasiasta antaa esim. Jesaian kirja ja arabialainen kirjallisuus yltäkyllin. Ainoastaan siinä tapauksessa liittyy tämän kirjan esiintymiseen petos, että se on kirjoitettu vasta Josian aikana ja tahallaan kätkettiin temppeliin, jotta se sitten sieltä „löydettäisiin". Eikä niitä tutkijoita puutukaan, jotka (Kuenen, Cheyne, Cornill) kannattavat tällaista mielipidettä ja siis arvelevat, että D syntyi vasta Josian aikana.

Mutta hyvin mahdollinen, jopa todennäköinen, on toinenkin arvelu, että nimittäin D syntyi jo kuningas Manassen surullisina päivinä. Tulos Jesaian mahtavasta toimesta kahdeksannen vuosisadan jälkimäisellä puoliskolla oli ollut, että profetallinen Jahven uskontoa edustava puolue kuningas Hiskian aikana sai suuren vaikutuksen ja paljon kannatusta. Hiskia itse koetti voimiensa mukaan puhdistaa jumalanpalvelusta ja hävittää pakanallisten jumalain kuvat ja palvelemisen, joka varsinkin Ahasin aikana assyrialaisesta vaikutuksesta oli laajalti levinnyt Israeliin. Mutta Hiskian parannuspuuhilla ei ollut paljo menestystä ja hänen poikansa Manassen hallituksen aikana (696—641) pääsi yleinen taantuminen voitolle, niin että Jahven palveleminen kokonaan syrjäytettiin ja profetallinen puolue sai kärsiä vastusta ja veristä vainoakin. Hyvin sopii ajatella, että näissä oloissa muutamat hurskaat miehet, jotka vastuksista ja vainosta huolimatta pysyivät Jesaian ja muitten suurien profettain saar-

naamalle puhtaalle Jahven uskonnolle uskollisina, ystäviensä piirissä ottivat kirjallisesti määritelläksensä tämän uskonnon vaatimuksia ja esittääksensä, kuinka yhteiskunnallisten olojen tämän uskonnon hengen mukaan piti olla. Ja kun eivät uskaltaneet julkisesti esittää oppiansa, he kätkivät näin syntyneen kirjan temppeliin siinä toivossa, että se, suotuisampien aikojen tultua, tekisi tehtävänsä kansan uskonnolliseksi ja siveelliseksi puhdistamiseksi. Ja tuo toivottu aika tuli. Josian valtaistuimelle noustua (639) koitui uusi parempi päivä Jahven uskonnon ystäville, profetalliselle puolueelle. Ja nyt astui „Moseksen toinen laki“, Deuteronomion, päivän valoon profetallisen puolueen ohjelmana, jonka mukaan tahdottiin käytännöllisesti toteuttaa profettain uskonnolliset ja siveelliset vaatimukset. Deuteronomion merkitsee todellakin erittäin tärkeätä edistysaskelta Jahven uskonnon ja heprealaisen kansan siveyden kehityksessä. Eikä sen vaikutus ollut vain tilapäinen. Päinvastoin. Deuteronomion pysyi Judan kansan korkeimpana uskonnon ja siveyden auktoriteettina lähes kaksisataa vuotta, se oli yhdysside, joka maanpakolaisuuden tuskallisissa oloissa piti kansaa koossa ja esti sitä häviämästä pakanamaailmaan.

Varmana siis pidetään, että D on syntynyt vähän ennen Josian reformia, seitsemännen vuosisadan keskipaikoilla. Tämän jälkeen on määrättävä D:n suhteellinen ikä Pt:in toisiin alkukirjoihin nähden. Tätä tarkoitusta varten on tutkittu niitä lukuisia kielellisiä ja asiallisia kosketuskohtia, joita, kuten jokainen V.T:n lukija helposti huomaa, on olemassa Dtn:in, etenkin lukujen 1—26, ja Ex:in, etupäässä luvuissa 21—23 löytyvän „liiton kirjan“, ja Num:in välillä. Vertaa esim. Dtn. 1, 7 ja Ex. 23, 31 JE, Gen. 25, 18 J sekä toiselta puolen Num. 34, 8 P; 1, 9—18 ja Ex. 18, 13—26 JE; 1, 24 ja Num. 13, 23 E; 7, 12—24 ja Ex. 23, 22—30 JE; 12, 3 ja Ex. 23, 24 b JE; 14, 21 b ja Ex. (23, 19 R), 34, 26 J; 15, 12—18 ja Ex. 21, 2—6 E; 16, 16 ja Ex. 34, 20 b, 23 J; 18, 3 ja Ex. 29, 27—28 JE; 19, 1—13 ja Ex. 21, 12—14 E sekä toiselta puolen Num. 35, 10—34 P; 23, 5—6 ja Num. 22, 5 JE; 24, 12—13 ja Ex. 22, 25—26 E y. m. Tulos tällaisesta vertailevasta tarkastuksesta, jonka seikkaperäisyydestä tässä mainitut esimerkit antavat vain vaillinaisen käsityksen, on, että Dtn:in tekijä varmaan on tuntenut J:n ja E:n alkukirjat ja niitä käyttänyt. Mitä sitä vastoin P:hen tulee, Dtn ei osoita tuttavuutta tämän alkukirjan kanssa; Dtn joko on ristiriidassa P:n kanssa, taikka eroaa jyrkästi siitä lausetavassa, milloin asiallisia kosketuksia on ole-

massa. Näillä perusteilla tehdään johtopäätös, että J ja E ovat Dtn:ia vanhemmat. J ja E ovat siis syntyneet Moseksen aikakauden ja seitsemännen vuosisadan välillä.

Ennenkuin koetamme tarkemmin määrätä J:n ja E:n syntymäaikaa, on syytä määrätä näitten alkukirjojen suhteellinen ikä. Ja tästä näkyy jo niiden ylläesitetty tunnusmerkkien maininta antavan viittauksen. J:n esitys on yleensä yksinkertaisempi, alkuperäisempi ja luontevampi kuin E:n. Valaiseva on tässä suhteessa J:n kertomus Gen. 26, 1—33 verrattuna E:n kertomukseen Gen. 20, 1—17, 21, 22—32, jotka molemmat kertomukset epäilemättä käsittävät samaa tapahtumaa, vaikka E saattaa sen yhteyteen Abrahamin kanssa, J sitä vastoin liittää sen esitykseensä Isakista. J:n kertomus on hyvin yksinkertainen, ja hänen mainitsemansa tapahtumat kehittyvät luonnollisten syitten mukaan. Mutta E turvautuu unennäköihin ja antaa Jumalan suoranaisesti sekaantua tapahtumien kehitykseen. Kun E tämän lisäksi esittää Abrahamin profettana, joka tekee esirukouksen Jumalalle, niin ilmaantuu tässä katsantotapa, jolla ei ole mitään vastinetta J:n kertomuksessa. Esimerkkejä toisista samanlaisista eroavaisuuksista J:n ja E:n välillä löytyy paljon. Jakobin kirjavan karjan erinomainen lisääntyminen perustui J:n mukaan niiden juonteisiksi kuorittujen keppien käyttämiseen, joita Jakob asetti vesiruuhiin lampaiden eteen (Gen. 30, 37—43); E sitä vastoin selittää saman ilmiön yöllisen unen ja enkelin ilmestyksen avulla (Gen. 31, 10—12). Koska J:n esitys siis kauttaaltaan tuntuu alkuperäisemmältä kuin E:n, arvelevat Wellhausen, E. Meyer, Stade, Kuenen, Holzinger, Wildeboer, Kautzsch, Cornill y. m., että J on vanhempi kuin E, kieltämättä kuitenkaan, että E:ssä voi löytyä yhtä vanhoja aineksia kuin J:ssä. Vallan sitovaiselta tämä johtopäätös ei kumminkaan tunnu. Eikä niitä tutkijoita puutukkaan, jotka, niinkuin Kittel, päinvastoin pitävät E:a vanhempana kuin J.

Mitä E:n syntyperään tulee, niin ollaan yleisesti sitä mielipidettä, että se on syntynyt Pohjoisessa valtakunnassa, efraimilaisen tekijän kirjoittamana. Tämä mielipide perustuu havaintoon, että E:ssa annetaan etusija Jakobin poikien kesken Josefille ja Rubenille, eikä Judalle, jonka ohessa patriarkkain elämänvaiheet sijoitetaan Pohjoisen valtakunnan pyhiin paikkoihin sekä pohjoisisraelilaisten suosittuun pyhiinvaelluspaikkaan Beersebaan. Vahvin pohja E:n syntymäajan määräämiselle on se seikka, että Pohjoisen valtakunnan olemassa olo E:ssa edellytetään. Näin ollen

E on syntynyt ennen v. 722, jolloin Pohjoinen valtakunta hävitettiin. Kun tämän lisäksi tulee, että E:ssa ilmenee uljas kansallishenki ja profetallisten ajatusten vaikutusta, niin on todenmukaista, että E syntyi Jerobeam II:sen aikoina noin v. 750, jolloin Pohjoinen valtakunta oli mahtavimmillaan ja jolloin profetalliset äänet jo jonkun aikaa olivat kuuluneet. Paljon yli tätä rajaa ei sekään seikka pakoita meitä menemään, että Hosea, joka eli Jerobeam II:sen aikana, näkyy osoittavan tuttavuutta E:ssa löytyvän muistotiedon kanssa (vrt. Hos. 9, 10 ja Num. 25, 3, Hos. 12, 12 ja Gen. 27, 43 JE, 29, 18 seur., 31, 41). Mutta muistettava on, että E ei ole kirjallisesti yhtenäinen. Kuenen on osoittanut, että E:sta seitsemännellä vuosisadalla tehtiin „toinen painos", johon muun muassa kuuluvat Ex. 19—24 ja jossa teologinen katsantotapa on päässyt enemmän vaikuttamaan. Koko E:n yhteiseksi syntymäajaksi luetaan sentähden aikakausi 750—650 e. Kr.

Riidanalainen ja ratkaisematon on tätä nykyä vielä kysymys J:n syntyperästä. Tutkijat semmoiset kuin SCHRADER, REUSS ja osaksi KUENEN arvelevat, että J samoinkuin E on kotoisin pohjois-Israelista. Toiset esim. EWALD, DILLMANN, WELLHAUSEN, MEYER, STADE, BUDDE, KITTEL, DRIVER, HOLZINGER ja CORNILL luulevat, että J on saanut alkunsa Judassa. He perustavat tämän käsityksensä muun muassa niihin tosiasioihin, että J:n esityksen mukaan Abrahamin varsinainen kotopaikka oli Hebron eikä Beerseba niinkuin E:ssa, että kertomuksessa Josefista Juda eikä Ruben esiintyy veljesten johtajana, että Aron, joka on varsinainen pohjoisisraelilainen henkilö, kokonaan puuttuu J:ssa j. n. e.

J:n iän määrääminen perustetaan tavallisesti Kanaanin kiroamiseen (Gen. 9, 25): „olkoon hän orjain orja veljiensä joukossa ja Kanaan olkoon Semin orja". Koska Kanaania s. o. Kanaanin maan alkuasukkaita vasta Salomonin aikana voitiin sanoa Semin s. o. seemiläisten israelilaisten orjiksi, arvellaan että Salomonin aikaa on pidettävä J:n syntymisen äärimäisenä rajana. Vedenpaisumus-kertomuksen, joka löytyy J:ssa ja P:ssa ja jonka alkuperä kieltämättä on babylonialainen, arvelee KOSTER tulleen tunnetuksi israelilaisille Merodak Baladin lähetystön kautta v. 704 taikka 703. Mutta itse asiassa joutuivat israelilaiset jo kahdeksannen vuosisadan keskipaikoilla tuttavuuteen babylonialais-assyrialaisen kulttuurin kanssa. Gen. 10, 11 ja 12 johdosta, jossa Kalah mainitaan erityisenä Ninivestä riippumattomana kaupunkina, arvelee BUDDE, että ainakin se osa

J:ia (J²), johon mainittu Genesiskirjan osa kuuluu, on syntynyt ennen v. 700, Ahasin aikana. Sillä Kalah, jonka Asurnasirpal (884—861) uudestaan rakennutti, oli jo Sanheribin aikoina (705—681) yhtä kaupunkia Niniven kanssa. Näillä perusteilla arvellaan J:n syntyneen 850:n ja 700:n välillä.

Jos tämä ajan määräys tuntuu liika ahtaalta, sopii muistaa, että J:ssa kyllä löytyy sekä vanhempia että nuorempiakin aineksia. Joka tapauksessa J ja E ovat heprealaisen historiankirjoituksen vanhimmat suuremmat tuotteet, ei ainoastaan siihen nähden, että ne semmoisinaan ovat vanhemmat kuin muut V.T:n historialliset kirjat, vaan senkin tähden, että niissä piilee muutamia kappaleita, jotka epäilemättä ovat heprealaisten vanhimpia kirjallisia tuotteita. Semmoinen kappale on esim. Ex. 15, 21 löytyvä pikkunen runo, jonka Mirjam lauloi, kun hänen kansansa onnellisesti oli kulkenut Punasen meren halki:

Veisatkaa virsi Jahvelle, sillä sangen mahtava hän on:
Ratsun ja ratsastajan hän mereen syöksi.

Sama on niiden laulujen laita, jotka löytyvät Num. 21, 14—15, 17—18, 27—30, joista ensimäinen sanotaan olevan „Jahven sotakirjasta". Vanhalta ajalta lienee „Jakobin siunauskin" (Gen. 49), vaikka se näkyy saaneen nykyisen muotonsa vasta valtakunnan jaon jälkeen. Myös „käskysanat" (Ex. 20, 1—17) voivat myöhemmistä lisäyksistä huolimatta olla Israelin lasten erämaassa vaeltamisen ajoilta. Vanhana näitten käskyjen laajennuksena sopii pitää niin kutsuttua „liiton kirjaa" (Ex. 20, 23—23, 33), jonka E on ottanut teokseensa.

Siirtyessämme määräämään Pt:in neljännen alkukirjan P:n ikää joudumme koskettelemaan yhtä V.T:n tutkimuksen arimpia kohtia, josta mielipiteet eivät vielä ole täysin vakaantuneet.

Aina siitä alkaen, kun Pt:ia ruvettiin kriitillisesti tutkimaan, on yhdeksännentoista vuosisadan alkupuoliskoon saakka selvänä tosiasiana pidetty, että P, jota myös kutsuttiin „vanhemmaksi E:ksi" ja „peruskirjaksi" (vrt. ylempänä) olisi alkukirjoista vanhin, jossa Moseksen henki selvimmin ilmaantuisi. Tämä käsitys oli sitä luonnollisempi, koska P:n esityksen muotokin näyttää varsin vanhanaikaiselta. Sillä asettuuhan P:n lainsäädäntö erämaan asukkaiden kesken vallitsevien olosuhteiden kannalle ja pukeutuuhan P:n historiallinen esitys kaavantapaisiin sukuluetteloihin,

jommoisia kehittymättömältä historiankirjoitukselta sopii odottaa. Mutta meidän päivinämme on käsitys P:stä ruvennut horjumaan. Niitten tutkimuksien nojalla, jotka de Wette, Reuss, Vatke, George, Graf, Kuenen, Nöldeke, Wellhausen, Stade y. m. ovat suorittaneet, rupeaa se mielipide saamaan yhä runsaampaa kannatusta, että P:n sija ei ole heprealaisten uskonnollisen kehityksen alussa, vaan päin vastoin sen lopussa. Ja sopusoinnussa tämän käsityksen kanssa P:n esityksessä huomattava vanhanaikaisuus selitetään vain näennäiseksi, koska se itse asiassa ei ole muuta kuin johdonmukaisesti noudatettua vanhentamista, arkaiseerausta. „Seurakunnan maja“ esim. tämän käsityksen mukaan ei ollut vastaisen temppelin erämaassa käytetty perikuva, vaan päinvastoin Jerusalemin temppelin jäljennös, mielikuvitus, jonka P Israelin historiaa esittäessään mielivaltaisesti olettaa muinaisuudessa löytyneen.

P:n ikää määrättäessä lähdetään Esran ja Nehemian kirjoista. Kuninkaan Artahshastan (Artaxerxes I Longimanus) antaman firmanin nojalla palasi joukko juutalaisia Esran johtamina v. 458 Jerusalemiin. Tästä Esrasta, joka oli pappi ja lainoppinut, kerrotaan, että hänen kädessään oli „hänen Jumalansa laki“ (Es. 7, 14), jonka mukaan hänen piti tarkastaa ja järjestää olot Judassa ja Jerusalemissa. Sittenkun Esra oli auttajaksensa saanut Nehemian, joka v. 445 saapui Jerusalemiin, luki hän lokakuussa v. 444 „Moseksen lakikirjan“ kokoontuneelle kansalle, joka juhlallisesti sitoutui tämän lain määräyksiä pitämään (Neh. 8—10).

Mitä näihin lakimääräyksiin tulee, niin mainituissa Nehemian luvuissa löytyvän esityksen johdosta ei saata epäillä, että ne käsittivät samoja Pt:in kappaleita, joita me luemme P:hen kuuluviksi; sillä Neh. 8, 15 = Lev. 23, 40, Neh. 8, 18 = Lev. 23, 36, Neh. 10, 36—40 = Num. 18, 12—32, Neh. 10, 34 = Lev. 6, 12 j. n. e. V. 444 oli siis P olemassa, sillä se on ainakin pääkohdissaan yhtäpitävä sen lain kanssa, jonka Esra mainittuna vuotena luki Jerusalemissa.

P:n ikää valaisee selvästi sen suhde toisiin V.T:n osiin. Sillä huomataan, että ne kirjat ja osat, jotka ovat syntyneet maanpakolaisuuden jälkeen, suuressa määrässä osoittavat tuttavuutta P:n kanssa, mutta että päin vastoin maanpakoa aikaisemmassa kirjallisuudessa P:n vaikutusta ei missään varmaan esiinny; (niin ei ole laita Hos. 8, 12:ssa värsyssäkään, johon kuitenkin usein vedotaan). Jos P kaikkine jumalanpalveluksen järjestämistä ja uhrimenoja koskevine määräyksineen olisi ollut Amokselle

ja Jeremialle tuttu, niin nämät profetat tuskin olisivat puhuneet sillä tapaa uhreista kuin luetaan Am. 5, 21—25 ja Jer. 7, 22—23. Erittäin valaiseva on P:n suhde Dtn:iin. Semmoiset olot, joita Dtn uutuuksina vaatii, niinkuin jumalanpalveluksen keskitys yhteen pyhäkköön ja toimittaminen yksin laillisen leviittain papiston kautta, esiintyvät P:ssä vanhoina tuttuina asioina. Toiselta puolen on vaikea ajatella, ettei Dtn, jos P olisi ollut sille tuttu, olisi puhunut mitään suuresta sovituspäivästä, jolle P antaa niin suuren merkityksen. Tästä ja muista senkaltaisista seikoista selviää, että P on Dtn:ia nuorempi. Niin ikään voidaan todistaa, että Hesekiel, jonka profetallinen toimi loppui v. 570, ei vielä tuntenut P:tä. Tämän alkukirjan syntymiseen maanpakolaisuuden aikana taikka sen jälkeen viittaavat muutamat yksityisseikatkin. Kuukausilla esim. P:ssä ei ole vanhat heprealaiset nimet, jota paitsi vuoden alku P:ssä babylonialaisen tavan mukaan luetaan keväästä (Ex. 12, 2), eikä syksystä niinkuin heprealaisten tapa oli kuningasten aikana. P pitää ympärileikkauksen merkkinä liitosta Jumalan ja hänen kansansa välillä ja antaa sentähden tälle toimitukselle pyhän merkityksen (vrt. Gen. 17, 11). Tällainen käsitys saattoi syntyä ainoastaan oloissa, joissa toisella puolella juutalainen ja ympärileikattu, toisella puolella ei-juutalainen ja ympärileikkaamaton oli yhtä käsitettä. Mutta tämmöiset olivat olot vasta babylonialaisessa maanpakolaisuudessa, jolloin juutalaiset elivät babylonialaisten keskellä, joille ympärileikkaus oli tuntematoin. Sopusoinnussa näitten asianhaarain kanssa on sekin seikka, että P kielensä tähden GIESEBRECHTin tutkimuksien mukaan on pidettävä heprealaisen kirjallisuuden viimeisellä aikakaudella syntyneenä.

Näin ollen arvellaan ettei P ole syntynyt kauan ennen v. 444.

Koska P:n lainsäännökset Babyloniasta tuotiin Jerusalemiin ja koska Esra, kuten olemme nähneet, oli erittäin läheisissä tekemisissä näitten papillisten lainsäännöksien julistamisen kanssa, niin se arvelu ei ole kaukaa etsittävä, että Esra itse oli tuon papillisen lakikirjan tekijä. Luultavampi on kuitenkin, ettei P:n lainsäädäntökään ole yhden miehen työtä, vaan on syntynyt jossakin Esraa lähellä olevassa papillisessa piirissä, joka maanpakolaisuuden suruista ja kärsimyksistä huolimatta toivoen aikaa, jolloin Jumalan kansan kohtalo kääntyisi, innolla työskenteli kansalaistensa uskonnollisen ja siveellisen kehityksen hyväksi. Juutalaisten eläessä Babyloniassa, kaukana Jerusalemin kalliista pyhäköstä, muukalais-

ten seurassa, oli tietysti se vaara lähellä, että heidän vanhat uskonnolliset tapansa ja menonsa muukalaisten tapojen vaikutuksesta tulisivat syrjäytetyiksi ja unohtetuiksi. Tämä vaara oli sitä enemmän pelättävä, koska kansan vanhat uskonnolliset menot luultavasti enemmän perustuivat tottumukseen ja perittyyn tapaan kuin kirjoitettuihin määräyksiin. Muuttuneitten olojen tähden olivat sitä paitsi jonkunmoiset uudistuksetkin tarpeen vaatimat. Tämä tämmöinen vaara ja tarve huomattiin ja käsitettiin tietysti parhaiten papillisissa piireissä. Sentähden juuri näissä piireissä ruvettiin kansan uskonnollisia menoja muistiin kirjoittamaan ja tarpeelliseksi nähdyllä tavalla uudistamaan, ja tämä työ oli P:n syntymisen alku.

Että P:n lainsäädäntö muuten ei ollut ainoa laatuaan, joka juutalaisten ollessa Babyloniassa esiintyi, sitä todistavat Hesekielin luvut 40—48, ne kun sisältävät varsin merkillisen papillisen lainsäädäntöluonnoksen, joka tehtiin jo maanpakolaisuuden ensiaikoina. Koska Lev. 17—26 löytyvä P:een kuuluva n. k. „pyhyyden laki“ osoittaa huomattavia yhtäläisyyksiä mainittujen Hesekielin lukujen kanssa, pidetään juuri tätä „pyhyyden lakia“ P:n vanhimpana osana. Tähän osaan liitettiin sittemmin toisia määräyksiä, jotka nekin etupäässä tavataan Lev:ssa, mutta helposti löydetään muistakin Pt:in kirjoista, kaikkialla missä papillinen katsantokanta on huomattavissa. Uskonnon menoja koskevia määräyksiä ei voitu luonnollisesti esittää Moseksen elämän työtä silmällä pitämättä. Oli tarvis esittää näitä määräyksiä yhteydessä kansan historiallisen kehityksen kanssa. Samoissa papillisissa piireissä, joissa P:n lakikokoelma oli syntynyt, toimitettiin sentähden ainakin osa niitä P:n tuntomerkkejä kantavia historiallisia esityksiä, jotka löytyvät Pt:issa ja ovat ikäänkuin kehyksenä koko Pt:ille.

IV.

Tulos pentateuki-kritiikistä, jonka pääpiirteet edellisessä ovat esitetyt, on että Pt:in pohjana on neljä alkukirjaa: Jahvisti, Elohisti, Deuteronomion ja Pappiskirja, jotka ovat syntyneet siinä järjestyksessä, kuin ne tässä mainitaan, noin v. 850 ja 450 välillä, mutta että näissä alkukirjoissa, etenkin kahdessa ensin mainitussa, voi olla ja on vanhempiakin muistotiedon aineksia. Tämä tutkimuksen tulos, jonka oikeudesta ainakin mitä itse alkukirjojen olemassa olemiseen tulee, ei löydy muuta kuin yksi mieli, on entiseen käsitykseen nähden suurenlainen ja mullis-

tavaa laatua. Jos tutkimus olisi tyytynyt tähän, voisi kuitenkin täydellä syyllä sanoa siitä, että se vain repii rikki ja hajoittaa. Mutta tutkimus on ajanut asiaa pidemmälle. Se on myös koettanut selittää ja luulee voivansa selittää miten Pt on saanut sen lopullisen verrattain eheän muodon, jossa se nyt esiintyy.

Pääasiallisesti Wellhausenin ansioksi on luettava todistaminen, että Pt:in molemmat vanhimmat alkukirjat J ja E jo olivat yhteen sovitetut, kun ne otettiin Pt:iin. Tälle J:n ja E:n yhteensovittamalla syntyneelle mukaelmalle on annettu nimi Jehovisti = JE. Koska tämän mukaelman toimittaja näkyy esityksensä varsinaiseksi pohjaksi panneen J:n, on hänelle myös annettu nimi „jahvistinen toimittaja“ (Rj). Syystä että J ja E sukulaisuudestaan huolimatta eivät kaikissa kohdin olleet sopusoinnussa keskenään, oli toimittajan tietysti pakko poistaa pahimmat ristiriitaisuudet ja sulattaa molemman alkukirjan esitykset yhteen. Sentähden on Kuenen antanut JE:lle nimen „J:n ja E:n harmonisti“. Epäilemättä pujahti JE:iin muutamia semmoisiakin asioita, joita alkukirjoissa ei löytynyt. Mitä aikaan tulee jolloin JE syntyi, on tärkeä, että siinä huomataan yhtäläisyyksiä E^2 kanssa, mutta että D sitä vastoin ei näy kirjallisesti siihen vaikuttaneen. JE olisi tämän mukaan syntynyt v. 650 ja 600 välillä. Tietysti säilyivät J ja E vielä yhdistämisensä jälkeen itsenäisinäkin teoksina. Mitä erittäin E:iin tulee, on DILLMANN todistanut, että deuteromistiset kirjailijat vielä käyttivät tätä alkukirjaa erikoislähteenä.

Toista Pt:in muodostumisen vaihetta edustaa JE:n yhdistäminen D:n eli Dtn:in kanssa. Luonnollista on että, sittenkuin Dtn oli koroitettu kanoniseksi lakikirjaksi, joka pidettiin Moseksen laatimana, tämä teos pian yhdistettiin heprealaisten kansalliseen historiateokseen, joka JE oli ja jossa jo ennestään, kuten olemme nähneet, oli lakimääräyksiäkin. Tämän yhdistämistyön on suorittanut D:n hengessä työskentelevä toimittaja Rd. Ainoa varma Genesiskirjassa esiintyvä todistus Rd:n työstä on Gen. 26, 5.

Kolmas vaihe Pt:in muodostumisessa käsittää JED:n yhdistämisen P:n kanssa. On arveltu, että J E D ja P olisivat tulleet yhdistetyiksi Babyloniassa jo Esran aikana ja että Esran esittämä „Moseksen laki“ olisi ollut nykyinen Pt (niin esim. STRACK). Luultavampi kuitenkin on, että vasta kolmas toimittaja, joka kokonaan seisoi P:n kannalla, tämän

(P:n) esiintymisen jälkeen yhdisti sen J E D:iin ja siten suoritti sen toimitustyön, jonka tulos Pt nykyisessä koossaan ja asussaan on. Tämän toimittajan Rp:n työn jälkinä pidetään muun muassa Gen. 2, 4 a, jotka sanat, jos ne alkuaan löytyivät P:ssä, toimittaja on muuttanut P:n kertomuksen alusta sen loppuun taikka itse lisännyt, siten yhdistääksensä P:n kertomuksen 2, 4 b:stä alkavan J:n esityksen kanssa.

Nykyisessä muodossaan Pt olisi siis lopullisesti pidettävä papillisen toimittajan (Rp) teoksena, joka ei liene valmistunut ennenkuin noin v. 400 e. Kr. Mutta todistuksia löytyy, että Pt:in heprealaista tekstiä vielä tämänkin ajan jälkeen on lisätty ja korjattu. Myöhempänä lisäyksenä pidetään esim. koko tuo merkillinen luku Gen. 14. Sama on muutamien sellaisten paikkojen laita, joita ei ole kreikkalaisessa septuagintakäännöksessä. Kun niinmuodoin nuorimmat Pt:in paikat ovat aina kolmannelta vuosisadalta e. Kr. ja vanhimmat osat epäilemättä sisältävät Moseksen ajoilta säilyneitä perintötietoja, niin Pt siis on pidettävä noin tuhat vuotta kestäneen henkisen työn tuloksena.

Gerhart Hauptmann.

Kirjoittanut

GUSTAV SCHMIDT.

Suomennos tekijän käsikirjoituksesta.

(Jatkoa.)

Rosvokomediassa „Der Biberpelz“ (1893) on naturalistinen näytelmätaide korkeimmillaan. Jos palanen elämää kaikkine vaikuttimineen ja sivuseikkoineen maaperästään irti leikattuna ja näytöksiin jaettuna jo on katsottava draamaksi, niin tämä on sitä lajiaan täydellinen; pikkukaupungin skandaali, joka raukeaa tyhjiin, kun siihen sotkeutuneet henkilöt eivät pääse ahtaasta näköpiiristään ulommaksi, on olojen mukaan jäljennetty, ja uuden muodin mukainen taideteos on valmis. Hauptmannin teos *on* tältä kannalta katsottuna täydellinen, ei missään kohden enää naturalismi pistä silmään, ei missään enää tunnu ensimäisen draama-

sarjan runoilijan pakoittavan käden jälkiä, kaikki käy niin luonnollisesti kuin mahdollista, ja jos kohta siitä puuttuukin tyydyttävä loppu, jota naturalistinen taide ei vaadikkaan, niin meidän täytyy myöntää, että Hauptmann tässä komediassa on saavuttanut sen päämäärän, johon hän yleensä saattoi pyrkiä. Jossakin paikassa lähellä Berliniä asuu pesijätär Wolff miehensä, laivan kirvesmiehen, ja molempain tytärtensä Leontinen ja Adelheidin kanssa. Leontine on samassa kylässä asuvan, vanhan koroillaaneläjän Krügerin palveluksessa, ja on sieltä karannut vanhempiensa luo, kun hänen vielä iltamyöhällä oli heitettävä kuorma halkoja vajaan. Kun hän vielä yksin istuu tuvassa, tulee muori Wolff kotiin kantaen mukanaan villikaurista: — „me emme tee mitään pahaa. Jos kauris on saanut luodin ruumiiseensa ja on kuolemaisillaan, eikä kukaan ihminen löydä sitä, niin syövät sen korpit. Söimmepä sen me taikka korpit, niin syödyksi se tulee kuitenkin.“ Näin puolustautuu hän nenäkästä Adelheidiä vastaan. Laivuri Wulkow ostaa riistan. Sillä välin on tuo viekas pesijätär tehnyt seuraavan suunnitelman: ryypyllä ja hyvillä sanoilla taivuttaa hän vihdoin miehensä lähtemään kanssaan Krügerin huvilalle noutamaan sieltä vielä ulkona olevat halot. Kylänpalvelija, joka käy kutsumassa muori Wolffia pyykille seuraavaksi aamuksi piirikunnan päällikön luo, valaisee tietä heille aavistamatta vielä heidän aikeitaan. Seuraavana päivänä ilmestyy koroillaan-eläjä, jolta oli varastettu halot, virastoon siitä ilmoittamaan ja saattaakseen karanneen piian vanhemmat pakoitetuksi korvaamaan tämän tuottaman vahingon. Mutta piiripäällikkö von Wehrhahn, joka puolestaan pitää velvollisuutenaan vainota erästä tohtori Fleischeriä, joka asuu Krügerin luona ja on tämän kanssa ystävällisissä väleissä, ja jota muudan tunnoton kirjailija Motes oli syyttänyt yhteiskunnalle vaaralliseksi demokraatiksi, ajaa sokeassa ylpeydessään varkaudesta ilmoittajan pitkittä puheitta ulos. Muori Wolff, joka juuri on saapuvilla, pannaan kuulusteltavaksi koroillaan-eläjän kanssa vastakkain; hän on olevinaan aivan viaton ja tekeytyy yhä kiihtyvällä innolla muka loukkaantuneeksi, jonka hän mitä moninaisemmalla tavalla ymmärtää tehdä uskottavaksi, riitaantuu tykkänään Krügerin kanssa ja osaa vihdoin taitavasti juonitellaita eroon koko jutusta. Krüger raivostuu, rupeaa Wehrhahnille hävyttömäksi, tämä vastaa hänelle samalla mitalla ja ajaa hänet pois sanoen: „Olkaa hyvä ja tehkää ilmoituksenne kirjallisesti, minulla ei nyt ole aikaa.“ Viikon perästä on Krügeriltä uudestaan varastettu: arvokas majavannah-

katurkki on hävinnyt. Jo kerran ennen oli ollut puhe tästä vaatekappaleesta: kalastaja Wulkow oli sanonut haluavansa sellaista turkkia, ja muori Wolff, joka heti oli liiankin hyvin tajunnut hänen tarkoituksensa, oli vienyt sen hänelle 60 taalerista. Tohtori Fleischer tulee ja kertoo muori Wolffille varkausjutun, tämä vakuuttaa viattomuuttaan; kun tohtori on lähtenyt, syöksyy Krüger sisälle, ensi työkseen hän kehuu muorin rehellisyyttä, tarjoo hänelle sovintoa, kertoo hänelle uudesta varkaudesta vielä kerran ja huitoo sitä tehdessään ympärilleen halolla, joka on noita häneltä itseltään varastettuja, joita hän tietysti ei tunne, samalla kun Wolffin muori ankarin sanoin ilmaisee inhoaan kylässä asustavaa rosvojoukkiota vastaan. Sitten hyökkää hän virastoon. Mutta Wehrhahn, joka hääräilevän Motesin kautta on saanut vihiä eräästä tohtori Fleischerin muka lausumasta majesteetinloukkauksesta, ja joka pyrkii vain yhteen päämääräänsä, „paikkakunnan poliittiseen puhdistamiseen", tekee tyhjäksi ehdottomasti hylkäämällä kaikki Krügerin ponnistukset oikeutensa saavuttamiseksi; Adelheidin, joka väittää Berlinin rautatielle vievältä tieltä löytäneensä Krügerin liivit, ajaa hän ajan puutteesta pois; tohtori Fleischerille, joka venematkallansa oli nähnyt erään laivurin päällä kalliin, sellaiselle miehelle aivan liian hyvän turkin, ihan samannäköisen kuin koroillaan-eläjän turkki, selittää saapuville tullut Wulkow, turkin nykyinen omistaja, että useilla laivureilla on muka sellainen turkki; Krügerin oikeaa arvelua Adelheidin ilmoittaman löydön johdosta, hänen huomautustansa sen mukana olleesta kirjoitetusta paperilipusta, joka voisi johtaa varkaan jäljille — muori Wolffia hän ei silti ensinkään epäile — mitään ei oteta kuuleviin korviinkaan: varas, varkaan salaaja, syyttäjä, todistaja, todistuskappaleet ovat koolla, mutta tuomari on sokea; kun hän on jäänyt yksin Wolffin muorin ja Wulkowin kanssa, niin hän lausuu muorille julki kunnioituksensa hänen rehellisyytensä tähden, mutta arvelee: „teidän tohtori Fleischerinne, josta äsken puhuimme, siinä on hengenvaarallinen mies!" Hän on vakuutettu, että muori katselee ihmisiä vain pintapuolisesti, mutta hän itse näkee hiukan syvemmälle. Muori Wolff pudistaa sille päätään, mutta mieltään malttaen hän sanoo: „No, enpä minä nyt tiedä . . .", ja esirippu laskeutuu; kappale katkeaa siihen paikkaan. Tätä komediaa on verrattu Heinrich von Kleistin yksinäytöksiseen kappaleeseen „Der zerbrochene Krug", jossa tuomari samalla huomataan rikoksentekijäksi, ja todellakin on jo-

takin alankomaalaisen elintavan mukavuudesta siirretty Berlinin esikaupungin maaperälle. Mutta siinä onkin kaikki mikä muistuttaa Kleistin laatukuvaa, joka meidän päiviimme asti on säilyttänyt vetovoimansa ollen sisällisesti yhtenäinen, yhtä paljon luonne- kuin situatsionikomiikkaa uhkuva taideteos. Hauptmannin muori Wolff on varmaankin ainoa laatuaan hallitessaan sellaisella rohkealla varmuudella asemaa ja tahtoessaan aina vaistomaisesti säilyttää ainakin ulkokuoren rehellisyydestä ja „sivistyksestä“ — myöskin omien tytärtensä silmissä; sellaisena kuin Hauptmann sen esittää, olisi tämä luonne riittänyt tarkkapiirteiseenkin huvinäytelmään. Muori Wolff pitää nerokkaalla kavaluudellaan mielenkiintoamme viimeiseen kuvaelmaan asti vireillä; voimme vain valittaa, että hänet niin äkkiä temmataan meiltä pois.

Huomattavaa poikkeamista puhtaasti naturalistisesta taiteesta osoittaa unelmaruno „Hanneles Himmelfahrt“ (1893). Tosin Hauptmannin kannattajat eivät epäilleet selittää, että naturalismi muka juuri unelmaelämässä oli löytänyt itselleen uuden toiminta-alan, mutta tuon pelonalaisen ja rääkätyn lapsen kuumehoureet eivät ole lainkaan sopusoinnussa monologin tuskallisentarkan välttämisen ja värssyjen pannaan julistuksen kanssa; tosinaturalistiset ja tarpeettomankin räikeästi esitetyt alkukuvaelmat vaivaishoitolaisten kesken saavat vain aikaan, että runollis-mystillis-romantillinen aines Hannelessa selvemmin tulee ilmi. Myöskään väite, että tämä runo muka osoittaa Hauptmannin ilmeistä siirtymistä symbolistien leiriin, ei pidä paikkaansa. Hannelen uskonnolliset ja sadunomaiset hourailut ovat runoilijan mieleen kehkeyneet shlesialaisesta kansanelämästä, jossa — ajateltakoon Angelus Silesiusta, teosofi Jakob Böhmeä y. m. — jo vanhoista ajoista asti on ilmennyt mystillisyyteen taipuvaa henkeä. Kristuksen kunnioittaminen sielujen paimenena, taivaallisena ylkänä, on jotakin sentapaista, jota Hannelessa lienee herännyt opettaja Gottwaldin pietistisen uskonnonopetuksen kautta, ja johon hänessä sulautui alullaan oleva täysikasvuiseksi tuleminen: siten käy mitä kauniimmin selväksi se psykologinen prosessi, jonka kautta Gottwald muuttuu Vapahtajaksi ennen Hannelen kuolemaa. Myöskin kirstuunpano ja pienen, kyttyräselkäisen räätälin kengän koetus aiheutuvat tuon usein pahoin pidellyn tytön vilkkaassa mielikuvituksessa hänen kuulemistaan kansantarinoista. Molempien osien loppuvärssyissä tosin inspiratsioni loppuu ulkonaisten vaikutinten johdosta, mutta hyvänä todis-

teena Hauptmannin taiteenymmärtämisestä on, että hän lopetti teoksensa runomittaisella, sointuvalla puheella: sitä suurempi vaikutuksen koroitus oli suorastaan mahdoton. Kappale osoittaa samalla, että Hauptmann on näyttämöllisten keinojen käyttämisessä päässyt korkealle, toinen rohkea temppu seuraa toistaan, toinen vaikuttava kohta toistaan; sääli raa'asti poljettua ihmisyyttä kohtaan jää pysyväiseksi, kunnes alaston totuus lopussa asetetaan silmiemme eteen: muutamilla sanoilla vain, jotka sisintä olemustamme tärisyttävät.

Yli kaksi vuotta kului, ennenkuin runoilija taas astui julkisuuteen. Vuonna 1896 ilmestyi draama „Florian Geyer", käsittävä prologin ja viisi näytöstä, kirjan muodossa 220 sivua. Sitä näyteltiin 9 kertaa ja hävisi sitten taas näyttämöltä. Hauptmann oli ahkerasti harjoittanut historiallisia ja sivistyshistoriallisia tutkimuksia Frankenissa; se mitä hän tarkoitti, ei ollut sen vähempää, kuin luoda yhteensulatus historiasta ja naturalistisesta taiteesta. Toiminta tapahtuu parina touko- ja kesäkuun päivänä vuonna 1525. Etelä-Saksassa raivoaa talonpoikaissota. Talonpoikaisjoukkojen johtajana on entinen ritari Florian Geyer auf Rimpar rynnäköllä valloittanut Würzburgin kaupungin ja kostanut Wurzachissa kärsimänsä tappion. Nyt käyvät he Würzburgin kimppuun, jota piispa vain töin tuskin voi puolustaa, ja tunkevat, sen jälkeen kun kaupungin porvarit ovat heihin liittyneet, kirkkoruhtinaan ritareineen Frauenbergille. Piispan lähettiläitä tulee hieromaan sovintoa talonpoikain kanssa, Geyer ja Götz von Berlichingen vastustavat rynnäkköä linnaa vastaan, koska heiltä puuttuu kanuunoita, mutta porvarit ja talonpoikain johtajain enemmistö äänestävät linnan valloitusta. Geyer taipuu. Ryhdytään valitsemaan ylipäällikköä, ei voida tulla yksimieliseen päätökseen, jopa, kun Geyerille ilmoitetaan, tuolle Geyerille, jonka kirkkoon astuessa kirkonkellot ja virrenveisuu vaikenevat, että hänen joukkonsa haluavat häntä kaikkien joukkojen ylipäälliköksi, hän panee vastalauseensa ja ehdoittaa sotaneuvoston asettamista, joka nyt asetetaankin. Hänet lähetetään Rothenburgiin hakemaan kanuunoita, hänen toverinsa sitoutuvat olemaan hänen poissa ollessaan ryhtymättä mihinkään rynnäkköyrityksiin. Mutta Rothenburgissa hän saa kuulla rakastajattareltaan Mustalta Mareilta, että hänen veljensä ovat rikkoneet valansa, hänen luutnanttinsa Tellermann, joka asettuu vastustamaan talonpoikain aikomusta, pukeutuu rautaan, ja että ritarit ovat melkein täydellisesti tuhonneet talonpoikain ja

porvarien sotajoukon. Samaan aikaan saapuu tieto schwabilaisten talonpoikain tappiosta Böblingenin luona. 20,000 veljeä on lyöty: Geyer näkee koko asiansa menetetyksi ja joutuu epätoivoon; muistuttaen jossakin määrin hermostuneita, uudenaikaisia henkilöitä hän juoksee ulos huoneesta. Maapäivät, jotka talonpoikain päämiehet ovat kutsuneet kokoon Schweinfurtiin neuvottelemaan ritariston kanssa, osoittavat vielä selvemmin heidän tilansa toivottomuuden. Anspachin rajakreivi, talonpoikain viimeinen toivo, on luopunut heistä ja polttanut poroksi Kitzingenin kaupungin. Niinpä ei jää muuta keinoa kuin koota kaikki saatavissa olevat sotavoimat ja marssia suoraan Würzburgia vastaan. Samalla kun Götz marssii Waldburgin valtaherraa Georgia vastaan, pitää Geyer sotaväen tarkastusta Rothenburgin tienoilla. Täällä on jo mieliala talonpoikia kohtaan taas käynyt kylmäkiskoiseksi: porvarit haluavat päästä markkinoille, uudistusten harrastajat ovat huonossa huudossa; kamala painostus vallitsee vanhan kapakan juomatuvassa, kaikki ovat neuvottomina; ainoastaan Geyerin valtaa äkkiä outo hilpeys: „Juokaa te veljet, alakuloisuus kuivattaa luut . . . Minä olen vapaa frankilainen!“ haluaapa hän soittoakin. Silloin syöksyy äkkiä Tellermann kuolettavasti haavoitettuna sisälle: „Götz . . . kirottu kavallus . . . kaikki menetetty!“ Se saa Geyerin ottamaan viimeisen askeleen. Viimeinen taistelu on taisteltu, Geyer on hädin tuskin pelastunut kuolemasta, hänen kiinniottamisestaan on luvattu suuri palkinto. Joukko ritareita tunkeutuu hänen lankonsa Wilhelm von Grumbachin linnaan; he otaksuvat hänen olevan siellä. Ja sillä aikaa kun he pitävät hillitsemätöntä juominkia siihen asti, että humaltuvat, ilmestyy Geyer tosiaankin väsyneenä, nälistyneenä uskollisen Mareinsa kanssa. Grumbach, joka ensiksi tulee häntä vastaan, tuntee sääliä häntä kohtaan ja sallii hänen päästä pakoon. Mutta hänen vaimonsa kavaltaa hänet ritareille. He tulevat juopuneina esille, vähitellen he selviävät humalastaan, mutta kukaan ei uskalla käydä hänen kimppuunsa, kun hän toisessa kädessään Tellermannin lipputangon tynkä, toisessa miekka uljaasti astuu esiin piilostaan. Äkkiä suhahtaa nuoli sotamies Schäferhausin jousesta ja Geyer kuolee.

Että teoksella ei ollut menestystä näyttämöllä, ei ole ihmeteltävä. „Kankureissa“ oli henkilöitä 34, mutta tässä niitä on kokonaista 77, joista vain harvat ovat tarkemmin kuin skitsin tavoin esitettyjä. Runoilija ei voinut saada aiheitaan elämästä, hänen täytyi turvautua siihen inspirat-

sioniin, jota hän voi saada kirjoista, nürnbergiläisestä taiteesta y. m., eikä tämä välillinen vaikutus kyennyt — mitä kumminkin naturalismi on opettanut meidät vaatimaan — synnyttämään hänessä elävää kuvaa 16:nnen vuosisadan elämästä. Kieli, joka kyllä kuuluu sangen ytimekkäältä, eriskummaiset puvut ja kuvaelmat y. m. eivät näet kuitenkaan riitä saamaan aikaan kauan sitten menneiden aikojen väritystä. Siihen tarvitaan välttämättä voimakas tausta, ajan aatevirtausten esiintyminen näyttämöllä, jommoista esim. Goethen nuorekkaan-naturalistinen näytelmä „Götz von Berlichingen" tarjoo. Mutta ei käy kieltäminen, että Florian Geyer on traagillinen henkilö. Voimme hänessä seurata sitä tällä kertaa onnistunutta ristiriitaisuutta, jonka piti kuvautua Johannes Vockeratissa „Einsame Menschen"issä. Itsensämääräämiskyvyn puute se saattaa heidät sortumaan.

Koetus naturalistisesti syventää historiallista elämää ei ollut onnistunut. Näemme nyt Hauptmannin kääntyvän hänelle ainakin tässä määrässä uudelle alalle: symbolismiin. On tunnettua, mitä ilvettä tästä niin. ikään kielletystä askeleesta pidettiin eräissä Saksan kirjallisissa piireissä. Minkä tähden? Siihen ei ole olemassa mitään syytä. Minkä tähden ei olisi runoilijan, joka tosissaan oli rehellisesti koettanut uudenaikaisilla keinoilla tuoda historiaa näyttämölle, pitänyt olla yrittämättä kerran toistakin silloin juuri kukoistavaa esitystapaa. Tarvitsihan vain nousta suunnan yläpuolelle. Kieltämättä sairasti senaikainen symbolismi kypsymättömyyttä, liioittelunhalua, epäselvyyttä. Sen yli kohoaminen, terveemmän teoksen luominen oli runoilijan tehtävä. Hauptmannille se ei kuitenkaan ole onnistunut. Joulukuussa 1896 esitettiin satudraama „Die versunkene Glocke" Deutsches Theaterissa Berlinissä. Suurkaupungin yleisö otti sen vastaan sydämellisen suosiollisesti, mutta myöskin useimmilla muilla Saksan tärkeimmillä näyttämöillä tuli tästä teoksesta pian repertoarikappale, ja sinä se on pysynyt tähän päivään asti. Vertaukset Shakespeareen ja Goetheen uudistuivat taas, samoin kuin oli tapahtunut melkein kaikkien Hauptmannin draamojen ensi kertaa ilmestyessä, mutta tällä kertaa levisi innostus laajempiin piireihin, 48 painosta osoittaa, miten syvälle kappale tunkeutui. Hauptmannia sanottiinkin nyt vain „Uponneen kellon" tekijäksi. Jos käymme tutkimaan syitä, miksi tämä satunäytelmä levisi niin laajalle, niin on ensinnäkin huomattava suuri ulkonainen prameus näyttämöllepanossa, jossa ei voi tehdä liikoja, kun on

esitettävä koko satumaailma: sellaiset henkilöt kuin filosofeeraileva sammakkoihminen Vesihiisi, uudenaikaisen hengen ympäröimä Metsänpeikko, kääpiöväki ynnä kaikki muut taikakummitukset, häikäisevän väririkkaat kuvaelmat, joissa tunnelmat hämmästyttävästi vaihtelevat, kaikki tuo valtasi ihmisten mielet; joskohta se ei ollutkaan uutta, niin se oli kumminkin harvoin nähtyä; oli miten oli, se sytytti. Mutta sen lisäksi tuli kappaleen hiukan sentimentaalinen aines, joka aina vaikuttaa saksalaiseen, varsinkin siinä, missä sen ohella refleksioni herää, ja vihdoin Berlinin vaikuttavimmat piirit tekivät voitavansa hankkiakseen teokselle yleisön suosiota. Sisällys on lyhyesti seuraava. Kellonvalaja Heinrich, joka on valanut ainakin satakunta kelloa, vie uusinta mestariteostaan, vuorella olevaa kirkkoa varten valamaansa kelloa, vaunuilla vuoren rinnettä ylös. Mutta salakavala Metsänpeikko tarttuu pyörään, kello syöksyy alas ja uppoo vuorijärveen. Heinrich syöksee sen perästä. Hän saa maata allensa ja kauan aikaa harhailtuaan sinne-tänne hän laahaa itsensä vaivalloisesti Viidaneukon, vanhan metsänoidan majalle. Niitylle mökin edustalle hän nääntyneenä vaipuu maahan. Mökkiin ei hän saa tulla sisälle, vanhus, jolla alhaalla laaksossa on häijyn noidan maine, pelkää kylän asukkaita. Silloin virkoaa Heinrich tainnoksista, hän huomaa Rautendeleinin, keijukaisentapaisen olennon, joka kumartuu hänen ylitsensä ja tahtoo häntä virvoittaa. Viehkeydellään tämä saa hänet heti lemmenpauloihinsa. Häntä rupeaa aavistuttamaan ja hän purkaa hänelle sydämensä:

Deine Stimme In Glockenerz zu bannen, mit dem Golde Des Sonnenfeiertags sie zu vermählen: Dies Meisterstück zu thun, misslang mir immer.	(Sun ääntäs Sovittaa kellon vaskeen, yhdistää Se päivänjuhlan kultasäveliin: Se mestar'työ mult' aina kesken jäi.)

Hänen mestaruutensa ei häntä tyydytä, mutta Rautendelein ilmestyy pelastamaan hänet maallisista siteistä. Hänen kyläläisensä, Pastori, Koulumestari ja Parturi saapuvat, Metsänpeikon eksyttäminä kauan ympäri harhailtuaan, sille paikalle, missä Heinrich taikakehän ympäröimänä makaa. Kiivailla manauksilla he saavat vanhan metsänoidan päästämään sairaan miehen vapaaksi, paarilla he kantavat hänet pois. Rautendelein

jää yksin mietteisiin vaipuneena, kaiho pusertaa ensimäisen kyyneleen hänen silmästään, hän tuntee voimakasta halua tulla ihmismaailmaan. Häntä kosiskeleva Vesihiisi koettaa turhaan häntä pidättää. — Magda rouvalle, Heinrichin vaimolle, joka juuri on aikeissa lähteä molempain lastensa kanssa vuorikappelille, tuodaan hänen miehensä kuoleman kielissä kotiin. Hän on valmis kuolemaan, niin, kuolema on ainoa pelastus hänelle, hänen vaimolleen ja lapsilleen, hänen voimansa ovat lopussa:

Was in mir ist,
Seit ich dort oben stand, will bergwärts steigen,
Im Klaren überm Nebelmeere wandeln,
Und Werke wirken aus der Kraft der Höhen.
Und weil ich dies nicht kann, siech wie ich bin,
Und weil ich wieder, quält ich mich empor,
Nur fallen könnte, will ich lieber sterben.
Jung müsst ich werden, wo ich leben sollte.

(Mun henkeni
Vuorilla oltuaan taas sinne pyrkii
Vaeltamaan yl' ilmain usvamerten
Ja luomaan töitä vuorten voimasta.
Ja kun en sitä voi, kosk' olen sairas,
Ja kun ma taas, jos ylös ponnistaisin,
Pudota voisin vain, niin ennen kuolen.
Mun täytyis nuortua, jos elää mieli.)

Ja siinä ei Magda voi olla hänelle avuksi. Kuolemaan ei hän siltä vielä jouda. Rautendelein tulee piiaksi puettuna hänelle, hänen yksin jäätyään, hoitajattareksi. Sairas tuntee hänen kasvonpiirteensä, mutta luulee näkevänsä unta. Silloin Rautendelein suutelee hänen silmiään, niin että ne aukeavat näkemään, ja uusi into, uusi luottamus täyttää hänen rintansa:

Wolan, so wollt ich, wenn ich je erstünde,
Noch einmal meinen Schritt ins Leben wenden,
Noch einmal wünschen, streben, hoffen, wagen, —
Und schaffen, schaffen.

(No niin! ma tahtoisin, jos konsa noussen,
Elämään tieni kääntää kerran vielä,
Haluta, koittaa, luottaa, uskaltaa —
Ja luoda, luoda.)

Autioksi jääneeseen lasitehtaaseen ovat he, Heinrich ja Rautendelein, asettuneet asumaan. Vesihiisi ja Metsänpeikko vihaavat Heinrichiä, koska he eivät tahtoisi suoda hänelle keijukaista, mutta Viidaneukko, jolla on valta kaikkien yli, suojelee häntä. Pastori vihaa keijukaista, joka muka on houkutellut Heinrichin vuoristoon ja riistänyt hänet hänen vaimoltaan ja lapsiltaan, jopa koko ihmiskunnalta. „Pelastaakseen kadonnutta lammasta“ hän tulee Rautendeleinin luo. Nähdessään Heinrichin ja heidän yhteisen onnensa hän leppyy. Ja nyt hän saa tietää, mikä luomus Heinrichillä on tekeillä:

Es ist ein Werk, wie ich noch keines dachte:
Ein Glockenspiel aus edelstem Metall,
Das aus sich selber, klingend, sich bewegt.

(Työ, jonk' en vertaa koskaan ajatellut:
Jalointa metallia kellolaitos,
Mi itsestänsä liikkuu sekä sointuu.)

Hän on siihen tyytyväinen, sitä ei tehdä mitään kirkkoa varten, se on soiva siinä temppelissä, johon onnelliseksi tehty ihmiskunta kokoontuu.

Und wie es anhebt, heimlich, zehrend-bang,
Bald Nachtigallenschmerz, bald Taubenlachen —
Da bricht das Eis in jeder Menschenbrust,
Und Hass und Groll und Wut und Qual und Pein
Zerschmilzt in heissen, heissen, heissen Thränen.

(Kun salaa, arasti se soida alkaa
Suruja leivon, kyyhkyn kuherrusta,
Niin murtuu jää jok' ihmissydämestä,
Ja viha, kiukku, raivo, tuskat, vaivat
Sulavat kuumiin, kuumiin kyyneliin.)

Pastori säikähtää Heinrichin haltioissaanoloa, hän ei tiedä mitään „yläilma-haaveista“, hän voi vain varoittaa, muistuttaa hyljätystä vaimosta, isättömistä lapsista ja kehoittaa häntä ajamaan ulos „porttoa, noitaa“. Mutta Heinrich ei ota sitä kuuleviin korviin:

Wollt ihr mir, Pfarrer, Schreckgespenste malen . . .
Gen euren Pfeil bin ich vollauf bewährt,

(Jos mieli mua hirmukuvin kääntää...
Ma turvass' olen teidän nuoliltanne.
Ne mua yhtä vähän säikähdyttää,
Kuin kello tuo, te tiedätte, tuo vanha,

So wenig schürft er mir auch nur die Haut,	Syvyyteen janoovainen, aaltoin alle
Als jene Glocke, wisst ihr, jene alte,	Uponnut kello jälleen soida voi.
Die abgrunddurst'ge, die hinunterfiel,	— Se teille jälleen soi! Mua muistakaa!)
Und unten liegt im See, je wiederklingt!	
— Sie klingt euch wieder, Meister! Denkt an mich!	

ennustaa hänelle Pastori. Hän on oikeassa. Heinrichin teos ei tahdo onnistua. Ne henget, jotka häntä ovat palvelleet, eivät tottele häntä enää. Häntä vaivaa painajainen unessa: hänen vihollisensa ilmestyvät häntä uhkaamaan; ja herätessään hän tuntee, että häneltä puuttuu tenhovoimaa, mikä hänet voisi lentoon nostaa. Vielä toivoo hän apua Rautendeleiniltä:

Gieb meiner Seele den erhabnen Rausch,	(Suo sielulleni ylevä se huumaus,
Des sie bedarf zum Werk!	Min työhön kaipaan!)

Rautendelein lupaa häntä suojella, hän rukoilee kaikkia vuoren henkiä hänen puolestaan, hän tahtoo antaa hänelle takaisin uskon hänen elämäntehtäväänsä, joka häneltä työhön käydessä haihtuu, ja nyt tuntee Heinrich itsensä väkeväksi hänen rakkaudessaan. Hän kykenee vielä tekemään vainoojainsa laumat vahingottomiksi. Mutta läpi sen lemmenjuhlan iloisten sävelten, jota hän tahtoo viettää, kaikuu äkkiä, ainoastaan hänen korvansa kuultaviin, hiljaa valitushuuto . . . aikoja sitten haudattu sävel... vain silmänräpäyksen ajan. Mutta jo lähestyy taas jotakin kauheaa, ihmeellistä, jota hän yksin näkee: hänen lastensa kalpeat haamut, jotka tuovat hänelle hukkuneen äitivainaansa kyynelruukun. Nyt taas kajahtaa syvyydestä noussut sävel. Vanha, uponnut kello soi. Silloin hän lysähtää kokoon, hän kiroo itseään ja teostaan, kiroo Rautendeleinia ja lähtee vaivalloisesti pois hänen luotaan. — Mutta alhaalla kylässä on hänet huonosti otettu vastaan, takaisin vuorille on hänen täytynyt paeta kyläläisiä, vanhan metsänoidan majalle asti hän on päässyt. Ylhäällä palaa hänen talonsa, joka oli puoleksi kirkko, puoleksi kuninkaan linna; hän yrittää vielä kerran pyrkiä ylöspäin, mutta hän ei jaksa enää päästä sinne asti. Kaivosta, jonne Rautendelein on laskeutunut Vesihii-

den luo, hän tahtoo juoda vettä. Silloin hän kuulee sieltä Rautendeleinin valittavan äänen. Nähdä hänet vielä kerran on hänen viimeinen toivomuksensa. Viidaneukko sallii sen hänelle toteutua: Rautendelein nousee esille ja sulkee hänen silmänsä kuolemaan. — Pian draaman ilmestymisen jälkeen ruvettiin sitä innolla selittelemään ja saatiin suurella ahkeruudella aikaan kokonainen kirjallisuus kappaleen syvämielisyydestä. Eri mielipiteiden esittäminen on turhaa. Mutta ensi silmäyksestä käy jo selville, että Hauptmann on tahtonut kuvata „taistelevan vaan ei voitolle pääsevän taiteilijan kohtaloa". Viidaneukon sanat:

Du warst ein grader Spross,
stark, doch nicht stark genug. Du warst berufen,
allein ein Auserwählter warst Du nicht.

(Sä olit suora vesa,
Sa olit vahva, vaan et kyllin vahva.
Kutsuttu, vaan et valittu sä ollut.)

kuvaavat kylliksi „sankarin" luonnetta. Yli-inhimillisen täytyy sortua liian inhimillistä vastaan. Heinrichin suhde niihin miehiin, joita Hauptmann on esittänyt edellisissä draamoissaan, on sama kuin aatteen suhde kuvaan. He potevat kaikki syvää henkistä sairautta, heidän lähin ympäristönsä — naisella on siinä tärkein osa — ei heitä ymmärrä, ja he sortuvat omaan tyytymättömyyteensä. Saattaa varmasti otaksua, että hän tässä esittää personallisia kokemuksiaan: Hauptmannin mielikuvitus on nollan arvoinen, sitä osoittavat yksin hänen satunsakin henkilöt, joista tuskin yksikään on hänen oma keksimänsä, lainailipa hän sitten Goethen Faustista, Byronin Manfredista, Ibsenin Peer Gyntistä y. m. tai Shakespearen Kesäyön unelmasta, Böcklinin maalauksista; hän etsii aiheita, mutta aiheet eivät ole hedelmäätuottavia; lyyrillistä ainesta on runoilijassa olemassa, luonto iloisine ja murheellisine värityksineen on hänen edessään, se valtaa hänet ja antaa hänelle ilmaisumuodon, toisinaan kauniinkin ilmaisumuodon siihen, mitä hän tuntee; mutta „harvinaisen sotkuinen on sielujen kummitus", niin antaa hän kellonvalajansa kerran sanoa; ihminen, tuo itsekäs, omatahtoinen olento, ei ilmene hänelle oikeassa karvassaan, runoilijalta puuttuu syvälle tunkeva katse tutkiakseen hänen sisintään, hienoja sielullisia liikkeitä, jotka moninaisesti toisiinsa kietoutuneina säikeinä käyvät läpi organismin, jonka hän näkee vain ulkopinnalta; tässä hän sepittää luontoon jotakin sisään, eikä luonnosta ulos,

ja siinä onkin Hauptmannin suurin puute. On puhuttu niin paljon Hauptmannin kullanselkeästä maailmankatsomuksesta; missä se on löydettävissä hänen teoksistaan? Me emme suinkaan vaadi dramatikolta runsasta määrää ideoja s. o. mietelmiä ja sananlaskuja, ajatukset vain kuuluvat draamaan, sikäli kuin ne voivat toiminnaksi sukeutua. Luonteet ovat nykyaikaiselle draamankirjoittajalle pääasia; Hauptmannin teoksissa ne eivät kohoa yli keskinkertaisuuden, alituiseen he ruikuttavat ympäristöltään saamistaan kolahduksista, mutta mistään emme saa selvää käsitystä niistä aatteista, jotka heissä vaikuttavat heidän toimintansa; psykologisen motiveerauksen taito edellyttää tuntemusta, joka on peräisin vain puhtaasti runollisesta voimasta, jos runoilijassa on jälkimäistä, niin ei edellistäkään puutu. Molemmat ovat runoilija Hauptmannissa heikkoja. Häneltä puuttuu se hilpeä levollisuus, se iloisuus, jonka Runeberg sanoo olevan taivaasta kotoisin. Hän on taistellut sitä saavuttaakseen, hän ei ole kokonaan pessimisti, mutta hän ei ole sitä vielä löytänyt.

Shlesialainen näytelmä „Fuhrmann Henschel“, joka ilmestyi vuonna 1899, oli taas naturalistinen, mitä „milieu“n esitykseen tulee; mutta jos mikään, niin tämä teos näytti runoilijan taas „joutuneen kauniille, vanhoille urille“. Tendenssiä siitä puuttuu, mutta sen sijaan runoilija kävi käsiksi käsitteeseen, joka nykyaikaisista dramatikoista on ollut jo aikoja sitten loppuun suoritettu: syyllisyyden käsitteeseen. Henschel on syvätunteinen, lapsellinen sielu, kullankirkas luonne; vaimolleen, jota kuolonvarjot jo hätyyttävät, lupaa hän olla ottamatta hänen kuoltuaan vaimokseen päättäväistä Hannaa, piikaa, jonka pauloissa kuoleva luulee miehensä olevan. Sen hän tekee yhtä kaikki saadakseen itselleen tuen talouden hoidossa, lapselleen äidin. Pian alkavat omantunnon vaivat häntä ahdistaa, kaikissa pikku onnettomuuksissa, tyttönsä kuolemassa, vanhain ystäväinsä vieraantumisessa hän näkee Jumalan rangaistuksen rikoksestaan. Hänen vaimonsa uskottomuus, josta hän vihdoin saa tiedon, antaa hänelle loppuiskun: hän tappaa itsensä. Kehityksen piiri on suljettu. Mutta onko ajurin kohtalo todellakin traagillinen? Onko se rikos, että mies ei täytä sitoumusta, johon hänet velvoittaa mustasukkaisuuden vallassa oleva vaimo, joka ei ole enää täydessä tajussaan? Eikö hänellä pikemmin ole oikeus, jopa velvollisuuskin vaimonsa kuoleman jälkeen järjestää omien päätöstensä mukaan omaansa ja lapsensa elämää? Epäilyksemme tämän

tunneihmisen sortumisen välttämättömyydestä ehkä haihtuisi, ellemme paikoitellen saisi sitä vakaumusta, että jokin salainen sopimus todellakin on täytynyt olla olemassa Henschelin ja piian välillä jo vaimon eläessä. Siitä voisi löytää rikollisuuden. Mutta silloin meidän täytyisi taas ruveta epäilemään, tokko hänen luonteensa onkaan niin puhdas, kuin miksi sitä muuten niin väen väkeen myöhemmin kuvataan. Hauptmannin käsi ei ole vielä tullut varmaksi, sen vakaumuksen saamme draamasta, vaikka meidän täytyykin tunnustaa, että runoilija vihdoinkin on päässyt niille urille, joille naturalismin viimeinkin täytyi palata, että hän on voittanut sen prinsiipin, jonka hän „Kankureissa“ ja „Majavannahkaturkissa“ on vienyt mahdollisimman korkealle. Myöskin niissä piireissä, joihin tuo viheliäinen ajuri kuuluu, elää maailmankatsomus, jonka käsityöläinen ammentaa ammattinsa käytännöstä; tästäkin on realistisia ideaaleja etsittävä, joidenka runollisen muodostelun täytyy olla runoilijan tehtävä. Henschelissä näkyy joskus pyrkimystä tulla tyypilliseksi henkilökuvaksi, mutta oraan kannalta se ei kuitenkaan pääse pitemmälle kehittymään. Tässä Hauptmannin teoksessa tapaamme saman kirjallisen puutteen, jonka jäljille olimme päässeet jo „Einsame Menschen“issä.

Hauptmannin viimeinen komedia „Schluck und Jau“ (1900) „viidesti keskeytyvä näytelmä pilaksi ja pilkaksi“ (!) s. o. käsittävä prologin ja kuusi „tapausta“, on eriskummainen tekele. Aate on vanha ja ennen paremmin käsitelty: rikkaat herrat korjaavat kadulta juopuneen miehen, vievät hänet ruhtinaalliseen vuoteeseen ja koettavat, kun hän on herännyt, uskotella hänelle, että hän muka aina on ollut aatelismies; mutta pila muuttuu vähitellen todeksi, valeruhtinas mukautuu osaansa ja pitää ankarassa kurissa niitä miehiä, jotka tahtoivat hänellä huvitella, kunnes leikistä on kiireesti tehtävä loppu. Shakespeare käyttää samaa juonta johdannoksi kappaleeseen „Kuinka äkäpussi kesytetään“, Holberg kätkee siihen „Jeppe Niilonpojassa“ purevan satiirin, ja eräs saksalainen kirjailija I. von Plötz teki siitä viehättävän ilveilyn „Der verwunschene Prinz“. Molemmat viimeksi mainitut muodostelut ovat vilkkaita, Hauptmann näkee vaivaa sanomattomasti saadakseen ajatuksen siinä perille asti sujumaan. Jau, viinaan menevä shlesialainen talonpoika saa toverikseen kaupustelijan ja vapaan taiteilijan Schluckin. Tämä, eikä, niinkuin mainittujen runoilijain teoksissa, ruhtinaan seurueeseen kuuluva hovipoika, on olevinaan muka Jaun puolisona. Sehän voisi kyllä itsestään tulla sangen hul-

lunkuriseksi, mutta ikäväksi muuttuu asia, kun linnan asukkaat, ilmoitettuaan hänelle ensin asian oikean laidan, koettavat vielä samalle miehelle, sitten kun hänet on puettu ruhtinattaren vaatteisiin, hänen järkevyydestään huolimatta vakuuttaa, että hän muka on todellinen armollinen rouva. Ylipäätänsä uhkaa kehityksen kulku joka tuokiossa pysähtyä, vaivalloisesti jatkaa joku Jaun raaka sukkeluus kehityksen lankaa, kunnes aivan ulkonaisella tavalla saadaan katastrofi aikaan. Me saamme myös lopuksi vielä tietää, että Hauptmann on tahtonut saada komediassaan uuden puolen esille: Jau tulee nimittäin, kun hän humalastaan tointuneena jälleen on kadulla, siihen kohmeloiseen päätökseen, ettei ruhtinaskaan voi enemmän nauttia iloa paloviinasta s. o. ei voi olla enemmän juopunut kuin hän itse. Mutta valitettavasti tämä ajatus, josta varmaankin olisi voinut saada aihetta hauskaan huvinäytelmään, välähtää vain salaman tavoin; mutta että koko teos olisi syntynyt sen aiheuttamana, ei juuri ole luultavaa. Kappaleessa on kokoelma sangen karkeita, usein ruokottomia sukkeluuksia, jotka ylenmäärin alituiseen uudistuvat, ja jotka tosin osoittavat, että Jaun kieli on alkoholin vaikutuksesta päässyt valloilleen, mutta ruhtinaan puoli on jäänyt tykkänään harjoitelman tapaiseksi, ja sen ajan väritystä, jolloin tuollaiset pikku tyrannit uskalsivat tehdä sellaista pahaa pilaa juopuneista talonpojista, osoittavat vain ulkonaiset sivuseikat. Tuon Jaun filosofian näytteen ilmestys hämmästyttää meitä.

Jos kohta Hauptmann lieneekin saanut Holbergin Jepeltä — yksityiset kohtaukset muistuttavat liiankin selvästi tanskalaista esikuvaa — aiheen niihin ilveisiin, joita hän antaa ruokottoman maankiertäjänsä harjoittaa, niin vasta myöhään lienee hänen päähänsä pälkähtänyt mainittu aate — liian myöhään, että hän enää olisi voinut koko linnassa tapahtuvaa toimintaa käsitellä tuolta omituiselta näkökannalta. Hän on itse tuntenut, että kappaleella lopullisessa muodossaan oli useita puutteita: prologin lausujan täytyi sen tähden sanoa yleisölle, mitä se oli saava kuulla: „huolettoman mielen lapsen“, tilapäisen kappaleen. Mutta sellaisena siltä puuttuu etupäässä sitä miellyttäväisyyttä, jota siltä lajilta vaadimme.

Me odotamme jännityksellä Hauptmannin seuraavaa teosta. Onko hän vihdoin osoittautuva aito runoilijaksi, onko hän oleva pitemmälle edistynyt sillä tiellä, jolle hän „Fuhrmann Henschel“issä lähti? Hänen ensimäinen kukoistusaikansa on jo takana päin, „Die Weber“ ja „Der Biberpelz“ olivat sen korkeimpia ilmauksia. Näissä oli naturalismi esiin-

tynyt taideprinsiipiksi kehittyneenä: runoilijan koko olemus nerokkaine havaintokykyineen, mutta myös puutteineen, joka paikoitellen voisi saattaa unhoittamaan voimakkaan taiteenymmärtämisen, pyrki tätä päämaalia kohden. Mutta riippuipa se sitten Hauptmannin luonteen häilyväisyydestä tai siitä havainnosta, että ehyissä taideteoksissa naturalismi voi esiintyä vain toisten taiteiden ohella — vähitellen hän liittyi vanhaan kouluun, naturalismi jäi vain aputaiteeksi. Koko tämä muutos käy meille selväksi Hauptmannin kirjallisista luomuksista. Me toivomme, että hän nyt jättäisi kaikki kapakat ja kurjuuden pesät, että hän voittaisi nykyajan tyytymättömyyden ja hermostumisen, että hän kotoisella maaperällään, jolla hän vanhastaan on seisonut, vahvistuisi ja löytäisi sen sisällisen rauhan, jota runoilija luomistyöhönsä tarvitsee.

Chillonin vanki.

Runokertoelma.

Kirjoittanut

LORD BYRON.

Suom. O. A. Kallio.

Lord Byronin runokertoelmista on alempana suomalaisessa puvussa esiintyvä »Chillonin vanki» kauneimpia — kenties kaunein. Se on esteettisestikin katsoen pikku taideteos — niin sulavasti siinä sisällys ja kokoonpano suhtautuvat toisiinsa. Samalla kun se runollisen elävästi kuvailee vankilassa vuosikausia nääntyvän miehen tunteita ja mielialoja, samalla se on liikuttava vapauden kaiholaulu, joka kutsuu taivasta tuomariksi syyttömien sorrolle ja kärsimyksille. Prologiksi kirjoitettu »Sonetti Chillonille» on Byronin runouden kirkkaimpia helmiä, ihana vapauden ylistyshymni, joka antaa pohjatunnelman koko runoelmalle.

»Chillonin vanki» on kirjoitettu v. 1816, aikana, jolloin runoilijan oma mieli kyllin syvästi tunsi vapauden kaihoa ja sorron kirousta. Kun olot ja mielipide Englannissa kävivät hänelle sietämättömiksi hänen avioeronsa johdosta, täytyi hänen mainittuna vuonna jättää isänmaansa, johon ei enää koskaan elävänä astunut. Hän ohjasi matkansa Sveitsin kautta Italiaan ja viipyi tiellä muutamia kuukausia Sveitsissä Genéven eli Leman-järven seutuvilla, joiden suurenmoiseen luontoon hän syvästi ihastui. Muiden merkillisyyksien joukossa, jotka valtasivat hänen huomionsa, oli myös mainitun järven itäpäässä Rhonen suun ohella oleva ikivanha Chillonin linna. Se on rakennettu järven syvyydestä veden pintaan kohoavalle

kalliolle ja on nykyään kuivuneella vallihaudalla eroitettu läheisestä rannasta. Mahtavine, valkoisine muureineen se näkyy kauas ympärinsä ja houkuttelee matkailijoita ihmettelemään muistojansa. Sen pohjakerroksessa on useita veden alle perusvuoreen hakattuja holveja ja komeroita, joissa monet etevät henkilöt ovat aikoinaan saaneet istua ankarassa vankeudessa, mihin ei juuri päivä päässyt, ei kuu kumottanut.

Byronkin kävi noita pimeitä vankiluolia ja niiden synkkiä muistoja katselemassa, ja ne valtasivat hänen mielensä niin suuresti, että hän, kuten kerrotaan, parissa illassa kirjoitti alempana olevan runoelmansa. Runoelman nimellinen sankari on etevä genéveläinen isänmaan ystävä ja vapauden taistelija François de Bonnivard, joka sotiessaan kaupunkinsa vapauden puolesta vallanhimoista Savoyen herttuaa Kaarle III:tta vastaan kahdestikin joutui herttuan vangiksi, ensi kerran v. 1519, jolloin sai istua Groléessa kaksi vuotta, ja toisen kerran v. 1530, jolloin herttua, pitäen häntä anastustensa vaarallisimpana vastustajana, sulki hänet yhdessä muiden vapaustoverien kanssa Chillonin lujan linnan synkkiin komeroihin. Siellä hän kuulustelematta sai virua kuusi vuotta, kunnes berniläiset valloittaessaan Waadtin kanttonin ja Chillonin linnan hänet vapauttivat. Lopun ikänsä Bonnivard käytti Genéven kaupunkitasavallan vapauden ja kukoistuksen hyväksi ja kuoli korkeassa iässä noin v. 1570, saavuttaen kansalaistensa katoamattoman kunnioituksen.

Kuitenkin on Byron käsitellyt aihetta täysin runollisella vapaudella, ja Bonnivardin nimikin esiintyy vain alkusonetissa. Hän itse sanoo, ettei hän silloin vielä tarkemmin tuntenut Bonnivardin historiaa, muuten hän muka olisi koettanut vielä arvokkaammin kuvauksellaan kunnioittaa tuon suuren miehen miehuutta ja hyveitä. Sentähden runoelma, huolimatta määrätystä paikan värityksestä, onkin pikemmin yleistä laatua, soveltuen sydäntä liikuttavaksi kuvaukseksi kaikkien syyttömästi sorrettujen ja tyrmään teljettyjen kohtalosta.

Sonetti Chillonille.

Ikuinen henki sielun kahleettoman!
Vapaus! vankilaan käy kirkkain ties.
On sydän siellä sulle lemmenlies,
Se sinuss' yksin tuntee ylkäns' oman.

Jos kahleita ken poikas jalo kantaa,
Ja häntä painaa sorron synkkä ies,
Niin kansalleen on kunniaks se mies —
Vapauden maine kiertää mailman rantaa.

Chillon! sun vankilas on pyhä paikka;
Sun auhdon maas niin alttariksi loi
Hän, Bonnivard, kun sitä polki, vaikka

Jo kiviin kylmiin jäljet jäi kuin hiekkaan.
Hävittää niit' ei kenkään saa, ei voi,
Ne tyranneille huutaa koston miekkaa!

1.

Ei päätän' ikä harmaaks tehnyt
eik' aika yön,
mink' ihmetyön
on moni kauhun tähden nähnyt.
Ei varten' työstä köyryks saanut,
se ruostui kurjaan lepoon niin,
kun kahleissa on kauan maannut;
ma kuuluin noihin poloisiin,
joit' ilma, maa ja päivä vapaa
ei vankiluolan yöhön tapaa.
Isäni usko syy ol', jolla
he vankityrmään minut vei;
isäni kuoli roviolla,
kun kieltää tahtonut sit' ei.
Samasta syystä suku pian
sai tyrmän yössä asuinsijan.

Ma seitsemäst' oon jäännös ainoo,
kuus nuorta ol', yks vanhus jo,
vapaasti syöksyivät he vainoon,
min tunnettu ol' tuomio.
Yks tuleen kuoli, kaksi turman
löys tanterella taistelun,
isänsä lailla sai he surman
vuoks Jumalansa vainotun.
Mut kolme kolkko tyrmä peitti,
täss' oon se jäännös, min se heitti.

2.

Pylväitä synkkä seitsenluku
Chillonin vankityrmäss' on;
on paksu, harmaa niillä puku
ja goottilainen, koruton.
Samea valo vaivoin sinne
niin tiettömänä tunkeutuu
raoista raskaan muurin, minne
ei pääse päivä eikä kuu.
Se häilyy hiljaa täällä, tuolla,
kuin kumma virvatuli suolla.
Jokainen patsas renkaan sulkee,
min kautta raskas kahle kulkee.
Niin raatelevat on nuo raudat,
ei haihdu hammastensa haudat
jäsenistäni ennen tarkkaan,
kuin tää uus päivä lopuss' on,
mi nyt niin koskee silmään arkaan,
mik' ei oo nähnyt auringon
vuoskausiin pitkiin nousevan.
Luvust' en niiden enää huollut,
kun viime veljeni ol' kuollut
ja yksin jäin mä tuskahan.

3.

Me kytkettihin pylvääseen,
me kolme — kukin erilleen.
Me tuskin askelt' ottaa voimme,
jos toisiamme nähdä koimme,
niin vieraaks muutti kasvot veljen
tuo valju valo takaa teljen.
Niin yhdess' oltiin — erikseen,
siks kahleet koski — sydämeen.
Yks meillä yöss' ol' lohtu jalo,
kun puuttui puhdas, vapaa valo:
voi veljen äänen kuulla veli
ja vuoroin toistaan lohduttaa,
virittää toivoa, mi eli,
tai laulaa, haastaa tarinaa;
mut sekin vihdoin uuvuttaa.
Käheäks ääni kirkas tuli

ja kiviseinäin kaikuun suli.
Vapaana, täyteläisn' ei soinut
se lailla entisaikojen;
kenties se harha ol' — mut en
niist' omaa ääntä löytää voinut.

4.

Ma vanhin olin vangituista,
min murhett' tuli pitää muista;
sen teinkin — minkä taisin vaan,
ja kukin koitti parastaan.
Mut nuorin — isän ilo, lempi,
joll' oli otsa äidiltään
ja taivaan sini silmissään,
ol' sielulleni hellin hempi.
Kyll' oli nähdä tuskalloinen
pesässä moisess' sirkku moinen.
Hän kaunis oli päivän lailla —
kun päiv' ol' mulle kaunis vielä
kuin kotkalle on ilmain tiellä —
kuin Pohjan päivä, yötä vailla,
siks kunnes kesä mennyt on,
uneton kesän valpas valo,
laps' lumivaippa auringon:
Niin hän ol' puhdas, kirkas, jalo,
sen kuului ilo luontohon.
Hän itki vain vuoks muiden vaivan
ja kylpi kyyneltulvin aivan,
jollei hän saanut tuskaa estää,
mi hänen mahdoton ol' kestää.

5.

Ol' yhtä puhdas, jalo toinen,
mut lailla sodan jumalan
ol' hällä voima, uljuus moinen,
mi kiistaan kera maailman
ois käynyt, kuollut ensi riviin
ilolla — mut ei kahleissaan;
kalina niiden kylmiin kiviin
masensi hänen miehuuttaan.

Ma näin kuin hiljalleen se hiutui,
siit' oma rohkeuteni riutui,
mut silti koitin kohottaa
nimemme kalliin kantajaa.
Hän ennen kukkuloilla kulki,
petoja vainos, oli valpas,
nyt hänet hornan luola sulki,
kirottu kahle jalan salpas.

6.

Lemannus aaltoo linnan alla,
sen vedet vyöryy kohinalla;
ne tuhat jalkaa syvät on,
jos luotirihman käydä antaa
ken valkovalleilt' aaltohon,
mi muuriin kuohujansa kantaa.
Ves' pohjaton ja muurit nuo
eläväks haudaks luolan luo.
Syvälle sulki järven syli
majamme synkän, sumuisen,
öin, päivin pärskyi päämme yli
sen kovat aallot kohisten.
Ja talvin näimme, kuinka tyrskyt
raoista rautain murtautui,
kun järvell' ulvoi jäiset myrskyt,
pimeät pilvet ilmass' ui.
Ja vuori silloin horjui alla,
sen tunsin, vaan en vavissut;
hymyillyt oisin kuolemalla,
mi mun ois vapauttanut.

7.

Niin, siten riutui lähin veli
ja sammui suuri sydän pois;
hän inhoi ruokaa, syömätt' eli —
ei siks ett' äitelää se ois —
näet metsämiehen ravinto
ol' meille tuttu kauan jo.
Sijasta vuohen maidon meillä
ol' musta haudan vesi vain
ja leipä — vangin kyyneleillä

kasteltu vuosisadoittain,
siit' alkaen kuin veli veljen
löi pedon tavoin taakse teljen.
Mut mit' ois moinen hälle, meille?
hän siit' ei lainkaan laihtunut;
ois veljeni — sen takaan teille —
palatsissakin kuihtunut,
jollei hän ilmaa vuorimailla
hengittää saanut kauriin lailla.
Miks salaan totuutta? hän kuoli —
sen näin — mit' auttoi tuska, huoli?
En päätään voinut kannattaa,
en painaa kättä kuolevaa,
vaikk' kyllä riuhdoin, revin, ratkoin
ja turhaan kahleitani katkoin.
Hän kuoli — pois he otti raudan
ja matalan loi hälle haudan
komeron kylmään multahan.
Ma pyysin että päivän valoon
he hautaan lois tuon ruumiin jalon,
niin suoden sille kunnian.
Se oli turha houre vain,
mut tunsin silloin tunnossain,
ettei sen valohenki vapaa
lepoa moisess' yössä tapaa.
Tuon pyynnön oisin voinut heittää,
he nauroi vain ja alkoi peittää;
ja musta multa veljen rakkaan
syliinsä sulki synkeään;
he tyhjät kahleet päälle nakkaa —
sopivaks muistoks murhan tään.

8.

Mut hän, tuo suosikki ja hempi,
ja synnyltään jo rakkahin
ja äidin kuva herttaisin,
sukunsa kalleus ja lempi,
isänsä aarre kärsineen,
mun viime huolein, mille elin,
min kärsimystä lieventelin
niin säästääksein sen vapauteen,
hän, ken viel' ehtymättä kesti —
kai häntä nuori luonto esti —
myös hänkin hiljalleen jo hiutui
ja oljillaan pois raukka riutui.
Oi taivas! kuink' on kamalaa,
kun sielu ruumiist' eroaa,
kuin tahansa sen nähdä voi:
sen nähnyt virrass' olen veren,
sen nähnyt myrskyss' oon ma meren,
kuin tuskissaan se kiemuroi;
oon synnin kuolinvuoteen nähnyt,
kuin hirmu sen on hulluks tehnyt —
oon kauhistunut — mutta tää
ol' kivutonta kipeää.
Hän hiljaa hiutui, lapsirukka,
kuin kuihtuu kesän viime kukka;
jos joku vieno kyynel juoksi,
se vieri jälkeen jäävän vuoksi.
Ah, poskill' yhä ruusut päilyi
kuin ilkkujana kuoleman,
niin vienosti nuo värit väilyi
kuin sateenkaaren katoovan.
Niin kirkas viel' ol' silmän palo,
ett' yömme valkaisi sen valo.
Ei napinaa, ei nurkumista,
ett' elo kesken katkeais,
hän puhui päivist' iloisista,
jott' uuden toivon toinen sais,
kun vaiti, murtuneena aivan,
ma näin tään vaikeimman vaivan.
Ja huokaukset, joita koitti
hän masentaa, kun tuska voitti,
ne vaikenivat vähittäin,
ma yksin hiljaisuuteen jäin.

Ma kuuntelin — en mitään kuullut —
ma kutsuin häntä kauhuissain,
se tunsin turhaks — mut en luullut
noin todeks epätoivoain.
Ma huudan — tunnen hiljaist' ääntä —

reväisten kahleet rikki lyön —
ma syöksyn päin — en löydä
häntä —
ma yksin liikun usvass' yön.
Ma yksin elin — yksin vaan
tuon inhan loukon ilmaa imin.
Hän — viime — ainoo — kallein
nimi,
mi mua sitoi maailmaan
ja surmaan suistuneesen sukuun
hän myös ol' mennyt muiden lu-
kuun!
Niin kumpikin he kuoli täällä —
maan alla toinen — toinen päällä!
Käteensä tartuin kylmettyvään,
ah! sydäntäin se viilti syvään;
ei voimaa nousta, ei, vaan tietää
ett' elo jatkui toivoton —
kamala tunne silloin sietää,
kun kallein kadotettu on!
En tiennyt lain,
miks elää sain;
pois toivo ol' — mut usko kesti,
ja se mun itsemurhast' esti.

9.

Kuin mulle kävi nyt, mä vielä
sit' tiedä en — se turh' on työ.
Mult' ilma, valo katos siellä
ja sitten itse yö.
Pois meni tieto, tunto — muutuin
kiveksi keskeen kivien;
tajua tahdon, tarmon puutuin
kuin vuori usvavaippainen.
Kaikk' oli kalvast', ontta, jynkkää,
se yötä ei — ei päivää lain,
ei hämärää ees luolan synkkää,
mi ennen kalvoi katsettain.
Se tyhjyytt' oli rajatonta,
oloa ontta, majatonta.
Kadotin ajan, maan ja taivaan,
hyvän ja pahan, työn ja vaivan.
Vait'olo, heikkö hengitys
ol' elon, kuolon yhtymys;
se tylsyyden ol' lampi syvä,
sokea, mykkä, jähmettyvä!

10.

Välähti silloin valo mulle:
se oli linnun liverrys;
se soi tuo vieno viserrys
kuin vapauslaulu vangitulle.
Ja silmistäni riemun veet
vuos kuumaa kyynelettä monta,
ne hetkeks nähneet, tunteneet
ei poloani ponnetonta.
Mut sameasti aistit palas
rataansa vanhaan, järjen valas;
ma tornin muurit, holvit näin
taas yhtä synkkin' edessäin.
Näin aran säteen aurinkoisen
taas luolaan hiljaa hiipivän,
mut sama rako linnun toi sen,
niin kesyn ja niin kepeän.
Niin kesy ollut oksallansa,
ei silkkisiipi lintu tuo,
tuhannet lahjat laulussansa
kuin mulle kantais kaikki nuo!
En milloinkaan oo nähnyt moista,
en konsaan nähne vertaa toista.
Ol' yksin lailla mun sen olo,
mut puolikskaan ei yhtä polo.
Se rakkautta mulle antoi,
kun mull' ei rakkautta maass',
se laulussansa mulle kantoi
kadonneen tunnon, tahdon taas.
En tiennyt, vapaudestaan miksi
tai häkistään hän pyrki pois,
mut vankeuden ma tiesin, siksi
laps' ilmain! sulle sit' en sois!
Kenties se siivellisnä tullen
ol' paratiisin vieras mullen;

anteeksi, taivas! aatos arka,
mist' itki, nauroi sydän parka.
Ma mietin myös, että olla vois
se veljen sielu, siivet yllä;
mut kun se vihdoin lensi pois,
sen kuolevaksi tunsin kyllä.
Ei veli kons' ois tehnyt tälleen,
mun jättäin orvoks yksin jälleen —
yksin — kuin ruumis kirstussaan,
yksin — kuin pilvi seuraa vailla,
pimeä pilvi taivaan laella,
mi kirkkaudessa kiertää vaan
kuin otsall' ilmain ryppy musta,
joll' ei oo mitään perustusta,
kun sees on ilma, ilo mailla.

11.

Nyt muuttui kova kohtaloni
ja sääli valtas vartioni.
En tiedä, miks nyt heltyi juuri
nuo tuskain näköön tottuneet,
yks kaikki: kahleet katkenneet
jäi liittämättä — lahja suuri!
Vapaasti sain nyt vaellella
majaani edes takaisin
ja pitkin, poikin poljeskella
kuin tahdoin, ristiin, rastihin,
tai joka patsaan kiertäen
ja lähtöpaikkaan palaten.
Mut vaeltaissa veljieni
ma vältin majaa matalaa;
kun aattelin, ett' askeleni
vois haudat halvat saastuttaa,
niin kurkkuun juuttui hengen kulku,
sydämen salpas veren sulku.

12.

Ma jalkaportaat seinään tein,
en pakotieksi vangitulle;
kosk' aikoja jo hautaan vein,
mi kallist' elämässä mulle.
Nyt koko mailma mulle ois
vain tyrmä ollut hirmuinen,
mult' isä, lapset, suku pois,
ei kumppania kurjuuden.
Tuo tieto tuki, joskin särki,
kai muuten mult' ois mennyt järki.
Ei! ikkunan ma ristikon
tavoittaa tahdoin, kerran vielä
niin nähdä vapaan vuoriston
levoksi silmäin kaihomiellä.

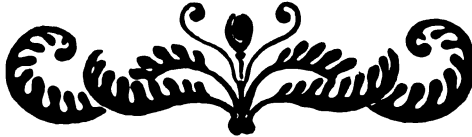
13.

Mä näin sen — muoto sill' on sama,
ei kuin mun ajan kuluttama;
ol' ikilumi kukkulalla,
ja järvi aava läikkyi alla,
ja Rhonen virta verratoin,
ja kosket tanssi kohinalla
koverain kautta kallioin.
Näin kaukaa valkokaupungin
ja veden valkopurjehin.
Myös pienen saaren tuolla näin,
mi hymyeli edessäin,
en muita nähnytkään;
niin pikku saari, tuskin muuta
kuin vankilani laajuinen,
mut sillä kasvoi kolme puuta
ja väikkyi tuulet vuorien,
ja vedet välkkyi ympärillä,
ja kukkatarhat taimi sillä
ja tuoksui väreissään.
Ja kalat uivat alla linnan
iloisna rientäin kilpaa rinnan,
mut kotka myrskysiivin kiiti,
niin vinhaan kons' ei lennä se
kuin silloin silmissäin se liiti,
ja kyynelin taas kylpi ne.
Mua ahdisti — ma toivoin melkein
ett' oisin yhä yössä telkein.
Kun sitten astuin muurilt' alas,

niin luolan yö mun ympäröi,
sen pimeys taas päällen' palas
ja lyijypainoin minut löi.
Se ol' kuin hauta umpeen luotu
sen yli, jonk' ois elää suotu;
mut silmäin, huijenneina yllä,
tuon levon tarvitsivat kyllä.

14.

Kuin vuodet, kuut tai päivät vaihtui,
sit' tiennyt, laskenut ma en;
jo aikaa multa toivo haihtui
valoa nähdä vapauden.
Kun vihdoin mulle soivat sen,
niin kysynyt en miks ja minne;
ah! mulle yhtä oli nyt,
olinko vapaa tai jäin sinne,
niin toivon olin hyljännyt.
Kun sitten luolan lukko aukes
ja raudat kantamani raukes,
niin minust' ol' tuo synkkä muuri
kuin oma maja ois se juuri
tai toinen koti, josta nuo
mun riistäis muukalaisten luo.
Ol' lukki mulle tuttu parhain,
sen tointa katsoin myöhään, varhain,
kujeita hiirten kuutamolla —
kuin voisin nyt heit' ilman olla?
Tuo maja yhteinen ol' meille,
ma paikan ruhtinaana soin —
vaikk' oli valta — hengen heille
ja rauhan valtakuntaan loin.
Ma rakastin, ah! kahleitani —
niin muuttuu luonnoks tottumus,
siks vapauteen noustessani
pääs multa syvä — huokaus!

Kirjallisuutta.

— —

Romaaneja ja kertomuksia.

ARVID JÄRNEFELT, *Veljekset I, II, III.* Helsingissä 1900. Otava. 549 siv. 8:oa. Hint6: 50.

Kun ryhdyn ilmoittamaan Arvid Järnefeltin viimeistä teosta, tuntuu minusta asia ensiksi vaativan ilolla tunnustamaan sitä suurta henkistä työtä ja erittäinkin sitä innokasta antautumista ihmissydämien tutkimiseen, jota tämä teos minusta todistaa. Se elämänkatsomus, jonka Järnefelt on itselleen valinnut taikka joka, oikeammin sanoen, hänet on vallannut, osoittautuu tässä teoksessa selvemmin kuin edellisissä olevan avain, joka taitavasti käytettynä voi auttaa käyttäjäänsä avaamaan erilaisia ihmissieluja ja valaisemaan niiden syvyyksiä.

Tuntuu minusta siltä, että Järnefeltin vankimmaksi puoleksi osoittautuu juuri hänen psykologinen ymmärtämisensä enemmän kuin hänen eetillinen arvostelunsa. Hänellä on tarkka silmä huomioiden tekemiseen, joiden nojalla hän sitten osaa eri puolilta valaista kuvattavan henkilön ominaisuuksia ja syvimpiä taipumuksia. Hänellä on myöskin kyky johtamaan ne sielulliset tilat, ajatukset, tunteet, vaikutukset ja pyrkimykset, jotka jokin määrätty ulkonainen situatsioni herättää määrätyssä ihmisessä. Ahkerasti sitä kykyään käyttäen hän luo lukijassa sen vakaumuksen, että hän itse on jossakin muodossa kokenut nuo samat sielulliset tilat ja kokemuksensa nojalla ne esittää.

Tätä tarvittavain kokemusten saavuttamista on epäilemättä Järnefeltille helpoittanut se elämänkatsomus ja elämänmuodostus, jonka hän on itselleen • valinnut. Tietysti hän jo edellisillä teoksillaan on osoittanut, että hänessä on kirjailijalle välttämätöntä taipumusta psykologisten havaintojen tekemiseen. Tarvitsee vain mainita „Isänmaa“ ja „Ihmiskohtaloja“ teokset, jotka tämä teos lähinnä johtaa mieleen. Mutta „Veljekset“ teos osoittaa minusta niin suurta Järnefeltin psykologisen taidon laajentumista ja syventymistä, että tahdon aluksi huomauttaa, mistä se mielestäni riippuu.

Tolstoilainen elämänkäsitys on jo itsessään omiansa teroittamaan psykologista silmää. Asettaahan se elämän painopisteen indiviidin sisäisiin kokemuksiin. Täytyy sanoa vielä enemmän: tämä elämänkäsitys omistaa elämälle täyttä huomiota ainoastaan siinä määrin kuin se on individualista sielulämää, joko tarkkaajan omaa välitöntä kokemusta tahi hänen välitöntä suhteutumistaan toiseen indiviidiin. Tämä elämänkäsitys vaatii toisin sanoen ensinnäkin tarkkaa itsensätuntemista. Toiseksi se pyrkii asettamaan indiviidin tutunomaiselle kannalle toisen indiviidin kanssa, lähentämään heitä toisiinsa enemmän kuin mitä tapahtuu niiden kesken, jotka yhteisten yhteiskunnallisten tai valtiollisten harrastusten vuoksi tulevat toistensa kanssa tekemisiin.

Tämän lisäksi tulee että tolstoilaisen elämänkäsityksen noudattaja ja julistaja omituisella elämänmuodostuksellaan ei voi olla herättämättä aikalaistensa mielenkiintoa. Niin kaukana kuin hän seisookin heidän yhteiskunnallisista perusaatteistaan ja niin ankarasti kuin hän niitä arvostelee, niin hän toiselta puolen jo kaikinpuolisen kritiikkinsä vuoksi seisoo kosketuksissa aikalaistensa harrastusten kanssa. Hän koskettaa niiden sydämiä, jotka omistavat huomiota eetillisille pyrinnöille. Ja toisia hän viehättää paljaalla omituisuudellaan ja alkuperäisyydellään, virittää heidän esteettistä mielenkiintoaan taikkapa vain uteliaisuuttaan.

Alkuaan johduin näihin ajatuksiin luettuani Sergejenkon ruotsiksi käännetyssä teoksessa „Leo Tolstoi, Kuinka hän elää ja työskentelee“, millä hartaudella Tolstoi huolimatta monista ja kiireisistä töistään viljelee seurustelua tunnettujen ja tuntemattomain, kaikensäätyisten henkilöjen kanssa. Vertailu Tolstoin ja Järnefeltin välillä on tietysti kvantitatiivisesti asiaa vastaamaton, mutta se kuitenkin voinee valaista sitä mitä tarkoitan, sitä että tolstoilainen elämänmuodostus on omiansa kehittämään sitä psykologista taitoa, joka on kirjailijalle niin tervetullut lahja.

En aio tässä ruveta kertomaan esimerkkejä niistä lukuisista psykologisista hienouksista, joita Järnefeltin teos tarjoaa, siitä usein mestarillisesta tavasta, jolla tekijä osaa perustella yksityisten mieleenjohtumain syntymistä kuvatuissa henkilöissä. Teos on täynnä tällaisia oivallisia

sielutieteellisiä piirroksia, ja harvoin voi noiden piirrosten todenmukaisuudesta joutua epäilyksiin.

Sitä vastoin tahtoisin ottaa tarkastuksen alaiseksi, missä määrin tekijä mielestäni on osannut yhdistää piirroksensa niin, että ne esittävät kokonaisia, havainnollisia personallisuuksia, todellisuuden mukaisia ihmisluonteita, joita tekijä on halunnut kuvata. Arvostellessani tekijän „Ihmiskohtaloja" teosta luulin huomaavinani, että havainnollisten tyyppien luominen ei tekijälle aina onnistunut yhtä hyvin kuin yksityisten psykologisten analyysien suorittaminen; tahdon nyt „Veljekset" teoksen suhteen koettaa päästä selvyyteen siitä, missä määrin se tässä kohden osoittaa edistystä.

„Veljeksiä", maalaispapin poikia, on neljä. Otan ne mainitakseni siinä järjestyksessä kuin teos on minun mieleeni jättänyt selvät kokonaiskuvat.

Gabriel, seppä ja veturinkuljettaja, on minusta kerrassaan oivallinen tyyppi. Hänen kehityksensä lapsesta nuorukaiseksi ja mieheksi sulautuu lukijan mielessä kokonaisluonteeksi, jonka eri puolet kannattavat ja valaisevat toisiansa. Hitaat, sievistelemättömät, kömpelöt ajatukset, voimakas tunne-elämä, joka nuorukaisessa voi purkautua äkillisiin kiihtymyksiin, haluttomuus kaikkeen, joka ei suoranaisesti voi suhteutua omaan elämäntarpeeseen, sen vuoksi kaikkeen teoreettiseen opiskeluun, sanomaton hellyys lemmittyjänsä kohtaan, kaikki nuo puolet yhtyvät Gabrielin luonteessa kokonaisuudeksi, joka herättää lukijan suurinta myötätuntoisuutta. Sekin on ollut onni tekijälle hänen kuvatessaan Gabrielia, että tämän käytännöllisyyteen, välittömyyteen käyvä elämänsuunta lähentelee häntä siihen elämänkäsitykseen, joka tekijästä on ainoa oikea. Juuri tuon itsestään johtuvan sukulaisuuden vuoksi tekijän ei tarvitse ulkoapäin pakoittaa Gabrielia mihinkään tälle vieraaseen kaavamaisuuteen, vaan voi tyytyä hänen oman luonteensa konstateeraamiseen.

En epäile sanoa että tällaisen luonnekuvauksen suorittaminen on voitto meidän kirjallisuudellemme. Se on jotakin, jota siinä ei ennestään ole ja jolla on oleva siinä pysyvä arvo.

Uuno, fennomaani, politiikan harrastaja, puuhaaja- ja pyrkijäluonne, on myöskin sangen hyvä tyyppi, mutta ei ole Järnefeltin kirjallisessa tuotannossa yhtä alkuperäinen kuin edellinen. Jossakin määrin hän näet muistuttaa Kröijeriä „Ihmiskohtaloja" teoksessa, vaikka hänellä kuitenkin on omituisuutensakin tämän rinnalla. Hän on varma esiintymisessään, mutta hänen mielessään on kuitenkin myöskin jotakin tunteellisempaa, pehmeämpää, jotakin savolaista, jota Kröijerissä ei ollut. Hänen personallisuutensa vaikuttaa lukijassa tutunomaisen tunteen; muistaa elämässä nähneensä monta „Uunoa", ja kernaasti tutustuu siihen elävään luonteenkuvaan, jonka tekijä on heidän tunnusmerkeistään sommitellut.

Mutta kun nyt mielessäni koetan muistella kahden jäljellä olevain „veljesten“ kuvia, Johanneksen ja Henrikin, niin en minä omaksi hämmästyksekseni saa heistä yhtä elävää kuvaa kuin molemmista edellisistä. Että niin on asianlaita, se herättää hämmästystäni sentähden että näiden veljesten luonteenkehitys kulkeutuu Järnefeltin oman elämänkatsomuksen suoranaiseen omistamiseen, joten tekijä on heidän kuvaamiseensa pannut erityistä huolta. Mutta ehkä juuri se seikka että nämät veljekset seisovat tekijää ja hänen katsantokantaansa ikäänkuin lähinnä, vaikuttaa niin, että tekijä ei ole voinut muodostaa heistä yhtä selväpiirteistä, havainnollista kuvaa kuin molemmista ensiksi mainituista veljeksistä.

Vähemmässä määrässä tämä muistutukseni koskee vanhinta veljeä, Johannesta, sillä suuressakin määrin on kuitenkin hänen personallisuutensa ja luonteenkehityksensä havaittavissa. Hänen historiansa alkaa siitä hetkestä, kun hän nuorena ylioppilaana näkee lapsuuden-kotinsa, rakastetun maalaispappilan, hävityksen. Isä on kuollut ja velkojat vaativat perheen omaisuuden huutokaupassa myytäväksi. Kodin hävitys koskee mitä tuskallisimmin herkkätunteiseen Johannekseen ja tunteensa kiihoittamana hän tekee päätöksen ruveta papiksi. Kutsumusta siihen virkaan hän ei tuntenut, mutta hän tahtoi papiksi rupeamalla tehdä kaiken voidakseen kerran rakentaa särkyneen kodin jälleen eheäksi. Hänen piti kerran päästä kotipitäjänsä kirkkoherraksi. Mutta hän saakin huomata joutuneensa „kärsimisen“ tielle. Ristiriita kehittyy hänelle jo siitä, kun hän kappalaisena kaukana kotipitäjästään, Pohjanmaalla, nai pohjalaisen tytön, jota hänen äitinsä ei voi sietää. Äiti näet asuu Johanneksen kodissa ja tahtoo pitää häntä vaikutuksensa alaisena, varsinkin tahtoen hänessä pysyttää lempituumaa päästä kotipitäjän kirkkoherraksi. Hänen vaimonsa taas ei voi siihen tuumaan yhtyä, koska hän Savossa pelkää menettävänsä anopilleen viimeisenkin vaikutuksensa Johannekseen. Kodissa syntyy siten ikävä väli, joka tuskallisesti vaikuttaa tunteelliseen Johannekseen. Mutta vaikeampi ristiriita on Johanneksella se että hän tuntee ruvenneensa papiksi vastoin kutsumustaan. Häntä tympäisee se ajatus että hän on palkattu pappi, jonka määräaikana tulee saarnata, millainen hänen mielialansa määrättynä hetkenä lieneekin. Vastoin sitä ajatusta että hänen elämänsä ensi sijassa tulee tarkoittaa omaistensa parasta, vanhan lapsuudenkodin eheäksi rakentamista, herää hänessä evankeliumia lukiessa toisenlainen „elämänymmärrys“. Hänen elämänsä kohtalo tarkoittaakin opettaa hänelle, että hänen tulee luopua omista lempituumistaan, omasta tahdostaan, sekä „oppia rakastamaan vieraita ihmisiä ja vieraita seutuja“. Tämän elämänymmärryksen mukaan hänen „pitää vierasta kerjäläistä rakastaa veljenään“. Mutta kun hän itse ei aseta elämäänsä tämän „elämänymmärryksen“ mukaan, niin hän tuntee kulke-

vansa „kärsimysten tietä". Jos hän elämässään toteuttaisi oman elämänymmärryksensä, niin hän voisi iloisin mielin tuntea kulkevansa „täydellisyyden tietä". Mutta sille tielle hän ei voi antautua eikä voi luopua kappalaisen virasta „toimeentulon vuoksi". Pappina paljaan toimeentulon vuoksi — se ajatus Johannesta kiduttaa. Mutta vaikkei hän lähde kulkemaan sitä tietä, jonka hän ymmärtää oikeaksi, niin hän kuitenkin lohduttautuu sillä, että hänen kulkiessaan „kärsimysten tietä" joku häntä „taluttaa kiertoteitse oikealle polulle". Lähes vuosikymmenen ajan tämä ristiriita häntä ahdistaa. Mutta sitten hän lähtee vaimonsa kanssa matkoille ja juttelee tälle vaikeuttaan. Syntyy muitta mutkitta se päätös, että Johannes ottaa virastaan eron ja asettuu varakkaan appensa maatilaa hoitamaan. Maatilalleen hän perustaa pikkulastenkoulun, jossa hän ja hänen apulaisensa saavat opettaa „vapaasti oman vakaumuksensa mukaan". Asiat ovat siten niin järjestyneet, että hän saattaa asettaa elämänsä tolstoilaisen elämänkatsomuksen mukaan.

Tällä referaatillani olen tahtonut tunnustaa että Johanneksen kuvaamisessa kyllä on onnistuneita kohtia. Hänen herkkätunteinen luontonsa, jonka pieninkin ulkonainen vaikutus asettaa tärisemään, on moninaisella tavalla saatu esille. Mutta kuitenkaan lukija ei näe häntä ilmielävänä edessään. Hänen pappina olonsa Pohjanmaalla tuntuu liian kaavamaisesti ja ulkonaisesti kuvatulta, jotta se ei voi herättää todellisuuden tuntoa lukijassa. Niinpä odottaisi että Johanneksen uskonnollinen mietiskely saisi jonkunlaisia vaikutteita niistä uskonnollisista liikkeistä, joista Pohjanmaa on niin rikas. Totta kyllä että Johannes on kuvattu suljetuksi, itse asiassa hyvin aristokraattiseksi luonteeksi. Mutta kuitenkin — jotain muutakin hänen luulisi voineen Pohjanmaan kansassa huomata kuin sen, että isännät ajavat „varmoina" ja „selkä koukussa" kirkolle kuunnellakseen „palkattua pappiansa". Ei saa tietää millä tavoin luterilaisen kirkon oppi ja elämänjärjestys on vaikuttanut Johanneksen mieleen. Hänen elämänsä ja luonteenkehityksensä on liian ylimalkaisesti kuvattu, jotta lukija voisi luottaa niiden todenmukaisuuteen.

Jäljellä olevan veljen, Henrikin, kuvaamiseen tekijä on uhrannut suuremman osan kirjaansa kuin muiden. Henrik on tavallaan kirjan päähenkilö; usein hänen tiensä yhtyy muiden veljesten elämänteihin. Hänen varsinainen tehtävänsä on toden elämänkäsityksen etsiminen. „Leipälukuja" hän ei voi sietää, ja ryhtyy sentähden ylioppilaana lukemaan tieteitä sen mukaan kuin hän niissä luulee löytävänsä vastauksen omaan sisälliseen kysymykseensä, kysymykseen „kaiken alkuperästä, s. o. jumalasta". Hän lukee ensiksi filosofian historiaa innolla, kunnes tulee Kantiin, joka hänelle „todistaa", että „on ihan mahdotonta mitään tietää jumalasta". Mitä varten siis lukea filosofiaa, arvelee Henrik. Kuitenkaan Kantin todistus ei vaikuta häneen niin syvästi kuin Kant todistuksellaan

tahtoi vaikuttaa, nimittäin saattamalla aikaan sen vakaumuksen, ettei *mikään tiede* voi mitään sanoa Jumalasta. Vaan Henrik ryhtyy saadakseen vastausta kysymykseensä harjoittamaan toista tiedettä toisen jälkeen, lukee teologiaa, myöhemmin astronomiaa y. m. Toisen kerran hän taas ryhtyy luonnontieteihin, koska ne voivat olla „hyödyllisiä kaikille ja lääkäreille välttämättömiäkin". Mutta taas hän huomaa ettei luonnontieteidenkään lukeminen ole häntä varten, koskei hän huolisi koskaan ruveta niitä opettamaan, „jos hän olisi varoissa ja saisi tehdä mitä tahtoo". Voidakseen kerran päästä ekonomisesti riippumattomaksi hän tarttuu siihen ideaan, että hänen ensin tulee elää säästäväisesti ja maksaa kaikki velkansa. Hän ottaa hoitaakseen käännöstöitä, korjauksia, yksityistunteja. Mutta kun hän huomaa, että hänen ajatuksensa liiaksi rupeavat kiintymään rahanansiokysymyksiin, niin hän taas päättää ryhtyä tieteitä harjoittamaan j. n. e., j. n. e.

Näin Henrik viskautuu toisesta toiseen. Tekijä kuljettaa häntä vielä moneen muuhun kokemukseen, rakastuttaa hänet ja antaa hänen lukea lakitiedettä, josta Henrik hetkeksi näkee, että „perhe on kuin onkin ihanne", antaa hänen vapaaehtoisesti luopua lemmitystään nuoremman veljensä hyväksi, asettaa hänet pitkälliselle tautivuoteelle, jolla hän oppii arvostelemaan elämää toisin kuin ennen. Kun veljensä Johannes oli puhunut vieraan henkilön rakastamisesta ja kutsunut sitä „kärsimyksen tieksi", niin Henrik oli sen itseensä sovittanut sillä tavalla, että hän aikoi rakastua erääseen sievään tyttölapseen, jonka valokuva jo oli tehnyt häneen vaikutuksen. Mutta tautivuoteellaan hän ymmärtää että hänen tuleekin rakastua siihen alkuansa hänelle vastenmieliseen ruokaemäntänsä tyttäreen, joka on hoitanut häntä tautivuoteella. Ja sekin hänelle selviää taudin jälkeen, että hänen on vapaaehtoisesti lähteminen „täydellisyyden tietä" kulkemaan. Hän saa sen ymmärryksen, että hänen on antauduttava „uuden valtakunnan jäseneksi" ja „näkymättömän isännän johdettavaksi". Hänen lempituumakseen tulee nyt kirjoittaa uudenaikainen historian oppikirja, „joka ei olisi eri kansallisuuksien historia", vaan osoittaisi „tasa-arvoisuuden ja veljeyden aatteen" kehitystä ihmiskunnan historiassa. Nämät ja sen lisäksi muutkin tolstoilaiset tuumat tekevät sen, että hän on valmis yhtymään vanhimman veljensä kanssa yksiä asioita harrastamaan.

Kuten sanottu, minä en kaikesta siitä huolimatta, mitä tekijä Henrikistä kertoo, pääse ymmärtämään hänen personallisuutensa ydintä. Henrikin yksityisiä sieluntiloja ja mielialoja tekijä analyseeraa jännitetyllä tarkkaavaisuudella ja osoittaa siinä monta kertaa ihailtavaa psykologista taitoa. Mutta kokonaiskuvaa ei noista yksityisistä analyyseistä ota syntyäkseen, sellaista kokonaiskuvaa että taiteellisesti elävä henkilö seisoisi lukijan edessä. Sekään ei tee Henrikiä viehättävämmäksi että hänen

tolstoilaisuuteen siirtymisensä, toisin sanoen se hänessä, jonka tekijä asettaa hänen varsinaiseksi elämänmuodostuksekseen, on kaikua toisesta kirjan henkilöstä, Johanneksesta. Henrik ei voi vetää puoleensa lukijan mielenkiintoa. Lopulta tahtoo kokonaan väsyä kaikkiin niihin sielullisiin yksityiskohtiin, joita tekijä hänessä esittää. —

Mitä teoksen sommitteluun tulee, niin ei ole vaikeata sitä vastaan tehdä muistutuksia. Tekijä, joka rakastaa indiviidien erikseen kuvaamista eikä tahdo nähdä heidän riippuvaisuutta suuremmista kokonaisuuksista ynnä heidän työtään niiden hyväksi, joutuu tietysti sen muistutuksen alaiseksi, että hänen kuvansa ovat hajanaisia, historiallista ympäristöä vailla y. m. Mutta toiselta puolen minun täytyy myöntää, että olen Järnefeltin teoksen varsinkin ensi osan lukenut suurella jännityksellä. Tekijä osaa esitellä lukijalle henkilönsä, niin että ne kohta alusta herättävät hänen mielenkiintoansa. Tämä ei koske ainoastaan teoksen päähenkilöitä, veljeksiä, vaan useita sivuhenkilöjäkin. Niinpä esim. Gabrielin morsian on hyvin intressantti tyyppi. Varsinkin ovat ne kohdat kirjassa omiansa herättämään jännitettyä mielenkiintoa, joissa uudet kodit ja seurapiirit avautuvat lukijalle. Tekijä vie hänet niihin jonkin henkilön seurassa, johon kirja hänet jo ennestään on tutustuttanut, ja lukija kiirehtii samalla jännityksellä kuin se henkilö, jonka hankkeita hän seuraa, tutustumaan uusiin olosuhteisiin ja niissä toimiviin ihmisiin.

Mitä teoksen eetillisiin aatteihin tulee, niin tekijä erittäinkin tahtoo herättää lukijassa kiintymistä yleisen ihmisrakkauden aatteeseen ja saada häntä epäilemään perhe- ja isänmaanrakkauden siveellistä merkitystä. Indiviidi ja ihmiskunta — nämät äärimmäisyydet ovat ilman välimuotoja toistensa kanssa yhdistettävät. Indiviidi ei saa tuntea elävänsä pienemmissä piireissä korkeampaa tarkoitusta ja lopulta ihmiskuntaa varten, vaan hänen tulee suorastaan elää ihmiskuntaa, ihmisiä varten. Jokainen ihminen on veljeni, jokainen maa on isänmaani.

Aikana jolloin kansallisuusaatteen ihailijat isänmaanrakkaudessa näkevät enemmän vieraiden kansojen sortamista tai vihaamista, kuin oman kansallisuuden kehittämistä, ei tietysti ole tarpeetonta herättää lukijaa ajattelemaan, voiko isänmaanrakkautta yleisen ihmisrakkauden kannalta osoittaa oikeutetuksi. On vastattava kysymykseen: tuleeko rakkaus maailmassa suuremmaksi ilman perheitä ja kansallisuuksia kuin siten, että nämät ovat olemassa ja rakkauden voimat niissä kehittyvät yleisimpäinkin tarkoitusten hyväksi? Järnefelt herättää tuota kysymystä tekemään, mutta hän ei ole minua vakuuttanut siitä, että tähän kysymykseen on annettava juuri se vastaus, jonka hän antaa.

Huomauttamista ansaitsee että Järnefeltin viimeisessä teoksessa jossakin määrin annetaan tilaa sille aatteelle, ettei kaikkia ihmisiä sovi aivan saman kaavan mukaan arvostella. Tekijä puhuu „täydellisyyden tiestä“ ja

„kärsimisen tiestä“, mutta on myöskin pakoitettu näkemään „asteita“ täydellisyyden tien seuraamisessa. Nämät lausetavat tuntuvat minusta viittaavan sinnepäin, että tekijä jossakin määrin huomaa, miten elämä jokaiselle ihmiselle asettaa omituisia tehtäviä, joita ei voi samojen siveellisten kaavojen mukaan ratkaista. Se joka „täydellisyyden tietä“ neuvoessaan kuitenkin puhuu kehittymisen „asteista“, hän on jo myöntänyt, että hänen kaavojensa *ehdoton* toteuttaminen ei ole rajoitetun, vähitellen kasvavan ja historiallisesti kehittyvän elämän mukaista. Tässä tuntuu olevan ajatus, josta Järnefeltin kannattaa pitää kiinni ja kehittää sitä selvemmäksi kuin se puheenalaisessa teoksessa ilmenee.

Järnefeltin teoksen loppuvaikutus on, kuten lienee käynyt selville, minusta se, että tämä kirja on arvokkaimpia psykologisia romaaneja, mitä suomeksi on kirjoitettu.

Z. C.

JALMARI HAHL, *Haoma ja Anahita.* Kertomus. Helsingissä 1900, Otava. 512 siv. 8:o. Hinta 5: —.

Merkillinen ilmiö! Ensikertalainen julkaisee romaanin, joka sivuluvullaan voittaa kaikki alkuperäiset edeltäjänsä, ollen Panun vertainen paksuudeltaan ja liikkuen kaukana itämailla Kaspian meren takana. Hra Hahl on tehnyt pitkän harppauksen. Hänen kaunokirjallinen esikoisensa, näytelmä „Françoise d'Aubigné“ liikkui Ranskassa 17:nnellä vuosisadalla; sieltä on nyt tekijä siirtynyt Persiaan 11:nnelle vuosisadalle. Se kai osoittaa tekijän valinneen erikoisalakseen vieraat olot, ja kiitettävähän aie sekin on, kun muut kirjailijamme pysyvät kiltisti kotiveräjillä.

„Haoma ja Anahita“ vie meidät Persiaan, 11:nnen vuosisadan loppupuolelle, jolloin mahtava seldshukkilainen Melik shaahi oli Persian hallitsijana. Kuitenkaan ei hra Hahlin romaani ole historiallinen sanan tavallisessa merkityksessä, eipä edes suuresti kultuurihistoriallinenkaan, joskin se puoli siinä paremmin esiintyy. Ei se myöskään ole pelkkä rakkauden romaani eikä puhdas sielutieteellinenkään kuvaus. Siinä on vähän kaikkea, mitä laajaan romaaniin tarvitaan, mutta etusijassa se kai on jonkinlainen aateromaani, jossa ulkonaiset seikat ovat vain kehyksenä. Tekijän mielessä on nähtävästi väikkynyt aate ihmishengen jaloista ja puhtaista pyrinnöistä, jotka ylevyydestään huolimatta sortuvat pirstoiksi elämän pimeihin puoliin. Persia ja Zoroasterin oppi, molemmat täynnä räikeitä korkean ja alhaisen, valon ja pimeän vastakohtia, ovat tarjoutuneet sopivaksi taustaksi moisen aatteen esittämiselle. Silti ei ole sanottu ettei tarpeellisen luontevaa kehystä olisi voinut lähempääkin löytää.

Sisällys on lyhykäisyydessään seuraava. Haoma on nuori parsilainen oppinut, joka on asettanut elintehtäväkseen kohottaa Zoroasterin jo turmeltuneen valouskonnon sen alkuperäiseen puhtauteen. Sitä varten hän jonkinlaisena vastaisen profetan-alkuna on vetäytynyt Elburs-vuo-

ristoon, siellä yksinäisyydessä tutkiakseen Zend-Avestaa, parsien pyhää kirjaa, ja valmistuakseen suureen kutsumukseensa. Pienenä esimakuna siitä saa hän käydä ilmoittamassa kauempana vuoristossa asuvalle heimolleen, että Melik shaahi on antanut vainotuille parseille, tulenpalvelijoille, samat vapaudet kuin maan muhamettilaisella väestöllä oli. Heimo ottaa hänet, ylipappinsa pojan, tulevana johtajanaan vastaan; hän toimittaa siellä juhlallisen tuliuhrin, parsien pyhän juhlamenon, ja palajaa kutsumukseensa innostuneena erakonluolaansa. Siihen päättyy kirjan ensi osa. — Toisessa osassa esiintyy kirjan sankaritar Anahita, nuori, vasta kukkaansa puhjennut impi, varustettu kaikilla naisellisen sulouden ja kauneuden määrikkeillä. Hän on „kertojatar" — hänellä on näet yksinomainen oikeus shaahin edessä puolustaa tuomittuja ja vaatia syyttömille uutta tutkintoa, jos oli varma heidän syyttömyydestään. Siis jonkinlainen virallinen valtiohenkilö, joka ainiaaksi oli pyhitetty Allahille juurikuin Vestan neitsyt tai nunna. Ensimäistä virkatehtäväänsä varten hän tarvitsee linnansa lähellä asuvan Haoman apua. Nuoreen erakkoon tekevät Anahitan safiirinsiniset silmät ja viaton kauneus lumoovan vaikutuksen. Hän, vastainen Zoroasterin jälkeläinen, rakastuu islaminuskoiseen Anahitaan ja rientää ilomielin Anahitan määräämälle tiedustelumatkalle Kurdistaniin. Hänen onnelliseen perillepääsöönsä loppuu toinen osa. — Kolmannessa osassa Haoma polttavissa lemmentuskissa palajaa pitkältä retkeltään Anahitan luo, rakastuu häneen yhä tulisemmin, unhoittaa oman suuren kutsumuksensa tai ainakin koettaa itsekkäästi tyynnytellä omantuntonsa ääntä ja intohimosta hehkuvana tunnustaa rakkautensa Anahitalle. Siitä tuo viaton neito kovin kauhistuu, koska mainen lempi oli hänen pyhän valansa rikkomista, ja Haoma saa murtunein mielin palata vuoriluolaansa. Seuraavana päivänä Anahita astuu shaahin eteen kertomaan ajettavaa asiaansa, shaahi ihastuu häneen, tahtoo vastoin lakia kohottaa hänet pääpuolisokseen ja pistää hänet haaremiinsa. Todistajaksi saapunut Haoma koettaa sieltä Anahitaa pelastaa, mutta heidät saadaan kiinni. Vapauttaakseen Haomaa kiduttavasta kuolemasta Anahita uhkaa kieltäyvänsä shaahilta; Melik silloin laskee Haoman irti. Seuraavana päivänä Anahita juo myrkkyä, koskei tahdo rikkoa pyhää valaansa, ja Haoma siitä tiedon saatuaan syöksyy toivottomana lemmentuskissaan vuorikoskeen. — Tähän pääjuoneen liittyy paljon täydentäviä ja selittäviä syrjäseikkoja, jotka osaltaan antavat kuvia ajasta ja tavoista.

On myönnettävä, että tekijällä on hallussaan runsas mielikuvitus, paljon aatteellista lentoa ja henkevyyttä, paljon taiteellista aistia ja kykyä täyttää korkeampiakin esitystaidon vaatimuksia. Puhdas, korkea-aatteinen, syvämielinen perussävel soi läpi koko teoksen, taistelu valoisan aatteen ja synkän todellisuuden välillä pitää lukijan mielenkiintoa vireillä. Mutta näiden ansioiden rinnalla on teoksella mielestäni heikkouk-

siakin. Sellaisena pitäisin varsinkin kirjan henkilökuvaukset. Haoma, kirjan sankari, tosin vetää enimmän huomiota puoleensa, mutta hänen olemuksensa muodolliset ääriviivat ovat niin hämärästi ja kaavamaisesti piirretyt, että lukijalle jää hänestä sangen epäselvä personallinen kokonaiskuva. Hän on vain aate, joka on puettu lihaan ja luuhun, tyyppi ilman suurempia ja syvempiä ominaispiirteitä. Niin, hänen koiransa Kerivan melkein tuntuu elävämmältä kuin itse isäntä. Sankaritar Anahita on jo nähdäkseni hiukan individualisempi, joskin hänen kuvansa kokonaisuudessaan on yhtä tyypillinen ja kaavamainen. He molemmat ovat ylevän aatteensa innokkaita palvelijoita ja esikuvia, täynnä suurinta hengen jaloutta, mutta siltipä tuntuukin, ettei heidän olemuksensa olekkaan tästä maailmasta. Ehkäpä tekijä on tarkoituksella kuvannut heidät sellaisiksi, peläten yksilöllisemmän karakteristiikan vahingoittavan aiheen aatteellista puolta. — Monista sivuhenkilöistä on Haoman ystävä, suurvisiirin poika Demur, parhaiten kuvattuja. Hänessä jo tuntee ihmisen. Vastaavana naiskuvana olisi Anahitan seuranainen Ferengis. Jotenkin selvästi kuvattu on myös Haoman vapauttama häpeävanki Vohumeno, muita mainitsematta. Elävin yksilökuva koko kirjassa on oikeastaan pieni lääkärierakko, joskin hänelle kyllä löytyy malleja jo entuudestaan. Haoman sielunkehitystä on tosin jotenkin laajasti kuvattu, mutta tuntuvia hämäryyksiä sen motiveeraukseen sittenkin jää. Varsinkin loppukatastrofi vaikuttaa hieman teatralisesti. Haoma ei edes tiedä, rakastiko Anahita häntä rahtuakaan, ja kuitenkin hän, unhoittaen itsensä, aatteensa ja tehtävänsä, tekee toivottoman itsemurhan. Anahitan itsemurhan kyllä voimme pitää täysin motiveerattuna, mutta mielestäni sen olisi pitänyt puhdistavasti ja ylentävästi vaikuttaa vastaiseen profettaan, kohottaa hänen henkensä korkeampaan jäntevyyteen. Mutta se rakkaus! Tässä rakkaussuhde vaikuttaa aivan kuin jossakin teatterikappaleessa: sankarit tekevät itsemurhan, esirippu laskeutuu — allons, tout est fini!

Tekijä on nähtävästi tarkoin perehtynyt aiheensa uskonnolliseen ja kultuurihistorialliseen taustaan, sillä kirjan sellaiset kohdat ovat tietääkseni asianmukaisia. Saammepa alussa nähdä koko Zoroasterin valon ja pimeyden jumalamaailman täydessä loistossaan Haoman näyssä esitettynä ja asianmukaisilla selityksillä varustettuna. Zoroasterin opista sen alkuperäisessä puhtaudessa saamme myös joltisenkin käsityksen seuratessamme Haoman kehitystä.

Hra Hahlin stiili on sangen hiottua ja viimeisteltyä. Kuitenkin tuntuu se usein kuivahkolta kuvatessaan itämaiden mehevän värikkäitä oloja. Verrattuna esim. Thomas Mooren runoelman Lalla Rookhin ihmeen ihaniin ja väriloistoisiin itämaankuvauksiin hra Hahlin stiili jää epäilemättä jälkeen. Vaikka se onkin ulkonaisesti siloa, puuttuu siltä suuresti sisällistä eloisuutta ja notkeutta; tekijä kasaa lauseihinsa ja kuvauksiinsa liian

paljon kaikenlaisia selittäviä määritelmiä, jotka hidastuttavat ja raskauttavat ajatuksen vilkkautta. Kuitenkin on kirjassa paljon runollisen hienoja kohtia, loistavia ja eloisia kuvauksia. Parhaita ovat mielestäni jo mainittu Haoman näky, jossa Ormuzd ja Ahriman käskyläisineen esiintyvät, parsilaisten tuliuhri, Anahitan ja shaahin linnat, Turkan Chatunin, shaahin lempipuolison, ja hänen rakastajansa, visiiri Abu'l-Ganaïmin kohtaus, Haoman ja Anahitan kohtaus (s. 305 ja seur.), lumimyrsky vuoristossa ja varsinkin hashishjuhla salaperäisessä rotkosalissa, joskin itse sali ja salatie sinne tuntuvat vanhan fantastisen romaanireseptin mukaisilta, kuten ehkä kirjan muutamat muutkin kohdat, Haoman mielentila retkeltä ja Anahitan luota palattuaan, runollisen viehkeä Nefissan taru, Demurin häpeä ja Melikin ja Anahitan kohtaus. Niissä on useita runollisia ja eloisia, jopa itämaisen värikkäitäkin paikkoja, jotka tempaavat mukaansa.

Taiteellisen kaunista kieltä haittaavat jotkut painovirheet. Muutamia epähuomioita on myös. Niinpä sivulla 38 jumaluusolennot Verethragna ja Mithra ovat käsitteeltään sekaantuneet, tekijä kirjoittaa sekä profetta että profeetta, Ahrimanin, Ahrimannin ja Ahrimaanin y. m. pikku virheitä. Kovin „pellervomaiselta" tuntuu, kun Ormuzd s. 38 puhuu ihmisten „yhteistoiminnan" innosta.

Yleensä kirjaan, huolimatta sen tuntuvista heikkouksista, kannattaa tutustua jo sen ylevän aatesisällyksen tähden, joka siinä on ytimenä. Samalla saa siinä jonkun verran kuvia Persian luonnosta, vanhasta elämästä ja uskonnosta. Toiminnan jännitystä on niin paljon, että varsinkin nuoriso voi kirjaan halulla syventyä, puhumattakaan sen sekä nuorten että vanhain luettavaksi sopivasta puhdassävelisestä hengestä.

O. A. K.

Lyyrillistä runoutta.

ILMARI CALAMNIUS, *Lauluja ja runoelmia.* Porvoossa 1900, Werner Söderström. 132 siv. 8:o. Hinta 2: 25.

Tämä tekijänsä kolmas runovihko sisältää kolme eri sikermää: 1) „*Tuohitorvi*", 2) nimetön osa, 3) „*Pohjanpalo*". — Tuohitorvesta soi 40 laulua. Noudattaen kansanlaulun luonnetta, on niissä soman naivinen, itsetiedoton sävy, pienoistunnelma, joka vain hetkeksi parilla säteellä valaisee olemistoa. Siitä syystä laulut ovat lyhyitä. Aiheet ovat yksinkertaisia, jommoisia rahvaan elämä puuhineen tarjoo, useimmissa rakkaus ytimenä. Se ei kuitenkaan ole intohimoista ja aistillista rakkautta, vaan säveän korutonta luontoperäistä lemmenleikkiä. Noita pirteitä lemmen-

lauluja lukee useita oikein ilokseen, niin terve ja teeskentelemätön on niissä perussävel, joskaan kaikilla ei ole sitä luontevan välitöntä sävyä, joka on varsinaiselle kansanlaululle ominaista ja muiden vaikeaa jäljitellä. On joukossa tosin paljon aivan mitätöntäkin lirutusta, jota huoleti olisi sopinut jättää pois, varsinkin kun kokoelman alku- ja loppuosa ovat niin vallan eri laatua.

Calamnius käyttää runoiluunsa paljon kuvia luonnosta: perehtyneenä Pohjolan jylhän kauniiseen luontoon kuvailee hän osaavasti etenkin järviä laineleikkeineen, korpimaiden kolkkoutta ja autioita soita. Niistä hän saa vertauksia elämän kuville ja tunteita tunnelmille. Harvoin runokuvat, kansanlaulun tapaan, ovat vain ohimennen siepatuita siruja, jotka eivät suorasti näytä kuuluvan yleiseen kuvaukseen, joskin ne sitä kirkastavat. Useimmiten kuvat ovat eheitä, täyteläitä ja antavat juuri semmoisinaan laululle sen koko värityksen ja sisällyksen. Esimerkkejä sellaisista runoista voisimme luetella koko joukon — kuvia, jotka elävyydellään ja sattuvaisuudellaan hyvin kehystävät alla piilevän tunnelman, olipa se sitten luonnon tai lemmen tunnepiiriin kuuluva.

Mutta jättäkäämme esimerkit sikseen. Varmasti vain Calamnius hyvällä aistilla valitsee kuvat ja vertaukset käyttäen niitä yleensä tarkoitusta vastaavalla tavalla. Suurella taidolla hän on kansanlaulun ruokkoamatonta vesakkoa koettanut siivota ja somistella puutarhaksi. Se on hänelle sitä paremmin onnistunutkin, kun hänellä on hallussaan pirteähkö kieli, samalla kansanomainen ja sivistynyt. Runomittaa hän käyttelee yleensä tottuneesti ja sujuvasti. Tosin vielä monin paikoin sattuu joku kiero ja kankea säe tai kehno, virheellinen loppusointu, jollaisia hänen jo tulisi oppia huolellisesti karttamaan. Paraat mielestäni kauneutensa ja kansantajuisuutensa tähden ovat nämä tuohitorven laulut: N:rot 3, 4, 8, 10, 16, 18, 19, 23, 24, 25, 28. Niissä on muutamia kansanlaulun sukuisia helmiä. Niiden runolliset ansiot tavataan tietysti, „mutandis mutatis", myös seuraavissa runosikermissä.

Mutta omituinen ilmiö! Lopulta alkaa tuohitorvesta soida vakavia, surunvoittoisia säkeitä. Valitetaan, usein kauniilla tavalla, kohtalon kovuutta, kuuluu itsesoimausta, sielussa on syksyn tunnelma, elämänhalu on haikistunut.

Kaikesta tuntuu, että runoilijaa on kohdannut joku kova koettelemus, jonka tähden hän ei enää voi sieluansa ilmaista kansanlaulun kevyessä asussa, vaan täytyy valita vakavampi suunta. Hän siirtyy *„Pohjan palon"* laajalle tantereelle varttuneena mieheksi, joka ei enää turhanpäiten kuikuttele lempeä, vaan tahtoo taistella isänmaan kanssa ja puolesta. Runoelmat ovat parilta viime vuodelta, jolloin surun viestit alkoivat kuulua yli Suomen, ja nepä ne valtaavat runoilijan koko sydämen. Tämän osan ja tuohitorven välillä on kuitenkin pieni parvi runoja, jolla

ei ole otsaketta muuta kuin eräs mottovärsy, mistä päättäen runoilija tässä potee samaa salasurua, joka jo puhui viimeisissä kansanlauluissa. Nämä personallisesti valittelevat runot ovat nähtävästi maininkeja Calamniuksen edellisistä runokokoelmista, joissa moinen surkeasävelinen yleissävy oli hänen silloisen runoutensa kannattajana, ennustaen Suomelle jonkinlaista kotoista „Weltschmerz"-runoilijaa „ex professo". Joukossa on muutamia sieviä paloja, mutta yleensä tämä osa kokoelmasta ei ole läheskään niin mieltäkiinnittävä kuin on seuraava.

Siellä näet avautuu meille — ei keinotekoinen ja luuloiteltu „maailmantuska", vaan todellinen, välitön „maantuska", Suomen suru. Intomielin rientää runoilija „Pohjan palon" tanterelle, taisteluun, epätoivoon, suruun, toivoon ja taaskin suruun. Aiheet jo mainittiin. Luonnollista on että niitä käsitellessä yleensä vallitsee kolkko, alakuloinen mieliala, josta toisinaan pistää esiin ivaa ja moitetta. Mutta toisinaan kimmeltää surupilven takaa toivon tähti, luottamus suomalaisen henkisiin voimiin, älyyn ja isänmaallisuuteen, tai luottamus iäiseen oikeuteen.

Kolmannen sikermän runoista mainittakoon paraimpina „Revontulten leikki", jossa revontulten salaperäisen komea leimuaminen on värikkäästi kuvattu, joskin sanamaalaus siinä eksyy hieman liiallisuuksiin. Edellisen rinnalle kelpaa „Pohjatuuli", joka on kerran Väinön kehtoa soudellut ja nyt vie kyyneleiset viestit etelän kansoille. „Posti" tuo outoja tietoja, joiden johdosta „Suomen senaatissa väiteltiin ja Katajanokan suulla kellot hurjasti lämppäsivät". Surua ja suuttumusta esittää tuo runollisesti etevä „Te piirtäkää lehdille historian", jossa tuomari syytettyä tuntematta tuomitsee hänet rikoksesta, jota hän ei ole tehnyt. Tuomittu vetoo ylempään oikeuteen. „Vanha kannel" kysyy, missä viipyy Väinämöinen, kun vastoin lupaustaan ei nyt tule tarvittaissa. Nyt olisi hänelle kantelo valmis „itkuista surevan Suomen".

Sikermän pontevimpia runoja on „Laulajan tervehdys", innokkaan ilon ilmaus suuren lähetystön talonpojille. Siinä on muutamia voimakkaita säkeitä, jotka kalskahtavat tulelta ja teräkseltä ja osoittavat runoilijassa olevan todellista voimaakin, kun hän vain tahtoo sitä käyttää. „Kotimaan hymnissä" on muutamia ihania kohtia. Runollisen kaunis ja kaihonsekainen on „Ne tahtovat", joka jo on tullut yleisesti tunnetuksi ja lauletuksi.

Luetteloani saisin jatkaa paljonkin, jos mielisin parhaat mainita, niin välittömästi ne huokuvat hetken yleviä tunnelmia, etsien niille aina uusia ilmaisumuotoja. Useimmissa elää raikas mieli, jota ei edes yhteinen suru jaksa sortaa painoksiin. Yltyypä laulaja oikein tappelutuulelle, kun hän „Kiantajärvellä" myrskyn mylläkässä, aallokossa avopäin, uhmaa ja lempii luonnon raivoa. Uhkamieltä uhkuu myös „Vielä huokuu Ilkan henki", jossa on iso annos aito pohjalaista voimaa ja vapauden

tunnetta. „Suomen kielen riemulaulu“ on kokoelman kirkkaimpia helmiä, jossa taiteellinen muoto ja lämmin tunne liittyvät sulavaan sopusointuun, osoittaen tekijällä olevan kyllin kykyä käyttämään äidinkieltämme notkeasti ja runollisesti — asia, jossa hän toisinaan tuntuu olevan huolimaton ja jättävän runonsa muodon puolesta viimeistä silitystä vaille.

Mutta turhaanpa koetan luetteloilla ja viitteillä antaa jotakin käsitystä näiden ja mainitsematta jääneiden laulujen sisällyksestä ja kauneuksista; jokainen kokoelman lukenut ne kyllä itsekkin ymmärtää. Yleisesti sanoen on kirjan viime osa — isänmaalliset runot — kenties parasta, mitä siihen lajiin meillä on viime aikoina kirjoitettu. Ne ovat hengeltään ja käsitykseltään etupäässä runollisia ja siis paljon nautittavampaa laatua kuin suurin osa siitä isänmaallisen lyriikan tulvasta, joka suurilla sanoillaan prameillen ei ole jaksanut peittää onttoa sisällystään. — Runoilijalle itselleen voin vaan toivottaa menestystä ja yhä suurempaa, tunnollisen itsearvostelun edistämää kehitystä tällä niin hyvillä enteillä aloittamallansa uralla.

F. K.

KAARLO LUUKKONEN, *Vieraalla veräjällä.* Kokoelma runoja. Helsingissä 1900, J. Honkanen. 94 siv. 8:o. Hinta 1: 50.

SAMPPA LUOMA, *Laulurunoja.* Kokkolassa 1900, Antti Hautala. 14 siv. 8:o. Hinta 2: —

Melkein tekisi mieli huudahtaa: iloitse, sinä Suomen kansa, ja riemuitse! sillä ainakin viisi uutta tähteä on armon vuonna 1900 puhjennut säteilemään runoutesi taivaalle: Antti Rytkönen, Hilja Liinamaa, Eetu Lohipoika, Kaarlo Luukkonen, Samppa Luoma.[1] Ja kymmeniä jopa satoja on kai odottamassa, kätkien vielä valonsa vakan alle tai pöytälaatikkoonsa, kunnes jonakuna kauniina päivänä levittävät säteensä kansan katseltavaksi. Onhan kirjailijan ja varsinkin runoilijan kirjoihin pääseminen jo itsessään sangen ylentävää, tuttavien kiitos ja kehoitus, ehkäpä pienen palkkionkin toivo antavat yllykettä ja yks kaks loistaa kirjallinen kunniakehä pääsi ympärillä, joka sitä hädin tuskin, jos ollenkaan, jaksaa kannattaa. Ihminen tulee huomatuksi, näkee sanansa ja mikä vielä enempi, nimensä painettuna ja julkisuudessa; kas siinä kirjailija tai runoilija Sejase! kuiskaa kansa hänet nähdessään. Onhan sekin jotakin!

Joskin toiselta puolelta voimme huoaten kysyä: mihin joudumme, jos tällaista menoa jatkuu vastakin? voimme toiselta puolen siitä iloita-

[1] Kuudes on Vilppu Kaukonen, jonka runovihkonen »Vesoja» on vast'ikään ilmestynyt V. Alavan jaettavana.

kin: sehän selvästi osoittaa, että runointoa, laulumahtia yhä vieläkin pulppuilee Väinön kansassa, että proosallinen aikakautemme ei ole sitä ehkäissyt.

Mutta leikki sikseen! Kolmea ensinmainittua on jo „Valvojassa“ arvosteltu, luultavasti ansioidensa mukaisesti; jäljellä olevat kaksi ovatkin vallan outoja nimiä verrattuna edellisiin, joiden tekeleitä jo on ollut julkaistuna siellä ja täällä.

Siis kaksi aivan verestä runoniekkaa, jotka vast'alkajia ollen nähtävästi tahtovat esiintyä sangen pienillä vaatimuksilla; siksi on arvostelukin kai asetettava sen mukaan. Mielestäni molemmat ovat jotenkin yhdenveroisia, mutta vertailussa tahtoisin kuitenkin Luukkosen asettaa etusijaan. Vertaus onkin helppo tehdä, kun kumpikin tulokas laulaa yhtäpitävistä aiheista: kodista, äidistä ja tietystikin lemmestä. Mutta Kaarlo Luukkosen laulu ja käsitys on lämpimämpää, todellisempaa, koruttomampaa, siinä tuntuu välittömämpi tunne, kuin Samppa Luoman lauluissa, joiden sävy on keinotekoisempi, kylmempi. Sen sijaan hänen sävelensä on reippaampaa, monipuolisempaa kuin Kaarlo Luukkosen, joka runovihkonsa nimestä huolimatta kiltisti pysyy vallan „kotiveräjillä“. Pikemmin Samppa Luoma vaeltelee „vierailla veräjillä“, nähtävästi Eino Leinon.

Se hengestä ja sisällyksestä! Jos uskaltaisi kajota muotoon, tuohon nuorten niekkaimme Akilles-kantapäähän, niin siinäkin melkein asettaisin Kaarlo Luukkosen etusijalle. Tosin muotopuoli kummallakin on vielä jotenkin heikko, eikä juuri siedä vertailua, mutta kuitenkin Kaarlo Luukkosen runotekniikka on edellä Samppa Luomasta sekä runokätevyyteen että kielenkäytäntöön katsoen. Luukkoselle, vaikkapa hänelläkin on paljon mauttomia käänteitä runoissaan, ei toki satu enää sellaisia kompastuksia kuin Luomalla on esim. seuraavat pari:

Tuonelan mustassa mullassa
mulla on koti ja pirtti.
Siellä on taatto ja siellä on mammo
nekin *tuonelan hirmu hirtti.*

— — — — — — — — — — — —

Miks käännät poijes kasvosi,
miks kylmä on sun suukko?
Oi, *katkasiko lempesi*
himojen murhapuukko — — ?!

Onhan se väkevästi sanottu, eikö totta? — Hyljättäviä lyhennyksiä ja kehnoja loppusointuja on molemmilla, kenties enemmän Luomalla, jonka esikoista lisäksi rumentavat monet painovirheet. Opiksi ja huviksi pantakoon muutamia huonoja riimejä näytteille; Luukkonen: vienyt — tiehyt, uni — lumi, sulla — multa, laulan — lauhan, ovat — omat,

koito — neito, leikit — heitit j. n. e.; Luoma: huusi — sousi, puoleen — kuole, laineet — toiveet, immen — lemmen, kukkii — lempii, rastiin — asti, enempi — lempi, siuna*uksen* — toivo*musten* j. n. e. puhumattakaan yksitavuisista riimeistä, joiden käytännössä molemmilla on samanlaisia heikkouksia.

Mitä toiveita näiden uusien lauluniekkain esikoiset herättävät vastaisen varalle, on tietysti vaikea vielä mennä profeteeraamaan. Ainakin heidän ensi kokeensa tuntuvat vielä pelkiltä yrityksiltä, joihin ei käy kovin suuria toiveita kiinnittäminen. Mutta kuka tietää? sanoohan ainakin Samppa Luoma itsetietoisesti:

— — minä aavistan, minä aavistan:
mulle paljon on lahjoja suotu!

Toivokaamme, etteivät aavistukset pettäisi!

O. A. K.

PARUS ATER, *Giftermålsbyrån och andra dikter.* Illustrerade af Alex. Federley. Helsingissä 1900, Söderström & C:o. 130 siv. 8:o. Hinta 2: 75.

FRANS ÖSTERBLOM, *Skum och bubblor.* Helsingissä 1900, Söderström & C:o. 110 siv. 8:o. Hinta 2: 50.

Parus Ater, erään länsisuomalaisen neitosen pseudonymi, on täksi jouluksi julkaissut toisen runokokoelmansa nimellä „Giftermålsbyrån och andra dikter“. Se runsas kiitos, jonka hän sai osakseen ensin „Finsk Tidskrift“issä ja sitten Ruotsalaisen kirjallisuusseuran palkinnon muodossa, on luultavasti sekin yllyttänyt häntä jatkamaan runoiluaan. Tästä, niinkuin edellisestä kokoelmasta, huomaa tekijän suuressakin määrässä hallitsevan muotoa; loppusoinnut, vaikka muutamassa kohdin eivät olekkaan aivan säännönmukaisia, ovat hänelle ylipäänsä helpoin asia maailmassa keksiä. Niitä oikein vuotamalla vuotaa, eikä mikään nähtävästi estäisi niitä jatkumasta vaikka kuinka pitkälle. Sillä sisällys on enimmäkseen laihaa; se tuntuu usein syntyneen ainoastaan antaakseen jonkunmoista kannatusta sujuvalle muodolle. Melkein puolet runoista ovat iloista, koomillista laatua. Niin esim. ensimäinen, kokoelman pääruno, koettaa satiriseerata kaikenlaisia ihmisen heikkouksia tuomalla esille toisen toisensa perästä niiden edustajia. Sangen vähän jää niistä lukijalle tallelle. Paras on esitys luutnantin haaveiluista ja pyrkimyksistä, jonka satiiria voisi mahdollisesti verrata Leisteniuksen „Fänrikens morgonbetraktelser“-nimisessä runossa ilmenevään purevaan ivaan, jollei juuri vertailu siihen osoittaisi, kuinka kaukana Parus Ater on tästä meidän tähän asti mainioimmasta humorististamme, joka nähtävästi kuitenkin on ollut hä-

nen esikuvanaan. Muista runoista ei ole paljon sanomista. Hauskaa olisi, että kirjailijatar, kun jatkaa runoilemistaan, antautuisi sille alalle, josta hän on antanut onnistuneen näytteen runossa „Den kärleken“. Se muistuttaa edukseen sangen paljon ruotsalaisia kansanlaulujamme, niinkuin myös voi huomata, että Fröding ei ole tekijälle vieras. Tällä alalla luulisin Parus Aterilla olevan kehittymisen mahdollisuutta. Totisista runoista kannattaa mainitsemista tuskin muu, kuin „Ånger“-niminen, joka on sangen vaikuttava. Lopussa on kaksi isänmaallista runoa „Jälten och Skogsjungfrun“ ja „Det skönaste ordet“. Hyviä kuvia tekstiin on piirtänyt taiteilija Alex. Federley.

Hyvää tahtoa ei suinkaan puutu Frans Österblomilta, joka „Skum och bubblor“-nimisellä runokokoelmalla nyt luullakseni ensi kerran esiintyy. 110 sivua käsittävässä kirjassa on 30 eri runoa mitä vaihtelevinta sisällystä. Riimejä riittää ylipäänsä yllin kyllin ja, kun joskus ei riitä, niin ei se saata innokasta runoilijaa hämilleen, sillä voihan sitä olla kekseliäs ja laatia uusia riimejä tai asettaa senkaltainen sana rivin loppuun, että se sointuu edes jonkun verran vastaavan sanan kanssa yhteen. Runo on kun onkin kuitenkin tehty. Mutta seuraus on että runoilijan ajatus jää hiukan hämäräksi lukijalle. Vaikea on esim. ymmärtää, mitä hän tarkoittaa sanoilla „min barndoms tritoner“, jotka runossa kyllä välttämättä tarvitaan riimiksi „toner“-sanalle, taikka miten nuo kauniit rivit

och palmer och cypresser
stå lyssnande omkring
och susa bifall till din sång,
men höra ingenting

ovat käsitettävät. Monta muutakin sellaista epäselvyyttä voisi mainita. Runoilija on nähtävästi lukenut yhtä ja toista, ja tuntuu niinkuin hän olisi selaillut myös tuon vanhan tädin kirjoja, joista hän puhuu runossa „Gammalstämning“:

Ur bordets böcker går en flägt
af romantikens andedrägt,

ja löytänyt sieltä jonkun riimin tai vertailun. Mutta samalla on seuraus hänelle ollut se, että hänen oma runovihkonsa on „fyld af fagert oförnuft“, josta hän juuri syyttää noita kirjoja. En voi kuitenkaan luulla, että tämä seikka kokonaan on laskettava romantiikan syyksi, vaan voi runoilija hyvällä omalla tunnolla pitää sen omana ansionaan. Melkeinpä ainoana runona, joka ansaitsee lukemista, mainitsen „Slätterölet“, jossa on koko joukko aivan Frödingiläistä reippautta ja luonte-

vaisuutta. Myöskin „Den okändes sånger“ — harvinaista kyllä sonetteja — ja ehkä joku muukin olisivat sangen nautittavia, jollei niitä olisi pilattu trivialisilla sanoilla, jotka vähänväliä loukkaavat lukijaa.

A. H. B.

Musiikkikirjallisuutta.

KARL FLODIN, *Finska musiker och andra uppsatser i musik.* Helsingissä 1900, Söderström & C:o. 170 siv. 8:o. Hinta 3: —.

Kotimainen musiikkikirjallisuutemme on vielä varsin alullansa, joskin jotkut etevät teokset, kuten M. Wegeliuksen musiikinhistoria, sitä jo kaunistavat. Sitä tervetulleempi on sille niin arvokas ja monipuolinen teos, jota nyt saan luettavaksi suosittaa. Flodinin kirja sisältää kaksi eri osaa; toisessa on pikakuvia kotimaisista, enimmäkseen vielä elävistä säveltäjistä, toisessa maailman kuuluisista, enimmäkseen saksalaisista sävelten suurmestareista. Lisäyksenä on arveluita tulevaisuuden musiikista sekä kehoitus yksiäänisen laulun virittämiseen kodikkaassa ystäväpiirissä.

Kaikki pikakuvat ovat kirjoitetut huolellisella tyylillä ja sointuvalla kielellä.[1] Jokainen on eheä kokonaisuus itsessänsä ja sisältää lyhykäisyydessänsä niin ytimekkään ja keskitetyn pääajatuksen, että enimmästi on työlästä suorastaan jatkaa seuraavaa kuvausta, vaan täytyy antaa luetun kotvaseksi kajahdella mielessä ja sen synnyttämien kareaaltojen hiljaksensa talttua, ennenkuin seuraava voi saada täyden huomion häiriytymättä osaksensa.

Kirjoitukset osoittavat myös innostunutta rakkautta säveltaiteen korkeimpiin tarkoituksiin, ja siitä syntyvää ystävällistä sympatiaa useita erinkaltaisia taiteellisia pyrintöjä kohtaan. Tuo lämmin sydämen ääni ei vaikene täydesti edes silloinkaan, kun arvostelun terävyys, kuten Oskar Merikannon suhteen, lähenee ivan purevuutta.

Erityistä kunnioitusta tekijä osoittaa vanhoille mestareille; Bach ja Händel ovat kuvatut ihmeteltävällä käsityksen hienoudella. Mutta suurimman innostuksensa hän saa puhkeamaan Richard Wagnerin kunniaksi, joka hänen mielestänsä on nykyajan musiikin oikea Messias. Helposti selitettävissä on myös se ihastuksen liioittelu, johon isänmaallinen mieli on hänet viehättänyt parin kotimaisen säveltäjämme suhteen.

---

[1] Kuitenkin on kirjan lopussa sattunut tekijälle virheellinen käännös Lutherin tunnetusta ponsilauseesta: »Wer nicht liebt Wein, Weib und Gesang, Der bleibt ein Narr sein Leben lang»; sanan »*Weib*» kääntää tekijä »*qvinnor*», (saksaksi: Wei*ber*); Lutherin tarkoittama käsite on ruotsiksi »*hustru*».

Kirjaa tarkemmin lukiessa täytyy kuitenkin hämmästyä jotakin ristiriitaisuutta tekijän soitannollisissa ihanteissa. Miltei päinvastaiset seikat ihastuttavat häntä muinaisen ja nykyisen ajan musiikissa; *siellä* mielen miehekäs hurskaus ja tunteen kainous, *täällä* aikamme levottoman ja aistillisen hengen johdonmukainen ilmestys. Voipa tosin sitä selittää objektiiviseksi puolueettomuudeksi. Mutta tyystemmin harkkiessa ei se siksi ilmene. Tekijän wagnerilainen kanta sallii hänen tosin ihastella entisen ajan päinvastaista henkeä, mutta mitä lähemmäksi saavumme nykyaikaa, sitä vähemmän hän kykenee oikein arvostelemaan sen hengen jatkumista nykyaikaan saakka sekä niitä taiteellisia ilmausmuotoja, joilla se pyrkii vastaamaan nykyajan vaativampaan ja polttavampaan sydämen sykintään.

Wagnerilaisuuden himmentävä vaikutus tekijän näköpiiriin on huomattavissa jo hänen kannassansa Haydnin suhteen, jonka alinomaisen hilpeyden hän selittää lapselliseksi huolettomuudeksi elämän varjopuolista, muistamatta miten kipeästi Haydn sai niitä kokea omassa kohtalossaan. Mozartin merkillinen hengenkehitys keveää iloisuutta uhkuvasta „Figaron häistä“ siveellisesti vaativien „Don Juanin“ ja „Taikahuilun“ kautta lunastusta janoavaan „Reqviemiin“ jää häneltä peittoon; samoin Beethovenissa taistelevat ristiriitaiset hengen voimat, — toiselta puolen V, toiselta puolen IX symfonia. — Suotuaan mitä lämpimimmän tunnustuksen Schubertille, Weberille ja Mendelssohnille, joiden soitannollinen luonne ja arvo on tekijälle kuin avoin kirja, vaan joiden merkitys musiikin henkisessä kehityksessä on verrattava suloiseen lepohetkeen taistelujen väliajalla, tähtää hän mitä kovimman ja tylyimmän iskunsa Robert Schumanniin; ja JOHANNES BRAHMS jää häneltä vallan ulkopuolelle mestarien lukua. Missä siis on objektiivisuus?

Mutta myöntää voidaan, että nykyajan soitannollisessa kamppauksessa objektivisuus onkin melkein mahdoton. Taistelussa olevat aatevirrat ovat toisiinsa niinkuin tuli ja vesi; ne eivät voi toisiansa sietää, vaan toisen voitto on toisen häviö. —

Puheena olevaa kirjaa on siis suositettava erinomaisen mieltäkiinnittäväksi, ajatuksia herättäväksi ja, ainakin osaksi, suurta tyydytystä tuottavaksi lukemiseksi niille, joilla on itsenäistä, kypsynyttä arvostelukykyä sekä yleensä elämän että erittäin musiikkitaiteen ilmiöistä.

Ilmari Krohn.

Katsaus joulukirjallisuuteen 1900.

Suomenkielinen joulukirjallisuus on tänä vuonna sangen runsas, vaikkapa Juhani Aho,[1] Santeri Ingman ja Teuvo Pakkala tällä kertaa ovat vaiti. Ainoana kirjailija-kantajoukostamme esiintyy Arvid Järnefelt, jonka uusi mieltäkiinnittävä romaani *Veljekset* on tässä Valvojan vihossa arvosteltuna. Vanhemmista kirjailijoista, joiden ääntä ei pitkään aikaan ole kuulunut, tarjoo vanha P. Päivärinta yleisölle pienen kertomuskokoelman *Syyslehtiä* ja Samuli S(uomalainen), jonka vaatimattomat novellit varmaan ovat monella rakkaassa muistossa, uuden kokoelman jutelmia nimellä *Kevään ajoilta*. Kertomuskokoelman julkaisee myös suosittu kansankirjailija Santeri Alkio; kokoelma sisältää 18 pikkukertomusta, jotka koskettelevat eri kysymyksiä nykyajan yhteiskunnassa, ja sillä on nimenä *Tienhaarassa*.

Mutta myös nuoremmalla ja nuorimmalla kirjailijapolvella on jotain yleisölle sanottavaa suorasanaisessa muodossa. Jalmari Hahl, joka viime vuonna ensi kerran esiintyi tapakuvaus-draaman tekijänä, on nyt etsinyt *Haoma ja Anahita*-nimiseen laajaan romaaniinsa aiheen muinaisuudesta ja etäisestä idästä asti; viittaan muuten tässä vihossa olevaan arvosteluun. Hilja Hahnsson, joka ennen on julkaissut pari vihkoa pikkusieviä runoja, on nyt sepittänyt kokonaisen kaksiosaisen suorasanaisen *Helvi*-nimisen kertomuksen, joka sujuvalla kielellä kuvaa nuoren naisylioppilaan vaiheita ja uskonnollista kehitystä. Ja kaiken tämän lisäksi saapi yleisö vielä tutustua aivan uuteen kirjailijaan, Volter Kilpeen, jonka *Bathseba* on epäilemättä omaperäisin esikoisteos, mikä meillä pitkiin aikoihin on ilmestynyt.

Runoilijainkaan kannel ei ole helkkymättä jäänyt, vaan „soitto on suruista tehty", ja samalla soivat iloisemmatkin säveleet, eikä ikuinen lempikään ole jäänyt laulajiaan vaille. J. H. Erkko on runoutensa ystäville lahjoittanut täksikin jouluksi kokoelman *Pimeän tullen, runoa ja suorasanaista* — tällä kertaa enemmän suorasanaista, kuin mitä on ollut Erkon entisissä kokoelmissa. Erkon jalot ajatukset ja ihanteinen mieli esiintyvät tässäkin kokoelmassa; muutamat runot ovat luettavat parhaihin, mitä Erkko on kirjoittanut. Erkolta ilmestyy toinenkin arvokas joululahja: *Sisäinen itsenäisyys, suomalainen huoneentaulu,* joka sisältää ytimekkäitä lauseita „vanhoille ja nuorille sydämeen luettavaksi" nykyisinä aikoina; A. Gallénin piirrokset ovat omansa tämän lahjan arvoa lisäämään. Ilmari Calamnius on julkisuuteen saattanut *Margareeta*-nimisen sikermän hienoja lemmenrunoja, jotka ilmeisesti osoittavat kehitystä tekijän runoilijakyvyssä. Ja vihdoin on tuottelias runoseppä Eino Leino saanut uuden teoksen valmiiksi — Kalevala-aiheisen draaman nimeltä *Sota valosta*. Näytelmä tuntuu osoittavan runsasta fantasiaa, mutta vähemmässä määrässä selvyyttä; joka tapauksessa siinä entistä ehommassa muodossa tulevat näkyviin Eino Leinon suuret luontaiset runoilijalahjat. Tämän yhteydessä

[1] Panusta kuitenkin on ilmestynyt uusi painos, ja uudelta vuodelta kuuluu Aho alkavan painattaa A. F. Soldanin elämäkertaa.

mainittakoon myös Niilo E. Vainion *Mestarin edessä, uskonnollisia runoja ja virsiä;* tekijä on ennen esiintynyt maallisena runoilijana huononpuoleisella menestyksellä, eikä tämäkään kokoelma näytä olevan syvintä ja korkeinta runoutta. Se ansaitsee kuitenkin huomiota verraten sujuvan muotonsa puolesta, joka hengellisessä runoudessamme on ollut suuresti laiminlyöty. Ja vielä on useita nuoria niekkoja (Samppa Luoma, Kaarlo Luukkonen ja Vilppu Kaukonen), jotka tulevat esille esikoisinensa (vrt. arvosteluosastoa). — Uusi painos on ilmestynyt Kaarlo Kramsun ytimekkäitä runoja; toivottavasti tämän uuden painoksen johdosta yleisö johtuu Kaarlo Kramsulle antamaan sitä arvoa, jota hän ansaitsee.

Nuorisolle ei tänä vuonna ole mitään alkuperäistä tarjona, jollemme siksi lue Arvid Järnefeltin toimittamaa näytelmäksi muodosteltua V. Rydbergin *Pikku Simon seikkailuista joulu-iltana.* Saman kirjailijan julkaisema *Vieremän lukutuvan toimituksia,* n:ro 1, sisältää pääasiassa käännettyjä ja osaksi myös mukailtuja „satuja ja kertomuksia“, ja on erittäin sopiva sekä nuorisolle että kansalle. Nuorison joululehdistä on mainittava lasten vanha tuttu: Teuvo Pakkalan *Joulukontti,* sekä opettajain toimittama uusi tulokas *Joulupukki.*

Tieteellinen kirjallisuus ei varsinaisesti kuulu joulukirjallisuuden joukkoon. Tahdon kuitenkin huomauttaa, että Julius Krohnin *Kantelettaren tutkimuksia,* joiden edellinen vihko (tutkimus Ritvalan Helkavirsistä ja historiallisista runoista) on ilmestynyt Kaarle Krohnin toimittamana ja täydentämänä, on siksi yleistajuisesti kirjoitettu, että sitä jokainen kansanrunoutemme ystävä voipi lukea. — Yleistajuista tiedettä sanoin ja kuvin tarjoo O. Hannikaisen *XIX:s vuosisata,* joka on tämän joulun komeimpia ja arvokkaimpia joululahjoja; teoksesta oli Valvojan viime vihossa ennakkoilmoitus.

Käännöskirjallisuudesta mainittakoon ensi sijassa suomennokset kotimaisten ruotsinkielisten kirjailijain teoksista. Täydellisesti on nyt valmiina Saara Wacklinin *Satanen muistelmia Pohjanmaalta,* joiden ikuinen pirteys ja sivistyshistoriallinen arvo on — niiden taiteellisista puutteista huolimatta — niille varmaan hankkiva kiitollisia lukijoita. Yrjö Veijolalle saamme olla kiitolliset siitä, että kokoelma Lauri Stenbäckin runoja vihdoin tarjotaan maamme suomenkieliselleki n yleisölle. Myös Z. Topeliuksen runoja ilmestyy pieni »lisävihko», käännös O. Mannisen taitavasti tekemä. Vihdoin on suomenkielisellä yleisöllä myös tilaisuus tutustua Runebergin puolisoon Fredrika Runebergiin, jonka *Kuvauksia ja unelmia* nimimerkki Ilta on suomentanut.

Ulkomaisesta käännöskirjallisuudesta ovat etupäässä mainittavat *Otavan romaanisarjaan* kuuluvat teokset Vladimir Korolenkon *Sokea soittaja,* Alphonse Daudet'in *Tarasconin Tartarin* ja Olive Schreinerin *Ratsumies Peter Halket,* joita kutakin saapi erikseenkin ostaa. Olemme kuulleet mainittavan, että tällä romaanisarjalla on siksi vähän tilaajia, että kustantaja on ajatellut sen lopettamista. Tämä olisi epäilemättä todelliseksi vahingoksi kirjallisuudellemme, koska romaanisarja on poikkeuksetta sisältänyt ulkomaiden parasta romaanikirjallisuutta; yleisömme ei ole nähtävästi huomannut tämän sarjan suuria etuja, että sitä näet käypi tilaaminen postin kautta eikä ainoastaan koko- ja puolivuosittain, vaan myös (75 pennillä) kuukausittain. — Ruotsin kirjallisuudesta on käännetty

puoleksi kotimaisen kirjailijattaren Fredrika Bremerin suosiota saavuttanut *Koti eli perhesuruja ja -iloja,* joka kuuluu Otavan »Helppohintaiseen kirjastoon» sekä Selma Lagerlöfin *Herraskartano* ja *legendoja,* joten siis umpisuomalainenkin lukija pääsee tutustumaan tähän mieltäkiinnittävään kirjailijaluonteeseen.

Muu käännöskirjallisuus jääköön vastaisissa arvosteluissa esitettäväksi. Muistettakoon ainoasti, että *Yleistä kirjallisuuden historiaa,* O. Mannisen tanskasta kääntämää, on ilmestynyt kolmas osa, sisältävä Englannin, Alankomaiden ja Saksan kirjallisuuden. Tämä teos on kirjallisuudessamme merkkiteoksena, ei ainoasti sisällyksen puolesta, vaan myös kielenkäytännön vuoksi, siinä kun näet suomen kieltä suurella taidolla käytetään osittain uusilla aloilla.

Yleinen kirjallisuuden historia runsaine kuvineen johtaa meidät kuva- ja loistoteosten piiriin. Jo ennen on mainittu »XIX:s vuosisata«, mutta mainitsematta on vielä Alb. Edelfeltin kuvittama loistopainos *Vänrikki Stoolin tarinoita,* joka nyt on täysivalmiina kirjakaupasta saatavana. Toivomme Valvojan ensi numerossaan saattavan laajemmalta puhua tästä suuriarvoisesta kansallisteoksesta.

Täksi jouluksi on maamme ruotsinkielinen kirjallisuus huomattavasti elpynyt, ainakin teosten lukumäärään nähden. Mikael Lybeck, P. Nordmann, Helena Westermarck ja Jonatan Reuter tarjoovat suorasanaisia kuvauksia osittain nykyisistä, osittain menneistä ajoista, asettaen mielellään kuvaustensa tapahtumapaikoiksi Suomen ruotsalaisseudut, saariston tai ruotsalaisen Uudenmaan. Runoilijavanhus Emil von Qvanten, Suomen laulun tekijä, on muistanut kotimaataan julkaisemalla täällä *Fyra sagodikter;* Karl Robert Malmströmin runot ovat ilmestyneet muutamilla uusilla runoilla lisättynä kokoelmana, joka muodostaa lähes 400-sivuisen nidoksen. Parus Ater, joka jo ennen on herättänyt jonkinmoista huomiota, tarjoo pääasiassa humoristisia runoja, vieläpä esiintyy yleisölle uusiakin runoniekkoja: Hjalmar Procopé ja Frans Österblom. Karl Flodin julkaisee soitannollisia lastuja koti- ja ulkomaan musiikkimiehistä. Osa näistä on jo tässä Valvojan vihossa arvosteltuna ja toivottavasti saavat muut arvostelunsa vast'edes.

Pysyvämpi arvo kuin monella näistä kaunokirjallisista julkaisuista on varmaankin semmoisella sivistyshistoriallisella kuvauksella kuin Eliel Aspelinin ruotsiksi julkaisemalla Stenbäckin elämäkerralla. Myös Emil Nervander tarjoo yleisölle mieltäkiinnittäviä sivistyshistoriallisia lehtiä nimellä *Blad ur Finlands kulturhistoria,* jota kaunistaa n. kolmekymmentä muotokuvaa Suomen etevistä miehistä vuosisadan keskivaiheilta. Ruotsinkielisen kirjallisuutemme uusinta historiaa käsittelee Werner Söderhjelmin *Karl Aug. Tavaststjerna, en lefnadsteckning,* joka lämmöllä ja ymmärtämyksellä antaa selvän kuvan aikaisin poismenneestä runoilijasta. Ja vihdoin on C. G. Estlander alkanut julkaista tutkimustensa ja yliopistollisen opetuksensa hedelmiä teoksessa *Vitterhetens utveckling hos de nyare folken i medeltiden,* I.

Ruotsinkielisestä käännöskirjallisuudesta mainittakoon ainoasti että Järnefeltin „Veljekset" on myös ruotsiksi ilmestynyt.

Se „ylellisyystavara", josta yleisömme vähimmällä kaipauksella vaikeissa rahaoloissa luopuu, on kirjat. Luulisimme kuitenkin, etenkin

nykyoloissa, sivistyksellemme paljoa suotavammaksi, jos yleisö malttaisi supistaa ulkomaisen korurihkaman ostoa ja liikenevillä varoillaan kannattaisi kotimaista kirjallisuuttamme. Kirjat ovat kuitenkin paras joululahja.[1]

Spectator.

Tietoja eri aloilta.

Suomi ulkomailla.

— Toht. YRJÖ HIRNin teoksesta „The origin of art: a psychological and sociological enquiry" on ollut suosiollisia arvosteluja useissa englantilaisissa aikakauskirjoissa ja sanomalehdissä, esim. lehdissä The Academy, Spectator, Glasgow Herald, Literature y. m. Teosta kiitetään „hyvin suoritetuksi tutkimukseksi", sen englanninkieltä kehutaan j. n. e.

— Toht. KAARLO IGNATIUS on aikakauskirjassa „Revue de droit international et de législation comparée" julkaissut kirjoituksen „Le ministère public et la théorie pénale" (20 siv. suurta 8:o). Kirjoitus on pääasiassa käännös hänen tohtoriväitöskirjastansa.

— Toht. J. J. KARVOSEN laajaa tutkimusta „*Die Nierensyphilis*" on loppu ilmestynyt aikakauskirjassa „Zeitschrift für Dermatologie". Bd. VII, Hft. 6. Samalla on koko tämä arvokas ja sisältörikas julkaisu ilmestynyt erityisenä teoksena (248 siv. suurta 8:oa) Berlinissä S. Kargerin kustannuksella.

— Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran julkaisemien Suomen kansan sävelmien I ja III osa ovat arvosteltuina aikakauskirjassa „Zeitschrift der internationalen Musikgesellschaft" (joulukuu 1900). Huomautettuaan että näistä ILMARI KROHNin toimittamista osista III:s sisältää 668 tanssisävelmää ja ensimäinen noin 1,000 hengellistä sävelmää, joihin Krohnin väitöskirja „Über die Art und Entstehung der geistlichen Volksmelodien in Finnland", läheisesti liittyy, arvostelija lausuu: „Suomalaiset sävelmät, jotka ovat osaksi Ruotsista maahan kulkeutuneita, ja täällä suomalaiseen tapaan muodostuneita, osaksi taas tässä maassa syntyneitä, alkuperäisiä, ovat omiansa sekä soittotaiteilijan että -tutkijan mieltä kiinnittämään."

---

[1] Tässä katsauksessa ei ole voitu ottaa huomioon niitä kirjoja, jotka toimitukselle ovat saapuneet jouluk. 17 p:n jälkeen, nk. esim. Eino Leinon *Johan Wilhelm*, Severi Nymanin *Runoja. Uusi sarja*, ja Larin-Kyöstin *Kyläisiä lauluja I.*

Päivän kysymyksiä.

Kirje Helsingistä.

Z. Yrjö-Koskinen 70-vuotias. — Yrjö-Koskisen avoin kirje.

Senaattori, vapaaherra Z. Yrjö-Koskinen täytti tämän joulukuun 10 p. 70 vuotta, ja tämä merkkipäivä hänen elämässään oli omansa kääntämään kansan huomion hänen puoleensa. Tämä merkkipäivä oli omansa johtamaan Suomen kansan mieleen, mitä tämä seitsenkymmenvuotias on tehnyt kansansa hyväksi, muistuttamaan, että nykyään elävien miesten joukossa ei ole ketään, jonka työ olisi kansamme elämään sen henkisen valveutumisen aikana jättänyt yhtä syviä jälkiä kuin hänen. Snellmanin herätyshuuto oli kaikunut ruotsin kielellä ruotsalaistuneelle sivistyneelle luokalle; Yrjö-Koskisen elämäntyö on tarkoittanut suomalaisen sivistyneen piirin muodostumista ja suomalaisen talonpojan ottamista tämän sivistyneen piirin yhteyteen. Yrjö-Koskisen ympärille ryhmittyi se suomalainen puolue, joka suomen kielellä kääntyi suomalaisen kansan puoleen, joka herätti suomalaisen yhteisen kansan kansalliseen ja valtiolliseen tietoisuuteen, joka pani käytännössä Snellmanin aatteet toimeen. Ja tässä työssä Yrjö-Koskinen oli kaikkia muita järkähtämättömämpi ja johdonmukaisempi; hän ei tyytynyt vain suomalaisuuden aatteiden tunnustamiseen ja julistamiseen, vaan hän omaksui suomen kielen, joka hänelle alkujaan oli vieras kieli, kirjallisen toimintansa ja kotinsakin kieleksi.

Mitä hän on tehnyt historioitsijana, aikakautisen kirjallisuuden alalla, suomenmielisen puolueen johtajana sekä hallituksen jäsenenä, ei ole näillä muutamilla riveillä esitettävissä; se on aina Suomen kansan kiitollisessa muistissa säilyvä.

Yrjö-Koskinen oli saanut valtiollisen kasvatuksensa J. V. Snellmanilta, ja hänen valtiollisen toimintansa huippukohta sattuu kahden Aleksanterin maamme kehityksessä ikimuistettavaan aikaan. Yrjö-Koskinen tunnustaa itse, että „me suomalaiset ajatellessamme maamme ja kansamme tulevaisuutta olemme kenties liian herkästi asettaneet horoskoopimme kahden Aleksanterin konstellatsioonien mukaan ja sen vuoksi kulkeneet lojaalisen itsepettymyksen huumeissa. Olemme näet edellyttäneet että maata ja kansaa aina kohdeltaisiin samankaltaisella lojaalisuudella. Olojen muuttuessa ei ole helppo löytää oikeata orienteerausta."

Minun mielestäni tämä lausuma pitää täysin paikkansa Yrjö-Koskiseenkin nähden. Hän ei — niinkuin minä asian käsitän — herännyt „lojaalisen itsepettymyksen huumeista" silloin kuin aika oli tullut, vaikka ajanmerkit jo kolmannen Aleksanterin hallitusajan loppupuolella olivat

omansa huumeesta havauttamaan. Kun tuli ensimäinen täysin vakava hetki, niin Yrjö-Koskinen ei löytänyt sitä „oikeata orienteerausta", jonka koko kansan käsitys ikäänkuin vaistomaisesti tapasi. Yrjö-Koskinen huomasi olevansa eri mieltä puolueensa kanssa, hän ei niin sanoakseni enää tuntenut maata jalkojensa alla, ja tämän huomion johdosta hän — niinkuin hän itse on selittänyt — luopui hallituksen jäsenyydestä; hän luopui siitä, vaikka hän hyvin tiesi, niinkuin hän itse tunnustaa, että „ne, jotka ovat jääneet raskasta tointansa jatkamaan, ovat — — tehneet Suomen kansalle paremman palveluksen kuin ne, jotka ovat luopuneet".

Kieltämättä ei voi sanoa muuksi kuin surkuteltavaksi, että Yrjö-Koskisen valtiollinen vaikutus päättyi tällä tavalla. Ja yhtä surkuteltavaksi tulee katsoa, ettei hän, täyttäessään seitsemänkymmentä ikävuottaan, hetkenä, jolloin kansan huomio suuremmassa määrässä kuin muulloin on häneen kääntyneenä, voi antaa kansalleen parempaa ja kauniimpaa testamenttia, kuin minkä sisältää hänen julkaisemansa „Avoin kirje ystävilleni".

Minä en voi ryhtyä tässä puheenalaista kirjettä seikkaperäisesti arvostelemaan — nykyisissä paino-oloissa ei tietenkään yksityiskohtainen arvostelu edes ole mahdollinen. Parista siinä kosketellusta seikasta — julkaisuista ja senaattorien erosta — olen jo ennen mielipiteeni lausunut (ks. Valvoja 1900 s. 460 ja seur.) ja viittaan siis vain siihen. En myös tahdo puhua siitä „terrorismista", jota kirjeen kirjoittaja väittää yritetyn aikaansaada, ja olisin toivonut että kirjoittaja olisi ollut siitä puhumatta, koska hänen sanojaan saatetaan väärin käsittää ja käyttää aseena meitä vastaan; lukuunottamatta joitakuita poikamaisia mielenosoituksia on koko kansan mielipide esiintynyt arvokkaasti ja voimakkaasti — tämän mielipiteen voima ei ole ollut terrorismissa, vaan sen yleisyydessä ja järkähtämättömyydessä sekä siinä tietoisuudessa, että se perustuu oikeuteen. Sen sijaan tahtoisin parilla sanalla kosketella niitä kolmea kohtaa, joihin iäkäs valtiomies on koonnut ohjelman suomalaisen puolueen toiminnalle. Näiden kolmen kohdan hän nähtävästi arvelee voivan antaa ohjelman suomalaiselle puolueelle, jota hänen käsityksensä mukaan ei nykyään ole olemassa, ainakaan entisessä merkityksessään, ja jolla nykyään ei ole „mitään omaa ohjelmaa ajettavana".

Ensimäinen ohjelman kohta on, että on katkaistava „kaikki liitto sen ryhmän kanssa, joka nykyään käy ruotsalaisen puolueen nimellä". Miten kirjeentekijä puolueryhmitystä maassamme muuten käsittää, ei ole täysin selvä. „Itse teossa tätä niinkutsuttua Ruotsalaista puoluetta ei muodosta kuin jyrkimmät viikingit, joille ruotsin kielen ylivallan rinnalla Suomen kansan olemus on arvoton", hän sanoo. Näitä jyrkimpiä viikinkejä seuraa vielä, niinkuin kirjeentekijä sanoo ärtyisyydellä, miltei

kyynillisyydellä, jota ei seitsenkymmenvuotiaalta odottaisi, „eräs suomeksi heiluva häntä“, mutta minne luetaan „vähemmin jyrkät viikingit“ tai maltillisemmat ruotsinmieliset, ei kirjeestä selviä.

Minun ei tarvitse sanoakkaan, ettei ole olemassa puoluetta, joka olisi „ruotsalainen“ siinä merkityksessä, että se pyrkisi eroamaan Suomen valtiollisesta yhteydestä; mutta meidän tulee myöskin myöntää, ettei meillä, ainakaan tätä nykyä, ole olemassa puoluetta, joka olisi „ruotsalainen“ edes siinä merkityksessä, että sille ruotsin kielen ylivallan rinnalla Suomen kansan olemus olisi arvoton. Vaikka taistelun tuoksinassa toisinaan on lausuttu ajattelemattomia sanoja (esim. sen suuntaisia kuin vapaaherra v. Bornin sanat ruotsalaisessa puoluekokouksessa), vaikka meidän mielestämme se tapa, jolla ruotsinmieliseltä puolelta, osittain aina viimeisiinkin asti, on vastustettu suomalaisia sivistysrientoja ja suomen kielen luonnollisiin oikeuksiin pääsemistä, osoittaa ettei sillä puolella aina ole täysin oivallettu, mitä isänmaan tosionni vaatii, -- mitkä kaikki seikat psykologisesti voivat selittää Yrjö-Koskisen kantaa —, niin ovat sittenkin erittäin nykyiset olot opettaneet, että Suomen suomalaisella ja ruotsinkielisellä kansanaineksella on paljon yhteisiä oikeuksia ja etuja valvottavana. Sanottakoon mitä tahansa, kieltämätöntä on, että on olemassa koko Suomen kansassa, yhtä hyvin ruotsia kuin suomea puhuvassa, yhteinen niin sanoakseni valtiollinen kansallistunto, jonka voiman vasta oikein tuntee esim. ulkomaalla toista suomalaista tavatessaan. „Siell Ameriikas sitä vöyriläästäkin niin omaastaa“, sanoo kauhavalainen kansanmies vöyriläisestä ruotsinkielisestä naapuristaan palattuansa Amerikasta; samoin on epäilemättä jokainen sivistynyt suomenmielinen ulkomailla ruotsinmielistä suomalaista tavatessaan tuntenut, että meillä kaikista kinasteluista huolimatta on jotakin yhteistä, joka meidät yhdistää ja muista kansoista eroittaa. Ja miksi ei rakennettaisi yhteisen tunteen luonnolliselle pohjalle, kun yhteiset oikeudet ja edut ovat vaarassa. Sanottakoon että tunteet ovat tunteita, mutta yhteistuntoonhan juuri nykyaikuiset kansallisvaltiot perustuvat. Kun maamme valtiomuodon ja perustuslaillisen oikeuden suojaaminen on kaikkien puolueiden yhteisenä silmämääränä, niin olisi anteeksiantamatonta sokeutta, jollei tässä työssä yksin mielin ja yksin voimin työskenneltäisi yhteisen päämäärän saavuttamiseksi. Edelliset säätykokouksetkin selvästi osoittavat että tämmöinen yhteistyö on mahdollinen ja hedelmiä tuottava. Niinkuin jo ensimäisessä kirjeessäni tänä vuonna (s. 74) olen lausunut, olisi vain suotava että edelleenkin yhä useampia asioita puoluetaisteluiden piiristä eroitettaisiin yhteisten harrastusten esineeksi. Älköön kukaan luopuko siitä, mitä katsoo oikeuden ja isänmaan onnen vaativan, mutta missa harrastukset yhtyvät ja voidaan yhteen sovittaa, siinä älköön yhteistointa katkaistako, vaan lujennettakoon.

Toinen ohjelman kohta sisältää ehdon että „suomalainen puolue periaatteessa kannattaa ja tukee kotimaista hallitustamme, otaksumalla[1] että tämä hallitus tekee voitavansa aseman selvittämiseksi ja kansan oikeuksien suojelemiseksi". Sen verran luulen tästä asiasta saavani sanotuksi, että on mahdotonta valtiollista ohjelmaa rakentaa „otaksumisiin". Jokaista hallituksen tointa „aseman selvittämiseksi ja kansan oikeuksien suojelemiseksi" on epäilemättä sekä suomenmielinen puolue että koko kansakin kaikella voimallaan kannattava. Mutta mihinkään ennakko-otaksumisiin on mahdoton perustua, vaan hallituksen todelliseen työhön ja toimeen.

Ohjelman kolmas kohta, jonka esittäjä itse katsoo tärkeimmäksi on se, „että suomen kieltä ja siihen perustuvaa kansallisuutta koetetaan sitä pontevammin vahvistaa, kun tapaukset siinä kohden ovat meitä yllättäneet eikä aika enää siedä viivytystä". Tästä kohdasta ei voida olla eri mieltä suomenmielisten keskuudessa. Ja tässä on työala, jossa jokaisella surullisimmissakin oloissa on työn tilaisuutta. Ei ole suinkaan syytä toimettomuuteen vaipua, kun jokaisella on tilaisuus työskennellä suomalaisuuden vahvistamiseksi, jollei muualla niin ainakin omassa kodissaan ja omassa seurustelupiirissään. Suomalaisen puolueen tulee ymmärtää että on turhaa, suorastaan häpeällistä puhua uusista valloituksista niin kauan kuin suomenmielisillä sivistyneillä ei ole sen verran tarmoa, että he asettaisivat suomen kielen kunniasijalle omissa kodeissaan. Nykyisissä oloissa tarvittaisiin ensi sijassa juuri suomalaisen kansallistunnon vahvistusta; sen heikkoudesta epäilemättä ensi sijassa riippuu suomenmielisen puolueen toiminnan heikkous.

Suomenmielisen puolueen nykyisen toiminnan heikkouden syynä on epäilemättä ollut myöskin se, ettei puolueen pää-äänenkannattaja ole ajan suurissa kysymyksissä aina asettunut täysin varmalle ja selvälle kannalle; toisella kertaa on sen kanta näyttänyt kyllin selvältä, mutta välillä taas on näkynyt kirjoituksia, jotka yrittävät vetää toiseen suuntaan. Yrjö-Koskisen avoimella kirjeellä — niin valitettava kuin se mielestäni muutamissa suhteissa onkin — on kuitenkin se suuri ansio, että se on saattanut aseman sille asteelle, josta sen täytyy selvitä. Uusi Suometar ja suomalaisen puolueen pääryhmä on tämän avoimen kirjeen johdosta asetettu tienhaaraukseen, josta sen täytyy joko astua edelleen Yrjö-Koskisen viittaamaa suuntaa taikka sitten astua kulkemaan toista tietä. Uusi Suometar on aseman tärkeyden täysin käsittänyt ja on myös selvästi ilmoittanut, että sen on mahdoton yhtyä Yrjö-Koskisen suunnittelemaa ohjelmaa kannattamaan, koska tämä ohjelma tärkeissä kohdissa poikkeaa siitä, mitä lehti katsoo oikeuden ja isänmaan onnen nykyisissä

[1] Minun harventamani.

oloissa vaativan. Luulen että lehti täten on julkilausunut sen, mitä ainakin suurin osa suomenmielisiä on selvästi tuntenut lukiessaan puheenalaisen avoimen kirjeen. Arpa on siis heitetty; takaisinpalaaminen ja epäröiminen ei ole ymmärtääkseni mahdollinen. Jos meillä onkin syytä surra, ettei Yrjö-Koskinen, joka on nähnyt tuon kauniin ajan, jolloin suomalaisuus kohosi ja kasvoi, ja ollut sen ajan vaikuttavimpia miehiä, voi enää olla suomalaista puoluetta kyvyllään ja kokemuksellaan johtamassa, on meillä samalla syytä iloita siitä, että asema täten on selvinnyt ja epäilemättä selvinnyt hyvään suuntaan.

Joka tapauksessa tulee kaikkien niidenkin — niin hyvin ruotsinkuin suomenmielisten —, jotka eivät hyväksy Yrjö-Koskisen nykyistä kantaa, antaa täysi tunnustuksensa hänen elämäntyönsä merkitykselle. Jos tätä elämäntyötä ei olisi olemassa, niin tuskinpa vain tietoisuus Suomen kansan valtiollisista oikeuksista ja asemasta olisi levinnyt yhtä moneen matalaan majaan, tuskinpa vain olisi ilmestynyt yhtä monta työn jäykentämän käden piirtämää allekirjoitusta siihen asiakirjaan, jossa Suomen kansa yksimielisenä lausui sisimmän ajatuksensa.

14. XII. 1900. **Spectator.**

Toimitukselle tullutta kirjallisuutta.

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuralta: Suomi. Kolmas jakso. 18 osa. 5:—. — *Julius Krohn*, Kantelettaren tutkimuksia. Edellinen vihko. I. Ritvalan Helkavirret. II. Historialliset runot. Toimittanut ja täydentänyt Kaarle Krohn. 3·75.

Suomalais-ugrilaiselta Seuralta: Suomalais-ugril. Seuran aikakauskirja XVIII: *K. F. Karjalainen*, Ostjakkeja oppimassa. IV. — *U. T. Sirelius*, Kertomus ostjakkien ja vogulien luo tekemästäni kansatieteellisestä tutkimusmatkasta v. 1899—1900. — *Edwin Jürgens*, Ein weiterer beitrag zum Tõnniscultus der esten. — Otteita Suomalais-ugrilaisen Seuran keskustelemuksista v. 1899. 7:—.

Otavalta: *O. Hannikainen*, XIX vuosisata sanoin ja kuvin. 1, 2, 3 vhk. à —:65. — Yleinen kirjallisuuden historia. 21, 22 vhk. —:90. — *Th. Rein*, J. V. Snellmanin elämä. Jälkim. osa. 9 vhk 1:—. — *Poul la Cour & Jac. Appel*, Maailman rakenne ja luonnonvoimat. 8 vhk. —:75. — *Alphonse Daudet*, Tarasconin Tartarin. Suom. Jalmari Hahl. (Romaanisarja n:o 19-23). — *Anton Tshehov*, Lääkärin kohtalo. Suom. Emil Mannstén. (Helppohintainen kirjasto n:o 51). —:90. — *Eliel Aspelin*, Lars Stenbäck. II. 4:50 (I—II. 9:—). — *Hilja Hahnsson*, Helvi. I. II. 4:25. — *Arvid Järnefelt*, Veljekset. I. II. III. 6:50. — *Volter Kilpi*, Bathseba. 3:50. — *Saara Wacklin*, Satanen muistelmia Pohjanmaalta. Suom. Helmi Setälä. 2:—. — *Fredrika Bremer*, Koti. Suom. A—a. I. 1:50. — Kansakoulun opetusvälineet ja koulukalusto. 1:—. — *Jalmari Hahl*, Haoma ja Anahita. 5:—. — *Susan Coolidge*, Katrin toimet. Suom. Elin Hagfors. 2:25. — *J. H. Erkko*, Pimeän tullen. 3:75, koruk. 5:25. — *Eino Leino*, Sota valosta. 3:50. — *Ilmari Calamnius*, Margareeta. 1:75. — *L. Stenbäck*, Runoja. Suom. Yrjö Weijola. 3:75, koruk. 5:75. — *Vl. Korolenko*, Sokea soittaja. (Otavan romaanisarja VII). 2:75. — *A. Daudet*, Tarasconin Tartarin. (Otavan romaanisarja VIII). — Satuja ja kertomuksia. (Vie-

remän lukutuvan kertomuksia n:o 1). —:50. — Raamatun selityksiä. IV, V, VI. Mukaellen suom. K. E. Stenbäck. IV, —:60; V, —:70; VI, - :65. — *Teuvo Pakkala*, Joulukontti. —:50 ja —:90.

Werner Söderströmiltä: Lasten postilla eli toisen vuosikerran evankeliumitekstien yksinkertainen selitys. — *F. W. Sundvall*, Valituita lukukappaleita P. raamatusta. —:85. — *H. M. J. Relander*, Fysiikan oppikirja. 4: -. — *Anton Stuxberg*, Eläintieteellinen kuvasto. 20—30 vhk. à —:40. — *Juho Reijonen*, Kertoelmia ja kuvauksia. 8—11 vhk. à —:55. — *Adolf Saphirin* selitykset heprealaiskirjeeseen. Suom. Matti Tarkkanen. 8, 9 vhk. —:35. — *C. Georg Starbäck*, Historiallisia romaaneja keskiajalta. 29 vhk. - :55. — *Sven Hedin*, Aasian erämaissa. 6—11 vhk. à — :55. — *J. V. Snellmanin* valitut teokset. 24 vhk. 1:—. — *B. Bøggild*, Meijerioppi. Suom. Evert v. Konow. 2: 25. — *Heinrich Zschokke*, Hannu Halle kaikkialle. Suom. Samuli S. 1: -. — *Tuomas Kempiläinen*, Kristuksen seuraamisesta. Suom. Juho Reijonen. 1: -. — *P. Päivärinta*, Torpan poika. 1:50. — *Vänrikki Stoolin tarinat*. 9, 10 vhk. — *Z. Yrjö-Koskinen*. Johtavat aatteet ihmiskunnan historiassa. Nid. 6: - , sid. 7:50. — *Pansy*, Ester Ried nukkuvana ja valveillaan. 1:75. — *E. W. Palander*. Suomalais-venäläinen sanakirja. 6 vhk. 1:75 (koko teos sid. 12:—). — *Alice Gray*, Pikku Elsa ja hänen ystävänsä. V. VI à — :50. — Avarassa maailmassa. 19, 20 vhk. à —: 35. — *Selma Lagerlöf*, Herraskartano ja legendoja. 2:75. — *Niilo E. Wainio*, Mestarin edessä. 1:25. — *P. Päivärinta*, Syyslehtiä. 1:50. — *Santeri Alkio*, Tienhaarassa. 1:50. — *Lucina Hagman*, Kasvatus rakkauteen. 1:—. — *Kaarlo Kramsu*, Runoelmia. Toinen painos. 2:25. — *Juhani Aho*, Panu. Toinen painos. — *Z. Topelius*, Runoja. Kokoelma suomennoksia. 3:50. Lisävihko erikseen. Suom. O. Manninen. 0:50. — *R. Hult* ja *P. Nordmann*, Kuvauksia luonnosta ja kansanelämästä Suomessa. Suomeksi sovitti Hj. Mikander. 1:10. (Kuuluu sarjaan Maantieteellisiä kuvauksia, toimittanut *Isak Fehr*. 13—14 vhk.) — *Harriet Beecher-Stowe*, Pikku haltijoita. Suom. Saimi Järnefelt. 2:75.

Söderström & Kumpp:lta: *K. Flodin*, Finska musiker. 3:—. — *Parus Ater*, Giftermålsbyrån och andra dikter. 2:75. — *Frans Österblom*, Skum och bubblor. 2:50. — *Jonatan Reuter*, Berättelser om lefvande och döda. 3:50. — *Emil von Qvanten*, Fyra sagodikter. 3:25. — *Hjalmar Procopé*, Dikter. 3:—. — *Helena Westermarck*, I fru Ulrikas hem. 3:75. — *Anton Tschechoff—A. Pasuchin*, Satir och Humor. Ur Rysslands nyare diktning I. Ruots. Rafael Lindqvist. 3:25.

G. W. Edlundilta: *Fredrika Runeberg*, Kuvauksia ja unelmia. Suom. Ilta. 1:25. — *Zach. Topelius*, Samlade skrifter. Serie II. 21—22 vhk. 1:50. Ser. III. 17—19 vhk. 3: -. — *E. C.*, Uusi ruotsalais-suomalais-venäläinen sanakirja. I. 5: -. — Suurten miesten sanoja. — :50. — *Väinö Vuokko*, Hyviä päätöksiä. — :50. — *Emelie Degerholm*, Vid svenska scenen i Helsingfors. — *J. L. Runebergs* Samlade arbeten. VI bandet. 4:50. — *Karl Robert Malmström*, Samlade dikter. 7: -. — *C. G. Estlander*, Vitterhetens utveckling hos de nyare folken. I. 7: -. — *Wichmann, V. K. E.*, Allmän historia. Läro- och läsebok för folkskolor. 2: -. — Käsikirja höyrykoneiden lämmittäjille ja käyttäjille 3:—. — *Frans Hoffman*. Aurinko saattaa sen ilmi. —:75. — *Gustaf Lönnbeck*. Kansakoulun käsikirja. 5: —.

Vaseniuksen kirjakaupasta: *Mikael Lybeck*, Den starkare. 4:75.

K. J. Gummerukselta: *K. Grotenfelt*, Suomen historia uskonpuhdistuksen aikakaudella. 4 vhk. — :85. — *Erik Johansson*, Lutherin reformatoorilliset pääkirjat. — :50. — *Theodor Zahn*, Uuden testamentin kanoonin pysyväinen merkitys kirkolle. Suom. Arthur Hjelt. 1: —.

C. J. Bergströmiltä: *Gertrud Almqvist*, Milloin otetaan peite pois? Suom. Akseli S. 1:40. — Tohtori Martti Luteruksen esipuhe pyhän Paavalin epistolaan roomalaisille. - :25.

Raittiuden ystäviltä: *Reinhold Roine*, Taloutta ja tuhlausta. — :50. — Raittiuden ystävien kirjasia n:o 65 ja lehtisiä n:ot 30, 50, 51.

Simeliuksen perillisten kirjapainosta: „Hanin pojat" ja Louhikäärmeen valtaistuin. Tietoja Kiinasta. 1:—. — Joulukalenteri I. 1: —. — Madame de la Mothe Guyon. :50.

U. W. Telén ja kumpp:lta: *Lina Asikanus*, Lapseni tähden (Näytelmäkirjallisuutta N:o 40). – :50. — Kolme kertomusta. 1: –.

O. W. Backmanilta: Kirkkokäsikirja Venäjän keisarikunnan evankelisluterilaisille seurakunnille.

Lindstedtin antikvarisesta kirjakaupasta: *Wilhelm Ramsay*, Finlands geologiska utveckling.

Sortavalan evankeliselta seuralta: Toivo, Kristillinen kalenteri. 1:25.

Antti Hautalalta: *Samppa Luoma*, Laulurunoja. 2:—.

J. Honkaselta: *Kaarlo Luukkonen*, Vierailla veräjillä. 1:50.

Akateemisesta kirjakaupasta: Der Protestantismus am Ende des neunzehnten Jahrhunderts in Wort und Bild. Lieferung 1. Rm. 1:—.

V. Alavalta: *Vilppu Kaukonen*, Vesoja. 1:—.

Dansk Tidskrift, marras- ja joulukuu: Cl. Wilkens, Den ægte Student. — Aug. Goll, Forbrydelse og Retshaandhævelse. — L. M., Fra Rusland. — Vald. Rørdam, Aarestrup. — K. G. Brøndsted, Om Kunst, y. m.

Ateneum, n:ot 3—5: Torsten Söderhjelm, Pariser utställningen och Finlands plats på densamma. — Arvid Mörne, Göran Magnus Sprengtorten. — E. N., Hälgonbilder på altarskåp i finska kyrkor. — C. Stiehl, Kompositörerna Kajanus o. Sibelius, y. m.

Finsk tidskrift, n:o 4, 5: Arvid Mörne, Förfinskningen af vår svenska landsbygd och folkbildningsarbetet därstädes. — Gust. Ad. Helsingius, Vår fattiggård. — E. Schybergson, I vår myntfråga. — J. J. Tikkanen, Finsk ornamentik. — Ossian Häggman, Finlands utrikeshandel åren 1889—98. — Kirjallisuutta y. m.

Kansakoulun lehti, n:ot 20–22: J. N. J., Muutamia mietteitä ainekirjoituksesta. — M. Latva, Historiallisia piirteitä maantieteen asemasta kouluopetuksessa. — Wald. Ruin, Silmäys 19 vuosisadan kasvatustieteeseen. — Kirjallisuutta, y. m.

Teolooginen aikakauskirja, n:o 9: Robert Hermanson, Om straffet. — Martti Ruuth, Ernst Haeckel ja „maailman arvoitukset". — Kirjallisuutta, y. m.

Vartija, n:o 10–11: Yrjö Alanen, Jesuksen vertauksista ja miten niitä olisi saarnoissa käsiteltävä. — Frans Nordlund, Teosofinen liike. — Kirjallisuutta, y. m.

Luonnon ystävä, n:ot 8–12: A. J. Mela, Niittymato. — Thorsten Renvall, Retkeilyllä saaristossa. — O. Hynén, Metson ammunnassa. — A. J Mela, Hirvi. — J. A. Palmén, Miten sääsket voivat tuoda meille horkan. — O. Hynén, Haahkoja ampumassa. - K. M. Levander, Eläinten huumauttamisesta. — Pikku uutisia y. m.

Kansanopisto, n:o 5: K. Eriksson, Onnellisin ihmisikä. — „Talonpoikaiset yliopistot" (jatk.). — M. A. K., Pieni muisto Askovin kansanopistossaoloajalta, y. m. — N:o 6—10: Hj. M., Eräs tervehdys. — J. A., Kyminlaakson kansanopiston laajennus. — Runoja, y. m.

Pyrkijä, n:o 6: S. A., Kansanomaiset urheilutavat käytäntöön. — A. H. Muutamia näkökohtia kansanvalistustyössä. — S. A., Nuorten miesten tupakkavero ja henkivakuutus. I. — E. E. T., Amerikan suomalaisten seurain huvit ja juhlat, y. m. — N:o 7: S. A., Luisulla pohjalla. — S. Koski, Nuoret lautamiehet — T. Jörgensen, Osuustoiminnasta Tanskassa. — S. A., Nuorten miesten tupakkavero ja henkivakuutus. II., y. m. — N:o 8: S. A., Kokoontumisoikeus. — Seisokaa vankkana valon suojeluskuntana, y. m. — N:ot 9—11: S. A., Pelkuruus ja petos. — Runoja, Nuorison pyrintöjen alalta, y. m.

Maamies, n:ot 24–29: A. T—nen, Kontrolli- eli tarkastusyhdistyksistä Tanskassa. — E. v. Konow, Kotieläinten teurastamisesta. — J. Meurman, Hevoshoidostamme ja suomalaisen hevosen ominaisuuksista, y. m. — N:ot 30–49: A. Alfthan, Hevostemme hoidosta ja kasvatuksesta. — A. V. G. Neovius, Vesi-

peräisten maitten kuivattaminen pengertämällä. — Filip S—i, Juurikasvien siemenviljelys. — Kotimaan kuulumisia, y. m.

Pohjanmaan raivaaja, n:o 6: O., Metsänhoidosta, y. m. — N:ot 7, 8, 9, 10, 11: Lannan hoidosta ja käyttämisestä. — T. R., Maalaisvoin valmistuksesta, Rehujuurikasviviljelyksestä, y. m.

Uusi kuvalehti, n:ot 11, 12: Pariisin maailmannäyttely v. 1900. — Buerien taistelu olemisensa puolesta. — Kustaa Vaasa. — Miten musiikkia tehdään, y. m. — Runsaasti kuvia. — N:ot 13—21: Helsingin laulujuhla. — A. A., Lönnrotin „Mehiläinen". — Yksimielisyyden voima. — Löytämättömiä maita. — Elinvoiman virkistäminen. — Kiinalaisuus ja eurooppalaisuus. — Aleksis Kivi, y. m. — Runsaasti kuvia.

Suomen urheilulehti, n:ot 4—6: I. Wilskman, Suomalainen voimisteluliitto ja sen ensimmäinen juhla. — V. Kahilainen, Metsästäjäkokous. — J. F. S., Suomalainen purjehdusviikko. — Oskar Mechelin †. — E. L., Uusi näkötorni Päijänteen rannalla, y. m. — Useita kuvia.

Puutarha, n:o 6—11.

Toukomettinen, n:ot 13 - 25. — *Talvikukkia,* evankelinen joululehti v. 1900. — *Joulumuruja.*

Vakuutuslehti, n:o 6 - 9. — *Finsk veterinärtidskrift* n:ot 3 - 5.

Valo, lehti yleissivistystä varten, n:ot 1, 2.

Nutid, n:ot 1—11.

Duodecim, n:o 11.

Joulupukki, toim. kansanopettajain osakeyhtiö „Valistus". Meitä on pyydetty ilmoittamaan, että kaikki kuvat ja teksti ovat kotimaista työtä.

Kansan toveri 1901, n:o 1: Runoja, kertomuksia y. m.

Lopetettu 19/12 00.

Valvoja 1901.

Valvojan *yhdeskolmatta* vuosikerta ilmoitetaan täten tilattavaksi.

Valvoja tahtoo edelleenkin, samoin kuin tähän asti, työskennellä kansallisen kultuurimme juurien syventämiseksi, mikä nyt jos milloinkaan on kansallemme mitä tärkeintä.

Vanhojen ja uusien, lehteen liittyneiden voimien avulla Valvoja eteenkinpäin tarkkaavaisesti seuraa koti- ja ulkomaan kirjallisuutta ja taidetta. Erityisessä **katsauksessa** m. m. ilmoitetaan ja arvostellaan *kaikki tärkeämmät toimitukselle lähetetyt julkaisut kotimaan kirjallisuudesta.* Yhteiskunnallisten ja valtiollisten kirjoitusten ohella julkaistaan, niinkuin tänäkin vuonna, helpompaakin lukemista: *kaunokirjallisuutta, pikkutietoja, katsauksia ulkomaan kirjallisuuteen ja tieteeseen* y. m. Samoin aiotaan vastakin eri kirjoituksia silloin tällöin *valaista kuvilla.*

Valvojaan ovat viime vuosina kirjoittaneet m. m. seuraavat henkilöt: **Juhani Aho, Eliel Aspelin, J. R. Danielson, Anders Donner, J. H. Erkko, A. V. Forsman, Kaarlo Forsman, F. Forsström, Hannes Gebhard, Arvi Grotenfelt, Kustavi Grotenfelt, Jalmari Hahl, Onni Hallstén, O. Hannikainen, Yrjö Hirn, L. Ingman, Santeri Ingman,** nimimerkki **A. I., K. F. Ignatius, Mikael Johnsson, K. F. Karjalainen, Ellen Key, Gust. Komppa, Ilmari Krohn, Kaarle Krohn, Niilo Liakka, Wincenty Lutoslawski, Aino Malmberg, J. Mandelstam, Otto Manninen, Oskari Merikanto, Joos. J. Mikkola, J. K. Paasikivi, Teuvo Pakkala, E. G. Palmén, Th. Rein, O. Relander, Martti Ruuth, G. Schmidt, J. Sieber, A. V. Streng, K. J. Ståhlberg, Werner Söderhjelm, Knut Tallqvist, Valfrid Vasenius, Yrjö Wichmann** y. m. m., ja toimitus toivoo ensi vuonnakin saavansa apua sekä entisiltä että uusilta avustajilta.

Valvojaa voipi tilata **toimitukselta suoraan, kaikissa maamme postilaitoksissa** sekä maamme kirjakaupoista, esim. *Helsingissä* **Akateemisesta, Edlundin, Hagelstamin, Minervan** ja **Waseniuksen** kirjakaupasta sekä **O. V. Laurent ja K:lta,** *Turussa* **Frenckellin** ja **Edgrenin,** *Viipurissa* **Cloubergin ja K:n** ja **O. Ekroosin,** *Tampereella* **E. Lyytikäisen,** *Oulussa* **O. Jalanderin** ja *Porissa* **Satakunnan** ja **Gust. Roneliuksen** kirjakaupasta.

Hinta: **10 markkaa** koko vuosikerralta ja **5 markkaa 50 penniä** puolelta. Sen lisäksi tulee:

1:o) *toimitukselta* tilattaessa postin kautta siteessä lähettämistä varten postimaksua 60 penniä koko vuodelta ja 30 penniä puolelta;

2:o) *postitoimistosta* tilattaessa postimaksua 80 penniä koko vuodelta ja 44 penniä puolelta.

Venäjällä voi Valvojaa tilata **A. Lindebergin** kirjakaupan kautta Pietarissa tai suorastaan toimitukselta. Venäjän rahassa hinta on 4 rpl. 50 kop. koko vuosikerralta, 2 rpl. 50 kop. puolelta.

E. N. Setälä. *Zach. Castrén.* *O. A. Kallio.*
Vastaava toimittaja.

U. Karttunen. *Ernst Neovius.*
Toimitussihteeri.

Sisällysluettelo Valvojaan 1891–1900.

Valtiollisista ja yhteiskunnallisista aineista.

a) Suomen oloja.

b) Ulkomaan oloja.

c) *Kansantaloudellisia kysymyksiä.*

d) *Helsingin kirjeitä*

ovat vuosina 1891—1893 kirjoittaneet *Hannes Gebhard, K. Grotenfelt, Mikael Johnsson, E. G. Palmén* ja *O. E. Tudeer* ja vuosina 1897—1900 useammat eri henkilöt käyttäen yhteisnimimerkkiä S p e c t a t o r.

Kultuurikysymyksiä.

a) Uskontoa ja siveellisyyttä.

b) Kasvatusta ja opetusta.

Filosofian ja historiallisten tieteiden alalta.

a) Filosofiaa ja psykologiaa.

b) Historiaa y. m.

c) *Maantiedettä ja matkakertomuksia y. m.*

Kirjallisuuden, kirjallisuuden historian ja taiteen alalta.

a) *Kotimaan kirjallisuudesta.*

b) Ulkomaan kirjallisuudesta.

c) Kirja-arvosteluja

ovat kirjoittaneet: *Juhani Aho, Hanna Andersin, Eliel Aspelin, J. E. Ax, A. H. Bergholm, A. R. Blomqvist, Yrjö Blomstedt, K. Brofeldt, Emil Böök, Edvin Castrén, Zach. Castrén, J. H. Erkko, K. Ervast, R. Faltin, A. V. Forsman, K. Forsman, Maikki Friberg, Hannes Gebhard, B. F. Godenhjelm, Ida Godenhjelm, Arvi Grotenfelt, K. Grotenfelt, Lucina Hagman, Jalmari Hahl, H. Hahnsson, O. Hallstén, O. Hannikainen, A. O. Heikel, K. E. Hirn, Arth. Hjelt, Edv. Hjelt, H. Hyvärinen, Ester Hällström, Eva Hällström, J. E. Hällström, L. Ingman, Santeri Ingman, Mikael Johnsson, V. Juutilainen, Armas Järnefelt, Arvid Järnefelt, K. N. Järvinen, A. Kallio, O. A. Kallio, Solmu Kanerva, A. Osw. Kihlman, G. Komppa, Evert v. Konow, Ilm. Krohn, Kaarle Krohn, Kasimir Leino, K. M. Levander, Niilo Liakka, John Lindén, Th. Löfström, V. Malin, Aino Malmberg, Otto Manninen, K. Melander, O. Merikanto, Joos. J. Mikkola, Ernst Nevovius, Alli Nissinen, J. K. Paasikivi, H. Paasonen, Teuvo Pakkala, E. G. Palmén, H. Palmén, K. A. Petrelius, F. J. Pätiälä, F. O. Rapola, Th. Rein, O. Relander, Tekla Roschier, Martti Ruuth, Antti Rytkönen, R. Saikku, Th. Schvindt, E. N. Setälä, Helmi Setälä, U. T. Sirelius, A. H. Snellman, E. Stenroos, A. V. Streng, Werner Söderhjelm, J. V. Tallqvist, K. L. Tallqvist, O. E. Tudeer, E. V. Walldén, Väinö Wallin, M. Waronen, V. Vasenius, V. Weckman, U. Wegelius, J. H. Vennola, Yrjö Wichmann, D. A. Wikström* y. m.

d) Taiteen alalta.

Kielitieteen ja kansanrunouden alalta.

a) Kielitiedettä.

b) *Kansanrunoutta.*

Luonnontieteiden alalta.

Kaunokirjallisuutta.

a) Runoutta.

b) Suorasanaista.

Suomi ulkomailla

osastoon ovat tietoja antaneet: *E. D. Butler, Yrjö Hirn, K. F. Ignatius, G. Komppa, E. N. Setälä* ja *Yrjö Wichmann.*

Karttoja.

Kuvia.

Aakkosellinen kirjoittajain nimistö.

(Kirja-arvosteluja, Spectatorin Helsingin-kirjeitä sekä pienempää väittelyä ei ole tähän otettu.)

Oikaisuja

Valvojan sisällysluetteloon 1891—1900.

Siv. 9, riv. 14 ylh.:

Tudeer, O. E., Romantiikkia . . . . **1898** siv. 333.

ei kuulu „Ulkomaan kirjallisuuteen", vaan on siirrettävä edelliselle sivulle (siv. 8) otsakkeen „Kotimaan kirjallisuudesta" alle (10 rivin jälkeen).

Siv. 9, riv. 17 alh.:

Malmberg, Aino, Edward Burne-Jones . . . . . **1898** siv. 580.

ei kuulu „Ulkomaan kirjallisuuteen", vaan on siirrettävä seuraavalle sivulle (siv. 10) otsakkeen „Taiteen alalta" alle (15 riv. alh. edelle).

Siv. 16 riv. on: Herder, **98** 342 lue: Herder, J. G. **97** 342.

Huom.! Tämä oikaisulehti nidottakoon vuosikerran 1900 loppuun.

Valvoja 1901.

Valvojan *yhdeskolmatta* vuosikerta ilmoitetaan täten tilattavaksi.

Valvoja tahtoo edelleenkin, samoin kuin tähän asti, työskennellä kansallisen kultuurimme juurien syventämiseksi, mikä nyt jos milloinkaan on kansallemme mitä tärkeintä.

Vanhojen ja uusien, lehteen liittyneiden voimien avulla Valvoja eteenkinpäin tarkkaavaisesti seuraa koti- ja ulkomaan kirjallisuutta ja taidetta. Erityisessä **katsauksessa** m. m. ilmoitetaan ja arvostellaan ***kaikki tärkeämmät toimitukselle lähetetyt julkaisut kotimaan kirjallisuudesta.*** Yhteiskunnallisten ja valtiollisten kirjoitusten ohella julkaistaan, niinkuin tänäkin vuonna, helpompaakin lukemista: ***kaunokirjallisuutta, pikkutietoja, katsauksia ulkomaan kirjallisuuteen ja tieteeseen*** y. m. Samoin aiotaan vastakin eri kirjoituksia silloin tällöin ***valaista kuvilla.***

Valvojaan ovat viime vuosina kirjoittaneet m. m. seuraavat henkilöt: **Juhani Aho, Eliel Aspelin, J. R. Danielson, Anders Donner, J. H. Erkko, A. V. Forsman, Kaarlo Forsman, F. Forsström, Hannes Gebhard, Arvi Grotenfelt, Kustavi Grotenfelt, Jalmari Hahl, Onni Hallstén, O. Hannikainen, Yrjö Hirn, L. Ingman, Santeri Ingman,** nimimerkki **A. I., K. F. Ignatius, Mikael Johnsson, K. F. Karjalainen, Ellen Key, Gust. Komppa, Ilmari Krohn, Kaarle Krohn, Niilo Liakka, Wincenty Lutoslawski, Aino Malmberg, J. Mandelstam, Otto Manninen, Oskari Merikanto, Joos. J. Mikkola, J. K. Paasikivi, Teuvo Pakkala, E. G. Palmén, Th. Rein, O. Relander, Martti Ruuth, G. Schmidt, J. Sieber, A. V. Streng, K. J. Ståhlberg, Werner Söderhjelm, Knut Tallqvist, Valfrid Vasenius, Yrjö Wichmann** y. m. m., ja toimitus toivoo ensi vuonnakin saavansa apua sekä entisiltä että uusilta avustajilta.

Valvojaa voipi tilata **toimitukselta suoraan, kaikissa maamme postilaitoksissa** sekä maamme kirjakaupoista, esim. *Helsingissä* **Akateemisesta, Edlundin, Hagelstamin, Minervan** ja **Waseniuksen** kirjakaupasta sekä **O. V. Laurent ja K:lta,** *Turussa* **Kansallisesta, Frenckellin** ja **Edgrenin,** *Viipurissa* **Cloubergin ja K:n** ja **O. Ekroosin,** *Tampereella* **E. Lyytikäisen,** *Oulussa* **O. Jalanderin** ja *Porissa* **Satakunnan** ja **Gust. Roneliuksen** kirjakaupasta.

Hinta: **10 markkaa** koko vuosikerralta ja **5 markkaa 50 penniä** puolelta. Sen lisäksi tulee:

1:o) ***toimitukselta*** tilattaessa postin kautta siteessä lähettämistä varten postimaksua 60 penniä koko vuodelta ja 30 penniä puolelta;

2:o) ***postitoimistosta*** tilattaessa postimaksua 80 penniä koko vuodelta ja 44 penniä puolelta.

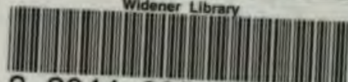
Venäjällä voi Valvojaa tilata **A. Lindebergin** kirjakaupan kautta Pietarissa tai suorastaan toimitukselta. Venäjän rahassa hinta on 4 rpl. 50 kop. koko vuosikerralta, 2 rpl. 50 kop. puolelta.

E. N. Setälä. *Vastaava toimittaja.* *Zach. Castrén.* *O. A. Kallio.*

U. Karttunen. *Toimitussihteeri.* *Ernst Neovius.*

Widener Library
3 2044 098 412 679